

ئۇشبۇ كتاب ئېلكتاب توری تەرىپىدىن تارقىتىلدى

ئەزىز ئوقۇرمەن، ئۇشبۇ كتاب ئېلكتاب توری تەرىپىدىن
سكاننىرلىنىپ تارقىتىلدى.

ئېلكتاب توری ئادرېسى:
www.elkitab.org

ئېلكتاب

ئېلكتاب توری ئادرېسى:
www.elkitap.org

تویغورکشی سملری قاموسی

81-1

مۇتەللىپ سىدىق قاھىرى

ئۇيغۇرچە ئىملىرى قامۇسى

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى

مەلۇم بىر ئىسىمنىڭ ئاتالىنىشى ۋە يېزىقتا ئىپادىلىنىشى شۇ ئىسىمنىڭ جىسمى ھېسابلانسا، مەنىسى ئۇنىڭ جېنىدۇر، مەنىسى بولمىغان ئىسىم ماھىيەتتە جانسىز ئىسىمدۇر، مەنىسى ياخشى بولـ-مىغان ئىسىمنى نەجان ئىسىمدۇر.

ئاتا-ئانىنىڭ پەرزەت ئالدىدا تۇت تۇرلۇك مەجبۇرىيىتى بو-لىدۇ: بىرىنچى، ياخشى ئىسىم قويۇش؛ ئىككىنچى، تۇت ياشتىن باشلاپ ئېغىزغا ئىلىم سېلىش؛ ئۈچىنچى، بالاغەتكە يەتكەندە تۇر-مۇشلۇق قىلىش؛ تۆتىنچى، تىرىكچىلىك يولىنى كۆرسىتىپ بېرىش.

ئاپتورنىڭ سۈرىتى (2010)

پلانلىغۇچى: ئەمىن كىتابچىلىقى

تەكلىپ بەرگۈچى: ئىبراھىم سەمەن
ئابلەت جۈمە تۈپراق

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئادىلجان ئابدۇللا
مەسئۇل كورراكتورى: ئادالەت ياقۇپ
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: قۇربانجان روزى

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى قامۇسى

ئاپتورى: مۇتەللىپ سىدىق قاھىرى

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى №14، پوچتا نومۇرى: 830046)
شىنخۇا كىتابخانىسى تارقاتتى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1092mm×787mm 1/16 باسما تاۋىقى: 56.75
2010 - يىلى 10 - ئاي 1 - نەشرى
2010 - يىلى 10 - ئاي 1 - بېسىلىشى

ISBN 978 - 7 - 5631 - 2422 - 0
باھاسى: 200.00 يۈەن

81-1

كىرىش سۆز

ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرى — ئۇيغۇر تىلى ۋە مەدەنىيىتىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى . ئۇ ئۇيغۇر جەمئىيىتىنىڭ ئېنىسكلوپېدىيەسى سۈپىتىدە ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ تىلى ، مەدەنىيىتى ، دىنىي ئېتىقادى ، تارىخى ، ئۆرپ ـ ئادىتى ، گۈزەللىك ۋە ئەخلاق قارىشى ، پسىخىكىسى ، شۇنىڭدەك جۇغراپىيەلىك مۇھىتى قاتارلىقلارنى نامايان قىلىپ بېرىدۇ . ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرى توغرىسىدا چوڭقۇر مەلۇماتقا ئىگە بولغاندا ، ئۇيغۇر جەمئىيىتىنىڭ مەدەنىيەت ئارقا كۆرۈنۈشىنى چۈشەنگىلى ، ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ جەۋھىرىنى چۈشىنىش ۋە ئىگىلەش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولغىلى بولىدۇ . ئۇنىڭ مەزمۇنى ۋە تەرەققىياتىغا ئىنتايىن مول مەدەنىيەت ئەندىزىلىرى سىڭگەن ، ئۇ كىشىلەرنىڭ ئالاقە ۋە پەزىلىتى قاتارلىق مەنىۋى ئامىللارنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ . پەرزەنتلەرگە مەنىلىك ، گۈزەل ۋە نادىر ئىسىملارنى تاللاپ قويۇش ۋە ئۇنى توغرا قوللىنىش مەلۇم بىر مىللەت ۋە شۇ مىللەتكە مەنسۇپ مەلۇم بىر ئائىلىنىڭ مەنىۋى تۈرمۇشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك . چۈنكى ئىسىم قويۇش بىر كىشىنىڭ ھاياتىدىكى تۇنجى مۇھىم باسقۇچ ، شۇنداقلا ئۆمۈرلۈك چوڭ ئىشنىڭ تۇنجى قەدىمى . بۇنى ھېس قىلغان ئاتا ـ ئانىلارنىڭ كۆپچىلىكى بالا ئانىنىڭ قورسىقىدىكى چاغدىن باشلاپلا ئىسىم تاللاشقا كىرىشىدۇ . بۇڭا ئىگىلەپ يەرگە چۈشكەندە بولسا ، نۇرغۇنلىغان خۇشاللىق ۋە ئۇمىدلەر شۇنىڭغا ئەگىشىپ بارلىققا كېلىدۇ ھەمدە پەرزەنتنىڭ ئىسمىغا مەركەزلىشىدۇ . ئىسملارغا ئايرىم قارىغاندا ، ئۇ بەك ئاددىيدەك كۆرۈنىدۇ ، ئەمەلىيەتتە ، مەلۇم بىر ئاتا ـ ئانىنىڭ ياكى ئائىلىنىڭ مەدەنىيەت قارىشىنى ۋە پسىخىك ھېسسىياتىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدۇ . شۇڭا ، ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرىدىن ئۆتمۈشتىكى ۋە بۈگۈنكى ئۇيغۇر جەمئىيىتىنىڭ مەدەنىيەت ئۆزگىچىلىكىنى ۋە مىللەتنىڭ پسىخىكىسىنى بايقىۋالغىلى بولىدۇ .

ۋاھالەنكى ، بىز نۆۋەتتە قوللىنىپ كېلىۋاتقان ئىسملارنىڭ كۆپ قىسمى ئەرەب ، پارس تىللىرىدىن قوبۇل قىلىنغان ياكى شۇ تىللارنى مەنبە قىلغان سۆزلەر بىلەن ئارىلىشىپ كەلگەن بولۇپ ، مەنىسىنى ھەممىلا كىشى بىلىپ كەتمەيدۇ . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، بۇ خىل ئىسملاردىكى تەلەپپۇز ئۆزگىرىشلىرى ناھايىتى كۆپ ۋە خىلمۇخىل بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ئەسلىي ئاتىلىشى ، تىل تەۋەلىكى ، مەنىسى ، كېلىپ چىقىشى ۋە ئۆزگىرىش ئالاھىدىلىكى قاتارلىقلارنى توغرا ئېنىقلاپ چىقىش ئاسان ئەمەس . ئۇنىڭدىن باشقا ، قەدىمكى ساپ ئۇيغۇرچە كىشى ئىسملىرىنىڭ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى مەنىسىنمۇ ئىزاھلاشقا توغرا كېلىدۇ . تەخمىنەن 1000 يىلدىن ئارتۇق تارىخقا ئىگە ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرى گەرچە سان ـ ساناقسىز دۇردانە ـ جاۋاھىرلاردىن تەشكىل تاپقان بىر خەزىنە بولسىمۇ ، لېكىن بۇ جاۋاھىرلار ئۇزاق ۋاقىتلارغىچە بىر يەرگە توپلانمىغان ، رەتلەنمىگەن ۋە تەتقىق قىلىنمىغانلىقتىن ، ئۇنىڭدىن تولۇق ، توغرا ۋە ئۇنۇملۇك

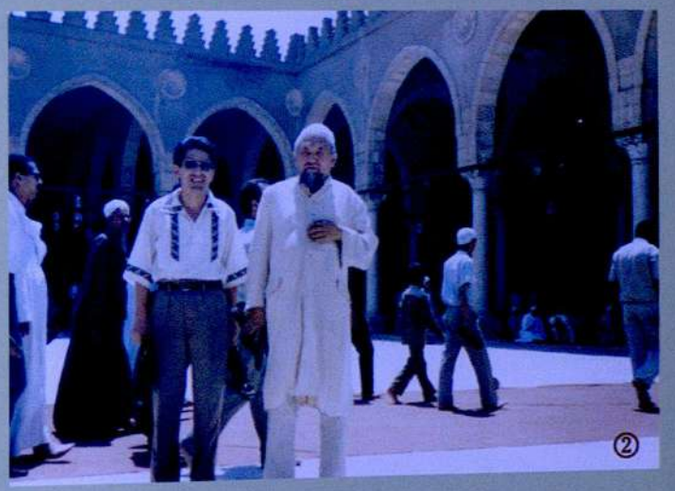

① ئاپتور مەزكۇر قامۇسنىڭ قوللىغۇچىلىرى ئىبراھىم سەمەن ۋە ئابلەت جۇمە تۇپراق بىلەن بىللە (8 . 2010)

② ئاپتور ئابدۇرەشىد قارى ھاجىم سابىت بىلەن بىللە مىسرنىڭ قاھىرە شەھىردىكى تۇمەر ئىبن ئاس مەسجىتىدە(5 . 1990)

③ ئاپتور مىسردىكى ئىھرامنىڭ ئىچىدە زىيارەتتە (10 . 1989)

④ ئاپتور ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بىللە (7 . 2004)

پايدىلىنىپ ، ئىسىم مەدەنىيىتىمىزنى بىر ئىزغا سېلىش مۇمكىن بولمىغان ئىدى . كىشىلەر ئىسىم تاللاشتا بىر قوللانمىنىڭ بولۇشىنى ئارزۇ قىلاتتى . پەقەت ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 80 - يىللىرىدىن كېيىنلا بۇ مەقتىكى تەتقىقات يوقلۇقتىن بارلىققا كېلىپ ، گېزىت - ژۇرناللاردا ئىلگىرى - كېيىن ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ تۈرلۈك ئالاھىدىلىكلىرى ھەققىدە توختالغان بىر قاتار ئىلمىي ماقالىلەر ئېلان قىلىندى . 1987 - يىلىدىن باشلاپ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى دەسلەپكى قەدەمدە توپلىنىپ رەتلەنگەن ۋە تەتقىق قىلىپ ئىزاھلانغان مەجمۇئەلەر نەشر قىلىندى . 1992 - يىلى «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە ئۇنىڭ مەنىسى» ناملىق مەخسۇس كىتابنىڭ تارقىلىشى بۇ ساھەدىكى بوشلۇقنى تولدۇرۇپ ، كەڭ ئاممىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشتى . ئۇنىڭدىن كېيىنلا 1994 - ، 1996 - يىللىرى «ئىسمىنى قانداق قويۇش كېرەك» ، «ئىسىم قويۇش قوللانمىسى» دېگەن كىتابلار بارلىققا كەلدى . 1998 - يىلى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلغان «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى» ناملىق كىتاب 13 مىڭدىن ئارتۇق كىشى ئىسمىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ، بىرقەدەر مۇكەممەل ئىزاھلىق لۇغەت بولۇش سۈپىتى بىلەن ، تېخىمۇ كۆپ ئاممىنىڭ ئۆز ئىسمىنىڭ خاراكتېرى ۋە مەنىسىنى بىلىۋېلىش ۋە پەرزەنتلىرىگە يېڭى ئىسىم تاللىشىدىكى ئاممىباب قوللانما بولۇش رولىنى ئويناپلا قالماستىن ، 1999 - ، 2001 - ، 2003 - ۋە 2004 - يىللىرى نەشر قىلىنغان «ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى» (6 - قىسىم) نىڭ ئاخىرىغا قوشۇمچە قىلىپ بېرىلگەن ئىسىملار ، « ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ خەنزۇچە يېزىلىش قائىدىسى ، قوللانمىسى» ، «ئۇيغۇر ئىسىم - فامىلىلىرى» ، «ئۇيغۇر ئىسىم - فامىلە قوللانمىسى» نىڭ تۈزۈلۈشى ئۇچۇن تۈرتكە ۋە ئاساسلىق پايدىلىنىش مەنبەسى بولدى . بۇ ساھەدىكى تۇنجى كىتاب — «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە ئۇنىڭ مەنىسى» 2005 - يىلى 4 - ئايدا قازاقستاندا سىلاۋيان يېزىقى بىلەن (بىر قىسىم مەزمۇنلىرى رۇس تىلىدا) نەشر قىلىنىپ ، خەلقئارادىمۇ شۆھرەت قازاندى .

ھالبۇكى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىن ئىبارەت بۇ مول خەزىنىنى قېزىش ئاخىرلاشقىنى يوق . مەن 2006 - يىلى 1 - ئايدا ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى تەتقىقاتىغا دائىر 6 - كىتابىم — «خەزىنىلەر ئاچقۇچى» ناملىق ئىلمىي ماقالىلەر توپلىمىنى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتىدا نەشر قىلدۇرۇش بىلەن بىللە ، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى تېخىمۇ تولۇقراق توپلاش ۋە رەتلەش ئۈستىدە ئىزدىنىپ ، ئاخىرى «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى قامۇسى» ناملىق مەزكۇر كىتابنى تۈزۈشكە كىرىشتىم . 2006 - ، 2007 - يىللىرى ئىككى يىل ئىچىدە ، ئالدى بىلەن «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى» ناملىق كىتابقا كىرمىگەن ، يېڭى توپلانغان ئىسىملارنى كارتىلاشتۇرۇپ رەتلەپ چىقتىم . 2008 - يىلى كارتا ئاساسىدا بارلىق ئىسىملارنى يېڭىباشتىن قول بىلەن كۆچۈرۈپ ، ئىزاھلاشقا تېگىشلىك مەزمۇنلارنى تولۇقلاپ ئىشلەپ چىقتىم . 2009 - يىلى 9 - ئايدا نەشرىياتنىڭ تېماتىك پىلانىغا سۈندۇم . كىتابنىڭ نەشر قىلىنىشى تەستىقلانغان ۋاقىت مېنىڭ ھايات سەپىرىم 60 - يىلغا قەدەم قويغان چاغقا توغرا كەلدى . مەن گەرچە ئاز

بولمىغان ئەمگەك سەرپ قىلىپ بۇ قامۇسنى ۋۇجۇدقا چىقارغان بولسامۇ ، ئۇنى يەنىلا ئەڭ مۇكەممەل ۋە ئاخىرقى تەتقىقات نەتىجىسى دەپ قارىيالمايمەن . بىراق ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى توپلاش ۋە رەتلەشتە ۋاقتىنىڭ ئىلگىرى - كېيىنلىكى مۇھىم ھالقا ، ئەڭ بۇرۇن توپلاش ۋە تەتقىق قىلىش بىلەن كېيىن تۈزگەننىڭ ئەجرى ئەلۋەتتە ئوخشاشمايدۇ . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ تەتقىق قىلىنىش جەريانى ، جۇملىدىن قولغا كەلتۈرۈلگەن نەتىجىلەرنىڭ ئىلگىرى - كېيىنلىكى ھەم سالمىقىنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكىدىن خەۋىرى بار نۇرغۇن سەممىي ئوقۇرمەنلەر مېنىڭ 28 يىللىق تىرىشچانلىقىم ئاساسىدا ، بۇ ساھەدە خىلمۇخىل توسالغۇ ۋە قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ ، دادىل ھالدا تېخىمۇ كۆپ ئىشلارنى قىلىشىمغا ۋە بۇگۈنكى كۈندە بۇ كىتابنى خەلقە تەقدىم قىلىشىمغا مەدەت بەردى . مەن ئۇلارغا چىن كۆڭلۈمدىن رەھمەت ئېيتىمەن .

تۆۋەندە ، بۇ قامۇسنىڭ تۈزۈلۈشى ھەققىدە قىسقىچە توختىلىمەن :

1 . بۇ قامۇستا جەمئىي 23 مىڭدىن ئارتۇق ئىسىم جەملەپ چىقىلغان بولۇپ ، ئۇنىڭ 21 مىڭدىن ئارتۇقراقنى ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرى ، 2000 نى قەدىمكى ئۇيغۇرلار قوللانغان ئىسىملار تەشكىل قىلىدۇ . ئىسىملار ئۇيغۇر تىلى ئېلىپبەسى تەرتىپى بويىچە رەتكە تىزىلىپ ، «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى» دېگەن كىتاب ئۇسلۇبىدا «ئەرلەر ئۇچۇن» ، «ئاياللار ئۇچۇن» دەپ ئىككى بۆلەككە ئايرىلغان ئاساستا ، ئىسىملارنىڭ ئاتىلىشى ، تىل تەركىبى (تەۋەلىكى) ، ئۆزگىرىشلىرى ، مەنىسى ياكى كېلىپ چىقىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى . قۇر بېشى بولۇپ كەلگىنى ئىسىملارنىڭ توغرا ئاتىلىشى ياكى بەزى ئىسىملارنىڭ ئادەتتىكى ئاتىلىشى ، ئۇنىڭدىن كېيىنكى تىرناق ئىچىگە ئېلىنغان ھەرپلەر شۇ ئىسىمنىڭ تىل تەۋەلىكىنى بىلدۇرىدىغان بولۇپ ، ئۇنىڭدىكى «ئە» ئەرەبچىنى ، «پ» پارسچىنى ، «ئۇ» ئۇيغۇرچىنى ، «ئى» ئىبرانىي تىلىنى ، «ھ» ھىندى تىلىنى ، «ت» ھازىرقى زامان تۈرك تىلىنى ، «م» موڭغۇل تىلىنى ، «ي» ياۋروپا تىللىرىنى كۆرسىتىدۇ . تەۋەلىكى ئارىلاش ئىسىملارغا يۇقىرىقى شەرتلىك ھەرپلەر بىرلىكتە بېرىلدى .

2 . بىر تۈركۈم ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرى ، بولۇپمۇ ئەرەبچە ، پارسچە ئىسىملار ھەر خىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ، جۇملىدىن ئۇيغۇر جانلىق تىلىغا بويسۇندۇرۇپ تەلەپپۇز قىلىش ۋە ئىخچاملاپ قوللىنىش نەتىجىسىدە كۆپ ئۆزگىرىش ياساپ ، بەزى ئىسىملارنىڭ نۇرغۇن شەكىللىرى بارلىققا كەلگەن ، بەزىلىرىنىڭ ئاز دېگەندىمۇ بىر - ئىككى خىل ئۆزگىرىشى بار . ئايرىم ئىسىملار ئۆزگىرىش جەريانىدا ئەسلى ئاتىلىشىدىن تەدرىجىي يىراقلاپ ، باشقا بىر شەكىلدىكى ئىسىمغا ئايلىنىپ كەتكەنلىكتىن ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ بۇ خىل ئۆزگىرىشتىكى ئىسىملارنىڭ ئەسلى ئاتىلىشى بىلەن ئۆزگىرىپ كەتكەن شەكلىنى توغرا پەرقلەندۇرۇش سەۋىيەسى ئوخشاش ئەمەس . شۇڭا بەزىلەر تەرىپىدىن ئەسلى ئىسىم بىلەن ئۇنىڭ ئۆزگەرگەن شەكلى ئايرىم - ئايرىم ئىسىم ئورنىدا بىر ئائىلىدە قوللىنىلغان . مەسىلەن ، «مۇھەممەد» دېگەن ئىسمىنىڭ «مەخەت ، مەمەت» دېگەن ئۆزگىرىشلىرى ، «ئەھمەد» دېگەن ئىسمىنىڭ «ئەخمەت ، ئەمەت» دېگەن

ئۆزگىرىشلىرى بىر ئائىلىدىكى ئاتا بىلەن بالىنىڭ ياكى ئوغۇل پەرزەنتلەرنىڭ ئىسمىدا ئىككى ئىسىم تەرتىسىدە ئۇچرايدۇ . مۇشۇ خىل ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇپ ، ئىسىملارنىڭ ھەر خىل ئۆزگىرىشلىرى شۇ ئىسىمنىڭ ئۈدۈلىدا ياكى شۇ ئىسىم بار بەت ئاستىدا تولۇق كۆرسىتىلگەندىن سىرت ، ھەرپ تەرتىپى بويىچە مۇۋاپىق كەلگەن جايدا باش قۇرغا ئېلىنىپ ، تەكرار كۆرسىتىلدى . ئەسلى ئىسىم بىلەن ئۇنىڭ بىرەر ئۆزگىرىشى ئارقىدىنلا كېلىدىغان بولسا ، قايتا تەكرارلانمىغان ئەھۋاللارمۇ مەۋجۇت . تەكرار كۆرسىتىلگەن ئىسىملار ئۆزىنىڭ توغرا ئاتىلىشىغا ھاۋاله قىلىنىپ ، تىرناق ئىچىگە «پالانى ئىسمىغا قارالسۇن» دەپ ئەسكەرتىلدى . دېمەك ، ئۆزگىرىپ كەتكەن ئىسىملارنىڭ تەۋەلىكى ، مەنسى ۋە كېلىپ چىقىشىنى بىلىش ئۈچۈن ، ئەلۋەتتە ئەسلى ئىسمىغا — ئىشارەت قىلىنغان ئىسمىغا قاراشقا توغرا كېلىدۇ .

3 . ھەر خىل ئورۇندا ئوخشايدىغان مەنە بېرىلگەن ئىسىملار ياكى مەنسى ۋە كېلىپ چىقىشىغا قارىتا ئىختىلاپلىق چۈشەندۈرۈش بېرىلگەن ئاز ساندىكى ئىسىملارغا نىسبەتەن نومۇر ئارقىلىق پەرقلەندۈرۈش ئۇسۇلى قوللىنىلدى . تىلىمىزدا ئاساسەن ئوخشاش تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ئەرەبچە ھەرپلەرنى باشلىنىش قىلغان ئەرەبچە ، پارسچە ئىسىملارنىڭ مەنىلىرىنى بىر ئورۇندا ئىزاھلاشتىمۇ نومۇردىن پايدىلىنىلدى . مەسىلەن ، «ذ ، ظ ، ز ، ض» نى باشلىنىش قىلغان ئىسىملار «ز» بابىغا ؛ «ث ، ص ، س» نى باشلىنىش قىلغان ئىسىملار «س» بابىغا ، «ھ ، ح» نى باشلىنىش قىلغان ئىسىملار «ھ» بابىغا ، «ط ، ت» نى باشلىنىش قىلغان ئىسىملار «ت» بابىغا ، «ف ، پ» نى باشلىنىش قىلغان ئىسىملار «پ» بابىغا ؛ «ا ، ع» ھەرپى بىلەن باشلانغان ئىسىملار بولسا ، ئېھتىياجغا ئاساسەن «ئا ، ئە ، ئې ، ئى» ياكى «ئو ، ئۇ ، ئۆ ، ئۈ» بابلىرىغا تەۋە قىلىنىدى . بەزى ئىسىملارنىڭ مەنىلىرى ئاشۇ ئىسىم مەنبە قىلغان تىلدا ئەسلىدىنلا ھەر خىل بولغان بولسا ، چېكىتلىك پەش (؛) بىلەن ئايرىلدى . بىر - بىرىگە ئالاقىدار ، ئەمما باشقا مەنبەلەردە قىسمەن پەرقى بولغان مەنىلەر ئارىسىغىمۇ چېكىتلىك پەش قويۇلدى .

4 . قوش ياكى كۆپ (مۇرەككەپ) تەركىبلىك بەزى ئىسىملارنى مەنە جەھەتتىن ئىزاھلاشتا ، قايسىسىنىڭ خاس ئىسىم ، قايسىسىنىڭ سۈپەت ياكى قوشۇمچە ئىسىم ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىلدى . مەسىلەن ، «گۈلھاجىخان» نى ئىزاھلاشتا «گۈلھاجى : ئىسمى ، خان : سۈپىتى» دەپ كۆرسىتىلگەندەك . چۈنكى بۇ ئىسىم مەنە ئېتىبارى بىلەن ئەمەس ، بەلكى شەكىل يۈزىسىدىن ياكى باشقا زۆرۈرىيەت تۈپەيلىدىن مۇناقىچىلا بىرىكتۈرۈلگەن . شۇنداقتىمۇ ئايرىم ئىسىملارغا كۆرسەتمە بېرىش بىلەن بىللە ، مەنە ھەققىدە قوشۇمچە چۈشەندۈرۈش بېرىلىپ ، تىرناق ئىچىدە ئەسكەرتىلدى ، يەنە بەزى ئىسىملارغا ئۇنىڭ مەنە نۇقتىسى ھەققىدە ئىزاھات بېرىلدى ھەمدە بۇ خىل ئىزاھات كۆپىنچە تېكىست ئىچىدە بايان قىلىنىدى . ئەگەر تېكىست ئىچىدە بايان قىلىشقا ئەپسىز بولسا ، شۇ بەت ئاستىغا ئىزاھ بەلگىسى قويۇپ چۈشەندۈرۈلدى .

5 . ئارقا - ئارقىدىن كەلگەن بەزى ئىسىملارنىڭ مەنىسى ئۆزئارا ئوخشىشىپ كەتسە ، بۇنداق ئەھۋالدا «يۇقىرىقىغا ئوخشاش» دەپ ئىزاھلاندى . بۇ «مەنىسى ئوخشاش»

دېگەنلىكتۇر . بەزى ئىسىملارنىڭ بىر بۆلىكىگە مەنە بېرىلمەپ ، يەنە بىر بۆلىكى ئەينەن كۆرسىتىلىپ ، «پالانىغا قارالسۇن» ياكى «پالانى ئۇچۇن پۈستانىغا قارالسۇن» دېيىلدى . مەسىلەن ، «ئەبۇبەكرى» دىكى «ئەبۇ» غا مەنە بېرىلمەپ ، «بەكرى» ئەينەن كۆرسىتىلىپ ، « ‹بەكرى› گە قارالسۇن» ياكى « ‹بەكرى› ئۇچۇن ‹ب› بابىغا قارالسۇن» دېيىلدى . مۇشۇنداق ئەھۋالدا ، قائىدە بويىچە ئۇنىڭ مەنىسىنى شۇ جايدىن تېپىش كېرەك .

6 . بەزى ئىسىملاردىكى مەنە تەكرارلىقىنى (ئايرىم ئىسىملارنىڭ يېقىنلا يەردە ئوخشاش ئىزاھلىنىشىنى) ياكى ئوخشاش مەنىدىكى ئىسىملارنىڭ باشقا - باشقا جايدا ئوخشىمايدىغان ئىزاھلىنىپ قېلىشىنى مۇمكىنقەدەر ئازايتىش ئۈچۈن ، بەزىدە مەلۇم بىر ئىسىمنىڭ مەنىسى مەنداش كەلگەن يەنە بىر ئىسىمغا ھاۋاله قىلىنىپ ، «پالانى بىلەن ئوخشاش» دېيىلدى . ئەمما ، ئايالالارنىڭ ئايرىم ئىسىملىرىدا ئەرلەر ئۈچۈن بېرىلگەن شۇ خىل ئىسىملار بىلەن ئوخشاش دېيىلسە ، ئۇلارنىڭ مەنىسى ئوپمۇئوخشاش دېگەنلىك ئەمەس ، بەلكى ئەرلەر ئۈچۈن ئىشلىتىلگەن شۇ مەنە ئايالالار ئۈچۈنمۇ ماس كېلىدۇ ، دېگەنلىك ، يەنى شۇ خىل مەنەنى ئەرگە قاراتساق «مۇنداق ئەر» ، ئايالغا قاراتساق «مۇنداق ئايال» دەپ چۈشىنىشىمىز كېرەك . مەسىلەن ، «نۇركامال» نى «كامالەتكە يەتكەن ئەر» دېسەك ، «نۇركامالخان» نى «كامالەتكە يەتكەن ئايال» دەپ ؛ «زاھىد» نى «تەقۋادار ، دىندار كىشى» دېسەك ، «زاھىدە» نى «تەقۋادار ، دىندار ئايال» دەپ چۈشىنىش مۇمكىن .

7 . بەزى ئىسىملارنىڭ ئەسلى ئاتىلىشى ئىزاھ بەلگىسى ئارقىلىق شۇ ئىسىم بار بەت ئاستىدا كۆرسىتىلدى ، ئادەتتىكى ئاتىلىشى بولسا ، تىلىمىزغا يەڭگىللەشتۇرۇپ بويسۇندۇرۇلغان ياكى كىشىلەر بىرقەدەر مۇقىمراق ئادەتلەنگەن بويىچە ، ئامال بار توغرا ئاتاش ئاساسىدا ئېلىندى . مەسىلەن ، «قەۋمىدىن» دېگەن ئىسمىنى ئۆزلەشكەن بويىچە «قەۋمىدىن» دەپ ئالغانغا ئوخشاش . ئالاقىدار باشقا ئىزاھاتلار ، مەسىلەن ، بەزى ئىسىملارنىڭ كېلىپ چىقىشى ۋە قوللىنىلىش دائىرىسى ، بەزى ئىسىملارنىڭ تەلەپپۇز ئالاھىدىلىكى ، ئايرىم ئىسىملارنىڭ ئەسلى ئاتىلىشى ، خاراكتېرى ، ئەر - ئايالالارغا ئورتاق ئىشلىتىلىشى ، بىر - بىرىگە مۇناسىۋەتلىك بولۇشى ، ئۆزگىرىشلىرىنىڭ ئوخشىشىپ قېلىشى توغرىسىدىكى ئەسكەرتىش ۋە مۇلاھىزىلەر بەت ئاستىغا بېرىلدى . ئۆزگىرىشلىرى بىرقەدەر كۆپ بولغان بەزى ئىسىملارنىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرىمۇ بەت ئاستىدا ئىزاھات شەكلىدە بېرىلدى .

8 . كىتابنىڭ باش قىسمىغا لۇغەتتىن قالسىلا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان زۆرۈر مەزمۇن سۈپىتىدە 11 پارچە ئىلمىي ماقاله بېرىلىپ ، ئوقۇرمەنلەر ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە ئەنئەنىۋى ئىسىم قويۇش تەرتىپلىرى ، كىشى ئىسىملىرىنىڭ قوللىنىلىش ئالاھىدىلىكى ، جىنس ئالاھىدىلىكى ، مەنە ئالاھىدىلىكى ، قۇرۇلما ئالاھىدىلىكى ، ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ، كىشى ئىسىملىرىدىكى ئۆزگىرىش ۋە فامىله قوللىنىش مەسىلىسى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى دىنىي ۋە يەرلىك ئالاھىدىلىك قاتارلىقلار ھەققىدە ئەتراپلىق چۈشەنچە ۋە بىلىمگە ئىگە قىلىنىدى .

9 . كىتاب ئاخىرىغا قوشۇمچە قىلىنغان قەدىمكى ئۇيغۇرلار قوللانغان ئىسىملار

نەشرىياتتىن

تىلشۇناس ، ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرى تەتقىقاتچىسى ، ژۇرنالىست مۇتەللىپ سىدىق قاھىرى 1950 ـ يىلى قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيەسىنىڭ ياپچان بازىرىغا قاراشلىق كۆسەنبويى كەنتىدە مۇتىۋەر دىنىي زات ئائىلىسىدە تۇغۇلغان . 1961 ـ يىلى يۇرتىدىكى باشلانغۇچ مەكتەپنى ، 1964 ـ يىلى ياپچان تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى ، 1967 ـ يىلى يېڭىشەھەر ناھىيەلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ تولۇق ئوتتۇرا سىنىپىنى پۈتتۈرگەن . ئۇ 1963 ـ يىلىدىن تارتىپ خەۋەر ـ ماقالە يېزىش مەشقىنى باشلىغان ، ئۇنىڭ ياپچان تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپتە ئۆتكۈزۈلگەن بىر قېتىملىق ناخشا ئوقۇش مۇسابىقىسى توغرىسىدا يازغان «قىزىل ناخشىلار جارانلىماقتا» ناملىق خەۋىرى شۇ يىلى «شىنجاڭ پىيونېرلىرى» گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان . تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرى — 1965 ـ يىللىرىدىن تارتىپ ، ئەدەبىي ئىجادىيەت ، خەتتاتلىق ۋە رەسساملىق پائالىيەتلىرى بىلەن شۇغۇللانغان . 1968 ـ يىلىدىن 1971 ـ يىلىغىچە يۇرتىدا قايتا تەربىيە ئالغان ، بۇ جەريانىدا بىر مەزگىل ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكىگە قاتناشقاچ كىچىك ئەترەتنىڭ تەشۋىقاتچىسى بولغان ، يەنە بىر مەزگىل ئىشتىن ئايرىلىپ ، تەكلىپ بىلەن يېڭىشەھەر ناھىيەلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپ ، يېڭىشەھەر ناھىيە بازىرى ۋە بۇ ناھىيەگە قاراشلىق قومۇشئېرىق ، ياپچان ، ئەرمۇدۇن ، ئارال يېزىلىرىدا داھىيلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىش ، سۆز ـ ئۇزۇندىلىرىنى چوڭ خەت قىلىپ يېزىش ، لوزۇنكا ، پىلاكات ، تام دوسكىسى ۋە سىنىپىي تەربىيە كۆرگەزمىلىرىنى ئىشلەش ، ئۆز كەنتىدىكى ئىشتىن سىرتقى ئەدەبىيات ـ سەنئەت تەشۋىقات ئەترىتىگە سەھنە ئەسىرى يېزىپ بېرىش قاتارلىق ئىشلارنى قىلغان . 1971 ـ يىلى 11 ـ ئايدا يېڭىشەھەر ناھىيەلىك 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپتە ئېچىلغان ئوقۇتقۇچى يېتىشتۇرۇش كۇرسىغا كىرىپ ئوقۇپ ، 1972 ـ يىلى 6 ـ ئايدىن 1973 ـ يىلى 2 ـ ئايغىچە ئۆز يۇرتىدىكى باشلانغۇچ مەكتەپتە خەلق باشقۇرغان مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى بولغان . 1973 ـ يىلى 3 ـ ئايدا ، ياپچان بازارلىق رادىيو ئۇزىلىغا يۆتكىلىپ ، 1978 ـ يىلى 2 ـ ئايغىچە بۇ ئورۇندا دىكتور ۋە مۇخبىر بولۇپ ئىشلىگەن . بۇ مەزگىلدە «قەشقەر گېزىتى» ، «شىنجاڭ گېزىتى» ، «شىنجاڭ خەلق رادىيو ئىستانسىسى» ، «شىنجاڭ ئەدەبىيات ـ سەنئىتى» قاتارلىق گېزىت ـ ژۇرناللاردا 84 پارچە خەۋەر ـ ماقالە ۋە شېئىر ئېلان قىلغان . 1977 ـ يىلى 12 ـ ئايدا ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانىغا قاتنىشىپ ، 1978 ـ يىلى 3 ـ ئايدا قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ جۇڭگو تىل ـ ئەدەبىياتى فاكۇلتېتىغا قوبۇل قىلىنغان . 1983 ـ يىلى 2 ـ ئايدا ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئۆز فاكۇلتېتىغا ئېلىپ قېلىنغان ۋە 1991 ـ يىلى 6 ـ ئايغىچە چاغاتاي ئۇيغۇر تىلى ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى ، ئالىي مەكتەپ تىل ـ ئەدەبىياتى ۋە

ھەرپلەر بويىچە ئايرىم بۆلەكلەرگە بۆلۈپ كۆرسىتىلمەستىن ، بەلكى ھەرپ تەرتىپىنى ئاساس قىلغان ھالدا بىر تۇتاش تىزىلدى . بەزى ئىسىملارنىڭ ئاتىلىشى يېنىدىكى تىرناق ئىچىگە ئېلىنغانلىرى شۇ ئىسىملارنىڭ باشقا تەلەپپۇز قىلىنىشى ياكى ئەسلىي تەلەپپۇزى ھېسابلىنىدۇ . قەدىمكى ئىسىملار ئومۇمەن ئۇيغۇرچە ئىسىملارنى گەۋدە قىلغاچقا ، تىل تەركىبىمۇ ئەسكەرتىلمىدى ، ئەر ـ ئاياللار ئىسىملىرىمۇ ئارىلاش بېرىلدى . بۇ ئىسىملارنىڭ تەركىبىدىكى ناھايىتى ئاز بىر قىسىملىرى ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرى قاتارىدىمۇ قىسمەن تەكرارلىنىدۇ . چۈنكى ، قەدىمكى ئىسىملارنىڭ بەزىلىرى ھازىرمۇ ئەينەن قوللىنىلماقتا .

10 . كىتابنىڭ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىغا ئالاقىدار يەنە بىر قوشۇمچە مەزمۇنى — قەدىمكى دەرىجە ـ ئەمەل ناملىرىمۇ پايدىلىنىشقا ئوڭاي بولسۇن ئۈچۈن ھەرپ تەرتىپى بويىچە رەتلەندى . ھەربىر نامنىڭ ئۈدۈلىدا ئۇنىڭ تىل تەۋەلىكى ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرىدا كۆرستىلگەندەك ، تىرناق ئىچىگە ئېلىنغان شەرتلىك ھەرپلەر بىلەن ئىزاھلاندى . ئەڭ ئاخىرىدا ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ مۇھىم مەنبەلىرىدىن سانلىدىغان 99 گۇزەل ئىسىم ۋە 105 گۇزەل سۆپەت ئەرەب يېزىقىدا ۋە ئۇيغۇرچە ئوقۇلىشى بىلەن بىللە بېرىلدى .

قىسقىسى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى ئەڭ بۇرۇن توپلاش ۋە رەتلەپ ئىزاھلاش خۇددى دېڭىز ئاستىغا چۆكۈپ ، بىر تال ـ بىر تال ـ بىر تالدىن جاۋاھىرات سۈزۈپ چىققانغا ئوخشاش ئىنتايىن مۇشەققەتلىك ۋە مۇرەككەپ ئىجادىي ئەمگەك . 20 نەچچە مىڭ ئىسىمنى ھەرپ تەرتىپى بويىچە رەتلەپ ، تىل تەۋەلىكىنى بىر ـ بىرلەپ ئېنىقلاپ ، ئەسلىي ئىسىم بىلەن ئۇنىڭ ئۆزگىرىشلىرىنى ، ئۆزگىرىشلىرى ئارقىلىق ئەسلىي ئىسىمنى تېپىپ ئۆز جايىغا قويۇش ۋە مەنە بېرىپ ، ئىزاھلىق لۇغەت ھالىتىگە ئەكىلىش ئۈچۈن نۇرغۇن زېھنىي كۈچ ۋە ۋاقىت كېتىدۇ . شۇڭا ، ئاخىرىدا تەتقىقاتچىلار ۋە ھەۋەسكارلارنىڭ مۇشۇ ساھەدە قايتا كىتاب ياكى يۈمشاق دېتال ئىشلىگەندە ، ئىسىملار لۇغىتىنى تورغا كىرگۈزگەندە ئىلگىرىكى كىتابلاردىن پايدىلىنىش دەرىجىسىنىڭ ۋە ئۇسۇلىنىڭ قائىدىگە ئۇيغۇن ھەمدە مۇۋاپىق بولۇشىنى ؛ پايدىلانغانلىقىنى ۋە لۇغەتنى كىمنىڭ ئەسىرىدىن ئالغانلىقىنى چوقۇم ئەسكەرتىشنى ، پايدىلانغانلىقى ئېنىق تۇرۇپمۇ قىلچە ئىزاھات بېرىپ قويمايدىغان ئىشنى قىلماسلىقىنى ، ئەمما «پايدىلاندىم» دەپ قويۇپلا ، «تەييارغا ھەييار» بولۇپ ، ئۆزى ئېھتىياجلىق مەزمۇننى چالا قويماي كۆچۈرۈۋېلىپ ، باشقىلارنىڭ ئەسەر ھوقۇقىغا دەخلى ـ تەرۇز يەتكۈزىدىغان ئاقىۋەتنى كەلتۈرۈپ چىقارماسلىقىنى ئۈمىد قىلىمەن .

— مۇتەللىپ سىدىق قاھىرى

ئۇيغۇر خەتتاتلىقى ئوقۇتقۇچىلىقى بىلەن شۇغۇللانغان . 1987 ـ يىلى لېكتورلۇق ، 1993 ـ يىلى دوتسېنتلىق ئىلمىي ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن . 1991 ـ يىلى 7 ـ ئايدىن ھازىرغىچە «قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئىلمىي ژۇرنىلى» نىڭ مۇئاۋىن باش مۇھەررىرى بولۇپ ئىشلەپ كەلمەكتە .

ئۇ قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىدا ئوقۇش جەريانىدا ، مەكتەپنىڭ تەكلىپى بىلەن ئوقۇشتىن سىرت بەش يىل ئىنستىتۇت رادىيو ئۇزىلىدا دېكتور ۋە باشقۇرغۇچى بولغان . ئوقۇتقۇچىلىق قىلىۋاتقان مەزگىلدە بىر يىل قوشۇمچە ئىنستىتۇت گېزىتىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرلىكى ۋەزىپىسىنى ئۆتىگەن . ئوقۇش جەريانىدا ۋە ئونىڭدىن كېيىنمۇ داۋاملىق ئىشتىن سىرتقى ئەدەبىي ئىجادىيەت ، خەتتاتلىق ۋە ئېختىيارىي مۇخبىرلىق بىلەن شۇغۇللىنىپ ، 270 پارچە خەۋەر ـ ماقالە ، ئەدەبىي ئەسەر ، گۇزەل سەنئەت ئەسىرى ۋە خەتتاتلىق ئەسىرىنى ھەر دەرىجىلىك گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئېلان قىلغان .

ئۇ 1985 ـ يىلى 9 ـ ئايدىن 1987 ـ يىلى 6 ـ ئايغىچە دەرس ئېھتىياجى بىلەن ئىككى يىل قەشقەر چوڭلار ئوتتۇرا تېخنىكومىدا ئەرەب تىلى ئۆگەنگەن . 1989 ـ يىلى 9 ـ ئايدىن 1990 ـ يىلى 7 ـ ئايغىچە سابىق دۆلەتلىك ماۋارىپ كومىتېتىنىڭ بىر تۈتاش ئەۋەتىشى بىلەن مىسىر قاھىرە ئۇنىۋېرسىتېتىغا بېرىپ ، ئەرەب تىلى بويىچە بىر يىل بىلىم ئاشۇرغان . ئۇ قەشقەردىكى ئۆگىنىش مەزگىلىدە 1986 ـ ، 1987 ـ يىللىرى ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ «ئەرەب تىلىدىن ئاساس» ناملىق ئۇچ پارچە كىتابنى نەشر قىلدۇرغان . 1989 ـ يىلى بۇ كىتابلار ئاساسىدىكى ئۇچ قىسىملىق «ئەرەب تىلى دەرسلىكى» نىڭ 1 ـ قىسمىنى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىدا رەسمىي نەشر قىلدۇرۇپ ، تۇنجى قېتىم بۇ ساھەدىكى بوشلۇقنى تولدۇردى .

مۇتەللىپ سىدىقنىڭ مىسىردا ئوقۇش مەزگىلى ھەقىقەتەن زور ئۆتۈق قازانغان ۋاقىت ھېسابلىنىدۇ . ئۇ ۋەتەنگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن 1992 ـ ، 1994 ـ يىللىرى «ئەرەب تىلى دەرسلىكى» نىڭ 2 ـ ، 3 ـ قىسىملىرىنى نەشر قىلدۇرۇش بىلەن بىللە ، مىسىردىن ئىبارەت بۇ قەدىمكى مەدەنىيەتلىك ، گۈزەل دۆلەت ھەققىدە نۇرغۇن زىيارەت خاتىرىسى ۋە ئەسلىمىلەرنى يازدى . ئۇنىڭ «مىسىردا ئوقۇغان بىر يىل» ناملىق يۇرۇشلۇك زىيارەت خاتىرىسى 1992 ـ يىلى «قەشقەر ئەدەبىياتى» نىڭ شۇ يىللىق بەش سانىدا ، «مىسىر ھەققىدە ئەسلىمىلەر» ناملىق ئەدەبىي خاتىرىلىرى «شىنجاڭ ئىشچىلار ھەربىكىتى» ژۇرنىلىنىڭ 1996 ـ يىلىدىن 1999 ـ يىلىغىچە بولغان 13 سانىدا كەينى ـ كەينىدىن ئېلان قىلىندى . ئونىڭدىن باشقا ، «قەشقەر گېزىتى مۇخبىرلار ئىشى» ، «قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى گېزىتى» قاتارلىق ئاخبارات ۋاستىلىرىغىمۇ ئون پارچىغا يېقىن ئەسلىمىسى بېسىلدى . 1999 ـ يىلى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى ئونىڭ «ئاھ ، نىل دەريا‌سى» ناملىق ئەسلىمىلەر توپلىمىنى نەشر قىلدى .

ئۇ ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ ئەرەب تىلى ئۆگىنىش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش يولىدىكى خىزمەتلىرىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن داۋاملاشتۇرۇپ ، 1996 ـ يىلى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىدا «ئەرەبچە سۆزلىشىش» ناملىق كىتابنى ، 1998 ـ يىلى «ئەرەب تىلى

ئېلىپبەسى» نىڭ قائىدىلەر قىسمىنى ، 1999 ـ يىلى ئوقۇشلۇق قىسمىنى نەشر قىلدۇردى . 2003 ـ يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ئونىڭ «ئەرەب تىلى قائىدىلىرى» ناملىق يېرىك ئەسىرىنى ئېلان قىلدى ، شۇ يىلى يەنە قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى «ئەرەبچىنى مۇئەللىمسىز ئۆگىنىش» ناملىق كىتابنى نەشر قىلدى .

مۇتەللىپ سىدىقنىڭ 1982 ـ يىلى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدىن باشلاپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى بىلەن تونۇشۇشقا ئىشتىياق باغلاپ ، بۇ جەھەتتىكى ئىزدىنىشىكىمۇ قىزغىن كىرىشكەن ئىدى . ئۇ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ كۆپ قىسمىنىڭ ئەرەبچە ۋە پارسچە ئىسىملار ئىكەنلىكىنى ، ئەمما ئۇيغۇرچىدا بىر قىسىم ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىدىغانلىقىنى ، ئىسىملارنىڭ مەنىسىنى بىلىدىغان كىشىلەرنىڭمۇ ئازلىقىنى ، كىشى ئىسىملىرىنى توپلاش ، رەتلەش ۋە مەنىسىنى ئېنىقلاش زۆرۈرلۈكىنى تېخىمۇ ھېس قىلىدۇ . شۇنىڭ بىلەن ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە ئونىڭ مەنىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر كىتاب يېزىشنى ئويلايدۇ . نەتىجىدە ، ئەڭ بۇرۇن توپلىغان 600 گە يېقىن ئەرەبچە كىشى ئىسىملىرىنى ئۇيغۇرچە مەنىلىرى بىلەن بىللە «ئەرەب تىلىدىن ئاساس» ناملىق كىتابنىڭ 2 ـ قىسمىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇمچە قىلىپ بېرىپ ، 1987 ـ يىلى 3 ـ ئايدا تۇنجى قېتىم كىتابخانلارغا تونۇشتۇرىدۇ . شۇ يىلى 10 ـ ئايدا 2700 دىن ئارتۇق ئەرەبچە ، پارسچە ، ئۇيغۇرچە ۋە باشقا تىللاردىن قوبۇل قىلىنغان كىشى ئىسمىنى توغرا ئاتىلىشى ، تىل تەۋەلىكى ، ئۆزگىرىشلىرى ۋە مەنىسى ئاساسىدا رەتلەپ ، قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى تۇزگەن «مەدەنىيەت مەسلىھەتچىسى» ناملىق مەجمۇئەنىڭ 2 ـ قىسمىدا «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ھەققىدە» ناملىق ماقالىسى بىلەن بىرلىكتە ئېلان قىلىدۇ . مانا بۇ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئەڭ بالدۇر ئاشكارا مەتبۇئاتتا رەسمىي توپلاپ ئېلان قىلىنىشى ۋە تەتقىق قىلىنىشى ھېسابلىنىدۇ . ئۇ ماقالىسىدە ئىسىمشۇناسلىق ئىلمىنىڭ ئۇيغۇرلاردا بىر بوشلۇق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ھەققىدە بىرقەدەر ئېنىق مەلۇمات بېرىپ ، ئۇيغۇر ئىسىم مەدەنىيىتىنىڭ دەۋر ئارقا كۆرۈنۈشى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ بەزى ئالاھىدىلىكلىرى ۋە كىشى ئىسىملىرىنى توغرا قوللىنىش مەسلىسىنى تۇنجى قېتىم ئوتتۇرىغا قويغان ھەمدە بۇ جەھەتتە تەتقىقات ئېلىپ بېرىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تەكىتلىگەن .

90 ـ يىللار ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى تەتقىقاتى ئۇزلۇكسىز كېڭەيگەن بىر مەزگىل بولدى . مۇتەللىپ سىدىق ئون يىللىق توپلاش ، رەتلەش ۋە تەتقىق قىلىش ئارقىلىق 1992 ـ يىلى «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە ئونىڭ مەنىسى» ناملىق كىتابنى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى پەن ـ تەتقىقات باشقارمىسى ئارقىلىق نەشر قىلدۇردى . بۇ كىتابتا 5000 غا يېقىن ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە 400 گە يېقىن قەدىمكى ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە ئونىڭ مەنىسى چۈشەندۈرۈلدى . مەزكۇر كىتاب ئەينى ۋاقىتتا كىشىلەرنىڭ ئىسىم ـ فامىلە تاللىشىدىكى ياخشى يېتەكچى بولغان ھەم بۇ ئارقىلىق ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى تۇنجى قېتىم كىتاب ھالىتىدىكى يازما مەنبەگە ئىگە بولغان . بۇ يېڭى شەيئى ئوتتۇرىغا چىققاندىن كېيىن ، «مىللەتلەر ئىتتىپاقى» ژۇرنىلى 1994 ـ يىلى

3 ـ سانىدىن باشلاپ بىر نەچچە ساندا ئارقا ـ ئارقىدىن بۆلۈپ ئېلان قىلدى . بۇ كىتاب خەلقئارادىمۇ ئالاھىدە دىققەتكە سازاۋەر بولۇپ ، 2005 ـ يىلى 4 ـ ئايدا سىلاۋىيان ئۇيغۇر يېزىقى بىلەن قازاقىستان «ناشىر» (بىزنىڭ دۇنيا) نەشرىياتىدا رەسمىي نەشر قىلىندى . كىتابنىڭ ئىسمى ، نەشر سۆزى ، كىرىش سۆز ۋە ماقالە قىسىملىرى رۇس تىلىغا تەرجىمە قىلىنغان ئىدى . بۇ ، مۇئەللىپنىڭ چەت ئەل يېزىقىدا نەشر قىلىنغان تۇنجى كىتابى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ھەققىدىكى 5 ـ كىتابى ، شۇنداقلا شىنجاڭ بويىچە ئۇيغۇر ئاپتور تەرىپىدىن يېزىلىپ ، چەت ئەلدە نەشر قىلىنىپ تارقىتىلغان مۇشۇ ساھەدىكى بىردىنبىر كىتاب ھېسابلىنىدۇ . بۇ كىتابنىڭ تارقىتىلغانلىق خەۋىرى شۇ يىللىق «تىل ۋە تەرجىمە» ژۇرنىلىنىڭ ئۇيغۇرچە ۋە خەنزۇچە سانلىرى ، «قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئىلمىي ژۇرنىلى» ، «شىنجاڭ گېزىتى» ، «قەشقەر گېزىتى» ، «قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى گېزىتى» قاتارلىق گېزىت ـ ژۇرناللاردا كەينى ـ كەينىدىن ئېلان قىلىندى ھەمدە شۇ يىلى 9 ـ ئايدا مەزكۇر كىتاب بېيجىڭ دۆلەت كۇتۇپخانىسىنىڭ چەت ئەل كىتابلىرى بۆلۈمىدە مەڭگۈلۈك ساقلاشقا قويۇلۇپ ، مۇتەللىپ سىدىقى دۇنياۋى شۆھرەتكە ئىگە قىلدى .

مۇتەللىپ سىدىق كۆپچىلىكنىڭ ئىلھام بېرىشى بىلەن كىشى ئىسىملىرىنى توپلاش ، رەتلەش ۋە تەتقىق قىلىشنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇپ ، مۇشۇ جەھەتتىكى ئەمگەكلىرى ئاساسىدا 1994 ـ ، 1996 ـ يىللىرى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى گېزىت ـ ژۇرنال تەھرىر بۆلۈمى ، بايىنغولىن ئوبلاستلىق مەدەنىيەت ئىدارىسى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ ئايرىم ـ ئايرىم باستۇرۇشى بىلەن يەنە «ئىسمىنى قانداق قويۇش كېرەك» ، «ئىسىم قويۇش قوللانمىسى» ناملىق ئىككى پارچە كىتاب چىقىرىپ ، ئىچكى قىسىمدا تارقاتتى . «ئىسمىنى قانداق قويۇش كېرەك» تە 7000 ، «ئىسىم قويۇش قوللانمىسى» دا 11 مىڭ ئىسىم جەملەپ چىقىلدى . 1998 ـ يىلىغا كەلگەندە قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى ئۇنىڭ «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى» ناملىق كىتابىنى رەسمىي نەشر قىلدى . بۇ 12 مىڭدىن كۆپرەك ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرى ، 1000 غا يېقىن قەدىمكى ئۇيغۇرلار قوللانغان كىشى ئىسىملىرى ، 175 قەدىمكى دەرىجە ـ ئەمەل ناملىرى ، ئۇيغۇر ئىسىمشۇناسلىقىغا ئائىت يەتتە پارچە ئىلمىي ماقالە كىرگۈزۈلگەن بىرقەدەر چوڭ ھەجىملىك قورال كىتاب سانىلىدۇ . ئۇنىڭدا ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە فامىلە قوللىنىش ھەققىدە نىسبەتەن ئەتراپلىق مۇھاكىمە ئېلىپ بېرىلىپ ، ئۇيغۇر ئىسىمشۇناسلىقى تېخىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئاساسقا ئىگە بولدى .

مۇتەللىپ سىدىق ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى توپلاشنى باشلىغان 28 يىلدىن ، بولۇپمۇ ئۇنى مەتبەئە يۈزىگە ئېلىپ چىققان 24 يىلدىن بۇيان ، ئىسىملارنى توپلاش ، رەتلەش جەھەتتىلا ئەمەس ، بەلكى ئۇنىڭ تۈرلۈك ئالاھىدىلىكلىرى ئۈستىدە ئىزدىنىش ، مەنىلىرىنى شەرھلەش ، تىل تەركىبى ۋە كېلىپ چىقىشىنى ئىزاھلاش ، ئىسىم ـ فامىلە قوللىنىش تەتقىقاتى جەھەتلەردىمۇ كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى . 1989 ـ يىلىدىن باشلاپ ، «قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئىلمىي ژۇرنىلى» ، «شىنجاڭ

ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى» ، «تىل ۋە تەرجىمە» ، «شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇرنىلى» ، «شىنجاڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇرنىلى» ، «شىنجاڭ مەدەنىيىتى» ، «قەشقەر ئەدەبىياتى» ، «شىنجاڭ گېزىتى» ، «قەشقەر گېزىتى» قاتارلىق گېزىت ـ ژۇرناللاردا «ئۇيغۇر ئىسىم ـ فامىلىلىرى ھەققىدە مۇھاكىمە» ، «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ جىنس ئالاھىدىلىكى ھەققىدە» ، «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئۆزگىرىشلەر» ، «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى مەدەنىيەت ئامىللىرى ۋە پىسخىك ئامىللار» ، «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ دەۋر ئالاھىدىلىكى ھەققىدە قىسقىچە مۇھاكىمە» ، «ئۇيغۇرلاردا ئىسىم قويۇش» ، «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر» قاتارلىق 30 پارچىدىن ئارتۇق ئىلمىي ماقالە ۋە سۆھبەت ئېلان قىلدى .

ئۇ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى ياخشى تاللاش ، توغرا قوللىنىش مەسلىسىدە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپلا قالماي ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ خەنزۇچە ئىپادىلىنىشى مەسىلىسىنمۇ ئويلاپ ، قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى تىل فاكۇلتېتىنىڭ پىروفېسسورى غەيۇر ئابدۇقادىر بىلەن بىرلىكتە «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ خەنزۇچە ئىپادىلىنىش لۇغىتى» ناملىق ئىلمىي ئەمگىكىنى ئوتتۇرىغا چىقاردى ۋە «قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئىلمىي ژۇرنىلى» نىڭ 1999 ـ يىللىق سانلىرى ۋە 2000 ـ يىللىق 1 ـ سانىدا كەينى ـ كەينىدىن ئېلان قىلىپ ، بۇ جەھەتتىمۇ ئەڭ بالدۇر ئاساس سالدى .

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى تەتقىقاتى تېماتىك مەزمۇنى كەڭ ، ئەمەلىيەتچانلىقى كۈچلۈك ، كۆپ تەرەپلىمە تىل ئىقتىدارى تەلەپ قىلىدىغان بىر تۈرلۈك مۇشەققەتلىك ئىلمىي خىزمەت بولۇپ ، ئۇنىڭ تىل تەۋەلىكىنىڭ مۇرەككەپ بولۇشى ئۇنى تەتقىق قىلىشنىڭمۇ مۇرەككەپ ئىش ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەيدۇ . مەڭ يىللار ئىلگىرى باشلانغان ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئەرەبچىلىشىشى نەتىجىسىدە كىشىلىرىمىزنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئۆز ئىسمىنىڭ مەنىسىنى بىلمەيدىغان ، ئىسمىغا ئېتىبار قىلمايدىغان «ئىسىم ساۋاتسىزلىقى» مەۋجۇت ئىدى . ئەمما «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ۋە ئۇنىڭ مەنىسى» ، «ئىسمىنى قانداق قويۇش كېرەك» ، «ئىسىم قويۇش قوللانمىسى» ، «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى» قاتارلىق كىتابلار مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدا 40 مىڭدىن ئارتۇق تىراژدا سېتىلىپ ، ئۇيغۇرلار ئارىسىغا كەڭ تارقالدى . بۇنىڭ بىلەن پەرزەنتلىرىنىڭ تۇغۇلغان كۈننى يېزىپ قويۇشقىمۇ سەل قارايدىغان ئاز بولمىغان كىشىلەر ئارىسىدا ئۆز ئىسىملىرىنىڭ توغرا ئاتىلىشى ۋە مەنىسىنى بىلەلەيدىغان ، ئىسىم قويۇشتا كىتابقا ئاساسلىنىدىغان كەيپىيات شەكىللەندى .

مۇتەللىپ سىدىقنىڭ 2006 ـ يىلى 1 ـ ئايدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان «خەزىنىلەر ئاچقۇچى» ناملىق كىتابىمۇ ئۇيغۇر ئىسىمشۇناسلىقىنى ئاساسلىق ئوبيېكت قىلغان ئىلمىي ماقالىلەر توپلىمى بولۇپ ، ئۇنىڭ تەركىبىدىكى 28 پارچە ماقالىنىڭ 19 پارچىسى مۇشۇ ساھەگە تەئەللۇق .

مۇتەللىپ سىدىق ئۇيغۇر تىلى تەتقىقاتى ۋە باشقا ئىجتىمائىي تېمىلاردىمۇ پائال

ئىزدەندى . «تۈركىي تىللار دىۋانى» نى ئەستايىدىل ئوقۇپ ۋە ئۆگىنىپ ، شۇ ئاساستا «ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى مەدەنىيىتى ۋە «تۈركىي تىللار دىۋانى» دىكى پاكىتلار» ، «ماقال ـ تەمسىلەر ۋە قەدىمكى ئۇيغۇرلاردا مەنىۋى هايات» ناملىق ئىلمىي ماقالىلىرىنى ، شۇنىڭدەك يەنە «قىسمەن دىنىي ئەمەل ناملىرى توغرىسىدا» ، «مىسىر دىيالېكتى ۋە ئۇنىڭدىكى تۈركچە تەركىبلەردىن تىللارنىڭ ئۆزگىرىشىگە نەزەر» ، «ئۇيغۇر تىلىدىكى ئادەت سۆزلىرى» ، «تىلىمىزدىكى سىلىقلاشتۇرۇلغان سۆزلەر ۋە ئۇنىڭ ئالاقىدىكى رولى» قاتارلىق ئىلمىي ماقالىلەرنى ئېلان قىلدى . «باشلانغۇچ مەكتەپ تەييارلىق سىنىپلىرى ئۈچۈن ئېلىپبە» تۈزۈپ ، 2002 ـ يىلى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىدا نەشر قىلدۇردى . شۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ هازىرغىچە نەشر قىلدۇرغان كىتابلىرى مەزكۇر قامۇسنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپ 20 پارچىغا ، ئېلان قىلغان ئىلمىي ماقالىلىرى 44 پارچىغا يەتتى .

جاپالىق ئەجىر هامان مېۋە بېرىدۇ ، هەقىقىي بىلىم كىشىگە مۇقەررەر شان ـ شەرەپ ئاتا قىلىدۇ . مۇتەللىپ سىدىقنىڭ «ئەرەب تىلىدىن ئاساس» (1 ـ قىسىم) ، «ئەرەب تىلىدىن ئاساس» (3 ـ قىسىم) ، «ئەرەبچە سۆزلىشىش» ، «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ناملىق تۆت كىتابى 1992 ـ ، 1995 ـ ، 1997 ـ ، ۋە 2001 ـ يىللىرى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىدا ئىلگىرى ـ كېيىن ئۆتكۈزۈلگەن تۆت قېتىملىق باهالاش پائالىيىتىدە ئايرىم ـ ئايرىم هالدا ئىنستىتۇت دەرىجىلىك «مۇنەۋۋەر ئىلمىي تەتقىقات نەتىجىسى» بولۇپ باهالىنىپ مۇكاپاتلاندى . ئۇ 650 مىڭ خەتلىك چوڭ هەجىملىك كىتابى «ئەرەب تىلىدىن ئاساس» نىڭ 3 ـ قىسمىنى بىر يېرىم يىل ۋاقىت ئىچىدە يېزىپ بولغاندىن كېيىن ، ئەينى ۋاقىتتىكى ئەرەبچە مەتبەئە قىيىنچىلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ ، يەنە بىر يىل ۋاقىت سەرپ قىلىپ ، ئورنىگىنالنى باشتىن ـ ئاخىر ئۆز قەلىمى بىلەن هۆسنىخەت قىلىپ قايتا كۆچۈرۈپ چىقىپ ، سۈپەتلىك قول يازما نۇسخىدا باستۇرۇپ ، كىتابخانىلارنى هەيران قالدۇرغان ئىدى . بۇ كىتابتا ئەرەبچە ئوقۇشلۇق ، ئەرەبچە خەت ـ چەكلەر ساۋاتى بولغانلىقى سىرتىدا ، 20 مىڭ خەتلىك لۇغەت بار ئىدى . ئۇ ئاشكارا نەشر قىلىنغان تۇنجى ئەرەبچە ـ ئۇيغۇرچە لۇغەت بولۇش سۈپىتى بىلەن بۇ جەهەتتىكى بوشلۇقنى تولدۇرغان ۋە قىزغىن ئالقىشقا ئېرىشكەن .

مۇتەللىپ سىدىق نۆۋەتتە ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى تەتقىقاتى بىلەن داۋاملىق شۇغۇللانماقتا . بۇ قېتىم «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى قامۇسى» ناملىق 23 مىڭدىن ئارتۇق ئىسىمنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىرقەدەر چوڭ هەجىملىك مەزكۇر ئەسەرنى پۈتتۈردى ۋە «قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئىلمىي ژۇرنىلى» نىڭ 2008 ـ يىللىق سانلىرىدا ئۇنىڭ بىر بابىنى ئالدىن ئېلان قىلدى . پاكىت مۇنازىرىدىن ئۇستۇن . بىز ئەرەب تىلى دەرسلىكى ۋە ئەرەبچە ـ ئۇيغۇرچە لۇغەت تۈزۈپ ئەڭ بۇرۇن رەسمىي نەشر قىلدۇرغان ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى توپلاش ۋە رەتلەشنى ئەڭ بالدۇر باشلاپ گەۋدىلىك نەتىجە يارىتقان بۇ هارماس ئىزدەنگۈچىگە هايات سەپىرىنىڭ 60 ـ يىلىغا قەدەم قويغان قۇتلۇق پەيتىدە چىن كۆڭلىمىزدىن سالامەتلىك ۋە تېخىمۇ زور مۇۋەپپەقىيەت تىلەيمىز .

مۇندەرىجە

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى هەققىدە قىسقىچە بايان 1
ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ مەنە ئالاهىدىلىكى 12
ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ قۇرۇلما ئالاهىدىلىكى 22
ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر 32
ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ جىنس ئالاهىدىلىكى 60
ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ قوللىنىلىش ئالاهىدىلىكى 67
ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئۆزگىرىش 77
فامىلە هەققىدە 94
ئەنئەنىۋى ئىسىم قويۇش تەرتىپلىرى 100
ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئىپادىلەنگەن دىنىي ئالاهىدىلىك 106
ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ يەرلىك ئالاهىدىلىكى ۋە ئىجتىمائىيلىقى 112
ئا 117
ئە 189
ب 234
پ 268
ت 285
ج 323
چ 337
خ 342
د 366

ر 383
ز 405
س 436
ش 488
غ 517
ق 527
ك 550
گ 561
ل 584
م 588
ن 688
ھ 725
ئو 762
ئۇ 767
ئۆ 775
ئۈ 778
ئۇ 780
ئې 788
ئى 791
ي 809
قوشۇمچە I : قەدىمكى ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىن 817
قوشۇمچە II : قەدىمكى دەرىجە - ئەمەل ناملىرى 871
قوشۇمچە III : 99 گۈزەل ئىسىم ۋە 105 گۈزەل سۈپەت 888

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ھەققىدە قىسقىچە بايان

كىشى ئىسىملىرى — ئىجتىمائىي ئالاقە جەريانىدا كىشىلەرنى بىر - بىرىدىن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ۋاستە. ئىسىمنى قانداق قويۇش — تەرەققىي قىلىۋاتقان بۈگۈنكى دەۋردە كىشىلەر جىددىي كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان ۋە ئېھتىياجلىق بولۇۋاتقان بىر مەسىلە. چۈنكى، پەرزەنتلەرگە ئۆزگىچە، چىرايلىق، مەنىلىك، مۇۋاپىق ئىسىم قويۇشمۇ بىر خىل مەدەنىيەت. كىشى ئىسىملىرىنىڭ توغرا ئاتىلىشى، تىل تەركىبى، قاتلاملىرى، ئۆزگىرىشلىرى، تارىخى، كېلىپ چىقىشى ۋە مەنىسىنى بىلىش، بۇ ھەقتە تەتقىقات ئېلىپ بېرىش بىر مىللەتنىڭ تارىخىنى، مەدەنىيىتىنى، ئەخلاق، ئۆرپ - ئادەتلىرىنى ۋە باشقا جەھەتتىكى ئەھۋاللىرىنى چۈشىنىشتە مۇھىم رول ئوينايدۇ. كىشى ئىسىملىرىنىڭ ياخشى تاللىنىشى، توغرا ئاتىلىشى، خاسلىققا ئىگە بولۇشى ۋە ساپلىقى مەلۇم بىر مىللەت، مەلۇم بىر جاي ۋە مەلۇم بىر ئائىلىنىڭ مەنىۋى تۇرمۇشىنىڭ قانداقلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. شۇڭا، ئۇ مەلۇم مەندىن ئېيتقاندا، بىر مىللەتنىڭ مەنىۋى مەدەنىيىتىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى.

كىشى ئىسىملىرىمۇ روشەن دەۋر ئالاھىدىلىكىگە ئىگە. چۈنكى ئوخشاش بولمىغان تارىخىي دەۋرلەردە ياشىغان كىشىلەرنىڭ ئىسىملىرىدا شۇ دەۋرگە خاس ئۆزگىچىلىكلەر، ئوخشاش بولمىغان ئىجتىمائىي مەزمۇن ۋە جەمئىيەت تەسىرى مەۋجۇت بولىدۇ. ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىمۇ بىر خىل مەدەنىيەت ھادىسىسى بولغاچقا، تەرەققىيات تارىخىي ئېقىملىرىدا بەلگىلىك دەۋر روھىنى ئەكس ئەتتۈرمەي قالمىغان. ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى كىشى ئىسىملىرى ئۇيغۇرلارنىڭ ھەر خىل ئالاھىدىلىكلىرىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ، دەۋرنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ مۇقەررەر ھالدا ئۆزگىرىپ بارغان. ئوخشاش بولمىغان دەۋرلەردىكى ئىسىم قويۇش ئادەتلىرىنى ئىنچىكە تەتقىق قىلىپ، سىلىشتۇرۇپ كۆرىدىغان بولساق، كىشى ئىسىملىرىدىكى بۇ خىل ئالاھىدىلىك روشەن بايقىلىدۇ.

كىشى ئىسىملىرى تەبىئەت ۋە كىشىلەرنىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى ھاياتى، جۈملىدىن دىنىي ئېتىقادى، ئارزۇ - ئارمانلىرى بىلەن زىچ باغلانغان. ئۇيغۇرلار ئەڭ بۇرۇنقى ئوۋچىلىق دەۋرلىرىدە بالىلىرىغا شۇ چاغدىكى ئىشلەپچىقىرىش شەكلى ۋە توتېم ئادەتلىرى بىلەن بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك ئىسىملارنى قويغان. ئىپتىدائىي دەۋردىكى ئەڭ تۈپ ئىشلەپچىقىرىش ئوۋچىلىق بولۇپ، كىشىلەر ئوزۇق - تۆلۈك، كىيىم - كېچەكنى ئاشۇ ھايۋانات دۇنياسىدىن ئالاتتى ۋە ئۆزلىرىنىڭ تۇرمۇشى بىلەن ئالاقىدار جانىۋارلارنى چەكسىز ئۇلۇغلايتتى. كىشىلەر ئۆز پەرزەنتلىرىگە بۇ خىل توتېم ئەقىدىسىگە ئاساسەن،

هايۋانلارنىڭ ئسمىنى قويۇش ئادىتىنى شەكىللەندۈرگەن . مەسىلەن ، ئارسلان ، ياغان (پىل) ، بۈرسلان (قاپلان) ، چاغرى (لاچىن) ، قاچىقار (قوچقار) ، قوزى ، بۈركۈت ، ئېيىق ، بۆرە قاتارلىق هايۋان ئسىملىرى كىشى قىلىنغان هەمدە بۇ ئسىملارنىڭ ئاخىرىغا «تېكىن» (شاهزاده) ، «بۆكە» (باتۇر) ، «بەگ» ، «بىكە» (خېنىم) قاتارلىق قوشۇمچىلار ئۇلىنىپ ، «ئارسلانتېكىن» ، «ياغانتېكىن» ، «چاغرىتېكىن» ، «چاغرىبەگ» ، «قاچىقار بۆكە» ، «قوزىبىكە» دەپ ئاتالغان . ئىپتىدائىي ئىشلەپچىقىرىش شەكلى — ئۆڭچىلىق تېخمۇ رەڭگارەڭ تەبىئەتنىڭ قوينىدا ئېلىپ بېرىلغانلىقتىن ، ئىنسانلار ئۆچرىشىدىغان شەيئىلەر تېخمۇ كۆپ ، تېخمۇ مول بولغان . زۇمرەتتەك سۈزۈك ئاسمان ، كۆپكۆك دېڭىز ، ئىللىق قۇياش ، نۇرلۇق ئاي ، جىمىرلاپ تۇرغان سانسىزلىغان يۇلتۇزلار ، هەيۋەتلىك تاغ ـ دەريالار ، تۇرلۇك دەل ـ دەرەخلەر ، كەڭ دالىدا يەلپۈنۈپ تۇرغان گۈل ـ گىياهلار كىشىلەرنىڭ سەزگۈسىگە تەسىر كۆرسىتىپ ، ئۇلاردا ئاجايىپ گۈزەل هېسلارنى ئويغاتقان ، بۇنىڭ بىلەن نۇرغۇنلىغان گۈزەل ئسىملار بارلىققا كەلگەن . «ئوغۇزنامە» داستانىدا ، ئوغۇزخانىنىڭ ئۆز ئوغۇللىرىغا «كۈن ، ئاي ، يۇلتۇز ، كۆك ، تاغ ، تەڭىز » (دېڭىز) دەپ ئسىم قويغانلىقى كۆرۈلىدۇ . ئورخۇن ـ يەنسەي يادىكارلىقلىرىدا «كۆلتېكىن» (ئەقلى كۆلدەك شاهزاده) ، «بىلگە قاغان» (بىلمىلىك خان) ، «قۇتلۇغبىلگە قاغان» (بەختلىك ، دانىشمەن شاه) دېگەن كىشى ئسىملىرى ئۇچرايدۇ . يۇسۇپ خاس هاجىپنىڭ «قۇتادغۇبىلىك» ئەسىرىدە «كۈنتۇغدى» ، «ئايتولدى» ، «ئۆگدۈلمىش» (ئەقىل ئىگىسى) ، «ئۇدغۇرمىش» (ئويغانغان ؛ ئۇيۇشقان) دېگەن مەشھۇر شەخسلەرنىڭ ئوبرازى يارىتىلغان . «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا «ئالپ ئەر توڭا» (قاپلاندەك باتۇر ئەر) ، «قاتمىش» (قاتقان) ، «قاۋشۇت» (كېلىشتۈر) ، «قەدىر» (قەيسەر ، كەسكىن) ، «ئالىپتېكىن» (باتۇر شاهزاده) ، «قۇتلۇغتېكىن» (بەختلىك شاهزاده) ، «بۆگۈبىلگە» (ئەقىللىق ئالىم) دېگەن كىشى ئسىملىرىمۇ تىلغا ئېلىنغان .

ئۇيغۇر كىشى ئسىملىرىدا ئىجتىمائىي مۇهىتنىڭ تەسىرى ناهايىتى چوڭقۇر ۋە كەڭ ئەكس ئەتكەن . بۇددا دىنى هۆكۈمران ئورۇندا تۇرغان مەزگىللەردە يۇقىرىقى كىشى ئسىملىرىدىن سىرت ، «ئاچارى» (هەزرەت ، تەقسىر) ، «ئاچىتا» (ئاسماندىكى مۇزىكانت) ، «ئابىتا» (بۇت) ، «راتنا» (گۆهەر ، ئۇنچە) ، «باقشى» (موللا ، ئۇستاز) ، بۇرخان قۇلى (بۇددانىڭ قۇلى) ، نوم قۇلى (دىن قۇلى) ، «تەڭرىتۇغمىش» (خۇدا يارانقان) ، «تويىن» (راهىب) ، «قاراتويىن» (چوڭ راهىب) ، «تەڭرىلى» (خۇداگوي ، مۆمىن) ، «بۇرخان» (تەڭرى ، بۇددا) دېگەنگە ئوخشاش ئسىملارمۇ قوللىنىلاتتى . «تۇرپان تېكىستلىرى» دىكى ئېلىم ـ بېرىمگە دائىر هۆججەتلەردە «ئىلچى قارا باقشى» (هۆكۈمدار چوڭ ئۇستاز) ، «قىيۇمتۇ» (هوشيار) ، «بەگبۇقا» ، «بۆكەبارس» (يولۋاستەك باتۇر) ، «قاپان» (قاۋان) دېگەندەك ئسىملارنىڭ

قوللىنىلغانلىقى مەلۇم .

مىلادىيە 10 ـ ئەسىرلەرگە كەلگەندە ئسلام دىنى ئۇيغۇر جەمئىيىتىگە غايەت زور تەسىر كۆرسەتتى . يېڭىدىن گۈللىنىۋاتقان بۇ دىن ئەينى ۋاقىتتا تولۇپ تاشقان هاياتىي كۈچكە تولغان بولۇپ ، ئەرەب تىلى ۋە ئسلام مەدەنىيىتى ئۇيغۇرلار تۇرمۇشىدا مۇهىم ئورۇن تۇتتى . بۇ خىل ۋەزىيەت ئەينى ۋاقىتتىكى ئۇيغۇر كىشى ئسىملىرىدىمۇ ئەكس ئەتتى . كىشىلەر ئسىم قويۇشتىمۇ ئسلام دىنى مەۋقەسىنى ئاساس قىلدى . بۇ دىنغا بولغان ئەقىدىنىڭ كۈچىيىپ بېرىشى ، شۇنىڭدەك ئەرەب تىلى ۋە مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن ، بۇرۇنقى ئسىملارنىڭ ئورنىنى ئسلام دىنى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئەرەبچە ئسىملار ئىگىلىدى . كىشىلەر ئسىم قويۇشقا موللىلارنى ئالاهىدە تەكلىپ قىلىپ ، ئۆز پەرزەنتلىرىگە ئاساسىي جەهەتتىن ئەرەبچە ئسىملارنى قويدۇردى . ئەرەب تىلىغا مەنسۇپ بۇ خىل ئسىملار ئاللاغا بولغان كۈچلۈك ئېتىقاد ، ئسلام دىنىغا بولغان يۈكسەك ساداقەتنى ئىزهار قىلىشنىڭ بىر خىل ۋاستىسىگە ئايلاندى . قاراخانىيلار دەۋرى ئۇيغۇرچە ئسىملار بىلەن ئەرەبچە ئسىملار راسا ئارىلىشىۋاتقان مەزگىل بولدى . مەسىلەن ، «ئەلى ئارسلانخان ، ئەلى ئىلىكخان ، مۇهەممەد توڭاخان ، بىلگە كۈل قادىرخان ، مۇسا تېكىن ، هارۇن بۇغراخان ، مەنسۇر ئارسلانخان» دېگەن ئسىملار تەركىبىگە «ئەلى ، مۇهەممەد ، قادىر ، مۇسا ، هارۇن ، مەنسۇر» دېگەنگە ئوخشاش ئەرەبچە ئسىملار ياكى ئەرەبلەشكەن ئسىملار قوشۇلغان . قاراخانىيلارنىڭ خاقانى بولغان سۇلتان سۇتۇق بۇغراخان ئەڭ دەسلەپ ئسلام دىنىنى قوبۇل قىلىش بىلەن بىللە ، هەتتا بۇ دىنغا بولغان ئىخلاسىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ، ئسمىنى «ئابدۇلكەرىم» (كارامەتلىك ، سېخىي ئاللانىڭ بەندىسى) دېگەن تولۇق ئەرەبچە ئسىمغا ئۆزگەرتكەن . شۇنداق قىلىپ ئەرەبچە كىشى ئسىملىرىنى ئالاهىدە ئەتىۋارلاش ئومۇمىي كەيپىياتقا ئايلىنىپ قالغان . پۈتۈنلەي ئەرەبچە ئسىم قويىدىغانلار بارا ـ بارا كۆپەيگەن . كىشىلەر ئۆز پەرزەنتلىرىگە ئالدى بىلەن ئاللانىڭ گۈزەل ئسىملىرى (99 گۈزەل ئسىم) نى ، مۇهەممەد ئەلەيهىسسالامنىڭ ئسىم ۋە سۈپەتلىرى (105 گۈزەل سۈپەت) ، «قۇرئان كەرىم» دە قەيت قىلىنغان باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئسىملىرىنى ، چاهاريارلار ، مالائىكىلەر ، بۈيۈك ئانىلار ، مۇهەممەد ئەلەيهىسسالامنىڭ پەرزەنتلىرى ۋە تۇغقانلىرى ، ئسلام تارىخىدىكى قەهرىمان شەخسلەر ، «قۇرئان كەرىم» دىكى سۈرە ـ ئايەتلەرنىڭ نامىنى ، باشقا تۈرلۈك دىنىي كىتابلار ۋە جەڭنامىلەردىكى ئسىملارنى تاللاپ قويۇشقا ئالاهىدە ئەهمىيەت بەرگەن . مەسىلەن ، بىرىنچى تەركىبى «ئابدۇ» (قۇل ، بەندە ، ئىنسان ، كىشى) بىلەن كەلگەن «ئابدۇلئەهەد» (بىر ئاللانىڭ بەندىسى) ، «ئابدۇرەشىد» (توغرا يول كۆرسەتكۈچى ئاللانىڭ بەندىسى) ، «ئابدۇرەهمان» (مېهىر ـ شەپقەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى) دېگەنگە ئوخشاش ئسىملار ئەرەبچە كىشى ئسىملىرىنىڭ خېلى بىر قىسمىنى تەشكىل قىلىدۇ .

ئەرلەر ئسىملىرىدىن كىشىلەر ئەڭ ياقتۇرىدىغىنى ۋە ئەڭ ياخشى ئسىم دەپ

قارايدىغىنى ئاللانىڭ گۈزەل ئىسملىرى بىلەن «مۇھەممەد» دېگەن ئىسىم بولدى. كىشىلەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن پەرزەنتلىرىگە «مۇھەممەد» دېگەن ئىسمىنى كۆپرەك قويدى. بەزى ئاتا - ئانىلار ئەگەر ئۇچ ئوغلى بولسا، ئۇنىڭ بىرىگە «مۇھەممەد» دېگەن ئىسمىنى قويىدىغان بولدى. مەسىلەن، قاراخانىيلار ھۆكۈمرانلىرىنىڭ ئىچىدىلا «مۇھەممەد» ئىسملىك خانلاردىن بەشى بار. ئۇنىڭدىن باشقا، كىشىلەر يەنە «مۇھەممەد» نى سۈپەت قىلىپ، ئىككىنچى بىر ئىسمىنى ئۇنىڭ ئارقىسىغا ياكى ئالدىغا قوشۇپ، «مۇھەممەدئەمىن» (مەمتىمىن)، «مۇھەممەدئەلى» (مەمتىلى)، «مۇھەممەدرەھىم» (مەتىرەيىم)، «مۇھەممەدتۇرسۇن» (مەتتۇرسۇن)، «نۇرمۇھەممەد» (نۇرىممەت)، «توختىمۇھەممەد» (توختىمەت)، «يارمۇھەممەد» (يارمەت)، «شىرمۇھەممەد» (شىرمەت) دېگەنگە ئوخشاش قوش تەركىبلىك ئىسملارنى قوللىنىشنى ئادەت قىلدى. خوتەن قاتارلىق جايلاردا بۇ خىل ئىسملار كۆپ ئۇچرايدۇ.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ باشقا ئىسىم ۋە سۈپەتلىرىمۇ ئىنتايىن كۆپ قوللىنىلغان. مەسىلەن، «مەھمۇد، ئەھمەد، قاسىم، ھامىد، رەسۇل، ياسىن، ناسىر، ھاپىز، ئادىل، ھەكىم، مۇمىن» دېگەندەك ئىسملارنىڭ كىشىلەر ئارىسىدا كۆپ تېپىلىشى بۇ نۇقتىنى ئىسپاتلايدۇ.

بۇ چاغدا، ئايالار ئىسملىرىنىڭمۇ ئەلقىشلىنىدىغانلىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىرى، قىزلىرى ۋە باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئايالىرىنىڭ ئىسمى بولغان. مەسىلەن، پاتىمە، ئائىشە (ئايشەم)، خەدىچە (خەلىچە)، زەينەب، ئۇمۇكۇلسۇم، بىلقىس (بېلقىز)، راھىلە، مەريەم، ئۇزرا (ھۇزرا) دېگەنلەردەك.

يۇقىرىقىلارغا ئەگىشىپ، بۇ دەۋردە دىنىي مەزمۇن بىۋاستە ئەكس ئەتكەن ئىسملار ۋە «ئاللا»، «دىن» دېگەن سۆزلەر بىلەن بىرىكىپ دىنىي مەزمۇن ئىپادىلەنگەن ئىسملارمۇ كەڭ قوللىنىلدى. مەسىلەن، «ئىمان، ئىسلام، ئىبادەت، ساجىدە، ئابىدە، ئاقائىد، ئايەت، نۇرۇللا، نۇرىدىن» دېگەنلەردەك.

ئەربىچە كىشى ئىسملىرىنىڭ ئارىسىدا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىسملىرىمۇ كۆپ قوللىنىلغان. بۇلار گەرچە ئىبرانىي تىلىنى مەنبە قىلغان بولسىمۇ، بىراق «قۇرئان كەرىم» دە تىلغا ئېلىنغان ئىسملار بولغانلىقى ئۈچۈن، ئەرەب تىلى ۋە باشقا مۇسۇلمان مىللەتلىرىنىڭ تىللىرىغا ناھايىتى ئۆزلىشىپ كەتكەن بولۇپ، خۇددى ئەربىچە ئىسملاردەكلا بىلىنىدۇ. ئەمەلىيەتتىمۇ ئۇ ئەرەبلەشكەن ئىسملاردۇر. مەسىلەن، «داۋۇد، مۇسا، سۇلايمان، ئىيسا، ئىدرىس، يەھيا، ئىلياس، ياقۇب، يۈسۈپ، ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق» دېگەندەك كىشى ئىسملىرى خېلى سالماقنى ئىگىلەيدۇ. قاراخانىيلار ھۆكۈمرانلىرى ئىچىدىلا تۆتىنىڭ ئىسمى «يۈسۈپ، سۇلايمان، ئىبراھىم» دۇر.

ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرى تەركىبىدە ئەرەبلەشكەن رەمچە ئىسملارمۇ بار.

مەسىلەن، ئىسكەندەر (ئەسلىيسى ئالېكساندىر)، قەيسەر (ئەسلىيسى كايسار) دېگەندەك.

قاراخانىيلارنىڭ كېيىنكى دەۋرلىرىدە ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرى يۇقىرى تەبىقە كىشىلىرى ئارىسىدا ھەتتا پۈتۈنلەي ئەرەب ئۇسلۇبى بويىچە قويۇلۇپ، ئۆز ئىسمى بىلەن دادىسىنىڭ ئىسمى ئوتتۇرىسىغا «بىن» (ئوغۇل) سۆزى قوشۇلۇپ ئىپادىلىنىدىغان بولدى. مەسىلەن، «مەھمۇد بىن يۈسۈپ» (يۈسۈپنىڭ ئوغلى مەھمۇد)، «ھەسەن بىن سۇلايمان» (سۇلايماننىڭ ئوغلى ھەسەن)، «ئىبراھىم بىن ئەھمەد» (ئەھمەدنىڭ ئوغلى ئىبراھىم) دېگەنلەرگە ئوخشاش.

ئىسلام شەرق مەدەنىيىتى تارىخىدا ئەرەب مەدەنىيىتى دەۋرىنىڭ يۇقىرى پەللىسى ئاخىرلىشىپ، تۈمۈرلەر دەۋرى، يەنى چاغاتاي دەۋرى باشلانغاندىن كېيىن، تاكى ئاپاق خوجا دەۋرى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋرلەرگىچە پارس تىلىمۇ ئۇيغۇر مەدرىسىلىرىدە ئەرەب تىلىغا ئوخشاشلا مۇھىم ئورۇنغا قويۇلدى، ھەتتا ئۇ ئوردا ئەدەبىي تىلى سۈپىتىدىمۇ خىزمەت قىلدى. ئەينى ۋاقىتتا نەۋايى قاتارلىق مەشھۇر شائىر، ئەدىبلەر پارس تىلىدا ئەسەر يېزىپ، «قوش تىل ئىگىللىرى» دەپ ئاتالغان. شۇڭا، پارس ئەدەبىي ئەسەرلىرىدىكى گۈزەل مەنىلىك، نادىر سۆزلەر ۋە پارس كىشى ئىسملىرىمۇ ئۇيغۇرلار ياقتۇرۇپ تاللايدىغان ئىسملاردىن ئىدى. مەسىلەن، «باھار، پەرھاد، شېرىن، گۈلزار، چىمەن، گۈلچېھرە، گۆھەر، دىلبەر، گۈلىستان، ماھىدىل، ماھىرۇي، دىلشاد، مىرزا، خوجا، نەۋرۇز، نىياز، شاھمىرزا، روزى، ئەختەر» دېگەنلەرگە ئوخشاش ئىسملارمۇ بىرقەدەر كۆپ سالماقنى ئىگىلەيدۇ.

ئىسلام دىنىنىڭ كۈچلۈك تەسىرى ئارقىلىق ئەرەبچە، پارسچە كىشى ئىسملىرى قەدىمكى ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرىنىڭ ئورنىنى ئىگىلىگەن بولسىمۇ، مىللىي مەدەنىيەت ئەنئەنىسىنىڭ تەسىرى بىلەن ئۇيغۇرچە بەزى ئىسملار يەنە داۋاملىق ساپ پېتىچە ساقلىنىپ قالدى. مەسىلەن، «ئارسلان، يولۋاس، ئالتۇن، ئارتۇق، ئارىش، بەكتۇر، قۇتلۇق، بەگقۇلى، قوزى، يۇلتۇز، خانبابا، ئوغۇز، ئايخان، ئوغۇلخان، ئوغۇلئاي» دېگەنلەرگە ئوخشاش، شۇنىڭدەك ئۇيغۇرلار ئىچىدە پەرزەنت كۆرەلمىگەنلەر بىر مەزگىلدىن كېيىن تاسادىپىي پەرزەنت كۆرسە، ئاللاغا بولغان تەشەككۈرىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن بالىلىرىغا «ئاللابەردى»، «ئىگەمبەردى»، «خۇدابەردى»، «كەرىمبەردى»، «شاھمبەردى» دېگەندەك ئىسملارنى قويغان. ئوغۇل پەرزەنتلىك بولالمىغانلار قىزىغا «ئوغۇلخان، ئوغۇلنىسا، ئوغۇلئاي» دەپ ئىسىم قويغان. پەرزەنتى تۇرمىغانلار ئۆز پەرزەنتىنىڭ قاتارغا قوشۇلۇپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلىپ، كۆپىنچە «تۇرسۇن، تۇردى، تۇر، تۇرغۇن، توختى، توختاش» قاتارلىق ئىسملارنى قويغان ۋە بۇ ئىسملارنىڭ ئاخىرىغا «گۈل، قىز، خان، ئاي، ئايىم، خېنىم، نىسا» دېگەن ئىسملارنى قوشۇش ئارقىلىق «تۇرسۇنئاي، تۇردىخان، توختىگۈل، تۇرنىسا» دېگەندەك ئاياللارنىڭ ئىسمىنى شەكىللەندۈرگەن. ئىلگىرىكى

چاغلاردا يەنە ، كىشىلەر پەرزەنتلىرىنىڭ جېنىنىڭ مەھكەم بولۇشىنى ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشىنى تىلەپ «پولات ، تۆمۈر ، تاش ، تاشپولات ، تاشتۆمۈر ، ئالماس» دېگەندەك ئىسىملارنى ؛ بالىلىرىنى كۆز تېگىشتىن ساقلاش ، سالامەت چوڭ قىلىش ئۈچۈن «چاۋار ، پاسار ، ئەخلەت ، يانتاق ، پالتا ، سۈپۈرگە ، كەكە ، چورۇق ، كېپەك ، تۇقا ، بوسۇغا» دېگەنگە ئوخشاش ئىسىملارنى قويۇش ئادىتى بولغان . قەدىمكى چاغلاردا شەكىللەنگەن قەبىلە ، ئۇرۇق ، ئەجداد ناملىرىنى داۋاملاشتۇرۇش ئادىتىگە ئاساسەن ، ئۆلۈپ كەتكەن ئاتا - بوۋىلارنىڭ ئىسىملىرىنى مەيلى ئۇ ئەرەبچە ، پارسچە بولسۇن ياكى ئۇيغۇرچە بولسۇن ، مەيلى مەنىسى ياخشى ياكى ئادەتتىكىدەك بولسۇن ، يېڭى تۇغۇلغان بالىغا يۆتكەش ئەھۋالى ھېلىمۇ مەۋجۇت . «كۆسەن ، باغراش ، سايرام ، بۇغدا ، تارىم ، كەلپىن ، ئىدىقۇت ، ئۇدۇن ، ئارتۇچ ، دولان» دېگەندەك يەر - جاي ناملىرى ؛ «ئۇيغۇر ، ئوغۇز ، قارلۇق ، تۈرك ، تۈركەش» دېگەندەك مىللەت ياكى قەبىلە ناملىرىنى ئىسىم - فامىلە ئورنىدا ئاتاشمۇ مەۋجۇت بولۇپ كەلدى . ئۇيغۇرلار يەنە قەدىمدىن تارتىپ ھېيت - بايرام ۋە خاتىرە كۈنلەرنى پەرزەنتلىرىنىڭ ئىسمى قىلىپ قوللىنىشقا ئادەتلەنگەن . مەسىلەن ، نەۋرۇزدا تۇغۇلغان بالىلارغا نەۋرۇز (نوروز) ، ئۇشۇر ئېيىدا تۇغۇلغان بالىلارغا ئۇشۇر (ھوشۇر) ، بارائەت ئېيىدا تۇغۇلغان بالىلارغا بارائەت (بارات) ، رامىزان ئېيىدا تۇغۇلغان بالىلارغا رامىزان ، روزى ، سائىم (روزا تۇتقۇچى) ، رەجەب ، شەئبان ئايلىرىدا تۇغۇلغان بالىلارغا رەجەب ، شەئبان (شەيبان ، شابان ، شاۋان) دەپ ئىسىم قويغان . ھېيت كۈنلىرى تۇغۇلغان بولسا ، ھېيت ، ئايەم ، قۇربان دېگەن ئىسىملارنى ، سەپەر ئېيىدا ياكى سەپەردە تۇغۇلغان بولسا ، سەپەر ، سەپەرگۈل ؛ مەۋرۇچىلىق ، ئاۋات پەسىلىدە ياكى باھار پەسلىدە تۇغۇلغان بولسا مەئمۇر (مامۇر) ، مەئمۇرە ، باھارگۈل دېگەندەك ئىسىملارنى قويۇشقان .

يېقىنقى ۋە ھازىرقى زامانغا كەلگەندە ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي ئېڭىنىڭ ئۆسۈشى ، يېڭى مائارىپنىڭ ئومۇملىشىشى ، ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ، تارىخ بىلىملىرىنىڭ كەڭ تارقىلىشى ۋە كىشىلەردىكى گۈزەللىك تۇيغۇسىنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ ، ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسىم تاللاش قارىشىدىمۇ پەيدىنپەي ئۆزگىرىش بولدى . بەزى ئاتا - ئانىلار ئىسىم قويۇشتا بارغانسېرى دەۋر روھىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ ، ھېرەلەيدىغان ، نەزەرىنى نوقۇل ئىسلام خاھىشلىرىدىن بەلگىلىك دەرىجىدە يۆتكىگەن ئىسىملارنى تاللاشقا باشلىدى . بۇ ئەھۋال تۆۋەندىكى بىر قانچە جەھەتتە ئىپادىلىنىدۇ : (1) ئالاھىدە تارىخىي شارائىتتا ئۆزى ھۆرمەت قىلغان ۋە چوقۇنغان مىللىي قەھرىمانلار ، داڭلىق شەخسلەر ، شائىر ، ئەدىبلەرنىڭ ئىسمىنى قويۇش . مەسىلەن ، نۇزۇگۇم ، رىزۋانگۈل ، ئابدۇخالىق ، مۇتەللىپ ، پۇرقەت دېگەندەك . (2) ئەسلىدە ئاللانىڭ گۈزەل ئىسىملىرى بىلەن «ئابدۇ» قوشۇلۇپ ياسالغان بىر تۈركۈم ئىسىملارنى ئادەتىلاشتۇرۇپ ياكى قىسقارتىپ («ئابدۇ» نى قوشماي) ، ئادەتتىكى ئىسىمغا ئايلاندۇرۇپ قوللىنىش . مەسىلەن ، رەشىد ، سەمەد ، ئەھەد ، رەھىم ، ئەزىز ، غاپپار ،

ۋاھاب دېگەندەك . (3) ئەرەبچە ، پارسچە ئىسىملار بىلەن ئۇيغۇرچە ئىسىملار ئۆزئارا ئارىلىشىپ كەلگەن مۇرەككەپ تەۋەلىك ياسالما ئىسىملارنى ئىشلىتىش . مەسىلەن ، نىيازمۇھەممەد (پارسچە - ئەرەبچە) ، مۇھەممەد توختى (ئەرەبچە - ئۇيغۇرچە) ، تۇرسۇننىسا (ئۇيغۇرچە - ئەرەبچە) ، تۇرغۇنپاشا (ئۇيغۇرچە - پارسچە) ، مىرزىبەگ (پارسچە - ئۇيغۇرچە) ، تۇرنىساگۈل (ئۇيغۇرچە - ئەرەبچە - پارسچە) ، گۈلھاجىقىز (پارسچە - ئەرەبچە - ئۇيغۇرچە) دېگەندەك . يۇقىرىقىدەك ياسالما ئىسىملارنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆزىگە خاس ئىسىم مەدەنىيىتى دەپ قاراشقا بولىدۇ . چۈنكى بۇ ئىسىملاردا ئەرەبچە ، پارسچە ئىسىملار ئۆزگىچە بىر گەۋدىگە ئايلىنىپلا قالماي ، ئۇلارنىڭ تەركىبىگە ئۇيغۇرچە ئىسىملارمۇ ئوخشاش بولمىغان شەكىلدە سىڭىپ كىرىپ ، خېلى كۆپ سالماقنى ئىگىلىگەن .

بۈگۈنكى زامانداً ، ئۇيغۇر خەلقى يېڭىچە كىشى ئىسىملىرى ئارقىلىق يېڭى تۇرمۇش ، يېڭى ئىدىيەگە بولغان ئىنتىلىشىنى قىزغىن ئىپادىلىدى . ئىسىم مەدەنىيىتىدە بىر تەرەپتىن ، ئەنئەنىگە ۋارىسلىق قىلىنسا ، يەنە بىر تەرەپتىن ، ئىسىملار گۈزەللىشىش ، كۆپ خىللىشىش ۋە تەرەققىي قىلىش يۆنىلىشىگە قاراپ ماڭدى . چۈنكى ، كىشى ئىسىملىرى ئادەتتە سىياسىي ۋەزىيەتنىڭ ئۆزگىرىشى ، ھاكىمىيەتنىڭ ئالمىشىشى تۈپەيلىدىن دەرھال ئۆزگىرىدىغان سىياسىي ئاتالغۇلارغا ئوخشىمىسىمۇ ، بىراق «ئوخشاش بولمىغان زامان ، دەۋر ۋە بۇ چاغدىكى ھۆكۈمران ئاڭ - ئەقىدىلەر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئومۇمىي سوستاۋىغا تەسىر كۆرسەتمەيمۇ قالمايدۇ . مۇناقىچە ئېيتقاندا ، كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئومۇمىي گەۋدىسىدە شۇ مىللەت كىشىلىرى بېشىدىن كەچۈرگەن دەۋرلەر ۋە شۇ مەزگىلدىكى سىياسەت ، مەدەنىيەتنىڭ ئىزنالىرى روشەن كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ» . ئۇيغۇرلار جەمئىيىتى سوتسىيالىزم دەۋرىگە قەدەم قويغاندىن بۇيانقى 60 يىللىق ئەھۋاللارغا نەزەر سالىدىغان بولساق ، يېڭى زامان مەدەنىيىتىنىڭ كىشىلەرنىڭ ئېڭىغا ۋە كۈندىلىك تۇرمۇشىغا كۈرسەتكەن تەسىرىنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ ، كىشى ئىسىملىرى سىستېمىسىدىمۇ زامانغا ماس يېڭى يۈزلىنىشلەرنىڭ بارلىققا كەلگەنلىكىنى ۋە كېلەچەكنىڭ بايقايمىز» («شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى» ژۇرنىلى 1992 - يىلى 3 - سان) . مەسىلەن ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى چاغلاردا ، بولۇپمۇ يەر ئىسلاھاتى مەزگىللىرىدە كەڭ دېھقانلار ئارىسىدا ئۆز بالىلىرىغا «ئازاد ، نىجات ، ئەركىن ، ئىسلاھات ، ھۆرىيەت» دېگەندەك ئىسىملارنى ، «چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش» مەزگىللىرىدە «دولقۇن ، يالقۇن ، غەيرەت ، ئۆركەش ، پولات ، تۆمۈر» دېگەندەك ئىسىملارنى ، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىللىرىدە بولسا «غەلىبە ، غالىب ، جۇرئەت ، ئىلغار ، قەھرىمان ، باتۇر ، ئۆچقۇن ، جەسۇر ، مەدەنىيەت ، كۆرەش ، قەيسەر ، ئىسيان ، ئەزىمەت» دېگەنگە ئوخشاش ئىسىملارنى قويغانلار ناھايىتى كۆپ بولغان .

ھازىرقى ۋاقىتتا كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئىخچام بولۇشىنى ياقلاش ئۇمۇمىيۈزلۈك

خاهىشقا ئايلانماقتا . ياشلاردا ، خۇسۇسەن شەھەر ياشلىرى ئىچىدە قوش تەركىبلىك ياكى كۆپ تەركىبلىك ئىسىملار تەدرىجي ئازايماقتا . قىزلارنىڭ ئىسىملىرىدا گۈزەل ، يېڭى بولۇشنى كۆزلەش ئاساسي كەيپىياتقا ئايلىنىپ ، ئىلگىرىكىدەك ، ئەرلەر ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغا «خان ، گۈل ، قىز ، نسا» نى قوشۇپلا «توختىخان ، نىيازخان ، قۇربانخان ، تۇردىگۈل ، تۇرغۇنگۈل ، تۇرۇپقىز ، تۇرەمقىز ، تۇرسۇننىسا ، تـوختـىنىسا» دېگەندەك خوتۇن - قىزلار ئىسىملىرىنى شەكىللەندۈرۈپ ئىشلىتىدىغان ئەنئەنە پەيدىنپەي ئاجىزلاشماقتا . ئۇنىڭدىن باشقا ، ئىسىملارنىڭ مەنىلىك ، يېڭى بولۇشىغا ئەھمىيەت بېرىش بارغانسېرى ئادەتكە ئايلانماقتا . ئىسىملارنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىپ قويۇشقا ئەھمىيەت بېرىدىغانلار بارغانسېرى كۆپەيدى . نېمە مەنە بېرىدىغانلىقىنى ئۆزلىرى چۈشەنمەيدىغان ئىسىملارنى باللىرىغا قويۇشنى كىشىلەر ئانچە راۋا كۆرمەيدىغان بولدى . مەسىلەن ، «سەدىردىن ، بەدىردىن ، غىياسىدىن ، زىيائۇللا ، سەئدۇللا» دېگەندەك ئىسىملارنى باللار ئىسىملىرىدا كەمرەك ئۇچرىتىمىز . دىنىي دەرىجە - ئەمەل نامىلىرىنى ئىسىم قىلىپ قويۇشمۇ پەيدىنپەي ئاز قالدى . مەسىلەن ، «ئىمام ، مەۋلام (مواللام) ، خەلىپىتىم (خەپتىم) ، مەخدۇم (مەخسۇم) ، سۇپى ، قازى ، مۇپتى ، ئەلەم ، ئىشان ، دامواللام ، خوجا (غوجى) ، شەيخ» دېگەندەك ئىسىملار ھازىرقى باللاردا جىق ئەمەس .

نۆۋەتتە ئىلىم - پەن ئۆگىنىش ، ئىسلاھات ، ئېچىۋېتىش ، ئىلمىي تەرەققىي قىلىش ۋە ئومۇميۈزلۈك ھاللىق سەۋىيەگە قاراپ يۈرۈش قىلىش يېڭى ۋەزىيىتى ئاستىدا ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىمۇ مۇناسىپ ئۆزگىرىشلەر بولۇۋاتىدۇ . نۇرغۇن ئاتا - ئانىلار يېڭى تۇغۇلغان پەرزەنتلىرىگە «مەرىپەت ، ئىرپان ، ئىلمىنۇر ، بىلىمدار ، نەۋزاد (يېڭى ئەۋلاد) ، نەۋشاد (يېڭى خۇشاللىق) ، ئايپەرى ، ئالىيمۇراد» دېگەندەك ئىسىملارنى قويۇپ ، ئۇلارنىڭ بىلىملىك ، ئىقتىدارلىق ، يۈكسەك غايىلىك ، يېڭىچە كىشىلەردىن بولۇپ چىقىشىنى ئارزۇ قىلىش ھېسسىياتىنى ئىپادىلىمەكتە .

قىسقىسى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۇزاق تارىخىغا ۋەكىللىك قىلىدۇ . ئەرەبچە ، پارسچە ئىسىملارنىڭ قوللىنىلغان تارىخىلا مەلۇم يىلدىن ئارتۇق ۋاقىتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى بۇ جەرياندا ئۆزلۇكسىز بېيىدى ، مۇكەممەللەشتى ۋە دەسلەپكى سىستېمىغا ئىگە بولدى . بۇنىڭدىن كېيىن ئۇ يەنە داۋاملىق يېڭىلىنىشى مۇمكىن . ئەمما ، مەلۇم يىللار ماباينىدە ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئاساسي سالمىقىنى ئىگىلەپ كەلگەن ئەرەبچە ، پارسچە كىشى ئىسىملىرىنى مەلۇم مەزگىل دولقۇن قوزغاش ئارقىلىقلا چىقىرىپ تاشلاپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى يېڭىلىغىلى ياكى «ساپلاشتۇرغىلى» بولمايدۇ . بۇنىڭ ئۇچۇنمۇ خېلى ئۇزاق بىر دەۋر كېتىدۇ . بىر تەرەپلىمە ھالدا غەيرىي ئەرەبچە ، پارسچە ئىسىملارنى تەشەببۇس قىلغاندا ، كەڭ ئاممىنىڭ قوبۇل قىلىشىغىمۇ ئېرىشكىلى بولمايدۇ . بۇنىڭ ئۇچۇن ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ تەرەققىيات يۆزلىنىشىنى توغرا ئىگىلەپ ، ئۇنى ئاممىۋى ئاساستا قېلىپلاشتۇرۇشىمىز لازىم .

لېكىن ، ئالڭ - سەۋىيەنىڭ ئۆسۈشى مەيلى بالدۇر ياكى كېيىن بولسۇن ، ھامان ئەنئەنە بىلەن مەلۇم دەرىجىدە توقۇنۇشىدۇ . ئىسمىنى قانداق قويۇش كېرەك ؟ قانداق ئىسىملارنى قويۇش كېرەك ؟ ئىسمىنى قانداق داۋاملاشتۇرۇش كېرەك ؟ قانداق قىلغاندا ئىسمىنى مىللەتكە ، ئائىلىگە خاس بەلگىگە ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ ؟ دېگەن مەسىلە ھەممە كىشى بىردەك كۆڭۈل بۆلىدىغان ، مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن ئويلىنىدىغان يېڭى تېمىغا ئايلىنىدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن ئىسىم قويۇش ۋە قوللىنىش جەھەتتە ھەم ياخشى ئەنئەنىنى جارى قىلدۇرۇش ، ھەم يېڭىلىق يارىتىش كېرەك . ئەنئەنىنى جارى قىلدۇرۇش دېگىنىمىز ، ئىسىملارنىڭ تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدىكى ئۆزگىرىش ، تەرەققىي قىلىش قانۇنىيەتلىرىنى توغرا ئىگىلەپ ، ئىسىملارنى مۇۋاپىق تاللاپ ، توغرا تەلەپپۇز قىلىپ ، ئاخىرغىچە توغرا داۋاملاشتۇرۇشنى كۆرسەتسە ، يېڭىلىق يارىتىش دېگىنىمىز ، مۇشۇ شەرت ئاستىدا ، ئىسىملارنىڭ مەنىلىك ۋە خاس بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىشتىن ئىبارەت .

ئاتا - بوۋىلىرىمىز ئەزەلدىن كىشى ئىسىملىرىغا يۈكسەك ئەھمىيەت بەرگەن . ئىسىم تاللاشتا مەلۇم بىر تىلدا شۇ ئىسىم ئىپادىلىگەن مەنىگە ئېتىبار بەرگەن ۋە مەلۇم مۇددىئانى ئاساس قىلغان . بۇ جەرياندا كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئۆزىگە خاس قۇرۇلما ئالاھىدىلىكى ، مەنە ئالاھىدىلىكى ۋە جىنس ئالاھىدىلىكى بارلىققا كەلگەن . كىشى ئىسىملىرىدا مەدەنىيەت ئامىللىرى ۋە پىسخىك ئامىللار گەۋدىلەنگەن ، ئىسىملار يەنە يەرلىك ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغان . كىشىلەر ئىسمىنى ياخشى قويۇش ساۋاب ، ياخشى قويماسلىق ئەيىب دەپ قارىغان . ئىسمىنى ياخشى تاللاپ بولغاندىن كېيىن ، بىر خىل مۇراسىم تۇسىنى ئالغان ئىسىم قويۇش رەسمىيىتىنى بېجىرگەن . بۇنىڭ بىلەن ئەنئەنىۋى ئىسىم قويۇش تەرتىپلىرى ۋۇجۇدقا چىققان . ۋاھالەنكى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ قوللىنىلىشىدا ھەر خىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ھازىرغىچە بەزى مەسىلىلەر ساقلانماقتا . ئۇ كۆپرەك تۆۋەندىكى تەرەپلەرگە مەركەزلىشىدۇ :

1 . ئەسلي ئىسىم ئاڭلىق ياكى ئاڭسىز ھالدا خاتا تەلەپپۇز قىلىنىشى تۈپەيلىدىن ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئۆزگىرىشلەر كۆپىيىپ كېتىپ ، ئەسلي ئىسىم بىلەن ئۇنىڭ ئۆزگەرگەن شەكىللىرىنى ئايرىۋېلىش قىيىن بولۇش ؛ نەتىجىدە ، ئەسلىدىكى بىر ئىسىم بىر نەچچە خىلغا ، ھەتتا ئوننەچچە خىلغا ئۆزگىرىپ ، ئەسلي ئاتىلىشىدىن تولىمۇ يىراقلاپ كەتكەچكە ، پەرزەنتلەرگە ئايرىم - ئايرىم ئىسىم تەرىقىسىدە قويۇلۇش . مەسىلەن ، «ئائىشە» : ئايشەم ، ئايشەمگۈل ، ئايشىگۈل ، ئايشىخان ، ھاشىخان ؛ «مۇھەممەد» : مەھەممەت ، مەممەت ، مەمەت ، مەخەت ، مەخەم ، مەھەم ، مەت ، مەتەك ، مەتاق ؛ «مەريەم» : مەرەم ، مەرەمخان ، مەرىگۈل ، مەرىخان ، مەخان ، مەگۈل ، مەقىز ؛ «ئۇبەيدۇللا» : ئەبەيدۇللا ، ئەبەي ، ئەبەيلا ، ئەبەيلەم ، ئەبىل ، ئەۋەي ، ئەۋەيدۇللا ، ئۇبىدۇل ، ئۇبىدۇللا ، ھەۋەي ، ھەۋەيدۇل ، ھەۋەيدۇللا ، بەيدۇل ، بەيدۇللا دېگەنلەرگە ئۆزگىرىپ كېتىش .

2 . يەنە بەزى ئىسىملار ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىلىرىنى ئەركىلىتىپ چاقىرىشى ، كىشىلەرنىڭ بىر - بىرىنى كەمسىتىپ ئاتىشى تۇپەيلىدىن قوپال ئىسىملارغا ئايلىنىپ كېتىش . مەسىلەن ، «خوجا» : غوجى ، غوجەك ، غوجاق ، غوجەش ، غوجاش ؛ «مەۋلا» : موللا ، موللام ، موللاق ، موللەك ؛ «نۇر» : نۇرەك ، نۇرەش ، نۇرەم ، نۇراق دېگەندەك ئاتىلىش .

3 . يەنە بەزى كىشى ئىسىملىرى ئۇيغۇر تىلىنىڭ فونېتىكىلىق خۇسۇسىيىتىگە ئاساسەن ، ئايرىم ھەرپلەرنىڭ چۈشۈپ قېلىشى ۋە نۆۋەتلىشىشى نەتىجىسىدە ئۆزگىرىپ كېتىش . مەسىلەن ، «قۇربان» : قۇۋان ؛ «خەبىر» : خېۋىر ؛ «سابىر» : ساۋۇر ، ساۋى ؛ «بىبىزۇھرە» : بۇۋىزورا ، بۇزورا دەپ تەلەپپۇز قىلىنىش .

4 . بىر ئائىلە كىشىلىرى ئارىسىدا ، جۈملىدىن ئاتا بىلەن بالا ، بىر ئائىلىدىكى پەرزەنتلەر ئوتتۇرىسىدا ئىسىم شەكىل جەھەتتىن تاغدىن - باغدىن بولۇپ قېلىپ ، ئۆزئارا ماسلاشماسلىق ؛ بىر ئۆيدىكى بالىلاردىن بىرسىنىڭ ئىسمى ئۇ تىلغا ، يەنە بىرسىنىڭ ئىسمى بۇ تىلغا تەۋە بولۇپ قېلىش ؛ ئوخشاش مەنىلىك بىر ئىسىم بىر ئائىلىدىكى ئىككى پەرزەنتكە ۋە ياكى ئاتا بىلەن پەرزەنتكە ئىككى ئىسىم ئورنىدا ، ھەتتا ئۇچ پەرزەنتكە ئۇچ ئىسىم تەرىقىسىدە قويۇلۇش . مەسىلەن :

(1) گۈلىستان يانتاق ، مۇھەممەد ئەخلەت ، رۇزى چورۇق دېگەندەك ئاتا - بالا ئىسىملىرىغا ئوخشاش ؛

(2) ئوغۇز (ئۇيغۇرچە) ، نىزامىدىن (ئەرەبچە) ، دىلبەر (پارسچە) ، زويا (رۇسچە) دېگەندەك بىر ئائىلىدىكى بالىلار ئىسىملىرىغا ئوخشاش ؛

(3) ئەخمەت ، ئەمەت (ئەسلىسى «ئەھمەد») ، سەيدىن ، سادىن (ئەسلىسى «سەئدىن») ؛ مەخەت ، مەممەت (ئەسلىسى «مۇھەممەد») ؛ ھەزىم ، ھەزىمگۈل ، ھەزىمخان (ئەسلىسى «ئەزىم») دېگەندەك بىر ئائىلىدىكى پەرزەنتلەر ياكى ئاتا بىلەن بالا ئىسمىغا ئوخشاش .

5 . ئىسىملارنىڭ مەنىسىگە سەل قاراش ، مەنىسى ياخشى بولمىغان ياكى تەۋەلىكى ئېنىق بولمىغان ، مەنىسىز ئىسىملارنى قويۇش . مەسىلەن ، ئەلپىرە ، تىلپىرە ، زەربىلە ، پىلورە ، مارىتا ... دېگەنلەردەك .

6 . بەزى ئىسىملارنىڭ جىنس پەرقى ئېنىق بولماسلىق ، قىسمەن جايلاردا ئەرلەرگە قوللىنىلغان ئىسىم يەنە ئايرىم ئورۇنلاردا ئاياللارغا قويۇلۇپ ، ئەر - ئاياللار ئىسىملىرى جىنس جەھەتتىن ئارىلىشىپ كېتىش ياكى ئىسىملارغا قوشۇمچە ئۇلىنىپ ، ئازراقلا پەرقلەندۈرۈلۈپ ، ئەر - ئاياللارغا ئاساسەن ئوخشاش ئىشلىتىلىش . مەسىلەن ، ساداقەت (ئايال) ، ساداقەتجان (ئەر) ، سەمەندەر (ئەر - ئايالغا ئورتاق) ، سەمەندەرجان (ئەر) ، جاسارەت (ئەر) ، جاسارەت خانىم (ئايال) ، مەدەنىيەت (ئايال) ، مەدەنىيەتجان (ئەر) ، مۇھەببەت (ئايال) ، مۇھەببەتجان (ئەر) ، نۇسرەت (ئەر -

ئايالغا ئورتاق) ، يادىكار (ئەر - ئايالغا ئورتاق) .

ئۇنىڭدىن باشقا ، ئەرلەرگە خاس بەزى ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئايالارغا ، بەزى ئايالچە ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئەرلەرگە قويۇلىدىغان ئەھۋالمۇ مەۋجۇت . مەسىلەن ، شاھزادە (ئەر) ، شازادەم (ئايال) ، شەئبان (ئەر) ، شاۋان (ئايال) ، ئارزۇ (ئايال) ، ئازى (ئەر) ، شاھناز (ئايال) ، شاناز (ئەر) .

7 . بىر جايدا ئوخشاش ئىسىملار كۆپ تەكرارلىنىپ ، ئۆزئارا ئالاقىگە تەسىر يېتىش . ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا «مۇھەممەد ، مەھمۇد (مەخمۇت ، مامۇت) ، ئەھمەد (ئەمەت ، ئەخمەت) ، مۇختار ، مۇھەممەدئەمىن (مەمتىمىن) ، ئەنۋەر ، ئابدۇللا (ئابلا) ، ئابدۇرەھىم ، ئابدۇلھەمىد (ئابلىمىت) ، ئابدۇلئەھەد (ئابلەت ، ئەخەت) ، ئۆمەر ، پاتىمە (پاتىگۈل ، پاتەم) ، مەريەم (مەرەم) ، ئائىشە (ئايشەم ، ئايشىگۈل)... قاتارلىق بىر تۈركۈم ئىسىملارنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارى ئىنتايىن كۆپ . ئومۇمەن ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئىشلىتىلىش نىسبىتىدە تەكشىسىزلىك ئەھۋالى ئېغىر . مەسىلەن ، قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتوتى ئائىلە قورۇسىدىلا «مۇختار» ئىسىملىك ئوقۇتقۇچى ۋە خىزمەتچىدىن 12 سى ، «ئەنۋەر» ئىسىملىكتىن 11 ى ، «ئابدۇلھەمىد» (ئابلىمىت) ئىسىملىكتىن 10 ى ، «پاتىمە» ياكى «پاتىگۈل» ئىسىملىك خانىملاردىن توققۇزى بار . ماتېماتىكا فاكۇلتېتىدىلا «ئابدۇلھەمىد» ئىسىملىك ئوقۇتقۇچىدىن ئۈچى ، «مۇھەممەدئەمىن» ئىسىملىكتىن ئۈچى بار ، ھەتتا ئۆز ئىسمى بىلەن ئاتىسىنىڭ ئىسمىمۇ ئوخشايدىغان ئوقۇتقۇچىلار خېلى كۆپ تېپىلىدۇ .

يۇقىرىدا ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى مۇلاھىزە قىلىندى . بۇنىڭ ئىچىدە ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ دەۋر ئالاھىدىلىكىمۇ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئايرىم مەسىلىلەرمۇ ئەكس ئەتتۈرۈلدى . بىز يۇقىرىقى مەزمۇنلار بويىچە داۋاملىق ئىزدىنىشىمىز كېرەك .

ئۇيغۇر كشى ئىسملىرىنىڭ مەنە ئالاھىدىلىكى

ئىسمسز كشى بولمايدۇ ، شۇنىڭدەك مەنسز ئىسممۇ بولمايدۇ . شەخسنىڭ بەلگىسى بولغان ئىسم كىشىلەرنىڭ يېزىق ياكى تىل ئارقىلىق كىتاب ياكى ئېغىزدا قوللىنىلىپ ، ئىجتىمائىي ئالاقە قىلغانلىقىنىڭ مەھسۇلى . تۇرلۇك ئالاقە سورۇنلىرىدا چىرايلىق ، توغرا ، ئۇرغۇلۇق ئىسملار كىشىلەرنىڭ ئاسانلا دىققىتىنى قوزغايدۇ . شۇنىڭ ئۈچۈن ئىسم پەقەت بىر بەلگە بولسمۇ ، لېكىن قەدىمكى ۋە ھازىرقى ، دۆلەت ئىچى ۋە چەت ئەللەردىكى بارلىق كىشىلەر پەرزەنتلىرىگە ئىسم قويۇشتا ، تەكرار ئويلىنىش ۋە ئىزدىنىش ئارقىلىق يېڭىلىق ، گۈزەللىك ۋە ئىلھام تۇيغۇسى بېرەلەيدىغان ، يېقىشلىق ئىسملارنى تاللىغان . ئەقىللىق ، مەدەنىيەتلىك ئۇيغۇرلارمۇ خۇددى باشقا مىللەت ئوقۇمۇشلۇقلىرىغا ، مۆتىۋەرلىرىگە ئوخشاشلا ، ئىسملارنى ياخشى مەنىلىك ، ماسلاشقان بولۇشى كېرەك ، دەپ ھېسابلايدۇ .

كشى ئىسملىرى ئومۇمەن مەلۇم بىر تىلدا بەلگىلىك بىر مەنىنى ئىپادىلەيدۇ . ئۇيغۇر كشى ئىسملىرىمۇ ھەرقايسى تارىخي دەۋرلەردە بەلگىلىك ئۆزگىرىش جەريانىنى باشتىن كەچۈرۈپ ، تىل جەھەتتە بىرقەدەر ساپ بولۇشتىن مۇرەككەپ تەۋەلىككە ئىگە بولۇشقا قاراپ تەرەققي قىلىپ ، مەيلى قەدىمكى ياكى ھازىرقى زامانىدا بولسۇن ، مەيلى ساپ ئۇيغۇرچە ياكى باشقا مىللەت تىلىدىن قوبۇل قىلىنغان بولسۇن ، ھامان مەلۇم مەنىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ ، ئۆزىگە خاس مەنە ئالاھىدىلىكىنى نامايان قىلدى .

ئۇيغۇر كشى ئىسملىرىدىكى مەنە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ياشاش شارائىتى ، ئىجتىمائىي تۇرمۇشى ، ئۆرپ - ئادىتى ۋە تارىخىنىڭ مەھسۇلى . ئۇنىڭدىكى تۇرلۇك مەنىلەرگە ئۇيغۇرلارنىڭ پاك روھي دۇنياسى ، ئالىيجانابخاراكتېر - خۇسۇسىيەتلىرى ، يۇكسەك ئەقىل - پاراسىتى ۋە گۈزەل ئارزۇ - ئارمانلىرى مۇجەسسەملەنگەن . تۆۋەندە مۇنداق ئىككى دەۋر بويىچە كونكرېت توختىلىمىز :

1. قەدىمكى كشى ئىسملىرىنىڭ مەنە ئالاھىدىلىكى

(1) قەدىمكى بەزى ئىسملاردا ، ئۇيغۇرلارنىڭ تەبىئەتنى سۆيۈش ۋە تەبىئەت ھادىسىلىرىگە چوقۇنۇش ئېڭى ئىپادىلەنگەن . مەسلەن ، ئارتۇن (زىرە) ، يانداق (يانتاق) ، چېچەك (گۈل) ، ئاسغۇ (مارجان) ، ئاقىن (كەلكۇن) ، تەڭىز (دېڭىز) ، كۆل ، كۆك (ئاسمان) ، كۇن ، يەغمۇر (يامغۇر) ، ياشىن (چاقماق) ، بۇيان قار (بەخت ياغدۇرغۇچى قار) ، تەمۇر (تۆمۇر) ، كۆموش ، تاش دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(2) يەنە بەزى ئىسملاردا ئۇلارنىڭ ھايۋانلار ، قۇشلارنى ئۇلۇغلاش ئادىتى ئەكس ئەتكەن . مەسلەن ، ئادغىر (ئايغىر) ، ئەركەچ (تېكە) ، بۇغا ، بۇقا ، بارس

(يولۋاس) ، ئارسلان ، بۇغرا (ئەركەك تۆگە) ، بۇتۇق (بوتىلاق) ، بۆرە ، قاچىقار (قوچقار) ، توشا (قاپلان) ، ئارقار (ياۋا قوي) ، قۇنتۇز (قۇندۇز) ، سۇڭقۇر (شۇڭقار) ، بۇركۈت ، سار دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(3) قەدىمكى ئۇيغۇرلار مىللەت ۋە قەبىلە نامىلىرىنى ، ئۇلارنىڭ بەلگىلىرىنى ، تۇرلۇك ئۇنۇقان ، ئەمەل نامىلىرىنى پەرزەنتلىرىگە ئىسم قىلىش ئارقىلىق ، ئۆز قوۋمىگە ، ئۆز يولباشچىلىرىغا سادىق بولۇش ھېسسىياتىنى ئىپادىلىگەن . مەسىلەن ، ئارقىش (خەۋەرچى) ، ئارامۇت (قەبىلە نامى) ، تۇرك (مىللەت نامى) ، چارۇق (قەبىلە نامى) ، چۇمۇل (قەبىلە نامى) ، چىگىل (قەبىلە نامى) ، باسمىل (قەبىلە نامى) ، چۇۋى (ئۇنۇقان نامى) ، ساغۇن (ئۇنۇقان نامى) ، قۇغۇرسۇ (قەبىلە نامى) ، يۇغرۇش (ئەمەل نامى) دېگەندەك .

(4) ئۇلار قەدىمكى كۆپلىگەن ئىسملاردا جەڭىلەردىكى باتۇرلۇق ، قەھرىمانلىقنى ، ئەلنى يېتەكلىگۈچى خان - سەركەردىلەرنىڭ ، شاھزادىلەرنىڭ نام - شۆھرىتىنى ، جان پىدالىق بىلەن كۆرەش قىلىشتەك جەڭگىۋار خىسلەتلىرىنى مەدھىيەلىگەن ۋە ياد ئەتكەن . مەسىلەن ، ئارسلان تېكىن (ئارسلاندەك باتۇر شاھزادە) ، چىگىل ئارسلان (چىگىللارنىڭ ئارسلانى) ، ئالىپ ئەرتوشا (قاپلاندەك باتۇر ئەر) ، ئالىپ تېكىن (باتۇر شاھزادە) ، ئالپاغۇت (يېڭىلمەس قەھرىمان) ، ئەربۆكە (باتۇر ئەر) ، بەگ بۇقا (بۇقىدەك كۈچلۈك ئەر) ، ئىل قۇتادمىش (ئەلنى بەختىيار قىلغان) ، ئىل ئەتمىش (دۆلەت قۇرغان) ، بۆكەخان (باتۇرخان) ، تۇتۇش (سوقۇش ، ئۇرۇش) ، قاراخان (ئۇلۇغ ، كاتتا خان) ، ئىل ئىنانچ (ئەلنىڭ ئىشەنچلىك تىرىكى) ، ئۇتۇش (ئۇتقان) ، ئۇدغۇرمىش (ئۇيۇشقان ، غەلىبە قىلغان) دېگەنلەردەك .

(5) قەدىمكى ئۇيغۇرلار يەنە ئېسىل ئەخلاق - پەزىلەت ، ياخشى نىيەت ، كۈچ - قۇۋۋەت قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان نۇرغۇن ئىسملارنى قوللانغان . مەسىلەن ، ئاسقىن (ئېسىل) ، ئاغىر (قەدىرلىك) ، ئامۇل (تەمكىن) ، ئايسىلىگ (ئايدەك پاك) ، ئەدگۈئەر (ياخشى ئەر) ، ئەدگۈئۈگلى (ياخشى نىيەتلىك) ، ئەردەم (ئەدەپ - ئەخلاق) ، ئىلئەردەم (خەلقپەرۋەر) ، بەرك (كۈچلۈك) ، بەكرىش (مۇستەھكەم) ، ئۆتكۈر (كەسكىن) ، ئەسەن (ساغلام) ، ئۇزاغۇت (چېۋەر) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(6) قەدىمكى كشى ئىسملىرى ئىچىدە بىلىم ، بەخت ، ئارزۇ مەنىسىدىكى ئىسملارمۇ ئاز ئەمەس . مەسىلەن ، بىلىك (بىلىم) ، بىلگە (ئاقىل ، دانىشمەن) ، كۆل بىلگە (بىلىملىك ، ئەقلى كۆلدەك) ، قۇتلۇغ (بەختلىك) ، قۇتلۇغ تېكىن (بەختلىك شاھزادە) ، قۇتلۇغ ئوغۇل (بەختلىك ئوغۇل) ، كۆزۈش (ئارزۇ ، ئۇمىد) ، كۆسەنچ (ئارزۇ ، تىلەك) ، مۇڭسۇز (غەم - قايغۇسىز) ، ئىنچ بەگ (خاتىرجەم ئەر) دېگەنلەردەك .

(7) قەدىمكى بەزى ئىسملاردا شۇ چاغدىكى دىنىي ئېتىقادمۇ مەلۇم دەرىجىدە ئەكس ئەتكەن . مەسىلەن ، ئابىتا (بۇت) ، ئاچارى (تەقسىر ، ھەزرەت) ، باقشى (موللا ، ئۇستاز) ، بۇرخان قۇلى (بۇددانىڭ قۇلى) ، نوم قۇلى (دىن قۇلى) ، تەڭرىلى

(خۇداگۇي ، مۇمىن) ، تەڭرى تۇغمىش (خۇدا يارانقان) ، تويىن (راهىب) دېگەنلەردەك .

2. هازىرقى زامان كشى ئىسمىلرىنىڭ مەنە ئالاھىدىلىكى

ئۇيغۇر كشى ئىسمىلىرى ئىسلام دىنىى ھۆكۈمران ئورۇنغا ئۆتكەن دەۋرلەرگە كەلگەندە ، ئەرەب ، پارس تىلى ۋە مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرىدە تەدرىجىي ھالدا ئەرەبچە ، پارسچە ئىسمىلارغا ئورۇن بوشاتتى . شۇنىڭدىن بۇيان كشى ئىسمىلرىنىڭ شەكلى ۋە مەزمۇنىدا ماس ھالدىكى ئۆزگىرىشلەر يۈز بېرىپ ، ئۇيغۇر كشى ئىسمىلىرى ھازىرقى زامان دەۋرىگە قەدەم قويدى ؛ ئىسمىلارنىڭ تىل تەۋەلىكى مۇرەككەپلەشتى ، قۇرۇلمىسى كۆپ خىللاشتى ، مەنىسى جەھەتتىن كېڭىيىش ، يېڭىلىنىش ۋە تەرەققىي قىلىش باسقۇچىغا كىردى .

ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كشى ئىسمىلىرى ئالدى بىلەن ئىسلام دىنىغا بولغان كۆچلۈك ئېتىقاد ۋە ساداقەتنى ئىزھار قىلىشنىڭ بىر خىل ۋاستىسى سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقتى . ئاللا ، دىن ، ئاللاغا قۇللۇق بىلدۈرۈش ، دىنىى قوغداش مەنىسىدىكى ئىسمىلار سالماقلىق ئورۇنغا ئۆتتى . شۇنىڭ بىلەن بىللە ، پەيغەمبەرلەرنى ئۇلۇغلاش ، ئىسلام رىۋايەتلىرىدىكى بۈيۈك شەخسلەرنى ئۇلۇغلاش ، دىنىي ئەقىدە (ئىمان) ، ئەدەپ ـ ئەخلاق ، دىنىي تەلىم ـ تەربىيە ۋە دىنىي قېرىنداشلىق تەشەببۇس قىلىنىدىغان مەزمۇندىكى ئىسمىلار كۆپەيدى . يارىلىش ، جەننەت ، ئاخىرەت (كەلگۈسى) ھەققىدىكى ئارزۇ ـ ئۇمىدلەر كۆپلەپ ئەكس ئەتتى .

لېكىن ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كشى ئىسمىلىرىنى بىر تەرەپلىمە ھالدا ئىسلام دىنى مەزمۇنىدىكى ئىسمىلارنىڭ توپلىمى دەپ تەسۋىرلىيەلمەيمىز . چۈنكى ، ئۇنىڭ تەركىبىدە تىل جەھەتتىن ئەرەبچە ، پارسچىغا مەنسۇپ بولسىمۇ ، مەنە جەھەتتىن ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان نەچچە مىڭلىغان باشقا ئىسمىلار بار . ئۇنىڭ تەركىبىدە يەنە قەدىمكى ئۇيغۇر كشى ئىسمىلىرىنىڭمۇ بەلگىلىك دەرىجىدە ساقلانغانلىقى ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى ۋە مەدەنىيىتىگە خاس ئىسمىلارنىڭمۇ ئاز ئەمەسلىكى — ئۇيغۇر كشى ئىسمىلىرىنىڭ ئىنتايىن كەڭ مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئېلىشىنى ئىلگىرى سۈرگەن . شۇڭلاشقا ، ھازىرقى زامان كشى ئىسمىلىرىدا دىنىي مەزمۇن ئەكس ئەتكەنلىكى سىرتىدا ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بەختلىك ، گۈزەل تۇرمۇشقا ، ئەركىنلىككە ، ئىلىم ـ پەنگە ، يېڭى مەدەنىيەتكە بولغان كۆچلۈك ئىنتىلىش ئىرادىسى ، پارلاق كەلگۈسىگە بولغان ئۇمىدۋارلىقى ، ۋەتەنگە ، ئاتا ـ ئانا ، قوۋم ـ قېرىنداشلىرىغا بولغان مۇھەببىتى ، ئىناق ، خۇشال ياشاشتەك روھىي قىياپىتى چوڭقۇر ئىپادىلەنگەن .

(1) بۇ دەۋردىكى كشى ئىسمىلىرى يۇقىرىدا بايان قىلغىنىمىزدەك ، ئۆز مەزمۇنىدا ئالدى بىلەن ئىسلام ئېتىقادىنى مۇھىم ئورۇنغا قويدى . ئاللانىڭ 99 ئىسمى (ئەڭ گۈزەل ئىسمىلار) نى ئۆز پەرزەنتلىرىگە ئىسىم قىلىپ قويۇش كشىلەرنىڭ ئارزۇسىغا ئايلاندى . ئەمما ، بۇ خىلدىكى ئىسمىلار يەككە ھالدا قوللىنىلماستىن ، كۆپىنچە «ئابدۇ» (قۇل ، بەندە ، كشى ، ئىنسان) دېگەن سۆز قوشۇلۇپ ، ئەسلىي ئىسىم ياسالدى ۋە ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن بىرىككەن مەنە ئىپادىلەندى . مەسىلەن ، ئابدۇلۋاھىد (بىر ئاللانىڭ بەندىسى) ،

ئابدۇلكەرىم (سېخىي ئاللانىڭ بەندىسى) ، ئابدۇلقەۋى (ھەممىدىن كۈچلۈك ئاللانىڭ بەندىسى) ، ئابدۇلھەي (مەڭگۈ ھايات ئاللانىڭ بەندىسى) ، ئابدۇلغەپۇر (كەچۈرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى) ، ئابدۇرەھمان (مېھىر ـ شەپقەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى) ، ئابدۇلقادىر (ھەممىگە قادىر ، ھەممىگە كۈچى يەتكۈچى ئاللانىڭ بەندىسى) دېگەنلەرگە ئوخشاش . بۇ ئىسمىلاردىكى ئەلۋاھىد (بىر) ، ئەلكەرىم (سېخىي) ، ئەلقەۋى (كۈچلۈك) ، ئەلھەي (مەڭگۈ ھايات) ، ئەلغەپۇر (كەچۈرگۈچى) ، ئەررەھمان (مېھىر ـ شەپقەتلىك) ، ئەلقادىر (ھەممىگە قادىر ، ھەممىگە كۈچى يەتكۈچى) دېگەن سۆزلەر ئاللانىڭ ئىسمىلىرىدۇر . كۆپ سانلىق كشىلەر بۇ ئىسمىلارنى ئەسلىدە «ئابدۇ» بىلەن قوشۇلغان شەكىلدە قويغان بولسىمۇ ، بىر مەزگىلدىن كېيىن «ئابدۇ» نى تاشلىۋېتىپ ، ئاللانىڭ ئىسمىلىرىنلا يەككە ھالدا ئىشلەتكەن . بەزىلەر ئاللانىڭ ئىسمىلىرىنى ئەسلىدىنلا «ئابدۇ» قوشۇلمىغان ھالەتتە ئىسىم قىلىپ قوللانغان ھەمدە ئۇنىڭ بېشىغا ئەسلىي يېزىقتا (ئەرەب يېزىقىدا) قوشۇلۇپ كەلگەن «ئەل» (ئەلىپ لام) مۇ ئۇيغۇر كشى ئىسمىلىرىدا تەبىئىي ھالدا چۈشۈپ قالغان .

(2) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى ۋە سۈپەتلىرى (105 گۈزەل سۈپەت) مۇ كشىلەرنىڭ ئىسىم تاللاشتىكى مۇھىم نىشانلىرىنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ . مەسىلەن ، مۇھەممەد (دائىم مەدھىيەلەنگۈچى) ، ئەھمەد (ئەڭ مەدھىيەلىگۈچى ، بەك ماختىغۇچى) ، مەھمۇد (مەدھىيەلەنگەن ، مەدھىيەلەنگۈچى) ، نەبى (خەۋەرچى) ، رەسۇل (ئەلچى) ، مۇرتەزا (تاللانغان) ، مۇستاپا (خىللانغان) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

گەرچە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىگە ياكى ئاللانىڭ ئىسمىلىرىدىن باشقا ھەرقانداق ئىسمىغا «ئابدۇ» نى قوشۇپ ئابدۇمۇھەممەد (مۇھەممەدكە قۇللۇق قىلغۇچى) ، ئابدۇمەھمۇد (ماختالغۇچى كشى) ، ئابدۇنەبى (پەيغەمبەرگە قۇللۇق قىلغۇچى) ، ئابدۇرەسۇل (پەيغەمبەرنىڭ قۇلى) دېگەندەك قوللىنىش توغرا ئەمەس دەپ قارالسىمۇ (قائىدە بويىچە ئېيتقاندا ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىنىڭ بېشىغا يېزىقتا «ئەل» قوشۇلمايدۇ) ، ئەمما ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرىگىمۇ ، ھەتتا باشقا ئىسمىلارغىمۇ «ئابدۇ» نى قوشۇپ ئىسىم ياساش ۋە قوللىنىش داۋاملىشىپ كەلمەكتە . مەسىلەن ، ئابدۇئىمان (ئىمانلىق كشى ، ئىماننىڭ قۇلى) ، ئابدۇئۆمەر (ئۆمەرنىڭ قۇلى ، ئۆمەردەك كشى) ، ئابدۇقارى (قارىي كشى) ، ئابدۇكۇرەش (كۇرەشنىڭ قۇلى ، كۇرەشچان ئىنسان) ، ئابدۇرەھمەت (رەھمەتنىڭ قۇلى ، رەھمەتكە سازاۋەر كشى) ، ئابدۇجامال (جامالنىڭ قۇلى ، گۈزەل ئىنسان) ، ئابدۇغۇلام (ياش يىگىت) دېگەنلەردەك .

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى ئىچىدە «ئابدۇ» قوشۇلغان ۋە تەركىبىگە «ئاللا» قوشۇلۇپ ياسالغان بىرىكمە ئىسمىلارمۇ بار ، ئۇلاردىن ئابدۇللا (ئاللانىڭ بەندىسى) ، ھەبىبۇللا (ئاللانىڭ دوستى) دېگەن ئىسمىلار بىرقەدەر كۆپ قوللىنىلغان .

(3) ئۇيغۇرلار يەنە «مۇھەممەد» دېگەن ئىسمىنى ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن ئۇنى پەرزەنتلىرىگە يالغۇز ئىسىم شەكلىدە قويغاندىن باشقا ، «مۇھەممەد» نى سۈپەت قىلىپ ، ئۇنىڭغا يەنە بىر مۇستەقىل ئىسمىنى قوشۇپ ، «مۇھەممەد» نى ئۆز ئىچىگە ئالغان قوش

تەركىبلىك ئىسىملارنى قوللىنىشقىمۇ ئىنتايىن ئەھمىيەت بەرگەن . مەسىلەن ، مۇھەممەدرەھىم (مەتىرەيىم) ، مۇھەممەدئەلى (مەمتىلى) ، مۇھەممەدنىياز (مەتنىياز) ، مۇھەممەدئەزىز (مەمتىز) ، مۇھەممەدىار (مەتيار) ، مۇھەممەدئەمىن (مەمتىمىن) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(4) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ، دوستلىرى (چاھاريارلار) ، باشقا پەيغەمبەرلەر ، بۈيۈك ئالىملار ، ئىسلام تارىخىدىكى باشقا مەشھۇر شەخسلەرنىڭ ئىسىملىرىنمۇ دىنىي مەزمۇندىكى كىشى ئىسىملىرى قاتارىغا كىرىدۇ ۋە ئۇمۇ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئالاھىدە مەنبەلىرىدىن بىرىدۇر . مەسىلەن ، ئابدۇلمۇتتەلىب (مۇتتەلىبنىڭ قۇلى ، ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى ئىنسان) ، ئابباس (قاپىقى تۇرۇلگەن ، تۇتۇق هاۋا) ، ئەلتەيىب (ياخشى ، ئېسىل) ، پاتىمە (سۈتتىن ئايرىلغان ، ئىمىشتىن توختىغان) ، زەينەب (بىر خىل گۈل ئىسمى ، بەزى رىۋايەتلەردە قۇش ئىسمى بولۇپ كېلىدۇ) ، ھەسەن (ياخشى) ، ھۈسەين (ياخشى ، چىرايلىق ، گۈزەل) ، ئۆمەر (ئاۋات ، بوستان) ، ئەلى (ئۈستۈن) ، ئىبراھىم (ئاللاغا بويسۇنغۇچى) ، مۇسا (بوۋاق) ، ئىسمائىل (ئاللا ئاڭلىدى) ، ياقۇب (كېيىن تۇغۇلغان) ، يۇنۇس (ئۇلپەت) ، يەھيا (تىرىكچىلىك) ، ئۇزرا (پاك قىز) ، ئاسىيە (چىقىشقاق) ، ھارۇن (بۇلبۇل) ، جۈنەيد (كىچىك ئەسكەر) ، ئەبۇمۇسلىم (مۇسلىمنىڭ ئاتىسى) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(5) «ئاللا» ، «دىن» دېگەن سۆزلەر ئىككىنچى تەركىب بولۇپ دىنىي مەزمۇن ئىپادىلەنگەن ئىسىملارمۇ كۆپ . ئۇلارمۇ «مۇسۇلمانچە» ئىسىم ياساپ قوللىنىشنىڭ ئاساسلىرىدىن بىرى . مەسىلەن ، نۇرۇللا (ئاللانىڭ نۇرى) ، ئەمرۇللا (ئاللانىڭ ئەمرى) ، خەيرۇللا (ئاللانىڭ ياخشىلىقى) ، لۇتپۇللا (ئاللانىڭ ئىلتىپاتى) ، مۇتىئۇللا (ئاللاغا ئىتائەت قىلغۇچى) ، نەسرۇللا (ئاللانىڭ ياردىمى) ، سالاھىدىن (دىننىڭ قورالى) ، شەمسىدىن (دىننىڭ قۇياشى) ، راشىدىن (دىننىڭ تۇغرا يولىدا ماڭغۇچى) ، ئەرشىدىن (دىننىڭ تەختى) ، غىياسىدىن (دىننىڭ يارەمچىسى) ، ئەنسەرىدىن (دىننىڭ ھىمايىچىسى) قاتارلىقلار .

(6) ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرى تەركىبىدە دىنىي مەزمۇن ئەكس ئەتتۇرۇلگەن باشقا ئىسىملارمۇ بار . مەسىلەن ، ئىبادەت (چوقۇنماق) ، تائەت (ئىبادەت) ، ئابىد (چوقۇنغۇچى) ، ئىمان (مۇتلەق ئەقىدە) ، ئاقائىد (ئەقىدىلەر ، ئىمان) ، ئىسلام (بويسۇنماق) ، مۇسلىم (مۇسۇلمان) ، خەلپىتىم (دىنىي ئەمەل نامى) ، مولا (دىنىي ئەمەل نامى) ، سۈپى (دىنىي مەرتىۋە نامى) ، ئىشان (دىنىي مەرتىۋە نامى) ، ئايەت (مۆجىزە ، بەلگە) ، جەننەت (باغ) ، پىردەۋس (ئەڭ ئېسىل باغ) ، مەۋلىد (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام تۇغۇلغان كۈننى خاتىرىلەش) ، مىئراج (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسمانغا چىقىشى) ، دۇئا (چاقىرماق) ، ئەۋز (پاناھ تىلىمەك) قاتارلىقلار .

(7) دىنىي مەزمۇندىكى ئىسىملاردىن قالسا ، مەيلى قايسى تىلغا مەنسۇپ بولسۇن ، ھۆسن - جامال ، قەددى - قامەت ، خۇش پېئىللىق مەزمۇن قىلىنغان ئىسىملار ھازىرقى

زامان ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئاساسىي تەركىبىنى تەشكىل قىلىدۇ . بۇ خىلدىكى ئىسىملارنىڭ كۆپ تاللانغانلىقى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ گۈزەللىكىنى نەقەدەر سۆيىدىغانلىقىنى ، ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئىسىم تاللاشتا شەكىلگىمۇ قارىغانلىقىنى ، مەنىگە تېخىمۇ ئەھمىيەت بەرگەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ . بۇ مەزمۇندىكى ئىسىملار تاق تەركىبلىك (بىرلا سۆزدىن تۈزۈلگەن) بولغانىنىڭ سىرتىدا ، «ئاي ، نۇر ، كۈن ، گۈل ، دىل ، ئاق رەڭ» قاتارلىق گۈزەل شەيئىلەرنىڭ نامى بىلەن بىرىككەن قوشما ئىسىملار بولۇپ ، جەلپ قىلىش كۈچى ئىنتايىن يۇقىرى . مەسىلەن ، خۇشرۇي (گۈزەل) ، زاھىيە (گۈزەل ، كېلىشكەن) ، زىبا (كۆركەم ، زىننەتلىك) ، سۈمەنسا (گۈزەل) ، زەبىر (پاك ، چىرايلىق) ، ئاققىز (ئاپئاق قىز) ، ھۆسنىگۈل (ھۆسنى گۈلدەك) ، ئالمىگۈل (ئالمىدەك چىرايلىق) ، گۈلچېھرە (چىرايى گۈلدەك) ، ئايپەرى (پەرىزاتتەك گۈزەل) ، گۈلپەرى (گۈلدەك چىرايلىق) ، ئايتولۇن (تولغان ئاي) ، گۈلرۇي (گۈل چىراي) ، شەمسىقەمەر (كۈن - ئايدەك) ، گۈزەلنۇر (نۇردەك گۈزەل) ، دىلبەر (كۆڭۈلنى تارتقۇچى) ، دىلئارا (كۆڭۈلنى مەپتۇن قىلغۇچى) ، نۇرقەمەر (ئاينىڭ نۇرى) ، نۇرقەد (قامەتلىك) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(8) ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرىنمۇ خۇددى قەدىمكىگە ئوخشاش كۈچ - قۇۋۋەت ، باتۇرلۇق ، ئىرادە قاتارلىق مەزمۇنلار كەڭ ئەكس ئەتكەن ھەمدە بۇ خىلدىكى ئىسىملار كۆپ سانىنى تەشكىل قىلغان . دەرۋەقە ، بۇ خەلقىمىزنىڭ قەدىمدىن تارتىپ كۈچلۈك ، قەيسەر ، باتۇر ، ئىرادىلىك مىللەت بولۇشقا ئىنتىلىپ كەلگەنلىكىنى ، ئۇ ئەمەلىيەتتە ئىسپاتلىنىپلا قالماي ، كىشى ئىسىملىرىنمۇ ئۆز ئىپادىسىنى تاپقانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ . مەسىلەن ، ئەزىمەت (مۇستەھكەم ئىرادە ، كۈچ - قۇۋۋەت) ، قۇدرەت (كۈچ) ، جۈرئەت ، غەيۈر (غەيرەتلىك ، باتۇر) ، كۈرەش (جەڭ) ، قەھرىمان ، باتۇر ، ئىرادە ، غەلىبە ، مۇزەپپەر (غەلىبە قىلغۇچى) ، غالىب دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(9) ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرىدا بەخت ، خۇشاللىق ، ساداقەت ، پاكلىق ھەققىدىكى مەزمۇنلارمۇ ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ . مەسىلەن ، ئەسئەد (ئەڭ بەختلىك) ، سەئىد (بەختلىك) ، بەختىيار (بەخت يار بولغۇچى) ، دىلشاد (كۆڭلى خۇش) ، سائادەت (بەخت) ، قۇتلۇق (بەختلىك) ، خۇشدار (دائىم خۇش يۈرگۈچى) ، راھەت ، پاراغەت ، خۇشدىل (كۆڭلى خۇش ، ئوچۇق - يورۇق) ، ساداقەت ، سادىق (راستچىل) ، سىددىق (سەممىي ، چىن) ، مۇخلىس (ئىخلاسمەن) ، ئىسمەت (پاك ، گۈناھسىز) ، مەھپۇز (ساقلانغان ، قوغدالغان) ، ئاسىم (پاك) ، مەئسۇم (گۈناھسىز ، ئاسرالغان) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(10) بەزى ئىسىملاردا ئۇلۇغلۇق ، شۆھرەت ، مەرتىۋە ئەكس ئەتكەن ؛ يەنە بەزىلىرىدە شاھ (پادىشاھ) ، مىر (ئەمىر ، ئەر) ، بەگ ، مىرزا (بەگ ، ئۈستاز ، كاتىپ ، ئەپەندى) ، سەييىد (خوجا ، ئۈستاز) ، بىبى (خېنىم) دېگەن سۆزلەر سۈپەت قىلىنىپ ، ئۇلاردىمۇ پەرزەنتلەرنىڭ ئابرۇيلۇق ، نامدار ، كاتتا ئادەملەردىن بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان . مەسىلەن ، ئەلا (ئەڭ ئۈستۈن) ، شۆھرەت (مەشھۇر بولماق) ، شەھىرە (شۆھرەتلىك) ، مەئرۇپ (تونۇلغان) ، چوڭ ، ئۇلۇغ ، مۇقەددەس (ئۇلۇغ) ، مۇكەررەم

(ئابرۇيلۇق) ، نادىر (تەڭداشسىز) ، سۇلتان ، شاھزادە ، پاشا (پادىشاھ) ، ئەزەمشاھ (پادىشاھدەك ئۇلۇغ) ، شەۋكەت (ھەيۋەت ، ئۇلۇغ) ، مەرقادىر (كۆچلۈك ئەر) ، مىركامىل (كامالەتكە يەتكەن ، كامىل ئەر) ، مىرزىزادە (خان بالىسى) ، سەييىدزادە (خوجا ئەۋلادى) ، سەييىدئەكرەم (مەرھەمەتلىك ئۇستاز) ، بىبىقىز (خېنىم قىز) ، بىبىئارزۇ (ئارزۇلۇق خېنىم) دېگەنلەردەك .

(11) بىر بۆلۈك ئىسىملاردا ئۇيغۇرلارنىڭ بىلىمگە ئىنتىلىش ، توغرا يولدا مېڭىش ئىرادىسى ، مەدەنىيەتنى سۆيۈش ، ئەقىل - پاراسەت ۋە ئىقتىدارنى ئۇلۇغلاش روھى ئىپادىلەنگەن . مەسىلەن ، ئالىم (ئىلىم ئىگىسى) ، ئىلىمنۇر (ئىلىمنىڭ نۇرى) ، دانىش (بىلىملىك) ، تالىب (ئوقۇغۇچى) ، مۇتتەلىب (ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى) ، تەئلىم (ئۆگەتمەك) ، ئىرپان (بىلىم ، مەدەنىيەت) ، مەرپەت (ئىلىم) ، مەدەنىيەت (مەدەنىيەتلىك) ، مەدەنە (شەھەر) ، ئىرشاد (يول كۆرسەتمەك) ، رەشىد (توغرا يول كۆرسەتكۈچى) ، ھىدايەت (توغرا يول) ، ئاقىل (ئەقىللىق) ، ھىكمەتيار (ئىلىمنى دوست تۇتقۇچى) ، دانا (بىلىملىك ، ئاقىل) ، مۇختەبىر (تەجرىبىلىك ، پىششىق) ، مەھدى (توغرا يول تاپقۇچى) دېگەنلەردەك .

(12) يەنە بىر قىسىم ئىسىملار ئادىللىق ، دوستلۇق ، قەلب ، كۆيۈمچانلىق ، مېھرىبانلىق قاتارلىق مەنىلەرنى ئىپادىلىگەن . مەسىلەن ، ئادىل ، ئادالەت (ئادىللىق ، قانۇن) ، رەپىقەت (دوستلۇق) ، دوستئالى (ئالىي ھىممەتلىك دوست) ، زەمىر (كۆڭۈل ، ۋىجدان) ، مېھرىبان (كۆيۈمچان) ، ئاتىپ (شەپقەتچى) ، مېھرىگۈل (مېھرىلىك قىز) ، مۇھەببەت (سۆيگۈ) ، رەھىمە (رەھىمدىل ئايال) ، ئىنايەت (غەمخورلۇق) ، ئېھسان (ياخشىلىق) قاتارلىقلار .

(13) ئاتا - ئانىنى ھۆرمەتلەش ، قۇۋۋەت - قېرىنداشلارنى سۆيۈش ، ئىنتىپاقلىق ، ئۆزئارا ھۆرمەت مەزمۇنىدىكى ئىسىملارمۇ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسىملىرىدىن بىرى ھېسابلىنىدۇ . مەسىلەن ، ئاتا ، ئاتاخان ، ئابا ، ئاباخان (ئاتا) ، ئانا ، ئانىقىز ، ئاناخېنىم ، ئەبۇلقاسىم (قاسىمنىڭ ئاتىسى) ، ئەبۇبەكرى (بەكرىنىڭ ئاتىسى) ، ئەبۇلخەيرى (خەيرىنىڭ ئاتىسى) ، مۇقەررەب (يېقىن سىرداش) ، ھەمىمە (يېقىن دوست) ، ئۇممەت (مىللەت) ، يولداش (بىر يولدا ماڭغۇچى) دېگەنلەردەك .

(14) ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرى ئىچىدە ، پەرزەنتلەرنىڭ قاتارغا قوشۇلۇشىنى ، ئۇزاق ئۆمۈر كۆرۈشىنى ، جېنىنىڭ مەھكەم بولۇشىنى تىلەپ قويۇلغان بىر بۆلۈك ئىسىملار بار . مەسىلەن ، تۇرسۇن ، تۇردى ، توختى ، توختاش ، تۇرغان ؛ تاش ، پولات ، تۇمۇر ، ئالماس ؛ ياشار ، ياشىنار ، ياشات دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(15) بۇ دەۋر كىشى ئىسىملىرىدا يەنە ، زېمىننى سۆيۈش ، تىنچلىق ، ئەمىنلىك ، خاتىرجەملىك ، ساغلاملىق ، مېھنەت ، پەخىرلىنىش ، پەرزەنت خۇشلۇقى ۋە پەرزەنتنى تاتلىق نەرسىلەرگە ئوخشتىش ، ئەركىنلىك ، ئازادلىققا تەلپۈنۈش قاتارلىق نۇرغۇن مەزمۇنلار يارقىن جۇلالىنىپ تۇرىدۇ . مەسىلەن ، زېمىنجان (زېمىن خوجىسى) ، سەلىمە

(ساغلام) ، سالامەت (ساقلىق) ، ئاسۇدە (خاتىرجەم) ، سالام (تىنچلىق) ، ئامان (تىنچ ، خاتىرجەم) ، ئىپتىخار (پەخىرلەنمەك) ، پەخرىزاد (پەخىرلىك ئوغۇل) ، خەزمەت (ياردەم ، ئىش) ، خۇدابەردى ، ئاللابەردى ، خۇشكەلدى ، تويبولدى ؛ شېكەر ، ناۋات ، ئەسەل (ھەسەل) ، ئەركىن ، ئازاد ، نەجات (قۇتۇلماق) ، ھۆرىيەت (ھۆرلۈك ، ئەركىنلىك) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(16) ئۇنىڭدىن باشقا ، تۇغۇلغان مەزگىل ، ھېيت - بايرام ، خاتىرە كۈنلەرنى بەلگە قىلىپ ئىسىم قويۇشمۇ بىرقەدەر ئومۇملاشقان . مەسىلەن ، باھار ، مايىسا ، ئەييام (ئايەم) ، رۇزى ، قۇربان ، ئېيد (ھېيت) ، رەجەب ، شەئبان ، رامىزان ، بارات ، نەۋرۇز (نورۇز) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

ئومۇمەن ، قايسى دەۋردىكى بولمىسۇن ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى مەنىنىڭ كەڭلىكىنى ئاسمانغا ، چوڭقۇرلۇقىنى دېڭىزغا ئوخشاتساق ئارتۇق كەتمەيدۇ . ئۇنىڭدىكى چەكسىز مەنىلەر خۇددى ھېسابسىز خەزىنىدەك بىزنىڭ ئېچىشىمىزنى كۈتمەكتە . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەنىۋى ھاياتىدا تېخىمۇ ياخشى رول ئويناپدىغان قىلىش ئۈچۈن ، ئۇنىڭدا ئىپادە قىلىنغان مەنە ئالاھىدىلىكىنى تەتقىق قىلىشمۇ مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە .

مەلۇم مۇددىئانى ئاساس قىلىش ، مەنىلىك ئىسىملارنى تاللاش ، بولۇپمۇ مەنىنىڭ ئىجابىي بولۇشىغا ئەھمىيەت بېرىش — ئىسىم قويۇشتا ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك زۆرۈر قائىدە . چۈنكى ، مەلۇم بىر ئىسىمنىڭ ئاڭلىنىشى ۋە يېزىقتا ئىپادىلىنىشى شۇ ئىسىمنىڭ جىسمى ھېسابلانسا ، مەنە ئۇنىڭ جېنىدۇر . مەنىسى بولمىغان ئىسىم ماھىيەتتە جانسىز ئىسىمدۇر ، مەنىسى ياخشى بولمىغان ئىسىممۇ نىمجان ئىسىمدۇر .

قەدىمكى ئىسىملاردا كۆپىنچە تەبىئەتنى سۆيۈش ، ھايۋانلار ، قۇشلارنى ئۇلۇغلاش ، قەھرىمانلىق ، كۈچ ، بەخت ، بىلىم ، ئەقىل - پاراسەت ، گۈزەللىك ، ئەخلاق - پەزىلەت ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش مەنىدىكى ئىسىملار ئاساس قىلىنغان . ئۇنىڭدىن باشقا ، ئەتىۋارلىق ، قىممەت باھالىق نەرسىلەر ۋە رەڭلەرنىڭ نامىمۇ ئىسىم قىلىپ قويۇلغان . ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرىدا ئىپادىلەنگەن مەنە تېخىمۇ كەڭ ۋە چوڭقۇر بولۇپلا قالماي ، ئىسىملار سان جەھەتتىنمۇ ئىنتايىن كۆپەيگەن . ئەمما ، بۇنىڭغا ئەگىشىپ ، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان مەنىسى ، مىللەت ، دىن تەۋەلىكى ۋە كىشىلەرنىڭ قوبۇل قىلىش - قىلماسلىقى بىلەن كارى بولماي ، ھەر قىسما ئىسىملارنى قويۇشتەك ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلمەكتە . بەزى كىشىلەر ئىسىملارنىڭ ئۆزگىچە بولۇشىنى ، مەلۇم رېتىم ، قاپىيەگە ئىگە بولۇشىنى ئۈمىد قىلسىمۇ ، ئۇنىڭ مەنىسىنىڭ قانداق بولۇشى بىلەن ئانچە كارى بولمايدۇ . بولۇپمۇ بەزى قىزلار ئىسىملىرى ئاڭلىنىشىنىڭ چىرايلىق ، كۆركەم بولۇشىلا شەرت قىلىنىپ ، شەكىل جەھەتتىن خالىغانچە «ئۇيغۇنلاشتۇرۇلۇپ» ، ھېچبىر مەنىسى بولمىسىمۇ ئىشلىتىلمەكتە . مەسىلەن ، زەرىلە ، تىلپىرە ، ئىلناره ، پىلوره دېگەندەك . يەنە بەزىلەر ئىسىملارنىڭ مەنىسىنىڭ قانداقلىقى ، يەنى ئۇنىڭ مەنىسىنىڭ ئىجابىي بولۇش - بولماسلىقى ، ياخشى بولۇش - بولماسلىقى ، مەقسەتكە مۇۋاپىق كېلىش - كەلمەسلىكى بىلەن ھېسابلاشمىغانلىقىنىڭ

ئوستىگە ، تەۋەلىكىگىمۇ دىققەت قىلماي ، پەقەت «ئۆزگىچە ، يېڭى ، ئالاھىدە» بولۇشنى قوغلىشىپ ، ئۆز پەرزەنتلىرىگە ياۋروپاچە ئىسىملارنى قويۇشماقتا . مەسىلەن ، ئاپرېل ، تېلمان ، گېرمان ، كلارا ، مارىتا ، ئوربىت ، لىنا ، لىدا (رىتا) ، ۋېنېرا ، مېرىدىيان ، دېموكرات ، زويا دېگەندەك .

ئۇنىڭدىن باشقا ، ئەسلىدە ئەرەبچە ياكى ئەرەبچىدىن ئۆزلەشكەن ھەمدە بەلگىلىك مەنىسى بار ئىسىملار ۋە تارىخىي ئىسىملار بولسىمۇ ، لېكىن ئۇيغۇر تىلىدا مەنىسى ئانچە ياخشى بولمىغان ، ئارقا كۆرۈنۈشى ھازىرقى ۋاقىتتا قوللىنىشقا ئانچە مۇۋاپىق كەلمەيدىغان بىر قىسىم ئىسىملارمۇ بۇرۇندىن تارتىپ جايلاردا ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە ئىشلىتىلىپ كەلگەن . بۇنىڭ بىلەن بەزى ئىسىملار ئاڭلىنىشقا چىرايلىق تۇيۇلسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە ، ئۆزى مەنسۇپ بولغان تىلدا ئىپادىلىگەن مەنىسى جەھەتتىن كۆتەكەندەك چىقمىغان . مەسىلەن ، «راھىلە» (ئەرەبچە مەنىسى — يۇك ئارتىلغان تۆگە) ، «كۈلسۇم» ياكى «گۈلسۇم» (ئەرەبچە مەنىسى — ھاپقوزۇ) ، «ئابباس» (ئەرەبچە مەنىسى — قاپقى تۇرۇلگەن) ، «ۋاققاس» (ئەرەبچە مەنىسى — بوينى قىسقا) ، «ئوسمان» (ئەرەبچە مەنىسى — يىلاننىڭ بالىسى ، كىچىك يىلان) ، «سۇۋەيدە» (ئەرەبچە مەنىسى — قارىۋاي ، قارچۇق) دېگەندەك .

دەرۋەقە ، دۇنيادىكى مىللەتلەرنىڭ ئېتىقاد ، تۇرمۇش شارائىتى ، تۇرمۇش ئادىتى قاتارلىق جەھەتلەردە ئۆزئارا پەرقلىرى بولغاچقا ، ئۇلار ئىشلەتكەن كىشى ئىسىملىرىدىمۇ ئۇنىڭ مۇئەييەن ئىپادىسى بولىدۇ . مەسىلەن ، «بىپايان چۆل - جەزىرىلىك رايونلارنى ماكان قىلغان ئەرەبلەر ئۆچۈن ، تۆگە بىباھا ھايۋان ھېسابلىنىدۇ ، شۇڭا ئۇلارنىڭ كىشى ئىسىملىرىدا ‹يۇك ئارتىلغان تۆگە ، دېگەندەك مەنىگە ئىگە سۆزلەر ئۆچرايدۇ» (ئۇيغۇر تىلى لېكسىكولوگىيەسى» 259 - بەت) . دېمەك ، يۇقىرىقىدەك ئىسىملارنىڭ بەزىلىرىگە رېئال ، كونكرېت باھا بېرىشكە توغرا كېلىدۇ . ئۇيغۇرلارنىڭ بۇ خىل ئىسىملارنى ئۆز پەرزەنتلىرىگە قويۇشتا ئاساسلانغىنى بۇ يەردە نوقۇل مەنە ئەمەس ، ئەلۋەتتە . مەسىلەن ، «راھىلە» يۇسۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى بولغان بولسا ، «كۈلسۇم» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى ؛ «سۇۋەيدە» دېگەن ئىسىمدىمۇ قارا رەڭ ئۇلۇغلانغان . ئۇنىڭدىن باشقا ، كىشىلەر «ئوسمان» ، «ئابباس» دېگەن ئىسىملارنى قويۇشتىمۇ ، بىرىنىڭ چاھارياراردىن (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ دوستلىرىدىن) ئوسمانىنىڭ ئىسمى ئىكەنلىكىنى ، يەنە بىرىنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تاغىسىنىڭ ئىسمى ئىكەنلىكىنى نەزەردە تۇتقان . شۇنىڭدەك يەنە «زۇننۇن» ، «ئىسرائىل» دېگەن ئىسىملارنى قويغاندىمۇ ، بىرسىنىڭ يۇنۇس پەيغەمبەرنىڭ ، يەنە بىرسىنىڭ ياقۇب پەيغەمبەرنىڭ لەقمى ئىكەنلىكى كۆزدە تۇتۇلغان بولسا كېرەك . چۈنكى ، «زۇننۇن» نىڭ ئەرەبچە مەنىسى «بېلىق بىلەن بىللە» دېگەنلىك بولۇپ ، ئۇيغۇر تىلىدا مەيلى مەنە ياكى ئارقا كۆرۈنۈش جەھەتتىن بولسۇن ، تازا چۈشىنىشلىك ئەمەس . «ئىسرائىل» دېگەن ئىسمىنى ئالساق ، ئۇ ھازىر يەھۇدىيلارنىڭ ئورتاق نامى بولۇپ كېلىۋاتىدۇ . دېمەك ، كىشىلەر ئەگەر مەنگىلا قارىغان بولسا ، بۇ ئىسىملارنى بەلكىم قويمىغان بولاتتى .

بىراق ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى مەنگە ئالاقىدار مەسىلىلەرنى يەنىلا يوق دېيەلمەيمىز . بىز بۇ جەھەتتە داۋاملىق ئىزدىنىشىمىز كېرەك . مەسىلەن ، ئىسىملاردىكى قائىدىسىزلىك ۋە ھەر كىم خالىغانچە ئىسىم قويۇش مەسىلىلىرىنى نەزەردىن ساقىت قىلىشقا بولمايدۇ . چۈنكى ئۇ ، كىشى ئىسىملىرىنى ياخشى تاللاش ۋە توغرا قوللىنىشنى تەشەببۇس قىلىشىمىزدىكى ئىلمىي ئاساسلىرىمىزدىن بىرى .

قىسقىسى ، ئىسىم تاللاشتا ، مەنگە سەل قارىماسلىق لازىم . ئىلمىيلىك ، گۈزەللىك ، مەنىۋى مەدەنىيەتلىك تەكتلىنىۋاتقان بۈگۈنكىدەك شارائىتتا ، بىزدە ئاڭلىق ھالدا مەنىلىك ئىسىم قويۇشتەك ئەمەلىي ھەرىكەت بولۇشى كېرەك . بۇ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ مەنە ئالاھىدىلىكىنى ھەقىقىي چۈشەنگەنلىك ۋە جارى قىلدۇرغانلىقتۇر .

ئۇيغۇر كشى ئسسملرىنىڭ قۇرۇلما ئالاھىدىلىكى

هازىرقى زامان ئۇيغۇر كشى ئسسملرى هەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردە مۇئەييەن مەنە ئالاھىدىلىكىنى نامايان قىلىش بىلەن بىللە ، ئۆز تەرەققىياتى داۋامىدا ئۆزىگە خاس قۇرۇلما (تۈزۈلۈش) ئالاھىدىلىكىنى شەكىللەندۈرگەن بولۇپ ، ئاساسلىقى ئسسملرنىڭ لېكسىكىلىق تەركىبى ، تىل تەۋەلىكى ، سۆز تىپى ۋە نسبەت جەھەتتىكى پەرقى قاتارلىقلار مۇشۇ خىل ئالاھىدىلىكىنى تەشكىل قىلىدۇ .

لېكسىكىلىق تەركىب مەلۇم ئسسمنىڭ يەككە (تاق تەركىبلىك) ئسسم ، بىرىكمە (قوش تەركىبلىك ياكى كۆپ تەركىبلىك) ئسسم ئىكەنلىكىنى كۆرسەتسە ، تىل تەۋەلىكى ئسسملرنىڭ ئەسلي كېلىپ چىقىشىنىڭ قانداقلىقى ، قانداق سۆزلەرنى مەنبە قىلغانلىقى ، شۇنىڭدەك مەلۇم تىلغا مەنسۇپ ئسسملرنىڭ ئۇيغۇر كشى ئسسملرىدا ئىگىلىگەن ئورنى قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ . ئسسملرنىڭ سۆز تىپى ۋە نسبەت جەھەتتىكى پەرقى (ئۆزگىچىلىكى) بولسا ، مەلۇم تۈردىكى ئسسمنىڭ بارلىق ئسسملر ئىچىدە ئىگىلىگەن نسبىتىنى كۆرسىتىدۇ .

1. ئسسملرنىڭ لېكسىكىلىق تەركىبى

ئۇيغۇر كشى ئسسملرى يەككە ئسسم ۋە بىرىكمە ئسسم دەپ چوڭ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ .

(1) يەككە ئسسم

يەككە ئسسم دېگىنىمىز ، تاق تەركىبلىك ئسسملارنى كۆرسىتىدۇ . ئۇ بىر تاق سۆزدىن هاسىل بولغان ئسسملاردۇر . مەسىلەن ، ئادىل ، رەجەب ، داۋۇد ، رەيھان ، شەۋكەت ، قۇربان ، كەنجى ، مەھمۇد ، نەبى ، نۇسرەت ، ئەھمەد ، جەمىلە دېگەنلەرگە ئوخشاش .

بۇ ئسسملار خاراكتېرى ، بىلدۈرگەن مەنىسى ، سۆز تۈركۈمى قاتارلىق جەھەتلەردىن قارىغاندا ، ئەسلي ئسسملار ، ياسالما ئسسملار ؛ سۈپەتلەر ، پېئىللار ؛ دەرىجە ـ ئەمەل نامىلرى ، قوشۇمچە ئسسملار ۋە باشقىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .

بىرىنچى ، ئەسلي ئسسملار . قايسى تىلغا مەنسۇپ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، مەنىلىك بۆلەكلەرگە ياكى ئۆزىدىن باشقا يەنە بىر مەنىلىك بۆلەككە ئاجرىتىشقا بولمايدىغان ئسسملاردۇر . بۇلار ئاساسەن ئەرەب ، پارس تىللىرى ۋە باشقا غەيرىي ئۇيغۇر تىلىغا مەنسۇپ ئسسملارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . مەسىلەن ، رەجەب ، داۋۇد ، نەبى ، ئەھمەد ، مەھمۇد ، قۇربان ، جەمىلە ، پولات ، ئارزۇ ، رەيھان ، شەۋكەت ، ئېيسا ، يۈسۈپ دېگەنلەرگە ئوخشاش .

ئىككىنچى ، ياسالما ئسسملار . قايسى تىلغا مەنسۇپ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، مەنىلىك بۆلەكلەرگە ياكى ئۆزىدىن باشقا يەنە بىر مەنىلىك بۆلەككە ئاجرىتىشقا بولمايدىغان ئسسملارنى كۆرسىتىدۇ . بۇلار ئاساسەن ئۇيغۇر تىلىغا مەنسۇپ ئسسملاردۇر . مەسىلەن ، تۇر + سۇن ، قوش + ماق ، ئال + ما ، يول + ۋاس ، يول + داش دېگەنلەرگە ئوخشاش .

ئۇچىنچى ، سۈپەتلەرمۇ مەيلى قايسى تىلغا مەنسۇپ بولسۇن ، ئۇيغۇر كشى ئسسملرىدا كۆپ قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، ئادىل ، كامىل ، ئاقىل ، قابىل ، ماهىر ، زاهىر ، قەھرىمان ، غالىب ، باتۇر ، گۈزەل ، ئەركىن ، ئازاد دېگەنلەرگە ئوخشاش .

تۆتىنچى ، پېئىللار ئۇيغۇر كشى ئسسملرىدا بىرقەدەر ئاز ئۇچرايدۇ هەمدە ئۇلارمۇ ئاساسەن ئۇيغۇرچە سۆزلەردۇر . مەسىلەن ، بەردى ، تۇردى ، تۇر ، تۇختىسۇن (تۇخسۇن) ، ياشار ، ياشات ، قۇچار ، رۇسلان ، ئاتلان دېگەنلەرگە ئوخشاش .

بەشىنچى ، دەرىجە ـ ئەمەل نامىلرىمۇ ئۇيغۇر كشى ئسسملرىنىڭ مۇهىم بىر تەركىبي قىسمى . مەسىلەن ، مەۋلا (موللا) ، هاجى ، قارى ، مەخدۇم (مەخسۇم) ، خەلپەت ، خەلپىتىم (خەپتىم) ، قازى ، مۇپتى ، ئىشان ، سۈپى ، ئىمام ، ئەلەم ، ۋالى ، هاكىم دېگەنلەردەك .

ئالتىنچى ، قوشۇمچە ئسسملار . ئۇيغۇر كشى ئسسملرىنىڭ تولۇقلىمىسى ياكى خاس ئالاھىدىلىكىنى هاسىل قىلغۇچى تەركىبلەردۇر . ئۇ ، ئاساسلىق بۆلەككە ئەگىشىپ كېلىدىغان ئىككىنچى ياكى ئۈچىنچى بىر بۆلەكنى ، يەنى فامىلە ، تەخەللۇس ، لەقەم ، هۆرمەت ، كەسىپ نامىلرى ، تۇراقسىز قوشۇمچە ئسسملار ، تۇراقسىز هۆرمەت قوشۇمچىلىرى ۋە باشقىلارنى كۆرسىتىدۇ . مەسىلەن ، تۇران (فامىلە) ، قەشقەرى (تەخەللۇس) ، قۇشقاچ (لەقەم) ، قاسساپ (كەسىپ نامى) ، چوڭ (هۆرمەت نامى) ، بەگ ، ئاخۇن ، جان ، گۈل ، قىز (تۇراقسىز قوشۇمچە ئسسملار ياكى هۆرمەت قوشۇمچىلىرى) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(2) بىرىكمە ئسسملار

بۇ خىل ئسسملار ئۆز ئىچىدىن يەنە قوش تەركىبلىك ۋە كۆپ (مۇرەككەپ) تەركىبلىك ئسسملارغا ئايرىلىدۇ .

بىرىنچى ، قوش تەركىبلىك ئسسم دېگىنىمىز ، مۇستەقىل ئىككى سۆزدىن ياكى بىرسى مۇستەقىل ، يەنە بىرسى قوشۇمچە ئسسم ئورنىدىكى ئىككى سۆزدىن تەركىب تاپقان بىرىكمە ئسسملارنى كۆرسىتىدۇ . تۈزۈلۈش شەكلىدىن قارىغاندا ، بۇ ئسسملارنىڭ تۆۋەندىكىدەك ئۈچ تۈرگە بۆلۈشكە بولىدۇ :

① سىنتاكسىسلىق يول بىلەن (يانداش ياكى چىرمىشىش مۇناسىۋەتتىدە) بىرىككەن ئسسملار . مەسىلەن ، يۈسۈپئەھمەد (يۈسۈپ + ئەھمەد) ، ئابدۇشۇكۇر (ئابدۇ + شۇكۇر) ، نۇرمۇهەممەد (نۇر + مۇهەممەد) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

② جۈملە شەكلىدە بىرىككەن ئسسملار . بۇ خىل ئسسملار ئاساسەن ئىگە ـ خەۋەر ياكى قوشما پېئىل شەكلىدە تۈزۈلگەن . مەسىلەن ، ئاللابەردى ، ئىگەمبەردى ، خۇدابەردى ، تويبولدى ، يولبولدى ، تىلىۋالدى ، سېتىۋالدى دېگەنلەرگە ئوخشاش .

③ ئارىلاش بىرىككەن ئىسىملار (ئوخشاش بىر مۇستەقىل ئىسىم ياكى قوشۇمچە ئىسىم يەنە بىر ئىسىمنىڭ ئالدىغا ياكى كەينىگە ئورتاق قوشۇلۇش ئارقىلىق ياسالغان ئارىلاشما ئىسىملار) . مەسىلەن ، نۇرئاي ، نۇرمۇھەممەد ، نۇرگۈل ، نۇرگۈزەل ، ئاينۇر ، مۇھەممەدنۇر ، گۈلنۇر ، گۈزەلنۇر ؛ ئامانشاھ ، مۇھەممەدشاھ ، ئەھمەدشاھ ، رەھمانشاھ ، شاھئامان ، شاھمۇھەممەد ، شاھئەھمەد ، شاھرەھمان ؛ ئاسمگۈل ، دۇلەتگۈل ، باھارگۈل ، نساگۈل ، گۈلئاسىم ، گۈلدۇلەت ، گۈلباھار ، گۈلنىسا دېگەنلەرگە ئوخشاش .

قوش تەركىبلىك ئىسىملار مەزمۇن جەھەتتىن قارىغاندا تۆۋەندىكىدەك شەكىللەردە كۆپرەك ئۇچرايدۇ :

① بىرىنچى تەركىبى «ئابدۇ» دىن ، ئىككىنچى تەركىبى ئاللانىڭ ئىسىملىرى ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن تۈزۈلگەن ئىسىملار . مەسىلەن ، ئابدۇلئەھەد ، ئابدۇرەھىم ، ئابدۇرەشىد ، ئابدۇسەمەد ، ئابدۇلھەمىد ، ئابدۇنەبىي ، ئابدۇرەسۇل دېگەنلەردەك .

② بىرىنچى تەركىبى خالىغان بىر سۆزدىن ، ئىككىنچى تەركىبى «ئاللا» ۋە «دىن» دېگەن سۆزلەردىن قۇرۇلغان ئىسىملار . مەسىلەن ، ھىدايىتۇللا ، نۇرۇللا ، جارۇللا ، مۇتىئۇللا ، نەسرۇللا ، ھەبىبۇللا ، ئۇبەيدۇللا ، شەرىپىدىن ، قۇتبىدىن ، نۇرىدىن (نۇردۇن) دېگەنلەردەك .

③ بىرىنچى تەركىبى «ئاي ، ئاق ، ئەبۇ ، ببى ، خان ، خوجا ، دىل ، زۇل (ئىگە) ، شاھ ، گۈل ، ماھى (ئاي) ، مۇھەممەد (مەد) ، مەۋلا (موللا) ، مىر ، مىرزا ، نۇر» قاتارلىق ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەردىن ، ئىككىنچى تەركىبى باشقا سۆزلەردىن ياكى يەنە شۇ خىل تەركىبلەردىن تەشكىل قىلىنغان ئىسىملار . مەسىلەن ، ئايپاتىمە ، ئاققىز ، ئەبۇبەكرى (ئابابەكرى) ، ببىزۇھرە (بۇزورا) ، خانئايىم ، خوجامىيار ، دىلمۇراد ، زۇلھايات ، شاھنىياز ، گۈلنىسا ، ماھىدىل ، مۇھەممەدرەھىم (مەترەھىم) ، مەۋلائەھمەد (موللەمەت) ، مىرقادىر ، مىرزىئالىم ، نۇرمۇھەممەد دېگەنلەرگە ئوخشاش .

④ بىرىنچى تەركىبى مۇستەقىل ئىسىملار ياكى ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەردىن ، ئىككىنچى تەركىبىمۇ يەنىلا «خان ، چوڭ ، قىز ، نسا ، ئاي ، تاي ، شاھ ، مەۋلا ، قارى ، ھاجى ، چوڭ ، قۇل» قاتارلىق ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەردىن تۈزۈلگەن ئىسىملار . مەسىلەن ، تۇرسۇنخان ، بەختىگۈل ، چولپانقىز ، تاجنىسا ، مېھرىئاي ، نۇرتاي ، ئەھمەدشاھ ، مۇھەممەدمەۋلا ، سەمەدقارى ، كىچىكھاجى ، مەنسۇرچوڭ ، ئىگەمقۇل دېگەنلەردەك .

ئىككىنچى ، كۆپ (مۇرەككەپ) تەركىبلىك ئىسىم دېگىنىمىز ، بىر مۇستەقىل ئىسىم بىلەن يەنە بىر قوش تەركىبلىك ئىسىم ياكى بىر قوش تەركىبلىك ئىسىم بىلەن يەنە بىر قوشۇمچە ئىسىم بىرىكىپ ، بىر كىشىنىڭ خاس ئىسمى ياسالغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ . بۇ خىل ئىسىملار بىرقەدەر ئاز قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، مۇھەممەد ئابدۇللا (مۇھەممەد + ئابدۇللا) ، ئەمىرنىساخان (ئەمىرنىسا + خان) ، تۇختىنىيازخان (توختىنىياز +

خان) ، تۇرھاجىگۈل (تۇرھاجى + گۈل) ، نۇرمۇھەممەدئەلى (نۇرمۇھەممەد + ئەلى) ، مۇھەممەدرەھىمھاجى (مۇھەممەدرەھىم + ھاجى) دېگەنلەردەك .

2. ئىسىملارنىڭ تىل تەۋەلىكى

ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ تىل تەۋەلىكى ھەر خىل ۋە مۇرەككەپ بولۇپ ، ئەرەب ، پارس تىللىرى ، ئۇيغۇر تىلى ، بۇ ئۇچ تىلنىڭ ئارىلاشمىسى ۋە ئىبرانىي تىلى ، ياۋروپا تىللىرى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .

(1) ئەرەب تىلىدىن قوبۇل قىلىنغان ياكى ئەرەب تىلىنى مەنبە قىلغان ئىسىملار بارلىق كىشى ئىسىملىرى ئىچىدە تەخمىنەن 60 % نى تەشكىل قىلىدۇ (ئەمما ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئارىسىدا ئەھۋال ئوخشاش بولمايدۇ . ئەرەبچە ۋە ئەرەبلەشكەن ئىبرانىيچە سۆزلەرنىڭ نىسبىتى تەخمىنەن 40% نى ئىگىلەيدۇ . «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر» دېگەن ماۋزۇغا قارالا) . ئەرەب تىلىدىن قوبۇل قىلىنغان بۇ خىل ئىسىملار مەيلى تاق تەركىبلىك ، قوش تەركىبلىك ياكى كۆپ تەركىبلىك بولسۇن ، ئومۇمەن تۇرلۇك پېئىللاردىن شاخلىنىپ چىققان ۋە مەلۇم سىنتاكسىسلىق يول بىلەن بىرىككەن بولۇپ ، شەكىل جەھەتتە تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە خىلغا ئايرىلىدۇ :

بىرىنچى ، ئۇچ ھەرپلىك ئاددىي پېئىللاردىن شاخلانغان ۋە ئىش ـ ھەرىكەتنى ئورۇندىغۇچىنىڭ نامىنى بىلدۈرىدىغان ئىسىملار . مەسىلەن ، ئادىل ، ئالىم ، زاھىر ، زاھىد ، سابىت ، كامىل ، نادىر ؛ ئادىلە ، زاھىرە ، زاھىدە ، ساجىدە ، كامىلە ، نادىرە دېگەنلەردەك .

ئىككىنچى ، ئۇچ ھەرپلىك ئاددىي پېئىللاردىن شاخلانغان ۋە ئىش ـ ھەرىكەتنى دائىم ئورۇندىغۇچىنىڭ نامىنى بىلدۈرىدىغان ئىسىملار . مەسىلەن ، ئابباس ، ساتتار ، غاپپار ، قاھھار ، راززاق ، مەننان ، شەكۇر ، غەيۇر ، كەرىم ، رەھىم ، سەلىم ، ھەكىم ؛ كەرىمە ، ھەلىمە ، رەھىمە ، سەلىمە ، ھەكىمە دېگەنلەردەك .

ئۇچىنچى ، ئۇچ ھەرپلىك ئاددىي پېئىللاردىن شاخلانغان ۋە ئىش ـ ھەرىكەتنىڭ نىسبەتەن ئارتۇقراق ئورۇندالغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان سېلىشتۇرما ئىسىملار . مەسىلەن ، ئەكبەر ، ئەكرەم ، ئەھمەد (ئەخمەت) ، ئەنۋەر ، ئەنسەر ، ئەشرەپ دېگەنلەردەك .

تۆتىنچى ، ئۇچ ھەرپلىك ئاددىي پېئىللاردىن شاخلانغان ۋە ئىش ـ ھەرىكەتنىڭ ئوبيېكتنى ياكى ئىش ـ ھەرىكەتنى قوبۇل قىلغۇچىنىڭ نامىنى بىلدۈرىدىغان ئىسىملار . مەسىلەن ، مەخدۇم (مەخسۇم) ، مەھمۇد (مەخمۇت ، مامۇت) ، مەھپۇز (مەپىز) ، مەسئۇد ، مەئرۇپ (مەرۇپ) ، مەئمۇر (مامۇر) ، مەئمۇن (مامۇن) ، مەقسۇد (مەخسۇت) ، مەنسۇر (ماڭسۇر) ؛ مەھبۇبە ، مەھپۇزە ، مەختۇمە ، مەغپۇرە ، مەقسۇدە ، مەنسۇرە دېگەنلەردەك .

بەشىنچى ، ئۇچتىن ئارتۇق ھەرپلىك پېئىللاردىن شاخلانغان ۋە ئىش ـ ھەرىكەتنى ئورۇندىغۇچىنىڭ ۋە ئىش ـ ھەرىكەت ئوبيېكتنىڭ نامىنى بىلدۈرىدىغان ئىسىملار .

مەسلەن ، مۇقەددەر ، مۇبەششىر ، مۇقەررەب ، مۇكەررەم ، مۇزەپپەر ، مۇقەددەس ، مۇنەۋۋەر ، مۇسالىم ، مۇئادىل ، مۇنائىم ، مۇستاپا ، مۇرتەزا ، مۇقتەدىر ، مۇقارىب ، مۇقەۋۋى ، مۇھتەلىم دېگەنلەردەك .

ئالتىنچى ، ھەر خىل پېئىللارنىڭ تومۇرى ھېسابلىنىدىغان ۋە ئىش - ھەرىكەتنىڭ نامىنى بىلدۇرىدىغان ئىسىملار . مەسلەن ، ساداقەت ، سالامەت ، كارامەت ، مۇھەببەت ، مەغپىرەت ، دىيانەت ، رەپقەت ، شەۋكەت ، رەھمەت ، تەلئەت ، غەيرەت دېگەنلەردەك .

يەتتىنچى ، ھەر خىل پېئىللاردىن شاخلانغان ھەمدە ۋاقىت ، ئورۇن ۋە نەرسە نامىنى بىلدۇرىدىغان ئىسىملار . مەسلەن ، مەشئەل ، مەشرەب ، مەنار (مۇنار) ، مىئراج (مىراج) ، مەنزەر ، مەنۋەر دېگەنلەردەك .

سەككىزىنچى ، سىنتاكسىسلىق يول بىلەن باغلىنىپ ، بىرىكمە شەكىلدە قوللىنىلىدىغان ئىسىملار . ئەرەبچە ئىسىملار ئىچىدە بۇ خىلدىكىلىرىمۇ كۆپ سانىنى تەشكىل قىلىدۇ . مەسلەن ، ئابدۇللا ، ئابدۇلۋەلى ، ئابدۇخالىق ، ئەبۇلھەسەن ، ھەلىمدىن ، خەيرىنىسا ، ئامانىنسا ، نۇرىنسا ، مۇھەممەدسەئىد ، مۇھەممەدئەمىن دېگەنلەردەك .

(2) ئەرەبچە ئىسىملاردىن قالسا ، ھەر خىل ئارىلاشما تەۋەلىك ئىسىملار ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ تەخمىنەن 20% نى تەشكىل قىلىدۇ .

بىرىنچى ، ئەرەبچە بىلەن ئۇيغۇرچىدىن بىرىككەن ئىسىملار . مەسلەن ، ئەلاخان ، ئەركىنىسا ، بەگمۇراد ، جەمىلئاي ، خانىۋر ، ئەرسىما ، مەۋلاتوختى ، مەۋلاخىنىم ، تۇركئەلى ، نۇسرەتقىز دېگەنلەردەك .

ئىككىنچى ، ئەرەبچە بىلەن پارسچىدىن بىرىككەن ئىسىملار . مەسلەن ، ئەختەرىدىن ، ئەختەرنىسا ، باھارنىسا ، پەخرىجاھان ، پەرىدىگۇل ، گۈزەلنۇر ، دوستمۇھەممەد ، دىلئالەم ، شىرمىنەل ، گۈلدىيار ، مىرشاد ، مىرزاد ، دىلئاسۇدە دېگەنلەردەك .

ئۈچىنچى ، پارسچە بىلەن ئۇيغۇرچىدىن بىرىككەن ئىسىملار . مەسلەن ، ئازادئاي ، ئايدىل ، گۈلشەنئاي ، گۈزەلئاي ، بەختىچوك ، تۇرنىياز ، ئوغۇلنىياز ، تۇرسۇنپاشا دېگەنلەردەك .

تۆتىنچى ، ئەرەبچە ، پارسچە ۋە ئۇيغۇرچىدىن بىرىككەن مۇرەككەپ تەۋەلىك ئىسىملار . مەسلەن ، تۇرھاجىگۈل ، تۇرنىساگۈل ، بىبىرەھمىئاي ، زۇمرەدنىساخان ، گۈلنىساقىز ، مۇھەممەدشاھباي دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(3) ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ئىچىدە پارسچە ئىسىملار تەخمىنەن 12% نى تەشكىل قىلىدۇ (ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئىچىدە پارسچە سۆزلەر 25% نى ئىگىلەيدۇ) . تۆۋەندىكىلەر پارسچە ئىسىملاردۇر : ئارمان ، ئارزۇ ، ئازاد ، باھارگۈل ، ماھىرۇي ، گۈلچېھرە ، دىلبەر ، مېھرىبان ، گۈلشاد ، گۈلشەن ، گۈلچىمەن ، خۇدايار ، قەھرىمان ، ھەمراھ ، دەرۋىش ، يادىكار دېگەنلەردەك .

(4) كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئومۇمىي تەركىبىدە ساپ ئۇيغۇرچە ئىسىملار

تەخمىنەن 7.5% نى تەشكىل قىلىدۇ . ئوخشىمايدىغان بىر ئەھۋال شۇكى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ئىچىدە ئۇيغۇرچىنى مەنبە قىلغان نۇرغۇن ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر بار بولۇپ ، ئۇلارنىڭ نىسبىتى 35% نى ئىگىلەيدۇ . دېمەك ، ئۇلار ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكىنى روشەن گەۋدىلەندۈرىدۇ . تۆۋەندىكىلەر ساپ ئۇيغۇرچە ئىسىملاردۇر : ئارىش ، ئايتېكىن ، ئايتولۇن ، ئاققىز ، ئالتۇن ، ئالما ، ئەركىن ، تۇرسۇن ، تۇردى ، توختى ، تۇرغۇن ، قۇتلۇق ، قوزا ، ئۇلۇغ ، چوڭ ، كىچىك ، تاش ، تۆمۈر ، ئوغۇلخان ، ئىگەمبەردى ، يولۋاس ، يولتۇز ، ياشار ، ياشات دېگەنلەردەك .

(5) ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى تەركىبىدە ناھايىتى ئاز ساندا غەيرىي ئەرەب ، پارس تىللىرىدىن كىرگەن ياكى ئەرەب تىلى ۋە ئەرەبچە مۇقەددەس كىتابلار ۋاستىسى بىلەن كىرگەن ئەرەبلەشكەن ئىبرانىيچە ئىسىملار ، شۇنىڭدەك يەنە ياۋروپاچە ئىسىملارمۇ بار . ھىندىچە ، موڭغۇلچە ، خەنزۇچە ياكى خەنزۇچە تەركىبىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىسىملارمۇ بىر - ئىككىدىن ئۇچرايدۇ . ئۇلار ھەممىسى قوشۇلۇپ تەخمىنەن 0.5% نى تەشكىل قىلىدۇ .

بىرىنچى ، ئەرەبلەشكەن ئىبرانىيچە ئىسىملار ۋە «قۇرئان كەرىم» دە تىلغا ئېلىنغان پەيغەمبەرلەر ئىسىملىرى . مەسلەن ، سۇلايمان ، ئەييۇب ، ئىبراھىم ، ئىسھاق ، ئىيسا ، مۇسا ، ياقۇب ، يۈسۈپ ، داۋۇد ، ئىلياس دېگەنلەردەك .

ئىككىنچى ، ئەرەبلەشكەن ياۋروپاچە ئىسىملار . مەسلەن ، ئىسكەندەر (ئالىكساندىر) ، قەيسەر (كايسار) دېگەنلەردەك .

ئۈچىنچى ، ياۋروپاچە بىرقەدەر ئەينەن قوللىنىلغان ئىسىملار . مەسلەن ، مۇرالىس ، ئاپرىل ، زويا ، ماريا ، ۋېنېرا ، مېرىدىيان ، كلارا ، ئوربىت ، دېموكرات ، گېرمان ، تېلمان ، مارىتا دېگەنلەردەك .

تۆتىنچى ، ھىندىچە ، موڭغۇلچە ، خەنزۇچە ياكى خەنزۇچە تەركىبنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىسىملار . مەسلەن ، بابۇر ، باقشى ، تۇتى ؛ دوغلات (دولات) ، تۆرە ؛ جۇڭخۇاگۇل ، ۋىنخۇاگۇل دېگەنلەردەك .

3. ئىسىملارنىڭ سۆز تىپى ۋە نىسبەت جەھەتتىكى پەرقى

ئىسىملارنىڭ خىلمۇخىل ، مول ھەم راۋان بولۇشىدا سۆز تىپى مۇھىم رول ئوينايدۇ . ئۇيغۇرلار ئەرەبچە ئىسىملارنى «مۇسۇلمانچە ئىسىم» دەپ ئەتىۋارلاش بىلەن بىللە ، بۇ تىلدىكى سۆزلەرنى ئۆزگىچە ، رەڭدار ۋە مول دەپ قاراپ ، ئاساسلىق تاللاش ئوبيېكتى قىلغان . پارسچە ئىسىملارمۇ ئېتىبار بىلەن قويۇلغان . بولۇپمۇ ئەرەب تىلىدىكى زور كۆپ سانلىق ئىسىملار يۇقىرى دەرىجىدە قېلىپلاشقان ، يۇقىرى ئاھاڭدارلىققا ، بەلگىلىك ۋەزىنگە ئىگە سۆزلەر دەپ قارالغانلىقتىن ، ئەنە شۇ تىلنىڭ تەركىبىي قىسمى بولغان ئەرەب كىشى ئىسىملىرىمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ يۇكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىشىنى قوزغىغان . دەرۋەقە ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ كۆپ قىسمى ئەرەبچە ئىسىملار بولۇپ ، ئۇسلۇب جەھەتتىمۇ ئەرەب كىشى ئىسىملىرىنى ئۆرنەك قىلىدۇ . شۇڭا ، مەلۇم ھەرپلەرنى

باشلامچى قىلغان ئىسىملارنىڭ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى ئەرەب كىشى ئىسىملىرىنىڭ نىسبىتى بىلەن ئاساسەن ئوخشاش . مەسىلەن ، 1998 - يىلى 11 - ئايدا بېيجىڭدا نەشر قىلىنغان «ئەرەب تىلى ۋە ئەرەب مەدەنىيىتى» ناملىق كىتابتىن مەلۇم بولۇشچە ، بېيروت ئاممىۋى كىتابچىلىق ئىدارىسى نەشر قىلغان «ئەرەب كىشى ئىسىملىرى لۇغىتى» دىكى ئىسىملاردا «م ، ر ، ع ، ن» بىلەن باشلانغان ئىسىملار نىسبەتەن كۆپ بولۇپ ، بۇلارنىڭ ئىچىدە «م» بىلەن باشلانغانلىرى تەخمىنەن 14 % نى ئىگىلەپ ، ئالدىنقى قاتاردا تۇرغان . قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى 1998 - يىلى 8 - ئايدا نەشر قىلغان «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى» ناملىق كىتابتىمۇ «م ، ئا (ع) ، ن ، س» قاتارلىق ھەرپلەر بىلەن باشلانغان ئىسىملارنىڭ نىسبىتى كۆپ بولۇپلا قالماي ، «م» ھەرپىنى باشلامچى قىلغان «مۇھەممەد ، مەھمۇد ، مۇختار ، مۇنەۋۋەر ، مۇيەسسەر ، مۇكەررەم» دېگەندەك ئىسىملار نىسبىتىنىڭمۇ 14 % ئىكەنلىكى كۆرسىتىلگەن . بۇ نېمە دېگەن ئوخشاشلىق - ھە !

دېمەك ، ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرىنىڭ قوللىنىلىش مىقدارى ، جۈملىدىن ئايرىم ھەرپلەرنى باشلىنىش قىلغان ئىسىملارنىڭ ئومۇمىي ئىسىم ئىچىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى ھەر خىل بولۇپ ، بەزىلىرىنىڭ بۇ جەھەتتىكى پەرقى خېلى چوڭ (بۇ يەردە مەلۇم ئىسىملىك كىشىلەرنىڭ ئاز - كۆپلۈكى كۆزدە تۇتۇلماستىن ، بەلكى نوقۇل ھالدا ئىسىملارنىڭ ئۆزىنىڭ سانى كۆزدە تۇتۇلىدۇ) . بۇنىڭ سەۋەبلىرى تۇرلۈك بولۇپ ، ئۇ ئاساسلىقى ھەربىر ھەرپنى باشلامچى قىلغان سۆزلەرنىڭ سۆز تىپى ، ئالاھىدىلىكى ، قۇرۇلمىسى ياكى ياسىلىش خاراكتېرى تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن . ئۇنىڭدىن باشقا ، ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرىنىڭ تىل تەركىبىگىمۇ زىچ مۇناسىۋەتلىك .

ھەرقايسى ھەرپلەرنى باشلامچى قىلغان ئىسىملارنىڭ نىسبىتى تەخمىنەن تۆۋەندىكىچە :

(1) «م» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 14 % . بۇ خىل ئىسىملارنىڭ كۆپ بولۇشى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن «مۇھەممەد» دېگەن ئىسىمنىڭ ۋە ئۇنىڭ ئۆزگىرىشلىرىنىڭ ، شۇنىڭدەك «مۇھەممەد» نى بىرىنچى تەركىب قىلغان قوش تەركىبلىك ۋە كۆپ تەركىبلىك ئىسىملارنىڭ ، ئۇنىڭدىن باشقا «ماھى ، مەۋلا ، مېھر ، مىر ، مىرزا» قاتارلىق سۆزلەرنى باشلامچى قىلغان ئىسىملارنىڭ كۆپ قويۇلۇشى ۋە ئەرەبچە ئىسىملار ئىچىدە ئۇچ ھەرپلىك ۋە ئۇنىڭدىن ئارتۇق ھەرپلىك پېئىللاردىن شاخلىنىپ چىققان ئىسىملارنىڭ كۆپ قىسمى «م» ھەرپىنى باشلامچى قىلغانلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك . مەسىلەن ، مۇھەممەد ، مۇھەممەدئەلى ، مۇھەممەدرەھىم ، مەھمۇد ، مەسئۇد ، ماھىنۇر ، مەۋلائەھمەد (موللامەت) ، مەۋلارەھىم (موللارەھىم) ، مېھرىگۇل ، مىرقادىر ، مىرزىئالىم دېگەنلەردەك .

(2) «ئا» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 10 % . بۇ خىل ئىسىملارنىڭ كۆپ بولۇشى بىرىنچى تەركىبى «ئابدۇ» (عبد) بىلەن باشلانغان ئىسىملار ۋە «ئاق ، ئاي ، ئاخۇن ، ئاللا ، ئالتۇن ، ئانار» نى باشلامچى قىلغان ئىسىملارنىڭ كۆپلۈكىدىن بولغان . ئۇنىڭدىن باشقا ، ئەرەبچىدىكى «ا ، عا» ھەرپلىرىنى باشلامچى قىلىدىغان ئەرەبچە

ئىسىملارنىڭ تىلىمىزدا ئوخشاشلا «ئا» تەلەپپۇز قىلىنىدىغانلىقىمۇ بىر سەۋەب . مەسىلەن ، ئابدۇللا ، ئابدۇرەھىم ، ئابدۇلھەمىد ، ئالىم ، ئامان ، ئاخۇنقارى ، ئاللابەردى ، ئالتۇنئاي ، ئانارخان ، ئايگۈل ، ئاققىز دېگەنلەردەك .

(3) «س» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 7 % . ئەرەبچىدىكى «ث ، ص ، س» ھەرپلىرى بىلەن باشلىنىدىغان ئەرەبچە ئىسىملارنىڭ ھەممىسلا تىلىمىزدا «س» تەلەپپۇز قىلىنغانلىقى ئۈچۈن ، بۇ خىلدىكى ئىسىملار تەبئىي ھالدا كۆپ بولۇش بىلەن بىللە ، ئۇنىڭ تەركىبىدە «ساھىب ، سەييىد (سېيىت) ، سۇلتان ، سۇبھى ، سەئىد ، سەئدۇن» قاتارلىقلار بىرىنچى تەركىب (بۆلەك) قىلىپ ياسالغان قوش تەركىبلىك ئىسىملار بىرقەدەر كۆپ سالماقنى ئىگىلەيدۇ . مەسىلەن ، ساھىبنەزەر ، سەئدۇللا (سەيدۇللا) ، سەييىدنىسا (سېتىنسا) ، سۇبھىقىز ، سۇلتانگۈل ، سەئىدباقى ، سەئدۇنھاجى ؛ سەمەر ، سەھىبە ، سەلىمە دېگەنلەردەك .

(4) «ن» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 6 % . بۇ خىل ئىسىملار ئىچىدە بىرىنچى تەركىبى «نۇر ، نىياز» بولغان ئىسىملار ئالاھىدە كۆپ . مەسىلەن ، نۇرمۇھەممەد ، نۇرئادىل ، نۇرنىسا ، نۇرئىمان (نۇرىمان) ، نىيازخان دېگەنلەردەك .

(5) «ئە» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 6 % . بۇ خىل ئىسىملارنىڭ كۆپ قىسمى «ئەبۇ» نى باشلامچى قىلغانلىقى ، ئەرەبچە ئۇچ ھەرپلىك پېئىللاردىن چىققان سېلىشتۇرما ئىسىملارنىڭ قېلىپىمۇ «ئە» ھەرپىنى باشلامچى قىلغانلىقى ، ئۇنىڭدىن باشقا ، «ئەھمەد ، ئەل ، ئەلى ، ئەمىر» بىلەن باشلانغان ئىسىملارمۇ كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن ، ئۇنىڭ سانى «م ، ئا ، س ، ن» دىن قالسا بىرقەدەر كۆپ بولغان . مەسىلەن ، ئەبۇلقاسىم ، ئەبۇبەكرى (ئابابەكرى) ، ئەھمەد ، ئەكبەر ، ئەسغەر (ئەسقەر) ، ئەكرەم ؛ ئەلىشىر ، ئەلمىھرى ، ئەلنەزەر ، ئەمىرھەمزە دېگەنلەردەك .

(6) «ھ» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 6 % . بۇ خىل ئىسىملارنىڭ بىرقەدەر كۆپ بولۇشى ، بىرىنچىدىن ، ئەرەبچىدىكى «ح ، ھ» نى باشلىنىش قىلغان ئىسىملارنىڭ تىلىمىزدا ئوخشاشلا «ھ» تەلەپپۇز قىلىنىشىغا ؛ ئىككىنچىدىن ، ئەسلىدە «ئا ، ئە ، ئو ، ئى» ھەرپلىرى بىلەن باشلىنىدىغان بەزى ئىسىملارمۇ ئۇيغۇر تىلىنىڭ شېۋە ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن «ھا ، ھە ، ھو ، ھى» تاۋۇشى بىلەن تەلەپپۇز قىلىنغانلىقىغا ؛ ئۈچىنچىدىن ، «ھاجى ، ھۆر» قاتارلىق سۆزلەرنى باشلامچى قىلغان ئىسىملارنىڭ نىسبەتەن كۆپلۈكىگە مۇناسىۋەتلىك . مەسىلەن ، ھامىد ، ھەسەن ، ھىدايەت ، ھارۇن (ئارۇن) ، ھەقىل (ئەقىل) ، ھاۋۇت (ئابىد) ، ھاشىر (ئاشىر) ، ھوشۇر (ئۇشۇر) ، ھالاۋىدىن (ئالائىدىن) ، ھەسەل (ئەسەل) ، ھىلاخۇن (ئەلىئاخون) ، ھاجىگۈل ، ھۆرنىسا دېگەنلەردەك .

(7) «ز» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 5 % . ئەرەبچىدىكى «ذ ، ض ، ظ ، ز» دىن ئىبارەت تۆت خىل ھەرپنى باشلامچى قىلغان ئىسىملارنىڭ تىلىمىزدا ئوخشاشلا «ز» تەلەپپۇز قىلىنىدىغانلىقى بۇ تۈردىكى ئىسىملارنىڭ سالمىقىنى بىرقەدەر ئاشۇرغان . بۇلارنىڭ ئىچىدە «زۇل ، زىيا» دېگەن سۆزلەرنى باشلامچى قىلغان ئىسىملار ئالاھىدە

كۆزگە چېلىقمدۇ . مەسلەن ، زۇلھايات ، زۇلخۇمار ، زۇلپىقار ، زۇلپۇنۇن ، زۇلئىكرام ، زىيائىدىن ، زىيائۇللا ، زىياقەمەر دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(8) «ت» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 5 % . بۇ خىلدىكى ئىسىملارنىڭ كۆپ قىسمىنى «تاش ، تۇرسۇن ، تۇردى ، تۇر ، تۇرا ، تۇران ، توختى ، تۇرغۇن» دېگەنگە ئوخشاش ئۇيغۇرچە ئىسىملارنى ۋە «تاجى» دېگەن ئەرەبچە ئىسمىنى بىرىنچى تەركىب قىلغان قوش ۋە كۆپ تەركىبلىك ئىسىملار ئىگىلەيدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، «ت ، ط» نى باشلىنىش قىلغان ئىسىملار ئوخشاشلا «ت» تەلەپپۇز قىلىنىدۇ . مەسلەن ، تاجىگۇل ، تاشقىز ، تۇرسۇنمۇھەممەد ، تۇردىمۇھەممەد ، تۇرنىسا ، تۇراقىز ، تۇرانەم ، توختىمۇھەممىدىن ، تۇرغۇنپاشا ، تاھىر ، تالىب دېگەنلەردەك .

(9) «ب» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 5 % . بۇ خىل ئىسىملار تەركىبىدە «ببى» ۋە ئۇنىڭ ئۆزگىرىشى بولغان «بۇۋى ، بۇ ، بۇ» نى ، شۇنىڭدەك «باي ، بەختى ، بەگ ، بەنى ، بۇۋا» قاتارلىقلارنى باشلامچى قىلغان ئىسىملارنىڭ سالمىقى كۆپرەك . مەسلەن ، ببىھاجەر (بۇۋەجەر) ، ببىنىسا (بۇنىسا) ، ببىقىز (بۇۋىقىز) ، بايىمۇھەممەد ، بايھاجى ، بەنسەلىم ، بوۋامۇھەممەد ، بەختىيار ، بەختىنىسا ، بەگمۇھەممەد ، بەگزاد دېگەنلەردەك .

(10) «ر» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 4 % . بۇنىڭدا «رەھىم ، رۇزى» قاتارلىق تەركىبلەرنى باشلامچى قىلىپ ياسالغان ئىسىملار مەلۇم سالماقنى ئىگىلەيدۇ . مەسلەن ، رەھمىبەردى ، رەھمىباقى ، رۇزىمۇھەممەد ، رۇزىنىسا دېگەنلەردەك .

(11) «ش» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 4 % . بۇنىڭ ئىچىدە «شاھ ، شىر» دېگەن سۆزلەرنى باشلامچى قىلغان ئىسىملارنىڭ سانى بىرقەدەر كۆپ . مەسلەن ، شاھنىياز ، شاھمىرزا ، شاھغۇلام ، شاھنەزەر ، شىرئەلى ، شىرمۇھەممەد ، شىرزاد دېگەنلەردەك .

(12) «گ» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 3 % . بۇ خىل ئىسىملارنى ئاساسەن «گۈل» نى بىرىنچى تەركىب قىلغان ئىسىملار تەشكىل قىلىدۇ . مەسلەن ، گۈلنىسا ، گۈلقىز ، گۈلباھار ، گۈلدۆلەت ، گۈلمۇھەممەد دېگەنلەردەك .

(13) «خ» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 3 % . بۇ خىلدىكى ئىسىملار ئىچىدە «خال ، خالى ، خان ، خەيرى ، خوجا ، خۇدا ، خۇش ، خېنىم» دېگەن سۆزلەرنى باشلامچى قىلغان ئىسىملار كۆپ سانىنى ئىگىلەيدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، ئەرەبچىدىكى «ح» تاۋۇشى بەزى ئىسىملاردا «خ» تەلەپپۇز قىلىنىپ ، «خ» ھەرپلىك ئىسىملارنىڭ تەركىبىنى مەلۇم دەرىجىدە كۆپەيتكەن . مەسلەن ، خالمۇراد ، خالنەزاد ، خانقىز ، خەيرىنىسا ، خوجامىيار ، خۇدابەردى ، خۇشرۇي ، خېنىمئاي ؛ خەلىم (ھەلىم) ، خەلىمە (ھەلىمە) ، خەنىپە (ھەنىپە) دېگەنلەردەك .

(14) «ق» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 3 % . ئۇلارنىڭ ئىچىدە «قارا ، قۇت ، قۇتلۇق ، قوزا ، قۇل ، قۇربان ، قەمەر ، قوش» قاتارلىق سۆزلەرنى بىرىنچى تەركىب قىلغان ئىسىملار بىرقەدەر كۆپ . مەسلەن ، قاراباتۇر ، قۇتتېكىن ، قۇتلۇقنىگار ،

قوزىمۇھەممەد ، قۇلنەزەر ، قۇربانقىز ، قەمەربەدىن ، قوشمۇھەممەد دېگەنلەردەك .

(15) «پ» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 2.5 % . بۇنىڭدا «پ ، ف» نى باشلىنىش قىلغان ئىسىملار ئوخشاشلا «پ» ھەرپىگە تەۋە بولىدۇ . مەسلەن ، پاتمە ، پىدا ، پەزىلەت ، پەرھاد ، پولات ، پاشا دېگەنلەردەك .

(16) «د» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 2.5 % . بۇ خىل ئىسىملارنىڭ ئاساسىي سالمىقىنى «دىل ، دوست ، دۆلەت» نى باشلامچى قىلغان ئىسىملار ئىگىلەيدۇ . بولۇپمۇ «دىل» بىلەن كەلگەن ئەر - ئاياللار ئىسىملىرى ناھايىتى كۆپ . مەسلەن ، دىلشاد ، دىلمۇراد ، دىلنۇر ، دىلبەر ؛ دوستمۇھەممەد ، دۆلەتنىياز ، دۆلەتخان دېگەنلەردەك .

(17) «ئى» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار 2 % . بۇ خىل ئىسىملارنىڭ بىر قىسمىنى «ئىل ، ئىمام» قاتارلىق سۆزلەرنى بىرىنچى تەركىب قىلغان ئىسىملار تەشكىل قىلىدۇ ، شۇنىڭدەك «ئەمىر ، ئەمىن» قاتارلىق بىر قىسىم ئىسىملار قوللىنىلىش جەريانىدا «ئىمىر ، ئىمىن» دەپ ئۆزگىرىپ ، «ئى» ھەرپىنى باشلامچى قىلغان ئىسىملار تەركىبىگە قوشۇلۇپ كېتىدۇ . مەسلەن ، ئىلىيار ، ئىلنەزەر ، ئىمامھەسەن ، ئىمامنىياز ؛ ئىمىرھەسەن (ئەمىرھەسەن) ، ئىمىننىياز (ئەمىننىياز) دېگەنلەردەك .

(18) «ج» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 2 % . بۇلارنىڭ بىر قىسمىنى «جان ، جەننەت ، جانان ، جۈمە» قاتارلىق سۆزلەرنى باشلامچى قىلغان ئىسىملار ئىگىلەيدۇ . مەسلەن ، جاندوست ، جەننەتخان ، جانانقىز ، جۈمەنىياز دېگەنلەردەك .

(19) «ك» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملارمۇ 2 % . بۇ خىلدىكى ئىسىملارنىڭ ئىچىدە «كەرىم ، كۇن ، كۇموش» قاتارلىق سۆزلەرنى بىرىنچى تەركىب قىلغانلىرى مەلۇم سالماقنى ئىگىلەيدۇ . مەسلەن ، كەرىمبەردى ، كەرىمۇللا ، كۇنبەگ ، كۇنمىرزا ، كۇموشتېكىن دېگەنلەردەك .

(20) «چ ، غ ، ل ، ۋ ، ئې ، ي» قوشۇلۇپ ، ھەربىرى ئايرىم - ئايرىم ھالدا تەخمىنەن 1 % تىن جەمئىي 6 % كىچە . مەسلەن ، چوك ، چولپان ، چىمەنگۇل ؛ غازى ، غەيۇر ، غۇلام ؛ لاتىپ ، لەيلى ، لەتىپە ؛ ۋارىس ، ۋاسىل ، ۋاھىد ؛ ئېيد (ھېيت) ، ئېيسا ، ئېتىبار ؛ ياسىن ، يولۋاس ، يۈسۈپ دېگەنلەردەك .

(21) «ئو ، ئۇ ، ئۆ ، ئۈ» ھەرپلىرى بىلەن باشلىنىدىغان ئىسىملار قوشۇلۇپ جەمئىي 2 % . مەسلەن ، ئوغۇلنىسا ، ئوسمان ؛ ئۇلۇغ ، ئۇلۇغمۇھەممەد ؛ ئۆركەش ، ئۈمىد دېگەنلەردەك .

ئۇيغۇر كشى ئىسملىرىدىكى ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

ئۇيغۇر هازىرقى زامان كشى ئىسملىرىدا بىر بۆلۈك ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر بار بولۇپ ، ئۇ كشى ئىسملىرىنىڭ تۈزۈلۈشىنى تەشكىل قىلىدىغان ، شۇنداقلا ئۇيغۇر كشى ئىسملىرىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكىنى يارىتىدىغان مۇھىم تەركىبىي قىسىم هېسابلىنىدۇ . بۇ تەركىبلەر تىل تەۋەلىكى جەهەتتىن هەر خىل بولۇپ ، ئەرەبچە ، ئۇيغۇرچە ۋە پارسچە سۆزلەرنى ، شۇنىڭدەك ئەرەبچىلەشكەن ئىبرانىيچە سۆزلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ (بۇنىڭ ئىچىدىكى ئەرەبچە ۋە ئەرەبچىلەشكەن ئىبرانىيچە سۆزلەر تەخمىنەن 40 % نى ، ئۇيغۇرچە سۆزلەر 35 % نى ، پارسچە سۆزلەر 25 % نى تەشكىل قىلىدۇ . بۇ بارلىق كشى ئىسملىرى نىسبىتىدىكى ئەرەبچە ۋە پارسچە ئىسىملار ئاساسىي سالماقنى ئىگىلەيدىغان ئەھۋالدىن كۆپ پەرقلىنىدۇ) . ئۇ ، ئەر ـ ئايال كشى ئىسملىرى ئۆچۈن بىرقەدەر كۆپ قوللىنىلىدىغان (100 دىن ئارتۇق ئىسمىنىڭ ياسىلىشىغا ۋە ئۆزگىرىشىگە ئاساس بولىدىغان) ۋە بىرقەدەر ئاز قوللىنىلىدىغان (ئوندىن ئارتۇق ئىسمىنىڭ ياسىلىشىغا ۋە ئۆزگىرىشىگە ئاساس بولىدىغان) ، ئەر ـ ئايالالرغا ئايرىم قوللىنىلىدىغان ، ئورتاق قوللىنىلىدىغان ، ئىسملارنىڭ بېشىغا قوشۇلىدىغان ، ئاخىرىغا قوشۇلىدىغان ۋە باش ـ ئاخىرىغا ئورتاق قوشۇلىدىغان تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ . شۇ ئارقىلىق مىڭلىغان قوش تەركىبلىك ۋە كۆپ تەركىبلىك ئىسملار پېيدا بولىدۇ ۋە ئۆزگەرتىپ كۆپەيتىلىدۇ . ياسالغان ۋە ئۆزگەرتىلگەن بۇ خىل ئىسملار تاق تەركىبلىك ئىسملارغا ئوخشاشلا مۇستەقىل بىر ئىسىم سۈپىتىدە قوللىنىلىدۇ .

ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەرنى ئايرىشنىڭ پرىنسىپلىرى تۆۋەندىكىچە :

(1) مەيلى ئەرلەر ياكى ئايالالار ئۆچۈن قوللىنىلىدىغان ئىسىم بولسۇن ، ياكى ئەسلىي ئىسىم ، سۈپەت ياكى قوشۇمچە ئىسىم بولسۇن ، ئۇلارنىڭ بېشىغا قوشۇلىدىغان تەركىبلەر ئىسىم ياسىغۇچى بولىدۇ . بۇلار «ئابدۇ ، ئاق ، ئەبۇ ، ئەل ، ئەمىر (ئەمىر) ، زۇل ، ماهى ، مىر ، مىرزا ، ئىل» دېگەنلەردىن ئىبارەت . بۇ تەركىبلەر ئىسملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ، يېڭى ئىسىم ياسايدۇ . مەسىلەن ، «ئەهمەد — ئابدۇلئەهمەد» (بىر ئاللانىڭ بەندىسى) ، «هاجى — ئاقهاجى» (هاجى : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى) ، «بەكرى — ئەبۇ بەكرى» (بەكرىنىڭ ئاتىسى) دېگەنلەردەك .

(2) مەيلى ئەرلەر ياكى ئايالالار ئۆچۈن قوللىنىلىدىغان ئىسىم بولسۇن ، ئۇلارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەرنىڭ ئىچىدە ئالدىنقى تەركىب بىلەن بىللە بىر پۈتۈن مەنە هاسىل قىلىدىغانلىرى ئىسىم ياسىغۇچى ؛ ئالدىنقى تەركىبنىڭ سۈپىتى ياكى

قوشۇمچىسى رولىدا كېلىدىغىنى ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى هېسابلىنىدۇ . بۇلار «دىن ، تاي ، قارى ، قىز ، نىسا» ۋە ئالاھىدە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى قوشۇمچە «م» دىن ئىبارەت . بۇنىڭ ئىچىدىكى «دىن» ئىسىم ياسىغۇچى بولىدۇ . مەسىلەن ، «قەمەرىدىن» (دىنىنىڭ ئېيى) ، شەمسىدىن (دىنىنىڭ قۇياشى) دېگەندەك . «تاي ، قارى» مۇستەقىل بىر ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا ئارتۇق قوشۇلۇپ كېلىپ ، شۇ ئىسمىنى ئۆزگەرتىپ ، ئۇنى ئەسلىي ئىسمىدىن پەرقلەندۈرىدۇ . شۇڭا ئۇلار ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى هېسابلىنىدۇ . مەسىلەن ، «نۇر + تاي ، ئامان + تاي ، تۇرسۇن + تاي ، تۇرسۇن + قارى ، ئابدۇرەهمان + قارى» دېگەنلەردەك . «قىز ، نىسا» مۇ ئىسىم ئۆزگەرتكۈچىلەردۇر . بۇ تەركىبلەر ئەمەلىيەتتىمۇ ، ئەرلەر ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ ، ئۇلارنى ئاياللارنىڭ ئىسمىغا ئۆزگەرتىدۇ . مەسىلەن ، «قۇربان + قىز ، هاجى + قىز ، تۇرسۇن + نىسا» دېگەندەك . بۇلارنىڭ ئىچىدە «قىز» ئاياللار ئىسمىغا ئارتۇق قوشۇلۇش ئارقىلىقمۇ ئەسلىي ئىسمىنى (ئاياللارنىڭ ئىسمىنى) يەنە ئۆزگەرتىدۇ . مەسىلەن ، «گۈلشەن + قىز ، گۆهەر + قىز ، گۈلنىسا + قىز» دېگەنلەردەك .

(3) مەيلى ئەرلەر ياكى ئايالالار ئۆچۈن قوللىنىلىدىغان ئىسىم بولسۇن ، هەم باشتا ، هەم ئاخىرىدا كېلىدىغان ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئىچىدە ، باشتا كېلىدىغانلىرى ئىسىم ياسىغۇچى ، ئاخىرىدا كېلىدىغانلىرىنىڭمۇ ئالدىنقى تەركىب بىلەن بىرىكىپ كېلىدىغانلىرى ئىسىم ياسىغۇچى ، باشقىلىرىنىڭ هەممىسى ئىسىم ئۆزگەرتكۈچىدۇر . بۇ خىلدىكى تەركىبلەر بىرقەدەر كۆپ . ئۇلار «ئاخۇن ، ئالال ، ئاي ، باي ، بەگ ، بىبى (بۇۋى) ، توختى ، جان ، خان ، خوجا ، خېنىم ، دىل ، سەييىد ، شاه ، قۇل ، گۈل ، مەۋلا (موللا) ، مۇهەممەد ، نۇر ، نىياز ، هاجى» دېگەنلەردىن ئىبارەت . بۇلارنىڭ ئىچىدە «ئالال» مەيلى باشتا ياكى ئاخىرىدا كەلسۇن ئىسىم ياسىغۇچىدۇر . قالغانلىرى باشتا كەلسە ئىسىم ياسىغۇچى ، ئاخىرىدا كەلسە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى هېسابلىنىدۇ . مەسىلەن ، «ئالال بەردى» (ئالال بەرگەن ئوغۇل) ، «نۇرۇلا» (ئاللانىڭ نۇرى) دېگەن ئىسملارنىڭ هەر ئىككىسىدە «ئالال» يۇقىرىقى تەركىب بىلەن بىرىكىپ بىر پۈتۈن مەنە هاسىل قىلىدۇ ، شۇڭا ئۇ ئىسىم ياسىغۇچى بولىدۇ . «ئاينۇر» (ئاي نۇرىدەك گۈزەل قىز) ، «ئايگۈل» (ئايدەك گۈزەل قىز) دە «ئاي» ئىسىم ياسىغۇچى ، ئەمما «پاكدىنئاي ، پاشائاي» دا ئىسىم ئۆزگەرتكۈچىدۇر . ئۇنىڭدىن باشقا ، «گۈل» نى ئالساق ، «گۈلباهار» (باهارگۈلى) دا ئىسىم ياسىغۇچى ، «مەريەمگۈل» دە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچىدۇر .

(4) مەيلى ئەرلەر ياكى ئايالالار ئۆچۈن قوللىنىلىدىغان ئىسىم بولسۇن ، بىرقەدەر ئاز قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئىچىدە ، باشتا كەلگەنلىرى ئىسىم ياسىغۇچى ، ئاخىرىدا كەلگەنلىرى ئىسىم ئۆزگەرتكۈچىدۇر هەمدە ئۇلارنىڭ مەيلى باشتا ياكى ئاخىرىدا كەلگەنلىرى بولسۇن كۆپ قىسمى ئادەتتىمۇ مۇستەقىل ئىشلىتىلىدىغان ئىسملاردۇر . بۇلار «ئالتۇن ، ئامان ، ئانار ، ئايىم ، ئەلى ، ئەهمەد ، بەختى ، تاجى ، تاش ، تۇر ، تۇرا ، تۇران ، تۇردى ، تۇرسۇن ، جانان ، جەننەت ، چوڭ ،

خال ، خالى ، خۇدا ، خۇش ، دوست ، دۆلەت ، رەھىم ، رۇزى ، زاد ، زىيا ، ساھىب ، سەئىد ، شاد ، شىر ، غۇلام ، مېھر ، ھۆر ، ئوغۇل ، يار ، يۇسۇپ » قاتارلىقلاردىن ئىبارەت .

تۆۋەندە ، بىر قەدەر كۆپ قوللىنىلىدىغان ۋە بىرقەدەر ئاز قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ، ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئايرىم - ئايرىم ھالدا شەرھلىنىدۇ :

I بىرقەدەر كۆپ قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

1. ئەرلەر ئۈچۈن ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

(1) ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«ئابدۇ»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا كۆپ ئۇچرايدۇ . 1000 دىن ئارتۇق ئىسىم «ئابدۇ» ئارقىلىق ياسىلىپ ، «ئا» ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان ئەرلەر ئىسمىنىڭ 80 % نى تەشكىل قىلىدۇ . ئۇ ئاللانىڭ «ئەلقۇددۇس ، ئەلئەزىز ، ئەلقادىر ، ئەلخالىق» دېگەنگە ئوخشاش ئىسىملىرى بىلەن كېلىپ ، «ئابدۇلقۇددۇس ، ئابدۇلئەزىز ، ئابدۇلقادىر ، ئابدۇلخالىق» بولغاندا «بەندە ، قۇل» دېگەن مەنىنى بىلدۈرۈپ ، بىر پۈتۈن ئىسىم «ئۇلۇغ ئاللانىڭ بەندىسى ، قۇدرەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى ، ھەممىگە قادىر ئاللانىڭ بەندىسى ، يارانقۇچى ئاللانىڭ بەندىسى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . ئەگەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرىدىن بولغان «مۇھەممەد ، مەھمۇد ، خەلىل ، نەبى ، رەسۇل» دېگەندەك ئىسىملارغا قوشۇلۇپ ، «ئابدۇمۇھەممەد ، ئابدۇمەھمۇد ، ئابدۇخەلىل ، ئابدۇنەبى ، ئابدۇرەسۇل» دەپ كەلسە ، «پەيغەمبەرگە قۇللۇق قىلغۇچى» دېگەنلىك بولىدۇ . بۇ يەردە «ئابدۇ» نىڭ «بەندە ، قۇل» دېگەن مەنىسىگە قاراپلا ، ئۇنى «مۇھەممەدنىڭ بەندىسى» ياكى «مەھمۇدنىڭ قۇلى ، نەبىنىڭ قۇلى ، رەسۇلنىڭ قۇلى» دېگەنلىك بولۇپ قالىدۇ دەپ ، بىر تەرەپلىمە ھالدا چۈشەنمەسلىك كېرەك . چۈنكى «پەيغەمبەرگە قۇللۇق قىلغۇچى» دېگەن سۆز «پەيغەمبەرگە پۈتۈن نېمىتى بىلەن ئەگەشكۈچى ، بارلىقىنى مۇھەممەدنىڭ دىنى يولىغا ئاتىغۇچى» دېگەن مەنىنىمۇ ئىپادىلەيدۇ . «ئابدۇ» بىزىدە يەنە «پەرمان ، نەزەر ، نەئىم ، نىياز» دېگەندەك سۆزلەرگىمۇ قوشۇلۇپ كېلىدۇ . بۇ چاغدا ئۇ «ئابدۇپەرمان ، ئابدۇنەزەر ، ئابدۇنەئىم ، ئابدۇنىياز» دەپ ئاتىلىپ ، «ئىنسان ، كىشى» دېگەن مەنىنىمۇ بېرىپ ، «بۇيرۇقىغا بويسۇنغۇچى كىشى ، نەزەرگە لايىق كىشى ، خاتىرجەم ، بەختلىك ئىنسان ، ئۆزىنى چاكار ئورنىدا كۆرۈپ ، بارلىقىنى بېغىشلىغۇچى» دېگەن مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ .

ئۇنىڭدىن باشقا ، «ئابدۇ» يەنە «ئۆمەر ، ۋاسىل ، دىلبەر ، سەنەم ، گۈل» دېگەندەك ئىسىملارغىمۇ قوشۇلۇپ ، «ئابدۇئۆمەر ، ئابدۇۋاسىل ، ئابدۇدىلبەر ، ئابدۇسەنەم ، ئابدۇگۈل» دېگەندەك شەكىلدە قوللىنىلغان . بۇ خىل ئىسىملارنى مەيلى ئېتىراپ قىلايلى ياكى قىلمايلى ، ئۇ بىزنىڭ ئىرادىمىزگە باغلىق بولمىغان ھالدا ئۇيغۇر كىشى

ئىسىملىرىنىڭ تەركىبىي قىسمى سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرماقتا . ئايرىم ئورۇنلاردا بۇ خىل ئىسىملارنى قوللىنىۋاتقانلار ھەقىقەتەن بار . ئەمما ، بۇنداق ئىسىملارنى «خاتا قوللانغان ئىسىملار» دەپ قارىغىلى بولمايدۇ . بەلكى بۇلاردىمۇ «ئابدۇ» نى «ئىنسان ، كىشى» دېگەن مەنىدە تونۇپ ، «ئۆمەردەك كىشى ، ۋەسلىگە يەتكۈچى كىشى ، دىلنى تارتقۇچى كىشى ، گۈزەل ئىنسان ، گۈلدەك كىشى» دەپ مەنە بېرىشكە بولىدۇ . ئېھتىمال بۇ خىل ئىسىملارنى قويغانلارمۇ «ئابدۇ» نى شۇ مەقسەتتە چۈشەنگەن بولۇشى مۇمكىن .

دېمەك ، «ئابدۇ» يۇقىرىقىدەك «بەندە ، قۇل ، ئىنسان ، كىشى» دېگەن ھەر خىل مەنىلىرى بىلەن نۇرغۇن يېڭى ئىسىملارنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ . ئۇنىڭ ئوبيېكتى مۇتلەق ھالدا ئەرلەر بولۇپ ، پەقەت ئەركەك جىنسىلا خاس ئالاھىدە ئىسىمدۇر . شۇڭلاشقا ، گەرچە ئۇ بەزى ئاياللار ئىسىملىرىغا قوشۇلۇپ كەلسىمۇ ۋە ياكى «ئابدۇ» بىلەن كەلگەن ئەرلەر ئىسىملىرىغا ئاياللارغا خاس ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى سۆز «خان» قوشۇلسىمۇ ، بۇ تۈپەيلىدىن چىشى جىنسىلىق ئىسىم ياسالمايدۇ . مەسىلەن ، «ئابدۇدىلبەر ، ئابدۇسەنەم ، ئابدۇللاخان ، ئابدۇلئەھەدخان» دېگەندەك .

ۋاھالەنكى ، «ئابدۇ» ئايرىم قوللىنىلىدىغان مۇستەقىل ئىسىم ئەمەس ، بەلكى ئىسىم ياسىغۇچى سۈپىتىدە ، كۆپىنچە ئاللانىڭ ئىسىملىرىغا قوشۇلۇپ كېلىدۇ . بىراق ، ئىسىملارنىڭ بەزىلىرىدىكى «ئابدۇ» دېگەن بۇ مۇھىم تەركىب مەلۇم كىشىلەر تەرىپىدىن كېيىن تاشلۇۋېتىلىدىغان ئەھۋال دائىم كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ . مەسىلەن ، «ئابدۇلئەھەد» تىكى «ئابدۇ» تاشلۇۋېتىلىپ ، «ئەھەد» دەپ قوللىنىلغاندەك . «ئابدۇ» قوشۇلغان بەزى ئىسىملاردا ، ئۇ تاشلۇۋېتىلمىسىمۇ ، ئەمما بۇزۇپ قوللىنىدىغان ئەھۋالمۇ بار . مەسىلەن ، بەزى ئاتا - ئانىلار «ئابدۇلئەھەد» نى «ئابلەت» ، «ئابدۇلھەمىد» نى «ئابلىمىت» ، «ئابدۇلئەزىز» نى «ئابلىز» دەپ ئۆزگەرتىپ قوللىنىدۇ . بۇنىڭدا «ئابدۇ» بۇزۇۋېتىلىپلا قالماي ، كېيىنكى تەركىبمۇ ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە بۇزۇلىدۇ . شۇڭا «ئابدۇ» قوشۇلۇپ ياسالغان ئىسىملارنى باشتا قانداق قويغان بولساق ، ئاخىرغىچە توغرا داۋاملاشتۇرۇشىمىز لازىم .

«ئەبۇ»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «ئاتا» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ ۋە ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ كېلىپ ، ئەرلەر ئۇچۇن خاس ئىسىم ياسايدۇ . مەسىلەن ، «ئەبۇبەكرى» (بەكرىنىڭ ئاتىسى) ، «ئەبۇتالىب» (تالىبنىڭ ئاتىسى) ، «ئەبۇلقاسىم» قاسىمنىڭ ئاتىسى ، «ئەبۇلخەيرى» (خەيرىنىڭ ئاتىسى) دېگەندەك . ئۇ مەنە ئېتىبارى بىلەن مۇتلەق ھالدا ئەرلەر ئۇچۇن ئىسىم ياسىغاچقا ، بەزى ئاياللار ئىسىملىرىنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ كەلسىمۇ ، نەتىجىدە ، ئاياللارنىڭ ئىسمى ھاسىل بولمايدۇ . مەسىلەن ، «ئەبۇلخەيرى» دېكى «خەيرى» ، «ئەبۇلەيلى» دېكى «لەيلى» ئايرىم تۇرغاندا قىزلارنىڭ ئىسمى بولۇپ كېلىدۇ ، ئۇلارغا «ئەبۇ» قوشۇلغاندىن كېيىن ، مۇقەررەر ئەرلەرنىڭ ئىسمىغا ئايلىنىدۇ . «ئەبۇ» بىلەن باشلانغان ئىسىملار 120 دىن ئارتۇق .

«ئەل»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، «خەلق ، پۇقرا ، مىللەت ، مەملىكەت» دېگەندەك مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ . بۇ سۆز يەنە «ئىل» دەپمۇ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ ۋە كىشى ئىسىملىرىدا ئايرىم - ئايرىم قوللىنىلىدۇ ، مەنە جەھەتتىن ئوخشاشلىققا ئىگە . مەسىلەن ، «ئەلشاد» (ئەلىنىڭ شادلىقى) ، «ئىلشاد» («ئەلشاد» قا ئوخشاش) ، «ئەلقوت» (ئەلنىڭ بەختى) ، «ئىلقوت» («ئەلقوت» قا ئوخشاش) . ئەمما «ئەل» بەزى ئىسىملاردا ئەرەبچىدىكى «ال» (ئەلىپ لام) ئورنىدىمۇ كېلىدۇ . مەسىلەن ، «ئەلئەسپەر» (سېرىق رەڭ) ، «ئەلبەدرى» (تولۇن ئاي) ، «ئەلتەيىب» (ياخشى) دېگەن ئىسىملاردىكى «ئەل» ئەرەبچە «ال» (ئەلىپ لام) ئورنىدا كەلگەچكە ، ئۇلارغا ئۇيغۇرچىدىكى «ئەل» نىڭ مەنىسى بېرىلمەي ، يۇقىرىقىدەك ئىزاھلىنىدۇ . «ئەل» ناھايىتى ئاز ساندا ئايالار ئىسىملىرىغىمۇ ئىشلىتىلىدۇ . مەسىلەن ، «ئەلمېھرى» (ئەلنىڭ مېھرىبان قىزى) ، «ئەلنىگار» (ئەلنىڭ دوستى) دېگەنلەردەك .

«ئەمىر»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «شاھزادە ؛ بۇيرۇق قىلغۇچى ، بۇيرۇق چۈشۈرگۈچى» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ . ئەمما ، ئۆزى قوشۇلۇپ كەلگەن كېيىنكى تەركىب بىلەن بىرلىكتە بىر پۈتۈن مەنە بېرىدىغانلىرى كۆپ ئەمەس . شۇنداقتىمۇ ئۇ ئىسىم ياسىغۇچى رولىنى ئۆتەيدۇ . مەسىلەن ، «ئەمىرباقى» (ئەمىر : ئىسمى ، باقى : سۈپەتى) ، «ئەمىربەگ» (ئەمىر : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى) ، «ئەمىرغىياس» (ئەمىر : ئىسمى ، غىياس : سۈپەتى) . ئۇ ئايالار ئۆچۈنمۇ بىر - ئىككى ئىسىم ياسايدۇ . مەسىلەن ، «ئەمىرنسا» (ئايالارنىڭ ئىچىدىكى مەلىكە) دېگەنگە ئوخشاش . ئۇ قوللىنىلىش جەريانىدا ، كۆپىنچە «ئىمىر» گە ئۆزگىرىپ كېتىدۇ .

«مىر»

بۇ ئەسلىدە «ئەمىر» نىڭ قىسقارتىلمىسى بولۇپ ، «مىر» بولغاندا تىلىمىزدا «بەگ ، ئەمىر ، خوجا ، ئەر ، ئوغۇل ، ئىگە» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ («ئەمىر» نىڭ بىلدۈرگەن مەنىسىدىن قىسمەن ئۆزگىرىدۇ) ھەمدە مەنە ئېتىبارى بىلەن ئاساسەن ئەرلەرگە قوللىنىلىدۇ ۋە كېيىنكى تەركىب بىلەن بىرلىشىپ ، بىر پۈتۈن مەنە بېرىدۇ . مەسىلەن ، «مىرئادىل» (ئادىل ئەر) ، «مىرئالىم» (بىلىملىك ئەر) ، «مىرپازىل» (پەزىلەتلىك ، بىلىملىك ئەر) دېگەنلەرگە ئوخشاش . ئۇ يەنە ناھايىتى ئاز ساندا ئايالار ئىسىملىرىغىمۇ ئىشلىتىلىدۇ . مەسىلەن ، «مىرسالىمخان» ، «مىرھاجىخان» ، «مىركامىلە» ، «مىرسالىمە» دېگەنلەردەك .

بۇ ئىسىمنى بەزىلەر «مىرزا» نىڭ قىسقىرىشى دەپمۇ ھېسابلايدۇ . «مىر» ئەرلەر ئۆچۈن 200 گە يېقىن ئىسىم ياسايدۇ .

«مىرزا»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، بىزچە «كاتىپ ، خان ، بەگ ، ئالىم ، ئەپەندى ، ئۇستاز ، خوجا» دېگەندەك مەنىلەرنى بىلدۈرۈپ ، يېڭى ئىسىم ياسايدۇ . مەسىلەن ، «مىرزىئالىم» (بىلىملىك ئۇستاز) ، «مىرزىئەھمەد» (ئەھمەد : ئىسمى ، مىرزا : سۈپەتى) ،

«مىرزىدۆلەت» (دۆلەتمەن ئۇستاز) دېگەنلەردەك .

بۇ يەردە تەكىتلەشكە تېگىشلىك بىر نۇقتا شۇكى ، «مىرزا» غا «خان ، گۇل ، قىز ، ئاي» قاتارلىق ئىسىملار سۈپەت ئورنىدا قوشۇلۇپ كەلسە ، ئۇ ئايالارنىڭ ئىسمىغا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ . مەسىلەن ، «مىرزىخان ، مىرزىگۇل ، مىرزىقىز ، مىرزىئاي» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

«ئىل»

بۇ «ئەل» بىلەن ئوخشاش مەنىگە ئىگە ئۇيغۇرچە سۆز . ئۇنىڭ ئەرەبچىدىكى «ال» (ئەلىپ لام) بىلەن مۇناسىۋىتى يوق . مەسىلەن ، «ئىلھايات» (ئەلنىڭ ھاياتى) ، «ئىلزاد» (ئەل ئوغلى) ، «ئىلدان» (ئەلنىڭ بىلىملىك ئوغلى) دېگەنلەردەك . دەرۋەقە ، بۇ سۆزمۇ مۇتلەق ئاز ساندىكى ئايالار ئىسىملىرىدىمۇ قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، «ئىلنۇر» (مىللەت نۇرى) ، «ئىلدانا» (ئەلنىڭ بىلىملىك قىزى) دېگەنلەردەك .

يۇقىرىقى «ئەل ، ئەمىر ، مىر ، مىرزا ، ئىل» قاتارلىق سۆزلەرنىڭ ئايالارغا قوللىنىلىشى بەكمۇ ئاز ، ھەتتا يوق دېيەرلىك بولغاچقا ، «ئابدۇ ، ئەبۇ» قاتاردا يەنىلا ئەرلەرگە خاس ئىسىم ياسىغۇچىلار دەپ قاراشقا بولىدۇ .

(2) ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«دىن»

بۇ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا باشتىن - ئاخىر ئىسلام دىنىنى كۆرسىتىدىغان ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، ئومۇمەن ئىسىملارنىڭ ئاخىرىدا كېلىدۇ . مەسىلەن ، «نۇرىدىن» (دىننىڭ نۇرى) ، «نەسرىدىن» (دىننىڭ غەلىبىسى) ، «پەخرىدىن» (دىننىڭ پەخرى) ، «نىزامىدىن» (دىننىڭ قانۇن - پىرىنسىپلىرى) دېگەنلەردەك . ئەمما «مۇھەممىدىن ، زەيدىن ، سەئدىن» دېگەن ئىسىملاردىكى «دىن» نىڭ كېلىپ چىقىشى يۇقىرىقى ئىسىملاردىكى «دىن» بىلەن ئوخشىمايدۇ . مەسىلەن ، «مۇھەممىدىن» دىكى «دىن» بولسا «مۇھەممەدۇن» نىڭ ئۆزگىرىشى ياكى زىرلىق كېلىشى ھېسابلىنىدۇ .

ئۇ ئىنتايىن ئاز ساندىكى بىرقانچە ئىسىمنىڭ ئالدىغا قوشۇلۇپمۇ كېلىدۇ . مەسىلەن ، «دىنمۇھەممەد» (مۇھەممەدنىڭ دىنى) ، «دىنئالىم» (دىنىي ئالىم) دېگەندەك . ئەمما ئۇ خاراكتېرى جەھەتتىن ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان ، ئالدىنقى تەركىب بىلەن بىر پۈتۈن ھالدا مەنە ئىپادىلەيدىغان ۋە مۇتلەق ھالدا ئەرلەر ئۇچۇن ئىسىم ياسايدىغان سۆزدۇر .

«تاي»

ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، ئاتىنىڭ بالىسىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇيغۇرلار بۇ سۆزنى ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇپ ئاتاشتا ، ئوغۇل پەرزەنتلەرنى تاپچاقلا ، ئاتا - ئانىلارنى ئانتا ئوخشىتىپ ، قەدىمكىلەردەك ئاتنى ئۇلۇغلاش ئېڭىنى ئەكس ئەتتۇرگەن ھەمدە ئوغۇل پەرزەنتىنىڭ تاپچاقتەك شوخ ، ئەركىن چوڭ بولۇشىنى ئۈمىد قىلغان . شۇنىڭ بىلەن بۇ سۆزدىن پايدىلىنىپ ھەم مۇددىئانى ئىپادىلىگەن ، ھەم باشقىچە تۇستىكى يېڭى ئىسىمغا ئېرىشكەن . مەسىلەن ، «نۇرتاي» (تاپچاقتەك شوخ ئوغۇل) ، «ئامانتاي» (تاپچىقىم ئامان

بولسۇن) ، «تۇرسۇنتاي» (تايچىقىم تۇرۇپ قالسۇن) دېگەنلەردەك . بۇ خىل ئىسىم غۇلجا تەرەپلەردە كۆپرەك ئۇچرايدۇ .

«قارى»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «ئوقۇغۇچى ، قىرائەت قىلغۇچى» دېگەن مەنىگە ئىگە . «قۇرئان كەرىم» نى تولۇق يادقا ئېلىپ ئوقۇغۇچىلار شۇنداق ئاتالغان . ئۇ دىنىي ھۆرمەت نامى بولۇپمۇ كېلىدۇ . بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئاخىرىغا كۆپىنچە «م» قوشۇمچىسى قوشۇلۇپ ، «قارىم» دەپ ئاتىلىدۇ . بەزى ئاتا ـ ئانىلار پەرزەنتلىرىگە ئەسلىدە باشقا ئىسىم قويغان بولسىمۇ ، كېيىن «قارى» نى قوشۇپ ئاتاپ ، بارا ـ بارا ئەسلىي ئىسمىنى تاشلىۋېتىپ ، «قارى بالام» دەپ چاقىرىدۇ . شۇنىڭ بىلەن «قارى» دېگەن بۇ ئىسىم ئەسلىي ئىسىم بولۇپ قالمىغان ئەھۋالمۇ بار .

ئۇ ئومۇمەن ئەرلەرگە قوللىنىلىدۇ ۋە ئىسمىلارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ ، ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى بولىدۇ . مەسىلەن ، «ياسىنقارى» ، «ئابدۇرەھىمقارى» ، «مەھمۇدقارى» ، «ئېيسا‌قارى» ، «ئەبۇلقاسىمقارى» دېگەنلەرگە ئوخشاش . ئەگەر باشتا كەلسە ، ئۆزى يالغۇز مۇستەقىل ئىسىم بولۇش بىلەن بىللە ، پەقەت «قارىبەگ ، قارىھاجى» دېگەندەك بىر نەچچە ئىسمىنىلا ياسايدۇ . ئۇ ئايالار ئۈچۈن ئاساسەن قوللىنىلمايدۇ . پەقەت ئاخىرىغا «خان ، گۈل» قوشۇلۇپ ، «قارىخان ، قارىگۈل» دېگەن شەكىلدىكى بىر ـ ئىككى ئىسىملا ياسىلىشى مۇمكىن .

(3) ئىسىملارنىڭ بېشى ھەم ئاخىرىغا ئورتاق قوشۇلىدىغان تەركىبلەر

«ئاخۇن»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، كىشى ئىسىملىرىدا كۆپ قوللىنىلىدۇ . بەزىلەر ئۇنى «ئاق ھۇن» دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگىرىشى دەيدۇ . ئەمما چاغاتاي دەۋرى ئەدەبىي تىلىدا بۇ ئىسىم پارس تىلى ئىنئىنسىگ ماس ھالدا «ئاخۇند» تەرىزىدە خاتىرىلەنگەن . يەنە بەزىلەر ئۇنى ئەرەبچىدىكى «ئەخۋان» (ئاكا ـ ئۇكا ، بۇرادەر ، قېرىنداش) سۆزىدىن كەلگەن دەپمۇ قارايدۇ . مەيلى قانداقلا بولسۇن ، بۇ سۆز ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى بولۇپ ، باشتا كەلسە «ئاخۇنھاجى ، ئاخۇنمەۋلا ، ئاخۇنقارى» دېگەن شەكىللەردە مۇستەقىل ئىسىم ياسايدۇ ؛ ئاخىرىدا كەلسە «تۇردىئاخۇن» ، «تۇرۇپئاخۇن» ، «مۇسائاخۇن» (مۇسراخۇن) دېگەندەك ئىسىملار تەركىبىدە قوشۇمچە بولۇپ كېلىپ ، شۇ ئىسىمغا ھۆرمەت تۇسى قوشۇپ ، قوللىنىشنى سىلىق ۋە قولاي شەكىلگە كىرگۈزىدۇ .

«ئاللا»

بۇ ئاللانىڭ ئىسمى بولۇش سۈپىتى بىلەن ، ئاز ساندىكى بىر قىسىم ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ ، «ئاللابەردى» (ئاللا ئوغۇل بەردى) ، «ئاللاقۇل» (ئاللانىڭ قۇلى بولسۇن) ، «ئاللاكەرىم» (سېخىي ئاللا بەرگەن ئوغۇل) ، «ئاللامۇراد» (ئاللا مۇرادىنى بەرسۇن) ، «ئاللايار» (ئاللا يار بولسۇن) دېگەن شەكىلدە كېلىدۇ . لېكىن مۇتلەق كۆپ قىسىم ئەھۋالدا ، ئىسىملارنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ ، «نۇرۇللا» (ئاللانىڭ نۇرى) ،

«ئۇبەيدۇللا» (ئاللانىڭ كىچىك قۇلى) ، «نەسرۇللا» (ئاللانىڭ ياردىمى) دېگەن شەكىلدە قوللىنىلىدۇ ھەم مەيلى ئىسىملارنىڭ بېشىدا كەلسۇن ياكى ئاخىرىدا كەلسۇن ، يۇقىرىدىكى «ئابدۇ ، ئەبۇ ، دىن» دېگەن تەركىبلەرگە ئوخشاش مۇتلەق ھالدا ئەرلەر ئىسىملىرىنى ياسايدۇ .

«باي»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، كىشى ئىسىملىرىغا قوشۇلۇپ كەلگەندە ، ئاتا ـ ئانىلارنىڭ پەرزەنتلىرىگە بايىاشاتلىق تىلىگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ ۋە «ئەر ، كىشى ، يىگىت» دېگەن قوشۇمچە مەنىلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئېلىپ ، ھەرقانداق ئەھۋالدا ئەرلەرگىلا قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، «بايئارسلان» (باي ھەم باتۇر كىشى) ، «بايتاش» (باي ھەم تاشتەك مەھكەم ئەر) ، «ئوسمانباي» (ئوسمان : ئىسمى ، باي : سۈپىتى) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

«بەگ»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، ئىلگىرى ـ ئاخىر «خان ، ۋەزىر ، ھۆكۈمران ، باشلىق ، شاھزادە ، ئۇلۇغ ، چوڭ ، ئەر» دېگەن مەنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قەدىمكى ئەمەل نامىلىرىدىن بىرى . ئۇ «بېك» دەپمۇ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ ، كېيىن «بەگ» دەپ ئۆزگەرگەن . قەدىمكى چاغلاردا بۇ «قەبىلە باشلىقى ، يۇرت چوڭى» دېگەن مەنىنى بېرەتتى ، كېيىن «ھەربىي قوماندان» مەنىسىنمۇ بىلدۈرگەن . مانجۇ ھۆكۈمىتى دەۋرىدە ناھىيە ياكى چوڭ يۇرت ، يېزا دەرىجىلىك مەمۇرىي ئەمەلدارغا ئېيتىلدى . ئۇنىڭدىن باشقا ، «ھاكىمبەگ» دېگەن ئەمەل نامى تەركىبىدە ۋىلايەت دەرىجىلىك ھۆكۈمراننىمۇ كۆرسەتتى . ھازىر بولسا ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى سۈپىتىدە ، بەزىدە ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ئىسىم ياسىغۇچى بولىدۇ ؛ بەزىدە ئىسىملارنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ سۈپەتلىگۈچى (ئۆزگەرتكۈچى) رولىنى ئويناىدۇ ۋە كۆپىنچە ھالدا «ئەر» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . مەسىلەن ، «بەگتاش» (تاشتەك مۇستەھكەم ئەر) ، «بەگمۇراد» (مۇرادى ھاسىل بولغۇچى ئەر) ، «تۇرسۇنبەگ» (تۇرسۇن : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى) ، «تۇرغانبەگ» (تۇرغان : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى) دېگەنلەردەك . ئۇ ھازىرقى ۋاقىتتا يەنە ، بەزى ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ، «ئاللا ، تەڭرى» دېگەن مەنىدىمۇ قوللىنىلماقتا . مەسىلەن ، «بەگقۇلى» (ئاللانىڭ قۇلى) ، «بەگيار» (ئاللا يار بولغاي) دېگەنلەردەك .

«جان»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، ئۇيغۇرلار ئارىسىدا «سۆيۈملۈك ، ئەزىز» مەنىلىرىدە ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى قىلىنغان . ئۇ ، ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپمۇ ئىسىم ياسىغۇچى بولۇپ ، ئاز ـ تولا قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، «جاندوست» (دوستلۇقنى جاندىنمۇ ئەتىۋار بىلگۈچى) ، «جانۇاپا» (جانغا ۋاپا قىلغۇچى) دېگەنلەردەك . لېكىن ، ناھايىتى كۆپ ھاللاردا ئىسىملارنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ ، ئومۇمەن ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى بولىدۇ . مەسىلەن ، «تۇرسۇنجان ، قۇربانجان ، داۋۇدجان» دېگەنلەرگە ئوخشاش . ئەمەلىيەتتىمۇ ئاخىرىغا «جان» قوشۇلۇپ كەلگەن يۇقىرىقى ئىسىملار «تۇرسۇن ، قۇربان ، داۋۇد» لارنىڭ ئۆزگىرىشلىرىدۇر . بۇ ئىسىملارغا «جان» نىڭ

قوشۇلۇشى بىلەن خوددى «ئاخۇن» قوشۇلغان ئىسىملارغا ئوخشاش ئۇلارنىڭ شەكلى ۋە مەنىسىدە بەلگىلىك ئۆزگىرىش بولۇپ ، ئىززەت ، ھۆرمەت تۇسى كۈچىيىدۇ ، قوللىنىشىمۇ سىلىقلىشىدۇ . ئۇ يەنە مۇتلەق ئەرلەرگە خاس سۆز بولغاچقا ، بەزى ئاياللار ئىسىملىرىنى ئەرلەر ئىسىملىرىغا ئۆزگەرتىدۇ . مەسىلەن ، «مۇھەببەتجان ، ساداقەتجان ، مۇقەددەسجان ، سەمەندەرجان» دېگەنلەردەك .

«خوجا»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، ئەسلىي تەلەپپۇزى «خۇاجە ، خاجە ، خوجە» دېيىلىدۇ . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا «خوجا» (غوجى) دەپ ئۆزلەشكەن . ئۇ مەنە جەھەتتىن «ئۇستاز ، خوجايىن ، ئىگە» دېگەنلىك بولۇپ ، بەزىدە «ئىگەم ، ئاللا» دېگەن كۆچمە مەنىدە قوللىنىلىدۇ ، جۈملىدىن كىشى ئىسىملىرىدا تېخىمۇ شۇنداق . مەسىلەن ، «خوجامبەردى ، خوجامىيار ، خوجامقۇل ، نۇرخوجا» دېگەننى «ئاللا بەردى ، ئاللا يار ، ئاللانىڭ قۇلى ، ئاللانىڭ نۇرى» دەپ چۈشىنىشكە بولىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، «شاھ ، خان ، بەگ» قاتارلىق ئىسىملارمۇ خوددى مۇشۇنىڭغا ئوخشاش مەنە جەھەتتىن كۆپىنچە شاھ ، خان ياكى بەگنىڭ ئۆزىنى ئەمەس ، بەلكى ئاللانى ئىپادىلەيدۇ . چۈنكى ، ئاللا ھەممىنىڭ شاھى ، خانى ۋە بېگى دەپ ماختىلىدۇ . «خوجا» يەنە بەزىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرسىتىدۇ . چۈنكى «خوجا» نىڭ ئەرەبچە ئاتىلىشى بولغان «سەييىد» (سېيىت) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇيەتلىرىدىن بىرى ھېسابلىنىدۇ . كىشىلەر دەل مۇشۇ سەۋەبتىنمۇ «خوجا» نى پەرزەنتلىرىگە ئىسىم قىلىپ قويۇشقان . بەزىلەرنىڭ قارىشىچە ، بۇ ئىسىم مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ «ئەۋلادى» (سەييىد ئەۋلادى) دەپ قارىلىدىغان ئاتالمىش خوجىلارنىمۇ كۆرسىتىدىكەن . مېنىڭچە ، كىشى ئىسىملىرىدا خوجىلار كۆزدە تۇتۇلماسلىقى مۇمكىن . ئايرىم ئەھۋالدا ، «خوجا ، خوجام» دېگەن سۆزلەر يەنە ئوغۇل پەرزەنتنى كۆرسىتىدۇ . مەسىلەن ، «خوجامكەلدى» (بىر ئوغۇل دۇنياغا كەلدى) دېگەنگە ئوخشاش . «خوجا» باشتا كەلگەن ئەرلەر ئىسىملىرى 100 دىن ئاشىدۇ . ئۇنىڭ «خوجام ، غوجام ، غوجا ، غوجى ، غوجاش ، غوجەش ، غوجاق ، غوجەك» دېگەن ئۆزگىرىشلىرى بار . «خوجا» گەرچە پارسچە سۆز بولسىمۇ ، لېكىن ئەرەب كىشى ئىسىملىرىدىمۇ ناھايىتى ئاز ئۇچرايدۇ .

بىز «خوجا» نى ئىسىم قىلىپ قوللانغاندا ، خالىغانچە ئۆزگەرتىۋەتمەي ، توغرا داۋاملاشتۇرۇشىمىز لازىم .

«سەييىد»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا كۆپىنچە «سېيىت» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ ۋە «خوجا ، ئەپەندى ، ئۇستاز ، پاشا» دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ . ئۇ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇيىتىنى بىلدۇرگەچكە ، «خوجا ئەۋلادى» دېگەن كىشىلەر «سەييىد ئەۋلادى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ .

«سەييىد» مۇ بەزىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرسەتسە ، يەنە بەزىدە «ئاللا» نى ئىپادىلەيدۇ . مەسىلەن ، «سەييىدئەھمەد» (سەيدەخمەت) تېكى «سەييىدى» نىڭ مەنىسى «خوجام ، ئۇستازىم» دېگەنلىك بولىدۇ ؛ «ئەھمەد» بولسا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ يەنە

بىر ئىسمى ھېسابلىنىدۇ . شۇنداق بولغاندا بۇ ئىسىمنى «خوجام مۇھەممەد» دەپ چۈشىنىمىز . «سەييىدئاللي» (سەيدالى) دا «ھەممەدىن ئۇستۇن خوجام» (ئاللا) دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ . «سەييىد» نى ئاياللارغا ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە «سەييىدە» بولىدۇ . شۇڭا ، ئاياللارنىڭ ئىسمى «سەييىدنىسا ، سەييىدنىسا» لاردا كەلگەن «سەييىدى» دىكى «ئى» بۇ يەردە «سەييىدە» دىكى «ە» (ئە) نىڭ ئاجىزلىشىشىدۇر . دېمەك ، ئەرلەر ئىسمىدا «سەييىدئەھمەد» بولغان چاغدىكى «ئى» بىلەن ، ئاياللار ئىسمىدا «سەييىدنىسا» بولغان چاغدىكى «ئى» خاراكتېرى جەھەتتىن ئوخشىمايدۇ .

«شاھ»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «پادىشاھ» بىلەن ئوخشاش مەنىگە ئىگە . ئۇ بەزىدە «شەھ» دەپمۇ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ («پادىشاھ» بەزى كىشى ئىسىملىرىدا «پاشا» غا ئۆزگىرىپ ، ئاياللارغا ئىشلىتىلىدۇ . تۈركىيە ، مىسىر قاتارلىق ئەللەردە «پاشا» ھۆرمەت ئاتالغۇسى سۈپىتىدە يەنىلا ئەرلەرگە قوللىنىلىپ ، «ئۇستاز ، ئەپەندى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ) . ئەمما ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ بىر قىسمىدا «ئاللا — ھەممىنىڭ پادىشاھى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ ؛ كۆپلىگەن ئىسىملاردا سۈپەت رولىنى ئويناپ ، «ئوغۇل ، يىگىت» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ . شۇڭا ، ئۇ مۇتلەق ھالدا ئەرلەر ئۇچۇن ئىسىم ياسايدۇ ۋە ئۆزگەرتىدۇ . مەسىلەن ، «شاھئەكبەر» دېگەن ئىسىمدا «ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغ» دېگەن مەنىدە كەلسە ، «شاھنىياز» دا «ئاللاغا ئۆزىنى بېغىشلىغان ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ . «شاھئەكبەر» يەنە «چوڭ ئوغۇل» دېگەن مەنىنىمۇ بىلدۈرۈشى مۇمكىن . بېشىغا «شاھ» قوشۇلۇپ كېلىدىغان يۇقىرىقىدەك ئىسىملار 300 گە يېقىن بولۇپ ، «ش» ھەرپىلىك ئەرلەر ئىسمىنىڭ 50 % نى تەشكىل قىلىدۇ . بۇ سۆز ئىسىم ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان ئەھۋالمۇ كۆپ ئۇچرايدۇ ھەمدە مەيلى باشتا ياكى ئاخىرىدا كەلسۇن ، ئۇنىڭدىكى «ھ» تاۋۇشى چۈشۈپ قېلىپ ، دائىم دېگۈدەك «شا» تەرزىدە تەلەپپۇز قىلىنىدۇ . مەسىلەن ، «شاھنىياز» بولسا «شانىياز» دەپ ، «رەھمانشاھ» بولسا «رەخمانشا» دەپ ، «ئامانشاھ» بولسا «ئامانشا» دەپ قوللىنىلغانغا ئوخشاش .

«قۇل»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، بەزى ئىسىملاردا «قۇلى» دەپمۇ كېلىدۇ ۋە «چاكار ، بەندە ، قۇللۇق قىلغۇچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرۈش بىلەن بىللە ، «ئەر ، كىشى ، ئوغۇل» دېگەن مەنىنىمۇ ئىپادىلەيدۇ . كۆپىنچە ھالدا ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ ، قوشۇمچە رولىدا ئىسىم ئۆزگەرتىدۇ . مەسىلەن ، باشتا كەلگەندە «قۇلخوجا» (خوجىنىڭ — ئاللانىڭ قۇلى) ، «قۇلمۇھەممەد» (مۇھەممەدكە قۇللۇق قىلغۇچى) ، «قۇلنەزەر» (نەزەرگە يولۇققان ئوغۇل) دەپ قوللىنىلسا ؛ ئاخىرىدا كەلگەندە «ئاللاقۇل» (ئاللانىڭ قۇلى ، ئاللانىڭ بەندىسى) ، «بەگقۇلى» (ئاللانىڭ قۇلى) ، «شاھقۇلى» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش) دېگەندەك قوللىنىلىدۇ .

«مەۋلا»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا «خوجا ، ئۇستاز ، ئىگە ، باشلىق ،

بەگ ، تۆرە ، خوجايىن ، شەپقەتچى ؛ بەندە ، قۇل ، ھەمراھ ، ئوغۇل ، دوست ، تاغا ، مېھمان ، قوشنا ، نەۋرە» دېگەندەك كۆپ خىل مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ ۋە كۆپىنچە «موللا» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ . ئۇ دىنىي ئەمەل نامى سۈپىتىدىمۇ خىزمەت قىلىدۇ ۋە دىنىي ئىلىمدىن خەۋىرى بولۇپ ، كۆپىنچە تۈركىي كىتابلار بىلەنلا شۇغۇللىنىدىغان كىشىلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ . ئۇ «ال» (ئەلىپ لام) بىلەن كېلىپ «ئەلمەۋلا» بولسا ، ئاللانى كۆرسىتىدۇ . باشقا ئەھۋالدا ، ئىسىملارنىڭ بېشى ۋە ئاخىرىدا كېلىپ ، ئومۇمەن سۈپەت رولىنى ئۆتەيدۇ . مۇشۇ تەرىقىدە نۇرغۇن يېڭى ئىسىملار ياسىلىدۇ . «مەۋلا» (موللا) باشتا كەلگەن ئەرلەر ئىسىملىرىلا 200 دىن ئاشىدۇ . مەسىلەن ، «مەۋلائەھمەد» (ئەھمەد : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى) ، «مەۋلاتوختى» (توختى : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى) دېگەنلەردەك . ئەمما «مەۋلا» قوشۇلغان يۇقىرىقىدەك ئىسىملار «موللا» غا ئۆزگىرىپ تەلەپپۇز قىلىنىپلا قالماي ، باشقا ئىسىملار بىلەن بىرلەشكەندە تېخىمۇ ئۆزگىرىپ ، «موللەمەت ، مولتوختى» دېگەن شەكىلگە كىرىپ قالىدۇ . ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كەلگەندە ، «مۇھەممەدمەۋلا» (مۇھەممەدموللا) ، «مۇسامەۋلا» (مۇسامولا) دېگەندەك قوللىنىلىدۇ . ئۇ ئاساسەن ئەرلەر ئۈچۈن ئىسىم ياساش بىلەن بىللە ، پەقەت ئۆزىلا «خېنىم ، قىز» قاتارلىق تەركىبلەرنى ئەگەشتۈرۈپ كېلىپ ، ئاياللارغىمۇ ئىسىم بولىدۇ . مەسىلەن ، «مەۋلاخېنىم» (موللىخېنىم) ، مەۋلاقىز (موللىقىز) دېگەندەك .

«مۇھەممەد»

بۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى بولۇپ ، ئۇيغۇرلاردا يەككە ئىسىم سۈپىتىدە ناھايىتى كۆپ قوللىنىلغاندىن سىرت ، يەنە بىر ئىسمىنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ ، نۇرغۇن قوش تەركىبلىك يېڭى ئىسىملارنىڭ ياسىلىشىغا ئاساس بولىدۇ . «مۇھەممەد» ۋە ئۇنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ھېسابلىنىدىغان «مەمەت ، مەممەت ، مەت» باشتا كەلگەن ئەرلەر ئىسىملىرىلا 250 دىن ئاشىدۇ . ئۇ ، خوتەن شېۋىسىدە ۋە قاغىلىق قاتارلىق خوتەنگە يېقىن جايلارنىڭ ئاتاش ئادىتىدىمۇ كۆپىنچە «مەد» (مەت) كە قىسقارتىلىپ ، «مەتقاسىم ، مەتقۇربان ، مەتتوختى» دېگەن شەكىللەردە قوللىنىلىدۇ . «مۇھەممەد» يەنە بىر ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كەلگەندىمۇ يەنىلا «توختىمەت ، يارمەت» دەپ ئاتىلىدىغان ئەھۋال بار . مېنىڭچە ، بۇنداق ئىسىملارنى مۇمكىنقەدەر تولۇق ۋە توغرا ئاتاپ ، «مۇھەممەدقاسىم ، مۇھەممەدقۇربان ، مۇھەممەدتوختى ، توختىمۇھەممەد ، يارمۇھەممەد» دەپ قوللىنىشىمىز كېرەك .

«نىياز»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «موھتاج ، ھاجەتمەن ، ئېھتىياج ، ھاجەت ؛ قۇل ، بەندە ، چاكار ؛ قۇللۇق بىلدۈرمەك ، قۇللۇق قىلماق ، ئۆتۈنمەك ، يالۋۇرماق ، ئۈمىد قىلماق ، تىلىمەك ؛ تۆھپە ، ئاللاغا ئاتالغان سەدىقە ، بەخشىندە قىلىنغان نەرسە ، ئۆزىنى بېغىشلىماق ، ئۆزىنى چاكار دەپ بىلمەك ، كەمتەرلىك قىلماق» دېگەندەك مەنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . ئۇ باشتا قوشۇلۇپ كەلگەن «نىيازمۇھەممەد ، نىيازخوجا» دېگەندەك ئىسىملار بىرقەدەر ئاز . ئەمما ئاخىرىدا قوشۇلۇپ «مۇھەممەدنىياز» (مەتنىياز) ،

«تۇرنىياز» (تۇنىياز) ، «تۇردىنىياز» دېگەندەك ئاتىلىدىغان ئىسىملار بىرقەدەر كۆپ . «نىياز» يەككە ھالدا ئاياللارغا قويۇلمىسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭغا ۋە ئۇ قوشۇلۇپ كەلگەن باشقا ئىسىملارغا «خان ، گۈل» ئۇلىنىپ ، ئاياللار ئىسىملىرى ياسىلىدۇ . مەسىلەن ، «نىيازخان ، نىيازگۈل ، تۇردىنىيازخان ، تۇرسۇننىيازخان» دېگەنلەردەك .

2. ئاياللار ئۈچۈن ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

(1) ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«ماھى»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، ئەسلىي تەلەپپۇزى «ماھ» . ئۇ «ئاي» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ ۋە ئاياللارغا خاس ئىسىملارنىلا ياسايدۇ . مەسىلەن ، «ماھنۇر» (نۇرلۇق ئاي) ، «ماھرۇي» (ئاي يۈزلۈك) ، «ماھبەدەر» (تولغان ئاي) دېگەنلەردەك .

(2) ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«قىز»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، ئاياللار ئۈچۈن خاس مەنە ئىپادىلەيدۇ ھەمدە بەزى ئەرلەر ئىسىملىرىنى ئاياللار ئىسىملىرىغا ئۆزگەرتىدۇ . مەسىلەن ، «قۇربان + قىز ، نۇر + قىز ، تۇردى + قىز» دېگەنلەردەك . ئاياللار ئىسىملىرىغا بۇ سۆز يەنە تەكرار قوشۇلۇپ كېلىپ ، شۇ ئىسىمنىڭ جىنس پەرقىنى تېخىمۇ گەۋدىلەندۈرىدۇ . مەسىلەن ، «گۈھەرقىز ، پاشاقىز ، پاتىمەقىز» دېگەنلەردەك .

«نىسا»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «ئاياللار» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ ، شۇڭا ئۇ ئاياللار ئۈچۈنلا قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، «ئاينىسا» (ئاياللارنىڭ ئارىسىدىكى گۈزەل ئايال) ، «گۈلنىسا» (ئاياللارنىڭ گۈلى) ، «گۈھەرنىسا» (گۈھەردەك ئېسىل ئايال) دېگەنلەردەك .

ئۇ يەنە بەزى ئەرلەر ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ ، ئۇنى ئاياللار ئىسىملىرىغا ئۆزگەرتىدۇ . مەسىلەن ، «تۇرسۇننىسا ، توختىنىسا ، تۇرغۇننىسا» دېگەنلەردەك . بۇ ئىسىم پەقەت ئۆزىلا باشتا كېلىپ ۋە باشقا ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى سۆزلەرنى ئەگەشتۈرۈپ ، يەنىلا ئاياللار ئىسىملىرىنى ياسايدۇ . مەسىلەن ، «نىسا ، نىسائاي ، نىساخان ، نىساگۈل ، نىساقىز ، نىسايىم» دېگەنلەردەك .

(3) ئىسىملارنىڭ بېشى ھەم ئاخىرىغا ئورتاق قوشۇلىدىغان تەركىبلەر

«بىبى»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «چوڭ ئانا ، خېنىم ، خانقىز» دېگەن مەنىلەردە ئىستېمال قىلىنىدۇ . ئۇ بەزىدە بولۇپمۇ ئىسىم ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كەلگەندە «بىبە» شەكلىدىمۇ قوللىنىلىدۇ . ئىسىملارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىدا كېلىپ ، مەخسۇس ئاياللار ئۈچۈنلا ئىسىم ياسىغاچقا ، بەزى ئەرلەر ئىسىملىرىنىمۇ ئاياللار ئىسىملىرىغا ئۆزگەرتىدۇ ھەمدە قوللىنىلىش جەريانىدا كۆپىنچە «بۇۋى ، بۇ ، بۇ» تەلەپپۇز قىلىنىپ ، ئەسلىي شەكلىدىن ئۆزگىرىپ كېتىدۇ . مەسىلەن ، «بىبىئاتىكە — بۇۋىئاتىكە» (سېخىي خېنىم) ،

«ببىئامىنە — بۇئامىنە» (ئېتىقادلىق ، تىنچ خېنىم) ، «ببىمەريەم — بۇمەريەم» (مەريەم : ئىسمى ، ببى : سۈپىتى) ؛ «نۇرببە — نۇربىيە» (خېنىم قىز) ، «تۇرببە — تۇربىيە» (خېنىم قىزنىڭ ئۆمرى ئۇزاق بولسۇن) دېگەنلەردەك .

ئۇ يەنە ئۆزى يالغۇزمۇ «ببى» (بۇۋى) شەكلىدە ئاياللار ئىسمى بولۇپ كېلىدۇ . ئۇ قوشۇلۇپ كەلگەن ئىسىملار بىرقەدەر كۆپ قوللىنىلىدۇ ، جۈملىدىن 300 گە يېقىن ئىسىم ياسىلىپ ، «ب» ھەرپلىك ئاياللار ئىسمىنىڭ 60 % تىن ئارتۇقراقىنى تەشكىل قىلىدۇ .

«خېنىم»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، «خان» غا بىرىنچى شەخس تەۋەلىك قوشۇمچىسى قوشۇلۇپ ، «خانىم» شەكلىگە ، ئۇ تېخىمۇ ئاجىزلىشىش ئارقىلىق «خېنىم» شەكلىگە كىرگەن . لېكىن «خانىم» بۇ يەردە ئىسىم قوشۇمچىسى بولماستىن ، بەلكى ئادەتتە ئاياللارنىڭ ھۆرمەت نامى سۈپىتىدە قوللىنىلىدۇ . «خېنىم» سۆزىلا خۇددى «ببى» گە ئوخشاش ئىسىملارنىڭ بېشى ھەم ئاخىرىغا قوشۇلۇپ ، مۇتلەق ئاياللار ئىسىملىرىنى ياسايدۇ ۋە ئەرلەر ئىسىملىرىنى ئۆزگەرتىدۇ . ئۇ قىز پەرزەنتلەرنىڭ ئىسمىغا ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۇلارنى ئۆزىگە تەۋە قىلىپ ئاتىشى ۋە ئەزىزلەپ ئەركىلىتىشى يۈزىسىدىن قوشۇلسا ، بەزى ياش قىز - چوكانلار ، ھەتتا ئوتتۇرا ياش ئاياللار ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغىمۇ ھۆرمەت - ئىززەت تۈسىدە قوشۇلۇپ ، «خان قىزىم ، خانىم قىزىم ، خانقىز ، مەلىكە ، بۇۋۇم» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ . مەسىلەن ، «خېنىمئاي» (ئايدەك قىزىم) ، «خېنىمنىسا» (خېنىم ئايال) ؛ «ئانىخېنىم» (ئانا كەبى ئەزىز قىزىم) ، «تۇرخېنىم» (قىزىمىز تۇرۇپ قالسۇن) ، «مۇنەۋۋەر خېنىم» (نۇرلۇق خانقىز) دېگەنلەردەك .

«گۈل»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «چەچەك» (چېچەك) دەپ ئاتالغان . شۇڭا ھازىر تىلىمىزدا «گۈل» بىلەن قوشما سۆز ھاسىل قىلىپ ، كۆپىنچە «گۈل - چېچەك» ھالىتىدە كېلىدۇ . بۇ سۆز ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ، بولۇپمۇ ئاياللار ئىسىملىرىنى ياساش ۋە ئەرلەر ئىسىملىرىنى ئاياللار ئىسىملىرىغا ئۆزگەرتىشتە ناھايىتى كۆپ ئىشلىتىلىدۇ (ئۇ ئاياللارغا خاس 500 گە يېقىن ئىسىم ياسايدۇ ۋە «گ» ھەرپلىك ئاياللار ئىسمىنىڭ 95 % تىن كۆپرەكىنى ئىگىلەيدۇ) . چۈنكى قىز - ئاياللارنىڭ خۇددى گۈل - چېچەكتەك چىرايلىق ، جەلپكار بولۇشى ئارزۇ قىلىنىدۇ ھەمدە «گۈل» ئۇلارنىڭ سىمۋولى ۋە بەلگىسى قىلىنىدۇ . دېمەك ، «گۈل» قوشۇلغان ئىسىملار ئومۇمەن ئاياللار ئىسىملىرىدۇر . مەسىلەن ، «گۈلشەھەر» (شەھەر قىزى) ، «گۈلقەمەر» (ئايدەك قىز) ، «گۈلزىبا» (كېلىشكەن قىز) ، «تۇرسۇنگۈل» (قىزىمىز تۇرۇپ قالسۇن) دېگەنلەردەك . ئەمما مۇتلەق ئەرلەر ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان «ئابدۇ ، مۇھەممەد» دېگەن ئىسىملارغا «گۈل» قوشۇلۇپ ، «ئابدۇگۈل ، گۈلمۇھەممەد» بولغاندا ، ئۇ ئاياللار ئىسمىنى كۆرسەتمەيدۇ ، بەلكى «ئابدۇ» ۋە «مۇھەممەد» تۈپەيلىدىنلا ئەرلەرنىڭ ئىسمى

ھېسابلىنىدۇ . «گۈل» قوشۇلۇپ ئەرلەر ئىسمى ياسىلىدىغان ياكى «گۈل» ئۆزىلا ئەرلەر ئىسمى بولىدىغان ئەھۋال بىزدە يوق دېيەرلىك . بىراق ، بۇ سۆز پارسلاردا ، جۈملىدىن تاجىكلاردا ، ھەتتا تۈركىيە تۈركلىرىدە ئەرلەر ئىسمى بولۇپمۇ كېلىۋېرىدۇ .

3. ئەر - ئاياللار ئۈچۈن ئورتاق قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

(1) ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«ئاق»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، ئۇنىڭ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئىسىم ياكى سۈپەت بولۇپ كېلىشى ئۇيغۇرلارنىڭ رەڭلەرگە چوقۇنۇش ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى . بۇ يەردە ئاق رەڭ ئۇلۇغلانغان . بۇ ماھىيەتتە ، كۈن ، ئاي ، يورۇقلۇق ياكى نۇرنى ئۇلۇغلاشتىن كەلگەن . شۇ ئاساستا پەرزەنتنىڭ مەيلى ئوغۇل ياكى قىز بولسۇن ، ئاق يۈزلۈك ، ئاق كۆڭۈل ، پاك بولۇشى ئۈمىد قىلىنىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن «ئاقھاجى» (ھاجى : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى) ، «ئاقپولات» (پولات : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «ئاققىز» (ئاپئاق قىز) ، «ئاقنۇر» (نۇر كەبى ئاق قىز) دېگەندەك ئىسىملار قوللىنىلغان .

«زۇل»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «ئىگە بولغۇچى ، ئېرىشكۈچى ، بىللە» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ . ئۇ ئەسلىدە ئەرەبچىدىكى «بەش ئىسىم» ، يەنى اب (ئاتا) ، اخ (ئاكا) ، حم (قېيناتا) ، فو (ئېغىز) ، ذو (ئىگە) تەركىبىگە كىرىدىغان «زۇ» دېگەن سۆزنىڭ بەزىدە «ال» (ئەلىپ لام) لىق (تونۇشلۇق) سۆزنىڭ بېشىدا كېلىپ («ال» بىلەن قوشۇلۇپ) ، «زۇل» ئاتىلىشىدۇر . ئەمما ئۇ «زۇئەقىل» (ئەقىللىق) ، «زۇھۆرمەت» (ھۆرمەت ئىگىسى) ، «زۇقۇۋۋەت» (كۈچلۈك) دېگەن ئىسىملاردا «ال» سىز (تونۇشسىز) سۆزنىڭ بېشىدا «زۇ» ھالىتىدە كەلگەن (ئەرەبچىدە «ال» لىق كەلگەن سۆزلەر تونۇشلۇق ، «ال» سىز كەلگەن سۆزلەر تونۇشسىز دەپ ئاتىلىپ ، ئىككىگە ئايرىلىدۇ) .

بۇ سۆز ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن «زۇلئابىدىن» (ئىبادەت قىلغۇچىلار بىلەن بىللە) ، «زۇلجالال» (نۇر ئىگىسى) ، «زۇلئىكرام» (ھۆرمەتكە ئېرىشكۈچى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «زۇلپۇنۇن» (ئىلىم ئىگىسى) ، «زۇلخۇمار» (خۇمارلىق ، ئارزۇلۇق) ، «زۇلھايات» (ھايات ئىگىسى) دېگەندەك قوللىنىلغان . ئۇ ئەر - ئاياللارنىڭ «ز» ھەرپلىك ئىسىملىرىدا تەخمىنەن 20 % نى ئىگىلەيدۇ .

(2) ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ ، ئەر - ئاياللار ئۈچۈن ئورتاق ئىشلىتىلىدىغان بىرلا ئالاھىدە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى قوشۇمچە بار ، ئۇ بولسىمۇ «م» دىن ئىبارەت .

«م»

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئەر - ئايال ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغا ئوخشاشلا قوشۇلۇپ، شۇ ئىسىمنى بەلگىلىك دەرىجىدە ئۆزگەرتىپ، ئۇنىڭغا ھۆرمەت تۇسى قوشىدۇ ھەمدە قوللىنىشنى سىلىق ۋە قولايلاشتۇرىدۇ. ئۇ كۆپىنچە ئايالار ئىسىملىرىنىڭ، بولۇپمۇ قىزلار ۋە ياش ئايالار (چوكانلار) ئىسىملىرىنىڭ، ھەتتا ئوتتۇرا ياش ئايالار ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ، يېقىنلىق تۇيغۇسى بېرىدۇ ھەم شۇ قىز ياكى ئايالنى ھۆرمەتلەش يۇزىسىدىن ئۆزىگە تەۋە قىلىپ ئاتاش؛ ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۆز قىزلىرىنى ئۆزىگە تەۋە قىلىپ ئاتىشى مۇناسىۋىتى بىلەن قوشۇلىدۇ. ئەمما ئۇ ھەرقانداق شەكىلدىكى ئايالار ئىسىملىرىغا باب كېلىۋەرمەيدۇ، پەقەت ئاخىرى «ئە» بىلەن تۈگىگەن ئىسىملارغا قوشۇلىدۇ. مەسىلەن، «رەشىدەم، شەرىپەم، پاتىمەم، ساجىدەم» دېگەنلەردەك. شۇڭا «م» قوشۇلىدىغان ئايالچە ئىسىملارنىڭ ئاخىرى باشقا ھەرپلىك بولسىمۇ، جەزمەن «ئە» بىلەن تۈگەيدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈلىدۇ. مەسىلەن، «گۈلنىسا — گۈلنىسەم، تۇرنىسا — تۇرنىسەم، ھۆرى — ھۆرەم، ئىلنۇر — ئىلنۇرەم، تۇران — تۇرانەم، ئالتۇن — ئالتۇنەم» دېگەنلەردەك.

بۇ قوشۇمچە يەنە ئەرلەر ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغىمۇ (ئاخىرى «ئاللا» بىلەن كېلىپ، «ئا» تاۋۇشىدا ئاخىرلاشقان ئىسىملارغا) مەلۇم دەرىجىدە قوشۇلۇپ، شۇ ئىسىمنىڭ سىلىقلىق ھالىتىنى كۆچەيتىدۇ. مەسىلەن، «ئابدۇللام، ئۇبەيدۇللام، سەئدۇللام، زۇھرۇللام» دېگەنلەردەك. ئەرلەرگە بۇ خىل ئىسىم قوللىنىش غۇلجا تەرەپلەردە ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا ئەللىرىدىكى ئۇيغۇرلار ئارىسىدا كۆپرەك ئۇچرايدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا، ئۇ يەنە ئايرىم دىنىي دەرىجە - ئەمەل نامىلىرىغىمۇ قوشۇلۇپ، ھۆرمەتنى ۋە كىشىلەرنىڭ شۇ نام ئىگىسىنى ئۆزلىرىگە تەۋە قىلغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ ھەمدە شۇ ھالدا ئەرلەر ئىسمى قىلىنىدۇ. مەسىلەن، «ھاجى — ھاجىم، قارى — قارىم، دامۇللا (داۋمەلا) — دامۇللام، خەلپەت — خەلپىتىم» (خەپتىم) دېگەنلەردەك. بىراق «م» يەنە بەزى ئەر - ئايالار ئىسىملىرىنى سەتلىمە شەكىلدە ئاتاشقىمۇ ئىشلىتىلىدۇ (بۇ ھالدىمۇ ئاخىرى «ئا، ئە» بىلەن كەلمىگەن ئىسىملار «ئا، ئە» بىلەن ئاخىرلىشىدىغان قىلىپ ئۆزگەرتىلىپ، ئاندىن «م» قوشۇلىدۇ). مەسىلەن، تۇرام، تۇرەم، نۇرام، نۇرەم، روزەم، توختەم، تۇردەم (تۇدەم) دېگەنلەرگە ئوخشاش. دەرۋەقە، بۇ خىل ئىسىملار بىر ئاز قوپال ھېس قىلىنىدۇ. ئەمما، ئۇلارنىڭ ئاخىرىغا يەنە «جان، ئاكا، ئاچا» دېگەندەك ھۆرمەت قوشۇمچىلىرى ۋە ئۇرۇق - تۇغقانچىلىق ئاتالغۇلىرى قوشۇلسا، قايتا سىلىق ھالەتكە كېلىدۇ. مەسىلەن، «تۇرامجان، تۇرەمئاكا، روزەمئاكا، نۇرەمئاكا، توختەمئاكا، توختەمئاچا، تۇردەمئاچا، روزەمئاچا» دېگەنلەردەك.

(3) ئىسىملارنىڭ بېشى ھەم ئاخىرىغا ئورتاق قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«ئاي»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ، ئاسماندىكى ئاينى كۆرسىتىدۇ. بۇ سۆز قوشۇلۇپ ياسالغان ۋە ئۆزگەرتىلگەن ئىسىملارمۇ بىرقەدەر كۆپ، ئايالار ئۇچۇنلا 300 گە يېقىن ئىسىم

ياسالغان بولۇپ، بېشى «ئا» ھەرپلىك ئايالار ئىسىملىرىنىڭ 40% نى تەشكىل قىلىدۇ. بۇ سۆزنىڭ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا سالماقلىق ئورۇنغا ئىگە بولۇشى كىشىلەرنىڭ ئاينى، يورۇقلۇقنى ئۇلۇغلاش، ئۇنى گۈزەللىكنىڭ سىمۋولى قىلىش، جۈملىدىن پەرزەنتلەرنىڭ ئايدەك چىرايلىق ۋە پاك بولۇشىنى ئارزۇ قىلىش ھېسسىياتىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ جەھەتتە ئۇ «ئاق، ماھى» سۆزلىرىنىڭ خاراكتېرى بىلەن ئوخشىشىپ كېتىدۇ.

بۇ سۆز ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ، ئەرلەر ئۇچۇن «ئايبەك» ياكى «ئايبەگ» (ئايدەك چىرايلىق يىگىت)، «ئايدىن» (دىنىنىڭ نۇرلۇق ئېيى)، «ئايمۇھەممەد» (مۇھەممەد: ئىسمى، ئاي: سۈپىتى) دېگەندەك؛ ئايالار ئۇچۇن «ئايزىلال» (سۈپسۈزۈك ئاي)، «ئايزىبا» (كۆركەم، كېلىشكەن، گۈزەل قىز)، «ئايپاتىمە» (پاتىمە: ئىسمى، ئاي: سۈپىتى) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ.

ئۇ ئىسىملارنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ ئومۇمەن ئايالار ئۇچۇن ئىسىم ئۆزگەرتىدۇ ياكى سۈپەتلەيدۇ. دېمەك، ئاخىرىدا «ئاي» كەلگىنى ئايالارغا خاس ئىسىملاردۇر. مەسىلەن، «تۇرسۇنئاي» (قىزىم تۇرۇپ قالسۇن)، «شېرىنئاي» (شېرىن سۆزلۈك، تاتلىق قىز)، «مەنسۇرئاي» (يارەمگە ئېرىشكۈچى قىز)، «نىيازئاي» (ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى قىز) دېگەنلەردەك.

«توختى»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ، پەرزەنتىنىڭ سالامەت قاتارغا قوشۇلۇپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلىپ، «توختاپ قالسۇن» دېگەن مەنىدە قويۇلىدۇ. «توختى» باشتا كەلگەن ئەر - ئايالار ئىسىملىرىلا 100 گە يېتىدۇ. ئۇ ئىسىملارنىڭ باش ياكى ئاخىرىدا كېلىپ، ئەرلەر ئۇچۇن «توختىباقى» (توختى: ئىسمى، باقى: سۈپىتى)، «توختمۇھەممەد» (توختى: ئىسمى، مۇھەممەد: سۈپىتى)، «مۇھەممەدتوختى» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش)، «ئەھمەدتوختى» (توختى: ئىسمى، ئەھمەد: سۈپىتى) دېگەندەك ئىسىملارنى؛ ئايالار ئۇچۇن «توختىخان» (قىزىمىز تۇرۇپ قالسۇن)، «توختىگۈل» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش)، «توختىنىسا» (توختى: ئىسمى، نىسا: قوشۇمچىسى)، «ئايتوختى» (قىزىمىزنىڭ ئۆمرى ئۇزاق بولسۇن) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ.

«خان»

قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى «قاغان» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ، «پادىشاھ، بەگ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ئىسىم كېيىن «خاقان» دەپ ئاتالغان، بارا - بارا «خان» دېيىلگەن ھەمدە «خان» تەرىزدە خانلار ئىسىملىرىغىلا ئەمەس، بەلكى ئادەتتىكى ئەرلەر ئىسىملىرىغىمۇ ناھايىتى كۆپ قوللىنىلغان. بۇ خىل ئەھۋال ھېلىھەم مەلۇم دەرىجىدە بار. ئۇ پارس تىلى سىستېمىسىدىكى مىللەتلەرنىڭ ئەرلەر ئىسىملىرىدىمۇ ئۇچرايدۇ.

ئۇ كىشى ئىسىملىرىنىڭ بېشىدا كېلىپ، ئەر - ئايالار ئۇچۇن ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئىسىم ياسىغۇچى بولىدۇ. بەزى ئىسىملاردا سۈپەت رولىدا كەلسىمۇ، يەنىلا ئىسىم ياساشقا ئاساس بولىدۇ. مەسىلەن، «خانبابا» (خاندەك ئاتا)، «خانئەلى» (ئەلى: ئىسمى، خان:

سۆپتى) ، «خانخوجا» (مەرتىۋىلىك خان ، خان ئىگمىز) ، «خانمىرزا» (مىرزا : ئىسمى ، خان : سۆپتى) دېگەندە ئەرلەر ئىسىملىرى بولىدۇ . «خانئايىم» (ئايدەك چىرايلىق خېنىم) ، «خانقىز» (خان كەبى قىز) ، «خانىنياز» (ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى خېنىم) دېگەندە ئاياللار ئىسىملىرى بولىدۇ . ئەمما كۆپىنچە ، كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ ، ئاياللار ئۈچۈن ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى بولۇپ ، بىر قىسىم ئەرلەر ئىسىملىرىنى ئاياللار ئىسىملىرىغا ئايلاندۇرىدۇ . مەسىلەن ، «تۇردى + خان ، تۇرسۇن + خان ، ئۇشۇر + خان ، نىياز + خان» دېگەنلەردەك .

بۇ يەردە شۇنى تەكىتلەشكە تېگىشلىككى ، «خان» نىڭ ئەرلەر ئىسىملىرىنى ئاياللار ئىسىملىرىغا ئۆزگەرتىشى مۇتلەق بولمايدۇ . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، بىر قىسىم ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا «خان» قوشۇلسىمۇ ، ئۇ ئاياللارنىڭ ئىسمى بولۇپ قالمايدۇ . بۇنىڭدا بىرى ، «خان» نىڭ ئەسلىي مەنىسى رول ئوينىسا ، مۇھىمى ، «خان» نى ئۆزىگە قوشۇپ كەلگەن ئىسىملارنىڭ خاراكتېرى رول ئوينايدۇ . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، ئاللا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ، سۆپەتلىرى ، چاھاريارلار ، باشقا پەيغەمبەرلەر ۋە تارىختا ئۆتكەن مەشھۇر پادىشاھلار ، ئەر قەھرىمانلار ، ئەر شەخسلەرنىڭ ئىسمى ، شۇنىڭدەك «ئابدۇ ، ئاللا ، دىن ، ئەبۇ» قاتارلىق پۈتۈنلەي ئەرلەر ئۈچۈن ئىسىم ياسىغۇچى سۆزلەر بىلەن كەلگەن ئىسىملارغا «خان» قوشۇلسىمۇ ، ئۇ جىنس جەھەتتىن ئۆزگەرمەيدۇ . مەسىلەن ، «قادىرخان ، مۇھەممەدخان ، ئابدۇللاخان ، ئەبۇبەكرىخان ، ئىدرىسخان ، قاھىرخان ، بۇغراخان ، نەسرىدىنخان» دېگەنلەردەك .

بىراق ، بۇگۈنكى كۈندە «خان» قوشۇلغان ئەرلەر ئىسىملىرى بەزى جايلاردا ئادەتتىكى جانلىق ئاتاشتا ئاز - تولا قوللىنىلسىمۇ (قەدىمكى ئىسىملارنى ھېسابقا ئالمىغاندا) ، يېزىقتا ئانچە ئۇچرىمايدۇ . ئۇ قازاق كىشى ئىسىملىرىدا «قان» تەلەپپۇز قىلىنىدۇ .

«دىل»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «قەلب ، كۆڭۈل ، ۋىجدان» دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ . باشتا «دىل» قوشۇلغان ئىسىملارلا «د» ھەرپلىك ئايالچە ئىسىملارنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلەيدۇ . ئۇ ئىسىملارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىغا قوشۇلۇپ ، ئەر - ئاياللار ئۈچۈن ئورتاق قوللىنىلىپ ، «د» ھەرپىگە تەئەللۇق نۇرغۇن پېئىل ئىسىملارنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ . مەسىلەن ، «دىلئەكبەر» (كۆڭۈلدىكى ھەممىدىن ئۇلۇغ كىشى) ، «دىلىار» (كۆڭۈلدىكى دوست) ، «نۇردىل» (قەلبى نۇر بىلەن يورىغان) قاتارلىق ئىسىملار ئەرلەر ئۈچۈن ؛ «دىلخۇمار» (كۆڭۈلنى ئازۇلىغۇچى) ، «دىلدار» (كۆڭۈل ئىزدىگۈچى) ، «دىلناز» (نازۇك ، ئۇياتچان) ، «ماھىدىل» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش) قاتارلىق ئىسىملار ئاياللار ئۈچۈن قويۇلىدۇ .

«نۇر»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا «نۇردەك گۈزەل ، چىرايلىق ، نۇرلۇق» دېگەن مەنىلەردە ئەر - ئاياللارغا ئورتاق ئىشلىتىلىدۇ . بۇمۇ ئەجدادلىرىمىزنىڭ

ئاي ۋە قۇياشنى ئۇلۇغلاش ، يورۇقلۇققا تەلپۈنۈش ئېتىقادىنىڭ ئەكس ئېتىشى ھېسابلىنىدۇ . كىشىلەر ئادەتتە «نۇر» نى «پەرزەنت» دېگەن كۆچمە مەنىدىمۇ قوللىنىدۇ ، يەنى بۇ سۆزنى پەرزەنتكە سىمۋول قىلىپ ، مۇستەقىل ئىسىم تەرىقىسىدە يالغۇز قوللىنىپلا قالماي ، ئۇنى ئەر - ئاياللار ئىسىملىرىنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىغا قوشۇپ ، قوش ۋە كۆپ تەركىبلىك ئىسىم قىلغاندىمۇ ، ئۇنىڭ تەركىبىدىكى «نۇر» نى پەرزەنت سۆپتىدە تونۇيدۇ ياكى پەرزەنتكە ۋەكىل قىلىدۇ .

بۇ سۆز ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ئەرلەر ئۈچۈن «نۇرئادىل» (ئادالەت نۇرى) ، «نۇرئالىم» (ئالىمنىڭ نۇرى) ، «نۇرتالىپ» (ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى ئوغۇل) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «نۇرجامال» (جامالىدىن تارالغان نۇر ، گۈزەل قىز) ، «نۇرنىسا» (گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى) ، «نۇرھايات» (ھاياتلىق نۇرى) دېگەندەك ئىسىملارنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ . ئىسىملارنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن «مۇھەممەدنۇر» (نۇر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۆپتى) ، «ئىماننۇر» (مەنە جەھەتتىن «نۇرئىمان» بىلەن ئوخشاش) ، «تاجىنۇر» (مېنىڭ تاجىم ھەم كۆزۈمنىڭ نۇرى — ئوغلۇم) ، «توختىنۇر» (توختى : ئىسمى ، نۇر : سۆپتى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «گۈلنۇر» (نۇر كەبى قىز) ، «گۈزەلنۇر» (گۈزەل قىز) ، «مېھرىنۇر» (مېھرى ئىللىق قىز) ، «شاھنۇر» (ئاللانىڭ نۇرى ؛ شاھ قىز) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

بىراق ، بەزى ئاتا - ئانىلار «نۇر» نى ئوغۇللىرىغا مۇستەقىل ئىسىم قىلىپ قويۇپ بولغاندىن كېيىن ، مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلىپ ياكى ئەركىلىتىپ ئاتاپ ؛ بەزى كىشىلەر ئىسىم ئىگىلىرىنى كەمستېپ ئاتاپ «نۇرەك ، نۇرەم ، نۇرەش ، نۇراق» دېگەندەك سەتلىمە ئىسىملارغا ئۆزگەرتىۋېتىدىغان ئەھۋال بار . ئەتىۋارلاپ قويغان چىرايلىق ، مەنىلىك ئىسىمنى توغرا ئاتىماسلىق ئەيىب سانىلىشى كېرەك .

«ھاجى»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «ھەج قىلغۇچى ، سەپەر قىلغۇچى» دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ . ئۇ كۆپىنچە ئەرلەر ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ . ئاياللار ئۈچۈنمۇ ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىدۇ (ئاخىرىدا كەلمەيدۇ) . مەسىلەن ، «ھاجىئەكبەر» (ئەكبەر : ئىسمى ، ھاجى : سۆپتى) ، «ھاجىمۇھەممەد» (ھاجى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۆپتى) ، «ھاجىياقۇب» (ھاجى : ئىسمى ، ياقۇب : قوشۇمچىسى) ، «نۇرھاجى» (نۇر : ئىسمى ، ھاجى : سۆپتى) ؛ «ھاجىخان» (ھاجى : ئىسمى ، خان : سۆپتى) ، «ھاجىنىسا» (ھاجى : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى) ، «ھاجىگۈل» (ھاجى : ئىسمى ، گۈل : سۆپتى) دېگەنلەردەك .

بۇ يەردە شۇ نەرسە ئېنىقكى ، «ھاجى» نىڭ مەيلى ئەرلەر ئىسمىدا ياكى ئاياللار ئىسمىدا بولسۇن ، ئۆزى قوشۇلۇپ كەلگەن ئىككىنچى بىر تەركىبىي قىسىم بىلەن بىر پۈتۈن مەنە ھاسىل قىلىشى ئازراق . چۈنكى ئۇ ، مەخسۇس ھەج قىلغۇچىلارغا قوللىنىلىدىغان دەرىجە ياكى ھۆرمەت نامى بولغاچقا ، ئۆزىگە خاس ئالاھىدە مەنە ئىپادىلەيدۇ ؛ سۆيەت رولىدا كېلىپ ، ئىسىم ئۆزگەرتمەيدۇ . ئەمما ئۇ ، ئەمەلىيەتتە ھەج

قىلمىغان كىشىلەرگىمۇ مۇستەقىل ئىسىم ياكى قوشۇمچە ئىسىم بولۇپ كېلىشۋېرىدۇ .

Ⅱ بىرقەدەر ئاز قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا يۇقىرىقىلاردىن باشقا ، بىرقەدەر ئاز قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر بار ، لېكىن ئۇلار ئەڭ ئاز بولغاندىمۇ ئوندىن ئارتۇق يېڭى ئىسىمنىڭ ياسىلىشىغا ۋە ئۆزگىرىشىگە ئاساس بولىدۇ . تۆۋەندە ، بۇ خىل تەركىبلەر ئۈستىدە قىسقىچە توختىلىمىز :

1. ئەرلەر ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

(1) ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«خۇدا»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «ئىلاھ ، مەبۇد ، پەرۋەردىگار ، تەڭرى» دېگەن مەنىلەرگە ئىگە . ئۇ ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، «خۇدابەردى» (خۇدا بىر ئوغۇل بەردى) ، «خۇدايار» (ئوغلۇمغا خۇدا يار بولغاي) ، «خۇداقۇل» (خۇدانىڭ قۇلى) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(2) ئىسىملارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىغا ئورتاق قوشۇلىدىغان تەركىبلەر

«ئەلى»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «ال» (ئەلىپ لام) بىلەن كەلسە ، ئاللانىڭ ئىسمىنى بىلدۈرۈپ ، «ئالىي ، ھەممىدىن ئۈستۈن» دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ ؛ ئايرىم كەلسە ، چاھاريارلاردىن ئەلىنىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا كۆپىنچە ئەلى ئۇلۇغلىنىپ ، «ئەلىدەك باتۇر ، ئەرلەرنىڭ سەرداری ئەلى ، ئەرلەرنىڭ ئىچىدىكى ئەر» دېگەن مەنىدە ئەرلەر ئىسىملىرىنىڭ باش ياكى ئاخىرىدا ئىسىم ياسىغۇچى ياكى سۈپەتلىگۈچى بولۇپ كېلىدۇ . مەسىلەن ، «ئەلىشىر» (شىردەك ئەلى) ، «ئەلىيار» (ئەلىنىڭ دوستى) ، «ئەلىنىياز» (ئەلىگە بەخشەندە قىلىنغان) ، «شىرئەلى» (ئەلىدەك باتۇر) دېگەنلەردەك .

«ئەھمەد»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى . ئۇ «ئەڭ كۆپ ماختىغۇچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ ھەمدە ئىسىملارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىدا كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن يېڭى ئىسىم ياسايدۇ . مەسىلەن ، «ئەھمەدتوختى» (ئەھمەد : ئىسمى ، توختى : قوشۇمچىسى) ، «ئەھمەدشاھ» (ئەھمەد : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى) ، «ئەھمەدقۇل» (ئەھمەد : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى) ، «نۇرئەھمەد» (ئەھمەدنىڭ نۇرى) ، «مىرئەھمەد» (ئەھمەد : ئىسمى ، مىر : سۈپەتى) دېگەنلەردەك .

«سەئىد»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «بەختلىك» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . مەسىلەن ،

«سەئىدباقى» (مەڭگۈلۈك بەخت) ، «سەئىدنىياز» (سەئىد : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى) ، «سەئىدزادە» (بەختلىك ئوغۇل) ، «نۇرسەئىد» (بەخت نۇرى) دېگەنلەردەك . بۇ يەردە شۇنى ئەسكەرتىشكە تېگىشلىككى ، «سەئىد» بىلەن «سەييىد» قوللىنىلىش جەريانىدا تەلەپپۇزى ئۆزگىرىپ ، ئارىلىشىپ كېتىدۇ (ھەر ئىككىسى «سېيىت» كە ئۆزگىرىدۇ) . يۇقىرىدىكى «سەئىدزادە» ، «نۇرسەئىد» دېگەن ئىسىملار ئەسلىدە «سەييىدزادە ، نۇرسەييىد» بولۇشى ئېھتىمال (شۇ ھالدا «خوجائەۋلادى ، خوجىمىز مۇھەممەدنىڭ نۇرى» دېگەن مەنىنى ئىپادىلەپ ، ئىسىم قويغۇچىلارنىڭ مۇددىئاسىغا تېخىمۇ يېقىنلىشىشى مۇمكىن) .

«شىر»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «ھايۋانلار پادىشاھى» دەپ ئاتىلىدىغان مەشھۇر ھايۋاننىڭ ئىسمى . ئۇ كىشى ئىسىملىرىدا «باتۇر ، قورقماس» دېگەن مەنىدە ئىسىملارنىڭ باش ياكى ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، «شىرئەلى» (ئەلىدەك باتۇر) ، «شىرزاد» (شىر بالىسى ؛ شىردەك باتۇر) ، «شىرمۇھەممەد» (مۇھەممەدنىڭ شىرى) ، «ئەلىشىر» (شىردەك ئەلى ؛ ئاللانىڭ شىرى — ئەلى) دېگەنلەردەك .

«غۇلام»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «ياش يىگىت ، ياش چاكار ، ئۆسمۇر قۇل» دېگەن مەنىگە ئىگە . مەسىلەن ، «غۇلامئەلى» (ئەلىنىڭ چاكىرى) ، «غۇلامشاھ» (شاھ — ئاللانىڭ قۇلى) ، «غۇلاممۇھەممەد» (مۇھەممەدنىڭ چاكىرى) ، «مۇھەممەدغۇلام» (غۇلام : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتى) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

«يۈسۈپ»

بۇ ئەرەبچىلەشكەن ئىبرانىيچە سۆز بولۇپ ، يۈسۈپ پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . ئەسلىي ئاتىلىشى «ئىئوسىپ» ، ئەرەبچە توغرا تەلەپپۇزى «يۈسۈپ» (يۈسۈف) ، مەنىسى : «كۆپەيتىلگەن» دېگەن بولىدۇ . بۇ گەرچە مەنبە جەھەتتىن ئىبرانىيچە سۆز بولسىمۇ ، «قۇرئان كەرىم» دە زىكىر قىلىنىدىغان قۇرئان قىسسىلىرىدە ، جۈملىدىن «قەسەسۇل ئەنبىيا» (پەيغەمبەرلەر قىسسىسى) قاتارلىق مەشھۇر كىتابلاردا قەيت قىلىنىدىغان كىشى ئىسمى بولغاچقا ، ئۇنى ئۇيغۇرلار ئوغۇل پەرزەنتلىرىگە مۇستەقىل ئىسىم ھالىتىدە ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىش بىلەن بىللە ، باشقا ئىسىملارنىڭ باش - ئاخىرىغا قوشۇپ ، ئالاھىدە بىرىكمە ئىسىم قىلىپمۇ قوللانغان . مەسىلەن ، «يۈسۈپئەھمەد» (يۈسۈپ : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپەتى) ، «يۈسۈپقادىر» (يۈسۈپ : ئىسمى ، قادىر : سۈپەتى) ، «يۈسۈپتوختى» (يۈسۈپ : ئىسمى ، توختى : قوشۇمچىسى) ، «مۇھەممەدىيۈسۈپ» (يۈسۈپ : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتى) دېگەنلەردەك .

2. ئاياللار ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

(1) ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«ئالتۇن»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، قىممەتلىك مېتال ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ ۋە «ئېسىل»

دېگەن مەنىدە ئىستېمال قىلىنىدۇ . مەسىلەن ، «ئالتۇنئاي» (ئالتۇندەك قىز) ، «ئالتۇنگۈل» (يۈقىرىقىغا ئوخشاش) ، «ئالتۇننىسا» (ئاياللار ئىچىدىكى ئېسىل ئايال) دېگەنلەردەك .

(2) ئىسىملارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىغا ئورتاق قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«ئانار»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، مېۋە ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ ۋە «چىرايلىق» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ . مەسىلەن ، «ئانارخان» (ئانارەك چىرايلىق ئايال) ، «ئانارجاھان» (جاھانىنىڭ چىرايلىقى) ، «ئانارنىسا» (ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى چىرايلىق ئايال) ، «گۈلئانار» (ئانار گۈلىدەك چىرايلىق) ، «دىلئانار» (كۆڭۈلدىكى ئانار يۈزلۈك قىز) دېگەنلەردەك . ئىسىملارنىڭ ئاخىرىدا كېلىدىغان «ئانار» ئادەتتە قىسقىراپ «نار» بولىدۇ . مەسىلەن ، «دىلنار ، گۈلنار» دېگەندەك . بۇ ئەرەبچىدىكى «نار» (ئوت) سۆزى ئەمەس .

«ئايىم»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، «مېنىڭ ئايدەك قىزىم ، مېنىڭ ئېيىم» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . مەسىلەن ، «ئايىمنىسا» (ئايىم : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى) ، «ئايىمگۈل» («ئايىم» بىلەن ئوخشاش) ، «گۈلئايىم» (مېنىڭ ئايدەك چىرايلىق قىزىم) دېگەنلەردەك .

«جانان»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «جانغا جان قوشقۇچى ، سۆيۈملۈك ، ئەزىز ؛ قەلب ، دىل ؛ گۈزەل ، نەپس ؛ جانلار» دېگەندەك مەنىلەرگە ئىگە . مەسىلەن ، «جانانئاي» (جانغا جان قوشقۇچى قىز) ، «جانانگۈل» (سۆيۈملۈك قىز) ، «ئايجانان» («جانانئاي» غا ئوخشاش) ، «گۈلجانان» («جانانگۈل» گە ئوخشاش) دېگەنلەردەك .

«جەننەت»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «باغ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . ئۇنىڭدا كىشىلەرنىڭ باقىي ئالەمدە جەننەتكە كىرىش ۋە جەننەتتىكى ھۆر - پەرىلەردەك ياشاش ، شۇنىڭدەك جەننەتتىكى ھەممە نەرسىنى گۈزەل ، ئۇلۇغ دەپ قاراش ئېكى ئەكس ئېتىدۇ . مەسىلەن ، «جەننەتئاي» (جەننەتتىكى ھۆر - پەرىلەردەك گۈزەل قىز) ، «جەننەتخان» (يۈقىرىقىغا ئوخشاش) ، «گۈلجەننەت» (جەننەتنىڭ گۈزىلى) دېگەنلەردەك .

«مېھر»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «قۇياش ؛ قەلب ؛ ئازاد ؛ كۆيۈمچانلىق ، مېھرىبانلىق» دېگەندەك مەنىلەردە كېلىپ ، پەقەت «مېھرۇللا» (ئاللانىڭ مېھىر - شەپقىتى) ، «مېھرىدىن» (دىنىنىڭ قۇياشى) دېگەندەك بىر - ئىككى ئىسىملا ئەرلەرگە قوللىنىلغاندىن باشقا ، مۇتلەق كۆپ ھالدا ئىسىملارنىڭ باش ياكى ئاخىرىدا كېلىپ ، ئاياللار ئۈچۈن خاس ئىسىم ياسايدۇ . مەسىلەن ، «مېھرىئاي» (مېھرىبان قىز) ، «مېھرىبان» (مېھرىلىك ، جان كۆيەر ، كۆيۈمچان قىز) ، «مېھرىنىسا» (مېھرىبان ئايال) ، «ئەلمېھرى — ئەلمىرە» (ئەلنىڭ مېھرىبان قىزى) ، «گۈلمېھرى — گۈلمىرە» (مېھرىلىك قىز)

دېگەنلەردەك .

3. ئەر - ئاياللار ئۈچۈن ئورتاق قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر

(1) ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«تاجى»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، ئەسلىي تەلەپپۇزى «تاج» . ئۇ پادىشاھلىق باش كىيىمىنى كۆرسىتىدۇ . بۇ ئىسىمدا كىشىلەرنىڭ پادىشاھنى ئۇلۇغلاش ھېسسىياتى ئىپادىلىنىدۇ . مەسىلەن ، ئەرلەر ئۈچۈن «تاجىئەلى» (تاجى : ئىسمى ، ئەلى : سۆپىتى) ، «تاجىدىن» (دىنىنىڭ تاجى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «تاجگۈل» (بىر خىل گۈل نامى) ، «تاجىخان» (تاجى : ئىسمى ، خان : سۆپىتى) ، «تاجنىسا» (ئاياللارنىڭ تاجى ، ئەڭ گۈزەل ئايال) دېگەندەك ئىسىملار ياسىلىدۇ .

«تاش»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، كىشى ئىسىملىرىدا پەرزەنتنىڭ تاشتەك چىداملىق بولۇشى ۋە ئۇزاق ئۆمۈر كۆرۈشى ئۈمىد قىلىنغان . ئۇ ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن «تاشباي» (تاشتەك مۇستەھكەم ئەر) ، «تاشپولات» (تاش ۋە پولاتتەك مەھكەم) ، «تاشمۇھەممەد» (تاش : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۆپىتى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «تاشقىز» (تاشتەك مۇستەھكەم قىز) ، «تاشتوختىخان» (تاشتوختى : ئىسمى ، خان : سۆپىتى) ، «تاشنىيازخان» (تاشنىياز : ئىسمى ، خان : سۆپىتى) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

«تۇر»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، «تۇرۇپ قالسۇن» دېگەن مەنىدىمۇ ، «قاراۋۇلخانا ، بەلگە مۇنارى ، ئېگىز دۆڭ» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ . ئۇ كۆپىنچە ، پەرزەنتلەرنىڭ تۇرۇپ قېلىشىنى ، ئۇزاق ئۆمۈر كۆرۈشىنى ئارزۇ قىلىپ قويۇلغان بولۇپ ، ئەرلەر ئۈچۈن «تۇرئەھمەد» (تۇر : ئىسمى ، ئەھمەد : سۆپىتى) ، «تۇرئەلى» (تۇر : ئىسمى ، ئەلى : سۆپىتى) ، «تۇرئالىم» (تۇر : ئىسمى ، ئالىم : سۆپىتى) ؛ ئاياللار ئۈچۈن «تۇرئايىم» (ئاللا قىزىمنىڭ ئۆمرىنى بەرسۇن) ، «تۇرئەلا» (تۇر : ئىسمى ، ئەلا : سۆپىتى) ، «تۇرخېنىم» (بۇ قىز تۇرۇپ قالسۇن) دېگەندەك ئىسىملار ياسىلىدۇ .

«تۇرا»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، «ئالدىنقى سەپ ، ئەترايى قورشالغان جاي ؛ بەلگە مۇنارى ، قاراۋۇلخانا ؛ تۇرك ، تۇركىي» دېگەندەك مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «تۇرابەگ» (تۇرا : ئىسمى ، بەگ : سۆپىتى) ، «تۇراجان» (تۇرا : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى) ، «تۇرادىن» (دىنىنىڭ ئالدىنقى سېپى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن (ئىسىملارنىڭ باش ياكى ئاخىرىدا كېلىپ) «تۇرائاي» (تۇرك قىزى) ، «تۇراقىز» (يۈقىرىقىغا ئوخشاش) ، «تۇراگۈل» (يۈقىرىقىغا ئوخشاش) ، «ئايتۇرا» («تۇرائاي» غا ئوخشاش) دېگەندەك

ئىسىملارنى ياسايدۇ .

«تۇران»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، «تۇرك ، تۇرك ئېلى» دېگەن مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «تۇرانقۇل» (تۇرك ئوغلى) ، «تۇرانبەگ» (تۇرك يىگىتى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن (باش ياكى ئاخىرىدا كېلىپ) «تۇرانقىز» («تۇرائاي» غا ئوخشاش) ، «تۇراننىسا» (تۇرككە مەنسۇپ ئايال) ، «ئايتۇران» («تۇرائاي» غا ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

«خال»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «خاللىق (بەلگىلىك) ؛ بەختلىك ، ئەركىن ، ئەيىبتىن خالىي» دېگەندەك مەنىلەردە كېلىدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «خالمەك» (بەخت بەلگىسى) ، «خالمۇھەممەد» (مۇھەممەد : ئىسمى ، خال : سۈپىتى) ، «خالرەشىد» (بەختكە يول كۆرسەتكۈچى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «خالبىبى» (ئەركىن ، ھۆر ، بەختلىك خېنىم) ، «خالمېھرى — خالمىرە» (ئەركىن ، مېھرىلىك ، مېھرىبان قىز) ، «خالنۇر» (بەخت نۇرى) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

«خالى»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، «خال» نىڭ سۈپەتلەشكەن شەكلىدۇر . ئۇ «ئەركىن ، ھۆر ، بويتاق ؛ خال ؛ ئەيىبتىن خالىي ؛ بوش ، بىكار» دېگەندەك مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «خالبەي» (خالى : ئىسمى ، باي : سۈپىتى) ، «خالبەگ» (خالى : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى) ، «خالىدىن» (دىنغا ئەبەدىي سادىق) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «خالىگۈل» (ئەركىن قىز) ، «خالنۇر» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

«ھۆر»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، ئەسلىي ئاتلىشى «ھۇرر» ، مەنىسى : ئەركىن ، ئازاد ؛ جەننەتتىكى ھۆر - پەرىلەر ؛ قاراكۆز دېگەنلەرگە ئوخشاش . ئۇ ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن پەقەت «ھۆرۇللا» (ئاللانىڭ ئەركىن كىشىسى) ، «ھۆرىدىن» (دىنىنىڭ ئەركىن كىشىسى) ، «ھۆرنىياز» (ئەركىنلىككە ئۆزىنى بېغىشلىغان كىشى) دېگەندەك بىر نەچچىلا ئىسىم ياسايدۇ . ئاياللار ئۈچۈن كۆپرەك قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، «ھۆرسىما» (ھۆرسۈپەت) ، «ھۆرقىز» (ئەركىن قىز) ، «ھۆرنىسا» (ھۆر - پەرىدەك ئايال) دېگەنلەردەك .

«ئوغۇل»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، ئوغۇل پەرزەنتنىڭ نامىدۇر . ئۇ ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن «ئوغۇلنىياز» (ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى ئوغۇل) ، «ئوغۇلدۆلەت» (دۆلەتمەن ئوغۇل) ، «ئوغۇلچاق» (كىچىك ئوغۇل) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «ئوغۇلخان» (ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى قىز) ، «ئوغۇلنىسا» (ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى ئايال) ، «ئوغۇلنىساخان» (ئوغۇلنىسا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

(2) ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«زاد»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «پەرزەنت ، ئەۋلاد ، بالا ، ئوغۇل ، قىز» دېگەن مەنىنى كېلىدۇ ھەمدە ئەرلەر ئۈچۈن «نەۋزاد» (يېڭى ئەۋلاد) ، «خالزاد» (بەختلىك ئەۋلاد) ، «مىرزاد» (بەگ بالىسى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن : «گۈلزاد» (گۈلدەك چىرايلىق قىز) ، «ئايزاد» (ئاي بالىسى) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

(3) ئىسىملارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىغا ئورتاق قوشۇلۇپ كېلىدىغان تەركىبلەر

«ئامان»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ ، تىنچ - ئامانلىقنى ئىپادىلەيدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «ئامانئەل» (ئەلنىڭ ئامانلىقى) ، «ئامانىدىن» (دىنىنىڭ ئامانلىقى) ، «ئامانتاي» (تايچاقتەك ئوغلۇم تىنچ - ئامان تۇرغاي) ، «مۇھەممەدئامان» (ئامان : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «ئامانگۈل» (تىنچ - ئامان قىز) ، «ئامانىسا» (ئاياللارنىڭ ئامانلىقى) ، «گۈلئامان» («ئامانگۈل» بىلەن ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

«بەختى»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، ئەسلىي تەلەپپۇزى «بەخت» . ئۇ تىلىمىزدا «بەختلىك ، بەخت - تەلەي» دېگەن مەنىنى كېلىدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «بەختىدۆلەت» (بەختلىك ، دۆلەتمەن) ، «بەختىچوك» (بەختى : ئىسمى ، چوك : سۈپىتى) ، «بەختىخوجا» (بەختلىك ئۇستاز) ، «نۇربەختى» (بەخت نۇرى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «بەختىخان» (بەختلىك ئايال) ، «بەختىگۈل» (بەختلىك قىز) ، «بەختىنۇر» (بەخت نۇرى) ، «گۈلبەختى» («بەختىگۈل» بىلەن ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ . «بەخت» دېگەن بۇ ئىسىم ئەرەبلەردىمۇ ئۇچرايدۇ . قازاقلاردا ئۇ «باقتى ، باقىت» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ .

«تۇردى»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، «توختى ، تۇرسۇن» لارغا ئوخشاش پەرزەنتنىڭ تۇرۇپ قېلىشىنى ، ئۇزاق ياشىشىنى تىلەش مەنىسى ئىپادىلىنىدۇ . ئۇ ئىسىملارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىدا كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن «تۇردىئەھمەد» (تۇردى : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپىتى) ، «تۇردىباقى» (تۇردى : ئىسمى ، باقى : سۈپىتى) ، «تاشتۇردى» (تاشتەك ئۇزاق تۇرسۇن) ، «مۇھەممەدتۇردى» (تۇردى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «تۇردىگۈل» (قىزىمىز تۇرۇپ قالسۇن) ، «تۇردىخان» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

«تۇرسۇن»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ ، «پەرزەنتىمىز تۇرۇپ قالسۇن» دېگەن مەنىنى كېلىدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «تۇرسۇنبەگ» (تۇرسۇن : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى) ، «تۇرسۇنمۇھەممەد» (تۇرسۇن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى) ، «تۇرسۇنتوختى» (تۇرسۇن : ئىسمى ، توختى : قوشۇمچىسى) ، «مۇھەممەدتۇرسۇن» («تۇرسۇنمۇھەممەد» كە ئوخشاش) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «تۇرسۇنگۈل» (قىزىمىز تۇرۇپ قالسۇن) ، «تۇرسۇنئاي» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش) ، «تۇرسۇنپاشا» (مىنىڭ پاشا قىزىم تۇرۇپ قالسۇن) ،

«ئايتۇرسۇن» («تۇرسۇنئاي» غا ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ.

«چوڭ»

بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ، «ئۇلۇغ، كاتتا، ھۆرمەتتە چوڭ» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ. كىشى ئىسىملىرىدا «چوڭ ئوغۇل، چوڭ قىز» دېگەن مەنىدىمۇ قوللىنىلىدۇ. ئۇ كۆپىنچە ئەرلەر ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ، سۈپەت رولىنى ئويناپدۇ ۋە ئىسىملارنى ئۆزگەرتىدۇ. ئەرلەر ئۈچۈن «چوڭھاجى» (چوڭ: ئىسمى، ھاجى: سۈپىتى)، «چوڭقارى» (چوڭ: ئىسمى، قارى: سۈپىتى)، «مۇھەممەدچوڭ» (مۇھەممەد: ئىسمى، چوڭ: سۈپىتى) دېگەندەك؛ ئاياللار ئۈچۈن «چوڭخان» (كاتتا ئايال؛ چوڭ قىز)، «چوڭنىسا» (ئۇلۇغ، ھۆرمەتتە چوڭ ئايال) دېگەندەك ئىسىملارنى ياساشقا ئاساس بولىدۇ (ئاياللار ئۈچۈن ئىسىم ئاخىرىغا قوللىنىلمايدۇ).

«خۇش»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ، «يېقىملىق، خۇشال، سۆيۈملۈك، چىرايلىق» دېگەن مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن باشتا كېلىپ «خۇشئەھمەد» (ئەھمەد: ئىسمى، خۇش: سۈپىتى)، «خۇشدار» (دائىم خۇش يۈرگۈچى)، «خۇشمۇھەممەد» (مۇھەممەد: ئىسمى، خۇش: سۈپىتى) دېگەندەك؛ ئاياللار ئۈچۈن باش ياكى ئاخىرىدا كېلىپ «خۇشناز» (نازۇك بەدەن)، «خۇشنۇر» (ئاجايىپ نۇرلۇق)، «خۇشنىگار» (سۈرەت كەبى چىرايلىق قىز)، «دىلخۇش» (كۆڭلى دائىم خۇشال) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ.

«دوست»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ، كىشى ئىسىملىرىدا «يېقىن، ئامراق، ھەمراھ، ئاداش» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ ۋە كۆپىنچە ھالدا ئەرلەر ئۈچۈن «دوستئالىي» (ھەممىدىن ئۇستۇن ئاللانىڭ دوستى)، «دوستمەۋلا» (ئالىم - ئۇستازلارنى دوست تۇتقۇچى)، «دوستمۇھەممەد» (مۇھەممەدنىڭ دوستى)، «ئەلدوست» (ئەلنىڭ دوستى)، «جاندوست» (جاندىن ئەزىز دوست) دېگەندەك؛ ناھايىتى ئاز ساندا ئاياللار ئۈچۈن «دوستگۈل» (گۈلنىڭ دوستى، چىرايلىق قىز)، «دوستئاي» (ئاينىڭ دوستى)، «گۈلدوست» (گۈلنىڭ ھەمراھى) دېگەندەك ئىسىملارنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ.

«دۆلەت»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا «دۆلەتمەن، بەختلىك» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «دۆلەتشاھ» (پادىشاھتەك دۆلەت كۆرگەي)، «دۆلەتقەدەم» (دۆلىتى كېلىدىغان، ئايىغى ياراشقان)، «دۆلەتنىياز» (دۆلەت: ئىسمى، نىياز: قوشۇمچىسى)، «مىرزىدۆلەت» (دۆلەتمەن ئەپەندى) دېگەندەك؛ ئاياللار ئۈچۈن «دۆلەتخان» (دۆلەتمەن ئايال)، «دۆلەتگۈل» (دۆلەتمەن قىز)، «گۈلدۆلەت» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ.

«رەھىم»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ، «رەھىمدىل، شەپقەتلىك، مېھرىبان، كۆيۈمچان» دېگەن

مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ «ال» بىلەن كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى، ئايرىم كەلسە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتىنى كۆرسىتىدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «رەھىمباقى» (مەڭگۈ رەھىم - شەپقەتلىك)، «رەھىمشاھ» (ئاللانىڭ رەھىم - شەپقىتى)، «رەھىمنىياز» (رەھىم - شەپقەتلىك ئاللاغا بەخشىندە قىلىنغان قۇل)، «مۇھەممەدرەھىم» (رەھىم: ئىسمى، مۇھەممەد: سۈپىتى) دېگەندەك؛ ئاياللار ئۈچۈن «گۈلرەھىم» (رەھىمدىل قىز)، «دىلرەھىم» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ (ئاياللار ئۈچۈن ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلىدىغان چاغدا، ئۇنىڭ مۇئەننەس شەكلى «رەھىمە» قوللىنىلىدۇ).

«رۇزى»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ، ئەسلىي تەلەپپۇزى «رۇز». ئۇ «كۈن، كۈندۈز» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا كۆپىنچە «رامىزان ئىچىدە تۇغۇلدى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ، رۇزا ۋە رۇزا ئېيىنى ئۇلۇغلاش قارىشىمۇ ئىپادىلىنىدۇ. ئۇ ئىسىملارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىدا كېلىپ، ئەرلەر ئۈچۈن «رۇزىئالىم» (رۇزى: ئىسمى، ئالىم: سۈپىتى)، «رۇزىمۇھەممەد» (رۇزى: ئىسمى، مۇھەممەد: سۈپىتى)، «رۇزىھاجى» (رۇزى: ئىسمى، ھاجى: سۈپىتى)، «مۇھەممەدرۇزى» («رۇزىمۇھەممەد» كە ئوخشاش) قاتارلىق ئىسىملارنى؛ ئاياللار ئۈچۈن «رۇزىگۈل» (رامىزان ئېيىدا تۇغۇلغان قىز)، «رۇزىخان» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش)، «گۈلرۇزى» («رۇزىگۈل» گە ئوخشاش)، «ئايرۇزى» (رامىزان ئېيى) قاتارلىق ئىسىملارنى ياسايدۇ.

«زىيا»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ، ئەسلىي تەلەپپۇزى «زىيائ». ئۇ «نۇر» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «زىياقەمەر» (ئاي نۇرى)، «زىيائۇللا» (ئاللانىڭ نۇرى)، «زىيائىدىن» (دىننىڭ نۇرى)، «مۇھەممەدزىيا» (مۇھەممەدنىڭ نۇرى)، «ئەھمەدزىيا» (يۇقىرىقىغا ئوخشاش) دېگەندەك؛ ئاياللار ئۈچۈن «زىياخان» (نۇرلۇق ئايال)، «زىياگۈل» (نۇرلۇق قىز)، «ئايزىيا» (ئاي نۇرى) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ.

«ساھىب»

بۇ ئەرەبچە سۆز بولۇپ، «ئىگە، ئىگە بولغۇچى، ئىگىلىگۈچى، دوست، سۆھبەتداش، ھەمراھ، ئىشداش» دېگەنگە ئوخشاش مەنىلەرنى بېرىدۇ ۋە ئەرلەر ئۈچۈن «ساھىبدىل» (ئاق كۆڭۈل كىشى)، «ساھىبنەزەر» (ئۆتكۈر، دىتى بار كىشى)، «ساھىبكامال» (كامالەت ئىگىسى)، «نۇرساھىب» (ئاللا ئىگەم بەرگەن ئوغۇل) دېگەندەك؛ ئاياللار ئۈچۈن «ساھىبجامال» (چىرايلىق)، «ساھىبنىسا» (ئاياللارنىڭ دوستى)، «ئايساھىب» (ئاينىڭ ھەمراھى) دېگەندەك ئىسىملارنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ.

«شاد»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ، «خۇشال، خۇشاللىق، خۇشال - خۇرام» دېگەن مەنىلەرنى

بىلدۇرىدۇ ھەم پەرزەنتنىڭ تۇغۇلۇشى بىلەن شۇ ئائىلىگە خۇشال - خۇراملىق ئېلىپ كەلگەنلىكىنى ، ئاتا - ئانىلارنىڭ خۇشاللىققا چۆمگەنلىكىنى ئەكس ئەتتۇرىدۇ . ئۇ ئەرلەر ئۈچۈن دىلشاد (كۆڭلى خۇشال) ، «ئەۋشاد» (يېڭى خۇشاللىق) ، «شادمۇھەممەد» (شاد : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «گۈلشاد» (خۇشال قىز) ، «ئايشاد» (يۈقىرىقىغا ئوخشاش) ، «شادگۈل» (يۈقىرىقىغا ئوخشاش) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

«يار»

بۇ پارسچە سۆز بولۇپ ، «دوست ، ھەمراھ» دېگەن ئاساسلىق مەنىدە ۋە «ئاللا» دېگەن كۆچمە مەنىدە كېلىپ ، ئەرلەر ئۈچۈن «يارۇللا» (ئاللانىڭ دوستى) ، «يارئەلى» (ئەلنىڭ دوستى) ، «يارمۇھەممەد» (مۇھەممەدنىڭ دوستى) ، «خۇدايار» (خۇدا يار بولغاي) ، «مۇھەممەدىار» (مۇھەممەد يار بولغاي) دېگەندەك ؛ ئاياللار ئۈچۈن «يارخان» (دوست ، ھەمراھ ئايال) ، «يارسەنەم» (گۈزەلنىڭ دوستى) ، «گۈلىيار» (گۈل بىلەن ھەمراھ) دېگەندەك ئىسىملارنى ياسايدۇ .

دېمەك ، بىرقەدەر ئاز قوللىنىلىدىغان ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر يۇقىرىقىلارلا ئەمەس ، تېخىمۇ ئاز قوللىنىلىدىغان (ئوندىن تۆۋەن ياكى ئون ئەتراپىدىكى ئىسىمنىڭ ياسىلىشىغا ۋە ئۆزگىرىشىگە ئاساس بولىدىغان) يەنە بىرمۇنچە ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر بار . مەسىلەن ، «ئابا ، ئارتۇق ، ئالىي ، بەخش ، بەنى ، بوۋا ، پاتمە ، پاشا ، پەزل ، پەيز ، پىدا ، پىر ، تۇرغۇن ، تۇرۇپ ، تۆمۈر ، تۇرك ، تىلەك ، تىللا ، جاھان ، جۇمە ، چولپان ، چىمەن ، خاس ، دادا ، زىبا ، سەئدۇن ، سۇبھى ، سۇلتان ، شەيخ ، غەنى ، غىياس ، قارا ، قەمەر ، قوش ، قۇت ، قۇتلۇق ، قۇربان ، قۇزى ، كۇمۇش ، كۇن ، گۆھەر ، گۈزەل ، مەخدۇم (مەخسۇم) ، مارجان ، مەريەم (ماريە) ، نەزەر ، نەۋ ، ھاۋا ، ھەلىم ، ھۆسنى ، ئوغۇز ، ئۇلۇغ ، ئۇممۇ ، ئۇيغۇر ، ئېيد (ھېيت) ، ئىپار ، ئىززەت ، ئىگەم ، ئىمام ، يۇلتۇز » قاتارلىقلارغا ئوخشاش . ئۇنىڭدىن باشقا ، يەنە بەزى ئەر - ئاياللار ئىسىملىرىنى كەمىستىپ سەتلىمە ئىسىم شەكىلدە ئاتاشتا قوللىنىلىدىغان ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى قوشۇمچىلارمۇ بار . ئۇلار ئىسىملارنىڭ ئاخىرى «ئا ، ئە» كەلگەندە بېۋاستە ئۇلىنىدىغان ، بولمىسا «ئا ، ئە» قوشۇلۇپ ، ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن «ق ، ك ، ش ، م» لاردىن ئىبارەت («م» سەتلىمە ئىسىم قوشۇمچىسى بولۇپمۇ ، ئالاھىدە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى قوشۇمچە بولۇپمۇ كېلىدۇ) . مەسىلەن ، «نۇراق ، نۇرەك ، نۇرەش ، نۇرەم» دېگەن ئىسىملاردىكى ئاۋۋال «ئا ، ئە» كەلگەندىن كېيىن ئۇلانغان «ق ، ك ، ش ، م» لارغا ئوخشاش . ئاخىرى «ئە» بىلەن كەلگەن ئايالچە ئىسىملار سەتلىمە ئىسىملارغا ئايلىنىشتا «ئە» تاۋۇشى «ئۇ» غا ئالمىشىدىغان ئەھۋال بار . مەسىلەن ، «سەلمە — سەلمۇق (سەمۇق) ، ھەلىمە — ھەلىمۇق» (ھەمۇق) دېگەنلەرگە ئوخشاش . ئۇنىڭدىن باشقا ، بەزى ئايالچە ئىسىملار «ئا ، ئە» قوشۇلغان ئاساستا «ش ، ق» ئارقىلىقمۇ سەتلىمە ئىسىمغا ئۆزگىرىدۇ . مەسىلەن ، «سەيلاق ، سەيلەش ، رەھمەش ، رەيمەش ، مەئلەش ، قەمەش ، زورەش» دېگەنلەردەك . لېكىن سەتلىمە

ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا «جان ، ئاكا ، ئاچا» قاتارلىق ھۆرمەت قوشۇمچىلىرى ۋە ئۇرۇق - تۇغقانچىلىق ئاتالغۇلىرى قوشۇلسا (ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى ئالاھىدە قوشۇمچە «م» ئۇستىدە توختالغاندا تەكىتلىنىمىزدەك) ، قايتىدىن سىلىق ھالەتكە ، نورمال ئىسىمغا ئۆزگىرىدۇ . مەسىلەن ، «تۇراقجان ، تۇراقئاكا ، مەئلەشئاچا ، سەلمۇقئاچا» (سەمۇقئاچا) دېگەنلەردەك .

ئىسىم ياسىغۇچى ۋە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى بۇ خىل تەركىبلەر ئۆزئارا قوشۇلۇپمۇ نۇرغۇن يېڭى ئىسىملار ياسىلىدۇ . مەسىلەن ، ھاجىگۈل ، ئايتۇرسۇن ، جانانگۈل ، خانقىز ، گۈلنىسا ، ئاخۇنھاجى ، بەگمۇھەممەد ، مەۋلانىياز ، ئاللاقۇل ، خۇدايار دېگەنلەردەك .

يېغىنچاقلىغاندا ، ئۇيغۇر ئىسىم مەدەنىيىتىدە ، يۇقىرىقىدەك تەركىبلەردىن پايدىلىنىپ ، نۇرغۇن ئىسىملارنىڭ پەرقلىق ھالدا ۋۇجۇدقا كېلىشى بىلەن ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى يېڭىلىنىدۇ ۋە تولۇقلىنىدۇ . شۇنىڭ بىلەن بىللە ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ خاس ئالاھىدىلىكى تېخىمۇ روشەن بارلىققا كېلىدۇ .

ئۇيغۇر كشى ئسسملرنىڭ جنس ئالاهىدىلىكى

ئۇيغۇر كشى ئسسملرى مۇئەييەن مەنە ۋە قۇرۇلما ئالاهىدىلىكىگە ئىگە بولۇش بىلەن بىللە ، ئەر ـ ئاياللارنىڭ ئسسملرى ئايرىم بولۇشتەك ئۆزىگە خاس جنس ئالاهىدىلىكىگىمۇ ئىگە . بۇمۇ مىللىي ئالاهىدىلىك ۋە مىللىي مەدەنىيەتنىڭ بىر بەلگىسى . كشى ئسسملرىدىكى بۇ خىل ئالاهىدىلىك هەرقانداق بىر مىللەتنىڭ ئسسم مەدەنىيىتىدە ئوخشاشلا مەۋجۇت بولۇۋەرمەيدۇ ياكى گەۋدىلىنىپ كەتمەيدۇ . خەنزۇلارنىڭ كشى ئسسملرىدىمۇ ئەر ـ ئاياللارنىڭ ئسسملرى سىستېمىلىق ئايرىلغان ئەمەس ، بەلكى رەسمىي هۆججەتلەردە ئاياللارنىڭ ئسمى ئالايىتەن ئەسكەرتىلمىدۇ . مەسىلەن ، «ۋۇ يى (ئايال) ، لىيۇ لىيىيىڭ (ئايال) ، ما ۋېن (ئايال) ، پىڭ گاڭ (ئايال) دېگەندەك» («قەشقەر گېزىتى» ، 1997 ـ يىل 20 ـ سېنتەبىر سانى 1 ـ بەت) .

ئەرلەر ۋە ئاياللار ئۆچۈن قوللىنىلىدىغان ئسمىلار ياكى ئەر ـ ئاياللارنىڭ ئسسملرىنى پەرقلەندۈرۈش سۆزلىرى ، قوشۇمچىلىرى ئايرىم بولۇش ۋە ئېنىق بولۇش كشى ئسسملرىدىكى بىر خىل مۇكەممەللىكنىڭ ئىپادىسى . ئۇيغۇر كشى ئسسملرى گەرچە هەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردە هەر خىل دىن ۋە مەدەنىيەتنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ ، بەلگىلىك دەۋر ئالاهىدىلىكىنى نامايان قىلىپ كەلگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئۆزىدە پەيدىنپەي جنس ئالاهىدىلىكىنى بارلىققا كەلتۈرۈپ ۋە ساقلاپ ، دەسلەپكى قەدەمدە بىرقەدەر قېلىپلاشقان ئسسم تۈركۈمىگە ئايلانغان .

ئۇيغۇر كشى ئسسملرىدىكى جنس ئالاهىدىلىكى تۆۋەندىكىدەك ئىپادىلەنگەن :

قەدىمكى ئۇيغۇرلار ئەينى ۋاقىتتىكى ئىشلەپچىقىرىش شەكلى ۋە توتېم ئادەتلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك هالدا ئۆزلىرىگە بۆرە ، ئارسلان ، ياغان (پىل) ، قاپلان ، قاچىقار (قوچقار) ، چاغرى (لاچىن) ، بۈركۈت قاتارلىق هايۋانلار ، قۇشلارنىڭ ئسسملرىنى ۋە كۈن ، ئاي ، يۇلتۇز قاتارلىق ئاسمان جسسملرى ، شۇنىڭدەك تەبىئەتتىكى باشقا نەرسىلەرنىڭ ئسسملرىنى ، مىللەت ، قەبىلە ناملىرىنى قويۇشقان بولسىمۇ ، لېكىن كۆپ هاللاردا يۇقىرى تەبىقىدىكى ئەرلەر ئسسملرىنىڭ ئاخىرىغا «تېكىن» (شاهزادە) ، «بەگ» (خان) ، «بۆكە» (باتۇر) ؛ ئاياللار ئسسملرىنىڭ ئاخىرىغا «بېگىم» (خانىم ، خانىمز) ، «بىكە» (خېنىم ، خانقىز) ، «قاتىن» (خوتۇن ، خانىش) دېگەنلەردەك سۆزلەرنى قوشۇپ ، «ئارسلان تېكىن» ، «چاغرى بەگ» ، «قاچىقار بۆكە» ؛ «يۇلتۇز بېگىم» ، «ئاي بىكە» ، «تۈركان قاتىن» دەپ ئاتاپ ، ئەر ـ ئاياللارنىڭ ئسسملرىنى بەلگىلىك دەرىجىدە پەرقلەندۈرگەن .

مىلادىيە 10 ـ ئەسرىلەردە ئسلام دىنىنىڭ تارقىلىشىغا ئەگىشىپ ، ئەرەب ، پارس مەدەنىيىتى تەسىرى بىلەن ئەرەبچە ، پارسچە ئسسم قويۇش ئۇيغۇرلار ئارىسىدا بارا ـ بارا

ئومۇملاشتى ، بولۇپمۇ «قۇرئان كەرىم» نىڭ تىلى بولغان ئەرەب تىلىنىڭ ئۇلۇغلىنىشى ۋە ئۆگىنىلىشى بىلەن ئۇيغۇر كشى ئسسملرىنىڭ كۆپ قىسمىنى ئەرەبچە ئسسملار ئىگىلىدى هەمدە ئەرەب تىلىدىكى ئسسملارنىڭ مۇزەككەر (ئەركەك جنس) ، مۇئەننەس (چىشى جنس) دەپ ئىككى تۈرگە ئايرىلىدىغانلىقىدىن ئىبارەت ئالاهىدىلىك ئاساسىدا ، ئەر ـ ئاياللار ئسسملرى ئەرەب كشى ئسسملرىدەك روشەن جنس پەرقى بويىچە قويۇلىدىغان بولدى . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، ئەرلەرگە مۇزەككەر ئسسملارنى ، ئاياللارغا مۇئەننەس ئسسملارنى قويۇش ئۇيغۇرلار ئومۇميۈزلۈك ئېتىراپ قىلىدىغان ئادەتكە ئايلاندى . بۇ جەهەتتىكى ئالاهىدىلىك تۆۆەندىكىدەك كونكرېتلاشتى :

(1) ئەرەبچىدە ئىش ـ هەرىكەتنى ئورۇندىغۇچىنىڭ نامىنى بىلدۈرىدىغان ۋە ئۇچ هەرپلىك پېئىللاردىن شاخلانغان① «ئادىل ، كامىل ، ماجىد ، نادىر» دېگەندەك ئسسملار ئەرلەرگە قويۇلسا ، ئۇلارنىڭ مۇئەننەس شەكلى «ئادىلە ، كامىلە ، ماجىدە ، نادىرە» قاتارلىقلار ئاياللارغا قويۇلدى .②

(2) ئەرەبچىدە ئۇچ هەرپلىك پېئىللاردىن شاخلىنىپ ، ئىش ـ هەرىكەتنى دائىم ئورۇندىغۇچىنىڭ نامىنى بىلدۈرىدىغان «كەرىم ، رەهىم ، سەلىم ، هەكىم» دېگەندەك ئسسملار ئەرلەرگە قويۇلۇپ ، ئۇلارنىڭ مۇئەننەس شەكلى بولغان «كەرىمە ، رەهىمە ، سەلىمە ، هەكىمە» قاتارلىقلار ئاياللارنىڭ ئسمى قىلىنىدى .

(3) ئەرەبچىدە ئۇچ هەرپلىك پېئىللاردىن شاخلىنىپ ، ئىش ـ هەرىكەتنىڭ نىسبەتەن ئارتۇقراق ئورۇندالغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان سېلىشتۇرما ئسسملارنىڭ مۇزەككەر بىرلىك شەكىللىرى ئەرلەرگە ئسسم قىلىنىدى . مەسىلەن ، «ئەكبەر ، ئەكرەم ، ئەهمەد ، ئەشرەپ» دېگەنلەردەك .

(4) ئەرەبچىدە ئۇچ هەرپلىك پېئىللاردىن شاخلىنىپ ، ئىش ـ هەرىكەتنىڭ ئوبيېكتىنى ياكى ئىش ـ هەرىكەتنى قوبۇل قىلغۇچىنىڭ نامىنى بىلدۈرىدىغان «مەهبۇب ، مەهمۇد (مەخمۇت) ، مەهپۇز (مەپىز) ، مەنسۇر» (ماڭسۇر) قاتارلىق ئسسملار ئەرلەرنىڭ ئسمى بولۇپ كەلسە ، ئۇلارنىڭ مۇئەننەس شەكىللىرى بولغان «مەهبۇبە ، مەهمۇدە ، مەهپۇزە ، مەنسۇرە» قاتارلىق ئسسملار ئاياللارغا قويۇلدى .

(5) ئەرەبچىدە ئۇچ هەرپلىك پېئىللاردىن شاخلىنىپ ، ۋاقىت ، ئورۇن ۋە نەرسە ناملىرىنى بىلدۈرىدىغان ئسسملار ئاساسەن ئەرلەرگە قويۇلدى . مەسىلەن ، «مەرسەد ، مەشئەل ، مەشرەب ، مەنزەر ، مەنۇەر» دېگەنلەردەك .

ئۇيغۇر كشى ئسسملرىدا ئەر ـ ئاياللارنىڭ ئسسملرىنى پەرقلەندۈرۈش سۆزلىرى ۋە قوشۇمچىلىرى ئايرىم بولۇش بىلەن بىللە ، ئۇلاردا ئىپادىلەنگەن مەزمۇنمۇ بەلگىلىك پەرق قىلىدۇ . جنس پەرقى مەزمۇن جەهەتتىمۇ ئەكس ئېتىدىغان ئەھۋال ئۇيغۇر كشى ئسسملرىدا ئەرەب ، پارس كشى ئسسملرىغا قارىغاندا ئۆزگىچە شەكىللەنگەن بولۇپ ،

① ئەرەبچىدە پېئىللار ئۇچ هەرپلىك ۋە ئۇچتىن ئارتۇق هەرپلىك دەپ ئىككى چوڭ تۈرگە ئايرىلىدۇ ۋە هەر خىل ئسسملار ئاساسەن پېئىللاردىن شاخلىنىپ چىقىدۇ .

② ئەرەبچىدە مۇئەننەس ئسسملارنىڭ ئاخىرى ئاساسىي جەهەتتىن زەبەرلىك («ئە») ئوقۇلىدۇ .

ئۇنىڭدا ئەرەبچە ، پارسچە ئىسىملارنىڭ مەزمۇن جەھەتتىمۇ پەرقلىنىدىغان قىسمەن ئالاھىدىلىكى بىلەن ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئۆزىگە خاس مەزمۇن ئۆلچىمىنى بىرلەشكەن . ئۇنى ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئۆزىگە خاس يارىتىلغان جىنس پەرقى دېيىشكىمۇ بولىدۇ .

(1) ئۇيغۇرلار ئەنئەنىۋى ئىسىم تاللاش ئادىتى بويىچە كۆچلۈكلۈك ، باتۇرلۇق ، مەردلىك ، چىدام ـ غەيرەت ۋە ھوقۇق مەزمۇنىدىكى ئىسىملارنى ؛ مەھكەم ، قاتتىق ، قوپال نەرسىلەرنىڭ ئىسمىنى ئەرلەرگە قوللانغان . ئۇنىڭدىن باشقا ، قۇش ۋە ھايۋانلارنىڭ ناملىنى كىشى ئىسمى قىلىپ قويغاندىمۇ ، ئەرلەرگە كۆچلۈك ، چوڭ قۇش ۋە ھايۋانلارنىڭ ناملىنى تاللاپ قويغان . مەسىلەن ، «ئەزىمەت ، باتۇر ، قەھرىمان ، قۇدرەت ، جۇرئەت ، غەيرەت ، غەيۇر ، كۆرەش ، غالىب ، ئالماس ، پولات ، پالتا ؛ يولۋاس ، ئارسلان ، تۇلپار ، شۇڭقار ، بۇركۇت» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(2) گۈزەللىك ، نازۇكلۇق ، مېھرىبانلىق ، ئۆز قىممىتىنى ساقلاش ، ئەخلاق ، قەلب ، كۆيۈمچانلىق مەزمۇنىدىكى ئىسىملارنى ؛ چىرايلىق ، نازۇك ، ئېسىل ، تاتلىق ، خۇشھىد نەرسىلەر ، چىرايلىق گۈل ـ گىياھلار ، يۇمران مايسىلار ، يېشىل دەل ـ دەرەخلەرنىڭ ناملىرىنى ؛ مۇلايىم ، ئوماق ، كىچىك قۇش ۋە ھايۋانلارنىڭ ناملىنى ئايالارغا قويغان . مەسىلەن ، «گۈلشەن ، چىمەن ، مايسا ، چولپان ، ئاي ، يۇلتۇز ، جەننەت ، ئالتۇن ، كۈمۈش ، ياقۇت ، گۆھەر ، مارجان ، مەرۋايىت ، ياقۇت ، زۇمرەد ، مېھرىبان ، زىبا ، شېكەر ، ناۋات ، ئالما ، ئانار ، زەيتۇن ، رەيھان ، ياسمەن ، قۇندۇز ، سۆسەر ، تۇتى» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(3) «ئاخۇن ، ئەل ، ئەمىر ، ئىل ، باي ، بەگ ، تاي ، جان ، چوڭ ، خوجا ، سەييىد ، شاھ ، قارى ، قۇل ، مەخدۇم (مەخسۇم) ، مەۋلا (موللا) ، مىر ، مىرزا ، ھاجى ، نىياز» دېگەندەك ئىسىملار ئۆزىدە ئىپادە قىلىنغان مەزمۇنغا ئاساسەن ، ئومۇمەن ئەرلەر ئۆچۈن سۈپەت ۋە قوشۇمچە ئىسىم بولۇپ ، يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدىغان يېڭى ئىسىم ياسايدىغان بولدى . يۇقىرىقى ئىسىملار يەنە بىر ـ بىرى بىلەن قوشۇلۇپمۇ ئەرلەرنىڭ مۇستەقىل ئىسىملىرىنى شەكىللەندۈردى . مەسىلەن ، «ئەمىر ، چوڭ ، خوجا ، سەييىد ، قارى ، مەخدۇم ، مەۋلا ، مىرزا ، ھاجى ، نىياز» لار ئەرلەرنىڭ خاس ئىسمى بولغان بولسا ، «ئەلنەزەر ، ئەمىرھەمزە ، ئامانقۇل ، ئەلچوك ، تۇرسۇنبەگ ، مىرقادىر ، مىرزىئالىم ، قاسىمجان ، سەئدىنھاجى ، مەھمۇدقارى ، ۋەلىمەخدۇم ، نۇرتاي ، سەييىدئەكرەم ، نىيازئەلى» دېگەن ئىسىملاردا مەلۇم بىر مۇستەقىل ئىسىمغا قوشۇلۇپ ، ئىسىم ياسىغۇچى ياكى ئۆزگەرتكۈچى بولدى . «ئاخۇنقارى ، بەگھاجى ، ئاخۇنمەۋلا (ئاخۇنموللا) ، بايھاجى ، قارىھاجى ، مىرزىھاجى ، نىيازئاخۇن (نىزاخۇن) ، چوڭھاجى ، شاھمىرزا ، شاھنىياز ، خوجانىياز ، مىرشاھ ، سەييىدنىياز ، قۇلخوجا ، ئىلشاد» دېگەندەك ئىسىملار بىر ـ بىرى بىلەن قوشۇلۇپ ، يەنىلا ئەرلەرنىڭ ئىسمى بولدى .

(4) مەنە ئېتىبارى بىلەن ئەرەبچە ، پارسچە دىنىي ۋە مەمۇرىي دەرىجە ـ ئەمەل ناملىرىمۇ ئەرلەرگە قويۇلدى . مەسىلەن ، «خوجا (سەييىد) ، شەيخ ، قازى ، مۇپتى ،

خەلىپىتىم ، ھاكىم ، ۋالى» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(5) مەنە ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن ، «گۈل ، ئاي ، نىسا (ئايال) ، قىز ، ماھى (ئاي) ، ببىي (بۇۋى) ، خېنىم ، خان» قاتارلىق ئىسىملار ئومۇمەن ئاياللار ئۆچۈن خاس ئىسىم بولۇش بىلەن بىر چاغدا ، ئاياللارنىڭ مەلۇم بىر مۇستەقىل ئىسمى ئۆچۈن سۈپەت ياكى قوشۇمچە ئىسىم بولۇپ ، يەنىلا ئاياللارغا قويۇلىدىغان يېڭى ئىسىم ھاسىل قىلدى ، شۇنىڭدەك بۇ ئىسىملارمۇ بىر ـ بىرى بىلەن قوشۇلۇپ ، ئاياللارنىڭ مۇستەقىل ئىسمى بولۇش رولىنى ئوينىدى . مەسىلەن ، «نىسا ، ببىي» (بۇۋى) لار ئاياللارنىڭ خاس ئىسمى بولسا ، «ئارزۇگۈل ، ئاينۇر ، قەمەرنىسا ، تىللاقىز ، مەريەمخان» دېگەن ئىسىملار يەنە بىر مۇستەقىل ئىسىم بىلەن قوشۇلۇپ ، قوشۇمچە ئىسىم ياكى سۈپەت بولۇپ كەلدى . «ئايخان ، ئايخېنىم ، ئايبىبى (ئايبۇۋى) ، ببىنىسا (بۇنىسا) ، ئايگۈل ، ئاينىسا ، گۈلقىز ، خانقىز ، ماھىگۈل» قاتارلىقلاردا ، ئۇلار بىر ـ بىرى بىلەن قوشۇلۇپ ، يەنىلا ئاياللارنىڭ ئىسمىنى بارلىققا كەلتۈردى .

(6) «گۈل ، قىز ، خان ، ئاي ، ماھى ، ببىي ، خېنىم» قاتارلىقلار ئۆزىدە ئىپادە قىلىنغان مەنە بويىچە ئاياللارنىڭ ئىسمىنى پەرقلەندۈرۈشمىزنىڭ ئاساسى بولۇپ خىزمەت قىلدى . شۇنىڭ بىلەن بۇ خىل سۆزلەر قوشۇلغان ئىسىملار ئومۇمەن ئاياللار ئۆچۈن خاس دەپ ھېسابلانغاچقا ، ئۇلار ئەرلەرنىڭ بەزى ئىسىملىرىنى ئاياللارنىڭ ئىسىملىرىغا ئايلاندۇردى . مەسىلەن ، «ئازاد + گۈل ، ھەسەن + گۈل ، مەۋلا (مولا) + قىز ، تاجى + قىز ، چوڭ + خان ، ھاجى + خان ، قارى + خان ، تۇردى + خان ، توختى + خان ، ئاي + تۇرسۇن ، تۇرسۇن + گۈل ، تۇرسۇن + قىز ، ماھى + نۇر ، نۇر + ببىي (بۇۋى) ، ھاجى + خېنىم» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(7) ئاللانىڭ ئىسىملىرى ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ، سۈپەتلىرى دېگۈدەك ئەرلەرگە قويۇلۇش بىلەن بىللە ، «ئابدۇ (بەندە ، قۇل ، كىشى ، ئىنسان) ، ئاللا ، دىن ، ئەبۇ» (ئاتا) دېگەن سۆزلەر مەنە ئېتىبارى بىلەن ئەرلەرنىڭ ئىسمىغىلا قوشۇلۇپ ، ئەرلەر ئىسىملىرى ئۆچۈن بىر ئالاھىدىلىك بولدى . مۇنداقچە ئېيتقاندا ، ئەرلەرگە خاس ئىسىم ياسىغۇچى قىلىپ قوللىنىلدى . شۇڭا ، بۇ خىل سۆزلەر قوشۇلغان ئىسىملار پۈتۈنلەي ئەرلەرنىڭ ئىسمى ھېسابلاندى . مەسىلەن ، «ئابدۇلھەمىد ، ئابدۇرەھىم ، نۇرۇللا ، ئەمرۇللا ، نۇرىدىن (نۇردۇن) ، شەمسىدىن ، ئەبۇلقاسىم ، ئەبۇبەكرى» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(8) ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرى ئاساسىي جەھەتتىن ئەرەبچە ، پارسچە كىشى ئىسىملىرىنى ئۇلگە قىلغانلىقتىن ، ئەرەبلەر ۋە پارسلار تەرىپىدىن ئەرلەرگە قويۇلغانلىرى بىزدىمۇ ئەرلەرگە ، ئۇلاردا ئاياللارغا قويۇلغانلىرى بىزدىمۇ ئاياللارغا قويۇلۇپ ، تارىختىكى ئەر ـ ئايال ئىسىملىرى ئىزچىللاشتۇرۇلدى .

بىرىنچى ، پەيغەمبەرلەر ، چاھاريارلار ، خان ـ پادىشاھلارنىڭ ، سەركەردىلەرنىڭ ئىسىملىرى ئومۇمەن ئەرلەرگە قويۇلدى . مەسىلەن ، «ئىبراھىم ، ئىسمائىل ، ئەيسا ، مۇسا ، مۇھەممەد ، ئوسمان ، ئەلى ، ئىسكەندەر ، رۇستەم ، ھارۇن» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

ئىككىنچى ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەرزەنتلىرى ، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى

ئىچىدىكى ئەرلەرنىڭ ئىسمى بىزدىمۇ شۇ پېتى ئەرلەرگە ، ئاياللارنىڭ ئىسمى ئاياللارغا قويۇلدى . مەسىلەن ، «ئەلتەيىپ (ئولتيىپ) ، ھەسەن ، ھۈسەيىن» قاتارلىقلار ئەرلەرگە قويۇلسا ، «زەينەپ ، ئۈمۈكۈلسۈم (ئىمىگۈلسۈم) ، پاتىمە» قاتارلىقلار ئاياللارغا قويۇلدى .

ۋاھالەنكى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ جىنس ئالاھىدىلىكى نۇقسانسىز ئەمەس . چۈنكى ، ئۇ يەنىلا مۇكەممەللىشىش ۋە قېلىپلىشىش باسقۇچىدا تۇرۇۋاتىدۇ . ئەستايىدىل تەتقىق قىلساق ، ئۇنىڭدا جىنس ئالاھىدىلىكىگە ئالاقىدار بەزى مەسىلەرنىڭ ساقلىنىۋاتقانلىقىنى ، قېلىپلىشىش دەرىجىسىنىڭ تېخى يۇقىرى ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىمىز .

(1) ئەرەبچىدە ئۇچتىن ئارتۇق ھەرپلىك پېئىللاردىن شاخلانغان ، مەنە جەھەتتىن بەزىلىرى ئىش - ھەرىكەتنى ئۇرۇندىغۇچىنىڭ ، يەنە بەزىلىرى ئىش - ھەرىكەت ئوبيېكتىنىڭ نامىنى بىلدۈرىدىغان بىر تۈركۈم ئىسىملار بولۇپ ، ئۇلار ئايرىم - ئايرىم قېلىپتىكى ئىككى خىل ئىسىم بولسىمۇ ، لېكىن كونكرېت قوللانغاندا ئارىلىشىپ ، بىر خىل قېلىپتىكى ئوخشاش ئىسىمنىڭ بەزىلىرى ئەرلەرگە ، يەنە بەزىلىرى ئاياللارغا قويۇلغان . بۇنىڭدا ، مەلۇم جەھەتتىكى ئادەتلىنىش ياكى بەلگىلىك مەنە ئاساس قىلىنغان . مەسىلەن ، بىر خىل قېلىپتىكى «مۇكەررەم ، مۇقەددەس ، مۇنەۋۋەر ، مۇزەپپەر ، مۇئەززەم ، مۇنائىم ، مۇقارىب ، مۇجاھىد» دېگەن ئىسىملار ئىچىدە «مۇزەپپەر ، مۇئەززەم ، مۇقارىب ، مۇجاھىد» ئەرلەرنىڭ ئىسمى بولسا ، قالغانلىرى ئاياللارنىڭ ئىسمىدۇر .

(2) ئەرەبچىدە ھەر خىل پېئىللارنىڭ تومۇرى (مەنبەسى) ھېسابلىنىدىغان ۋە ئىش - ھەرىكەتنىڭ نامىنى (ھەرىكەتنامىنى) بىلدۈرىدىغان مۇئەننەس ئىسىملار قائىدە بويىچە ئاياللارغا قويۇلىدۇ . ئەمما ، بۇ خىل ئىسىملارنىڭ بەزىلىرى ئەرلەرگىمۇ قوللىنىلغان . بۇمۇ بىر تەرەپتىن ، ئادەتلىنىش ، ياقتۇرۇش تۇيغۇسىدىن ؛ يەنە بىر تەرەپتىن ، مەنە ياكى گۈزەللىك ئۆلچىمى بويىچە بارلىققا كەلگەن بىر خىل ئىختىيارەن پەرق ھېسابلىنىدۇ . مەسىلەن ، «ساداقەت ، سالامەت ، كارامەت ، لاتاپەت ، مۇھەببەت ، مەغپىرەت ، دىيانەت ، راھەت ، نۇسرەت» دېگەن ئىسىملار ئاياللارغا قويۇلسىمۇ ، لېكىن مۇشۇ خىل قېلىپتىكى «جاسارەت ، شىجائەت ، رەپقەت ، خىزمەت ، شەۋكەت ، رەھمەت ، تەلئەت ، غەيرەت ، جۈرئەت» دېگەندەك ئىسىملار ئەرلەرگە قويۇلغان .

(3) ئەر - ئاياللارغا قويۇشتا ئانچە پەرقلەندۈرەلمەيدىغان ياكى ئاسانلا ئارىلاشتۇرۇۋېتىلىدىغان ، ئاڭلىماققا جىنس پەرقىنى ئايرىغىلى بولمايدىغان ، بەزى رايونلاردا ئەرلەرگە قويۇلسا ، بەزى جايلاردا ئاياللارغا قويۇلىدىغان ئايرىم ئىسىملار بار . مەسىلەن ، «ئازاد ، ئاسىم ، ئايەت ، ئايدىل ، ئەسما ، ئەلنۇر ، ئەنسار ، بۇلبۇل ، تاجىپاشا ، تاۋار ، تىللا ، جاسارەت ، خانزاد ، خەلىپە ، خەيرى ، خۇشدىل ، خۇمار ، خىسلەت ، دىلاۋەر ، ساداقەت ، سەمەندەر ، سۇبھى ، شاھىدىل ، شەھرىيار ، شەئبان ، قەمەر ، كاپالەت ، مەئسۇم (مەسۇم) ، مۇئەتتەر ، مۇختەبەر ، مۇختەسەر ، مۇسەممە ، مۇنەۋۋەر ، مۇھەببەت ، مۇھتەرەم ، مۇھەررەم ، مۇھەييا ، مېھرىزاد ، ناسىب ، نەسىب ، نۇرئازاد ، نۇرزاد ،

نۇرزامان ، نۇسرەت ، نىدا ، ھاجىر ، ھاجىنۇر ، ھايات ، ھەسرەت ، ھۆرمەت ، ئىپتىخار ، ئىخبار ، يادىكار ، ياقۇت» قاتارلىقلار .

(4) بەزى ئىسىملار مۇئەييەن ئورتاقلىق خاراكتېرىگە ئىگە بولۇپ ، ئەگەر ئۇنىڭغا ئەرلەرگە خاس ئىسىم ياكى سۈپەت ئۇلانسا ئەرلەرنىڭ ئىسمى ، ئاياللارغا خاس سۈپەت ياكى قوشۇمچە تەركىب ئۇلانسا ئاياللارنىڭ ئىسمى بولىدۇ . مەسىلەن ، «نۇر» نى ئالساق ، «نۇرجان ، نۇرىدىن ، نۇرۇللا ، نۇرئەھمەد (نۇرەخمەت) ، نۇرھاجى» دېگەندە ئەرلەرنىڭ ئىسمى شەكىللەنسە ، «نۇرخان ، نۇرگۈل ، نۇرنىسا ، نۇربىبى (نۇربۇۋى) ، نۇرخېنىم» دېگەندە ئاياللارغا خاس ئىسىم ھاسىل بولىدۇ . قوشۇلغۇچىغا قاراپ ، جىنس پەرقى تۇپتىن ئۆزگىرىدىغان بۇنداق ئىسىملار ئىنتايىن كۆپ . بۇنىڭدا باشتىن - ئاخىر رول ئويناىدىغىنى يەنىلا ئەر - ئاياللارنىڭ ئىسىملىرىنى جىنس جەھەتتىن پەرقلەندۈرۈشتە قوللىنىلىدىغان تەركىبلەردۇر . بىراق ئۇلار جىنس ئۆزگىرىشىنى ھەرقانداق ئەھۋالدا كەلتۈرۈپ چىقىرالايدىغان مۇتلەق ئالاھىدىلىككىمۇ ئىگە ئەمەس . دەرۋەقە ، «خان ، ئاي ، گۈل» قاتارلىق سۆزلەر ئومۇمەن ئاياللارنىڭ بەلگىسى قىلىنىپ ، ئەرلەرنىڭ بەزى ئىسىملىرىنى ئاياللارنىڭ ئىسمىغا ئايلاندۇرۇپ قويسىمۇ ، ئاز ساندىكى يەنە بىر قىسىم ئىسىملار ئۇنىڭغا بىلەن ئۆزگىرىپ كەتمەيدۇ . يەنى يۇقىرىقى سۆزلەر قوشۇلسىمۇ ، بەزى ئىسىملار ئاياللارنىڭ ئىسمى بولۇپ قالمايدۇ . مەسىلەن ، «قاسىمخان ، قادىرخان ، ئەھمەدخان ، مەھمۇدخان ، مۇھەممەدخان ، ئابدۇللاخان ، ئايىپك ، ئايمۇھەممەد ، ئايدىن ، گۈلمۇھەممەد ، ئابدۇگۈل» دېگەنلەردەك . بۇ خىل ئىسىملاردا ، ئۇلارنىڭ تەركىبىدىكى مۇستەقىل ئىسىملارنىڭ كۆپىنچىسى ئاللانىڭ ئىسىملىرى ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرى بولغانلىقى ، جىنس پەرقلەندۈرگۈچى سۆزلەر بىلەن قوشۇلۇپ بىرلىكتە ئىسىم ياسىغان «ئابدۇ ، دىن» دېگەن تەركىبلەرنىڭمۇ مۇتلەق ئەرلەر ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئالاھىدە سۆزلەر بولغانلىقى رول ئوينىغان .

(5) ئەرلەرگە خاس بەزى ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئاياللارغا ، ئايرىم ئايالچە ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئەرلەرگە قويۇلىدىغان ئەھۋالمۇ مەۋجۇت . مەسىلەن :

ئەييام	(ئەر)	ئايەم	(ئايال)
دىلسەمئى	(ئەر)	دىلسەم	(ئايال)
دىلشەمئى	(ئەر)	دىلشەم	(ئايال)
شاھزادە	(ئەر)	شازادەم	(ئايال)
شەئبان	(ئەر)	شاۋان	(ئايال)
مەينىدىن	(ئەر)	مەينەم	(ئايال)
ئاشىر	(ئەر)	ھاشى	(ئايال)
ئەسەل	(ئەر)	ھەسەل	(ئايال)
تەنەۋۋەر	(ئەر)	تەنەۋەر	(ئايال)
ئازى	(ئەر)	ئارزۇ	(ئايال)
مەنۇر	(ئەر)	مەڭنۇر	(ئايال)

مىراج	(ئەر)	مىئراج	(ئايال)
شاناز	(ئەر)	شاھناز	(ئايال)
ئەلمايىت	(ئەر)	ئەلمائىدە	(ئايال)
رىزگان	(ئەر)	رىزۋان	(ئايال)
زىلەم	(ئەر)	زۇلھەي	(ئايال)
زىننەم	(ئەر)	زىننەت	(ئايال)
يەسمىن	(ئەر)	ياسەمىن	(ئايال)

دېمەك ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ جىنس ئالاھىدىلىكىمۇ مۇرەككەپ بىر تېما ، ئۇنى داۋاملىق تەتقىق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ .

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ قوللىنىلىش ئالاھىدىلىكى

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ھەرقايسى تارىخىي مەزگىللەردە مۇئەييەن دەۋر ئالاھىدىلىكىنى نامايان قىلىش بىلەن بىللە ، ئۆز تەرەققىياتى داۋامىدا ئۆزىگە خاس قوللىنىلىش ئالاھىدىلىكىنى شەكىللەندۈرگەن .

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ئادەتتە ئۆز ئىسمى ، ئاتىسىنىڭ ئىسمى ياكى چوڭ دادىسى ، بوۋىسىنىڭ ئىسمىدىن ئىبارەت ئىككى بۆلەكتىن تۈزۈلىدۇ (بەزىلەر ئۆز ئىسمىدىن كېيىن ئاتىسىنىڭ ئىسمى ئورنىغا چوڭ دادىسىنىڭ ياكى بوۋىسىنىڭ ئىسمىنى قوللىنىدۇ) . دېمەك ، بىر ئۇيغۇرنىڭ پۈتۈن ئىسمى ئاشۇ ئىككى بۆلەكنىڭ بىرىكىشىدىن ھاسىل بولىدۇ . دەرۋەقە ، ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسمى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا يۇقىرىقى شەكىل بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدۇ . بەزىلەرنىڭ ئىسمى تەركىبىدە ھەربىر ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ ئىسمى بولغاندىن باشقا ، ئاتىسىنىڭ ئىسمى ياكى چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمى ، تەخەللۇسى ياكى فامىلىسى قوشۇلىدىغان ئەھۋاللارمۇ بار . بۇ خىل ئىسىم كۆپىنچە ئالاھىدە سورۇنلاردا ياكى كىتابىي تىلدا ۋە ياكى مەتبۇئاتتا ئىشلىتىلىدۇ . كىشىلەر ئادەتتىكى ئالاقىدە پەقەت ئۆز ئىسمىنى ياكى ئۆز ئىسمىغا ئاتىسىنىڭ ياكى چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ ۋە ياكى ئۆز ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا لەقەمى ، قوشۇمچە ئىسمىنى قوشۇپ ئاتاشنى ئادەت قىلغان . يەنە ئۆز ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا دادىسىنىڭ تولۇق ئىسمىنى ياكى دادىسىنىڭ ئۆز ئىسمى بىلەن تەخەللۇسىنى قوشۇپ قوللىنىدىغانلارمۇ بار . يەنە مۇنداق ئەھۋالمۇ بار : بەزىلەرنىڭ ئۆز ئىسمى ئىككى بولىدۇ (ئەسلىي ئىسمى ياكى ئۆزگەرگەن ئىسمى بولىدۇ) ۋە ھەر ئىككى ئىسمىنى تەڭ قوللىنىدۇ . كىشىلەر بىر - بىرىنى چاقىرغاندا بولسا ، كۆپىنچە ئۆز ئىسمىنى (يالغۇز ئىسمىنى) قوللىنىدۇ . بەزىدە ئۆز ئىسمى ئاتا - ئانىلار ياكى باشقىلار تەرىپىدىن ئەركىلەتمە ۋە سەتلىمە ئىسىم تەرىقىسىدىمۇ قوللىنىلىدۇ ، ئەمما بۇ خىل ئەھۋال كۆپ ئۇچرىمايدۇ . بەزىلەر ياشقا چوڭلارنى ، ئۆزى ھۆرمەت قىلىدىغان شەخسلەرنى ياكى رەھبەرلەرنى بۇاستە ئاتىغاندا ، ئۇلارنىڭ ئۆز ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا تۇراقلىق ياكى تۇراقسىز ھالدىكى يەنە بىر قوشۇمچە ئىسمىنى (ھۆرمەت نامى ، ھۆرمەت قوشۇمچىسى ، سۈپەت سۆزى ، كەسىپ نامى ياكى ئەمەل نامىنى) قوشىدۇ . چۈنكى مۇنداق ئاتاش ياكى چاقىرىش ھەم ئىخچام ، ھەم قولاي بولىدۇ .

كىشى ئىسىملىرى ئادەتتە مۇنداق قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن :

يالقۇن (ئۆز ئىسمى)

مۇھەممەد ئىسمائىل (ئۆز ئىسمى + ئاتىسىنىڭ ئىسمى)

ئىلغار ئەزىز① (ئۆز ئىسمى + چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمى)
كامىل رەھىم② (ئۆز ئىسمى + چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمى)
ماھنۇر جارى③ (ئۆز ئىسمى + بوۋىسىنىڭ ئىسمى)
ماھنۇر ھاجى ياقۇب (ئۆز ئىسمى + دادىسىنىڭ تولۇق ئىسمى)
ئارسلان ئەھمەد زىيائى (ئۆز ئىسمى + دادىسىنىڭ ئىسمى + دادىسىنىڭ تەخەللۇسى)
مۇھەممەد بارات تەشنائى (ئۆز ئىسمى + ئاتىسىنىڭ ئىسمى + تەخەللۇسى)
تۇردى قۇربان يامغۇر (ئۆز ئىسمى + ئاتىسىنىڭ ئىسمى + فامىلىسى)
داۋۇدجان تۇرسۇن (ئۆزىنىڭ ئەسلىي ئىسمى + ئاتىسىنىڭ ئىسمى)
ئىقبال تۇرسۇن (ئۆزىنىڭ ئۆزگەرگەن ئىسمى + ئاتىسىنىڭ ئىسمى)
مەقاش توختى (سەتلىمە ئىسىم شەكلىدىكى ئۆز ئىسمى + ئاتىسىنىڭ ئىسمى)
تۇرەك نۇرەك (سەتلىمە ئىسىم شەكلىدىكى ئۆز ئىسمى + سەتلىمە ئىسىم شەكلىدىكى ئاتىسىنىڭ ئىسمى)
ياسىن سەتەك (ئۆز ئىسمى + لەقمى)
ئابدۇرەشىد قاسساپ (ئۆز ئىسمى + لەقمى ياكى كەسپىي نامى)
ئابدۇسەمەد مەخدۇم (ئۆز ئىسمى + قوشۇمچە ئىسمى)
ئامىنگۇل (ئۆز ئىسمى + سۇپىتى ياكى ھۆرمەت قوشۇمچىسى)
زۇنۇنقىز (ئۆز ئىسمى + سۇپىتى)
مۇھەممەدجان (ئۆز ئىسمى + ھۆرمەت قوشۇمچىسى)
قايممۇللا (ئۆز ئىسمى + قوشۇمچە ئىسمى)
مۇللائاخۇن (ئۆز ئىسمى + قوشۇمچە ئىسمى)
قاسىمھاجى (ئۆز ئىسمى + قوشۇمچە ئىسمى)
ياسىنقارى (ئۆز ئىسمى + قوشۇمچە ئىسمى)
ئەكبەر ۋالى (ئۆز ئىسمى + ئەمەل نامى)
ئەبۇلقاسىم سېكىرتار (ئۆز ئىسمى + ئەمەل نامى)
تۆۋەندە، بىرقانچە نۇقتىلار بويىچە ئايرىم - ئايرىم توختىلىمەن:

1. ئۆز ئىسمى

ئۆز ئىسمى ھەربىر ئادەمگە خاس ئالاھىدە ئاتالغۇ بولۇپ، تىل جەھەتتىن قارىغاندا قانداق تىل تەۋەلىكىگە ياكى قانداق مەنگە ئىگە بولۇشىدىن، ھەتتا مەنىسى ياخشى بولماسلىقىدىن ياكى كونكرېت مەنىسى يوق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، پەقەت شۇ شەخسنىڭ خاس نامىدىنلا ئىبارەت، ئۇ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئەڭ ئاساسىي قىسمى بولۇپ،

① ئىلغار ئەزىزنىڭ دادىسى ئابدۇرەھىم ئەزىزوف.
② كامىل رەھمىنىڭ دادىسى مۇھەممەد رەھىم.
③ ماھنۇر جارىنىڭ دادىسى رەھمىتوللا، بوۋىسى جارى.

ھەربىر ئادەمدە بولىدۇ، خاس ئىسمى بولمىغان ئادەم يوق. ھازىرقى ئىسىم سىستېمىسىدا ئۆز ئىسمى ئالدىغا قويۇلۇپ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىكى ئىسىم (دادىسىنىڭ ئىسمى) بىلەن يانداش مۇناسىۋەتتە بىرىكىدۇ. مەسىلەن، «مۇھەممەد ئەھمەد، خەيرىگۇل ھۇسەيىن» دېگەن ئىككى ئىسىمدىكى «مۇھەممەد، خەيرىگۇل» دېگەنلەر شۇ شەخسلەرنىڭ ئۆز ئىسمى ھېسابلىنىدۇ.

ئۇيغۇرلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ ئۆز ئىسمى تاق تەركىبلىك بولىدۇ، قوش تەركىبلىك ئىسىم قوللانغانلارمۇ ئاز ئەمەس، ھەتتا بەزىلەرنىڭ ئۆز ئىسمىلا ئۇچ ئىسىمدىن تۇزۇلگەن كۆپ تەركىبلىك بولۇشىمۇ مۇمكىن. مەسىلەن، «تۇرسۇن خوجا» دېگەن ئىسىمدا ئۆز ئىسمى «تۇرسۇن» تاق تەركىبلىك؛ «مۇھەممەدئەلى قادىر» دېگەن ئىسىمدا ئۆز ئىسمى «مۇھەممەد + ئەلى» قوش تەركىبلىك؛ «مۇھەممەدرەھىمھاجى تۇرسۇن» دېگەن ئىسىمدا ئۆز ئىسمى «مۇھەممەد + رەھىم + ھاجى» كۆپ تەركىبلىك سانىلىدۇ.

2. ئاتىسىنىڭ ئىسمى ياكى چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمى

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئاتىسىنىڭ ئىسمى ياكى چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمى ئۆز ئىسمىنىڭ كەينىدە (ئىككىنچى ئورۇندا) تۇرىدۇ. ئاتىسىنىڭ ئىسمى ئادەتتە شۇ كىشىنىڭ كىمنىڭ پەرزەنتى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈشنى مەقسەت قىلسىمۇ، ئەمما ئەمەلىيەتتە ئىسىملارنىڭ تەكرارلىنىپ قېلىشى ياكى ئوخشىشىپ كېتىشىدىن مەلۇم دەرىجىدە ساقلىنىش رولىنى ئويناىدۇ. لېكىن ئۇنى قانداشلىقنىڭ بەلگىسى قىلغىلى، يەنى فامىلە ئورنىدا قوللانغىلى بولمايدۇ. چۈنكى ئىككىنچى ئەۋلادقا كەلگەندە ئاتىنىڭ ئىسمى ئۆزگىرىپ، ئەجداد بەلگىسى بولالمايدۇ. شۇ سەۋەبتىن، ئۇيغۇرلاردا ئوخشاش ئىسىملار ناھايىتى كۆپ ئۇچرايدۇ. خالىغان بىر پارچە ئۇيغۇرچە گېزىت ياكى ژۇرنالدىنلا ياكى مەلۇم بىر سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى، بىر ئىدارە خىزمەتچىلىرى، بىر مەھەللە كىشىلىرى ئىچىدىنلا بىر نەچچە «مۇھەممەد»، «ئىسمائىل»، «تۇرسۇن» دېگەندەك ئەرلەر ئىسىملىرىنى، «ئائىشە» (ئايشەم، ئايشگۇل)، «پاتىمە» (پاتەم، پاتىگۇل)، «تۇرسۇنگۇل» دېگەندەك ئاياللار ئىسىملىرىنى ئۇچرىتىش مۇمكىن، ھەتتا ئۆز ئىسمىمۇ، ئاتىسىنىڭ ئىسمىمۇ ئوخشاش كىشىلەرنى ھەمە جايدىن تاپقىلى بولىدۇ. شۇڭا، ئۆز ئىسمىغا ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ ئاتاش بىلەن بىللە، فامىلە قوللىنىش زۆرۈر.

بەزىلەر ئادەتتە ئۆز ئىسمىغىلا ئەھمىيەت بېرىدۇ، ھەتتا مەتبۇئاتتىمۇ ئۆز ئىسمىنىلا قوللىنىپ، ماقالە - خەۋەر ئېلان قىلىدۇ. مەسىلەن، «تىل ۋە تەرجىمە» ژۇرنىلىنىڭ 2002 - يىل 4 - سانىدا «ئۇيغۇر تىلىدىكى چاپىغا ئائىت ئىبارىلەر توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە» دېگەن ماقالە «مەجىت» دېگەن بىرلا ئىمزا بىلەن ئېلان قىلىنغان. بۇ، توغرا ئەمەس. يالغۇز ئىسىم شۇ كىشىنىڭ ھەقىقىي بەلگىسى بولالمايلا قالماستىن، بەلكى ئاتىسىنى ياكى ئەجدادىنى ھۆرمەتلىمىگەنلىكنىڭ ئىپادىسى بولۇپ قالىدۇ. مۇنداقچە ئېيتقاندا، پەرۋاسىزلىق، نادانلىق، پەزىلەتسىزلىك ۋە مەدەنىيەتسىزلىكنى ئىپادىلەپ قويىدۇ.

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئانىنىڭ ئىسمى ئاتا ئىسمى ئورنىدا قوللىنىلمايدۇ. ئەمما، بەزى پەرزەنتلەرگە ئالاھىدە ئەھۋالدا ئاتا تەرەپ چوڭ دادا، تاغلىرىنىڭ ياكى بېقىۋالغان دادىسى، ئۆگەي دادىسى قاتارلىقلارنىڭ ئىسمى ئاتا ئىسمى قىلىنىدۇ.

3. فامىلىسى

فامىلە تولۇق ئىسمىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى ھېسابلىنىدۇ، ئۇ ئادەتتە ئاتىنىڭ ئىسمى ياكى چوڭ دادا ئىسمىنىڭ كەينىدە تۇرىدۇ. ئۇ بىر ئەۋلاد كىشىلەر تەرىپىدىن ئوخشاشلا ئۇچىنچى ئىسىم قىلىپ قوللىنىلغاندا، ئۇلار ئوتتۇرىسىدا قانداشلىق مۇناسىۋىتى بارلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ. بۇ ئەلۋەتتە پەرزەنتلەر ۋە بىر تۇغقانلارنىڭ بىر نىيەتتە داۋاملاشتۇرالىشىغا باغلىق. ئەگەر فامىلە مەلۇم مەزگىلدىن كېيىن تاشلىنىپ قالسا، ياكى بىر تۇغقانلارنىڭ بەزىلىرى ئۇنى قوللانمىسا ۋە ئۆزگەرتىۋالسا، ئۇ ھالدا نەسەب ئۇزۇلۇپ قالىدۇ ياكى قالايمىقانلىشىپ كېتىدۇ. دېمەك، فامىلىنىڭ مۇشۇ جەھەتتىكى رولى ئىنتايىن چوڭ. ئۇ ئەجدادلارنى ئەۋلادلارغا باغلاش بىلەن بىللە، ئەۋلادلارنىڭ ئىتتىپاق، ئۆزۈم تۇرمۇش كەچۈرۈشى ئۈچۈنمۇ پايدىلىق.

فامىلە قوللىنىش بېقىندىن بۇيان ھەر ساھەنىڭ دىققىتىنى قوزغاپ، كەڭ ئاممىنىڭ چۈشىنىشى ۋە پەيدىنپەي ئالقىشىغا ئېرىشمەكتە. نۇرغۇن ئوقۇمۇشلۇق كىشىلەر ئۆزلۈكىدىن فامىلە قوللىنىپ، ئۆز ئىسمى، ئاتىسىنىڭ ئىسمى ۋە فامىلىدىن ئىبارەت ئۈچ ئىسىم سىستېمىسىنى ئىلگىرى سۈرمەكتە؛ كىشى ئىسىملىرى دەسلەپكى قەدەمدە مۇشۇ ئەندىزە ئاساسىدا قېلىپلىشىش ۋە ئومۇملىشىش يولىغا كىردى. نۆۋەتتە فامىلە قوللىنىۋاتقانلارنىڭ ئەھۋالىدىن قارىغاندا، كىشىلەر ئىختىيارلىق بويىچە، تۆۋەندىكىدەك مەزمۇنلارنى فامىلە ئاساسى قىلماقتا: (1) ئاتا ـ بوۋىلىرىدىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان باشقا ئىسىم ۋە ئىجابىي لەقەملەر؛ (2) كەسىپ نامى؛ (3) بەزى تەخەللۇسلار؛ (4) چوڭ دادىلىرىنىڭ ئىسىملىرى ياكى ئەجدادلىرىنىڭ ئىچىدىكى مەلۇم بىرسىنىڭ ئىسمى؛ (5) شۇ ئائىلىدىكى مەلۇم بىر كىشىنىڭ ئىسمى ياكى ئەسلىي ئىسمى؛ (6) شۇ ئائىلىدە خاتىرىلەشكە تېگىشلىك مەلۇم بىر ئىسىم؛ (7) شۇ كىشىنىڭ يۇرت نامى؛ (8) قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى دەرىجە ـ ئەمەل نامىلىرى؛ (9) قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى ھۈنەر ـ كەسىپ نامىلىرى؛ (10) قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى ئېيتىلىشقا ئوڭاي، مەنىسى چۈشىنىشلىك، مەقسەتكە مۇۋاپىق، ئۇرغۇلۇق، ئىخچام سۆزلەر؛ (11) قەدىمكى ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى، جۈملىدىن قەدىمكى ئۇيغۇر خانلىرى، شاھزادىلىرى ۋە سەركەردە، باتۇرلىرىنىڭ خاس ئىسىملىرى، قوشۇمچە نامىلىرى؛ (12) «ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى» كىتابىدىكى ياخشى مەنىلىك، گۈزەل ئىسىملار؛ (13) مەلۇم بىر ئائىلىنىڭ كېلىپ چىقىشىغا ياكى ئەجدادىغا ئالاقدار باشقا ئىسىملار؛ (14) ئوخشىتىش ۋە سىمۋوللۇق خاراكتېرگە ئىگە، تەبىئەت، جەمئىيەت، تارىخ ۋە مەدەنىيەتكە دائىر تۈرلۈك سۆزلەر.....

4. باشقا ئىسمى ياكى ئۆزگەرگەن ئىسمى

روشەنكى، بۇ بىر كىشىنىڭ ھەقىقىي ئىسمىدىن باشقا، يەنە بىر نامىنى (ئىككىنچى

بىر ئۆز ئىسمىنى) كۆرسىتىدۇ. ئۇ بىر كىشىنىڭ ھازىرقى ئىسمىدىن بۇرۇنقى ئىسمىنى ۋە ئەسلىي ئىسمىدىن كېيىن ئۆزگەرگەن ئىسمىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئەسلىي ئىسمىنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىشى مۇنداق ئۇچ جەھەتتىن بولىدۇ: بىرى، ئاتا ـ ئانىلار مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن پەرزەنتىگە باشقا ئىسىم قويىدۇ ياكى پەرزەنتى كىچىك ۋاقتىدا باشقا بىر ئىسىم بىلەن ئەركىلىتىپ ئاتاپ، كېيىن شۇنىڭغا كۆنۈپ قالىدۇ، باشقىلارمۇ شۇ ئەركىلەتمە ئىسىم بىلەن چاقىرىدۇ ـ دە، تەبىئىي ھالدا ئەسلىي ئىسىم ئۆزگىرىپ كېتىدۇ. مەسىلەن، «ئەھەد رۇزى» دېگەن كىشىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇنى ئەركىلىتىپ «قارى بالام» دەپ چاقىرغانلىقتىن، ئۇنىڭ ئىسمى كېيىن «قارى رۇزى» بولۇپ قالغان.

يەنە بىرى، باشقىلار تەرىپىدىن ئۆزگەرتىۋېتىلىدۇ. كىشىلەر بەزىلەرنىڭ ئىسمىنى ئۆچمەنلىك، مەسخىرە قىلىش، كەمسىتىش ياكى قىسقارتىش تۇپەيلىدىن بۇزۇپ ئاتاپ، قەستەن ئۆزگەرتىۋېتىدۇ. نەتىجىدە، ئەسلىي ئىسىم باشقا بىر ئىسىمغا ئايلىنىپ قالىدۇ. مەسىلەن، «مۇھەممەد توختى» دېگەن بىر كىشىنىڭ ئىسمى باشقىلار تەرىپىدىن بۇزۇپ تەلەپپۇز قىلىنىپ، «مەقاش توختى» غا ئۆزگىرىپ كەتكەن. ئۇنىڭدىن باشقا، كىشىلەر بىرەر ئىسىم ئۆزگەرتىش دولقۇنىدىن پايدىلىنىپ، ياكى بىرەر باھانە ـ سەۋەب بىلەن بەزى ئىسىملارنى ئىسىم ئىگىسىگە مەجبۇرىي تاللاتقۇزىدۇ. مەسىلەن، كەمىنە مۇئەللىپنىڭ باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 3 ـ يىللىقىدا ئوقۇيدىغان چاغلىرىمغىچە ئەسلىي ئىسمىم «ئابدۇقاھىر، قاھىر» دەپ ئاتىلاتتى. شۇ چاغدىكى مەكتەپ مۇدىرى «بۇنداق ئىسىم قويۇش كونىلىق بولىدۇ» دېگەن گەپ بىلەن ئىسمىمنى مەجبۇرىي ھالدا «مۇتەللىپ» كە ئۆزگەرتىۋەتكەن. شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ ئىككى ئىسمىم بولۇپ قالغان. ھازىر مەكتەپتە، رەسمىي سورۇنلاردا، ئارخىپ، ئانكېت، تىزىملىك، كىنىشكا قاتارلىقلاردا ۋە مەتبۇئاتتا «مۇتەللىپ» دەپ ئاتىلىمەن؛ يۇرتۇمدا ياكى ئۇرۇق ـ تۇغقانلار ئارىسىدا «قاھىر» دەپ چاقىرىلىمەن.

ئۈچىنچى بىرى، مەلۇم مەزگىلدىن كېيىن ئىسىم ئىگىسى ئۆزى ئۆزگەرتىدۇ. بەزىلەر كىچىك ۋاقتىدا ياكى يۇرتىدا قوللانغان ئەسلىي ئىسمىنى ئالمىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى ياكى كادىر بولغاندىن كېيىن، «ئاڭلىنىشى قوپال»، «زامانغا لايىق كەلمەيدۇ» ياكى «تىل تەۋەلىكى، مەنىسى ياقمىدى» دېگەندەك سەۋەبلەر بىلەن ئۆزگەرتىۋالىدۇ. مەسىلەن، «ھەۋىخان قۇربان» دېگەن ئىسىمنىڭ «ھۆرىيەت قۇربان» غا ئۆزگەرتىلگىنىگە ئوخشاش.

ئۇنىڭدىن باشقا، يېقىندىن بۇيان ئاتا ـ ئانىلار ياكى ئىسىم ئىگىلىرى مەلۇم ئېھتىياج بىلەن ئىسىم ئۆزگەرتىش ئېلانى بېرىپ، يېڭى ئىسىم تاللىماقتا. مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، باشقا ئىسىم ياكى كېيىنكى ئىسىم بارا ـ بارا كىشىلەرنىڭ ئۆز ئىسمىغا ئايلىنىپ كېتىدۇ. بەزىلەرنىڭ باشقا ئىسمى ھازىرقى ئىسمى بىلەن تەڭ قوللىنىلىپ، مەڭگۈ داۋاملىشىدۇ.

5. ھۆرمەت، كەسىپ نامىلىرى ياكى قوشۇمچە ئىسمى

بۇ ، ئاتىدىن بالىغا مىراس سۈپىتىدە قالدىغان ھۆرمەت نامى ، كەسىپ نامى ياكى تۇراقلىق قوشۇمچە ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇنىڭ قوللىنىلىشىنى باشقىلارمۇ ۋە ئىسىم ئىگىلىرىمۇ تەبئىي ھالدا قوبۇل قىلىدۇ . مەسىلەن ، «ئابدۇسەمەد مەخدۇم» (مەخسۇم) دېگەن كىشىنىڭ ئوغۇللىرىنى شۇ يۇرتلۇق كىشىلەر ئۆزلۈكىدىن «ئابدۇقەۋى مەخسۇم ، ئابدۇسەمى مەخسۇم» دەپ ئاتىغانغا ، شۇنىڭدەك «ئەزىز» (ھەززى) قاسساپ دېگەن كىشىنىڭ ئوغلىنى مەيلى ئۇ قاسساپلىق قىلسۇن ياكى قىلمىسۇن كىشىلەر «سەئدىن» (سادىن) قاسساپ دەپ ئاتىغانغا ئوخشاش .

لېكىن بۇ خىل نامىلارنىڭ خاراكتېرى مەلۇم بىر كىشىنىڭ ئەسلىي ئىسمىغا ياكى ئۆزگەرگەن ئىسمىغا ئوخشىمايدۇ . ئەسلىي ئىسىم ياكى ئۆزگەرگەن ئىسىم شۇ شەخسنىڭ ئۆز ئىسمى سۈپىتىدە دائىم قوللىنىلىدۇ . ئەمما ھۆرمەت ، كەسىپ نامىلىرى ئۆز ئىسىم بولالمايدۇ . پەقەت ئۆز ئىسمىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى ياكى قوشۇمچە ئىسىملا بولىدۇ ھەمدە ئۆز ئىسمىغا ئەگىشىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ . ئەمما ، ئۆز ئىسمىغا ئاتىنىڭ ئىسمىنى قوشۇشقا توغرا كەلگەندە ، ئاتىنىڭ ئىسمىغا ئورۇن بوشۇتۇپ بېرىدۇ . مەسىلەن ، «ئابدۇسەمەد مەخدۇم» دېگەن ئىسمىغا ئۇنىڭ ئاتىسىنىڭ ئىسمى «سىددىق» نى قوشقاندا ، «ئابدۇسەمەد سىددىق» بولىدۇ . نەتىجىدە «مەخدۇم» (مەخسۇم) دېگەن ھۆرمەت نامى ياكى قوشۇمچە ئىسىم ئۆزلۈكىدىن چۈشۈپ قالىدۇ . ئۇنى قوشۇمچە ئىسىم دەپ ئاتىشىمىزنىڭ سەۋەبى شۇ .

ئۇ يەنە ئاتىدىن بالىغا قالمايدىغان ، بەزىدە ئىشلىتىپ ، بەزىدە ئىشلەتمەيدىغان تۇراقسىز ھۆرمەت نامىلىرى ياكى تۇراقسىز قوشۇمچە ئىسىملارغىمۇ ئوخشايدۇ (بۇ خىل قوشۇمچە ئىسىملار ھەققىدە ئايرىم توختىلىمىز) .

قىسقىسى ، ھۆرمەت ، كەسىپ نامى ياكى قوشۇمچە ئىسىملار گەرچە مىراس تەرىقىسىدە بىر مەزگىل داۋاملاشسىمۇ ، لېكىن ئۆز ئىسمىدەك رول ئوينىيالمايدۇ ، فامىلىدەك مەڭگۈلۈككە ئىگە ئەمەس ، بەلكى مەلۇم يىللاردىن كېيىن ياكى بىر - ئىككى ئەۋلادتىن كېيىن تەدرىجىي ئۇنتۇلۇنۇپ كېتىدۇ .

6. تەخەللۇس

بىر قىسىم ئۇيغۇر ئەدەب - شائىرلىرى ئۆز ئىسمى ، ئاتىسىنىڭ ئىسمىدىن كېيىن ئۇچىنچى بىر ئىسىم ئورنىدا تەخەللۇس قوللىنىدۇ ، ئەمما ئۇنىڭ قەلەمكەشلەر ئۆز ئەسەرلىرىدە ئىشلىتىدۇ ، يەنى شائىرلار ئۆز غەزەللىرىنىڭ خۇلاسە مىسرالىرىدا خاس ئىسمىنىڭ ئورنىدا تەخەللۇسنى يالغۇز قوللىنىدۇ ، شۇڭا ئۇ كېيىنچە كىشىلەرگە ئەسلىي ئىسمىدەكلا تونۇشلۇق بولۇپ كېتىدۇ . ھازىرغىچە ئۇيغۇرلار ئىشلىتىپ كېلىۋاتقان تەخەللۇسلار ئومۇمەن «مەشرەپ ، زۇلپىقار» دېگەندەك ئىسىملاردىن ، «لۇتفى ، سەبۇرى ، تەجەللى ، سۇزۇك ، ئۆتكۈر» دېگەندەك سۈپەت سۆزلىرىدىن ، شۇنىڭدەك ئاخىرىغا «ئى» قوشۇمچىسى قوشۇلۇپ سۈپەتلەشتۈرۈلگەن «قەشقەرى ، خوتەنى ، يېڭىسارى ، سايرامى» دېگەندەك يەر - جاي ناملىرىدىن ، ئۇنىڭدىن باشقا ، سۈپەتلەشتۈرۈلگەن باشقا ئىسىملاردىن

تەشكىل تاپقان . نۆۋەتتە ، سۈپەتلەشتۈرۈلمىگەن نۇرغۇن ئورۇن - جاي ئىسىملىرىمۇ ئەينەن قوللىنىلىپ تەخەللۇس قىلىنماقتا . مەسىلەن ، «باغراش ، كروران ، بۇغدا ، كەلپىن» دېگەندەك .

تەخەللۇسمۇ فامىلىگە ئوخشاش ئۆز ئىگىسى تەرىپىدىن قويۇلۇپ ، ئۇنىڭغا چوڭقۇر مەنىلىك ، ۋەكىللىك خاراكتېرگە ئىگە ، سىمۋوللۇق سۆزلەر تاللىنىدۇ . بەزى تەخەللۇسلاردا شۇ ئەدەب ياكى شائىرنىڭ مەقسەت - ئارزۇسى ، ئەينى شارائىتتىكى رېئال تۇرمۇشى ، جەمئىيەت قارىشى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن بولىدۇ ؛ بەزىلىرىدە ئۆزىنى كەمستىش ، تۆۋەن كۆرۈش ئېڭى ئىپادىلەنسىمۇ ، بىراق ئۇنىڭدا شۇ ئەدەب ياكى شائىرنىڭ ئۆزى ياشىغان دەۋردىكى زامان شۇملۇقلىرىدىن نەپرەتلىنىش ، جەمئىيەتتىن نارازى بولۇش ، بىزار بولۇش ، ئۆز ھالىغا ئېچىنىش ، مەلۇم مۇددىئانى يوشۇرۇش ھېسسىياتى نامايان قىلىنىدۇ . مەسىلەن ، زەلىلى (خار) ، گۇمنام (نامى ئۆچكەن) ، مەھزۇن (كۆڭلى پەرىشان) ، ناقىس (يېتەرسىز ، كەمتۇك) دېگەنلەردەك .

نۇرغۇن شائىرلار قەدىمدىن ھازىرغىچە ئۆز تەخەللۇسلىرىنى ئەستايىدىل تاللاپ ، ئىزچىل قوللانغانلىقتىن ، ئۇ ئاخىرقى ھېسابتا شۇ كىشىنىڭ ئەسلىي ئىسمىدەكلا كەڭ ئومۇملىشىپ ۋە ئەسلىي ئىسمىنىڭ ئورنىنى بېسىپ ، مەڭگۈ داۋاملىشىپ كەلمەكتە . مەسىلەن ، ئاتايى ، سەككاكى ، لۇتفى ، نەۋايى ، تەجەللى قاتارلىق كىلاسسىك شائىرلىرىمىزنىڭ نامى ئۆلارنىڭ ئەدەبىي تەخەللۇسلىرى بىلەن مەشھۇر بولۇپ كەلدى .

دېمەك ، تەخەللۇس مەلۇم جەھەتتىن فامىلىگە ئوخشاپ كېتىدۇ ، لېكىن ئۇنىڭ رولىنى تامامەن ئېلىپ كېتەلمەيدۇ . بىرىنچىدىن ، ئۇنى قوللانغۇچىلار چەكلىك ؛ ئىككىنچىدىن ، ئۇنى داۋاملاشتۇرىدىغىنى تەخەللۇس ئىگىسىنىڭ ئۆزىلا بولۇپ ، ئەۋلادلىرىنىڭ ئۇنى قوللىنىشى ناتايىن ؛ ئۈچىنچىدىن ، ئۇنىڭ مەزمۇنىنى بەلگىلەشمۇ مەلۇم دائىرە بىلەن چەكلىنىدۇ ، يەنى تەخەللۇس شۇ ئەدەب ياكى قەلەمكەشنىڭ شەخسىي مۇددىئاسى ۋە خاراكتېرى ئۈچۈنلا خىزمەت قىلىدۇ .

ئەمما ، تەخەللۇس قوللانغانلار ئۆزى مۇڭاپىق كۆرسە ئۆز پەرزەنتلىرىنىڭ ئۇنى فامىلە ئورنىدا قوللىنىشىنى تەۋسىيە قىلىپ ، يېڭىدىن فامىلە تاللاپ يۈرمىسىمۇ بولىدۇ . شۇنداق قىلغاندا ، ئۇنىڭ تەخەللۇسى فامىلە رولىنى ئويناپ ، ئەۋلادلىرى ئاسانلا فامىلىلىك بولۇپ قالىدۇ .

7. لەقەم

«لەقەم» ئەرەبچىدە «لەقەب» دەپ ئاتىلىدۇ ۋە «باشقا بىر ئىسىم» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . گەرچە ئۇ ھەممە ئادەمدە بولمىسىمۇ ، لېكىن مەيلى زىيالىي ياكى دېھقان بولسۇن ، مەيلى ئەر ياكى ئايال بولسۇن ، ھەرقانداق تەبىقىگە مەنسۇپ كىشىدە بولىدىغان (ئۆز ئىسمى ۋە ئاتىسىنىڭ ئىسمىدىن باشقا) يەنە بىر ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ .

ئۇ ئۆز ئىسمىدىن كېيىن ئىككىنچى ئىسىم ئورنىدا خىزمەت قىلىدۇ . فامىلىنىڭ رولىنى ئويناش جەھەتتە تەخەللۇستىن پەرق قىلىدۇ ياكى بەزى ئارتۇقچىلىقلارغا ئىگە ،

يەنى لەقەم ئاتىدىن بالىغا يۇقۇپ ، بىرنەچچە ئەۋلاد داۋاملىشالايدۇ . مەسىلەن ، «ھاپىز شەيتان» دېگەن كىشىنىڭ ئوغلىنى كىشىلەر خۇددى پۈتۈشۈپ قويغاندەك «ياقۇب شەيتان» دەپ ئاتىشىدۇ . ئۇنىڭ ئوغلىنىمۇ بەلكىم كېيىنكىلەر «× شەيتان» دېيىشى مۇمكىن .

بىراق ، لەقەممۇ فامىلىنىڭ ئورنىنى تولۇق ئالالمايدۇ . چۈنكى ، بىرىنچىدىن ، لەقەم كۆپىنچە باشقىلار تەرىپىدىن ھەر خىل سەۋەب ۋە مەقسەتلەر بىلەن قويۇلغان بولىدۇ . ئۇنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى بىزارلىق ۋە چاقچاق تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقىدۇ . ئۇنىڭ ئىچىدە ، فىزىيولوگىيەلىك ئاجىزلىق ۋە كەمتۈكلۈك ، تېرىسىنىڭ رەڭگى ، مىجەز - خاراكتېر جەھەتتىكى يېتەرسىزلىكى ياكى بىنورماللىقى ، يامان سۈپەتلىرى كەمسىتىلگەن ۋە مەسخىرە قىلىنغان سەلبىي لەقەملەر بار . مەسىلەن ، يۇنۇس تۆگە (ئۇستىخىنى تۆگىدەك كېلەڭسىز ، ئۇزۇن) ، تۇرسۇن قۇشقاچ (قۇشقاچتەك ۋىچىرلاپ تولا گەپ قىلىدىغان) ، ھاپىز شەيتان (شەيتاندەك كىشىنى ئازدۇرىدىغان) ، گۈلنىسا پور (پور كۆتەكتەك سېمىز) دېگەنلەردەك . ئىككىنچىدىن ، كۆپ قىسىم لەقەم ئىگىلىرىدە ئىختىيارلىق بولمىغانلىقى ئۈچۈن ، ئۇلار 2 - ، 3 - ئەۋلادتىن كېيىن بەرىبىر ئۇ لەقەمنى چەكلىمىگە ئۇچرىتىدۇ ياكى ئېتىراپ قىلمايدۇ ؛ ئۈچىنچىدىن ، گەرچە بەزى لەقەملەرنىڭ مەنىسى سەلبىي بولمىسىمۇ ، ئۇ ھامان ئېغىزدا ياكى ئادەتتىكى پاراڭدا قوللىنىلىپ ، يېزىقتا كۆرۈلمەيدىغانلىقى ئۈچۈن ، يىلتىزى چوڭقۇر بولمايدۇ ياكى كېڭىيەلمەيدۇ . نەتىجىدە ، ئاخىرى ئىستېمالدىن قالىدۇ . لەقىمى بار كىشىلەرنىڭ ئىنتايىن ئاز ساننى تەشكىل قىلىشى شۇ سەۋەبتىندۇر .

ئەمما ، مەلۇم بىر كىشىنىڭ ھۈنەر ، كەسپى ياكى ئەجدادلىرىنىڭ كەسپىي نامى ، شۇ كىشىنىڭ تۇغۇلغان يېرى ياكى ئەجدادلىرىنىڭ يۇرتى ، شۇ كىشىنىڭ كۆرۈنەرلىك ئارتۇقچىلىقى ئاساسىدا بارلىققا كەلگەن «قادىر پىچاق» (ئاتا كەسپى پىچاقچى) ، «ئېيسا ياپچان» (ئەجدادلىرىنىڭ يۇرتى ياپچان دېگەن جاي) ، «سېيىت نوچى» (كۈچلۈك ، مەغرۇر ئادەم) دېگەندەك لەقەملەرنى داۋاملاشتۇرۇپ فامىلە قىلىۋېلىشقا بولىدۇ ، چۈنكى لەقەم ئاساسىدىكى فامىلىنى ئومۇملاشتۇرۇش ئاسانغا توختايدۇ .

8. تۇراقسىز قوشۇمچە ئىسىملار

بۇ «قارى ، ھاجى ، چوڭ ، موللا ، ئاخۇن» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ ۋە تۈرلۈك ئەمەل ، ھۆرمەت ناملىرىنىڭ قوشۇمچە ئىسىم تەرىقىسىدە كىشى ئىسىملىرىغا تۇراقسىز ھالدا قوشۇلۇشىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇنى تۇراقلىق قوشۇمچە ئىسىملارغا سېلىشتۇرغاندا تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە جەھەتتىن پەرق قىلىدۇ :

(1) تۇراقسىز قوشۇمچە ئىسىملار ئاتىدىن بالىغا قالمايدۇ . مەسىلەن ، ئاتىسى «قاسىمھاجى» (ئۆز ئىسمى + قوشۇمچە ئىسمى) دەپ ئاتالغان بولسا ، بالىسىنىڭ قوشۇمچە ئىسمىمۇ «ھاجى» بولۇشى ؛ ئاتىسىنىڭ ئىسمى «مۇھەممەد چوڭ» (ئۆز ئىسمى + قوشۇمچە ئىسمى) دەپ ئاتالسا ، ئۇ كىشىنىڭ مەلۇم بىر ئوغلىنىڭ ئىسمىمۇ «× چوڭ» دەپ ئاتىلىشى ناتايىن .

(2) كىچىك ۋاقتىدا قوللىنىلماي ، مەلۇم مەزگىلدىن كېيىن قوللىنىلىدۇ .

مەسىلەن ، «مەھمۇد قارى» دېگەن كىشىنىڭ ئۆز ئىسمى «مەھمۇد» ، دادىسىنىڭ ئىسمى «سەمەد» بولۇپ ، «قارى» دېگەن قوشۇمچە ئىسىم دىنىي مەكتەپتە ئازراق ئوقۇغاندىن كېيىن ياكى قۇرئان خەتمە قىلىپ قارى بولغاندىن كېيىن قوشۇلغان .

(3) بەزى كىشىلەرگە قوللىنىلىپ ، يەنە بەزى كىشىلەرگە قوللىنىلمايدۇ . مەسىلەن ، «ھاجى ، قارى» دېگەن قوشۇمچە ئىسىملار ئەسلىدە قائىدە بويىچە مەلۇم كىشى ھەج قىلغاندىن كېيىن ياكى قۇرئان خەتمە قىلىپ رەسمىي قارى بولغاندىن كېيىن قوللىنىلىشى كېرەك . ئەمما ، ھەج قىلمىغان ياكى قۇرئان خەتمىسى قىلمىغان كىشىلەرنىمۇ ھۆرمەتلەش يۈزىسىدىن «ھاجى ، قارى» دەيدىغان ئادەت بار ، ئەمما بۇ ھەممە كىشىگە تەڭ قوللىنىلىۋەرمەيدۇ .

(4) بەزى چاغدا قوللىنىلىپ ، يەنە بەزىدە قوللىنىلمايدۇ . مەسىلەن ، ئۆز ئىسمىغا ئاتىنىڭ ئىسمىنى قوشۇشقا توغرا كەلگەندە ، خۇددى تۇراقلىق قوشۇمچە ئىسىملارغا ئوخشاش ئۆزلۈكىدىن ئورۇن بوشىتىدۇ ، يەنى «داۋۇد قارى» دېگەن كىشىنىڭ ئۆز ئىسمى «داۋۇد» ، ئاتىسىنىڭ ئىسمى «تۇرسۇن» بولغان بولسا ، ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى ئۆز ئىسمىغا قوشقاندا «داۋۇد قارى تۇرسۇن» ئەمەس ، «داۋۇد تۇرسۇن» دېيىلىدۇ . «ئەركىن ھاكىم» دېگەن ئىسىمدىكى ئەمەل نامى «ھاكىم» مۇ مۇقەررەر ھالدا ئاتىنىڭ ئىسمىغا ئورۇن بېرىدۇ ھەم مەلۇم مەزگىلدىن كېيىن قوللىنىلمايدۇ .

ئۇنىڭدىن باشقا ، بۇ خىل ئىسىملار قوشۇلۇپ ئاتىلىدىغان كىشىلەر بىلەن ئادەتتىكى كىشىلەر ئۆزئارا ئارازلىشىپ قالغاندا ياكى كېلىشەلمەيدىغان بولۇپ قالغاندا ، ئاچچىقىنى چىقىرىش ئۈچۈن قارشى تەرەپنىڭ قوشۇمچە ئىسمىنى تاشلىۋېتىدۇ ، يەنى «غازىچوڭ ، مۇھەممەدموللا ، داۋۇدئاخۇن» دېگەن كىشىلەرنى «غازى ، مۇھەممەد ، داۋۇد» دەپلا ئاتىشىدۇ .

9. تۇراقسىز ھۆرمەت قوشۇمچىلىرى ياكى سۈپەتلەر

بۇلار «بەگ ، جان ، خان ، گۈل ، قىز ، ‹م› ھەرپى» قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . بۇ خىل قوشۇمچىلار ياكى سۈپەتلەر تۇراقسىز قوشۇمچە ئىسىملارنىڭ قوللىنىلىشىغا كۆپ جەھەتتىن ئوخشىشىپ كېتىدۇ . مەسىلەن ، ئاتىدىن بالىغا قالمايدۇ ؛ بەزى كىشىلەرگە قوللىنىلىپ ، بەزىلەرگە قوللىنىلمايدۇ ؛ بەزى چاغدا قوللىنىلىپ ، يەنە بەزىدە تاشلىۋېتىلىدۇ . ئوخشىمايدىغان يېرى ، بۇ قوشۇمچىلار پەرزەنت كىچىك ۋاقتىدىمۇ قوللىنىلىدۇ . يەنە بىرى ، ئۆز ئىسمىغا ئاتىنىڭ ئىسمى قوشۇلسا تاشلىنىپ كەتمەسلىكى مۇمكىن . مەسىلەن ، «تۇرسۇنجان ، تۇرسۇنبەگ ، ئامىنىگۈل ، سەنەمقىز ، سەيدۇللام ، رەشىدەم» دېگەن ئىسىملار پەرزەنت 1 - 2 ياش ۋاقتىدىمۇ ، ياشقا چوڭ بولغاندىمۇ ئوخشاشلا قوللىنىلىدۇ ھەمدە ئۇلارغا ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ ، «تۇرسۇنجان ئېيسا ، تۇرسۇنبەگ ئىبراھىم ، ئامىنىگۈل يۇنۇس ، سەنەمقىز مۇتەللىپ ، سەيدۇللام توختى ، رەشىدەم مۇھەممەد» دەپ ئاتىسىمۇ بولىۋېرىدۇ .

10. ئەركىلەتمە ئىسىم ۋە سەتلىمە ئىسىم

بەزى كىشى ئىسىملىرى ، بولۇپمۇ تاق تەركىبلىك ئىسىملار بەزىدە ئەركىلىتىش ياكى كەمىستىش تۇپەيلىدىن ، ئاتا ـ ئانا ۋە باشقىلار تەرىپىدىن ئەركىلەتمە ۋە سەتلىمە ئىسىملارغا ئايلاندۇرۇپ قويۇلۇشى ، باشقا ئىسىملارغا ئۆزگىرىپ قېلىشى ، ھەتتا قوش تەركىبلىك ئىسىملارمۇ ئەركىلىتىش ۋە سەتلەشتۈرۈش جەريانىدا قىسقىرىپ ، ئىخچاملىنىپ كېتىشى ، ھەتتا پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كېتىشى ھەمدە شۇنداق ئۆزلىشىپ قېلىشى مۇمكىن . مەسىلەن :

جۇمە — جۇمەك ، جۇماق ، جۇمى
ئىبراھىم — ئىبراش ، ئىبراي ، ئىبىر
تۇر — تۇرەك ، تۇراق ، تۇرەم
نۇر — نۇرەك ، نۇراق ، نۇرەم
مىر — مىرىم ، مىراق
ھەسەن — ھەسۇق ، ھەسىناق ، ھەسىم
مەريەم — مەخان ، مەقىز ، مەگۈل
مەريەمنىسا — مەنسا ، مەنمخان
نىزامىدىن — نىزامۇق ، نىزۇق ، نىزام
زەبىھۇللا — زەبى ، زەبەي ، زىبىبۇل ، زىبى
ئۇۋەيسىدىن — ۋەيسىدىن ، ۋەستۇق ، ۋەستىن
مۇھەممەدئابدۇللا — مەتاۋلا ، مەمتىۋلا
مۇھەممەدىيار — مەتيار ، مەمەييا ، مەمەي
ئەزىزيار — ھەزىيا ، ھەزيا

شۇڭا ، ئەركىلەتمە ئىسىم ۋە سەتلىمە ئىسىملارغا قارىتا ئاتا ـ ئانىلار ، شۇنداقلا ئىسىم ئىگىلىرى مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىپ ، ئۆز ئىسمىنى ئەسلىي بويىچە توغرا قوللىنىشى ، توغرا داۋاملاشتۇرۇشى ئىنتايىن مۇھىم . ئەكسىچە بولغاندا ، چىرايلىق ، توغرا ، ياخشى مەنىلىك ئەسلىي ئىسمىنى سەتلىمە ، خاتا ، مەنىسىز ، باشقىچە بىر ئىسىمغا ئايلاندۇرۇپ قويىمىز .

دەرۋەقە ، ئەركىلەتمە ئىسمىنى چەتكە قاقمايمىز ، چۈنكى ئۇ ئاتا ـ ئانىلارنىڭ ئۆز بالىلىرىغا بولغان ئامراقلىقى ئاساسىدا بارلىققا كېلىدۇ ، ئەمما ئۇنى پەقەت بىر مەزگىللىك قوشۇمچە ئىسىم قىلىشقا بولىدۇ . ئەركىلەتمە ئىسىم ئارقىلىق ئەسلىي ئىسمىنى ئۆزگەرتۈۋېتىشكە ياكى ئۇنىڭ ئورنىنى ئىگىلىۋېلىشقا مۇمكىنقەدەر يول قويماسلىق كېرەك .

ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئۆزگىرىش

ھازىرقى زامان ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئۆزگىرىش بىرقەدەر گەۋدىلىك . ئۇ ، ئاساسەن ئىسىملارنى تولۇق ۋە توغرا ئاتىماسلىق ، ئەركىلىتىپ ۋە كەمسىتىپ ئاتاش ، جانلىق تىلدا پەيدىنپەي ئۆزگىرىپ كېتىش قاتارلىق بىرنەچچە خىل ئۆزگىرىشكە مەركەزلەشكەن . بىر بۆلۈك ئىسىملار ئىستېمال جەريانىدا توغرا قوللىنىلمىغانلىقتىن ، ئەسلىي ئاتىلىشىدىن قىسمەن ياكى كۆرۈنەرلىك يىراقلاپ كېتىپ ، بەزى ئىسىملارنىڭ كۆپ خىل ئۆزگىرىشلىرى بارلىققا كەلگەن . ئايرىم ئىسىملارغا ئەسلىنى تاپماي تۇرۇپ ، زادى مەنە بەرگىلى بولمايدۇ . بەزى ئىسىملارنىڭ ئەسلىنى تاپماقمۇ ناھايىتى قىيىن . 20 نەچچە يىللىق ئىزدىنىش ، جۇملىدىن ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى ئۇستىدە تەكرار توپلاش ـ رەتلەش ئەمەلىيىتى ئارقىلىق ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئۆزگىرىش ئەھۋالىنىڭ تۆۋەندىكىدەك ئىپادىلەنگەنلىكىنى دەسلەپكى قەدەمدە ھېس قىلدىم ۋە بىرقەدەر ئومۇملاشتۇرۇپ بايان قىلدىم .

1 . بىرىنچى تەركىبى «ئابدۇ» بىلەن ، ئىككىنچى تەركىبى ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن ياكى باشقا ئىسىملاردىن ياسالغان كىشى ئىسىملىرىدا «ئابدۇل ، ئابدۇ» دېگەن سۆزلەر «ئابدە ، ئاب» غا ئۆزگەرگەن ۋە قىسقارغان . شۇنىڭ بىلەن بىللە «ئابدۇ» تولۇق تاشلىۋېتىلگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئابدۇلئەھەد	ئابلەھەت ، ئابلەت ، ئەخەت
ئابدۇلباقى	ئابدۇاقى ، باقى
ئابدۇلجاببار	ئابدىجاپپار ، جاپپار
ئابدۇشەكۇر	ئابدىشۈكۈر ، شۈكۈر
ئابدۇلجەلىل	ئابدىجىلىل ، ئابجىل ، جىلىل
ئابدۇسەمەد	ئابدىسەمەت ، سەمەت

2 . بىرىنچى تەركىبى «ئابدۇ» بىلەن ، ئىككىنچى تەركىبى يۇقىرىقىدەك شەكىلدە كەلگەن بەزى ئىسىملاردا «ئابدۇ» بولسا «ئاب» غا قىسقىرىش بىلەن بىللە ، ئىككىنچى تەركىبىمۇ ئىخچاملىنىپ كەتكەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئابدۇللا	ئابلا ، ئابلىراخۇن
ئابدۇلئەزىز	ئابلىز

ئابدۇلئەلا	ئابلەلا
ئابدۇلھەكتم	ئابلىكسم
ئابدۇلۋاھاب	ئابا

3 . بىرىنچى تەركىبى مۇستەقىل ئىسىملاردىن ، ئىككىنچى تەركىبى «ئاللا» دېگەن سۆزدىن تۈزۈلگەن ئىسىملاردا «ئاللا» تولۇق تەلەپپۇز قىلىنماي ، بىرىنچى تەركىبىلا يېرىم - يارتا قوللىنىلغان . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
رەبىيدۇللا	رەۋەيدۇل
زەبىيھۇللا	زىبىبۇل ، زەبەي
ئۇبەيدۇللا	ئەبەيدۇل ، ئەۋەيدۇل ، ئەبەي
ئىنايىتۇللا	ئەنەيتۇل
ئەنەللا	ئەنەل
خوجائابدۇللا	خوجابدۇل ، خوجىدۇل ، غوجىدۇل
زىيائۇللا	زىياۋۇل ، زىياۋۇش
ۋەدئۇللا	ۋەدىل ، ۋەدەل
ئىشقۇللا	ئىشقۇل
كەشپۇللا	كەشپۇل

4 . ئەرەبچە ، پارسچە بەزى ئىسىملار ۋە قىسمەن ئۇيغۇرچە ئىسىملار ئۇيغۇر تىلىنىڭ شېۋە ئالاھىدىلىكى ۋە ئۇيغۇر تىلىدىكى تاۋۇشلارنىڭ ماسلىشىش قانۇنىيىتىگە ئاساسەن ، تاۋۇش (ھەرپ) ئالمىشىش ۋە چۈشۈپ قېلىش جەريانى ئارقىلىق ئۆزگىرىپ ۋە ئىخچاملىنىپ ، جانلىق تىلغا بويسۇنغان ، بۇنداق ئۆزگەرگەن ئىسىملار ناھايىتى كۆپ بولۇش بىلەن بىللە ، مۇرەككەپ ، زەنجىرسىمان ئۆزگىرىش ھاسىل قىلغان . تاۋۇش ئالمىشىش مۇنداق ئەكس ئەتكەن :

(1) «ع» نى باشلىنىش قىلغان بەزى ئەرەبچە ئىسىملاردا ، بۇ تاۋۇش «ھ» غا ئۆزگىرىپ ، ئۇيغۇر تىلىدىكى «ئا ، ئە ، ئې ، ئى ، ئو» قاتارلىق سوزۇق تاۋۇشلار بىلەن تەلەپپۇز قىلىنغان بىر قىسىم ئىسىملارنىڭ باشلىنىش بوغۇمى «ھا ، ھە ، ھې ، ھى ، ھو» تەلەپپۇز قىلىنغان . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئابد	ھاۋۇت
ئالائىدىن	ھالاۋىدىن
ئارىپ	ھارىپ
ئەسىل	ھەسىل
ئەقىدە	ھەقىدە

ئەقىلە	ھەقىلە
ئۇبەيدۇللا	ھەۋەيدۇللا
ئەزىز	ھەزىز
ئەدىل	ھەدىل
ئۇشۇر	ھۇشۇر
ئۇزرا	ھۇزرا
ئۇبەيد	ھۇبەيت
ئىلاخۇن	ھىلاخۇن

(2) «ھ ، ئى» تاۋۇشى «ي» غا ئۆزگەرگەن . بۇنىڭدىكى «ئى» ئەرەبچىدىكى «ئ» (ھەمزە) ياكى «ع» بولۇپ ، بۇ ئەرەب تىلىدىكى «و» (ۋاۋ) ، «ا» (ئەلىپ) ، «ى» (يا) دىن ئىبارەت شەرتلىك ئۈچ سوزۇق تاۋۇشنىڭ ئۆزئارا بىر - بىرىگە ئايلىنىشىدەك ھادىسىنىڭ ئۇيغۇر تىلىدىمۇ مەۋجۇت ئىكەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ ؛ «ھ» نىڭ «ي» غا ئۆزگىرىشى ئەرەبچە ، پارسچە ئىسىملارنىڭ بەزىلىرىدە ئومۇملاشقان كۆرۈنىدۇ . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ساھىب	سايىپ
تاھىر	تايىر
ۋاھىد	ۋايىت
زاھىد	زايىت
ماھىدىل	مايدىل
ماھىگۈل	مايگۈل
ئائىشە	ئايشەم
قائىل	قايىل
قائىم	قايىم
رابىئە	رابىيە
نەئىم	نەيىم

(3) ئەرەبچىدە «ا» (ئەلىپ) ، «ئ» (ھەمزە) بىلەن ياكى «ع» بىلەن كېلىپ ، ئەسلىدە «ئە» تەلەپپۇز قىلىنىدىغان بەزى ئىسىملاردىكى بۇ تاۋۇش «ئا ، ئو ، ئۇ ، ئې ، ئى» غا ئۆزگەرگەن . بۇ خىل ئەھۋال تىلىمىزدا سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ناھايىتى ئۆزگىرىشچان كېلىدىغانلىقىنى ، ئەمما ئاسان ماسلىشىدىغان تاۋۇشلار ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
شەئبان	شابان ، شاۋان

ئابدۇرەئۇپ	ئابدۇراۋۇپ
تۇرئەھمەد	تۇرامەت
ئەمىن	ئىمىن
مەئمۇر	مامۇر
ئەيۇپ	ئايۇپ ، ئۇيۇپ
ئەلانۇر	ئالانۇر
ئەبۇمۇسلىم	ئاۋامسىلىم
ئەبۇبەكرى	ئابابەكرى ، ئۇلبەكرەم
ئەبۇلقاسىم	ئوبۇلقاسىم
ئەلتەيىب	ئولتىيىپ
زەبىرە	زىبىرە
ئەمىر	ئىمىر
سەمەر	سىمىر
ئەلى	ئىلى
سەيىد	سىيىت
سەلىم	سىلىم
سەپىرە	سىپىرە
جەمىلە	جىمىلە
مەئمۇر	مامۇر

(4) «ئى ، ئۇ» تاۋۇشى «ۋ» غا ئۆزگەرگەن . بۇمۇ ئەرەبچىدىكى «ھەمزە» نىڭ «ۋاۋ» غا ئايلىنىش خۇسۇسىيىتىنىڭ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئەكس ئېتىشىدۇر . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
باھائىدىن	باھاۋىدىن
بارائىدىن	بۇراۋىدىن
زىيائىدىن	زىياۋىدىن

(5) «ئا ، ئۇ» تاۋۇشىمۇ «ئە ، ئې» گە ئۆزگەرگەن . بۇمۇ ئوخشاشلا سوزۇق تاۋۇشلار ئىچىدىكى ئۆزئارا ئالمىشىش ھادىسىسىدۇر . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئائىشە	ئەيشەم ، ئېيشەم
ساقى	سەقى ، سېقى
ساقىم	سەقىم ، سېقىم
سالىھە	سەلىخە

ئۇبەيدۇللا	ئەبەيدۇللا ، ئەبەيدۇل

رابىئە رەبەخان

(6) «ئى» تاۋۇشى يەنە «ئۇ ، ئۇ ، غ ، ئا» غا ئۆزگەرگەن ، بۇ يەردە «غ» غا ئۆزگەرگىنى كۆپىنچە «ئى» تەلەپپۇز قىلىنغان «ع» دۇر . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئىبراھىم	ئۇرايىم
ئىنايەت	ئانايەت
نىئمەت	نىغمەت
ئىپپەت	غىپپەت
مەرپۇئە	مەرپۇغە
ئىلاجىدىن	غىلاجىدىن
بىبىئامىنە	بۇئامىنە
بىبىرابىئە	بۇرابىيە
بىبىھاجەر	بۇۋەجەر
نەئىم	نەغىم

(7) «ئۇ» تاۋۇشى «ئى ، ئا ، ئە» گە ئۆزگەرگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
مۇئزەم	مەزەم
مۇھەممەدئەۋلا	مەتەۋلا
ئۇمۇكۇلسۇم	ئىمىگۇلسۇم
ئۇممەت	ئىممەت
مۇھىدىن	مەيدىن
ئۇبەيد	ئىبەت
مۇرادۇللا	مۇرادىللا
نۇرۇمبەگ	نۇرامبەگ

(8) «ئۇ» تاۋۇشى «ئ» (ھەمزە) بىلەن يانداش كېلىپ ، «ئۇ» گە ئۆزگەرگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
مۇئتەبەر	مۆتىۋەر
مۇئجىزە	مۆجىزە
مۇئمىن	مۆمىن

(9) «ئە» تاۋۇشى «ئ» (ھەمزە) ياكى «ع» بىلەن يانداش كېلىپ ، «ئ» چۈشۈپ

قېلىپ ، «ئە» ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشقا ئۆزگەرگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
تەئزىم	تەزىم
تەئلىم	تەلىم
تەئمىن	تەمىن
تەئرىپ	تەرىپ

(10) «ب» تاۋۇشى «ۋ ، پ» غا ئۆزگەرگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
شەئبان	شاۋان
قابىل	قاۋۇل
قابىز	قاۋۇز
رابىت	راۋۇت
سابىت	ساۋۇت
باست	ۋاست
سۇبۇرە	سۇپۇرە
سابىر	ساۋۇر ، ساۋىر
سەبىرە	سەپىرە ، سىپىرە
ئابدىن	ئاۋۇدۇن
مەخبىر	مەخپىر
ئاسىب	ئاسىپ
ئاقىپ	ئاقىپ ، ئاقۇپ
ئەبەيدۇللا	ئەۋەيدۇللا
زەبىر	زەپىر
بۇچىناي	پۇچىناي
بارائىدىن	پاراۋىدىن

(11) «ق ، ھ ، غ ، ئ» تاۋۇشلىرى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا «خ» غا ئۆزگەرگەن . بۇ يەردە «خ» تەلەپپۇز قىلىنغان «ھ» تاۋۇشى ئومۇمەن ئەرەبچىدىكى «ح» بولۇپ ، گەرچە توغرىراقى «ھ» تەلەپپۇز قىلىش بولسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە ، ئۇنىڭ «خ» غا مايىللىق تەرىپىمۇ بار . بۇ خىل ئەھۋال ئۆزبېك كىشى ئىسىملىرىدا تېخىمۇ روشەن ئەكس ئېتىدۇ . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئاقنىياز	ئاخنىياز

قۇتبىدىن	خۇتبىدىن
رەھىم	رەخىم
رەھمان	رەخمان
ئاقچى	ئاخچى
ئەھەد	ئەخەت
ئەھمەد	ئەخمەت
ھەلىمە	خەلىمە
ھەمىد	خەمىت ، يىمىت
مەھپۇزە	مەخپۇزە
سالىھە	سالىخە ، سەلىخە
پەرىھە	پەرىخە
قەھرىدىن	قەخرىدىن
رەھمەت	رەخمەت
رەيھان	رەيخان
رەھىمە	رەخىمە
ساھابىدىن	ساخابىدىن
قاھار	قاخار
مەغپىرەت	مەخپىرەت
مەغپۇر	مەخپۇر
مەسئۇد	مەسخۇت
ئەسئەد	ئەسخەت

(12) «خ» تاۋۇشى «غ» غا ، «غ» بولسا «ق» غا ئۆزگىرىپ ، زەنجىرسىمان ھالەت شەكىللەنگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
خوجا	غوجا ، غوجى
خەزىنە	غەزىنە ، غەزىنىخان
ئەسغەر	ئەسقەر

(13) «ز» تاۋۇشى «س» غا ، «س» مۇ «ز» غا ئۆزگىرىپ ، قايچىسىمان ئۆزگىرىش ھادىسىسىنى بارلىققا كەلتۈرگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
رازىق	راسىق
ئائىزخان	ئايسىخان
نىيازەم	نىياسەم
مەرزىيە	مەرسىيە

بائىس	بايىز
ئىسھاق	ئىززاق
غىياسىدىن	غىيازىدىن
غەۋسۇللا	غەۋزۇللا
سىياۋۇش	زىياۋۇش

(14) «ۋ ، ھ» تاۋۇشى «گ» غا ئۆزگەرگەن ، بۇ خىل ھادىسە قۇمۇل ، تۇرپان قاتارلىق جايلاردا گەۋدىلىك بولغان . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
رىزۋان	رىزگان
ۋاھىد	گايىت ، گېيىت
ۋاسىت	گاسىت
ۋۇسۇل	گۇسۇل
ۋاپابەگ	گۇپابەگ
ۋاجىد	گاجىت
داۋامەت	دۇگامەت
ۋاسىل	گاسىل
ھاشىم	گاشىم
ھۆزرا	گۈزەرە

(15) «د» تاۋۇشى «ت» غا ئۆزگەرگەن ، بۇ خىل ئەھۋال ناھايىتى تەبىئىي ھالدا ئاسانلا يۈز بېرىدۇ ۋە كۆپ ئۇچرايدۇ . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئەھەد	ئەخەت
ئازاد	ئازات
دىلشاد	دىلشات
ئابىد	ئاۋۇت
سەمەد	سەمەت
ئەھمەد	ئەخمەت ، ئەمەت
مۇھەممەد	مۇھەممەت ، مەمەت
سەدرىدىن	سەتىرىدىن
قەدرىدىن	قەتىرىدىن

5 . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى تاۋۇش چۈشۈپ قېلىش ئارقىلىق شەكىللەنگەن ئۆزگىرىش ئاساسەن تۆۋەندىكى بىرنەچچە خىل بولۇپ ، ئۇنى قىسقىرىش ھادىسىسى دېيىشكىمۇ بولىدۇ :

(1) ئىسىملارنىڭ مەيلى ئوتتۇرىسىدا ياكى ئاخىرىسىدا كەلسۇن ، ئومۇمەن «ھ» تاۋۇشىنىڭ چۈشۈپ قېلىشى بەك كۆپ ئۇچرايدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، «ھ» بىلەن «ئا» قوشۇلۇپ ، بىراقلا چۈشۈپ قالىدىغان ئەھۋالمۇ بار . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ساباھ	سابا
ئامانشاھ	ئامانشا
شاھنىياز	شانىياز
ئەلىپشاھ	ئىلىپشا
زۇھرۇللا	زورۇللا
زۇھرە	زورا
رەھمىتۇللا	رەمىتىللا
بايھاجى	بايا‌جى
ئاقھاجى	ئاقاجى
زۇلھەي	زۇلەي ، زىلەي
ئابدۇلھەي	ئابلەي
ئابدۇلھەق	ئابلەق
ئابدۇلھەمىد	ئابلىمىت
باھائىدىن	باۋۇدۇن
گۈلھەرەم	گۈلەرەم
سۇبھانۇر	سۇبىنۇر
مەشھۇرە	مەشۇرە
ئاباھاجى	ئاباجى
داداھاجى	داداجى
ئاتاھاجى	ئاتاجى
مەۋلاھاجى	موللاجى
مەۋلاھاپىز	موللاپىز
خوجاھاپىز	خوجاپىز ، غوجاپىز

(2) ئارقا ـ ئارقىدىن تەكرارلىنىپ كەلگەن ئوخشاش ئىككى تاۋۇشنىڭ بىرى قىسقىرىپ كەتكەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
قاھھار	قاھار
ئەۋۋەل	ئەۋەل
سەييىد	سېيىت

ئەررابەت	ئارابەت
ئىئتىبار	ئېتىبار
راززاق	رازاق
نەسرىددىن	نەسرىدىن
سەيپىددىن	سەيپىدىن
ئابدۇررەئۇپ	ئابدىرۇپ
ئابدۇلۋاھھاب	ئابدۇۋاھاپ

(3) «ئ» (ئەرەبچىدىكى «ع» نىڭ ئىپادىلىنىشى) چۈشۈپ قالغان، بۇ «ئە» تاۋۇشىنىڭ «ئ» (ھەمزە) ياكى «ع» بىلەن يانداش كېلىپ، ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشقا ئۆزگەرگىنىگە ئوخشاش ئەھۋالدۇر.[1] مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئەئلا	ئەلا
ئەئلەم	ئەلەم
مەئرۇپ	مەرۇپ
ئەئزەم	ئەزەم
ئەسئەد	ئەسەت
سۇئئۇللا	سۇئۇللا

(4) ئىسىملارنىڭ باش بوغۇمى ياكى ىىر، ئىككى تاۋۇشى ساقلاپ قېلىنىپ، ئاخىرى پۈتۈنلەي قىسقىرىپ كېتىش بىلەن، ئۇنىڭ ئورنىغا «گۈل، خان، قىز» قاتارلىق ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئۇلىنىپ كەلگەن. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئاتكە	ئاتىگۈل
مەريەم	مەقىز، مەگۈل، مەخان
جەمىلە	جىمىگۈل، جىممخان
گۈلشەن	گۈشەقىز، گۈشەخان
پاتىمە	پاتىگۈل، پاتىخان
نۇرنىسا	نۇناقىز، نۇقىز
قەمەر	قەمىگۈل، قەمخان

(5) «ر» چۈشۈپ قالغان، بۇ تىلىمىزنىڭ جانلىق شەكىلدە تەبىئىي كۆرۈلىدىغان ھادىسە بولۇپ، كىشى ئىسىملىرىمۇ ئۇنىڭدىن خالىي ئەمەس. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
بارمان	بامان

① مەزكۇر ماقالىدىكى بەشىنچى تارماقنىڭ توققۇزىنچى مەزمۇنىغا قارالا.

تۇرنىسا	تۇنسا
تۇردىخان	تۇدىخان
نۇرخان	نۇخان
تۇردىھاجى	تۇداجى
تۇرگۇل	تۇگۇل
زەرخان	زەخان
ئابدۇناسىر	ئابدۇناسى
سابىر	ساۋى

(6) «ئا» چۈشۈپ قالغان ياكى «ئ» چۈشۈپ قېلىپ، «ا» ساقلىنىپ قالغان. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
گۈلئالەم	گۈلالەم
زۇلپىئانار	زۇلپىنار
شېرىنئاي	شېرىناي
مېھرىئاي	مېھراي
خوجائابدۇللا	خوجابدۇللا
خوجائالىم	خوجالىم، غوجالىم
تۇرئامەد	تۇرامەت
خانئانام	خاننام
دىلئانار	دىلنار
گۈلئانار	گۈلنار

(7) بىردىن ئارتۇق ياكى بىرنەچچە تاۋۇش (ھەرپ) بىراقلا چۈشۈپ قېلىپ، ئىخچاملىنىش ئەھۋالى بار. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
زۇھۇرمۇھەممەد	زۇرمەت
ئابدۇئەسئەد	ئابدەسەت
يارمۇھەممەد	يارمەت
بىبىزۇھرە	بۇزورا
مەۋلائەھمەد	موللەمەت
خوجائەھمەد	غوجەمەت
شىرمۇھەممەد	شىرمەت
مۇھەممەدئابدۇللا	مەمتابلا، مەمتاۋلا
مۇھەممەدئەلى	مەمتىلى
زۇلىخۇن	زۇخۇن، زۇخۇنخان

ئەررابەت	ئارابەت
ئىئتىبار	ئېتىبار
راززاق	رازاق
نەسرىددىن	نەسرىدىن
سەيپىددىن	سەيپىدىن
ئابدۇررەئۇپ	ئابدىر ۇپ
ئابدۇلۋاھھاب	ئابدۇۋاھاپ

(3) «ئ» (ئەرەبچىدىكى «ع» نىڭ ئىپادىلىنىشى) چۈشۈپ قالغان، بۇ «ئە» تاۋۇشىنىڭ «ئ» (ھەمزە) ياكى «ع» بىلەن يانداش كېلىپ، ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشقا ئۆزگەرگىنىگە ئوخشاش ئەھۋالدۇر.[1] مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئەئلا	ئەلا
ئەئلەم	ئەلەم
مەئرۇپ	مەرۇپ
ئەئزەم	ئەزەم
ئەسئەد	ئەسەت
سۇنئۇللا	سۇنۇللا

(4) ئىسىملارنىڭ باش بوغۇمى ياكى بىر، ئىككى تاۋۇشى ساقلاپ قېلىنىپ، ئاخىرى پۈتۈنلەي قىسقىرىپ كېتىش بىلەن، ئۇنىڭ ئورنىغا «گۈل، خان، قىز» قاتارلىق ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئۇلىنىپ كەلگەن. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئاتكە	ئاتگۈل
مەريەم	مەقىز، مەگۈل، مەخان
جەمىلە	جىمگۈل، جىمخان
گۈلشەن	گۈشەقىز، گۈشەخان
پاتىمە	پاتگۈل، پاتخان
نۇرنىسا	نۇناقىز، نۇقىز
قەمەر	قەمگۈل، قەمخان

(5) «ر» چۈشۈپ قالغان، بۇ تىلىمىزنىڭ جانلىق شەكلىدە تەبىئىي كۆرۈلىدىغان ھادىسە بولۇپ، كىشى ئىسىملىرىمۇ ئۇنىڭدىن خالىي ئەمەس. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
بارمان	بامان

① مەزكۇر ماقالىدىكى بەشىنچى تارماقنىڭ توققۇزىنچى مەزمۇنىغا قارالا.

تۇرنىسا	تۇنسا
تۇردىخان	تۇدىخان
نۇرخان	نۇخان
تۇردىھاجى	تۇداجى
تۇرگۈل	تۇگۈل
زەرخان	زەخان
ئابدۇناسىر	ئابدۇناسى
سابىر	ساۋى

(6) «ئا» چۈشۈپ قالغان ياكى «ئ» چۈشۈپ قېلىپ، «ا» ساقلىنىپ قالغان. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
گۈلئالەم	گۈلالەم
زۇلپىئانار	زۇلپىنار
شېرىنئاي	شېرىناي
مېھرىئاي	مېھراي
خوجائابدۇللا	خوجابدۇللا
خوجائالىم	خوجالىم، غوجالىم
تۇرئامەد	تۇرامەت
خانئانام	خانانام
دىلئانار	دىلنار
گۈلئانار	گۈلنار

(7) بىردىن ئارتۇق ياكى بىرنەچچە تاۋۇش (ھەرپ) بىراقلا چۈشۈپ قېلىپ، ئىخچاملىنىش ئەھۋالى بار. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
زۇھۇرمۇھەممەد	زۇرمەت
ئابدۇئەسئەد	ئابدەسەت
يارمۇھەممەد	يارمەت
بىبىزۇھرە	بۇزورا
مەۋلائەھمەد	موللەمەت
خوجائەھمەد	غوجەمەت
شىرمۇھەممەد	شىرمەت
مۇھەممەدئابدۇللا	مەمتابلا، مەمتاۋلا
مۇھەممەدئەلى	مەمتىلى
زۇلىيۇنۇن	زۇيۇن، زۇيۇنخان

ئەررابەت	ئارابەت
ئىئتىبار	ئېتىبار
راززاق	رازاق
نەسرىددىن	نەسرىدىن
سەيپىددىن	سەيپىدىن
ئابدۇررەئۇپ	ئابدىرۇپ
ئابدۇلۋاھھاب	ئابدۇۋاھاپ

(3) «ئ» (ئەرەبچىدىكى «ع» نىڭ ئىپادىلىنىشى) چۈشۈپ قالغان، بۇ «ئە» تاۋۇشىنىڭ «ئ» (ھەمزە) ياكى «ع» بىلەن يانداش كېلىپ، ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشقا ئۆزگەرگىنىگە ئوخشاش ئەھۋالدۇر.[1] مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئەئلا	ئەلا
ئەئلەم	ئەلەم
مەئرۇپ	مەرۇپ
ئەئزەم	ئەزەم
ئەسئەد	ئەسەت
سۇئئۇللا	سۇئۇللا

(4) ئىسىملارنىڭ باش بوغۇمى ياكى بىر، ئىككى تاۋۇشى ساقلاپ قېلىنىپ، ئاخىرى پۈتۈنلەي قىسقىرىپ كېتىش بىلەن، ئۇنىڭ ئورنىغا «گۇل، خان، قىز» قاتارلىق ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئۇلىنىپ كەلگەن. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئاتكە	ئاتىگۇل
مەريەم	مەقىز، مەگۇل، مەخان
جەمىلە	جىمىگۇل، جىمىخان
گۇلشەن	گۇشەقىز، گۇشەخان
پاتمە	پاتىگۇل، پاتىخان
نۇرنىسا	نۇناقىز، نۇقىز
قەمەر	قەمىگۇل، قەمىخان

(5) «ر» چۈشۈپ قالغان، بۇ تىلىمىزنىڭ جانلىق شەكىلدە تەبىئىي كۆرۈلىدىغان ھادىسە بولۇپ، كىشى ئىسىملىرىمۇ ئۇنىڭدىن خالىي ئەمەس. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
بارمان	بامان

① مەزكۇر ماقالىدىكى بەشىنچى تارماقنىڭ توققۇزىنچى مەزمۇنىغا قارالا.

تۇرنىسا	تۇنسا
تۇردىخان	تۇدىخان
نۇرخان	نۇخان
تۇردىھاجى	تۇداجى
تۇرگۇل	تۇگۇل
زەرخان	زەخان
ئابدۇناسىر	ئابدۇناسى
سابىر	ساۋى

(6) «ئا» چۈشۈپ قالغان ياكى «ئ» چۈشۈپ قېلىپ، «ا» ساقلىنىپ قالغان. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
گۇلئالەم	گۇلالەم
زۇلپىئانار	زۇلپىنار
شېرىنئاي	شېرىناي
مېھرىئاي	مېھراي
خوجائابدۇللا	خوجابدۇللا
خوجائالىم	خوجالىم، غوجالىم
تۇرئامەد	تۇرامەت
خانئانام	خانانام
دىلئانار	دىلنار
گۇلئانار	گۇلنار

(7) بىردىن ئارتۇق ياكى بىرنەچچە تاۋۇش (ھەرپ) بىراقلا چۈشۈپ قېلىپ، ئىخچاملىنىش ئەھۋالى بار. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
زۇھۇرمۇھەممەد	زۇرمەت
ئابدۇئەسئەد	ئابدەسەت
يارمۇھەممەد	يارمەت
ببىبزۇھرە	بۇزورا
مەۋلائەھمەد	موللەمەت
خوجائەھمەد	غوجەمەت
شىرمۇھەممەد	شىرمەت
مۇھەممەدئابدۇللا	مەمتابلا، مەمتاۋلا
مۇھەممەدئەلى	مەمتىلى
زۇلپۇنۇن	زۇپۇن، زۇپۇنىخان

ئەررابەت	ئارابەت
ئىئتىبار	ئېتىبار
راززاق	رازاق
نەسرىددىن	نەسرىدىن
سەيپىددىن	سەيپىدىن
ئابدۇررەئۇپ	ئابدىرۇپ
ئابدۇلۋاھھاب	ئابدۇۋاھاپ

(3) «ئ» (ئەرەبچىدىكى «ع» نىڭ ئىپادىلىنىشى) چۈشۈپ قالغان، بۇ «ئە» تاۋۇشىنىڭ «ئ» (ھەمزە) ياكى «ع» بىلەن يانداش كېلىپ، ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشقا ئۆزگەرگىنىگە ئوخشاش ئەھۋالدۇر.[1] مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئەئلا	ئەلا
ئەئلەم	ئەلەم
مەئرۇپ	مەرۇپ
ئەئزەم	ئەزەم
ئەسئەد	ئەسەت
سۇئئۇللا	سۇنۇللا

(4) ئىسىملارنىڭ باش بوغۇمى ياكى بىر، ئىككى تاۋۇشى ساقلاپ قېلىنىپ، ئاخىرى پۈتۈنلەي قىسقىرىپ كېتىش بىلەن، ئۇنىڭ ئورنىغا «گۈل، خان، قىز» قاتارلىق ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئۇلىنىپ كەلگەن. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئاتكە	ئاتىگۈل
مەريەم	مەقىز، مەگۈل، مەخان
جەمىلە	جەمگۈل، جەمخان
گۈلشەن	گۈشەقىز، گۈشەخان
پاتىمە	پاتىگۈل، پاتىخان
نۇرنىسا	نۇناقىز، نۇقىز
قەمەر	قەمگۈل، قەمخان

(5) «ر» چۈشۈپ قالغان، بۇ تىلىمىزنىڭ جانلىق شەكىللىدە تەبىئىي كۆرۈلىدىغان ھادىسە بولۇپ، كىشى ئىسىملىرىمۇ ئۇنىڭدىن خالىي ئەمەس. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
بارمان	بامان

① مەزكۇر ماقالىدىكى بەشىنچى تارماقنىڭ توققۇزىنچى مەزمۇنىغا قارالا

تۇرنىسا	تۇنسا
تۇردىخان	تۇدىخان
نۇرخان	نۇخان
تۇردىھاجى	تۇداجى
تۇرگۈل	تۇگۈل
زەرخان	زەخان
ئابدۇناسىر	ئابدۇناسى
سابىر	ساۋى

(6) «ئا» چۈشۈپ قالغان ياكى «ئ» چۈشۈپ قېلىپ، «ا» ساقلىنىپ قالغان. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
گۈلئالەم	گۈلالەم
زۇلپىئانار	زۇلپىنار
شېرىنئاي	شېرىناي
مېھرىئاي	مېھراي
خوجائابدۇللا	خوجابدۇللا
خوجائالىم	خوجالىم، غوجالىم
تۇرئامەد	تۇرامەت
خانئانام	خاننام
دىلئانار	دىلنار
گۈلئانار	گۈلنار

(7) بىردىن ئارتۇق ياكى بىرنەچچە تاۋۇش (ھەرپ) بىراقلا چۈشۈپ قېلىپ، ئىخچاملىنىش ئەھۋالى بار. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
زۇھۇرمۇھەممەد	زۇرمەت
ئابدۇئەسئەد	ئابدەسەت
يارمۇھەممەد	يارمەت
بىبىزۇھرە	بۇزورا
مەۋلائەھمەد	موللەمەت
خوجائەھمەد	غوجەمەت
شىرمۇھەممەد	شىرمەت
مۇھەممەدئابدۇللا	مەمتابلا، مەمتاۋلا
مۇھەممەدئەلى	مەمتىلى

ئەررابەت	ئارابەت
ئىئتىبار	ئېتىبار
راززاق	رازاق
نەسرىددىن	نەسرىدىن
سەيپىددىن	سەيپىدىن
ئابدۇررەئۇپ	ئابدىرۇپ
ئابدۇلۋاھھاب	ئابدۇۋاھاپ

(3) «ئ» (ئەرەبچىدىكى «ع» نىڭ ئىپادىلىنىشى) چۈشۈپ قالغان، بۇ «ئە» تاۋۇشىنىڭ «ئ» (ھەمزە) ياكى «ع» بىلەن يانداش كېلىپ، ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشقا ئۆزگەرگىنىگە ئوخشاش ئەھۋالدۇر.① مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئەئلا	ئەلا
ئەئلەم	ئەلەم
مەئرۇپ	مەرۇپ
ئەئزەم	ئەزەم
ئەسئەد	ئەسەت
سۇئئۇللا	سۇنۇللا

(4) ئىسىملارنىڭ باش بوغۇمى ياكى بىر، ئىككى تاۋۇشى ساقلاپ قېلىنىپ، ئاخىرى پۈتۈنلەي قىسقىرىپ كېتىش بىلەن، ئۇنىڭ ئورنىغا «گۈل، خان، قىز» قاتارلىق ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئۇلىنىپ كەلگەن. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئاتىكە	ئاتىگۈل
مەريەم	مەقىز، مەگۈل، مەخان
جەمىلە	جەمگۈل، جەمخان
گۈلشەن	گۈشەقىز، گۈشەخان
پاتىمە	پاتىگۈل، پاتىخان
نۇرنىسا	نۇناقىز، نۇقىز
قەمەر	قەمگۈل، قەمخان

(5) «ر» چۈشۈپ قالغان، بۇ تىلىمىزنىڭ جانلىق شەكلىدە تەبىئىي كۆرۈلىدىغان ھادىسە بولۇپ، كىشى ئىسىملىرىمۇ ئۇنىڭدىن خالىي ئەمەس. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
بارمان	بامان
تۇرنىسا	تۇنسا
تۇردىخان	تۇدىخان
نۇرخان	نۇخان
تۇردىھاجى	تۇداجى
تۇرگۈل	تۇگۈل
زەرخان	زەخان
ئابدۇناسىر	ئابدۇناسى
ساۋۇت	ساۋى

(6) «ئا» چۈشۈپ قالغان ياكى «ئ» چۈشۈپ قېلىپ، «ا» ساقلىنىپ قالغان. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
گۈلئالەم	گۈلالەم
زۇلپىئانار	زۇلپىنار
شېرىنئاي	شېرىناي
مېھرىئاي	مېھراي
خوجائابدۇللا	خوجابدۇللا
خوجائالىم	خوجالىم، غوجالىم
تۇرئامەد	تۇرامەت
خانئانام	خانانام
دىلئانار	دىلنار
گۈلئانار	گۈلنار

(7) بىردىن ئارتۇق ياكى بىرنەچچە تاۋۇش (ھەرپ) بىراقلا چۈشۈپ قېلىپ، ئىخچاملىنىش ئەھۋالى بار. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
زۇھۇرمۇھەممەد	زۇرمەت
ئابدۇئەسئەد	ئابدەسەت
يارمۇھەممەد	يارمەت
ببىبزۇھرە	بۇزورا
مەۋلائەھمەد	موللەمەت
خوجائەھمەد	غوجەمەت
شىرمۇھەممەد	شىرمەت
مۇھەممەدئابدۇللا	مەمتابلا، مەمتاۋلا
مۇھەممەدئەلى	مەمتىلى
زۇلپۇنۇن	زۇپۇن، زۇپۇنىخان

① مەزكۇر ماقالىدىكى بەشىنچى تارماقنىڭ توققۇزىنچى مەزمۇنىغا قارالسۇن.

ئەرەبەت	ئارابەت
ئىتتىبار	ئېتىبار
رازراق	رازاق
نەسرەددىن	نەسىرىدىن
سەيپىددىن	سەيپىدىن
ئابدۇررەئۇپ	ئابدىرەۋپ
ئابدۇلۋاھھاب	ئابدۇۋاھاپ

(3) «ئ» (ئەرەبچىدىكى «ع» نىڭ ئىپادىلىنىشى) چۈشۈپ قالغان، بۇ «ئ» تاۋۇشىنىڭ «ئ» (ھەمزە) ياكى «ع» بىلەن يانداش كېلىپ، ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشقا ئۆزگەرگىنىگە ئوخشاش ئەھۋالدۇر.① مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئەئلا	ئەلا
ئەئلەم	ئەلەم
مەئرۇپ	مەرۇپ
ئەئزەم	ئەزەم
ئەسئەد	ئەسەت
سۇئئۇلا	سۇئۇلا

(4) ئىسىملارنىڭ باش بوغۇمى ياكى بىر، ئىككى تاۋۇشى ساقلاپ قېلىنىپ، ئاخىرى پۈتۈنلەي قىسقىرىپ كېتىش بىلەن، ئۇنىڭ ئورنىغا «گۈل، خان، قىز» قاتارلىق ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەر ئۆلىنىپ كەلگەن. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئانكە	ئانگۈل
مەريەم	مەقىز، مەگۈل، مەخان
جەمىلە	جىمگۈل، جىمخان
گۈلشەن	گۈشەقىز، گۈشەخان
پاتىمە	پاتگۈل، پاتخان
نۇرنىسا	نۇناقىز، نۇقىز
قەمەر	قەمگۈل، قەمخان

(5) «ر» چۈشۈپ قالغان، بۇ تىلىمىزنىڭ جانلىق شەكىلدە تەبىئىي كۆرۈلىدىغان ھادىسە بولۇپ، كىشى ئىسىملىرىمۇ ئۇنىڭدىن خالىي ئەمەس. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
بارمان	بامان

① مەزكۇر ماقالىدىكى بەشىنچى تارماقنىڭ توققۇزىنچى مەزمۇنىغا قارالا.

تۇرنىسا	تۇنسا
تۇردىخان	تۇدىخان
نۇرخان	نۇخان
تۇردىھاجى	تۇداجى
تۇرگۇل	تۇگۇل
زەرخان	زەخان
ئابدۇناسىر	ئابدۇناسى
سابىر	ساۋى

(6) «ئا» چۈشۈپ قالغان ياكى «ئ» چۈشۈپ قېلىپ، «ا» ساقلىنىپ قالغان. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
گۈلئالەم	گۈلالەم
زۇلپىئانار	زۇلپىنار
شېرىنئاي	شېرىناي
مېھرىئاي	مېھراي
خوجائابدۇللا	خوجابدۇللا
خوجائالىم	خوجالىم، غوجالىم
تۇرئامەد	تۇرامەت
خانئانام	خاننام
دىلئانار	دىلنار
گۈلئانار	گۈلنار

(7) بىرىدىن ئارتۇق ياكى بىرنەچچە تاۋۇش (ھەرپ) بىراقلا چۈشۈپ قېلىپ، ئىخچاملىنىش ئەھۋالى بار. مەسىلەن:

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
زۇھۇرمۇھەممەد	زۇرمەت
ئابدۇئەسئەد	ئابدەسەت
يارمۇھەممەد	يارمەت
ببىبزۇھرە	بۇزورا
مەۋلائەھمەد	موللەمەت
خوجائەھمەد	غوجەمەت
شىرمۇھەممەد	شىرمەت
مۇھەممەدئابدۇللا	مەمتابلا، مەمتاۋلا
مۇھەممەدئەلى	مەمتىلى
زۇلپۇنۇن	زۇپۇن، زۇپۇنىخان

خەيرىنسا	خەرىنسا ، خەرىخان
زۇلقەرى	زۇلقەر
مۇھەممەدرەھىم	مەترەيىم

(8) تاۋۇش ئالمىشىش ۋە چۈشۈپ قېلىش بىرلا ۋاقىتتا مەۋجۇت . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
جامائىدۇللا	جامايدىل
رابىئە	رابىيە ، رابىخان
قۇتبىدىن	قۇپىدىن ، قۇپى
سەييىدئەھمەد	سېيىتئەمەت
رەئۇپۇللا	رەپۇل
زەبىرە	زىۋىرە ، زىۋەم ، زىۋەر ، زىۋىخان
رەبىيدۇللا	رەۋەيدۇللا ، رەۋەيدۇل ، رەۋىدۇل
ئۇبەيدۇللا	ئەبەيدۇل ، ئەبەي ، ھەۋەي

بۇ يەردە ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ تاۋۇش (ھەرپ) ئالمىشىش ۋە چۈشۈپ قېلىش ھادىسىسىنى كۆپرەك سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ۋە «ھ ، ي ، ۋ ، غ ، ب ، پ ، ق ، خ ، ز ، س ، گ ، د ، ت» قاتارلىق تاۋۇشلارنىڭ ئالمىشىش ۋە چۈشۈپ قېلىشى ، ئۇنىڭدىن باشقا ، بىرنەچچە تاۋۇش ۋە بوغۇمنىڭ بىراقلا چۈشۈپ قېلىشى شەكىللەندۈرگەن ، دېگەن خۇلاسىگە كېلىش مۇمكىن .

6 . بەزى ئىسىملار كىشىلەرنىڭ بىر - بىرىنى كەمسىتىشى ، ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلىرىنى ئۆزلىرىچە ئەركىلىتىپ چاقىرىشى تۈپەيلىدىن توغرا ئاتىلىشىدىن يىراقلاپ كەتكەن ، بۇنىڭ بىلەن ئەسلىدىكى چىرايلىق ئىسىملار قوپال ، سەتلىمە ئىسىملارغا ئايلىنىپ قالغان .① مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئابدۇللا	ئابلاق ، ئابلام
ئاتا	ئاتاق ، ئاتەك ، ئەتاق
ئابا	ئاباق ، ئابەك ، ئابەش ، ئابام ، ئاباش
خەلىل	خەلەك ، خىل
جۇمە	جۇمەك ، جۇمى ، جۇماق ، جۇماش
ئۇبەيد	ھېيت ، ھېيتەم ، ھېيتاق
ھەسەن	ھەسۇق ، ھەسناق

① ئادەتتىكى ئىسىملار سەتلىمە ئىسىملارغا ئايلىنىشتا رول ئويناىدىغان قوشۇمچىلار ئىسىملارنىڭ ئاخىرى «ئا ، ئە» كەلگەندە بىۋاستە ئۆلىنىدىغان ، بولمىسا «ئا ، ئە» قوشۇلۇپ ، بەزى ئايالچە ئىسىملارنىڭ ئاخىرى «ئە» بىلەن كەلسە «ئۇ» غا ئالماشتۇرۇلۇپ ، ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن «ق ، ك ، ش ، م» لاردىن ئىبارەت («م» ئادەتتىكى ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىب رولىدىمۇ كېلىدۇ) .

نۇر	نۇرەم ، نۇرەك ، نۇراق ، نۇرەش
قەمەر	قەمەش ، قەمەشخان
خەيرىنسا	خەيرەك ، خەرەك ، خەنەك
توختى	توختەم ، توختەك
تۇر	تۇراق ، تۇرەك ، تۇرام
تۇردى	تۇردۇش ، تۇدۇش ، تۇدەك
ئەبۇلقاسىم	ئوبۇق
سەييىد	سەيدەك
سەلىمە	سەلمۇق ، سەمۇق
ھەلىمە	ھەلمۇق ، ھەمۇق
تۆرە	تۆرەش
ئەلى	ئەلەك ، ئىلەك ، ئەلەش ، ئىلەم ، ئىلاق
ھەلىم	ھەلەك ، ھىلەك ، ھىلاق
زىيا	زىياش ، زىياق ، زىيەك ، زىيەم
مەئمۇنە	مەيمەش ، مەيمەشخان
رەھىمە	رەيمەش
نۇئمان	نامان ، ناماق
نىزامىدىن	نىزامۇق ، نىزاق ، نىزۇق
ئىيسا	ئىيساق ، ئىساق
سابىر	ساۋاق ، ساۋۇش
مۇسا	مۇساق ، مۇسەم
ئۇۋەيسىدىن	ۋەستىن ، ۋەستۇق ، ۋەستەم
خوجا	غوجاق ، غوجەك ، غوجاش ، غوجەم
ئىبراھىم	ئىبراش
ئىسرائىل	ئىسراق
مەۋلا	موللاق ، موللەك
قۇربان	قۇۋان ، قۇناش ، قۇنەش ، قۇنەك ، قەنەك
مۇھەممەد	مەخەم ، مەھەم ، مەتاق ، مەقاش ، مەتەك ، مەمتەك
ئابىد	ئاۋۇش
باتۇر	باتۇش
مىرىم	مىرىماق
مىر	مىرەك ، مىراق
مۆمىن	مۆمىش

7 . ئۇيغۇر تىلىدا «ئا ، ئە» تاۋۇشلىرىنىڭ «ئې ، ئى» غا نۆۋەتلىشىش قانۇنىيىتىگە ئاساسەن ، ئاخىرقى تاۋۇشى «ئا ، ئە» بىلەن كەلگەن ئىسىملار ئۆزگە باشقا تەركىبلەر

قوشۇلۇپ كەلگەندە ، تەبئىي ھالدا ئۆزگىرىپ كەتكەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئاتا	ئاتىخان ، ئاتىجان
ئابا	ئابىخان
دادا	دادىخان ، دادىجان
ئانا	ئانىخان ، ئانىقىز ، ئانىخىنىم
سەلمە	سەلمىخان
ھەلمە	ھەلمىخان
سارە	سارىخان
ھەپزە	ھەپزىخان ، ھەپزىگۈل
جەمىلە	جەمىلىخان ، جەمىخان ، جەمىلەم

8 . ئەرەبچىدىن قوبۇل قىلىنغان بەزى ئىسىملارنىڭ باش بوغۇمى تەلەپ بويىچە «ئە» تەلەپپۇز قىلىنىشى كېرەك . ئەمما ، ئۇيغۇر تىلىدىكى تاۋۇشلارنىڭ ماسلىشىش قانۇنىيىتىگە ئاساسەن ، «ئە» بوغۇمى «ئا» غا ئۆزگىرىدۇ . دەرۋەقە ، بۇ خىل ئۆزگىرىش تەبئىي ھالدا ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئېھتىياجى بويىچە بارلىققا كەلگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
سەلام	سالام
كەمال	كامال
ۋەھھاب	ۋاھاب
كەرامەتۇللا	كارامىتۇللا
جەمال	جامال

9 . ئەرەبچىدىن قوبۇل قىلىنغان «ال» لىق ئىسىملارنىڭ بەزىلىرىدە «ل» تاۋۇشى چۈشۈپ قېلىش بىلەن بىللە ، ئۇلارنىڭ ئىككىنچى تەركىبىدىمۇ مۇئەييەن ئۆزگىرىش بولغان . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئابدۇلمەجىد	ئابدۇمەجىت
ئابدۇلۋاھاب	ئابدۇۋاھاپ
ئابدۇلغەپۇر	ئابدۇغوپۇر
ئابدۇلكەرىم	ئابدۇكېرىم
ئابدۇلجەلىل	ئابدۇجېلىل

10 . ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرىدا ئۆزگىرىشكە ئالاقىدار يۇقىرىقىلاردىن باشقا ، يەنە تۆۋەندىكىدەك بىرنەچچە خىل ئەھۋال بار :

(1) بەزى ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەردىن «م» ۋە «جان» لار قوشۇلۇپ كېلىپ ، شۇ خىل ئىسىملارنىڭ ئىزىدىن ھۆرمەت مەنىسىنى كۈچەيتىپلا قالماستىن ، بەلكى ئىسىملارنى شەكىل جەھەتتىمۇ يېڭى تۈسكە ئىگە قىلىدۇ . مەسىلەن ، رەشىدە — رەشىدەم ، ئاتىكە — ئاتىكەم ، ئاسۇدە — ئاسۇدەم ، ساجىدە — ساجىدەم ، زەيتۇنە — زەيتۇنەم ، قارى — قارىم ، ھاجى — ھاجىم ، تاھىر — تاھىرجان ، زاھىر — زاھىرجان ، قاھىر — قاھىرجان ، ئەھمەد — ئەھمەدجان ، تۇرسۇن — تۇرسۇنجان دېگەنلەردەك .

(2) ئەسلىدە باشقا ـ باشقا ئىسىملار بولسىمۇ ، ئىستېمالدا ئۆزگىرىش جەريانىدا بىر ـ بىرىگە ئوخشىشىپ قېلىپ ، مەلۇم ئىسىم قايسى بىر ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشى ئىكەنلىكىنى دەرمەھەل پەرقلەندۇرگىلى بولمايدۇ . مەسىلەن :

ئىسىملار	ئۆزگىرىشى
ئايئەزىم ، ئازىم ، ئەزىم ، ئەزىمە	ئايزىم
ئابدۇلئەلىم ، ئابدۇلھەلىم	ئابلىلىم
ئاشىرە ، ھاشىر ، ئائىشە	ھاشىخان
ئابدۇتالىپ ، ئاتاتالىپ ، ئەبۇتالىپ	ئاتالىپ
ئابدۇزارى ، ئەبۇزارى	ئابزارى ، ئوبزارى
ئەسئەدۇللا ، ئەسىدۇللا	ئەستۇللا
ئەلىيار ، ئىلىيار ، ئەلىيار	ئىلىيار
پەرىيزە ، پەرھىزە	پەرىزە
خالى ، ھەلىم	خالىم
ئەمىر ، ئۆمەر	ھەمىر
قۇببىدىن ، قۇتبىدىن	قۇپىدىن
سابىر ، ساۋۇق ، سابىت	ساۋاق ، ساۋىخان
مېھرۇللا ، مىرۇللا	مىرىللا
تالىئخان ، تەلھەخان	تەلەخان
مىرئەزەم ، مىرزام	مىرزەم
گۈلچىمەن ، گۈلچىنار	گۈلچىخان
گۈلجەمىلە ، گۈلجەمەت ، گۈلجەمئىيەت	گۈلجەم
مۇززەممىل ، مۇئەززەم ، مۇئزەم	مەزەم ، مۇزەم
مەئنۇر ، مەيىننۇر	مەنۇر ، مونۇر
مۇئىززىخان ، مۇساخان	مۇسىخان
مۇھىيدىن ، مۇھىدىن ، مۇئىدىن	مەيدىن ، مويدىن
نۇرھامىد ، نۇرئامەد ، نۇرئەھمەد	نۇرەمەت ، نۇرامەت
مىرئامەد ، مىرئەھمەد	مىرەمەت

قوشۇلۇپ كەلگەندە ، تەبئىي ھالدا ئۆزگىرىپ كەتكەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئاتا	ئاتىخان ، ئاتىجان
ئابا	ئابىخان
دادا	دادىخان ، دادجان
ئانا	ئانىخان ، ئانىقىز ، ئانىخىنىم
سەلمە	سەلمىخان
ھەلمە	ھەلمىخان
سارە	سارىخان
ھەپزە	ھەپزىخان ، ھەپزىگۈل
جەمىلە	جەمىلخان ، جەمىخان ، جەمىلەم

8 . ئەرەبچىدىن قوبۇل قىلىنغان بەزى ئىسىملارنىڭ باش بوغۇمى تەلەپ بويىچە «ئە» تەلەپپۇز قىلىنىشى كېرەك . ئەمما ، ئۇيغۇر تىلىدىكى تاۋۇشلارنىڭ ماسلىشىش قانۇنىيىتىگە ئاساسەن ، «ئە» بوغۇمى «ئا» غا ئۆزگىرىدۇ . دەرۋەقە ، بۇ خىل ئۆزگىرىش تەبئىي ھالدا ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئېھتىياجى بويىچە بارلىققا كەلگەن . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
سەلام	سالام
كەمال	كامال
ۋەھھاب	ۋاھاب
كەرامەتۇللا	كارامىتۇللا
جەمال	جامال

9 . ئەرەبچىدىن قوبۇل قىلىنغان «ال» لىق ئىسىملارنىڭ بەزىلىرىدە «ل» تاۋۇشى چۈشۈپ قېلىش بىلەن بىللە ، ئۇلارنىڭ ئىككىنچى تەركىبىدىمۇ مۇئەييەن ئۆزگىرىش بولغان . مەسىلەن :

توغرىسى	ئۆزگىرىشلىرى
ئابدۇلمەجىد	ئابدۇمىجىت
ئابدۇلۋاھاب	ئابدۇۋاھاپ
ئابدۇلغەپۇر	ئابدۇغوپۇر
ئابدۇلكەرىم	ئابدۇكېرىم
ئابدۇلجەلىل	ئابدۇجىلىل

10 . ئۇيغۇر ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرىدا ئۆزگىرىشكە ئالاقىدار يۇقىرىقىلاردىن باشقا ، يەنە تۆۋەندىكىدەك بىرنەچچە خىل ئەھۋال بار :

(1) بەزى ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى تەركىبلەردىن «م» ۋە «جان» لار قوشۇلۇپ كېلىپ ، شۇ خىل ئىسىملارنىڭ ئىزىزەت - ھۆرمەت مەنىسىنى كۈچەيتىپلا قالماستىن ، بەلكى ئىسىملارنى شەكىل جەھەتتىمۇ يېڭى تۈسكە ئىگە قىلىدۇ . مەسىلەن ، رەشىدە — رەشىدەم ، ئاتىكە — ئاتىكەم ، ئاسۇدە — ئاسۇدەم ، ساجىدە — ساجىدەم ، زەيتۇنە — زەيتۇنەم ، قارى — قارىم ، ھاجى — ھاجىم ، تاھىر — تاھىرجان ، زاھىر — زاھىرجان ، قاھىر — قاھىرجان ، ئەھمەد — ئەھمەدجان ، تۇرسۇن — تۇرسۇنجان دېگەنلەردەك .

(2) ئەسلىدە باشقا - باشقا ئىسىملار بولسىمۇ ، ئىستېمالدا ئۆزگىرىش جەريانىدا بىر - بىرىگە ئوخشىشىپ قېلىپ ، مەلۇم ئىسىم قايسى بىر ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشى ئىكەنلىكىنى دەرمەھەل پەرقلەندۈرگىلى بولمايدۇ . مەسىلەن :

ئىسىملار	ئۆزگىرىشى
ئايئەزىم ، ئازىم ، ئەزىم ، ئەزىمە	ئايزىم
ئابدۇلئەلىم ، ئابدۇلھەلىم	ئابلىلىم
ئاشىرە ، ھاشىر ، ئائىشە	ھاشىخان
ئابدۇتالىپ ، ئاتائالىپ ، ئەبۇتالىپ	ئاتالىپ
ئابدۇزارى ، ئەبۇزارى	ئابزارى ، ئوبزارى
ئەسئەدۇللا ، ئەسەدۇللا	ئەستۇللا
ئەلىيار ، ئىلىيار ، ئەلىيار	ئىلىيار
پەرىيزە ، پەرھىزە	پەرىزە
خالى ، ھەلىم	خالىم
ئەمىر ، ئۆمەر	ھەمىر
قۇببىدىن ، قۇتبىدىن	قۇپىدىن
سابىر ، ساۋۇق ، سابىت	ساۋاق ، ساۋىخان
مېھرۇللا ، مىرۇللا	مىرىللا
تالىئخان ، تەلھەخان	تەلەخان
مىرئەزەم ، مىرزام	مىرزەم
گۈلچىمەن ، گۈلچىنار	گۈلچىخان
گۈلجەمىلە ، گۈلجەمەت ، گۈلجەمئىيەت	گۈلجەم
مۇززەممىل ، مۇئەززەم ، مۇئزەم	مەزەم ، مۇزەم
مەئنۇر ، مەيىننۇر	مەنۇر ، مونۇر
مۇئىززىخان ، مۇساخان	مۇسىخان
مۇھىيدىن ، مۇھىدىن ، مۇئىدىن	مەيدىن ، مويدىن
نۇرھامىد ، نۇرئامەد ، نۇرئەھمەد	نۇرەمەت ، نۇرامەت
مىرئامەد ، مىرئەھمەد	مىرەمەت

تۇرئامەد ، تۇرئەھمەد	تۇرەمەت
شىرمۇھەممەد ، شىرمەرد	شىرمەت
تۇرئەلەم ، تۇرئەلا	تۇرەلەم
تۇرنسا ، تۇرقىز	تۇقىز
تۇرنساگۇل ، تۇرگۇل ، تۇتى ، تۇتىگۇل	تۇگۇل
ھەمىد ، ئەمىن	ئىمىخان
مەريەمخان ، مۇھەررەمخان ، مەريەمنىساخان	مەرەمخان ، مەخان
مۇھەممەدئەۋلا ، مۇھەممەدئەلا	مەتەۋلا
سەمئى ، سەمەد	سەمىخان

(3) بەزى ئىسىملار پەيدىنپەي ئۆزگىرىش ئارقىلىق بىر - بىرىدىن يىراقلاپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ، بىر مەنبەلىك ۋە ئوخشاش مەنىلىك ئىسىم بولسىمۇ ، بىر ئائىلىدىكى كىشىلەر تەرىپىدىن ئاڭسىز ھالدا ئايرىم - ئايرىم ئىسىم ئورنىدا قوللىنىلغان . نەتىجىدە ، ئاتىنىڭ ئىسمى بىلەن ئوغۇلنىڭ ، ئانىنىڭ ئىسمى بىلەن قىزنىڭ ياكى بىر ئۇيدىكى ئىككى پەرزەنتنىڭ ئىسمى ماھىيەتتە ئوخشاش ئىسىم بولۇپ قالغان . مەسىلەن :

ئەسلىي ئىسىم	ئاتىنىڭ ئىسمى	ئوغۇلنىڭ ئىسمى
مۇھەممەد	مەممەت	مەخمەت
ئەھمەد	ئەمەت	ئەخمەت
ئەسلىي ئىسىم	ئاننىنىڭ ئىسمى	قىزنىڭ ئىسمى
ئائىشە	ئايشەمگۇل	ھاشىمگۇل
ماريە	مەريەم	مارىگۇل ، مەرىگۇل

ئەسلىي ئىسىم	بىر ئائىلىدىن ئىككى پەرزەنتنىڭ ئىسمى	
سەئىدىن	سادىن	سەيدىن
ئارزۇ	ئازى	ھازى
ئەزىم	ئايزىم	ھەزىم

(4) بەزى ئەرەبچە ئىسىملار (مۇئەننەس شەكلى) ئاياللارغا قوللىنىلغاندا ئۆزگەرمەيدۇ ، لېكىن ئەرلەرگە قوللىنىلغاندا (مۇزەككەر شەكلى) ئۆزگىرىپ كەتكەن . مەسىلەن :

ئىسىملار	ئاياللار ئۈچۈن	ئەرلەر ئۈچۈن
رەشىد	رەشىدە	رېشىت
مەنسۇر	مەنسۇرە	ماڭسۇر
كەرىم	كەرىمە	كېرىم
مەجىد	مەجىدە	مېجىت
شەرىپ	شەرىپە	شېرىپ

سەييىد	سەييىدە	سېيىت
مەۋلۇد	مەۋلۇدە	مەۋلۇت
ئابىد	ئابىدە	ئاۋۇت
ھەمىد	ھەمىدە	ھېمىت ، يېمىت
مەقسۇد	مەقسۇدە	مەخسۇت

يېغىنچاقلىغاندا ، كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ، جۇملىدىن قۇرۇلمىسى ۋە باشقا ئالاھىدىلىكلىرى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك تىل ئەملىيىتى ۋە مەدەنىي ھاياتىنىڭ نامايەندىسى . ئۇ ، گەرچە قوللىنىلىش جەريانىدا كۆپ خىل ئۆزگىرىش جەريانىنى باشتىن كەچۈرۈپ ، بۈگۈنكى ھالەتكە كەلگەن بولسىمۇ ، بىز ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئىلمىي بولمىغان ئۆزگىرىشلەرنى ۋە قىسمەن ئەھمىيەتسىز ، پاسسىپ نەرسىلەرنى ئاڭلىق ھالدا تۈزىتىشىمىز لازىم .

دەرۋەقە ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى ئۆزگىرىشلەر ئاز ئەمەس ، ئۇنىڭ ئۈستىگە مۇرەككەپ . ئۇنىڭ ھەممە جەريانلىرىنى ئىنچىكە ۋە تەپسىلىي كۆرستىپ بولۇش قىيىن . ئەمما ، بۇ ئۆزگىرىشلەرنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلىدىغان بولساق ، ئۇنىڭ بىر قىسمى تىلىمىزنىڭ فونېتىكىلىق خۇسۇسىيىتىگە ماس ھالدا بارلىققا كەلگەن ۋە تىلىمىزغا ئۆزلىشىپ كەتكەن . شۇڭا ، ئۇنى پۈتۈنلەي چەتكە قاققىلى بولمايدۇ . مەسىلەن ، ئەرەبچىدىن قوبۇل قىلىنغان كىشى ئىسىملىرىنى شۇ تىلدا قانداق ئاتاشقا توغرا كەلسە ، شۇنداق ئاتاش كېرەك ، دېيەلمەيمىز ، ئەلۋەتتە . تىلىمىزنىڭ قانۇنىيىتىگە ئاساسەن ، ئاز - تولا ئۆزگىرىش بولىدۇ . گەرچە ، نامۇۋاپىق قوللىنىلغان بارلىق ئىسىملارنى تېزلا توغرىلاش ئاسان ئىش بولمىسىمۇ ، بىراق ، مەسئۇلىيەتسىزلىك ، ئاڭسىزلىق تۈپەيلىدىن كېلىپ چىققان بەزى ئۆزگىرىشلەرنى ، جۇملىدىن ئەسلىي ئاتىلىشىدىن يىراقلاپ كەتكەن ئىسىملار ۋە سەتلىمە ئىسىملارنى ھېچبولمىغاندا ئەدەبىي تىلدا ياكى مەتبۇئاتتا تۈزىتىپ قوللىنىپ ، توغرىسىنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ ، ئومۇملاشتۇرۇشىمىز لازىم .

فامىلە ھەققىدە

1. فامىلىنىڭ رولى ۋە ئەھمىيىتى

فامىلە — ئورتاق قانداشلىق مۇناسىۋىتىگە ئىگە بىر جەمەتنىڭ نام بەلگىسى ياكى نەسەبنامىسى ، ئۇ ۋارىسلىق قىلىش ـ قىلىنىش ئالاھىدىلىكىگە ئىگە . ئۇ كىشى ئىسىملىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ ، بىر جەمەتنىڭ نەسەبىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ ، ئۇرۇغ ـ تۇغقانلارنىڭ ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا بىر ـ بىرىنى ئۇنتۇماسلىقىغا ، ئىناق ئۆتۈشىگە ، ئائىلىنىڭ تارىخىنى بىلىۋېلىشىغا ، شۇنىڭدەك كىشى ئىسىملىرىنىڭ خاسلىقىنى گەۋدىلەندۈرۈشگە پايدىلىق . شۇڭا ، ئۇ ئۇرغۇن مىللەتلەردە كىشى ئىسىملىرىنىڭ مۇھىم بىر تەركىبىي قىسمى سۈپىتىدە خىزمەت قىلماقتا . ئۇ بىر مىللەتنىڭ مەدەنىيىتىنى چۈشىنىش ۋە ئۇنى ئىلگىرى سۈرۈشتە ، مۇنداقچە ئېيتقاندا ، بىر مىللەت ياكى جەمەتنىڭ مەنىۋى تۇرمۇشىنى ، مىللىي پسىخىكىسىنى ئىزچىللاشتۇرۇشتا كەم بولسا بولمايدۇ . ئىنسانلارنىڭ فامىلە قوللىنىشىنى بىلىشى مەلۇم نۇقتىدا كىشىلەرنىڭ ئۆز ـ ئۆزىنى بىلگەنلىكى ۋە فامىلىنىڭ مەدەنىيەت تارىخىدىكى رولىنى چوڭقۇر چۈشەنگەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ .

قەدىمكى دەۋرلەردە ، كىشىلەر قەبىلىلەر ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ئوخشاش بولمىغان بەلگىلەرنى قوللانغان ، بۇ تەدرىجىي يوسۇندا ئەڭ دەسلەپكى فامىلىگە ئاساس سالغان . قەدىمكى ئۇيغۇرلار قەبىلە ناملىرىنى ياكى بوۋىلىرىنىڭ ئىسىملىرىنى ئۆز ئىسمىنىڭ ئالدىغا قوشۇپ فامىلە ئورنىدا ئىشلەتكەن . مەھمۇد كاشغەرىي تۈركىي قەبىلىلەرنىڭ ئۇرۇقلىرى توغرىسىدا سۆزلەپ كېلىپ : «بۇ ئېيتىلغان ئۇرۇقلارنىڭ ناملىرى ئۇلارنى قۇرغان ئەڭ قەدىمكى بوۋىلىرىنىڭ ئىسىملىرىدۇر . ئەرەبلەردە ‹بەنى سەلىم› (سەلىم ئوغۇللىرى) ، ‹بەنى خەفاجە› (خەفاجە ئوغۇللىرى) دەپ يۈرگۈزۈلگىنىدەك ، ئۇلارمۇ ئۆز ناملىرىنى قەدىمكى ئاتا ـ بوۋىلىرىغا قاراپ شۇنداق يۈرگۈزىدۇ» دېگەن («تۈركىي تىللار دىۋانى» ، I تۇم 80 ـ بەت) . ئۇنىڭدىن باشقا ، ھەر خىل رەڭلەرنى ئۆزىگە فامىلە قىلغان ئەھۋالمۇ بار ئىدى ، ئورۇن ـ جاي ناملىرىمۇ فامىلە قىلىناتتى . ئىسلامىيەتتىن كېيىن ، يۇقىرى تەبىقىگە مەنسۇپ بەزى كىشىلەر مەخسۇس ئاتالغۇلارنى ئىزچىل ھالدا ئۆز ئىسىملىرىنىڭ بېشىغا ياكى ئاخىرىغا قوشۇپ ئىشلەتكەن . مەسىلەن ، ئاپپاق خوجا ئەۋلادلىرى «خوجا» (سەييىد) سۆزىنى فامىلە ئورنىدا داۋاملاشتۇرغان بولسا ، قۇمۇل ۋاڭ جەمەتىدىكىلەر «غازى» سۆزىنى ئۆزلىرىگە فامىلە قىلغان . زىيالىيلار تەبىقىسى ئىچىدە ئەرەب ئەنئەنىسى بويىچە ئۆز ئىسمى بىلەن ئاتىسىنىڭ ئىسمى ئوتتۇرىسىغا «بىن» (ئوغۇل) دېگەن سۆزنى قوشۇپ ، ئۆزىنىڭ كىملىكى ئوغلى ياكى قايسى جەمەتىنىڭ ئادىمى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈش ئادىتىمۇ يۈرگۈزۈلگەن .

ئۇنىڭدىن باشقا ، ئۇيغۇرلاردا يەنە لەقەم (لەقەب) ئىشلىتىش ئادىتىمۇ بار ئىدى . ئۇ ھەرقانداق ئادەمنىڭ مەيلى ئۇ زىيالىي ياكى دېھقان بولسۇن ، ئۆز ئىسىم ـ فامىلىسىدىن باشقا قوشۇلغان نامىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇمۇ بىر تەرەپتىن ، فامىلە ئىشلەتكەنگە ئوخشىشىپ كېتىدۇ . لەقەملەرمۇ ھەر خىل سەۋەب ۋە مەقسەتلەر بىلەن قوشۇلىدۇ . مەنە دائىرىسى جەھەتتىن مەلۇم بىر كىشىنىڭ ھۇنەر ـ كەسپى ، چىراي شەكلى ، تەققى ـ تۇرقى ، بەدەن ئەزالىرىدىكى كۆزگە چېلىقىپ تۇرىدىغان ئالاھىدىلىكلىرى ، مىجەز ـ خاراكتېرى قاتارلىقلارغا قاراپ قوشۇلۇشمۇ ، يەر ـ جاي ناملىرى ، ھايۋان ، ئۇچار قانات ناملىرىدىن ئېلىپ قوشۇلۇشمۇ مۇمكىن . دەرۋەقە ، لەقەملەرنىڭ ئىچىدە كەمىستىش ، مەسخىرە قىلىش تۇسىنى ئالغانلىرىمۇ بار . ئەمما ، كۆپ قىسىم لەقەملەر ئۇزاققىچە قوللىنىلىپ ، ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن فامىلە رولىنى ئويناپ ، بىر ئائىلىنىڭ ياكى ئەجدادىنىڭ نەسەبنامىسىگە ئايلىنىپ كېتىدۇ . بىراۋنى ئىزدىمەكچى بولغان ياقا يۇرتلۇق بىر كىشى ئۇنىڭ ئىسمى ، ئاتىسىنى سۈرۈشتۇرسە ئاسانلىقچە تاپالمىسىمۇ ، لېكىن ئۇ كىشىنىڭ لەقىمى بولغان بولسا ، كىشىلەر ئۇنىڭ بىرنەچچە ئەۋلادىنى ياكى ئەجدادىنىڭ ساناپ بېرەلەيدۇ . مانا بۇ لەقەمنىڭمۇ بەلگىلىك رولى بارلىقىنى كۆرسىتىدۇ . مەسىلەن ، رەھىم باپكار ، ئىمىن قوتاز ، ئابلا تۆگە ، تۇرسۇن قۇچقاچ ، ئەھمەد تايغان دېسە ، بۇ خىل لەقەمدىكى كىشىلەرنىڭ پەرزەنتلىرى ئەتراپتىكىلەرگە تېزلا تونۇشلۇق بولىدۇ . بىراق ھازىر لەقەممۇ كەم كۆرۈلىدىغان ئەھۋال بولۇپ قالدى .

ئۇيغۇر ئەدەب ـ شائىرلىرىدا ئىلگىرىدىن تارتىپ تەخەللۇس قوللىنىش ئادىتى بولۇپ ، ئۇمۇ لەقەمگە ئوخشاشلا كىشىلەرنىڭ ئىككىنچى بىر ئىسمىنى ئېيادە قىلىدۇ . ئەمما ئۇ ، ئاساسەن قەلەمكەشلەر ئەسەردە قوللىنىدىغان خاس ئىسمدۇر . مەسىلەن ، شائىرلار ئۆز غەزەللىرىنىڭ خۇلاسە مىسرالىرىدا (مەقتەئىدە) ئىسىم ئىشلىتىش ئېھتىياجى بويىچە ئۆزلىرى ئۈچۈن مەخسۇس ئەدەبىي لەقەملەرنى قوللىنىپ ، ئۇنى «تەخەللۇس» دەپ ئاتىشىدۇ . بۇ ئەرەبچىدە «خۇلاسىلىمەك» ، «ئاخىرلاشتۇرماق» ، «ئالاھىدىلىك» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ . ھازىرغىچە ئۇيغۇرلار ئارىسىدا ئىشلىتىلىپ كېلىۋاتقان تەخەللۇسلار ئومۇمەن «مەشرەب ، باغراش ، كروران ، زۇلپىقار» دېگەندەك ئىسىملاردىن ، «لۇتفى ، سەبۇرى ، تەجەللى ، سۇزۇك ، يارقىن ، ئۆتكۈر» دېگەندەك سۈپەت سۆزلىرىدىن ، شۇنىڭدەك ئاخىرىغا «ئى» قوشۇمچىسى قوشۇلۇپ سۈپەتلەشتۈرۈلگەن «قەشقەرى ، خوتەنى ، يېڭىسارى ، سايرامى» دېگەندەك يەر ـ جاي ناملىرىدىن ياكى سۈپەتلەشتۈرۈلگەن باشقا ئىسىملاردىن تەشكىل تاپقان . نۇرغۇن شائىرلار قەدىمدىن ھازىرغىچە مۇنداق تەخەللۇسلارنى ئۆز ئارزۇسىغا ئاساسەن ، ئورۇن ، زامان ، تۇرمۇش ، جەمئەت قاتارلىقلارغا باغلاپ ئەستايىدىل تاللىغان ۋە قوللانغانلىقتىن ، باشتا ئۆز ئىسمىنىڭ ئارقىسىغا قوشۇپ ئىشلىتىلگەن بولسىمۇ ، ئاخىرقى ھېسابتا ئەسلىي ئىسمىدەكلا ئۆزلىشىپ كەتكەن ، كېيىن ھەتتا ئەسلىي ئىسمىنىڭ ئورنىنى بېسىپ ، مەڭگۈ داۋاملاشقان . مەسىلەن ، ئاتايى ، سەككاكى ، لۇتفى ، نەۋايى ، زەلىلى ، نىزارى ، تەجەللى قاتارلىق كلاسسىك شائىرلىرىمىزنىڭ نامى ئۇلارنىڭ ئەدەبىي تەخەللۇسلىرى بىلەن مەشھۇر بولۇپ كەلدى .

دېمەك ، فامىلە قوللىنىش ياكى لەقەم ۋە تەخەللۇس ئىشلىتىش بىزدە ئەزەلدىن بار ئىدى . ھازىر تەرەققىي قىلغان نۇرغۇن مىللەتلەر فامىلە قوللىنىدۇ . بەزى دۆلەتلەردە فامىلە بىلەن قائىدە - نىزام بىرلا ۋاقىتتا بارلىققا كەلگەن . ئىنگلىزلار ، نېمىسلار ، رۇسلار ، خەنزۇلارنىڭ فامىلە قوللىنىدىغانلىقى ھەممىگە ئايان . مەسىلەن ، خەنزۇلاردا جەمئىي 600 خىلدىن ئارتۇق فامىلە بار . بەزى مىللەتلەردە گەرچە فامىلە بولمىسىمۇ ، ئەمما ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ ، ئۇلاردا ھامان فامىلە بارلىققا كېلىدۇ .

ياپونلارنىڭ فامىلە ئىشلەتكەن ۋاقتى ئانچە ئۇزاق ئەمەس ، يەنى بۇنىڭدىن 100 يىللار ئىلگىرى ئۇلاردا فامىلە يوق ئىدى . پەقەت ئاز سانلىق ئاقسۆڭەكلەر ، چامباشچىلار ، دوختۇرلارنىڭلا فامىلىسى بار ئىدى . مىڭجى يىللىرىدا ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق ، ياپونىيە ھاكىمىيەت بېشىدىكىلەر «ھەربىر ياپونىيە پۇقراسىنىڭ فامىلىسى بولۇشى كېرەك ، بۇ ھەربىر كىشىنىڭ ئادا قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيىتى» دېگەننى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، ئومۇمىي بۇيرۇق چىقارغان . شۇنىڭدىن كېيىن ياپونلار جەرىمانە تۆلەشتىن ئىلگىرى ئۆزلىرىگە فامىلە تاللىغان . مۇڭاپىق فامىلە تاپالمىغانلار ئىسىم تىزملىغۇچىلارنى تەكلىپ قىلىپ ، فامىلە تاللاتقۇزغان . ئىسىم تىزملىغۇچىلار ئۇلارنىڭ تۇرىدىغان ئورنى ، يۇرتى ، شۇغۇللىنىدىغان كەسپىگە ئاساسەن فامىلە بېكىتىپ بەرگەن . مەسىلەن ، بىر كىشى تاغلىق جايدا ئولتۇرىدىغان بولسا ، ئۇنىڭ فامىلىسى «تاغ ئۈستى» (شەنشاڭ) ، قارىغايلىقتا تۇرىدىغان بولسا «قارىغاي ئاستى» (سۇڭشيا) ، ئېتىز ئارىسىدا بولغان بولسا «ئېتىز ئارىسى» (تيەنجۇڭ) ، سۇ بېشىدا ماكانلاشقان بولسا «سۇ بېشى» ياكى «قۇدۇق ئۈستى» (جىڭشاڭ) دەپ ئاتالغان .

ئېيتىلىشچە ، ئەرەبلەرنىڭ ئىسمىدىمۇ بۇرۇنقى زامانلاردا فامىلە يوق ئىكەن . كېيىنچە بەزى شۆھرەتلىك قەبىلىلەردىن ياكى نامدار ئاقسۆڭەكلەر تەبىقىسىدىن كېلىپ چىققان كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئېسىلزادىلەردىن ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىش ئۈچۈن ، ئۆزىنىڭ ياكى دادىسىنىڭ ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا قەبىلە ياكى ئۇرۇقنىڭ نامىنى قوشۇپ ئاتىغان . شۇنىڭ بىلەن پەيدىنپەي فامىلە بارلىققا كەلگەن ۋە ئومۇملاشقان . ھازىر ئەرەبلەر كۆندىلىك ئالاقىدە كۆپىنچە پەقەت ئۆز ئىسمى ياكى ئۆز ئىسمىغا ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ ئاتاشنى ، ئۆز ئىسمىغا فامىلىسى ياكى لەقمىنى قوشۇپ چاقىرىشنى ئادەت قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئالاھىدە سورۇنلاردا ياكى مەتبۇئاتتا (يېزىقتا) ئۆز ئىسمى ، ئاتىسىنىڭ ئىسمى ، چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمى ياكى فامىلە ۋە ياكى لەقمىدىن ئىبارەت تولۇق ئوچ تەركىبلىك ئىسىم - فامىلىنى ئىشلىتىدۇ ، ئاندىن بۇ خىل ئىسىم ئېنىق قاراتمىلىققا ئىگە بولىدۇ . مەسىلەن ، مۇھەممەد ئىبراھىم سۇلايمان (ئۆز ئىسمى + دادىسىنىڭ ئىسمى + چوڭ دادىسىنىڭ ئىسمى) ، مۇھەممەد خەلىپە تۇنىسى (ئۆز ئىسمى + دادىسىنىڭ ئىسمى + فامىلىسى) ، جامالىدىن ئىبن ھىشام ئەنسارى (ئۆز ئىسمى + دادىسىنىڭ ئىسمى + لەقمى) .

ئۇلاردا فامىلە ئۇچۇن تاللانغان ئىسىملارنىڭ بەزىسى شۇ شەخسنىڭ ئارزۇسى بويىچە مەلۇم ئىش - ھەرىكەتنى ئىپادىلىشى مۇمكىن . شۇنىڭ بىلەن بىللە ، مەلۇم قۇش ، ھايۋان

ۋە ئورۇن - جاي ئىسىملىرىدىن ئېلىنىشىمۇ ياكى ئاتا - بوۋىلىرىنىڭ ئىسىملىرى قوبۇل قىلىنىشىمۇ مۇمكىن . مەسىلەن ، «نەسرۇددىن ھەسەن شەتتا» دېگەن ئىسىمدا «شەتتا» (زېمىستاننى كەتكۈزدى) فامىلە بولۇپ ، شۇ كىشى ئارزۇ قىلغان مەلۇم ھەرىكەتتىن ؛ «ئەھمەد ئەتىيە سەقر» دېگەن ئىسىمدا «سەقر» (قارچۇغا) فامىلە بولۇپ ، قۇشلارنىڭ ئىسمىدىن ؛ «سەلاھۇددىن مۇھەممەد ئەل بەقەرى» دېگەن ئىسىمدا «بەقەر» (كالا) فامىلە بولۇپ ، ھايۋانلار ئىسمىدىن ؛ «ئەلى سالىھ ئەل ئاسيۇتى» دېگەن ئىسىمدا «ئاسيۇت» فامىلە بولۇپ ، ئورۇن - جاي ئىسمىدىن ؛ «پەتھى مۇھەممەد كامىل» ، «مۇھەممەد مەھمۇد ئابدۇلۋەھھاب» دېگەن ئىسىملاردا «كامىل» ، «ئابدۇلۋەھھاب» لار فامىلە بولۇپ ، كىشى ئىسىملىرىدىن ئېلىنغان .

خۇيزۇلارنىڭمۇ ئۆزگىچە فامىلە ئىشلىتىش ئالاھىدىلىكى بولۇپ ، ئېيتىشلارغا قارىغاندا ، ئۇلارنىڭ فامىلىسىدىكى «ما» ئەرەب كىشى ئىسىملىرىدىكى «ماجىد» نىڭ ، «مۇ» فامىلىسى «مۇھەممەد» (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى) نىڭ باش ھەرپىدىن كەلگەنمىكەن .

بەزى فامىلىلەرنىڭ قىزىقارلىق ئارقا كۆرۈنۈشلىرى بولىدۇ . ئېيتىشلارغا قارىغاندا ، فۇجۇنىڭ چۈەنجۇ بازىرى دېڭىز بويىغا جايلاشقان بولۇپ ، قەدىمكى دەۋرده دېڭىز يولى بىلەن دۇن تارقىتىش ئۈچۈن كەلگەن ئەرەبلەرنىڭ بىر بۆلىكى مۇشۇ جايغا چۈشۈپ ئولتۇراقلىشىپ قالغان ئىكەن . شۇڭلاشقا ، بۇ يەردە مۇسۇلمانلار (خۇيزۇلار) بىرقەدەر مەركەزلەشكەن ھەمدە ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى «تۇڭ» ۋە «دىڭ» فامىلىلىك ئىكەن . «تۇڭ» فامىلىسى ئەينى ۋاقىتتىكى ئەرەبلەر تىككەن زەيتۇن دەرىخىنىڭ ، «دىڭ» بولسا ، «دىن» دېگەن سۆزنىڭ ئاھاڭ تەرجىمىسىدىن كەلگەن ئىكەن . شۇڭا ، چۈەنجۇ بازىرى «ستۇڭچېڭ» (زەيتۇن شەھىرى) دەپمۇ ئاتىلىدىكەن ۋە كىشىلەر بۇ شەھەردىكى «تۇڭ» ۋە «دىڭ» فامىلىلىكلەرنىڭ ئەجدادىنى مۇسۇلمان ياكى ئەرەب دەپ بىلىشىدىكەن («ئەرەب تىلى ۋە ئەرەب مەدەنىيىتى» بېيجىڭ 1998 - يىلى نەشرى) .

بۇلار ، فامىلە ئىشلىتىشنىڭ بەلگىلىك رولى ۋە ئەھمىيىتىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ .

2. فامىلە قوللىنىشنى ئومۇملاشتۇرۇش مەسىلىسى

فامىلە قوللىنىش مەدەنىي ھاياتىمىزدا بىزنىڭ ئالدىمىزغا قويۇلغان يېڭى ، زۆرۈر ۋە جىددىي بىر مەسىلىدۇر . بىز فامىلە قوللىنىشنى قانچە بالدۇر ئىشقا ئاشۇرساق ، بىر تەرەپتىن ، ئىسىملارنى مەدەنىي قويۇش ، مەدەنىي ئاتاشنى ، يەنە بىر تەرەپتىن ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى قېلىپلاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش مەقسىتىگە شۇنچە تېز يېتەلەيمىز .

خەلقىمىزنىڭ ئىلىم - مەرىپەت سەۋىيەسىنىڭ ئۆزلۇكسىز ئېشىشىغا ئەگىشىپ ، مۇقىم ۋە ئومۇمىيۈزلۈك فامىلە قوللىنىشنى ئىشقا ئاشۇرۇش تەشەببۇسى ۋە بۇ جەھەتتىكى تەلەپ كۈنسېرى كۈچەيمەكته . بىز نۆۋەتتىكى ئىسلاھات دولقۇنىنىڭ تۇرتكىسىده ، ئىسىم قويۇش جەھەتتىكى تۇرلۇك يېتىشسىزلىكلەر ۋە ئىللەتلەرنى تۈزىتىش بىلەن بىرقاتاردا ، فامىلە قوللىنىشنىمۇ ئەملگە ئاشۇرۇشىمىز لازىم .

فامىلىنى ئومۇملاشتۇرۇش دەرۋەقە ئوڭاي ئىش ئەمەس . مۇتەخەسسىسلەر ۋە ئالاقىدار ئورۇنلار ئومۇم خەلقنى فامىلە قوللىنىشقا چاقىرىش بىلەن بىللە ، ھۆكۈمەت تارماقلىرىمۇ بۇ خىزمەتنى كۆچلۈك قوللىشى لازىم . فامىلىنى قانداق شەكىللەە قوللىنىش ۋە فامىلە ئۇچۇن قانداق سۆزلەرنى تاللاشمۇ ئەلۋەتتە ئاسانلا بىرلىككە كەلتۇرگىلى بولمىدىغان ئىش ئەمەس . فامىلىنى قاچاندىن باشلاپ قوللىنىشنى بەلگىلەش تېخىمۇ بالدۇرلۇق قىلمىدۇ . پەرمان چۈشۈرگەن ، ۋاقىت بەلگىلەپ بەرگەن بىلەن ، كەڭ ئاممىنىڭ قوبۇل قىلىشىنى قولغا كەلتۇرۇش ئۇچۇن بەلگىلىك شەرت - شارائىت ھازىرلانمىسا بولمايدۇ . ئاممىنىڭ سەۋىيەسى ، قوبۇل قىلىش ئىقتىدارى ، مايىللىقى بىلەن ھېسابلاشماي ، ئالدىراقسانلىق بىلەن قىلغان ئىش مەغلۇبىيەت بىلەن ئاخىرلىشىدۇ ، خالاس . ئۇنىڭ ئۈستىگە ، ئۇيغۇر ئىسىم - فامىلىلىرى توغرىسىدىكى ئەڭ بۇرۇنقى ئىزدىنىشلەرگە سەممىيەتسىزلىك قىلمىدىغان ئىشلارنى قىلماسلىقىمىز كېرەك .

ھازىر بىزدە ئاتىنىڭ ئىسمى فامىلە ئورنىدا ئىشلىتىلۇاتىدۇ . بۇ گەرچە يامان ئىش بولمىسىمۇ ، لېكىن ئىككىنچى ئەۋلادتىلا ئۆزگىرىپ كېتىپ ، بىر جەمەتنىڭ تۇراقلىق نامى بولالمايۋاتىدۇ . مول مەدەنىيەت ئەنئەنىسىگە ئىگە بىر مىللەت ئەزالىرى ئۇچۇن فامىلىسىز كېتىۋېرىش كەلگۈسىدىن ئېلىپ ئىيتقاندا ، ئەجدادىنى يىتتۈرۈپ قويۇشقا ئېلىپ بارىدۇ . بەزى نەۋرىلەرنىڭ بۇرۇن ئۆلۈپ كەتكەن چوڭ دادىلىرىنىڭ ئىسمىنى بىلمەسلىكى ياكى ئۇنتۇپ كېتىشى يىتتۈرۈشنىڭ دەسلەپكى ئامىللىرىنىڭ كۆرۈلۈشكە باشلىغانلىقىنىڭ چۈشەندۈرىدۇ . ئاتىسىنىڭ ئىسمىلا فامىلە ئورنىدا ئىشلىتىلسە ، ئۇ فامىلە بولالمايلا قالماستىن ، بەلكى ئوخشاش ئىسمىلارنىڭ كۆپىيىپ كېتىشىنى تېزلىتىۋېتىدۇ . بىر سىنىپ ، بىر ئىدارە ، بىر مەھەللىدىلا ئۆزىنىڭ ئىسمىمۇ ، ئاتىسىنىڭ ئىسمىمۇ ئوخشىشىدىغان كىشىلەر ئۇچراپ تۇرىدۇ . بىرەر مەكتەپ ، كوچا ياكى بىرەر يېزىدا ئوخشاش ئىسمىلار تېخىمۇ كۆپ تېپىلىدۇ . بۇ خىل ئەھۋالدا تۇرلۇك ئالاقە ئىشلىرى مەلۇم ئاۋارىچىلىك ۋە ئۇقۇشماسلىقلارغا دۇچ كېلىدۇ ، ئىسمىلارنىڭ ئالاھىدىلىكىمۇ يوقاپ چىقىدۇ . جۈملىدىن ، «مۇھەممەد تۇرسۇن» دېگەن قوش ئىسىم بىلەن ، ئۆزىنىڭ ئىسمى «مۇھەممەد» ، ئاتىسىنىڭ ئىسمى «تۇرسۇن» بولغانغا ئوخشاش مۇشۇنداق كىشى ئىسىملىرىنى ئاڭلاش ۋە ئاتاشتا پەرقلەندۈرگىلى بولماي قالىدۇ . شۇڭا ، بىز پەرزەنتلەرگە ئىسىم قويۇشقا دىققەت قىلىش بىلەن بىللە ، فامىلە قوللىنىشنى جەزمەن ئويلىشىشىمىز كېرەك . ئۇ پەقەت يازغۇچى ، شائىرلار ياكى ئاز ساندىكى زىيالىيلار ئۈچۈنلا مۇۋاپىق كېلىپ ، ئادەتتىكى ئاممىنىڭ قوللىنىشىغا ماس كەلمەيدىغان ياكى ياراشمايدىغان نەرسە ئەمەس ، بەلكى ھەر ساھە ، ھەر قاتلام كىشىلىرىنىڭ ئورتاق ۋەزىپىسى . ئۇيغۇرلارغا ئوخشاش مەدەنىيەتلىك مۇنداق بىر مىللەت ئەزالىرىنىڭ فامىلىسىز كېتىۋېرىشى ، بىر تەرەپتىن ، ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ تارىخىي ئەنئەنىسىگە خىلاپ ، يەنە بىر تەرەپتىن ، «ھازىرقى زامان مىللەتلىرىنىڭ قاتارىدا ئىسىم - نەسەبلىك بىر مىللەت بولۇشىمىز» غا نۇقسان يەتكۈزىدۇ («ئىبراھىم مۇتىئي ئىلمىي ماقالىلىرى» مىللەتلەر نەشرىياتى ، 1990 - يىلى 10 - ئاي نەشرى ، 403 - بەت) .

بۇگۈنكى كۈندە ، كىشىلەر ئۆز ئىسىملىرىغا ۋە فامىلە قوللىنىش مەسلىسىگە قىزغىن مۇئامىلە قىلمىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالدى . بىز فامىلە قوللانغاندا ، ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ نامى ياكى ئۆزىمىز ياخشى كۆرگەن بىرەر نامنى قوبۇل قىلساقمۇ بولىدۇ ، ئۇنى قەدىمكى ئىسىملار ياكى ھازىرقى ئىسىملار ئىچىدىن تاللىساقمۇ بولىدۇ ، شۇنداقلا باشقا مىللەتلەرنىڭ فامىلە تاللاشتىكى ياخشى ئۇسۇلىدىن پايدىلانساقمۇ بولىدۇ . ھازىرقى فامىلە قوللىنىۋاتقانلارنىڭ رايى ئۇلار فامىلە قىلغان سۆزنىڭ قايسى تىلغا مەنسۇپ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، ئۇسۇل جەھەتتە ئەرەبلەرگە ئوخشاش ئۇچ ئىسىم سىستېمىسى بويىچە بىر پۈتۈن ئىسىم - فامىلە قوللىنىشقا مەركەزلەشمەكتە ، يەنى فامىلىنىڭ ئورنىنى ئۆز ئىسمى ۋە ئاتىسىنىڭ ئىسمىدىن كېيىنكى ئۈچىنچى ئىسىم (ئاخىرقى ئىسىم) ئورنىدا تۇرغۇزۇپ ، ئۇنى ھەربىر ئەۋلاد داۋاملىق ھالدا ئۆزىنىڭ ئۈچىنچى ئىسمى قىلىپ قوللانماقتا . مەسىلەن ، ئادىل + مۇھەممەد + تۇران ؛ سۇبھى + ئادىل + تۇران ؛ مۇتەللىپ + سىدىق + قاھىرى ؛ تاھىرجان + مۇتەللىپ + قاھىرى ، دېگەنلەرگە ئوخشاش .

دەرۋەقە ، بۇ تىلىمىزغا ، ئۆرپ - ئادىتىمىزگە ۋە ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ خاراكتېرى ۋە قوللىنىلىش ئالاھىدىلىكىگە ئۇيغۇن كېلىدۇ . مۇشۇنداق بولغاندا ، گەرچە ئىسىملار ئۆزىراپ كەتكەندەك ھېس قىلىنسىمۇ ، لېكىن ئوخشاش ئىسىملارنىڭ كۆپىيىپ كېتىشىدىن ساقلىنىپ ، ئىسىملارنى تېخىمۇ كونكرېتلىققا ۋە خاسلىققا ئىگە قىلغىلى بولىدۇ .

بىز فامىلە قوللانغاندىن كېيىن ، ئادەتتىكى ئەھۋالدا ئىخچام بولۇشنى كۆزدە تۇتقاندا ، ئاتىنىڭ ئىسمىنى قىسقارتىپ ، ئۆز ئىسمى ۋە فامىلە شەكلىنى قوللانساقمۇ بولىدۇ . لېكىن ھازىرچە ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا فامىلە بولمىغىنى بىلەن ، ئاتىنىڭ ئىسمى ئۆز ئىسمىنىڭ ئارقىسىغا كېلىپ ، مەلۇم جەھەتتىن فامىلە رولىنى ئوتتەگەچكە ، ئىسمىلارنى بەلگىلىك ئېھتىياج تۇپەيلىدىن قىسقارتىپ يېزىشقا توغرا كەلسە ، ئۆز ئىسمىنىڭ باش ھەرپىنى ئېلىش ، ئاتىسىنىڭ ئىسمىنى قىسقارتىۋەتمەسلىك ، فامىلىسى بارلارنىڭ ئۆز ئىسمىنىڭ باش ھەرپىنى ئېلىش ، فامىلىسىنى قىسقارتىۋەتمەسلىك كېرەك . ئېيتىلىشتا ، ئاتىنىڭ ئىسمىنى قىسقارتىپ ئۆز ئىسمى بىلەن فامىلىنىلا قوللىنىشقىمۇ بولىدۇ ، لېكىن مەتبۇئاتتا ۋە تۇرلۇك ھۆججەت ، كىنىشكا ، ئانكېتلەردە ئۇچ ئىسمىنى تولۇق قوللىنىش ، ئۇنى ھەربىر ئەۋلاد شۇنداق قىلىش كېرەك . ئورگانلىرىمىز ، مۇتەخەسسىسلىرىمىز يېتەكلەپ ، كەڭ زىيالىيلار ۋە ئاڭلىق ئامما قىزغىن قوللىسىلا بۇ نىشان يېقىن كەلگۈسىدە رېئاللىققا ئايلىنىپ ، فامىلە ئارقىلىق كىشىلەر ئاخىرى قانداشلىقنىڭ بەلگىسىگە ئىگە بولۇپ ، مەدەنىيەت ئاساسىنى تېخىمۇ پۇختا تۇرغۇزالايدۇ .

ئەنئەنۋى ئسسم قويۇش تەرتىپلىرى

1. ئسسم قويۇشنىڭ تەييارلىقى ۋە مەزمۇنى

ئۇيغۇر خەلقى ئۇزاق تاريخقا ، شانلىق مەدەنىيەت ئەنئەنىسىگە ئىگە بولۇپ ، بارلىق مەدەنىيەت مۇۋەپپەقىيەتلىرى قاتاردا ، ئۇزىگە خاس ئسسم قويۇش ئادىتىنى بارلىققا كەلتۈرۈپ ، دۇنيا ئسسم مەدەنىيىتىگىمۇ بەلگىلىك تۆھپە قوشقان .

قەدىمكى تەبىئەت ئىلاھىيەتچىلىكى دەۋرىدە ، ئۇيغۇرلار ئۆز پەرزەنتلىرىگە تەبىئەتكە ، جۇملىدىن ئاسمان جىسىملىرىغا ، ھايۋاناتقا ، ئۇچار قاناتلارغا ، گۈل - گىياھلارغا ، دەل - دەرەخلەرگە ، تەبىئەت ھادىسلىرىگە ، زېمىن ۋە سۇغا دائىر ئسسملارنى قويۇش بىلەن بىللە ، ئسسمنىڭ قۇدرىتىگە ئىشىنىش ئادىتىنى شەكىللەندۈرگەن ئىدى . «بوۋاقنا كۆپ كېسەل تەگسە ، ئسمى ئېغىر كېتىپتۇ ، دەپ قاراپ ، ئەسلىدىكى ئسسمنى ئاددىيراق مەندىكى ئسسمغا يۆتكىۋېتەتتى» («شىنجاڭ تەزكىرىسى» 1996 - يىل 4 - سان 49 - بەت) . چۈشكە تەبىر بېرىشتىمۇ ، چۈش كۆرگۈچىنىڭ ئسسمنىڭ مەنىسىگە قارىلاتتى . ئەگەر ئسسم ياخشى بولسا ، ئۇنى مۇلاھىزە قىلىپ ، ئاندىن كۆرگەن چۈشكە تەبىر بېرىلەتتى . دېمەك ، بۇ يەردە كىشى ئسسمى بىلەن چۈشنىڭ ۋە چۈش مەنىسىنىڭ مۇناسىۋىتى بارلىقى قەيت قىلىنغان («قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئىلمىي ژۇرنىلى» 2004 - يىل 1 - سان) . بالىغا كۆز تەگمەسلىك ئۈچۈن ، ئادەتتە كىشىلەرنىڭ نەزەرى چۈشمەيدىغان ناھايىتى تۆۋەن نەرسىلەرنىڭ ئسمىنى قويۇشاتتى . ئەمما ، كىشىلەر ئارىسىدا «نامرات كىشى ئۆز پەرزەنتىگە چىرايلىق ئسسم قويسا ، ئۇ چوڭ بولغاندا ئېسىلزادىگە ئايلىنىدۇ» دەيدىغان ئەقىدىمۇ بار . ئۇيغۇرلار بۇددا دىنىغا ئېتىقاد قىلغان مەزگىللەردىمۇ ، ئسسم بىلەن پەرزەنتنىڭ تەقدىرى زىچ باغلىنىشلىق دېگەن قاراش مەۋجۇت ئىدى . ئسسم قويۇش مۇراسىمىدا ، بوۋاقنى ئاق كىگىزگە يانقۇزۇپ ، كىگىز بىلەن بىللە يۆگەپ ، بوسۇغا ئاستىدىن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق ئۇزاق ئۆمۈر تىلىنەتتى .

ئسلام دىنى تارقالغاندىن كېيىن ، ئەرەب ئسسم مەدەنىيىتىمۇ سىڭىپ كىردى ، ئەنئەنىۋى ئسسم قويۇش تەرتىپلىرىمۇ قويۇق دىنىي تۇس ئالدى . بۇ دەۋرگە كەلگەندە ئۇيغۇرلارنىڭ ئسسمنىڭ قۇدرىتىگە ئىشىنىش ئېڭى بىلەن ئەرەبلەرنىڭ ئسسم ئەقىدىچىلىكى ئىدىيەسى بىر - بىرىنى ئىلگىرى سۈرۈپ ، بىر گەۋدىلەشتى . بالا تۇغۇلۇپ ئۈچ كۈنگىچە ، بەزى جايلاردا يەتتە كۈنگىچە ئسسم قويۇش ، ئۇچ كۈن ئىچىدە ئۆلۈپ كەتكەن ، تېخى ئسسم قويۇلمىغان بالىغا جەزمەن ئسسم قويۇپ ئاندىن يەرلىكىدە قويۇش ، بالىغا رەسمىي ئسسم قويۇشتىن بۇرۇن ، تۇغۇلغان ۋاقتىدىلا ئوغۇل بولسا «ئابدۇللا» (ئاللانىڭ بەندىسى) ، قىز بولسا «ئابىدە» (ئاللاغا ئىبادەت قىلغۇچى ئايال) دەپ ۋاقتىلىق ئاتاپ تۇرۇش ئادەتكە ئايلاندى .

ئسلام ئەقىدىسى بويىچە بالىنىڭ ئاتا - ئانىدا تۆت ھەققى ، مۇئىداقچە ئېيتقانىدا ، ئاتا - ئانىنىڭ بالا ئالدىدا تۆت تۈرلۈك مەجبۇرىيىتى بار دېيىلىدۇ : ئۇنىڭ بىرىنچىسى ، ياخشى ئسسم قويۇش ؛ ئىككىنچىسى ، تۆت ياش ، تۆت ئاي ، تۆت كۈنلۈك بولغاندىن باشلاپ ، ئېغىزىغا ئىلىم سېلىش ؛ ئۈچىنچىسى ، بالاغەت يېشىغا يەتكەندە تۈرمۇشلۇق قىلىش ؛ تۆتىنچىسى ، تىرىكچىلىك يولىنى كۆرسىتىپ بېرىشتىن ئىبارەت .

شۇڭا كىشىلەر ئسسم قويۇشقا سەل قارىماستىن ، بەلكى پۈختا تەييارلىق قىلىپ ، ئسسمنى رەسمىي قائىدە - يوسۇن بويىچە قويغان . ئۇيغۇرلار ئارىسىدا ئومۇملاشقان ئسسم قويۇش ئادىتى بويىچە بوۋاقنىڭ ئاتا - ئانىسى شۇ يۇرت ياكى مەھەللىنىڭ ئاقساقاللىرى ، مۆتىۋەر مويسىپىتلىرى ، ئىمام - مەزىنلىرى ياكى مولىلىرىنى چاقىرىپ ھەمدە ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ئىچىدىكى پىشقەدەملەرنى ، خۇسۇسەن بوۋاقنىڭ چوڭ دادا ، چوڭ ئانىلىرى ، تاغا - ھاممىلىرىنى ئۆيگە دەرقەمتە قىلىپ ، ئالدى بىلەن بالىغا قانداق ئسسم قويۇش ھەققىدە مەسلىھەتلىشىدۇ . ئسسم قويۇشقا كۆپىنچە دىنىي زاتلار تەكلىپ قىلىنىدۇ . ئەگەر ئۇلار بولمىغاندا مويسىپىتلەردىن بىرى ياكى تۇغقانلار ئىچىدىكى پىشقەدەملەردىن بىرى تەكلىپ قىلىنسىمۇ بولىدۇ . ئەينى ۋاقىتتا ئاتا - ئانىلار كۆڭلىگە بىرەر ئسسمنى پۈككەن بولسا ، كۆپچىلىكنىڭ سەمىگە سىلىپ ، شۇ ئسسمنى قويۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلىدۇ . ناۋادا ئۆزلىرى قانداق ئسسم قويۇشنى ئالدىن ئويلاشمىغان ياكى ئويلىشىشقا ئۈلگۈرمىگەن بولسا ، ئىمام ياكى موللامنىڭ ئېغىزىغا قارايدۇ . ئسسم قويۇشقا تەكلىپ قىلىنغۇچى ئۇ ھالدا يەڭگىللىك بىلەن ھۆكۈم چىقارماستىن ، ئاۋۋال مۇقەددەس كىتاب «قۇرئان كەرىم» گە ۋە باشقا ئەرەبچە ، پارسچە مەشھۇر كىتابلارغا قاراپ ، مۇشۇ كىتابلاردا زىكرى قىلىنغان ئسسملاردىن ئوغۇل ياكى قىزغا مۇۋاپىق كېلىدىغان بىر ئسسمنى تاللاپ ، بوۋاقنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ رازىلىقى بىلەن رەسمىي بېكىتىدۇ . ئۇنىڭدىن قالسا ، مەلۇم مۇددىئاغا ئاساسەن ، مەنىلىك ، چىرايلىق ، ئاز ئۇچرايدىغان ئەرەبچە ، پارسچە ياكى ئۇيغۇرچە ئسسملار قويۇلىدۇ . قەدىمكى ئۇيغۇرچە ئسسملارمۇ ئېتىبار بىلەن تاللىنىدۇ . بەزىدە ، ئۆلۈپ كەتكەن ئاتا - بوۋىلارنىڭ ئسسملىرى يۆتكەپ قويۇلۇشىمۇ مۇمكىن . دىنىي كىتابلاردىن ئېلىنغان ئسسملارنى ، جۇملىدىن ئەرەبچە ، پارسچە ئسسملارنى كىشىلەر «مۇسۇلمانچە ئسسم» دەپ ئالاھىدە ئەتىۋارلايدۇ . دىنىي ئەقىدە بويىچە بولغاندىمۇ ، مۇسۇلمان پەرزەنتى بولغۇچىغا ياخشى ئسسم قويۇش «ساۋاب» ، ئسسمنى ياخشى قويماسلىق «ئەيىب» دەپ قارىلىدۇ . شۇڭا ، ئادەتتە «سۈپۈرگە ، چورۇق ، پالتا ، كەكە ، يانتاق ، ئەخلەت ، چاۋار ، كېپەك ، بوسۇغا ، توقا» دېگەنگە ئوخشاش ئسسملارنى قويۇش مەكرۇ (نەپرەتلىك ، كىشىلەرگە ياقمايدۇ) دېيىلىدۇ .

ئسسم قويۇشنىڭ كونكرېت مەزمۇنى مۇنداق : ئسسم قويغۇچى ئاۋۋال تەرەت ئېلىپ ئىككى رەكئەت شۈكۈر نامىزى ئوقۇيدۇ («ئايەتۇل كۇرسى» ۋە «لەقەد جائەكۇم» ئايەتلىرى ئوقۇلىدۇ) ، نامازنى ئسسمنى قويۇپ بولۇپ ئوقۇسىمۇ بولىدۇ .

بۇ ئارىلىقتا پەرزەنتنىڭ ئانىسى بوۋاقنى پاكىز ، يېڭى كۆرپىگە زاكىدايدۇ ۋە دادىسى نامازدىن كېيىن ئسسم قويغۇچىنىڭ قولىغا ئەكىلىپ بېرىدۇ . ئسسم قويغۇچى ئورنىدىن

تۇرۇپ ، جاينامان ئۇستىدىلا بوۋاقنى «ئەئۇزۇ بىللاھى مىنەششەيتانىر رەجىم ، بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم» دەپ قولىغا ئېلىپ ، بالىنىڭ بېشىنى شىمالغا ، پۇتىنى جەنۇبقا ، يۈزىنى غەربكە (قىبلىگە) قىلىپ تۇتۇپ تۇرۇپ ، ئوڭ قولىغا ئەزان : «ئاللاھۇ ئەكبەر» (تۆت قېتىم) ، «ئەشھەدۇ ئەللائىلاھە ئىللەللا» (ئىككى قېتىم) ، «ۋەئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەر رەسۇلۇللا» (ئىككى قېتىم) ، «ھەييە ئەلەسسەلات» (ئىككى قېتىم) ، «ھەييە ئەلەلفەلاھ» (ئىككى قېتىم) ، «ئاللاھۇ ئەكبەر» (ئىككى قېتىم) ، «لائىلاھە ئىللەللا» (بىر قېتىم) ؛ سول قولىغا تەكبىر ئوقۇيدۇ . تەكبىر دېگىنىمىز ، ئەزاننىڭ تېزراق ئوقۇلۇپ تەكرارلىنىشى بولۇپ ، پەقەت «ھەييە ئەلەلفەلاھ» دىن كېيىن «قەد قامەتىسسەلات» (ئىككى قېتىم) ئارتۇق ئوقۇلمىدۇ .

ئەزاننىڭ مەنىسى مۇنداق : ئاللا ئۇلۇغدۇر ، گۇۋاھلىق بېرىمەنكى ، ئاللادىن ئۆزگە ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر . يەنە گۇۋاھلىق بېرىمەنكى ، مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسىدۇر . نامازغا كېلىڭلار ، نىجاتلىققا كېلىڭلار ، نامازغا تۇرىدىغان ۋاقىت بولدى . ئاللا ئۇلۇغدۇر ، ئاللادىن ئۆزگە ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر .

ئەزان بىلەن تەكبىر ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ، تۇركىي تىل (ئۇيغۇرچە) بىلەن مۇنداق دېيىلىدۇ : ئۆزلىرىنىڭ ئاسمانىدىن چۈشكەن بەخت ـ سائادەتلىك ئاتلىرى ئاسمان ۋە يەر يۈزىنىڭ پەرىشتىلىرى ۋە بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ گۇۋاھلىقى بىلەن «╳ ئاخۇن» ياكى «╳ خېنىم» بولغاي . ئاندىن ئىسىم قويغۇچى بالىنى جاينامان ئۇستىدە يۇمۇلىتىدۇ (بىر قېتىم) ، ئارقىدىن يەنە قولىغا ئېلىپ ، ئىسمىنى مۇبارەكلەپ بولغاندىن كېيىن ، دادىسىغا تۇنۇقۇرىدۇ (بەزىلەر ئاننىڭ قولىغا بېرىدۇ دەپ قارايدۇ) . دېمەك ، ھەرقانداق بوۋاقنى ئىسىم قويغاندا ، ئەزان بىلەن تەكبىر ئېيتىلىدۇ ، شۇڭا جىنازا نامىزىدا ئەزان بىلەن تەكبىر ئېيتىلمايدۇ . جاينامان ئۇستىدە يۇمۇلىتىش مەزكۇر پەرزەنتنىڭ ئۆلگەندە جاينامازغا يۆگەپ ، نامىزىنى ئوقۇپ يەرلىكىدە قويۇلىدىغان مۇسۇلمانلارنىڭ جۇملىسىدىن بولۇشىنى ئارزۇ قىلىشنىڭ ئىپادىسى ھېسابلىنىدۇ .

ئاخىرىدا ، ھەممەيلەن تەڭ قول كۆتۈرۈپ دۇئا قىلىدۇ . ئىسىم قويغۇچى ئۇنلۇك ھالدا بىرىنچى دۇئادا مۇنداق دەيدۇ : «ئاللاھۇممە رەببى ھازىھىد دەئۇەتىت تامماتى ۋەسسەلاتىل قائىمەتى ئاتى مۇھەممەدىننىل ۋەسىيلەتە ۋەلفەزىيلەتە ۋەددەرەجەتەل رەفىيئەتە ۋەبئەسھۇ مەقامەل مەھمۇدەنىل لەزى ۋەئەتتەھۇ ۋەرزۇقنا شەفائەتەھۇ يەۋمەل قىيامەتى ئىننەكە لا تۇخلىفۇل مىئات بىرەھمەتكە يا ئەرھەمەر راھىمىن .»

مەنىسى مۇنداق : ئى باراخۇدايا ، مۇشۇ كامىل دەۋەتنىڭ ئىگىسى سەن ، مۇشۇ ئوقۇلغان نامازنىڭ ئىگىسىمۇ سەن ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بىزلەر ئۈچۈن ۋاستە بولۇشنى ، پەزىلەت ۋە يۇقىرى دەرىجىنى ئاتا قىلغىن ، ئۇنى سەن ئۆزۈڭ ۋەدە قىلغان ، ئۇنىڭغا خاس بولغان مەقامدا تۇرغۇزغىن ، قىيامەت كۈنىدە بىزگە ئۇنىڭ شاپائىتىنى رىزقى قىلغىن ، شەكسىزكى ، سەن ۋەدەڭگە خىلاپلىق قىلمايسەن ، ئى ئاللا ، سەن رەھمدىللەرنىڭ ئەڭ رەھمدىلى سەن .

ئىككىنچى دۇئادا مۇنداق دەيدۇ :

«ئاللاھۇممە ئەجئەل ھازىل ۋەلەدە (ھازىھىل بىنتە) مىنەت تەۋۋابىينە ۋە مىنەل مۇتەتەھھىرىينە ۋە مىنەس سالىھىينە ۋە مىنەل مۇخلىسىينە ۋە مىنەش شاكىرىينە ۋە مىنەس سابىرىينە ۋە مىنەل لەزىينە لا خەۋفۇن ئەلەيھىم ۋەلاھۇم يەھزەنۇن .»

مەنىسى مۇنداق : ئى ئاللا ، بۇ ئوغۇلنى (قىزنى) تەۋبە قىلغۇچىلاردىن ، پاك يۈرگۈچىلەردىن ، ياخشىلاردىن ، مۇخلىسلاردىن ، نېمەتلىرىڭگە شۈكۈر قىلغۇچىلاردىن ۋە بالاغا سەۋرى قىلغۇچىلاردىن قىلغىن . بۇ بالىنى غەم ـ قايغۇسىز كىشىلەر قاتارىدا قىلغىن .

دۇئادىن كېيىن بوۋاقنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئىسىم قويغۇچىغا ھەدىيە بېرىدۇ . ئەگەر نامرات بولۇپ ، ھەدىيە بېرىشكە يېتىشەلمىسە ئاغزاكى رەھمەت ئېيتسىمۇ بولىدۇ .

بىزدە ، ئىسىم قويغان كۈنى ئىسىم قويۇش تەرتىپلىرى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ، ئاتا ـ ئانا بولغۇچى ئىسىم قويۇشقا داخىل بولغۇچىلارنىڭ ھەممىسگە بىردەك رەھمەت ئېيتىش ، ئىسىم قويغۇچىغا ئۆزى بىلىپ نەق پۇل ۋە رەخت قويۇش ، ئالدىن تەييارلىق قىلغان بولسا ، داستىخان سېلىپ چاي سۇنۇش بىرقەدەر كۆپ ئۇچرايدىغان رەسمىيەت شەكلى ھېسابلىنىدۇ . ئەمما ، ھازىرقى ۋاقىتتا بەزىلەرنىڭ ئىسىم قويغۇچىغا بېرىدىغان ھەدىيەنى چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىشى ، باشقىلارنىڭ ئۇلارنى دوراپ تېخىمۇ بىر بالداق يۇقىرى كۆتۈرۈشى ، ھەتتا بەزى ھەشەمخور سودىگەرلەرنىڭ ئات تويى قىلىپ ، كاتتا زىياپەت بېرىشى ۋە ئومۇميۈزلۈك سوۋۇغا تەقدىم قىلىشى ھاجەت ئەمەس .

ھازىر بەزى ئورۇنلاردا ئالايىتەن مېھمان چاقىرىپ يۇرمەستىن ، ئاتا ـ ئانىلار ئۆزلىرىلا بىرەر مويسىپىت تۇغقىنىنى تەكلىپ قىلىپ ياكى قوۇدىلار ئۆزئارا يىغىلىپلا ئاددىي ھالدىكى ئىسىم قويۇش رەسمىيىتىنى بېجىرىدۇ . ئەگەر ئىسىمنى بىرەر ھەپتە ئىچىدە قايتا ئۆزگەرتىشكە ياكى مەلۇم مەزگىل ، مەلۇم يىللاردىن كېيىن باشقا ئىسىم قويۇشقا توغرا كەلسە ، رەسمىيەت تېخىمۇ ئاددىي بېجىرىلىدۇ . مەسىلەن ، شۇ ئۆيدە توي ، نەزىر ئۆتكۈزۈلگەن ياكى ھېيت ـ ئايەم مۇناسىۋىتى بىلەن مېھمان چاقىرىلغان پەيتكە توغرىلاپ ، پەرزەنتنىڭ يېڭى ئىسمىنى كۆپچىلىككە جاكارلىۋەتسىلا كۇپايە . يېقىندىن بۇيان ، ئىسىم ئۆزگەرتىشتە گېزىتكە ئېلان بېرىش شەكلى قوللىنىلۋاتىدۇ ، بۇ تېخىمۇ ياخشى ئۇسۇل . بەزى جايلاردا ئىسىم قويۇش تەرتىپلىرىمۇ تولۇق ئورۇندىلىپ كەتمەيدۇ ، مەزمۇنىمۇ پەرق قىلىدۇ . مەسىلەن ، موللا ـ ئۆلىمالارنى چاقىرىشقا ئامال بولمىغان ياكى مويسىپىتلەر ئىچىدە يۇقىرىقى دۇئالارنى تولۇق بىلمەيدىغانلار بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا ، ئوڭ قولاققا ئەزان ، سول قولاققا تەكبىر ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن ، تۇركىي تىل بىلەن ئېيتىلمىدىغان ئىسىم قويۇش كەلمىسىنى دەپ ، بوۋاقنى جاينامان ئۇستىدە يۇمۇلىتىپ ، ھەممەيلەن بىرلىكتە ئىسمىنى ئۇنلۇك مۇبارەكلەيدۇ . بەزىدە ئىككى رەكئەت نامازمۇ قىسقارتىلىدۇ .

ئايرىم ئورۇنلاردا شۇ جاينىڭ ئۆرپ ـ ئادىتى بويىچە بوۋاقنى جاينامان ئۇستىدە يۇمۇلىتىش ئورنىغا بالىنىڭ مەرتىۋىسى ئۇستۇن بولسۇن دەپ قىبلە تامدىكى تەكچە ياكى مورا بېشىغا ئېلىپ قويۇپ ، ئاندىن دۇئا قىلىپ ، ئاخىرىدا ئاتا ـ ئانىسىنىڭ قولىغا

تۇتقۇزىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، جايناماز ئۈستىدە يۈمۈلىتىپ بولۇپ ، ئاندىن بىرەر ئېگىز جايغا ئېلىپ قويۇپ ، دۇئانىڭ ئورنىغا ئاددىي مۇبارەك سۆزى (« ئاسماندىن چۈشكەن سائادەتلىك ئاتلىرى مۇبارەك بولغاي » دېگەن كەلىمە) بىلەن ئىسىم قويۇشنىڭ ئاخىرلاشتۇرىدىغان ئادەتمۇ بار .

2. ئىسمىنى ئاخىرغىچە توغرا داۋاملاشتۇرۇش كېرەك

دەرۋەقە ، ئىسىم قويۇشتا رەسمىيەتنىڭ قانداق بېجىرىلىشى مەلۇم رايوندىكى ئاممىنىڭ ياكى مەلۇم جەمەتنىڭ ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن ئەنئەنىسىگە باغلىق . شۇڭا ، ئىسىم قويۇش تەرتىپىنىڭ تولۇق بولۇش - بولماسلىقى ، ئۇنداق ياكى مۇنداق بولۇشى مۇھىم ئەمەس ، بىز ئۇچۇن مۇھىم بولغىنى يەنىلا ئىسمىنى ياخشى تاللاش ، توغرا ئاتاش ، ئۆزگەرتىۋەتمەسلىك ، ئاخىرغىچە توغرا داۋاملاشتۇرۇش . بۇ شۇ ئائىلە ، شۇ پەرزەنت ئۈچۇن ئىسىم قويۇشنىڭ ئەڭ ياخشى شەرتى ، كىشىلەرنىڭ ئۆز ئەۋلادلىرىنى ، شۇنىڭدەك ئۆز - ئۆزىنى قەدىرلىگەنلىكىنىڭ ئەڭ ياخشى ئىپادىسى .

باشقا مىللەتلەرنىڭمۇ ئۆزىگە خاس ئىسىم قويۇش ئادەتلىرى بولىدۇ . ئۇلارنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئۆسۈلى قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، بىز ئۇلاردىن ئىسمىنىڭ مەنىسىگە ئېتىبار بېرىشنى ، ئەتىۋارلاپ قويغان ئىسمىنى شۇنىڭغا مۇناسىپ ھالدا ، باشتىن - ئاخىر تولۇق ، توغرا ئاتاشنى ئۆگىنىشىمىز لازىم . خۇسۇسەن ئەرەبلەرنى مىسالغا ئالساق ، ئۇلار ئىسمىنى ئەزان توۋلاپ قويغان چاغدا قانداق ئاتىغان بولسا (ئەسلىي تەلەپپۇزى قانداق بولسا) ، مەيلى ئۇ كىشى مۆتىۋەر بولسۇن ياكى ئادەتتىكى پۇقرا بولسۇن ، مەيلى چوڭ ياكى كىچىك بولسۇن ، مەيلى ئۆيدە ياكى سىرتتا بولسۇن ھەرقاچان كامىل تەلەپپۇز قىلىدۇ . ئەگەر كىمدەكىم بىراۋنىڭ ئىسمىنى توغرا ئاتىمىسا ياكى ئۆزگەرتىۋەتسە ، بۇ ، ئىسىم ئىگىسى ئۈچۇن ھۆرمەتسىزلىك قىلغانلىق ، ئاتىغۇچىغا نىسبەتەن ئاھانەت ھېسابلىنىدۇ . دېمەك ، ئىسمىنى ئۆزگەرتىۋەتمەسلىك ئەرەبلەرنىڭ ئۆز قېرىنداشلىرىغا بولغان مۇھەببىتىنى ، ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە ساپاسىنى ئىپادىلىشىنىڭ بىر ۋاستىسى . شۇڭا ، ئۇلاردا بىر ئىسمىنىڭ كۆپ خىل ئۆزگىرىپ ، ئەسلىي ئاتىلىشىدىن يىراقلاپ كېتىش ئەھۋالى كۆپ ئەمەس .

ئەكسىچە ، بىزدە « مۇھەممەد » دېگەن بىر ئىسمىنىڭ 7 - 8 خىل ، « ئائىشە » دېگەن بىر ئىسمىنىڭ 9 - 10 خىل ، « مەريەم » ياكى « مەريەمنىسا » ، « خوجا » ، « ئۇبەيدۇللا » دېگەن ئىسىملارنىڭ ئون نەچچە خىل ئۆزگىرىشلىرى بار . يېڭى بىر ئەۋلاد دۇنياغا كۆز ئاچقاندا ، ئاتا - ئانىلار ئۆزلىرىنى ناھايىتى بەختلىك سانىشىدۇ . پەرزەنتلىرىگە ئىسمىنى ياخشى قويۇش ، ئەڭ ياخشى ئىسىم قويۇش ئۈچۇن پايپىتەك بولىدۇ ۋە تۇغقانلارنى ، قولۇم - قوشنىلارنى گۇۋاھ قىلىپ ، ئاللانىڭ ئىسمىنى چاقىرىپ تۇرۇپ ، بالامغا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمىنى قويدۇم ، پەيغەمبىرىمىزنىڭ ئايالىنىڭ ئىسمىنى قويدۇم ، مەريەم ئانىمىزنىڭ ئىسمىنى قويدۇم ، « خوجا » ، « ئۇبەيدۇللا » دېگەن ياخشى مەنىلىك ، چىرايلىق ئىسىملارنى قويدۇم دەپ خۇشال بولىدۇ . لېكىن ئىسىم قويۇش ئاخىرلىشىپ ،

ھېچقانچە ۋاقىت ئۆتمەيلا « مۇھەممەد » نى « مەت » ، « ئائىشە » نى « ھاشى » ، « مەريەم » نى « مەخان » ، « خوجا » نى « غوجاق » ، « ئۇبەيدۇللا » نى « ئەبەي » دېيىشكە باشلايدۇ . بۇ ، نېمىدېگەن مەسئۇلىيەتسىزلىك - ھە !

ئىسىم قويۇش بىر كىشىنىڭ ھاياتىدىكى ئىنتايىن مۇھىم باسقۇچ . بۇنىڭدا ئىسمىنى قانداق ئۆسۈل بىلەن قويۇش ۋاقىتلىق ئىش ، ئەمما ئىسمىنى توغرا ئاتاش شۇ كىشىنىڭ ئۆمۈرلۈك چوڭ ئىشى ، ئۇنىڭ ھۆرمىتى ۋە مەدەنىيەت دەرىجىسىنى بىلدۈرىدىغان مۇھىم بەلگە . ئۆلىما ۋە مويسىپىتلىرىمىزنىڭ كۆپچىلىكى ئىسمىنى ئەزان توۋلاپ قويغاندا ، ئەزەلدىن توغرا ۋە تولۇق ئاتاپ ، ئالاھىدە پاساھەت بىلەن تىلغا ئالىدۇ . بىز بۇ يەردە ئىسىم قويغۇچىلاردىن يەنە شۇنى ئۆتۈنىمىزكى ، ئىسىم قويۇش سورۇنىدا ئاتا - ئانىلارغا ۋە ئىسىم قويۇشقا قاتناشقان بارلىق ئۇرۇق - تۇغقان ، يۇرتداشلارغا ئىسمىنى كامىل ئاتاشنى ، ئۆزگەرتىۋېتىشكە بولمايدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈشىمىز ، ئۆزىمىز باشلامچىلىق بىلەن توغرا تەلەپپۇز قىلىشىمىز لازىم . ئىسىم تاللىغاندىمۇ شۇ ئىسمىنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىش ئېھتىمالىنى چوقۇم نەزەرگە ئېلىپ ، ئاسان ئۆزگىرىپ كەتمەيدىغان ئىسىملارنى تاللاشقا ئەھمىيەت بېرىشىمىز ، ئەڭ ياخشىسى ئۆزگەرتىۋەتمەسلىكىمىز لازىم . دېمەك ، ئىسىم قويۇشتا ئۇنىڭ تەرتىپىدىنمۇ بەك ، ئۇزاق مۇددەت توغرا داۋاملىشىشقا كاپالەتلىك قىلىشىمىز ، بۇنى پۈتۈن مىللەتنىڭ ئورتاق مەسئۇلىيىتى دەپ تونۇشىمىز كېرەك .

ئېنىقكى ، ئىسمىنى مۇمكىنقەدەر توغرا ئاتاش كۆپچىلىكنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشىدۇ . چۈنكى ، ئۆز ئىسمىنىڭ خاتا ، كەمتۈك ، قوپال ، سەت چاقىرىلىشىنى ياقتۇرىدىغان ئادەم بولمىسا كېرەك . ئىشىنىشىمىز كېرەككى ، بۇگۈنكى كۈندە ئۆز تىلىمىزدا پېزىلغان ، بىرقەدەر مۇكەممەل كىشى ئىسمىلىرى ئىزاھلىق لۇغەتلىرىنىڭ بارلىقتا كېلىشىگە ئەگىشىپ ، ئىسمىنى كىتابقا ئاساسەن قويۇش ۋە توغرا قوللىنىش مەسىلىسىگە كۆڭۈل بۆلىدىغان كىشىلەر بارغانسېرى كۆپەيمەكتە . يېقىنقى گېزىت - ژۇرناللارغا ، رادىيو - تېلېۋىزىيەلەرگە دىققەت قىلىدىغان بولساق ، بۇرۇن ياخشى تاللانمىغان ، مەنىسىنى ياخشى چۈشەنمىگەن ، مەلۇم مۇددىئانى ئاساس قىلمىغان ۋە كېيىن توغرا ئاتالمىغان كۆپلىگەن ئىسىملارنىڭ ئەمدىلىكتە ئۆزگەرتىلۋاتقانلىقىنى ۋە توغرا تەلەپپۇز قىلىنىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىمىز . مانا بۇ كىشىلەردىكى يېڭىچە ئىسىم مەدەنىيىتىگە بولغان بىر خىل ئىنتىلىش ۋە مايىللىقنىڭ ئىپادىسى . بىز بۇ خىل يۈزلىنىشنى ۋاقتىدا قوللىساقلا ، ئىسىملارنى ياخشى تاللاش ، توغرا ئاتاش ، توغرا قوللىنىش ، گۈزەللەشتۇرۇش ۋە ئىلمىيلەشتۈرۈش ئاساسىدىكى يېڭى يۈكسىلىش چوقۇم بارلىقتا كېلىدۇ . شۇ چاغدىلا بىز ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ رولىنى ياخشى جارى قىلدۇرۇپ ، ئۇنى ھەقىقىي تۇرمۇش ئىچىگە كىرگۈزگەن بولىمىز .

ئۇيغۇر كشى ئىسملىرىدا ئىپادىلەنگەن دىنىي ئالاھىدىلىك

كىشى ئىسملىرى ئىنسانىيەت جەمئىيىتىگە خاس ئالاھىدە ھادىسە بولۇپ ، باشقا تىل ھادىسلىرىگە ئوخشاش مۇھىم ئەھمىيەتكە ۋە تەتقىق قىلىش قىممىتىگە ئىگە . ئۇنىڭ شەكىللىنىشى جەمئىيەت ، مەدەنىيەت ، تارىخىي مۇھىت ، دىنىي ئېتىقاد ۋە تىل قاتارلىقلار بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك . ئۇنىڭ مەزمۇنى ۋە تەرەققىياتىغا ئىنتايىن مول مەدەنىيەت ، تارىخ ۋە دىن ئىندىزىلىرى سىڭگەن بولىدۇ ؛ ئۇ كىشىلەرنىڭ دىنىي ئېتىقادى ، پەزىلىتى قاتارلىق مەنىۋى ئامىللارنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ .

ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرىمۇ باشقا مىللەت كىشى ئىسملىرىغا ئوخشاش ئۆزىدە قويۇق دىنىي ئېتىقاد ئالاھىدىلىكىنى ئىپادىلىگەن . بۇددا دىنى ھۆكۈمران ئورۇندا تۇرغان مەزگىللەردە بۇتقا چوقۇنۇش ئېتىقادىمۇ تەبىئىي ھالدا ئۇلارنىڭ ئىسملىرىدا گەۋدىلەنگەن . مەسىلەن ، كىشىلەر ئۆز پەرزەنتلىرىگە تويىن (راھىب) ، بۇرخان (تەڭرى ، بۇددا) ، بۇرخان قۇلى ، نوم قۇلى دېگەندەك ئىسملارنى قويغان .

مىلادىيە 10 ـ ئەسىردە ئىسلام دىنى شىنجاڭغا تارقىلىپ ، ناھايىتى تېز كېڭەيدى . بۇ دىن ئۇيغۇرلارنىڭ سىياسىي ، ئىجتىمائىي ، ئىلىم ـ پەن ، مەدەنىيەت ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا غايەت زور تەسىر كۆرسىتىپلا قالماي ، بەلكى ئۇلارنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشى ، كۆزقارىشى ، شۇ قاتاردا ئىسىم قويۇش ئادەتلىرىگىچە ئومۇميۈزلۈك تەسىر كۆرسەتتى . شۇنىڭ بىلەن ، ئىلگىرىكى كىشى ئىسملىرى تەدرىجىي شاللىۇېتىلىپ ، ئۇنىڭ ئورنىنى ئىسلام دىنى ئېتىقادى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىسملار ئالدى . ئېيتىشلارغا قارىغاندا ، جاھىلىيەت دەۋرىدە ئەرەب يېرىم ئارىلىدىكى ئۇرۇق ـ قەبىلىلەرمۇ كۆپ خۇدالىق دىنغا ۋە بۇتقا چوقۇنغان بولۇپ ، قۇياشقا ئېتىقاد قىلىدىغانلار كۆپىنچە «ئابدۇششەمس» (قۇياشنىڭ قۇلى) دەپ ئىسىم قويسا ، ئايال ئىلاھ مەناتقا ئېتىقاد قىلغۇچىلار ئۆزلىرىگە «ئابدۇمەنات» (مەناتنىڭ قۇلى) دەپ ئىسىم قويۇشقان ؛ تايىپنىڭ چاسا تېشى لاتقا چوقۇنغۇچىلار ئۆزلىرىگە «ئابدۇللات» (لاتنىڭ قۇلى) دەپ ئىسىم قويغان . ئەينى ۋاقىتتا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام «ئابدۇللات» ئىسىملىك بىرىنىڭ ئىسمىنى «ئابدۇللا» (ئاللانىڭ قۇلى) غا ئۆزگەرتىپ بەرگەن .

ئىسلام دىنىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرىنىڭ كۆپ قىسمى ئەرەبچە ئىسملار بولغانلىقى سەرتىدا ، ئەنئەنىۋى ئىسىم قويۇش تەرتىپلىرىمۇ كۆچلۈك دىنىي تۈس ئالدى . بۇنىڭ بىلەن ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرى ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسلام دىنى ئېتىقادىنى ئىزھار قىلىشىنىڭ بىر خىل ۋاستىسىگە ئايلاندى . مۇنداق ئىسملارنىڭ تۈرلىرى تۆۋەندىكىچە :

(1) ئاللانىڭ ئىسمى ياكى سۈپەتلىرىنى ئىسىم قىلىپ قويۇش . ئىسلام دىنىدا «ئاللا

ھەممىنى ياراتقۇچى» دېيىلىدۇ . ئۇنىڭ 99 گۈزەل ئىسمى بار . بۇ ئىسملار ئاللانى مەدھىيەلەيدۇ ، ھەربىر گۈزەل ئىسىم بىر مەدھىيە سۆزىدىن تۈزۈلگەن . مەسىلەن ، ئەلھەمىد (مەدھىيەلەنگۈچى) ، ئەلمەجىد (ھۆرمەتلەنگۈچى) ، «ئەلھەلىم» (كەڭ قورساق) ، ئەلقادىر (ھەممىگە قادىر) دېگەنلەردەك . بۇ گۈزەل سۈپەتلەرنى ئىسىم قىلىپ قويغۇچىلار ئۆزىنىڭ ئاللاغا بولغان كۆچلۈك ئېتىقادىنى نامايان قىلىش ئۈچۈن ، ئادەتتە ئاللانىڭ نامىنىڭ ئالدىغا «ئابدۇ» (قۇل ، بەندە) دېگەن سۆزنى قوشىدۇ . مەسىلەن ، «ئابدۇلۋاھاب ، ئابدۇرەھمان ، ئابدۇللا ، ئابدۇلھەلىم» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(2) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرىنى ئىسىم قىلىش .① مۇناسىۋەتلىك كىتابلاردا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرى بايان قىلىنغان . سۈرىيەدە تۈزۈلگەن «دەلائىلۇل خەيرات» (ياخشىلىقنىڭ دەلىللىرى) دېگەن كىتابتا 201 ئىسىم ۋە سۈپەت كەلتۈرۈلگەن . پاكىستاندا نەشر قىلىنغان «مەجمۇئەتۇ ۋەزائىف» (مەجبۇرىيەتلەر توپلىمى) دېگەن قوللانمىدا 105 ئىسىم ۋە سۈپەت بېرىلگەن . بۇمۇ كىشىلەرنىڭ ئىسىم تاللىشىدىكى مۇھىم نىشانلىرىنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ . مەسىلەن ، مۇھەممەد (دائىم مەدھىيەلەنگۈچى) ، ئەھمەد (ئەڭ ماختىغۇچى) ، مەھمۇد (مەدھىيەلەنگەن) ، رەسۇل (ئەلچى) ، مۇستاپا (خىللانغان) دېگەنلەردەك .

(3) «مۇھەممەد» نى ئۆز ئىچىگە ئالغان قوش تەركىبلىك ئىسملارنى قوللىنىش . ئۇيغۇرلار «مۇھەممەد» دېگەن ئىسمىنى ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن ئۇنى پەرزەنتلىرىگە يالغۇز ئىسىم شەكلىدە قويغاندىن باشقا ، «مۇھەممەد» نى سۈپەت قىلىپ ، ئۇنىڭ ئاخىرىغا ياكى بېشىغا يەنە بىر مۇستەقىل ئىسمىنى قوشۇپ ، «مۇھەممەد» نى ئۆز ئىچىگە ئالغان قوش تەركىبلىك ئىسملارنى قوللىنىشقىمۇ ئىنتايىن ئەھمىيەت بەرگەن . مەسىلەن ، مۇھەممەدرەھىم ، (مەترەھىم) ، مۇھەممەدئەلى (مەمتىلى) ، مۇھەممەدنىياز (مەتنىياز) ، مۇھەممەدئەمىن (مەتمەمن) ، توختىمۇھەممەد (توختىمەت) ، يارمۇھەممەد (يارامەت) دېگەنلەردەك .

(4) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ، ئاياللىرى ، پەرزەنت ۋە نەۋرىلىرى ، دوستلىرى (چاھاريارلار) نىڭ ئىسملىرىنى تاللاپ قويۇش . بۇ خىل ئىسملارمۇ ئۇيغۇر كىشى ئىسملىرىنىڭ ئالاھىدە مەنبەلىرىدىن بىرى بولۇپ ، دىنىي مەزمۇندىكى كىشى ئىسملىرى قاتارىغا كىرىدۇ . مەسىلەن ، ئابدۇلمۇتتەلىب ، ئابباس ، ئائىشە ، خەدىجە ، پاتىمە ، زەينەب ، ھەسەن ، ھۈسەين ، ئەبۇبەكرى ، ئۆمەر ، ئەلى ، ئوسمان قاتارلىقلار .

(5) ئاللانىڭ ئىسمىنىڭ ئالدىغا ھەر خىل ماختاش سۆزلىرىنى ياكى باشقا سۈپەتلەرنى قوشۇش ئارقىلىق ئۇنى ئىسىم قىلىپ ، ئاللاغا بولغان مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈش . مەسىلەن ، ھەببىۋللا (ئاللانىڭ دوستى) ، رەھمىتۇللا (ئاللانىڭ شەپقىتى) ، شۈكرۇللا

① ئىسىم قويۇشتا ، بىر ئادەمنىڭ ئۆچ ئوغلى بولسا ، ئۇنىڭ بىرىنىڭ ئىسمىنى «مۇھەممەد» قويۇش شەرت ، ئۇنداق بولمىغاندا ئۇممەتلىككە يارىمايدۇ ، دەيدىغان گەپ بار . «مۇھەممەد» دېگەن ئىسمىنىڭ كۆپ قويۇلۇشىدىكى بىر ئاساس مۇشۇ بولۇشى مۇمكىن .

(ئاللاغا رەھمەت) ، ھەمدۇللا (ئاللاغا مەدھىيە ئوقۇماق) ، خەيرۇللا (ئاللانىڭ ياخشىلىقى) دېگەنلەردەك .

(6) «دىن» دېگەن سۆزنىڭ ئالدىغا باشقا ئىسىملارنى قوشۇپ ئىسىم قىلىش . روشەنكى ، بۇ يەردىكى «دىن» دېگىنىمىز ، ئىسلام دىنىنى كۆرسىتىدۇ . كىشىلەر بۇ خىل ئىسىملارنى قوللىنىش ئارقىلىق ، ئۆزىنىڭ بۇ دىنغا بولغان ساداقىتىنى بىلدۈرگەن ياكى بۇ دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغان مۇسۇلمان ئىكەنلىكىنى ئىپادىلىگەن . مەسىلەن ، نۇرىدىن (دىننىڭ نۇرى) ، سالاھىدىن (دىننىڭ قورالى) ، شەمسىدىن (دىننىڭ قۇياشى) ، ئەنسەرىدىن (دىننىڭ ھىمايىچىسى) ، غىياسىدىن (دىننىڭ يارەمچىسى) دېگەنلەردەك .

(7) باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىسمىنى قويۇش . «قۇرئان كەرىم» دە 25 نەپەر پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى تىلغا ئېلىنغان . بۇلارنىڭ ئىچىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ يەنە «ئەھمەد» دەپ ئاتالغىنىدىن سىرت ، باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ پەقەت بىرلا ئىسمى تىلغا ئېلىنغان . مەسىلەن ، ئىبراھىم ، ئىسمائىل ، يەئقۇب (ياقۇب) ، يۈسۈپ ، ئىسھاق ، ئىلياس ، ئىدرىس ، يەھيا ، يۇنۇس قاتارلىقلارغا ئوخشاش . باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىسمى قوللىنىلغاندا ، بۇ خىل ئىسىملار كۆپىنچە يالغۇز ئىشلىتىلىدۇ . باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىسمى سۈپەت قىلىنىپ ، ئۇنىڭغا باشقا ئىسىملار قوشۇلۇپ ، قوش تەركىبلىك ئىسىم ياساشقا توغرا كەلسە ، يەنىلا «مۇھەممەد» ياكى «ئەھمەد» قوشۇلىدۇ . مەسىلەن ، مۇھەممەد يۈسۈپ ، مۇھەممەد ئىبراھىم ، يۈسۈپ ئەھمەد دېگەنلەرگە ئوخشاش .

باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىسمى گەرچە ئىبرانىي تىلىغا مەنسۇپ بولسىمۇ ، ئۇيغۇرلار ئۇنىڭ قانداق تىلغا تەۋە بولۇشىدىن ياكى قانداق مەنە بېرىشىدىن قەتئىينەزەر ، ئۇلارنى «قۇرئان كەرىم» دە زىكرى قىلىنغان ئىسىملار دەپ قاراپ ، ئەتىۋارلاپ ئىشلەتكەن .

(8) «قۇرئان كەرىم» نىڭ نامىنى ياكى ئۇنىڭ مەزمۇنلىرىنى ئىسىم قىلىپ قوللىنىش . «قۇرئان كەرىم» ئىسلام دىنىنىڭ مۇقەددەس كىتابى بولۇپ ، ئاللانىڭ سۆزى دەپمۇ ئاتىلىدۇ . ئۇنىڭ مەزمۇنى ئىنتايىن مول . ئۇ ، ئىسلام دىنى ئەھكاملىرىنىڭ ئاساسى ، ئىسلام دىنىنىڭ قانۇن - تۈزۈملىرىنمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ ۋە ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىگە چېتىلىدۇ . شۇڭا ، ئۇ مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي ئۆرپ - ئادەت ۋە تۇرمۇشىدا ئىنتايىن مۇھىم ئورۇنغا ئىگە . ئىسلام دۇنياسىدىكى ھەرقايسى مەزھەپ ۋە ئېقىملار «قۇرئان كەرىم» نى ئورتاق ھالدا ئۆزلىرىنىڭ نەزەرىيە ئاساسى قىلىدۇ . ئۇنىڭ ئۇيغۇرلارغا كۆرسەتكەن تەسىرىمۇ ئومۇميۈزلۈك بولۇپ ، بۇ ھال ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىمۇ ئەكس ئەتكەن . مەسىلەن ، پۇرقان («قۇرئان كەرىم» نىڭ باشقىچە ئاتىلىشى) ، ئايەت («قۇرئان كەرىم» نىڭ پاراگرافلىرى) ، فاتىھە («قۇرئان كەرىم» نىڭ «كىرىش سۆزى») ، تاھا («قۇرئان كەرىم» نىڭ 20 - سۈرىسى) ، ياسىن («قۇرئان كەرىم» نىڭ 36 - سۈرىسى) قاتارلىقلارغا ئوخشاش .

(9) ئىسلام دىنى ئەقىدىلىرى ۋە مۇراسىم - قائىدىلىرى نامىنى ئىسىم قىلىش . ئىسلام دىنى ئەقىدىلىرى ئاساسەن دىنىي ئېتىقاد ، دىنىي مەجبۇرىيەت (پەرز) ۋە ئۆشرە - زاكات بېرىپ تۇرۇشتىن ئىبارەت ئۈچ بۆلەكتىن تەركىب تاپىدۇ . دىنىي ئېتىقاد

ئاساسلىقى ئاللاغا ئىشىنىش ، ئاللانىڭ بىرلىكىگە ئىشىنىش ، ئاللاغا شەك كەلتۈرمەسلىك قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ ؛ دىنىي مەجبۇرىيەتلەر (پەرزلەر) ئىمان كەلتۈرۈش ، نامىاز ، روزا ، ئۆشرە - زاكات ، ھەج قىلىش قاتارلىق پائالىيەتلەرنى كۆرسىتىدۇ . دىنىي ئەقىدە ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ئىسىملاردىن تۆۋەندىكىلەرنى مىسال كەلتۈرۈش مۇمكىن : مەسلەن ، شەھىد (ئاللا ئۈچۈن ئۆزىنى تەقدىم قىلغۇچى) ، غازى (ئاللا يولىدا جەڭ قىلغۇچى) ، ئۆبەيد (ئىنتايىن چوقۇنغۇچى) ، ئابىد (چوقۇنغۇچى) ، ئىبادەت (چوقۇنماق) ، ئىمان (ئىشەنچ) ، ئەقىدە (ئېتىقاد) ، تائەت (ئىبادەت) ، ساجىدە (سەجدە قىلغۇچى ئايال) ، ئاقائىد (ئەقىدىلەر) ، ئىسلام (بويسۇنماق) ، مۇسلىم (مۇسۇلمان ، بويسۇنغۇچى) ، ئەئۇز (پاناھ تىلىمەك) ، دۇئا (ئاللانى چاقىرماق) دېگەنلەردەك . ئۇنىڭدىن باشقا ، دىنىي مۇراسىم - قائىدىلىرى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ئىسىملارمۇ ئاز ئەمەس . مەسلەن ، رۇزى (روزا تۇتماق) ، سائىم (روزا تۇتقۇچى) ، مەۋلىد (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلەش) ، مىئراج (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسمانغا چىقىشى) ، قۇربان (قۇربانلىق قىلماق) ، ئەيد (ھېيت) ، ئايەم (ھېيت كۈنلىرى) قاتارلىقلار .

(10) دىنىي دەرىجە - ئەمەل ناملىرىنى ئىسىم قىلىپ قوللىنىش . ئۇيغۇرلار ئىسلام دىنىغا چوڭقۇر ئەقىدە قىلىپلا قالماستىن ، بەلكى بۇ دىن بىلەن شۇغۇللانغۇچى مۆتىۋەر زاتلارنى ، مولا - ئۆلىمالارنى ھۆرمەتلەش يۈزىسىدىن ياكى ئۆز پەرزەنتلىرىنىڭ شۇلارغا ئوخشاش ئابرۇيلۇق زاتلاردىن ، دىنىي يۇقىرى تەبىقە كىشىلىرىدىن ، دىنىي ئىلىمگە كامىل كىشىلەردىن ، تەقۋادارلاردىن بولۇشىنى ئۈمىد قىلىپ ، تۇرلۇك دىنىي دەرىجە - ئەمەل ناملىرىنمۇ پەرزەنتلىرىنىڭ ئىسمى قىلغان . مەسلەن ، ھاجى (ھەج قىلغۇچى) ، قارى («قۇرئان كەرىم» نى قىرائەت قىلغۇچى) ، تالىب (ئوقۇغۇچى) ، خەلىپىتىم (مەھەللىۋى مەدرىسەنىڭ ئوقۇتقۇچىسى) ، دامۇللام (دىنىي ئىلىم بويىچە بۇخارادا ئوقۇپ كەلگەنلەرگە بېرىلىدىغان دىنىي دەرىجە نامى) ، مۇللام (بەلگىلىك دىنىي سەۋىيەگە ئىگە كىشى) ، ئەلەم (شەرىئەت مەھكىمىسىنىڭ دەلىلو تەكشۈرگۈچىسى) ، مۇپتى (ئىسلام دىنى قانۇننىسى شەرھلىگۈچى) ، ئىمام (نامازخان سەپىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ ، جامائەتكە يېتەكچىلىك قىلغۇچى) ، خوجا[1] (غوجى) ، سەييد[2] (سەيىت) دېگەنلەردەك .

(11) ھىجرىيە يىلنامىسىدىكى ئاي ناملىرىنى ئىسىم قىلىش . بۇ يىلنامە ئەرەب يىلنامىسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ . ئۇ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مەككىدىن مەدىنىگە كۆچكەن ۋاقىتىنى باشلىنىش قىلغان بولۇپ ، ئىسلام تارىخىدا مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ . ئەرەبلەر ھازىرمۇ بۇ يىلنامىنى مىلادىيە يىلنامىسى بىلەن ئوخشاش قوللىنىپ كەلمەكتە . شۇڭا ، ئۇيغۇرلار ئۇنىڭدىكى ئاي ناملىرىنمۇ پەرزەنتلىرىگە ئىسىم قىلىپ قويغان . مەسلەن ،

① خوجا — توغرا ئاتىلىشى بويىچە «خۇاجە ، خاجە» دېيىلىدۇ . ئۇ ، پارسچە ئىسىم بولۇپ ، ئۇيغۇرچىدا «ئۇستاز ، ئىگە» مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ . ئەمما كىشى ئىسىملىرىدا بەزىدە ئاللانى ۋە بەزىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرسىتىدۇ .

② سەييد — ئەرەبچە ئىسىم بولۇپ ، كىشىلەر ئادەتتە «سەيىت» دەپ تەلەپپۇز قىلىدۇ . ئۇيغۇرچىدا «خوجا» غا ئوخشاش مەنىگە ئىگە . شۇڭا ھەر ئىككىسى دىنىي ئىسىم ھېسابلىنىدۇ .

مۇھەررەم (1 ـ ئاي) ، سەپەر (2 ـ ئاي) ، رەجەب (7 ـ ئاي) ، شەئبان (8 ـ ئاي) ، رامىزان (9 ـ ئاي) ، زۇلھەججە (12 ـ ئاي) دېگەنلەردەك .

(12) ئەرەب ئاللىرىدىكى ئورۇن ـ جاي ، قەبىلە ناملىرىنى ۋە ئىسلام تارىخىدىكى مەزھەپ ناملىرىنى ئىسىم قىلىش . ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسلام دىنىغا بولغان ئېتىقادى ئۇلارنىڭ ئىسلام مەدەنىيىتىگە ، جۈملىدىن ئەرەب مەدەنىيىتىگە بولغان ھەۋەس ۋە ئىخلاسىنى كۆچەيتىپ ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئەرەب ئاللىرىدىكى ئورۇن ـ جاي ، قەبىلە ناملىرىنى ، ئىسلام تارىخىدىكى تۇرلۇك ئېقىم ۋە مەزھەپلەر ناملىرىنى ھەمدە ئۇنىڭغا ۋەكىللىك قىلغۇچى شەخسلەرنىڭ ئىسىملىرىنى قوللىنىشتەك ئەھۋالنى مەيدانغا كەلتۈرگەن . مەسىلەن ، مەككە (سەئۇدى ئەرەبىستانىدىكى مۇقەددەس جاي) ، مەدىنە (سەئۇدى ئەرەبىستانىدىكى ئۇلۇغ شەھەر) ، رىياد (سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ پايتەختى) ، مىنا (سەئۇدى ئەرەبىستانىدىكى تاغ نامى) ، قۇرەيش (قەدىمكى ئەرەب قەبىلىسى نامى) ، باغداد (ئىراقنىڭ پايتەختى) ، قاھىرە (مىسىرنىڭ پايتەختى) ، سۈرىيە (بىر ئەرەب دۆلىتى) ، پىرات (ئىراقتىكى دەريا نامى ، «ئىفرات» مۇ دېيىلىدۇ) ، ئەدەن (يەمەندىكى شەھەر) ؛ ھەنىپ (پاك ، توغرا ؛ ھەنەپى مەزھىپىدىكى كىشى) ، دەرۋىش① (رىيازەت چەككۈچى ، تەركىدۇنيالىق يولىنى تۇتقۇچى) ، ئىشان② (پىر ، شەيخ ؛ تەرىقەت يولىدا ماڭغۇچى) ، زاھىد (تەقۋادار) ، سۈپى (تەسەۋۋۇپچى) ، شافى (شاپائەتچى) ، مەھدى (توغرا يولغا ئېرىشكۈچى ؛ مەھدى مەزھىپىدىكى كىشى) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

(13) پەرزەنت تۇغۇلغاندىن كېيىن ئاللاغا بولغان تەشەككۈرىنى ئۆز تىلىدا ئىپادىلەپ ، ئۇنى ئىسىم قىلىش . مۇسۇلمانلار ، جۈملىدىن ئۇيغۇرلار پەرزەنتنى ئاللا ئاتا قىلىدۇ دەپ قاراپ ، ئۆزىنىڭ ئاللاغا بولغان چەكسىز مىننەتدارلىقىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ، باللىرىغا سەيىدنىياز (سەيىدكە بەخشەندە قىلىنغان ، ئاتۇئېتىلگەن) ، خوجانىياز (خوجىغا بەخشەندە قىلىنغان) ، خوجامبەردى ، ئاللابەردى ، ئىگەمبەردى ، شاھمبەردى (ھەممىنىڭ پادىشاھى بولغان ئاللا بەردى) ، ئاتاۋۇللا (ئاللا بەرگەن) دېگەنگە ئوخشاش ئىسىملارنى قويغان . بۇلارنىڭ كۆپ قىسمى گەرچە ئۇيغۇرچە ئىسىملار بولسىمۇ ، لېكىن شۇبھىسىزكى ، ئۇلاردىمۇ دىنىي ھېسسىيات ئاساس قىلىنغان .

يېغىنچاقلىغاندا ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ خاراكتېرىدا دىنىي تۇس ئىنتايىن گەۋدىلىك ۋە ئاساسىي سالماقنى ئىگىلەيدۇ . ئۇيغۇرلار ئۆز تۇرمۇشىدا دىندىن ئايرىلالمىغاندەك ، ئىسىم تاللاش ۋە قويۇشتىمۇ ئىسلام دىنى ئەقىدىسىنى مەركەز قىلغان . شۇڭا ، دىنىي مەزمۇندىكى ئىسىملار كۆپ بولۇپلا قالماي ، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ، باشقا مەزمۇندىكى ئەرەبچە ئىسىملار ، شۇنىڭدەك يەنە ھەر خىل مەزمۇندىكى پارسچە ئىسىملار ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا كۆپ سانىنى تەشكىل قىلغان . خەزىنىمىزدىكى پارسچە ئىسىملار ئەرەب مەدەنىيىتىنىڭ تۇرتكىسىدە پارسلارنىڭ ۋاستىسى بىلەن ، پارس كىشى ئىسىملىرى ۋە پارس تىلىدىكى ئەسەرلەرنى مەنبە قىلغان ئاساستا قوشۇلغان . بىز ئۇيغۇر كىشى

① ② دەرۋىش ، ئىشان — پارسچە ئىسىملاردۇر .

ئىسىملىرىنى قانچە چوڭقۇر تەتقىق قىلساق ، ئۇنىڭدىكى تۇرلۇك ئالاھىدىلىكلەرنى شۇنچە چوڭقۇر قېزىپ چىقالايمىز . دەرۋەقە ، ئۇنىڭدىكى دىنىي ئالاھىدىلىك يۇقىرىقى مەزمۇنلار بىلەنلا چەكلەنمەيدۇ . بۇ پەقەت مېنىڭ دەسلەپكى قەدەمدە ھېس قىلغانلىرىم ، كۆپچىلىكنىڭ بۇ ھەقتە مۇھاكىمە يۈرگۈزۈپ بېقىشىنى ئۈمىد قىلىمەن .

ئۇيغۇر كشى ئىسملىرىنىڭ يەرلىك ئالاھىدىلىكى ۋە ئىجتىمائىيلىقى

كشى ئىسملىرى شۇبھىسزكى يەرلىك ئالاھىدىلىككە ۋە ئىجتىمائىيلىققا ئىگە. چۈنكى ئۇ ئىسىم قويۇلغۇچى تۇرغان دۆلەت، رايون، يۇرت، شۇنىڭدەك ئىجتىمائىي مۇھىتنىڭ تەسىرىگە ئۇچرايدۇ. يەنە ئوخشاش بولمىغان دەۋر، دىن، مىللەت، ئىجتىمائىي تۈزۈم، ئۆرپ - ئادەت، ئەخلاق ئەنئەنىسى، جۇغراپىيەلىك شارائىت، مەدەنىيەت جەھەتتىكى تەرىبىەلىنىش قاتارلىقلار كىشىلەرنىڭ ئېڭىدا ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە مۇجەسسەملىشىدۇ. تەبىئىيكى، بۇ كىشىلەرنى ھەر خىل ئىسملارنى تاللاشقا ۋە ئۇنى ھەر خىل قوللىنىشقا يېتەكلەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن كىشى ئىسملىرى مۇئەييەن ئىجتىمائىي مۇھىتتا يەرلىك ئالاھىدىلىكنى ۋە ئىجتىمائىيلىقنى گەۋدىلەندۈرىدۇ.

1. كشى ئىسملىرىدا يەرلىك ئالاھىدىلىك (رايون ئالاھىدىلىكى) بار

ئوخشاش بولمىغان دۆلەت، رايونلار ئوخشاش بولمىغان مەدەنىيەت ئارقا كۆرۈنۈشىگە ئىگە بولغاچقا، ئۇ، كىشىلەرنىڭ ئىسىم تاللىشىغا ئوخشاش بولمىغان تەسىرلەرنى كۆرسىتىدۇ. ئۇيغۇرلار گەرچە بىر مىللەت بولسىمۇ، لېكىن ياشىغان جايلىرى ئوخشاش بولمىغانلىقتىن، بىر قىسىم ئىسملارنىڭ قوللىنىلىشىدا بەلگىلىك پەرقلەر مەۋجۇت.

شىنجاڭنىڭ خوتەن رايونىدا مەتئۇربان (مۇھەممەد قۇربان)، مەتتوختى (مۇھەممەد توختى)، مەتقاسىم (مۇھەممەد قاسىم)، مەتروزى (مۇھەممەد روزى) دېگەنگە ئوخشاش ئىسملار، خوتەنگە تۇتاش قاغىلىق، يەكەنلەردە توختىمەت (توختى مۇھەممەد)، تۇرسۇن مۇھەممەد، نۇرىمەت (نۇر مۇھەممەد) دېگەندەك ئىسملار كۆپ قوللىنىلىدۇ.

قەشقەرنى مەركەز قىلغان بىر قىسىم جايلاردا كشى ئىسملىرىنىڭ ئاخىرىغا «ئاخۇن، موللا، چوڭ، ھاجى، مەخدۇم (مەخسۇم)، قارى، گۇل، قىز، خېنىم، خانىم» قاتارلىق قوشۇمچە ئىسملارنى ئۇلاپ قوللىنىدىغان ئەھۋال كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسلەن، سىدىقئاخۇن، سايىممولا، قاسىمھاجى، مەنسۇرچوڭ، سەمەدمەخدۇم، تۇرسۇنقارى، تۇرسۇنگۇل، تۇرنىساقىز، مۇكەررەم خېنىم، تاجنىسا خانىم دېگەنلەردەك.

ئاقسۇدا ۋە كورلىدا تۇرنىياز (تۇنىياز)، ئاقنىياز (ئاخنىياز)، توختىنىياز (توخنىياز)، ئەھمەد (ئەخمەت)، موللا ئەھمەد (موللەمەت) دېگەندەك ئىسملار كۆپ بولسا، قۇمۇل، تۇرپان رايونلىرىدا سەييىدنىياز (سېيىتنىياز)، شاھنىياز (شانىياز)، خوجانىياز، ئۆمەر دېگەندەك ئىسملار كۆپ قوللىنىلىدۇ ھەمدە بۇ رايوندا بەزى ئىسملاردىكى «ۋ» تاۋۇشى «گ» تەلەپپۇز قىلىنىپ، «داۋامەت، ۋاسىل، ۋاھىد» دېگەندەك ئىسملار «دۇگامەت، گاسىل، گايىت» دەپ ئاتىلىدىغان ئادەت بار.

ئىلى رايونىدا (غۇلجىدا)، ھۆرمەت تۇسىنى ئاشۇرۇش، پەرزەنتلەرنى ئەركىلىتىپ، بىر خىل يېقىنچىلىقنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ئىسملارنىڭ ئاخىرىغا «م» قوشۇمچىسىنى

قوشۇپ (بۇ خىل ئەھۋال قەشقەر قاتارلىق باشقا جايلاردىمۇ بار)، «سەيدۇللام، ئابدۇللام، نادىرەم، مەرپۇغەم» دەپ ئاتاش؛ ئىسملارنىڭ ئاخىرىغا ياكى بېشىغا يەنە «جان، بۇۋى، زات، زۇل، تۇر، تاي، سەييىد، نۇر، مىر، مىرزا» قاتارلىق قوشۇمچە تەركىبلەرنى ئۇلاپ، «شاكىرجان، نۇربۇۋى، خالىزات، زۇلھەي (زىلەي)، ئامانتۇر، نۇرتاي، سەييىد ئەكرەم، مىرقادىر، مىرزا ئالىم» دەپ ئاتاش باشقا جايلارغا قارىغاندا كۆپ ئۇچرايدۇ.

ئۇرۇمچى رايونىدا ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەرقايسى جايلارنىڭ ئالاھىدىلىكى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە ئىپادىلىنىش بىلەن بىللە، ئىسملارنىڭ ئاخىرىغا «جان، ئاپاي، ھەدە» دېگەن ئىسملارنى قوشۇپ، «يالقۇنجان، زىننەت ئاپاي، خەلچەم ھەدە» دېگەندەك ئاتاش، مەنسى ياكى تىل تەۋەلىكى ئېنىق بولمىغان «ئەلپىرە، تىلپىرە، ئىلپىرات، پىلورە» دېگەنگە ئوخشاش ئىسملارنى ياساپ قوللىنىش ئەھۋاللىرى مەۋجۇت.

ئۇيغۇر كشى ئىسملىرى تەركىبىدە ئومۇمەن «ئابدۇ × » دەپ ئاتىلىدىغان ئىسملار ناھايىتى كۆپ. بۇ خىل ئىسملارنىڭ گەرچە ئىشلىتىلىش مىقدارى يۇقىرى بولسىمۇ، لېكىن تەپسىلىي كۆزىتىدىغان بولساق، ئۇنىڭدىمۇ بەلگىلىك رايون پەرقى بارلىقىنى بايقايمىز. ئابدۇلكەرىم، ئابدۇرەھمان، ئابدۇرەھىم، ئابدۇلئەھەد (ئابلەت)، ئابدۇلئەزىز (ئابلىز)، ئابدۇسەمەد، ئابدۇرەشىد (ئابدۇرېشىت) دېگەنگە ئوخشاش ئىسملار قەشقەردە كۆپرەك قوللىنىلىدۇ. قۇمۇل، تۇرپان تەرەپلەردە ئابدۇئەلى، ئابدۇئۆمەر، ئابدۇنەئىم دېگەندەك ئىسملار كۆپ قوللىنىلىدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا، «× ئاللا»، «× دىن» دەپ ئاتىلىدىغان ئىسملارنىڭ قوللىنىلىشىدىمۇ بەلگىلىك پەرق بار. مەسىلەن، «ئابدۇللا (ئابلا)، ھەبىبۇللا، نەجمىدىن، نۇرىدىن» دېگەن ئىسملار قەشقەردە؛ «سەيدۇللا، جارۇللا، سەيپۇللا، ئەمىردىن، ئايدىن» دېگەن ئىسملار غۇلجا تەۋەسىدە كۆپ ئۇچرايدۇ.

2. كشى ئىسملىرىدا ئىجتىمائىي مۇھىتنىڭ تەسىرى بار

گەرچە دەۋر، ئورۇن ئوخشاش بولمىسىمۇ، ئورتاق ئالاھىدىلىككە ئىگە ئىجتىمائىي مۇھىت ئۇيغۇرلارنىڭ تەپەككۇر شەكلىگە تەسىر كۆرسەتكەن ھەمدە ئۇ ئىسىم قويۇش ۋە تاللاشتىمۇ ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. ئۇيغۇرلارنىڭ ئېڭىدا دىنىي تەسىر كۈچلۈك بولغانلىقتىن، ئۇيغۇر كشى ئىسملىرىدا مۇناسىپ دىنىي مەزمۇن ئاساسىي ئورۇننى ئىگىلەيدۇ، شۇنىڭدەك ئۆزى ياشاۋاتقان جايىنىڭ تەبىئىي مەنزىرىسى، جۇغراپىيەلىك شارائىتى، ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش ئەھۋالى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن كشى ئىسملىرىمۇ ئاز ئەمەس، بۇ خىل ئىسملارنى تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە تۈرگە بۆلۈشكە بولىدۇ:

(1) ئاستىرونومىيەلىك ھادىسىلەر ۋە تەبىئەت ھادىسىلىرىنى بىلدۈرىدىغان ئىسملار

ئاي، ساما، نۇر، قۇياش، قەمەر (ئاي)، شەمس (كۈن)، شەمسىقەمەر، تولۇنئاي، ئايتولۇن، زۇھەل، زۇھرە (يۇلتۇز نامىلىرى)، بەدرى (تولغان ئاي)، ھالە (ئاي گەردىشى)، يۇلتۇز، نەجم (يۇلتۇز)، شاھاب (ئاقار يۇلتۇز)، چولپان (يۇلتۇز نامى)، ھۈكەر (يۇلتۇز تۈركۈمى)، پەرۋىن (ئۈكەر يۇلتۇز)، مارس، ۋېنېرا (پىلانېتالار نامى)، ھىلال (يېڭى ئاي)، نەسىم (سالقىن شامال)، ساۋا (شەرق شامىلى،

سەھەر شامىلى) ، چاقماق ، يامغۇر ، بوران ، بۇلۇت .

(2) جۇغراپىيەلىك نامىلاردىن تەشكىل تاپقان ئىسىملار

پامىر ، بۇغدا ، كۆسەن ، شەھيار ، باغراش ، تۇرپان ، سايرام ، بارچۇق ، جەئپەر (ئۆستەڭ) ، بۇھەيرە (كۆل) ، بوستان ، بۇلاق ، دەريا .

(3) ھايۋان ، قۇش ، سۇ جانلىقلىرى نامىلىرى

شىر ، ئەسەد (شىر) ، يولۋاس ، ئارسلان ، قاپلان ، سەمەندەر ، دۇلدۇل ، تۇلپار ، بۇركۇت ، شۇڭقار ، تۇرۇمتاي ، ئۇلاي ، قۇرغۇي ، ئەندەلىب (بۇلبۇل) ، تورغاي ، تومۇچۇق ، بۇلبۇل ، تۇتى ، سەدەپ (سەدەپ قۇلۇلسى) ، بېلىق ، قۇندۇز ، سۇسەر ، ئۆردەك .

ھايۋان ، ئۇچار قاناتلار ۋە سۇ جانلىقلىرىنىڭ نامىنى ئىسىم قىلىش دۇنيادىكى نۇرغۇن مىللەتلەرگە ئورتاق ھادىسە . لېكىن سېلىشتۇرغاندا ، ئۇيغۇرلار ھازىر قوللىنىۋاتقان كىشى ئىسىملىرى تەركىبىدە بۇ خىل ئىسىملار كۆپ ئەمەس . بۇمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ھازىرقى ئولتۇراق تۇرمۇشى ، ئېڭى ، كۆزقارىشى قاتارلىقلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك . شۇنداقتىمۇ ، يولۋاس ، ئارسلان ، شىر ، قۇندۇز ، سۇسەر قاتارلىق ھايۋان ئىسىملىرىنى قوللىنىدىغانلار خېلى كۆپ ئۇچرايدۇ . چۈنكى ئۇيغۇرلار ئەرلەرگە يولۋاس ، شىر قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ نامىنى قويۇش ئارقىلىق كۈچلۈكلۈك ، باتۇرلۇق ۋە قەيسەر ئىرادىگە سىمۋول قىلسا ، ئايالىلارغا قۇندۇز ، سۇسەر قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ نامىنى قويۇش ئارقىلىق ، ئۇنى مۇلايىم ، سىلىق خاراكتېرنىڭ بەلگىسى قىلغان .

(4) ئۆسۈملۈكلەر نامىلىرى

ئالما ، ئانار ، بادام ، ئۇزۇم (ئاقئۇزۇم) ، ئالىرات ، ئامۇت ، نەشپۈت ، شەمشاد ، سەنۇبەر (سەنەۋەر) ، چىنار ، جەنەسته ، مايسا ، فەرۋالە (بۆلجۇرگەن) ، گۈل ، چېچەك ، نېلۇپەر ، ياسىمەن ، مودەن ، رەيھان ، سەۋسەن ، سۇنبۇل ، زەيتۇن ، پىياز ، سامساق ، يانتاق ، تۇرۇپ .

ئۇيغۇرلار يۇقىرىقىدەك ئىسىملارنىڭ ئىچىدە «ئامۇت ، نەشپۈت ، سامساق ، يانتاق ، تۇرۇپ ، شەمشاد» تىن باشقا ھەممىنى دېگۈدەك ئايالىلارنىڭ ئىسمى قىلىپ تاللاپ ، ئايالىلارنىڭ نازاكەتلىك ، گۈزەل ، لۇۋەن بولۇشىنى ئۈمىد قىلىشتىن ئىبارەت ئېستېتىك ئاڭنى ئىپادىلەيدۇ .

(5) ئىشلەپچىقىرىش ۋە جەڭ قوراللىرى نامى

كەكە ، پالتا ، بوقۇسا ، سەپەل (قوش بىسلىق قىلىچ) ، زۇلپىقار (شەمشەر) ، ھىسام (قىلىچ) ، قىلىچ ، خەنجەر .

(6) تۇرمۇش بۇيۇملىرى نامى

توقا ، مۇرۇۋۇەت ، سۇپۇرگە ، بوسۇغا ، چورۇق ، ئىماد (تۇۋرۇك) ، مەشئەل ، سىراج (چىراغ) ، مەناره (چىراغپاي) ، تاج (تاجى) ، مەنار (مايناك) ، چىنە .

(7) يېمەكلىكلەر نامى

ئەسەل (ھەسەل) ، شېكەر ، ناۋات ، توقاچ ، قەنت ، كەمپوت ، مەمپىس .

يۇقىرىقىلار تاتلىق ، شېرىن نەرسىلەرنىڭ نامىلىرى بولۇپ ، ئۇلارمۇ ئاساسەن ئايالىلارغا قويۇلىدۇ ۋە بۇ ئارقىلىق ئايالىلارنىڭ جەلپكار خىسلىتى ئىپادىلىنىدۇ .

3 . كىشى ئىسىملىرىدا ئىجتىمائىي ئادەتلەرنىڭ تەسىرى بار

مەلۇم ئىجتىمائىي شارائىتتىكى ئالاھىدە ئادەت ـ يوسۇنلار ، ئىدىيەۋى ئېقىم ياكى چوڭ ئىشلار كىشىلەرنىڭ ئىدىيەۋى ئېڭى ، ئېستېتىك قارىشىغا ، شۇنىڭدەك ئىسىم قويۇشى ۋە تاللىشىغمۇ ئالاھىدە تەسىر كۆرسىتىدۇ . شۇنىڭ بىلەن مەلۇم ئادەت خاراكتېرىنى ئالغان بىر قىسىم ئىسىملار بارلىققا كېلىدۇ . مەسىلەن ، ئىسلام دىنىنىڭ تارقىلىشىغا ئەگىشىپ ، ئاللانىڭ ئىسىملىرى ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرى ئىسىم قىلىنغان ، شۇنىڭدەك ئىمان ، ئەقىدە ، تائەت ، ئىسلام ، ئىبادەت دېگەنگە ئوخشاش ئىسىملار بارلىققا كەلگەن . بەزى تارىخىي ۋەقەلەرمۇ ئادەت ـ يوسۇن خاراكتېرلىك ئىسىملارنىڭ بارلىققا كېلىشىگە سەۋەب بولىدۇ . مەسىلەن ، غازى ، جىھاد (جەڭ) ، مۇجاھىد (پارتىزان) ، سەردار ، شەھىد (قۇربان بولغۇچى) ، جۇنەيد (كىچىك ئەسكەر) دېگەندەك ئىسىملار كۆپىنچە ئۇرۇش يىللىرىدا تۇغۇلغان بالىلارغا قويۇلغان . سېيىت نوچى ۋەقەسى يۈز بەرگەندىن كېيىن ، سېيىت (سەييىد) ، پالۋان دېگەن ئىسىمنى قويغانلارمۇ بولغان . خەلقئارادىكى بەزى ۋەقەلەرمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ پەۋقۇلئادده ئىسىم قويۇشىغا سەۋەب بولغان . مەسىلەن ، 1 ـ قېتىملىق پارس قولتۇقى ئۇرۇشى مەزگىلىدە ئىراق زۇڭتۇڭى سادامنىڭ ئىسمىنى قويغانلار بولدى . پەلەستىن مەسىلىسى قىزىق نۇقتىغا ئايلانغاندىن كېيىن بەزىلەر بالىلىرىغا پەلەستىن ئازادلىق تەشكىلاتىنىڭ رەئىسى ئاراپاتنىڭ ئىسمىنى قويدى .

4 . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئىجتىمائىي كەسىپ ۋە كىشىلەرنىڭ مەدەنىيەت ساپاسىنىڭ تەسىرى بار

ئىجتىمائىي كەسىپ شەخسنىڭ جەمئىيەتتىكى ئورنى ۋە مۇھىتىنى بەلگىلەيدۇ . ئۇ ، كىشىلەرنىڭ ئىسىم قويۇش ۋە تاللاش ۋاقتىدىكى ئېڭىغىمۇ يوشۇرۇنچە تەسىر كۆرسىتىدۇ . ئۇيغۇرلاردا ئۆزى ياكى ئەجدادلىرى شۇغۇللانغان كەسىپنىڭ نامىنى ئۆز ئىسمى ياكى قوشۇمچە ئىسمى قىلىپ ، تولۇق ئىسمىنىڭ بىر تەركىبى سۈپىتىدە قوللىنىدىغان ئادەت بار . مەسىلەن ، دېھقان ، موللا ، قوغۇنچى ، قاسساپ ، باقال ، پاۋان (ئوۋچى) ، قۇشچى ، مۇغەننى (سازچى) ، مۇتىۋەللى (مەسچىتنىڭ كۇندىلىك ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى) ، مۇتربە (ناخشىچى) ، قازى (سوتچى) ، مۇپتى (ئىسلام قانۇنىنى شەرھلىگۈچى ئەمەلدار) دېگەنلەرگە ئوخشاش .

مەدەنىيەت ساپاسىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكىمۇ كىشىلەرنىڭ ئىسىم قويۇش ۋە تاللىشىغا بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىدۇ . ئادەتته مەدەنىيەت سەۋىيەسى نىسبەتەن يۇقىرى كىشىلەر ئىسمىنىڭ شەكىل جەھەتتىن گۈزەل ، مەزمۇن جەھەتتىن چوڭقۇر بولۇشىغا دىققەت قىلىدۇ . مەدەنىيەت سەۋىيەسى تۆۋەن كىشىلەر ئىسىم قويغاندا كۆپىنچە باشقىلارنى دوراپ ، خالىغانچە ئىش قىلىدۇ ياكى ئەجدادلىرىدىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ، كۆپچىلىككە تونۇشلۇق بولغان ، ئۆز يۇرتىدا دائىم ئۇچرايدىغان ئىسىملارنى قويىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ،

پەرزەنت قاچان تۇغۇلغان بولسا ، شۇ ۋاقىتنىڭ نامىنى ئىسىم قىلىپ قويىدۇ . ئەگەر پەرزەنت سەپەر ئۈستىدە تۇغۇلغان بولسا ياكى سەپەر ئېيىدا تۇغۇلغان بولسا «سەپەر» دەپ ئىسىم قويىدۇ . ئەمما ، ۋاقىتنى بىلدۈرىدىغان بۇ خىل ئىسىملارنى نوقۇل مەدەنىيەت سەۋىيەگە مۇناسىۋەتلىك دەپ قاراشقىمۇ بولمايدۇ . ئۇنىڭدا پەرزەنتنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىنى ئەستە ساقلاش مۇددىئاسى بار ، ئەلۋەتتە .

5 . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا مەدەنىيەتنىڭ ئۆتۈشۈش تەسىرى گەۋدىلىك ۋە چوڭقۇر

ئۇيغۇر مەدەنىيىتى دۇنيا مەدەنىيەت خەزىنىسىنىڭ مۇھىم بىر تەركىبىي قىسمى . ئۇيغۇرلار ئۇزاق تارىخي تەرەققىيات جەريانىدا پارلاق مەدەنىيەت يارىتىپلا قالماي ، ئەرەب ، پارس مەدەنىيىتىنىڭ ۋە باشقا مەدەنىيەتلەرنىڭ تەسىرىدە ، مەدەنىيەت مىراسلىرىنى تېخىمۇ بېيىتقان . ئەرەبچە ، پارسچە كىشى ئىسىملىرىنىڭ كۆپلەپ قوبۇل قىلىنىشى ۋە ئۆزلەشتۈرۈلۈشى بىلەن ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى خەزىنىسى ھېسابسىز دۇردانىلارغا تولغان . مۆلچەرلەپ چىقىشىمىزچە ، ھازىرقى زامان كىشى ئىسىملىرى ئىچىدە ، ئەرەبچە ، پارسچە تەركىب تەخمىنەن 70 % تىن ، ئارىلاشما تەركىب 20 % تىن ئارتۇق ؛ ساپ ئىسىملار بولسا ، پەقەت 10 % ئەتراپىدا . بۇنىڭدىن ئەرەب ، پارس كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىگە نەقەدەر زور تەسىر كۆرسەتكەنلىكىنى بىلىۋالالايمىز .

قىسقىسى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى بىر خىل ئىجتىمائىي ھادىسە بولۇش سۈپىتى بىلەن ، ئۇيغۇر جەمئىيىتىنىڭ ئىجتىمائىي ، تارىخي مەزمۇنىنى ئوخشاش بولمىغان تەرەپلەردىن چوڭقۇر ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ . ئۇنىڭدا ئىپادىلەنگەن شەخسنىڭ سالاھىيىتى ۋە ئىجتىمائىي ئورنى كىشىلەرنىڭ ئىجتىمائىي مۇناسىۋىتىنى يورۇتۇپ بېرىدۇ . ئۇنىڭدا گەۋدىلەنگەن كىشىلەرنىڭ مەدەنىيەت ، بىلىم سەۋىيەسى جەمئىيەتنىڭ مەدەنىيەت تەرەققىياتى سەۋىيەسىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ . ئۇ يەنە ئۇيغۇرلار بىلەن باشقا مىللەتلەرنىڭ ئالاقە دەرىجىسىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ . يېغىپ ئېيتقاندا ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرى بىر پارچە قامۇسقا ئوخشايدۇ (ئەلۋەتتە ، باشقا مىللەتلەرنىڭ ئىسىملىرىمۇ شۇنداق) . ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلساق ، ئۇنىڭدىن ئۇيغۇرلارنىڭ ھەرقايسى تارىخي باسقۇچلاردىكى ئىجتىمائىي ، ئىقتىسادىي ، سىياسىي ، مەدەنىيەت ۋە تەبىئىي مۇھىت قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئەھۋاللىرى توغرىسىدا مول ماتېرىيالغا ئىگە بولغىلى بولىدۇ . شۇڭا ، بۇ ھەقتىكى تەتقىقاتنى كۈچەيتىش ۋە قانات يايدۇرۇش ئۇيغۇر تىلى ، ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنى تېخىمۇ ياخشى چۈشىنىشتە ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ۋە ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ تەرەققىياتىنى تېخىمۇ ئىلگىرى سۈرۈشتە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە .

ئا

ئەرلەر ئۈچۈن ئۆزگىرىشلىرى		مەنىسى
ئاتلىشى①		دادا ، ئاتا ، ئاتام (بۇ ئىسىمدا ئاتا ئۇلۇغلانغان)
ئاباﷺ	(ئۇ) ئاباخان ، ئاباق ، ئابام ، ئابىخان ، ئابەش ، ئابەك ، ئاباش	
ئابابەكرى		(«ئەبۇبەكرى» گە قارالسۇن)
ئاباجى		(«ئابا ھاجى» غا قارالسۇن)
ئاباخان		(«ئابا» غا قارالسۇن)
ئاباد	(پ) ئاۋات ، ئاۋاتجان	ئاۋاتچىلىق ، مەمۇرچىلىق ، ئاۋات جاي ، ئاۋات ئۆي
ئاباري		(«ئابدۇلبارى» غا قارالسۇن)
ئاباس		(«ئاببىاس» قا قارالسۇن)
ئاباسخوجا		(«ئاببىاسخوجا» غا قارالسۇن)
ئاباش		(«ئابا» غا قارالسۇن)
ئاباق		(«ئابا» غا قارالسۇن)
ئاباك		(«ئەبۇبەكرى» گە قارالسۇن)
ئابام		(«ئابا» غا قارالسۇن)
ئابامبەگ	(ئۇ)	ئابام : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
ئابامئۇلۇغ	(ئۇ)	ئابام : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
ئاباھاجى	(ئۇئە) ئاباجى	ئابا : ئىسمى ، ھاجى : قوشۇمچىسى
ئاباھاجىم	(ئۇئەئۇ) ئاباجىم	ئابا : ئىسمى ، ھاجىم : قوشۇمچىسى
ئابەش		(«ئابا» غا قارالسۇن)
ئابەك		(«ئابا» غا قارالسۇن)
ئابەكرى		(«ئەبۇبەكرى» گە قارالسۇن)
ئاببىاس③	(ئە) ئاباس	بۇ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تاغىسىنىڭ ئىسمى بولۇپ ، مەنىسى : قوشۇمىسى تۇرۇلگەن ، چىرايلى تۇتۇلغان ؛ تۇتۇق ھاۋا

① ئەرلەر ياكى ئايالالار ئۈچۈن كۆرسىتىلگەن ئىسىملار باش قۇردىكى «ئاتىلىشى» نى ئاساس قىلىدۇ .

② «ئابدۇلۋاھاب ، ئابدۇكەرىم» قاتارلىق بىر قانچە ئىسىملارمۇ «ئابا» غا ئۆزگىرىدۇ .

③ «ئاببىاس» ئەسلىدە «ئەببىاس» بولسىمۇ ، تىل ئادەتىمىزگە ئاساسەن يۇقىرىقىدەك ئېيلىندى .

ئابباسخوجا (ئەپ) ئاباسخوجا
ئابباس : ئىسمى ، خوجا : سۆپىتى
ئابتالىب («ئەبۇتالىب» قا قارالسۇن)
ئابجىلىل («ئابدۇلجەلىل» گە قارالسۇن)
ئابجىل («ئابدۇلجەلىل» گە قارالسۇن)
ئابدازى («ئابدۇھازىر» غا قارالسۇن)
ئابدەزىم («ئابدۇلئەزىم» گە قارالسۇن)
ئابدەسەت («ئابدۇئەسئەد» كە قارالسۇن)
ئابدەلا («ئابدۇئەلا» غا قارالسۇن)
ئابدەلى («ئابدۇئەلى» گە قارالسۇن)
ئابدەمەت («ئابدۇئەھمەد» كە قارالسۇن)
ئابدەھمەت («ئابدۇئەھمەد» كە قارالسۇن)
ئابدەۋەل («ئابدۇلئەۋەل» گە قارالسۇن)
ئابدۇ[1] (ئە) بۇ ئىسىم ئادەتتە يالغۇز قوللىنىلمايدۇ . شۇڭا ، بۇ يەردىكى «ئابدۇ» ئەسلىي قويۇلغان ئىسىم ئەمەس ، بەلكى ئارقىسىدىكى تەركىب تاشلىۋېتىلگەن ئىسمىدۇر . لېكىن ئۇنىڭ مۇستەقىل مەنىسى بار . ئۇ «بەندە ، قۇل ، كىشى ، ئادەم ، ئىنسان» دېگەن مەنىلەرگە ئىگە

ئابدۇئاخىر («ئابدۇلئاخىر» غا قارالسۇن)
ئابدۇئالىم (ئە) ئابدىئالىم ، ئالىم ئالىمنىڭ قۇلى ، ئالىم كىشى ، بىلىملىك ئادەم («ئالىم» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈپتلىرىدىن بىرى)

ئابدۇئامىر (ئە) ئابدىئامىر ، ئامىر ئامىرنىڭ قۇلى («ئامىر» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈپتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : ئەمىر قىلغۇچى) .

ئابدۇئامىل (ئە) ئابدىئامىل ، ئامىل ئامىلنىڭ قۇلى ؛ ئۇمىدلىك ئادەم
ئابدۇئەسئەد[2] (ئە) ئابدەسەت ، ئابدۇئەسەت ، ئابدىئەسەت ، ئەسئەت ، ئەسەت بەختلىك كىشى
ئابدۇئەسەد (ئە) ئابدەسەت ، ئەسەت شىر كەبى ئادەم

① «ئابدۇ» ئەسلىدە (عبد) بولسىمۇ ، ئادەت بويىچە «ئا» غا مايىل ئېلىنىدى .
② «ئابدۇئەسئەد» بىلەن «ئابدۇئەسەد» نىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىدۇ .

ئابدۇئەلا[1] (ئە) ئابدەلا ، ئابدۇلئەلا ، ئابلەلا ، ئابدىئەلا
ئابدۇئەلى
ئابدۇئەمىن (ئە) ئابدىمىن
ئابدۇئەھمەد (ئە) ئابدەھمەت ، ئابدەمەت ، ئابدۇلئەھمەت ، ئابدىئەھمەت ، ئەھمەت
ئابدۇئەۋەل
ئابدۇبار (ئە) ئابدۇلبار ، ئابدىبار ، ئابدىۋار
ئابدۇبارى
ئابدۇباست
ئابدۇبائىس
ئابدۇبايىز
ئابدۇبەد
ئابدۇبەدا
ئابدۇبەدى
ئابدۇبەر
ئابدۇبەرنا
ئابدۇبەسەر
ئابدۇبەسىر
ئابدۇبىلال (ئە) ئابدىبىلال ، بىلال
ئابدۇپازىل (ئە) ئابدۇلپازىل ، ئابدىپازىل
ئابدۇپاشا (ئەپ) ئابدىپاشا
ئابدۇپەتتاھ

① ئەسلىسى «ئابدۇئەلا» .

ئەلانىڭ قۇلى («ئەلا» نىڭ مەنىسى : ھەممىدىن ئۈستۈن . بۇ يەردە «ھەممىدىن ئۈستۈن كىشى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
(«ئابدۇلئەلى» گە قارالسۇن)
ئىشەنچلىك ، خاتىرجەم كىشى
ئەھمەدنىڭ قۇلى («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : بەك مەدھىيە ئوقۇغۇچى)
(«ئابدۇلئەۋەل» گە قارالسۇن)
ياخشى ، توغرا كىشى («بار» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈپتلىرىدىن بىرى)
(«ئابدۇلبارى» غا قارالسۇن)
(«ئابدۇلباست» قا قارالسۇن)
(«ئابدۇلبائىس» كە قارالسۇن)
(«ئابدۇلبايىز» كە قارالسۇن)
(«ئابدۇلبەدئى» كە قارالسۇن)
(«ئابدۇلبەدئى» كە قارالسۇن)
(«ئابدۇلبەدئى» كە قارالسۇن)
(«ئابدۇلبەر» گە قارالسۇن)
بەرنانىڭ قۇلى ؛ كېلىشكەن ئادەم
(«ئابدۇلبەسەر» گە قارالسۇن)
(«ئابدۇلبەسىر» گە قارالسۇن)
ئوچۇق - يورۇق ئادەم
پەزىلەتلىك ، بىلىملىك كىشى

پاشانىڭ قۇلى («پاشا» نىڭ ئەسلىسى «پادىشاھ» بولۇپ ، بۇ يەردە ئۇ ھەممىنىڭ پادىشاھى بولغان ئاللانى كۆرسىتىدۇ . شۇڭا «ئاللانىڭ قۇلى» دەپ چۈشىنىشكەمۇ بولىدۇ)
(«ئابدۇلپەتتاھ» قا قارالسۇن)

ئابدۇپەرمان	(ئەپ)	ئابدىپەرمان ، پەرمان	پەرماننىڭ قۇلى ؛ بۇيرۇققا بوي سۇنغۇچى
ئابدۇپەزىل	(ئە)	ئابدىپەزىل ، پەزىل ، پېزىل	«ئابدۇپازىل» بىلەن ئوخشاش
ئابدۇتارىق	(ئە)	ئابدىتارىق ، تارىق ، تارىقجان	تارىقنىڭ قۇلى («تارىق» نىڭ مەنىسى : چولپان يۇلتۇزى)
ئابدۇتالىب[1]	(ئە)	ئابدىتالىپ ، تالىپ	ئوقۇغۇچى ؛ تالىبنىڭ قۇلى
ئابدۇتاھا	(ئە)	ئابدىتاھا	پاك ئىنسان («تاھا» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتى . مەنىسى : «پاك» . شۇڭا بۇ ئىسىم «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قۇللۇق قىلغۇچى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
ئابدۇتاھىر	(ئە)	ئابدىتاھىر ، تاھىر ، تايىر ، تايى ، ئابدىتايىر	پاك كىشى ؛ تاھىرنىڭ قۇلى
ئابدۇتاۋاب[2]	(ئە)	ئابدىتاۋاپ ، تاۋاپ	توۋىنى قوبۇل قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى ؛ تاۋابنىڭ قۇلى
ئابدۇجابىر	(ئە)	ئابدىجابىر ، جابىر	جابىرنىڭ قۇلى («جابىر» نىڭ مەنىسى : مەجبۇر قىلغۇچى)
ئابدۇجاپپار			(«ئابدۇلجاببار» غا قاراڭ)
ئابدۇجامال[3]	(ئە)	ئابدىجامال ، جامال ، ئابدۇلجامال	گۈزەل ئىنسان
ئابدۇجالال			(«ئابدۇلجالال» غا قاراڭ)
ئابدۇجامى			(«ئابدۇلجامئى» كە قاراڭ)

① ئىككىنچى تەركىبى قۇياش ھەرپى بىلەن باشلىنىدىغان «ئابدۇتالىب ، ئابدۇتاھا ، ئابدۇتاھىر» دېگەندەك ئىسىملاردا ، قۇياش ھەرپى (ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن) تەشدىدلىك (قوش ياكى تەكرار) ئوقۇلۇپ ، «ئابدۇتتالىب ، ئابدۇتتاھىر ، ئابدۇتتاھىر ، ئابدۇززاھىر ، ئابدۇسسەلىم» دەپ تەلەپپۇز قىلىنسىمۇ ، لېكىن كىتابىمىزدا ئەرەب تىلىغا خاس بۇ خىل تەلەپپۇز قائىدىسىنى ئۇيغۇر تىلىغا بويسۇندۇرۇپ ، يۇقىرىقىدەك «ئابدۇتالىب ، ئابدۇتاھا ، ئابدۇتاھىر» شەكلىدە قوللاندۇق . تۆۋەندە مۇشۇ خىلدىكى ئىسىملار بىردەك شۇنداق تەلەپپۇز قىلىنىدۇ .

② «ئابدۇتاۋاب» خىلىدىكى بىرىكمە ئىسىملارنىڭ ئىككىنچى تەركىبىدىكى بىرىنچى ھەرپ (تاۋۇش) ئەسلىدە «ئە» تەلەپپۇز قىلىنىپ ، قۇياش ھەرپى بولغاندا تەشدىدلىك ئېيتىلىش ئاساسىدا «ئابدۇتتەۋۋاب» دەپ ؛ ئاي ھەرپى (ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك م ھ و ى) بولغاندا «ئابدۇ» دىن كېيىن «ل» بىلەن قوشۇلۇپ ، «ئابدۇلجەببار» دەپ قوللىنىلىشى لازىم ئىدى . بىراق ، بۇ يەردىمۇ ئۇيغۇر تىلىنىڭ ماسلىشىش قانۇنىيىتىگە بويسۇندۇرۇلۇپ ، «ئا» تەلەپپۇز قىلىندى

③ ئەسلىيسى «ئابدۇجەمال» .

ئابدۇجەبىر	(ئە)	ئابدىجەبىر ، ئابدىجەۋىر ، جەبىر ، جەۋىر	«ئابدۇلجاببار» بىلەن ئوخشاش
ئابدۇجەلىل			(«ئابدۇلجەلىل» گە قاراڭ)
ئابدۇجەمىل	(ئە)	ئابدىجەمىل ، جەمىل	جەمىلنىڭ قۇلى («جەمىل» نىڭ مەنىسى : گۈزەل ، چىرايلىق) . بۇ يەردە «چىرايلىق كىشى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ .
ئابدۇجۇمە[1]	(ئە)	ئابدىجۇمە ، جۇمە	جۇمەنىڭ قۇلى («جۇمە» نىڭ مەنىسى : بىر ھەپتە ، ھەپتىنىڭ بەشىنچى كۈنى ، يىغىلىش كۈنى . بۇ جۇمە كۈنى ئۇلۇغلىنىپ ، شۇ كۈنى تۇغۇلغان بالىغا قويۇلغان ئىسىم)
ئابدۇخالىس	(ئە)	ئابدىخالىس ، خالىس	خالىسنىڭ قۇلى ؛ خالىس كىشى
ئابدۇخالىق			(«ئابدۇلخالىق» قا قاراڭ)
ئابدۇخان	(ئەئۇ)	ئابدىخان	ھەممىنىڭ خانى بولغان ئاللانىڭ قۇلى (ئابدۇ : ئىسمى ، خان : سۈپىتى)
ئابدۇخەبىر			(«ئابدۇلخەبىر» گە قاراڭ)
ئابدۇخەلىل	(ئە)	ئابدۇخېلىل ، ئابدىخېلىل ، خېلىل	(«خەلىل» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئابدۇخەۋەر[2]	(ئە)	ئابدىخەۋەر	خەۋەرنىڭ قۇلى
ئابدۇخەيرى	(ئە)	ئابدۇلخەيرى ، ئابدىخەيرى ، خەيرى	خەيرىنىڭ قۇلى ؛ ياخشى كىشى
ئابدۇخوجا	(ئەپ)	ئابدۇغوجى ، ئابدىخوجا ، ئابدىغوجى ، خوجا ، غوجى	خوجىنىڭ قۇلى («خوجا» بۇ يەردە «ئۇستاز ، ئىگە» دېگەن مەنىنى بېرىدۇ ۋە كۆپىنچە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرسىتىدۇ . شۇڭا «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قۇللۇق قىلغۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئابدۇخېلىل			(«ئابدۇخەلىل» گە قاراڭ)
ئابدۇخېۋىر			(«ئابدۇلخەبىر» گە قاراڭ)

①② ئەسلىيسى «ئابدۇجۇمئە ، ئابدۇخەبەر» .

ئابدۇخۇبر			(«ئابدۇلخەبىر» گە قارالسۇن)
ئابدۇخىزىر	(ئە)	ئابدىخىزىر ، خىزىر	خىزىرەك كىشى ؛ خىزىرنىڭ قەۋلى
ئابدۇدائىم①	(ئە)	ئابدىدايىم ، دايىم	دائىمنىڭ قەۋلى ؛ («دائىم» نىڭ مەنىسى : دائىم تۇرغۇچى)
ئابدۇدىلبەر	(ئەپ)	ئابدىدىلبەر ، ئابدۇلبەر ، ئابدىلبەر	دىلبەرنىڭ قەۋلى ؛ دىلنى تارتقۇچى كىشى
ئابدۇراپى②	(ئە)	ئابدىراپى ، راپى	ھەممىدىن ئۈستۈن ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇراجى	(ئە)	ئابدىراجى ، راجى	ئۈمىدۋار كىشى
ئابدۇراخمان			(«ئابدۇرەھمان» غا قارالسۇن)
ئابدۇراززاق③	(ئە)	ئابدۇرازاق ، ئابدىرازاق ، ئابدىرزاق ، رازاق ، رىزاق	رىزقى بەرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇرازى④	(ئە)	ئابدىرازى ، رازى	رازى بولغۇچى ، خۇشال بولغۇچى
ئابدۇرازىق⑤	(ئە)	ئابدىرازىق ، رازىق	«ئابدۇراززاق» بىلەن ئوخشاش راھەتلىك كىشى
ئابدۇراھەت	(ئە)		(«ئابدۇرەئۇپ» قا قارالسۇن)
ئابدۇراۋۇپ			
ئابدۇراۋى⑥	(ئە)	ئابدىراۋى ، راۋى	رىۋايەت قىلغۇچى
ئابدۇرەپىق⑦	(ئە)	ئابدىرەپىق ، رەپىق	رەپىقنىڭ قەۋلى ؛ ئىللىق ، مۇلايىم ، دوست ، ھەمراھ ، سۆيۈملۈك (كىشى)
ئابدۇرەخمەت			(«ئابدۇرەھمەت» كە قارالسۇن)
ئابدۇرەسۇل⑧	(ئە)	ئابدۇروسۇل ، ئابدۇرۇسۇل ، روسۇل ، رۇسۇل	رەسۇلنىڭ (پەيغەمبەرنىڭ) قەۋلى ، پەيغەمبەرگە قۇللۇق قىلغۇچى
ئابدۇرەشىد⑨	(ئە)	ئابدۇرىشت ، رىشت	توغرا يول كۆرسەتكۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇرەقىب⑩	(ئە)	ئابدۇرىقىپ ، رىقىپ	ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩ ئەسلىسى «ئابدۇدائىم ، ئابدۇرراپىئ ، ئابدۇررەززاق ، ئابدۇررازى ، ئابدۇرراۋى ، ئابدۇررەپىق ، ئابدۇررەسۇل ، ئابدۇررەشىد ، ئابدۇررەقىب» .

ئابدۇرەھمان①	(ئە)	ئابدۇراخمان ، ئابدىراخمان ، ئابدىرەخىم ، ئابدىرامان ، رامان ، رەخمان ، رەخىم ، رەخمجان	مېھىر - شەپقەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇرەھمەت	(ئە)	ئابدۇرەخمەت ، ئابدىرەخمەت ، ئابىرەخمەت ، رەخمەت	رەھمەتكە سازاۋەر كىشى ؛ رەھمەتنىڭ قەۋلى («رەھمەت» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىرى)
ئابدۇرەھىم②	(ئە)	ئابدۇرېھىم ، ئابدىرېھىم ، رەھىم ، رەيىم ، ئابلەم ، رەخىم	رەھىملىك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇرەئۇپ③	(ئە)	ئابدۇراۋۇپ ، ئابدىراۋۇپ ، ئابدۇرۇپ ، ئابدىرۇپ ، راۋۇپ ، راۋۇپجان	مېھرىبان ، شەپقەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇروسۇل			(«ئابدۇرەسۇل» گە قارالسۇن)
ئابدۇرۇپ			(«ئابدۇرەئۇپ» قا قارالسۇن)
ئابدۇرۇسۇل			(«ئابدۇرەسۇل» گە قارالسۇن)
ئابدۇرەشاد	(ئە)	ئابدۇرېشات	ئاڭلىق ، پەتىلگەن ، تولغان كىشى
ئابدۇرىزا	(ئە)	ئابدۇلرىزا	رىزانىڭ قەۋلى ؛ قوبۇل ، قانائەت ، خۇشاللىق ، رازىلىق
ئابدۇزارى④	(ئە)	ئابدىزارى ، ئابزارى ، ئابزار ، ئابىزەر ، ئاۋزەر ، زارى	ھەممىنى موھتاج قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇزاھىد	(ئە)	ئابدۇزايىت ، ئابدىزايىت ، ئابزايىت ، زايىت	تەقۋادار كىشى ؛ زاھىدنىڭ قەۋلى
ئابدۇزاھىر⑤	(ئە)	ئابدۇزايىر ، ئابدىزايىر ، ئابزاھىر ، ئابزايىر ، ئەبزاھىر ، زاھىر ، زايىر	ھەممىنى ئوچۇقلاشتۇرغۇچى ، ھەممىنى ئاشكارا قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى («زاھىر» ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىلدۇرىدۇ)

①②③④⑤ ئەسلىسى «ئابدۇررەھمان ، ئابدۇررەھىم ، ئابدۇررەئۇپ ، ئابدۇززارى ، ئابدۇززاھىر» . «ئابدۇرەھمان» بىلەن «ئابدۇرەھىم» نىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ .

ئابدۇزەپەر	(ئە) ئابدىزەپەر ، زەپەر	زەپەرنىڭ قۇلى («زەپەر» نىڭ مەنىسى : غەلىبە)	
ئابدۇزۇنۇن①	(ئە) ئابدىزۇنۇن ، زۇنۇن ، ئابدىزۇلۇن ، زۇلۇن	زۇنۇننىڭ قۇلى («زۇنۇن» يۇنۇس پەيغەمبەرنىڭ لەقىمى بولۇپ ، مەنىسى : بېلىق بىلەن بىللە)	
ئابدۇس		(«ئابدۇسەبۇر» غا قارالا)	
ئابدۇسابىت②	(ئە) ئابدۇساۋۇت ، ئابدىساۋۇت ، ساۋۇت	سابىتنىڭ قۇلى ؛ مۇستەھكەم ئادەم	
ئابدۇسابىر③	(ئە) ئابدۇساۋۇر ، ئابدىساۋۇر ، ئابدىساۋۇر ، ساۋۇر ، ئابدىساۋۇر ، ساۋۇر ، ساۋۇراخۇن	سابىرنىڭ قۇلى («سابىر» نىڭ مەنىسى : سەبرى - تاقەت قىلغۇچى . بۇ يەردە «سەبرى - تاقەتلىك كىشى ، سەۋرچان كىشى» دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ)	
ئابدۇساتتار④	(ئە) ئابدىساتتار ، ساتتار	ئەيىبلەرنى ياپقۇچى ئاللانىڭ بەندىسى	
ئابدۇسادام⑤	(ئە) ئابدىسادام ، سادام	سادامنىڭ قۇلى («سادام» نىڭ مەنىسى : ئۇشتۇمتۇت زەربە بەرگۈچى ، ئۇرغۇچى ، سوققۇچى)	
ئابدۇسادىر⑥	(ئە) ئابدىسادىر ، سادىر	سادىرنىڭ قۇلى («سادىر» نىڭ مەنىسى : ئىش چىقارغۇچى)	
ئابدۇسادىق⑦	(ئە) ئابدىسادىق ، سادىق ، ئابسادىق	سادىقنىڭ قۇلى («سادىق» نىڭ مەنىسى : راستچىل . بۇ ئىسىم يەنە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتى بولۇپ كېلىدۇ)	
ئابدۇسالام⑧	(ئە) ئابدىسالام ، ئابسالام ، سالام	سالامەتلىكنى بەرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى	
ئابدۇسالامەت⑨	(ئە) ئابدىسالامەت ، ئابسالامەت	سالامەتنىڭ قۇلى ؛ سالامەت ، ساغلام كىشى	
ئابدۇسالى		(«ئابدۇسالىھ» كە قارالا)	
ئابدۇسالىھ⑩	(ئە) ئابدۇسالى ، ئابدۇسەلەي ، ئابدىسالى ، ئابسالى ، سالى ، سەلەي	سالىھنىڭ قۇلى («سالىھ» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى . مەنىسى : ئادىل ، ياخشى كىشى)	

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩ ئەسلىسى «ئابدۇزۇنۇن ، ئابدۇسابىت ، ئابدۇسابىر ، ئابدۇسەتتار ، ئابدۇسەددام ، ئابدۇسادىر ، ئابدۇسادىق ، ئابدۇسەلام ، ئابدۇسەلامەت ، ئابدۇسالىھ» .

ئابدۇساۋۇت ئابدۇسايىت			(«ئابدۇسابىت» كە قارالا)
ئابدۇسەبۇر①	(ئە) ئابدۇس ، ئابدۇسوپۇر ، ئابدىسوپۇر ، سوپۇر		(«ئابدۇسەئىد» كە قارالا) سەۋر - تاقەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇسەبىر②	(ئە) ئابدىسەبىر ، سەبىر ، سەۋىر		«ئابدۇسابىر» بىلەن ئوخشاش
ئابدۇسەلەي			(«ئابدۇسالىھ» كە قارالا
ئابدۇسەلىم③	(ئە) ئابدۇسىلىم ، ئابدىسىلىم ، سىلىم ، سىلىمجان		سەلىمنىڭ قۇلى ؛ تىنچ ، ساغلام كىشى
ئابدۇسەمەد④	(ئە) ئابدۇسەمەت ، ئابدىسەمەت ، ئابدىسەمەت ، ئابسەمەت ، سەمەت ، سىمەت		موھتاجلارنى ھاجەتسىدىن چىقارغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇسەمەر⑤	(ئە) ئابدىسەمەر ، ئابدىسەمەر ، سەمەر ، سىمەر		سەمەرنىڭ قۇلى ؛ ئايدەك كىشى
ئابدۇسەمىر⑥	(ئە) ئابدىسەمىر ، سەمىر		راھەتلىك تۇرمۇش كەچۈرگۈچى كىشى ؛ سەمىرنىڭ قۇلى
ئابدۇسەمىئ⑦	(ئە) ئابدۇسەمى ، ئابدىسەمى ، سەمى		ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇسەمىن	(ئە) ئابدۇسىمىن ، ئابدىسىمىن ، سىمىن ، سىمىن		سەمىنىنىڭ قۇلى («سەمىن» نىڭ مەنىسى : سىمىز)
ئابدۇسەنەم	(ئە) ئابدىسەنەم ، ئابدىسەنەم		سەنەمنىڭ قۇلى («سەنەم» نىڭ مەنىسى : گۈزەل . بۇ يەردە «گۈزەل ئىنسان» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئابدۇسەئىد⑧	(ئە) ئابدۇسايىت ، ئابدىسەئىد ، ئابدىسايىت ، ئابدىسەيىت ، ئابسايىت ، ئابدىسىيىت ، ئابسەيىت ، سايىت		سەئىدنىڭ قۇلى («سەئىد» نىڭ مەنىسى : بەختلىك ، بەخت . بۇ يەردە «بەختلىك ئىنسان ، خۇشال كىشى» دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ)

①②③④⑤⑥⑦⑧ ئەسلىسى «ئابدۇسەبۇر ، ئابدۇسەبىر ، ئابدۇسەمەر ، ئابدۇسەلىم ، ئابدۇسەمەد ، ئابدۇسەمەر ، ئابدۇسەمىر ، ئابدۇسەمىئ ، ئابدۇسەئىد» .

ئابدۇسەيپى (ئە) ئابدىسەيپى

ئابدۇسەيدى

ئابدۇسەييد① (ئە) ئابدۇسېيىت ، ئابدىسىيىت ، ئابسىيىت ، سېيىت ، سىيىت

ئابدۇسەييدى (ئە) ئابدۇسەيدى ، ئابدىسەيدى ، ئابسەيدى ، سەيدى

ئابدۇسوپۇر

ئابدۇسۇپى② (ئە) ئابدۇسوپى ، ئابدىسوپى ، سوپى ، سۇپى

ئابدۇسۇلۇك (ئە)

ئابدۇسۇننەت③ (ئە) ئابدىسۇننەت ، سۇنىنەت

ئابدۇسەددىق④ (ئە) ئابدۇسىدىق ، ئابدىسىدىق ، سىدىق

ئابدۇسېلىم

ئابدۇسىدىق

ئابدۇسىمىن

ئابدۇش

ئابدۇشاكىر⑤ (ئە) ئابدىشاكىر ، شاكىر

سەيپىنىڭ قۇلى («سەيپى» نىڭ مەنىسى : قىلىچ)

(«ئابدۇسەييدى» گە قارالسۇن)

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى . مەنىسى : خوجا ، ئۇستاز . بۇ يەردە «خوجامىز مۇھەممەد پەيغەمبەرگە قۇللۇق قىلغۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ خوجامنىڭ (مۇھەممەدنىڭ) قۇلى

(«ئابدۇسەبۇر» غا قارالسۇن)

سوپىنىڭ قۇلى ؛ سوپى ئادەم

توغرا مەزھەپ يولىدىكى كىشى

سۇننەتنىڭ قۇلى («سۇننەت» نىڭ مەنىسى : پەرز ، تەربىيە ، ساۋاق ؛ ھەركەت ، پوزىتسىيە ؛ دىنىي قانۇن . بۇ يەردە «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇننەتلىرىنى ئىجرا قىلغۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

سىددىقنىڭ قۇلى («سىددىق» نىڭ مەنىسى : راستچىل ، سەممىي كىشى)

(«ئابدۇسەلىم» گە قارالسۇن)

(«ئابدۇسىددىق» قا قارالسۇن)

(«ئابدۇسەمىن» گە قارالسۇن)

(«ئابدۇشەكۇر» غا قارالسۇن)

شاكىرنىڭ قۇلى ؛ شۇكۇر قىلغۇچى ئادەم ، رەھمەت ئېيتقۇچى كىشى («شاكىر» نىڭ مەنىسى : شۇكرى قىلغۇچى ، رەھمەت ئېيتقۇچى)

①②③④⑤ ئەسلىسى «ئابدۇسەييد ، ئابدۇسۇپى ، ئابدۇسۇننەت ، ئابدۇسىددىق ، ئابدۇشاكىر» .

ئابدۇشاھ (ئەپ) ئابدۇشا ، ئابدىشا

ئابدۇشاھىد① (ئە) ئابدۇشايىت ، ئابدىشايىت ، ئابدىشاھىت ، ئابدىشايىت ، ئابشايىت ، شاھىد ، شايىت

ئابدۇشايىت

ئابدۇشەرەپ② (ئە) ئابدىشەرەپ ، ئابشەرەپ ، شاراپ ، شەرەپ

ئابدۇشەرىپ③ (ئە) ئابدۇشېرىپ ، ئابدىشېرىپ ، شېرىپ ، شىرىپ

ئابدۇشەكۇر④ (ئە) ئابدۇشۇكۇر ، ئابدىشۇكۇر ، شۇكۇر

ئابدۇشەھىد⑤ (ئە) ئابدۇشېھىت ، ئابدىشېھىت ، ئابدىشىيىت ، شېھىت ، شىيىت

ئابدۇشەھىر⑥ (ئە) ئابدۇشىر ، ئابدىشىر

ئابدۇشەيخ⑦ (ئە) ئابدىشەيخ ، ئابدىشەخ

ئابدۇشۇكۇر

ئابدۇشېرىپ

ئابدۇشېھىت

شاھنىڭ قۇلى ؛ ئاللانىڭ قۇلى

شاھىدنىڭ قۇلى («شاھىد» نىڭ مەنىسى : گۇۋاھچى ، كۆرگۈچى)

(«ئابدۇشاھىد» كە قارالسۇن)

شەرەپنىڭ قۇلى («شەرەپ» نىڭ مەنىسى : پەخىر ، ئالىي سالاھىيەت ، يۈكسەك ئورۇن . بۇ يەردە «شەرەپلىك كىشى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

شەرىپنىڭ قۇلى («شەرىپ» نىڭ مەنىسى : مۇنەۋۋەر ، ئېسىل ، ھۆرمەتلىك ، ئالىي ، شەرەپلىك . بۇ يەردە «ھۆرمەتلىك كىشى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

شۇكرىنى قوبۇل قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى

ھەممىنى قۇربان قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى

شۆھرەتلىك ، مەشھۇر كىشى

پېشۋا ، شەيخ كىشى ؛ شەيخنىڭ قۇلى («شەيخ» نىڭ مەنىسى : پىر ، ئۇستاز ، پېشۋا ، قېرى . بۇ يەردە «پېشۋالارغا قۇللۇق قىلغۇچى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

(«ئابدۇشەكۇر» غا قارالسۇن)

(«ئابدۇشەرىپ» كە قارالسۇن)

(«ئابدۇشەھىد» كە قارالسۇن)

①②③④⑤⑥⑦ ئەسلىسى «ئابدۇشاھىد ، ئابدۇشەرەپ ، ئابدۇشەرىپ ، ئابدەشەرىپ ، ئابدۇشەكۇر ، ئابدۇشەھىد ، ئابدۇشەھىر ، ئابدۇشەيخ» .

ئابدۇشىر	(ئەپ) ئابدىشىر ، شىر	(1) «ئابدۇشەھىر» نىڭ ئۆزگىرىشى ؛ (2) شىرەدەك ئىنسان
ئابدۇغاپپار		(«ئابدۇلغاپپار» غا قارالسۇن)
ئابدۇغازى	(ئە) ئابدىغازى ، غازى	غازىنىڭ قۇلى («غازى» نىڭ مەنىسى : غازاتچى ، ئاللا يولىدا جەڭ قىلغۇچى)
ئابدۇغائىب	(ئە) ئابدۇغايىپ ، ئابدىغايىپ ، غايىپ	غائىبنىڭ قۇلى («غائىب» نىڭ مەنىسى : كۆرۈنمەس)
ئابدۇغەنى		(«ئابدۇلغەنى» غا قارالسۇن)
ئابدۇغوپۇر		(«ئابدۇلغەپۇر» غا قارالسۇن)
ئابدۇغوجى		(«ئابدۇخوجا» غا قارالسۇن)
ئابدۇغۇلام	(ئە) ئابدىغۇلام ، غۇلام	ياش چاكار ، ياش يىگىت ، ياش ئۆسمۈر
ئابدۇغىنى		(«ئابدۇلغەنى» غا قارالسۇن)
ئابدۇق①		(«ئابدۇقۇربان» غا قارالسۇن)
ئابدۇقابىز		(«ئابدۇلقابىز» غا قارالسۇن)
ئابدۇقابىل	(ئە) ئابدۇقاۋۇل ، ئابدىقاۋۇل ، قاۋۇل ، قاۋۇل ، قاۋۇلجان ، قاۋۇلۇم	قابىلنىڭ قۇلى ؛ قابىلىيەتلىك كىشى ؛ قوبۇل قىلغۇچى
ئابدۇقادى		(«ئابدۇلقادىر» غا قارالسۇن)
ئابدۇقادىر		(«ئابدۇلقادىر» غا قارالسۇن)
ئابدۇقارى	(ئە) ئابدىقارى ، قارى	قارىنىڭ قۇلى («قارى» نىڭ مەنىسى : ئوقۇغۇچى ، قىرائەت قىلغۇچى)
ئابدۇقازى	(ئە) ئابدىقازى ، قازى	قازىنىڭ قۇلى («قازى» نىڭ مەنىسى : ھۆكۈم چىقارغۇچى)
ئابدۇقاسىم	(ئە) ئابدىقاسىم ، قاسىم	قاسىمنىڭ قۇلى («قاسىم» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : تەقسىم قىلغۇچى)
ئابدۇقاھھار		(«ئابدۇلقاھھار» غا قارالسۇن)

① «ئابدۇق» دېگەن بۇ ئىسىم قىسقارتىش ئارقىلىق بۇزۇلغان بولۇپ ، «ئابدۇ» دىن كېيىن «ق» تاۋۇشى بىلەن باشلانغان ئىسىملارنىڭ قىسقىرىشى ياكى «ئابدۇ» بىلەن باشلانغان بەزى ئىسىملارنىڭ سەتتەشتورولوشى ئارقىلىق بارلىققا كەلگەن بولۇشى ئېھتىمال .

ئابدۇقاھىر	(ئە) ئابدىقاھىر ، ئابدىقايىر ، قاھىر ، قايىر ، قاھىرجان ، قايىرجان ، قەھەرجان	قاھىرنىڭ قۇلى («قاھىر» نىڭ مەنىسى : يۇكسەك ، تەڭداشسىز ؛ يىمىرگۈچى ، بويسۇندۇرغۇچى ، قەھر - غەزەپلىك)
ئابدۇقائىد	(ئە) ئابدۇقايىت ، ئابدىقايىت ، قايىت	قائىدنىڭ قۇلى («قائىد» نىڭ مەنىسى : قوماندان)
ئابدۇقاۋۇل		(«ئابدۇقابىل» گە قارالسۇن)
ئابدۇقايىت		(«ئابدۇقائىد» كە قارالسۇن)
ئابدۇقائىم	(ئە) ئابدۇقايىم ، ئابدىقايىم ، قايىم	قائىمنىڭ قۇلى («قائىم» نىڭ مەنىسى : ھازىر تۇرغۇچى . بۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئابدۇقەمەر	(ئە) ئابدۇقەمبەر ، ئابدىقەمبەر ، قەمبەر ، قەمەر ، قەمەرجان	قەمەرنىڭ قۇلى («قەمەر» نىڭ مەنىسى : ئاي . بۇ يەردە «ئاي كەبى ئىنسان» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
ئابدۇقەنتەر	(ئە) ئابدۇقەندەر ، ئابدىقەندەر ، قەندەر	«قەنتەر» بىلەن ئوخشاش
ئابدۇقەندەر		(«ئابدۇقەنتەر» گە قارالسۇن)
ئابدۇقەۋى		(«ئابدۇلقەۋى» گە قارالسۇن)
ئابدۇقەيسۇم	(ئە) ئابدىقەيسۇم ، قەيسۇم	گۈزەل ، قامەتلىك كىشى
ئابدۇقەيس	(ئە) ئابدىقەيس ، قەيس	قەيسىنىڭ قۇلى («قەيس» نىڭ مەنىسى : ئۆلچەم)
ئابدۇقەييۇم		(«ئابدۇلقەييۇم» غا قارالسۇن)
ئابدۇقۇددۇس		(«ئابدۇلقۇددۇس» قا قارالسۇن)
ئابدۇقۇربان	(ئە) ئابدىقۇربان ، ئابدىقۇۋان ، ئابدۇق ، قۇربان ، قۇۋان	قۇربانىنىڭ قۇلى («قۇربان» نىڭ مەنىسى : ئاللاغا بېرىلگەن نەرسە ؛ قۇربانلىق . بۇ يەردە «قۇربان ھېيت كۈنلىرى تۇغۇلغان» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ ياكى قۇربان ھېيت ئۇلۇغلانغان)
ئابدۇك		(«ئابدۇلكەرىم» گە قارالسۇن)
ئابدۇكامال①	(ئە) ئابدىكامال ، كامال	كامالنىڭ قۇلى («كامال» نىڭ مەنىسى : تولۇق يېتىلگۈچى ، يېتىلگەن كىشى)

① ئەسلىسى «ئابدۇكەمال» .

ئابدۇكامىل	(ئە)	ئابدۇكامىل ، كامىل ، كاملجان	كاملىنىڭ قۇلى («كامىل» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : تولغان ، كامالەتكە يەتكەن دېگەنلىك بولىدۇ ، يەنى «كامال» بىلەن ئوخشاش)
ئابدۇكەبىر			(«ئابدۇلكەبىر» گە قارالسۇن)
ئابدۇكەرىم			(«ئابدۇلكەرىم» گە قارالسۇن)
ئابدۇكۆرەش	(ئەئۇ)	ئابدىكۆرەش ، كۆرەش	كۆرەشنىڭ قۇلى (بۇ يەردە «كۆرەشكە ئۆزىنى ئاتىغۇچى ، كۆرەشچان ئادەم ، كۆرەش ئوغلى» دېگەن مەنىلەرنى ئەكس ئەتتۈرۈشى مۇمكىن)
ئابدۇكېرىم			(«ئابدۇلكەرىم» گە قارالسۇن)
ئابدۇگايىت			(«ئابدۇلغاھىد» قا قارالسۇن)
ئابدۇگۇل ئابدۇل	(ئەپ)	ئابدىگۇل	گۈلدەك چىرايلىق كىشى («ئابدۇللا» غا قارالسۇن)
ئابدۇلئاخىر	(ئە)	ئابدۇئاخىر ، ئابدىئاخىر ، ئاخىر ، ئاخىر	ھەممىنىڭ ئاخىرى بولغان ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلئارىپ	(ئە)	ئابدۇلئارۇپ	ئارىپنىڭ قۇلى («ئابدۇئالىم» غا قارالسۇن)
ئابدۇلئالىم①			(«ئابدۇئامىر» غا قارالسۇن)
ئابدۇلئامىر			(«ئابدۇئامىل» غا قارالسۇن)
ئابدۇلئامىل			(«ئابدۇلئەھەد» گە قارالسۇن)
ئابدۇلئاخەت			(«ئابدۇللەتىپ» گە قارالسۇن)
ئابدۇلەتىپ			قۇدرەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلئەزىز②	(ئە)	ئابدۇلئېزىز	ئۇلۇغ ، كاتتا ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلئەزىم③	(ئە)	ئابدۇلئېزىم	(«ئابدۇئەلا» غا قارالسۇن)
ئابدۇلئەلا			

① بۇ ئىسىم «ئابدۇلئالىم ، ئابدۇئالىم» دېگەن شەكىللەردە مۇستەقىل قوللىنىلىدۇ . «ئابدۇئامىل» قاتارلىق ئىسىملارمۇ «ال» قوشۇلغان ھالەتتە يەنىلا مۇستەقىل ئىشلىتىلىدۇ . ئەمما ، ئاللانىڭ ئىسمىدىن باشقا ئىسىملارغا «ال» قوشۇلماسلىقى تەشەببۇس قىلىنىدۇ .

② «ئابدۇلئەزىز» نىڭ يەنە مۇنداق ئۆزگىرىشلىرى بار : ئابدىلئېزىز ، ئاۋلىز ، ئابلېزىز ، ئابلىز ، ئەزىز ، ئېزىز ، ھەزىز ، ئابدۇھەزىز ، ئابدىھېزىز ، ئابدۇئېزىز .

③ «ئابدۇلئەزىم» نىڭ يەنە تۆۋەندىكىدەك كۆپ خىل ئۆزگىرىشلىرى بار : ئابدۇھەزىم ، ئابدىلئېزىم ، ئابدىئېزىم ، ئابدەزىم ، ئابلېزىم ، ئابلىزىم ، ئابدىسىم ، ئابدىھېزىم ، ئېزىم ،

ئابدۇلئەلى	(ئە)	ئابدۇئەلى ، ئابدىئەلى ، ئابدەلى ، ئابلەلى ، ئابدۇلى ، ئەلى ، ئېلى ، ئەلىخان ، ئېلىخان	ھەممىدىن ئۈستۈن ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلئەلىم①	(ئە)	ئابدۇلھەلىم	ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلئەھەد② ئابدۇلئەھمەت	(ئە)	ئابدۇلئەھەت	بىر ئاللانىڭ بەندىسى («ئابدۇئەھمەد» گە قارالسۇن)
ئابدۇلئەۋۋەل③	(ئە)	ئابدەۋەل ، ئابدۇئەۋۋەل ، ئەۋۋەل ، ئەۋۋەل ، ئەۋەل	ھەممىنىڭ ئەۋۋىلى بولغان ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلباتىن④	(ئە)	ئابدىباتىن ، باتىن ، باتۇق	ھەممىنى يوشۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلبار			(«ئابدۇبار» غا قارالسۇن)
ئابدۇلبارى⑤	(ئە)	ئابدۇبارى ، ئابدىبارى ، ئابدۇئارى ، ئابدۇلبەر ، ئابدىۋەر ، ئاباري	ھەممىنى ياراتقۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلباسىت	(ئە)	ئابدۇباسىت ، ئابدۇۋاسىت ، ئابدىۋاسىت ، باسىت ، ۋاسىت	نازۇ - نېمەتلىرىنى كەڭ يايغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلباقى	(ئە)	ئابدۇباقى ، ئابدىۋاقى ، باقى ، ئابدۇۋاقى	مەڭگۈلۈك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلبائىس	(ئە)	ئابدۇبائىس ، ئابدىبائىز ، ئابدىبايىز ، بايىز ، بائىز ، بايىس	تىرىلدۈرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلبەدئى	(ئە)	ئابدۇلبەدى ، ئابدۇبەدا ، ئابدۇبەد ، ئابدۇبەدى ، ئابدىبەدى ، بەدى ، ئابدىۋە	ياراتقۇچى ئاللانىڭ بەندىسى

① «ئابدۇلئەلىم» مۇ «ئابدۇلھەلىم ، ئابدىلھەلىم ، ئابدىلھىلىم ، ئابدىلىم ، ئابلىلىم ، ئابلىم» لەرگە ئۆزگىرىپ ، «ئابدۇلھەلىم» دېگەن يەنە بىر ئەسلىي ئىسمىغا ۋە ئۇنىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشاپ قالىدۇ .

② «ئابدۇلئەھەد» يەنە «ئابدۇلئەخەت ، ئابدىلئەخەت ، ئابلەخەت ، ئابلەھەت ، ئابلاھەت ، ئابلەت ، ئابلەم ، ئاۋلەت ، ئاۋلەتجان ، ئەخەت ، ئەھەت ، ئەخەم ، ئەختىم» لارغا ئۆزگىرىدۇ .

③④ «ئەۋۋەل ، باتىن» ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتىنى بىلدۈرىدۇ .

⑤ «ئابدۇلبارى» بىلەن «ئابدۇدىلبەر» ئوخشاشلا «ئابدۇلبەر» گە ئۆزگىرىدۇ .

ئابدۇلبەر①	(ئە)	ئابدىلبەر ، ئابدۇبەر ، ئابدىبەر ، بەررى	ئادىل ، پاك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلبەسەر	(ئە)	ئابدۇبەسەر ، ئابدىبەسەر ، بەسەر	(1) «ئابدۇلبەسسەر» گە ئوخشاش ؛ (2) كۆرۈش ئىقتىدارى ، پەرقلەندۇرۇش كۈچى يۇقىرى ئادەم
ئابدۇلبەسسەر	(ئە)	ئابدۇبەسسەر ، ئابدىبەسسەر ، بەسسەر	ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلپازىل			(«ئابدۇپازىل» غا قارالسۇن)
ئابدۇلپەتتاھ②	(ئە)	ئابدۇپەتتاھ ، ئابدىپەتتا ، ئابدىپەتتار ، پەتتار	دائىم غالىب ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلجابباربار③	(ئە)	ئابدۇجاپپار ، ئابدىجاپپار ، جاپپار	مەجبۇر قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلجالال④	(ئە)	ئابدۇجالال ، ئابدىجالال ، جالال	نۇرلۇق ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلجامىئ	(ئە)	ئابدۇجامى ، ئابدىجامى ، جامى	ھەممىنى توپلىغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلجەلىل	(ئە)	ئابدۇجەلىل ، ئابجەلىل ، ئابجەلال ، جەللاخۇن ، جەلىل	ئۇلۇغ ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلخالىق		ئابدۇخالىق ، ئابدىخالىق ، خالىق	ياراتقۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلخەبىر	(ئە)	ئابدۇخەبىر ، ئابدۇخەبىر ، ئابدىخەبىر ، ئابدىخەۋەر ، خەۋەر ، خەۋىر ، خەبىر	ھەممىدىن خەۋەردار ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلرىزا			(«ئابدۇرىزا» غا قارالسۇن)
ئابدۇلغاپپار⑤	(ئە)	ئابدۇغاپپار ، ئابدىغاپپار ، غاپپار	دائىم ئەپۇ قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى

① ئەسلىسى «ئابدۇلبەرر» . بۇ ئىسىم «ئابدۇلبارى ، ئابدۇدلبەر» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشى بولغان «ئابدۇلبەر» گە ئوخشاپ قالىدۇ .
② «پەتتاھ» ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتىنى بىلدۇرىدۇ .
③④⑤ ئەسلىسى «ئابدۇلجەببار ، ئابدۇلجەلال ، ئابدۇلغەپپار» .

ئابدۇلغەپۇر	(ئە)	ئابدۇغوپۇر ، ئابدىغوپۇر ، پۇر ، غوپۇر	كەچۈرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلغەنى	(ئە)	ئابدۇغەنى ، ئابدۇغەنى ، غەنى	باي ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلقابىز	(ئە)	ئابدۇقاۋۇز ، ئابدىقاۋۇز ، قاۋۇز	ھەممىنى ئېگىلدۈرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلقادىر	(ئە)	ئابدۇقادىر ، ئابدىقادىر ، قادىر ، ئابدۇقادى ، ئابدىقادى ، قادى	ھەممگە كۈچى يەتكۈچى ، ھەممگە قادىر ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلقاھھار①	(ئە)	ئابدۇقاھھار ، ئابدىقاھار ، ئابدۇقاخار ، قاھار ، قاھارجان ، قاخار	پۈتۈن ئىمكانىيەتلەرگە ئىگە ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلقەۋى	(ئە)	ئابدۇقەۋى ، ئابدىقەۋى ، قەۋى	ھەممىدىن كۈچلۈك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلقەييۇم	(ئە)	ئابدۇقەييۇم ، ئابدىقەييۇم ، قەيۇم ، ئابدىقىيۇم ، قىيۇم	مەڭگۈ ھايات ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلقۇددۇس	(ئە)	ئابدۇقۇددۇس ، ئابدىقۇددۇس ، قۇددۇس ، ئابدىقۇدۇس ، قۇدۇس	ئۇلۇغ ، پاك ، مۇقەددەس ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلكەبىر	(ئە)	ئابدۇكەبىر ، ئابدىكەبىر ، كەبىر ، ئابدىكېۋىر ، كېۋىر	ھەممىدىن ئۇلۇغ ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلكەرىم	(ئە)	ئابدۇكەرىم ، ئابدۇكىرىم ، ئابدىكىرىم ، ئابدۇك ، كېرىم ، ئابدىكىرەم ، كىرەم ، ئابا	سېخىي ، كارامەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇللا②	(ئە)	ئابدۇللام	بۇ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى ، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئاتىسىنىڭ ئىسمى بولۇپ ، «ئاللانىڭ بەندىسى ، ئاللانىڭ قۇلى» دېگەنلىك بولىدۇ .

① ئەسلىسى «ئابدۇلقەھھار» .
② ئابدۇللانىڭ يەنە «ئابلا ، ئابلام ، ئابدۇل ، ئابدۇلجان ، ئابلاق ، ئابۇش ، ئابلاجان ، ھەبدۇللا ، ھەبدۇل» قاتارلىق كۆپ خىل ئۆزگىرىشلىرى بار .

ئابدۇللائاخۇن	(ئەئۇ) ئابلىراخۇن	ئابدۇللا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئابدۇللاباقى	(ئە) ئابلاباقى	ئابدۇللا : ئىسمى ، باقى : قوشۇمچىسى
ئابدۇللاقۇل	(ئەئۇ) ئابلاقۇل	ئابدۇللانىڭ قۇلى («ئابدۇللا» نىڭ مەنىسى : ئاللانىڭ قۇلى ۋە بۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى بولغاچقا ، بىر پۈتۈن ئىسمدىن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قۇللۇق قىلغۇچى دېگەن مەنىمۇ كېلىپ چىقىدۇ)
ئابدۇللايار	(ئەپ) ئابلايار	ئابدۇللانىڭ دوستى ، ئابدۇللا يار بولغۇچى (بۇ يەردىمۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كۆزدە تۇتۇلۇپ ، «پەيغەمبەر يار بولغۇچى ، پەيغەمبەرنى دوست تۇتقان كىشى» دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ)
ئابدۇللاياسىن	(ئە) ئابلاياسىن	ئابدۇللا : ئىسمى ، ياسىن : قوشۇمچىسى (بۇ يەردىكى «ياسىن» «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى ، شۇنداقلا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، «ئەي ، خوجا ؛ ئەي ، ئىنسان» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ . بۇ ئىسىمنىڭ ھەر ئىككى تەركىبى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيىتى بولغاچقا ، ئۇنىڭدا پەيغەمبەر تېخىمۇ ئۇلۇغلانغان)
ئابدۇللەتىپ	(ئە) ئابدۇلەتىپ ، ئابدۇلىتىپ ، ئابدىلىتىپ ، ئابلىتىپ ، لىتىپ	شەپقەتلىك ، كۆيۈمچان ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلماجىد	(ئە) ئابدۇماجىت ، ئابدىماجىت ، ماجىت	يۇكسەك ، ئېسىل ، داڭلىق ، ئۇستۇن ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمالىك	(ئە) ئابدۇمالىك ، ئابدىمالىك ، مالىك	ھەممىگە ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى

ئابدۇلمانىئ	(ئە) ئابدۇمانى ، ئابدىمانى ، مانى ، ئابدۇمان	ھەممىنى چەكلىگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمەتىن	(ئە) ئابدۇمەتىن ، ئابدىمەتىن ، مەتىن ، مېتىن ، مىتىن	كۈچلۈك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمەجىد①	(ئە) ئابدۇمېجىت	«ئابدۇلجەلىل» بىلەن ئوخشاش
ئابدۇلمەلىك	(ئە) ئابدۇمەلىك ، ئابدىمەلىك ، مەلىك ، مىلىك	ھەممىنىڭ پادىشاھى بولغان ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمەننان②	(ئە) ئابدۇمەننان	شەپقەت قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇئەخخىر	(ئە) ئابدۇمۇئەخخىر ، مۇئەخخىر ، ئابدىمۇئەخخىر	ھەممىنى ئاخىرلاشتۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇبدى	(ئە) ئابدۇمۇبدى ، ئابدىمۇبدى ، مۇبدى ، مۇپتى	ھەممىنىڭ باشلىنىشى بولغان ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇتتەلىب③	(ئە) ئابدۇمۇتتەللىپ ، ئابدىمۇتتەللىپ ، مۇتتەللىپ ، مۇتەللا	مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تاغىسىنىڭ ئىسمى بولۇپ ، مەنىسى : «ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى» دېگەنلىك بولىدۇ
ئابدۇلمۇتەئالى④	(ئە) ئابدۇمۇتتەئالى ، ئابدىمۇتالى ، ئابدىمۇتالى ، مۇتالى	ھەممىدىن ئۇستۇن تۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇجىب	(ئە) ئابدۇمۇجىپ ، ئابدىمۇجىپ ، مۇجىپ ، مۇجۇپ ، ئابدىمۇجۇپ	تىلەككە يەتكۈزگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇزەپپەر	(ئە) ئابدىمۇزەپپەر ، مۇزەپپەر	غەلىبە قىلغۇچى ، غالىب كىشى
ئابدۇلمۇسەۋۋىر	(ئە) ئابدۇمۇسەۋۋىر ، ئابدىمۇسەۋۋىر ، مۇسەۋۋىر	ھەممىنى سېزىپ ، ئويلاپ تۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى

① «ئابدۇلمەجىدنىڭ يەنە «ئابدىمېجىت ، ئابدىمەجىت ، ئابدىمەشىت ، مەجىت ، مەشىت ،مەشتەم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

② «ئابدۇلمەننان» نىڭ يەنە «ئابدۇمەننام ، ئابدىمەننام ، ئابدىمەننا ، مەننا ، مەنناى ، مەننام» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

③ بۇ ئىسىم ئادەت بويىچە «ال» بىلەن ئېلىنىدى .

④ ئەسلىسى «ئابدۇلمۇتەئالى» .

ئابدۇلمۇغنى	(ئە)	ئابدۇمۇغنى ، ئابدۇمۇغنى ، مۇغنى	ھەممىنى باي قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇقەددەم	(ئە)	ئابدۇمۇقەددەم ، ئابدۇمۇقەددەم ، مۇقەددەم	ھەممىنى تەقدىم قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇقتەدىر	(ئە)	ئابدۇمۇقتەدىر ، ئابدۇمۇقتەدىر ، مۇقتەدىر	ھەممىگە قادىر ، كۈچلۈك ، باي ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇقسىت	(ئە)	ئابدۇمۇقسىت ، ئابدۇمۇخسىت ، ئابدىمۇخسىت ، مۇقسىت ، مۇخسىت	ئادىل ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇقىت	(ئە)	ئابدۇمۇقىت ، ئابدۇمۇقىت ، مۇقىت ، مۇقايىت	پەرۋىش قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇمىت	(ئە)		ھەممىنى ئۆلتۈرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇنتەقىم	(ئە)		ئىنتىقام ئالغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇھەيمەن	(ئە)	ئابدۇلمۇھەيمىن ، ئابدۇمۇھەيمىن	ئاسرىغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇھسى	(ئە)	ئابدۇمۇھسى ، ئابدۇمۇخسى ، مۇخسى ، مۇھسى ، ئابدىمۇسى ، مۇسى	ھەممىنى ھېسابلاپ تۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇھيى	(ئە)	ئابدىمۇھيى ، ئابدۇمۇھيى ، مۇھيى	ھەممىنى ھاياتلىققا ئېرىشتۈرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇئىد	(ئە)	ئابدۇمۇئىت ، ئابدىمۇھىت ، ئابدىمۇيىت ، مۇھىت ، مۇيىت	ھەممىگە يارىدىم بەرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلمۇئىززى	(ئە)	ئابدۇمۇئىززى ، ئابدۇمۇئىز ، ئابدۇمۇيىز ، مۇئىز ، مۇيىز	ھەممىنى ئەزىز قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلھادى	(ئە)	ھادى ، ئابدۇھادى	يول كۆرسەتكۈچى ئاللانىڭ بەندىسى

ئابدۇلھاكى	(ئە)	ئابدىلھاكى ، ئابلەكى	ھاكىنىڭ قۇلى («ھاكى» نىڭ مەنىسى : ھېكايە ئېيتقۇچى)
ئابدۇلھەپىز	(ئە)	ئابدۇھەپىز ، ئابلەپىز ، ھەپىز ، ھىپىز	«ئابدۇھاپىز» بىلەن ئوخشاش
ئابدۇلھەزىر	(ئە)	ئابدۇھەزىر ، ھەزىر ، ھىزىر	دائىم ھازىر تۇرغۇچى
ئابدۇلھەزىم			(«ئابدۇلئەزىم» گە قارالا)
ئابدۇلھەسەن	(ئە)	ئابدۇھەسەن	ياخشى كىشى
ئابدۇلھەسىب	(ئە)	ئابدۇھەسىپ ، ئابدىلھەسىپ	ھەممىدىن ھېساب ئالغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلھەق	(ئە)	ئابلەق ، ئابلاق	ھەق ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلھەكىم	(ئە)	ئابلىكىم ، ھېكىم	ھەممىگە ھاكىملىق قىلغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلھەلىم①	(ئە)	ئابدۇھەلىم ، ئابدىھەلىم ، ئابدىللىم ، ئابللىم ، ھىلىم	كەڭ قويۇپ بەرگۈچى ، تاقەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلھەمىد	(ئە)	ئابدۇھېمىت ، ئابلەمىت ، ئابدىمىت ، ھىمىت ، ئىمىت ، يىمىت ، خەمىت	ماختاشقا لايىق ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلھەي	(ئە)	ئابلەي ، ئابلەخەي	«ئابدۇلقەييۇم» غا ئوخشاش
ئابدۇلۋاجىد	(ئە)	ئابدۇۋاجىت ، ئابدىۋاجىت ، ۋاجىت ، گاجىت	ھەممىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلۋارىس	(ئە)	ئابدۇۋارىس ، ئابدىۋارىس ، ۋارىس	ھەممىگە ۋارىس بولغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلۋاسىئ	(ئە)	ئابدۇۋاسى ، ئابدىۋاسى ، ۋاسى	ھەممىدىن رەھمىتى كەڭرى ، شەپقەتلىك ، ھەممىدىن ئادىل ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلۋالى	(ئە)	ئابدۇۋالى ، ئابدىۋالى ، ۋالى ، گالى	ھەممىنى باشقۇرغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلۋاھاب②	(ئە)	ئابدۇۋاھاپ ، ئابدىۋاھاپ ، ۋاھاپ ، ۋاخاپ	ھەممىدىن ساخاۋەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى

① «ئابدۇلئەلىم» نىڭ ئۆزگىرىشىمۇ «ئابدۇلھەلىم» بولىدۇ ، لېكىن بۇ يەردىكى «ئابدۇلھەلىم» ئەسلىي ئىسىم بولۇپ ، ھەرگىز «ئابدۇلئەلىم» نىڭ ئۆزگىرىشى ئەمەس .
② ئەسلىيسى «ئابدۇلۋەھھاب» .

ئابدۇلۇاهىد	(ئە)	ئابدۇۋاهىت ، ئابدۇ-ۋايىت ، ئابدۇايىت ، ئابدىگايىت ، ۋاهىد ، ۋايىت ، گايىت	«ئابدۇلئەھەد» بەلەن ئوخشاش
ئابدۇلۇەدۇد	(ئە)	ئابدۇۋەدۇت ، ئابدۇ-ۋەدۇت ، ۋەدۇت	سۆيۈملۈك ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلۇەكىل	(ئە)	ئابدۇۋەكىل ، ئابدۇ-ۋەكىل ، ۋەكىل ، ۋەكىلى	ھەممىنىڭ ۋەكىلى بولغۇچى ، ھەممىنىڭ دەۋاسىنى سورىغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلۇەلى①	(ئە)	ئابدۇۋەلى	يارەم بەرگۈچى ، قوللىغۇچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلپىتىپ			(«ئابدۇللەتىپ» كە قارالسۇن)
ئابدۇلئىزىم			(«ئابدۇلئەزىم» كە قارالسۇن)
ئابدۇلئىكرام	(ئە)	ئابدۇئىكرام ، ئابدىكرام ، ئىكرام ، ئابدىلىكرام	ھۆرمەتكە سازاۋەر ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇلى			(«ئابدۇلئەلى» گە قارالسۇن)
ئابدۇماجىت			(«ئابدۇلماجىد» قا قارالسۇن)
ئابدۇماڭسۇر			(«ئابدۇمەنسۇر» غا قارالسۇن)
ئابدۇمالىك			(«ئابدۇلمالىك» كە قارالسۇن)
ئابدۇماۋت			(«ئابدۇمەھمۇد» قا قارالسۇن)
ئابدۇمان			(«ئابدۇلمانئى» كە قارالسۇن)
ئابدۇماناب	(ئە)	ئابدۇماناپ ، ئابدىماناپ ، ئابدۇمانناپ ، ئابدىمانناپ ، مانناپ ، مانناپ	ۋەكىل ، ۋاكالەتلىك قىلغۇچى
ئابدۇمانناپ			(«ئابدۇماناب» قا قارالسۇن)
ئابدۇمەبۇت			(«ئابدۇمەئبۇد» قا قارالسۇن)
ئابدۇمەت			(«ئابدۇمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئابدۇمەتتىن			(«ئابدۇلمەتىن» گە قارالسۇن)
ئابدۇمەخەت			(«ئابدۇمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئابدۇمەخسۇت			(«ئابدۇمەقسۇد» قا قارالسۇن)
ئابدۇمەخمۇت			(«ئابدۇمەھمۇد» قا قارالسۇن)

① «ئابدۇلۇەلى» نىڭ يەنە «ئابدىۋەلى ، ئابدىۋېلى ، ۋەلى ، ۋېلى ، ۋەلەم ، ۋىلەم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

ئابدۇمەرۇپ			(«ئابدۇمەئرۇپ» قا قارالسۇن)
ئابدۇمەسسەر	(ئە)	ئابدىمەسسەر ، مەسسەر	تەقدىرنىڭ قۇلى
ئابدۇمەقسۇد	(ئە)	ئابدۇمەخسۇت ، ئابدىمەخسۇت ، مەخسۇت	مەقسەت قىلىنغان كىشى (بۇ يەردە «بىزگە ئويلىغاندەك ئاللا بىر ئوغۇل پەرزەنت بەردى» دېگەن مەنە ئەكس ئېتىدۇ)
ئابدۇمەلىك			(«ئابدۇلمەلىك» كە قارالسۇن)
ئابدۇمەممەت			(«ئابدۇمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئابدۇمەنسۇر	(ئە)	ئابدۇماڭسۇر ، ئابدىماڭسۇر ، ئابدىمەنسۇر ، ماڭسۇر ، مەنسۇر	مەنسۇرنىڭ قۇلى («مەنسۇر» نىڭ مەنىسى : يارەمگە ئېرىشكۈچى ؛ غەلىبە قىلغۇچى ، نۇسرەت قازانغۇچى ، نۇسرەت بېرىلگەن كىشى . بۇ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئابدۇمەننان			(«ئابدۇلمەننان» غا قارالسۇن)
ئابدۇمەنۇن	(ئە)	ئابدىمەنۇن ، مەنۇن	كۆپ مەمنۇن بولغۇچى ، كۆپ رەھمەت ئېيتقۇچى كىشى
ئابدۇمەھمۇد	(ئە)	ئابدۇماموت ، ئابدىمەخمۇت ، ئابدىمەھمۇت ، ئابدۇمەخمۇت ، مەھمۇت ، مەخمۇت	مەھمۇدنىڭ قۇلى («مەھمۇد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : ماختالغۇچى ، مەدھىيەلەنگۈچى)
ئابدۇمەئبۇد	(ئە)	ئابدۇمەبۇت ، ئابدىمەبۇت ، مەبۇت	مەئبۇدنىڭ قۇلى («مەئبۇد» نىڭ مەنىسى : ئىبادەت قىلىنغۇچى ، ئىلاھ)
ئابدۇمەئرۇپ	(ئە)	ئابدۇمەرۇپ ، ئابدىمەرۇپ ، مەرۇپ	مەئرۇپنىڭ قۇلى («مەئرۇپ» نىڭ مەنىسى : تونۇلغان ، مەشھۇر ؛ سەممىي ، ئىللىق ، دوستانە ؛ ئېھسان ، شەپقەت ، كۆيۈم)
ئابدۇمەۋجۇد	(ئە)	ئابدۇمەۋجۇت ، ئابدىمەۋجۇت ، مەۋجۇت	مەۋجۇدنىڭ قۇلى («مەۋجۇد» نىڭ مەنىسى : ۋۇجۇدقا كەلگەن)
ئابدۇمۇئەخخىر			(«ئابدۇلمۇئەخخىر» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇبدى			(«ئابدۇلمۇبدى» غا قارالسۇن)
ئابدۇمۇپتى			(«ئابدۇلمۇبدى» غا قارالسۇن)
ئابدۇمۇتا			(«ئابدۇمۇئتا» غا قارالسۇن)

ئابدۇمۇتالى		(«ئابدۇلمۇتىئالى» غا قارالسۇن)
ئابدۇمۇتەللىپ		(«ئابدۇلمۇتتەلىب» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇتەللىم		(«ئابدۇمۇتىئەللىم» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇتىئالى		(«ئابدۇلمۇتىئالى» غا قارالسۇن)
ئابدۇمۇتىئەللىم①	(ئە) ئابدۇمۇتەللىم، ئابدىمۇتەللىم، مۇتەللىم	مۇتىئەللىمنىڭ قۇلى («مۇتىئەللىم» نىڭ مەنىسى: تەلىم بەرگۈچى)
ئابدۇمۇجىپ		(«ئابدۇلمۇجىب» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇختار	(ئە) ئابدۇمۇختەر، ئابدىمۇختەر، مۇختار، مۇختەر	مۇختارنىڭ قۇلى («مۇختار» نىڭ مەنىسى: خاللانغان، تاللانغان. بۇ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ئابدۇمۇخسى		(«ئابدۇلمۇھسى» غا قارالسۇن)
ئابدۇمۇخسىت		(«ئابدۇلمۇقسىت» قا قارالسۇن)
ئابدۇمۇراد	(ئە) ئابدۇمۇرات، ئابدىمۇرات، مۇرات	مۇرادنىڭ قۇلى («مۇراد» نىڭ مەنىسى: مۇرادى ھاسىل بولغۇچى، مۇرادقا يەتكۈچى)
ئابدۇمۇزەر	(ئە) ئابدىمۇزەر، مۇزەر	مۇزەرنىڭ قۇلى («مۇزەر» شىمالىي قىسىم ئەرەب ئەجدادلىرىنىڭ نامى)
ئابدۇمۇسا	(ئەئى) ئابدىمۇسا، مۇسا، مۇساق	مۇسانىڭ قۇلى (مۇسا بولسا پەيغەمبەرلەردىن بىرى)
ئابدۇمۇسەۋۋىر		(«ئابدۇلمۇسەۋۋىر» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇغنى		(«ئابدۇلمۇغنى» غا قارالسۇن)
ئابدۇمۇقەددەم	(ئە) ئابدىمۇقەددەم، مۇقەددەم	ئالدىدا تۇرغۇچى
ئابدۇمۇقەددىم		(«ئابدۇلمۇقەددىم» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇقەۋۋى	(ئە) ئابدىمۇقەۋۋى، مۇقەۋۋى	ئىلھام بەرگۈچى، قوزغىغۇچى
ئابدۇمۇقتەدىر		(«ئابدۇلمۇقتەدىر» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇقسىت		(«ئابدۇلمۇقسىت» قا قارالسۇن)
ئابدۇمۇقىت		(«ئابدۇلمۇقىت» كە قارالسۇن)
ئابدۇمۇلك	(ئە)	بايلىقنىڭ قۇلى
ئابدۇمۇمىت		(«ئابدۇلمۇمىت» قا قارالسۇن)

① ئەسلىسى «ئابدۇمۇتەللىم».

ئابدۇمۇنتەقى	(ئە) ئابدىمۇنتەقى	تاللانغان كىشى
ئابدۇمۇنتەقىم		(«ئابدۇلمۇنتەقىم» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇنزىر	(ئە) ئابدىمۇنزىر، مۇنزىر	ئاگاھلاندۇرغۇچى، تەنبىھ بەرگۈچى
ئابدۇمۇنۇپ		(«ئابدۇمۇنىب» كە قارالسۇن)
ئابدۇمۇنئىم	(ئە) ئابدىمۇنئىم، ئابدىمۇنىم، ئابدۇمۇنىم، مۇنىم	نېمەت بەرگۈچى، شەپقەت قىلغۇچى، ياخشىلىق قىلغۇچى
ئابدۇمۇنىب①	(ئە) ئابدۇمۇنىپ	توغرا يولغا قايتقۇچى
ئابدۇمۇنىم		(«ئابدۇمۇنئىم» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇھەممەد②	(ئە) ئابدۇمەممەت	مۇھەممەدكە قۇللۇق قىلغۇچى
ئابدۇمۇھەيمىن		(«ئابدۇلمۇھەيمەن» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇھسى		(«ئابدۇلمۇھسى» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇھسىن	(ئە) ئابدىمۇھسىن، مۇھسىن	ياخشىلىق قىلغۇچى
ئابدۇمۇھىيى		(«ئابدۇلمۇھىيى» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇھىمت		(«ئابدۇلمۇئىمد» كە قارالسۇن)
ئابدۇمۇئتا	(ئە) ئابدۇمۇتا، ئابدىمۇتا، مۇتا	ئاتا قىلغۇچى، بەرگۈچى
ئابدۇمۇئىت		(«ئابدۇلمۇئىمد» كە قارالسۇن)
ئابدۇمۇئىز		(«ئابدۇلمۇئىززى» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇئىززى		(«ئابدۇلمۇئىززى» گە قارالسۇن)
ئابدۇمۇمىن③	(ئە) ئابدىمۇمىن، مۇمىن	ئىمان ئېيتقۇچى، ئىشەنگۈچى («مۇمىن» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئابدۇناپى④	(ئە) ئابدىناپى، ناپى	ھەممىگە پايدا يەتكۈزگۈچى ئاللانىڭ بەندىسى
ئابدۇنازىر⑤	(ئە) ئابدىنازىر، نازىر	(1) نازارەت قىلغۇچى، كۆز سېلىپ تۇرغۇچى؛ (2) گۈزەل، چىرايلىق
ئابدۇناسىر		(«ئابدۇناسىر» غا قارالسۇن)

① «ئابدۇمۇنىب» يەنە «ئابدۇمۇنۇپ، ئابدىمۇنۇپ، ئابدۇماناپ، مۇنۇپ، مۇنىپ» لارغىمۇ ئۆزگىرىدۇ.
② «ئابدۇمۇھەممەد» يەنە «ئابدۇمەت، ئابدىمەممەت، ئابدىمەمەت، ئابدىمەخەت، ئابدۇمەخەت، ئابدىمەت، ئابمەت» قاتارلىقلارغا ئۆزگىرىدۇ.
③④⑤ ئەسلىسى «ئابدۇمۇئمىن، ئابدۇنناپئى، ئابدۇننازىر».

ئابدۇناسىر①	(ئە)	ئابدىناسىر ، ئابدىناسى ، ئابدۇناسى ، ناسىر ، ناسى	يارده‌م به‌رگۇچى ، همما‌يه قىلغۇچى («ناسىر» مۇهه‌ممه‌د ئه‌لىيهىسسالامنىڭ سۇپه‌تلىرىدىن بىرى)
ئابدۇنامان			(«ئابدۇنۇئمان» غا قارا‌ڭ
ئابدۇنەبى②	(ئە)	ئابدىنەبى ، نەبى ، نەبجان	پەيغه‌مبه‌رگه قۇللۇق قىلغۇچى («نەبى» مۇهه‌ممه‌د ئه‌لىيهىسسالامنىڭ سۇپه‌تلىرىدىن بىرى)
ئابدۇنەزەر③	(ئە)	ئابدىنەزەر ، نەزەر	نەزەرنىڭ قۇلى ؛ نەزەرگه لايىق كىشى ؛ شه‌پقه‌تلىك كىشى
ئابدۇنەزىر③	(ئە)	ئابدىنەزىر ، نەزىر	«نەزىر» مۇهه‌ممه‌د ئه‌لىيهىسسالامنىڭ سۇپه‌تلىرىدىن بىرى بولۇپ ، بىر پۈتۈن ئىسمنىڭ مه‌نىسى : ئاگاهلاندۇرغۇچىغا قۇللۇق قىلغۇچى دېگه‌ندىن ئىبارە‌ت ياكى بۇ ، «ئابدۇمۇنزىر» گه ئوخشاش «ئابدۇناسىر» غا ئوخشاش
ئابدۇنەسر④	(ئە)	ئابدىنەسىر ، نەسىر	
ئابدۇنەسىم⑤	(ئە)	ئابدىنەسىم ، نەسىم	نەسىمنىڭ قۇلى («نەسىم» نىڭ مه‌نىسى : مه‌يىن شامال)
ئابدۇنەئىم⑥	(ئە)	ئابدۇنەيىم ، ئابدىنەيىم ، نەيىم	خاترجه‌م ، به‌ختلىك كىشى
ئابدۇنەيىم			(«ئابدۇنەئىم» گه قارا‌ڭ)
ئابدۇنۇر⑦	(ئە)	ئابدىنۇر ، نۇر	نۇرلۇق ئاللانىڭ به‌ندىسى
ئابدۇنۇئمان⑧	(ئە)	ئابدۇنامان ، نامان	نۇئماننىڭ قۇلى («نۇئمان» نىڭ مه‌نىسى : بايا‌شات)
ئابدۇنىزار⑨	(ئە)	ئابدىنىزار ، نىزار	زارلانغۇچى ؛ نىزارنىڭ قۇلى

① ئەسلىسى «ئابدۇنناسىر» .

② «ئابدۇنەبى» ، «ئابدۇرەسۇل» قاتارلىق ئىسملارنى به‌زىله‌ر «توغرا مه‌نىلىك ئىسىم ئه‌مه‌س» دە‌پ قارايدۇ . بۇنداق دېيىشنىڭ سەۋەبى يۇقىرىقى ئىسملارنىڭ سۆز مه‌نىسى «پەيغه‌مبه‌رنىڭ به‌ندىسى» دېگه‌نلىك بولۇپ قالىدۇ ، دە‌پ قارىغانلىقتىن ئىبارە‌ت . دە‌رۋە‌قه ، «ئابدۇ» ئاللانىڭ ئىسىملىرى بىلە‌ن كېلىشى كېرە‌ك . ئەمما ئۇ ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن غەيرىي ئىسملار بىلە‌ن قوشۇلۇپ كە‌لگه‌نده «به‌نده» مه‌نىسىنى ئە‌مه‌س ، به‌لكى «قۇللۇق قىلغۇچى ، ئىنسان ، ئادە‌م ، كىشى ، قۇل» دېگه‌ن مه‌نىلە‌رنى بېرىدۇ . شۇنداق بولغاندا «ئابدۇنەبى» ، «ئابدۇرەسۇل» دېگه‌ن ئىسملار «پەيغه‌مبه‌رگه قۇللۇق قىلغۇچى» دېگه‌ن مه‌نىنى بىلدۇرىدۇ . ئۇنى «خاتا مه‌نىلىك ئىسىم» دە‌پ قارىماسلىق كېرە‌ك . «ئابدۇنەبى» نىڭ ئەسلىسى «ئابدۇنەبى» .

③④⑤⑥⑦⑧⑨ ئەسلىسى «ئابدۇننەزەر ، ئابدۇننەزىر ، ئابدۇننەسىر ، ئابدۇننەسسم ، ئابدۇننەئىم ، ئابدۇننۇر ، ئابدۇننۇئمان ، ئابدۇننىزار» (بۇ يەرده بۇ خىل ئىسملارنىڭ ئەرەبچىده ئەسلى ئوقۇلۇشى كۆزده تۇتۇلىدۇ) .

ئابدۇنىياز	(ئە)	ئابدىنىياز ، نىياز	نىيازنىڭ قۇلى («نىياز» نىڭ مه‌نىسى : قۇل ، به‌نده ، چاكار ، ئۆزىنى به‌خشه‌نده قىلغان . بۇ يەرده «ئۆزىنى چاكار ئورنىدا كۆرۈپ ، بارلىقىنى ئاتىغۇچى» دېگه‌ن مه‌نىده كېلىدۇ)
ئابدۇھاپىز	(ئە)	ئابدىھاپىز ، ھاپىز	ھاپىزنىڭ قۇلى («ھاپىز» مۇهه‌ممه‌د ئه‌لىيهىسسالامنىڭ سۇپه‌تلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مه‌نىسى : مۇھاپىزه‌تچى ، قوغدىغۇچى ، ساقلىغۇچى)
ئابدۇھادى			(«ئابدۇلھادى» غا قارا‌ڭ)
ئابدۇھارىس	(ئە)	ئابدىھارىس ، ھارىس	ھارىسنىڭ قۇلى («ھارىس» نىڭ مه‌نىسىمۇ «ھاپىز» غا ئوخشاش)
ئابدۇھازىر	(ئە)	ئابدىھازىر ، ئابدازى ، ھازىر ، ئابدازىر	دائىم ته‌يىار تۇرغۇچى
ئابدۇھاشىم	(ئە)	ئابدىھاشىم ، ھاشىم ، ئابداشىم	ھاشىمنىڭ قۇلى («ھاشىم» نىڭ مه‌نىسى : ئۇششاقلىغۇچى ، ئوشتۇغۇچى . ئه‌گه‌ر «ھاشىم» سۇپه‌تله‌شتۇرۇلۇپ ، «ھاشىمى» بولسا ، مۇهه‌ممه‌د ئه‌لىيهىسسالامنىڭ سۇپىتىنى بىلدۇرۇپ ، «ھاشىملارغا خاس» دېگه‌ن مه‌نىنى بىلدۇرىدۇ)
ئابدۇھايات	(ئە)	ئابدىھايات	ھاياتنىڭ قۇلى
ئابدۇھەپىز			(«ئابدۇلھەپىز» گه قارا‌ڭ)
ئابدۇھەزىر			(«ئابدۇلھەزىر» گه قارا‌ڭ)
ئابدۇھەزىز			(«ئابدۇلئەزىز» گه قارا‌ڭ)
ئابدۇھەزىم			(«ئابدۇلئەزىم» گه قارا‌ڭ)
ئابدۇھەسەن			(«ئابدۇلھەسەن» گه قارا‌ڭ)
ئابدۇھەسىپ			(«ئابدۇلھەسىب» كه قارا‌ڭ)
ئابدۇھەلىم			(«ئابدۇلھەلىم» ياكى «ئابدۇلئەلىم» گه قارا‌ڭ)
ئابدۇھەنىپ			(«ئابدۇلھەنىب» كه قارا‌ڭ)
ئابدۇھۇ	(ئە)		(ئۇ) ئاللانىڭ به‌ندىسى

ئابدۇھېلىم		(«ئابدۇلھەلىم» گە قارالسۇن)
ئابدۇھېمىت		(«ئابدۇلھەمىد» گە قارالسۇن)
ئابدۇئوسمان①	(ئە) ئابدىئوسمان ، ئوسمان	ئوسماننىڭ قۇلى ، ئوسماندەك كىشى (بۇ يەردە چاھارياراردىن ئوسمان ئۇلۇغلانغان ، ئەمما «ئوسمان» نىڭ مەنىسى : كىچىك يىلان)
ئابدۇئۆمەر②	(ئە) ئابدىئۆمەر ، ئۆمەر ، ئابدىمەر ، ئەمەر	ئۆمەرنىڭ قۇلى ، ئۆمەردەك كىشى (بۇ ئىسمىدىمۇ چاھارياراردىن ئۆمەر ئۇلۇغلانغان . «ئۆمەر» نىڭ مەنىسى : ئاۋات ، بوستان ، مەۋرچىلىق)
ئابدۇژاپا③	(ئە) ئابدىژاپا ، ژاپا	ژاپانىڭ قۇلى ؛ ژاپالىق كىشى ، ژاپادار ئادەم
ئابدۇژاجىت		(«ئابدۇلژاجىد» قا قارالسۇن)
ئابدۇژارىس		(«ئابدۇلژارىس» قا قارالسۇن)
ئابدۇژاسى		(«ئابدۇلژاسئى» گە قارالسۇن)
ئابدۇژاسىت		(«ئابدۇلباسىت» قا قارالسۇن)
ئابدۇژاسىل	(ئە) ئابدىژاسىل ، ژاسىل	ژاسىلنىڭ قۇلى («ژاسىل» نىڭ مەنىسى : نىشانغا يېتىپ بارغۇچى)
ئابدۇژاققاس④	(ئە) ئابدىژاققاس ، ژاققاس	ژاققاسنىڭ قۇلى («ژاققاس» نىڭ مەنىسى : بوينى قىسقا)
ئابدۇژاقى		(«ئابدۇلباقى» غا قارالسۇن)
ئابدۇژالى		(«ئابدۇلژالى» غا قارالسۇن)
ئابدۇژاھاپ		(«ئابدۇلژاھاب» قا قارالسۇن)
ئابدۇژاھىب	(ئە) ئابدىژاھىپ ، ئابدىژاھىپ ، ژاھىپ	ژاھىبنىڭ قۇلى («ژاھىب» نىڭ مەنىسى : سېخىي ، ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى)
ئابدۇژاھىت		(«ئابدۇلژاھىد» كە قارالسۇن)
ئابدۇژايىت		(«ئابدۇلژاھىد» كە قارالسۇن)
ئابدۇژەدۋت		(«ئابدۇلژەدۋد» قا قارالسۇن)
ئابدۇژەسئى	(ئە) ئابدىژەسى ، ژەسى	رەھمىتى كەڭرى كىشى («ئابدۇلژاسئى» كە ئوخشاش)

①②③④ ئەسلىسى «ئابدۇئوسمان ، ئابدۇئۆمەر ، ئابدۇژەپا ، ئابدۇژەققاس» .

ئابدۇژەسى①	(ئە) ئابدىژەسى ، ژەسى	ژەسىنىڭ قۇلى («ژەسى» نىڭ مەنىسى : قوغدىغۇچى ، نازارەتچى ؛ ژەسىيەتنى ئىجرا قىلغۇچى)
ئابدۇژەكىل		(«ئابدۇلژەكىل» گە قارالسۇن)
ئابدۇژەلى		(«ئابدۇلژەلى» گە قارالسۇن)
ئابدۇژەيىس	(ئە) ئابدىژەيىس ، ژەيىس	ژەيىسنىڭ قۇلى («ژەيىس» نىڭ مەنىسى : بۆرە بالىسى ؛ ئۇلۇغ)
ئابدۇئىزىز		(«ئابدۇلئەزىز» گە قارالسۇن)
ئابدۇئىكرام		(«ئابدۇلئىكرام» غا قارالسۇن)
ئابدۇئىمام	(ئە) ئابدىئىمام ، ئابدىمام ، ئىمام	ئىمامنىڭ قۇلى («ئىمام» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : يېتەكچى ، ئالدىدا تۇرغۇچى)
ئابدۇئىمان	(ئە) ئابدىئىمان ، ئابدىمان ، ئابدىما	ئىمانلىق كىشى
ئابدۇياقۇب②	(ئەئى) ئابدىياقۇپ ، ئابدىيۇقۇپ ، ياقۇپ ، يۇقۇپ	ياقۇبنىڭ قۇلى («ياقۇب» نىڭ مەنىسى : ئاللانىڭ بەندىسى ؛ كېيىن تۇغۇلغان . بۇ يەردە ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى ئۇلۇغلانغان)
ئابدىلىم		(«ئابدۇلھەلىم» گە قارالسۇن)
ئابدىئەسەت		(«ئابدۇئەسئەد» كە قارالسۇن)
ئابدىئەلى		(«ئابدۇلئەلى» گە قارالسۇن)
ئابدىئەھمەت		(«ئابدۇئەھمەد» كە قارالسۇن)
ئابدىبايىز		(«ئابدۇلبائىس» كە قارالسۇن)
ئابدىبەر		(«ئابدۇلبەر» گە قارالسۇن)
ئابدىپەتتا		(«ئابدۇلپەتتاھ» قا قارالسۇن)
ئابدىپەتتار		(«ئابدۇلپەتتاھ» قا قارالسۇن)
ئابدىتاھىر		(«ئابدۇتاھىر» غا قارالسۇن)
ئابدىجەۋبر		(«ئابدۇجەببر» گە قارالسۇن)
ئابدىجاپپار		(«ئابدۇلجاببار» غا قارالسۇن)

① «ئابدۇژەسى» ئايرىم ئىسىم بولۇشىمۇ ياكى «ئابدۇژەسئى» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن ، چۈنكى بۇ ئىككى ئىسىم ئىستېمال جەريانىدا ئوخشىشىپ قالىدۇ .

② ئەسلىسى «ئابدۇيەئقۇب» .

ئابدىخەۋەر	(«ئابدۇخەۋەر» گە قارالسۇن)
ئابدىخبلىل	(«ئابدۇخەلىل» گە قارالسۇن)
ئابدىخۇەر	(«ئابدۇلخەبىر» گە قارالسۇن)
ئابدىخۇبر	(«ئابدۇلخەبىر» گە قارالسۇن)
ئابدىراپى	(«ئابدۇراپى» غا قارالسۇن)
ئابدىراجى	(«ئابدۇراجى» غا قارالسۇن)
ئابدىراخمان	(«ئابدۇرەھمان» غا قارالسۇن)
ئابدىرامان	(«ئابدۇرەھمان» غا قارالسۇن)
ئابدىراۋۇپ	(«ئابدۇرەئۇپ» قا قارالسۇن)
ئابدىرەخىم	(«ئابدۇرەھمان» غا قارالسۇن)
ئابدىرەيىم	(«ئابدۇرەھىم» گە قارالسۇن)
ئابدىرۇپ	(«ئابدۇرەئۇپ» قا قارالسۇن)
ئابدىزايىت	(«ئابدۇزاھىد» قا قارالسۇن)
ئابدىزايىر	(«ئابدۇزاھىر» غا قارالسۇن)
ئابدىزىر	(«ئابدۇلھەزىر» گە قارالسۇن)
ئابدىسالى	(«ئابدۇسالىھ» كە قارالسۇن)
ئابدىساۋۇر	(«ئابدۇساۋىر» غا قارالسۇن)
ئابدىساۋى	(«ئابدۇساۋىر» غا قارالسۇن)
ئابدىساۋىر	(«ئابدۇساۋىر» غا قارالسۇن)
ئابدىسايىت	(«ئابدۇسەئىد» كە قارالسۇن)
ئابدىسەلەي	(«ئابدۇسالىھ» كە قارالسۇن)
ئابدىسەمەت	(«ئابدۇسەمەد» كە قارالسۇن)
ئابدىسەمى	(«ئابدۇسەمئى» كە قارالسۇن)
ئابدىسەيدى	(«ئابدۇسەييىدى» گە قارالسۇن)
ئابدىسەيت	(«ئابدۇسەئىد» كە قارالسۇن)
ئابدىسبلىم	(«ئابدۇسەلىم» گە قارالسۇن)
ئابدىسدىق	(«ئابدۇسددىق» قا قارالسۇن)
ئابدىسىم	(«ئابدۇلئەزىم» گە قارالسۇن)
ئابدىسمەت	(«ئابدۇسەمەد» كە قارالسۇن)
ئابدىسمەر	(«ئابدۇسەمەر» گە قارالسۇن)
ئابدىسمىن	(«ئابدۇسەمىن» گە قارالسۇن)
ئابدىسنەم	(«ئابدۇسەنەم» گە قارالسۇن)
ئابدىسىيىت	(«ئابدۇسەئىد» كە قارالسۇن)
ئابدىشا	(«ئابدۇشاھ» قا قارالسۇن)
ئابدىشايىت	(«ئابدۇشاھىد» قا قارالسۇن)

ئابدىشەخ	(«ئابدۇشەيخ» كە قارالسۇن)
ئابدىشبھىت	(«ئابدۇشەھىد» كە قارالسۇن)
ئابدىشىر	(«ئابدۇشەھىر ، ئابدۇشىر» لارغا قارالسۇن)
ئابدىشىرىپ	(«ئابدۇشەرىپ» كە قارالسۇن)
ئابدىغايىپ	(«ئابدۇغائىب» كە قارالسۇن)
ئابدىغوجى	(«ئابدۇخوجا» غا قارالسۇن)
ئابدىغىنى	(«ئابدۇلغەنى» غا قارالسۇن)
ئابدىقاخار	(«ئابدۇلقاھھار» غا قارالسۇن)
ئابدىقادى	(«ئابدۇلقادىر» غا قارالسۇن)
ئابدىقاۋۇل	(«ئابدۇقابىل» غا قارالسۇن)
ئابدىقايىت	(«ئابدۇقائىد» كە قارالسۇن)
ئابدىقايىر	(«ئابدۇقاھىر» گە قارالسۇن)
ئابدىقايىم	(«ئابدۇقائىم» گە قارالسۇن)
ئابدىقەمبەر	(«ئابدۇقەمەر» گە قارالسۇن)
ئابدىقەندەر	(«ئابدۇقەنتەر» گە قارالسۇن)
ئابدىقەيۇم	(«ئابدۇلقەييۇم» غا قارالسۇن)
ئابدىقۇدۇس	(«ئابدۇلقۇددۇس» غا قارالسۇن)
ئابدىقۇۋان	(«ئابدۇقۇربان» غا قارالسۇن)
ئابدىقىيۇم	(«ئابدۇلقەييۇم» غا قارالسۇن)
ئابدىكرام	(«ئابدۇلئىكرام» غا قارالسۇن)
ئابدىكبۇبر	(«ئابدۇلكەبىر» گە قارالسۇن)
ئابدىكىرەم	(«ئابدۇلكەرىم» گە قارالسۇن)
ئابدىگايىت	(«ئابدۇلۋاھىد» كە قارالسۇن)
ئابدىلئەخەت	(«ئابدۇلئەھەد» كە قارالسۇن)
ئابدىللىتىپ	(«ئابدۇللەتىپ» كە قارالسۇن)
ئابدىلھەلىم	(«ئابدۇلھەلىم» گە قارالسۇن)
ئابدىلئىزىز	(«ئابدۇلئەزىز» گە قارالسۇن)
ئابدىلىم	(«ئابدۇلھەلىم» گە قارالسۇن)
ئابدىما	(«ئابدۇئىمان» غا قارالسۇن)
ئابدىماجىت	(«ئابدۇلماجىد» قا قارالسۇن)
ئابدىماخسۇر	(«ئابدۇمەنسۇر» غا قارالسۇن)
ئابدىمام	(«ئابدۇئىمام» غا قارالسۇن)
ئابدىمان	(«ئابدۇئىمان» غا قارالسۇن)
ئابدىمانناپ	(«ئابدۇماناب» قا قارالسۇن)

ئابدىمانى («ئابدۇلمانئى» كە قارالسۇن)
ئابدىمەبۇت («ئابدۇمەئبۇد» قا قارالسۇن)
ئابدىمەت («ئابدۇمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئابدىمەخسۇت («ئابدۇمەقسۇد» قا قارالسۇن)
ئابدىمەخمۇت («ئابدۇمەھمۇد» قا قارالسۇن)
ئابدىمەر («ئابدۇئۆمەر» گە قارالسۇن)
ئابدىمەننا («ئابدۇلمەننان» غا قارالسۇن)
ئابدىمەيىز («ئابدۇلمۇئىززى» گە قارالسۇن)
ئابدىمۇپتى («ئابدۇلمۇبدى» غا قارالسۇن)
ئابدىمۇتا («ئابدۇمۇئتا» غا قارالسۇن)
ئابدىمۇتالى («ئابدۇلمۇتتالى» غا قارالسۇن)
ئابدىمۇتەللىپ («ئابدۇلمۇتتەلىب» كە قارالسۇن)
ئابدىمۇتەللىم («ئابدۇمۇتتەللىم» گە قارالسۇن)
ئابدىمۇجۇپ («ئابدۇلمۇجىب» كە قارالسۇن)
ئابدىمۇجىپ («ئابدۇلمۇجىب» كە قارالسۇن)
ئابدىمۇخسى («ئابدۇلمۇھسى» گە قارالسۇن)
ئابدىمۇخسىت («ئابدۇلمۇقسىت» كە قارالسۇن)
ئابدىمۇسى («ئابدۇلمۇھسى» گە قارالسۇن)
ئابدىمۇنۇپ («ئابدۇمۇنىب» كە قارالسۇن)
ئابدىمۇنىم («ئابدۇمۇنئىم» گە قارالسۇن)
ئابدىمۇيىت («ئابدۇلمۇئىد» كە قارالسۇن)
ئابدىمۇيىز («ئابدۇلمۇئىززى» گە قارالسۇن)
ئابدىمىتىن («ئابدۇلمەتىن» كە قارالسۇن)
ئابدىمىت («ئابدۇلھەمىد» كە قارالسۇن)
ئابدىمىجىت («ئابدۇلمەجىد» كە قارالسۇن)
ئابدىمىشىت («ئابدۇلمەجىد» كە قارالسۇن)
ئابدىمىن («ئابدۇئەمىن» گە قارالسۇن)
ئابدىناسى («ئابدۇناسىر» غا قارالسۇن)
ئابدىنەيىم («ئابدۇنەئىم» گە قارالسۇن)
ئابدىنۇر («ئابدۇنۇر» غا قارالسۇن)
ئابدىھازىر («ئابدۇھازىر» غا قارالسۇن)
ئابدۇاجىت («ئابدۇلۇاجىد» قا قارالسۇن)
ئابدۇاخاپ («ئابدۇلۇاھاب» قا قارالسۇن)
ئابدۇارى («ئابدۇلبارى» غا قارالسۇن)
ئابدۇاسى («ئابدۇلۇاسىئى» كە قارالسۇن)

ئابدۇاسىت («ئابدۇلباسىت» كە قارالسۇن)
ئابدۇايىت («ئابدۇلۇاھىد» كە قارالسۇن)
ئابدۇەت («ئابدۇلبەدئى» كە قارالسۇن)
ئابدۇەدۇت («ئابدۇلۇەدۇد» قا قارالسۇن)
ئابدۇەر («ئابدۇلبارى» غا قارالسۇن)
ئابدۇەسى («ئابدۇەسئى، ئابدۇەسىي» لەرگە قارالسۇن)

ئابدۇبلى («ئابدۇلۇەلى» گە قارالسۇن)
ئابدىيۇقۇپ («ئابدۇياقۇب» قا قارالسۇن)
ئابزار («ئابدۇزارى» غا قارالسۇن)
ئابزارى («ئابدۇزارى» غا قارالسۇن)
ئابسايىت («ئابدۇسەئىد» كە قارالسۇن)
ئابسەيت («ئابدۇسەئىد» كە قارالسۇن)
ئابسىيىت («ئابدۇسەييىد» كە قارالسۇن)
ئابشايىت («ئابدۇشاھىد» كە قارالسۇن)
ئابشەرەپ («ئابدۇشەرەپ» كە قارالسۇن)
ئابلا («ئابدۇللا» غا قارالسۇن)
ئابلاباقى («ئابدۇللاباقى» غا قارالسۇن)
ئابلاق① («ئابدۇللا» غا قارالسۇن)
ئابلاقۇل («ئابدۇللاقۇل» غا قارالسۇن)
ئابلام («ئابدۇللا» غا قارالسۇن)
ئابلاھەت («ئابدۇلئەھەد» كە قارالسۇن)
ئابلايار («ئابدۇللايار» غا قارالسۇن)
ئابلەت («ئابدۇلئەھەد» كە قارالسۇن)
ئابلەخەت («ئابدۇلئەھەد» كە قارالسۇن)
ئابلەخەي («ئابدۇلھەي» گە قارالسۇن)
ئابلەق («ئابدۇلھەق» كە قارالسۇن)
ئابلەكى («ئابدۇلھاكى» گە قارالسۇن)
ئابلەلا («ئابدۇئەلا» غا قارالسۇن)
ئابلەم② («ئابدۇللا، ئابدۇلئەھەد، ئابدۇرەھىم» لارغا قارالسۇن)

① «ئابدۇللا» بىلەن «ئابدۇلھەق» ئوخشاشلا «ئابلاق» قا ئۆزگىرىدۇ.
② «ئابدۇلئەھەد، ئابدۇرەھىم، ئابدۇللا» ئوخشاشلا «ئابلەم» گە ئۆزگىرىدۇ.

ئابلەھەت		(«ئابدۇلئەھەد» كە قارالسۇن)
ئابلەي		(«ئابدۇلھەي» گە قارالسۇن)
ئابلېزىز		(«ئابدۇلئەزىز» گە قارالسۇن)
ئابلېزىم		(«ئابدۇلئەزىم» گە قارالسۇن)
ئابلېكىم		(«ئابدۇلھەكىم» گە قارالسۇن)
ئابلېلىم		(«ئابدۇلھەلىم» گە قارالسۇن)
ئابلىپىز		(«ئابدۇلھەپىز» گە قارالسۇن)
ئابلىتىپ		(«ئابدۇللەتىپ» كە قارالسۇن)
ئابلىراخۇن		(«ئابدۇللائاخۇن» غا قارالسۇن)
ئابلىز		(«ئابدۇلئەزىز» گە قارالسۇن)
ئابلىزىر		(«ئابدۇلھەزىر» گە قارالسۇن)
ئابلىزىم		(«ئابدۇلئەزىم» گە قارالسۇن)
ئابلىكرام		(«ئابدۇلئىكرام» غا قارالسۇن)
ئابلىكىم		(«ئابدۇلھەكىم» گە قارالسۇن)
ئابلىم		(«ئابدۇلھەلىم» گە قارالسۇن)
ئابلىمىت		(«ئابدۇلھەمىد» كە قارالسۇن)
ئابمەت		(«ئابدۇمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئابۇتاي		(«ئەبۇتاي» غا قارالسۇن)
ئابۇش		(«ئابدۇللا» غا قارالسۇن)
ئابىخان		(«ئابا» غا قارالسۇن)
ئابىد	(ئە) ئاۋۇت ، ئاۋۇش ، ھابىت ، ھاۋۇت ، ھاۋۇت ، غابىت ، ئاگۇت	تەقۋادار ؛ دەرۋىش ؛ ئىبادەتگۈي ، ئىبادەت قىلغۇچى
ئابىدخوجا	(ئەپ) ئاۋۇتخوجى	ئابىد : ئىسمى ، خوجا : سۈپىتى (بۇ يەردە «ئىبادەتگۈي ئۇستاز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئابىدشاھ	(ئەپ) ئاۋۇتشا	ئابىد : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى (بۇ يەردە «ئاللاغا ئىبادەت قىلغۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئابىدىزەر	(ئە) ئاۋۇتىزەر	ئاللانىڭ نەزەرىدىكى ئىبادەتگۈي ئۇغۇل
ئابىدۇللا	(ئە) ئاۋۇتۇللا ، ئاۋۇتىللا	ئاللاغا ئىبادەت قىلغۇچى
ئابىدۇن	(ئە) ئاۋۇدۇن	ئىبادەت قىلغۇچىلار

ئابىدىن①	(ئە) ئاۋۇدۇن ، ئاۋىدۇن	دىنغا ئىبادەت قىلغۇچى ، دىنغا چوقۇنغۇچى
ئابىر	(ئە)	يولۇچى
ئابىرەخمەت		(«ئابدۇرەھمەت» كە قارالسۇن)
ئابىزەر		(«ئابدۇزارى» غا قارالسۇن)
ئابىل	(ئە) ھابىل	ھەيۋەتلىك ، زور ، گىگانت
ئاپپاق	(ئۇ)	ئاق ، پاك ئۇغۇل
ئاپپاقخوجا	(ئۇپ)	ئاپپاق : ئىسمى ، خوجا : سۈپىتى
ئاپىرىن	(پ)	ئاپىرىن ئېيتىشقا لايىق ئۇغۇل ، بىر ئۇغۇلنىڭ دۇنياغا كەلگىنىگە ئاپىرىن !
ئاتا	(ئۇ) ئاتاق ، ئاتەك ، ئەتاق ، ئاتاش	دادا ، ئاتا ، ئاتام (بۇ ئىسىمدىمۇ «ئاتا» ئۇلۇغلانغان)
ئاتابەگ	(ئۇ) ئاتابەك ، ئاتابېك	ئاتىدەك ئۇغۇل ، ئاتا ئورنىدىكى ئۇغۇل ؛ تەربىيەچى ، ئۇستاز
ئاتاجان	(ئۇپ) ئاتىجان	ئاتا : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
ئاتاخان	(ئۇ) ئاتىخان	ئاتا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئاتاجى		(«ئاتاھاجى» غا قارالسۇن)
ئاتاش		(«ئاتا» غا قارالسۇن)
ئاتاق		(«ئاتا» غا قارالسۇن)
ئاتاللا		(«ئاتائۇللا» غا قارالسۇن)
ئاتالىپ		(«ئەبۇتالىب» قا قارالسۇن)
ئاتاھاجى	(ئۇئە) ئاتاجى	ئاتا : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
ئاتائۇللا②	(ئە) ئاتاۋۇللا	ئاللانىڭ بەرگىنى ، ئاللا بەرگەن ئۇغۇل
ئاتاي	(ئۇ)	باچكا ؛ بالا
ئاتلان	(ئۇ)	ئات سال ، يولغا چىق ، ئاتقا مىن
ئاتىپ	(ئە) ھاتىپ	شەپقەتلىك ، كۆيۈمچان ، مېھرىبان
ئاتىجان		(«ئاتاجان» غا قارالسۇن)
ئاتىخان		(«ئاتاخان» غا قارالسۇن)
ئاتىك	(ئە)	«ئاتىكە» نىسبەتلىك ئەرلەرگە خاس شەكلى

①② ئەسلىسى «ئابىددىن ، ئەتائۇللا» («دىن» تۆۋەندىمۇ باشتىن - ئاخىر ئىسلام دىنىنى كۆرسىتىدۇ . «ئابىدىن» بولسا «ئابىد» نىڭ قوش پېچىلىق (ئاخىرى «ئۇن» ئوقۇلىدىغان) شەكلى بولۇشىمۇ ياكى «ئابىدۇن» (ئىبادەت قىلغۇچىلار) دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن . ئۇلارنىڭ ئۆزگىرىشلىرىمۇ ئوخشاپ قالىدۇ . «ئاتائۇللا» نىڭ يەنە «ئاتاۋۇل ، ئاتاللا ، ئاتىللا ، ئەتىللا» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

ئاتللا (ئۇ) ياۋروپا ھۇن ئېمپېرىيەسىنىڭ ئەڭ داڭلىق ئېمپېراتورلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى . مەنىسى : بۆيۈك ، داڭلىق . بۇ ئىسىم يەنە «ئاتائۇللا» نىڭ بىر خىل ئۆزگىرىشىگە ئوخشاپ قالىدۇ

ئاخپاشا («ئاقپاشا» غا قارالسۇن)

ئاخپولات («ئاقپولات» قا قارالسۇن)

ئاخچاۋار («ئاقچاۋار» غا قارالسۇن)

ئاخچە («ئاقچە» گە قارالسۇن)

ئاخچى («ئاقچە» گە قارالسۇن)

ئاخچم① («ئاقچە» گە قارالسۇن)

ئاخسەيدى («ئاقسەيىدى» گە قارالسۇن)

ئاخسۇ («ئاقسۇ» غا قارالسۇن)

ئاخشا («ئاقشاھ» قا قارالسۇن)

ئاخمول («ئاقمەۋلا» غا قارالسۇن)

ئاخموللا («ئاقمەۋلا» غا قارالسۇن)

ئاخمۇرات («ئاقمۇراد» قا قارالسۇن)

ئاخنىياز («ئاقنىياز» غا قارالسۇن)

ئاخۇن② (ئۇ) ئاخۇنجان ، ئاخۇنۇم ئاخۇن ئوغلۇم ، ئاخۇنۇم بالام

ئاخۇناجى («ئاخۇنھاجى» غا قارالسۇن)

ئاخۇنباي (ئۇ) ئاخۇن : ئىسمى ، باي : سۈپىتى

ئاخۇنبەگ (ئۇ) ئاخۇن : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى

ئاخۇنجان («ئاخۇن» غا قارالسۇن)

ئاخۇنزادە (ئۇپ) ئاخۇن بالىسى ، ئاخۇن بالا

ئاخۇنقارى (ئۇئە) ئاخۇن : ئىسمى ، قارى : سۈپىتى

ئاخۇنمەۋلا (ئۇئە) ئاخۇنموللا ئاخۇن : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

① «ئاخچم» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

② «ئاخۇن» بەزىلەرنىڭ قارىشىچە ، كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغا ئۇلىنىپ كېلىدىغان قوشۇمچە تەركىب بولۇپ ، ئەرەبچىدىكى «ئەخۋان» (ئاكا - ئۇكا ، بۇرادەر ، قېرىندىش) سۆزىدىن كەلگەن . يەنە بەزىلەر ئۇنى «ئاق ھۇن» دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگىرىشى دەيدۇ . چاغاتاي دەۋرى ئەدەبىي تىلىدا بۇ ئىسىم پارس تىلى ئىنتىسىگە ماس ھالدا «ئاخۇند» تەرزىدە خاتىرىلەنگەن ھەمدە بۇ قوشۇمچە بەزىدە پارس تىلى سىستېمىسىدىكى مىللەتلەرنىڭ كىشى ئىسىملىرىدىمۇ ئۇچرايدۇ .

ئاخۇننىياز (ئۇپ) ئاخۇن : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «ئاخۇنغا بەخشەندە قىلىنغان ، ئاخۇنغا ئۆزىنى ئاتىغۇچى» دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ)

ئاخۇنھاجى (ئۇئە) ئاخۇناجى ئاخۇن : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى («ئاخۇن» غا قارالسۇن)

ئاخۇنۇم

ئاخىر (ئە) ئاخىرقى (بۇ ئىسىم «ال» بىلەن كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، يالغۇز تۇرغاندا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرىنى كۆرسىتىدۇ . بۇ يەردە «ئاخىرقى بالا» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

ئاخيول («ئاقيول» غا قارالسۇن)

ئاخيولتۇز («ئاقيولتۇز» غا قارالسۇن)

ئادىب (ئە) ئادىپ ساھىبخان ، كۆتكۈچى

ئادىل (ئە) ھادىل ، ھەدىل ، ئادىلجان ئادالەتنى ياقلىغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

ئادىلبەگ (ئەئۇ) ئادىلۇەگ ئادىل ئەر (ئادىل : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى)

ئادىلجان («ئادىل» غا قارالسۇن)

ئادىلشاھ (ئەپ) ئادىلشا ئادىل : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى (بۇ يەردە «ئاللا — ئادىل پادىشاھ» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

ئادىللا (ئە) ئاللانىڭ ئادىل كىشىسى

ئادىن (ئە) ئادى سەكرىگۈچى ، ئالدىغا ئىنتىلگۈچى ؛ دۇشمەنگە تاقابىل تۇرغۇچى («ئەراپات» قا قارالسۇن)

ئاراپات

ئاراتۇرەم (ئۇمئۇ) ئوتتۇرانچى خوجام («ئەراپات» قا قارالسۇن)

ئارپات

ئارتۇق (ئۇ) ئارتۇقجان (بۇ يەردە «ئوغۇل يېتەرلىك بولدى ، ئەمدى قىز پەرزەنت بولسا بولاتتى» دېگەن مەنە ئەكس ئىبتىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، «باشقىلاردىن ئارتۇق تۇرىدىغان ئوغۇل» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

ئارتۇقئارسلان (ئۇ) ئىنتايىن باتۇر
ئارتۇقئالىپ (ئۇ) باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇرىدىغان قەھرىمان
ئارتۇقبەگ (ئۇ) ئارتۇقۇەگ باشقىلاردىن ئېشىپ چۈشىدىغان ئەر
ئارتۇقبول (ئۇ) باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇر
ئارتۇقجان («ئارتۇق» قا قارالسۇن)
ئارتۇقمەت («ئارتۇقمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئارتۇقمۇھەممەد (ئۇئە) ئارتۇقمەمەت ، ئارتۇقمەت ئارتۇق : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتلىك
ئارتۇقنەزەر (ئۇئە) ئارتۇق : ئىسمى ، نەزەر : سۈپەتلىك
ئارتۇقنىياز (ئۇپ) ئارتۇق : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىلىق
ئارزۇچوڭ (پئۇ) ئازچوڭ ئارزۇ : ئىسمى ، چوڭ : سۈپەتلىك
ئارزۇقول (پئۇ) ئازىقول ئارزۇ : ئىسمى ، قول ، قوشۇمچىلىق
ئارزۇمەت («ئارزۇمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئارزۇمۇھەممەد (پئە) ئارزۇمەممەت ، ئارزۇمەت مۇھەممەد : ئىسمى ، ئارزۇ : قوشۇمچىلىق
ئارسلان (ئۇ) ئارسىلان يولۋاس بالىسى
ئارسلانتېكىن (ئۇ) ئارسلان كەبى قورقماس شاھزادە
ئارسلانشاھ (ئۇپ) ئارسلانشا ئارسلاندەك باتۇر شاھ (ئوغۇل)
ئارمان (پ) ئىشتىياق ، قىزغىنلىق ، ئارزۇ
ئارىپ (ئە) ھارىپ ، ئارۇپ ، ئارۇپچان بىلگۇچى ، تونۇغۇچى ، بىلىملىك ، ئاقىل
ئارىز (ئە) (1) ھادىسە ، ئىش ، ۋەقە ، (2) بۇلۇت ، (3) ئەرز قىلغۇچى ، ھال ئېيتقۇچى
ئارىش (ئۇ) پاك ، تازا
ئارىم («ئارىيە» گە قارالسۇن)
ئازاد① (پ) ئازات ھۆر ، ئەركىن
ئازادئەلى (پئە) ئازاد : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىلىق
ئازادمۇراد (پئە) ئازاتمۇرات ئازادلىقنى ئارزۇ قىلغۇچى

① «ئازاد» ئىياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

ئازنىباقى② (ئۇئە) ئازنىۋاقى ، ئەزنىباقى ، ئەزنىۋاقى ، ئەزۋاقى
ئازنىقول② (ئۇ) ئەزنىقول
ئازنىمۇھەممەد (ئۇئە) ئازنىمەممەت ، ئازنىممەت
ئازنىۋاقى («ئازنىباقى» غا قارالسۇن)
ئازى («ئازرۇ» غا قارالسۇن)
ئازىپ (ئە) مۇزىكانت ، ئورۇندىغۇچى
ئازىچوڭ («ئازرۇچوڭ» غا قارالسۇن)
ئازىقول («ئازرۇقول» غا قارالسۇن)
ئازىم (ئە) ھازىم ، ھاسىم (1) قەتئىي ئىرادىگە كەلگۈچى ، ئىرادىلىك ، نىيەت قىلغۇچى (2) ئارزۇيۇم ، ئارزۇلۇق ئوغۇل ، (3) «ئەزىم» بىلەن ئوخشاش
ئاساد (ئە) ئاسات شىرلار ، قاپلانلار
ئاسادۇللا (ئە) ئاللانىڭ قاپلانلىرى
ئاسار (ئە) ئەسەرلەر ، ئىزلار
ئاساربىلجان (ئەئۇپ) سىرلارنى بىل ئوغلۇم
ئاساردىن (ئە) دىنىڭ سىرلىرى ، دىنىي ئەسەرلەر
ئاسانتاي (ئۇ) ھاسانتاي ، ھاستاي ئاسان : ئىسمى ، تاي : سۈپەتلىك
ئاسان③ (ئۇ) ھاسان (1) ئوڭايلىق ، ئاسانلىق ، (2) سالامەتلىك
ئاسانتېكىن (ئۇ) ساغلام شاھزادە
ئاسقىن (ئۇ) ئېسىل ، ئالىيجاناب
ئاسمار («ئەسمار» غا قارالسۇن)
ئاسۇر (ئى) ئاسۇرەم ، ئاسۇرىخان قەدىمكى بىر مىللەت نامى
ئاسىب (ئە) ئاسىپ ، ئاسىپجان ، ئاسىپخان ، ھاسىپ ئاتا جەمەت

①② ئەسلىسى «ئازىنەباقى ، ئازىنەقول» يېكى «ئازىنىباقى ، ئازىنىقول» . بۇ ئىسىملارنىڭ تەركىبىدىكى «ئازىنە» تېخىمۇ ئەسلىگە تارتقاندا «ئادىنە» دەپ ئېيتىلىدۇ .
③ «ئاسان» قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى «ئەسەن» (سالامەتلىك ، ساقلىق) نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ ، ھازىرقى مەنىسى ئاساس قىلىنمايدۇ . «ئاسان» بۇ يەردە «ئەسەن» گە ھەم ئۇلار «ھاسان ، ھەسەن» گە ئۆزگىرىدۇ .

ئاسل	(ئە)	هاسىل	ئېسىل نەسەبلىك
ئاسىم①	(ئە)	هاسىم ، ئاسمجان	گۈناھسىز ، پاك
ئاسمتاي	(ئەئۇ)		ئاسىم : ئىسمى ، تاي : سۈپىتى
ئاسمتۇر	(ئەئۇ)		پاك تۇرغىن
ئاسممۇھەممەد	(ئە)		مۇھەممەد : ئىسمى ، ئاسىم : سۈپىتى
ئاشۇر	(ئە)	هاشۇر	(1) ئۇشۇر (ئاشۇرا) ئېيىدا تۇغۇلغان («ئاشۇرا» بىلەن ئوخشاش) ، (2) ئۆشرە ئالغۇچى
ئاشۇرا②	(ئە)	ئاشۇراخان ، ئەشۇراخان	ھەجرىيە 1 ـ ئاينىڭ دەسلەپكى ئون كۈنى ئىچىدە تۇغۇلغان پەرزەنت
ئاشىر③	(ئە)	هاشىر	ئونىنچى ئوغۇل
ئاشىق	(ئە)	هاشىق	ئىشق ئوتىدا كۆيگۈچى ، سۆيگۈچى ، ياخشى كۆرگۈچى ، سېغىنغۇچى
ئاشىقمۇھەممەد	(ئە)		مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا سېغىنغۇچى (بۇ يەردە مۇھەممەد : ئىسمى ، ئاشىق : سۈپىتى)
ئاغىنە	(ئۇ)	ئاغىنىخان④	ئاكا ـ ئىنىدەك بولماق
ئاقئاخۇن	(ئۇ)	ئاقاخۇن	ئاق : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئاقئالىپ	(ئۇ)	ئاقالىپ	ئاقيوللۇق باتۇر
ئاقاجى			(«ئاقھاجى» غا قارالسۇن)
ئاقارى			(«ئاققارى» غا قارالسۇن)
ئاقالىپ			(«ئاقئالىپ» كە قارالسۇن)
ئاقامىدىن			(«ئەقۋامىدىن» گە قارالسۇن)
ئاقائىد⑤	(ئە)	ئاقايىت	ئەقىدىلەر ؛ ئىشەنچ ، ئىمان ؛ ئىدىيە ، ئېتىقاد
ئاقباتۇر	(ئۇپ)		«ئاقئالىپ» كە ئوخشاش
ئاقباي	(ئۇ)	ئاقۋاي	باي : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقبەگ	(ئۇ)		ئاق ئەر ، ئاق ئوغۇل
ئاقبول	(ئۇ)		پاكىز ، ئىمانلىق ، يۈزى يورۇق بول

①② «ئاسىم ، ئاشۇرا» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
③ «ئاشىر» نىڭ ئۆزگىرىشى «هاشىر» بولسىمۇ ، لېكىن «ھ» بابىدا «هاشىر» مۇ مۇستەقىل ئىسىملارنىڭ بىرى . ئۇ ئاياللارغا قويۇلغاندا «هاشى ، هاشخان» غا ئۆزگىرىدۇ .
④ «ئاغىنىخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ .
⑤ ئەسلىسى «ئەقائىد» .

ئاقبۇغا	(ئۇ)		بۇغا : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقبۇغرا	(ئۇ)		ئاق ئەركەك تۆگە
ئاقپاشا①	(ئۇپ)	ئاخپاشا	پاشا : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقپولات	(ئۇپ)	ئاخپولات	پولات : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقتۇرسۇن	(ئۇ)		تۇرسۇن : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقچاۋار	(ئۇ)	ئاخچاۋار	چاۋار : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقچە	(ئۇ)	ئاخچە ، ئاخچى ، ئاخچىم ، ئاقچى	بۇ يەردە كۆموش پۇل كۆزدە تۇتۇلۇپ ، «كۆموشتەك ئاق ۋە قىممەتلىك» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ (1) «ئاقچە» گە قارالسۇن ؛ (2) خەزىنىچى
ئاقچى	(ئۇ)		ئاپپاق خوجام
ئاقسەييىدى	(ئۇئە)	ئاقسەيدى ، ئاخسەيدى	ئاق ئاقىدىغان سۇ ؛ سۈلۈق جاي
ئاقسۇ	(ئۇ)	ئاخسۇ	ئاق : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
ئاقشاھ	(ئۇپ)	ئاقشا ، ئاخشا	قارى : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى («ئاقمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئاققارى	(ئۇئە)	ئاقارى	(«ئاقمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئاقمەت			(«ئاقمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئاقمەممەت			
ئاقمەۋلا	(ئەئۇ)	ئاقمولا ، ئاقمول ، ئاخمولا ، ئاخمول	مەۋلا : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى (ئاپپاق خوجام بالام)
ئاقمۇراد	(ئۇئە)	ئاخمۇرات	مۇراد : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقمۇھەممەد	(ئۇئە)	ئاقمەممەت ، ئاقمەمەت ، ئاقمەت	مۇھەممەد : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقنىياز	(ئۇپ)	ئاخنىياز	نىياز : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى
ئاقنىيەت	(ئۇئە)		ئاق كۆڭۈل ، نىيىتى دۇرۇس
ئاقھاجى	(ئۇئە)	ئاقاجى	ھاجى : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى (ئاپپاق ھاجى بالام)
ئاقۇپ			(«ئاقىب» كە قارالسۇن)
ئاقۇل			(«ئاقىل» غا قارالسۇن)
ئاقۇللا			(«ئاقىللا» غا قارالسۇن)
ئاقۇاي			(«ئاقباي» غا قارالسۇن)

① «ئاق» نىڭ ئىسىم ياكى سۈپەت بولۇپ كېلىشى ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىكى رەڭلەرگە چوقۇنۇش ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى بولۇپ ، بۇ يەردە ئاق رەڭ ئۇلۇغلانغان . بۇ ماھىيەتتە كۈن ، ئاي ، يورۇقلۇق ياكى نۇرنى ئۇلۇغلاشتىن كەلگەن . «ئاق» بۇ يەردە «ئاپپاق بالام» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ .

ئاقى	(ئۇ)		سېخىي ، قولى ئوچۇق ؛ مەردانە ، جەسۇر
ئاقىب	(ئە)	ئاقسىپ ، ئاقۇپ ، ھاقۇپ	(1) داۋاملاشتۇرغۇچى ، ئىز باسار ، ۋارىس ، مىراسخور (2) باش نازارەتچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئاقىل	(ئە)	ھاقىل ، ھەقسىل ، ئاقۇل	ئەقىللىق ، زېرەك ، دانىشمەن ، ئەقىلدار
ئاقىللا	(ئە)	ھاقىللا ، ئاقۇللا	ئاللانىڭ ئەقىللىق كىشىسى
ئاقىلبەگ	(ئەئۇ)	ئاقىلۇەگ	ئەقىللىق ئەر
ئاقيول	(ئۇ)	ئاخيول	ئاقيوللۇق بولغۇچى
ئاقيۇلتۇز	(ئۇ)	ئاخيۇلتۇز	نۇرلۇق يۇلتۇز ، يورۇق يۇلتۇز
ئاكابىر	(ئە)		ئاقسۆڭەك ، كاتتىلار
ئالامەت	(ئە)		(1) بەلگە ، ئىشارەت ، (2) قالتىس
ئالاۋدۇن			(«ئالائىددىن» گە قارالسۇن)
ئالاۋىدىن			(«ئالائىددىن» گە قارالسۇن)
ئالائىددىن①	(ئە)	ئالاۋدىن ، ئالاۋۇدۇن ، ھالاۋىدىن ، ئالايىدىن ، ئىلاۋىدىن ، ھىلاۋىدىن ، ھالاۋۇدۇن ، ئىلايىدىن	دىنىڭ يوكسەك ئادىمى
ئالتۇنئەر	(ئۇ)		ئالتۇندەك يېگىت
ئالتۇنباي	(ئۇ)		ئالتۇن : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
ئالتۇنتاي	(ئۇ)		ئالتۇن : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «ئالتۇندەك بىر ئوغۇل پەرزەنت دۇنياغا كەلدى» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)
ئالتۇنجان	(ئۇ)		ئالتۇن : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
ئالتۇنيار	(ئۇپ)		ئالتۇن يار بولسۇن

① ئەسلىسى «ئەلائىددىن» .

ئالقىش	(ئۇ)		بەخت ، خۇشاللىق ، تەنتەنە ، چاۋاك (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ ئالقىشلاش ، بەختكە تەنتەنە قىلىش مەنىسى ئەكس ئېتىدۇ)
ئاللاېەردى	(ئەئۇ)	ئاللاۋەدى	ئاللا بەرگەن ئوغۇل ، ئاللا ئوغۇل بەردى
ئاللادوست	(ئەپ)	ئاللادوس	ئاللانى دوست تۇتسۇن
ئاللاشۇكۇر	(ئە)		ئاللاغا رەھمەت ، بىزگە بىر ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىلدى
ئاللاقۇل	(ئەئۇ)		ئاللانىڭ قۇلى بولسۇن ، ئاللاغا بەندىلىك قىلسۇن ، ئاللانىڭ قۇلى
ئاللاقۇۋۋەت	(ئە)	ئاللاقۇۋەت	ئاللا كۈچ - قۇۋۋەت بەرسۇن
ئاللاكەرىم	(ئە)	ئاللاكېرىم	سېخىي ئاللا بەرگەن ئوغۇل (ئاللاغا مەدھىيە ئوقۇش ئېچىلىسى ئەكس ئېتىدۇ)
ئاللامۇراد	(ئە)	ئاللامۇرات	ئاللا مۇرادىنى بەرسۇن
ئاللانەزەر	(ئە)		ئاللا نەزەرىنى سالسۇن
ئاللانۇر	(ئە)	ئالانۇر①	ئاللانىڭ نۇرى چۈشسۇن
ئاللانىياز	(ئەپ)		ئاللا يولىغا ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى ، ئاللاغا بەخشەندە قىلىنغۇچىسى ، ئاللانىڭ چاكىرى
ئاللاۋەدى			(«ئاللاېەردى» گە قارالسۇن)
ئاللايار	(ئەپ)		ئاللا يار بولسۇن ، ئاللانى دوست تۇتسۇن
ئالماس	(پ)	ئالماسقارى ، ئالماسجان ، ئالماسخان	مېتال ئىسمىسى («ئالماستەك قاتتىق ، مەھكەم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ . ئۇنىڭ ئۆزگىرىشلىرى پۈتۈنلەي ئەرلەرگە قويۇلىدۇ)
ئالماسبەگ	(پئۇ)	ئالماسۇەگ	ئالماستەك ئەر ، يېڭىلمەس ئەر
ئالمەت			(«ئالىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئالمۇرات			(«ئەلمۇراد» قا ياكى «ئالىمۇراد» قا قارالسۇن)
ئالىپ	(ئۇ)		قەھرىمان ، باتۇر

① بۇ يەردىكى «ئالانۇر» دېگەن ئىسىم «ئەلانۇر» (ئەئىلانۇر) دىن ئۆزگەرگەنگە ئوخشاش ، «ئاللانۇر» دىنمۇ ئۆزگىرىپ كەلگەن . شۇنىڭ بىلەن ئىككى ئىسىم ئوخشاپ قالغان .

ئالىپئاتا	(ئۇ)	باتۇر ئاتا
ئالىپتېكىن	(ئۇ)	باتۇر شاھزادە
ئالىپشاھ	(ئۇپ) ئالىپشا	باتۇر خان
ئالىم	(ئە) ئالىمجان ، غالىم	ئىلىم ئىگىسى ، بىلىمدار ، ئەدىب (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى)
ئالىمەت		(«ئالىيمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئالىمتاي	(ئەئۇ)	ئالىم : ئىسمى ، تاي : سۆيىتى
ئالىمخوجا	(ئەپ) ئالىمغوجى	ئالىم : ئىسمى ، خوجا : سۆيىتى
ئالىمنەزەر	(ئە)	ئالىمنىڭ نەزەرى چۈشكەن
ئالىمنىياز	(ئەپ)	ئالىم : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئالىموللا		(«ئالىيمۇلا» غا قارالسۇن)
ئالىيار		(«ئالىييار» غا قارالسۇن)
ئالىي	(ئە) ئالى	ئۇستۇن ، يۇكسەك
ئالىيجان①	(ئەپ) ئالىجان	ئالىي : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
ئالىيمەۋلا	(ئە) ئالىموللا	ئالىي : ئىسمى ، مەۋلا : قوشۇمچىسى
ئالىيمۇراد②	(ئە) ئالىمۇرات ، ئالمۇرات	ئارزۇسى ئۇستۇن ، مۇرادى يۇكسەك (بۇ يەردە «ھەممىدىن ئۇستۇن ئاللا مۇرادىغا يېتكۈزسۇن» دېگەن مەنىمۇ ئىپادىلىنىدۇ)
ئالىيمۇھەممەد	(ئە) ئالىمەممەت ، ئالىمەت ، ئالمەت	ئالىي : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۆيىتى
ئالىييار	(ئەپ) ئالىيار	ھەممىدىن ئۇستۇن ئاللا يار بولسۇن («ئىلياس» قا قارالسۇن)
ئالياس		
ئامان	(ئە) ئامانجان ، ئامانخان③	ئىشەنچلىك ، تىنچ ، بىخەتەر ، خاتىرجەم
ئامانەت	(ئە)	ئىشەنچ قىلماق
ئامانئەل	(ئەئۇ) ئامانئەلخان④ ، ئامانەلخان⑤ ، ئامانەل	ئەلنىڭ ئامانلىقى

① «جان» ئۇيغۇرلار ئارىسىدا ئىسىم ئاخىرىغا «جېنىم ، جاندەك ئەزىز» مەنىلىرىدە قوشۇپ قوللىنىلغان . ئۇ ، ئۆزبېكلەر ئارىسىدا تېخىمۇ ئومۇملاشقان .
② «ئەلمۇراد» مۇ «ئالمۇرات» قا ئۆزگىرىدۇ .
③④⑤ «خان» ئۇلانغان بۇ خىل ئىسىملارمۇ ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

ئامانئەلى	(ئە) ئامنەلى	ئامان : ئىسمى ، ئەلى : سۆيىتى
ئامانباي	(ئەئۇ)	تىنچ ـ ئامان ئەر
ئامانبەردى	(ئەئۇ)	ئاللا ئامانلىق بەرگەي
ئامانتاش	(ئەئۇ)	ئامان : ئىسمى ، تاش : قوشۇمچىسى
ئامانتاي	(ئەئۇ)	ئامان : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى
ئامانتۇر	(ئەئۇ)	تىنچ ـ ئامان تۇرغاي
ئامانتۇردى	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش («ئامان» غا قارالسۇن)
ئامانخان		
ئامانخوجا	(ئەپ) ئامانغوجى	ئامان : ئىسمى ، خوجا : سۆيىتى
ئامانشاھ	(ئەپ) ئامانشا	ئامان : ئىسمى ، شاھ : سۆيىتى
ئامانشۇكۇر	(ئە)	ئامان : ئىسمى ، شۇكۇر : قوشۇمچىسى
ئامانقۇل	(ئەئۇ)	تىنچ ـ ئامان ئوغۇل
ئامانئۇر	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئامانئىياز	(ئەپ)	ئامان : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئامانۇللا	(ئە) ئامىنۇللا ، ئامنۇللا	ئاللانىڭ تىنچ ـ ئامان كىشىسى
ئامانىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ ئامانلىقى
ئامانيار	(ئەپ) ئامانيا	ئامانلىق يار بولغاي («ئامەدۇللا» غا قارالسۇن)
ئامەتۇللا		
ئامەد	(پ) ئامەت	ئامىتى كەلگەي
ئامەدۇللا	(پئە) ئامەتۇللا ، ئامەتۇللا ، ئامتۇللا	ئاللا ئامەت بەرگەي ؛ ئاللا بەرگەن ئامەت
ئاممان	(ئە)	بىر ئەرەب پايتەختىنىڭ نامى («ئاممىسەلىم» گە قارالسۇن)
ئامىسبلىم①		
ئاممىسەلىم	(ئە) ئامسبلىم	پۇتۇنلەي ساغلام («ئامانئەل» گە قارالسۇن)
ئامنەل		(«ئامانئەلى» گە قارالسۇن)
ئامنەلى		(«ئامانئەل» گە قارالسۇن)
ئامنەلخان		(«ئامانۇللا» غا قارالسۇن)
ئامنۇللا		(«ئاۋاممۇسلىم» گە قارالسۇن)
ئامۇسلىم		بىر خىل مېۋە نامى («ئامىر» غا قارالسۇن)
ئامۇت	(ئۇ)	
ئامۇر		

① «ئامسبلىم» بولسا «ئەبۇمۇسلىم» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ .

ئامۇن		(«ئامىن» گە قارالسۇن)
ئامىتۇللا		(«ئامەدۇللا» غا قارالسۇن)
ئامىر①	(ئە) ئامۇر ، ھامىر ، غامىر	(1) ئاۋات ، ئاۋات قىلغۇچى ، ئاۋات جاي ، ئولتۇراق جاي (2) قوماندان ، بۇيرۇق قىلغۇچى ، ئەمىر قىلغۇچى ، ئىش بۇيرۇغۇچى
ئامىل	(ئە) ھامىل	(1) ئۈمىدلىك ئەر ، (2) ئەمگەكچى ، ئىشچى ؛ گۇماشتا ، ئىجرا قىلغۇچى
ئامىن	(ئە) ئامۇن ، ئامۇنجان	(1) ئاللا تىنچ - ئامانلىقنى بەرگەي ، (2) بىخەتەر ، مۇقىم ، تىنچ ، خاتىرجەم ، ئامان ، (3) تىلىكىم ئاشۇنداق ، مېنى قۇتقۇزغىن ، (4) ئاللاغا شەكسىز ئىشىنىمەن ، ئاللادىن ئامانلىق تىلەيمەن
ئامىنۇللا		(«ئامانۇللا» غا قارالسۇن)
ئانات	(ئۇ)	تۇركچىدىكى «ئاناتولىيە» دىن قىسقارغان
ئانارېبك	(ئۇ) ئانارېۋگ	ئانارەك چىرايلىق يېگىت
ئانايەت		(«ئىنايەت» كە قارالسۇن)
ئانايىت		(«ئىنايەت» كە قارالسۇن)
ئاھىل	(ئە)	ئۇلۇغ پادىشاھ
ئاۋات		(«ئاباد» قا قارالسۇن)
ئاۋاتجان		(«ئاباد» قا قارالسۇن)
ئاۋاز	(ئۇ) ھاۋاز	بۇ ئىسىمدا «ئاۋاز» ئۇلۇغلانغان
ئاۋاكرى		(«ئەبۇبەكرى» گە قارالسۇن)
ئاۋامىسەلىم②	(ئە) ئاۋامىسىلىم ، ئاۋامىسىل	«ئامىمىسەلىم» گە ئوخشاش
ئاۋاممۇسلىم③	(ئە) ئامۇسلىم ، ئاۋامۇسلىم	تولۇق مۇسۇلمان ؛ مۇسۇلمان ئاممىسى
ئاۋلەت		(«ئابدۇلئەھەد» كە قارالسۇن)
ئاۋلەتجان		(«ئابدۇلئەھەد» كە قارالسۇن)

① «ئامىر» دېگەن ئىسىم «امر» بولغاندا «قوماندان ، ئەمىر قىلغۇچى» دېگەندەك مەنىلەرنى بېرىپ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرىنى كۆرسىتىدۇ ؛ ئەگەر «عامر» بولسا (1) مەنىنى كۆرسىتىدۇ .

② «ئەبۇمۇسلىم» مۇ «ئاۋامىسەلىم» گە ئۆزگىرىدۇ .

③ «ئەبۇمۇسلىم» يەنە «ئاۋاممۇسلىم» غىمۇ ئۆزگىرىدۇ . ئومۇمەن «ئەبۇ مۇسلىم ، ئاممىسەلىم ، ئاۋامىسەلىم» ، ئاۋاممۇسلىم» قاتارلىق ئىسىملار ئۆزئارا بىر - بىرىگە ئۆزگىرىپ كېتىشى مۇمكىن . بۇ خىل ئىسىملار ھەتتا «ئەبۇمۇسلىم» غىلا تەۋە بولۇشىمۇ مۇمكىن .

ئاۋارالزىب①	(ئۇپ) ئاۋارانزىب	ئاۋارالنىڭ زىننىتى («ئاۋرال» تاغ ئىسمى)
ئاۋارالنۇر	(ئۇئە) ئاۋارانئۇر	ئاۋارالنىڭ يېگىتى
ئاۋلىز		(«ئابدۇلئەزىز» گە قارالسۇن)
ئاۋۇت		(«ئابىد» كە قارالسۇن)
ئاۋۇتۇللا		(«ئابىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئاۋۇدۇن		(«ئابىدىن» گە قارالسۇن)
ئاۋۇش		(«ئابىد» كە قارالسۇن)
ئائىد	(ئە) ئايىت	قايتقۇچى ؛ كېسەلگە قارىغۇچى
ئائىز	(ئە) ئايىز ، ئايىس	پېقىر
ئائىل	(ئە) ئايىل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايئالىپ	(ئۇ)	ئايەك چىرايلىق يېگىت
ئاياتۇللا		(«ھاياتۇللا» غا قارالسۇن)
ئاياز	(ئۇ)	سوغۇققانلىق ؛ قىش پەسلى
ئاياز بېك	(ئۇ) ئايازبەگ	سوغۇققان يېگىت
ئايەت②	(ئە) ئايەتجان	«قۇرئان كەرىم» دىكى ئايەتلەر ئۇلۇغلىنىپ قويۇلغان ئىسىم بولۇپ ، مەنىسى : (1) ئالامەت ، بەلگە ، (2) مۆجىزە
ئايەتۇللا③	(ئۇ) ئايىتۇللا ، ئايتىللا ، ھاياتۇللا	ئاللانىڭ مۆجىزىسى ، ئاللانىڭ ئايىتى (بۇ يەردە يەنىلا «ئايەت» ئۇلۇغلانغان)
ئايباتۇر	(ئۇپ)	باتۇر : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئايبارس	(ئۇ)	بارس : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئايبەردى	(ئۇ) ئايۇەدى	ئاللا ئايەك چىرايلىق بىر ئوغۇل بەردى
ئايبەگ		(«ئايبېك» كە قارالسۇن)
ئايبول	(ئۇ) ئايۇول	ئايەك چىرايلىق يېگىت بول
ئايبېك④	(ئۇ) ئايبەگ ، ئايۇەگ	ئايەك چىرايلىق يېگىت
ئايتاش	(ئۇ)	تاش : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى

① ئەسلىسى «ئابرالزىب» . بۇ ئىسىم «ئورانزىب» قا ئۆزگىرىشىمۇ مۇمكىن .

② «ئايەت» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ . ئۇنىڭ «ئايەتجان» دىن باشقا ئۆزگىرىشلىرىنىڭ ھەممىسى ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

③ «ئايەتۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشى بولغان «ئايتىللا» ئاياللارغا قويۇلىدۇ ھەم ئەسلىي ئىسىم بولغان «ئايتىللا» غا ئوخشاپ قالىدۇ .

④ ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسىم قويۇش ئادىتىدە «ئاي» ، «گۈل» ئايرىم - ئايرىم ھالدا ئاياللارنىڭ بەلگىسى قىلىنىدۇ . بولۇپمۇ ئىسىملارنىڭ ئاخىرىدا كەلگەن «ئاي» ئومۇمەن قىز - ئاياللارنى كۆرسىتىدۇ ۋە ئۇلارغا ۋەكىللىك قىلىدۇ . لېكىن بۇ سۆزلەر بەزىدە «ئايبېك ، ئايتۇرغان ، ئابدۇگۈل» دېگەندەك ھالەتتە بەزى ئەرلەر ئىسىملىرىغىمۇ قوشۇلۇپ كېلىشى مۇمكىن .

ئايتۇرغان	(ئۇ)	تۇرغان : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايتۇرغۇن①	(ئۇ)	تۇرغۇن : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايتۆمۇر	(ئۇ)	تۆمۇر : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايتېكسن	(ئۇ)	ئايدەك شاھزادە
ئايجان	(ئۇ)	ئايدەك ئوغۇل
ئايخوجا	(ئۇپ) ئايغوجى	ئايدەك چىرايلىق ئوغۇل
ئايدوست	(ئۇپ) ئايدوس	دوست : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايدىل②	(ئۇپ)	دىلى ئايدەك
ئايدىن	(ئۇئە)	دىنىنىڭ ئېيى
ئايسالمە③	(ئۇئە)	سالمە : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايساھىب	(ئۇئە)	ساھىب : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايشۆھرەت	(ئۇئە) ئايشۆرەت	شۆھرەت : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايغوجى		(«ئايخوجا» غا قارالسۇن)
ئايقۇت	(ئۇ)	ئايدەك قىزنىڭ بەختى (بۇ ئىسىم «بەختلىك قىز» دېگەن مەنىدە ئايالارغا قويۇلىشىمۇ مۇمكىن)
ئايقۇددۇس	(ئۇئە) ئايقۇدۇس	قۇددۇس : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايكسم		(«ئايھەكسم» گە قارالسۇن)
ئايمەت		(«ئايمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئايمەخدۇم	(ئۇئە) ئايمەخسۇم	ئايدەك چىرايلىق ئوغلۇم
ئايمەردان	(ئۇپ)	مەردان : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايمەممەت		(«ئايمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئايمەۋلا	(ئۇئە) ئايموللا	مەۋلا : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايمۇراد	(ئۇئە) ئايمۇرات	مۇراد : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايمۇھەممەد	(ئۇئە) ئايمەممەت ، ئايمەت	مۇھەممەد : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايمىرزا	(ئۇپ)	مىرزا : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئاينەبى	(ئۇئە)	نەبى : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئاينەزەر	(ئۇئە)	نەزەر : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئاينىياز	(ئۇپ)	نىياز : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى
ئايھەكسم	(ئۇئە) ئايكسم	ھەكسم : ئىسمى ، ئاي : سۇپتى

①② «ئايتۇرغان ، ئايتۇرغۇن ، ئايدىل» قاتارلىق ئىسىملار ئايالارغىمۇ قويۇلىدۇ . بۇ ئىسىملارنىڭ بېشىدىكى «ئاي» سۆزى ئۇلارنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ ، «تۇرغانئاي ، تۇرغۇنئاي ، دىلئاي» بولسا ، جەزمەن ئايالارغا قويۇلىدۇ .

③ «سالمە ، ساھىب ، شۆھرەت ، قۇددۇس» قاتارلىق ئىككىنچى بۆلەك بولۇپ كەلگەن ، لېكىن مەنىسى بېرىلمىگەن سۆزلەر ئۇچۇن شۇ خىل ئىسىملار بابىغا قارالسۇن .

ئايۇپ		(«ئەييۇب» قا قارالسۇن)
ئايۇپبەگ		(«ئەييۇببەگ» كە قارالسۇن)
ئايۇەدى		(«ئايبەردى» گە قارالسۇن)
ئايۇەگ		(«ئايبەگ» كە قارالسۇن)
ئايۇول		(«ئايبول» غا قارالسۇن)
ئايىت		(«ئائىد» كە قارالسۇن)
ئايىتۇللا		(«ئايەتۇللا» غا قارالسۇن)
ئايىز	(ئە)	(1) «ئائىز» گە قارالسۇن ، (2) ئېھتىياج ، تەلەپ
ئايىس		(«ئائىز» گە قارالسۇن)
ئايىل		(«ئائىل» گە قارالسۇن)

ئايالالار ئۇچۇن

		ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئاتلىشى			
ئابادخان	(پ‌ئۇ)	ئاۋاتخان ، ئاۋەتخان ، ئەۋەتخان	ئاباد : ئىسمى ، خان : سۇپتى
ئابىخان			(«ئابىدىخان» غا قارالسۇن)
ئابىدە	(ئە) ئابىدەم①		«ئابىد» بىلەن ئوخشاش
ئابىدىخان	(ئەئۇ) ئابىخان ، ئابىقىز ، ئابىگۇل ، ئابىدىقىز ، ئابىدىگۇل		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئابىدىنىسا	(ئە) ئابىنىسا		ئىبادەتگۇي ، تەقۋادار ئايال
ئابىقىز			(«ئابىدە» گە قارالسۇن)
ئابىگۇل			(«ئابىدە» گە قارالسۇن)
ئابىنىسا			(«ئابىدىنىسا» غا قارالسۇن)
ئابىھايات②	(پ‌ئۇ)		ھاياتلىق سۇيى
ئاپئاقئاي	(ئۇ) ئاپپاقئاي		ئايدەك ئاپپاق قىز
ئاپئاقخان	(ئۇ) ئاپپاقخان		«ئاققىز» غا ئوخشاش
ئاپئاققىز	(ئۇ) ئاپپاققىز		«ئاققىز» غا ئوخشاش
ئاپئاقگۇل	(ئۇپ) ئاپپاقگۇل		ئاپپاق ، چىرايلىق قىز
ئاپرىل	(ي)		ئاپرىل ئېيىدا تۇغۇلغان
ئاپىيە	(ئە)		ساغلاملىق ، سالامەتلىك ، قۇۋۋەت

① «ئابىدەم» دېگى «م» قوشۇلۇپ كەلگەن ھەربىر ئىسىمدا ھۆرمەت مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ ھەمدە شۇكشىنى ئۆز كىشىم دەپ ئاتاش مۇناسىۋىتى بىلەن قوشۇلىدۇ . ئۇ ، بەزى ئايالارنىڭ ئىسىملىرىدىن سىرت ، ئايرىم دىنىي دەرىجە ـ ئەمەل نامىلىرىغىمۇ قوشۇلۇپ ، ھۆرمەت تۇسىنى كۈچەيتىدۇ . مەسىلەن ، قارىم ، ھاجىم دېگەنلەردەك . «ئابىخان ، ئابىدەم» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ تەركىبىدە كەلگەن «بە» سوزۇپ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ .

② ئەسلىسى «ئابىھەيات» .

ئاپىيەت	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئاتەشپىبى	(پ) ئاتەشپۇۋى	ئوتتەك خېنىم ، ئوت كەبى قىزغىن خېنىم
ئاتەشخان	(پ ئۇ)	ئوتتەك قىزغىن ئايال
ئاتەشقىز	(پ ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئاتەشگۈل	(پ)	«ئاتەشخان» غا ئوخشاش
ئاتىپە	(ئە)	«ئاتىپ» بىلەن ئوخشاش
ئاتىخان		(«ئاتىكە» گە قارالسۇن)
ئاتىخېنىم		(«ئاتىكەخېنىم» غا قارالسۇن)
ئاتىقىز		(«ئاتىكە» گە قارالسۇن)
ئاتىكە	(ئە) ئاتىكەم ، ئاتىكەمخان ، ئاتىخېنىم ، ئاتىخان ، ئاتىقىز ، ئاتىگۈل ، ئەتىگۈل	سېخىي ئايال
ئاتىكەخېنىم①	(ئەئۇ) ئاتىخېنىم	سېخىي ، قولى ئوچۇق خېنىم دۇنيا
ئاجىلە	(ئە)	(«ئاقچوغلۇق» قا قارالسۇن)
ئاخچوغلۇق		(«ئاقچىچەك» گە قارالسۇن)
ئاخچىچەك		(«ئاقچىخان» غا قارالسۇن)
ئاخچىخان		(«ئاقچىخان» غا قارالسۇن)
ئاخچىگۈل		(«ئاقچە» گە قارالسۇن)
ئاخچىم		(«ئاقخان» غا قارالسۇن)
ئاخان		(«ئاقسەدەپ» گە قارالسۇن)
ئاخسەدەپ		(«ئاقسۇلتان» غا قارالسۇن)
ئاخسۇلتان		(«ئاق كۆڭۈل» گە قارالسۇن)
ئاخكۆڭۈل		(«ئاقگۈل» گە قارالسۇن)
ئاخگۈل		ئادىللىق ، خالىسلىق ؛ قانۇن
ئادالەت②	(ئە) ئادالەتخان ، ئادالەتگۈل ، ئادالەم	
ئادالەتنىسا③	(ئە)	ئايالالارنىڭ ئادالىتى ؛ ئايالالارنىڭ قانۇنى
ئادىلە	(ئە) ئادىلەم	ئادىل ئايال
ئادىلىئاي	(ئەئۇ) ئادىلاي	ئادىل قىز
ئادىلىگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش

① «ئاتىكەخېنىم» ۋە «ئاتىكە» ئوخشاشلا «ئاتىخېنىم» غا ئۆزگىرىدۇ . ئۇنىڭ مۇزەككەر شەكلى «ئاتىك» ئەرلەرگە قويۇلىدۇ ۋە بۇ ئىسىم «سېخىي ئەر» دېگەن مەنىنى بېرىدۇ .

②③ ئەسلىيسى «ئەدالەت ، ئەدالەتنىسا» .

ئادىنە	(ئۇ) ئادىنەم ، ئازىنە ، ئازانە ، ئازىنەم	(بۇ ئىسىمدا ئازنە كۇنى تۇغۇلغان دېگەن مەنە ئەكس ئېتىدۇ)
ئادىيە	(ئە) ئادىيەم	ئالدىدا يۈرگۈچى ، رەھبەر ؛ دۇشمەنگە تاقابىل تۇرغۇچى
ئادىيات	(ئە)	كارۋاننىڭ ئالدىدا يۈرىدىغان تۆگە («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
ئارابەت		(«ئەررابەت» كە قارالسۇن)
ئاراپاتگۈل①	(ئەپ)	ئاراپات : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («ئەراپات» قا قارالسۇن)
ئارامئاي	(ئۇ) ئاراماي	كۆڭۈلگە ئارام بېرىدىغان قىز
ئارامگۈل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئارەستە	(پ) ئارەستىخان	چىرايلىق ياسانماق ، بىزەنمەك ، زىننەتلەنمەك ، ياسىنىپ بولماق ، گىرىم قىلىپ بولماق ؛ چىرايلىق ياسانغان قىز
ئارتۇقئاي	(ئۇ) ئارتۇقاي	باشقىلاردىن ئارتۇق تۇرىدىغان قىز
ئارتۇقبۇۋى		(«ئارتۇقبىبى» غا قارالسۇن)
ئارتۇقبىبى	(ئۇپ) ئارتۇقبۇۋى	باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇرىدىغان خېنىم
ئارتۇقگۈل	(ئۇپ)	«ئارتۇقئاي» بىلەن ئوخشاش
ئارزۇ②	(پ) ئارزۇگۈل	(1) ئۇمىد ، قىزغىنلىق ، (2) ئارزۇلۇق قىز (ئازىلىق قىز)
ئارزۇئاي	(پئۇ) ئازىئاي	ئارزۇلۇق قىز
ئارزۇپاشا	(پ)	ئارزۇ : ئىسمى ، پاشا : سۈپىتى
ئارزۇخان	(پئۇ) ئازىخان ، ھازىخان	«ئارزۇ» بىلەن ئوخشاش
ئارزۇگۈل	(پ) ئازىگۈل ، ھازىگۈل	«ئارزۇ» بىلەن ئوخشاش
ئارزۇم		(«ئارزۇيۇم» غا قارالسۇن)
ئارزۇمخان		(«ئارزۇيۇم» غا قارالسۇن)
ئارزۇنىسا	(پئە) ئازىنىسا ، ھازىنىسا	ئايالالارنىڭ ئارزۇسى ؛ ئارزۇلۇق ئايال

① ئەسلىيسى «ئەراپاتگۈل» .

② «ئارزۇ» نىڭ يەنە : ئارزۇخان ، ئارزۇقىز ، ئازىم ، ئازى ، ئازىخان ، ئازىگۈل ، ئازىقىز ، ھازى ، ھازىخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . يۇقىرىقىلارنىڭ ئىچىدە «ئازى ، ھازى» ئەرلەرگە قويۇلىدۇ . بۇ چاغدا ئۇنىڭ مەنىسى «ئازىلىق ئوغۇل» بولىدۇ .

ئارزۇيۇم	(پ‌ئۇ) ئارزۇم ، ئارزۇمخان ، ئارزۇمگۈل ، ئارزىم	مېنىڭ ئارزۇيۇم بويىچە ئاللا ماڭا بىر قىز پەرزەنت ئاتا قىلدى ، مەن ئارزۇ قىلغان قىز ئاخىر تۇغۇلدى
ئارگۈل	(ئەپ)	نومۇسچان ، ئار - نومۇسنى بىلمەيدىغان قىز
ئارمانئاي	(پ‌ئۇ)	ئارمان قىلغان قىز
ئارمانخان	(پ‌ئۇ)	ئارمان قىلغان ئايال
ئارمانگۈل	(پ)	«ئارمانئاي» بىلەن ئوخشاش
ئارماننسا	(پ‌ئە)	ئايالالارنىڭ ئارمىنى ؛ ئارمان قىلغان ئايال
ئارپە	(ئە) هارپە	سوۋغات ، هەدىيە
ئارپىخان①	(ئەئۇ) هارپىخان	ئارپ : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («ئارپ» نىڭ مەنىسى : بىلگۈچى ، تونۇغۇچى ، ئاقىل)
ئارپىقىز	(ئەئۇ) هارپىقىز	ئارپ : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچە سى
ئارپىگۈل	(ئەپ) هارپىگۈل	ئارپ : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
ئارزە	(ئە) ئارزىم	يۇز (ئادەمنىڭ يۈزى)
ئارمىخان		(«ئارىيە» گە قارالسۇن)
ئارىيە②	(ئە) ئارمىخان	ئارىيەت ئالماق ، قەرز ئالماق (بۇ يەردە «ئاللادىن پەرزەنت قەرز ئېلىش» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ . بۇ خۇددى «سېتىۋالدى» دېگەن ئىسىمغا «ئاللادىن پەرزەنت سېتىۋالدى» دەپ مەنە بەرگەنگە ئوخشاش)
ئارىيەم	(ئەئۇ)	مېنىڭ ئاللادىن ئارىيەت ئالغان قىزىم
ئازادئاي	(پ‌ئۇ) ئازاتئاي	ئەركىن ، ئازاد قىز
ئازادە	(پ) ئازادەم	ئەركىنلىك ، كەڭ - كۆشادىلىك
ئازادخان	(پ‌ئۇ) ئازاتخان	ئەركىن ، ئازاد ئايال
ئازادگۈل	(پ) ئازاتگۈل	ئەركىن قىز ، ئەركىنلىك گۈلى

① «ئارپىخان» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ ، بۇ چاغدا كۆپىنچە «هارپىخان» غا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ .
② «ئارىيە» نىڭ يەنە «ئىستىئارە ؛ پارچە ، ئايرىپ ئېلىنغان ، ئۈزۈپ ئېلىنغان» دېگەن مەنىلىرى بار .

ئازادنۇر	(پ‌ئە) ئازاتنۇر	ئازادلىق ، ئەركىنلىك نۇرى
ئازادنسا	(پ‌ئە) ئازاتنسا	ئايالالارنىڭ ئازادلىقى ؛ ئەركىن ئايال
ئازادىگۈل	(پ) ئازاگۈل	«ئازادە» گە ئوخشاش
ئازنەم		(«ئازنىن» گە قارالسۇن)
ئازنىئاي		(«ئازنىنئاي» غا قارالسۇن)
ئازنىخان		(«ئازنىن» گە قارالسۇن)
ئازنىقىز		(«ئازنىن» گە قارالسۇن)
ئازنىگۈل		(«ئازنىن» گە قارالسۇن)
ئازىخان		(«ئازرۇ» غا قارالسۇن)
ئازىقىز		(«ئازرۇ» غا قارالسۇن)
ئازىگۈل		(«ئازرۇ» غا قارالسۇن)
ئازىمە	(ئە) ئايزىمە	«ئەزىمە» بىلەن ئوخشاش
ئازىمىئاي①	(ئەئۇ) ئايزىمئاي	بۇيۇك ئايال
ئازىمگۈل②	(ئەپ) ئايزىمگۈل	پەخىرلىك قىز
ئازىنە③	(ئۇ) ئازنە ، ئازنىخان ، ئازنىقىز ، ئازنىگۈل ، ئازنەم ، ئازنىنەم④	ئازنا كۈنى تۇغۇلغان قىز
ئازىنىئاي	(ئۇ) ئازنىئاي	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئازىنسا		(«ئازرۇنسا» غا قارالسۇن)
ئاسالەت		(«ئەسالەت» كە قارالسۇن)
ئاسمارە		(«ئەسمارە» گە قارالسۇن)
ئاسمارەم		(«ئەسمارەم» گە قارالسۇن)
ئاسمارگۈل		(«ئەسمارىگۈل» گە قارالسۇن)
ئاسمارىگۈل		(«ئەسمارىگۈل» گە قارالسۇن)
ئاسۇدە	(ئە) ئاسۇدەم ، ئاسىدە ، ئاسىدەم	خاتىرجەم ، جىمجىت ، تىنچ ؛ راھەتلىك ، ئارامبەخش ؛ كۆڭلى تىنچ
ئاسۇرەم		(«ئاسۇر» غا قارالسۇن)
ئاسۇرىخان		(«ئاسۇر» غا قارالسۇن)
ئاسىبئاي	(ئەئۇ) ئاسىپئاي	ئاتا جەمەت قىز
ئاسىبان		(«ئاسىيبانۇ» غا قارالسۇن)

①② «ئازىمئاي ، ئازىمگۈل» لەرمۇ «ئەزىمئاي ، ئايئەزىمگۈل ، ئەزىمگۈل» لارغا ئوخشاش «ئايزىمئاي ، ئايزىمگۈل» غا ئۆزگىرىدۇ .
③④ ئەسلىسى «ئادىنە ، ئادىنەم» . «ئازنە» نىڭ يەنە «ئەزنە ، ئەزنەم ، ئەزنىگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

ئاسپە (ئە) ئاسپەم ، ئاسپقىز ، ئاسپگۈل (1) قاتتىق بوران ، (2) «ئاسىب» نىڭ ئۆزگىرىشى

ئاسپخان («ئاسىب» گە قارالسۇن)

ئاسپقىز («ئاسپە» گە قارالسۇن)

ئاسپگۈل («ئاسپە» گە قارالسۇن)

ئاسخان («ئاسىيە» گە قارالسۇن)

ئاسدە («ئاسۇدە» گە قارالسۇن)

ئاسدەم («ئاسۇدە» گە قارالسۇن)

ئاسرا («ئەسرا» غا قارالسۇن)

ئاسرە (ئە) يېقىنچىلىق ، دوستلۇق مۇناسىۋىتى

ئاسرىگۈل (ئەپ) ئاسرە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى

ئاسگۈل («ئاسىيە» گە قارالسۇن)

ئاسلە (ئە) ھاسلە «ئاسىل» ياكى «ئەسىل» بىلەن ئوخشاش (ئېسىل نەسەبلىك قىز)

ئاسلىخان (ئەئۇ) ئاسلىخان ، ھاسلىخان ئېسىل نەسەبلىك ئايال

ئاسما («ئاسمە» گە قارالسۇن)

ئاسمئاي (ئەئۇ) ئاسماي گۈزەل ، پاك ، سۈيۈملۈك قىز

ئاسمە (ئە) ئاسما ، ئاسمخان ، ئاسمگۈل (1) يۇقىرىقىغا ئوخشاش («ئاسم» بىلەن ئوخشاش) ؛ (2) پايتەخت

ئاسىيە (ئە) ئاسخان ، ئاسىيەم ، ئاسىگۈل ، ئاسىخان ، ئاسىيگۈل ، ھاسگۈل (1) چىقىشقاق ، تىنچ ، خاتىرجەم (2) دورا ، داۋا

ئاسىيبانۇ (ئەپ) ئاسىبان ئاسىيە : ئىسمى ، بانۇ : سۈپىتى

ئاسىيخان («ئاسىيە» گە قارالسۇن)

ئاسىيگۈل («ئاسىيە» گە قارالسۇن)

ئاشبۇۋى («ئائىشىبىبى» گە قارالسۇن)

ئاشۇرا (ئە) ئاشۇراخان ئاشۇرا ئېيى (ھىجرىيە 1 ـ ئاي) دا تۇغۇلغان ئوننىچى قىز

ئاشرە (ئە) ئاشىرەم ، ئاشرەخان ، ھاشرە ، ھاشىرەم ، ھاشىرخان ، ھاشىخان ، ھاشگۈل

ئاغچە (ئۇ) ئاغچەم ، ئاغچى باي ، مۆتىۋەر (ئايال) ؛ خانئاچا ، ئاچا ؛ خەزىنىچى ، يىپەك رەختلەرنى ساقلىغۇچى

ئاغچىخان (ئۇ) ئاغچە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

ئاغچىخىنىم (ئۇ) ئاغچىخىنىم ئاغچە : ئىسمى ، خىنىم : سۈپىتى

ئاغچىقىز (ئۇ) ئاغچىقىز ئاغچە : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «مەرتىۋىلىك قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

ئاغچىگۈل (ئۇپ) ئاغچە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى

ئاغىنخان (ئۇ) ئاغىنە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («ئاغىنە» نىڭ مەنىسى : ئاكا ـ ئىنى . بۇ يەردە «ئاچا ـ سىڭىلىدەك ياكى قېرىنداشتەك يېقىن ئايال» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

ئاغىنىگۈل (ئۇپ) يۇقىرىقىغا ئوخشاش

ئاغىنىسا (ئۇئە) ئاغىنىسا ئايالالرنىڭ دوستى

ئاقئالتۇن (ئۇ) ئاقالتۇن بىر خىل قىممەتلىك مېتال (بۇ يەردە «ئاق ئالتۇندەك ئەتىۋارلىق قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

ئاقئاي (ئۇ) ئاقاي ئاپپاق قىز

ئاقئايلا (ئۇ) ئاقايلا ، ئاقئايلىخان ، ئاقايلىخان ، ئاقايلەم ئايلا : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى («ئايلا» نىڭ مەنىسى : ئاچا ، ھەدە خىنىم . بۇ يەردە «ئاق خىنىم» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

ئاقئايىم (ئۇ) ئاقايىم مېنىڭ ئايدەك ئاپئاق قىزىم

ئاقبۇلاق (ئۇ) بەدىنى ئايدەك ئاق ، كۆزلىرى بۇلاقتەك چىرايلىق قىز

ئاقبۇۋى («ئاقبىبى» گە قارالسۇن)

ئاقبىكە ئاق خىنىم

ئاقبىلىق (ئۇ) بىلىق : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى

ئاقبىبى (ئۇپ) ئاقبۇۋى «ئاقبىكە» گە ئوخشاش

ئاقچوغلۇق (ئۇ) ئاخچوغلۇق چوغلۇق : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى

ئاقچىچەك (ئۇ) ئاخچىچەك چىچەك : ئىسمى ، ئاق : سۈپىتى

ئاقچىخان (ئۇ) ئاخچىخان ، ئاخچەگۈل «ئاقچە» بىلەن ئوخشاش

ئاقخان	(ئۇ) ئاخخان	پاك ئايال ، پاك قىز
ئاقدىيار	(ئۇئە)	مۇشۇ يۇرتتىكى ئاپئاق قىز
ئاقسەدەپ	(ئۇئە) ئاقسەدەپ ، ئاخسەدەپ	سەدەپتەك ئاق (سەدەپ : ئىسمى ، ئاق : سۇپىتى)
ئاقسۇلتان	(ئۇئە) ئاخسۇلتان	سۇلتان : ئىسمى ، ئاق : سۇپىتى
ئاققىز	(ئۇ)	ئاپپاق قىز (بۇ يەردە دەرۋەقە ئاق رەڭ ئۇلۇغلىنىپ ، قىز پەرزەنتىنىڭ ئاق بەدەن بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)
ئاقكۆكۇل	(ئۇ) ئاخكۆكۇل	ئاق كۆكۇل ، سەممىي قىز
ئاقگۇل	(ئۇپ) ئاخگۇل	«ئاققىز» بىلەن ئوخشاش
ئاقلەئلى	(ئۇئە) ئاقلەيلى	لەئلى : ئىسمى ، ئاق : سۇپىتى («لەئلى» نىڭ مەنىسى : قىزىل ياقۇت)
ئاقنۇر	(ئۇئە)	نۇردەك ئاق ، نۇر كەبى ئاق قىز
ئاقنىسا	(ئۇئە)	ئاپپاق ئايال
ئاقئۇزۇم	(ئۇ) ئاقىزىم	ئاق ئۇزۇمدەك تاتلىق قىز
ئاقئۇزۇمخان	(ئۇ) ئاقىزىمخان	ئاقئۇزۇم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («ئاقئۇزۇم» گە قارالسۇن)
ئاقىزىم		(«ئاقئۇزۇمخان» غا قارالسۇن)
ئاقىزىمخان		(«ئاقلىئاي» غا قارالسۇن)
ئاقلىئاي		ئەقىللىق قىز ، دانا ئايال
ئاقلە	(ئە) ئاقلەم	(«ئاقلىلخان» غا قارالسۇن)
ئاقلىلخان		«ئاقلە» گە ئوخشاش
ئاقلىلئاي	(ئەئۇ) ئاقلىلئاي ، ئاقلاي	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئاقلىلخان	(ئەئۇ) ئاقلىلخان	يۇلتۇز : ئىسمى ، ئاق : سۇپىتى (بۇ يەردە «يورۇق يۇلتۇزدەك گۈزەل قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئاقيۇلتۇز	(ئۇ)	(«ئەلانۇر» غا قارالسۇن)
ئالانۇر		مېتال ئىسمى (بۇ يەردە قىز پەرزەنتنى ئالتۇنغا ئوخشتىش مەنىسى ئەكس ئەتكەن . شۇڭا «ئالتۇندەك قىممەتلىك ۋە ئەتىۋار قىز» مەنىسىنى بېرىدۇ)
ئالتۇن	(ئۇ) ئالتۇنجان① ، ئالتۇنخان ، ئالتۇنقىز ، ئالتۇنگۇل	

① «ئالتۇنجان» ئەرلەرگە قوللىنىلىدۇ .

ئالتۇنئاي	(ئۇ)	ئالتۇندەك قىز
ئالتۇنە	(ئۇئە) ئالتۇنەم	«ئالتۇن» غا ئەرەبچە مۇئەننەسلىك ئىپادە «ئە» قوشۇلۇپ ، ئۆزگىچە ۋە پەرقلىق ئىسىمغا ئايلاندۇرۇلغان
ئالتۇنبۇۋى		(«ئالتۇنبىبى» گە قارالسۇن)
ئالتۇنبىكە	(ئۇ)	ئالتۇندەك خېنىم
ئالتۇنبىبى	(ئۇپ) ئالتۇنبۇۋى	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئالتۇنپاشا	(ئۇپ)	ئالتۇن : ئىسمى ، پاشا : سۇپىتى («ئالتۇن» غا قارالسۇن)
ئالتۇنخان		(«ئالتۇننىسا» غا قارالسۇن)
ئالتۇنسا		(«ئالتۇن» غا قارالسۇن)
ئالتۇنقىز		(«ئالتۇن» غا قارالسۇن)
ئالتۇنگۇل		(«ئالتۇن» غا قارالسۇن)
ئالتۇنمەرىيەم	(ئۇئە)	مەرىيەم : ئىسمى ، ئالتۇن : سۇپىتى
ئالتۇننۇر	(ئۇئە)	ئالتۇن : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى
ئالتۇننىسا	(ئۇئە) ئالتۇنسا	ئالتۇندەك ئايال ، ئايالالار ئىچىدىكى ئالتۇن
ئالتۇنۇم	(ئۇ)	مېنىڭ ئالتۇن قىزىم
ئالما	(ئۇ) ئالمىخان ، ئالمىگۇل ، ئالمىقىز ، ئاممىگۇل ، ئاممىقىز	مېۋە ئىسمى (بۇ يەردە پەرزەنت ئالمىغا ئوخشىتىلغان)
ئالماسگۇل	(پ)	ئالماستەك قاتتىق ، مەھكەم قىز («ئالما» غا قارالسۇن)
ئالمىخان		(«ئەلمىھرى» گە قارالسۇن)
ئالمىرە		(«ئالما» غا قارالسۇن)
ئالمىقىز		(«ئالما» غا قارالسۇن)
ئالمىگۇل		(«ئالما» غا قارالسۇن)
ئالىپخان	(ئۇ)	باتۇر ئايال («ئالىيخان» غا قارالسۇن)
ئالىيخان		«ئالىيە ھەدە» نىڭ قىسقارتىلىشى («ئالىرات» قا قارالسۇن)
ئالىيە ھەدە	(ئەئۇ)	مېۋە ئىسمى (بۇ يەردە ئالىراتتەك رەڭدار ، پارقىراق ، چىرايلىق دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئالىرا		(«ئالىرات» دېگەن ئىسىم قىسقارتىلىپ ، ئەرەبچىدىكى مۇئەننەسلىك ئىپادە «ئە» قوشۇلۇپ ئۆزلەشتۈرۈلگەن)
ئالىرات	(ئۇ) ئالىرا	
ئالىرە	(ئۇئە)	

ئالىقىز		(«ئالىيقىز» غا قارالسۇن)
ئالىگۇل		(«ئالىيگۇل» گە قارالسۇن)
ئالما		(«ئالمە» گە قارالسۇن)
ئالمە	(ئە) ئالما	«ئالما» بىلەن ئوخشاش
ئالمىقىز	(ئەئۇ)	ئالما : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
ئالمىگۇل	(ئەپ)	ئالما سۈپەت قىز
ئالمىنۇر	(ئە)	ئالمىنىڭ نۇرى (ئالما : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى)
ئالمىنسا	(ئە)	ئالما ئايال
ئالىنۇر		(«ئالمىنۇر» غا قارالسۇن)
ئالىنسا		(«ئالمىنسا» غا قارالسۇن)
ئالىيە	(ئە) ئالىيەم	«ئالىي» ياكى «ئەلىيە» بىلەن ئوخشاش
ئالىيەببى	(ئەپ) ئالىيەبۇۋى	مەرتىۋىسى ئۇستۇن خېنىم
ئالىيەم		(«ئالىيە» گە قارالسۇن)
ئالىيەمگۇل	(ئەئۇپ)	مېنىڭ ئالىي قىزىم
ئالىيخان	(ئەئۇ) ئالىخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئالىيقىز	(ئەئۇ) ئالىقىز	مەرتىۋىسى ئۇستۇن قىز
ئالىيگۇل	(ئەپ) ئالىگۇل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئالىنۇر	(ئە) ئالىنۇر	ئالىي : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى («نۇر» بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ كۆرسىتىدۇ ھەمدە ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۆز پەرزەنتىنىڭ ئالىي ، ئۇستۇن ئورۇنغا ئېرىشىشىنى ئارزۇ قىلىش ھېسسىياتى ئىپادىلىنىدۇ)
ئالىنسا	(ئە) ئالىنسا	مەرتىۋىسى ، ئورنى ئۇستۇن ئايال
ئامانئاي	(ئەئۇ)	تىنچ - ئامان قىز
ئامانەتخان	(ئەئۇ)	سادىق ، ئىشەنچلىك ئايال
ئامانەتگۇل	(ئەپ)	سادىق ، ئىشەنچلىك ، پاك قىز
ئامانگۇل	(ئەپ)	«ئامان» بىلەن ئوخشاش
ئامانئا		(«ئامانئىسا» غا قارالسۇن)
ئامانئىسا	(ئە) ئامانئا	ئىشەنچلىك ، خاتىرجەم ئايال
ئاممىقىز		(«ئالما» غا قارالسۇن)
ئاممىگۇل		(«ئالما» غا قارالسۇن)

ئامىرە	(ئە)	سىگنال ، بۇيرۇق ، پەرز ، ۋەزىپە
ئامىلە	(ئە)	(1) ئۇمىدلىك ئايال ، (2) ئايال ئىشچى
ئامىلىنسا	(ئە)	ئامىل : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
ئامىنە①	(ئە) ئامىنەم ، ئامىنەخان ، ئامىنگۇل	مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ، مەنىسى : (1) ئاللادىن نىجاتلىق تىلەيمەن ؛ (2) ئاللا ، مېنىڭ تىلىكىمنى ئىجابەت قىلغىن ؛ (3) «ئەمىنە» گە قارالسۇن
ئامىنەي	(ئەئۇ)	ئامىنە : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئامىنخان		(«ئامىنە» گە قارالسۇن)
ئامىنگۇل		(«ئامىنە» گە قارالسۇن)
ئامىنسا		(«ئەمىنىسا» غا قارالسۇن)
ئانا	(ئۇ) ئانىخان ، ئانىقىز ، ئانىقىزخان ، ئانىگۇل	بۇ ئىسىمدا «ئانا» ئۇلۇغلانغان ۋە قىز پەرزەنتكە ئىسىم قىلىپ قويۇلغان
ئاناتولىيە	(ت)	تۈركىيىدىكى بىر جايىنىڭ نامى
ئاناتۇرخان	(ئۇ) ئانىتۇرخان	ئانىدەك ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرسۇن
ئاناخېنىم	(ئۇ) ئانىخېنىم	بۇ ئىسىمدا قىز پەرزەنت ئانىغا ئوخشىتىلغان ۋە ئانا كەبى ئەزىزلەنگەن
ئانار	(ئۇ) ئانارەم ، ئانارخان ، ئانارقىز ، ئانارگۇل	مېۋە ئىسمى (بۇ يەردە قىز پەرزەنت ئانارغا ئوخشىتىپ سۈپەتلەنگەن)
ئاناربۇۋى		(«ئاناربىبى» غا قارالسۇن)
ئاناربىبى	(ئۇپ) ئاناربۇۋى	ئانارەدەك چىرايلىق خېنىم
ئانارجاھان	(ئۇپ)	جاھانىنىڭ چىرايلىقى ، جاھانىنىڭ گۈزىلى
ئانارخان		(«ئانار» غا قارالسۇن)
ئانارقىز		(«ئانار» غا قارالسۇن)
ئانارگۈزەل	(ئۇپ)	ئانارەدەك چىرايلىق قىز
ئانارگۇل		(«ئانار» غا قارالسۇن)

① «ئامىنە» بىلەن «ئەمىنە» بىر - بىرىگە ئۆزگىرىدۇ ۋە ئۆزگىرىشلىرى ئوخشاپ قالىدۇ .

ئانارنىسا	(ئۇئە) ئاناننسا	ئاياللارنىڭ ئىچىدىكىسى گۈزەل ئايال ، ئاناردەك چىرايلىق ئايال
ئانارنۇر①	(ئۇئە) ئانىنۇر	ئانار : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى
ئانانۇر②	(ئۇئە) ئانىنۇر ، ئانىنۇرخان	ئانا : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى
ئانخان		(«ئانا» غا قارالسۇن)
ئانخېنىم		(«ئاناخېنىم» غا قارالسۇن)
ئانسە	(ئە) ئانسەم	خېنىمقىز ، يېڭى كېلىن ، ياش قىز
ئانقىز		(«ئانا» غا قارالسۇن)
ئانقىزخان		(«ئانا» غا قارالسۇن)
ئانگۈل		(«ئانا» غا قارالسۇن)
ئانىنۇر		(«ئانانۇر» غا قارالسۇن)
ئانىنۇرخان		(«ئانانۇر» غا قارالسۇن)
ئاۋاتخان		(«ئابادخان» غا قارالسۇن)
ئاۋازخان	(ئۇ) ھاۋازخان	ئاۋاز : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («ئاۋاز» غا قارالسۇن)
ئاۋانە	(ئە) ئاۋانەم	پەيت ، ۋاقىت ، زامان ، مەزگىل
ئاۋەتخان		(«ئابادخان» غا قارالسۇن)
ئائىدە	(ئە) ئايدە ، ئايدەم	مەنپەئەت ، پايدا ، نەتىجە
ئائىزە	(ئە) ئايىزە ، ئايىزەم ، ئايسە ، ئايزە ، ئايسە	«ئائىز» بىلەن ئوخشاش
ئائىزخان	(ئەئۇ) ئايىزخان ، ئايسەخان ، ئايسەگۈل ، ئايسەقىز ، ئايزىقىز	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئائىشە③	(ئە) ئايشە ، ئايشەم	(1) ياخشى تۇرمۇش ، (2) چىرايلىق ، (3) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىنىڭ ئىسمى بولۇپ ، بۇ يەردە «ئائىشەدەك ئايال» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ .

①② «ئانارنۇر» بىلەن «ئانانۇر» لارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشاش . بەلكىم «ئانانۇر» بىلەن «ئانارنۇر» مۇ بىر - بىرىنىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشى مۇمكىن . چۈنكى «ئانارنۇر» دىكى «ر» چۈشۈپ قالسىمۇ ۋە «ئانانۇر» بولسىمۇ .

③ «ئائىشە» بىلەن «ئاشىر ، ئاشرە» نىڭ كېيىنكى ئۆزگىرىشلىرى ئوخشاپ كېتىدۇ . مەسىلەن ، «ھاشخان ، ھاشگۈل» دېگەنلەردەك . «ئائىشە» نىڭ يەنە «ئايشەمخان ، ئايشەمگۈل ، ئايشىخان ، ئايشقىز ، ئايشگۈل ، ھاشخان ، ھاشقىز ، ھاشگۈل ، ئەيشەمخان ، ئېيشىخان ، ئېيشەم ، ھاشى ، ھايشەم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

ئائىشىبانۇ	(ئەپ) ئايشىبانۇ ، ئايشەبان ، ئەشۇبان ، ئەيشىبان	ئائىشەدەك خېنىم
ئائىشىبىبى	(ئەپ) ئايشىبۇۋى ، ئاشىبۇۋى	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئائىشىنۇر	(ئە) ئايشىنۇر	ئائىشە : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى
ئاي	(ئۇ)	ئاسماندىكى ئاي ئۇلۇغلانغان ۋە قىز پەرزەنت ئايغا ئوخشىتىلغان
ئايئەزىم①	(ئۇئە) ئايزىم	ئەزىم : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى («ئەزىم» نىڭ مەنىسى : ئۇلۇغ ، كاتتا)
ئايئەزىمە	(ئۇئە) ئايزىمە②	ئۇلۇغ ، كاتتا قىز
ئايئەزىمخان	(ئۇئەئۇ) ئايزىمخان ، ئايزىمقىز	ئۇلۇغ ، كاتتا ئايال
ئايئەزىمپاشا	(ئۇئەپ) ئايزىمپاشا	ئايئەزىم : ئىسمى ، پاشا : سۈپىتى
ئايئەزىمگۈل	(ئۇئەپ) ئايزىمگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايئەزىمنىسا	(ئۇئە) ئايزىمنىسا ، ئايزىمسا	ئايئەزىم : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
ئايەتخان	(ئەئۇ)	«ئايەت» كە ئوخشاش
ئايەتقىز	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايەتگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايەتنىسا	(ئە)	ئايەت : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى («ئايەت» نىڭ مەنىسى : مۆجىزە)
ئايەم		(«ئەييام» غا قارالسۇن)
ئايەمخان		(«ئەييام» غا قارالسۇن)
ئايەمگۈل		(«ئەييام» غا قارالسۇن)
ئايبانۇ	(ئۇپ)	ئايدەك خېنىم
ئايباھار	(ئۇپ)	باھار ئايلىرىدەك ئىللىق ، ئايدەك گۈزەل
ئايبەختى	(ئۇپ)	بەختلىك ئايال

① «ئايئەزىم ، ئايئەزىمخان ، ئايئەزىمە» قاتارلىق ئىسىملار «ئازىمئاي ، ئازىمگۈل» ۋە «ئەزىمگۈل ، ئەزىمخان» لارغا ئوخشاش «ئايزىم» غا ئۆزگىرىدۇ .

② «ئايزىمە» بولسا «ئەزىمە» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ .

ئايبەدەن	(ئۇئە)		ئايدەك سۇزۇك تەنلىك قىز ، بەدىنى ئايدەك چىرايلىق ھەم ئاق قىز
ئايبەرنا	(ئۇپ)		كېلىشكەن ، گۈزەل قىز
ئايبوستان①	(ئۇپ)		بوستان : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى («بوستان» نىڭ مەنىسى : باغ)
ئايبولسۇن	(ئۇ)		ئايدەك چىرايلىق قىز بولسۇن
ئايبۇلاق	(ئۇ)		يۇزى ئايدەك ، كۆزلىرى بۇلاقتەك قىز
ئايبۇۋەم			(«ئايببى» غا قارالا)
ئايبۇۋى			(«ئايببى» غا قارالا)
ئايبېكە	(ئۇ)		ئايدەك خېنىم («ئايانۇ» غا ئوخشاش)
ئايبېلىق	(ئۇ)		ئايدەك چىرايلىق ، بېلىقتەك تولغان قىز
ئايببى	(ئۇپ)	ئايبۇۋى ، ئايبۇۋەم	ئايدەك چىرايلىق خېنىم («ئاياپاتمە» گە قارالا)
ئايپاتەم			
ئايپاتمە	(ئۇئە)	ئايپاتەم	پاتمە : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى («پاتمە» نىڭ مەنىسى : ئانىسىنى ئىمىشتىن توختىغان ، سۇتتىن ئايرىلغان (قىز) . «پاتمە» گە قارالا)
ئايپاشا	(ئۇپ)		پاشا : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (بۇ يەردە «پادىشاھدەك ئايال» دېگەن مەنمۇ ئىپادىلىنىدۇ)
ئايپەرىزاد	(ئۇپ)	ئايپەرىزات	پەرىزاتتەك گۈزەل
ئايپەرى	(ئۇپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايپولات	(ئۇپ)		پولاتتەك ئىرادىلىك قىز
ئايتاش	(ئۇ)		ئايدەك چىرايلىق ، تاشتەك مەھكەم قىز
ئايتاۋار	(ئۇپ)	ئايتاۋارخان	تاۋاردەك چىرايلىق ، قىممەتلىك ، ئېسىل
ئايتەن	(ئۇ)		تەنلىرى ئايدەك چىرايلىق ۋە ئاپپاق

① ئەسلىسى «ئايبۇستان» .

ئايتەۋەككۈل	(ئۇئە)		ئاللاغا تاپشۇرۇلغان
ئايتوختاش①	(ئۇ)		توختىغان ئايدەك تولۇن قىز (توختاش : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى)
ئايتوختى	(ئۇ)		(1) توختى : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى ، (2) توختىغان ئايدەك ، (3) ئاي توختىغاندا تۇغۇلغان ، (4) قىزىمىزنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولسۇن ، قىزىمىز تۇرۇپ قالسۇن
ئايتولان			(«ئايتولۇن» غا قارالا)
ئايتولانخان			(«ئايتولۇن» غا قارالا)
ئايتولدى	(ئۇ)		ئايدەك تولغان
ئايتولسۇن	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايتولۇق			(«ئايتولۇن» غا قارالا)
ئايتولۇن	(ئۇ)	ئايتولان ، ئايتولاخان ، ئايتولۇق	تولغان ئايدەك گۈزەل قىز
ئايتۇتى	(ئۇھ)		تۇتى قۇشتەك جەلپكار قىز
ئايتۇر	(ئۇ)	ئايتۇ	ئايدەك گۈزەل قىزىم تۇرۇپ قالسۇن
ئايتۇرا	(ئۇ)	ئايتۇراخان	تۇرك قىزى (تۇرا : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى . «تۇرا» ئۇچۇن «ت» غا قارالا)
ئايتۇران	(ئۇ)		تۇرك قىزى ، تۇرك گۈزىلى
ئايتۇردى	(ئۇ)		بۇ يەردە «قىزىم تۇرۇپ قالسەكەن» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
ئايتۇرسۇن	(ئۇ)		بۇ يەردىمۇ «قىزىم تۇرۇپ قالسۇن» دېگەن تىلەك ئەكس ئېتىدۇ
ئايتۇرنسا	(ئۇئە)	ئايتۇنسا	تۇرنسا : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
ئايتۇغ	(ئۇ)		بۇ يەردە ئايدەك گۈزەل قىز پەرزەنت تۇغۇلۇشنى ئۇمىد قىلىش مەنىسىدە كېلىدۇ

① «ئايتوختاش» تىكى «توختاش» بولسا «توختى» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپمۇ كېلىدۇ ، شۇڭا «ئايتوختاش» بىلەن «ئايتوختى» مەنە جەھەتتىنمۇ ئوخشاش .

ئايتۇغدى (ئۇ) «يېڭى تۇغۇلغان ئايدەك چىرايلىق بىر قىز تۇغدى ، ئايدەك بىر قىز دۇنياغا كەلدى» دېگەن خۇشال ھېسسىيات ئەكس ئېتىدۇ

ئايتۇلپار (ئۇپ) تۇلپاردەك ئېسىل

ئايتۇمار (ئۇئە) «تۇمار پۈتۈپ ئېسىۋالسۇن ، كۆز تەگمەسۇن» دېگەن مەنە ئەكس ئېتىدۇ

ئايتۇن (ئۇ) («ئايتۇن» گە قارالسۇن)

ئايتۇنەم (ئۇ) («ئايتۇنە» گە قارالسۇن)

ئايتۇنخان (ئۇ) («ئايتۇن» گە قارالسۇن)

ئايتۇنسا (ئۇ) («ئايتۇرنسا ، ئايتۇننسا» غا قارالسۇن)

ئايتۇنقىز (ئۇ) («ئايتۇن» گە قارالسۇن)

ئايتۇنگۈل (ئۇ) («ئايتۇن» گە قارالسۇن)

ئايتۇننسا (ئۇ) («ئايتۇننسا» غا قارالسۇن)

ئايتۆرە (ئۇم) ئايتۆرەم چىرايلىق ۋە ئېسىل نەسەبلىك

ئايتۆمۈر① (ئۇ) تۆمۈردەك مەھكەم ، ئايدەك چىرايلىق قىز بولۇپ چوڭ بولسۇن

ئايتۇرك (ئۇ) («ئايتۇران» غا ئوخشاش)

ئايتۇمەن (ئۇ) تۇمەن : ئېسىمى ، ئاي : سۇپىتى تۇندىكى ئاي

ئايتۇن (ئۇ) ئايتۇن ، ئايتۇنخان ، ئايتۇنقىز ، ئايتۇنگۈل

ئايتۇنە (ئۇئە) ئايتۇنە ، ئايتۇنەم («ئايتۇن» گە ئەرەبچە مۇئەننەسلىك ئېسىپادە «ئە» قوشۇلۇپ ، ئۆزلەشتۈرۈلگەن)

ئايتۇنەم (ئۇ) (1) مېنىڭ «ئايتۇنە» قىزىم ،
(2) «ئايتۇنە» نىڭ ئۆزگىرىشى

ئايتۇننسا② (ئۇئە) ئايتۇننسا ، ئايتۇنسا ئاياللارنىڭ تۇندىكى ئېيى

ئايتىللا③ (ئۇ) ئايتىللاخان تىللادەك ئېسىل ، قىممەتلىك قىز

① «ئايتۆمۈر ، ئايتۇرغان ، ئايتۇردى ، ئايتۇرغۇن» قاتارلىق ئىسىملار بەزى جايلاردا ئەرلەرگە ، بەزى جايلاردا ئاياللارغا قويۇلىدۇ . شۇڭا بۇ ئىسىملار ئارىلاش كۆرىستىلدى .
② «ئايتۇننسا» ىلەن «ئايتۇرنسا» ئوخشاشلا «ئايتۇنسا» غا ئۆزگىرىدۇ .
③ «ئايتىللا» بولسا «ئايەتۇللا» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ ۋە ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

ئايجامال① (ئۇئە) ئايجامالخان ئايدەك چىرايلىق ، ساھىبجامال قىز

ئايجانان (ئۇپ) جانغا جان قوشقۇچى قىز

ئايجاھان② (ئۇپ) جاھانىڭ گۈزىلى

ئايجەلىل (ئۇئە) ئايجېلىل جەلىل : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى («جەلىل» نىڭ مەنىسى : ئۇلۇغ)

ئايجەمىلە (ئۇئە) ئايجىمىلە ، ئايجەمىلەم جەمىلە : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى («جەمىلە» نىڭ مەنىسى : گۈزەل قىز)

ئايجەننەت (ئۇئە) جەننەتنىڭ گۈزىلى

ئايجۆرە③ (ئۇئە) ئاينىڭ قوشنىسى ، ئاينىڭ ھەمراھى

ئايجۈمە④ (ئۇئە) جۈمە كۈنى تۇغۇلغان قىز

ئايچەك («ئايچېچەك» كە قارالسۇن)

ئايچولپان (ئۇپ) چولپان يۇلتۇزىدەك نۇرلۇق قىز

ئايچېچەك (ئۇ) ئايچەك چېچەكتەك يۇمران ، گۈزەل ، پاك قىز

ئايچىن (ئۇ) ھەقىقىي ئاي ، ھەقىقەتەن ئايدەك گۈزەل قىز

ئايچىمەن (ئۇپ) چىمەن : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى

ئايچىنار (ئۇپ) ئايچىنارخان چىنارىدەك كېلىشكەن ، گۈزەل قىز ؛ چىنار بويلۇق قىز

ئايچېھرە (ئۇپ) ئاي يۈزلۈك ، چىرايى ئايدەك ، چىرايلىق قىز

ئايچۆەر (ئۇ) چۆەر قىز

ئايخاتۇن (ئۇ) ئايدەك گۈزەل ئايال ، گۈزەل خانىش

ئايخامۇش (ئۇپ) تىنچ ، مۇلايىم قىز

ئايخان (ئۇ) ئاي كەبى ئايال

ئايخانىش (ئۇپ) خانىش : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى («خانىش» نىڭ مەنىسى : پادىشاھنىڭ ئايالى)

ئايخۇمار (ئۇ) خۇمارلىق قىز

①②③④ ئەسلىسى «ئايجەمال ، ئايجەھان ، ئايجۆرە ، ئايجۈمئە» .

ئايخېنىم	(ئۇ)		ئايدەك خېنىم (بۇ ئىسىم بەزىدە «ئاينۇرخېنىم» دىن قىسقىرىپمۇ مۇشۇنداق ئاتىلىدۇ)
ئايدەنا	(ئۇپ)	ئايدانا ، ئايدەن	ئەقىللىق ، دانىشمەن ، بىلىملىك قىز
ئايدوست	(ئۇپ)		ئاينىڭ دوستى
ئايدۆلەت	(ئۇئە)		دۆلەتمەن قىز
ئايدىڭخان			(«ئايدىنخان» غا قاراڭ)
ئايدىل	(ئۇپ)	ئايدىلخان	دىلى ئايدەك ئاق ۋە پاك قىز
ئايدىنئاي	(ئۇئەئۇ)		ئايدىن : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئايدىنخان	(ئۇئەئۇ)	ئايدىڭخان	ئايدىن : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («ئايدىن» نىڭ مەنىسى : دىننىڭ ئېيى)
ئايدىنسا			(«ئايدىننىسا» غا قاراڭ)
ئايدىننىسا	(ئۇئە)	ئايدىنسا	ئايدىن : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
ئايدىننۇر	(ئۇئە)	ئايدىنۇر	ئايدىن : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى
ئايراھەت	(ئۇئە)		راھەتلىك قىز ، راھەت كۆرىدىغان قىز
ئايروشەن	(ئۇپ)		يورۇق ئاي
ئايرۇخسار	(ئۇپ)		چىرايى ئايدەك قىز
ئايرۇزەم			(«ئايرۇزى» غا قاراڭ)
ئايرۇزى	(ئۇپ)	ئايرۇزىخان ، ئايرۇزەم	روزى : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى (رامىزان ئېيى)
ئايرىزا	(ئۇئە)		قوبۇل بولىدىغان قىز
ئايزابان①	(ئۇپ)		تىلى گۈزەل ، شېرىن سۆزلۈك قىز
ئايزات②	(ئۇئە)		ۋۇجۇدى ئاي ، ئايدىن تۆرەلگەن
ئايزادە	(ئۇپ)	ئايزادەم ، ئايزادىخان ، ئايزادىگۈل	ئاي بالىسى
ئايزامان③	(ئۇئە)		زاماننىڭ گۈزىلى
ئايزە			(«ئائىزە» گە قاراڭ)

①③ ئەسلىيىسى «ئايزەبان ، ئايزەمان» .
② «ئايزات» دېگىنىمىز «ئايزاد» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن .

ئايزەبىر	(ئۇئە)	ئايزەۋىر ، ئايزىۋىر ، ئايزىۋى	پاك ، چىرايلىق قىز
ئايزەلىقە	(ئۇئە)	ئايزىلىق	سىلىق ، مۇلايىم قىز
ئايزەمىن	(ئۇئە)	ئايزېمىن ، ئايزىمىن	زېمىندىكى ئاي ، زېمىننىڭ گۈزىلى
ئايزەۋىر			(«ئايزەبىر» گە قاراڭ)
ئايزورا			(«ئايزۆھرە» گە قاراڭ)
ئايزۇلپەر	(ئۇئە)	ئايزۇلپار	زۇلپەر : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى («زۇلپەر» نىڭ مەنىسى ئۈچۈن «ز» بابىغا قاراڭ)
ئايزۇلال①	(ئۇپ)	ئايزىلال	سۈپ - سۈزۈك ئاي ، سۈزۈك ئايدەك قىز
ئايزۇلخۇمار	(ئۇئەئۇ)		زۇلخۇمار : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى («زۇلخۇمار» نىڭ مەنىسى : خۇمارلىق)
ئايزۆھرە②	(ئۇئە)	ئايزورا ، ئايزورىخان ، ئايزورەم	گۈزەل ئاي ؛ زۆھرە يۇلتۇزىدەك نۇرلۇق ، پارلاق ، يارقىن قىز
ئايزېمىن			(«ئايزەمىن» گە قاراڭ)
ئايزىبا	(ئۇپ)	ئايزىۋا ، ئايزىۋاخان	كۆركەم ، كېلىشكەن ، گۈزەل قىز
ئايزىرا			(«ئايزىرە» گە قاراڭ)
ئايزىرە	(ئۇ)	ئايزىرا ، ئايزىراخان	زىرە : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى («زىرە» بىر خىل ئەتىۋارلىق ، خۇش پۇراق ئۆسۈملۈك)
ئايزىقىز			(«ئائىزخان» غا قاراڭ)
ئايزىلال	(ئۇپ)		سۈپسۈزۈك ئاي
ئايزىم③			(«ئايئەزىم» گە قاراڭ)
ئايزىمە			(«ئازىمە ، ئايئەزىمە» گە قاراڭ)
ئايزىمپاشا			(«ئايئەزىمپاشا» غا قاراڭ)
ئايزىمخان			(«ئايئەزىمخان» غا قاراڭ)
ئايزىمقىز			(«ئايئەزىمخان» غا قاراڭ)

① «ئايزۇلال» بىلەن «ئايزىلال» ئوخشاشلا ئەسلىي ئىسىم بولالايدۇ .
② ئەسلىيىسى «ئايزۇھرە» ياكى «ئايزۇھەرە» .
③ «ئايزىم» ئوخشاشلا «ئايئەزىم ، ئازىم» ۋە «ئەزىم» ، «ئەزىمە» لەردىن ئۆزگىرىدۇ .

ئايزىمگۇل			(«ئايئەزىمگۇل» گە قارالسۇن)
ئايزىمسا			(«ئايئەزىمنسا» غا قارالسۇن)
ئايزىمنسا			(«ئايئەزىمنسا» غا قارالسۇن)
ئايزىمەن			(«ئايزەمەن» گە قارالسۇن)
ئايزىۋا			(«ئايزىبا» غا قارالسۇن)
ئايزىۋاخان			(«ئايزىبا» غا قارالسۇن)
ئايزىۋىر			(«ئايزەبىر» گە قارالسۇن)
ئايزىۋى			(«ئايزەبىر» گە قارالسۇن)
ئايزىيا	(ئۇئە)	ئايزىياخان	ئاي نۇرى
ئايسائادەت	(ئۇئە)	ئايسادەت	سائادەتمەن ، بەختلىك قىلىش
ئايسائەت	(ئۇئە)		سائەت : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى («ئايسائادەت» كە قارالسۇن)
ئايسادەت			
ئايسار	(ئۇئە)		خۇشال قىلغۇچى ، خۇشاللىق بېغىشلىغۇچى قىلىش
ئايسارە	(ئۇئە)		خۇشال قىلىش
ئايسارەم	(ئۇئەئۇ)		مېنىڭ ئايدەك «سارە» قىزىم
ئايسالام①	(ئۇئە)		ساغلام ، تىنچ قىلىش
ئايسالامەت②	(ئۇئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايسانىيە	(ئۇئە)	ئايسانى ، ئايسانە	ئىككىنچى قىلىش
ئايساھىب	(ئۇئە)	ئايسايىپ	ئاينىڭ ھەمراھى («ئائىلىزە» گە قارالسۇن)
ئايسە			
ئايسەپەر③	(ئۇئە)		سەپەر ئىچىدا تۇغۇلغان
ئايسەدەب	(ئۇئە)	ئايسەدەپ	سەدەبتەك پارقىراق ، پاك ، سۇزۇك ۋە ئاپئاق قىلىش
ئايسەمەن	(ئۇئە)	ئايسىمەن ، ئايسمەن	قىممەتلىك ، ئېسىل ، قەدىرلىك
ئايسەمەر	(ئۇئە)	ئايسىمىر	«ئايزادە» بىلەن ئوخشاش
ئايسەمەرگۇل	(ئۇئەپ)		ئايسەمەر : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
ئايسەمئى	(ئۇئە)	ئايسەمى	سەمئى : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى («سەمئى» نىڭ مەنىسى : ئاڭلىغۇچى)
ئايسەنەم	(ئۇئە)	ئايسەنە④	گۈزەل قىلىش

①②ئەسلىسى «ئايسەلام ، ئايسەلامەت» .
③ «ئايسەپەر» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .
④ «ئايسەنە» دېگىنىمىز «ئاي» بىلەن «سەنە» (يىل) نىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ياسالغان ئىسىم بولۇشىمۇ مۇمكىن .

ئايسۇرۇر	(ئۇئە)		خۇشال قىلىش
ئايسۇلا	(ئۇ)	ئايسۇلۇ	ئايدەك چىرايلىق قىلىش
ئايسۇلتان	(ئۇئە)		سۇلتان : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (گۈزەللەرنىڭ شاھى)
ئايسۇن			(«ئايسۇيۇن» گە قارالسۇن)
ئايسۇنگۇل			(«ئايسۇيۇنگۇل» گە قارالسۇن)
ئايسۇسەر①	(ئۇپ)		سۇسەر كەبى ئەتىۋارلىق ، نادىر قىلىش
ئايسۇيەر	(ئۇ)		سۇيۇملۇك قىلىش
ئايسۇيۇن	(ئۇ)	ئايسۇن	كىشىنى سۇيۇندۇرىدىغان قىلىش
ئايسۇيۇنگۇل	(ئۇپ)	ئايسۇنگۇل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايسۇپەت	(ئۇئە)		ئاي كەبى چىرايلىق قىلىش («ئايسەمەن» گە قارالسۇن)
ئايسېمەن			
ئايسېھرە	(ئۇپ)	ئايسىرە	سېھىرلىك ، جەلپكار قىلىش
ئايسىخان			(«ئائىزخان» غا قارالسۇن)
ئايسىقىز			(«ئائىزخان» غا قارالسۇن)
ئايسىگۇل			(«ئائىزخان» غا قارالسۇن)
ئايسىلىگ	(ئۇ)		ئايدەك پاك
ئايسىما②	(ئۇئە)	ئايسىمان ، ئايسىمە	ئاي يۇزلۇك ، ئايدەك («ئايسەمەر» گە قارالسۇن)
ئايسىمىر			
ئايسىمەن	(ئۇپ)		(1) كۆمۈش بەدەن قىلىش ، (2) «ئايسەمەن» نىڭ ئۆزگىرىشى كېلىشكەن قىلىش
ئايسىنە	(ئۇپ)		(«ئايسىيانە» گە قارالسۇن)
ئايسۇانە			
ئايسىيانە	(ئۇئە)	ئايسۇانە ، ئايسەۋانەم	مۇھاپىزەت قىلىنغان ، قوغدالغان قىلىش
ئايشاھ	(ئۇپ)	ئايشا	شاھ : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (شاھ قىزى)
ئايشاھگۇل	(ئۇپ)	ئايشاگۇل	ئايشاھ : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى (شاھ قىزى بولۇشقا لايىق قىلىش)
ئايشە			(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئايشەرەپ	(ئۇئە)		شەرەپلىك ، ئۇلۇغ قىلىش

①②ئەسلىسى «ئايسەۋسەر ، ئايسىيما» .

ئايشەم		(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئايشەمخان		(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئايشەمگۈل		(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئايشەھەر	(ئۇپ)	شەھەر قىزى ؛ شەھەر گۈزىلى
ئايشەھىر	(ئۇئە)	شۆھرەتلىك ، مەشھۇر قىز
ئايشەھىرە	(ئۇئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئايشېرىن	(ئۇپ)	شېرىن ، تاتلىق سۆزلۈك قىز
ئايشىبانۇ		(«ئائىشىبانۇ» غا قارالسۇن)
ئايشىبۈۋى		(«ئائىشىبىبى» گە قارالسۇن)
ئايشپا[1]	(ئۇئە) ئايشپاخان	ئاتا ـ ئانىنىڭ دەردىگە داۋا بولىدىغان قىز
ئايشخان		(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئايشقىز		(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئايشگۈل		(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئايشنۇر		(«ئائىشنۇر» غا قارالسۇن)
ئايقەمەر	(ئۇئە)	ئاي («قەمەر» مۇ ئەرەبچىدە «ئاي» مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ)
ئايقۇندۇز	(ئۇپ)	قۇندۇز : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئايقىز	(ئۇ)	ئايدەك قىز
ئايكەرىم	(ئۇئە) ئايكىرەم ، ئايكىرەمخان	كىرەملىك ، سېخىي قىز
ئايكەرىمە	(ئۇئە) ئايكەرىمەم	سېخىي ئايال
ئايكەۋسەر	(ئۇئە)	كەۋسەر : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئايكۈلسۈم	(ئۇئە) ئايگۈلسۈم	كۈلسۈم : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئايكۆز	(ئۇ)	كۆزى نۇرلۇق قىز
ئايكۆمۈش	(ئۇ)	كۆمۈشتەك قىممەتلىك
ئايكۇن	(ئۇ)	ئاي ۋە كۈندەك نۇرلۇق
ئايكۇنگۈل	(ئۇپ)	ئاي ۋە كۈندەك گۈزەل
ئايكىرەمخان		(«ئايكەرىم» گە قارالسۇن)
ئايگۆھەر	(ئۇپ)	گۆھەردەك ئەتىۋار قىز
ئايگۈزەل	(ئۇپ)	گۈزەل قىز
ئايگۈل	(ئۇپ) ئايگۈلخان ، ئايگۈلقىز	ئايدەك گۈزەل قىز
ئايگۈلسۈم		(«ئايكۈلسۈم» غا قارالسۇن)

① ئەسلىسى «ئايشىپاق» .

ئايگۈلقىز		(«ئايگۈل» گە قارالسۇن)
ئايلا	(ئۇ) ئايلىخان ، ئايلام ، ئايلىقىز ، ئايلامخان ، ئايلىگۈل	ئاچا ، ھەدە ؛ ئاچا ئورنىدىكى قىز
ئايلىسارە	(ئۇئە)	خۇشال ھەدە
ئايلىقىز		(«ئايلا» غا قارالسۇن)
ئايلىگۈل		(«ئايلا» غا قارالسۇن)
ئايمارجان	(ئۇپ)	مارجاندەك پارقىراق ، چىرايلىق
ئايماھال		(«ئايمەھەل» گە قارالسۇن)
ئايمەخدۇمە	(ئۇئە) ئايمەختۇمە	خىزمەت قىلىنغۇچى قىز
ئايمەلىك	(ئۇئە) ئايمىلىك	شاھ قىزى
ئايمەلىكە	(ئۇئە) ئايمەلىكەم	مەلىكىدەك گۈزەل
ئايمەھەل	(ئۇئە) ئايماھال	ئايدەك يېقىملىق ، ئىللىق ؛ گۈزەل ئاي
ئايمۇدەن	(ئۇ)	مودەن گۈلدەك چىرايلىق قىز
ئايمېھرى	(ئۇپ) ئايمىرە	مېھرىلىك ، مېھرىبان ، كۆيۈمچان ، شەپقەتلىك قىز
ئايمىلىك		(«ئايمەلىك» كە قارالسۇن)
ئايناخان		(«ئايىنەخان» غا قارالسۇن)
ئايناگۈل		(«ئايىنەگۈل» گە قارالسۇن)
ئايناۋات	(ئۇ)	ناۋاتتەك تاتلىق قىز
ئاينەبى	(ئۇئە)	نەبى : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئاينەپسە	(ئۇئە)	گۈزەل قىز
ئاينەزەر	(ئۇئە)	نەزەردىكى قىز
ئاينەزىرە	(ئۇئە)	كۆركەم قىز
ئاينەسەب	(ئۇئە) ئاينىسەپ ، ئاينەسەپخان ، ئاينىسەپگۈل	ئايدىن تۆرەلگەن ، ئاي نەسەبلىك ، ئايغا ئوخشاش
ئاينۇر	(ئۇئە) ئاينۇرەم ، ئاينۇرخان ، ئاينۇرقىز ، ئاينۇرگۈل ، ئاينىم[1]	ئاي نۇرىدەك گۈزەل قىز
ئاينۇرخېنىم	(ئۇئەئۇ) ئايخېنىم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش

① «ئاينىم» بولسا «ئايىنىم» نىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن ئوخشاپ قالىدۇ .

ئاينسا[1]	(ئۇئە)	ئاينىساخان	ئاياللارنىڭ ئارىسىدىكى گۈزەل
ئاينىگار	(ئۇپ)		ئايدەك كۆرۈنىدىغان ، ئاي سۈرەت
ئاينىم			(«ئاينۇر» غا ۋە «ئاينىنىم» غا قارالسۇن)
ئاينىمخان			(«ئاينىنىم» غا قارالسۇن)
ئاينىھال	(ئۇپ)		يېڭى چىققان ئاي ، ئاي سۈپەت ، ئاي يۈزلۈك
ئاينىياز	(ئۇپ)		ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى قىز
ئايھەلىمە	(ئۇئە)		ياۋاش ، كەڭ قورساق ،مۇلايىم قىز
ئايدە			(«ئائىدە» گە قارالسۇن)
ئايىزە			(«ئائىزە» گە قارالسۇن)
ئايىزخان			(«ئائىزخان» غا قارالسۇن)
ئايىم	(ئۇ)	ئايىمخان ، ئايىمگۈل ، ئايىمقىز	مېنىڭ ئايدەك گۈزەل قىزىم
ئايىمبۇۋى			(«ئايىمبىبى» گە قارالسۇن)
ئايىمبىبى	(ئۇپ)	ئايىمبۇۋى	ئايىم : ئىسمى ، بىبى : سۈپىتى (خېنىم قىزىم)
ئايىمپاشا	(ئۇپ)		مېنىڭ پاشا قىزىم
ئايىمتىللا	(ئۇ)		تىللادەك ئەتىۋارلىق قىزىم
ئايىمخان			(«ئايىم» غا قارالسۇن)
ئايىمدەنا	(ئۇپ)	ئايىمدانا	مېنىڭ ئەقىللىق ، دانىشمەن قىزىم
ئايىمسا			(«ئايىمنىسا» غا قارالسۇن)
ئايىمسارە	(ئۇئە)		مېنىڭ خۇشال قىزىم
ئايىمقىز			(«ئايىم» گە قارالسۇن)
ئايىمگۈل			(«ئايىم» گە قارالسۇن)
ئايىمنىسا	(ئۇئە)	ئايىمسا	ئايىم : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
ئايىنەخان	(ئۇ)	ئاياخان	ئەينەكتەك پاك ئايال
ئايىنەگۈل	(ئۇپ)	ئاياگۈل	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
ئايىنىم	(ئۇ)	ئايىنم ، ئايىنمخان	مېنىڭ ئەينەكتەك پاك قىزىم
ئاييۇلتۇز	(ئۇ)		ئاي ۋە يۇلتۇز كەبى گۈزەل قىز

① «ئاينىسا» نىڭ يەنە «ئاينىساقىز ، ئاينىسايىم ، ئاينىساگۈل ، ئاينىسەم ، ئەينىسا ، ئەينىسەم ، ئەينىسەمخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

ئە

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئەبەد	(ئە) ئەبەت ، ئىبەت[1]	مەڭگۇ ، دائىم ، چەكسىز
ئەبەدىللا[2]	(ئە)	ئاللانىڭ ئەبەدىيلىكى
ئەبەي		(«ئۇبەيد» كە قارالسۇن)
ئەبەيخان		(«ئۇبەيدخان» غا قارالسۇن)
ئەبەيدۇللا		(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەبەيدۇل		(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەبەيلا		(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەبەيلەم		(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەبرار	(ئە)	ياخشى ، ئادىل ، پاك ، سەممىي
ئەبراردىن	(ئە)	دىننىڭ ئادىل ، ھەققانىي ، پاك كىشىسى
ئەبراز	(ئە)	(1) «ئەبۇرازى» غا قارالسۇن ، (2) ئەڭ گەۋدىلىك ، روشەن
ئەبرۇ	(پ)	بۇلۇت
ئەبرىيا	(ئە)	گۈناھسىز
ئەبزار		(«ئەبۇزارى» غا قارالسۇن)
ئەبزارى		(«ئەبۇزارى» غا قارالسۇن)
ئەبزاھىر		(«ئەبۇزاھىر» غا قارالسۇن)
ئەبقەر	(ئە)	تالانتلىق
ئەبۇ	(ئە) ئوبۇق[3]	ئاتا ، ئىگە
ئەبۇئابدۇللا	(ئە)	ئابدۇللانىڭ ئاتىسى («ئابدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەبۇبەدرى	(ئە)	بەدرنىڭ ئاتىسى («بەدرى» گە قارالسۇن)
ئەبۇبەسىر	(ئە)	بەسىرنىڭ ئاتىسى («بەسىر» گە قارالسۇن)

① «ئۇبەيد» ۋە «ئەبىد» مۇ «ئىبەت» كە ئۆزگىرىدۇ .
② بۇ ئىسىم «ئۇبەيدۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن .
③ «ئەبۇلقاسىم» مۇ «ئوبۇق» قا ئۆزگىرىدۇ .

ئەبۇبەكرى	(ئە) ئابابەكرى ، ئاباكرى ، ئاۋاكرى ، ئاباك ، ئۇلبەكرەم ، ئۇلبەك	بەكرىنىڭ ئاتىسى («بەكرى» گە قارالسۇن)	
ئەبۇپەرھە	(ئە)	پەرھەنىڭ ئاتىسى («پەرھە» گە قارالسۇن)	
ئەبۇتالىپ	(ئە) ئوبۇتالىپ ، ئاتالىپ[1] ، ئابتالىپ ، ئوبۇلتالىپ	تالىبنىڭ ئاتىسى («تالىب» قا قارالسۇن)	
ئەبۇتاھىر	(ئە)	«تاھىر» نىڭ ئاتىسى («تاھىر» غا قارالسۇن)	
ئەبۇتاي	(ئەئۇ) ئابۇتاي	تاينىڭ ئاتىسى («تاي» بۇ يەردە ئوغۇل پەرزەنتنى كۆرسىتىدۇ)	
ئەبۇتەلھە	(ئە)	تەلھەنىڭ ئاتىسى («تەلھە» ئۇچۇن «ت» غا قارالسۇن)	
ئەبۇتەيىب	(ئە) ئەبۇتەيىپ	تەيىبنىڭ ئاتىسى («تەيىب» كە قارالسۇن)	
ئەبۇتۇرك	(ئەئۇ)	تۇركنىڭ ئاتىسى	
ئەبۇجامال[2]	(ئە) ئوبۇجامال ، ئوبۇلجامال	جامالنىڭ ئاتىسى («جامال» غا قارالسۇن)	
ئەبۇجاھىد	(ئە) ئەبۇجاھىت	جاھىدنىڭ ئاتىسى («جاھىد» قا قارالسۇن)	
ئەبۇجىھاد	(ئە) ئەبۇجىھات	جىھادنىڭ ئاتىسى («جىھاد» قا قارالسۇن)	
ئەبۇخەتىب	(ئە) ئەبۇخەتىپ	خەتىبنىڭ ئاتىسى («خەتىب» كە قارالسۇن)	
ئەبۇخۇزەر	(ئە)	خۇزەرنىڭ ئاتىسى («خۇزەر» گە قارالسۇن)	
ئەبۇرازى	(ئە) ئەبرازى ، ئەبراز	رازىنىڭ ئاتىسى («رازى» غا قارالسۇن)	
ئەبۇرەييان	(ئە)	رەييانىنىڭ ئاتىسى («رەييان» غا قارالسۇن)	
ئەبۇزار	(ئە) ئابۇزار ، ئابزار	زارنىڭ ئاتىسى	

① «ئاتالىب» بولسا «ئابدۇتالىب» ۋە «ئاتاتالىپ» (باتۇر ئاتا) دېگەن ئىسىملاردىنمۇ ئۆزگىرىشى مۇمكىن .
② ئەسلىسى «ئەبۇجەمال» .

ئەبۇزارى[1]	(ئە) ئابزارى	زارىنىڭ ئاتىسى («زارى» غا قارالسۇن)	
ئەبۇزاھىر[2]	(ئە) ئابزاھىر ، ئەبزاھىر	زاھىرنىڭ ئاتىسى («زاھىر» غا قارالسۇن)	
ئەبۇزەر	(ئەپ) ئابۇزەر	زەرنىڭ ئاتىسى	
ئەبۇزەيد	(ئە) ئوبۇزەيت	زەيدنىڭ ئاتىسى («زەيد» كە قارالسۇن)	
ئەبۇسەلىم	(ئە) ئەبۇسىلىم	سەلىمنىڭ ئاتىسى («سەلىم» گە قارالسۇن)	
ئەبۇسەئۇد	(ئە)	سەئۇدنىڭ ئاتىسى	
ئەبۇغالى	(ئە)	غالىنىڭ ئاتىسى («غالى» غا قارالسۇن)	
ئەبۇل		(«ئەبۇلقاسىم» غا قارالسۇن)	
ئەبۇلئاببىاس	(ئە) ئوبۇلئاببىاس	ئاببىاسنىڭ ئاتىسى («ئاببىاس» قا قارالسۇن)	
ئەبۇلئاتا	(ئە) ئوبۇلئاتا	ئاتانىڭ ئاتىسى (بۇ يەردىكى «ئاتا» ئەرەبچىدىكى «ئاتا قىلماق» تىن كەلگەن)	
ئەبۇلئاخۇن	(ئەئۇ) ئوبلاخۇن ، ئوبۇلاخۇن ، ئوبۇلئاخۇن	ئەبۇل : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى	
ئەبۇلئەسەد	(ئە)	ئەسەدنىڭ ئاتىسى («ئەسەد» كە قارالسۇن)	
ئەبۇلئەلا[3]	(ئە) ئوبۇلئەلا	ئەلانىڭ ئاتىسى («ئەلا» غا قارالسۇن)	
ئەبۇلئەنۋەر	(ئە) ئوبۇلئەنۋەر	ئەنۋەرنىڭ ئاتىسى («ئەنۋەر» گە قارالسۇن)	
ئەبۇلەيلى	(ئە)	لەيلىنىڭ ئاتىسى («لەيلى» گە قارالسۇن)	
ئەبۇلبارى	(ئە) ئوبۇلبارى	بارىنىڭ ئاتىسى («بارى» نىڭ مەنىسى : ھەممىنى ياراتقۇچى)	
ئەبۇلبەرەكە	(ئە)	بەرەكەنىڭ ئاتىسى («بەرەكە» گە قارالسۇن)	

① «ئەبۇزارى» بولسا «ئابدۇزارى» غا ئوخشاش «ئابزارى ، ئەبزارى ، ئابزار ، ئەبزار» لارغا ئۆزگەرگەندىن باشقا ، يەنە «ئوبزارى ، ئوبزار» لارغىمۇ ئۆزگىرىدۇ .
② «ئەبۇزاھىر» مۇ «ئابدۇزاھىر» كەبى «ئابزاھىر ، ئەبزاھىر» غا ئۆزگىرىدۇ .
③ ئەسلىسى «ئەبۇلئەئلا» .

ئەبۇلبەسەر	(ئە)	بەسەرنىڭ ئاتىسى («بەسەر» گە قارالسۇن)
ئەبۇلبەشەر	(ئە)	بەشەرنىڭ ئاتىسى («ئىنسانلارنىڭ ئاتىسى» — ئادەم ئەلەيھىسسالام شۇنداق ئاتىلمدۇ)
ئەبۇلپەتھە	(ئە)	پەتھىنىڭ ئاتىسى («پەتھە» كە قارالسۇن)
ئەبۇلپەزلى	(ئە) ئوبۇلپەزلى	پەزلىنىڭ ئاتىسى («پەزلى» نىڭ مەنىسى: خاسىيەت)
ئەبۇلپۇتۇھ	(ئە)	پۇتۇھنىڭ ئاتىسى («پۇتۇھ» نىڭ مەنىسى: غەلىبە)
ئەبۇلتاجى	(ئە) ئوبۇلتاجى	تاجنىڭ ئاتىسى («تاجى» غا قارالسۇن)
ئەبۇلتارى	(ئە) ئوبۇلتارى	تارىنىڭ ئاتىسى («تارى» نىڭ مەنىسى: ياش يىگىت)
ئەبۇلتاي	(ئەئو) ئوبۇلتاي	تايىنىڭ ئاتىسى («تاي» غا قارالسۇن)
ئەبۇلخەيرى	(ئە) ئوبۇلخەيرى	خەيرىنىڭ ئاتىسى («خەيرى» گە قارالسۇن)
ئەبۇلغازى	(ئە) ئوبۇلغازى	غازىنىڭ ئاتىسى («غازى» غا قارالسۇن)
ئەبۇلقادىر	(ئە) ئوبۇلقادىر	قادىرنىڭ ئاتىسى («قادىر» غا قارالسۇن)
ئەبۇلقازى	(ئە) ئوبۇلقازى	قازىنىڭ ئاتىسى («قازى» غا قارالسۇن)
ئەبۇلقاسىم	(ئە) ئوبۇلقاسىم، ئوبۇل، ئوبۇق	قاسىمنىڭ ئاتىسى («قاسىم» غا قارالسۇن)
ئەبۇلقاھىر	(ئە) ئوبۇلقاھىر	قاھىرنىڭ ئاتىسى («قاھىر» غا قارالسۇن)
ئەبۇلكامىل	(ئە) ئوبۇلكامىل	كاملنىڭ ئاتىسى («كامىل» غا قارالسۇن)
ئەبۇللەيل	(ئە)	لەيلنىڭ ئاتىسى («لەيل» نىڭ مەنىسى: كېچە)
ئەبۇلمەنسۇر	(ئە) ئوبۇلماڭسۇر	مەنسۇرنىڭ ئاتىسى («مەنسۇر» غا قارالسۇن)
ئەبۇلمۇزەپپەر	(ئە) ئوبۇلمۇزەپپەر	مۇزەپپەرنىڭ ئاتىسى («مۇزەپپەر» گە قارالسۇن)

ئەبۇلمۇسا	(ئەئى) ئوبۇلمۇسا	مۇسانىڭ ئاتىسى («مۇسا» غا قارالسۇن)
ئەبۇلمۇكەررەم	(ئە)	مۇكەررەمنىڭ ئاتىسى («مۇكەررەم» گە قارالسۇن)
ئەبۇلمۇنئىم	(ئە)	مۇنئىمنىڭ ئاتىسى («مۇنئىم» گە قارالسۇن)
ئەبۇلمۇنىس	(ئە)	مۇنىسنىڭ ئاتىسى («مۇنىس» كە قارالسۇن)
ئەبۇلمۇھەررەم	(ئە)	مۇھەررەمنىڭ ئاتىسى («مۇھەررەم» گە قارالسۇن)
ئەبۇلمۇھسىن	(ئە) ئوبۇلمۇھسىن	مۇھسىننىڭ ئاتىسى («مۇھسىن» گە قارالسۇن)
ئەبۇلنىسا	(ئە) ئوبۇلنىسا	نىسانىڭ ئاتىسى؛ ئاياللارنىڭ ئاتىسى («نىسا» غا قارالسۇن)
ئەبۇلھاجى	(ئە) ئوبۇلھاجى، ئوبۇلاجى	ھاجىنىڭ ئاتىسى («ھاجى» غا قارالسۇن)
ئەبۇلھادى	(ئە) ئوبۇلھادى، ئوبۇلادى	ھادىنىڭ ئاتىسى («ھادى» غا قارالسۇن)
ئەبۇلھارىس	(ئە) ئوبۇلھارىس، ئوبۇلارىس	ھارىسنىڭ ئاتىسى («ھارىس» قا قارالسۇن)
ئەبۇلھەسەن	(ئە) ئوبۇلھەسەن، ئوبۇلەسەن	ھەسەننىڭ ئاتىسى («ھەسەن» گە قارالسۇن)
ئەبۇلھۇدا	(ئە) ئوبۇلھۇدا	ھۇدانىڭ ئاتىسى («ھۇدا» غا قارالسۇن)
ئەبۇلھۇسەيىن	(ئە) ئوبۇلھۇسەن	ھۇسەيىننىڭ ئاتىسى («ھۇسەيىن» گە قارالسۇن)
ئەبۇلئەيسا	(ئەئى) ئوبۇلئەيسا	ئەيسانىڭ ئاتىسى («ئەيسا» غا قارالسۇن)
ئەبۇلياري	(ئەپ) ئوبۇلياري	يارىنىڭ ئاتىسى («يارى» نىڭ مەنىسى: دوست، ھەمراھ)
ئەبۇلياسىن	(ئە) ئوبۇلياسىن	ياسىننىڭ ئاتىسى («ياسىن» گە قارالسۇن)
ئەبۇمەجىد	(ئە) ئوبۇلمەجىت	مەجىدنىڭ ئاتىسى («مەجىد» كە قارالسۇن)
ئەبۇمەرسەد	(ئە) ئەبۇمەرسەت	مەرسەدنىڭ ئاتىسى («مەرسەد» نىڭ مەنىسى: رەسەتخانا)

ئەبۇمەسئۇد (ئۇ) ئەبۇمەسئۇت ، ئەبۇمەسخۇت — مەسئۇدنىڭ ئاتىسى («مەسئۇد» قا قارالسۇن)

ئەبۇمەنزەر (ئە) — مەنزەرنىڭ ئاتىسى («مەنزەر» گە قارالسۇن)

ئەبۇمۇسا (ئەئى) ئوبۇلمۇسا — مۇسانىڭ ئاتىسى ؛ «ئەبۇلمۇسا» غا ئوخشاش

ئەبۇمۇسلىم (ئە) ئاۋامۇسلىم ، ئاۋامەسلىم ، ئاۋامسىلىم ، ئامسىلىم ، ئاۋامسىل — مۇسلىمنىڭ ئاتىسى («مۇسلىم» نىڭ مەنىسى : مۇسۇلمان)

ئەبۇمۇنىر (ئە) — مۇنىرنىڭ ئاتىسى («مۇنىر» غا قارالسۇن)

ئەبۇنىسا (ئە) ئوبۇلنىسا — نىسانىڭ ئاتىسى ، «ئەبۇلنىسا» غا ئوخشاش

ئەبۇھۇدا (ئە) ئوبۇلھۇدا — ھۇدانىڭ ئاتىسى ، «ئەبۇلھۇدا» غا ئوخشاش

ئەبۇھۇسەين (ئە) ئوبۇلھۇسەن — ھۇسەيىننىڭ ئاتىسى («ئەبۇلھۇسەين» گە ئوخشاش)

ئەبۇئۇبەيدە (ئە) — ئۇبەيدەنىڭ ئاتىسى («ئۇبەيدە» گە قارالسۇن)

ئەبۇۋاققاس① (ئە) — ۋاققاسنىڭ ئاتىسى («ۋاققاس» قا قارالسۇن)

ئەبۇئىبراھىم (ئەئى) — ئىبراھىمنىڭ ئاتىسى («ئىبراھىم» گە قارالسۇن)

ئەبۇيۈسۇپ (ئەئى) ئوبۇلىيۈسۇپ — يۈسۇپنىڭ ئاتىسى («يۈسۇپ» كە قارالسۇن)

ئەبد (ئە) ئەۋەت ، ئىبەت — قۇل ، ئىنسان («ئابدۇ» بىلەن ئوخشاش)

ئەبدۇللا (ئە) ئەپدۇللا ، ئەۋدۇللا — ئاللانىڭ قۇلى («ئابدۇللا» بىلەن ئوخشاش)

ئەبىر (ئە) ئەپىر ، ئەۋىر ، ئەۋرجان ، ئىبەرجان — (1) دەريادىن كېسىپ ئۆتكۈچى ؛ (2) خۇش پۇراق ؛ (3) ئەتىۋارلىق

① ئەسلىسى «ئەبۇۋەققاس» .

ئەبىرۇللا (ئە) ئەپىرۇللا ، ئەپىرۇل ، ئەۋىرۇللا ، ئەۋىرۇل — ئاللانىڭ ئەتىۋارلىق كىشىسى («ئەبىرۇللا» نىڭ «ئەپىرۇللا» دېگەن ئۆزگىرىشى «ئەپىرۇللا» نىڭ «ئەپىرۇللا» غا ئۆزگىرىشى بىلەن بىر - بىرىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ)

ئەبىرىدىن (ئە) ئەپىرىدىن ، ئەۋىرىدىن — دىننىڭ ئەتىۋارلىق كىشىسى

ئەبىل (ئە) ھەبىل — (1) «ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن ، (2) «ئابىل» غا ئوخشاش («ئەپھەدۇللا» غا قارالسۇن)

ئەپەدۇللا

ئەپرۇللا (ئە) ئەپرۇل ، ئەپىرۇللا — بۇ ئىسىمدىكى «ئەپرۇ» بولسا «ئەپرىدۇن» دېگەن ئىسىمنىڭ قىسقارتىلمىسى بولۇپ ، ئەرەبچىدىكى مەنىسى : ئۇنچە - مەرۋايىت . ئاخىرىدىكى «ئاللا» دېگەن ئىسىم بىلەن قوشقاندا ، «ئاللانىڭ ئۇنچە - مەرۋايىتتەك كىشىسى» دېگەن مەنىدە كېلىشى مۇمكىن .

ئەپرۇ («ئەپرىدۇن» غا قارالسۇن)

ئەپرى («ئەپرىدىن» گە قارالسۇن)

ئەپرىدۇن (پ) پەرىدۇن ، پەردۇن ، پىرىدۇن ، ئەپرۇ ، ئەپىر ، ئەپىرىم ، ئەپىرجان — قەدىمكى ئىران شاھلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى . ئەرەبچىدىكى مەنىسى : ئۇنچە - مەرۋايىت

ئەپرىدىن① (ئە) ئەپرىدۇن ، ئەپىرىدىن ، ئەپرى — دىننىڭ زىننىتى

ئەپزەل (ئە) ئەۋزەل — ئىنتايىن ياخشى ، تېخىمۇ ياخشى

ئەپزۇلخوجا (ئەپ) ئەۋزەلخوجا — ئەڭ ياخشى ئوغۇل ، ئوغۇلنىڭ ياخشىسى

ئەپسەر (پ) — تاج

① ئەسلىسى «ئەپرىددىن» . بۇ ئىسىم «ئەپرىدۇن» غا ئۆزگىرىپ ، «ئەپرىدىن» بىلەن «ئەپرىدۇن» ئوخشىشىپ قالىدۇ . شۇنىڭدەك يەنە «ئەپرىدۇن» نىڭ «ئەپىر» دېگەن ئۆزگىرىشى «ئەبىر» نىڭ ئۆزگىرىشىگە ئوخشىشىپ ، بۇ خىلدىكى ئىسىملار بىر - بىرىگە ئۆتۈشىدۇ .

ئەپھەدۇللا①	(ئە)	ئەپەدۇللا ، ئەپەدۇللا ، ئەپىدۇللا ، ئەپىدۇل	ئاللانىڭ قاپلانلىرى
ئەپۇڭ	(ئە)	ئەپۇ ، ئەپۇجان	ئەپۇ قىلغۇچى ، كەڭ قورساق ، كەچۈرگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئەپىپ	(ئە)		پاك ، ئاق ، سەمىمىي
ئەپىدۇللا			(«ئەپھەدۇللا» غا ياكى «ئەبىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەپىر			(«ئەبىر» گە ياكى «ئەپرىدۇن» غا قارالسۇن)
ئەپىردىن			(«ئەپرىدىن» گە قارالسۇن)
ئەپىرۇل			(«ئەبىرۇللا» غا قارالسۇن)
ئەپىرۇللا			(«ئەبىرۇللا» غا قارالسۇن)
ئەپىرىدىن			(«ئەبىرىدىن» گە قارالسۇن)
ئەپىرىم			(«ئەپرىدۇن» غا قارالسۇن)
ئەتپۇدىن②	(ئە)	ئەتپىدىن	دىنىنىڭ شەپقىتى
ئەتپۇللا	(ئە)	ئەتقۇللا ، ئەتىقۇللا	ئاللانىڭ شەپقىتى
ئەتتار	(ئە)		ئەتىرچى ، خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ساتقۇچى (ئەتىر ساتقۇچى)
ئەتتاردىن			ئەتتار : ئىسمى ، دىن : قوشۇمچىسى
ئەتقۇللا			(«ئەتپۇللا» غا قارالسۇن)
ئەتقىيا	(ئە)	ئەتقىيە③	تەقۋادارلار ، ئاللادىن قورقۇچىلار (بۇ يەردە تەقۋادارلىق ئۇلۇغلانغان)
ئەتلىك	(ئۇ)		سېمىز ، گۆشلۈك
ئەتىپ	(ئە)	ھەتىپ	مېھرىبان ، كۆيۈملۈك ، شەپقەتلىك
ئەتىپباقى	(ئە)	ئەتىۋاقى ، ئېتىۋاقى	مەڭگۈلۈك شەپقەتچى
ئەتىپۇللا	(ئە)	ئەتىپۇل	ئاللانىڭ مېھرىبان كىشىسى
ئەتىپىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ مېھرىبان كىشىسى
ئەتىردىن④	(ئە)		ئەتىر : ئىسمى ، دىن : قوشۇمچىسى

① «ئەپھەدۇللا» بىلەن «ئەبىدۇللا» ئوخشاشلا «ئەپىدۇللا» غا ئۆزگىرىدۇ .
② ئەسلىسى «ئەتپۇددىن» .
③ «ئەتقىيە» ئايالالارغا قويۇلىدۇ .
④ «ئەتىردىن» بولسا «ئەتىرىدىن» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ ياكى «ئەتتاردىن» دىن ئۆزگەرگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن . شۇنداق بولسىمۇ بۇ يەردە «ئەتىردىن» قىسقارتىلدى .

ئەتىقۇللا			(«ئەتپۇللا» غا قارالسۇن)
ئەتىللا			(«ئاتائۇللا» غا قارالسۇن)
ئەتىۋاقى			(«ئەتىپباقى» غا قارالسۇن)
ئەتىۋۇل			(«ئەتىۋۇللا» غا قارالسۇن)
ئەتىۋۇللا	(ئە)	ئەتىۋۇل	ئاللانىڭ ھەدىيەسى
ئەجدادىيار	(ئەپ)	ئەجداتىيار	ئەجدادى قوللىغۇچى
ئەجمەل	(ئە)		بەك گۈزەل ، ئەڭ چىرايلىق
ئەجمەلبەگ	(ئەئۇ)		چىرايلىق ئەر (ئەجمەل : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى)
ئەجمەلخان	(ئەئۇ)		ئەجمەل : ئىسمى ، خان : سۈپەتى
ئەجمەلدىن	(ئە)		دىنىنىڭ چىرايلىقى
ئەجىب	(ئە)	ئەجىپ ، ھەجىپ	مۆجىزە يارىتىۋچى ؛ ھەيران قالارلىق ، ئويلاپ يەتكىلى بولمايدىغان ، ئاجايىپ نەرسىلەر
ئەجىبۇللا	(ئە)	ئەجىپۇللا ، ئەجىپۇل ، ھەجىبۇل ، ھەجىبۇللا ، ھەجىپۇللا ، ھەجىپۇل ، ھەجىۋۇللا ، ھەجۋۇل	ئاللانىڭ مۆجىزىسى
ئەجىر	(ئە)		خادىم ، خىزمەتچى ، چاكار ، ئىشچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى . بۇ يەردە «ئاللانىڭ چاكىرى ، ئاللاغا خىزمەت قىلغۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئەجىربەگ	(ئەئۇ)		ئەجىر : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى
ئەجىرۇللا	(ئە)		ئاللانىڭ چاكىرى
ئەجىردىن	(ئە)		دىنىنىڭ چاكىرى
ئەخەت			(«ئەھەد» گە قارالسۇن)
ئەخەتباقى			(«ئەھەدباقى» غا قارالسۇن)
ئەختەر	(پ)		يۇلتۇز
ئەختەرىدىن	(پئە)	ئەختەردىن	دىنىنىڭ يۇلتۇزى

ئەختەم	(ئە)	(1) ئاخىرقى بالا ، كەنجى ئوغۇل ؛ (2) «ئەھەد» نىڭ ئەركىلەتمە شەكلى . مەسىلەن ، «ئەھەت ، ئەخەت ، ئەختىم ، ئەختەم» دېگەندەك ؛ (3) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەر
ئەختۇل		(«ئەھمەدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەختۇللا		(«ئەھمەدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەخزەر	(ئە)	كۆپكۆك ؛ يېشىل
ئەخزەم		(«ئەھزەم» گە قارالسۇن)
ئەخسەن		(«ئەھسەن» گە قارالسۇن)
ئەخلەت	(ئۇ)	بۇ ئىسىم پەرزەنتكە كۆز تەگمەسلىك ئۈچۈن قويۇلغان
ئەخلىدىن		(«ئەھلىدىن» گە قارالسۇن)
ئەخمەت		(«ئەھمەد» كە قارالسۇن)
ئەخمەتباقى		(«ئەھمەدباقى» غا قارالسۇن)
ئەخمەتتوختى		(«ئەھمەدتوختى» غا قارالسۇن)
ئەخمەتشا		(«ئەھمەدشاھ» قا قارالسۇن)
ئەخمەتنىياز		(«ئەھمەدنىياز» غا قارالسۇن)
ئەخمەر		(«ئەھمەر» گە قارالسۇن)
ئەخمىتۇل		(«ئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەخمىتۇللا		(«ئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەخۇەر		(«ئەھۇەر» گە قارالسۇن)
ئەختۇللا		(«ئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەخىر	(ئە)	ئەڭ ئاخىرقى ئوغۇل
ئەدرىس		(«ئىدرىس» كە قارالسۇن)
ئەدھەم	(ئە) ئەدىھەم ، ئىبدەم ، ئىدىھەم	قارا رەڭ ، قارا ئات ؛ قارا تورۇق ئات (پادىشاھلىقتىن كېچىپ ، سوپىلىق يولىغا كىرگەن بەلىخ شاھى ئىبراھىمنىڭ ئاتىسىنىڭ ئىسمى)
ئەدىب	(ئە) ئەدىپ	ئالىم ، يازغۇچى ، ئەدەبىياتشۇناس

ئەدىل	(ئە)	ھەدىل① ، ھىدىل
ئەدىلئاخۇن	(ئەئۇ)	ھەدىلئاخۇن ، ھەدىلئاخۇن
ئەدىلشاھ②	(ئەپ)	ھەدىلشا ، ھىدىلشا
ئەدىلغازى	(ئە)	ئادىللىق ؛ ئادالەتپەرۋەر ، ئادىل ئەدىل : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئەدىھەم		ئەدىل : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى (بۇ يەردە «ئادىل پادىشاھ» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئەراپات	(ئە)	ئەدىل : ئىسمى ، غازى : قوشۇمچىسى
ئەرەبشاھ	(ئەپ)	(«ئەدھەم» گە قارالسۇن)
ئەربەت	(ئە)	(1) ئاللانىي تونۇماق ؛ (2) مەككىدىكى بىر جاي (تاغ) ئىسمى
ئەربول	(ئۇ)	ئەرەب : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى (بۇ يەردە ئەرەب نامى ئۇلۇغلانغان)
ئەربۆكە	(ئۇ)	شىددەتلىك دەريا
ئەربىت		يېگىت بول ، ئەر بولۇپ يېتىشكىن ، ئۆمرۈك ئۇزۇن بولسۇن
ئەربىس		باتۇر ئەر ، باتۇر يېگىت («ئەربەت» كە قارالسۇن)
ئەرتېكىن	(ئۇ)	(«ئەربىز» دېگەن ئىسمىنىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشى مۇمكىن)
ئەرتۇردى③	(ئۇ)	شاھزادە يېگىت ، شاھزادىدەك ئەر
ئەرتۇرغان④	(ئۇ)	تۇردى : ئىسمى ، ئەر : سۈپىتى
ئەرتۇغۇل	(ئۇ)	تۇرغان : ئىسمى ، ئەر : سۈپىتى ئوغۇل تۇغۇلدى (بۇ يەردە ئوغۇل پەرزەنت تۇغۇلۇشنى ئارزۇ قىلىش ھېسسىياتى ۋە ئوغۇل پەرزەنت دۇنياغا كەلگەنلىكىگە بولغان خۇشاللىق ئەكس ئەتكەن)

① «ئەدىل» مۇ خۇددى «ئادىل» ئۆزگەرگەنگە ئوخشاش «ھەدىل» گە ئۆزگىرىدۇ . ئۆز نۆۋىتىدە «ئادىل» مۇ يەنە «ھەدىل» گە ئۆزگىرىپ ، ئىككى ئىسمىنىڭ ئۆزگىرىشى ئوخشىشىپ قالىدۇ .
② «ئەدىلشاھ» بىلەن «ئادىلشاھ» ئوخشاش مەنىدە كېلىدۇ .
③④ يۇقىرىقى ئىسىملارنىڭ ھەر ئىككىسىدە ئوغۇل پەرزەنت تۇغۇلغانلىققا بولغان خۇشاللىق ئىپادىلەنگەن .

ئەرتۇرك (ئۇ) تۇرك ئەر ، تۇرك يىگىت ، تۇرك نەسلى

ئەرتۆمۇر (ئۇ) تۆمۈردەك مەھكەم ئەر

ئەرتىلەك (ئۇ) بىز تىلىگەن ئوغۇل پەرزەنت دۇنياغا كەلدى ؛ تىلىكسىز بويىچە ئاللا بىر ئوغۇل بەردى

ئەرجاھان (ئۇپ) جاھاندا يېگانە يىگىت ، جاھانغا مەشھۇر ئەر

ئەرچىن (ئۇ) سەممىي كىشى ، ھەقىقىي ئەر

ئەردەم (ئۇ) ئەخلاق ـ پەزىلەت

ئەرزاد (ئۇپ) ئەرزات ھەقىقىي ئەر زاتى ؛ ئوغۇل بالا

ئەرسۇل (ئە) «رەسۇل» نىڭ كۆپلۈكى بولۇپ ، مەنىسى : خەۋەر يەتكۈزگۈچىلەر ، بۇيرۇقنى يەتكۈزگۈچىلەر ، ئەلچىلەر

ئەرش (ئە) ئەرشى ، ئەرشەم تەخت

ئەرشىدىن① (ئە) (1) دىنىنىڭ تەختى ؛ (2) دىنىنىڭ راستچىل كىشىسى

ئەرقوت (ئۇ) بەختلىك ئەر ، بەختلىك ئوغۇل

ئەرك (ئۇ) ئەركىنلىك

ئەركان (ئە) تايانچلار ؛ كاتتا ئەمەلدارلار

ئەركە (ئۇ) ھۆر ، ئەركىن ؛ ئارزۇلۇق ، ئەتىۋارلىق

ئەركەبەگ (ئۇ) ئەركىن ئوغۇل

ئەركجان (ئۇپ) ئەرك : ئىسمى ، جان : قوشۇمچە- سى

ئەركزاد② (ئۇپ) ئەركىزات ئەركە بالا ، ئەركىن ئەۋلاد

ئەركىن (ئۇ) ئەركە ، ھۆر

ئەركىنباي (ئۇ) ئەركىن ئەر

ئەركىنبەگ (ئۇ) يۇقىرىقىغا ئوخشاش

ئەركىنتاش (ئۇ) ئەركىن : ئىسمى ، تاش : قوشۇمچىسى

① ئەسلىسى «ئەرشىددىن» .
② بۇ ئىسىم ئىياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

ئەركىنتاي (ئۇ) ئەركىن : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «تايچاقتەك ئەركىن ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

ئەركىنتۇر (ئۇ) ئەركىن : ئىسمى ، تۇر : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «ئەركىن ـ ئازادە تۇر ، ئەركىنلىكنىڭ قولۇڭدا بولسۇن» دېگەن ئارزۇ ئەكس ئېتىدۇ)

ئەرلان (ئۇ) ئىرلان ، ئېرلان «ئەربول» غا ئوخشاش

ئەرمەل (ئە) بويتاق ، تەنھا

ئەرھون (ئۇ) باتۇر ھون ؛ ھون ئوغلى

ئەرمىدىن① (ئە) دىنىنىڭ جەننىتى

ئەزەم② (ئە) ئەغزەم ئەك ئۇلۇغ ، ھەممىدىن ئۇلۇغ

ئەزەمشاھ③ (ئەپ) ئەزەمشا پادىشاھتەك ئۇلۇغ (ئەزەم : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى)

ئەزبۇ (ئە) بويتاق

ئەزبۇدىن④ (ئە) ئەزۇدىن ، ھەزۇدىن ، ھەزبىدىن ئەزبۇ : ئىسمى ، دىن : قوشۇمچە- سى

ئەزبۇللا (ئە) ئەزۇللا ، ھەزبۇللا ، ھەزۇللا ، ھىزۇللا⑤ ئەزبۇ : ئىسمى ، ئاللا : سۈپەتى

ئەززۇللا (ئە) ئەزۇللا ئاللانىڭ سۆيۈملۈك كىشىسى ، ئاللانىڭ ئەزىز بەندىسى ، ئاللا ئەزىزلىگەن كىشى

ئەززىدىن (ئە) ئەزىدىن ، ھەزىدىن ، ئەسىدىن ، ھەسىدىن دىنىنىڭ قىممەتلىك ، ئەزىز ئادەمى ، دىن ئۈچۈن قىممەتلىك كىشى

ئەزنىباقى («ئازنىباقى» غا قارالسۇن)

ئەزنىقۇل («ئازنىقۇل» غا قارالسۇن)

ئەزنىۋاقى («ئازنىباقى» غا قارالسۇن)

ئەزھار (ئە) گۈل ـ چېچەكلەر

ئەزھەر (ئە) ئەزھەرجان نۇرلۇق ، يارقىن ، پارلاق

ئەزۋاقى («ئازنىباقى» غا قارالسۇن)

①②③④ ئەسلىسى «ئەرمىددىن ، ئەئزەم ، ئەئزەمشاھ ، ئەزبۇددىن» .
⑤ «ھىزۇللا» بولسا «ھىزبۇللا» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ .

ئەزۇبدن			(«ئەزبۇدن» گە قارالسۇن)
ئەزۇللا			(«ئەززۇللا» غا قارالسۇن)
ئەزبدن			(«ئەززبدن» گە قارالسۇن)
ئەزىز	(ئە)	ئېزىز ، ھەزىز ، ھېزىز	قۇدرەتلىك ، سۆيۈملۈك ، قىممەتلىك ، شەرەپلىك ، كۆچلۈك ، قەدىرلىك (بۇ ئىسىم «ال» لىق كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلسە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتىنى بىلدۈرىدۇ)
ئەزىزبللا	(ئە)		ئاللاغا ئەزىز كىشى
ئەزىزۇل			(«ئەزىزۇللا» غا قارالسۇن)
ئەزىزۇللا	(ئە)	ئەزىزۇل ، ھەزىزۇل ، ھەزىزۇللا ، ئەزىللا ، ھەزىللا ، ھەزەيدۇل	ئاللانىڭ ئەزىز كىشىسى (بۇ ئىسمىنىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى مەسىلەن ، «ھەزىللا» دېگەن ئىسىم «ھەپىزۇللا» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ)
ئەزىزبدن①	(ئە)	ئەززبدن ، ئەزبدن ، ھەزىبدن ، ھەززبدن ، ھەسبدن	دىننىڭ ئەزىز كىشىسى ، دىننىڭ ئىززەتلىك كىشىسى
ئەزىزيار	(ئەپ)	ئەزيار ، ئەزىيا ، ھەزيار ، ھەزىيا ، ھەزيا	ئەزىزلىك ، ئۇلۇغلۇق يار بولغاي ؛ ئەزىز ئاللا يار بولغاي
ئەزىللا			(«ئەزىزۇللا» غا قارالسۇن)
ئەزىم	(ئە)	ئازىم ، ھازىم ، ئايزىم ، ھەزىم	ئۇلۇغ ، زور ، كاتتا ، ھەشەمەتلىك ؛ نىيەت ، ئىنتىلىش
ئەزىمەت	(ئە)	ئەزىماق ، ئەزىمەتجان	(1) يولغا چىقىش ، قوزغىلىش ، مېڭىش ، ئىنتىلىش ؛ (2) مۇستەھكەم ئىرادە ، نىيەت ، غايە ، ئازرۇ ؛ (3) كۈچ - قۇۋۋەت ؛ (4) قەتئىيلىك ، باتۇرلۇق ، ئۇلۇغلۇق ، ئۇلۇغۋارلىق ، (5) بۇيۇك ، كاتتا
ئەزمجان	(ئەپ)	ھەزمجان	ئەزىم : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
ئەزمشاھ	(ئەپ)	ھەزمشا	ئەزىم : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى

① ئەسلىسى «ئەزىزبددىن» . «ئەزىزبدن» بىلەن «ئەززبدن» نىڭ بىر قانچە ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ كېتىدۇ . مەسىلەن ، «ئەزبدن ، ھەزبدن ، ھەسبدن» گە ئوخشاش .

ئەزمۇللا	(ئە)	ھەزمۇللا ، ھەزمۇل ، ھېزىمۇللا ، ھېزىمۇل	ئاللانىڭ ئۇلۇغلۇقى
ئەزمىدن①	(ئە)	ھەزمىدىن ، ھېزىمىدن	دىننىڭ ئۇلۇغلۇقى
ئەزىيا			(«ئەزىزيار» غا قارالسۇن)
ئەزىيار			(«ئەزىزيار» غا قارالسۇن)
ئەسئەد②	(ئە)	ئەسئەت ، ئەسقەت ، ئەسەت	ئاق بەختلىك ، خۇشال
ئەسئەدۇللا③	(ئە)	ئەسەدۇلا ، ئەسەدۇل ، ھېستۇل ، ھېستۇللا ، ئەسدۇلا ، ئەسدۇللا ، ئەسدۇل	ئاللانىڭ بەختلىك كىشىسى
ئەسەد	(ئە)	ئەسەت	شىر
ئەسەددىن	(ئە)	ئەسىدىن	دىننىڭ شىرەك باتۇرى
ئەسەدۇل			(«ئەسئەدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەسەدۇللا			(«ئەسئەدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەسلىدىن	(ئە)	ھەسلىدىن ، ئەسلىدىن	دىننىڭ ھەسلەدەك كىشىسى
ئەسەن	(ئۇ)	ئاسان ، ھاسان ، ئېسەن ، ئىسەن	ساقلىق ، سالامەتلىك ، ئېسىلىك
ئەسەنقۇل	(ئۇ)	ئېسەنقۇل ، ئىسەنقۇل	ئەسەن : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى
ئەسەيتۇل			(«ئەسىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەسەيتۇللا			(«ئەسىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەسەيدۇل			(«ئەسىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەسەيدۇللا			(«ئەسىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەسبەر	(ئە)		ئاق سەۋر - تاقەتلىك ، بەك قەتئىي
ئەسپەر	(ئە)		سېرىق ، سېرىق رەڭ
ئەستۇل			(«ئەسىدۇللا» غا قارالسۇن)

① ئەسلىسى «ئەزىمۇددىن» .

②③ «ئەسئەد» بىلەن «ئەسەد» نىڭ ، «ئەسئەدۇللا» بىلەن «ئەسىدۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئۆزئارا ئوخشىشىپ قالىدۇ . مەسىلەن ، ئەستۇللا ، ئەسدۇللا ، ئەسەت قاتارلىقلارغا ئوخشاش . لېكىن «ئەسەد» نى «ئەسئەد» نىڭ ئۆزگىرىشى دەپ قاراش مۇۋاپىق .

ئەستۈللا			(« ئەسدۈللا » غا قارالسۇن)
ئەستىللا			(« ئەسدۈللا » غا قارالسۇن)
ئەسدۈل			(« ئەسدۈللا » غا قارالسۇن)
ئەسدۈللا			(« ئەسدۈللا » غا قارالسۇن)
ئەسرا	(ئە)		باي ، پۇلدار
ئەسراتۇرا	(ئەئۇ)		باي ، پۇلدار تۇرك
ئەسرار	(ئە)	ئىسرار	(1) سىرلار ، (2) سىرى كۆپ كىشى ، (3) سىرداش ، (4) مەخپىيەتلىك
ئەسراردىن	(ئە)		دىنىنىڭ سىردىشى ؛ دىنىنىڭ سىرى
ئەسرۈللا	(ئە)	ئەسرۇل ، ئەسرۇل	ئاللانىڭ غەنىيمىتى ؛ ئاللاغا ئەسىر بولغۇچى ، ئاللانى سۆيگۈچى
ئەسرىدىن	(ئە)	ئەسردىن	دىنغا ئەسىر بولغۇچى ، دىنىنى سۆيگۈچى ؛ دىنىنىڭ ئەسرى ، دىنىنىڭ دەۋرى
ئەسغەر	(ئە)	ئەسقەر	ھەممىدىن كىچىك ؛ ئەڭ كىچىك ئوغۇل
ئەسقەت			(« ئەسئەد » كە قارالسۇن)
ئەسقەر			(« ئەسغەر » گە قارالسۇن)
ئەسلا	(ئە)	ئەسلەم	ئەسلىي ، ئەڭ بۇرۇن ؛ تۇپ ، يىلتىز
ئەسما①	(ئە)		(1) نام ـ شۆھرەت ، (2) ئەڭ ئالىي ؛ ئەڭ ئېگىز ، بەك ئۇستۇن ئورۇن
ئەسمار	(ئە)	ئاسمار	(1) مېۋىلەر ، نەتىجىلەر ، (2) كېچە ، ئاي شولىسى ، كېچىدىكى گەپلەر
ئەسمان	(ئە)		سەككىزدىن بىر ؛ باھاسىز ، قىممەتسى
ئەسمەت	(ئە)	ھەسمەت ، ھۆسمەت	پاكلىق ، نومۇس
ئەسمەر	(ئە)		بوز رەڭ ، بوز ؛ كۆل رەڭ
ئەسمەرە	(ئە)		كۆپ مېۋە بەرگۈچى ، كۆپ پايدا كەلتۈرگۈچى
ئەسمىتۈل			(« ئەسمىتۈللا » غا قارالسۇن)
ئەسمىتۈللا②	(ئە)	ھۆسمىتۈللا ، ھۆسمىتىللا ، ھۆسمىتۈل ، ئەسمىتۈل	ئاللانىڭ پاك كىشىسى

① «ئەسما» ئايالارغىمۇ قويۇلىدۇ .
② ئەسلىسى «ئەسمەتۇللا» .

ئەسھەم	(ئە)		ئەڭ كۆپ نەسىۋە ئالغۇچى ؛ بەك تەلەيلىك
ئەسۋەد	(ئە)	ئەسۋەت	قارا رەڭ ، قارا ئىرق ، قارا
ئەستۇل			(« ئەسدۈللا » غا قارالسۇن)
ئەستۈللا			(« ئەسدۈللا » غا قارالسۇن)
ئەسدۇل			(« ئەسدۈللا » غا قارالسۇن)
ئەسدۈللا①	(ئە)	ئەسدۇل	ئاللانىڭ شىرەڭ باتۇرى
ئەسدىن			(« ئەسەددىن » گە قارالسۇن)
ئەسردىن②	(ئە)		دىنغا ئەسىر بولغۇچى ، دىنىنى ياخشى كۆرگۈچى ، دىننى تاللىغان كىشى
ئەسرۇل			(« ئەسرۇللا » غا قارالسۇن)
ئەسرۇللا③	(ئە)	ئەسىرۇل ، ئەسرۇل ، ئەسرۇللا	ئاللاغا ئەسىر بولغۇچى ، ئاللانى ياخشى كۆرگۈچى ، ئاللانى سۆيگۈچى
ئەسل	(ئە)	ئېسىل ، ھەسل	ئېسىل نەسەبتىن تۇغۇلغان ئوغۇل ؛ ساپ ، ھەقىقىي
ئەشەپ			(« ئەشھەب » كە قارالسۇن)
ئەشەدۇللا			(« ئەشھەدۇللا » غا قارالسۇن)
ئەشەر			(« ئەشھەر » گە قارالسۇن)
ئەشرا			(« ئەشۇرا » غا قارالسۇن)
ئەشراخۇن			(« ئەشۇرا ئاخۇن » غا قارالسۇن)
ئەشرەپ	(ئە)		ئەڭ ئۇلۇغ ، شەرەپلىك ، ئالىي ، ئېگىز ، يۇكسەك
ئەشمان			(« ئەشمە » گە قارالسۇن)
ئەشمە	(ئە)	ئەشمان	ئۆمىد ، ئارزۇ (جاي نامى)
ئەشمىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ ئۆمىدلىك كىشىسى
ئەشھەب	(ئە)	ئەشەپ	(1) كۆل رەڭ ، بوز رەڭ (2) ئاقار يۈلتۇز
ئەشھەدۇللا	(ئە)	ئەشەدۇللا ، ئەشىدۇللا	ئاللاغا گۇۋاھلىق قىلمەن

① ئەسلىسى «ئەسەدۇللا» . بۇ ئىسمىنىڭ يەنە «ئەسدۇلا ، ئەسدۇل ، ئەستۇلا ، ئەستىللا ، ئەستۇل ، ئەستۇللا ، ئەستۇل ، ئەسەيدۇللا ، ئەسەيتۇللا» دېگەنگە ئوخشاش كۆپ خىل ئۆزگىرىشلىرى بار ھەم ئۇنىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرى «ئەسئەدۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشىشىپ كېتىدۇ .
② «ئەسردىن» بىلەن «ئەسرىدىن» بىر ـ بىرىگە ئۆزگىرىدۇ ، ئۇلار مەنە جەھەتتىنمۇ ئاساسەن ئوخشىشىپ كېتىدۇ .
③ «ئەسرۇللا» بىلەن «ئەسرۇللا» مۇ بىر ـ بىرىگە ئۆزگىرىدۇ ۋە ئۇلارمۇ مەنە جەھەتتىن قىسمەن ئوخشاشلىققا ئىگە .

ئەشھەر	(ئە)	ئەشەر	ئەك داڭلىق ، مەشھۇر ، نامدار
ئەشۇر	(ئە)	ھەشۇر ، ئەشۇرجان ، ئەشىرجان	دوستانە
ئەشۇرا	(ئە)	ھەشۇرا ، ئەشرا	«ئاشۇرا» غا ئوخشاش
ئەشۇرائاخۇن	(ئەئۇ)	ئەشراخۇن	ئەشۇرا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئەشدۇللا			(«ئەشھەدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەغزەم			(«ئەزەم» گە قارالسۇن)
ئەغلا	(ئە)		ئەك قىممەتلىك
ئەغنا	(ئە)		ھەممىدىن باي
ئەقاپ			(«ئەھقاپ» قا قارالسۇن)
ئەقدەم	(ئە)		ئەك قەدىمكى ، ئەك كونا ، بەك بۇرۇنقى
ئەقرىبا	(ئە)		تۇغقانلار ، ئۆز كىشىلەر
ئەقمەر	(ئە)		ئاق رەڭلىك ، ئاي رەڭگىدە
ئەقۇاممىدىن	(ئە)	ئاقاممىدىن	ئىسلام دىنىغا تەۋە كىشىلەر ، ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلغۇچى مىللەتلەر ، دىنىي قوۋملار
ئەقىپ	(ئە)	ئەقىپ ، ئېقىپ ، ھەقىپ ، ھېقىپ ، ھىقىپ	ئىزباسار ، نەۋرە ، پەرزەنت ؛ ئەگەشكۈچى
ئەقىد	(ئە)	ئەقىت ، ھەقىت	ئەھدە تۈزگۈچى
ئەقىل①		ھەقىل ، ھېقىل ، ئېقىل ، ھىقىل	ئەقىللىق
ئەقىم	(ئۇ)	ھەقىم ، ھېقىم ، ئېقىم ، ھىقىم	يول ، سۇ ئېقىپ ئېچىلغان يول (بۇ ئىسىم ئەرەبچىدە «تۇغماس» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ)
ئەكبەر	(ئە)	ئەكپەر	ھەممىدىن چوڭ ، چوڭ ئۇغۇل
ئەكبەرىدىن	(ئە)	ئەكپەرىدىن	دىنىنىڭ كاتتىسى ، دىنىنىڭ كاتتا ئادىمى
ئەكپەر			(«ئەكبەر» گە قارالسۇن)
ئەكپەرىدىن			(«ئەكبەرىدىن» گە قارالسۇن)
ئەكرەم	(ئە)		ھەممىدىن سېخىي ، بەك ھۆرمەتلىك
ئەكرەمشاھ	(ئەپ)	ئەكرەمشا	ئەكرەم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
ئەكرەمۇللا	(ئە)	ئەكرىمۇللا	ئاللانىڭ ھەممىدىن سېخىي بەندىسى
ئەكرەمىدىن	(ئە)	ئەكرىمىدىن ، ئەكرى	ئاللانىڭ سېخىي كىشىسى

① «ئەقىل» بىلەن «ئاقىل» نىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشپ قالىدۇ .

ئەكمەل	(ئە)		ئەك كامىل ، ئەك تولۇق ، كامالەتلىك ، ئەك مۇكەممەل
ئەكمەلىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ مۇكەممەل كىشىسى
ئەلئازاد	(ئۇپ)		ئەلنى ئازاد قىلغۇچى
ئەلئامان①	(ئۇئە)		(1) ئامانلىق ، تىنچلىق ، (2) ئەلنىڭ تىنچلىقى
ئەلا②	(ئە)		ئەك ئېگىز ، ئەك ئۇستۇن ، ئالىي دەرىجە ، ئەك ئالىي
ئەلئەرك	(ئۇ)		ئەلنىڭ ئەركىنلىكى
ئەلئەندەر	(ئۇئە)	ئەلەندەر	ئەلنىڭ نادىر ئوغلى
ئەلئەسپەر	(ئە)	ئەلەسپەر	سېرىق ، سېرىق رەڭ ؛ سېرىق ئالتۇن
ئەلەش			(«ئەلى» گە قارالسۇن)
ئەلەك			(«ئەلى» گە قارالسۇن)
ئەلەم③	(ئە)	ئەلەن ، ئەلەمخان	ئەك بىلىملىك
ئەلەمئاخۇن④	(ئەئۇ)	ئەلماخۇن ، ئىلماخۇن	ئەلەم : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئەلەمشاھ⑤	(ئەپ)	ئەلەمشا	ئەلەم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
ئەلەمشەر⑥	(ئەپ)		ئەلەم : ئىسمى ، شىر : سۇپىتى
ئەلەن			(«ئەلەم» گە قارالسۇن)
ئەلەندەر			(«ئەلئەندەر» گە قارالسۇن)
ئەلبارىس	(ئۇ)		ئەلنىڭ يولۋىسى (ئەل ئۆستۇرگەن ، يولۋاستەك باتۇر يىگىت)
ئەلبەدرى⑦	(ئە)		تولۇن ئاي
ئەلبىللا	(ئۇئە)	ئەلبىللام	ئاللاغا بويسۇنغۇچى
ئەلپار			(«ئەلپەر» گە قارالسۇن)
ئەلپاغۇت	(ئۇ)		يېڭىلمەس قەھرىمان
ئەلپەتتاھ⑧	(ئە)	ئەلپەتتا⑨	(1) «پەتتاھ» بىلەن ئوخشاش ، (2) ئەلنى بويسۇندۇرغۇچى ، دۆلەت قۇرغۇچى

① «ئەلئامان» دېگىنىمىز «ال» بىلەن كەلگەن تولۇق ئەرەبچە ئىسىم بولۇشىمۇ مۇمكىن .
② ئەسلىسى «ئەئلا» .
③④⑤⑥ ئەسلىسى «ئەئلەم ، ئەئلەمئاخۇن ، ئەئلەمشاھ ، ئەئلەمشەر» . «ئەلەمخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ ، «ھەلىمئاخۇن» مۇ «ئىلىماخۇن» غا ئۆزگىرىدۇ .
⑦⑧ «ئەلبەدرى ، ئەلپەتتاھ» قاتارلىق ئىسىملاردىكى «ئەل» ئەرەبچىدىكى «ال» نىڭ ئورنىدا كەلگەن بولۇپ ، ئۇنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئەسلىي مەنە ئۆزگەرمەيدۇ . بەزىلەر بۇ ئىسىملاردىكى «ئەل» نى ئۇيغۇرچە دەپ قارىشى مۇمكىن . بۇنداق بولغاندا ، بۇ مەنە قىسمەن ئىسىملارغا ماس كەلمەيدۇ .
⑨ «ئەلپەتتا» قەدىمكى كىشى ئىسىملىرىدىكى «ئالىپ ئاتا» دىن ئۆزگەرگەن دەپمۇ قارىلىدۇ . بۇ ئېھتىمال ئىككى ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشلىرىنىڭ ئوخشىشپ كەتكەنلىكىدىن بولسا كېرەك .

ئەلپەر	(ئۇ)	ئەلپار
ئەلپۇراد①	(ئە)	ئەلپۇرات
ئەلپولات	(ئۇپ)	
ئەلپىدا②	(ئە)	
ئەلتەيىب③	(ئە)	ئەلتەيىپ ، ئولتەيىپ
ئەلتۆمۇر	(ئۇ)	
ئەلتۇرك	(ئۇ)	
ئەلتۇزەر	(ئۇ)	
ئەلتۇمەن	(ئۇ)	
ئەلتېكىن	(ئۇ)	
ئەلچۇن	(ئۇ)	
ئەلچىن	(ئۇ)	
ئەلخان	(ئۇ)	ئېلىخان
ئەلدار	(ئۇپ)	ئېلدار ، ئىلدار ، ئەلدار
ئەلدەر	(ئۇ)	
ئەلدىيار	(ئۇئە)	
ئەلرازى	(ئۇئە)	
ئەلزاد	(ئۇپ)	ئەلىزات ، ئىلىزات④ ، ئەلىزات
ئەلزەپەر	(ئۇئە)	ئەنزەپەر
ئەلسۆيەر	(ئۇ)	

باتۇر يىگىت (ئالىپئەر)
پۇراد دەريانى (ئىراقتىكى بىر دەريا نامى . «تاتلىق سۇ» دېگەن مەنىدە)
ئەلنىڭ پولاتتەك ئىرادىلىك ئادىمى
(1) پىدا قىلماق ، (2) ئەلگە پىداكار
ياخشى ؛ ياخشى ئوغۇل (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغۇللىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى)
تۆمۈردەك چىدامچان مىللەت
تۈرك مىللىتى ، تۈرك خەلقى
ئەلنى تۇزەيدىغان كىشى
ئەلنىڭ مۇداپىئە توسمىسى
ئەلنىڭ شاھزادىسى ، ئەل ئوغلى
ئەل ، مىللەت ، خەلق ئۇچۇن تۇغۇلغان ئوغۇل ؛ ئۆزىنى ئەل ئىشلىرىغا بېغىشلىغۇچى
ئەلنىڭ ھەقىقىي ئوغلى
ئەل : ئىسمى ، خان : سۈپەتلىرى ؛ ئەلنىڭ خانى ، ئەلنىڭ يېتەكچىسى
ئەل تۇنقۇچى ، ئەلنى ئىدارە قىلغۇچى
(1) «ئىلدار» غا قارالسۇن ؛ (2) ئەل سۆيەر ، ئەلنىڭ گېپىنى قىلار
يۇرت خەلقى ؛ ئۆز يۇرت
ئەلنى رازى قىلغۇچى
ئەل ئوغلى
ئەلنىڭ غەلىبىسى
ۋەتەنپەرۋەر ، خەلقپەرۋەر

①②③ «ئەلپۇراد ، ئەلپىدا ، ئەلتەيىب» قاتارلىق ئىسىملاردىكى «ئەل» ئەرەبچىدىكى «ال» نىڭ ئورنىدا كەلگەن بولۇپ ، ئۇنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئەسلىي مەنە ئۆزگەرمەيدۇ . بەزىلەر بۇ ئىسىملاردىكى «ئەل» نى ئۇيغۇرچە دەپ قارىشى مۇمكىن . بۇنداق بولغاندا ، بۇ مەنە قىسمەن ئىسىملارغا ماس كەلمەيدۇ .
④ «ئىلزات» ئوخشاشلا «ئەلزاد ، ئىلزاد» تىن ئۆزگىرىدۇ .

ئەلشاد	(ئۇپ)	ئەلشات ، ئېلشات ، ئىلشات ، ئەلىشات
ئەلقەت①	(ئۇئە)	
ئەلقەر		
ئەلقەم	(ئە)	
ئەلقەھر	(ئۇئە)	ئەلقەر
ئەلقۇت	(ئۇ)	
ئەلقۇتنۇر	(ئۇئە)	
ئەلقۇچار	(ئۇ)	
ئەلقۇل	(ئۇ)	
ئەلكۆچ	(ئۇ)	
ئەلكۆن	(ئۇ)	
ئەللام	(ئە)	
ئەللامە	(ئە)	
ئەلمايىت		
ئەلمەت		
ئەلمۇراد②	(ئە)	ئالمۇرات ، ئىلمۇرات
ئەلمۇھەممەد	(ئۇئە)	ئەلمەت
ئەلمىدىن		
ئەلنازىر③	(ئۇئە)	ئەلنازى
ئەلنازى④	(ئۇئە)	
ئەلنەزەر⑤	(ئۇئە)	

ئەلنىڭ شادلىقى ، ئەلنىڭ شادلاندۇرغۇچى
ئەلنىڭ دوستى ؛ ئەلنى قوغدىغۇچى («ئەلقەھر» گە قارالسۇن)
(1) لوقمىلار ، (2) ئويۇلغان ؛ (3) ئاچچىق تاۋۇز ، دورا تاۋۇزى ، (4) نېسۋىسى كۆپ
ئەلنىڭ كۆچى ؛ ئەلنىڭ غەزىپى
ئەلنىڭ بەختى
ئەلگە بەخت كەلتۈرگۈچى ئوغۇل
دۆلەتكە ئېرىشكۈچى
ئەلنىڭ قۇلى ، ئەلنىڭ چاكىرى
ئەلنىڭ كۆچى
ئەلنىڭ قۇياشى
ئەل بىلىملىك ، بىلىمىدىغىنى يوق
مەشھۇر ئالىم ، دوكتور
(ئاياللار ئۈچۈن بېرىلگەن «ئەلمانىدە» گە قارالسۇن)
(«ئەلمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(1) مۇراد ـ مەقسەت ، (2) ئەلنىڭ مۇرادى
مۇھەممەدكە بويسۇنغۇچى («ئەلمىدىن» گە قارالسۇن)
(1) ئەلنىڭ كۆزى ، (2) كۆز
(1) «ئەلنازىر» غا قارالسۇن ؛ (2) ئەلنىڭ گۈزىلى ؛ (3) قەلبىچىنى قىنىدىن چىقارغۇچى
(1) نەزەر سالماق ، (2) ئەلنىڭ نەزىرىدىكى ئوغۇل

① «ئەلقەت» نىڭ ئەسلىسى «ئەلقەدد» ياكى «ئەلقەئىد» دېگەن ئىسىملار بولۇشى مۇمكىن . «ئەلقەدد» نىڭ مەنىسى : قەددى ـ قامەت ؛ «ئەلقەئىد» نىڭ مەنىسى : دوست ، ھەمراھ ؛ قوغدىغۇچى دېگەنلەردىن ئىبارەت . يۇقىرىقى ئىسىملاردىكى «ئەل» ئەرەبچىدە «ال» نى ، ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا «ئەل» (خەلق ، مىللەت ، دۆلەت) نى كۆرسىتىدۇ دەپ قاراشقا بولىدۇ .
②③④⑤ «ئەلمۇراد ، ئەلنازىر ، ئەلنازى ، ئەلنەزەر» دىكى «ئەل» نى بەزىلەر ئەرەبچىدىكى «ال» دەپ ، يەنە بەزىلەر ئۇيغۇرچىدىكى «ئەل» دەپ چۈشەندۈرىدۇ . شۈبھىلاشقا ، ئىككىلا مەنىسى ۋە ئىككى خىل ئېھتىماللىق ئىسكەرتىلدى . «ئەلنازى» نى بەزىلەر يەنە «ئەلنازىر» نىڭ «ر» چۈشۈپ قالغاندىكى ئۆزگىرىشى ، ئۇنداق بولمىغاندا ئۇيغۇرچىدا «ئەلنىڭ گۈزىلى» ، يەنە ئەرەبچىدە «قەلبىچىنى قىنىدىن چىقارغۇچى» دېگەنلىك ، دەيدۇ .

ئەلنۇر[1]	(ئۇئە)	ئەلنىڭ نۇرى ، ئەل پەرزەنتى
ئەلنىياز	(ئۇپ) ئېلنىياز ، ئىلنىياز	ئەلگە بەخشەندە قىلىنغان ، ئەلگە بېغىشلانغان
ئەلئوغۇز	(ئۇ)	ئوغۇز ئېلى ، ئوغۇزلار
ئەلۋارىس	(ئۇئە)	ئەلنىڭ ۋارىسى
ئەلۋەكىل	(ئە)	ھەممىنىڭ دەۋاسىنى سورىغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ئەلى	(ئە) ئېلى ، ئەلىش ، ئەلەك ، ھېلەك ، ئەلەش ، ئىلىس ، ئىلەم ، ھەلەك ، ئېلەك	ئۈستۈن ، ئېگىز ، ئالىي ، يۈكسەك (بۇ ، «ال» لىق كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلسە چاھاريارلاردىن ئەلىنىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ)
ئەلىئاخۇن	(ئەئۇ) ئېلاخۇن ، ئىلاخۇن ، ھىلاخۇن ، ئىلاق ، ھىلاق	ئەلى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئەلىئارسلان	(ئەئۇ)	ئارسلان : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى (بۇ ئىسمدا سۇلتان سۇتۇق بۇغراخاننىڭ نەۋرىسى ئەلى ئارسلانخاننىڭ نامى ئۇلۇغلانغان بولۇپ ، مەنىسى : «ئەلىدەك باتۇر» دېگەنلىك بولىدۇ)
ئەلىئەسغەر[2]	(ئە) ئەلىئەسقەر ، ئىلەئەسقەر ، ئىلەسقەر	كىچىك ئەلى
ئەلىئەكبەر[3]	(ئە) ئەلىئەكپەر ، ئىلەكبەر	چوڭ ئەلى
ئەلىپشاھ	(ئەپ) ئىلىپشا	ئىلىپتەك لىللا پادىشاھ
ئەلىچوڭ	(ئەئۇ)	ئەلى : ئىسمى ، چوڭ : سۈپىتى
ئەلىخان	(ئەئۇ)	ئەلى : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئەلىش		(«ئەلى» گە قاراڭ)
ئەلىشاھ	(ئەپ) ئېلىشا ، ئېلشا	ئەلى : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى

① «ئەلنۇر» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ . ئۇنىڭ ئۆزگىرىشلىرى چوقۇم ئاياللارغا قويۇلىدۇ . «ئەلىنۇر» مۇ «ئەلنۇر» غا ئۆزگىرىپ ، بۇ ئىككى ئىسىم ئۆزئارا ئۆتۈشۈپ كېتىدۇ .
②③ بۇ ئىككى ئىسىمنى ھەم ئەلىنى ئۇلۇغلاش ، ھەم ئىككى ئوغۇل پەرزەنتنى پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار كىچىك ئوغۇلغا «كىچىك ئەلى» ...

ئەلىشىر	(ئەپ) ئېلشىر ، ئەلشىر ، ئىلشىر	شىردەك ئەلى (بۇ يەردە چاھاريارلاردىن ئەلى سۈپەتلەنگەن بولۇپ ، «ئاللانىڭ شىرى ئەلى» دېگەن مەنە كېلىپ چىقىدۇ . بۇ ئىسىمنى ئۆز پەرزەنتلىرىگە قويغانلار ئەلىنى ھۆرمەتلىگەن)
ئەلىقۇل[1]	(ئەئۇ) ئەلقۇل	ئەلىگە قۇللۇق قىلغۇچى
ئەلىم[2]	(ئە) غەلىم ، ھەلىم ، ھېلىم	ھەممىنى بىلگۈچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ئەلىمۇھەممەد	(ئە) ئەلىمەممەت	ئەلى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
ئەلىمىدىن[3]	(ئە) ئەلمىدىن ، ھەلمىدىن ، ھەلىمىدىن ، ھېلىمىدىن	(1) دىنىي ئالىم ، دىننىڭ بىلىملىكى ؛ (2) دىننىڭ بايرىقى
ئەلىنۇر	(ئە) ئەلنۇر	ئەلىنىڭ نۇرى (بۇ يەردىمۇ ئەلى ئۇلۇغلانغان)
ئەلىنىياز[4]	(ئەپ) ئەلنىياز ، ئېلنىياز ، ئەلەكنىياز ، ھېلەكنىياز	ئەلىگە بەخشەندە قىلىنغان ، ئەلىگە قۇللۇق قىلغۇچى
ئەلىھاجى	(ئە) ئېلاجى ، ئىلاجى ، ھىلاجى	ئەلى : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
ئەلىھەبىب	(ئە) ئەلىھەبىپ	ئەلىنىڭ دوستى
ئەلىيار[5]	(ئەپ) ئەليار ، ئىليار	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەليار	(ئۇپ) ئېليار	ئەلنىڭ دوستى ، ئەلنى دوست تۇتقۇچى
ئەمەت		(«ئەھمەد» كە قاراڭ)
ئەمەتباقى		(«ئەھمەدباقى» غا قارا)
ئەمەتشا		(«ئەھمەدشاھ» قا قاراڭ)
ئەمەتقۇل		(«ئەھمەدقۇل» غا قاراڭ)
ئەمەتنىياز		(«ئەھمەدنىياز» غا قاراڭ)

① «ئەلىقۇل» بىلەن «ئەلقۇل» مۇ بىر - بىرىگە ئۆزگىرىدۇ .
② «ئەلىم» بىلەن «ئابدۇلھەلىم» نىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ . شۇڭا ، ئادەتتە «ھەلىم» دەپ ئاتىغاندا ، ئۇ قايسى ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشى ئىكەنلىكىنى پەرقلەندۈرۈش تەس .
③④⑤ «ئەلىمىدىن ، ئەلىنىياز ، ئەلىيار» قاتارلىق ئىسىملار ئۆزگىرىش ئارقىلىق «ھەلىمىدىن ، ...

ئەلنۇر①	(ئۇئە)	ئەلنىڭ نۇرى ، ئەل پەرزەنتى
ئەلنىياز	(ئۇپ) ئېلىنىياز ، ئىلىنىياز	ئەلگە بەخشەندە قىلىنغان ، ئەلگە بېغىشلانغان
ئەلئوغۇز	(ئۇ)	ئوغۇز ئېلى ، ئوغۇزلار
ئەلۋارىس	(ئۇئە)	ئەلنىڭ ۋارىسى
ئەلۋەكىل	(ئە)	ھەممىنىڭ دەۋاسىنى سورىغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ئەلى	(ئە) ئېلى ، ئەلىش ، ئەلەك ، ھېلەك ، ئەلەش ، ئىلىس ، ئىلىم ، ھەلەك ، ئېلەك	ئۇستۇن ، ئېگىز ، ئالىي ، يۇكسەك (بۇ ، «ال» لىق كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلسە چاھارياردىن ئەلنىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ)
ئەلئاخۇن	(ئەئۇ) ئېلاخۇن ، ئىلاخۇن ، ھىلاخۇن ، ئىلاق ، ھىلاق	ئەلى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئەلئارسلان	(ئەئۇ)	ئارسلان : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى (بۇ ئىسمدا سۇلتان سۈتۈق بۇغراخاننىڭ نەۋرىسى ئەلى ئارسلانخاننىڭ نامى ئۇلۇغلانغان بولۇپ ، مەنىسى : «ئەلدەك باتۇر» دېگەنلىك بولىدۇ)
ئەلئەسغەر②	(ئە) ئەلئەسقەر ، ئىلەسقەر	كىچىك ئەلى
ئەلئەكبەر③	(ئە) ئەلئەكپەر ، ئىلەكبەر	چوڭ ئەلى
ئەلپىشاھ	(ئەپ) ئىلپىشا	ئىلپىتەك لىللا پادىشاھ
ئەلچوڭ	(ئەئۇ)	ئەلى : ئىسمى ، چوڭ : سۈپىتى
ئەلخان	(ئەئۇ)	ئەلى : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئەلش		(«ئەلى» گە قارالسۇن)
ئەلشاھ	(ئەپ) ئېلىشا ، ئېلشا	ئەلى : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى

① «ئەلنۇر» ئايالىلارغىمۇ قويۇلىدۇ . ئۇنىڭ ئۆزگىرىشلىرى چوقۇم ئايالىلارغا قويۇلىدۇ . «ئەلنۇر» مۇ «ئەلنۇر» غا ئۆزگىرىپ ، بۇ ئىككى ئىسىم ئۆزئارا ئۆتۈشۈپ كېتىدۇ .
②③بۇ ئىككى ئىسمىنى ھەم ئەلنى ئۇلۇغلاش ، ھەم ئىككى ئوغۇل پەرزەنتنى پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ئاتا - ئانىلار كىچىك ئوغۇلغا «كىچىك ئەلى» ، چوڭ ئوغۇلغا «چوڭ ئەلى» دېگەن مەنىدە قويۇشقان .

ئەلشىر	(ئەپ) ئېلشىر ، ئەلشىر ، ئىلشىر	شىرەدەك ئەلى (بۇ يەردە چاھاريار-لاردىن ئەلى سۈپەتلەنگەن بولۇپ ، «ئاللانىڭ شىرى ئەلى» دېگەن مەنە كېلىپ چىقىدۇ . بۇ ئىسمنى ئۆز پەرزەنتلىرىگە قويغانلار ئەلنى ھۆرمەتلىگەن)
ئەلىقۇل①	(ئەئۇ) ئەلقۇل	ئەلگە قۇللۇق قىلغۇچى
ئەلىم②	(ئە) غەلىم ، ھەلىم ، ھېلىم	ھەممىنى بىلگۈچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ئەلمۇھەممەد	(ئە) ئەلمەممەت	ئەلى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
ئەلمىدىن③	(ئە) ئەلمىدىن ، ھەلمىدىن ، ھەلمىدىن ، ھېلمىدىن	(1) دىنىي ئالىم ، دىننىڭ بىلىملىكى ؛ (2) دىننىڭ بايرىقى
ئەلنۇر	(ئە) ئەلنۇر	ئەلنىڭ نۇرى (بۇ يەردىمۇ ئەلى ئۇلۇغلانغان)
ئەلنىياز④	(ئەپ) ئەلنىياز ، ئېلىنىياز ، ئەلەكنىياز ، ھېلەكنىياز	ئەلگە بەخشەندە قىلىنغان ، ئەلگە قۇللۇق قىلغۇچى
ئەلھاجى	(ئە) ئېلاجى ، ئىلاجى ، ھىلاجى	ئەلى : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
ئەلھەبىب	(ئە) ئەلھەبىپ	ئەلنىڭ دوستى
ئەلىيار⑤	(ئەپ) ئەلىيار ، ئىلىيار	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەلىيار	(ئۇپ) ئېلىيار	ئەلنىڭ دوستى ، ئەلنىي دوست تۇتقۇچى
ئەمەت		(«ئەھمەد» كە قارالسۇن)
ئەمەتباقى		(«ئەھمەدباقى» غا قارالسۇن)
ئەمەتشا		(«ئەھمەدشاھ» قا قارالسۇن)
ئەمەتقۇل		(«ئەھمەدقۇل» غا قارالسۇن)
ئەمەتنىياز		(«ئەھمەدنىياز» غا قارالسۇن)

① «ئەلىقۇل» بىلەن «ئەلقۇل» مۇ بىر - بىرىگە ئۆزگىرىدۇ .
② «ئەلىم» بىلەن «ئابدۇلھەلىم» نىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ . شۇڭا ، ئادەتتە «ھەلىم» دەپ ئاتىغاندا ، ئۇ قايسى ئىسمىنىڭ ئۆزگىرىشى ئىكەنلىكىنى پەرقلەندۈرۈش تەس .
③④⑤ «ئەلىمدىن ، ئەلنىياز ، ئەلىيار» قاتارلىق ئىسىملار ئۆزگىرىش ئارقىلىق «ھەلىمدىن ، ئەلنىياز ، ئەلىيار» قاتارلىق ئىسىملارغا ئايلىنىپ ، ئەسلىدىكى شۇ خىل ئىسىملار بىلەن ئارىلىشىپ كېتىدۇ . شۇڭا ، بۇنداق ئىسىملارنى توغرا قوللىنىش مۇھىم .

ئەمەر			(«ئۆمەر» گە قارالسۇن)
ئەمەرخان			(«ئۆمەرخان» غا قارالسۇن)
ئەمەرقۇل			(«ئۆمەرقۇل» غا قارالسۇن)
ئەمەق			(«ئەھمەد» كە قارالسۇن)
ئەمەك			(«ئەھمەد» كە قارالسۇن)
ئەمەل	(ئە)	ئەمىل ، ئىمىل	خىزمەت ، مەنسەپ ، ئىش ، ئەمگەك
ئەمبەر			(«ئەنبەر» گە قارالسۇن)
ئەمبەرۋەگ			(«ئەنبەربەگ» كە قارالسۇن)
ئەمتالى			(«ئەھمەدئالىي» غا قارالسۇن)
ئەمتۇل			(«ئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەمتۇللا			(«ئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەمدالى			(«ئەھمەدئالىي» غا قارالسۇن)
ئەمدۇل			(«ھەمدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەمدۇللا			(«ھەمدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەمران			(«ئىمران» غا قارالسۇن)
ئەمرەل			(«ئەمرئەلى» گە قارالسۇن)
ئەمرساھىب	(ئە)	ئەمىرساھىپ ، ئىمىرساھىپ	ساھىبنىڭ ئەمرى (ئىگەم ئاللانىڭ ئەمرى)
ئەمرسەييىد	(ئە)	ئەمرسىيىت	خوجىنىڭ ئەمرى (بۇ يەردە «خوجا» ئاللانى كۆرسىتىدۇ)
ئەمرۇل			(«ئەمرۇللا» غا قارالسۇن)
ئەمرۇللا	(ئە)	ئەمرىللا ، ئىمرىللا ، ئەمرۇل ، خەمرۇل ، ئىمرەل ، ھەمرۇللا ، ھەمرۇل	ئاللانىڭ ئەمرى
ئەمرۇۋاجىب	(ئە)	ئەمرىۋاجىپ	«ئاللانىڭ ئەمرى ۋاجىب» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
ئەمرىدىن①	(ئە)	ئەمرىدىن	دىنىنىڭ ئەمرى
ئەمرىللا			(«ئەمرۇللا» غا قارالسۇن)
ئەمسەل	(ئە)		ئەڭ مۇنەۋۋەر ، تەڭداشسىز ، تىپىك
ئەمگەك	(ئۇ)		ئىش ، ئەجىر ، جاپا
ئەمتۇل			(«ئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەمتۇللا			(«ئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)

① ئەسلىسى «ئەمرۇددىن» .

ئەمتىللا			(«ئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
ئەمر①	(ئە)	ھەمر ، ئىمىر ، مىر ، ئىمىرەش	(1) شەھەر بېگى ، (2) بۇيرۇق قىلغۇچى ، (3) ئاۋات قىلغۇچى ، (4) شاھزادە ؛ قوماندان ، داھىي ، رەئىس
ئەمرئەلى②	(ئە)	ئىمرئەلى ، ئىمرەل ، ئەمرەل	ئەمر : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى
ئەمرباقى	(ئە)	ئىمرباقى ، مىرباقى ، ئىمرۋاقى	ئەمر : ئىسمى ، باقى : سۈپىتى (مەڭگۈلۈك ئەمىر قىلغۇچى ، مەڭگۈلۈك شاھزادە)
ئەمرباي	(ئەئۇ)	ئىمرباي ، ئىمىر-ۋاي	ئەمر : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
ئەمربەگ	(ئەئۇ)	ئىمربەگ ، ئىمرۋەگ	ئەمر : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى (شاھزادىدەك ئوغۇل)
ئەمرپاشا③	(ئەپ)	ئىمرپاشا	ئەمر : ئىسمى ، پاشا : سۈپىتى
ئەمرجان	(ئەپ)	ئىمرجان	ئەمر : ئىسمى ، جان : قوشۇمچە-سى
ئەمرخان	(ئەئۇ)	ئىمرخان	ئەمر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئەمردىن	(ئە)	ئىمردىن	دىنىنىڭ ئەمىر قىلغۇچىسى
ئەمرزادە	(ئەپ)		شاھزادە يېگىت ، ئەمىرنىڭ ئوغلى
ئەمرسەييىد④	(ئە)	ئىمرسىيىت ، ئەمرسىيىت	ئەمىر قىلغۇچى ئۇستاز ؛ ئۇستازنىڭ ئەمرى ؛ خوجىمىزنىڭ ئەمرى
ئەمرشاھ	(ئەپ)	ئىمرشا	ئەمر : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
ئەمرغازى	(ئە)	ئىمرغازى	ئەمىر : ئىسمى ، غازى : سۈپىتى
ئەمرغىياس	(ئە)	ئىمرغىياس ، مىرغىياس	ئەمر : ئىسمى ، غىياس : قوشۇمچىسى
ئەمرنىياز	(ئەپ)	ئىمرنىياز	ئەمر : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئەمرھەسەن	(ئە)	ئىمرھەسەن ، مىرھەسەن	ئەمر : ئىسمى ، ھەسەن : سۈپىتى

① «ئەمر» بىلەن «ئۆمەر» ئوخشاش ھالدا «ھەمر» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «ئەمرئەلى» بىلەن «ئەمرۇللا» مۇ ئوخشاشلا «ئىمرەل» گە ئۆزگىرىدۇ .
③ «ئەمرپاشا» ئەسلىدە «ئەمرپاشا» (ئەمرپادىشاھ) بولۇشى مۇمكىن . ئۇ ھالدا «ھەممىنىڭ پادىشاھى بولغۇچى ئاللانىڭ ئەمرى» دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ .
④ «ئەمرسەييىد» بىلەن «ئەمرسەييىد» ئوخشاش ئىسىمنىڭ ئىككى خىل تەلەپپۇز قىلىنىشى نەتىجىسىدە ئىككى ئىسىم تەرىقىسىدە قوللىنىلغان بولۇشى مۇمكىن .

ئەمرھەمزە	(ئە)	ئىمىرەمزە ، ئىمىرەمزى ، ئىمىرەمزال ، ئىمىرەم ، ئۈمرەم ، ئىمىرەمجان	ھەمزە : ئىسمى ، ئەمىر : سۈپەتتى («ھەمزە» گە قارالسۇن)
ئەمرنىياز	(ئەپ)	ئىمىرنىياز	
ئەمرى	(ئە)		ئەمىر : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئەمرىم	(ئەئۇ)	ئىمىرىم	ئەمرگە خاس
ئەمىل①	(ئە)	ئىمىل	مېنىڭ ئەمىر ئوغلۇم
			(1) «ئامال» بىلەن ئوخشاش ، (2) ۋەكىل ، ۋاكالەتچى ، (3) «ئەمەل» گە قارالسۇن
ئەمىن	(ئە)	ئىمىن ، ئىمىخان②	مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : ئىشەنچلىك ، سادىق ، سەممىي ، راستچىل ، ياۋاش ، تىنچ ، خاتىرجەم ، بىخەتەر ، زىيانسىز ، ۋاپادار
ئەمىنى			ئەمىنگە خاس
ئەمىنپاشا	(ئەپ)	ئىمىنپاشا	ئەمىن : ئىسمى ، پاشا : سۈپەتتى
ئەمىنقۇل	(ئەئۇ)	ئىمىنقۇل	ئاللانىڭ ئىشەنچلىك قۇلى
ئەمىننۇر	(ئە)	ئىمىننۇر	ئىشەنچ نۇرى ، ئىشەنچلىك ئوغۇل
ئەمىننىياز	(ئەپ)	ئىمىننىياز	ئەمىن : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئەنئام	(ئە)		تۆگە ، كالا ۋە قويدىن ئىبارەت ئۈچ خىل ئۆي ھايۋانىنىڭ ئومۇمىي نامى ؛ «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
ئەنادىل	(پ)		بۇلبۇللار («ئەندەلىب» نىڭ ئەرەبچە كۆپلۈك شەكلى)
ئەنەس	(ئە)	ئەنەش	ئۇلپەت
ئەنەسقارى	(ئە)		ئەنەس : ئىسمى ، قارى : سۈپەتتى
ئەنەسىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ ئۇلپىتى
ئەنەش			(«ئەنەس» گە قارالسۇن)

① «ئەمىل» بىلەن «ئەمەل» ئوخشاشلا «ئىمىل» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «ئىمىخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ . لېكىن ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

ئەنەل			(«ئەنەللا» غا قارالسۇن)
ئەنەللا	(ئە)	ئەنەل	ئاللا ساقلايدۇ
ئەنەلھەق	(ئە)		ھەق ئاللا ساقلايدۇ
ئەنەيتۆل			(«ئىنايىتۆللا» غا قارالسۇن)
ئەنەيتۆللا			(«ئىنايىتۆللا» غا قارالسۇن)
ئەنبەر	(پ)	ئەمبەر	بىر خىل خۇش پۇراق ئۆسۈملۈك ، خۇش پۇراق دورا بۇيۇمى
ئەنبەربەگ	(پئۇ)	ئەمبەرۋەگ	ئەنبەر : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتتى
ئەنبەرى	(پئە)		خۇش پۇراقلىق
ئەنبىيا①	(ئە)	ئەنبىيە ، ئەنبىيەم	پەيغەمبەرلەر (بۇ يەردە پەيغەمبەرلەر ئۆلۈغلىنىپ ، پەرزەنتكە ئىسىم قىلىنغان ھەمدە بۇ ئىسىم «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
ئەنپال	(ئە)		تەلەپ قىلىنغاندىن زىيادە ؛ «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
ئەنجان②	(پ)		يەر نامى
ئەنجۇم	(ئە)		يۇلتۇزلار
ئەنجۇر	(پ)		بىر خىل شېرىن مېۋە ئىسمى
ئەندام	(پ)		بوي
ئەندەر	(ئە)		ئەڭ نادىر ، ئەڭ ئەتىۋار
ئەندەلشا			(«ئەندەلىبشاھ» قا قارالسۇن)
ئەندەلى			(«ئەندەلىب» گە قارالسۇن)
ئەندەلىب	(پ)	ئەندەلىپ ، ئەندەلى ، ئەندىلى	بۇلبۇل
ئەندەلىبشاھ	(پ)	ئەندەلىپشا ، ئەندەلشا	شاھنىڭ بۇلبۇلى (ئەندەلىب : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتتى)
ئەندىلى			(«ئەندەلىب» گە قارالسۇن)
ئەنزەپەر			(«ئەلزەپەر» گە قارالسۇن)
ئەنزەر	(ئە)		بەك گۈزەل ، بەك چىرايلىق
ئەنزەرۇللا	(ئە)	ئەنزىرۇللا ، ئەنزىرۇل	ئاللانىڭ بەك چىرايلىق كىشىسى ، ئاللا چىرايلىقلىقنى بەرگەن كىشى
ئەنسا			(«ئەنسار» غا قارالسۇن)

①② ئەسلىسى «ئەنبىياء ، ئەندجان» . «ئەنبىيا» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

ئەنسار① (ئە) ئەنسارخان ، ئەنسا ، ئەنسە

ئەنساردىن (ئە)

ئەنسە

ئەنسەر (ئە) ئەنسىر

ئەنسەرۋل

ئەنسەرۋللا (ئە) ئەنسەرۋل ، ئەنسىرۋل ، ئەنسىرۋللا

ئەنسەردىن (ئە) ئەنسىردىن

ئەنسىر

ئەنسىرۋل

ئەنسىردىن

ئەنقا (ئە) ئەنقە

ئەنقام (ئەئۇ)

ئەنقەر (ئە)

ئەنقەردىن (ئە)

ئەنقيا② (ئە)

ئەننات (ئە) ئەننات

ئەنۋەر (ئە) ئەڭگەر

ئەنۋەرباي (ئەئۇ) ئەڭگەرۋاي

ئەنۋەرۋللا (ئە) ئەنۋىرۋللا ، ئەنۋىرۋل

ئەنۋەردىن (ئە)

ئەنۋىرۋل

ئەنۋىرۋللا

يارەمچىلەر ، ھەمايىچىلەر (مەدىنە مۇسۇلمانلىرى ئورتاق ھالدا شۇنداق ئاتالغان ، چۈنكى ئەينى چاغدا ئۇلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا يارەم بەرگەن)

دىننىڭ يارەمچىلىرى («ئەنسار» غا قارالا)

يارەمم قىلغۇچى ، ھمايە قىلغۇچى ؛ غەلىبە قىلغۇچى («ئەنسەرۋللا» غا قارالا)

ئاللانى ھمايە قىلغۇچى ؛ ئاللا بەك نۇسرەت بەرگۈچى ، ئاللا ئەڭ يارەم قىلغۇچى ، ئاللا تەرەپتە تۇرغۇچى

دىننىڭ ھمايىچىسى ؛ دىننىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرگۈچى («ئەنسەر» گە قارالا)

(«ئەنسەرۋللا» غا قارالا)

(«ئەنسەردىن» گە قارالا)

(1) ئەڭ پاك ، ئەڭ پاكىز ، (2) بەخت قۇشى ، (3) شۇڭقار

مېنىڭ بەخت قۇشۇم

بەك غەزەپلىنىڭ ، ھەممىدىن ئاچچىقى يامان

دىننىڭ غەزەپلىك كىشىسى

پاك ، پاكىز ، ساپ

ئۇزۇمچى

ھەممىدىن نۇرلۇق ، بەك نۇرلۇق

ئەنۋەر : ئىسمى ، باي : سۈپىتى

ئاللانىڭ نۇرلۇق كىشىسى

دىننىڭ نۇرلۇق كىشىسى («ئەنۋەرۋللا» غا قارالا)

(«ئەنۋەرۋللا» غا قارالا)

① «ئەنسار» ئايالارغىمۇ قويۇلىدۇ . ئۇنىڭ ئۆزگىرىشى بولغان «ئەنسارخان» پۈتۈنلەي ئايالارغا قويۇلىدۇ .

② ئەسلىسى «ئەنقيائ» .

ئەنس (ئە) ئىنىس

ئەھەد (ئە) ئەھەت ، ئەخەت ، ئەختىم ، ئەختەجان

ئەھەدباقى (ئە) ئەختەباقى

ئەھەدۇللا (ئە) ئەختۇللا ، ئەھمدۇللا ، ئەختۇللا ، ئەھمدۇل ، ئەختۇل

ئەھەدىار (ئەپ) ئەختەيار

ئەھدى (ئە)

ئەھرار (ئە)

ئەھرام (ئە)

ئەھزاب (ئە) ئەھزاپ

ئەھزەم (ئە) ئەخزەم

ئەھسەن (ئە) ئەخسەن

ئەھقاپ (ئە) ئەقاپ

ئەھكام (ئە)

ئەھلام (ئە) ئەلام ، ئەلامجان ، ئەھلامجان

ئەھلىدىن (ئە) ئەخلىدىن

ئەھمەد (ئە) ئەخمەت ، ئەمەت ، ئەمەق ، ئەمەك

ئىللىق ، خۇشخۇي ، مېھرىبان ، يېقىملىق ، مۇلايىم ، ياۋاش ؛ دوست ، ئۇلپەت ؛ سۆيۈملۈك ، گۈزەل

بىر ، يالغۇز ، يەككە ، يېگانە (بۇ يەردە ئاللانى كۆرسىتىدۇ)

ئەھەد : ئىسمى ، باقى : سۈپىتى

ئاللانىڭ يېگانە كىشىسى

بىر ئاللا يار بولغۇچى ؛ بىر ئاللانى دوست تۇتقۇچى

كېلىشىم ، توختام ، ۋەدە

ئەركىن ، مۇستەقىل ؛ ھەقىقىي ، ساپ

مىسىردىكى ئېھرامىلار

جامائەت ، گۈرۇھ ، كۆپچىلىك ؛ («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)

ئەڭ ئەقىللىق

ئەڭ ياخشى ؛ ئەڭ چىرايلىق ، ھەممىدىن ياخشى

ئەگرى - بۈگرى ھەم ئۇزۇن كەتكەن قۇم دۆڭلىرى («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)

دىنىي ھۆكۈملەر ، قائىدىلەر

(1) تاقەتلىك ، كەڭ قورساق ، (2) ياشلىق باھار

دىن ئەھلى ، دىن تەرەپتە تۇرغۇچىلار ، دىنى بارلار ، دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچىلار

ئەڭ مەدھىيەلىگۈچى ، بەك ماختىغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

ئەھمەدئالىي (ئە) ئەمەتئالى ، ئەمدالى ، ئەمتالى — ئەھمەد : ئىسمى ، ئالىي : سۈپەتى

ئەھمەدباقى (ئە) ئەخمەتباقى ، ئەمەتباقى — ئەھمەد : ئىسمى ، باقى : قوشۇمچىسى

ئەھمەدتوختى (ئەئۇ) ئەخمەتتوختى ، ئەمەتتوختى — ئەھمەد : ئىسمى ، توختى : قوشۇمچىسى

ئەھمەددىن① (ئە) ئەھمىدىن — دىننىڭ بەك ماختىغۇچىسى

ئەھمەدزىيا (ئە) ئەمەتزىيا — ئەھمەد : ئىسمى ، زىيا : سۈپەتى

ئەھمەدشاھ (ئەپ) ئەخمەتشا ، ئەمەتشا — ئەھمەد : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى

ئەھمەدقۇل (ئەئۇ) ئەخمەتقۇل ، ئەمەتقۇل — ئەھمەد : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قۇللۇق قىلغۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

ئەھمەدنىياز (ئەپ) ئەخمەتنىياز ، ئەمەتنىياز — ئەھمەد : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى (بۇ ئىسمىدىمۇ «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بەخشەندە قىلىنغان» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)

ئەھمەر (ئە) ئەخمەر — قىزىل ، قىزىل رەڭ

ئەھمىدۇللا② (ئە) ئەخمىتۇللا ، ئەخمەتۇل ، ئەمىتۇللا ، ئەمتۇل ، ئەمتىللا ، ئەمتۇل ، ئەمتىل — ئاللانى بەك ماختىغۇچى

ئەھمىدىن — («ئەھمەددىن» گە قارالسۇن)

ئەھۇەر (ئە) ئەخۇەر ، ئەۋەر — كۆزىنىڭ ئاق - قارىسى ئېنىق كىشى

ئەھىدۇل — («ئەھەدۇللا» غا قارالسۇن)

ئەھىدۇللا — («ئەھەدۇللا» غا قارالسۇن)

ئەئۇز (ئە) ئەۋۇز ، ئەۋۇزجان — پاناھلىق تىلەيمەن ، ئىلتىجا قىلىمەن

ئەۋەر — («ئەھۇەر» گە قارالسۇن)

ئەۋەل — («ئەۋۇەل» گە قارالسۇن)

① «ئەھمەددىن» ئېھتىمال «ئەھمەدىن» بولۇشىمۇ مۇمكىن ، بۇ ھالدا «ئەھمەد» نىڭ ئاخىرى قوش زىرلىق كەلگەن بولىدۇ .
② ئەسلىسى «ئەھمەدۇللا» .

ئەۋەلجان — («ئەۋۇەل» گە قارالسۇن)

ئەۋەر (ئە) — بەك كۆپ ، بەك تولۇق

ئەۋجەدۇللا (ئە) ئەۋجىدۇللا ، ئەۋجەدۇل — ئاللا مەۋجۇت قىلغان ، ئاللا بار قىلغان

ئەۋرا (ئە) — (1) يەكچەشمە (بىر كۆزلۈك) ؛ (2) روشەن كۆرۈنمەك ؛ كۆرسەتمەك

ئەۋزەل — («ئەپزەل» گە قارالسۇن)

ئەۋزەلخوجا — («ئەپزەلخوجا» غا قارالسۇن)

ئەۋزىدىن① (ئە) ئەۋسىدىن ، ئەۋسى — دىننىڭ ئېھتىياجى ، دىننىڭ زۆرۈرىيىتى

ئەۋزۇل — («ئەۋزۇللا» غا قارالسۇن)

ئەۋزۇللا (ئە) ئەۋزۇل ، ھېۋىزۇل ، ھېۋىزۇللا — (1) ئاللانىڭ ئەبەدىيلىكى ، (2) ئاللاغا ئىلتىجا قىلماق

ئەۋسەت (ئە) — ئوتتۇرا ؛ ئوتتۇرا ھال

ئەۋسى (ئە) — (1) قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى . مەنسى : بۆرە (2) «ئەۋزىدىن» گە قارالسۇن

ئەۋسىدىن — («ئەۋزىدىن» گە قارالسۇن)

ئەۋلا (ئە) ئەۋلاجان ، ئەۋلاخان — ئەڭ مۇۋاپىق ، ئەڭ ياخشى

ئەۋلائاخۇن (ئەئۇ) ئەۋلاخۇن — ئەۋلا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

ئەۋلاجان — («ئەۋلا» غا قارالسۇن)

ئەۋلاخۇن — («ئەۋلائاخۇن» غا قارالسۇن)

ئەۋۇەل (ئە) ئەۋەل ، ئەۋەلجان — بىرىنچى ، تۇنجى ، ئەڭ ئاۋۋالقى ، ئالدىنقى ، ئەڭ ئالدىنقىسى ، ئەڭ مۇھىمى ، باشتىكىسى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى . ئەگەر بۇ ئىسىم «ال» بىلەن كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ)

ئەۋۇام (ئە) — سۇ ئۆزگۈچى

ئەۋۇز — («ئەئۇز» غا قارالسۇن)

ئەۋۇزجان — («ئەئۇز» غا قارالسۇن)

ئەۋىت — («ئەبىد» كە قارالسۇن)

ئەۋىدۇللا — («ئەبىدۇللا» غا قارالسۇن)

① «ئەۋزىدىن» مۇ «ئەۋسىدىن ، ئەۋسى» گە ئۆزگىرىدۇ .

ئەۋىر		(«ئەبىر» گە قارالسۇن)
ئەۋىن	(ئە)	ھەمكارلاشقۇچى ، يارەمچى
ئەۋىندىن	(ئە)	دىننىڭ يارەمچىسى
ئەيبۇ		(«ئەيىۋب» قا قارالسۇن)
ئەيتۇق		(«ئېيد» گە قارالسۇن)
ئەيسا		(«ئېيسا» غا قارالسۇن)
ئەيساق		(«ئېيسا» غا قارالسۇن)
ئەيسەر	(ئە)	بايلىقى تۇرمۇش كەچۈرگۈچى ، گۈللەپ ياشنىغۇچى ؛ ئەڭ ئاسان
ئەيسەرۇللا	(ئە)	ئالالا بايلىقى تۇرمۇش ئاتا قىلغۇچى
ئەيسەردىن	(ئە)	دىننىڭ گۈللەپ - ياشنىتقۇچىسى
ئەيسىراخۇن		(«ئېيسائاخۇن» غا قارالسۇن)
ئەيمەن	(ئە)	ئوڭ
ئەينەر		(«ئەينۇلزەپەر» گە قارالسۇن)
ئەينەل		(«ئەينۇلىيەقىن» گە قارالسۇن)
ئەينۇل		(«ئەينۇلىيەقىن» گە قارالسۇن)
ئەينۇلزەپەر	(ئە)	ئەينەلزەپەر ، ئەينەزەپەر ، ئەينەر
ئەينۇلھايات①	(ئە)	غەلىبە نۇرى ، غەلىبە سىمۋولى ، غەلىبە ھەقىقىتى
ئەينۇلىيەقىن	(ئە)	ھاياتلىق بۇلىقى ؛ ھاياتلىق ھەقىقىتى
ئەينى	(ئە)	ھەقىقەت نۇرى ، ھەقىقەت بۇلىقى
ئەينجاھان②	(ئەپ)	كۆز ؛ بۇلاق ؛ كۆزگە خاس جاھانىنىڭ كۆزى ؛ جاھانىنىڭ ھەقىقىتى
ئەينىدىن③	(ئە)	دىننىڭ كۆزى ؛ دىننىڭ ھەقىقىتى
ئەينىزەپەر		(«ئەينۇلزەپەر» گە قارالسۇن)
ئەينىكامال	(ئە)	ھەقىقىي كامالەت ، كامالەت نۇرى
ئەينىيەقىن		(«ئەينۇلىيەقىن» گە قارالسۇن)
ئەييام④	(ئە)	(1) كۈنلەر ، (2) ئايەم كۈنلىرى ، ئايەمخان ، ئايەمگۈل تۇغۇلغان
ئەييامىدىن	(ئە)	دىن بايرىمى ، ئاخىرەت كۈنى

①②③ ئەسلىسى «ئەينۇلھەيات ، ئەينىجەھان ، ئەينۇددىن» .
④ «ئەييام» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئايالارغا قويۇلىدۇ .

ئەيىۋب	(ئى)	ئايۇپ ، ئەيۇپ ، ئۇيۇپ ، ئەيبۇ	ئەيىۋب پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى ، مەنىسى : سەۋرچان
		ئايالالار ئۈچۈن	
ئاتلىشى		ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئەبرئە	(ئە)	ئەبرىھە ، ئەبرىيە ، ئەبرىخە ، ئەپرىخە	گۈناھسىز ، پاك
ئەبرە	(ئە)	ئەبىگۈل ، ئەۋزە ، ئەپىرە	«ئەبىر» بىلەن ئوخشاش
ئەبلە	(ئە)		ئايال راھىب
ئەبىيەم			(«ئەربىئە» گە قارالسۇن)
ئەپرىخە			(«ئەبرئە» گە قارالسۇن)
ئەپرۇز	(پ)	ئەپرۇزەم ، ئەپرۇزىخان	كۆكۈلگە ئوت ياققۇچى
ئەپزەلئاي	(ئەئۇ)	ئەۋزەلئاي	ئىنتايىن ياخشى قىز
ئەپزەلقىز	(ئەئۇ)	ئەۋزەلقىز	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەپزەلخان	(ئەئۇ)	ئەۋزەلخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەپزەلگۈل	(ئەپ)	ئەۋزەلگۈل	ئايالالارنىڭ ئەڭ ياخشىسى
ئەپزەلنىسا	(ئە)	ئەۋزەلنىسا	ئىمتىياز ، ئۈستۈنلۈك ، ئالاھىدىلىك ، ئېتىبار
ئەپزەلىيە	(ئە)		بوشلۇق ، كەڭلىك
ئەپزىيە	(ئە)		بەك ئەقىللىق
ئەپھىمە	(ئە)	ئەپىمە	پاك ، ئىپپەتلىك ، نومۇسچان ، ئەخلاقلىق
ئەپىپە	(ئە)		(«ئەبىرە» گە قارالسۇن)
ئەپىرە			(«ئەپھىمە» گە قارالسۇن)
ئەپىمە			بەك خۇشال ؛ خۇشال قىلغۇچى
ئەتربە	(ئە)		ئەترى : ئىسمى ، خان : قوشۇمچىسى («ئەترى» نىڭ مەنىسى : پۇراقلىق)
ئەتربخان	(ئەئۇ)		خۇش پۇراقلىق
ئەتربىيە	(ئە)		(«ئەتقىيا» غا قارالسۇن)
ئەتقىيە			ئەتلەستەك چىرايلىق قىز ، ئەتۇار قىز
ئەتلەسئاي	(ئۇ)		

ئەتلەسخان	(ئۇ)		ئەتلەستەك چىرايلىق ئايال ، ئەتىۋار ئايال
ئەتۇپە	(ئە)		ياخشى نىيەت ، چىن كۆڭۈل
ئەتىپە	(ئە)		«ئەتىپ» كە ئوخشاش
ئەتىرە	(ئە)	ئەتىرەم	«ئەتتار» غا ئوخشاش
ئەتىرگۈل	(ئەپ)		خۇش پۇراق گۈل ؛ ئەتىرگۈلدەك قىز
ئەتىرىيە	(ئە)	ئەتىرىيە	خۇش پۇراققا خاس
ئەتىگۈل			(«ئاتىكە» كە قارالسۇن)
ئەتىۋاخان			(«ئېتىبارخان» غا قارالسۇن)
ئەتىۋار			(«ئېتىبار» غا قارالسۇن)
ئەتىۋارخان			(«ئېتىبارخان» غا قارالسۇن)
ئەتىۋارگۈل			(«ئېتىبارگۈل» گە قارالسۇن)
ئەتىۋاگۈل			(«ئېتىبارگۈل» گە قارالسۇن)
ئەتىيىە	(ئە)	ئەتىيە	ھەدىيە ، سوۋغات
ئەجبىنە	(ئە)		ماڭلاي ، پېشانە
ئەجمەلنىسا	(ئە)		ئايالالارنىڭ چىرايلىقى ، ئەڭ گۈزەل ئايال
ئەجىبە	(ئە)	ئەجىپە	مۆجىزە ، ئاجايىپ ئىش
ئەجىرگۈل	(ئەپ)		ئەجىر : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («ئەجىر» نىڭ مەنىسى : خىزمەتچى ، خادىم ؛ مېھنەت)
ئەختەرئاي	(پئۇ)		يۇلتۇز كەبى قىز
ئەختەربىبى	(پ)	ئەختەربۇۋى	يۇلتۇز كەبى خېنىم
ئەختەرخان	(پئۇ)	ئەختىرەم	يۇلتۇزدەك ئايال
ئەختەرقىز	(پئۇ)		«ئەختەرئاي» بىلەن ئوخشاش
ئەختەرگۈل	(پ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەختەرنىسا	(پئە)		ئايالالارنىڭ يۇلتۇزى
ئەختەمخان	(ئەئۇ)		ئاخىرقى ئايال ، ئاخىرقى قىز پەرزەنت
ئەختەمنىسا	(ئە)		ئاخىرقى قىز («ئەختەرخان» غا قارالسۇن)
ئەختىرەم			(«ئەھزىمە» گە قارالسۇن)
ئەخزىمە			ئەخلەت : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئەخلەتخان	(ئۇ)		(«ئىقلىمئاي» غا قارالسۇن)
ئەخلىماي			(«ئەھلىيە» گە قارالسۇن)
ئەخلىيە			پەيشەنبە كۈنى (تۇغۇلغان)
ئەخمىسە	(ئە)		ئەدەپلىك ، ئەخلاقلىق ، مەدەنىيەتلىك ، تەربىيە كۆرگەن (قىز)
ئەدەبىيە	(ئە)	ئەدىبىيە	

ئەدۇنيە	(ئە)		شىپالىق دورىلار
ئەدىبە	(ئە)	ئەدىپە	«ئەدىب» بىلەن ئوخشاش
ئەدىبىيە			(«ئەدەبىيە» گە قارالسۇن)
ئەدىپە			(«ئەدىبە» گە قارالسۇن)
ئەدىلە	(ئە)	ھەدىلە ، ھىدىلە	ئادىللىق ؛ ئادىل ئايال
ئەدىنە	(ئە)	ئەدىنەم ، ئەدىنىخان	مەڭگۈ ئۆزگەرمەس ، سولماس باھار
ئەرابەت			(«ئەررابەت» كە قارالسۇن)
ئەرابەتگۈل			(«ئەررابەتگۈل» گە قارالسۇن)
ئەرەم①	(ئە)	ئىرەم ، ھەرەم	(1) جەننەت ، باغ ، (2) «ئەھرەم» گە قارالسۇن
ئەرەمبىبى	(ئەپ)	ئىرەمبۇۋى ، ئىرانبو	جەننەت خېنىمى
ئەرەمخان	(ئەئۇ)	ئىرەمخان ، ھەرەمخان	ئەرەم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئەرەمگۈل	(ئەپ)	ھەرەمگۈل ، ئەرەمگۈل	جەننەت قىزى
ئەرەمسما②	(ئە)	ئىرەمسما ، ھەرەمسما ، ئەرەمسما ، ھەرەمسماخان	جەننەت بەلگىسى ؛ جەننەت كەبى
ئەرەمنىسا	(ئە)	ئىرەمنىسا ، ھەرەمنىسا	ئايالالارنىڭ جەننىتى
ئەرەمنىساخان	(ئەئۇ)	ئىرەمنىساخان ، ھەرەمنىساخان	ئەرەمنىسا : ئىسمى ، خان : قوشۇمچىسى
ئەرەمنىساگۈل	(ئەپ)	ئىرەمنىساگۈل ، ھەرەمنىساگۈل	ئەرەمنىسا : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
ئەرەنگۈل	(ئۇپ)	ئۇرەنگۈل	ئەرلەرچە ، ئەركەكلەرچە ، جاسارەتلىك قىز
ئەربىئە	(ئە)	ئەربىيە ، ئەربىيەم ، ئەبىيەم	باھار
ئەرخان	(ئۇ)	ئىرخان	ئەر ئورنىدىكى قابىل ئايال

① «ئەرەم» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ ۋە «ئىرەم» دېگەن تەلەپپۇزى كۆپرەك قوللىنىلىدۇ . بۇ ئىسىم يەنە «ئەھرەم» نىڭ ئۆزگىرىشىگە ئوخشىشىپ كېتىدۇ .
② ئەسلىسى «ئەرەمسىما» .

ئەردەمئاي	(ئۇ)		پەزىلەتلىك ، ئەخلاقلىق قىز
ئەردەمگۈل	(ئۇپ)		ئەردەم : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
ئەررابەت	(ئە)	ئارابەت ، ئەرابەت	تەربىيەچى ، تايانچى ، ئىشەنچلىك كاپالەتچى
ئەررابەتگۈل	(ئەپ)	ئارابەتگۈل ، ئەرابەتگۈل	ئىشەنچلىك قىز
ئەرزىيا①	(ئە)	ئەرسىيە	خۇشال ھالەت
ئەرسما②	(ئۇئە)	ئەرسمان ، ئەرسمانخان ، ئەرسماخان ، ئەرسماگۈل ، ئەرسمانگۈل	ئەر كەبى ئايال ، يىگىتتەك ئايال
ئەرسىيە			(«ئەرزىيا» غا قارالسۇن)
ئەرشەم			(«ئەرش» كە قارالسۇن)
ئەرشگۈل	(ئەپ)	ئەرشگۈل	ئەرش : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
ئەرشىنسا	(ئە)	ئەرشىنسا	ئايالالارنىڭ تەختى
ئەركىنئاي	(ئۇ)	ئەركىناي	ئەركىن قىز ، خۇشال قىز ؛ ئەركىن ئايال
ئەركىنپاشا	(ئۇپ)		ئەركىن : ئىسمى ، پاشا : سۈپىتى («ئەركىنىنسا» غا قارالسۇن)
ئەركىنسا			
ئەركىنقىز	(ئۇ)		ئەركىن : ئىسمى ، قىز : سۈپىتى
ئەركىنگۈل	(ئۇپ)		ئەركىن : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
ئەركىنىنسا	(ئۇئە)	ئەركىنسا	«ئەركىنئاي» غا ئوخشاش
ئەرنسا	(ئۇئە)		ئەركەبى ئايال ، ئەر ئورنىدىكى ئايال
ئەرنساخان	(ئۇئەئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەرۇسە	(ئە)		ساھىبجامال ، گۈزەل
ئەربە	(ئە)		ماھىر ، ئەپچىل ، ئەقىللىق («ئەزەمنىسا» غا قارالسۇن)
ئەزەمسا			
ئەزەمگۈل③	(ئەپ)		ھەممىدىن ئۈلۈغ (قىز)
ئەزەمنىسا④	(ئە)	ئەزەمسا	ھەممىدىن ئۈلۈغ ئايال
ئەزرا⑤	(ئە)	ھۆزرا ، ھەزرا ، ئۇزرا ، خۇزرا ، خۇزرام ، ھۆزراخان ، ھەزراخان	بۇ ، مەريەم ئانىنىڭ سۈپىتى ، مەنسى : پاك قىز ، كىچىك ، سەبىي قىز

① ② ③ ④ ئەسلىسى «ئەرزىياۋ ، ئەرسىيما ، ئەئزەمگۈل ، ئەئزەمنىسا» .
⑤ «ئەزرا» بولسا «ئۇزرا» دەپمۇ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ . ئۇنىڭ ئۆزگىرىشى بولغان «خۇزرام» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ . بۇ چاغدا ئۇنىڭ مەنسى «پاك ئوغۇل» دېگەنلىك بولىدۇ . بۇ ئىسىمنىڭ يۇقىرىقىلاردىن باشقا ، يەنە «ھۇزرا ، ھۇزراخان ، گۈزەرە ، ئۇزرا» دېگەندەك ئۆزگىرىشلىرىمۇ بار .

ئەزرابىبى	(ئەپ)	ھۆزرابۇۋى ، ھەزرابۇۋى ، ئۇزرابۇۋى ، ئۇزرابۇۋى	مەريەم ئانىدەك خېنىم ، پاك خېنىم
ئەززە	(ئە)	ئەززەم ، ئەززىخان ، ئەززەمخان ، ئەززىگۈل ، ھەززىگۈل	ئىززەتلىك ، ئەزىز ؛ قەدىرلىك بولدى
ئەزنە			(«ئازىنە» گە قارالسۇن)
ئەزنەم			(«ئازىنە» گە قارالسۇن)
ئەزنىگۈل			(«ئازىنە» گە قارالسۇن)
ئەزىزئاي	(ئەئۇ)	ئەزىزاي ، ئېزىزاي	«ئەزىزئاي» غا ئوخشاش
ئەزىزگۈل	(ئەپ)	ئېزىزگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەزىزنىسا	(ئە)	ئېزىزنىسا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەزىزە①	(ئە)	ئەزىزەم ، ئېزىزەم	«ئەزىز» گە ئوخشاش
ئەزىزئاي②	(ئەئۇ)	ھېزىزئاي ، ھېزىزاي	ئەزىز قىز ، ئەزىز ئايال
ئەزىزگۈل	(ئەپ)	ھەززىگۈل ، ھېزىزگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەزىمە	(ئە)	ئايىزىمە ، ھەزىمە ، ھەزىمەم ، ئەزىمەم	(1) ئارزۇ ، ئارمان ، نىيەت ، (2) ئۈلۈغلۇق ، ئەزىمەتلىك ، بويوكلوك ، باتۇرلۇق ، پەخىرلەنىش ، ھەيۋەت ؛ ئۈلۈغ ئايال («ئەزىم» بىلەن ئوخشاش) ، (3) ئەپسۇن ، جادۇ ، سېھىر
ئەزىمگۈل	(ئەپ)	ئايىزىمگۈل ، ھەزىمگۈل ، ھېزىمگۈل	ئەزىم : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («ئەزىم» نىڭ مەنسى : ئۈلۈغ ، كاتتا ، مەشھۇر ، پەخىرلىك)
ئەزىمنىسا③	(ئە)	ئايىزىمنىسا ، ئايىزىمسا ، ئەزىنىسا	ئايالالارنىڭ كاتتىسى ، مەشھۇر ئايال
ئەسالەت	(ئە)	ئاسالەت	توغرا قاراش ، توغرا ھۆكۈم قىلىش ؛ گۈزەل ، ئۆتكۈر
ئەسەل④	(ئە)	ھەسەل ، ھەسەلخان ، ھەسەلقىز ، ھەسەلگۈل ، ھەسگۈل	ھەسەل ھەرىسىدىن ئېلىنىدىغان بىر خىل تاتلىق ئىچىملىك

① «ئەزىزە» نىڭ يەنە «ئېزىزە ، ئېزىزىخان ، ئېزىزىگۈل ، ئېززىخان ، ئېززىگۈل ، ئەززىگۈل ، ھەززىگۈل ، ھەززىخان ، ھەززىخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار ۋە ئۇنىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرى «ئەززە» ۋە «ھەززى» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى بىلەن ئارىلىشىپ كېتىدۇ . شۇنىڭ بىلەن بۇ ئىسىملاردا مۇرەككەپ تەۋەلىك كېلىپ چىقىدۇ .
② «ئەزىزئاي» بىلەن «ئەزىزئاي» ئوخشاش مەنىلىك ھەم ئۆزگىرىشلىرى ئوخشايدۇ .
③ «ئەزىمنىسا» بىلەن «ئايىئەزىمنىسا» ئوخشاشلا «ئايىزىمنىسا» غا ئۆزگىرىدۇ .
④ «ئەسەل» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ ، ئەمما ئۆزگىرىشلىرى ئايالالارغا خاستۇر .

ئەسپەرخان	(ئەئۇ)		«ئەسپەر» گە ئوخشاش
ئەسراخان			(«ئەسرارخان» غا قارالسۇن)
ئەسرارە	(ئە)		«ئەسرار» بىلەن ئوخشاش («ئەسرار» غا مۇئەننەسلىك بەلگىسى «ئە» قوشۇلۇپ، ئۆزلەشتۈرۈلگەن)
ئەسرارخان	(ئەئۇ)	ئەسراخان	«ئەسرار» بىلەن ئوخشاش
ئەسرىيە	(ئە)		زامانىۋى، زامانىۋىلىق، زامانغا لايىق، ئەسىرگە ماس
ئەسلاخان	(ئەئۇ)	ئەسلەمخان، ئەسلمخان	ئەسلا: ئىسمى، خان: سۈپەتتى («ئەسلا» نىڭ مەنىسى: ئەسلىي، ئەڭ بۇرۇن)
ئەسلىخان			(«ئەسلاخان» ياكى «ئەسلىگۈل» گە قارالسۇن)
ئەسلىگۈل	(ئەپ)	ئەسلىخان	ئەسلىدىن، تېگى - تەكتىدىن گۈل كەبى قىز
ئەسما	(ئە)	ئەسمە	(«ئەرلەر ئۇچۇن» گە قارالسۇن)
ئەسمار	(ئە)	ئاسمار	يۇقىرىقىغا ئوخشاش («ئەرلەر ئۇچۇن» گە قارالسۇن)
ئەسمارە	(ئە)	ئەسمارەم، ئاسمارە، ئاسمارەم	«ئەسمار» بىلەن ئوخشاش («ئەسمار» غا مۇئەننەسلىك بەلگىسى «ئە» قوشۇلۇپ، ئۆزلەشتۈرۈلگەن ئىسىم. مەنىسى: مېۋىلەر)
ئەسمارگۈل			(«ئەسمارىگۈل» گە قارالسۇن)
ئەسمارىخان	(ئەئۇ)	ئاسمارىخان، ئاسمارخان، ئەسمارخان	ئەسمارە: ئىسمى، خان: سۈپەتتى
ئەسمارىگۈل	(ئەپ)	ئاسمارىگۈل، ئەسمارگۈل، ئاسمارگۈل	ئەسمارە: ئىسمى، گۈل: سۈپەتتى (بۇ يەردە «كۆپ مېۋە بېرىدىغان، كۆپ باللىق بولىدىغان قىز» دېگەن مەنىنى بېرىشى مۇمكىن)
ئەسمە			(«ئەسما» غا قارالسۇن)
ئەسمەن	(ئە)	ئەسمەنقىز، ئەسمەنگۈل	(1) قايماق، سېرىقماي؛ (2) ئەڭ قىممەتلىك

ئەسمىرە	(ئە)		ئەڭ كۆپ مېۋە بەرگۈچى («ئەسمىنە» گە قارالسۇن)
ئەسمىقىز			(«ئەسمىنە» گە قارالسۇن)
ئەسمىگۈل			(«ئەسمىنە» گە قارالسۇن)
ئەسمىنە	(ئە)	ئەسمەقىز، ئەسمىگۈل	بەك قىممەتلىك، باھاسى ئۇستۇن
ئەسمىيە	(ئە)		ئاسمانلار
ئەسنىيە	(ئە)		مەدھىيە
ئەسۇدە	(ئە)	ئەسۇدەم	قارا كىيىم، قارا؛ زور كۆپ سانلىق
ئەسىبە	(ئە)	ئەسپە	قاتتىق ئىسسىق؛ جاپا - مۇشەققەت
ئەسىرا	(ئە)	ئاسىرا	سولغاي قىز (سول قولىنىڭ ئىشلىتىدىغان قىز)
ئەسىلە	(ئە)	ئەسلە، ئەسلەم	ئېسىل نەسەبلىك قىز
ئەشرە①	(ئە)	ئەشرەم، ئەشىرەم، ئەشىرە، ئەشرىخان، ئەشرەمخان	ئونىنچى قىز، قىزنىڭ ئونىنچىسى («ئاشىرە» گە ئوخشاش)
ئەشرەپخان	(ئەئۇ)		«ئەشرەپ» بىلەن ئوخشاش
ئەشرەپگۈل	(ئەپ)		«ئەشرەپ» بىلەن ئوخشاش
ئەشرەم			(«ئەشرە» گە قارالسۇن)
ئەشرەمخان			(«ئەشرە» گە قارالسۇن)
ئەشرىبانۇ	(ئەپ)	ئەشرىبان	ئونىنچى خېنىم
ئەشرىخان			(«ئەشرە» گە قارالسۇن)
ئەشمگۈل	(ئەپ)		ئۇمىدلىك قىز؛ ئەشمىنىڭ قىزى
ئەشۇرا	(ئە)	ئەشۇراخان	«ئاشۇرا» بىلەن ئوخشاش
ئەشۇبان			(«ئائىشىبانۇ» غا قارالسۇن)
ئەشۇراخان			(«ئەشۇرا» غا قارالسۇن)
ئەشىرە②	(ئە)	ئەشىرەم	(1) قەبىلە؛ (2) «ئەشرە» نىڭ ئۆزگىرىشى
ئەقرىبە	(ئە)		غىلاپ، قىلىچ ياكى خەنجەر غىلىپى
ئەقلىيە	(ئە)		ئەقىل كۈچىگە، زېھىنگە، مەنۇيىلىككە خاس؛ ئەقىل بىلەن قىلىنىدىغان ئىش ۋە سۆزلەر؛ ئەقىللىق

①② «ئەشرە» بىلەن «ئەشىرە» نىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ.

ئەقبە	(ئە) ئەقبەم ، ھەقبە ، ھەقبەم ، ھېقبە ، ھىقبە ، ھىقبەم	«ئەقب» بىلەن ئوخشاش
ئەقدە①	(ئە) ئەقدەم ، ھەقدە ، ھەقدەم ، ئەقدىخان	ئىشەنچ باغلىماق ، ئىتىقاد قىلماق
ئەقرە	(ئە)	ناخشا ئاۋازى ، قىرائەت ئاۋازى
ئەقلاي		(«ئەقلىئاي» غا قارالسۇن)
ئەقلە②	(ئە) ھەقلە ، ھەقلىخان ، ھەقلىخان ، ئەقلەخان ، ئەقلىخان	(1) خانىم ، خېنىم ، ئايال ، (2) ئەقىللىق قىز
ئەقلىخان	(ئەئۇ) ھېقىلىخان ، ھەقلىخان ، ھىقلەخان	ئەقىل : ئىسمى ، خان : سۆپىتى (بۇ يەردە «ئەقىللىق ئايال» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئەقلىئاي	(ئەئۇ) ئەقلاي	ئەقىللىق قىز («ئەقلە» گە قارالسۇن)
ئەقلىخان		
ئەكمىلە	(ئە)	تولۇق ، پۈتۈن ، مۇكەممەل ، بەك كامىل قىز
ئەلاخان③	(ئەئۇ)	ئۇستۇن ئورۇندىكى ئايال
ئەلاقىز④	(ئەئۇ)	ئۇستۇن ئورۇندىكى قىز
ئەلاگۈل⑤	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەلامخان		(«ئەھلامخان» غا قارالسۇن)
ئەلامقىز		(«ئەھلامقىز» غا قارالسۇن)
ئەلامگۈل		(«ئەھلامگۈل» گە قارالسۇن)
ئەلامنسا		(«ئەھلامنسا» غا قارالسۇن)
ئەلانۇر⑥	(ئە) ئالانۇر	«ئەلاقىز» بىلەن ئوخشاش
ئەلانسا⑦	(ئە)	«ئەلاخان» بىلەن ئوخشاش
ئەلايىم	(ئەئۇ)	مېڭىڭ ھەممىدىن ئۈستۇن قىزىم
ئەلەمگۈل⑧	(ئەپ)	ھەممىدىن بىلىملىك قىز
ئەلەمنسا⑨	(ئە)	ھەممىدىن بىلىملىك ئايال

① «ئەقدە» نىڭ «ھېقدە ، ھىقدەم ، ھېقدىخان ، ھەقدىخان ، ھەقدە ، ھىقدەم ، ھەقدىخان» دېگەنلەرگە ئوخشاش نۇرغۇن ئۆزگىرىشلىرى بار .
② «ئەقلە» مۇ «ئەقلىخان ، ھەقلىخان» لارغا ئۆزگىرىپ ، «ئەقلىخان» بىلەن ئوخشاش ئىسمغا ئايلىنىپ قالىدۇ .
③④⑤⑥⑦⑧⑨لارنىڭ ئەسلىسى «ئەئلاخان ، ئەئلاقىز ، ئەئلاگۈل ، ئەئلانۇر ، ئەئلانسا ، ئەئلەمگۈل ، ئەئلەمنسا» .

ئەلپىرە①	(ئە) ئەلپىرەم	چىشى چاشقان
ئەلپىيە	(ئە) ئەلپىيەم	مىڭ يىل ، مىڭ مىسرالىق شېئىر ؛ ياۋاش ، مەسۇم قىز
ئەلقۇتگۈل	(ئۇپ)	ئەلنىڭ بەخت نۇرى ؛ ئەلنىڭ بەختلىك قىزى
ئەلقۇتنۇر	(ئۇئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەلزەمىرە	(ئە) ئىلزىمىرە	قەلب ، دىل ، ۋىجدان
ئەلمائىدە②	(ئە) ئەلمايىت ، ئولمايىت	خىسلەتلىك داستىخان
ئەلمېھرى	(ئۇپ) ئالمىرە ، ئەلمىرە ، ئەلمىرەم	(1) ئەل سۆيەر ، (2) ئەل مۇھەببىتى ؛ ئەلنىڭ مېھرىبان قىزى
ئەلمېھرىگۈل	(ئۇپ) ئەلمىرىگۈل	«ئەلمېھرى» بىلەن ئوخشاش («ئەلمېھرى» گە قارالسۇن)
ئەلمىرە		(«ئەلمېھرىگۈل» گە قارالسۇن)
ئەلمىرىگۈل		
ئەلنۇر	(ئۇئە) ئەلنۇرخان	ئەلنىڭ قىزى
ئەلنىگار	(ئۇپ) ئىلنىگار	ئەلنى سۆيگەن ؛ ئەلنىڭ دوستى
ئەلىپە	(ئە) ئەلپەم	كۆنۈك ، ياۋاش ؛ دوست
ئەلمىنسا	(ئە) ھەلمىنسا ، ھېلمىنسا	بىلىملىك ئايال ، ھەممىنى بىلىدىغان ئايال
ئەلنۇر	(ئە)	ئەلنىڭ نۇرى ، ئەلنىڭ قىزى كەبى ئايال (بۇ يەردە چاھاريارلار-دىن ئەلنى ئۇلۇغلانغان)
ئەلىيە③	(ئە) ئالىيە ، ئالىيەم ، ئەلىيەم	يۈكسەك ، يۇقىرى ، ئۈستۈن
ئەلىيەمگۈل	(ئەئۇپ) ئالىيەمگۈل	مېڭىڭ يۈكسەك ئورۇندىكى قىزىم
ئەمەلىيە	(ئە) ئەمىلىيە	ھەرىكەت ، ئىش تەرتىپى ، ئەمەلىيەت ، جەريان
ئەمباراي		(«ئەنبەرئاي» غا قارالسۇن)
ئەمبەرخان		(«ئەنبەرخان» غا قارالسۇن)
ئەمبەرنسا		(«ئەنبەرنسا» غا قارالسۇن)
ئەممەنە	(ئە)	بىخەتەرلىككە كاپالەتلىك قىلماق
ئەمىرە	(ئە) ئىمىرە ، ئىمىرەم	مەلىكە ، ئايال ئەمىر

① ئەسلىسى «ئەلپىئرە» .
② «ئەلمائىدە» دىكى «ئەل» ئەرەبچىدىكى «ال» (ئەلىف لام) دۇر . بۇ ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
③ «ئەلىيە» بىلەن «ئالىيە» ئوخشاش مەنىلىك ھەم ئۆزگىرىشلىرىمۇ ئوخشاپ قالىدۇ ، شۇنىڭدەك ئەسلىي ئىسىمىمۇ بىر - بىرىگە ئۆزگىرىدۇ .

ئەمرنسا (ئە) ئىمرنسا ، ئىمر-نساخان ، ئىمرنسا-خان ، ئىمرنسا
ئايالالارنىڭ ئىچىدىكى مەلىكە ؛ ئايالالارنىڭ ئەمرى

ئەمرىئاي (ئەئۇ) ئەمراي ، ئەمراي
ئايەك مەلىكە ؛ مەلىكىدەك قىز

ئەمرىگۈل (ئەپ) ئىمرگۈل ، ئىمرگۈل
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەمىلە (ئە) ئىمىلە ، ئىمىلەم
«ئەمەل» گە ئوخشاش

ئەمەلىيە
(«ئەمەلىيە» گە قارالسۇن)

ئەممە (ئە)
ئومۇمىيۈزلۈك ، تولۇق

ئەمنە① (ئە) ئەمنەم
«ئەمەن» گە ئوخشاش

ئەمنىنسا (ئە) ئامىنسا
ئىشەنچلىك ئايال

ئەمنۇر
(«ئەمنىنۇر» غا قارالسۇن)

ئەمنىئاي (ئەئۇ) ئامىنىئاي
ئىشەنچلىك قىز

ئەمنىنۇر (ئە) ئەمنۇر
ئەمنە : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى

ئەمنىيە (ئە)
بىخەتەرلىك ، كاپالەت ، تىنچلىق ، خاتىرجەملىك

ئەنەسخان (ئەئۇ) ئەنەشخان
«ئەنەس» بىلەن ئوخشاش

ئەنەسقىز (ئەئۇ) ئەنەشقىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەنەسگۈل (ئەپ) ئەنەشگۈل
«ئەنەس» گە ئوخشاش

ئەنەلخان (ئەئۇ)
«ئەنەللا» بىلەن ئوخشاش

ئەنەلقىز (ئەئۇ)
«ئەنەللا» بىلەن ئوخشاش

ئەنەلگۈل (ئەپ)
«ئەنەللا» بىلەن ئوخشاش

ئەنبەرئاي (پئۇ) ئەنبەراي ، ئەمبەراي
«ئەنبەر» گە ئوخشاش

ئەنبەرخان② (پئۇ) ئەمبەرخان
«ئەنبەر» گە ئوخشاش

ئەنبەرقىز③ (پئۇ) ئەمبەرقىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەنبەرگۈل (پ) ئەمبەرگۈل
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەنبەرنسا (پئە) ئەمبەرنسا
«ئەنبەر» گە ئوخشاش (ئەنبەر : ئىسمى ، نسا : قوشۇمچىسى)

ئەنبىيە
(«ئەنبىيا» غا قارالسۇن)

① «ئەمنە» بىلەن «ئامىنە» بىر - بىرىگە ئۆزگىرىدۇ ، بولۇپمۇ «ئەمنە» نىڭ «ئامىنە» ۋە «ئىمنە» گە ئۆزگىرىشى كۆپ بولىدۇ ، ئەمما «ئامىنە» مۇ ئۆز ئالدىغا مەنە بىلدۈرىدۇ . «ئەمنە» نىڭ يەنە مۇنداق ئۆزگىرىشلىرى بار : «ئىمنە ، ئىمنىگۈل ، ئىمنىخان ، ئىمنىقىز ، ئىمخان ، ئىمقىز ، ئىمگۈل» .

②③ «ئەنبەرخان ، ئەنبەرقىز» قاتارلىق ئىسىملار «ئەمبەرخان ، ئەمبەرقىز» غا ئۆزگىرىش بىلەن بىللە ، ئۇلار بىر - بىرىگىمۇ ئۆزگىرىدۇ .

ئەنجۇرەم (پئۇ)
مېنىڭ ئەنجۇردەك شېرىن قىزىم

ئەنجۇرخان (پئۇ)
ئەنجۇردەك تاتلىق ، شېرىن ئايال

ئەندامئاي (پئۇ) ئەنداماي
بويى كېلىشكەن قىز

ئەندامگۈل (پ)
«ئەندامئاي» غا ئوخشاش

ئەنزەرخان (ئەئۇ)
«ئەنزەر» بىلەن ئوخشاش

ئەنزەرگۈل (ئەپ)
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەنسارە (ئە) ئەنسارەم ، ئەنسا① ، ئەنسە
«ئەنسار» بىلەن ئوخشاش

ئەنسارخان (ئەئۇ)
ئەنسار : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

ئەنسارىخان (ئەئۇ)
ئەنسارە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («ئەنسارە» گە قارالسۇن)

ئەنقەرە
تۈركىيەنىڭ پايتەخت شەھىرى

ئەنقىرە② (ئە)
يىلتىز ، تۈپ ، تۈپ يىلتىزى

ئەنۇرگۈل (ئەپ)
نۇرلۇق قىز («ئەنۇر» گە ئوخشاش)

ئەنىسە (ئە) ئىنىسە ، ئىنىسەم
«ئەنىس» كە ئوخشاش

ئەھدىنۇر (ئە)
ئەھدە قىلىنغان قىز ؛ كېلىشىلگەن قىز

ئەھدىنسا (ئە) ئەھدىنسا
ئەھدە قىلىنغان ئايال ؛ كېلىشىلگەن ئايال

ئەھرارە (ئە)
«ئەھرار» بىلەن ئوخشاش

ئەھرەم (ئە) ئەرەم ، ئەرەمخان
چەكلەنگەن ، توسۇلغان

ئەھرەمخان (ئەئۇ) ئەرەمخان
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەھرەمقىز (ئەئۇ) ئەرەمقىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەھرەمگۈل (ئەپ) ئەرەمگۈل
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەھزىمە (ئە) ئەخزىمە
زۇننار

ئەھسەنە (ئە)
«ئەھسەن» گە ئوخشاش

ئەھلامخان (ئەئۇ) ئەلامخان
«ئەھلام» غا ئوخشاش

ئەھلامقىز (ئەئۇ) ئەلامقىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەھلامگۈل (ئەپ) ئەلامگۈل
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەھلامنسا (ئە) ئەلامنسا
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ئەھلىيە (ئە) ئەخلىيە
(1) ئىقتىدار ، سالاھىيەت ؛ (2) ئايال

① «ئەنسا» ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
② «ئەنقەرە» بولسا «ئەنقىرە» گە ئۆزگەرگەن بولۇشى ئېھتىمال .

ئەھمەدىيە	(ئە)	ئەھمىدىيە	ئەھمەدكە خاس ، ئەھمەدىلەر گۈزۈھىدىن
ئەھمەرە	(ئە)		«ئەھمەر» بىلەن ئوخشاش
ئەۋەتخان			(«ئابادخان» غا قارالسۇن)
ئەۋەلخان			(«ئەۋۋەلخان» غا قارالسۇن)
ئەۋەلقىز			(«ئەۋۋەلقىز» غا قارالسۇن)
ئەۋەلگۈل			(«ئەۋۋەلگۈل» گە قارالسۇن)
ئەۋەلنىسا			(«ئەۋۋەلنىسا» غا قارالسۇن)
ئەۋزەلئاي			(«ئەپزەلئاي» غا قارالسۇن)
ئەۋزەلخان			(«ئەپزەلخان» غا قارالسۇن)
ئەۋزەلقىز			(«ئەپزەلقىز» غا قارالسۇن)
ئەۋزەلگۈل			(«ئەپزەلگۈل» گە قارالسۇن)
ئەۋزەلنىسا			(«ئەپزەلنىسا» غا قارالسۇن)
ئەۋسىمە	(ئە)		مىدال ، مىدالىئون
ئەۋلاخان	(ئەئو)		ئەۋلا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («ئەۋلا» غا قارالسۇن)
ئەۋلاقىز	(ئەئو)		ئەۋلا : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
ئەۋلاگۈل	(ئەپ)		ئەۋلا : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
ئەۋلانىسا	(ئە)		ئەۋلا : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
ئەۋۋەلخان	(ئەئو)	ئەۋەلخان	«ئەۋۋەل» گە ئوخشاش (بىرىنچى ئايال)
ئەۋۋەلقىز	(ئەئو)	ئەۋەلقىز	«ئەۋۋەل» گە ئوخشاش (بىرىنچى قىز)
ئەۋۋەلگۈل	(ئەپ)	ئەۋەلگۈل	«ئەۋۋەل» گە ئوخشاش (بىرىنچى قىز)
ئەۋۋەلنىسا	(ئە)	ئەۋەلنىسا	«ئەۋۋەلخان» غا ئوخشاش (بىرىنچى ئايال)
ئەۋنە	(ئە)		«ئەۋىن» بىلەن ئوخشاش
ئەيشەمخان			(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئەيشىبان			(«ئائىشىبانۇ» غا قارالسۇن)
ئەينىجامال①	(ئە)		گۈزەللىك بۇلىقى ؛ ھەقىقىي گۈزەل
ئەينىجاھان②	(ئەپ)		جاھانىنىڭ كۆزى

①② ئەسلىسى «ئەينىجەمال ، ئەينىجەھان» بولۇپ ، «ئەينىجاھان» بەزى ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

ئەينىخان	(ئەئو)	ئەين : ئىسمى ، خان : سۈپىتى (بۇ ئىسىمدىكى «ئەين» نىڭ مەنىسى : «بۇلاق ، كۆز ؛ ھەقىقىي» دېگەنلىك بولۇپ ، «خان» بىلەن قوشۇلغاندا ، «ئەينىجامال» بىلەن ئوخشاش مەنىدە كېلىدۇ)
ئەينىسا		(«ئائىنىسا» غا قارالسۇن)
ئەينىسەم		(«ئائىنىسا» غا قارالسۇن)
ئەينىسەمخان		(«ئائىنىسا» غا قارالسۇن)

ب

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
بابا	(ئۇ)	ئاتا
باباجان	(ئۇ)	ئاتىجان ، ئاتىنىڭ ئورنىدىكى ئوغۇل
باباخان	(ئۇ) بۇبىخان	بوۋايدەك ، چوڭ ئاتىدەك ئوغۇل
بابۇر	(ھ)	(1) ھايۋان ئىسمى (شىر) ، (2) بىر خىل ئۆسۈملۈك
باتۇ		(«باھادىر» غا قارالسۇن)
باتۇر		(«باھادىر» غا قارالسۇن)
باتۇش		(«باھادىر» غا قارالسۇن)
باتىر	(ئە)	ئۆتكۈر قىلىچ
باتىن	(ئە) بەتىن	مەخپىي ، ئىچكى ، يوشۇرۇن ، يوشۇرغۇچى (بۇ ئىسىم «ال» لىق كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، يالغۇز كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتىنى بىلدۈرىدۇ)
باخشى		(«باقشى» غا قارالسۇن)
بادامشاھ	(پ) بادامشا	بادام : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
بادۇك		(«باھائىدىن» گە قارالسۇن)
بادىخان		(«باھائىدىن» گە قارالسۇن)
بارات①	(ئە)	(1) بارات ئىبىدا تۇغۇلغان ، (2) گۈناھسىز ، گۈناھتىن قۇتۇلماق
باراتخان	(ئەئۇ)	بارات : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
باراتۇللا	(ئە) بارىتۇللا	ئاللانىڭ گۈناھسىز ، پاك كىشىسى
باراتتاي②	(ئەئۇ) بارىتاي③	بارات : ئىسمى ، تاي : سۈپىتى
باراجىم		(«باربھاجىم» غا قارالسۇن)
باراۋىدىن		(«بارائىدىن» گە قارالسۇن)

①②ئەسلىسى «بەرائەت ، بەرائەتتاي» .
③ «باراتتاي» مۇ «بارىتاي» غا ئۆزگىرىدۇ .

بارائىدىن①	(ئە)	باراۋىدىن ، پاراۋىدىن ، بۇراۋىدىن ، پىراۋىدىن	دىنىنىڭ گۈناھسىز ، پاك كىشىسى
بارئەبەد	(ئۇئە)		مەڭگۈ ياشايدۇ
بارخان	(ئۇ)		قۇم دۆۋىلىرى
باردى			(«بەردى» گە قارالسۇن)
بارسبەگ	(ئۇ)		يولۇاستەك باتۇر ئەر
بارسخان	(ئۇ)		يولۇاستەك باتۇرخان
بارمان②	(ئۇ)	بامان	دۆلەتمەن
بارى	(ئە)	بارىجان	ھەممىنى بارلىققا كەلتۈرگۈچى ، ھەممىنى يارىتقۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
بارىز	(ئە)		ئالاھىدە ، گەۋدىلىك ، روشەن
بارىھاجىم	(ئەئۇ)	باراجىم	بارى : ئىسمى ، ھاجىم : سۈپىتى
بازارباي	(پئۇ)		بازار : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
باست	(ئە)	ۋاست ، گاست	نازۇ ـ نېمەتلىرىنى كەڭ يايغۇچى
باستۇللا	(ئە)	ۋاستۇللا ، گاستۇللا	ئاللانىڭ نازۇ ـ نېمەتلىرىنى كەڭ يايغۇچى بەندىسى
باسىل	(ئە)		باتۇر ، قەھرىمان ، جۈرئەتلىك
باسىم	(ئە)		كۈلۈمسىرەپ تۇرغۇچى
باغداد③	(ئە)	باغدات	ئىراقنىڭ پايتەختى
باغدۆلەت	(ئۇئە)		ئائىلىدىن ئىبارەت ئىللىق باغنىڭ دۆلەتمەن ئوغلى
باغراش	(ئۇ)		باغراش كۆلىنىڭ نامى
باقشى	(ھ)	باخشى	(1) ئۇستاز ، (2) دۇئا بىلەن كېسەل ياندۇرغۇچى
باقۇللا④	(ئە)	باقىللا	مەڭگۈلۈك ئاللانىڭ بەندىسى
باقى	(ئە)	باقش ، باقەش	ھەمىشە مەۋجۇت ، مەڭگۈلۈك
باقباي	(ئەئۇ)	باقۋاي	مەڭگۇ باي ئۆتكەي
باقدىن	(ئە)		دىنىنىڭ ئەبەدىيلىكى ؛ مەڭگۇ دىنىنىڭ ئادىمى
باقىر	(ئە)		(1) كالا پادىسى ، (2) مىس ئاقچا
باقسائىم	(ئە)	باقسايىم ، باقسايىم	باقى : ئىسمى ، سائىم : قوشۇمچىسى («سائىم» ئۇچۇن «س» بابىغا قارالسۇن)

①③④ئەسلىسى «بەرائىددىن ، بەغداد ، باقىيۇللا» .
② «بارمان» مۇ «بامان» غا ئۆزگىرىپ ، «بەھمەن» نىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .

باقىش			(«باقى» غا قاراڭ)
باقىللا			(«باقۇللا» غا قاراڭ)
باقىمەت			(«باقىمۇھەممەد» كە قاراڭ)
باقىمۇھەممەد	(ئە)	باقىمەت ، باقىمەممەت	باقى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
باقىنىياز	(ئەپ)		مەڭگۈلۈك بەخشەندە قىلىنغان
باقىۋاي			(«باقىباي» غا قاراڭ)
باقىيۇللا	(ئە)	باقۇللا	«باقۇللا» بىلەن ئوخشاش
باكىر	(ئە)		(1) ئەتىگەن ، بالدۇر ، (2) بالاغەتكە يەتمىگەن
بالاجى			(«بالاھاجى» غا قاراڭ)
بالاھاجى	(ئۇئە)	بالاجى ، بالاجىم	بالا (پەرزەنت) : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى (بۇ يەردە «ھاجى بالام» دېگەن ئەركىلەتمە مەنە كېلىپ چىقىدۇ)
بالىخان	(ئۇ)		بۇمۇ ئەركىلەتمە ئىسىم بولۇپ «خان بالام» دېگەن بولىدۇ ؛ ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ
بامان			(«بارمان» غا ياكى «بەھمەن» گە قاراڭ)
بانى	(ئە)		قۇرغۇچى ، بىنا سالغۇچى
باھادىر[1]	(پ)	باتۇر ، باتۇ ، باتۇش	قورقماس ، يۈرەكلىك
باھادىرخان[2]	(پئۇ)	باتۇرخان ، باتۇخان	باھادىر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
باھاربەگ	(پئۇ)		باھاردەك ئىللىق ئەر
باھارھاجى	(پئە)		باھار : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
باھام			(«باھائىدىن» گە قاراڭ)
باھاۋىدىن			(«باھائىدىن» گە قاراڭ)
باھائىدىن[3]	(ئە)	باھاۋىدىن ، باھاي ، باھاۋۇدىن ، بايىدىن ، باھايىدىن ، باۋۇدۇن ، باۋۇش ، بادۇك ، باھام ، بادىخان	دىننىڭ ئەتىۋار ، باھالىق كىشىسى
باھىر	(ئە)		پارلاق ؛ روشەن ، ئېنىق

①②③ ئەسلىيسى «بەھادىر ، بەھادىرخان ، بەھائىددىن» .

باۋۇدۇن			(«باھائىدىن» گە قاراڭ)
باۋۇش			(«باھائىدىن» گە قاراڭ)
بائىر	(ئە)	بايىر	ئېچىلمىغان بوز يەر
بائىز			(«بائىس» كە قاراڭ)
بائىس	(ئە)	بايىز ، بائىز ، بايىس	ئەۋەتكۈچى ؛ تىرىلدۈرگۈچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
بائىن	(ئە)	بايىن	بايان قىلغۇچى ، چۈشەندۈرگۈچى
باي	(ئۇ)		بۇ ئىسىم ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتلىرىگە باياشاتلىق تىلىگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ . ئۇ بەزى ھاللاردا «ئوغۇل ، يىگىت» دېگەن مەنىلەردىمۇ كېلىدۇ .
بايئاخۇن	(ئۇ)	باياخۇن	باي : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
بايئارسلان	(ئۇ)		باي ھەم ئارسلاندەك چەبدەس كىشى
باياجى			(«بايھاجى» غا قاراڭ)
باياخۇن			(«بايئاخۇن» غا قاراڭ)
باياز	(پ)		شېئىرلار توپلىمى
باياشاد	(ئۇپ)	باياشات ، بايشات	باي ۋە خۇشال ئۆتمەك
باياغۇت	(ئۇ)		دۆلەتمەن ، باي كىشى
بايان[1]	(ئە)		ئىزھار ، ئىپادە ، شەرھى ، دوكلات ، خىتاب ، چۈشەندۈرۈش
بايبارىس	(ئۇ)		باي ھەم يولۋاستەك باتۇر ئوغۇل
بايبەگ	(ئۇ)	بايۋەگ	باي يىگىت ،باي كىشى
بايبول	(ئۇ)	بايۋول	باي ئەر بولغىن
بايبولدى	(ئۇ)	بايۋولدى	بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ چوڭ بولغاندا باي كىشىلەردىن بولۇشىنى ئارزۇ قىلىش ھېسسىياتى ئەكس ئېتىدۇ
بايپولات	(ئۇپ)		پولاتتەك مەھكەم ئەركەك
بايتاش	(ئۇ)		باي ھەم تاشتەك مەھكەم كىشى
بايتوختى	(ئە)		توختى : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
بايتۇر	(ئۇ)		باي : ئىسمى ، تۇر : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «باي بول ۋە ئۆمۈر كۆر» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

① ئەسلىيسى «بەيان» .

بايتۇرا	(ئۇ)	باي تۇرك يېگىتى
بايتۇران	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بايتۇردى	(ئۇ)	بايىاشاتلىقتا ئۆتسۇن ۋە ئۇزۇن ئۆمۇر كۆرسۇن
بايتۇرسۇن	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بايتۇرغان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بايتۇرغۇن	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بايتۆمۇر	(ئۇ)	باي ھەم تۆمۇردەك مەھكەم ئوغۇل
بايتۆرە	(ئۇم)	باي ئاقسۆڭەك
بايتۇرك	(ئۇ)	باي تۇرك يېگىتى («بايتۇرا» غا ئوخشاش)
بايتېكىن	(ئۇ)	باي شاھزادە
بايچوك	(ئۇ)	بۇ يەردىمۇ پەرزەنتىنىڭ باي ھەم كاتتا ئۆتۈشى تىلەنگەن
بايخان	(ئۇ)	باي كىشى
بايخوجا	(ئۇپ) بايغوجى ، بايغوجا	باي خوجايىن
بايدۆلەت	(ئۇئە)	باي ۋە دۆلەتمەن ئوغۇل
بايدىن	(ئۇئە)	دىنىنىڭ بېيى
بايرىن	(ئۇ) بارىن	قەدىمكى قەبىلە نامى
بايرام	(ئۇ)	بەزمە ، ھېيىت
بايزاد	(ئۇپ) بايزات	باي بالىسى ، بايۇەچچە
بايزادە	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش («بايشات» قا قارالسۇن)
بايشۇڭقار①	(ئۇ)	شۇڭقاردەك ئالغۇر كىشى («بايخوجا» غا قارالسۇن)
بايغوجى		چوڭ باي
بايقارا	(ئۇ)	يەر نامى (بايلار كۆپ جاي) («بايمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
بايلار	(ئۇ) بايلا	(«بايمۇھەممەدھاجى» غا قارالسۇن) («بايمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
بايمەت		مەۋلا : ئىسمى ، باي : سۆپىتى
بايمەتھاجى		مۇراد : ئىسمى ، باي : سۆپىتى
بايمەممەت		مۇھەممەد : ئىسمى ، باي : سۆپىتى
بايمەۋلا	(ئۇئە) بايموللا	
بايمۇراد	(ئۇئە) بايمۇرات	
بايمۇھەممەد	(ئۇئە) بايمەت ، بەيمەت ، بايمەممەت	

① ئەسلىسى «بايسۇنغۇر» .

بايمۇھەممەدھاجى	(ئۇئە)	بەيمەتھاجى ، بايمەتھاجى
بايمۆمىن	(ئۇئە)	
باينەزەر	(ئۇئە)	
باينىياز	(ئۇپ)	
بايھاجى	(ئۇئە)	بايىاجى
بايۇەگ		
بايۇول		
بايۇولدى		
بايىدىن		
بايىر		
بايىز		
بايىس		
بايىن		
بەتەل	(ئە)	
بەتىن		
بەختاخۇن		
بەختەم	(پ ئۇ)	
بەختى①	(پ)	
بەختىئاخۇن	(پ ئۇ)	بەختاخۇن
بەختىبار	(پ ئۇ)	
بەختىجان	(پ)	
بەختىتاجى	(پ ئە)	
بەختىچوك	(پ ئۇ)	
بەختىخوجا	(پ)	بەختىغوجى
بەختىدۆلەت	(پ ئە)	

بايمۇھەممەد : ئىسمى ، ھاجى : سۆپىتى	
مۆمىن : ئىسمى ، باي : سۆپىتى	
باينىڭ نەزىرى چۈشكەن ، باي نەزەر سالغان كىشى	
نىياز : ئىسمى ، باي : سۆپىتى	
باي : ئىسمى ، ھاجى : سۆپىتى	
(«بايبەگ» گە قارالسۇن)	
(«بايبول» غا قارالسۇن)	
(«بايبولدى» غا قارالسۇن)	
(«باھائىدىن» گە قارالسۇن)	
(«بائىر» گە قارالسۇن)	
(«ئابدۇلبائىس» كە ياكى «بائىس» كە قارالسۇن)	
(«ئابدۇلبائىس» كە ياكى «بائىس» كە قارالسۇن)	
(«بائىن» گە قارالسۇن)	
قەھرىمان ، باتۇر ، ماھىر	
(«باتىن» گە قارالسۇن)	
(«بەختىئاخۇن» غا قارالسۇن)	
مېنىڭ بەختىم ؛ بەختى ئوغلۇم	
بەخت ؛ بەختلىك	
بەختى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى	
بەختلىك ، تەلەيلىك ، بەختى بىللە	
بەختى : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى	
بەختى : ئىسمى ، تاجى : قوشۇمچىسى	
بەختى : ئىسمى ، چوك : سۆپىتى	
بەختى : ئىسمى ، خوجا : سۆپىتى (بەختلىك ئۇستاز)	
بەختلىك ، دۆلەتمەن (بۇ يەردە «ئاللا بەخت ـ دۆلىتىنى بەرسۇن» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)	

① ئەسلىسى «بەخت» . قازاق كىشى ئىسىملىرىدا «باقىت» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ .

بەختىزاد	(پ) بەختىزات	بەختلىك ئەۋلاد
بەختىشاد	(پ) بەختىشات	بەختلىك ، خۇشال ؛ بەختى كۆلگەن
بەختىغوجى		(«بەختىغوجا» غا قارالسۇن)
بەختىنىياز	(پ)	بەختى : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
بەختىيار	(پ) بەختىيارخان①	بەختى بىللە ، بەخت يار بولغۇچى («بەھزاد» قا قارالسۇن)
بەخزات		
بەخش	(پ) بەخشى	بىرنۇەتمەك ، بەرمەك ، تەقدىم قىلماق ؛ پەرزەنت بەرمەك
بەخشەندە	(پ)	بەرمەك ، تەقدىم قىلماق ، بېغىشلماق ؛ ئاللا بەندىچىلىكنى بەرمەك («بەخشۇللا» غا قارالسۇن)
بەخشۇل		
بەخشۇللا	(پ ئە) بەخشۇل	ئاللا بەرگەن
بەخشى②		(«بەخش» گە قارالسۇن)
بەدەل	(ئە) بەدەلخان	ئىزباسار
بەدەلشاھ	(ئەپ) بەدەلشا	بەدەل : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
بەدەلقارى	(ئە)	بەدەل : ئىسمى ، قارى : سۇپىتى
بەدەلھاجى	(ئە)	بەدەل : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى («ھەج بەدەل قىلىنغان كىشى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
بەدرۇلئالەم	(ئە)	ئالەمنىڭ تولۇن ئېيى ، ئالەمنى يورۇتقۇچى
بەدرۇللا	(ئە)	ئاللا بەرگەن تولۇن ئايدەك ئوغۇل
بەدرى	(ئە) بەدىر	(1) تولۇن ئاي ؛ (2) مەدىنەدىكى بىر جاينىڭ نامى
بەدرىجاھان③	(ئەپ)	جاھانىنىڭ تولۇن ئېيى
بەدرىدىن④	(ئە) بەدرىدىن	دىننىڭ تولۇن ئېيى
بەدرىشاھ	(ئەپ) بەدرىشا	بەدرى : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
بەدرىكامال⑤	(ئە) بەدرىكامال	تولغان ئاي كەبى كامالەتكە يەتكەن ئەر

① «بەختىيارخان» مۇ ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
② «بەخشى» ئەسلىدە «بەخش» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشمۇ ياكى «بەخشۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشمۇ مۇمكىن ۋە ياكى مۇستەقىل مەنە بىلدۈرۈشمۇ مۇمكىن . ئۇ ھالدا «بەرمەك» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .
③④⑤ ئەسلىسى «بەدرىددىن ، بەدرىكەمال ، بەدرىجەھان» .

بەدۆلەت	(پ ئە)	چوڭ دۆلەتكە ، بايلىققا ئىگە («بەدرى» گە قارالسۇن)
بەدىر		(«بەدرىددىن» گە قارالسۇن)
بەدىرىدىن		(«بەدرىشاھ» قا قارالسۇن)
بەدىرشا		(«بەدرىكامال» غا قارالسۇن)
بەدىرىكامال		
بەدىئۇززامان①	(ئە)	زامانىنىڭ چىرايلىقى
بەدىئ	(ئە) بەدى②	مەشھۇر ، ئاجايىپ ، چىرايلىق ، گۈزەل ؛ ياراتقۇچى ، ئىجادكار ، ئىجادىيەتچى («بەدىئ» كە ۋە «بەردى» گە قارالسۇن)
بەرەكە	(ئە) بەرىكە ، بەرىكەم	بەرىكەت ، بەخت («بەردىئاخۇن» غا قارالسۇن)
بەرداخۇن		
بەرداش	(ئۇ)	قىيىنچىلىققا چىدايدىغان كىشى
بەردۇللا	(ئۇئە) پەردۇللا ، پەردۇل	ئاللانىڭ بەرگىنى ، ئاللا بەردى
بەردى	(ئۇ) بەدى ، باردى ، بادى	ئاللا بىر ئوغۇل بەردى
بەردىئاخۇن	(ئۇ) بەرداخۇن	بەردى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
بەردىبەگ	(ئۇ)	«بەردى» گە ئوخشاش
بەردىخوجا	(ئۇپ) بەردىغوجى	«بەردى» گە ئوخشاش (بۇ يەردە «خوجا» ئاللانى كۆرسىتىدۇ)
بەردىشاھ	(ئۇپ) بەردىشا	«بەردى» گە ئوخشاش (بۇ يەردە «شاھ» نىڭ مەنىسىمۇ «ئاللا» دۇر)
بەردىغوجى		(«بەردىخوجا» غا قارالسۇن)
بەردىمەت		(«بەردىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
بەردىمەممەت		(«بەردىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
بەردىمۇھەممەد	(ئۇئە) بەردىمەت ، بەردىمەممەت	بەردى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
بەررى	(ئە) بەرى ، بەرىجان	ئادىل ، پاك ، شەپقەتلىك (ئاللانىڭ ئىسمى)
بەرىددىن	(ئە) بەرىدىن③	دىننىڭ ئادىل ، پاك كىشىسى

① ئەسلىسى «بەدىئۇززەمان» .
② بۇ يەردىكى «بەدى» بولسا «بەردى» دىن ئۆزگەرگەن «بەدى» گە تەلەپپۇز جەھەتتىن ئوخشىمايدۇ (ئۇنىڭدىكى « ە » سوزۇق تاۋۇشى قىسقا تەلەپپۇز قىلىنىدۇ) .
③ «بەھرىدىن» مۇ «بەرىدىن» گە ئۆزگىرىدۇ .

بەرزاد (ئۇپ) بەرزات
بىر پەرزەنت بەرگەن (بۇ يەردە ئاتا - ئانىنىڭ پەرزەنت تىلەش ئۇمىدى ئەكس ئېتىدۇ)
بەرق (ئە) نۇر ، چاقماق
بەرقۇللا (ئە) بەرىقۇللا ئاللانىڭ نۇرى
بەرقى (ئە) نۇر ، چاقماق كەبى ؛ چاقماققا خاس
بەرقىچىن (ئەئۇ) ھەقىقەت نۇرى
بەرقىدىل (ئەپ) دىلدا چاقىنغان نۇر
بەرقىدىن (ئە) دىنىنىڭ نۇرى
بەركىباي① (ئەئۇ) بەختلىك ئوغۇل
بەرمەن («بەھرىمەن» گە قارالسۇن)
بەرۇز (پ) يەكمۇيەك جەڭچى
بەرى («بەررى» گە قارالسۇن)
بەرىجان («بەررى» گە قارالسۇن)
بەرىدىن («بەرراىدىن» ۋە «بەھرىدىن» گە قارالسۇن)
بەريكە (ئە) «بەرەكە» گە ئوخشاش
بەريكەت (ئە) «بەرەكە» گە ئوخشاش
بەسەر (ئە) كۆرۈش قۇۋۇتى ، نەزەر كۈچى
بەسرى (ئە) كۆزلۈك ؛ كۆزگە خاس
بەسىر (ئە) كۆزى ئۆتكۈر ، زېرەك ، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدىغان (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
بەسرۇللا (ئە) ئاللا كۆزى ئۆتكۈرلۈكنى بەرگەن كىشى
بەسرىدىن② (ئە) دىنىنىڭ كۆزى ئۆتكۈر كىشىسى
بەشەر (ئە) ئىنسان ، ئادەم
بەشىر (ئە) بېشىر خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
بەشرۇللا (ئە) ئاللانىڭ خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچىسى
بەشرىدىن③ (ئە) دىنىنىڭ خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچىسى

①②③ ئەسلىسى «بەركىباي ، بەسرۇددىن ، بەشرۇددىن» .

بەكتۇر (ئۇ) مەھكەم تۇر ، چىڭ تۇر (ئۇزاق ئۆمۇر كۆر)
بەكتۆمۇر (ئۇ) تۆمۇردەك بەك مەھكەم
بەكخان («بەگخان» غا قارالسۇن)
بەكرەش («بەكرى» گە قارالسۇن)
بەكرى (ئە) بەكرەش تۇنجى بالا ؛ بوتلاق
بەكرىدىن (ئە) دىنىنىڭ تۇنجى ئەۋلادى
بەكرىش① (ئۇ) مۇستەھكەم ، كۈچلۈك
بەكرۇللا (ئە) بەكرىللا ئاللا بەرگەن تۇنجى ئوغۇل
بەگزات («بەگزاد» قا قارالسۇن)
بەگ (بېك) (ئۇ) ئەر ، ھۆكۈمران ، خان ، باشلىق ، ھەممىنىڭ ئۈستىدە تۇرىدىغان (قەدىمكى ئەمەل نامىلىرىدىن بىرى) . بۇ ئىسىم «بېك» دەپمۇ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ ۋە بەزىدە «تەڭرى ۋە ئاللا» مەنىسىدىمۇ كېلىدۇ
بەگئاتا (ئۇ) ئاتا كەبى ئەر ، خان ئاتامدەك ئوغۇل
بەگئارسلان (ئۇ) ئارسلاندەك باتۇر ئەر
بەگئالىپ (ئۇ) باتۇر ئەر
بەگباتۇر (ئۇپ) يۈقىرىقىغا ئوخشاش
بەگبارس (ئۇ) يولۋاستەك باتۇر ئەر
بەگبول (ئۇ) قابىل ئەر بولۇپ يېتىشكەن
بەگتاش (ئۇ) تاشتەك مۇستەھكەم ئەر
بەگتۆمۇر (ئۇ) تۆمۇردەك ئەر
بەگتۇرك (ئۇ) تۇرك ئەر ، تۇرك يىگىتى ، تۇرك خانى
بەگتېكىن (ئۇ) شاھزادە كەبى ئەر
بەگخان (ئۇ) بەكخان بەگ ئوغۇل ؛ بەگ ئايال (ئايالالرغىمۇ قويۇلىدۇ)
بەگزاد (ئۇپ) بەگزات ، بەڭزات بەگ بالىسى ، بەگ نەسلىدىن
بەگزادە (ئۇپ) يۈقىرىقىغا ئوخشاش

① «بەكرىش» بولسا «بەكرى» نىڭ يەنە بىر ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن .

بەگقۇلى① (ئۇ) بەگقۇل — بەگنىك (ئاللانىك) قۇلى
بەگلەن (ئۇ) — بەگ بول، خان بول؛ قابىل ئەر بولۇپ يېتىشكەن
بەگمەت — («بەگمۇھەممەد» كە ياكى «بەگمەرد» كە قارالسۇن)
بەگمەرد② (ئۇپ) بەگمەت — مەرد ئەر، مەردانە ئەر، سېخىي ئەر
بەگمۇراد (ئۇئە) بەگمۇرات — مۇرادى ھاسىل بولغۇچى ئەر
بەگمۇھەممەد (ئۇئە) بەگمەت — مۇھەممەد: ئىسمى، بەگ: سۇپىتى
بەگھاجى (ئۇئە) بىگاجى — بەگ: ئىسمى، ھاجى: سۇپىتى
بەگيار③ (ئۇپ) بىگيار، بىكيار — بەگ (ئاللا) يار بولغۇچى («بەھرىمەن» گە قارالسۇن)
بەمەن
بەندەئەلى (ئە) بەندەلى — ئەلگە قۇللۇق قىلغۇچى؛ بۇ يەردە «ھەممىدىن ئالىي ئاللانىڭ بەندىسى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ
بەنۇللا (ئە) بەنۇل — ئاللا يارالقان ئوغۇل
بەنتاھىر (ئە) تاھىرنىڭ ئوغلى («تاھىر» نىڭ مەنىسى: پاك)
بەنتەيىب (ئە) تەيىبنىڭ ئوغلى («تەيىب» نىڭ مەنىسى: ياخشى، ئېسىل)
بەنجامال (ئە) جامالنىڭ ئوغلى («جامال» نىڭ مەنىسى: گۈزەل)
بەنزاھىر (ئە) زاھىرنىڭ ئوغلى («زاھىر» نىڭ مەنىسى: ئوچۇق)
بەنقاھىر (ئە) قاھىرنىڭ ئوغلى («قاھىر» نىڭ مەنىسى: تەڭداشسىز)
بەنسەلىم (ئە) سەلىمنىڭ ئوغلى («سەلىم» نىڭ مەنىسى: ساغلام)
بەنسەئۇد (ئە) سەئۇدنىڭ ئوغلى («سەئۇد» نىڭ مەنىسى: بەخت)
بەنىلئەسەد (ئە) ئەسەدنىڭ ئوغلى («ئەسەد» نىڭ مەنىسى: شىر)

①③ «بەگقۇلى»، «بەگيار» دېگەندەك ئىسىملاردىكى «بەگ» بۇ يەردە ئاللانى كۆرسىتىدۇ.
② «بەگمەرد» بىلەن «بەگمۇھەممەد» ئوخشاشلا «بەگمەت» گە ئۆزگىرىدۇ. «بەگمەرد» تىكى «مەرد» پارسچە يەنىلا «ئەر» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئەمما ئىستېمالىمىزدا «مەرد، سېخىي، مەردانە» دېگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدۇ.

بەنىلئەلا① (ئە) — ئەلانىڭ ئوغلى («ئەلا» نىڭ مەنىسى: ھەممىدىن ئۈستۈن)
بەنىلبەشەر (ئە) — بەشەرنىڭ ئوغلى («بەشەر» نىڭ مەنىسى: ئىنسان)
بەنىلقادىر (ئە) — قادىرنىڭ ئوغلى («قادىر» نىڭ مەنىسى: ھەممىگە كۈچى يەتكۈچى)
بەنىلقاھىر (ئە) — «بەنقاھىر» غا ئوخشاش
بەنىلكامىل (ئە) — كامىلنىڭ ئوغلى («كامىل» نىڭ مەنىسى: مۇكەممەل، تولۇق)
بەنىلمۇھسىن (ئە) — مۇھسىننىڭ ئوغلى («مۇھسىن» نىڭ مەنىسى: ياخشىلىق قىلغۇچى)
بەنمۇسلىم (ئە) — مۇسلىمنىڭ ئوغلى («مۇسلىم» نىڭ مەنىسى: مۇسۇلمان)
بەھرام (پ) — قەدىمكى ئىران شاھلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى. مەنىسى ئېنىق ئەمەس، بەزىلەرنىڭ قارىشىچە «بەھرەم» بىلەن ئوخشاش مەنگە ئىگە ئىكەن
بەھرەم② (پئۇ) — پايدام، مەنپەئىتىم
بەھرەمنىياز (پ) — بەھرەم: ئىسمى، نىياز: قوشۇمچىسى
بەھرۇز (پ) — بەختلىك («بەھرۇللا» غا قارالسۇن)
بەھرۇل
بەھرۇللا (پئە) بەھرۇل — ئاللا بەرگەن پايدا - مەنپەئەت
بەھرى (پ) — (1) پايدا، مەنپەئەت، (2) ئەرەبچىدە دېگىزنى ۋە دېگىز قاتنىشىنى كۆرسىتىدۇ؛ مىسىردا تۆۋەنكى مىسرنى كۆرسىتىدۇ
بەھرىدىن (پئە) بوردۇن — دىننىڭ مەنپەئىتى
بەھرىمەن (پ) بەھمەن، بەرمەن، بەمەن — بەھر ئالماق

① ئەسلىسى «بەنىلئەلا».
② بۇ ئىسىمنى «بەھرام» غا ئۆزگىرىدۇ.

بەھزاد	(پ)	بەخزات ، بېھزات
بەھمەن	(پ)	بامان①
بەھى	(ئە)	
بەئس	(ئە)	بەيس ، بەيسى
بەئسبەگ	(ئەئۇ)	بەيسبەگ
بەيتوللا	(ئە)	بەيتوللام ، پەيتوللا ، پەيتوللام
بەيدۇل		
بەيدۇللا		
بەيسى		
بەيسبەگ		
بەيمەت		
بەيمەتھاجى		
بەيىن	(ئە)	
بوران	(پ)	
بورەھىم		
بوردۇن		
بورھان		
بوسۇغا	(ئۇ)	

يارامليق ئوغۇل
(1) قەدىمكى ئىران خۇدالىرىنىڭ بىرىنىڭ ئىسمى ، بەزى ماتېرىياللاردا ئىران شاھلىرىدىن بىرىنىڭ نامى دېيىلىدۇ ، (2) بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى ، (3) ئىران ھېسابىدا شەمسىيە 11 ـ ئاي نامى (قىش ئېيى) ، [11 ـ ئايدا (قىش ئېيىدا) تۇغۇلغان دېگەن مەنىدە] ؛ (4) ياخشى ئۇقۇم . يەنە بەزىلەرنىڭ ئېيتىشچە ، بۇ ئىسىم «بەھرىمەن» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ ، زېرەك ، قەيسەر ؛ بەھرى ئالماق دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدىكەن
كۆركەم ، چىرايلىق
قەھرىمان ، باتۇر ، قەيسەر
بەئس : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
ئاللانىڭ ئۆيى (بۇ يەردە ھەرەم ئۇلۇغلانغان)
(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
(«بەئس» گە قارالسۇن)
(«بەئسبەگ» گە قارالسۇن)
(«بايمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
(«بايمۇھەممەدھاجى» غا قارالسۇن)
ئوچۇق ، روشەن ، يورۇق ، چۈشىنىشلىك
كۆچلۈك شامال
(«بوۋارەھىم» گە قارالسۇن)
(«بەھرىدىن» گە قارالسۇن)
(«بۇرھان» غا قارالسۇن)
ئىشىك بوسۇغىسىنى كۆرسىتىدۇ (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ چىداملىق ، كەمتەر چوڭ بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)

① «بامان» بولسا «بارمان» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ .

بوسۇق	(ئە)	بۇساق
بوسۇقنىياز	(ئەپ)	بۇساقنىياز
بوغۇن	(ئۇ)	
بوقۇرسا	(ئۇ)	بوقۇسا
بوۋا	(ئۇ)	بوۋام ، بۇۋام
بوۋائاخۇن	(ئۇ)	بوۋاخۇن ، بۇۋاخۇن
بوۋابەگ	(ئۇ)	بوۋىبەگ
بوۋارەھىم	(ئۇئە)	بورەھىم
بوۋاق	(ئۇ)	بوۋاقىم
بوۋاققۇلى	(ئۇ)	بوۋاققۇل
بوۋاقىم		
بوۋام		
بوۋامۇھەممەد	(ئۇئە)	بۇمۇھەممەت ، بۇمەممەت ، بۇمەت
بوۋانەزەر	(ئۇئە)	بۇنەزەر
بوۋايىئاخۇن	(ئۇ)	بوۋىياخۇن
بوۋبەگ		
بوۋىياخۇن		
بۇبىخان		
بۇخارا	(پ)	
بۇراۋىدىن		
بۇرسلان	(ئۇ)	
بۇركان	(ي)	
بۇرھان	(ئە)	بورھان
بۇرھانىدىن①	(ئە)	
بۇزرۇك②	(پ)	بۇزۇر

ئېگىز ، ئېگىز بوي
بوسۇق : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئەۋلاد ، بالا ، نەسىل
بىر خىل دېھقانچىلىق سايمىنى
بۇ يەردە بوۋىلارنى ئۇلۇغلاش روھى ئەكس ئېتىدۇ
بوۋايدەك تەجرىبىلىك ، ھۆرمەتلىك
بوۋا : ئىسمى ، بەگ : قوشۇمچىسى
رەھىم : ئىسمى ، بوۋا : سۈپىتى
بوۋاقتەك پاك ۋە يېقىشلىق
بوۋاق : ئىسمى ، قۇلى : قوشۇمچىسى
(«بوۋاق» قا قارالسۇن)
(«بوۋا» غا قارالسۇن)
بوۋا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
ئاتا ـ بوۋىلارنىڭ (ئەجدادلارنىڭ) نەزىرىدىكى ئوغۇل
«بوۋائاخۇن» غا ئوخشاش
(«بوۋابەگ» گە قارالسۇن)
(«بوۋايىئاخۇن» غا قارالسۇن)
(«باباخان» غا قارالسۇن)
شەھەر نامى
(«بارائىدىن» گە قارالسۇن)
قاپلان
ۋولقان ؛ يالقۇنتاغ
ئىسپات ، ھۆججەت ، پاكىت (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
دىننىڭ ئىسپاتى
ئۇلۇغ

① ئەسلىسى «بۇرھانۇددىن» .
② «بۇزرۇك» نىڭ ئۆزگىرىشى ئەسلى ئىسىم «بۇزۇر» غا ئوخشىشىپ قالىدۇ .

بۇزرۇكخوجا	(پ)	بۇزۇرخوجا ، بۇزۇر-غوجى ، بۇزرۇكغوجى	ئۇلۇغ خوجا ، ئۇلۇغ ئۇستاز
بۇزۇر	(ئە)		(1) «بۇزرۇك» قا قاراڭ ، (2) كىچىنكى ئەۋلاد ، نەۋرىلەر
بۇساق			(«بوسۇق» قا قاراڭ)
بۇساقنىياز			(«بوسۇقنىياز» غا قاراڭ)
بۇشرا	(ئە)		خۇش خەۋەر ، بەخت خەۋىرى
بۇغدا	(م)		تاغ ئىسمى (ئىلاھ ، تەڭرى)
بۇغرا	(ئۇ)		ئەركەك تۆگە
بۇغراخان	(ئۇ)		بۇغرا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
بۇلاق	(ئۇ)		بۇ يەردە سۇ ئۇلۇغلانغان
بۇكران	(ئە)		بۇتىلاق
بۇلبۇل①	(ئە)	بۇلبۇلجان ، بۇلبۇل-خان	قۇش ئىسمى (بۇ يەردە بۇلبۇلدەك گۈزەل ۋە يېقىملىق دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
بۇلبۇلشاھ	(ئەپ)	بۇلبۇلشا	شاھنىڭ بۇلبۇلى (بۇلبۇل : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى)
بۇلبۇللا	(ئە)		ئاللانىڭ بۇلبۇلى
بۇلۇت	(ئۇ)	بۇلۇم ، بۇلۇمجان ، بۇلۇمقارى	ئاپئاق بۇلۇتلار ياكى يامغۇر بۇلۇتلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ
بۇمەت			(«بوۋامۇھەممەد» كە قاراڭ)
بۇمەممەت			(«بوۋامۇھەممەد» كە قاراڭ)
بۇمۇھەممەت			(«بوۋامۇھەممەد» كە قاراڭ)
بۇنەزەر			(«بوۋانەزەر» گە قاراڭ)
بۇنىياد	(ئە)	بۇنىيات	ئاساس ، يىلتىز
بۇنيان	(ئە)		قۇرماق ، قۇرۇلۇش قىلماق
بۇنيامىن	(ئى)		يۇسۇپ پەيغەمبەرنىڭ ئىنىسىنىڭ ئىسمى ، مەنىسى : ئېنىق ئەمەس
بۇۋام			(«بوۋا» غا قاراڭ)
بۇۋاخۇن			(«بوۋائاخۇن» غا قاراڭ)
بۇركۇت	(ئۇ)	بۇركۇتجان	بۇركۇتتەك ئوغۇل («بۇركۇت» قۇش ئىسمى)

① بۇ ئىسىم ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ . ئۇزگىرىشلىرىدىن «بۇلبۇلجان» ئەرلەرگە ، «بۇلبۇلخان» جەزمەن ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

بۇرە	(ئۇ)		ياۋايى ھايۋان ئىسمى (بۇ يەردە بۇرە توتېمى ئۇلۇغلىنىپ ، ئەجدادلارغا بولغان سېغىنىش ئىپادىلىنىدۇ)
بۇرەباي	(ئۇ)	بۇرىۋاي	بۇرە : ئىسمى ، باي : سۇپىتى (بۇرە كەبى چەبدەس ۋە ئەقىللىق ئوغۇل)
بۇرەتېكىن	(ئۇ)		بۇرە كەبى ئەقىللىق شاھزادە
بۇرەيار	(ئۇپ)	بۇرىيار	بۇرە يار بولىدۇ ، بۇرە يول باشلايدۇ (بۇ يەردىمۇ ئەجدادلارغا سېغىنىش روھى ئەكس ئېتىدۇ)
بۇرىۋاي			(«بۇرەباي» غا قاراڭ)
بۇرىيار			(«بۇرەيار» غا قاراڭ)
بۇشۇك	(ئۇ)		بوۋاقنى بۆلەپ ياقىدىغان بىر خىل جابدۇق
بېشارەت	(ئە)		خەۋەر ، بەلگە
بېشىر			(«بەشىر» گە قاراڭ)
بېھىشكەرەم	(پئە)	بەشكېرەم	سېخىي جەننەت (جاي نامى)
بىشرۇللا	(ئە)		ئاللا بەرگەن خۇش خەۋەر (پەرزەنت)
بىشىرىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ خۇش خەۋىرى
بىكيار			(«بەگيار» غا قاراڭ)
بىگيار			(«بەگيار» غا قاراڭ)
بىگاجى			(«بەگھاجى» غا قاراڭ)
بىلال	(ئە)		ئۇچۇق ، ساپ ھاۋا
بىلالىدىن①	(ئە)		دىنىنىڭ ئۇچۇق - يورۇق كىشىسى
بىلائىدىن②	(ئە)	بىلايىدىن ، ۋالايىدىن	دىنغا كۆڭۈل بۆلگۈچى
بىلكان	(ئۇ)		بىلىم كانى
بىلگار			(«بىلگىئەر» گە قاراڭ)
بىلگە	(ئۇ)		ئالىم ، ئاقىل ، بىلىملىك ، دانىشمەن
بىلگىئەر	(ئۇ)		بىلىملىك ئەر
بىلگىبەگ	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بىلگىتاي	(ئۇ)		بىلگە : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى

①② ئەسلىسى «بىلالىددىن ، بىلائىددىن» .

بىلگىن	(ئۇ)	بىلىم ئال ؛ بىلىملىك (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ بىلىملىك كىشىلەردىن بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)
بىلگىيار	(ئۇپ)	ئىلىمنى ۋە ئالىمنى دوست تۇتقۇچى
بىللا	(ئە)	خۇدا ھەققى
بىللام	(ئەئۇ)	مېنىڭ بىللا ئوغلۇم
بىلگەر	(ئۇ) بىلگار	بىلىملىك ئەر ، ئالىم
بىلگزاد	(ئۇپ) بىلگزات ، بىلكزات	بىلىملىك ئەۋلاد
بىلگيار	(ئۇپ)	«بىلگيار» بىلەن ئوخشاش
بىلمدار	(ئۇپ)	بىلىملىك ، بىلىمى كۆپ
بىنائىل		مەنسى ئېنىق ئەمەس
بىنايەت	(ئە) پانايەت ، پىنايەت ، پانائەت	بىنا قىلماق ، قۇرماق
بىنۇەلىد	(ئە) بىنۇەلىت	ۋەلىدنىڭ ئوغلى («ۋەلىد» نىڭ مەنسى : بوۋاق ، غۇلام ، سەبى ، بالا ، قۇل ، ئۆسمۈر)

ئايالالار ئۇچۇن ئۆزگىرىشلىرى

ئاتلىشى		مەنسى
باتۇرنسا	(پ ئە)	قەھرىمان ئايال
باتىخان		(«پاتىمە» گە قارالسۇن)
باتىنە	(ئە)	«باتىن» بىلەن ئوخشاش
باتىيە	(ئە)	چوڭ لوڭقا ، چوڭ قۇتا
بادام	(پ) بادامخان ، بادامقىز ، بادامگۇل	مېۋە ئىسمى (بۇ يەردە «بادامدەك تاتلىق ۋە ئەتىۋار» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
بادامئاي	(پئۇ) باداماي	بادامدەك تاتلىق قىز
بادامخان		(«بادام» غا قارالسۇن)
بادامقىز		(«بادام» غا قارالسۇن)
بادامگۇل		(«بادام» غا قارالسۇن)
بادامنىسا	(پ ئە)	بادامدەك ئەتىۋار ئايال
بادىنە	(ئە)	جىسمى يېتىلگەن ، تولغان

بادىيە	(ئە)	سەھرا ؛ قۇملۇق ؛ ئادەمزات ئاياق باسمىغان جاي
باراتئاي①	(ئەئۇ) بارتاي ، بارىتاي	بارات ئېيىدا تۇغۇلغان قىز
باراتگۇل②	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بارىزە	(ئە)	گەۋدىلىك ، روشەن ؛ داڭلىق ، نامدار («بارىز» بىلەن ئوخشاش)
بارىيە	(ئە)	«بارى» بىلەن ئوخشاش
باستە	(ئە)	«باست» بىلەن ئوخشاش
باسرە	(ئە)	كۆز
باسمە	(ئە) باسمىخان ، باسمىگۇل	«باسىم» بىلەن ئوخشاش
باغچىگۇل	(ئۇپ)	باغچىدىكى گۈلدەك قىز
باغدادگۇل	(ئەپ) باغداتگۇل	باغداد : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
باغلەم	(ئۇ)	مېنىڭ بېغىم ، مەن يايلايدىغان باغ
باغمىنسا	(ئۇئە)	باغىم : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
باغىنسا	(ئۇئە)	ئايالالرنىڭ بېغى
باقنىيازخان	(ئەپئۇ)	مەڭگۈلۈك بەخشەندە قىلىنغان ئايال
باقىيە	(ئە)	«باقى» بىلەن ئوخشاش
باكىرە	(ئە)	ئەڭ بالدۇر پىشقان مېۋە
بالئاي	(پئۇ)	ھەسەلدەك قىز
بالە	(ئە) بالەت	خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئالىدىغان ئەينەك قۇتا
بالبىبى	(پ) بالبۇۋى	ھەسەلدەك خېنىم
بالخان	(پئۇ)	ھەسەلدەك ئايال
بالقىز	(پئۇ)	«بالئاي» بىلەن ئوخشاش
بالگۇل	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بالىخان③	(ئۇ)	(1) «ئەرلەر ئۇچۇن» بېرىلگەن «بالىخان» غا قارالسۇن ، (2) بالا : ئىسمى ، خان : قوشۇمچىسى («بائىمە» گە قارالسۇن)

بامىخان

① ② ئەسلىسى «بەرائەتئاي ، بەرائەتگۇل» .
③ «بالىخان» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

بانۇ	(پ)	بانۇم ، بانىخان ، بانىقىز ، بانىگۈل	خېنىم ، ھەمشىرە
بانۇم	(پئۇ)	بانۇمخان	خان قىزىم («بانۇ» نىڭ ئۆزگىرىشى)
بانىخان			(«بانۇ» غا قاراڭ)
بانىقىز			(«بانۇ» غا قاراڭ)
بانىگۈل			(«بانۇ» غا قاراڭ)
بانىيە	(ئە)		قۇرغۇچى
باھار	(پ)	باھارخان ، باھار-قىز ، باھارگۈل ، باھارەم	باھار پەسلىدەك ئىللىق
باھارئاي	(پئۇ)	باھاراي	باھاردەك ئىللىق قىز
باھارئايىم	(پئۇ)		مېنىڭ باھاردەك ئىللىق قىزىم ، مېنىڭ باھارىم
باھارەم			(«باھار» غا قاراڭ)
باھاربانۇ	(پ)		باھاردەك ئىللىق خېنىم
باھارخان			(«باھار» غا قاراڭ)
باھارقىز			(«باھار» غا قاراڭ)
باھارگۈل			(«باھار» غا قاراڭ)
باھارنۇر	(پئە)		باھارنىڭ ئىللىق نۇرى
باھارنىسا	(پئە)		باھاردەك ئىللىق ئايال ؛ ئاياللار-نىڭ باھارى
باھىرە	(ئە)		«باھىر» غا ئوخشاش
بائىرە	(ئە)	بايىرە	توي قىلمىغان ، ياشقا چوڭ قىز
بائىزە			(«بائىسە» گە قاراڭ)
بائىسئاي	(ئەئۇ)	بائىساي	بائىس : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى («بائىس» كە قاراڭ)
بائىسە	(ئە)	بائىزە ، بايىزە	«بائىس» بىلەن ئوخشاش
بائىسخان	(ئەئۇ)	بايىسخان	بائىس : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
بائىمە	(ئە)	بايىمە ، بائىممە ، بائىمخان ، بايىممە ، بامىخان	مەنىسى ئېنىق ئەمەس
بائىنە	(ئە)	بايىنە	«بائىن» بىلەن ئوخشاش
بايبۇۋى			(«بايىبىى» گە قاراڭ)
بايىبىى	(ئۇپ)	بايبۇۋى	باي خېنىم

بايبىكە	(ئۇ)		«بايىبىى» بىلەن ئوخشاش
بايچوڭخان	(ئۇ)		«بايچوڭ» غا ئوخشاش
بايچېچەك	(ئۇ)		چېچەك : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
بايرامخان	(ئۇ)		بايرام كۈنلىرى تۇغۇلغان
بايسىخان			(«بائىسخان» غا قاراڭ)
بايقىز	(ئۇ)		باياشات قىز
بايگۈل	(ئۇپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
باينىسا	(ئۇئە)		ئاياللارنىڭ بېيى ، باي ئايال
بايىرە			(«بائىرە» گە قاراڭ)
بايىزە			(«بائىزە» گە قاراڭ)
بايىمە			(«بائىمە» گە قاراڭ)
بايىممە			(«بائىمە» گە قاراڭ)
بايىنە			(«بائىنە» گە قاراڭ)
بەتۇلىيە	(ئە)		پاكلىق
بەجەقىز			(«بىبىھاجەر» گە قاراڭ)
بەختىسائادەتخان	(پئەئۇ)	بەختىسادەتخان	بەخت ـ سائادەتلىك ئايال
بەختىتاجىخان	(پئەئۇ)		«بەختىتاجى» بىلەن ئوخشاش
بەختىچوڭخان	(پئۇ)		«بەختىچوڭ» بىلەن ئوخشاش
بەختىخان	(پئۇ)		بەختلىك ئايال («بەختى» بىلەن ئوخشاش)
بەختىدۆلەتخان	(پئەئۇ)		«بەختىدۆلەت» بىلەن ئوخشاش
بەختىسادەتخان			(«بەختىسائادەتخان» غا قاراڭ)
بەختىساھىبە	(پئە)		بەخت ئىگىسى ، بەخت ھەمراھ بولغۇچى
بەختىقىز	(پئۇ)		بەختلىك قىز
بەختىگۈل	(پ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بەختىنۇر	(پئە)		بەخت نۇرى ، بەختلىك قىز
بەختىنىسا	(پئە)	بەختىنىساخان ، بەختىنساخان	ئاياللارنىڭ بەختى
بەختىنىيازخان	(پئۇ)		«بەختىنىياز» غا ئوخشاش
بەخشىخان	(پئۇ)		«بەخش» بىلەن ئوخشاش (بۇ يەردە «ئاللا بىر قىز پەرزەنت بەردى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
بەدەلئاي	(ئەئۇ)		قىز ئىزباسار
بەدەلخان	(ئەئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بەدەلقىز	(ئەئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش

بەدەلنۇر	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بەدىبانۇ	(ئەپ) بەدىربانۇ	تولۇن ئايدەك خېنىم
بەدىجامال①	(ئە)	چىرايى تولۇن ئاي كەبى قىز ، گۈزەللىكتە تولغان ئاي ، تولغان ئايدەك گۈزەل
بەدىجاھان②	(ئەپ)	جاھاننىڭ تولغان ئېيى
بەدىكامالخان③	(ئەئۇ)	«بەدىكامال» بىلەن ئوخشاش
بەدىگۈل	(ئەپ)	تولۇن ئايدەك قىز
بەدىنسا	(ئە) بەدىنسا	ئاياللارنىڭ تولۇن ئېيى ، تولۇن ئايدەك ئايال
بەدىھايات④	(ئە)	ھاياتلىقتىكى تولۇن ئاي ، ھاياتنىڭ تولغان ئېيى
بەدىيە	(ئە)	«بەدرى» بىلەن ئوخشاش
بەدىئە	(ئە) بەدىيە	يېڭى ئىش ، ئاز كۆرۈلىدىغان ئەھۋال
بەدىبانۇ		(«بەدىبانۇ» غا قارالسۇن)
بەدىنە	(ئە) بەدىنەم	جىسمى يېتىلگەن ، تولغان («بادىنە» بىلەن ئوخشاش)
بەدىنۇر		(«بەدىئىنۇر» غا قارالسۇن)
بەدىئۇلجامال⑤	(ئە)	گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى
بەدىئىنۇر	(ئە) بەدىنۇر	نۇردەك گۈزەل
بەرقىيە	(ئە)	تېلېگراممىا ؛ نۇر كەبى قىز ، چاقماقتەك قىز
بەرگىگۈل	(پ)	گۈل بەرگىدەك نازۇك قىز
بەرنا	(پ) بەرناقىز ، بەرناگۈل	ياش ، كېلىشكەن ئايال
بەرنائاي	(پئۇ)	كېلىشكەن قىز
بەرناقىز		(«بەرنا» غا قارالسۇن)
بەرناگۈل		(«بەرنا» غا قارالسۇن)
بەسالەت	(ئە)	باتۇرلۇق ، جەسۇرلۇق
بەسەرئاي	(ئەئۇ) بەسراي	نەزەر كۆچى ئالاھىدە قىز
بەسەرخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش

① ئەسلىسى «بەدرىجەمال» . بۇ ئىسىم ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .
②③④⑤ ئەسلىسى «بەدرىجەھان ، بەدرىكەمالخان ، بەدرىھەيات ، بەدىئۇلجەمال» .

بەسراي		(«بەسەرئاي» غا ياكى «بەسرەئاي» غا قارالسۇن)
بەسرە	(ئە) بەسرىگۈل ، بەسرىخان	كۆزى نۇرلۇق ، ئۆتكۈر ؛ كۆز نۇرى ، كۆرۈش قۇۋۋىتى
بەسرىئاي	(ئە) بەسراي	كۆزى نۇرلۇق ، ئۆتكۈر قىز
بەسرىخان		(«بەسرە» گە قارالسۇن)
بەسرىگۈل		(«بەسرە» گە قارالسۇن)
بەسماي		(«بەسمەئاي» غا قارالسۇن)
بەسمە	(ئە)	«باسما» بىلەن ئوخشاش
بەسمەئاي	(ئەئۇ) بەسماي	كۈلۈمسىرەپ تۇرىدىغان قىز
بەشەرئاي	(ئەئۇ)	ئاي سۈپەت قىز ، ئادەملەر ئارىسىدىكى ئاي ، ئايدەك چىرايلىق ئىنسان
بەشىرە	(ئە)	«بەشىر» بىلەن ئوخشاش
بەشىرئاي	(ئەئۇ)	(1) خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى قىز ؛ (2) «بەشەرئاي» بىلەن ئوخشاش
بەكىرە	(ئە)	«باكىرە» بىلەن ئوخشاش
بەگزادىخان	(ئۇپئۇ)	بەگ قىزى (بەگزادە : ئىسمى ، خان : سۈپەتى)
بەنەزەر	(پئە)	بەك گۈزەل ، نەزەرگە لايىق
بەھرىقىز	(پئۇ)	مەنپەئەتلىك قىز
بەھرىگۈل	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بەھرىنسا	(پئە) بەھرىنسا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بەھرىنساقىز	(پئەئۇ) بەھرىنساقىز	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بەھرىيە	(پئە)	(1) «بەھرى» گە مۇئەننەسلىك ئىپادە «ئە» قوشۇلۇپ ئۆزلەشتۈرۈلگەن ؛ (2) ئەرەبچىدە دېگىز-چى ، كېمىچى ، سۇ ئەسكىرى ۋە دېگىز ئارمىيەسىنى كۆرسىتىدۇ
بەھىيە	(ئە)	«بەھى» بىلەن ئوخشاش
بەئىسخان	(ئەئۇ) بەيسخان	باتۇر ، قەيسەر ئايال
بەئىسگۈل	(ئەپ) بەيسگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بەيتۇللانىسا	(ئە)	«بەيتۇللا» غا «نىسا» نى قوشۇش ئارقىلىق ئايالارغا خاس ئىسىم قىلىنغان

بەيسخان		(«بەئسخان» غا قارالسۇن)
بەيسگۇل		(«بەئسگۇل» گە قارالسۇن)
بەينىخان		(«بەيينە» گە قارالسۇن)
بەيينە	(ئە) بەينىخان	ئىسپات، پاكىت، ئاساس؛ گۇۋاھچى («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
بوستان	(پ) بوستانگۇل	باغ، باغچە (بۇ يەردە قىز پەرزەنت باغچىدىكى گۈللەرگە، ياپيېشىل مەنزىرىگە تەقلىد قىلىنىدۇ)
بوستانئاي	(پئۇ)	باغچىدىكى گۈللەر كەبى قىز
بوستانگۇل		(«بوستان» غا قارالسۇن)
بوۋاخان	(ئۇ) بۇۋاخان، بوۋخان	بوۋا: ئىسمى، خان: سۇپىتى
بوۋاقخان	(ئۇ) بۇۋاقخان	بوۋاق: ئىسمى، خان: سۇپىتى
بوۋخان		(«بوۋاخان» غا قارالسۇن)
بۇئاتكە		(«ببىئاتكە» گە قارالسۇن)
بۇئارزۇ		(«ببىئارزۇ» غا قارالسۇن)
بۇئاسمە		(«ببىئاسمە» گە قارالسۇن)
بۇئاسمخان		(«ببىئاسمە» گە قارالسۇن)
بۇئالىيە		(«ببىئالىيە» گە قارالسۇن)
بۇئالمگۇل		(«ببىئالمگۇل» گە قارالسۇن)
بۇئامنە①		(«ببىئامنە» گە قارالسۇن)
بۇئايسە		(«ببىئائىزە» گە قارالسۇن)
بۇئايشەم		(«ببىئائىشە» گە قارالسۇن)
بۇئايشەمخان		(«ببىئائىشە» گە قارالسۇن)
بۇبىخان		(«ببى» گە قارالسۇن)
بۇپاتمە		(«ببىپاتمە» گە قارالسۇن)
بۇجامال		(«ببىجامال» غا قارالسۇن)
بۇجەننەت		(«ببىجەننەت» كە قارالسۇن)
بۇچەم		(«ببىخەدىجە» گە قارالسۇن)
بۇچىخان		(«ببىخەدىجىخان» غا قارالسۇن)
بۇچىناي		(«ببىچىننىئاي» غا قارالسۇن)
بۇخەلىچخان		(«ببىخەدىجىخان» غا قارالسۇن)
بۇخەلىچە		(«ببىخەدىجە» گە قارالسۇن)
بۇرابىيە		(«ببىبرابىئە» گە قارالسۇن)

① «ببىئامنە» بىلەن «ببىئەمنە» ئوخشاشلا «بۇئامنە» گە ئۆزگىرىدۇ.

بۇرابىيەم		(«ببىبرابىئە» گە قارالسۇن)
بۇرابىخان		(«ببىبرابىئە» گە قارالسۇن)
بۇراۋخان		(«ببىبرابىئە» گە قارالسۇن)
بۇرەھمە		(«ببىبرەھمە» گە قارالسۇن)
بۇرەھممىئاي		(«ببىبرەھممىئاي» غا قارالسۇن)
بۇرەھممگۇل		(«ببىبرەھمە» گە قارالسۇن)
بۇزەينە		(«ببىبزەينە» گە قارالسۇن)
بۇزەينەپ		(«ببىبزەينەب» كە قارالسۇن)
بۇزورا		(«ببىبزۇھرە» گە قارالسۇن)
بۇزوراخان		(«ببىبزۇھرە» گە قارالسۇن)
بۇزۇرەم		(«ببىبزۇھرە» گە قارالسۇن)
بۇزىلەي		(«ببىبزۇلھەي» گە قارالسۇن)
بۇزىننەت		(«ببىبزىننەت» كە قارالسۇن)
بۇسادەت		(«ببىبسائادەت» كە قارالسۇن)
بۇسارە		(«ببىبسارە» گە قارالسۇن)
بۇسارەم		(«ببىبسارە» گە قارالسۇن)
بۇساربخان		(«ببىبسارە» گە قارالسۇن)
بۇسەرا		(«ببىبسەررا، ببىبسەھرا» غا قارالسۇن)
بۇسەلمە		(«ببىبسەلمە» گە قارالسۇن)
بۇسالى		(«ببىبسالمە» كە قارالسۇن)
بۇسەمەرخان		(«ببىبسەمەرخان» غا قارالسۇن)
بۇسەنەم		(«ببىبسەنەم» گە قارالسۇن)
بۇسەئىدە		(«ببىبسەئىدە» گە قارالسۇن)
بۇسەيدەم		(«ببىبسەئىدە» گە قارالسۇن)
بۇسەيدى		(«ببىبسەئىدە» گە قارالسۇن)
بۇسەيرەم		(«ببىبسەيرى» گە قارالسۇن)
بۇسەيلەم		(«ببىبسەيرى» گە قارالسۇن)
بۇسەيلى		(«ببىبسەيرى» گە قارالسۇن)
بۇسەينەم		(«ببىبزەينە» گە قارالسۇن)
بۇشارە	(ئە) بۇشارەم	سۆيۈنچە
بۇشەرى		(«ببىبشەھرى» گە قارالسۇن)
بۇشەرىپە		(«ببىبشەرىپە» گە قارالسۇن)
بۇشەرىخان		(«ببىبشەھرى» گە قارالسۇن)
بۇشەھرى		(«ببىبشەھرى» گە قارالسۇن)

بۇلاقئاي (ئۇ)
بۇلبۇلخان (ئەئۇ)
بۇماھرۇي
بۇمەرەم
بۇمەريەم
بۇنسا
بۇنىياز
بۇنىيازخان
بۇھەيرە (ئە)
بۇۋاتسكە
بۇۋاخان
بۇۋاسمە
بۇۋاسمخان
بۇۋاشەم
بۇۋاشخان
بۇۋاقخان
بۇۋالىم
بۇۋالىمە
بۇۋالمگۇل
بۇۋالىيە
بۇۋامنە
بۇۋايسە
بۇۋايشەم
بۇۋەختەر
بۇۋەرەم
بۇۋەرەمخان
بۇۋەرىخان
بۇۋەزىرە
بۇۋەيزىخان
بۇۋەنبەر
بۇۋەيسەم
بۇشخان
بۇرەۋخان
بۇمەخان
بۇمەريەمخان

كۆزى بۇلاقتەك ، يۇزى ئايدەك قىز بۇلبۇلدەك ئايال
(«بىبىماھرۇي» غا قارالسۇن)
(«بىبىمەريەم» گە قارالسۇن)
(«بىبىمەريەم» گە قارالسۇن)
(«بىبىنىسا» غا قارالسۇن)
(«بىبىنىياز» غا قارالسۇن)
(«بىبىنىيازخان» غا قارالسۇن)
كۆل
(«بىبىئاتسكە» گە قارالسۇن)
(«بوۋاخان» غا قارالسۇن)
(«بىبىئاسمە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئاسمە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئائشە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئائشە» گە قارالسۇن)
(«بوۋاقخان» غا قارالسۇن)
(«بىبىئالىم» گە قارالسۇن)
(«بىبىئالىمە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئالمگۇل» گە قارالسۇن)
(«بىبىئالىيە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئامنە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئائىزە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئائىشە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئەختەر» گە قارالسۇن)
(«بىبىھەرەم» گە قارالسۇن)
(«بىبىھەرەمخان» غا قارالسۇن)
(«بىبىھەرەمخان» غا قارالسۇن)
(«بىبىۋەزىرە» گە قارالسۇن)
(«بىبىپەيزىخان» غا قارالسۇن)
(«بىبىئەنبەر» گە قارالسۇن)
(«بىبىۋەيس» كە قارالسۇن)
(«بىبىئائىشە» گە قارالسۇن)
(«بىبىرابىئە» گە قارالسۇن)
(«بىبىمەريەمخان» غا قارالسۇن)
(«بىبىمەريەمخان» غا قارالسۇن)

بۇمەريەمگۇل
بۇۋەجەر
بۇۋەجەرخان
بۇۋەجەرقىز
بۇۋەرەم
بۇۋەرەمخان
بۇۋەرىخان
بۇۋەشىخان
بۇۋىنسا
بۇۋىئالىم
بۇۋىئالىمخان
بۇۋىئالمگۇل
بۇۋىئەزىزە
بۇۋىپاتىمەم
بۇۋىجامال
بۇۋىجاھان
بۇۋىجەننەت
بۇۋىخان
بۇۋىدانا
بۇۋىداناخان
بۇۋىدەناخان
بۇۋىرابىيە
بۇۋىرازىيە
بۇۋىراھىلە
بۇۋىراۋخان
بۇۋىرەھىمە
بۇۋىرەھىمىئاي
بۇۋىرەيخان
بۇۋىرەيھان
بۇۋىرۇقىيە
بۇۋىزادە
بۇۋىزادەم
بۇۋىزاھىدە
بۇۋىزەرپە
بۇۋىزەمىرە

(«بىبىمەريەمگۇل» گە قارالسۇن)
(«بىبىمھاجەر» گە قارالسۇن)
(«بىبىمھاجەر» گە قارالسۇن)
(«بىبىمھاجەر» گە قارالسۇن)
(«بىبىمھەرەم» گە قارالسۇن)
(«بىبىمھەرەمخان» غا قارالسۇن)
(«بىبىرابىئە» گە قارالسۇن)
(«بىبىئائىشە» گە قارالسۇن)
(«بىبىنىسا» غا قارالسۇن)
(«بىبىئالىم» گە قارالسۇن)
(«بىبىئالىم» غا قارالسۇن)
(«بىبىئالمگۇل» گە قارالسۇن)
(«بىبىئەزىزە» گە قارالسۇن)
(«بىبىپاتىمە» گە قارالسۇن)
(«بىبىجامال» غا قارالسۇن)
(«بىبىجاھان» غا قارالسۇن)
(«بىبىجەننەت» كە قارالسۇن)
(«بىبىخان» غا قارالسۇن)
(«بىبىدانا» غا قارالسۇن)
(«بىبىدانا» غا قارالسۇن)
(«بىبىدانا» غا قارالسۇن)
(«بىبىرابىئە» گە قارالسۇن)
(«بىبىرازىيە» گە قارالسۇن)
(«بىبىراھىلە» گە قارالسۇن)
(«بىبىرابىئە» گە قارالسۇن)
(«بىبىرەھىمە» گە قارالسۇن)
(«بىبىرەھىمىئاي» غا قارالسۇن)
(«بىبىرەيھان» غا قارالسۇن)
(«بىبىرەيھان» غا قارالسۇن)
(«بىبىرۇقىيە» گە قارالسۇن)
(«بىبىزادە» گە قارالسۇن)
(«بىبىزادە» گە قارالسۇن)
(«بىبىزاھىدە» گە قارالسۇن)
(«بىبىزەرپە» گە قارالسۇن)
(«بىبىزەمىرە» گە قارالسۇن)

بۇۋىزەينەپ	(«ببىزەينەب» كە قاراڭ)
بۇۋىزۇبەيدە	(«ببىزۇبەيدە» گە قاراڭ)
بۇۋىزۇلەيخا	(«ببىزۇلھەيخا» غا قاراڭ)
بۇۋىزۇلھەي	(«ببىزۇلھەي» گە قاراڭ)
بۇۋىزىلال	(«ببىزىلال» غا قاراڭ)
بۇۋىزىلەي	(«ببىزۇلھەي» گە قاراڭ)
بۇۋىزىلەيخا	(«ببىزۇلھەيخا» گە قاراڭ)
بۇۋىزىننەت	(«ببىزىننەت» كە قاراڭ)
بۇۋىسائەت	(«ببىسائەت» كە قاراڭ)
بۇۋىسائەتخان	(«ببىسائەتخان» غا قاراڭ)
بۇۋىساجىدە	(«ببىساجىدە» گە قاراڭ)
بۇۋىسادەت	(«ببىسائادەت» كە قاراڭ)
بۇۋىسارە	(«ببىسارە» گە قاراڭ)
بۇۋىسارەم	(«ببىسارە» گە قاراڭ)
بۇۋىسالامەت	(«ببىسالامەت» كە قاراڭ)
بۇۋىسالى	(«ببىسالىھ» كە قاراڭ)
بۇۋىسالىم	(«ببىسالىم» غا قاراڭ)
بۇۋىسالىمە	(«ببىسالىمە» گە قاراڭ)
بۇۋىسالىمخان	(«ببىسالىمخان» غا قاراڭ)
بۇۋىسالىھە	(«ببىسالىھە» گە قاراڭ)
بۇۋىسالىيە	(«ببىسالىھە» گە قاراڭ)
بۇۋىسەل	(«ببىئەسەل» گە قاراڭ)
بۇۋىسەلىمە	(«ببىسەلىمە» گە قاراڭ)
بۇۋىسەنەم	(«ببىسەنەم» گە قاراڭ)
بۇۋىسەئىدە	(«ببىسەئىدە» گە قاراڭ)
بۇۋىسەيلەم	(«ببىسەيرى» گە قاراڭ)
بۇۋىسۇلتان	(«ببىسۇلتان» غا قاراڭ)
بۇۋىشەرىپە	(«ببىشەرىپە» گە قاراڭ)
بۇۋىقىز	(«ببىقىز» غا قاراڭ)
بۇۋىكامىلە	(«ببىكامىلە» گە قاراڭ)
بۇۋىگۈل	(«ببىگۈل» گە قاراڭ)
بۇۋىماھرۇي	(«ببىماھرۇي» غا قاراڭ)
بۇۋىمەريەم	(«ببىمەريەم» گە قاراڭ)
بۇۋىمەريەمخان	(«ببىمەريەم» گە قاراڭ)
بۇۋىمەريەمگۈل	(«ببىمەريەمگۈل» گە قاراڭ)

بۇۋىمەلۇم		(«ببىمەئلۇم» غا قاراڭ)
بۇۋىنار		(«ببىئانار» غا قاراڭ)
بۇۋىناز		(«ببىناز» غا قاراڭ)
بۇۋىنۇر		(«ببىنۇر» غا قاراڭ)
بۇۋىنىسا		(«ببىنىسا» غا قاراڭ)
بۇۋىنىياز		(«ببىنىياز» غا قاراڭ)
بۇۋىنىيازخان		(«ببىنىيازخان» غا قاراڭ)
بۇۋىھادىيە		(«ببىھادىيە» گە قاراڭ)
بۇۋىھەپىزە		(«ببىھەپىزە» گە قاراڭ)
بۇۋىھەجەر		(«ببىھاجەر» گە قاراڭ)
بۇۋىھەرەم		(«ببىھەرەم» گە قاراڭ)
بۇۋىھەرەمخان		(«ببىھەرەمخان» غا قاراڭ)
بۇۋىھەسەل		(«ببىئەسەل» گە قاراڭ)
بۇۋىھەسەلخان		(«ببىئەسەلخان» غا قاراڭ)
بۇۋىھەسرەت		(«ببىھەسرەت» كە قاراڭ)
بۇۋىھەنىپە		(«ببىھەنىپە» گە قاراڭ)
بۇۋىھەنىپىخان		(«ببىھەنىپىخان» غا قاراڭ)
بۇۋىھوشۇر		(«ببىئۇشۇر» غا قاراڭ)
بۇۋىھوشۇرخان		(«ببىئۇشۇرخان» غا قاراڭ)
بېشارەتخان	(ئەئۇ) بىشارەتخان	«بېشارەت» بىلەن ئوخشاش
بېلىقخان	(ئۇ)	بېلىقتەك تولغان ، سىلىق ئايال
بېلىقىز		(«بىلقىس» قا قاراڭ)
ببى[1]	(پ) بۇبى ، ببە ، بۇبىخان ، بۇۋى ، بۇۋىخان ، بۇۋىقىز ، بۇۋىگۈل	چوڭ ئانا ، خېنىم ، خانقىز
ببىئاتىكە	(پئە) بۇئاتىكە ، بۇۋاتىكە	سېخىي خېنىم
ببىئارزۇ	(پ) بۇئارزۇ	ئارزۇلۇق خېنىم
ببىئاسىمە	(پئە) بۇئاسىمە ، بۇئاسىمخان ، بۇۋاسىمە ، بۇۋاسىمخان	پاك خېنىم

[1] «ببى» نىڭ «بۇبى ، ببە ، بۇبىخان» دېگەن ئۆزگىرىشلىرىمۇ بار . ئۇ «باباخان» نىڭ «بۇبىخان» دېگەن ئۆزگىرىشىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ . ئەمما «باباخان» دىن ئۆزگەرگەن «بۇبىخان» ھەرگىز «بۇۋىخان» بولمايدۇ ۋە ئۇ ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

بببئالىم	(پ‌ئە)	بۇۋالىم ، بۇۋئالىم ، بۇۋئالىمخان	ئالىم خېنىم ، بىلىملىك خېنىم
بببئالىمە	(پ‌ئە)	بۇۋالىمە	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بببئالىمگۇل	(پ‌ئەپ)	بۇۋئالىمگۇل ، بۇۋالىمگۇل ، بۇۋئالىمگۇل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بببئالىيە	(پ‌ئە)	بۇۋئالىيە ، بۇۋالىيە	ئۇستۇن خېنىم
بببئامىنە	(پ‌ئە)	بۇۋئامىنە ، بۇۋئامىنەم ، بۇۋامىنە	ئېتىقادلىق ، تىنچ خېنىم
بببئانار	(پ‌ئۇ)	بۇۋنار	ئانار يۇزلۇك خېنىم
بببئائىزە	(پ‌ئە)	بۇۋئايسە ، بۇۋايسە	پەقىر خېنىم
بببئائىشە①	(پ‌ئە)	بۇۋئايىشەم ، بۇۋئايشەمخان	ئائىشەدەك خېنىم («ئائىشە» گە قارالسۇن)
بببئەختەر	(پ)	بۇۋەختەر	يۇلتۇزدەك خېنىم
بببئەزىزە	(پ‌ئە)	بۇۋئەزىزە	ئەزىز ، قەدىرلىك خېنىم
بببئەسەل	(پ‌ئە)	بۇۋسەل ، بۇۋئەسەل	ھەسەلدەك خېنىم
بببئەسەلخان	(پ‌ئەئۇ)	بۇۋئەسەلخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بببئەمنە②	(پ‌ئە)	بۇۋئامىنە	«بببئامىنە» گە ئوخشاش
بببئەنبەر	(پ)	بۇۋەنبەر	ئەنبەردەك خۇش پۇراق خېنىم
بببپاتمە	(پ‌ئە)	بۇۋپاتمە ، بۇۋپاتمەم ، بۇۋئپاتمەم	بببپاتمىدەك خېنىم («پاتمە» ئوچۇن «پ» بابىغا قارالسۇن)
بببپەيزىخان	(پ‌ئەئۇ)	بۇۋەيزىخان	ئېسىل ، ئالىيجاناب خېنىم
بببجامال③	(پ‌ئە)	بۇجامال ، بۇۋجامال ، بۇۋئجامالخان	گۈزەل خېنىم
بببجاھان④	(پ)	بۇۋئجاھان	جاھانغا مەشھۇر ، تونۇلغان خېنىم
بببجەننەت	(پ‌ئە)	بۇجەننەت ، بۇۋئجەننەت	جەننەت : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («جەننەت» ئوچۇن «ج» بابىغا قارالسۇن)

① «بببئائىشە» نىڭ يەنە «بۇۋاشەم ، بۇۋاشخان ، بۇۋاشقىز ، بۇۋاشگۇل ، بۇۋەشخان ، بۇشخان» دېگەن ئۆزگىرىشلىرى بار .
② «بببئەمنە» بىلەن «بببئامىنە» نىڭ ئۆزگىرىشى ئوخشايدۇ ، ئۇلار مەنە جەھەتتىمۇ ئوخشاش .
③④ ئەسلىسى «بببجەمال ، بببجەھان» .

بببچىنىئاي	(پ‌ئۇ)	بۇچىناي ، پۇچىناي	چىنىئاي : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («چىنىئاي» ئوچۇن «چ» بابىغا قارالسۇن)
بببخان	(پ‌ئۇ)	بۇۋخان	ببى : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
بببخەدىجە	(پ‌ئە)	بۇخەلىچە ، بۇخەلىچەم ، بۇچەم	خەدىجە ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («خەدىجە» گە قارالسۇن)
بببخەدىجخان	(پ‌ئەئۇ)	بۇخەلىچىخان ، بۇچىخان	بببخەدىجە : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
بببدانا	(پ)	بۇۋىدانا ، بۇۋىدانا-خان ، بۇۋىدەناخان	دانىشمەن ، بىلىملىك ، ئەقىللىق خېنىم
بببرابىئە①	(پ‌ئە)	بۇرابىيە ، بۇرابىيەم ، بۇرابىخان ، بۇراۋخان	(1) ئوتتۇرا بوي خېنىم ، (2) تۆتىنچى خېنىم ، (3) رەھىمدىل خېنىم
بببرازىيە	(پ‌ئە)	بۇۋرازىيە	خۇشال خېنىم
بببراھىلە	(پ‌ئە)	بۇۋراھىلە	راھىلە : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («راھىلە» نىڭ مەنىسى ئوچۇن «ر» بابىغا قارالسۇن)
بببرەھىمە	(پ‌ئە)	بۇرەھىمە ، بۇرەھىمگۇل ، بۇۋرەھىمە	رەھىمدىل خېنىم
بببرەھىمئاي	(پ‌ئەئۇ)	بۇرەھىمئاي ، بۇۋرەھىمئاي	بببرەھىمە : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (بۇ يەردە «ئايدەك چىرايلىق ۋە رەھىمدىل خېنىم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
بببرەيھان	(پ)	بۇۋرەيخان ، بۇۋرەيھان	رەيھان گۈلدەك خۇش پۇراق خېنىم
بببرۇقىيە	(پ‌ئە)	بۇۋرۇقىيە	رۇقىيە : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («رۇقىيە» ئوچۇن «ر» بابىغا قارالسۇن)
بببزادە	(پ)	بۇۋزادە ، بۇۋزادەم	ئېسىلزادە خېنىم
بببزاھىدە	(پ‌ئە)	بۇۋزاھىدە	تەقۋادار خېنىم
بببزەرىپە	(پ‌ئە)	بۇۋزەرىپە	ئەقىللىق ، چېچەن خېنىم
بببزەمىرە	(پ‌ئە)	بۇۋزەمىرە	ۋىجدانلىق خېنىم

① «بببرابىئە» نىڭ يەنە «بۇرابىگۇل ، بۇۋرابىيە ، بۇۋراۋخان ، بۇرەۋخان ، بۇۋەرىخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

ببىزەينە	(پ‌ئە)	بۇزەينە ، بۇسەينە ، بۇسەينەم	گۇزەل ، زىننەتلىك خېنىم
ببىزەينەپ	(پ‌ئە)	بۇزەينەپ ، بۇۋەزەينەپ	زەينەپ : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («زەينەپ» ئۇچۇن «ز» بابىغا قاراڭ)
ببىزۇبەيدە	(پ‌ئە)	بۇۋزۇبەيدە	قايماق كەبى خېنىم
ببىزۇلھەي	(پ‌ئە)	بۇۋزۇلھەي ، بۇزىلەي ، بۇۋزىلەي	ھاياتلىققا ئېرىشكۇچى خېنىم ، ئۇزۇن ئۆمۇر كۆرگۇچى خېنىم
ببىزۇلھەيخا	(پ‌ئەپ)	بۇۋزۇلەيخا ، بۇۋزىلەيخا	زۇلھەيخا : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى
ببىزۇھرە①	(پ‌ئە)	بۇزورا ، بۇزۇرەم	زۇھرە يۇلتۇزىدەك خېنىم («زۇھرە» ئۇچۇن «ز» بابىغا قاراڭ)
ببىزىلال	(پ)	بۇۋزىلال	سۇزۇك خېنىم
ببىزىننەت	(پ‌ئە)	بۇزىننەت ، بۇۋزىننەت	زىننەتلىك خېنىم
ببىسائادەت②	(پ‌ئە)	بۇسادەت ، بۇۋسائادەت	بەخت ـ سائادەتلىك خېنىم
ببىسائەت	(پ‌ئە)	بۇۋسائەت	سائەت : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى
ببىسائەتخان	(پ‌ئۇ)	بۇۋسائەتخان	ببىسائەت : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
ببىساجدە	(پ‌ئە)	بۇۋساجدە	ساجدە : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («ساجدە» نىڭ مەنىسى : سەجدە قىلغۇچى ئايال)
ببىسارە③	(پ‌ئە)	بۇسارە ، بۇسارەم	خۇشال خېنىم ، خۇش ۋاقىت خېنىم
ببىسالامەت④	(پ‌ئە)	بۇۋسالامەت	سالامەت ، ساغلام خېنىم
ببىسالىم	(پ‌ئە)	بۇۋسالىم	ساق ـ سالامەت خېنىم
ببىسالىمە	(پ‌ئە)	بۇۋسالىمە	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ببىسالىمخان	(پ‌ئۇ)	بۇۋسالىمخان	«ببىسالىم» غا ئوخشاش

① «ببىزۇھرە» نىڭ يەنە «بۇزوراگۇل ، بۇزوراخان ، بۇزوراقىز» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
②④ ئەسلىسى «ببىسەئادەت ، ببىسەلامەت» .
③ «ببىسارە» نىڭ يەنە «بۇسارىگۇل ، بۇسارىخان ، بۇۋسارە ، بۇۋسارەم ، بىسەرەم ، بىسەرەمخان ، بىسەرىخان ، بىسارىخان ، بىسەرىگۇل ، بىسەرىقىز ، بىسەخان ، بىسەگۇل ، بىسەقىز» قاتارلىق ناھايىتى كۆپ ئۆزگىرىشلىرى بار .

ببىسالمە	(پ‌ئە)	بۇسالى ، بۇۋسالى	ياخشى خېنىم
ببىسالمەھ	(پ‌ئە)	بۇۋسالىمە ، بۇۋسالىيە	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ببىسەررا	(پ‌ئە)	بۇسەرا①	بەختلىك خېنىم
ببىسەلىمە	(پ‌ئە)	بۇسەلىمە ، بۇۋسەلىمە	ساغلام خېنىم
ببىسەمەرخان	(پ‌ئەئۇ)	بۇسەمەرخان	ببىسەمەر : ئىسمى ، خان : سۇپىتى [«ببىسەمەر» نىڭ مەنىسى : مېۋە بېرىدىغان (بالىلىق) خېنىم]
ببىسەنەم	(پ‌ئە)	بۇۋسەنەم	گۇزەل خېنىم
ببىسەھرا	(پ‌ئە)	بۇسەرا	يېزىلىق خېنىم (يېزا خېنىمى)
ببىسەئىدە	(پ‌ئە)	بۇسەئىدە ، بۇسەيدەم ، بۇسەيدى ، بۇۋسەئىدە	بەختلىك خېنىم
ببىسەيرى	(پ‌ئە)	بۇسەيرەم ، بۇسەيلەم ، بۇسەيلى ، بۇۋسەيلەم	سەيرى : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («سەيرى» نىڭ مەنىسى : ساياھەتچى ، سەيلىچى ، ئايلىنىپ يۇرگۇچى)
ببىسۇلتان	(پ‌ئە)	بۇۋسۇلتان	سۇلتان : ئىسمى ، ببى : سۇپىتى («سۇلتان» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «س» بابىغا قاراڭ)
ببىشەرىپە	(پ‌ئە)	بۇشەرىپە ، بۇۋشەرىپە	شەرەپلىك ، ئۇلۇغ خېنىم
ببىشەھرى	(پ)	بۇشەھرى ، بۇشەرى ، بۇشەرىخان	(1) شەھەر خېنىمى (2) شۇھرەتلىك خېنىم
ببىقىز	(پ‌ئۇ)	بۇۋقىز	خانقىز ، خېنىمقىز
ببىكامىلە	(پ‌ئە)	بۇۋكامىلە	كامالەتكە يەتكەن قىز
ببىگۇل	(پ)	بۇۋگۇل	گۇل كەبى خېنىم
ببىماھرۇي	(پ)	بۇۋماھرۇي	ئاي يۈزلۈك خېنىم
ببىمەرىيەم	(پ‌ئە)	بۇمەرىيەم ، بۇۋمەرىيەم ، مەرەم ، بۇۋمەرىيەم	(«مەرىيەم» ئۇچۇن «م» بابىغا قاراڭ)

① «ببىسەھرا» مۇ «بۇسەرا» غا ئۆزگىرىدۇ .

بببمەريەمخان	(پ‌ئەئۇ)	بۇۋمەريەمخان ، بۇمەريەمخان ، بۇمەخان	بببمەريەم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
بببمەريەمگۇل	(پ‌ئەپ)	بۇۋمەريەمگۇل ، بۇمەريەمگۇل	بببمەريەم : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
بببمەئلۇم	(پ‌ئە)	بۇۋمەلۇم	تونۇلغان ، مەشھۇر خېنىم
بببناز	(پ)	بۇۋناز	نازلىق ، نازۇك خېنىم
بببنۇر	(پ‌ئە)	بۇۋنۇر	نۇرلۇق خېنىم
بببنسا	(پ‌ئە)	بۇۋنسا ، بۇۋنسا ، بۇۋنسا	ئاياللارنىڭ بۇۋىسى ، بۇۋۇم خېنىم
بببنىياز	(پ)	بۇنىياز ، بۇۋنىياز	بەخشەندە قىلىنغان خېنىم
بببنىيازخان	(پ‌ئۇ)	بۇنىيازخان ، بۇۋنىيازخان	بببنىياز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
بببھاجەر	(پ‌ئە)	بۇۋھەجەر ، بۇۋەجەر ، بۇۋەجەرخان ، بۇۋەجەرگۇل ، بۇۋەجەرقىز ، بەجەقىز	ھاجەر : ئىسمى ، بببى : سۇپىتى («ھاجەر» ئۇچۇن «ھ» بابىغا قارالسۇن)
بببھادىيە	(پ‌ئە)	بۇۋھادىيە	سەردار خېنىم ، يولباشچى خېنىم
بببھەپىزە	(پ‌ئە)	بۇۋھەپىزە	ئاسرىغۇچى خېنىم
بببھەرەم	(پ‌ئە)	بۇۋەرەم ، بۇۋھەرەم ، بۇۋەرەم	ھەرەم : ئىسمى ، بببى : سۇپىتى («ھەرەم» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «ھ» بابىغا قارالسۇن . بۇ يەردە ھەرەم ئۇلۇغلانغان)
بببھەرەمخان	(پ‌ئەئۇ)	بۇۋەرەمخان ، بۇۋەرەمخان ، بۇۋەرىخان ، بۇۋەرىخان ، بۇۋۇھەرەمخان	بببھەرەم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
بببھەسرەت	(پ‌ئە)	بۇۋھەسرەت	ھەسرەت خېنىم («ھەسرەت» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «ھ» بابىغا قارالسۇن)
بببھەنپە	(پ‌ئە)	بۇۋھەنپە	پاك خېنىم
بببھەنپىخان	(پ‌ئەئۇ)	بۇۋھەنپىخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش

بببۇشۇر	(پ‌ئە)	بۇۋھوشۇر	ئۇشۇر : ئىسمى ، بببى : سۇپىتى («ئۇشۇر» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «ئۇ» بابىغا قارالسۇن)
بببۇشۇرخان	(پ‌ئەئۇ)	بۇۋھوشۇرخان	بببۇشۇر : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
بىسارىخان			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىسەخان			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىسەرەم			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىسەرەمخان			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىسەرىخان			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىسەرىقىز			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىسەرىگۇل			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىسەقىز			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىسەگۇل			(«بببسارە» گە قارالسۇن)
بىكە	(ئۇ)		خېنىم ، خانقىز
بىكەئاي	(ئۇ)		ئايدەك خېنىم
بىلقىس	(ئى)	بېلىقىز ، بىلىقىز	سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ خوتۇنىنىڭ ئىسمى . مەنىسى : ئېنىق ئەمەس
بىلگىئاي	(ئۇ)	بىلگاي	بىلىملىك قىز
بىلگىبىكە	(ئۇ)		بىلىملىك خېنىم
بىلگىنۇر	(ئۇئە)		«بىلگىئاي» غا ئوخشاش
بىلىقىز			(«بىلقىس» قا قارالسۇن)

پ

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
پاتخ		(«پاتمە» كە قارالسۇن)
پاتخۇللا		(«پاتمۇللا» غا قارالسۇن)
پاتىر	(ئە)	(1) ئىللىق، ئىسسىلمان، (2) يارانقۇچى، ئىجادچى («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
پاتىن	(ئە)	ئەقىللىق، زېرەك
پاتمە	(ئە) پاتخ	يەڭگۈچى، غەلىبە قىلغۇچى، باتۇر، ئاچقۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
پاتمۇللا	(ئە) پاتخۇللا	ئاللانىڭ باتۇرى
پاخىر	(ئە)	(1) گۈزەل، كۆركەم، (2) پەخىرلەنگۈچى؛ پۇزۇر، تەكەببۇر مول، ياخشى («بارائىدىن» گە قارالسۇن)
پاراۋان	(پ)	پارلاپ تۇرىدىغان، نۇرلۇق
پاراۋىدىن		
پارلاق	(پ)	
پارۇق	(ئە)	خەلىپە ئۈمەرنىڭ لەقىمى، مەنىسى: (1) دانىشمەن، ئۇلۇغ، چۈڭ، داھىيانە، (2) سالماق، ئېھتىياتچان
پارسا	(ئە)	يامان ئىشلاردىن ئۆزىنى ساقلىغۇچى، پەرھىزكار
پارىس	(ئە)	(1) چەۋەندار، باتۇر، قەھرىمان؛ (2) پارس مىللىتىنىڭ نامى؛ (3) پارىس (يولۋاس)
پارىسبەگ	(ئەئۇ) پارسبەگ	(1) باتۇر ئەر؛ (2) پارسبەگ
پارىسخان	(ئەئۇ) پارسخان	(1) باتۇرخان؛ (2) پارسخان ئالاھىدە، پەرقلىق
پارىق	(ئە)	

پازىل	(ئە)	(1) پەزىلەتلىك، تالانتلىق، بىلىملىك؛ (2) مەڭگۈلۈك، (3) تۆھپىسى بار، ئەجرى بار، (4) ئالاھىدىلىكى بار، مەشھۇر، داڭلىق
پازىلبەگ	(ئەئۇ)	پەزىلەتلىك ئەر
پاسار	(ئۇ) پاسىر	(1) قوناق ئۆگۈت ئەتكەندە چىقىدىغان ئىلغاندى نەرسىلەر، (2) قوناق شېخى پارچىلىرى
پاسىبان	(پ)	مۇھاپىزەت قىلغۇچى، قاراۋۇل
پاقلان	(ئۇ)	يېشىغا توشمىغان قوي قوزىسى («پاكىدىن» غا قارالسۇن)
پاكتىن		
پاكدىل	(پ)	قەلبى پاك، ئاق نىيەت ئوغۇل
پاكىدىن	(پئە) پاكتىن	دىنىنىڭ پاك كىشىسى
پاكىر	(ئە)	تەپەككۇر قىلغۇچى، مۇلاھىزە قىلغۇچى
پاكىزات①	(پئە) پاكزات	ۋۇجۇدى پاك
پالتا	(ئۇ) پالتۇ، پالتى، پالتۇش	ئۆي سايمانلىرىدىن بىرى، ئوتۇن يېرىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ
پالتاتاخۇن	(ئۇ) پالتاخۇن	پالتا: ئىسمى، ئاخۇن: قوشۇمچە سى
پالتىباي	(ئۇ) پالتۇاي	پالتا: ئىسمى، باي: سۈپىتى («پەھلىۋان» غا قارالسۇن)
پالۋان		(«پەھلىۋان» غا قارالسۇن)
پالۋان		تاغ ئىسمى
پامىر	(پ) پامىرجان	ئائىلە، جەمەت، تۇغقانچىلىق
پامىل	(ئى)	(1) ئاخىر يوقالماق، (2) «بىنايەت» نىڭ ئۆزگىرىشى
پانائەت	(ئە) پانايەت	چىراغ، مەشئەل
پانار②	(ي) پەنەر، پىنار	دىنىنىڭ ھىمايىسى
پاناھىدىن	(ئە) پانايىدىن	بۈيۈك شاھزادە
پانتېكىن	(ئۇ)	قازغۇچى (ئىجادكار)
پاھىر	(ئە)	ئوۋچى؛ قەشقەرنىڭ يوپۇرغىدىكى جاي ئىسمى
پاۋان	(ئۇ)	

① بۇ ئىسىم ئايالىلارغىمۇ قويۇلىدۇ.
② ئەسلىسى «پەنار».

پاۋزۇ			(«پەۋزى» گە قارالسۇن)
پائىز	(ئە)	پايىز	ئۇنقۇچى، غەلىبە قىلغۇچى
پائىق	(ئە)	پايىق	ئۇستۇن، ئالىي، ئەلا، يۇكسەك
پايان	(پ)		ئاخىرقى نۇقتا، چەك، چېگرا
پايسال			(«پەيسەل» گە قارالسۇن)
پەتتار			(«پەتتاھ» قا قارالسۇن)
پەتتاردىن			(«پەتتاھىدىن» گە قارالسۇن)
پەتتاھ	(ئە)	پەتتار	دائىم يەڭگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
پەتتاھىدىن	(ئە)	پەتتاردىن	دىنىنىڭ باتۇرى، دىن يولىدا يەڭگۈچى
پەتتۇللا			(«پەتھۇللا» غا قارالسۇن)
پەتردىن			(«پەتھىدىن» گە قارالسۇن)
پەتخۇللا			(«پەتھۇللا» غا قارالسۇن)
پەتقۇللا			(«پەتھۇللا» غا قارالسۇن)
پەتھۇللا	(ئە)	پەتتۇللا، پەتۇللا، پەتۇل، پەتخۇللا، پەتيۇللا، پەتقۇللا، پەتقۇللام	ئاللانىڭ ياردىمى، ئاللانىڭ نۇسرىتى
پەتھىدىن	(ئە)	پەتىدىن، پەتردىن	دىنىنىڭ غەلىبىسى
پەتۇل			(«پەتھۇللا» غا قارالسۇن)
پەتۇللا			(«پەتھۇللا» غا قارالسۇن)
پەتى			(«پەتھ» گە قارالسۇن)
پەتىدىن			(«پەتھىدىن» گە قارالسۇن)
پەتھ	(ئە)	پەتى، پەتخ	غەلىبە، نۇسرەت؛ ئىشغال قىلماق
پەتيۇللا			(«پەتھۇللا» غا قارالسۇن)
پەجرى	(ئە)		تاڭ، تاڭ سەھەر، تاڭ ئاتماق
پەجرىدىن	(ئە)	پەجىردىن	دىنىنىڭ تېگى
پەخراجى			(«پەخرىھاجى» غا قارالسۇن)
پەخرۇللا	(ئە)		ئاللانىڭ پەخرلىك كىشىسى
پەخرى	(ئە)	پەخرىم، پەھرى	پەخرلىك، پەخرلەنمەك؛ نامدار، نام جەھەتتىكى
پەخرىجاھان①	(پ ئە)		جاھانىنىڭ پەخرى، دۇنيانىڭ ئىپتىخارى
پەخرىدىن②	(ئە)	پەخىردىن، پەقىردىن، پەھرىدىن	دىنىنىڭ ئىپتىخارى

①② ئەسلىسى «پەخرىجەھان، پەخرىددىن».

پەخرىدىنۇللا	(ئە)		ئاللانىڭ دىنىدىن پەخرلەنگۈچى، ئاللانىڭ دىنىنىڭ ئىپتىخارى
پەخرىزاد	(ئەپ)	پەخرىزات	پەخرلىك ئوغۇل
پەخرىھاجى	(ئە)	پەخراجى	پەخرلىك، نامدار ھاجى (پەخرى: ئىسمى، ھاجى: سۈپىتى)
پەخمى			(«پەھمى» گە قارالسۇن)
پەخىر	(ئە)	پەقىر	يۇكسەك، يۇقىرى؛ ئىپتىخار، شەرەپ؛ ھاكاۋۇر، پەخرلىك
پەخىردىن			(«پەخرىدىن» گە قارالسۇن)
پەخىم	(ئە)		(1) «پەھىم» گە قارالسۇن، (2) ھەشەمەتلىك، كاتتا
پەخمۇللا			(«پەھمۇللا» غا قارالسۇن)
پەخمى			(«پەھمى» گە قارالسۇن)
پەخمىدىن			(«پەھمىدىن» گە قارالسۇن)
پەدەر	(پ)		ئاتا، دادا
پەدىدار	(پ)		ئېنىق، روشەن، كۆرۈنەرلىك
پەرەخەت			(«پەرھاد» قا قارالسۇن)
پەرەھەت			(«پەرھاد» قا قارالسۇن)
پەرەھۇللا	(ئە)	پەرىھۇللا، پەرىخۇللا	ئاللا شادلىق ئاتا قىلغۇچى
پەرت			(«پەرد» كە قارالسۇن)
پەرتۇ	(پ)		نۇر
پەرخات			(«پەرھاد» قا قارالسۇن)
پەرخان			(«پەرھان» غا قارالسۇن)
پەرد①	(ئە)	پەرت	(1) يېگانە، يالغۇز؛ تەڭداشسىز، (2) ئۇنچە - مارجان، گۆھەر، ئالماس
پەردۇل			(«پەردۇللا» غا قارالسۇن)
پەردۇللا			(«پەردۇللا» غا قارالسۇن)
پەردىن			(«پەردىن» گە قارالسۇن)
پەردۇن			(«ئەپردۇن» غا قارالسۇن)
پەررۇخ			(«پەررۇھ» قا قارالسۇن)
پەرز	(ئە)		تەقدىر - پېشانە؛ تاپشۇرۇق، مەجبۇرىيەت
پەررۇھ	(پ)	پەررۇخ، پەرۇخ، پەرۇق	قەدىمكى ئىران شاھلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى. مەنىسى: گۈزەل، مۇبارەك، قۇتلۇق، بەختىيار

① «پەرد» بولسا «پەردە» دەپمۇ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ.

پەرزىن	(پ)	ژەزىر (شاھماتتىكى)
پەرسا	(پ)	(1) چەۋەندازلىق ؛ (2) «پارسا» غا ئوخشاش
پەرسان	(پ)	چەۋەنداز ، باتۇر
پەرغۇن	(ئە)	خالىي ، بوش ؛ پاراغەت ، راھەت
پەرغۇزاد	(ئەپ) پەرغىزات ، پەرغۇزات ، پەرقۇزات	راھەت كۆرگۈچى ئوغۇل
پەرقۇت	(پئۇ)	بەخت قانىتى
پەرقۇزات		(«پەرغۇزاد» قا قارالسۇن)
پەرمان	(پ) پەرمانجان ، پەرمانخان①	بۇيرۇق
پەرماندار	(پ)	پەرمان چۈشۈرگۈچى
پەرمانشاھ	(پ) پەرمانشا	پەرمان : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتلى (بۇ يەردە «شاھنىڭ ـ ئاللانىڭ پەرمانى ، ئاللانىڭ بۇيرۇقى» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)
پەرمانقۇل	(پئۇ)	پەرمان : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «پەرماننىڭ قۇلى ، ئاللانىڭ بۇيرۇقىغا باش ئەگكۈچى» دېگەن مەنە كېلىپ چىقىدۇ)
پەرنئىمەت	(پئە) پەرنىمەت	زىيادە ياخشىلىق ، ئىلتىپات
پەرھاد	(پ) پەرھات ، پەرخات ، پەرھەت ، پەرەخەت	بۇ ئىسىم ئايرىم ـ ئايرىم مەنە بىلدۈرىدىغان بەش ھەرپتىن تۈزۈلگەن بولۇپ ، چاغاتاي ئۇيغۇر يېزىقىدا «فرھاد» دەپ يېزىلىدۇ . ئۇنىڭدىكى «ف» پىراقنى ، «ر» رەشكىنى ، «ھ» ھىجرانىنى ، «ا» ئاھنى ، «د» دەردنى بىلدۈرىدۇ . ئەمما كىشىلەر بۇ ئىسمىنى نەۋايىنىڭ «پەرھاد ـ شېرىن» داستانىدىكى باتۇر ئوبراز — پەرھادنىڭ نامىغا ئاساسەن ، پەرزەنتلىرىگە ئەتىۋارلاپ قويغان

① «پەرمانخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

پەرھان	(ئە) پەرخان	خۇشال ، خۇش ، شاد
پەرھىدىن①	(ئە) پەرىدىن	دىنىنىڭ خۇشلۇقى
پەرھىز	(پ) پەرىز	ساقلانماق
پەرۇخ		(«پەررۇھ» قا قارالسۇن)
پەرۇق		(«پەررۇھ» قا قارالسۇن)
پەرۇاز	(پ) پەرۇازخان②	ئۇچماق
پەرۇەر	(پ)	سۆيگۈچى ، قوغدىغۇچى
پەرۇش	(پ)	ئاسرىماق ، تەربىيەلىمەك
پەرۇن	(پ)	ئۇكەر يۇلتۇز
پەرىخۇللا		(«پەرەھۇللا» غا قارالسۇن)
پەرىدۇن		(«ئەپرىدۇن» غا قارالسۇن)
پەرىدىن③	(ئە) پەردىن	دىنىنىڭ تەڭداشسىز كىشىسى
پەرىھۇللا		(«پەرەھۇللا» غا قارالسۇن)
پەزلۇللا	(ئە) پەيزۇللا ، پەيزۇل ، پەزۇل	ئاللانىڭ پەزلى (شەپقىتى)
پەزلى④	(ئە) پەزلىخان⑤	ئىھسان ، شەپقەت ، ياخشىلىق ، ئارتۇقچىلىق ، ئالاھىدىلىك ، ئۆزگىچىلىك ؛ شەرەپ ، پەخر ؛ ئەجر ، تۆھپە ؛ خاسىيەت
پەزلىدىن⑥	(ئە)	دىنىنىڭ پەزلى (خاسىيىتى)
پەزۇل		(«پەزلۇللا» غا قارالسۇن)
پەزىل	(ئە) پىزىل	پەزىلەتلىك ، ئالاھىدە
پەزىلئاخۇن	(ئەئۇ) پىزىلاخۇن	پەزىل : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
پەزىلەتشاھ	(ئەپ) پەزىلەتشا	پەزىلەت : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتلى (بۇ يەردە «شاھ» — ئاللانىڭ پەزلى ياكى قۇدرىتى ، دېگەن مەنىدە ۋە ياكى پەزىلەتلىك ئوغۇل دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
پەسخۇللا		(«پەسمۇللا» غا قارالسۇن)
پەسۈللا		(«پەسمۇللا» غا قارالسۇن)

① بۇ ئىسىمنى «پەرىدىن» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «پەرۇازخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ .
③④⑥ ئەسلىسى «پەرىددىن ، پەزل ، پەزلىددىن» .
⑤ «پەزلىخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

پەسمە	(ئە)		ئوچۇق تىللىق ، سۆزى راۋان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى)
پەسمۇللا	(ئە)	پەسخۇللا ، پەسۇللا	ئاللانىڭ پاساھەتلىك كىشىسى
پەقىر①			(«پەخىر» گە قارالسۇن)
پەقىردىن			(«پەخىرىدىن» گە قارالسۇن)
پەلۋان			(«پەھلىۋان» غا قارالسۇن)
پەنەر			(«پانار» غا قارالسۇن)
پەننان	(ئە)		ئارتىس ، رەسسام ، سەنئەتچى
پەھرى			(«پەخرى» گە قارالسۇن)
پەھرىدىن			(«پەخرىدىن» گە قارالسۇن)
پەھلىۋان	(پ)	پەلىۋان ، پالىۋان ، پالۋان	باتۇر ، يۈرەكلىك ؛ دارۋاز ، سېپركچى
پەھمى	(ئە)	پەخمى	ئەقىللىق ، زېرەك
پەھىم	(ئە)	پەخىم	ئەقىللىق ، زېھنى ياخشى
پەھمۇللا	(ئە)	پەخمۇللا	ئاللانىڭ ئەقىللىق كىشىسى
پەھمى	(ئە)	پەخمى	چۈشەنچىلىك ، ئۇقۇمۇشلۇق
پەھممدىن	(ئە)	پەخممدىن	دىنىنىڭ ئەقىللىق كىشىسى
پەۋزى	(ئە)	پاۋزۇ	ئۇتۇق قازانغۇچى ؛ ئۇتۇق
پەيتۇللا			(«بەيتۇللا» غا قارالسۇن)
پەيتۇللام			(«بەيتۇللا» غا قارالسۇن)
پەيزاخۇن			(«پەيزىئاخۇن» غا قارالسۇن)
پەيزەخمەت			(«پەيزىئەممەد» گە قارالسۇن)
پەيزەمەت			(«پەيزىئەممەد» گە قارالسۇن)
پەيزۇل			(«پەزلۇللا» غا قارالسۇن)
پەيزۇللا			(«پەزلۇللا» غا قارالسۇن)
پەيزى	(ئە)		ئېسىل ، ئالىيجاناب ؛ بەرىكەت ، ئىنئام ،ياخشىلىق ؛ مول ، جىق
پەيزىئاخۇن	(ئەئۇ)	پەيزاخۇن	پەيزى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «ئالىيجاناب كىشى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

① «پەقىر» بولسا «پەخىر» دىن ئۆزگىرىشىمۇ ياكى ئەسلىدە «پەقىر» (بىچارە ، كەمبەغەل) دېگەن مەنىدە كەلگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن .

پەيزىئەممەد	(ئە)	پەيزەخمەت ، پەيزەمەت	پەيزى : ئىسمى ، ئەممەد : سۆپىتى («ئەممەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى . «ئەممەد» كە قارالسۇن)
پەيزىدىن	(ئە)	پىزىدىن	دىنىنىڭ ئېسىل كىشىسى
پەيزىرەھمان	(ئە)	پەيزىراخمان	پەيزى : ئىسمى ، رەھمان : سۆپىتى («رەھمان» ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى . «رەھمان» غا قارالسۇن)
پەيزىمەت			(«پەيزىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
پەيزىمەممەت			(«پەيزىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
پەيزىمۇھەممەد	(ئە)	پەيزىمەت ، پەيزىمەمەت	پەيزى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۆپىتى
پەيزىئوسمان	(ئە)	پەيزوسمان	پەيزى : ئىسمى ، ئوسمان : قوشۇمچىسى
پەيسەل	(ئە)	پايسال	ئادىل سوتچى ، كېسىم چىقارغۇچى ؛ گۇۋاھچى
پەيكار	(پ)		ئۇرۇش ، كۈرەش ، جەڭ
پولات	(پ)	پولاتجان	مېتال ئىسمى («پولاتتەك مۇستەھكەم ، چىڭ» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
پولاتتەك	(پ)		پولاتتەك ئەر
پولاتخان①	(پ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
پۇئاد	(ئە)		يۈرەك ، قەلب ، دىل ؛ ئەقىل
پۇراد	(ئە)		«ئەلپۇراد» قا ئوخشاش
پۇرقان	(ئە)		«قۇرئان كەرىم» نىڭ يەنە بىر ئاتىلىشى ۋە سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى . مەنىسى : ئېسپات ، ھۆججەت ؛ ھەق - ناھەقنى ئايرىغۇچى
پۇرقەت	(ئە)		ئايرىلماق ، جۇدالىق
پۇرۇز	(پ)		(1) «پەرز» گە ئوخشاش ؛ (2) پارسچىدا «ئوت ياققۇچى» دېگەن مەنىدە
پۇرۇزان	(پ)	پىرۇزان	پارلاق ، نۇرلۇق
پۇزۇل	(ئە)		ياخشىلىق ، شەپقەت ، ئېھسان

① «پولاتخان» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ . قازاقلاردا «پولاتقان» بولۇپ ، يەنىلا ئەرلەرنىڭ ئىسمى ھېسابلىنىدۇ .

پۇزۇلى (ئە) (1) دائىم بىر ئىشنى سوراپ تۇرغۇچى ، (2) شەپقەت ، ياخشىلىق قىلغۇچى

پۇكرات پېتەك (پ‌ئۇ) («پىكرەت» كە قارالسۇن)

بۇ ئىسىم ئەسلىدە «پايتەخ» ياكى «پايتەك» بولۇپ ، «ئاياغنىڭ تېگى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . ئۇنىڭدىكى «پاي» پارسچە «پۇت ، ئاياغ» دېگەن مەنىدە ، «تەخ» ياكى «تەك» ئۇيغۇرچە «تېگى ، ئاستى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ . بۇ ئىسىمنى كىشىلەر پەرزەنتكە كۆز تەگمەسلىك ئۈچۈن قويىدۇ

پىچان (ئۇ) بىر خىل ئۆسۈملۈك ؛ جاي نامى

پىدا (ئە) پىداجان تەقدىم قىلماق ؛ بېغىشلىماق ، ئۆزىنى ئاتىماق

پىدائەھمەد (ئە) پىداخەت ، پىداقەت پىدا : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپەتلىك («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، بۇ يەردە «مۇھەممەد ئۈچۈن ، مۇھەممەدنىڭ يولى ئۈچۈن ئۆزىنى ئاتىغۇچى» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)

پىداباي (ئەئۇ) پىداۋاي پىدا : ئىسمى ، باي : سۈپەتلىك («پىدا» غا قارالسۇن)

پىداجان («پىدائەھمەد» كە قارالسۇن)

پىداخەت («پىدائەھمەد» كە قارالسۇن)

پىداقۇل (ئەئۇ) ئاللا يولىغا ئۆزىنى ئاتىغۇچى

پىداكار (ئەپ) ئۆزىنى پىدا قىلغۇچى

پىدام (ئەئۇ) مېنىڭ پىدا ئوغلۇم ، مېنىڭ پىدايىم

پىدانۇر① (ئە) پىدا : ئىسمى ، نۇر : سۈپەتلىك

پىدانۇرۇم (ئەئۇ) مېنىڭ پىدا ئوغلۇم ، كۆز نۇرۇم

پىداۋاي («پىداباي» غا قارالسۇن)

① بۇ ئىسىم ئايالارغىمۇ قويۇلىدۇ .

پىدائىدىن (ئە) پىدايىدىن ، پىدا-ۇدىن دىنغا ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى ؛ دىننىڭ پىدائىيسى

پىدايى («پىداكار» غا ئوخشاش

پىدايىدىن («پىدائىدىن» گە قارالسۇن)

پىراۋدىن («بارائىدىن» گە قارالسۇن)

پىرئەھمەد (پ‌ئە) پىرئەخمەت ، پىرەخمەت بۇ ئىسىمدا : چوقۇنغۇچىمىز ياكى ئۇستازىمىز ئەھمەد (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) دېگەن مەنە كېلىپ چىقىدۇ . چۈنكى «پىر» نىڭ مەنىسى : «كىشىلەر چوقۇنغۇچى ، ئۇستاز ، پېشىۋا» دېگەندىن ئىبارەت ؛ «ئەھمەد» بولسا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتىدۇر

پىردەۋس (ي) پىردوس جەننەتنىڭ بىرىنىڭ نامى ، مەنىسى : ئەڭ ئېسىل باغ ، خۇشاللىق بېغى

پىرزاد (پ) پىرزات پىر ئەۋلادى ، پىر نەسلى

پىرزان (پ) «پەرزەن» بىلەن ئوخشاش

پىرمۇھەممەد (پ‌ئە) «پىرئەھمەد» كە ئوخشاش

پىرنەزەر (پ‌ئە) پىرنىڭ نەزىرى چۈشكەن

پىروز (پ) (1) غالىب ؛ گۈللەنگەن ؛ بەختلىك ؛ (2) پېشىل ياقۇت

پىروزبەگ (پ‌ئۇ) غالىب ئەر

پىربەگ (پ‌ئۇ) بەگنىڭ بېگى ، ئەركەكلەرنىڭ ئەركىكى

پىرىدۇن («ئەپرىدۇن» غا قارالسۇن)

پىرىم (پ‌ئۇ) پىرىمجان مېنىڭ پېشىۋايىم ، مەن چوقۇنغۇچى (بۇ يەردە ئۆز پەرزەنتىنى پىر ئورنىدا كۆرۈپ ئەتىۋارلاشتىكى يۈكسەك مۇھەببەت ئەكس ئېتىدۇ)

پىرىمقۇل (پ‌ئۇ) پىرىمغا قۇللۇق قىلغۇچى ، پىرىمغا چوقۇنغۇچى (بۇ يەردە «پىرىم» ئاللانى ياكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرسىتىدۇ . شۇڭا بۇ ئىسىمنىڭ مەنىسىنى «ئاللاغا چوقۇنغۇچى ، ئاللانىڭ قۇلى» دەپ چۈشىنىشكە بولىدۇ)

پىزىدىن («پەيزىدىن» گە قارالسۇن)

پىزىل («پەزىل» گە قارالسۇن)

پىزىلاخۇن («پەزىلئاخۇن» غا قارالسۇن)

پىكرەت	(ئە) پۇكرات	ئوي ، خىيال ، ئىدىيە ، پىكىر
پىكرى	(ئە)	پىكىرلىك ، تەسەۋۋۇرچان
پىنار		(«پانار» غا قارالسۇن)

ئايالالار ئۈچۈن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
پاتاقىز		(«پاتىمە» گە قارالسۇن)
پاتەم		(«پاتىمە» گە قارالسۇن)
پاتەمنىسا		(«پاتىمىنسا» غا قارالسۇن)
پاتەمنىساخان		(«پاتىمىنسا» غا قارالسۇن)
پاتمىخان		(«پاتىمە» گە قارالسۇن)
پاتمىئاي		(«پاتىمىئاي» غا قارالسۇن)
پاتىخان		(«پاتىمە» گە قارالسۇن)
پاتىخە		(«پاتىھە» گە قارالسۇن)
پاتىقىز		(«پاتىمە» گە قارالسۇن)
پاتىگۈل		(«پاتىمە» گە قارالسۇن)
پاتىمە①	(ئە) پاتىمەم ، پاتەم	بۇ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى پاتىمىزۇھرەنىڭ ئىسمى بولۇپ ، ببىسى پاتىمە دەپمۇ ئاتىلىدۇ . مەنىسى : سۈتتىن ئايرىلغان (ئانىسىنى ئىمىشتىن توختىغان) قىز
پاتىمىئاي	(ئەئۇ) پاتىئاي	ببىي پاتىمىدەك قىز (پاتىمە : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى)
پاتىمىزۇھرە②	(ئە) پاتىمىزورا ، پاتەمىزوراخان	بۇمۇ ببىي پاتىمەنىڭ ئىسمىنىڭ تولۇق ئاتىلىشى بولۇپ ، «يورۇق يۈلتۈز پاتىمە» دېگەنلىك بولىدۇ . چۈنكى ، «زۇھرە» نىڭ مەنىسى : يورۇق يۈلتۈز .
پاتىمىنسا	(ئە) پاتەمنىسا ، پاتەمنىساخان	پاتىمە : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە يەنە «ببىي پاتىمىدەك ئايال» دېگەن مەنە كېلىپ چىقىدۇ . چۈنكى «نىسا» نىڭ مەنىسى : ئايال ، ئايالالار)

① «پاتىمە» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ناھايىتى كۆپ بولۇپ ، ئۇلار «پاتەمخان ، پاتىمقىز ، پاتىخان ، پاتەمقىز ، پاتىقىز ، پاتاقىز ، پاتىگۈل ، پاتىمخان ، پاتىمقىز ، پاتىمگۈل ، پاتىمەم» دېگەنلەردىن ئىبارەت .

② «پاتىمىزۇھرە» نىڭ ئەسلىسى «پاتىمەزۇھرە» بولۇپ ، بۇ ئىسمىنى كىشىلەر كۆپىنچە قوشكېزەك تۇغۇلغان ئىككى قىزغا ئايرىم - ئايرىم ئىسىم قىلىپمۇ قوللىنىدۇ . يالغۇز ئىسىم قىلىپمۇ قوللىنىدۇ .

پاتھە	(ئە) پاتىخە	باشلىنىش ، دەسلەپكى ، ئاۋۋالقى ؛ مۇقەددىمە (بۇ يەردە «قۇرئان كەرىم» دىكى «سۈرە پاتىھە» كۆزدە تۇتۇلىدۇ)
پاخىرە	(ئە)	«پاخىر» بىلەن ئوخشاش
پاخىرىيە	(ئە)	پەخىرلىنەرلىك
پاراسەت①	(ئە)	ئەقىل - ئىدراك
پاراغەت②	(ئە)	ئازادلىق ، تىنچلىق ، ئەركىنلىك ، راھەت
پارخە		(«پارىھە» گە قارالسۇن)
پارىسە	(ئە)	ئايال چەۋەندار
پارىقە	(ئە)	ئالاھىدە ، پەرقلىق ، تاللانغان
پارىھە	(ئە) پارخە	خۇشال ؛ خۇشال قىز
پازىلە	(ئە) پازىلەم	(1) «پازىل» بىلەن ئوخشاش ، (2) ئېسىل پەزىلەتلىك ، ئەخلاقلىق ؛ تىرىشچان ؛ (3) يۈكسەك پەزىلەت ؛ ئورنى ئۈستۈن بولماق ، ئۈتۈق قازانماق ، تۆھپە قوشماق
پاسارخان	(ئۇ)	«پاسار» بىلەن ئوخشاش
پاساھەت③	(ئە)	سۆزدىكى ئىقتىدار ، بالاغەت ، تالانت ؛ چىرايلىق سۆزلىمەك ، شېرىن سۆزلۈك بولماق ، سۆزگە ماھىرلىق ، سۆزدىكى گۈزەللىك
پاشا	(پ) پاشاخان ، پاشاقىز ، پاشاگۈل ، پاشايىم	بۇ ، پارسچە «پادىشاھ» دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ ، تۈركىلەردە «ئەپەندى ، ئۇستاز ، خوجا» دېگەن مەنىدە ئىستېمال قىلىنىدۇ ۋە تارىختا ئىبراھىم پاشا ، مۇھەممەدئەلى پاشا دېيىلگەن . ئۇيغۇرلاردا بولسا ئايالالارنىڭ ئىسمى ياكى ئەرلەرنىڭ قوشۇمچە ئىسمى بولۇپ كېلىدۇ . ئەرلەرگە كۆپىنچە «شاھ» (شا) تەرزىدە قوللىنىلىدۇ ۋە ئەھمەدشاھ ، ئامانشاھ دەپ ئىسىملارنىڭ كەينىدە كەلسە ، شاھئەمىن ، شاھنىياز دەپ ئالدىدا كېلىپ ، ئوخشاشلا سۈپەت بولىدۇ .
پاشائاي	(پئۇ)	پاشا : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى

①②③ ئەسلىسى «پەراسەت ، پەراغەت ، پەساھەت» .

پاشاخان	(پ‌ئۇ)		پاشا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
پاشاقىز	(پ‌ئۇ)		پاشا : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
پاشاگۈل	(پ)		پاشا : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
پاشايىم	(پ‌ئۇ)		مېنىڭ پاشا قىزىم
پاكتىنئاي			(«پاكدىنئاي» غا قارالسۇن)
پاكدىلئاي	(پ‌ئۇ)		قەلبى پاك قىز
پاكدىنئاي	(پ‌ئەئۇ)	پاكتىنئاي	پاكدىن : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (بۇ يەردە «پاك دىنلىق قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
پاكرىيە			(«پاكىرىيە» گە قارالسۇن)
پاكىرە	(ئە)		«پاكىر» بىلەن ئوخشاش
پاكىرىيە	(ئە)	پاكرىيە	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
پاكىزئاي	(ئۇ)	پاكىزاي	پاكىز ، چىرايلىق قىز
پاكىزە	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
پاكىمە	(ئە)	پاكىيە	مېۋە ، يېگىلى مېۋە
پاكىيە①			(«پاكىمە» گە قارالسۇن)
پاۋزىيە			(«پەۋزىيە» گە قارالسۇن)
پائىزە	(ئە)	پايىزە	ئۇنتۇچى ، يەڭگۇچى
پائىدە	(ئە)	پايىدە	پايدا ، نەپ
پەتھىيە	(ئە)	پەتىيە	بەختى ئېچىلغۇچى ؛ غەلىبىگە خاس پىلىك
پەتىلە	(ئە)		(«پەتھىيە» گە قارالسۇن)
پەتىيە			(«پەخرىئاي» غا قارالسۇن)
پەخراي			پەخرىلىك قىز
پەخرىئاي	(ئەئۇ)	پەخرايى ، پەخرائاي	
پەخرىنۇر	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
پەخرىنىسا	(ئە)	پەخرىنسا	ئايالارنىڭ پەخرى ؛ پەخرىلىك ئايال
پەخرىنىساخان	(ئەئۇ)	پەخرىنساخان	پەخرىنىسا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
پەخرىنىسايىم	(ئەئۇ)	پەخرىنسايىم	مېنىڭ پەخرىلىك قىزىم
پەخرىيە	(ئە)	پەھرىيە	پەخرىلىك ، نامدار قىز («پەخرى» بىلەن ئوخشاش)
پەخرىئاي			(«پەخرىئاي» غا قارالسۇن)

① «پاكىيە» دېگەن ئىسىم «پاك» دېگەن پارسچە ئىسىمنىڭ ئەرەبچە سۇپەتلەشتۈرۈلگەن شەكلى بولۇشىمۇ مۇمكىن ، لېكىن بۇ يەردە «پاكىمە» نىڭ ئۆزگىرىشى دەپ قارىدىم .

پەرزانە	(پ)		ئاقىل ، دانا
پەرزخان	(ئەئۇ)		پەرز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («پەرز» نىڭ مەنىسى : تەقدىر ؛ ۋەزىپە)
پەرزىخان	(ئەئۇ)		پەرزى : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («پەرزى» نىڭ مەنىسى : تەقدىرگە خاس ؛ نەزەرىيەۋى)
پەرزىھەدەم	(ئەپ)	پەرزىدەم	پەرزى : ئىسمى ، ھەدەم : قوشۇمچىسى
پەرزىنە	(پ)		(1) «پەرزىن» بىلەن ئوخشاش ؛ (2) «پەرزانە» بىلەن ئوخشاش («پەرزانە» نىڭ ئۆزگەرتىلىپ ئۇيغۇنلاشتۇرۇلۇشى)
پەرزىنىسا	(ئە)		ئايالارنىڭ پەرزى
پەرزىنىنسا	(ئە)	پەرزىنسا	تاللانغان ئايال
پەرزىيە	(ئە)		«پەرز» بىلەن ئوخشاش
پەرسەنە	(ئە)		باتۇر ، قەھرىمان
پەرغانائاي			(«پەرغانىئاي» غا قارالسۇن)
پەرغانە	(ئۇ)	پەرغەنە	ئۆزبېكىستاندىكى جاي نامى
پەرغانىئاي	(ئۇ)	پەرغانىئاي ، پەرغەنىئاي	پەرغانە قىزى ، پەرغانە گۈزىلى
پەرغەنە			(«پەرغانە» گە قارالسۇن)
پەرغەنىئاي			(«پەرغانىئاي» غا قارالسۇن)
پەرغىزات			(«پەرئىزات» قا قارالسۇن)
پەرقىزات			(«پەرئىزات» قا قارالسۇن)
پەرقىنىسا	(ئە)		پەرقلىق ، ئالاھىدە ئايال
پەرقىيە	(ئە)	پەرقىيەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
پەرمانخان			(«پەرمان» غا قارالسۇن)
پەرمۇدە	(پ)		بىر خىل يېمەكلىك ئىسمى
پەرھانە	(ئە)		خۇشال ، خۇشال ـ خۇرام ؛ شادلىققا چۆمگۈچى
پەرھە	(ئە)		خۇشاللىق
پەرھىزە	(پ)	پەرىزە ، پەرىزەم ، پەرىزىخان	ساقلانماق ؛ ساقلانغۇچى
پەرۋازخان			(«پەرۋاز» غا قارالسۇن)
پەرۋالە	(ي)		بىر خىل مېۋە ئىسمى

پەرۋانە	(پ)	پەرۋانەم ، پەرۋان
پەرۋانىڭاي	(پ‌ئۇ)	
پەرۋانخان	(پ‌ئۇ)	
پەرۋانگۈل	(پ)	
پەرۋەرئاي	(پ‌ئۇ)	
پەرۋىنە	(پ)	
پەرئىزات	(ئە)	پەرغىزات ، پەرقىزات
پەرى	(پ)	پەرىخان ، پەرىگۈل
پەرىپەيكەر	(پ)	
پەرىچىھرە	(پ)	
پەرىخان		
پەرىخە		
پەرىدە	(ئە)	پەرىدەم
پەرىدىگۈل	(ئەپ)	
پەرىزاد①	(پ)	پەرى ، پەرىزات
پەرىزادخان	(پ‌ئۇ)	پەرىزاتخان
پەرىزادگۈل	(پ)	پەرىزاتگۈل
پەرىزە②	(ئە)	پەرىزەم ، پەرىزىگۈل
پەرىسە	(ئە)	پەرىسەم
پەرىشادە	(پ)	پەرىشادەم

ئاتا ـ ئانىسىغا پەرۋانە قىز («پەرۋانە» چىراغ يورۇقىغا ئۆزىنى ئۇرىدىغان بىر خىل ھاشارات نامى . بۇ يەردە خۇددى پەرۋانىدەك ئىنتىلىش روھى ئۇلۇغلىنىدۇ . «يورۇقلۇققا ئىنتىلگۈچى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

پەرۋانىدەك ئىنتىلىشچان روھقا ئىگە قىز

«پەرۋانە» گە ئوخشاش

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

سۆيگۈچى ، ھەمراھ قىلغۇچى قىز

«پەرۋىن» بىلەن ئوخشاش

نەسەبى ئۈستۈن

پەرىزات ، جەننەت ھۆرلىرى ؛ گۈزەل قىز (بۇ يەردە «پەرىزاتتەك قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

پەرى سۈرەتلىك ؛ جەك قوزغىغۇچى (پەرى)

پەرىزاتتەك چىرايلىق ، گۈزەل قىز («پەرى» گە قارالسۇن)

(«پەرىھە» گە قارالسۇن)

«پەرد» بىلەن ئوخشاش

ئۇنچىدەك قىز

ھۆر ـ پەرىلەردىن تۈرەلگەندەك چىرايلىق قىز ، پەرى بالىسى («پەرى» بىلەن ئوخشاش)

پەرىزاتتەك ئايال

پەرىزاتتەك قىز

مەجبۇرىيەت ، ۋەزىپە ، ۋاجىب

ئوۋ ئولجىسى

بىر پەرىزات تۇغۇلۇپ ، بىزنى شادلاندۇردى ؛ خۇشاللىق بەخش ئەتكۈچى پەرىزات ؛ خۇشال پەرى

① «پەرىزاد» مۇ «پەرى» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «پەرھىزە» مۇ «پەرىزە» گە ئۆزگىرىدۇ .

پەرىشتە	(پ)	پەرىشتەم
پەرىقە	(ئە)	
پەرىگۈل		
پەرىلەئلە	(پ)	پەرىلالە ، پەرىلال ، پىرىلال
پەرىنىسا	(پ‌ئە)	
پەرىھە	(ئە)	پەرىخە
پەرىھىنسا①	(ئە)	پەرىنىسا
پەزلىخان	(ئەئۇ)	
پەزلىگۈل	(ئەپ)	
پەزلىنىسا	(ئە)	
پەزلىيە	(ئە)	
پەزىرە	(پ)	
پەزىلە	(ئە)	پەزلىخان ، پەزىلەم ، پەزلىگۈل ، پىزىلەخان ، پىزىلىگۈل ، پىزىلەم
پەزىلەت	(ئە)	پەزىلەتخان ، پەنزىيەت ، پەزىلەتگۈل
پەزىلەتنىسا	(ئە)	
پەزىلەم		
پەزلىخان		
پەزلىگۈل		
پەزلىيە	(ئە)	
پەسھە	(ئە)	پەسخە

پەرىشتەدەك چىرايلىق ۋە پاك قىز (بۇ ئىسىمدا جەننەت پەرىشتىلىرى ئۇلۇغلىنىپ ، قىز پەرزەنت پەرىشتىگە ئوخشىتىلغان)

ھەرقانداق نەرسىنىڭ ئۈستۈنى ، پەرقلىنىپ تۇرىدىغىنى («پەرى» گە قارالسۇن)

پەرىزات ئاسىدىغان ياقۇت ؛ ياقۇتتەك پەرى قىز

ئاياللار ئىچىدىكى پەرىزات

خۇشال

خۇشال ئايال

پەزىلەتلىك ئايال («پەزلى» گە قارالسۇن)

پەزىلەتلىك قىز

يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش

پەزىلەتلىك ، ئالىيجاناب قىز

مەھلىيا قىلغۇچى

«پەزىل» بىلەن ئوخشاش (گۈزەل ئەخلاق ، ئالاھىدىلىك ، ئارتۇقچىلىق)

پەزىلەتلىك ، ئەخلاقلىق قىز («پەزىلە» گە قارالسۇن)

ئاياللارنىڭ پەزىلەتلىكى ، پەزىلەتلىك ئايال («پەزىلە» گە قارالسۇن)

(«پەزىلە» گە قارالسۇن)

(«پەزىلە» گە قارالسۇن)

«پەزىل» بىلەن ئوخشاش

(1) سۆزگە ماھىر ، شېرىن سۆزلۈك ، (2) كەك ، ئازادە ؛ كەك قورساق («پەزىلەت» كە قارالسۇن)

① «پەرىھىنسا» مۇ «پەرىنىسا» غا ئۆزگىرىدۇ .

پەھرىيە		(«پەخرىيە» گە قارا‌ڭ)
پەھماي		(«پەھممىئاي» غا قارا‌ڭ)
پەھمە	(ئە) پەھممگۈل	چۇشەنچىلىك ، ئەقىللىق ، ئوقۇمۇشلۇق ئايال
پەھممىئاي	(ئەئۇ) پەھماي	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
پەھممگۈل		(«پەھمە» گە قارا‌ڭ)
پەۋزىيە	(ئە) پاۋزىيە	«پەۋزى» بىلەن ئوخشاش
پەيزىخان	(ئەئۇ)	ئېسىل ، ئالىيجاناب ئايال
پەيزىگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
پەيزىنۇر	(ئە)	ئېسىل ئايال («نۇر» - بۇ يەردە ئايالنى كۆرسىتىدۇ)
پەيزىنىسا	(ئە)	ئاياللارنىڭ ئېسىلى ، پەيز ئايال
پەيزىۋاتگۈل	(ئەپ)	پەيزىۋات قىزى ، پەيزىۋات گۈزىلى
پەيكەر	(ئە)	(1) ئويچان ، سەممىي ؛ كۆيگۈچى ، كۆيۈنگۈچى ، كۆڭۈل بۆلگۈچى ؛ (2) تەن ، بەدەن ، ھەيكەل ؛ (3) سۈرەت
پەيھا	(ئە)	خۇش پۇراقلىق نەرسە (ياغ)
پۇئادە	(ئە)	«پۇئاد» بىلەن ئوخشاش («بىبىچىنىئاي» غا قارا‌ڭ)
پۇچىناي		ئوت ياققۇچى (قىز)
پۇرۇزە	(پ)	چەۋەندازلىق
پۇرۇسە	(ئە)	پىداكار قىز ، ئۆزىنى پىدا قىلىدىغان قىز
پىدائاي	(ئەئۇ)	پىداكار ئايال
پىداخان	(ئەئۇ)	«پىدائاي» غا ئوخشاش
پىداقىز	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
پىداگۈل	(ئەپ)	ئاياللارنىڭ پىداكارى
پىدانسا	(ئە)	كۆك قاشتېشى ؛ يېشىل ياقۇت
پىرۇزە	(پ)	(«پەزىلە» گە قارا‌ڭ)
پىزىلەم		(«پەزىلە» گە قارا‌ڭ)
پىزىلىخان		پىكىرلىك ، تەپەككۇرغا باي
پىكرىيە	(ئە)	نۇر ئىچىدە ، نۇرغا چۆمۈلگەن
پىلنۇر	(ئە)	تەۋەلىكى ۋە مەنسى ئېنىق ئەمەس
پىلورە		پىياز : ئىسمى ، خان : سۈپىتى (پىياز : كۆكتات ئىسمى)
پىيازخان	(پئۇ)	پىياز : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
پىيازگۈل	(پ)	

ت

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنسى
تابارەك①	(ئە)	بەخت تىلىمەك («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
تابى	(ئە) تابى ، تابخان ، تابجان	ئەگەشكۈچى
تاپار	(ئۇ)	تاپىدۇ (بەختىنى تاپىدۇ)
تاتلىق		(بۇ يەردە پەرزەنتىنىڭ تاتلىقلىقى ، پەرزەنت تۇغۇلغاندىن كېيىنكى خۇشاللىق كۆزدە تۇتۇلغان)
تاجاخۇن		(«تاجىئاخۇن» غا قارا‌ڭ)
تاجەر		(«تاجىر» غا قارا‌ڭ)
تاجەك		(«تاجى» غا قارا‌ڭ)
تاجەلى		(«تاجىئەلى» غا قارا‌ڭ)
تاجى	(ئە) تاجەك	تاج ئىگىسى (تاج — پادىشاھلىق باش كىيىمى)
تاجىئاخۇن	(ئەئۇ) تاجاخۇن	تاجى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
تاجىئەلى	(ئە) تاجەلى	تاجى : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىسى
تاجىباقى	(ئە)	تاجى : ئىسمى ، باقى : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «مەڭگۇ-لۇك تاجىم — ئوغلۇم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
تاجىباي	(ئەئۇ) تاجۇاي	تاجى : ئىسمى ، باي : سۈپىتى پادىشاھنىڭ تاجى
تاجىپاشا②	(ئەپ)	تاجى : ئىسمى ، تىللا : قوشۇمچىسى
تاجىتىللا	(ئەئۇ)	

① ئەسلىسى «تەبارەك» .
② بۇ ئىسىم ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

تاجبخوجا	(ئەپ)		تاجى : ئىسمى ، خوجا : قوشۇمچە- سى (بۇ يەردە «ئاللا بەرگەن تاج» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
تاجىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ تاجى
تاجىر	(ئە)	تاجەر	تىجارەتچى ، سودىگەر
تاجىقارى	(ئە)		تاجى : ئىسمى ، قارى : سۈپىتى
تاجىكەرىم	(ئە)	تاجىكبرىم	تاجى : ئىسمى ، كەرىم : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «سېخىي ئاللا ئاتا قىلغان تاج» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
تاجىم	(ئەئۇ)		مېنىڭ تاجى ئوغلۇم ، بېشىمدىكى تاجىم
تاجىمەت			(«تاجىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
تاجىمەخەت			(«تاجىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
تاجىممەت			(«تاجىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
تاجىمۇھەممەد	(ئە)	تاجىمەت ، تاجەممەت ، تاجىمەخەت	تاجى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
تاجىنۇر	(ئە)		تاجى : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى (بۇ يەردە «مېنىڭ تاجىم ھەم كۆزۈمنىڭ نۇرى — ئوغلۇم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
تاجىنىياز	(ئەپ)		تاجى : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «ئاللا بەخشىندە قىلغان تاجىم — ئوغلۇم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
تاراخۇن			(«تارىئاخۇن» غا قارالسۇن)
تارانچى	(ئۇ)		تېرىقچى ، تېرىمچى (تارىمچى)
تارەك			(«تارى» غا قارالسۇن)
تارەم			(«تارى» غا قارالسۇن)
تارخان	(ئۇ)		(قەدىمكى ئۇنۇڭان ناملىرىدىن بىرى بولۇپ ، ھۆكۈمران تەبىقىنىڭ ئىمتىيازلىق ئەزالىرىغا بېرىلىدۇ ھەمدە ئۇزىدىن كېيىن ، ئۇنىڭ ئىمتىيازى ئەۋلادلىرىغا مىراس بولۇپ قالىدۇ)
تارى	(ئە)	تارەم ، تارەك	(1) غېرىب ، سەرتتىن كەلگەن كىشى ، (2) ياش يىگىت

تارىئاخۇن	(ئەئۇ)	تاراخۇن	تارى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچە- سى
تارىق	(ئە)		(1) كېچىدە كەلگەن مېھمان ؛ (2) چولپان يۇلتۇزى
تارىقۇللا	(ئە)		ئاللانىڭ يورۇق يۇلتۇزى
تاش	(ئۇ)		مەدەن ئىسمى (بۇ يەردە پەرزەنت- نىڭ تاشتەك چىداملىق بولۇشى ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشى ئۈمىد قىلىنغان)
تاشئاخۇن	(ئۇ)	تاشاخۇن	تاش : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچە- سى
تاشئەلى	(ئۇئە)		تاش : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىسى
تاشباتۇر	(ئۇپ)		تاشتەك مەھكەم ھەم باھادىر ئوغۇل (تاش : ئىسمى ، باتۇر : سۈپىتى)
تاشباي	(ئۇ)	تاشۇاي	تاش : ئىسمى ، باي : سۈپىتى (تاشتەك مەھكەم ئەر)
تاشبەگ	(ئۇ)	تاشۇەگ	تاشتەك چىداملىق ئەر
تاشپالتا	(ئۇ)		تاش : ئىسمى ، پالتا : قوشۇمچىسى
تاشپولات	(ئۇپ)		تاش ۋە پولاتتەك مەھكەم
تاشتوختى	(ئۇ)		تاش كەبى تۇرۇپ قالسۇن ، تاشتەك ئۇزۇن ياشسۇن
تاشتۇردى	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تاشتۆمۇر	(ئۇ)		تاش ۋە تۆمۈردەك ئەر
تاشچوڭ	(ئۇ)		تاشتەك مەھكەم ھەم كاتتا ئەر بولۇپ يېتىشسۇن (تاش : ئىسمى ، چوڭ : سۈپىتى)
تاشخوجا	(ئۇپ)	تاشغوجى	تاش : ئىسمى ، خوجا : قوشۇمچە- سى
تاشغۇلام	(ئۇپ)		تاشتەك مەھكەم ئوغۇل (تاش : ئىسمى ، غۇلام : قوشۇمچىسى)
تاشقارى	(ئۇئە)		تاش : ئىسمى ، قارى : قوشۇمچە- سى
تاشقاسىم	(ئۇئە)		تاش : ئىسمى ، قاسىم : قوشۇمچە- سى

تاشقىن	(ئۇ)		سۇ تاشقىنى (بۇ يەردە سۇ ئۇلۇغلانغان ، سۇنىڭ كۆپ بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)
تاشمەت			(«تاشمۇھەممەد» كە قاراڭ)
تاشمەممەت			(«تاشمۇھەممەد» كە قاراڭ)
تاشمەۋلا	(ئۇئە)	تاشموللا	تاش : ئىسمى ، مەۋلا (موللا) : سۈپىتى
تاشمۇسا	(ئۇئى)		تاش : ئىسمى ، مۇسا : قوشۇمچىسى
تاشمۇھەممەد	(ئۇئە)	تاشمەت ، تاشمەممەت	تاش : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
تاشنۇر	(ئۇئە)	تاشنۇرۇم	تاش : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى
تاشنىياز	(ئۇپ)		تاش : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
تاشھاجى	(ئۇئە)		تاش : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
تاشۋاي			(«تاشباي» غا قاراڭ)
تاشۋەگ			(«تاشبەگ» كە قاراڭ)
تاشئۇلۇغ	(ئۇ)		تاش : ئىسمى ، ئۇلۇغ : سۈپىتى
تاغئاشار	(ئۇ)	تاغاشار	توسالغۇلارنى يېڭىپ ، قەيسەرلىك بىلەن ئالغا ئىلگىرىلىگۈچى
تاغباي	(ئۇ)	تاغۋاي	تاغ : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
تاغتېكىن	(ئۇ)		تاغدەك يۈكسەك شاھزادە
تاغمەت			(«تاغمۇھەممەد» كە قاراڭ)
تاغمۇھەممەد	(ئۇئە)	تاغمەت	تاغ : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
تاغۋاي			(«تاغباي» غا قاراڭ)
تاقەت	(ئە)		(1) سەۋر ، (2) كۈچ ، ئېنېرگىيە ، ئىقتىدار
تالى	(ئە)		(1) «تالىئ» كە قاراڭ ، (2) ئىز باسار
تالىب	(ئە)	تالىپ ، تايلىپ ، تالىش ، تالىپجان	ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى ، ئوقۇغۇچى
تالىبئاخۇن	(ئەئۇ)	تالىپاخۇن ، تايلىۋاخۇن ، تالىشاخۇن	تالىب : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
تالىش			(«تالىب» قا قاراڭ)
تالىشاخۇن			(«تالىبئاخۇن» غا قاراڭ)

تالىئ[1]	(ئە)	تالى ، تەلەي ، تەلەيخان ، تەلەيقىز ، تەلەيگۈل	(1) كۆتۈرۈلگەن ، چىققان ، (2) تەلىيى كەلگۈچى ، تەلەيلىك ، (3) بەخت يۇلتۇزى ، ياخشىلىق ئالامىتى ، تەلەي ، بەخت
تامىر	(ئە)		سەكرىگۈچى ، ئۆرلىگۈچى
تاھا	(ئە)		مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى . مەنىسى : پاك
تاھىر	(ئە)	تايىر ، تايى ، تايەم	مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تاھىرئاخۇن	(ئەئۇ)	تاياخۇن	تاھىر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
تاھىرزاد	(ئەپ)	تايىرزات	پاك ئەۋلاد
تاھىرھاجى	(ئە)	تاياجى	تاھىر : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
تاۋاب[2]	(ئە)	تاۋاپ	سېخىي ، كەڭ قورساق ؛ تۆۋىنى قوبۇل قىلغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
تاۋاپ[3]	(ئە)		ئايلانماق ، چۆرگىلىمەك (تاۋاپ قىلماق)
تائىپ	(ئە)	تايىپ	تاۋاپ قىلغۇچى ، ئايلانغۇچى
تاي	(ئۇ)		ئاتنىڭ بالىسى (بۇ يەردە «تايدەك چەبدەس ، قورقماس ، چىرايلىق ئوغۇل» دېگەن مەنىدە قوللىنىلغان)
تاياجى			(«تاھىرھاجى» غا قاراڭ)
تاياخۇن			(«تاھىر ئاخۇن» غا قاراڭ)
تايەم			(«تاھىر» غا قاراڭ)
تايبەگ	(ئۇ)	تايۋەگ	تايدەك چەبدەس ئەر
تايغۇن			(«تۇيغۇن» غا قاراڭ)
تايلاق			ئات بالىسى
تايلىۋاخۇن			(«تالىبئاخۇن» غا قاراڭ)
تايماس	(ئۇ)		يولدىن ئازماي ، ئۇدۇل ماڭىدۇ

① «تالىئ» نىڭ «تالى» دىن باشقا ئۆزگىرىشلىرى ئاياللارغا قويۇلىدۇ .
②③ «تاۋاب» نىڭ ئەسلىيىسى «تەۋۋاب» . ئۇ ئاسانلا «تاۋاپ» قا ئۆزگىرىپ ، ئەسلىي ئىسىم «تاۋاپ» (تەۋاف) بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .

تايۇەگ		(«تايبەگ» كە قاراڭ)
تايى		(«تاھىر» غا قاراڭ)
تايىپ		(«تائىپ» كە قاراڭ)
تايىر		(«تاھىر» غا قاراڭ)
تەئەسۋىر	(ئە)	تەسىرچان ، ھېسسىياتچان
تەبدىل	(ئە)	ئۆزگىرىش ؛ ئۆزگەرتىش ، يۆتكەش ، ئالماشتۇرۇش
تەبرىك	(ئە)	تەبرىكلىمەك ؛ بەخت تىلىمەك (بۇ يەردە يېڭى پەرزەنتنىڭ دۇنياغا كەلگەنلىكىگە بولغان خۇشاللىق ئەكس ئېتىدۇ)
تەبرىكجان	(ئەپ)	تەبرىك : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
تەبىشىر	(ئە)	خۇش خەۋەر يەتكۈزمەك ، ئاللانىڭ سۆزىنى ئېيتماق
تەبىل	(ئە) تەۋىل ، توۋىل	دۇمباق ، ناغرا
تەبىب	(ئە) تېۋىپ	دوختۇر ؛ تومۇرچى
تەبىبۇللا	(ئە)	ئاللا دوختۇرلۇقنى بەرگەن كىشى
تەجەللى	(ئە)	نۇرلانماق ، پارقىرىماق ، چاقنىماق ، جىلۋە قىلماق
تەجەللىب	(ئە) تەجەللىپ	ئۆزىگە مايىل قىلماق ، جەلب قىلماق
تەربى①	(ئۇ)	ئەگەشكۈچى ، يارەمچى
تەرتىپ		(«تەئرىپ» كە قاراڭ)
تەزىم		(«تەئزىم» گە قاراڭ)
تەزىمۇللا		(«تەئزىمۇللا» غا قاراڭ)
تەسەددۇق	(ئە)	سەدىقە قىلماق ، تەقدىم قىلماق
تەسەللى	(ئە)	كۆڭۈل ئاچماق ، كۆڭۈل تىندۇرماق ، غەمنى كەتكۈزمەك
تەسكىن	(ئە)	تىنچلاندۇرماق ، ئاغرىقنى يوقاتماق ، خاتىرجەم قىلماق
تەسلىمبىللا	(ئە)	ئاللاغا بويسۇنماق
تەسۋىر	(ئە)	تەسۋىرلىمەك ، سۈرەتلىمەك ، سىزماق ؛ رەسىم ، رەسىم سىزماق ، سۈرەتكە تارتماق

① «تەربى» قەدىمكى ئىسىملاردىن «تۇربى» نىڭ ئۆزگىرىشى ھېسابلىنىدۇ . شۇنىمۇ ئەسكەرتىش كېرەككى ، بۇ ئىسىم ئەرەبچىدە «تەربىيەلىمەك ، تەربىيەچى» دېگەن مەنىلەرنى بېرىدۇ .

تەسىن		(«تەھسىن» گە قاراڭ)
تەشرىپ	(ئە)	شەرەپ ، ھۆرمەت ، ئۇلۇغلىماق ، شەرەپ بىلمەك ، ھۆرمەتلىمەك
تەغىر	(ئە)	قانات قېقىپ ئۇچماق ؛ مەغرۇر بولماق
تەقۋا	(ئە)	تەقۋادار ، ئاللاغا چىن كۆڭلىدىن ئېتىقاد قىلغۇچى ، دىنغا ھەقىقىي سادىق بولغۇچى
تەقى	(ئە)	ئاللادىن قورقۇچى
تەكۋىر	(ئە)	سەللە يۆگىمەك («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
تەگىن	(ئۇ) تېگىن	شاھزادە
تەگرىبەردى	(ئۇ)	بۇ ئۇغۇلنى ئاللا بەردى
تەگرىقۇت	(ئۇ)	تەگرى بەختلىك قىلغان ؛ تەگرى بەرگەن بەخت
تەگرىقۇل	(ئۇ)	تەگرى (ئاللا) نىڭ قۇلى
تەگىز	(ئۇ)	دېڭىز
تەلئەت	(ئە) تەلەت	(1) بەختىي كەلگەن ، (2) كۆرۈنگەن ، يۇقىرى ئۆرلىگەن (بۇ مەنىدە «تەلئەت» مەخسۇس كۇن ، ئاي كۆرۈنگەن ۋە ئۆرلىگەنگە قارىتىلىدۇ) ، (3) چىراي ، ئوبراز ، تاشقى قىياپەت
تەلىق	(ئە)	ئەركىن ، ھۆر ؛ خۇشال
تەلىم		(«تەئلىم» گە قاراڭ)
تەلىمىدىن		(«تەئلىمىدىن» گە قاراڭ)
تەمكىن	(ئە)	مەھكەم ، كۇچلۇك ، ئىقتىدارلىق ، ئۆزىنى تۇتۇۋالغان
تەمىن		(«تەئمىن» گە قاراڭ)
تەنەۋۋۇر①	(ئە) تەنەۋۋەر ، تەنەۋەر	نۇر چاچقۇچى ، يورۇتقۇچى ، نۇر چىقارغۇچى
تەھرىم	(ئە) تېھرام	چەكلىمەك ، مەنئى قىلماق («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)

① بۇ ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

تەسسن (ئە) تەسن — ياخشىلىماق ، مۇستەھكەملىمەك ؛ كۇچەيتمەك ، پۇختىلىماق ، ئاپىرىن ئوقۇماق

تەھۇر (ئە) — سۇزۇك سۇ ، پاك سۇ ، خەتنە قىلىنغان ؛ پاكلانغان ، پاكلىق

تەۋەككۇل (ئە) — ئۆزىنى ئاللاغا تاپشۇرماق

تەۋەللا (ئە) — دوست تۇتماق ، دوستقا دوستلارچە مۇئامىلە قىلماق

تەۋپىق (ئە) — مۇۋەپپەقىيەت ، ئۇتۇق ، نەتىجە ، شەرەپ ، بەخت ؛ ئىنساب

تەۋپىقۇللا (ئە) — ئاللا مۇۋەپپەقىيەت ئاتا قىلغان كىشى

تەۋلىد (ئە) — تەربىيەلىمەك ، يېتىشتۇرمەك ؛ تۇغۇتقا ياردەم بەرمەك

تەۋھىد (ئە) — بىر دەپ بىلمەك ؛ بىرلەشچىلىك ، بىرلىككە كەلتۇرمەك ، بىرلىك ، ئاللانى بىر دەپ بىلمەك

تەۋھىدۇللا (ئە) — ئاللانى بىر دەپ بىلمەك

تەۋۋاب (ئە) تاۋاپ — توۋبىنى قوبۇل قىلغۇچى

تەۋىل — («تەبىل» گە قارالسۇن)

تەئرىپ (ئە) تەرىپ — بىلدۇرۇش ، ئۇقتۇرۇش ، تونۇشتۇرۇش

تەئزىم (ئە) تەزىم — ئۇلۇغلىماق ، چوڭ بىلمەك ، ھۆرمەتلىمەك ، تەقدىرلىمەك

تەئزىمۇللا (ئە) تەزىمۇللا — ئاللانى ئۇلۇغلىماق

تەئلىم (ئە) تەلىم — ئۆگەتمەك ، تەلىم بەرمەك

تەئلىمدىن (ئە) تەلىمدىن — دىنىي تەلىم ، دىندىن تەلىم ئالماق

تەئمىن (ئە) تەمىن — ئەمىنلىك ، بىخەتەرلىك

تەييىب (ئە) تېيىپ ، تىيىپ — ياخشى ، گۈزەل ، ئېسىل (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

تەييىبجان (ئەپ) تېيىپجان — تەييىب : ئىسمى ، جان : سۈپىتى

تەييىبزات (ئە) تېيىپزات — ئېسىل نەسەبلىك ياخشى ئوغۇل

تەييىبھاجى (ئە) تېيىۋاجى — تەييىب : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى («توختىھاجى» غا قارالسۇن)

توختار (ئۇ) توختارخان — توختايدۇ ، تۇرۇپ قالدۇ ،ئۆمۈر كۆرىدۇ

توختاخۇن — («توختىئاخۇن» غا قارالسۇن)

توختاسۇن — («توختىسۇن» غا قارالسۇن)

توختاش[1] (ئۇ) تۇختاشخان ، توختاشگۇل — «توختى» نىڭ ئۆزگىرىشى

توختاشئاخۇن (ئۇ) توختىشاخۇن — توختاش : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

توختامىش — («توختى» غا قارالسۇن)

توختاي — («توقتاي» غا قارالسۇن)

توختەك — («توختى» غا قارالسۇن)

توختەم (ئۇ) — (1) «توختى» نىڭ ئەرلەرگە قوللىنىشتا سەتلەشتۇرۇپ ئېيتىلىشى ؛ (2) «توختى» نىڭ «مېنىڭ توختىم بالام» دېگەن مەنىدە ئەركىلىتىپ قوللىنىلىشى ؛ (3) «توختى» غا «ئەم» نى قوشۇش ئارقىلىق ھۆرمەتنى ئىپادىلەپ ، ئاياللارغا قوللىنىلىشى . مەسىلەن ، «توختەم خانىم» دېگەندەك .

توختەمباي (ئۇ) توختامباي — توختەم : ئىسمى ، باي : سۈپىتى

توختى (ئۇ) توختاش ، توختەك ، توختەم ، توختامىش — بۇ ، پەرزەنتلىك سالامەت قاتارغا قوشۇلۇپ قېلىشنى ئۈمىد قىلىپ ، «توختاپ قالسۇن ، ئۆلۈپ كەتمىسۇن» دېگەن مەنىدە قويۇلغان ئىسىم .

توختىئاخۇن (ئۇ) توختاخۇن — توختى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچە

توختىباقى (ئۇئە) توختىۋاقى — توختى : ئىسمى ، باقى : قوشۇمچىسى

توختىبەگ (ئۇ) توختىۋەگ — توختى : ئىسمى ، بەگ : قوشۇمچىسى

توختىپاشا (ئۇپ) — توختى : ئىسمى ، پاشا : سۈپىتى

توختىتۇرسۇن (ئۇ) — توختى : ئىسمى ، تۇرسۇن : قوشۇمچىسى

① بۇ ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

توختتۆمۇر (ئۇ) توختۆمۇر — توختى : ئىسمى ، تۆمۇر : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «تۆمۇردەك جېنى چىقىپ ئادەم بولغىن» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

توختىخوجا (ئۇپ) توختىغوجى — توختى : ئىسمى ، خوجا : سۈپىتى

توختىروزى (ئۇپ) — توختى : ئىسمى ، روزى : قوشۇمچىسى

توختىساھىب (ئۇئە) توختىسايىپ — توختى : ئىسمى ، ساھىب : قوشۇمچىسى («ساھىب» نىڭ مەنىسى : سۆھبەتداش . بۇ يەردە «توختىنىڭ سۆھبەتدىشى ، دوستى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

توختىسەييد (ئۇئە) توختىسىيت — توختى : ئىسمى ، سەييىد : سۈپىتى («سەييىد» نىڭ مەنىسى : خوجا)

توختىسۇلايمان (ئۇئى) — توختى : ئىسمى ، سۇلايمان : قوشۇمچىسى

توختىسۇن① (ئۇ) توخسۇن ، توختاسۇن ، توخسۇنگۇل ، توخسۇنخان — توختاپ قالسۇن ، تۇرۇپ قالسۇن ، ئۆلۈپ كەتمىسۇن

توختىسىيت — («توختىسەييد» كە قارالسۇن)

توختىشاھ (ئۇپ) توختىشا — توختى : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى

توختىغوجى — («توختىخوجا» غا قارالسۇن)

توختىقارى (ئۇئە) — توختى : ئىسمى ، قارى : سۈپىتى

توختىقۇربان (ئۇئە) توختىقۇۋان — توختى : ئىسمى ، قۇربان : قوشۇمچىسى

توختىقۇل (ئۇ) — توختى : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى

توختىقۇۋان — («توختىقۇربان» غا قارالسۇن)

توختىمەت — («توختىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

توختىمەخمۇت — («توختىمەھمۇد» قا قارالسۇن)

توختىمەمەت — («توختىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

توختىمىدىن — («توختىمۇھەممىدىن» گە قارالسۇن)

① بۇ ئىسمنىڭ «گۇل ، خان» قوشۇلغان ئۆزگىرىشلىرى ئايالىلارغا قويۇلىدۇ .

توختىمەھمۇد (ئۇئە) توختىمەخمۇت — توختى : ئىسمى ، مەھمۇد : قوشۇمچىسى

توختىمۇراد (ئۇئە) توختىمۇرات — توختى : ئىسمى ، مۇراد : قوشۇمچىسى

توختىمۇھەممەد (ئۇئە) توختىمەت ، توختىمەممەت — توختى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى

توختىمۇھەممىدىن (ئۇئە) توختىمەمىدىن — مۇھەممەدكە تەۋە بولغۇچى ، مۇھەممەدنىڭ ئۇممىتى بولغۇچى توختى (توختى : ئىسمى ، مۇھەممىدىن : سۈپىتى . «مۇھەممەد» بۇ يەردە قوش زىرلىق (سۆز ئاخىرى «ئىن» ئوقۇلىدىغان) كەلگەن . «مۇھەممىدىن» گە قارالسۇن)

توختىمىر① (ئۇئە) — توختى : ئىسمى ، مىر : قوشۇمچىسى («مىر» نىڭ مەنىسى : ئەمىر ، بەگ ، ئەر)

توختىنەزەر (ئۇئە) — توختى : ئىسمى ، نەزەر : قوشۇمچىسى

توختىنۇر (ئۇئە) — توختى : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى

توختىنىياز (ئۇپ) توختىنياز② — توختى : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى

توختىھاجى (ئۇئە) توختاجى — توختى : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى

توختىۋاقى — («توختىباقى» غا قارالسۇن)

توختىۋەگ — («توختىبەگ» كە قارالسۇن)

توختىۋەلى (ئۇئە) — توختى : ئىسمى ، ۋەلى : قوشۇمچىسى

توختىيار (ئۇپ) — توختى : ئىسمى ، يار : سۈپىتى (توختىنىڭ دوستى)

توختىيۇسۇپ (ئۇئى) — توختى : ئىسمى ، يۇسۇپ : قوشۇمچىسى

توختىكىن — («توقتىكىن» غا قارالسۇن)

توخسۇن — («توختىسۇن» غا قارالسۇن)

توخنىياز — («توختىنىياز» غا قارالسۇن)

① ئەسلىسى «توختىئەمىر» .
② «توختىنىياز» ، «توقنىياز» ئوخشاشلا «توخنىياز» غا ئۆزگىرىدۇ .

تورغاي	(ئۇ)	توغاي	سەھەر پەيتىدە چىرايلىق سايرايدىغان بىر خىل قۇش نامى
توغان[1]	(ئۇ)		سۇنىڭ توسۇقى ، سۇنى توراپ تۇرىدىغان توما ياكى دامبا
توستاي			(«تۇسۇنتاي» غا قاراڭ)
توغانخان[2]	(ئۇ)		توغان : ئىسمى ، خان : سۈپىتى (بۇ يەردە «خان» ئەرلەرنى كۆرسىتىدۇ . مەنىسى : توغاندەك مەزمۇت ئەر)
توقا	(ئۇ)	تۇقا	كەمەرنىڭ ھالقىسى
توقاجى			(«توقهاجى» غا قاراڭ)
توقئەر	(ئۇ)	توقەر	ئاللا توق - باياشاتلىقنى بەرگەن ئەر
توقپولات	(ئۇپ)		توق - باياشات ۋە پولاتتەك مەھكەم ئەر
توقتاي	(ئۇ)	توختاي	توق - باياشات ۋە شوخ ئوغۇل
توقتۆمۈر	(ئۇ)	توختۆمۈر[3]	توق - باياشات ۋە تۆمۈردەك مەھكەم ئەر
توقتېكىن	(ئۇ)	توختېكىن	توق - باياشات شاھزادە
توقسۇن[4]	(ئۇ)	توخسۇن	«توققۇز ئون ، توقسان» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ ، بۇ يەردە ئۇيغۇرلارنىڭ «توققۇز» نى ئۇلۇغلاش ئادىتى ئەكس ئېتىدۇ .
توقنىياز	(ئۇپ)	توخنىياز[5]	بۇ يەردە ، ئاتا - ئانىلارنىڭ «توق - باياشاتلىق» ئىچىدە ئۆتۈش ، ئەمما كەمتەر ياشاش ھەققىدىكى ئۈمىدى ئەكس ئېتىدۇ .
توقهاجى	(ئۇئە)	توقاجى	توق : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى

① ئەسلىيسى «تورىغان» ياكى «تورغان» . «توغان» بەزى كىتابلاردا بىر خىل قۇش نامى دېيىلگەن . «توغان» يەنە «تۇغان» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىشىمۇ مۇمكىن . چۈنكى «تۇغ سېلىش ، سۇنى توسۇش» تىكى «تۇغ» دېگەن سۆزگە پارسچە كۆپلۈك قوشۇمچىسى «ئان» قوشۇلۇپ «تۇغان» مۇ بولىدۇ .

② «توغانخان» نى «تۇغانخان» دەپ تەلەپپۇز قىلىشمۇ مۇمكىن .

③ «توختىتۆمۈر» مۇ «توختۆمۈر» گە ئۆزگىرىدۇ .

④ «توقسۇن» جاي ئىسمى بولۇپمۇ كېلىدۇ ۋە «توخسۇن» غا ئۆزگىرىدۇ ، شۇنىڭدەك «توختىسۇن» مۇ «توخسۇن» غا ئۆزگىرىدۇ .

⑤ «توقنىياز» بىلەن «توختىنىياز» ئوخشاشلا «توخنىياز» غا ئۆزگىرىدۇ .

تولان	(ئۇ)		تولغان
تولۇن	(ئۇ)	تولۇنجان	تولغان ، يېتىلگەن
تولۇنئەر	(ئۇ)		تولغان ، يېتىلگەن ئەر
توۋىل			(«تەبىل» گە قاراڭ)
تويبولدى	(ئۇ)		بۇ ئىسىم «خۇدا بىزگە ئوغۇل پەرزەنت بېرىپ ، ئۆيىمىزدە توي بولدى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
تويپولات	(ئۇپ)		بۇ ئىسىمدا «پولاتتەك بىر ئوغۇل تۇغۇلدى ، شۇنىڭ بىلەن ئۆيىمىزدە توي بولدى ، خۇدا ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئۇزۇن ، تېنىنى چىداملىق قىلغاي» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ
تويمەت			(«تويمۇھەممەد» كە قاراڭ)
تويمەممەت			(«تويمۇھەممەد» كە قاراڭ)
تويمۇھەممەد	(ئۇئە)	تويمەت ، تويمەممەت	توي : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
توينىياز	(ئۇپ)		توي : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
تۇداجى			(«تۇردىھاجى» غا قاراڭ)
تۇداخۇن			(«تۇردىئاخۇن» غا قاراڭ)
تۇدەخمەت			(«تۇردىئەھمەد» كە قاراڭ)
تۇدەش			(«تۇردى» غا قاراڭ)
تۇدەم			(«تۇردى» غا قاراڭ)
تۇدەمەت			(«تۇردىئەھمەد» كە قاراڭ)
تۇدۇش			(«تۇردى» غا قاراڭ)
تۇدىپاشا			(«تۇردىپاشا» غا قاراڭ)
تۇدىتاش			(«تۇردىتاش» قا قاراڭ)
تۇدىغوجى			(«تۇردىخوجا» غا قاراڭ)
تۇدىممەت			(«تۇردىمۇھەممەد» گە قاراڭ)
تۇدىنىياز			(«تۇردىنىياز» غا قاراڭ)
تۇدىۋاقى			(«تۇردىباقى» غا قاراڭ)
تۇدىيار			(«تۇردىيار» غا قاراڭ)

تۇر	(ئۇ)	تۇرەك ، تۇرەم ، تۇرۇم ، تۇراق
تۇرئابدىن	(ئۇئە)	تۇراۋدىن
تۇرئاخۇن	(ئۇ)	تۇراخۇن
تۇرئالىپ	(ئۇ)	تۇرالىپ
تۇرئالىم	(ئۇئە)	تۇرالىم
تۇرئامەد	(ئۇپ)	تۇرامەت①
تۇرا	(ئۇ)	تۇراجان ، تۇراق ، تۇرام ، تۇرۇم
تۇراب	(ئە)	تۇراپ
تۇرابا②	(ئە)	
تۇرابەگ	(ئۇ)	تۇرا : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
تۇراپ		(«تۇراب» قا قارالسۇن)
تۇراجان		(«تۇرا» غا قارالسۇن)
تۇراجى		(«تۇرھاجى» غا قارالسۇن)
تۇراخۇن		(«تۇرئاخۇن» غا قارالسۇن)
تۇرادىن	(ئۇئە)	دىننىڭ ئالدىنقى سېپىدە تۇرغۇچى («تۇرراشىدىن» گە قارالسۇن)
تۇراشىدىن		(«تۇرا» غا قارالسۇن)
تۇراق		(«تۇرئالىپ» كە قارالسۇن)
تۇرالىپ		(«تۇرئالىم» غا قارالسۇن)
تۇرالىم		(«تۇرئامەد» كە قارالسۇن)
تۇرامەت		تۇرام : ئىسمى ، جان : قوشۇمچە سى
تۇرامجان	(ئۇپ)	تۇرك ، تۇرك يىگىتى ؛ تۇرك ئېلى بۇ ، «تۇرۇپ قالسۇن» ياكى «قاراۋۇلخانا ، ئېگىز دۆڭ» دېگەن مەنىنى بېرىدۇ . ئەرەبچىدە (قەدىمكى سۇرىيە تىلىدا) «تاغ» دېگەن مەنىگە ئىگە
تۇران	(ئۇ)	تۇر : ئىسمى ، ئابدىن : قوشۇمچە سى
		باتۇر تۇرك يىگىتى
		تۇر : ئىسمى ، ئالىم : سۇپىتى
		تۇر : ئىسمى ، ئامەد : قوشۇمچە سى
		(1) ئالدىنقى سەپ ، (2) مۇداپىئەدە تۇرىدىغان ، ئەترايى قورشاۋلىق جاي ، (3) بەلگە مۇنارى ، قاراۋۇلخانا ، (4) تۇرك ، تۇركىي توپا ، تۇپراق
		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
		تۇرا : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى («تۇراب» قا قارالسۇن)
		(«تۇرا» غا قارالسۇن)
		(«تۇرھاجى» غا قارالسۇن)
		(«تۇرئاخۇن» غا قارالسۇن)
		دىننىڭ ئالدىنقى سېپىدە تۇرغۇچى («تۇرراشىدىن» گە قارالسۇن)
		(«تۇرا» غا قارالسۇن)
		(«تۇرئالىپ» كە قارالسۇن)
		(«تۇرئالىم» غا قارالسۇن)
		(«تۇرئامەد» كە قارالسۇن)
		تۇرام : ئىسمى ، جان : قوشۇمچە سى
		تۇرك ، تۇرك يىگىتى ؛ تۇرك ئېلى

① «تۇرئامەد» بىلەن «تۇرئەھمەد» ئوخشاشلا «تۇرامەت» كە ئۆزگىرىدۇ .
② «تۇرابا» ئەرەبچىدە قوش زەبەرلىك كېلىپ ، «تۇرابەن» بولۇپ ، جۈملە ئاخىرىدا كەلگەن ھالەتتە يۇقىرىقىدەك تەلەپپۇز قىلىنغان .

تۇرانئالىپ	(ئۇ)	«تۇرئالىپ» كە ئوخشاش
تۇرانئەر	(ئۇ)	تۇرك يىگىتى ؛ تۇرانلىق يىگىت
تۇرانباي	(ئۇ)	تۇران : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
تۇرانبەگ	(ئۇ)	تۇران : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
تۇرانجان	(ئۇپ)	تۇران : ئىسمى ، جان : قوشۇمچە سى
تۇرانقۇل	(ئۇ)	تۇران : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچە سى (تۇران ئوغلى)
تۇرانى	(ئۇئە)	تۇرك ، تۇركچە ، تۇرانلىق (تۇرك يۇرتىدا تۇغۇلغان) ؛ ياۋايى ، تاغلىق
تۇرانىياز	(ئۇپ)	تۇرا : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچە سى
تۇراۋدىن		(«تۇرئابدىن» گە قارالسۇن)
تۇرئەبەد	(ئۇئە)	تۇرئەبەت ، تۇربەت ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدۇ ، قېرىغىچە ياشايدۇ
تۇرەخمەت		(«تۇرئەھمەد» كە قارالسۇن)
تۇرەك		(«تۇر» غا قارالسۇن)
تۇرئەلى	(ئۇئە)	تۇرەلى تۇر : ئىسمى ، ئەلى : سۇپىتى
تۇرەم		(«تۇر» غا قارالسۇن)
تۇرەمەت		(«تۇرئەھمەد» ياكى «تۇرئامەد» كە قارالسۇن)
تۇرئەھمەد①	(ئۇئە)	تۇرەخمەت ، تۇرەمەت ، تۇرامەت ، تۇرەم ، تۇرامەتجان تۇر : ئىسمى ، ئەھمەد : سۇپىتى («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
تۇرباقى	(ئۇئە)	تۇرۇاقى تۇر : ئىسمى ، باقى : قوشۇمچە سى
تۇرباي	(ئۇ)	تۇر : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
تۇربەت		(«تۇرئەبەد» كە قارالسۇن)
تۇربەگ	(ئۇ)	تۇر : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
تۇرپان	(ئۇ)	يەر نامى
تۇرجان	(ئۇپ)	تۇجان ، تۇجانخان تۇر : ئىسمى ، جان : قوشۇمچە سى (بۇ يەردە «تۇرۇپ قالسۇن ، ئاللا ئۆمرىنى بەرسۇن» دېگەن مەنىنى كېلىدۇ . «تۇر» كەلگەن ئىسىملارنىڭ كۆپىنچىسىدە ئاشۇنداق ئارزۇ ئىپادىلىنىدۇ)

① «تۇرئەھمەد» نىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى «تۇرئامەد» نىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشايدۇ .

تۇرجاھان① (ئۇپ) تۇرجۇن ، تۇجان ، تۇجانخان ، تۇجاڭگۇل

تۇرچىن (ئۇ)

تۇرخەلىل (ئۇئە)

تۇرخوجا (ئۇپ) تۇرغوجى

تۇردەخمەت

تۇردەش

تۇردەم

تۇردەمەت

تۇردۇش

تۇردى② (ئۇ) تۇردەش ، تۇردەم

تۇردىئابىد (ئۇئە) تۇردىئاۋۇت

تۇردىئاخۇن (ئۇ) تۇرداخۇن ، تۇداخۇن

تۇردىئەھمەد (ئۇئە) تۇردەخمەت ، تۇردەخمەت ، تۇردەمەت

تۇردىباقى (ئۇئە) تۇردىۋاقى ، تۇدىۋاقى

تۇردىپاشا (ئۇپ) تۇدىپاشا

تۇردىتاش (ئۇ) تۇدىتاش

تۇردىجۈمە③ (ئۇئە)

(1) تۇرۇپ قال ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆر ، ئۇزاق ياشا ، (2) تۇر : ئىسمى ، جاھان : قوشۇمچىسى ، (3) جاھاننىڭ قاراڭغۇلى

ھەقىقىي تۇرك يىگىتى

تۇر : ئىسمى ، خەلىل : قوشۇمچىسى («خەلىل» نىڭ مەنىسى : دوست)

تۇر : ئىسمى ، خوجا : سۇپىتى («خوجا» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «خ» بابىغا قارالسۇن)

(«تۇردىئەھمەد» كە قارالسۇن)

(«تۇردى» غا قارالسۇن)

(«تۇردى» غا قارالسۇن)

(«تۇردىئەھمەد» كە قارالسۇن)

(«تۇردى» غا قارالسۇن)

پەرزەنتىنىڭ تۇرۇپ قېلىشىنى ، ئۇزاق ياشىشىنى تىلەپ قويۇلغان ئىسىم

تۇردى : ئىسمى ، ئابىد : سۇپىتى

تۇردى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

تۇردى : ئىسمى ، ئەھمەد : سۇپىتى

تۇردى : ئىسمى ، باقى : قوشۇمچىسى («باقى» نىڭ مەنىسى : مەڭگۇلۇك)

تۇردى : ئىسمى ، پاشا : سۇپىتى

تاشتەك ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرسۇن

تۇردى : ئىسمى ، جۈمە : قوشۇمچىسى

① «تۇرجاھان» بىلەن «تۇرجان» ئوخشاشلا «تۇجان ، تۇجانخان ، تۇجاڭگۇل» دېگەنلەرگە ئۇزگىرىدۇ ، ئەمما «تۇجانخان» قاتارلىق ئۇزگىرىشلەر ئايالالرغا خاستۇر . «تۇرجاھان» نىڭ ئەسلىسى «تۇرجەھان» .

② «تۇردى» نىڭ يۇقىرىقىلاردىن باشقا ، يەنە «تۇردۇش ، تۇدۇش ، تۇدەك ، تۇدەم ، تۇدەش ، تۇردەك» قاتارلىق ئۇزگىرىشلىرى بار .

③ ئەسلىسى «تۇردىجۈمەك» .

تۇردىخوجا (ئۇپ) تۇردىغوجى ، تۇددىغوجى

تۇردىمەت

تۇردىمەھمەت

تۇردىمۇھەممەد (ئۇئە) تۇدىممەت ، تۇردىمەت ، تۇردىمەممەت

تۇردىنىياز (ئۇپ) تۇدىنىياز

تۇردىھاجى (ئۇئە) تۇداجى

تۇردىۋاقى

تۇردىيار (ئۇپ) تۇدىيار

تۇرراشىدىن (ئۇئە) تۇراشىدىن

تۇررۇزۇن

تۇرسەييد (ئۇئە) تۇرسىيىت

تۇرسۇن (ئۇ) تۇرسۇنجان ، تۇسۇنجان ، تۇسۇن ، تۇسۇق

تۇرسۇنبەگ (ئۇ)

تۇرسۇنپولات (ئۇپ)

تۇرسۇنتاش (ئۇ) تۇسۇنتاش

تۇرسۇنتاي (ئۇ) تۇسۇنتاي ، توستاي

تۇرسۇنتوختى (ئۇ) تۇسۇنتوختى

تۇرسۇنتىللا (ئۇ) تۇسۇنتىللا

تۇردى : ئىسمى ، خوجا : سۇپىتى («تۇردىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

(«تۇردىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

تۇردى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى

تۇردى : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى

تۇردى : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى («تۇردىباقى» غا قارالسۇن)

تۇردى : ئىسمى ، يار : قوشۇمچىسى

تۇر : ئىسمى ، راشىدىن : قوشۇمچىسى («راشىدىن» نىڭ مەنىسى : دىننىڭ توغرا يولىدا ماڭغۇچى)

(«تۇرئۇزۇن» غا قارالسۇن)

تۇر : ئىسمى ، سەييد : سۇپىتى («سەييد» نىڭ مەنىسى : خوجا)

تۇرۇپ قالسۇن ، ئۆمرى ئۇزاق بولسۇن

تۇرسۇن : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى پولاتتەك مەھكەم تۇرسۇن تاشتەك تۇرۇپ قالسۇن

تايدەك ئوغلۇم ، تايچىقسم تۇرۇپ قالسۇن

تۇرسۇن : ئىسمى ، توختى : قوشۇمچىسى

تۇرسۇن : ئىسمى ، تىللا : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «تىللادەك مەڭگۇ پارقىراپ تۇرسۇن ، ئۆمرى ئۇزۇن بولسۇن» دېگەن ئارزۇ ئىپادىلىنىدۇ)

تۇرسۇنقاری (ئۇئە) تۇسۇنقاری
تۇرسۇنمەت
تۇرسۇنمەممەت
تۇرسۇنمۇھەممەد (ئۇئە) تۇرسۇنمەت ، تۇرسۇنمەممەت
تۇرسۇننىياز (ئۇپ) تۇسۇننىياز
تۇرسىيت
تۇرشاھ (ئۇپ) تۇرشا
تۇرغان (ئۇ) تۇرغانجان
تۇرغانئالىپ (ئۇ)
تۇرغانباي (ئۇ)
تۇرغانبەگ (ئۇ)
تۇرغانتاي (ئۇ)
تۇرغانجان
تۇرغانئوغۇل (ئۇ)
تۇرغانيار (ئۇپ)
تۇرغۇن (ئۇ) تۇرغۇنجان ، تۇغۇنجان
تۇرغۇنئالىپ (ئۇ)
تۇرغۇنباي (ئۇ) تۇغۇنباي
تۇرغۇنبەگ (ئۇ) تۇغۇنبەگ
تۇرغۇنتاي (ئۇ)
تۇرقۇل (ئۇ)
تۇركان (ئۇ)
تۇرنىياز (ئۇپ) تۇنىياز
تۇرھاجى (ئۇئە) تۇراجى
تۇرئۇزۇن (ئۇ) تۇرزۇن

تۇرسۇن : ئىسمى ، قارى : سۇپىتى
(«تۇرسۇنمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«تۇرسۇنمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
تۇرسۇن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
تۇرسۇن : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
(«تۇرسەييىد» كە قارالسۇن)
تۇر : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
«تۇرغۇن» غا ئوخشاش
تۇرغان : ئىسمى ، ئالىپ : سۇپىتى
تۇرغان : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
تۇرغان : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
تۇرغان : ئىسمى ، تاي : سۇپىتى
(«تۇرغان» غا قارالسۇن)
تۇرغان : ئىسمى ، ئوغۇل : سۇپىتى
تۇرغان : ئىسمى ، يار : قوشۇمچىسى
تۇرغۇن يۇلتۇزدەك مەڭگۇ چاقناپ تۇرسۇن ، تۇرغۇن بولسۇن ، تۇرۇپ قالسۇن
باتۇر ئوغۇل بولۇپ يېتىشسۇن ، تۇرۇپ قالسۇن ، باتۇرلارچە ياشىسۇن
تۇرغۇن : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
تۇرغۇن : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
تۇرغۇن : ئىسمى ، تاي : سۇپىتى
تۇر : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى
تۇرك نەسلى
تۇر : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
تۇر : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى
ئۇزۇن ياشا ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆر

تۇرۇپ (ئۇ) تۇرۇپچان ، تۇرۇپخان[1]
تۇرۇپئاخۇن (ئۇ) تۇرۇپاخۇن ، تۇرىۋاخۇن
تۇرۇپشاھ (ئۇپ) تۇرۇپشا
تۇرۇپنىياز (ئۇپ)
تۇرۇم[2] (ئۇ)
تۇرۇمتاي (ئۇ)
تۇرۇمجان (ئۇپ)
تۇرۇاقى
تۇرىۋاخۇن
تۇسۇق
تۇسۇن
تۇسۇنتاش
تۇسۇنتوختى
تۇسۇنتىللا
تۇسۇنقارى
تۇسۇننىياز
تۇغان (ئۇ)
تۇغانباي (ئۇ)
تۇغانخان (ئۇ)
تۇغلان (ئۇ)
تۇغلۇق (ئۇ)
تۇغلۇقباي (ئۇ)
تۇغلۇقتۇمۇر (ئۇ)

(1) كۆكتات ئىسمى ، (2) تۇرۇپ قالسۇن
تۇرۇپ : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
تۇرۇپ : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
تۇرۇپ : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
(«تۇرا» غا ياكى «تۇر» غا قارالسۇن . بۇ يەردە مېنىڭ «تۇرا» ياكى «تۇر» ئاتلىق ئوغلۇم دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
بىر خىل قۇش ئىسمى
تۇرۇم : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
(«تۇرباقى» غا قارالسۇن)
(«تۇرۇپئاخۇن» غا قارالسۇن)
(«تۇرسۇن» غا قارالسۇن)
(«تۇرسۇن» غا قارالسۇن)
(«تۇرسۇنتاش» قا قارالسۇن)
(«تۇرسۇنتوختى» غا قارالسۇن)
(«تۇرسۇنتىللا» غا قارالسۇن)
(«تۇرسۇنقارى» غا قارالسۇن)
(«تۇرسۇننىياز» غا قارالسۇن)
«توغان» غا ئوخشاش
تۇغان : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
«توغانخان» غا ئوخشاش
تۇغلۇق بول ، قولۇڭغا تۇغ ئال
بايراقدار ، بايراق تۇتقۇچى ، بايرىقى بار ، بايراقلىق
تۇغلۇق : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
تۇغلۇق : ئىسمى ، تۆمۈر : سۇپىتى (بۇ ، تارىختا ئۆتكەن مەشھۇر شەخس ئىسمى)

① «تۇرۇپخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ .
② «تۇر» بىلەن «تۇرا» ئوخشاشلا «تۇرۇم» غا ئۆزگىرىدۇ .

تۇغۇنباي		(«تۇرغۇنباي» غا قارالسۇن)
تۇغۇنبەگ		(«تۇرغۇنبەگ» كە قارالسۇن)
تۇقا	(ئۇ)	نەرسە ئىسمى («توقا» بىلەن ئوخشاش ياكى «توقا» نىڭ ئۆزگىرىشى ھېسابلىنىدۇ. ئۇ، پەرزەنتكە كۆز تەگمەسلىك ئۈچۈن قويۇلىدۇ)
تۇلپار	(پ)	رىۋايەتلەردىكى قاناتلىق ئات
تۇمان	(پ)	تۇمانلىق ھاۋانى كۆرسىتىدۇ (تەبىئەت ھادىسىلىرىغا قاراپ قويۇلغان ئىسىم)
تۇمانباي	(پ‌ئۇ)	تۇمان: ئىسمى، باي: سۈپەتلى
تۇمانبەگ	(پ‌ئۇ)	تۇمان: ئىسمى، بەگ: سۈپەتلى («تۇرنىياز» غا قارالسۇن)
تۇنىياز		
تۇيغۇن①	(ئۇ) تايغۇن، تۇيغۇنجان	ھوشيار، زېرەك
تۇيغۇنبەگ	(ئۇ)	ھوشيار ئەر
تۇرە	(م) تۇرەم، تۇرىخان②	بەگزادە، ئاقسۆڭەك، كىچىك خوجام، كىچىك ئىشان (بۇ، ئىسلىي موڭغۇلچە «تۇراھ» دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇپ، كېيىن ئوتتۇرا ئاسىيادا ئىشان ۋە خوجا ئەۋلادلىرىنىڭ ھۆرمەت نامى بولۇپ قالغان، دېيىلىدۇ)
تۇرەم	(مئۇ)	خوجىمىز، بەگزادىمىز
تۇزۇن	(ئۇ)	كېلىپ چىقىشى ياخشى، ئېسىل («تۇلەندى» گە قارالسۇن)
تۇلەك		(«تۇلەندى» گە قارالسۇن)
تۇلەن		
تۇلەندى	(ئۇ) تۇلەندى، تۇلەن، تۇلەك	مېلى كۆپەيدى، بېيىدى، يېڭىلاندى
تۇمۇر	(ئۇ)	مېتال ئىسمى (بۇ يەردە تۇمۇردەك مەھكەم، چىداملىق ئۇغۇل بولۇپ يېتىشىپ چىقىش ئارزۇسى ئەكس ئېتىدۇ)

① «تۇرغۇن»مۇ بەزى ۋاقىتتا «تۇيغۇن» غا ئۆزگىرىشى مۇمكىن.
② «تۇرىخان»يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ.

تۇمۇربەگ	(ئۇ)	تۇمۇردەك چىداملىق ئەر
تۇمۇرتاش	(ئۇ)	تۇمۇر ۋە تاشتەك مەھكەم، چىداملىق
تۇمۇرتاي	(ئۇ)	تۇمۇر: ئىسمى، تاي: قوشۇمچىسى
تۇمۇرتۇرك	(ئۇ)	تۇمۇردەك تۇرك يىگىتى
تۇمۇرتېكىن	(ئۇ)	تۇمۇردەك شاھزادە
تۇمۇرجۇمە①	(ئۇئە)	تۇمۇر: ئىسمى، جۇمە: قوشۇمچىسى
تۇمۇرخوجا	(ئۇپ) تۇمۇرغوجى	تۇمۇر: ئىسمى، خوجا: سۈپەتلى
تۇمۇرشاھ	(ئۇپ) تۇمۇرشا	تۇمۇر: ئىسمى، شاھ: سۈپەتلى («تۇمۇرخوجا» غا قارالسۇن)
تۇمۇرغوجى		
تۇمۇرقوت	(ئۇ)	تۇمۇردەك مەھكەم ۋە بەختلىك ئەر
تۇمۇرنىياز	(ئۇپ)	تۇمۇر: ئىسمى، نىياز: قوشۇمچىسى
تۇھپە②	(ئە)	ھەسسە، ھەدىيە
تۇھپىتۇللا	(ئە)	ئاللانىڭ ھەدىيەسى
تۇھپىدىن	(ئە)	دىننىڭ تۇھپىسى
تۈرك	(ئۇ) تۈرۈك	مىللەت نامى (بۇ يەردە «تۈرك مىللىتىدىن بولغان ئوغۇل» دېگەن مەنە ئىپادە قىلىنىدۇ)
تۈركئاخۇن	(ئۇ) تۈركاخۇن	تۈرك: ئىسمى، ئاخۇن: قوشۇمچىسى
تۈركئارسلان	(ئۇ)	ئارسلاندەك باتۇر تۈرك يىگىتى
تۈركئەر	(ئۇ) تۈركەر	تۈرك ئوغلى
تۈركئەلى	(ئۇئە) تۈركەلى	تۈرك: ئىسمى، ئەلى: سۈپەتلى
تۈركەش	(ئۇ)	قەدىمكى تۈركىي قەبىلىلەردىن بىرىنىڭ نامى. مەنىسى: تۈرككە تەۋە («تۈركئەلى» غا قارالسۇن)
تۈركەلى		تۈرك ئەر
تۈركبەگ	(ئۇ)	تۈرك نەسلى؛ تۈرك ئوغلى
تۈركزاد	(ئۇئە) تۈركزات	تۈرك ئوغۇل؛ تۈركچە، تۈرككە خاس
تۈركىي	(ئۇئە)	

①② ئەسلىسى «تۇمۇر جۇمئە، تۇھپە».

تۇرگۇن (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى «تۇركۇن» (قەبىلە) دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگىرىشى

تۇركاخۇن («تۇركئاخۇن» غا قارالسۇن)

تۇركەر («تۇركئەر» گە قارالسۇن)

تۇلەندى («تۆلەندى» گە قارالسۇن)

تۇمەك («تۇمەن» گە قارالسۇن)

تۇمەن (ئۇ) تۇمەك ، تۇمەنجان (1) ئون مىڭنى بىرلىك قىلغان سان نامى ، (2) كۆپ ، نۇرغۇن ، ساناقسىز ، چەكسىز ، (3) سۇ يار كەتمەسلىك ئۇچۇن ياكى سۇ يار كەتكەندە دەريا قىرغىقىغا مەھكەم ئورۇنلاشتۇرۇلغان ياكى يار كەتكەن جايغا تاشلىنىدىغان شاخ - شۇمبىلىق ، ئۆزۈن ، گىگانت ئورۇندا ياكى مۇداپىئە توسۇقى .

تۇمەنئاخۇن (ئۇ) تۇمىناخۇن تۇمەن : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

تۇمەنئالىپ (ئۇ) تۇمىنالىپ مۇستەھكەم ، باتۇر كىشى

تۇمەنئەر (ئۇ) تۇمىنەر مۇستەھكەم تۇرىدىغان ئەر

تۇمەنئەل (ئۇ) تۇمىنەل ئەلنى مۇداپىئە قىلغۇچى

تۇمەنباي (ئۇ) تۇمەن : ئىسمى ، باي : سۈپەتى چەكسىز توغراقلىق

تۇمەنتال (ئۇ) تۇمەن : ئىسمى ، تاي : سۈپەتى

تۇمەنتاي (ئۇ) تۇمەندەك مۇستەھكەم تۇرك ئوغلى

تۇمەنتۇرك (ئۇ) («تۇمەن» گە قارالسۇن)

تۇمەنجان («تۇمەنئاخۇن» غا قارالسۇن)

تۇمىناخۇن («تۇمەنئالىپ» قا قارالسۇن)

تۇمىنالىپ («تۇمەنئەر» گە قارالسۇن)

تۇمىنەر («تۇمەنئەل» گە قارالسۇن)

تۇمىنەل مىڭنىڭ تۇمەن ئوغلۇم

تۇمىنىم (ئۇ) بۇ ئىسىمدا ئاللا بىر ئوغۇل

تېپىۋالدى (ئۇ) بەرگەنلىكى ، ئۇنى «تېپىۋالدى» قىلىپ باققانلىقى ، شۇنداق بولغاندا كۆز تەگمەيدىغانلىقى ئىپادىلىنىدۇ

تېپىلدى (ئۇ) «ئاللا شەپقەت قىلغاچقا ، بىر بالا تۇغۇلدى ، پەرزەنتلىك بولدى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ

تېرىمقۇل (ئۇ) تېرىقچى ، دېھقان

تېكە (ئۇ) ئۆچكىنىڭ ئەركىكى

تېكىن (ئۇ) شاھزادە ؛ قۇل

تېكىنبەگ (ئۇ) شاھزادىنىڭ ئەر

تېكىنقۇل (ئۇ) تېكىن : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى

تېلمان (ي) تىلمان (نېمىسچە كىشى ئىسمى بولۇپ ، مەنىسى ئېنىق ئەمەس)

تېھرام («تەھرىم» گە قارالسۇن)

تېيىپ («تەييىب» گە قارالسۇن)

تېيىپزات («تەييىبزات» قا قارالسۇن)

تېيىۋاجى («تەييىبھاجى» غا قارالسۇن)

تىلال (ئە) تىلالجان سىم - سىم يامغۇر ، بەخت يامغۇرى ؛ شەبنەم

تىلالھاجى (ئە) تىلال : ئىسمى ، ھاجى : سۈپەتى

تىلالھاپىز (ئە) تىلال : ئىسمى ، ھاپىز : قوشۇمچىسى

تىلەخمەت («تىلەكئەھمەد» گە قارالسۇن)

تىلەش («تىلەك» گە قارالسۇن)

تىلەك (ئۇ) تىلەش ، تىلەم ، تىلەمجان ئۆمىد ، ئارزۇ (بۇ يەردە پەرزەنتلىك بولۇشتىن ئىبارەت تىلەككە يەتكەنلىك مەنىسى ئىپادىلىنىدۇ)

تىلەكئەھمەد (ئۇئە) تىلەخمەت تىلەك : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپەتى

تىلەكباي (ئۇ) تىلەكۇاي تىلەك : ئىسمى ، باي : سۈپەتى

تىلەكبەردى (ئۇ) ئاللا تىلىگىنىمىز بويىچە بىر ئوغۇل بەردى

تىلەكبەرگەن (ئۇ) ئاللا تىلىگىنىمىز بويىچە بەرگەن ئوغۇل

تىلەكبەگ (ئۇ) تىلەكۆەگ ئارزۇلۇق يىگىت ، ئارزۇلۇق ئەر

تىلەكجان (ئۇپ) تىلەك : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى

تىلەكۇاي («تىلەكباي» غا قارالسۇن)

تىلەكۆزەگ		(«تىلەكبەگ» كە قارالسۇن)
تىلەم		(«تىلەك» كە قارالسۇن)
تىلەمجان		(«تىلەك» كە قارالسۇن)
تىللا①	(ئۇ) تىللاق ، تىللام	ئالتۇن پۇل نامى (بۇ يەردە «تىللادەك قىممەتلىك ، ئەزىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
تىللاجان	(ئۇپ)	تىللا : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
تىللاق		(«تىللا» غا قارالسۇن)
تىللام		(«تىللا» غا قارالسۇن)
تىلئۇالدى	(ئۇ)	ئاللادىن پەرزەنت تىلئۇالدى
تىمەن	(ئۇ)	شوخ ، جانلىق ، تېتىك ، ساغلام
تىمەنشاھ	(ئۇپ) تىمەنشا	تىمەن : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (تىمەن ، شوخ ئوغۇل)
تىيىپ		(«تەييىب» كە قارالسۇن)

ئايالالار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
تائەت	(ئە) تائەتخان ، تائەتگۇل	ئىبادەت ، ئىتائەت ، بويسۇنماق
تابىخان		(«تابىئى» كە قارالسۇن)
تاتلىقئاي	(ئۇ)	تاتلىق قىز
تاتلىقخان	(ئۇ)	تاتلىق : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تاتلىقگۇل	(ئۇپ)	«تاتلىقئاي» غا ئوخشاش
تاجىئاي	(ئەئۇ)	تاجى : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
تاجىبۇۋى		(«تاجىببىي» گە قارالسۇن)
تاجىببىي	(ئەپ) تاجىبۇۋى	تاجى : ئىسمى ، بىبىي : قوشۇمچىسى
تاجىخان		(«تاجىگۇل» گە قارالسۇن)
تاجىرە	(ئە)	«تاجىر» بىلەن ئوخشاش
تاجىقىز		(«تاجىگۇل» گە قارالسۇن)
تاجىگۇل	(ئەپ) تاجىخان ، تاجىقىز	تاجى : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى (گۇللەر ئىچىدىكى ئەڭ چىرايلىق گۇل)

① بۇ ئىسىم ئەر - ئاياللارغا ئورتاق قويۇلىدۇ . ئاياللارغا قويۇلغاندا كۆپىنچە باشقا تەركىبلەر ئۇلىنىپ كېلىدۇ . مەسىلەن ، تىللاخان ، تىللاگۇل ، تىللاقىز ، ئايتىللا دېگەنلەردەك .

تاجمخان	(ئەئۇ)	مېنىڭ تاجى قىزىم
تاجنىسا	(ئە) تاجىنسا ، تاجنسا-خان ، تاجنساگۇل	ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ گۈزەل ئايال ، ئاياللارنىڭ تاجى
تاجنىيازخان	(ئەپئۇ)	تاجنىياز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تاخگۇل		(«تاقگۇل» گە قارالسۇن)
تارەمخان①	(ئەئۇ)	تارەم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تارەمقىز②	(ئەئۇ)	تارەم : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
تاشئاي	(ئۇ) تاشاي	تاشتەك مەھكەم ، ئايدەك چىرايلىق
تاشبۇۋى		(«تاشببىي» گە قارالسۇن)
تاشببىي	(ئۇپ) تاشبۇۋى	تاشتەك مەھكەم خېنىم
تاشبىكە	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تاشتوختىخان	(ئۇ)	تاشتوختى : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تاشتۆمۇرخان	(ئۇ)	تاشتۆمۇر : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تاشخان	(ئۇ) تاشقىز ، تاشگۇل	تاشتەك مەھكەم ، چىداملىق ، ئۆمرى ئۇزۇن بولىدىغان قىز
تاشخانگۇل	(ئۇپ)	تاشخان : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
تاشقىز		(«تاشخان» غا قارالسۇن)
تاشقىنائاي	(ئۇ) تاشقىناي	تاشقىن : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
تاشگۇل		(«تاشخان» غا قارالسۇن)
تاشنسا	(ئۇئە)	تاشتەك مەھكەم ئايال
تاشنساخان	(ئۇئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تاشنىيازخان	(ئۇپئۇ)	تاشنىياز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تاقگۇل	(ئۇپ) تاخگۇل	يېگانە ، مىسلىسىز ، ئوخشىشى يوق قىز
تاقەتخان	(ئەئۇ) تاقەتگۇل	سەۋر - تاقەتلىك ئايال
تاڭببىي	(ئۇپ) تاڭبۇۋى	تاڭ نۇرىدەك خېنىم
تاڭبىكە	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تاڭنۇر	(ئۇئە) تاڭنۇرخان	تاڭ نۇرىدەك گۈزەل قىز
تاڭنۇرە	(ئۇئە) تاڭنۇرەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تاڭنۇرخان		(«تاڭنۇر» غا قارالسۇن)

①② «تارەمخان ، تارەمقىز» تەركىبىدىكى «تارەم» ئەرلەر ئۇچۇن بېرىلگەن ئىسىم «تارى» نىڭ ئۆزگىرىشى ھېسابلىنىدۇ .

تاڭنۇرقىز (ئۇ ئەئۇ) «تاڭنۇر» غا ئوخشاش
تاڭيۇلتۇز (ئۇ) چولپان يۇلتۇزى ، تاڭدا يورىغان يۇلتۇز
تالىئە (ئە) تالىيە «تالىئى» بىلەن ئوخشاش
تالىبە (ئە) «تالىب» بىلەن ئوخشاش
تالىنۇر («تالىئنۇر» غا قارالسۇن)
تالىئنۇر (ئە) تالىنۇر ، تەلەينۇر تەلەيلىك قىز
تالىيە (ئە) (1) «تالىئە» گە قارالسۇن ، (2) «تالى» گە ئوخشاش
تامارە («تۇمارە» گە قارالسۇن)
تامىرە (ئە) «تامىر» بىلەن ئوخشاش
تاھىرە (ئە) «تاھىر» بىلەن ئوخشاش
تاۋار① (پ) تاۋارخان ، تاۋار-خانقىز ، تاۋارخېنىم ، تاۋارگۇل تاۋاردەك چىرايلىق ، قىممەتلىك ، ئەتىۋارلىق
تايخان (ئۇ) «تاي» بىلەن ئوخشاش (تايدەك چەبدەس ، چىرايلىق ئايال)
تەبەسسۇم (ئە) كۇلۇمسىرىمەك
تەبەسسۇمخان (ئەئۇ) كۇلۇمسىرەپ تۇرىدىغان ئايال
تەببە (ئە) «تەببب» بىلەن ئوخشاش
تەجەللىخان (ئەئۇ) «تەجەللى» بىلەن ئوخشاش
تەجىللە (ئە) ھۆرمەت ، ئىكرام ، ئىززەت
تەربىيە (ئە) پەرۋىش قىلماق
تەرنىمە (ئە) ناخشا («تەئرىپە» گە قارالسۇن)
تەرپە ئەسلىتىدىغان ئادەم ياكى نەرسە ؛ خاتىرە بۇيۇم ؛ بېلەت ، كارتوچكا («تەئزىمە» گە قارالسۇن)
تەزكىرە (ئە) مەدھىيە ، قەسىدە ، مۇناجات («تەسكىنئاي» غا قارالسۇن)
تەزىمە («تەسكىن» بىلەن ئوخشاش)
تەسبىھە (ئە) تەسبىيە خاتىرجەم قىلغۇچى قىز
تەسكىناي خۇشاللىق ؛ ئويۇن ؛ شاد-خۇراملىق
تەسكىنە
تەسكىنئاي (ئەئۇ) تەسكناي
تەسلىيە (ئە)

① «تاۋار» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ . بۇ ئىسىمنىڭ يۇقىرىقىلاردىن باشقا ، يەنە «تاۋاخان ، تاۋاخانقىز ، تاۋاقىز ، تاۋاگۇل ، تاۋاخېنىم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

تەسۋىرە (ئە) رەسىم ، سۈرەت ، شەكىل ، سىرتقى قىياپەت ، نۇسخا (بۇ يەردە «سۈرەتتەك قىز» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
تەسنە («تەھسىنە» گە قارالسۇن)
تەسنخان («تەھسىنخان» غا قارالسۇن)
تەسنگۇل («تەھسىنگۇل» گە قارالسۇن)
تەشرىپە (ئە) مۇراسىم ، كۇتۇۋېلىش يىغىنى ، زىياپەت
تەغرىرە (ئە) قانات قېقىپ ئۇچماق
تەقدىمە (ئە) ھەدىيە ، سوۋغات
تەلئەتئاي (ئەئۇ) تەلئەتاي تەلەيلىك ، بەختى كەلگەن قىز
تەلئەتگۇل (ئەپ) تەلەتگۇل يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تەلە («تەلھە» گە قارالسۇن)
تەلەتگۇل («تەلئەتگۇل» گە قارالسۇن)
تەلەخان② («تەلھەخان» غا قارالسۇن)
تەلەگۇل («تەلھەگۇل» گە قارالسۇن)
تەلەي («تالىئى» كە قارالسۇن)
تەلەيخان② («تالىئى» كە قارالسۇن)
تەلەيقىز («تالىئى» كە قارالسۇن)
تەلەيگۇل («تالىئى» كە قارالسۇن)
تەلەينۇر («تالىئنۇر» غا قارالسۇن)
تەلخە («تەلھە» گە قارالسۇن)
تەلھە (ئە) تەلخە ، تەلە ئەرەب يىلىمى چىقىدىغان بىر خىل دەرەخ نامى
تەلھەخان (ئەئۇ) تەلەخان يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تەلھەگۇل (ئەپ) تەلەگۇل يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تەلئە (ئە) تەلھە (1) ئاۋانگارت ، ئىلغار ، (2) قاراۋۇل ، مۇھاپىزەتچى
تەلىمە («تەئلىمە» گە قارالسۇن)
تەلھە («تەلئە» گە قارالسۇن)
تەمكىنئاي (ئەئۇ) تەمكناي تەمكىن قىز
تەمكىنە (ئە) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تەمىنە («تەئمىنە» گە قارالسۇن)

②«تەلەيخان» بىلەن «تەلھەخان» ئوخشاشلا «تەلەخان» غا ئۆزگىرىدۇ .

تەنەۋەر		(«تەنەۋۇر» غا قارالسۇن)
تەنەۋەرخان		(«تەنەۋۇرخان» غا قارالسۇن)
تەنەۋۇر	(ئە) تەنەۋەر	يورۇدى ، نۇرغا تولدى ؛ ئەقىل تاپتى
تەنەۋۇر[1]	(ئە) تەنەۋەر	نۇر چاچقۇچى
تەنەۋۇرخان	(ئەئۇ) تەنەۋەرخان ، تەنەۋەرخان	تەنەۋۇر : ئىسمى ، خان : سۇپەتتى
تەنتەنە	(ئە)	ئالقىشلىماق ، دۇمباق چالماق (بۇ يەردە پەرزەنتنى قارشى ئېلىش ، خۇشاللىققا چۆمۈش روھى نامايان بولىدۇ)
تەھىيە	(ئە)	سالام ، تەبرىك ، ھۆرمەت ، ھال سوراش ؛ ماختاش (بۇ يەردىمۇ پەرزەنتنى تەبرىكلەش مەنىسى ئىپادىلىنىدۇ)
تەھسىنە	(ئە) تەسىنە	«تەھسىن» بىلەن ئوخشاش
تەھسىنخان	(ئەئۇ) تەسىنخان	ئاپىرىن ئېيتىشقا لايىق ئايال
تەھسىنگۈل	(ئەپ) تەسىنگۈل	ئاپىرىن ئېيتىشقا لايىق قىز
تەۋەككۈلئاي	(ئەئۇ)	ئۆزىنى ئاللاغا تاپشۇرغان قىز
تەۋەككۈلخان	(ئەئۇ)	ئۆزىنى ئاللاغا تاپشۇرغان ئايال
تەۋبىخان	(ئەئۇ) توۋۇخان	تەۋبە قىلغۇچى ، ئاللادىن گۇناھىنى تىلىگۈچى ئايال
تەۋبىگۈل	(ئەپ) توۋۇگۈل	«تەۋبىخان» غا ئوخشاش
تەۋپىقە	(ئە)	(1) مۇۋاپىق ، ماس ، ئۇيغۇن ، (2) «تەۋپىق» بىلەن ئوخشاش («تەۋرىسە» گە قارالسۇن)
تەۋرىزە		
تەۋرىسە	(ئە) تەۋرىزە	مىراس قالدۇرماق ؛ ۋارىس قىلماق
تەۋسىيە	(ئە)	ئاگاھلاندۇرۇش ، نەسىھەت ؛ بۇيرۇق ، ھاۋالە ، تونۇشتۇرۇش ، تەقدىم قىلىش
تەۋھىدە	(ئە)	«تەۋھىد» بىلەن ئوخشاش
تەئرىپە	(ئە) تەرىپە	(1) باھا جەدۋىلى ؛ بايانات ، ئۇقتۇرۇش
تەئزىمە	(ئە) تەزىمە	«تەئزىم» بىلەن ئوخشاش

① «تەنەۋۇر» بىلەن «تەنەۋۇر» ئوخشاشلا «تەنەۋەر» گە ئۆزگىرىدۇ .

تەئلىمە	(ئە) تەلىمە	«تەئلىم» بىلەن ئوخشاش
تەئمىنە	(ئە) تەمىنە	«تەئمىن» بىلەن ئوخشاش
تەيۋە		(«تەييىبە» گە قارالسۇن)
تەيۋەخان		(«تەييىبە» گە قارالسۇن)
تەييىبە	(ئە) تەيۋە ، تەيۋەخان	«تەييىب» بىلەن ئوخشاش (بۇ يەردە «ياخشى ، گۈزەل ، ئوبدان ، ئېسىل قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
توختاشخان		(«توختاش» قا قارالسۇن)
توختاشگۈل		(«توختاش» قا قارالسۇن)
توختەم[1]	(ئۇ)	(بۇ ئىسىم «توختى» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ ، «مېنىڭ توختى قىزىم» ، «توختى خېنىم» دېگەن مەنىلەردە ئايالارغا قويۇلۇشىمۇ ، «توختى» غا «ئەم» قوشۇمچىسى قوشۇلۇپ ، سەتلىمە ئىسىمغا ئۆزگەرگەندىن كېيىن ، يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلۇشىمۇ مۇمكىن)
توختەمخان	(ئۇ) توختىمخان	توختەم : ئىسمى ، خان : سۇپەتتى
توختىئاي	(ئۇ)	ئايدەك توختى خېنىم
توختىبانۇ	(ئۇپ)	توختى خېنىم
توختىبۇۋى		(«توختىببى» گە قارالسۇن)
توختىببى	(ئۇپ) توختىبۇۋى	«توختىبانۇ» غا ئوخشاش
توختىخان	(ئۇ)	«توختى» بىلەن ئوخشاش
توختىساھىبخان	(ئۇئەئۇ)	توختىساھىب : ئىسمى ، خان : سۇپەتتى
توختىقىز	(ئۇ)	توختى : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
توختىگۈل	(ئۇپ)	توختى : ئىسمى ، گۈل : سۇپەتتى
توختىمخان		(«توختەمخان» غا قارالسۇن)
توختىنىسا	(ئۇئە) توخنىسا	توختى : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى

① «توختەم» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ («ئەرلەر ئۈچۈن» بېرىلگەن ئىسىملار تەركىبىگە قارالسۇن) .

توختىنساخان	(ئۇئەئۇ)	توخنساخان	توختىنسا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
توختىنيازخان	(ئۇپئۇ)	توخنيازخان	توختىنياز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
توختىمەرەم			(«توختىمەرىەم» گە قارالسۇن)
توختىمەرەمخان			(«توختىمەرىەمخان» غا قارالسۇن)
توختىمەرىەم	(ئۇئە)	توختىمەرەم	توختى : ئىسمى ، مەرىەم : سۇپىتى
توختىمەرىەمخان	(ئۇئەئۇ)	توختىمەرەمخان	توختىمەرىەم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
توخسۇنخان			(«توختىسۇن» غا قارالسۇن)
توخسۇنگۇل			(«توختىسۇن» غا قارالسۇن)
توخنىسا			(«توختىنسا» غا قارالسۇن)
توخنىساخان			(«توختىنساخان» غا قارالسۇن)
توخنىيازخان			(«توختىنيازخان» غا قارالسۇن)
توغاچخان①	(ئۇ)	توغاشخان ، توقاچخان ، توقاشخان ، تۇقاچخان	توغاچ : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («توغاچ» بىر خىل مېۋە ئىسمى)
توغاچگۇل	(ئۇپ)	توقاچگۇل ، توغاشگۇل ، تۇقاچگۇل	توغاچ : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
توقاچخان			(«توغاچخان» غا قارالسۇن)
توقاچگۇل			(«توغاچگۇل» گە قارالسۇن)
تولانئاي	(ئۇ)		تولغان ئاي ؛ تولغان قىز
تولانخان	(ئۇ)		تولغان ئايال
تولغانئاي	(ئۇ)		تولغان ئايدەك گۈزەل قىز
تولۇنئاي	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تولۇنخان	(ئۇ)		تولغان ، يېتىلگەن ئايال
تولۇننسا	(ئۇئە)		ئاياللارنىڭ تولۇن ئېيى ، تولغان ئايال
تومۇچۇق	(ئۇ)		قۇش ئىسمى
تۇئايىم			(«تۇرئايىم» غا قارالسۇن)
تۇئايىمخان			(«تۇرئايىمخان» غا قارالسۇن)

① «توغاچخان» ، «توغاچگۇل» دېگەن ئىسىملار «توقاچخان ، تۇقاچخان ، توقاچگۇل ، تۇقاچگۇل» لەرگە ئۆزگىرىدۇ . «تۇقاچ» (نان) مۇ «توغاچ» تىن ئۆزگەرگەن بولۇشى مۇمكىن . چۈنكى تونۇردا توغاچتەك قىزىرىپ پىشقان ئاقنانلار «تۇقاچ ، توقاچ» دېيىلگەن .

تۇئايىمگۇل			(«تۇرئايىمگۇل» گە قارالسۇن)
تۇبا①	(ئە)	تۇباخان ، تۇباگۇل	جەننەتتىكى بىر خىل دەرەخ ئىسمى ، مەنىسى : (1) بەخت ، خۇشلۇق ، (2) ئەڭ گۈزەل ، جەننەتتىكى تۇبا كەبى گۈزەل قامەتلىك
تۇبانسا	(ئە)		ئاياللارنىڭ تۇباسى (گۈزىلى)
تۇبى	(ئە)	تۇبىخان ، تۇبىگۇل	«تۇبا» بىلەن ئوخشاش
تۇبىنسا	(ئە)		«تۇبانسا» غا ئوخشاش
تۇتى②	(ھ)	تۇتمخان ، تۇتىخىنىم ، تۇتىگۇل ، تۇتىقىز ، تۇخىنىم ، تۇقىز ، تۇگۇل	قۇش ئىسمى (بۇ يەردە «تۇتى قۇشتەك چىرايلىق ، ئەقىللىق قىز» دېگەن مەنىنى بېرىدۇ)
تۇتىنسا	(ھئە)		تۇتى قۇشتەك ئەقىللىق ئايال
تۇتيا	(ئۇ)		ئەتىۋارلىق ، تېپىلمايدىغان
تۇتياخىنىم	(ئۇ)	تۇخىنىم	ئەتىۋارلىق خىنىم
تۇجانخان			(«تۇرجان» ياكى «تۇرجاھان» غا قارالسۇن)
تۇخان			(«تۇرخان» غا قارالسۇن)
تۇخانگۇل			(«تۇرخان» غا قارالسۇن)
تۇخىنىم			(«تۇرخىنىم» غا قارالسۇن)
تۇدەمخان			(«تۇردىخان» غا قارالسۇن)
تۇدىخان			(«تۇردىخان» غا قارالسۇن)
تۇدىگۇل			(«تۇردىگۇل» گە قارالسۇن)
تۇرئايىم	(ئۇ)	تۇئايىم ، تۇرايىم	بۇ يەردە «ئاللا قىزىمنىڭ ئۆمرىنى بەرسۇن» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ (تۇر : ئىسمى ، ئايىم : قوشۇمچە- سى)
تۇرئايىمخان	(ئۇ)	تۇرئايىمخان ، تۇرايىمخان ، تۇئايىمخان	تۇرئايىم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تۇرئايىمگۇل	(ئۇپ)	تۇئايىمگۇل ، تۇرايىمگۇل	تۇرئايىم : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
تۇرائاي	(ئۇ)		گۈزەل تۇرك قىزى

① «تۇبا» دېگەن ئىسىم «تۇبى» دەپمۇ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ .
② «تۇرنسا ، تۇرخان ، تۇتى ، تۇتى خىنىم ، تۇرخىنىم ، تۇتىياخىنىم» قاتارلىق ئىسىملار ئوخشاشلا «تۇخان ، تۇگۇل ، تۇقىز ، تۇخىنىم» لارغا ئۆزگىرىدۇ .

تۇرابىبى (ئۇپ) تۇرابۇۋى
تۇرابىكە (ئۇ)
تۇراجىخان
تۇراجىگۇل
تۇراخان (ئۇ)
تۇراخېنىم (ئۇ)
تۇراقىز (ئۇ)
تۇراگۇل (ئۇپ)
تۇرالا
تۇرالاخان
تۇرانئاي (ئۇ)
تۇرانەم (ئۇ) تۇرنەم
تۇرانبىبى (ئۇپ) تۇرانبۇۋى
تۇرانبىكە (ئۇ)
تۇرانقىز (ئۇ)
تۇرانگۇل (ئۇپ)
تۇراننىسا① (ئۇئە) تۇراننىسەم ، تۇرۇننىسا ، تۇرانىسا
تۇراننىساخان (ئۇئەئۇ) تۇرانساخان
تۇراننىساگۇل (ئۇئەپ) تۇراننىساگۇل ، تۇرانساگۇل ، تۇرۇننىساگۇل
تۇرانىخان (ئۇئەئۇ)
تۇرانىسا (ئۇئە) تۇرانسەم
تۇرانىساخان (ئۇئەئۇ)
تۇرانىساگۇل (ئۇئەپ)
تۇرانىيە (ئۇئە)
تۇرانىيازخان (ئۇپئۇ)
تۇرايىم
تۇرايمخان
تۇرايمگۇل

تۇرك خېنىم ؛ تۇراخېنىم
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«تۇرھاجىخان» غا قارالسۇن)
(«تۇرھاجىگۇل» گە قارالسۇن)
«تۇرائاي» بىلەن ئوخشاش
گۇزەل تۇرك خېنىمىي ، تۇرك قىزى
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«تۇرئەلا» غا قارالسۇن)
(«تۇرئەلاخان» غا قارالسۇن)
«تۇرائاي» بىلەن ئوخشاش
مېنىڭ تۇران قىزىم (مېنىڭ تۇرك قىزىم)
تۇران خېنىمى (تۇرك خېنىمى)
«تۇرابكە» بىلەن ئوخشاش
«تۇرائاي» بىلەن ئوخشاش
«تۇراخېنىم» بىلەن ئوخشاش
تۇرك ئايال ، تۇرككە مەنسۇپ ئايال
تۇراننىسا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تۇراننىسا : ئىسمىي ، گۇل : سۇپىتى
تۇرك ئايال
«تۇراننىسا» غا ئوخشاش
تۇرانسا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تۇرانسا : ئىسمىي ، گۇل : سۇپىتى
تۇران تىلى ، تۇران سىستېمىسى
تۇرانىياز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
(«تۇرئايىم» غا قارالسۇن)
(«تۇرئايمخان» غا قارالسۇن)
(«تۇرئايمگۇل» گە قارالسۇن)

① «تۇراننىسا» بىلەن «تۇرانسا» ئۆزگىرىش جەريانىدا ئوخشىشپ قالىدۇ ، ئۇنىڭ ھەرقايسى تۇرلىرىمۇ ئوخشاپ قالىدۇ .

تۇرئەلا① (ئۇئە) تۇرالا ، تۇرەلا
تۇرئەلاخان (ئۇئەئۇ) تۇرالاخان ، تۇرەلاخان
تۇرەلا
تۇرەلاخان
تۇربۇۋى
تۇربىبە (ئۇپ) تۇربىيە
تۇربىبى (ئۇپ) تۇربۇۋى
تۇربىيە
تۇرپانگۇل (ئۇپ)
تۇرخان (ئۇ) تۇخان ، تۇخانگۇل
تۇرخېنىم (ئۇ) تۇخېنىم
تۇردىئاي (ئۇ)
تۇردىبىبى (ئۇپ) تۇردىبۇۋى
تۇردىتاشخان (ئۇ)
تۇردىجۇمەخان (ئۇئەئۇ)
تۇردىخان (ئۇ) تۇدىخان ، تۇدەمخان
تۇردىقىز (ئۇ) تۇدىقىز
تۇردىگۇل (ئۇپ) تۇدىگۇل
تۇردىنىسا (ئۇئە) تۇردىنىساخان
تۇردىنىيازخان (ئۇپئۇ)
تۇردىيە (ئۇئە) تۇردىيەم

تۇر : ئىسمى ، ئەلا : سۇپىتى
تۇرئەلا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
(«تۇرئەلا» غا قارالسۇن)
(«تۇرئەلاخان» غا قارالسۇن)
(«تۇربىبى» گە قارالسۇن)
خېنىم قىزنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولسۇن
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«تۇربىبە» گە قارالسۇن)
تۇرپان قىزى
«تۇر» بىلەن ئوخشاش ، يەنى بۇ يەردە «بۇ قىز تۇرۇپ قالسۇن» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بۇ ئىسىمدا پەرزەنتنىڭ تۇرۇپ قېلىشى ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشىگە بولغان ئارزۇ ئەكس ئېتىدۇ . بۇ يەردىكى «ئاي» قىز پەرزەنتنى كۆرسىتىدۇ .
بۇ خېنىم تۇرۇپ قالدى ، ئۆمرى ئۇزۇن بولغاي
«تۇردىتاش» بىلەن ئوخشاش
«تۇردىجۇمە» بىلەن ئوخشاش
«تۇردىئاي» بىلەن ئوخشاش
«تۇردىبىبى» بىلەن ئوخشاش
«تۇردىئاي» بىلەن ئوخشاش
«بۇ ئايال تۇرۇپ قالسۇن» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
«تۇردىنىياز» بىلەن ئوخشاش (تۇردىنىياز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى)
بۇ ئىسىمدا «تۇردى» غا ئەرەبچە سۇپەت قوشۇمچىسى «يە» ئۇلىنىپ ئۆزلەشتۈرۈلگەن

① ئەسلىسى «تۇرئەلا» .

تۇرسەلمە	(ئۇئە)	تۇرسەلىمەم	قىزىم ساغلام تۇرسۇن
تۇرسۇنئاي①	(ئۇ)	تۇرسۇناي	قىزىم تۇرۇپ قالسۇن
تۇرسۇنپاشا	(ئۇپ)	تۇسۇنپاشا	مېنىڭ پاشا قىزىم تۇرۇپ قالسۇن
تۇرسۇنتىللاخان	(ئۇ)		«تۇرسۇنتىللا» بىلەن ئوخشاش
تۇرسۇنخان	(ئۇ)	تۇسۇنخان	«تۇرسۇن» بىلەن ئوخشاش
تۇرسۇنگۇل	(ئۇپ)	تۇسۇنگۇل	«تۇرسۇن» بىلەن ئوخشاش
تۇرسۇننىسا	(ئۇئە)	تۇرسۇنسا، تۇسۇنسا	تۇرسۇن: ئىسمى، نىسا: قوشۇمچىسى
تۇرسۇننساخان	(ئۇئەئۇ)	تۇرسۇنساخان، تۇسۇنساخان	تۇرسۇننسا: ئىسمى، خان: سۇپىتى
تۇرسۇننىيازخان	(ئۇپئۇ)	تۇسۇننىيازخان	تۇرسۇننىياز: ئىسمى، خان: سۇپىتى («تۇرسۇننىياز» بىلەن ئوخشاش)
تۇرغانئاي	(ئۇ)	تۇرغاناي	«تۇرغۇنئاي» بىلەن ئوخشاش
تۇرغۇنئاي	(ئۇ)	تۇرغۇناي	بۇ قىز تۇرۇپ قالسۇن، جېنى مەھكەم تۇرسۇن
تۇرغۇنپاشا	(ئۇپ)	تۇغۇنپاشا	پاشا قىزىم تۇرۇپ قالسۇن («تۇرغۇننسا» غا قارالسۇن)
تۇرغۇنسا			(«تۇرغۇننساخان» غا قارالسۇن)
تۇرغۇنساخان			
تۇرغۇنگۇل	(ئۇپ)	تۇغۇنگۇل	تۇرغۇن: ئىسمى، گۇل: سۇپىتى
تۇرغۇننىسا	(ئۇئە)	تۇرغۇنسا، تۇرغۇننىسايىم، تۇرغۇننىسەم	تۇرغۇن: ئىسمى، نىسا: قوشۇمچىسى
تۇرغۇننساخان	(ئۇئەئۇ)	تۇرغۇنساخان	تۇرغۇننسا: ئىسمى، خان: سۇپىتى
تۇرغۇننسايىم			(«تۇرغۇننسا» غا قارالسۇن)
تۇرغۇننسەم			(«تۇرغۇننسا» غا قارالسۇن)
تۇرقىز	(ئۇ)	تۇقىز	«تۇرخان» بىلەن ئوخشاش
تۇرگۇل	(ئۇپ)	تۇگۇل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش («تۇرانەم» گە قارالسۇن)
تۇرنەم			(«تۇرنساخان» غا قارالسۇن)
تۇرنخان			
تۇرنسا	(ئۇئە)	تۇنسا، تۇنسەم، تۇرنسەم، تۇنەم	بۇ ئايال تۇرۇپ قالسۇن، ئاللا ئۆمرىنى بەرسۇن

① «تۇردى، تۇرسۇن، توختى، تۇرغۇن، تۇر» دېگەنىدەك سۆزلەرنى ئۇز ئىچىگە ئالغان ئىسىملارنىڭ ھەممىسىدە ئاتا ـ ئانىلارنىڭ پەرزەنتلىرىگە ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەش ئارزۇسى ئەكس ئېتىدۇ.

تۇرنساخان	(ئۇئەئۇ)	تۇنساخان، تۇنىخان، تۇرنىخان	تۇرنسا: ئىسمى، خان: قوشۇمچىسى
تۇرنساقىز	(ئۇئەئۇ)	تۇنساقىز، تۇقىز	تۇرنسا: ئىسمى، قىز: قوشۇمچىسى
تۇرنساگۇل	(ئۇئەپ)	تۇنساگۇل، تۇگۇل	تۇرنسا: ئىسمى، گۇل: سۇپىتى
تۇرنسايىم	(ئۇئەئۇ)	تۇنسايىم	مېنىڭ تۇرنسا قىزىم ئۆلۈپ كەتمىسۇن، ئاللا ئۇنىڭغا ئۆمۈر بەرسۇن («تۇرنسا» غا قارالسۇن)
تۇرنسەم			
تۇرنىيازخان	(ئۇپئۇ)	تۇنىيازخان	«تۇرنىياز» غا «خان» قوشۇلۇپ، ئايالچە ئىسىمغا ئايلاندۇرۇلغان. يۇقىرىدا «تۇردىنىياز، تۇرسۇنىنىياز» قاتارلىق ئەرلەر ئىسىملىرىغىمۇ «خان» نىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئايالچە ئىسىم شەكىللەنگەن
تۇرھاجىخان	(ئۇئەئۇ)	تۇراجىخان	«تۇرھاجى» غا «خان» قوشۇلۇپ، ئايالچە ئىسىمغا ئايلاندۇرۇلغان
تۇرھاجىگۇل	(ئۇئەپ)	تۇراجىگۇل	«تۇرھاجى» غا «گۇل» قوشۇلۇپ، ئايالارنىڭ ئىسمى ياسالغان
تۇرھەنىپە	(ئۇئە)	تۇرھەنىپەم	پاك قىزىم تۇرۇپ قالسۇن
تۇرۇپخان	(ئۇ)		«تۇرۇپ» بىلەن ئوخشاش
تۇرۇپقىز	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تۇرۇپگۇل	(ئۇپ)		تۇرۇپ: ئىسمى، گۇل: سۇپىتى
تۇرۇپنىسا	(ئۇئە)		تۇرۇپ: ئىسمى، نىسا: قوشۇمچىسى
تۇرۇمقىز	(ئۇ)		«مېنىڭ تۇرك قىزىم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
تۇرۇمگۇل	(ئۇپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش («تۇرانىنسا» غا قارالسۇن)
تۇرۇننسا			(«تۇرانىنساگۇل» گە قارالسۇن)
تۇرۇننساگۇل			(«تۇرسۇنپاشا» غا قارالسۇن)
تۇسۇنپاشا			(«تۇرسۇنخان» غا قارالسۇن)
تۇسۇنخان			(«تۇرسۇننسا» غا قارالسۇن)
تۇسۇنسا			

تۇسۇنساخان («تۇرسۇننساخان» غا قارا‌ڭ)
تۇسۇنگۇل («تۇرسۇنگۇل» گە قارا‌ڭ)
تۇسۇننىيازخان («تۇرسۇننىيازخان» غا قارا‌ڭ)
تۇغلۇقئاي (ئۇ) تۇغلۇقاي تۇغلۇق : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
تۇغۇنپاشا («تۇرغۇنپاشا» غا قارا‌ڭ)
تۇغۇنگۇل («تۇرغۇنگۇل» گە قارا‌ڭ)
تۇقاچ① (ئۇ) توقاچتەك يېقىشلىق قىز
تۇقاچخان (ئۇ) توقاچتەك يېقىشلىق ئايال
تۇقاچگۇل (ئۇپ) «تۇقاچ» قا ئوخشاش
تۇقىز② («تۇرقىز» غا قارا‌ڭ)
تۇگۇل③ («تۇرگۇل» گە قارا‌ڭ)
تۇلپارخان (پ‌ئۇ) تۇلپاردەك ئايال («تۇلپار» نىڭ مەنىسى : قاناتلىق ئات)
تۇماخان («تۇمارخان» غا قارا‌ڭ)
تۇماخېنىم («تۇمارخېنىم» غا قارا‌ڭ)
تۇمار (ئە) تۇماربم ، تۇما يۆگەم ، يۆگەلگەن (بويۇنغا ئاسىدىغان بىر خىل ئەتىۋارلىق يۆگەم) ، ئورالغان نەرسە
تۇمارئاي (ئۇئە) تۇماراي تۇمار قىلىپ ئېسىۋالغۇدەك قىز ، تۇمار قىلىپ ئەتىۋارلانسا بولىدىغان قىز
تۇمارە (ئە) تۇمارەم ، تامارە («تۇمار» غا ئوخشاش
تۇمارخان (ئەئۇ) تۇماخان ، تۇمىخان تۇمار : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تۇمارخېنىم (ئەئۇ) تۇماخېنىم تۇمار قىلىپ ئېسىۋالغۇدەك خېنىم
تۇمارقىز (ئەئۇ) تۇماقىز («تۇمارئاي» غا ئوخشاش
تۇمارگۇل (ئەپ) تۇماگۇل يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تۇمارىس (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇرلاردىن چىققان ئايال قەھرىمانىنىڭ ئىسمى ، مەنىسى ئېنىق ئەمەس
تۇماربم («تۇمار» غا قارا‌ڭ)
تۇماقىز («تۇمارقىز» غا قارا‌ڭ)

① «تۇقاچ» بولسا «توغاچ» تىن ئۆزگەرگەن بولۇشى مۇمكىن .
②③ «تۇقىز ، تۇگۇل» بولسا «تۇرگۇل ، تۇرقىز ، تۇرنساگۇل ، تۇرنساقىز ، تۇتقۇل ، تۇتقىز» قاتارلىق ئىسىملاردىن ئوخشاشلا ئۆزگىرىدۇ .

تۇماگۇل («تۇمارگۇل» گە قارا‌ڭ)
تۇمانئاي (پ‌ئۇ) تۇماناي تۇمان ئارىسىدا پارقىراپ تۇرغان ئاي ؛ تۇماندا كۆرۈنگەن ئايغا ئوخشاش ئۇمىد ئاتا قىلغۇچى تۇمان : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
تۇمانخان (پ‌ئۇ)
تۇمىخان («تۇمارخان» غا قارا‌ڭ)
تۇنەم («تۇرنىسا» غا قارا‌ڭ)
تۇنسا («تۇرنىسا» غا قارا‌ڭ)
تۇنساخان («تۇرنىساخان» غا قارا‌ڭ)
تۇنساقىز («تۇرنىساقىز» غا قارا‌ڭ)
تۇنساگۇل («تۇرنىساگۇل» گە قارا‌ڭ)
تۇنسايىم («تۇرنىسايىم» گە قارا‌ڭ)
تۇنسەم («تۇرنىسا» غا قارا‌ڭ)
تۇنىخان («تۇرنىساخان» غا قارا‌ڭ)
تۇنىيازخان («تۇرنىيازخان» غا قارا‌ڭ)
تۆرەببى (م‌پ) تۆرەبۇۋى ئابرۇيلۇق خېنىم
تۆرەخېنىم (م‌ئۇ) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تۆرەگۇل (م‌پ) تۆرىگۇل ئابرۇيلۇق قىز
تۆرەمئاي (م‌ئۇ) ئابرۇيلۇق قىز ؛ مېنىڭ تۆرە قىزىم
تۆرەمخان (م‌ئۇ) ئابرۇيلۇق ئايال
تۆرەمقىز (م‌ئۇ) ئابرۇيلۇق قىز
تۆرەمگۇل (م‌پ) «تۆرەمئاي» غا ئوخشاش
تۆرەمنسا (م‌ئە) ئابرۇيلۇق تۆرە خېنىم ، ئايالالارنىڭ ئىچىدىكى ئابرۇيلۇق ئايال
تۆرىگۇل («تۆرەگۇل» گە قارا‌ڭ)
تۆلەنقىز (ئۇ) تۇلەنقىز «تۆلەندى» دېگەن ئەرلەر ئىسمى «تۆلەن» گە قىسقارتىلىپ ، ئۇنىڭغا «قىز» ياكى «خان» قوشۇلۇپ ، ئايالالارغا خاس ئىسىم ياسالغان .
تۆمۇرخان (ئۇ) تۆموخان تۆمۇردەك مەھكەم ئايال
تۆمۇرقىز (ئۇ) تۆموقىز تۆمۇردەك مەھكەم قىز
تۆھپىئاي (ئەئۇ) تۆھپىلىك قىز ؛ تۆھپە قىلىنغان قىز

تۆھپىبىبى	(ئەپ) تۆھپىبۇۋى	تۆھپىكار خېنىم ؛ تۆھپە قىلىنغان خېنىم
تۆھپىخان	(ئەئۇ)	«تۆھپە» بىلەن ئوخشاش
تۆھپىگۈل	(ئەپ)	«تۆھپىئاي» بىلەن ئوخشاش
تۆھپىنسا	(ئە) تۆھپىنسا	ئاياللارنىڭ تۆھپىسى ؛ تۆھپىكار ئايال
تۆھپىنسايىم	(ئەئۇ)	مېنىڭ تۆھپىنسا قىزىم
تۇركئاي	(ئۇ)	تۇرك قىزى ؛ تۇرك گۈزىلى
تۇركئايلا	(ئۇ)	تۇرك ئايال ؛ تۇرك ئاچا ، تۇرك ھەدە
تۇركەنئاي	(ئۇ)	ئايدەك تۇرك قىزى
تۇركبىكە	(ئۇ)	تۇرك خېنىمى ، تۇرك مەلىكىسى
تۇركخان	(ئۇ)	تۇرك ئايال
تۇركىيە	(ئۇئە)	(1) تۇرك قىز ؛ (2) دۆلەت نامى
تۇزۇنئاي	(ئۇ)	كېلىپ چىقىشى ياخشى قىز
تۇلەنقىز		(«تۆلەنقىز» غا قارالسۇن)
تۇمەنئاي	(ئۇ)	تۇمەن : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
تۇمەنخان	(ئۇ)	تۇمەن : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
تۇمەنگۈل	(ئۇپ)	تۇمەن : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
تۇنئاي	(ئۇ)	تۇندىكى ئاي
تېكىنئاي	(ئۇ)	تېكىن : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى («تىلەكخان» غا قارالسۇن)
تىلەشخان		
تىلەكخان	(ئۇ) تىلەشخان	ئارزۇ قىلىنغان ئايال («دىلپەرى» گە قارالسۇن)
تىلپەرى		(«دىلپەرى» گە قارالسۇن)
تىلپىرە		
تىللابىبى	(ئۇپ) تىللابۇۋى	تىللادەك خېنىم
تىللاخان	(ئۇ)	تىللادەك ، ئەتىۋار ئايال
تىللاقىز	(ئۇ)	تىللادەك ، ئەتىۋار قىز
تىللاگۈل	(ئۇپ)	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
تىللانسا	(ئۇئە)	تىللادەك ئايال ؛ ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى تىللا
تىللانساخان	(ئۇئەئۇ)	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
تىمەنئاي	(ئۇ)	تېتىك ، جانلىق قىز
تىمەنقىز	(ئۇ)	يۈقىرىقىغا ئوخشاش

ج

ئەرلەر ئۈچۈن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
جاببار①	(ئە) جاپپار ، جەپپە	مەجبۇر قىلغۇچى ؛ كۈچلۈك ؛ قۇدرەتلىك ، غايەت زور
جابىر	(ئە)	مەجبۇر قىلغۇچى
جابىرشاھ	(ئەپ) جابىرشا	جابىر : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى («جاببار» غا قارالسۇن)
جاپپار		
جاروپ	(ئە)	تۆمۈر گۈرجەك ؛ قارا خىزمەت («جاروللا» غا قارالسۇن)
جاروڵ		
جاروللا	(ئە) جارىللا ، جارۇل ، جەرۇللا ، جەرۇل	(1) ئاللاغا يېقىن كىشى ، (2) ئاللانىڭ ئەمرىنى جارى قىلغۇچى
جارى②	(ئە) جورى	يارەمچى ، قوشنا ؛ يېقىن
جاسارەت③	(ئە)	جەسۇرلۇق ، باتۇرلۇق ؛ دادىل بولماق
جالا④	(ئە) جالام	ئوچۇق ، چۈشىنىشلىك ، روشەن
جالال⑤	(ئە) جىلال	ئۇلۇغۋار ، پارلاق
جالالىدىن⑥	(ئە)	دىنىنىڭ ئۇلۇغۋار كىشىسى («جالا» غا قارالسۇن)
جالام		
جالائىدىن⑦	(ئە) جالاۋىدىن	دىنىنىڭ نۇرى
جامال⑧	(ئە)	چىراي ، گۈزەللىك ، ھۆسن
جامالىدىن⑨	(ئە)	دىنىنىڭ گۈزەللىكى
جامائىدۇللا⑩	(ئە) جامايىدىللا ، جامايىدىل⑪ ، جۇمايىدىل	ئاللانىڭ جامائىتى▮
جامائىدىن⑫	(ئە) جامايىدىن ، جۇمايىدىن	دىنىي قېرىنداش («جامائىدۇللا» غا قارالسۇن)
جامايىدىل		(«جامائىدۇللا» غا قارالسۇن)
جامايىدىللا		

①③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩⑫ لارنىڭ ئەسلىسى «جەببار ، جەسارەت ، جەلا ، جەلال ، جەلالىدىن ، جەلائۇددىن ، جەمال ، جەمالىدىن ، جەمائىدۇللا ، جەمائىددىن» .
② «جەرى» مۇ «جارى» غا ئۆزگىرىشى مۇمكىن .
⑪ «جۇمئەدىل» مۇ «جامايىدىل» غا ئۆزگىرىدۇ .

جامى
جامىد (ئە) جامىت
جامىددىن① (ئە) جامىددىن
جامىددىن
جامىل (ئە)
جامىئ (ئە) جامى
جامىئىددىن② (ئە) جامىددىن
جانباز (پ) جامباز
جانباي (پ‌ئۇ) جامباي

(«جامىئ» كە قاراڭ)
مۇستەھكەم ، پۇختا ، قاتتىق ، مۇقىم ، ئۆزگەرمەس
دىننىڭ مۇستەھكەم كىشىسى
(«جامىددىن» گە ياكى «جامىئىددىن» گە قاراڭ)
قوشقۇچى ، جەمئىيىلىگۇچى
توپلىغۇچى ، يىغقۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
دىنغا توپلىغۇچى ، دىنغا ئۇيۇشتۇرغۇچى
باتۇر ؛ جاندىن كەچكەن ، جان بىلەن ئويناشقۇچى ؛ پىداكار
جانلىق ئەر («جان» ئىنسانىنىڭ هايات چېغىدىكى بارلىقى ، هاياتلىقنىڭ بەلگىسى ۋە نىشانى بولۇپ ، كىشى ئىسىملىرى ياكى ئىسىم قوشۇمچىسى بولۇپ كەلگەندە «جاندىن ئەزىز ، سۆيۈملۈك ، هۆرمەتلىك ، قەدىرلىك» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ . بەزىدە يەنە «كىشى» دېگەن قوشۇمچە مەنىگىمۇ ئىگە . بۇ ئىسىم ئەمەلىيەتتە هاياتلىقنى سۆيۈش ئېڭىدىن بارلىققا كەلگەن) .①

جانبەگ (پ‌ئۇ) جانۇەگ
جانپولات (پ)
جانتۆمۇر (پ‌ئۇ)
جاندوست (پ) جاندوس
جانسەئىد (پ‌ئە) جانسەيت
جانسۇپى (پ‌ئە)

جانلىق يىگىت
جېنى پولاتتىنمۇ چىڭ
جېنى تۆمۈردىنمۇ چىڭ
دوستلۇقنى جاندىنمۇ ئەتىۋار بىلگۈچى
بەختلىك كىشى (بۇ يەردە «جان» نىڭ مەنىسى : كىشى)
سوپى كىشى

①②بۇ ئىككى ئىسىم ئوخشاشلا «جامىدىن» گە ئۆزگىرىدۇ . «جامىئىددىن» نىڭ ئەسلىسى «جامىئىددىن» .

جانسۆيەر (پ‌ئۇ)
جانغازى (پ‌ئە)
جانقۇلى (پ‌ئۇ)
جانۇاپا① (پ‌ئە)
جانى② (پ‌ئە)
جانسم (پ‌ئۇ)
جانۇەگ
جاهان③ (پ)
جاهانبۇبا④ (پ‌ئۇ) جاهانبۇۋا
جاهاندار⑤ (پ)
جاهانزەپەر⑥ (پ‌ئە)
جاهانشاه⑦ (پ) جاهانشا
جاهانقۇلى⑧ (پ‌ئۇ)
جاهانگىر⑨ (پ)
جاهانگىرخوجا⑩ (پ)
جاهىد (ئە) جاهىت
جاۋات
جاۋاهىر⑪ (ئە)
جاۋدان (پ)
جاۋدەت
جاۋۇب (ئە) جاۋۇپ

«جانقۇلى» بىلەن ئوخشاش
جاندىن كېچىپ جەڭ قىلغۇچى
هاياتنى سۆيگۈچى ، هاياتلىققا چوڭقۇر مۇهەببەت باغلىغۇچى
جانغا ۋاپا قىلغۇچى ؛ ۋاپاداركىشى
«جان» غا ئەرەبچە سۆپەت قوشۇمچىسى «ى» قوشۇلۇپ ، «هاياتلىققا ئېرىشكۈچى ، جانىجان ، جانغا خاس» دېگەن مەنىلەردە كەلگەن .
مېنىڭ جان ئوغلۇم ، جانىجان ئوغلۇم
(«جانبەگ» كە قاراڭ)
بۇ ئىسمدا جاهان ، زامان ئۇلۇغلانغان
ئەجدادلارنىڭ جاهانى ، ئاتا - بوۋىلارنىڭ بارلىقى
جاهان تۆتقۇچى ، جاهان سورىغۇچى ؛ پادىشاه
جاهاننىڭ غەلىبىسى
جاهاننىڭ شاهى
جاهاننى سۆيگۈچى ؛ جاهانغا قاراپ ئىش كۆرگۈچى
جاهاننى ئۆز ئىلكىدە تۇتقۇچى
جاهانگىر : ئىسمى ، خوجا : سۆپىتى
يىمىرىلمەس كۈچ
(«جەۋۋاد» قا قاراڭ)
گۆھەر - ياقۇتلار ، ئۇنچە - مارجانلار
مەڭگۈلۈك ، ئەبەدىي
(«جەۋدەت» كە قاراڭ)
جاۋاب بەرگۈچى ، تەلەپنى قاندۇرغۇچى

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩⑪لارنىڭ ئەسلىسى «جانۇەپا ، جەهان ، جەهانبۇبا ، جەهاندار ، جەهانزەپەر ، جەهانشاه ، جەهانقۇلى ، جەهانگىر ، جەهانگىرخوجا ، جەۋاهىر» .
② «جانى» ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدا ئاز ئۇچرايدۇ . بۇ ئىسىم كۆپىنچە «جان» تەرىزدە ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا ئۇلىنىپ كېلىدۇ .

جاۋۇت		(«جەۋۇاد» قا قارالسۇن)
جەبرۇت	(ئە)	كۈچ - قۇۋۇەت ؛ كۈچلۈك ، قۇدرەتلىك
جەبرۇللا	(ئە)	ئاللانىڭ ھۆكمى
جەبىر	(ئە) جەپىر	كۈچلۈك ، قۇدرەتلىك ، كاتتا
جەپە		(«جەئپەر» گە قارالسۇن)
جەپەر		(«جەئپەر» گە قارالسۇن)
جەپپە		(«جاببار» غا قارالسۇن)
جەپسىر		(«جەبىر» گە قارالسۇن)
جەرۇللا①	(ئە) جەرۇل	ئاللانىڭ دادىل كىشىسى
جەرى	(ئە) جارى	دادىل ، باتۇر
جەزىل	(ئە)	مول ، باي ، تولۇپ تاشقان ؛ يۇكسەك ، ئالىي
جەسۇر	(ئە)	شجائەتلىك ، باتۇر ، قەيسەر ؛ دادىل ، جۇرئەتلىك ، جاسارەتلىك
جەڭگەز	(ئۇپ)	جەڭگە ماھىرى
جەڭگىۋار	(پ)	جەڭگە ماھىر ، جەڭگە سادىق ، كۈرەشچان
جەلەك		(«جەلى» غا قارالسۇن)
جەلەل	(ئە)	زور ، مۇھىم
جەللى		(«جەلىل» گە قارالسۇن)
جەلى	(ئە) جەلەك	ئوچۇق ، روشەن
جەلىل	(ئە) جېلىل ، جەللى	ئۇلۇغ ، شانلىق ، پارلاق
جەلىلئاخۇن	(ئەئۇ) جەللاخۇن	جەلىل : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
جەمشى		(«جەمشىد» كە قارالسۇن)
جەمشىد	(پ) جەمشىت ، جەمشى	ئىران شاھلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى ، ئۇيغۇرلاردا باي ۋە بايلىققا سىمۋول قىلىنىدۇ
جەممال	(ئە)	تۆگىچى
جەمىل	(ئە)	گۈزەل ، چىرايلىق
جەناھىدىن	(ئە) جۇناھىدىن	دىننىڭ قانىتى ؛ دىننىڭ ھىمايىچىسى
جەۋدەت	(ئە) جاۋدەت	مەشھۇر ، مۇنەۋۋەر ، لايىق ، ئېسىل ، داڭلىق ، ياخشى ئەر
جەۋلان	(ئە)	لەپىلدىمەك ؛ سەيىر قىلماق

① «جارۇللا» مۇ «جەرۇللا ، جەرۇل» غا ئۆزگىرىدۇ .

جەۋھەر	(ئە) جۆھەر ، جۇھەر ، جۇھەرگۇل①	«گۆھەر» نىڭ ئەرەبلەشكەن ئاتىلىشى بولۇپ ، بۇ يەردە «ماددا ، نېگىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
جەۋھەرى	(ئە)	نېگىزلىك ؛ مۇھىم
جەۋھەرىدىن	(ئە)	دىننىڭ نېگىزى
جەۋۋاد	(ئە) جەۋۋات ، جەۋات ، جاۋات ، جاۋۇت	ئېسىل ، ياخشى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
جەئپەر	(ئە) جەپەر ، جەپە	(1) كىچىك ئۆستەڭ (ئېرىق) ، (2) قوي پادىسى ، قوي توپى
جۇبەير	(ئە) جۇبەيرى	«جەبىر» نىڭ كىچىكلىتىلىشى («جەبىر» نىڭ مەنىسىگە قارالسۇن)
جۇبران	(ئە) جىبران	پەرىشتە ئىسمى
جۇرمۇھەممەد	(ئە) جۇرمۇھەممەت	مۇھەممەدكە ئەگەشكۈچى ، مۇھەممەدنىڭ دوستى ، يېقىنى ، مۇھەممەدنى دوست تۇتقۇچى
جۇرئەت	(ئە) جۇرئەت ، جۇرەت	دادىل بولماق ، جەسۇرلۇق قىلماق
جۇرۇپ	(ئە)	تاغ باغرى ، يار لەۋزى ، دەريا قىرغىقى
جۇرى	(ئە) جۇرىخان ، جۇرىگۇل②	قىزىلگۈل
جۇشقۇن	(ئۇ)	تېتىك ، كۆتۈرەڭگۇ ، روھلۇق
جۇلا	(ئە)	ئوچۇق ، پارقىراق ، نۇرلۇق
جۇلال	(ئە)	بىر نەرسىنىڭ مۇھىم قىسمى
جۇللا	(ئە) جۇللام	ئۇلۇغ ، ئۇلۇغۋار
جۇللائاخۇن	(ئەئۇ) جۇللاخۇن	جۇللا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
جۇماخۇن		(«جۇمەئاخۇن» غا قارالسۇن)
جۇمادىل		(«جۇمەدىل» گە قارالسۇن)
جۇماش		(«جۇمە» گە قارالسۇن)
جۇماق		(«جۇمە» گە قارالسۇن)
جۇمان	(ئە)	مەرۋايىت
جۇمايدىل		(«جۇمەدىل» غا ياكى «جامائىدۇللا» غا قارالسۇن)

①② «جۇھەرگۇل ، جۇرىخان ، جۇرىگۇل» ئايالىلارغا قويۇلىدۇ .

جۇمايدىن («جۇمەدىن» غا قارالسۇن)
جۇمى («جۇمە» گە قارالسۇن)
جۇناھىدىن («جەناھىدىن» گە قارالسۇن)
جۇنايىت («جۇنەيد» گە قارالسۇن)
جۇنەيت («جۇنەيد» گە قارالسۇن)
جۇنەيتۇل («جۇنەيدۇللا» غا قارالسۇن)
جۇنەيتۇللا («جۇنەيدۇللا» غا قارالسۇن)
جۇنەيتىللا («جۇنەيدۇللا» غا قارالسۇن)
جۇنەيتىن («جۇنەيددىن» گە قارالسۇن)
جۇنەيد (ئە) جۇنەيت ، جۇنايىت ، جىنايىت (1) قوشۇن ، (2) كىچىك جەڭچى (ئەرەبچىدىكى «جۇندى» دېگەن سۆزنىڭ كىچىكلىتىلمە شەكلى)
جۇنەيددىن (ئە) جۇنەيتىن ، جۇنەيدىن دىنىڭ كىچىك جەڭچىسى
جۇنەيدۇللا (ئە) جۇنەيتۇل ، جۇنەيتۇللا ، جۇنەيتىللا ، جۇنەيدۇل ئاللانىڭ كىچىك جەڭچىسى
جۇنەيدىن («جۇنەيددىن» گە قارالسۇن)
جۇھەر («جەۋھەر» گە قارالسۇن)
جۆھەر («جەۋھەر» گە قارالسۇن)
جۇرەت («جۇرئەت» گە قارالسۇن)
جۇرمۇھەممەت («جۇرمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
جۇمە① (ئە) جۇمەك يىغىلغان ، توپلانغان كۇن (بۇ يەردە جۇمە كۇنىنى ئۇلۇغلاش ياكى جۇمە كۇنى تۇغۇلغان پەرزەنتنى تەبرىكلەش مەنىسى ئاساس قىلىنمىدۇ)
جۇمەئاخۇن (ئەئۇ) جۇماخۇن ، جۇمەخۇن جۇمە : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
جۇمەتاش (ئەئۇ) جۇمە : ئىسمى ، تاش : قوشۇمچىسى (جۇمە كۇنى تۇغۇلدى ۋە جېنى تاشتەك چىڭ بولغاي)

① «جۇمە» نىڭ يەنە تۆۋەندىكىدەك ئۆزگىرىشلىرى بار : «جۇماق ، جۇماش ، جۇمى» . بۇ ئىسمىنىڭ ئەسلىسى «جۇمئە» .

جۇمەتۇردى (ئەئۇ) جۇمە : ئىسمى ، تۇردى : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ جۇمە كۇنى تۇغۇلغانلىقىنى ۋە ئۇلۇپ كەتمەي تۇرۇپ قالغانلىقىغا بولغان تەشەككۇر ئىپادىلەنگەن)
جۇمەخۇن («جۇمەئاخۇن» غا قارالسۇن)
جۇمەدىل (ئەپ) جۇمايدىل ، جامايدىل ، جۇمادىل كۆڭلى خاتىرجەم
جۇمەدىن (ئە) جۇمايدىن دىنىڭ خاتىرجەملىكى
جۇمەك («جۇمە» گە قارالسۇن)
جۇمەنىياز (ئەپ) جۇمە : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
جىلىل («جەلىل» گە قارالسۇن)
جىبران («جۇبران» غا قارالسۇن)
جىران (ئە) قوشنا
جىلال («جالال» غا قارالسۇن)
جىلان① (پ) (1) ئىراندىكى بىر يۇرتنىڭ نامى ، (2) پەلەستىندىكى بىر جاي نامى
جىنان (ئە) جەننەت
جىنايىت («جۇنەيد» گە قارالسۇن)
جىھاد (ئە) جىھات كۇرەش ، جەڭ ، ئۇرۇش ، پارتىزانلىق

ئايالالار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
جارە	(ئە) جارەم	ئايال قوشنا ؛ ھەمراھ ؛ جورا
جارەمخان	(ئەئۇ)	مېنىڭ جورام ، مېنىڭ ھەمراھىم
جارىخان	(ئەئۇ)	«جارە» گە ئوخشاش
جارىگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
جازىبە	(ئە)	جەلپ قىلماق ، ئىنتىلدۇرمەك
جاسارەتخان	(ئەئۇ)	جەسۇر ئايال
جاسىيە	(ئە)	يۇكۇنگۇچى ، رۇكۇ قىلغۇچى «قۇرئان كەرىم» سۇرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى

① ئەسلىسى «گىلان» .

جالال①	(ئە)		«جالال» بىلەن ئوخشاش
جامالئاي②	(ئەئۇ)		چىرايلىق ، گۈزەل قىز
جامالە③			«جامال» بىلەن ئوخشاش
جامالبۇۋى			(«جامالببى» گە قارالسۇن)
جامالببى④	(ئەپ)	جامالبۇۋى	گۈزەل خېنىم
جامالخان⑤	(ئەئۇ)		گۈزەل ئايال
جامالقىز⑥	(ئەئۇ)		گۈزەل قىز
جامالگۈل⑦	(ئەپ)		يۈقىرىقىغا ئوخشاش
جامالنۇر⑧	(ئە)		چىرايلى نۇرەك گۈزەل
جانئانار	(پئۇ)	جاننار ، جانار	ئانار يۇزلۈك ، جاندىن ئەزىز قىز
جانئاي	(پئۇ)	جاناي	جېنىم ۋە گۈزىلىم قىزىم
جانئانارخان⑨	(پئۇ)	جاننارخان ، جانار-خان	جانئانار : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
جانئانارگۈل	(پئۇپ)	جانارگۈل	جانئانار : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
جانئايخان	(پئۇ)	جانايخان	جاندىن ئەزىز ، ئايدىن چىرايلىق
جانئايقىز	(پئۇ)	جانايقىز	جاندىن ئەزىز ، ئايەك گۈزەل قىز
جانئايگۈل	(پئۇپ)	جانايگۈل	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
جانئايىم	(پئۇ)	جانايىم	مېنىڭ جاندىن ئەزىز قىزىم
جاناي			(«جانئاي» غا قارالسۇن)
جانار			(«جانئانار» غا قارالسۇن)
جانارخان			(«جانئانارخان» غا قارالسۇن)
جانارگۈل			(«جانئانارگۈل» گە قارالسۇن)
جاناگۈل			(«جانانگۈل» گە قارالسۇن)
جاناخان			(«جانانخان» غا قارالسۇن)
جاناقىز			(«جانانقىز» غا قارالسۇن)
جانان⑩	(پ)	جانانخان ، جانانقىز ، جانانگۈل ، جەنەم ، جەنەمخان	جانغا جان قوشقۇچى ، سۆيۈملۈك ؛ ئەزىز ، قەلب ، دىل ؛ جانلار ؛ گۈزەل ، نەپىس

①②③④⑤⑥⑦⑧ لارنىڭ ئەسلىسى «جەلاە ، جەمالئاي ، جەماە ، جەمالببى ، جەمالخان ، جەمالقىز ، جەمالگۈل ، جەمالنۇر» .

⑨ «جانئانارخان ، جانانخان» ئوخشاشلا «جانارخان» غا ئۆزگىرىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا «يانارخان» مۇ قازاقچىدا «جانارخان ، جانارقان» غا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ .

⑩ «جانان» نىڭ يۇقىرىقىدەك ئۆزگىرىشلىرى بولغانلىقتىن سىرتىدا ، ئۇلارمۇ يەنە تارماق ئۆزگىرىشلەرگە ئىگە . مەسىلەن ، جەناخان ، جەنخان ، جەنمخان ، جەناقىز ، جەنىقىز ، جەنمقىز دېگەنلەردەك .

جانئاي	(پئۇ)	جاناي ، جەناي	جانغا جان قوشقۇچى قىز
جانئايىم	(پئۇ)	جانايىم① ، جەنايىم	مېنىڭ جانان قىزىم ، گۈزەل قىزىم
جانانە	(پئە)	جانانەم	جانغا جان قوشقۇچى ، سۆيۈملۈك
جانانبۇۋى			(«جانانببى» گە قارالسۇن)
جانانببى	(پ)	جانانبۇۋى	جانغا جان قوشقۇچى خېنىم
جانانپاشا	(پ)		جانغا جان قوشقۇچى پاشا قىز
جانانخان	(پئۇ)	جاناخان ، جانار-خان ، جەناخان ، جەنمخان ، جەنەخان	(1) جانغا جان قوشقۇچى ئايال ، (2) «جانان» غا قارالسۇن
جانانقىز	(پئۇ)	جاناقىز ، جەناقىز ، جەنمقىز ، جەنىقىز	(1) جانغا جان قوشقۇچى ، سۆيۈملۈك قىز ، (2) «جانان» غا قارالسۇن
جانانگۈل	(پ)	جاناگۈل ، جەناگۈل ، جەنگۈل ، جەنمگۈل	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
جانانىم	(پئۇ)	جەنانىم	(1) جاندىنمۇ ئەزىزىم ، گۈزەلىم ، (2) «جانانە» گە قارالسۇن
جانانخان	(پئۇ)		جاندىن ئەزىز ئايال
جانانگۈل	(پ)		جاندىن ئەزىز قىز
جاناي			(«جانئاي» غا قارالسۇن)
جانايخان			(«جانئايخان» غا قارالسۇن)
جانايقىز			(«جانئايقىز» غا قارالسۇن)
جانايگۈل			(«جانئايگۈل» گە قارالسۇن)
جانايىم			(«جانئايىم» گە ياكى «جانانئايىم» گە قارالسۇن)
جانبۇۋى			(«جانببى» گە قارالسۇن)
جانببى	(پ)	جانبۇۋى	جاندىن ئەزىز خېنىم ، جان خېنىم ، جان پىدا خېنىم ، جېنىم خېنىم
جانپارە	(پ)		جاننىڭ پارىسى ؛ يۈرەكنىڭ پارىسى
جاننار			(«جانئانار» غا قارالسۇن)
جاننسار	(پئە)	جاننسارخان	جان پىدا قىلغۇچى

① «جانئايىم» مۇ «جانايىم» غا ئۆزگىرىدۇ .

جانخان①	(پ‌ئەئۇ)	جەنسخان ، جەنمخان	جانجان ئايال
جانقىز②	(پ‌ئەئۇ)	جەنسقىز ، جەنمقىز	جانجان قىز
جانگۈل③	(پ‌ئەپ)	جەنسگۈل ، جەنمگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
جانمخان④	(پ‌ئۇ)	جەنمخان	مېنىڭ جان قىزىم
جانىيە	(پ‌ئە)		«جانى» غا ئەرەبچە مۇئەننەسلىك ئىپادە «يە» قوشۇلۇپ ئۆزلەشتۈرۈلگەن ئىسىم بولۇپ ، بۇ يەردە «جانجان قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
جاھانئاي⑤	(پ‌ئۇ)		جاھانىڭ گۈزىلى
جاھانبانۇ⑥	(پ)		جاھانغا مەشھۇر خېنىم
جاھانبۇۋى			(«جاھانبىبى» گە قارالا)
جاھانبىبى⑦	(پ)	جاھانبۇۋى	جاھان : ئىسمى ، بىبى : قوشۇمچىسى (بۇ يەردىمۇ «جاھانغا مەشھۇر خېنىم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
جاھانگۈل⑧	(پ)		جاھانىڭ گۈلى
جاھاننۇر⑨	(پ‌ئە)		جاھانىڭ نۇرى
جاھاننىسا⑩	(پ‌ئە)	جەنسا	جاھان : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
جاھاننىساخان⑪	(پ‌ئەئۇ)	جەنساخان	جاھاننىسا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
جاۋانخان	(پ‌ئۇ)	جۇۋانخان ، جۇگاڭخان	ياش ئايال
جاۋاھىرە⑫	(ئە)		«جاۋاھىر» بىلەن ئوخشاش
جائىبە	(ئە)		ئاجايىپ خەۋەر ؛ تېز خەۋەر
جائىزە	(ئە)	جايىزە	مۇكاپات ، ئىنئام ؛ رۇخسەت
جابىرە	(ئە)		«جەبىر» بىلەن ئوخشاش
جەبىرە	(ئە)		«جەبىر» بىلەن ئوخشاش

①②③④ بۇ ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى «جانانخان ، جانانقىز ، جانانگۈل» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .
⑤⑥⑦⑧⑨⑩⑪⑫ لارنىڭ ئەسلىسى «جەھانئاي ، جەھانبانۇ ، جەھانبىبى ، جەھانگۈل ، جەھاننۇر ، جەھاننىسا ، جەھاننىساخان ، جەۋاھىرە» .

جەبىرئاي	(ئەئۇ)	جەۋىراي	جەبىرە : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
جەزبىدار①	(ئەپ)		ئۆزىگە تارتقۇچى
جەزبىيە	(ئە)		جەلپكار (يۇقىرىقىغا ئوخشاش)
جەزىرە	(ئە)		ئارال
جەزىلە	(ئە)		تەنتەنىلىك ، خۇشال
جەسۇرئاي	(ئەئۇ)	جەسۇراي	جەسۇر ، جاسارەتلىك قىز
جەسۇرە	(ئە)		«جەسۇر» بىلەن ئوخشاش
جەسۇرگۈل	(ئەپ)		جەسۇر ، جاسارەتلىك قىز
جەسىمە	(ئە)		زور ، چوڭ
جەلىبقىز	(ئەئۇ)		جەلپ قىلغۇچى قىز ، جەلپكار قىز
جەلىبگۈل	(ئەپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
جەلىبىيە	(ئە)		جەلپكار قىز ؛ جەلپ قىلىشقا خاس
جەللە	(ئە)		ئۇلۇغۋار ، مۇھىم ، ئۇلۇغۋار ئىشلار
جەمگۈل			(«جەمىلە» گە قارالا)
جەمىلە②	(ئە)	جەمىلەم ، جۇمىخان ، جەمىلىگۈل ، جەمىلمخان	گۈزەل ، چىرايلىق ، ياخشى (ئايال)
جەمىلئاي	(ئەئۇ)	جەمىلئاي	ئايدەك گۈزەل قىز
جەمىلخان			(«جەمىلە» گە قارالا)
جەمىلقىز			(«جەمىلە» گە قارالا)
جەمىلگۈل			(«جەمىلە» گە قارالا)
جەمئىيەت	(ئە)	جەمىيەت ، جەمىيەتخان ، جەمىيەتقىز	توپلانماق ، يىغىلماق (بۇ يەردە جەمئىيەتنى سۆيۈش روھى ئەكس ئەتكەن)
جەنائاي			(«جانائاي» غا قارالا)
جەناخان			(«جانانخان» غا قارالا)
جەناقىز			(«جانانقىز» غا قارالا)
جەناگۈل			(«جانانگۈل» گە قارالا)
جەنانىم			(«جانانىم» گە قارالا)
جەنەم			(«جانان» غا قارالا)
جەنەمخان			(«جانان» غا قارالا)
جەننان	(ئە)		باغۋەن ، گۈلچى

① «جەزبىدار» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .
② «جەمىلە» نىڭ يەنە : «جەمىلقىز ، جەمىگۈل ، جىمىلە ، جىمىلەم ، جىمىلخان ، جىمەشخان ، جىمىلىگۈل ، جىمىلقىز ، جىممخان ، جىمىگۈل ، جۇمىگۈل» دېگەن ئۆزگىرىشلىرى بار .

جەننەت	(ئە)	جەننەتخان ، جەننەتقىز ، جەننەتگۈل
جەننەتئاي	(ئەئۇ)	
جەننەتئايىم	(ئەئۇ)	
جەننەتبۇۋى		
جەننەتببى	(ئەپ)	جەننەتبۇۋى
جەننەتخان		
جەننەتقىز		
جەننەتگۈل		
جەننەتنسا①	(ئە)	جەنسا
جەننەتنساخان②	(ئەئۇ)	جەنساخان
جەنىخان		
جەنسا		
جەنساخان		
جەنىگۈل		
جەنمخان		
جەنمقىز		
جەنمگۈل		
جەۋلائاي	(ئەئۇ)	
جەۋھەرئاي	(ئەئۇ)	جۇھەرئاي

باغ (بۇ ئىسمدا كىشىلەرنىڭ باقىي ئالەمدە جەننەتكە كىرىش ۋە جەننەتتىكى ھۇر - پەرىلەردەك ياشاش ، شۇنىڭدەك جەننەتتىكى ھەممە نەرسىنى گۈزەل ، ئۇلۇغ دەپ قاراش ئېڭى ئەكس ئېتىدۇ)

جەننەتتىكى ھۇر - پەرىدەك گۈزەل قىز

مېنىڭ جەننەت قىزىم

(«جەننەتببى» گە قارالسۇن)

جەننەتتىكى ھۇر - پەرىلەردەك گۈزەل خېنىم

(«جەننەت» كە قارالسۇن)

(«جەننەت» كە قارالسۇن)

(«جەننەت» كە قارالسۇن)

ئاياللارنىڭ جەننىتى

جەننەتنسا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى

(«جانانخان» ياكى «جانخان» غا قارالسۇن)

(«جاھاننسا» ياكى «جەننەتنسا» غا قارالسۇن)

(«جاھاننساخان» ياكى «جەننەتنساخان» غا قارالسۇن)

(«جانانگۈل» ياكى «جانگۈل» گە قارالسۇن)

(«جانانخان» ياكى «جانخان ، جانمخان» لارغا قارالسۇن)

(«جانانقىز ، جانقىز» غا قارالسۇن)

(«جانانگۈل ، جانگۈل» گە قارالسۇن)

جەۋلان : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى

گۆھەردەك قىز

①② «جەننەتنسا ، جەننەتنساخان» دېگەن بۇ ئىككى ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشلىرى «جاھاننسا ، جاھاننساخان» نىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشايدۇ .

جەۋھەربۇۋى		
جەۋھەرببى	(ئەپ)	جەۋھەربۇۋى ، جۇھەربۇۋى
جەۋھەرخان	(ئەئۇ)	جۇھەرخان
جەۋھەرقىز	(ئەئۇ)	جۇھەرقىز
جەۋھەرگۈل	(ئەپ)	جۇھەرگۈل
جەۋىراي		
جۇبەيرە	(ئە)	جۇبەيرەم ، جۇۋەيرە ، جۇۋەيرەم
جۇبەيرەم		
جۇرئەتئاي	(ئەئۇ)	جۇرەتاي
جۇرئەتقىز	(ئەئۇ)	جۇرەتقىز
جۇرئەتنسا	(ئە)	جۇرەتنسا
جۇرئەتنساخان	(ئەئۇ)	جۇرەتنساخان
جۇرىئاي	(ئەئۇ)	جۇرىئاي
جۇرىخان	(ئەئۇ)	جۇرىخان
جۇرىگۈل	(ئەپ)	جۇرىگۈل
جۇشقۇنئاي	(ئۇ)	جۇشقۇناي
جۇلالە	(ئە)	
جۇھەرئاي		
جۇھەرخان		
جۇھەرقىز		
جۇھەرگۈل		
جۇۋانخان		
جۇرىئاي		
جۇرىخان		
جۇرىگۈل		
جۇمەئاي①	(ئەئۇ)	
جۇمەخان②	(ئەئۇ)	جۇمىخان
جۇمەرەم	(ئەئۇ)	
جۇمەقىز③	(ئەئۇ)	
جۇمەگۈل④	(ئەپ)	
جۇمەنسا⑤	(ئە)	

(«جەۋھەرببى» گە قارالسۇن)

گۆھەردەك خېنىم

گۆھەردەك ئايال

(«جەۋھەرئاي» غا ئوخشاش)

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

(«جەۋىرئاي» غا قارالسۇن)

(«جۇبەيرە» دېگەن ئەرەبچە سۆزنىڭ كىچىكلىتىلمە شەكلى)

(«جۇبەيرە» گە قارالسۇن)

جۇرئەتلىك قىز

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

جۇرئەتلىك ئايال

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

قىزىلگۈل كەبى قىز

قىزىلگۈل كەبى ئايال

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

تېتىك ، جانلىق قىز

ھۆرمەتلىك ، ئۇلۇغ ، پارلاق

(«جەۋھەرئاي» غا قارالسۇن)

(«جەۋھەرخان» غا قارالسۇن)

(«جەۋھەرقىز» غا قارالسۇن)

(«جەۋھەرگۈل» گە قارالسۇن)

(«جاۋانخان» غا قارالسۇن)

(«جۇرىئاي» غا قارالسۇن)

(«جۇرىخان» غا قارالسۇن)

(«جۇرىگۈل» گە قارالسۇن)

جۇمە كۈنى تۇغۇلغان قىز

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

مېنىڭ جۇمە كۈنى تۇغۇلغان قىزىم

«جۇمەئاي» غا ئوخشاش

«جۇمەئاي» غا ئوخشاش

جۇمە كۈنى تۇغۇلغان ئايال

①②③④⑤لارنىڭ ئەسلىسى «جۇمئەئاي ، جۇمئەخان ، جۇمئەقىز ، جۇمئەگۈل ، جۇمئەنسا» . يۇقىرىقى ئىسىملارنىڭ ھەممىسىدە جۇمە كۈنى تۇغۇلغانلىقى .

جۈمىگۈل		(« جەمىلە » گە قارالسۇن)
جۈھەربۇ		(« گۈھەربىبى » گە قارالسۇن)
جىلانگۈل	(پ)	جىلان : ئىسمى ، گۈل : سۈپەتلىك
		(« جىلان » غا قارالسۇن)
جىمەشخان		(« جەمىلە » گە قارالسۇن)
جىمىخان		(« جەمىلە » گە قارالسۇن)
جىمىگۈل		(« جەمىلە » گە قارالسۇن)
جىمىلە		(« جەمىلە » گە قارالسۇن)
جىمىلەم		(« جەمىلە » گە قارالسۇن)
جىمىلىئاي		(« جەمىلىئاي » غا قارالسۇن)
جىمىلىخان		(« جەمىلە » گە قارالسۇن)
جىمىلىگۈل		(« جەمىلە » گە قارالسۇن)
جىنارخان		(« چىنار » غا قارالسۇن)
جىنەستە	(ئۇ)	مېۋە ئىسمى
جىنەستىخان	(ئۇ)	جىنەستە : ئىسمى ، خان : سۈپەتلىك
جىنەستىگۈل	(ئۇپ)	جىنەستە : ئىسمى ، گۈل : سۈپەتلىك

چ

ئەرلەر ئۇچۇن

			ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئاتلىشى				
چاقماق	(ئۇ)			(1) تەبىئەت ھادىسىسى ؛ (2) چاقماقتەك ئوغۇل ، چاققان ئوغۇل
چاھارىەك	(پ)	چارەك		تۆتتىن بىر
چاۋار	(ئۇ)			ئەخلەت ، ئوتۇن (كۆز تەگمەسلىك ئۈمىدىدە قويۇلغان)
چاۋش	(ئۇ)			يول ، تەدبىر ؛ تەدبىرچى
چەشمە	(پ)			كۆز ؛ بۇلاق
چەۋەنداز	(پ)			ئات چاپتۇرغۇچى ، ئات ئۈستىدە جەڭ قىلغۇچى ، ئات مىنىش ماھىرى
چورۇق	(ئۇ)			بىر خىل ئاياغ كىيىم ئىسمى (بۇ ئىسىمنىڭ پەرزەنتلەرگە كۆز تەگمەسلىك ئۈچۇن قويۇلغان)
چوك	(ئۇ)	چوڭاق ، چوڭەك		ئۇلۇغ ، ھۆرمەتتە چوك ؛ چوك ئوغۇل
چوڭئاخۇن	(ئۇ)	چوڭاخۇن		چوك : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
چوڭقارى	(ئۇئە)			چوك : ئىسمى ، قارى : سۈپەتلىك
چوڭھاجى	(ئۇئە)			چوك : ئىسمى ، ھاجى : سۈپەتلىك قەدىمكى قەبىلە نامى
چۈمۇل	(ئۇ)			زېھنى ئۆتكۇر ؛ زېرەك ، ھوشيار ، ئەقىللىق
چىچەن	(ئۇ)			چىچەن : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى
چىچەنتاي	(ئۇ)			ئۇستا ، ماھىر ، چەبدەس ، چاقان ، كىلىشىملىك
چىڭىل	(ئۇ)			قەدىمكى قەبىلە نامى

چىلان	(پ)	بىر خىل مېۋىلىك دەرەخ نامى
چىلانباي	(پ‌ۇ)	چىلان : ئىسمى ، باي : سۈپەتى
چىلانبەگ	(پ‌ۇ)	چىلان : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى
چىلگە	(پ)	بالدۇر پىشىدىغان ، تەملىك ، پۇراقلىق بىر خىل قوغۇن تۈرى
چىمەنقۇلى	(پ‌ۇ)	چىمەن : ئىسمى ، قۇلى : قوشۇمچىسى
چىنپولات	(ئۇپ)	ھەقىقىي پولاتتەك ئوغۇل
چىنتاش	(ئۇ)	قىممەتلىك ، ئەتىۋارلىق تاش ؛ ھەقىقىي تاشتەك مەھكەم
چىنتاي	(ئۇ)	ھەقىقىي تايچاق كەبى يېقىشلىق
چىنتايبەگ	(ئۇ)	ھەقىقىي تايچاق كەبى يېقىشلىق ئەر
چىنتۆمۈر	(ئۇ)	ھەقىقىي ، تۆمۈردەك يىگىت
چىنتېكىن	(ئۇ)	ھەقىقىي شاھزادە

ئايالالار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
چاۋاخان		(«چاۋارخان» غا قارالسۇن)
چاۋارخان	(ئۇ)	«چاۋار» غا ئوخشاش
چاۋارگۇل	(ئۇپ) چاۋاگۇل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
چايسۇلتان	(پ‌ئە)	سۇلتان : ئىسمى ، چاي : قوشۇمچىسى
چايگۇل	(پ)	چايگۈلدەك ئېسىل قىز
چەشمىزۇلال	(پ)	سۈزۈك بۇلاق
چەشمىگۇل	(پ)	بۇلاق كۆز قىز
چوغلۇق	(ئۇ)	بىر خىل گۈل ئىسمى
چوغلۇقبىبى	(ئۇپ) چوغلۇقبۇۋى	چۇغلۇقتەك چىرايلىق خېنىم
چوغلۇقگۇل	(ئۇپ)	چۇغلۇقتەك چىرايلىق قىز
چوكان①	(پ‌ئۇ)	توي قىلغان ياش ئايال
چوكانئاي	(پ‌ئۇ)	ئايدەك چوكان
چوكانخان	(پ‌ئۇ)	چوكان ئايال ، كېلىشكەن ئايال

① «چوكان» نىڭ ئەسلىسى پارسچە «جاۋان» بولۇپ ، بەزى جايلاردا «جوۋان ، جوگان» دەپ تەلەپپۇز قىلىنغان ۋە كېيىن «چوكان» دەپ ئۆزگەرگەن . شۇڭا ئۇنى پارسچە بىلەن ئۇيغۇرچىنىڭ بىرىكىشى دەپ قاراشقا بولىدۇ .

چوكاننسا	(پ‌ئۇئە)	كېلىشكەن ئايال
چوڭخان	(ئۇ)	ھۆرمەتتە چوڭ ئايال ؛ چوڭ قىز
چوڭگۇل	(ئۇپ)	ھۆرمەتتە چوڭ قىز ، قىزنىڭ چوڭى
چوڭنەم		(«چوڭنسا» غا قارالسۇن)
چوڭنسا	(ئۇئە) چوڭنەم	ئايالالارنىڭ چوڭى ، ئۇلۇغ ، ھۆرمەتتە چوڭ ئايال ؛ چوڭ قىز
چوڭنساخان	(ئۇئەئۇ) چوڭنسخان ، چوڭنسەم ، چوڭنسگۇل	چوڭنسا : ئىسمى ، خان : سۈپەتى
چولپان①	(پ) چولپانخان	چولپان يۇلتۇزىدەك چاقناپ تۇرغۇچى
چولپاناي		(«چولپانئاي» غا قارالسۇن)
چولپانئاي	(پ‌ئۇ) چولپاناي	چولپان يۇلتۇزىدەك قىز
چولپانخان		(«چولپان» غا قارالسۇن)
چولپانقىز		(«چولپان» غا قارالسۇن)
چولپانگۇل		(«چولپان» غا قارالسۇن)
چولپاننۇر	(پ‌ئە) چولپىنۇر	چولپان يۇلتۇز نۇرى
چولپىخان		(«چولپان» غا قارالسۇن)
چولپىقىز		(«چولپان» غا قارالسۇن)
چولپىگۇل		(«چولپان» غا قارالسۇن)
چولپىنۇر		(«چولپاننۇر» غا قارالسۇن)
چۆچۈرخان	(ئۇ)	چۆچۈرە : ئىسمى ، خان : سۈپەتى (چۆچۈرە : بىر خىل تاماق تۈرى)
چۇچۇكئايىم	(ئۇ)	مېنىڭ تاتلىق قىزىم
چېچەك	(ئۇ)	گۈل (بۇ يەردە يېڭى تۇغۇلغان قىز پەرزەنت چېچەككە ياكى گۈلگە ئوخشىتىلغان)
چېچەكئاي	(ئۇ)	چېچەكتەك چىرايلىق ۋە يۇمران قىز
چېچەكخان	(ئۇ)	چېچەكتەك چىرايلىق ئايال
چېچەنئاي	(ئۇ)	زېرەك ، ئەقىللىق قىز
چېچەنخان	(ئۇ)	زېرەك ، ئەقىللىق ، ھوشيار ئايال

① «چولپان» نىڭ يەنە «چولپانقىز ، چولپانگۇل ، چولپاڭخان ، چولپاڭقىز ، چولپاڭگۇل ، چولپىخان ، چولپىقىز ، چولپىگۇل» دېگەندەك ئۆزگىرىشلىرى بار .

چېھراي		(«چېھرىئاي» غا قاراڭ)
چېھرىئاي	(پ‌ئۇ) چېھراي	چىرايى ئايدەك قىز
چېھرىبانۇ	(پ) چېھرىبان	چىرايلىق خېنىم
چېھرىگۈل	(پ)	چىرايى گۈلدەك قىز
چېھرىنىسا	(پ‌ئە) چېھرىنسا	چىرايلىق ، گۈزەل ئايال
چېھرەئاي	(ئۇ) چېھرەراي	چېھرەر قىز
چېھرەخان	(ئۇ)	چېھرەر ئايال
چېھرەقىز	(ئۇ)	«چېھرەرئاي» غا ئوخشاش
چېھرەگۈل	(ئۇپ) چېھرەگۈل	«چېھرەرئاي» غا ئوخشاش
چېھرەنسا	(ئۇئە)	ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى چېھرەر ئايال
چىلانخان	(پ‌ئۇ)	چىلاندەك جەلپ قىلارلىق ئايال
چىلانگۈل	(پ)	چىلاندەك جەلپ قىلارلىق قىز
چىمەن	(پ)	چىمەندىكى بىر تال گۈل ؛ گۈللۈك
چىمەنئاي	(پ‌ئۇ)	چىمەندىكى بىر تال گۈلدەك قىز
چىمەنخان	(پ‌ئۇ)	چىمەندىكى بىر تال گۈلدەك ئايال
چىمەنزار	(پ)	چىمەنلىك ، گۈللۈك
چىمەنقىز	(پ‌ئۇ)	«چىمەن» گە ئوخشاش
چىمەنگۈل	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
چىمەننىسا	(پ‌ئە)	«چىمەنخان» بىلەن ئوخشاش
چىنئاي①	(ئۇ) چىناي	ھەقىقىي ئايدەك گۈزەل قىز
چىنار	(پ) چىنارەم ، جىنارخان ، چىنارقىز ، چىنارگۈل	بىر خىل دەرەخ ئىسمى (بۇ يەردە «چىنار بويلۇق قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
چىنارئاي	(پ‌ئۇ)	چىنار بويلۇق گۈزەل قىز
چىنارەم		(«چىنار» غا قاراڭ)
چىنارخان		(«چىنار» غا قاراڭ)
چىنارقىز		(«چىنار» غا قاراڭ)
چىنارگۈل		(«چىنار» غا قاراڭ)
چىنارنسا	(پ‌ئە) چىنانسا ، چىنانەم	ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى چىنارەك ئايال ، چىنار بويلۇق گۈزەل ئايال ، ئاياللارنىڭ چىنارى
چىناي		(«چىنئاي» ياكى «چىنئاي» غا قاراڭ)

① «چىنئاي» بىلەن «چىنئاي» ئوخشاشلا «چىناي» غا ئۆزگىرىدۇ .

چىنە	(پ) چىنەم ، چىنىخان ، چىنىقىز ، چىنىگۈل	چىنىدەك پاكىز ۋە ئاپئاق قىز
چىنتاشخان	(ئۇ)	(1) قىممەتلىك ، ئەتىۋارلىق ، ھەقىقىي تاشتەك مەھكەم (ئايال) ، (2) «چىنتاش» بىلەن ئوخشاش
چىنتاشخېنىم	(ئۇ)	مېنىڭ چىنتاشتەك ئەتىۋارلىق قىزىم
چىنتاشقىز	(ئۇ)	«چىنتاش» بىلەن ئوخشاش
چىنتاشگۈل	(ئۇپ)	(1) چىرايلىق ، چىدامچان قىز ، (2) «چىنتاش» بىلەن ئوخشاش
چىندىل	(ئۇپ)	يۈرەكنىڭ قېتى
چىنمودەن	(ئۇ)	ھەقىقىي مودەن گۈلدەك قىز
چىنھايات	(ئۇئە)	ھەقىقىي ، توغرىلىق بىلەن ياشايدۇ
چىنىئاي	(پ‌ئۇ) چىناي	چىنىدەك پاك ، ئايدەك گۈزەل قىز
چىنىخان		(«چىنە» گە قاراڭ)
چىنىقىز		(«چىنە» گە قاراڭ)
چىنىگۈل		(«چىنە» گە قاراڭ)
چېۋەرگۈل		(«چېۋەرگۈل» گە قاراڭ)

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
خابىدىن		(«خاپىدىن» گە قارالسۇن)
خاپىدىن	(ئە) خابىدىن	دىندىن قورققۇچى، تەقۋادار
خاپىز①	(ئە)	باي، راھەتلىك، بايىشات، خۇشال، شاد ـ خۇرام (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
خاپى	(ئە)	مەخپىي، سىرلىق
خاتەم	(ئە)	ئۇزۇك؛ تامغا
خاتىب	(ئە) خاتىپ	ناتىق، خىتاب قىلغۇچى، خۇتبە ئوقۇغۇچى، سۆزلىگۈچى
خاتىر	(ئە)	ھەۋەس، مايىللىق؛ ئارزۇ، پىكىر، ئوي، خىيال
خاتىم	(ئە)	ئاخىرقى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
خاجە	(پ) خاجى	خوجا، ئۇستاز («خوجا» بىلەن ئوخشاش)
خادىم	(ئە)	خىزمەتچى
خازات		(«غازات» قا قارالسۇن)
خازار②	(ئە)	يېشىل رەڭ، كۆكتات
خارىس		(«ھارىس» گە قارالسۇن)
خازىم		(«ھازىم» غا قارالسۇن)
خاسئالىپ	(ئەئۇ)	باتۇرلۇققا خاس، باتۇرلۇق ئۇچۇن، ئۆزگىچە، ئالاھىدە باتۇر
خاسباي	(ئەئۇ)	باي بولۇشقا خاس، بايغا مۇناسىپ، ئالاھىدە باي، ئۆزگىچە، مەشھۇر باي
خاسبەگ	(ئەئۇ) خاسبىي	ھەقىقىي ئەر بولۇشقا مۇناسىپ، ئالاھىدە كىشى

①② ئەسلىسى «خاپىد، خەزار».

خاسپولات	(ئەپ)	پولاتتەك ئوغۇل بولۇشقا مۇناسىپ
خاسدىل	(ئەپ) خاستىل	قەلبى ئۆزىگە مەنسۇپ بولغان، دىلى بىلەن تىلى بىر، كۆڭلى پاك كىشى
خاسھاجىب	(ئە)	قاراخانىيلاردا مەنسەپ نامى (تايانغۇ)
خاسىپ		(«ھاسىب» گە قارالسۇن)
خاسيار	(ئەپ)	ئۆز دوست، چىن دوست، پاك دوست
خاقان	(ئۇ)	پادىشاھ، خان
خال		(«خالى، خالىدىن» گە قارالسۇن)
خالەم		(«خالى» غا قارالسۇن)
خالپات		(«خەلپەت» گە قارالسۇن)
خالدار		(«خالىدار» غا قارالسۇن)
خالرەشد	(ئە) خالرىشت	بەختكە يول كۆرسەتكۈچى
خالزاد	(ئەپ) خالزات	بەختلىك ئەۋلاد؛ ئەركىن
خالمەت		(«خالمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
خالمەك①	(ئەئۇ) خالمەك	بەخت بەلگىسى؛ خال — مەك
خالمەمەت		(«خالمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
خالمۇراد	(ئە) خالمۇرات	مۇرادى ھاسىل بولغان
خالمۇھەممەد	(ئە) خالمۇھەممەت، خالمەمەت، خالمەت	مۇھەممەد: ئىسمى، خال: سۈپىتى
خالنىزات		(«خالىزاد» قا قارالسۇن)
خالى	(ئە) خال، خالىجان، خالىم، خالەم	(1) ئەركىن، ھۆر، بويتاق، (2) خال، مەك (3) ئەيىبتىن خالىي، (4) بوش، بىكار
خالنەزەر	(ئە)	بەخت يۇزلەنگەن
خالۇت		(«خەلۇد» قا قارالسۇن)
خالىباي	(ئەئۇ) خالىۋاي	خالى: ئىسمى، باي: سۈپىتى
خالىبەر②	(ئەپ) خالىۋەر، خالۋەر	بەختنى ئۆزىگە يۇزلەندۇرگۈچى
خالىبەگ	(ئەئۇ) خالىۋەگ	خالى: ئىسمى، بەگ: سۈپىتى
خالىجان		(«خالى» غا قارالسۇن)
خالىد	(ئە) خالىت	مەڭگۈلۈك

①② «خالمەك، خالىبەر» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ.

خالىدار (ئەپ) خالدار (1) ھۆرلۈكنى ياقلىغۇچى، (2) خاللىق، (3) بەختلىك

خالىدىن① (ئە) خال② دىنغا ئەبەدىي سادىق

خالىزاد (ئەپ) خالىزات، خالىزات، خالىنزات (1) ئەركىن، (2) ئەيىبتىن خالىي، بەختلىك ئۇغۇل («خالىزاد» قا ئوخشاش)

خالىس (ئە) ساپ، پاكىز، ھەقىقىي، سەممىي

خالىسمۇھەممەد (ئە) خالىسمەت مۇھەممەدنىڭ ئىخلاسمىنى

خالىق (ئە) ياراتقۇچى

خالىم③ («خالى» گە قارالسۇن)

خالىمەك («خالىمەك» گە قارالسۇن)

خالىنزات («خالىزاد» قا قارالسۇن)

خالىۋاي («خالىباي» غا قارالسۇن)

خالىۋەر («خالىبەر» گە قارالسۇن)

خالىۋەگ («خالىبەگ» كە قارالسۇن)

خامۇش (پ) شۇك، مۇلايىم

خامىس (ئە) خامىسجان، خامىسخان④ بەشىنچى ئوغۇل

خان⑤ (ئۇ) (1) ھۆكۈمدار، خان، (2) بەزىدە ھەممىنىڭ خانى بولغان ئاللانى كۆرسىتىدۇ

خانئالىپ (ئۇ) خانالىپ باتۇر، پېئىلمەس خان

خانئەر (ئۇ) خانەر ئەر: ئىسمى، خان: سۈپىتى

① ئەسلىسى «خالىددىن».
② «خالى، خالىدىن» قاتارلىق باشتا «خال» كېلىدىغان بەزى ئىسىملار ئومۇمەن «خال» غا قىسقىرىدۇ.
③ «ھەلىم» مۇ «خالىم» غا ئۆزگىرىدۇ.
④ «خامىسخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ.
⑤ «خان» ئاللانىڭ ئىسىملىرى، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرى، «ئابدۇ، ئەبۇ (ئاتا)، خوجا، شاھ، بەگ، دىن، ئاللا» قاتارلىق ئىسىملار، باشقا پەيغەمبەرلەر ئىسىملىرى ۋە تارىختا مۇتلەق ئەرلەر ئىسىملىرى بولۇپ كەلگەن «خان» قوشۇلغان ئىسىملاردىن باشقا ئادەتتىكى ئەرلەر ئىسىملىرىنى ئاياللار ئىسىملىرىغا ئايلاندۇرىدۇ. مەسىلەن، «تۇرسۇن» غا «خان» قوشۇلسا «تۇرسۇنخان» بولغاندەك. شۇنىڭ بىلەن بىللە، بەزى ئاياللار ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغا يەنە قوشۇلۇپ، ياش قىزلار ۋە ئوتتۇرا ياش ئاياللارنىڭ ئىسىملىرىنى ياشقا چوڭراق ئاياللارغا ماس ئىسىملارغا ئايلاندۇرۇشى مۇمكىن. مەسىلەن، «مەدىنە» ياش قىزنىڭ ئىسمى بولغان بولسا، «مەدىنەم» ياش ۋە ئوتتۇرا ياش ئايالنى، «مەدىنخان» شۇ ئايالنىڭ ياشقا چوڭراق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. يەنە مەسىلەن، «جەمىلە»، «جەمىلەم»، «جەمىلخان»، «گۈھەر»، «گۈھەرنىسا»، «گۈھەرنىساخان» دېگەن ئىسىملار «م»، «نىسا» ۋە «خان» نىڭ قوشۇلۇشى بىلەن شۇ ئايالارنى ياش جەھەتتىن پەرقلەندۇرۇشكە تۇرتكە بولىدۇ. لېكىن بۇ خىل ئەھۋال ھەممە جايلارغا باب كېلىۋەرمەيدۇ. بەزى جايلاردا قىزلار ئىسىملىرىغا «خان» قوشۇلسىمۇ، يەنىلا ئۇ ياش جەھەتتىن چوڭراق ئايالنىسى كۆرسىتەمەيدۇ. مەسىلەن، «ھاۋاخان خوجا» قۇمۇلدا يەنىلا قىزلارنىڭ ئىسمىدۇر.

خانئەلى (ئۇئە) ئەلى: ئىسمى، خان: سۈپىتى («خانئەر» گە قارالسۇن)

خانەر (ئۇ) خان ئاتا، خانەدەك ئاتا

خانبابا (ئۇ) باي: ئىسمى، خان: سۈپىتى

خانباي (ئۇ) بەگ: ئىسمى، خان: سۈپىتى

خانبەگ (ئۇ) ھۆكۈمدار بول؛ مەرتىۋىلىك بول

خانبول (ئۇ) تاھىر: ئىسمى، خان: سۈپىتى

خانتاھىر (ئۇئە) خانتايىر تۇركلەرنىڭ خانى؛ مەرتىۋىلىك تۇرك

خانتۇرك (ئۇ) «خان ئەۋلادلىرىدىن بولغان خان، مەرتىۋىلىك خان، ئۈستازخان، خان ئىگىمىز» دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.

خانخوجا (ئۇپ) خانغوجى خان بالىسى؛ مەرتىۋىلىك ئۇغۇل («خانخوجا» غا قارالسۇن)

خانزاد (ئۇپ) خانزات خانغا — ئاللاغا قۇللۇق قىلغۇچى

خانغوجى مىرزا: ئىسمى، خان: سۈپىتى

خانقۇلى (ئۇ) خاننىڭ — ئاللانىڭ نەزىرىدىكى كىشى

خانمىرزا (ئۇپ) مەرتىۋىلىك ئۇغۇل

خاننەزەر (ئۇئە) جاھاندىكى مەرتىۋىلىك كىشى، جاھاننىڭ خانى

خانئوغۇل (ئۇ) «خانزاد» قا ئوخشاش

خانجاھان① (ئۇپ)

خانزاد (ئۇپ) خانىزات، خانزات② ئۇچۇر، ئاخبارات، پېئىل ئىشلار، ۋەقە، پېئىلىق، مەلۇمات

خەبەر (ئە) خەۋەر ھەممىدىن خەۋەردار، تەجرىبىلىك، مۇتەخەسىس، ئۇستا (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)

خەبىر (ئە) خېۋىر، خەپىر، خەۋىر («ھەبىرا» غا قارالسۇن)

خەبرا («خەلپەتھاجى» غا قارالسۇن)

خەپتاجى («خەلپىتىم» گە قارالسۇن)

خەپتىم

① ئەسلىسى «خانجەھان».
② «خانىزاد» بىلەن «خانزاد» ئوخشاشلا «خانزات» قا ئۆزگىرىدۇ ھەمدە ھەر ئىككىسى ئايالارغىمۇ قويۇلىدۇ.

خەپى (ئە) «خاپى» بىلەن ئوخشاش
خەپپ (ئە) يېنىك ، چاققان ، تېتىك
خەپسر (ئە) (1) «خەبىر» گە قارالسۇن ، (2) قوغدىغۇچى ، مۇھاپىزەتچى
خەتتاب (ئە) خەتتاپ ناتىق ، سۆھبەتداش
خەتىب (ئە) خەتىپ (1) «خەتتاب» قا ئوخشاش ، (2) نىكاھ ئوقۇغۇچى ، (3) خىتاب قىلغۇچى ، بايانچى ، سۆزمەن (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
خەتبئاخۇن (ئەئۇ) خېتىۋاخۇن خەتىب : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
خەتىباقى (ئە) خەتىپباقى ، خېتىۋاقى مەكتەپ خىتاب قىلغۇچى
خەتىر (ئە) مۇھىم ، زور ، ئەھمىيەتلىك
خەدىس (ئە) («ھەدىس» گە قارالسۇن)
خەدىن (ئە) دوست
خەززار (ئە) كۆكتات ساتقۇچى
خەزىر[1] (ئە) ھەزىر يېشىل ، ياپيېشىل ، سۈزۈك
خەكىم («ھەكىم» گە قارالسۇن)
خەلەپ (ئە) ئىز باسار ، ۋارىس
خەلەخمەت («خەلىلئەھمەد» گە قارالسۇن)
خەلەك («خەلىل» گە قارالسۇن)
خەلپەت (ئە) خەلپەم ، خالپات ئىز باسماق ، داۋاملاشتۇرماق
خەلپەتھاجى (ئە) خەپتاجى خەلپەت : ئىسمى ، ھاجى : سۈپەتى
خەلپەم («خەلپەت» گە قارالسۇن)
خەلپىتىم (ئەئۇ) خەپتىم بۇ ئىسىم دىنىي ئەمەل نامىدىن كېلىپ چىققان بولۇپ ، ئۇيغۇرلار ئۇنى «خەلپىتىم» نى ھۆرمەتلەش يۈزىسىدىن ئىسىم قىلىپ قوللانغان (بۇ يەردە «خەلپەت» كە تەۋەلىك قوشۇمچىسى قوشۇلۇپ ، ھۆرمەت تۈسى بېرىلگەن)
خەلپىدىن (ئە) دىنىنىڭ داۋاملاشتۇرغۇچىسى
خەللاد (ئە) خەللات مەڭگۈلۈك ، ئەبەدىيلىك
خەللاق (ئە) ھەممىنى ياراتقۇچى

① «خەزىر» مۇ «ھەزىر» گە ئۆزگىرىپ ئەسلىي «ھەزىر» غا ئوخشىشىپ قالىدۇ .

خەلەد (ئە) خەلەت يۇرەك ؛ مەڭگۈ («خالىد» بىلەن ئوخشاش)
خەلۇد (ئە) خەلۇت ، خالۇت «خالىد» بىلەن ئوخشاش
خەلى (ئە) خەلىم① «خالى» بىلەن ئوخشاش
خەلىل (ئە) خەلەك ، خېلىل ، خېل مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى ، مەنىسى : ياخشى دوست ، سىرداش
خەلىلئەھمەد (ئە) خەلەخمەت ، خەلىلەخمەت خەلىل : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپەتى (ھەر ئىككى ئىسىم مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدۇر . شۇڭا بۇ يەردە «مۇھەممەدنىڭ دوستى» دېگەن مەنىنى كېلىدۇ)
خەلىلۇل («خەلىلۇللا» غا قارالسۇن)
خەلىلۇللا (ئە) خەلىلۇل ، خېلىلۇل ، خېلىلۇللا ئاللانىڭ دوستى
خەلىم («خەلى» غا ياكى «ھەلىم» گە قارالسۇن)
خەلىۋۇل («خەلىيۇللا» غا قارالسۇن)
خەلىۋۇللا («خەلىيۇللا» غا قارالسۇن)
خەلىيۇل («خەلىيۇللا» غا قارالسۇن)
خەلىيۇللا (ئە) خەلىيۇل ، خەلىۋۇل ، خەلىۋۇللا ، خېلىيۇل ، خېلىيۇللا ئاللانىڭ ھۆر ، بەختلىك كىشىسى
خەمرۇل («ئەمرۇللا» غا قارالسۇن)
خەمىت («ھەمىد» گە قارالسۇن)
خەمىس (ئە) خەمىسجان پەيشەنبە ؛ پەيشەنبە كۈنى تۇغۇلغان
خەمىل («ھەمىل» گە قارالسۇن)
خەنجەر (پ) ئىككى بىسلىق ، بىر خىل ئۆتكۈر چوڭ پىچاق
خەۋەر («خەبەر» گە قارالسۇن)
خەۋىر («خەبىر» گە قارالسۇن)
خەيتۇل («خەيتۇللا» غا قارالسۇن)

① «خەلى» مۇ «خەلىم» غا ئۆزگىرىپ ، «ھەلىم» نىڭ ئۆزگىرىشىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ .

خەيتۇللا	(ئە) خەيتۇل ، خەيدۇل ، خەيدۇللا	ئاللانىڭ نۇرى ، ئاللانىڭ شولىسى ؛ ئاللانىڭ رىشتىسى ، ئاللاغا باغلانغان رىشتە («خەيرۇللا» غا قارالسۇن)
خەيرۇل خەيرۇللا	(ئە) خەيرۇل ، خەيرىل ، خەيرىللا ، خەيرۇللام	ئاللانىڭ ياخشىلىقى ، ئاللانىڭ ياخشى كىشىسى
خەيرۇللاخان①	(ئەئۇ) خەيرۇلخان	خەيرۇللا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
خەيرۇدىن	(ئە) خەيرىدىن	دىننىڭ ياخشىلىقى ، دىننىڭ ياخشى كىشىسى
خەيرۇن خەيلۇل	(ئە) خەيرىن	ياخشى ، ياخشىلىق («خەيلۇللا» غا قارالسۇن)
خەيلۇللا	(ئە) خەيلۇل	ئاللانىڭ ئاتىلىرى ؛ ئاللانىڭ ئاتىلىق ئەسكەرلىرى ، ئاللانىڭ چەۋەندازلىرى
خوجا②	(پ)	ئۇستاز ، خوجايىن ؛ ئىگە
خوجائابدۇللا③	(پئە) خوجائابلا ، غوجەئابدۇللا ، خوجابدۇللا ، غوجائابدۇللا ، غوجابدۇللا	خوجا : ئىسمى ، ئابدۇللا : سۈپىتى («ئابدۇللا» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى . بۇ يەردە «خوجىمىز مۇھەممەد» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

① «خەيرۇللاخان» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ ، «خەيرۇلخان» چوقۇم ئاياللارغا قويۇلىدۇ .
② «خوجا» ئەسلىدە «خۇاجە ، خاجە ، خوجە» دېيىلسىمۇ ، ئادەت بويىچە «خوجا» دەپ ئېلىنىدى . ئۇ مەنە جەھەتتىن «ئۇستاز ، خوجايىن ، ئىگە» دېگەنلىك بولۇپ ، بەزىدە كۆچمە مەنىسى بولغان «ئىگەم ، ئاللا» كۆزدە تۇتۇلىدۇ . بولۇپمۇ كىشى ئىسملىرىدا تېخىمۇ شۇنداق . مەسىلەن ، «خوجامبەردى ، خوجامىيار» دېگەندە «ئاللابەردى ، ئاللايار ، ئىگەمبەردى ، ئىگەمىيار» دەپ چۈشىنىمىز . ئۇنىڭدىن باشقا ، «شاھ ، خان ، بەگ» قاتارلىق ئىسملارمۇ خۇددى مۇشۇنىڭغا ئوخشاش مەنە جەھەتتىن كۆپىنچە شاھ ، خان ياكى بەگنىڭ ئۆزىنى ئەمەس ، بەلكى ئاللانى ئىپادىلەيدۇ . چۈنكى ، ئاللا ھەممىنىڭ شاھى ، خانى ۋە بېگى دەپ ماختىلىدۇ . مەسىلەن ، «شاھمبەردى ، خانقۇلى ، بەگقۇلى» دېگەندىمۇ «ئاللابەردى ، ئاللاقۇلى ، ئاللاقۇل» دەپ تونۇيمىز . «خوجا» يەنە بەزىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرسىتىدۇ . چۈنكى ، خوجىنىڭ ئەرەبچە ئاتىلىشى بولغان «سەييىد» (سىيىت) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى ھېسابلىنىدۇ . كىشىلەر دەل مۇشۇ سەۋەبتىنمۇ «خوجا» نى پەرزەنتلىرىگە ئىسىم قىلىپ قويۇشقان . بەزىلەرنىڭ قارىشىچە ، بۇ ئىسىم ئۆزىنى «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋلادى» دەپ ئاتىۋالغان ئاتالمىش خوجىلارغىمۇ قارىتىلىدۇ . مېنىڭچە ، كىشى ئىسملىرىدا خوجىلار كۆزدە تۇتۇلمايدۇ . ئۇنىڭ تۆۋەندىكىدەك ئۆزگىرىشلىرى بار : «خوجام ، غوجا ، غوجام ، غوجى ، خوجاش ، غوجەش ، خوجاق ، غوجاش ، غوجاق ، غوجەك ، غوجەم» .
③ «خوجائابدۇللا» نىڭ يەنە «خوجابدۇل ، غوجابدۇل ، خوجىدۇل ، غوجىدۇل ، خوجاۋلا ، غوجاۋلا ، خوجىۋل ، غوجىۋل ، غوجىل» دېگەندەك ئۆزگىرىشلىرى بار .

خوجائالىم	(پئە) خوجالىم ، غوجالىم	خوجا : ئىسمى ، ئالىم : سۈپىتى («ئالىم» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى . بۇ يەردە «بىلىملىك ئۇستاز ، خوجىمىز مۇھەممەد» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ) («خوجائەھمەد» كە قارالسۇن)
خوجائەخمەت		
خوجائەلى	(پئە) غوجائەلى ، غوجەلى	خوجا : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى («ئەلى» ئاللانىڭ ئىسمى بولۇپمۇ ، چاھارياراردىن ئەلىنىڭ ئىسمى بولۇپمۇ كېلىدۇ . شۇڭا بۇ يەردە «خوجىمىز ئاللا ياكى خوجىمىز ئەلى» دېگەن مەنىدە كېلىشى مۇمكىن)
خوجائەمگەك	(پئۇ)	مېھنەت ئىگىسى (خوجا : ئىسمى ، ئەمگەك : قوشۇمچىسى)
خوجائەمەن	(پئە) خوجائىمەن ، غوجائىمەن	خوجا : ئىسمى ، ئەمەن : سۈپىتى («ئەمەن» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى . بۇ يەردە يەنىلا «خوجىمىز مۇھەممەد ، ئىشەنچلىك خوجا» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
خوجائەھمەد	(پئە) خوجائەخمەت ، غوجائەمەت ، غوجائەخمەت ، غوجەمەت ، غوجىئەمەت ، غوجەخمەت	خوجا : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپىتى («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسملىرىدىن بىرى . شۇڭا بۇ يەردىمۇ «خوجىمىز مۇھەممەد» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىپ ، يەنىلا پەيغەمبەر ئۇلۇغلىنىدۇ)
خوجاباھائىدىن	(پئە) خوجاباۋۇدۇن ، غوجىباۋۇدۇن	خوجا : ئىسمى ، باھائىدىن : قوشۇمچىسى («باھائىدىن» نىڭ مەنىسى : دىننىڭ ئەتىۋار ، باھالىق كىشىسى)
خوجابدۇل		(«خوجا ئابدۇللا» غا قارالسۇن)

خوجابدۇللا		(«خوجا ئابدۇللا» غا قارالسۇن)
خوجاتوختى	(پ‌ئۇ) غوجىتوختى	توختى : ئىسمى ، خوجا : سۇپىتى
خوجاپىز		(«خوجاھاپىز» غا قارالسۇن)
خوجاجاھان①	(پ) خوجىجاھان	دۇنيانىڭ خوجىسى ، جاھاننىڭ ئىگىسى
خوجاخان	(پ‌ئۇ) خوجىخان ، غوجەخان	خوجا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
خوجازادە	(پ) غوجىزادە	خوجا ئەۋلادى ، خوجىنىڭ بالىسى
خوجاسايىت		(«خوجاسەئىد» كە قارالسۇن)
خوجاسەئىد	(پ‌ئە) خوجاسايىت ، غوجاسايىت ، غوجىسايىت	خوجا : ئىسمى ، سەئىد : قوشۇمچىسى (بەختلىك ئۇستاز)
خوجاش		(«خوجا» غا قارالسۇن)
خوجاشىم		(«خوجاھاشىم» غا قارالسۇن)
خوجاقاسىم	(پ‌ئە) غوجىقاسىم	قاسىم : ئىسمى ، خوجا : سۇپىتى
خوجاكالان	(پ) خوجىكان ، غوجىكان	كاتتا ، چوڭ خوجا («خوجىكالان» غا ئوخشاش)
خوجاكامال②	(پ‌ئە) غوجاكامال ، غوجىكامال	كامالەتكە يەتكەن ئۇستاز ، كامالەت ئىگىسى
خوجامەممەت		(«خوجامۇھەممەد» كە قارالسۇن)
خوجامەيىن	(پ‌ئە) خوجامويىن	ئىللىقلىق بېغىشلىغۇچى
خوجامبەردى	(پ‌ئۇ) غوجامبەردى	خوجام (خۇدايىم) پەرزەنت ئاتا قىلدى
خوجامقۇل	(پ‌ئۇ) غوجامقۇل	ئاللانىڭ قۇلى
خوجامكەلدى	(پ‌ئۇ) غوجامكەلدى	بىر ئوغۇل دۇنياغا كەلدى
خوجامنىياز	(پ‌ئۇپ) غوجامنىياز	ئاللانىڭ چاكىرى ، ئاللاغا بەخشەندە قىلىنغان قۇل
خوجامنىيازھاجى	(پ‌ئۇپ‌ئە) غوجامنىزاجى	خوجامنىياز : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى
خوجامۇراد	(پ‌ئە) غوجىمۇرات	ئاللا مۇرادىنى بەرگەن ئوغۇل
خوجامۇقبىل	(پ‌ئە) غوجىمۇقبۇل	ئىستىقبالىلىق ئوغۇل
خوجامۇھەممەد	(پ‌ئە) خوجامەممەت ، غوجەمەممەت ، خوجەمەت ، غوجىمەت	خوجا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى (بۇ يەردە «خوجىممەز مۇھەممەد» دېگەن مەنە ئىپادىلەنمىسە ، پەيغەمبەر ئۇلۇغلانغان)

①② ئەسلىسى «خوجاجەھان ، خوجاكەمال» .

خوجامىيار	(پ‌ئۇپ) غوجامىيار	ئوغلىمىزغا ئاللا يار بولسۇن
خوجانۇرى	(پ‌ئە)	خوجا (ئاللا) نىڭ نۇرى
خوجانىياز	(پ) غوجىنىياز	خوجىغا (ئاللاغا) بەخشەندە قىلىنغان قۇل ، خوجىغا بېغىشلانغان نەرسە ياكى ئادەم
خوجاھاپىز	(پ‌ئە) خوجاپىز ، غوجاپىز	خوجا : ئىسمى ، ھاپىز : سۇپىتى («ھاپىز» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى . مەنىسى : ساقلىغۇچى ، قوغدىغۇچى . بۇ يەردە «ئاللا ئۆزى ساقلايدۇ» دېگەن مەنە ئەكس ئېتىدۇ)
خوجاھاشىم	(پ‌ئە) خوجاشىم ، غوجاشىم ، غوجاھاشىم	خوجا : ئىسمى ، ھاشىم : قوشۇمچىسى («ھاشىم» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «ھ» بابىغا قارالسۇن . بۇ ئىسىم «ھاشمى» بولغاندا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپىتىنى بىلدۈرىدۇ)
خوجاھاشمىئاخۇن	(پ‌ئەئۇ) خوجاشىمئاخۇن ، خوجاشىماخۇن ، غوجاشىماخۇن ، غوجاشمان	خوجاھاشم : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
خوجائۇممە	(پ‌ئە)	مىللەتنىڭ خوجىسى ، مىللەتنىڭ ئىگىسى
خوجاۋلا		(«خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
خوجائىممن		(«خوجائەمن» گە قارالسۇن)
خوجاياقۇب①	(پ‌ئى) غوجىياقۇپ	ياقۇپ : ئىسمى ، خوجا : سۇپىتى
خوجىدىن	(پ‌ئە) غوجىدىن	دىننىڭ خوجىسى ، دىنىي ئۇستاز
خوجىدۇل		(«خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
خوجىشاھ	(پ) غوجىشاھ	خوجا : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
خوجىكالان②	(پ) غوجىكالان ، غوجەكان ، خوجىكان	چوڭ خوجا ، ئۇلۇغ ئۇستاز ؛ ئابرۇيلۇق خوجام ، كاتتا خوجام

① ئەسلىسى «خوجايەئقۇب» .
② «خوجىكالان» يۇقىرىدا «خوجاكالان» دېگەن ئەسلىي ئاتىلىشى بويىچىمۇ كۆرسىتىلدى . «خوجىكالان» نىڭ «خوجىكان» دېگەن ئۆزگىرىشى «خوجىلار» دېگەن مەنىنىمۇ كېلىدۇ .

خوجىمەت		(«خوجامۇھەممەد» گە قارالسۇن)
خوجىيار	(پ) غوجىيار	خوجا (ئاللا) يار بولغۇچى
خۇتبىدىن①	(ئە) خۇتپىدىن	دىنىنىڭ تەرغىباتىسى، دىنىي لېكسىيە
خۇدابەخش	(پ)	خۇدا بەخشەندە قىلغان، خۇدا بەرگەن
خۇدابەردى	(پ‌ئۇ) خۇداۋەدى	خۇدا بىر ئوغۇل بەردى، خۇدا بەرگەن ئوغۇل
خۇداقۇل	(پ‌ئۇ)	خۇدانىڭ قۇلى، خۇداغا قۇللۇق قىلغۇچى
خۇدانەزەر	(پ‌ئە)	خۇدا ئىلتىپات قىلغۇچى
خۇداھاپىز	(پ‌ئە)	خۇدا ساقلىغۇچى، خۇدا ساقلايدۇ
خۇداۋەدى		(«خۇدابەردى» گە قارالسۇن)
خۇدايا		(«خۇدايار» غا قارالسۇن)
خۇدايار	(پ) خۇدايا، خۇدىيار	ئوغلۇمغا خۇدا يار بولغاي
خۇدايارخان	(پ‌ئۇ) خۇدايا‌خان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خۇدايىداد	(پ)	خۇدا بەرگەن
خۇدايىمبەردى	(پ‌ئۇ) خۇدۇمبەردى، خۇدۇيۇم، خۇدۇ-يۇمبەردى	خۇدايىم بىر ئوغۇل پەرزەنت بەردى
خۇدىيار		(«خۇدايار» غا قارالسۇن)
خۇرامشا		(«خۇررەمشاھ» قا قارالسۇن)
خۇرەمشا		(«خۇررەمشاھ» قا قارالسۇن)
خۇررەمشاھ	(پ) خۇرامشا، خۇرەمشا	خۇررەم: ئىسمى، شاھ: سۈپەتى («خۇررەم» نىڭ مەنىسى: خۇشال)
خۇرسەن	(پ)	خۇشال؛ مەمنۇن
خۇرسەندى	(پ)	خۇشال بولغۇچى
خۇزار	(ئە)	كۆكتات
خۇزەر	(ئە)	پىشىل، ياپىپىشىل، يېشىل، يېشىل رەڭ
خۇزرام		(«ئۇزرا» غا قارالسۇن)
خۇزرى	(ئە)	ياۋا ئۆردەك
خۇسراۋ	(پ)	پادىشاھ، ھۆكۈمدار

① «قۇتبىدىن» دېگەن ئىسىمنى ئىستېمال جەريانىدا «خۇتبىدىن، خۇتپىدىن» گە ئۆزگىرىدۇ.

خۇسەينى		(«ھۇسەينى» گە قارالسۇن)
خۇشئاباد	(پ) خۇشئاۋات، خۇشاۋات	بەك گۈزەل، ئىنتايىن ئاۋات
خۇشئاۋاز	(پ) خۇشاۋاز	ئاۋازى يېقىملىق، خۇش چاقچاق
خۇشئەھمەد	(پ‌ئە) خۇشئەخمەت	ئەھمەد: ئىسمى، خۇش: سۈپەتى («خۇش كەپسەن، ئەھمەد ئىسمىلىك ئوغلۇم»)
خۇشبەخت	(پ) خۇشبەختى	بەختلىك، تەلەيلىك
خۇشبول	(پ‌ئۇ)	خۇش بولغۇچى (بۇ يەردە پەرزەنتىنى كە خۇشلۇق تىلەنگەن)
خۇشبىن	(پ)	ئۈمىدۋار
خۇشتار		(«خۇشدار» غا قارالسۇن)
خۇشتەر	(پ)	(1) بەك خۇش بولغۇچى، (2) بەك چىرايلىق
خۇشتۇر	(پ‌ئۇ)	خۇش تۇرسۇن، خۇش تۇرغۇچى
خۇشدار	(پ) خۇشتار	دائىم خۇش يۈرگۈچى
خۇشدىل①	(پ)	كۆڭلى خۇش، ئوچۇق - يورۇق
خۇشكەلدى	(پ‌ئۇ)	بۇ يەردە «ئى، پەرزەنتىم، خۇش كەپسىز، مۇبارەك!» دېگەن مەنە كېلىپ چىقىدۇ
خۇشمەت		(«خۇشمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
خۇشمەممەت		(«خۇشمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
خۇشمۇھەممەد	(پ‌ئە) خۇشمەت، خۇشمەممەت	مۇھەممەد: ئىسمى، خۇش: سۈپەتى (بۇ يەردە «مۇھەممەد ئىسىملىك ئوغلۇم بار بولدى، مەرھابا ئوغلۇم» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)
خۇشنەزەر	(پ‌ئە)	چىرايلىق، كۆرۈنۈشى يېقىملىق، كېلىشكەن، جەلپ قىلارلىق، قامەتلىك، نەزەرگە لايىق
خۇشنىزاد	(پ) خوشنىزات	چىرايلىق، يېقىملىق ئوغۇل
خۇشنىياز	(پ)	خۇشلۇق ئۈچۈن بەخشەندە قىلىنغان
خۇشھال	(پ‌ئە)	ھالىتى چىرايلىق، كەيپىياتى يېقىملىق، خۇش كەيپىيات

① «خۇشدىل» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ.

خۇشيار	(پ)	خۇشلۇق يار بولغاي ؛ چىرايلىق ، ياخشى دوست
خۇمارجان		(«خۇمار» غا قاراڭ)
خۇمارىدىن	(ئۇئە)	دىننى خۇمار قىلغۇچى ؛ دىننىڭ يادىكارى
خۇمۇل		(«ھۇمۇل» غا قاراڭ)
خېتىۋاخۇن		(«خەتىبئاخۇن» غا قاراڭ)
خېتىۋاقى		(«خەتىبباقى» غا قاراڭ)
خېل		(«خەلىل» گە قاراڭ)
خېلىل		(«خەلىل» گە قاراڭ)
خېلىلۇل		(«خەلىلۇللا» غا قاراڭ)
خېلىلۇللا		(«خەلىلۇللا» غا قاراڭ)
خېلىيۇل		(«خەلىيۇللا» غا قاراڭ)
خېلىيۇللا		(«خەلىيۇللا» غا قاراڭ)
خېۋىر		(«خەبىر» گە قاراڭ)
خىزر	(ئە) خىزىر	كۆپ نەرسە ئاتا قىلغۇچى ؛ بايلىق ئاتا قىلغۇچى
خىزرخان	(ئەئۇ) خىزىرخان[1]	خىزر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
خىزرخوجا	(ئەپ) خىزىرخوجا	خىزر : ئىسمى ، خوجا : سۈپىتى
خىزمەت	(ئە)	ئەمەل ، ياردەم ، ئىش
خىسلەت[2]	(ئە)	ئالاھىدىلىك ، پەزىلەت
خىيارۇللا	(ئە)	ئاللانىڭ خىللىغان كىشىسى
خىيارىدىن	(ئە)	دىننىڭ تاللىغان كىشىسى

ئاياللار ئۈچۈن

ئاتىلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
خاپىيە	(ئە)	سىر ، مەخپىيەتلىك («خاپى» بىلەن ئوخشاش)
خاتەمخان	(ئەئۇ)	«خاتەم» گە ئوخشاش
خاتەمگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خاتەمنىسا	(ئە)	كەنجى قىز ؛ ئۈزۈكتەك ئايال
خاتىبە	(ئە) خاتىپە	تويغا تونۇشتۇرغۇچى

[1] [2] «خىزىرخان ، خىسلەت» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

خاتىرە	(ئە)	ئەسلەش ، ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارى ، تەسىرات ، ئەسلىمە ؛ پىكىر
خاتىرىگۈل	(ئەپ)	خاتىرە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
خاتىگۈل		(«خاتىمە» گە قاراڭ)
خاتىماي		(«خاتىمىئاي» غا قاراڭ)
خاتىمە	(ئە) خاتىمىگۈل ، خاتىمەم ، خاتىگۈل ، خەتىمە ، خەتىمىگۈل	ئاخىرقى ، ئاخىرى ، كەنجى ، تۈگەنچە ، ئەسەرنىڭ ئاخىرى
خاتىمىئاي	(ئەئۇ) خاتىماي	كەنجى قىز
خاتىمىگۈل		(«خاتىمە» گە قاراڭ)
خادىمە	(ئە) خەدىمە	ئايال خىزمەتچى
خاسئاي	(ئەئۇ)	خاس قىز ؛ ئالاھىدە ، ئۆزگىچە قىز
خاسبىكە	(ئەئۇ)	ئالاھىدە خېنىم
خاسگۈل	(ئەپ)	«خاسئاي» بىلەن ئوخشاش
خاسىيەت	(ئە) خاسىيەتخان	ئادەت ، خاسلىق ، ئالاھىدىلىك
خالئاي	(ئەئۇ)	ئەركىن ، ھۆر قىز ؛ بەلگە ، بەخت بەلگىسى ، بەختلىك قىز
خالبۇۋى		(«خالبىبى» گە قاراڭ)
خالبىبى	(ئەپ) خالبۇۋى	ئەركىن ، ھۆر ، بەختلىك خېنىم
خالزەھىر	(ئە) خالزەر ، خالزىر	زەھىر : ئىسمى ، خال : سۈپىتى
خالزەھىرە	(ئە) خالزىرەم	بەختلىك ، گۈزەل قىز
خالگۈل	(ئەپ) خالىگۈل	«خالئاي» بىلەن ئوخشاش
خالمېھرى	(ئەپ) خالمىرە	ئەركىن ، مېھىرلىك ، مېھرىبان قىز
خالنۇر	(ئە) خالىنۇر	بەخت نۇرى ، بەختلىك قىز
خالنىسا	(ئە)	بەختلىك ئايال ، ئەركىن ، ھۆر ئايال ؛ ئاياللارنىڭ بەختى ، ئاياللارنىڭ ئەركىنلىكى
خالىپە	(ئە)	ئەگەشكۈچى ، ئىز باسقۇچى
خالىخان	(ئەئۇ)	«خالنىسا» بىلەن ئوخشاش
خالىداي		(«خالىدىئاي» غا قاراڭ)
خالىدە	(ئە) خالىدەم	«خالىد» بىلەن ئوخشاش
خالىدىئاي	(ئەئۇ) خالىداي	مەڭگۈلۈك قىز ، مەڭگۈ سۇلماس
خالىدىگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش

خالىسە	(ئە)	«خالىس» بىلەن ئوخشاش
خالىسخان	(ئەئۇ)	ساپ ، پاك ئايال
خالىگۈل		(«خالگۈل» گە قارالسۇن)
خالىنۇر		(«خالنۇر» غا قارالسۇن)
خالىيە	(ئە)	«خالى» بىلەن ئوخشاش
خامۇشخان	(پئۇ)	مۇلايىم ئايال
خامىسە	(ئە)	بەشىنچى قىز
خامىسخان	(ئەئۇ)	بەشىنچى ئايال
خامىسگۈل	(ئەپ)	«خامىسە» گە ئوخشاش
خانئاغچە	(ئۇ) خانئاغچا	مۆتىۋەر ئايال
خانئانام	(ئۇ) خانانام ، خاننام ، خاننەم ، خاننەمخان	ئانام كەبى قەدىرلىك قىز
خانئائىشە	(ئۇئە) خانئايشەم ، خانايشەم	ئائىشەدەك ئايال («ئائىشە» گە قارالسۇن)
خانئاي①	(ئۇ) خاناي	ئايدەك خېنىم ، ئايدەك قىز
خانئايشەم		(«خانئائىشە» گە قارالسۇن)
خانئايىم	(ئۇ) خانايىم	«خانئاي» بىلەن ئوخشاش
خانانام		(«خانئانام» غا قارالسۇن)
خاناي		(«خانئاي» غا قارالسۇن)
خانايشەم		(«خانئائىشە» گە قارالسۇن)
خانايىم		(«خانئايىم» گە قارالسۇن)
خانبۇۋى		(«خانىببى» گە قارالسۇن)
خانىببى	(ئۇپ) خانبۇۋى	خېنىم قىز ، خېنىملارنىڭ خېنىمى
خانبىكە	(ئۇ) خانبىكەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خانتۆرە	(ئۇم) خانتۆرەم	ئابرۇيلۇق خېنىم
خانزادە	(ئۇپ) خانزادەم	خان قىز ، خان قىزى ؛ خان پەرزەنتى
خانزادقىز	(ئۇپئۇ) خانزاقىز	«خانزاد» بىلەن ئوخشاش
خانزادىخان	(ئۇپئۇ)	«خانزادە» گە ئوخشاش

① «خان» قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى «قاغان» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ ، «پادىشاھ ، بەگ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . بۇ ئىسىم كېيىن «خاقان» دەپ ئاتالغان ، بارا - بارا «خان» دېيىلگەن . ئۇ ھازىر ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغا ياكى بېشىغا قوشۇلۇپ ، سۆيۈت مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ ۋە كۆپىنچە ئايالالارنى كۆرسىتىدۇ ، شۇنىڭ بىلەن بىللە ، ئەرلەرگە قويۇلىدىغان بىر قىسىم ئىسىملارنى ئايالالارنىڭ ئىسمىغا ئايلاندۇرىدىغان قوشۇمچە بولۇپ قالدى . ئۇ يەنە ئۆزى ئايرىم ئىسىم بولۇپمۇ كېلىدۇ . بەزى ماتېرىياللاردا «خان» پارسچە «خوان» (ئوقۇغۇچى) نىڭ ئۆزگىرىشى دېيىلگەن .

خانزادىقىز	(ئۇپئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خانزارىخان		(«خانزۇھرە» گە قارالسۇن)
خانزورا		(«خانزۇھرە» گە قارالسۇن)
خانزورەم		(«خانزۇھرە» گە قارالسۇن)
خانزورىخان		(«خانزۇھرە» گە قارالسۇن)
خانزۇھرە	(ئۇئە) خانزورا ، خانزورەم ، خانزۆھرە ، خانزۆھرەم ، خانزورىخان ، خانزارىخان	زۇھرە يۇلتۇزىدەك نۇرلۇق قىز («زۇھرە» ئۇچۇن «ز» بابىغا قارالسۇن)
خانساھىب	(ئۇئە) خانسايىپ	دوست خېنىم ؛ دوستانە ئايال
خانشاھىم	(ئۇپئۇ) خانشايىم	مېھنىڭ شاھ قىزىم
خانقىز	(ئۇ)	بۇ ، ئەركىلەتمە ئىسىم بولۇپ ، قىزنىنى خان كەبى ئەتىۋارلاش ئارزۇسى ئەكس ئېتىدۇ ۋە خان كەبى قىز دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
خانگۈل	(ئۇپ)	گۈلدەك ئايال ، گۈلدەك قىز
خانگۈلخان	(ئۇپئۇ)	خانگۈل : ئىسمى ، خان : قوشۇمچىسى
خانلەئلى	(ئۇپ) خانلەيلى	قىزىل ياقۇتتەك خېنىم
خانناھ		(«خانئانام» غا قارالسۇن)
خاننەم		(«خانئانام» غا قارالسۇن)
خاننەمخان		(«خانئانام» غا قارالسۇن)
خاننۇر	(ئۇئە)	نۇرلۇق ، نۇر كەبى
خاننۇرئاي	(ئۇئەئۇ) خاننۇراي	ئايدەك نۇرلۇق
خاننسا	(ئۇئە)	خېنىم ئايال ، ئايالالارنىڭ ئىچىدىكى ئابرۇيلۇق ئايال
خاننسايىم	(ئۇئەئۇ)	مېھنىڭ ئابرۇيلۇق قىزىم
خاننسەم	(ئۇئەئۇ)	مېھنىڭ خان قىزىم
خاننسەمگۈل	(ئۇئەئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خاننىياز	(ئۇپ)	نىياز خېنىم («نىياز» نىڭ مەنىسى : بەخشەندە قىلىنغان)
خاننىيازخان	(ئۇپئۇ)	خاننىياز : ئىسمى ، خان : سۈپەتى
خانىش	(ئۇ)	مەلىكە ، پادىشاھنىڭ ئايالى
خانىم	(ئۇ)	خېنىم ، ئابرۇيلۇق ئايال

خانمبۇۋى			(«خانمبىبى» غا قارالسۇن)
خانمبىبى	(ئۇپ)	خانمبۇۋى	خانىم : ئىسمى ، بىبى : قوشۇمچىسى
خانمخان	(ئۇ)		«خانىم» غا ئوخشاش
خانمگۈل	(ئۇپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خەبىرە	(ئە)	خەپىرە ، خەۋىرە ، خېۋىرە	«خەبىر» بىلەن ئوخشاش
خەبىرنىسا	(ئە)	خەپىرنىسا ، خەۋىرنىسا ، خېۋىرنىسا	تەجرىبىلىك ، ھەممىدىن خەۋەردار ئايال ، ئاياللارنىڭ ئالىمى ، ئالىم ئايال
خەپىپە	(ئە)		«خەپىپ» بىلەن ئوخشاش
خەپىرە			(«خەبىرە» گە قارالسۇن)
خەپىرنىسا			(«خەبىرنىسا» غا قارالسۇن)
خەتمىگۈل	(ئەپ)		خەتمە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («خەتمە» نىڭ مەنىسى : «قۇرئان كەرىم» نى تولۇق يادقا ئېلىپ بولماق . بۇ يەردە خەتمە قىلىش ئۇلۇغلانغان)
خەتىبە	(ئە)	خەتىپە ، خەتىپەم	توي قىلمىغان ، توي قىلىشقا پۇتۇشكەن قىز
خەتىرە	(ئە)	خەتىرەم	كۆڭۈللۈك ، كۆڭۈلدە تۇتۇلغان قىز
خەتىرىخان	(ئەئۇ)		كۆڭۈلدە تۇتۇلغان ئايال
خەتىرىگۈل	(ئەپ)		«خەتىرە» گە ئوخشاش
خەتمە			(«خاتىمە» گە قارالسۇن)
خەتمىگۈل			(«خاتىمە» گە قارالسۇن)
خەدىچە	(ئە)	خەدىچەم ، خەلىچەم ، خەلىپە ، خەلچەم	(1) چوقۇر ، (2) گۈل ، چېچەك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىنىڭ ئىسمى)
خەدىجىئاي	(ئەئۇ)	خەلىچىئاي	خەدىچەدەك قىز
خەدىجىبانۇ	(ئەپ)	خەلىچىبانۇ ، خەلچىبان	خەدىچە خېنىم

خەدىچخان	(ئەئۇ)	خەلىچخان ، خەلچىخان ، خېلىچىخان ، خېلچىخان	خەدىچەدەك ئايال
خەدىچگۈل	(ئەپ)	خەلىچگۈل ، خېلىچگۈل ، خەلچىگۈل	(«خەدىچىئاي» غا ئوخشاش
خەدىسە			(«ھەدىسە» گە قارالسۇن)
خەدىسخان			(«ھەدىسخان» غا قارالسۇن)
خەدىسگۈل			(«ھەدىسگۈل» گە قارالسۇن)
خەدىمە			(«خادىمە» گە قارالسۇن)
خەدىيەم			(«ھەدىيە» گە قارالسۇن)
خەرەك			(«خەيرى» گە قارالسۇن)
خەرىخان			(«خەيرۇخان» غا قارالسۇن)
خەرىدە	(ئە)		كىچىك قىز ، پاك قىز
خەرىگۈل			(«خەيرۇگۈل» گە قارالسۇن)
خەرىنسا			(«خەيرۇننىسا» غا قارالسۇن)
خەلچىگۈل			(«خەدىچگۈل» گە قارالسۇن)
خەزرا	(ئە)	ھەزرا	يېشىل ، يېشىللىق
خەزراخان	(ئەئۇ)	ھەزراخان	خەزرا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى بايلىق كانى ، ئامبار
خەزىنە	(ئە)	غەزىنە	خەزىنە : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
خەزىنىئاي	(ئەئۇ)	غەزىنىئاي	خەزىنە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
خەزىنىخان	(ئەئۇ)	غەزىنىخان	خەزىنە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
خەزىنىگۈل	(ئەپ)	غەزىنىگۈل	(«ھەسەنە» گە قارالسۇن)
خەسەنە			خەسىدەك ئاق ۋە پاك ئايال
خەسىخان	(ئۇ)		خەسىدەك ئاق ۋە پاك قىز
خەسگۈل	(ئۇپ)		(«ھەسىنە» گە قارالسۇن)
خەسىنە			(«ھەكىمە» گە قارالسۇن)
خەكىمە			(«خەدىجە» گە قارالسۇن)
خەلچەم			(«خەدىجىبانۇ» غا قارالسۇن)
خەلچىبانۇ			(«خەدىجىگۈل» گە قارالسۇن)
خەلچىگۈل			ئىز باسار ، داۋاملاشتۇرغۇچى ، ئور ۇنباسار
خەلىپە①	(ئە)		ئىزباسار قىز
خەلىپىئاي	(ئەئۇ)		

① ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

خەلىپخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خەلىپگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خەلىچە		(«خەدىجە» گە قارالسۇن)
خەلىچخان		(«خەدىجخان» غا قارالسۇن)
خەلىچەم		(«خەدىجە» گە قارالسۇن)
خەلىچئاي		(«خەدىجئاي» غا قارالسۇن)
خەلىچبانۇ		(«خەدىجبانۇ» غا قارالسۇن)
خەلىچگۈل		(«خەدىجگۈل» گە قارالسۇن)
خەلىقە	(ئە)	يارىتىلغان نەرسىلەر؛ تەبىئەت
خەلىلە	(ئە)	«خەلىل» بىلەن ئوخشاش
خەلىمە		(«ھەلىمە» گە قارالسۇن)
خەلىيە	(ئە)	ھەسەل ساندۇقى
خەمسبان		(«خەمسبانۇ» غا قارالسۇن)
خەمسبانۇ	(ئەپ) خەمسبان	بەشىنچى خېنىم
خەمسخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خەمسگۈل	(ئەپ)	بەشىنچى قىز
خەمىدە		(«ھەمىدە» گە قارالسۇن)
خەمىدەم		(«ھەمىدە» گە قارالسۇن)
خەمىدىخان		(«ھەمىدە» گە قارالسۇن)
خەمىدىگۈل		(«ھەمىدە» گە قارالسۇن)
خەمىسە	(ئە)	(1) «خەمىس» بىلەن ئوخشاش، (2) «خەمسبانۇ» بىلەن ئوخشاش
خەمىلە		(«ھەمىلە» گە قارالسۇن)
خەمىلىگۈل		(«ھەمىلىگۈل» گە قارالسۇن)
خەنەك		(«خەيرۇنىسا» غا قارالسۇن)
خەنىپە		(«ھەنىپە» گە قارالسۇن)
خەنىسا		(«خەيرۇنىسا» غاقارالسۇن)
خەنىساخان		(«خەيرۇنىسا» غا قارالسۇن)
خەنىسەم		(«خەيرۇنىسا» غا قارالسۇن)
خەنىقىز		(«خەيرۇنىسا» غا قارالسۇن)
خەنىگۈل		(«خەيرۇنىسا» غا قارالسۇن)
خەۋىرە		(«خەبىرە» گە قارالسۇن)
خەۋىرنىسا		(«خەبىرنىسا» غا قارالسۇن)
خەيرەك		(«خەيرى» غا قارالسۇن)
خەيرەم		(«خەيرى» گە قارالسۇن)

خەيرۇلخان			(«خەيرۇللاخان» غا قارالسۇن)
خەيرۇخان	(ئەئۇ)	خەرىخان، خەيرەخان	ياخشى ئايال
خەيرۇگۈل	(ئەپ)	خەرىگۈل، خەيرەگۈل	ياخشى قىز
خەيرىنسايىم			(«خەيرۇنىسا» غا قارالسۇن)
خەيرۇنگۈل	(ئەپ)	خەيرىنگۈل	«خەيرۇگۈل» گە ئوخشاش
خەيرۇننسا	(ئە)	خەيرىنسا، خەرىنسا	ئاياللارنىڭ ياخشىسى
خەيرۇنسا①	(ئە)	خەيرىنسا، خەيرىناساخان	«خەيرىخان» بىلەن ئوخشاش
خەيرى②	(ئە)	خەيرەم، خەيرەك، خەرەك	ياخشى، ياخشىلىق، ياخشى كىشى؛ پايدا، بايلىق
خەيرىخان			(«خەيرۇخان» غا قارالسۇن)
خەيرىگۈل			(«خەيرۇگۈل» گە قارالسۇن)
خەيرىنسا			(«خەيرۇننسا» غا قارالسۇن)
خەيرىيە	(ئە)		بەخت، بايلىق؛ شەپقەت، خەيرلىك، مېھرى - شەپقەت، خەير - ئېھسان، ياخشىلىق، ياردەم
خەيرىيەت	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خەيرىيەتخان	(ئەئۇ)		مېھرى - شەپقەتلىك ئايال
خەينسا			(«خەيرۇنسا» غا قارالسۇن)
خۇبجامال③	(پ ئە)		بەك چىرايلىق، گۈزەل، چىرايدا تەڭداشسىز، ساھىبجامال
خۇبنىگار	(پ)		چىرايلىق، خۇپ سۈرەت، سۈرەتتەك
خۇجەستە	(پ)		ياخشىلىق، بەخت؛ بەختلىك
خۇرسەنئاي	(پ ئۇ)		خۇشال قىز
خۇرشەم			(«خۇرشىد» قا قارالسۇن)
خۇرشىد	(پ)	خۇرشىدەم، خۇرشەم	قۇياش، كۈن

① «خەيرۇنسا، خەيرى، خەيرۇخان» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ كېتىدۇ. «خەيرۇنسا» نىڭ يەنە «خەيرىنسايىم، خەرىنسا، خەنسا، خەنساخان، خەنساگۈل، خەنسەم، خەينسا، خەنەك، خەنىقىز، خەنگۈل» دېگەندەك ئۆزگىرىشلىرى بار. «خەيرۇننسا» بىلەن «خەيرۇنسا» ئەسلى ئىسىملار بولسىمۇ، لېكىن بىر - بىرىگە ئۆزگىرىپ قالىدۇ.
② «خەيرى» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ. ئەسلىيسى «خەيرۇن» ياكى «خەير».
③ ئەسلىيسى «خۇبجەمال».

خۇرشداي		(«خۇرشدىئاي» غا قارالسۇن)
خۇرشدەم		(«خۇرشد» قا قارالسۇن)
خۇرشدىنسا	(پ‌ئە)	ئاياللارنىڭ قۇياشى ؛ قۇياشتەك ئايال
خۇرشدىنساگۈل	(پ‌ئەپ)	خۇرشدىنسا : ئىسمى ، گۈل : سۈپەتتى
خۇرشدىئاي	(پ‌ئۇ) خۇرشداي	كۈن ـ ئايدەك
خۇرشدىگۈل	(پ)	قۇياش كەبى ، خۇددى قۇياش
خورمخان	(پ‌ئۇ) خومخان	خورما دەرىخى ۋە مېۋىسى ئۇلۇغلانغان
خۇزەيمە	(ئە)	(1) تۆگىنىڭ بۇرنىغا ئاسىدىغان كىچىك هالقا ، (2) كىچىك دېڭىز («ئۇزرا» غا قارالسۇن)
خۇزرا		
خۇزرە	(ئەئۇ) خۇزرەم	«خۇزەر» گە ئوخشاش بولۇپ ، بۇ يەردە «مېنىڭ يېشىل بوستانىم — قىزىم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
خۇزرىيە	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش (يېشىللىق)
خۇزۇرە	(ئە) خۇزۇرەم	«خۇزرە» گە ئوخشاش
خۇسۇر	(ئە)	ئۇتتۇرانچى
خۇشئانار	(پ‌ئۇ) خۇشنار	ئاناردەك چىرايلىق قىز
خۇشئاي	(پ‌ئۇ) خۇشاي	چىرايلىق ، يېقىملىق قىز («خۇشهالقىز» غا قارالسۇن)
خۇشالقىز		(«خۇشئاي» غا قارالسۇن)
خۇشاي		
خۇشئەندام	(پ‌ئە) خۇشەندەم	كېلىشكەن ، قامەتلىك
خۇشتارگۈل		(«خۇشدارگۈل» گە قارالسۇن)
خۇشجامال①	(پ‌ئە)	چىرايى گۈزەل ، ساھىبجامال ، كېلىشكەن ، چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان ، دائىم خۇش قىز
خۇشدارگۈل	(پ) خۇشتارگۈل	دائىم خۇشال يۈرگۈچى ، كىشىنى مەپتۇن قىلغۇچى قىز («خۇشدار» غا ئوخشاش)
خۇشرۇي	(پ)	گۈزەل ، چىرايلىق ، رەڭگىرويى كېلىشكەن ، گۈلدەك چىرايلىق
خۇشزابان②	(پ)	تىلى تاتلىق ، سۆزى شېرىن

①② ئەسلىسى «خۇشجەمال ، خۇشزەبان» .

خۇشگۈل	(پ)	گۈلدەك چىرايلىق
خۇشنار		(«خۇشئانار» غا قارالسۇن)
خۇشنارە	(پ‌ئۇئە)	«خۇشنار» غا مۇئەننەسلىك بەلگىسى (ئەرەبچە چىشى جىنس بەلگىسى) قويۇلۇپ ، ئۆزگەرتىلگەن ئىسىم
خۇشناز	(پ)	نازۇك بەدەن
خۇشنام	(پ) خۇشنەم①	نامى ياخشى ، نامدار
خۇشنەپەس	(پ‌ئە)	يېقىملىق ، ئەخلاقلىق ، ئېسىل ، ئەسلىي پاك ، ئەسلىدىن ياخشى
خۇشنەم		(«خۇشنام» ياكى «خۇشنۇد» قا قارالسۇن)
خۇشنەۋەس	(پ)	خېتى چىرايلىق
خۇشنۇد	(پ) خۇشنۇت ، خۇشنەم ، خۇشنۇم	خۇشال بولماق ؛ مەمنۇن ، مەمنۇنلۇق
خۇشنۇر	(پ‌ئە)	نۇردەك گۈزەل ؛ ئاجايىپ نۇرلۇق
خۇشنىسا	(پ‌ئە)	ئاياللارنىڭ چىرايلىقى ؛ يېقىملىق ئايال ، خۇشال ئايال
خۇشنىگار	(پ)	سۆيۈملۈك دوست ؛ سۈرەت كەبى چىرايلىق قىز
خۇشنىگارئاي	(پ‌ئۇ)	سۆيۈملۈك ، چىرايلىق قىز
خۇشنىگارخان	(پ‌ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خۇشنىگارىم	(پ‌ئۇ)	سۆيۈملۈك ، چىرايلىق قىزىم
خۇشهالقىز	(پ‌ئەئۇ) خۇشالقىز	چىرايلىق ، خۇش كەيپىياتلىق قىز
خۇشيار	(پ)	سۆيۈملۈك دوست ، سۆيۈملۈك يار ؛ ياخشى دوست
خۇشيارخان	(پ‌ئۇ)	خۇشاللىق يار بولغۇچى ئايال
خۇشيارگۈل	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خۇلقئار	(ئە) خۇلقار	نومۇسچان ، ئەخلاقلىق
خۇمار	(ئۇ) خۇمارخان ، خۇمارقىز ، خۇمارگۈل ، خۇمارجان② ، قۇمار③	خۇمارلىق سېغىنماق ، خۇمار قىلىنغۇچى ، ئەسلەنگۈچى ، يادىكار ، مىراس ، ئەسلەتكۈچى ، سېغىنىدۇرغۇچى

① «خۇشنۇد» مۇ «خۇشنەم» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «خۇمارجان» ئەرلەرگە قويۇلىدۇ ، «خۇمار» مۇ بەزى جايلاردا ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .
③ قازاقلاردا «قۇمار» دەپ يۇقىرىقىدەك قوللىنىلىدۇ .

خۇمارئاي	(ئۇ)	خۇماراي ، خۇمراي
خۇماربۇۋى		
خۇماربببى	(ئۇپ)	خۇماربۇۋى
خۇمارخان		
خۇمارقىز		
خۇمارگۇل		
خۇمرە		
خۇمراي		
خېلچىخان		
خېلىچىخان		
خېلىچىگۇل		
خېلىمە		
خېلىمخان		
خېنىپىخان		
خېنىخان	(ئۇ)	
خېنىگۇل	(ئۇپ)	
خېنىم	(ئۇ)	
خېنىمئاي	(ئۇ)	خېنىماي
خېنىمخان	(ئۇ)	
خېنىمقىز	(ئۇ)	
خېنىمگۇل	(ئۇپ)	
خېنىمنسا	(ئۇئە)	
خېۋىرە		
خېۋىرنسا		
خىزرەم	(ئە)	
خىزىرخان		
خىسلەت	(ئە)	
خىسلەتئاي	(ئەئۇ)	خىسلىتاي

خۇمارلىق قىز ، ئەسلەنگۈچى قىز («خۇماربببى» گە قارالسۇن)
خۇمارلىق خېنىم ، ئەسلەتكۈچى خېنىم («خۇمار» غا قارالسۇن)
(«خۇمار» غا قارالسۇن)
(«خۇمار» غا قارالسۇن)
(«خۇمار» غا قارالسۇن)
(«ھۇمرە» گە قارالسۇن)
(«خۇمارئاي» غا قارالسۇن)
(«خەدىجىخان» غا قارالسۇن)
(«خەدىجىخان» غا قارالسۇن)
(«خەدىجىگۇل» گە قارالسۇن)
(«ھەلىمە» گە قارالسۇن)
(«ھەلىمىخان» غا قارالسۇن)
(«ھەنىپىخان» غا قارالسۇن)
خېنە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («خېنە» بىر خىل زىننەت رېڭى)
خېنە : ئىسمى ، گۇل : سۈپىتى (خېنىدەك ئەتىۋار قىز)
خان قىزىم ، خانىم قىزىم ، خانقىز ، مەلىكە ، بۇۋۇم
ئايدەك خېنىم ، ئايدەك قىز
خېنىم ئايال
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
«خېنىمئاي» غا ئوخشاش
ئايالالارنىڭ خېنىمى ، خېنىم ئايال («خەبىرە» گە قارالسۇن)
(«خەبىرنسا» غا قارالسۇن)
مول ، باي ؛ نۇرغۇن («خىزرخان» غا قارالسۇن)
«ئەرلەر ئۈچۈن» بېرىلگەن «خىسلەت» بىلەن ئوخشاش
خىسلەتلىك ، خىسلىتى گۈزەل قىز

خىسلەتگۇل	(ئەپ)	
خىسلەتنۇر	(ئە)	
خىسلەتبۇۋى		
خىسلەتببى	(ئەپ)	خىسلەتبۇۋى
خىسلىتاي		
خىيادە		

خىسلەتلىك قىز
خىسلەتلىك ، پەزىلەتلىك قىز («خىسلەتببى» گە قارالسۇن)
خىسلەتلىك ، پەزىلەتلىك خېنىم («خىسلەتئاي» غا قارالسۇن)
(«ئىيادە» گە قارالسۇن)

د

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
دابىر	(ئە)	يىلتىز ، ئاساس
داتقارى		(«داۋۇدقارى» غا قارالسۇن)
دادا	(ئۇ) دادىخان	تەربىيەلىگۈچى ؛ دادا ئورنىدىكى ئوغۇل (بۇ يەردە دادا ئۇلۇغلانغان)
دادائەلى	(ئۇئە)	ئەلنىڭ دادىسى ، ئەلدەك ئوغۇلنىڭ دادىسى (دادا : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى)
داداجى		(«داداھاجى» غا قارالسۇن)
داداجىم		(«داداھاجى» غا قارالسۇن)
دادامۇھەممەد	(ئۇئە) دادامەت ، دادامەمەت ، دادىمەت	دادا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
داداھاجى	(ئۇئە) داداجى ، داداجىم	دادا : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
دادجان	(ئۇپ)	دادا كەبى ئەزىز ، ھۆرمەتلىك («دادا» غا قارالسۇن)
دادىخان		
دادىكاخان	(ئۇ)	كىچىك دادا ، دادىغا ئوخشاش ئوغۇل
دادىل	(ئۇ)	جۇرئەتلىك
دادىمەت		(«دادامۇھەممەد» كە قارالسۇن)
داستان	(پ)	چوڭ تېپتىكى شېئىرىي ئەسەر ؛ مەدھىيە
داگۇت		(«داۋۇد» قا قارالسۇن)
دالى		(«دۇئا ئالىي» غا قارالسۇن)
دالىم		(«دۇئاتالىم» غا قارالسۇن)
دامان		(«دەمان» غا قارالسۇن)
دامەۋلا①	(ئە) دامۇللا ، دامۇللام ، دامۇللىجان ، دامىلجان ، دامىلبەگ	دۇئا بەرگۈچى ئۇستاز ، خوجا (بۇ ، دىنىي ئەمەل نامىدىن كەلگەن ئىسىم بولۇپ ، موللا - ئۆلۈمالارنى ئۇلۇغلاپ قويۇلغان)

① «دامەۋلا» ئەسلىدە «دۇئامەۋلا» دىن ئۆزگەرگەن بولۇپ ، ئىككى ئىسىمغا ئوخشاشلا مەنە بېرىشكە بولىدۇ («دۇئامەۋلا» غا قارالسۇن) .

دامىن	(ئە)		كېپىل بولغۇچى ، كاپالەت بەرگۈچى
داناۋەگ	(پ ئۇ)		بىلىملىك ئەر
داناقۇل	(پ ئۇ)		بىلىملىك كىشى
دانى	(پ)		بىلىملىك ، دانا ، دانىشمەن ، بىلىمدار
دانجان	(پ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دانىش	(پ)		بىلىمەك ، بىلىم ، مەلۇمات ، بىلىملىك
دانىشمەۋلا	(پ ئە)	دانىشموللا	بىلىملىك ئۇستاز
دانىشۋەر	(پ)		ئالىم ، ئەقىللىق كىشى
دانىشيار	(پ)		ئالىي مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى ، پروفېسسور ؛ بىلىم ئىگىسى ، بىلىمنى يار تۇتقۇچى
دانىيار①	(پ)		(1) ئىلىمنى دوست تۇتقۇچى ، (2) «دانىيال» غا قارالسۇن
دانىيال	(ئى)	دانىيار	دانىيال پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى (مەنىسى ئېنىق ئەمەس)
داھى			(«دائى» غا قارالسۇن)
داۋامەت②	(ئە)	دۇگامەت	دائىملىق ، مەڭگۈلۈك
داۋۇد	(ئى)	داۋۇت ، داۋۇتجان ، داگۇت	داۋۇد پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى بولۇپ ، (1) خۇشئاۋاز ، (2) كۈي ، (3) سۆيۈملۈك دوست دېگەن مەنىلەرنى بېرىدۇ
داۋۇدخان	(ئىئۇ)	داۋۇتخان	داۋۇد : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
داۋۇدقارى	(ئىئە)	داۋۇتقارى ، داتقارى	داۋۇد : ئىسمى ، قارى : سۈپىتى
دائى	(ئە)	داھى ، دايى	يولباشچى ، تەشەببۇسچى ، يولباشلىغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
دائىم	(ئە)	دايىم	داۋام قىلغۇچى ؛ داۋام قىلماق ؛ ۋاقىت ، زامان

① «دانىيار» بولسا «دانىيال» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن .
② بۇ ئىسىم ئەسلىدە «دەۋامەت» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىشىمۇ ، لېكىن بۇ يەردە تىلىمىزغا ماسلاشتۇرۇپ يۇقىرىقىدەك ئېلىندى . ئۇنىڭدىن باشقا ، مەزكۇر ئىسىم «دۇگامەت» كە ئۆزگىرىپ ، «دۇئامەد ، دۇئامۇھەممەد» لەرنىڭ مۇشۇ خىل ئۆزگىرىشى بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .

دائىن (ئە) دايىن
دايەك
دايى
دايىم
دايىن
دەرمان (پ) كۇچ ـ ماغدۇر ، قۇۋۋەت ، قۇر-
بەت ، ئىقتىدار ، كۇچ ؛ داۋا ، شىپا
دەرۋىش (پ) كەمبەغەل ، پېقىر ؛ تەركىدۇنيا
دەريا (پ) دەريا ـ دېڭىز (بۇ يەردە سۇ
ئۇلۇغلانغان)
دەرياشاھ (پ) دەرياشا دەريا : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
دەستۇر (پ) (1) قانۇن ـ نىزام ، (2) ئورنـ
دىن دەس تۇرماق
دەلدل (ئە) بەلگە ، ئىشارەت ؛ ئىسپات ؛
پېتەكچى ، يولباشچى
دەمىر (ئە) بۇ «زەمىر» نىڭ ئەرەبچىدىكى
توغرا تەلەپپۇزى بولۇپ ، مەنىسى
«زەمىر» گە ئوخشاش
دەمان (ئە) دامان كاپالەت ، كېپىللىك ، كېپىللىك
پۇلى
دەمىن (ئە) دېمىن ، دىمىن «دامىن» بىلەن ئوخشاش (كېپىل
بولغۇچى)
دەھىيەك (پ) دايەك ئوندىن بىر
دەۋران (ئەپ) زامانلار ، دەۋرلەر ؛ ئايلىنىش
دەۋرىم (ئەئۇ) زامانىم ، ۋاقتىم ؛ ئۆمرۇم ،
دەۋرانىم
دوسبول («دوستبول» غا قارالسۇن)
دوستئالىي (پئە) دوستالى ئالىي ھىممەتلىك دوست ؛
ھەممىدىن ئۇستۇن ئاللانىڭ
دوستى
دوستبول (پئۇ) دوسبول ئاللانىڭ دوستى بول
دوستخوجا (پ) دوسخوجا ، دوسغوجى خوجىنىڭ دوستى بول
دوستقۇلى (پئۇ) دوسقۇلى دوستقا قۇللۇق قىلغۇچى ؛
ئاللانىڭ قۇلى

دوستكەلدى (پئۇ) دوسكەلدى بۇ يەردە «ماڭا دوست بولغۇچى
ئوغۇل دۇنياغا كەلدى» دېگەن مەنە
ئىپادىلىنىدۇ
دوستمەۋلا (پئە) دوسموللا ئاللىم ـ ئۇستازلارنىڭ دوست
تۇتقۇچى
دوستمەۋلى (پئە) دوسمۇلى بەندىنى دوست تۇتقۇچى
دوستمۇھەممەد (پئە) دوسمەت ، دوس- مۇھەممەدنى دوست تۇتقۇچى ،
مەمەت مۇھەممەدنىڭ دوستى
دوستنىياز (پ) دوسنىياز دوستقا ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى ،
دوستقا بەخشەندە قىلىنغۇچى
دوستۇمبەگ (پئۇ) دوستۇم : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
دوستيار (پ) دوسيار دوست ـ يار بولغۇچى
دوستىخۇدا (پ) خۇدانىڭ دوستى
دوسغوجى («دوستخوجا» غا قارالسۇن)
دوسقۇلى («دوستقۇلى» غا قارالسۇن)
دوسمەت («دوستمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
دوسموللا («دوستمەۋلا» غا قارالسۇن)
دوسنىياز («دوستنىياز» غا قارالسۇن)
دوغلات (م) دولات موڭغۇل قەبىلىلىرىدىن بىرىنىڭ
نامى
دوگان («دۇان» غا قارالسۇن)
دولات («دوغلات» قا قارالسۇن)
دولان (ئۇ) يەر نامى (مەكىت ، مارالبېشى
قاتارلىق جايلارنىڭ ئومۇمىي
نامى)
دولقۇن (ئۇ) دولقۇنجان بۇ يەردە سۇ دولقۇنى كۆزدە
تۇتۇلىدۇ
دۇئا (ئە) دۇگا چاقىرماق ، دۇئا قىلماق (بۇ يەردە
دۇئانىڭ ئۇلۇغلۇقى كۆزدە
تۇتۇلىدۇ)
دۇئائالىم (ئە) دالىم ئالىمنىڭ دۇئاسى
دۇئائالىي (ئە) دالى ھەممىدىن ئالىي ئاللانى
چاقىرماق ؛ ھەممىدىن ئۇستۇن
دۇئا

دۆئام (ئەئۇ) دۆگام مېنىڭ دۆئايىم (بۇ يەردە «مېنىڭ تەلىپىم بويىچە ئاللا ماڭا بۇ ئوغۇلنى بەردى» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)

دۆئامەد① (پ) دۆئامەت ، دۆگامەت قوش ئامەت ، ئامىتى قوش كەلگۈچى

دۆئامەۋلا (ئە) دامەۋلا ، دامواللا دۆئا بەرگۈچى ئۇستاز ؛ چاقىرىلغان مېھمان ؛ دۆئانىڭ قۇلى

دۆئامۇھەممەد (ئە) دۆئامەت ، دۆگامەت دۆئا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى (پەيغەمبەرگە دۆئا قىلماق)

دۆئانىياز (ئەپ) دۆگانىياز دۆئا بېرىلگەن ئوغۇل

دۆرزاد (ئەپ) دۆرزات گۆھەردەك ئەۋلاد

دۆرسالىپ («دۆرۈسالىپ» قا قارالسۇن)

دۆرشاھ (ئەپ) دۆرشا گۆھەردەك ئوغۇل

دۆرۈسالىپ (پئۇ) دۆرسالىپ دۆرۈس باتۇر

دۆرۈسجان (پ) دۆرۈس ئوغۇل

دۆگا («دۆئا» غا قارالسۇن)

دۆگام («دۆئام» غا قارالسۇن)

دۆگامەت («داۋامەت» كە ياكى «دۆئامەد» ، «دۆئامۇھەممەد» لەرگە قارالسۇن)

دۆگانىياز («دۆئانىياز» غا قارالسۇن)

دۆلدۈل (پ) كېلىشكەن ، ئېسىل ئات

دۆنيازاد (ئەپ) دۆنيازاد دۆنيا بالىسى

دۆۋان («دىۋان» غا قارالسۇن)

دۆلەت② (ئە) دۆلەتمەن ، بەختلىك

دۆلەتباي③ (ئەئۇ) دۆلەتۋاي ئاللا دۆلەت ۋە بايلىق ئاتا قىلغاي ؛ دۆلەتمەن كىشى

دۆلەتشاھ④ (ئەپ) دۆلەتشا دۆلەتلىك پادىشاھىدەك راھەت كۆرگەي ؛ دۆلەتمەن ئوغۇل

① «دۆئامەد» نىڭ ئۆزگىرىشى بولغان «دۆئامەت» بولسا «دۆئامۇھەممەد» نىڭ ئۆزگىرىشىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ .
②③④ ئەسلىسى «دەۋلەت ، دەۋلەتباي ، دەۋلەتشاھ» .

دۆلەتقەدەم① (ئە) دۆلىتى كېلىدىغان ، ئايىغى ياراشقان ئوغۇل

دۆلەتكەلدى② (ئەئۇ) ئاللا بىزگە بىر ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىلىپ ، بىزنى دۆلەتمەن قىلدى ، ئۆيىمىزگە بەخت ـ دۆلەت يۇزلەندى

دۆلەتمەن③ (ئەپ) دۆلەت كۆرگۈچى ، بەخت ـ تەلەيلىك ، ئابرۇيلۇق ، باي كىشى ، راھەت ـ پاراغەتتە ئۆتكۈچى ، بەختكە ئېرىشكۈچى

دۆلەتنۇر④ (ئە) بۇ يەردە «بەخت نۇرى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ ھەم ئوغۇلنىڭ باي ، چىرايلىق ئۆسۈپ چوڭ بولۇشى ئارزۇ قىلىنىدۇ

دۆلەتنىياز⑤ (ئەپ) دۆلەت : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى (دۆلەتمەنلىككە ئاتىۋېتىلگەن)

دۆلەتيار⑥ (ئەپ) بەخت ـ دۆلەت يار بولغاي ، راھەت ـ پاراغەتتە ياشىغاي

دۆلەتيۈسۈپ⑦ (ئەئى) دۆلەت : ئىسمى ، يۈسۈپ : قوشۇمچىسى

دېڭىزئالىپ (ئۇ) دېڭىزالىپ دېڭىز باتۇرى ؛ دېڭىزچى

دېڭىزباي (ئۇ) دېڭىزۋاي باغرى دېڭىزدەك كەڭ كىشى

دېڭىزتېكىن (ئۇ) كۆڭلى ـ كۆكسى كەڭ شاھزادە

دېموكرات (ي) ئەركىن

دېمىن («دەمىن» گە قارالسۇن)

دېھقان (پ) يەر تېرىغۇچى ، تېرىقچىلىق قىلغۇچى ؛ يەر ئىگىسى ، سەھرالىق

دىجلە⑧ (ئە) ئىراقتىكى بىر دەريا نامى

دىدار (پ) كۆرمەك ، كۆزدىن كەچۈرمەك ، يۈز كۆرۈشمەك ، يۈز ، كۆز ، چىراي

①②③④⑤⑥⑦⑧ ئەسلىسى «دەۋلەتقەدەم ، دەۋلەتكەلدى ، دەۋلەتمەن ، دەۋلەتنۇر ، دەۋلەتنىياز ، دەۋلەتيار ، دەۋلەتيۈسۈپ ، دەجلە» .

دىغار	(ئۇ)	كۆچكە تولغۇچى (يەر نامى)
دىلئارمان	(پ)	كۆڭۈل ئارزۇسى ، ئارزۇ قىلىنغان ئوغۇل
دىلئامان	(پ‌ئە)	كۆڭلى تىنچ ، خاتىرجەم
دىلاۋەر①	(پ) دىلاۋۇر	يۈرەكلىك ، باتۇر ، قەھرىمان
دىلئەكبەر	(پ‌ئە) دىلئەكپەر	كۆڭۈلدىكى ئۇلۇغ كىشى
دىلئەسغەر	(پ‌ئە) دىلئەسقەر	كۆڭۈلدىكى كىچىك پېئىل ئوغۇل
دىلبىر	(پ‌ئۇ) دىلۇبر	دىلدا بىر ئاللاغا چوقۇنغۇچى ؛ يەكدىللىك
دىلچىن	(پ‌ئۇ)	قەلبى پاك ، كۆڭلى تۇز
دىلرۇس	(پ)	كۆڭلى دۇرۇس ، قەلبىدە يامانلىق يوق
دىلزاد	(پ) دىلزات	كۆڭۈلدە ئارزۇ قىلغان پەرزەنت
دىلساپا②	(پ‌ئە)	پاك دىللىق ، پاك دىل
دىلسادىق	(پ‌ئە)	سەمىمىي ، ساداقەتمەن
دىلسەمئى	(پ‌ئە) دىلسەمىي ، دىلسەم③	كۆڭلىدە ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى
دىلشاد	(پ) دىلشات	كۆڭلى خۇش ، شاد كۆڭۈل
دىلشەمئى	(پ‌ئە) دىلشەمىي ، دىلشەم ④	كۆڭۈل چىرىغى
دىلقەۋى	(پ‌ئە)	جۈرئەتلىك
دىلقەدرى	(پ‌ئە)	چىن كۆڭۈلدىكى قەدىر - قىممەت ؛ چىن كۆڭۈلدىن قەدىرلىنىدىغان
دىلكەبىر	(پ‌ئە) دىلكىبىر	كۆڭلى كەڭ ، سىخىي
دىلكەرىم	(پ‌ئە) دىلكىرىم	سىخىي كۆڭۈل
دىلمەت		(«دىلمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
دىلمەممەت		(«دىلمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
دىلمۇراد	(پ‌ئە) دىلمۇرات	كۆڭۈل ئارزۇسى
دىلمۇھەممەد	(پ‌ئە) دىلمەت ، دىلمەمەت	دىلدا مۇھەممەدنى ياد ئەتكۈچى
دىلنەزەر	(پ‌ئە)	چىن كۆڭۈلدىكى ئىلتىپات
دىلھەۋەس	(پ)	دىل ھەۋىسى ؛ دىلى ھەۋەس بىلەن تولغان

①③④ «دىلاۋەر» ، «دىلسەم» ، «دىلشەم» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
② ئەسلىسى «دىلسەپا» .

دىلىيار	(پ)	كۆڭۈلنىڭ دوستى ، كۆڭۈلدىكى دوست ، چىن دىلدىن دوست بولغۇچى ، دىلدىن سۆيۈدىغان
دىلىرۇس	(پ) دىلرۇس①	كۆڭلى تۇز ، سەممىي ، كۆڭلىدە ياماناتلىق يوق («دىلرۇس» قا ئوخشاش)
دىلىم	(پ‌ئۇ)	مېنىڭ ۋۇجۇدۇم ، مېنىڭ قەلبىم
دىلىيورۇق	(پ‌ئۇ)	قەلبى ئىلىم بىلەن يورۇغان («دەمىن» گە قارالسۇن)
دىمىن		
دىنئالىم	(ئە) دىنالىم	دىنىي ئالىم
دىنار	(ئە)	ئىراق قاتارلىق دۆلەتلەرنىڭ پۇل نامى (بۇ يەردە «تىللا پۇلدەك قىممەتلىك ئوغۇل» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
دىنالىم		(«دىنئالىم» غا قارالسۇن)
دىندار	(ئەپ)	دىن يولىنى تۇتقۇچى
دىنزاد	(ئەپ) دىنزات	ۋۇجۇدى دىن بىلەن يۇغۇرۇلغان ، دىن ئوغلى (ئۆزىنى دىنغا ئاتىغان ئوغۇل)
دىنمەت		(«دىنمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
دىنمەممەت		(«دىنمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
دىنمۇھەممەد	(ئە) دىنمەھەممەت ، دىنمەمەت ، دىنمەممەت	مۇھەممەدنىڭ دىنى (ئىسلام دىنى)
دىۋان	(ئە) دىۋان ، دوگان	توپلام ؛ مەھكىمە ، ئىشخانا ، ئورگان ؛ كىرىسلو
دىيار	(ئە) دىيارجان	يۇرت ، دۆلەت ؛ ئۆي ، تۇرالغۇ ، مەھەللە
دىياربەگ	(ئەئۇ)	يۇرت كاتتىسى

ئاياللار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
داخىلە	(ئە) داخىلەم	قاتناشقۇچى ، كىرگۈچى
دادىلئاي	(ئۇ)	جۇرئەتلىك قىز
دادىلخان	(ئۇ)	جۇرئەتلىك ئايال

① «دىلرۇس» مۇ ئەسلىي ئىسىم ھېسابلىنىدۇ .

دادىلقىز	(ئۇ)	«دادىلئاي» غا ئوخشاش
دادىلگۇل	(ئۇپ)	«دادىلئاي» غا ئوخشاش
دادىلنۇر	(ئۇئە)	«دادىلئاي» غا ئوخشاش
دامانە		(«دەمانە» گە قارالسۇن)
دامىنە	(ئە)	«دامىن» بىلەن ئوخشاش
دانا①	(پ) داناخان ، دانخان	بىلىملىك ، ئاقىل
دانائاي	(پئۇ) دەنائاي ، دانىئاي ، دەنىئاي	بىلىملىك قىز
داناخان		(«دانا» غا قارالسۇن)
داناقىز		(«دانا» غا قارالسۇن)
داناگۇل		(«دانا» غا قارالسۇن)
دانانۇر	(پئە) داننۇر ، دەنانۇر ، دەننۇر	«دانائاي» غا ئوخشاش
دانايىم	(پئۇ) دەنايىم	مېنىڭ بىلىملىك ، ئەقىللىق قىزىم
دانىئاي		(«دانائاي» غا قارالسۇن)
دانخان②		(«دانا» غا قارالسۇن)
دانىشئاي	(پئۇ)	«دانائاي» غا ئوخشاش
دانىشخان	(پئۇ)	بىلىملىك ئايال
دانىشقىز	(پئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دانىشگۇل	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دانىقىز③		(«دانا» غا قارالسۇن)
دانگۇل④		(«دانا» غا قارالسۇن)
داننۇر		(«دانانۇر» غا قارالسۇن)
دائىمە	(ئە)	«دائىم» بىلەن ئوخشاش
دائىيە	(ئە)	«دائى» بىلەن ئوخشاش
دەرمانئاي	(پئۇ)	كىشىگە دەرمان بولىدىغان قىز

① «دانا» كۆپىنچە «دەنا» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ . ئۇنىڭ يەنە «داناقىز ، داناگۇل ، دەنا ، دەناخان ، دەناقىز ، دەناگۇل ، دەنخان ، دەنقىز ، دەنگۇل ، دەنمخان ، دەنمقىز ، دەنمگۇل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

②③④ «دانخان ، دانقىز ، دانگۇل» دېگەن ئىسىملار «دانا» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى بولۇپلا قالماي ، يەنە «خان ، قىز ، گۇل» قاتارلىق سۆزلەرنىڭ ئۆلىنىشى بىلەنمۇ ياسالغان قوللىنىلغان ئىسىملار بولۇشى مۇمكىن . ئۇنىڭدىن باشقا ، «دانايىم» غا «خان ، قىز ، گۇل» لەرنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن «دانايىمخان ، دانايىمقىز ، دانايىمگۇل» دېگەن ئىسىملارمۇ ياسالسا ، ئۇ «دەنمخان ، دەنمقىز ، دەنمگۇل» گە ئۆزگىرىشىمۇ مۇمكىن . ئومۇمەن ، «دانى ، دانا» غا مۇناسىۋەتلىك ئۆزگەرگەن ئىسىملار ئىنتايىن كۆپ . ئۇلار بىر - بىرى بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەنلىكتىن ، قايسى ئىسىم قايسىسىدىن ئۆزگەرگەنلىكىنى ئېنىقلاپ چىقىش قىيىن . ئەمما شۇ تەرىپى ئېنىقكى ، «دانى» باشقا قوشۇمچە تەركىبلەر ياكى سۆزلەر ئۇلانمىغان ئەھۋال ئاستىدا ئەرلەرگىلا خاس ئىسىم بولغان . «دانا» بولسا مەيلى ئۆزگەرمىگەن ياكى ئۆزگەرگەن ھەر خىل ھالەتتە بولسۇن ، ئايالالارغا خاس ئىسىم قىلىپ ئىشلىتىلگەن .

دەرمانخان	(پئۇ)	كىشىگە دەرمان بولىدىغان ئايال
دەريا خان	(پئۇ)	دەريا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
دەستىگۇل	(پ)	قولى گۈل قىز ، قولغا يېقىن قىز
دەلىلە	(ئە) دەلىلەم ، دەلىلقىز ، دەلىلگۇل	«دەلىل» بىلەن ئوخشاش
دەمانە	(ئە) دامانە	«دەمان» بىلەن ئوخشاش
دەمىنە	(ئە)	«دەمىن» بىلەن ئوخشاش
دەمىرە	(ئە)	يۈرەك ، قەلب ، ياخشى كۆڭۈل («زەمىرە» بىلەن ئوخشاش)
دەنا		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەنائاي		(«دەنائاي» غا قارالسۇن)
دەناخان		(«داناخان» غا قارالسۇن)
دەناقىز		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەناگۇل		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەنانۇر		(«دانانۇر» غا قارالسۇن)
دەنايىم		(«دانايىم» غا قارالسۇن)
دەنىئاي		(«دانائاي» غا قارالسۇن)
دەنخان		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەنقىز		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەنگۇل		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەنمخان		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەنمقىز		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەنمگۇل		(«دانا» غا قارالسۇن)
دەننۇر		(«دانانۇر» غا قارالسۇن)
دەۋرانئاي	(ئەئۇ)	دەۋر قىزى ، زامانغا لايىق قىز
دەۋرانخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دەۋرانقىز	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دەۋرانگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دەۋرىمخان	(ئەئۇ)	«دەۋرىم» بىلەن ئوخشاش
دەۋرىمگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دوستئاي	(پئۇ)	ئاينىڭ دوستى ، ئاينىڭ ھەمراھى
دوستخېنىم	(پئۇ) دوسخېنىم	دوستلۇققا يارايدىغان خېنىم
دوستگۇل	(پ) دوسگۇل	دوستلۇقنى ئەلا بىلىدىغان قىز
دولانئاي	(ئۇ)	دولان قىزى ، دولانلىق گۈزەل

دولانخان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دولقۇنئاي	(ئۇ)	«دولقۇن» بىلەن ئوخشاش
دۇدۇنخان		(«دۇردۇنخان» غا قارالسۇن)
دۇرپاشا	(ئەپ)	پادىشاھنىڭ گۆھەردەك قىزى
دۇردانە	(ئەپ)	يېگانە گۆھەر (بىر تال گۆھەر)
دۇردۇنخان	(پ) دۇدۇنخان	«دۇردۇن» بىر خىل ئېسىل يىپەك رەخت بولۇپ، بۇ يەردە قىزلار ئەتىۋارلىنىپ، شۇ خىل رەختكە ئوخشىتىلغان
دۇررىيە	(ئە)	نۇرلۇق، پارقىراق (گۆھەر)، گۆھەر كەبى، گۆھەرگە ئوخشاش
دۇرنىسا	(ئە) دۇرنىسە، دۇرنىسەم	گۆھەردەك ئايال، ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى گۆھەر
دۇنياخان	(ئەئۇ)	دۇنيا: ئىسمى، خان: سۇپىتى
دۆلەتئاي①	(ئەئۇ)	دۆلەتمەن، ئايىغى ياراشقان قىز («دۆلەتبىبى» غا قارالسۇن)
دۆلەتبۇۋى		
دۆلەتبىبى②	(ئەپ) دۆلەتبۇۋى	دۆلەتمەن خېنىم
دۆلەتخان③	(ئەئۇ)	ئايىغى ياراشقان، دۆلەتمەن ئايال
دۆلەتگۇل④	(ئەپ)	«دۆلەتئاي» بىلەن ئوخشاش (بۇ ئىسىم يەنە «دۆلەت گۈلى، دۆلەت قىزى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
دۆلەتنۇرخان⑤	(ئە)	دۆلەتمەن ئايال، دۆلەتمەن قىز
دۆلەتنىسا⑥	(ئە)	ئاياللارنىڭ دۆلەتمىنى
دۆلەتنىيازخان⑦	(ئەپئۇ)	دۆلەتمەنلىك بېرىلگەن ئايال
دىدارئاي	(پئۇ)	چىرايى ئاي كەبى قىز
دىلئارا	(پئۇ) دىلارا، دىلارە	كۆڭۈلنى مەپتۇن قىلغۇچى، كۆڭۈلنى ياسىغۇچى، دىلنى زىننەتلىگۈچى
دىلئارام	(پئۇ) دىلارەم، دىلەرەم	كۆڭۈلگە ئارام بەرگۈچى
دىلئارامخان	(پئۇ) دىلەرەمخان	دىلئارام: ئىسمى، خان: سۇپىتى
دىلارا		(«دىلئارا» غا قارالسۇن)
دىلارە		(«دىلئارا» غا قارالسۇن)
دىلارەم		(«دىلئارام» غا قارالسۇن)
دىلئاسا	(پ) دىلەيسە، دىلەيسا، دىلەيسەم	كۆڭۈل خالىغۇچى

①②③④⑤⑥⑦ ئەسلىسى «دەۋلەتئاي»، دەۋلەتبىبى، دەۋلەتخان، دەۋلەتگۈل، دەۋلەتنۇرخان، دەۋلەتنىسا، دەۋلەتنىيازخان».

دىلئاسار	(پئە) دىلاسار، دىلسار	كۆڭۈلدىكى سىرلار، دىل سىرلىرى
دىلئاسمان	(پ) دىلاسمان، دىلەسمەن، دىلئەسمەن	كۆڭلى ئاسمان كەبى كەڭ
دىلئاساخان	(پئۇ) دىلەيسەخان، دىلەيساخان، دىلسەخان	دىلئاسا: ئىسمى، خان: سۇپىتى
دىلئاسۇدە	(پئە)	كۆڭۈل ئارامى، كۆڭۈل تىنجىتقۇچى
دىلئالەم	(پئە) دىلالەم	كۆڭلى ـ كۆكسى كەڭ، كۆڭلىگە پۈتكۈل ئالەمنى سىغدۇرالايدىغان («دىلئاسار» غا قارالسۇن)
دىلاسار		(«دىلئاسمان» غا قارالسۇن)
دىلاسمان		شېرىنكانە
دىلالە	(ئە)	(«دىلئالەم» گە قارالسۇن)
دىلالەم		كۆڭلى خاتىرجەم
دىلئامان	(پئە)	كۆڭۈلدىكى ئارزۇلۇك قىز
دىلئانار①	(پئۇ) دىلنار	دىلى يورۇق، قەلبى ئايدەك ئاق
دىلئاي	(پئۇ) دىلاي	ئايەت: ئىسمى، دىل: سۇپىتى («دىلئاي» غا قارالسۇن)
دىلئايەت②	(پئە) دىلايەت	دىلدا ئەبەدكە ساقلىنىدۇ
دىلاي		كۆڭۈلدىكى پىكىرلەر
دىلئەبەد	(پئە) دىلئەبەت	كۆڭلى ھەسەلدەك شېرىن («دىلئاسمان» غا قارالسۇن)
دىلئەپكار	(پئە) دىلەپكار	كۆڭلى ئېسىل («دىلئارام» غا قارالسۇن)
دىلئەسەل	(پئە) دىلھەسەل	(«دىلئارامخان» غا قارالسۇن)
دىلئەسمەن		(«دىلئەسما» غا قارالسۇن)
دىلئەنبەر	(پ) دىلەمبەر، دىلەمخان	(«دىلئاسمان» غا قارالسۇن)
دىلەرەم		(«دىلئەنبەر» گە قارالسۇن)
دىلەرەمخان		(«دىلئەنبەر» گە قارالسۇن)
دىلەسما		(«دىلئاسا» غا قارالسۇن)
دىلەسمەن		(«دىلئاساخان» غا قارالسۇن)
دىلەمبەر		
دىلەمخان		
دىلەيسا		
دىلەيساخان		

① «دىلئانار» ئەسلىي ئىسىم بولۇپ، «دىلنار» غا ئۆزگەرگەن بولۇشى مۇمكىن.
② «دىلئايەت» بىلەن «دىلھايات» ئوخشاشلا «دىلايەت» كە ئۆزگىرىدۇ.

دىلەيسە («دىلئاسا» غا قارالسۇن)
دىلەيسەخان («دىلئاساخان» غا قارالسۇن)
دىلەيسەم («دىلئاسا» غا قارالسۇن)
دىلباختە (پ) مەپتۇن بولغان ، سۆيۈملۈك
دىلباھار (پ) كۆڭلى باھارەك ئىللىق
دىلبەختى (پ) كۆڭۈلدىكى بەخت ، ئارزۇ قىلىنغان بەخت
دىلبەختىخان (پ‌ئۇ) دىلبەختى : ئىسمى ، خان : سۈپەتى
دىلبەر (پ) دىلبەرەم كۆڭۈلنى تارتقۇچى ، مەھلىيا قىلغۇچى
دىلبەرقىز (پ‌ئۇ) كۆڭۈلنى تارتقۇچى قىز
دىلبەرگۈل (پ) يۈزىرىقىغا ئوخشاش
دىلبەستە (پ) قەدىرلىك ، سۆيۈملۈك ، مەپتۇن بولغۇچى ، ئاشىق بولغۇچى
دىلبەرنىسا (پ‌ئە) ئاياللارنىڭ دىلبىرى ؛ كۆڭۈلنى مەھلىيا قىلغۇچى ئايال
دىلپارە (پ) يۈرەكنىڭ پارىسى
دىلپەرىپ (پ) كۆڭۈلنى شەيدا قىلىدىغان گۈزەل
دىلپەرى (پ) تىلپەرى ، تىلپىرە ، دىلپىرە كۆڭۈلدىكى پەرىزات ، كۆڭۈلدىكى قىز
دىلپەرئۆش (پ) كۆڭۈلنى ئاسرىغۇچى
دىلپەزىر (پ) كۆڭۈلنى مەھلىيا قىلغۇچى ، بېقىملىق
دىلپەزىرە (پ) يۈزىرىقىغا ئوخشاش
دىلپەنەر («دىلپىنار» غا قارالسۇن)
دىلپەھىم (پ‌ئە) كۆڭلى تۆيۈق ، ھوشيار
دىلپۇرۇز (پ) كۆڭۈلگە ئوت ياقىدىغان
دىلپىرە («دىلپەرى» گە قارالسۇن)
دىلپىروزە (پ) قەلب گۆھىرى ، كۆڭۈلنى مەھلىيا قىلىدىغان كۆك قاشتېشىدەك قىز
دىلپىگار (پ) كۆڭلى ۋەيران ، پەرىشان
دىلپىنار① (پ‌ي) دىلپەنەر كۆڭۈل چىرىغى
دىلجانان (پ) كۆڭۈلدىكى جانان
دىلجاھان② (پ) كۆڭلى جاھاندەك كەڭ

①② ئەسلىسى «دىلپەنار ، دىلجەھان» .

دىلجەمئى (پ‌ئە) دىلجەم ، دىلجەمى خاتىرجەم
دىلجەننەت (پ‌ئە) كۆڭۈلدىكى جەننەت ؛ كۆڭۈل بەخى
دىلخا («دىلخۋاھ» كە قارالسۇن)
دىلخاس (پ‌ئە) يەكدىللىك ، كۆڭلى پاك
دىلخان (پ‌ئۇ) كۆڭۈلدىكى ئايال
دىلخۋاھ (پ) دىلخا كۆڭۈل ئارزۇسى ، كۆڭۈل بۆلمەك
دىلخۇش (پ) ياخشى كۆڭۈللۈك ، خۇشال ، رازىمەن
دىلخۇمار (پ‌ئۇ) كۆڭۈلنى ئارزۇلىغۇچى
دىلدادە (پ) كۆڭۈل بەرگەن
دىلدار (پ) (1) كۆڭۈلنى خۇش قىلغۇچى ، كۆڭۈل ئىزدىگۈچى ، (2) باتۇر ، يۈرەكلىك
دىلدارئاي (پ‌ئۇ) كۆڭۈل ئىزدىگۈچى قىز
دىلدارە (پ‌ئە) «دىلدار» بىلەن ئوخشاش
دىلرەبا (پ) دىلرابا كۆڭۈلنى تارتىدىغان ،جەزبىلىك ، گۈزەل ، دىلنى ئۆتىدىغان
دىلرەھىم (پ‌ئە) دىلرەيىم رەھىمدىل ، شەپقەتلىك قىز
دىلرەھمە (پ‌ئە) دىلرەيمە يۈرىرىقىغا ئوخشاش
دىلرەھمخان (پ‌ئەئۇ) رەھىمدىل ئايال
دىلرەيىم («دىلرەھىم» گە قارالسۇن)
دىلرەيمە («دىلرەھمە» گە قارالسۇن)
دىلروشەن (پ) دىلى يورۇق ، كۆڭلى ئوچۇق
دىلرۇز (پ) كۆڭۈلنى شادلاندۇرغان قىزىمىز تۇغۇلغان كۈن
دىلرۇي (پ) كۆڭۈلدىكى چىرايلىق قىز
دىلزابان① (پ) دىلى بىلەن تىلى بىر
دىلزاد (پ) دىلزات كۆڭۈلدىكى پەرزەنت
دىلزادئاي (پ‌ئۇ) دىلزاتئاي كۆڭۈلدىكى قىز
دىلزادە (پ) چىن كۆڭۈلدىن ئارزۇ قىلغان قىز
دىلزار (پ) كۆڭۈل ئۆستۈرگۈچى
دىلزارە (پ) يۈرىرىقىغا ئوخشاش
دىلزامان② (پ‌ئە) زامان : ئىسمى ، دىل : سۈپەتى
دىلزەپەر (پ‌ئە) زەپەر : ئىسمى ، دىل : سۈپەتى

①② ئەسلىسى «دىلزەبان ، دىلزەمان» .

دىلزىنە		(«دىلزىينە» گە قارالسۇن)
دىلزىننەت	(پ‌ئە)	«دىلزىينە» بىلەن ئوخشاش
دىلزىيا	(پ‌ئە) دىلزىيە	دىلى نۇرلۇق ، نۇرلۇق قەلب
دىلزىينە	(پ‌ئە) دىلزىنە	دىل زىننىتى
دىلزىيە		(«دىلزىيا» غا قارالسۇن)
دىلسار①	(پ) دىلسارە	دىلى ئۈياتلىق ، نومۇسچان
دىلسارە	(پ‌ئە)	كۆڭلى خۇش ، خۇش كۆڭۈل
دىلساز	(پ)	كۆڭۈلچى
دىلساھىب	(پ‌ئە) دىلسايىپ	كۆڭۈلدىكى دوست
دىلسەخان		(«دىلئاساخان» غا قارالسۇن)
دىلسەم		(«دىلسەمئى» كە قارالسۇن)
دىلسۇز	(پ) دىلسۇزخان	كۆڭۈل كۆتۈرگۈچى
دىلسۆيەر	(پ‌ئۇ)	دىل سۆيۈنىدىغان ، سۆيۈملۈك
دىلسما②	(پ‌ئە)	كۆڭۈلگە ئىز سالغۇچى
دىلشابان		(«دىلشەئبان» غا قارالسۇن)
دىلشادە	(پ‌ئە)	«دىلشاد» بىلەن ئوخشاش
دىلشاۋان		(«دىلشەئبان» غا قارالسۇن)
دىلشەم		(«دىلشەمئى» كە قارالسۇن)
دىلشەئبان	(پ‌ئە) دىلشابان ، دىلشاۋان	دىلدا ھۆرمەت قوزغىغۇچى
دىلكەبىرە	(پ‌ئە)	كۆڭلى كەڭ قىز
دىلكەرىمە	(پ‌ئە)	«دىلكەرىم» بىلەن ئوخشاش
دىلكەز	(پ‌ئۇ)	كۆڭۈل ئارىلىغۇچى
دىلكەش	(پ)	دىلنى تارتىدىغان ، دىلغا ئارام بېرىدىغان
دىلكەشئاي	(پ‌ئۇ)	جەزبىلىك ، كۆڭۈلنى تارتىدىغان قىز
دىلكۆشا	(پ)	كۆڭۈلنى ئاچىدىغان ، دىلنى سۆيۈندۈرىدىغان ، يېقىملىق
دىلمېھرى	(پ) دىلمىرە	قۇياشتەك ئىللىق كۆڭۈل
دىلنار③	(پ‌ئە)	ئوتلۇق كۆڭۈل

① «دىلئاسار» مۇ «دىلسار» غا ئۆزگىرىدۇ ، ئەمما بۇ يەردىكى «دىلسار» مۇستەقىل ئىسلىي ئىسىمدۇر ۋە ئۇ «دىلسارە» گىمۇ ئۆزگىرىپ ، ئىسلىي ئىسىم بولغان «دىلسارە» گە ئوخشاپ قالىدۇ . دېمەك ، يۇقىرىقى ئىسىملاردا ئۆزگارا ئوخشاپ قېلىش ھادىسىسى مەۋجۇت .

② ئەسلىسى «دىلسىما» .

③ «دىلنار» بولسا «دىلئانار» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن («دىلئانار» غا قارالسۇن) .

دىلنارئاي	(پ‌ئەئۇ)	ئوت كۆڭۈل قىز
دىلنارە	(پ‌ئە)	«دىلنار» بىلەن ئوخشاش
دىلناز	(پ)	كۆڭلى نازلىق ، نازۇك ، ئۈياتچان
دىلنازئاي	(پ‌ئۇ)	كۆڭلى نازلىق ۋە ئايەك چىرايلىق
دىلنازە	(پ)	«دىلناز» بىلەن ئوخشاش
دىلناۋا①	(پ)	كۆڭۈلنى بەزلىگۈچى ، كىشى كۆڭلىگە تەسەللى بەرگۈچى
دىلناۋاز②	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دىلنۇر	(پ‌ئە)	كۆڭلى يورۇق ، دىلى پاك
دىلنۇرە	(پ‌ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دىلنسا	(پ‌ئە)	كۆڭۈلدىكى ئايال ؛ ئاياللارنىڭ قەلبى
دىلنىگار	(پ)	كۆڭۈلدىكى قىز ، كۆڭۈلدىكى دوست
دىلنىھال	(پ)	دىلى پاك
دىلھايات③	(پ‌ئە) دىلايەت	دىلدا ساقلانغان ، كۆڭلىدە ئارزۇ قىلغان ھايات گۈزەللىكىگە ئېرىشكۈچى ؛ دىلدا ياشايدۇ
دىلھەسەل		(«دىلئەسەل» گە قارالسۇن)
دىلھەلىمە	(پ‌ئە) دىلھىلەم	كۆڭلى كەڭ قىز
دىلھەۋەس	(پ‌ئە)	كۆڭۈلنى ئۆزىگە تارتقۇچى ، دىلغا ھەۋەس ئوتىنى ياققۇچى
دىلھۇما	(پ) دىلۇما	كۆڭۈلدىكى بەخت قۇشى
دىلئۇز	(پ‌ئۇ) دىلۇز	كۆڭۈلدىكى چىرايلىق قىز ؛ كۆڭلى ياخشى قىز
دىلۇما		(«دىلھۇما» غا قارالسۇن)
دىلۇز		(«دىلئۇز» غا قارالسۇن)
دىلىورۇق	(پ‌ئۇ)	كۆڭلى يورۇق ، پاك
دىلىمائي④	(پ‌ئۇ) دىلئاي	كۆڭلى ئايەك ئاق ھەم پاكىز ؛ («دىلئاي» غا ئوخشاش)
دىلىخاس⑤	(پ‌ئە) دىلخاس	خاس كۆڭۈللۈك ، سادىق ئايال («دىلخاس» قا ئوخشاش)
دىلىخۇش⑥	(پ) دىلخۇش	خۇش كۆڭۈل ، خۇشال قىز («دىلخۇش» قا ئوخشاش)

①② ئەسلىسى «دىلنەۋا ، دىلنەۋاز» .

③ «دىلھايات» مۇ «دىلايەت» كە ئۆزگىرىدۇ .

④⑤⑥ يۇقىرىقى ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشلىرىمۇ ئەسلىي ئىسىم ھېسابلىنىدۇ .

دىلىستان	(پ)	كۆڭۈل بېغى
دىلىيار	(پ)	كۆڭۈلدىكى ھەقىقىي دوست ؛ چىن دىلدىن دوست بولغۇچى
دىلياسەمەن	(پ) دىلىياسەمەن ، دىلياسمەن ، دىلىيەسەمەن	ياسمەن گۈلدەك نازۇك دىللىق قىز
دىنارئاي	(ئەئۇ) دىنائاي	دىنار : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى (تىللادەك قىز)
دىنارە①	(ئە) دىنارەم ، دىنارگۈل ، دىنارخان ، دىنارقىز	تىللا پۇلدەك قىممەتلىك
دىيارە	(ئە) دىيارەم	«دىيار» بىلەن ئوخشاش
دىيانەت	(ئە) دىيانەم	ساپ دىللىق ؛ ئېتىقاد ، دىن ، مەزھەپ
دىيانەتخان	(ئەئۇ) دىيانىخان	دىيانەتلىك ، ئېتىقادلىق ئايال
دىيانەتقىز	(ئەئۇ) دىيانىقىز	ئېتىقادلىق قىز
دىيانەتگۈل	(ئەپ) دىيانىگۈل	يۈقىرىقىغا ئوخشاش («دىيانەت» كە قارالسۇن)
دىيانەم		(«دىيانەتخان» غا قارالسۇن)
دىيانىخان		(«دىيانەتقىز» غا قارالسۇن)
دىيانىقىز		(«دىيانەتگۈل» گە قارالسۇن)
دىيانىگۈل		

① «دىنارە» يەنە «دىناگۈل ، دىناخان ، دىناقىز» لارغا ئۆزگىرىدۇ .

ر

ئەرلەر ئۈچۈن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
رابات	(ئۇ)	رايون ، شەھەر ئەتراپى ؛ قونالغۇ ، دەك ، مېھمانخانا ، ئۆتەك
رابۇل		(«رابىئۇللا» غا قارالسۇن)
رابۇللا		(«رابىئۇللا» غا قارالسۇن)
رابىت	(ئە) راۋۇت	ئالاقىچى ، ۋاستىچى ، خەۋەرچى
رابىتدىن	(ئە)	دىنغا مەھكەم باغلانغان ۋە دىنىي تەرغىبات ئېلىپ بارىدىغان كىشى
رابىئۇللا	(ئە) رابۇل ، رابۇللا ، راۋۇل ، راۋۇللا	ئاللا بەرگەن تۆتىنچى ئوغۇل
راپائەت①	(ئە)	ئۈستۈنلۈك ، ئۈستۈن ئاۋاز ، يۇقىرى ، يۇكسەك
راپائۇللا②	(ئە) راپائۇل ، راپاۋۇل ، راپاۋۇللا	ئاللا ئۈستۈنلۈكنى بەرگەن ، ئاللا ئۈستۈن قىلغان كىشى («راپىئ» كە قارالسۇن)
راپى		ياردەم بەرگۈچى
راپىد	(ئە) راپىت	ئۈستۈن ، يۇقىرى ؛ ئاسرىغۇچى ، قوغدىغۇچى ، يۇقىرى ئۆرلەتكۈچى ، يۇقىرى كۆتۈرگۈچى ؛ مەشھۇر ، داڭلىق ، بۈيۈك ، يۈكسەك (ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن بىرى)
راپىئ	(ئە) راپى	پايدا يەتكۈزگۈچى ، نەپ بەرگۈچى ، ياردەمچى («رەجا» غا قارالسۇن)
راپىق	(ئە)	ئۈمىدۋار ، ئۈمىد قىلغۇچى
راجا		دىنىنىڭ ئۈمىدلىك كىشىسى
راجى	(ئە)	
راجىدىن	(ئە)	

①② ئەسلىسى «رەپائەت ، رەپائۇللا» .

راجىل	(ئە)	(1) پىيادە يۈرگۈچى ، (2) ئەر كىشى
راجىم	(ئە)	تاش ئاتقۇچى
راخمان		(«رەھمان» غا قارالسۇن)
راخمانشا		(«رەھمانشاھ» قا قارالسۇن)
راخمانقۇل		(«رەھمانقۇل» غا قارالسۇن)
رادىپ	(ئە)	ئارقىدىكى ، كەينىدىكى ، ئاخىرىدىكى (بالا ، ئىزباسار)
رادىل		(«راھدىل» غا قارالسۇن)
رازاق		(«راززاق» قا قارالسۇن)
راززاق①	(ئە) رازاق ، رىزاق	كۆپ رىزقى بەرگۈچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
رازى	(ئە)	رازى بولغۇچى ، خۇشال بولغۇچى
رازىبەگ	(ئەئۇ)	رازى بولغۇچى ئەر
رازىچوڭ	(ئەئۇ)	رازى : ئىسمى ، چوڭ : سۈپىتى
رازىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ رىزاسى ؛ دىندىن خۇشال بولغۇچى
رازىق	(ئە) راسىق	رىزقى بەرگۈچى
رازىم	(ئەئۇ)	مېنىڭ رازى ئوغلۇم ؛ مېنى رازى قىلغان ئوغۇل ، مېنىڭ مۇرىدىم
رازىمەن	(ئەپ)	رازى بولغۇچى ، مەمنۇن بولغۇچى
راسىق		(«رازىق» قا قارالسۇن)
راسىل	(ئە)	مۇخبىر ، خەۋەرچى ، خەتچى ؛ خەت ئەۋەتكۈچى
راسىن	(ئە)	قانائەت ھاسىل قىلغۇچى ؛ مۇستەھكەم ، مۇقىم ، پۇختا ؛ تاغ
راشى	(ئە)	(«راشىد» كە قارالسۇن)
راشتۇل		(«راشدۇللا» غا قارالسۇن)
راشتۇللا		(«راشدۇللا» غا قارالسۇن)
راشتىن		(«راشىدىن» گە قارالسۇن)
راشىد	(ئە) راشى ، راشت	پاراسەتلىك ، ئاقىل ، يېتىلگەن ؛ توغرا يولدا ماڭغان ؛ ئويغاق ، ھوشيار ، سەزگۈر
راشىدىن②	(ئە) راشتىن	دىنىنىڭ توغرا يولىدا ماڭغۇچى

①② ئەسلىسى «رەززاق ، راشىددىن» .

راشىدۇللا	(ئە) راشىدۇل ، راشتۇلا ، راشتۇل	ئاللانىڭ يولىغا ماڭغۇچى
راشىن	(ئە)	سۆيۈنچە ؛ تاپان ھەققى ، سوۋغات
راغىب	(ئە) راغىپ	ئۈمىدۋار ؛ مايىل ، رىغبەتلەنگەن ؛ ئارزۇ قىلغۇچى ، سېغىنغۇچى
راقىب	(ئە) راقىپ	نازارەتچى ، ساقلىغۇچى
راقى	(ئە) رەقى	ئېگىز ، ئۇستۇن ، ئالىي ، يۇكسەك ؛ ئەدەپلىك ؛ سەنئەت ئەھلى
راقىم	(ئە) راقىمجان	ھېسابچى ، خەت ئۇرغۇچى
راقىن	(ئە)	يۇكسەك ، ئېگىز ، ئالىي
راكىز	(ئە)	تىنچ
رامان		(«ئابدۇرەھمان» ، «رەھمان» لارغا قارالسۇن)
رامۇز	(ئە) رامۇس	ئەۋرىشكە ، ئولگە ، نۇسخا ، ئاساس
رامۇق		(«رامىق» قا قارالسۇن)
رامۇللا	(ئە) رامۇل ، رامىل ، رەمۇللا	ئاللانىڭ مەرگىنى
رامۇن	(ئە)	مەرگەن ، ئوقيا ئاتقۇچى
رامى	(ئە) رەمى ، رەمىش	مەرگەن
رامىزان	(ئە)	رامىزان ئېيىدا تۇغۇلغان .
رامىق	(ئە) رامۇق	كۆزىتىپ تۇرغۇچى ؛ كەمبەغەل
رامىل		(«رامۇللا» غا قارالسۇن)
راھەتباي	(ئەئۇ)	راھەتتە ئۆتكۈچى ؛ بايدەك راھەت كۆرسۇن ؛ راھەت كۆرىدىغان ئوغۇل
راھەتبەگ	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
راھەتۇللا	(ئە) راھەتۇل	ئاللا بەرگەن راھەت ، ئاللانىڭ راھىتى
راھىدىل	(پ) رادىل	يولداش ؛ دىل ئارزۇسى ، ئارزۇ قىلىنغان ، كۆڭۈلگە پۈكۈلگەن نىشان
راھىب	(ئە)	ئەر راھىب ، مۇناخ
راھىدىن	(پئە) رايىدىن	دىن يولى
راھىل	(ئە) رايىل	كۆچكۈچى ، مۇھاجىر
راھىم	(ئە) رايىم	رەھىملىك ، رەھىم قىلغۇچى
راھىن	(ئە) رايىن ، رايىم	مەھكەم ، مەڭگۈلۈك ، مۇقىم ؛ ھازىرقى ، زامانىمىزدىكى
راۋاپ①	(پ)	بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى («رەئۇپ» قا قارالسۇن)
راۋۇپ		

① ئەسلىسى «راھاب» .

راۋۇپۇل			(«رەئۇپۇللا» غا قارالسۇن)
راۋۇپۇللا			(«رەئۇپۇللا» غا قارالسۇن)
راۋۇت			(«رابىت» كە قارالسۇن)
راۋۇل			(«رابىئۇللا» غا قارالسۇن)
راۋۇللا			(«رابىئۇللا» غا قارالسۇن)
رائىد	(ئە)	رايىت	بالا ئەسكەر ؛ يولباشلىغۇچى ، يېتەكچى
رائىدن①	(ئە)	راھىدن ، رايىدن	دىننىڭ يولباشلىغۇچىسى
رائىق	(ئە)	رايىق	ساپ ، پاكىز
رايىت			(«رائىد» كە قارالسۇن)
رايىدن			(«راھىدن» گە ياكى «رائىدن» گە قارالسۇن)
رايىل			(«راھىل» گە قارالسۇن)
رايىم			(«راھىن ، راھىم ، رەھىم» گە قارالسۇن)
رايىن			(«راھىن» گە قارالسۇن)
رەببانى	(ئە)		ئىگىسى بار ، پەرۋەردىگارى بار
رەبجان			(«رەبىيدۇللا» غا قارالسۇن)
رەبدۇل			(«رەبىيدۇللا» غا قارالسۇن)
رەبدۇللا			(«رەبىيدۇللا» غا قارالسۇن)
رەبئى	(ئە)	رەبى ، رەبجان	(«رەبىيدۇللا» غا قارالسۇن)
رەبىل	(ئە)		باھار پەسلى
رەبئول			تولغان ، يېتىلگەن
رەبىيدۇللا②	(ئە)	رەبىدۇللا ، رەۋەيدۇللا	(«رەبىيئۇللا» غا قارالسۇن)
رەبىيئۇللا③	(ئە)	رەبىئۇللا ، رەبئول	ئاللا ھىدايەت قىلغۇچى ، ئاللا تەرەپكە باشلىغۇچى
رەپائىل	(ئى)		ئاللا بەرگەن باھار پەسلى
رەپئەت	(ئە)	رەپەت④	خۇدابەرگەن
رەپقەت	(ئە)		ئېگىز كۆتۈرمەك
			يولداشلىق ، دوستلۇق ، ھەمراھلىق ؛ ھەمراھ ، يولداش

① بۇ ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشلىرى «راھىدن ، رايىدن» قاتارلىقلار ئەسلىي ئىسىم «راھىدن» نىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ . «راھىم ، راھىن ، رەھىم» ئوخشاشلا «رايىم» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «رەبىيدۇللا» نىڭ يەنە «رەبى ، رەۋەيدۇل ، رەۋىدۇل ، رەۋىل ، رەۋەي» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
③ «رەبئى ، رەبدۇللا ، رەبىيئۇللا» ئوخشاشلا «رەبى ، رەبجان» غا ئۆزگىرىدۇ .
④ «رەپئەت» مۇ «رەپەت» كە ئۆزگىرىدۇ .

رەپۇللا			(«رەئۇپۇللا» غا قارالسۇن)
رەپىق	(ئە)		ئىللىق ، مۇلايىم ؛ يولداش ، دوست ، قېرىنداش ، ئىشداش ، سەپداش ، شېرىك ، سۆھبەتداش ، ھەمراھ
رەپىئۇللا	(ئە)	رەپىللا ، رەپىل	ئاللانىڭ ئۇستۇن كىشىسى ، ئاللا ئۇستۇن كۆرگەن كىشى («راپائۇللا» غا ئوخشاش)
رەپئى	(ئە)	رەپى	ئۇستۇن ، ئالىي ، يۇقىرى ؛ مەشھۇر
رەجا	(ئە)	راجا ، رىجا ، رەجەك ، رىجەك	ئۈمىد ، ئارزۇ
رەجەب	(ئە)	رەجەپ ، رەجەك①	(1) ھۆرمەتلىك ، (2) رەجەب ئېيىدا تۇغۇلغان
رەجەبقارى	(ئە)	رەجەپقارى ، رەجەكقارى②	رەجەب : ئىسمى ، قارى : سۈپەتتى
رەجەك			(«رەجا» غا قارالسۇن)
رەجۇل③			(«رەجىبۇللا» غا قارالسۇن)
رەجىبۇللا④	(ئە)	رەجەپۇللا ، رەجەۋۇللا ، رەجۇۋۇل ، رەجۇل	ئاللانىڭ ھۆرمەتلىك كىشىسى
رەجىبىدىن⑤	(ئە)	رەجۇندىن	دىننىڭ ھۆرمەتلىك كىشىسى
رەجۇۋل			(«رەجىبۇللا» غا قارالسۇن)
رەجۇۋۇللا			(«رەجىبۇللا» غا قارالسۇن)
رەخمان			(«رەھمان» غا قارالسۇن)
رەجۇندىن			(«رەجىبىدىن» گە قارالسۇن)
رەخمانبەردى			(«رەھمانبەردى» گە قارالسۇن)
رەخمانشا			(«رەھمانشاھ» قا قارالسۇن)
رەخمانقۇل			(«رەھمانقۇل» غا قارالسۇن)
رەخمەت			(«رەھمەت» كە قارالسۇن)
رەخمەتشا			(«رەھمەتشاھ» قا قارالسۇن)
رەخمىتۇل			(«رەھمىتۇللا» غا قارالسۇن)
رەخمىتۇللا			(«رەھمىتۇللا» غا قارالسۇن)
رەخمىدىن			(«رەھمىدىن» گە قارالسۇن)

①② «رەجا ، رەجەب» ئوخشاشلا «رەجەك» كە ئۆزگەرتىلىدۇ .
③ «رەجۇل» بولسا «رەجىبۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشمۇ ، ئۆزى مۇستەقىل ئىسىم بولۇشمۇ مۇمكىن . مۇستەقىل ئىسىم بولغاندا ئەرەبچىدە «ئەر كىشى» دېگەن مەنىنى بېرىدۇ .
④⑤ ئەسلىيسى «رەجەبۇللا ، رەجەبۇددىن» .

رەخى		(«رەھىم ، رەھىمجان» غا قارالسۇن)
رەخىم		(«رەھمان ، رەھىم» گە قارالسۇن)
رەخمجان		(«رەھمان ، رەھىمجان» غا قارالسۇن)
رەخمتاي		(«رەھمتاي» غا قارالسۇن)
رەخمۇل		(«رەھمۇللا» غا قارالسۇن)
رەخمۇللا		(«رەھمۇللا» غا قارالسۇن)
رەخمىدىن		(«رەھمىدىن» گە قارالسۇن)
رەدىپ	(ئە)	زاپاس ئارمىيە ؛ زاپاس ئەسكەر
رەسۇل	(ئە) روسۇل ، رۇسۇل	ئەلچى ، خەۋەرچى ، پەيغەمبەر (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىرى)
رەسۇلخوجا	(ئەپ) روسۇلخوجا	رەسۇل : ئىسمى ، خوجا : سۆيۈتى
رەسۇلشاھ	(ئەپ) روسۇلشا	رەسۇل : ئىسمى ، شاھ : سۆيۈتى
رەسىم	(ئە)	(1) كېتىۋاتقان تۆگە ، (2) رەسسام ؛ رەسىم ، سۈرەت ، سىزىلغان نەرسە ، سىزما
رەشاد	(ئە) رىشات	ئاڭلىق ، يېتىلگەن ، تولغان
رەشتاي		(«رەشىدتاي» غا قارالسۇن)
رەشتىن		(«رەشىددىن» گە قارالسۇن)
رەشتۇل		(«رەشىدۇللا» غا قارالسۇن)
رەشتۇللا		(«رەشىدۇللا» غا قارالسۇن)
رەشىد①	(ئە) رەشت ، رېشىت ، رىشت	توغرا يول كۆرسەتكۈچى
رەشىدتاي	(ئەئۇ) رەشتاي ، رۇشتاي	رەشىد : ئىسمى ، تاي : سۆيۈتى
رەشىددىن	(ئە) رەشىدىن ، رەشتىن	دىننىڭ توغرا يولىنى كۆرسەتكۈچى
رەشىدۇل		(«رەشىدۇللا» غا قارالسۇن)
رەشىدۇللا	(ئە) رەشىدۇل ، رەشتۇل ، رەشتۇللا	ئاللا يول كۆرسەتكەن ، توغرا يولدا ماڭغان كىشى
رەشىدى	(ئە)	رەشىدكە خاس ؛ رەشىد جەمەتى
رەشىدىن		(«رەشىددىن» گە قارالسۇن)
رەغبەت	(ئە) رىغبەت	قىزغىنلىق ، سېغىنىش ، ئىلھام

① «رەشىد» ئەگەر «ال» بىلەن كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلسە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىرىنى كۆرسىتىدۇ .

رەغىب	(ئە) رەغىپ	داغدام يول
رەقەم	(ئە)	سىرداش
رەقى		(«راقى» غا قارالسۇن)
رەقىب	(ئە) رەقىپ ، رېقىپ ، رېقىپجان	پايلىغۇچى ، كۆز سالغۇچى ، كۆز سېلىپ تۇرغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
رەقىم	(ئە)	كىتاب
رەككاز	(ئە)	يۇگۇرۈكچى ، ماھىر
رەمەت		(«رەھمەت» گە قارالسۇن)
رەمتۇل		(«رەھمتۇللا» غا قارالسۇن)
رەمتىل		(«رەھمتۇللا» غا قارالسۇن)
رەمتىللا		(«رەھمتۇللا» غا قارالسۇن)
رەمزە	(ئە) رەمزى	نەمۇنە ، سىمۋول ، بەلگە ، ئىمائىشارەت ؛ سىمۋوللۇق
رەمزۇللا	(ئە) رەمزىللا ، رەمزىل	ئاللا نەمۇنە قىلغان كىشى
رەمزىدىن	(ئە)	دىننىڭ سىمۋولى ، دىننىڭ نەمۇنىسى
رەمنىياز		(«رەھمنىياز» غا قارالسۇن)
رەمۇللا		(«رەھمۇللا» غا قارالسۇن)
رەمى		(«رامى» غا قارالسۇن)
رەمىتىللا		(«رەھمتۇللا» غا قارالسۇن)
رەمىدىن		(«رەھمىدىن» گە قارالسۇن)
رەمىز	(ئە)	سانسىز ؛ جىمجىت ؛ ئەقىللىق
رەنما		(«رەھنەما» غا قارالسۇن)
رەنمۇن		(«رەھنەمۇن» غا قارالسۇن)
رەھبەر	(پ)	يېتەكچى ، يول باشلىغۇچى ، باشلىق
رەھبەرجان	(پ)	رەھبەر : ئىسمى ، جان : سۆيۈتى
رەھمان①	(ئە) راخمان ، رەخمان ، رەخمجان ، رامان ، رىمان	مېھرى - شەپقەتلىك ، رەھىمدىل (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
رەھمانبەردى	(ئەئۇ) رەخمانبەردى ، رەخمانبەدى	رەھىم - شەپقەتلىك ئاللا بەردى
رەھمانشاھ	(ئەپ) راخمانشا ، رەخمانشا	رەھمان : ئىسمى ، شاھ : سۆيۈتى (بۇ يەردە «ئاللا ھەممىنىڭ پادىشاھى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

① «رەھىم» مۇ «رەخىم ، رەخمجان» غا ئۆزگىرىدۇ ۋە «رەھمان» نىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ .

رەھمانقۇل	(ئەئۇ)	رەخمانقۇل ، راخمانقۇل
رەھمەت	(ئە)	رەخمەت ، رەمەت
رەھمەتشاھ	(ئەپ)	رەخمەتشا
رەھمەتقۇل	(ئەئۇ)	رەمەتقۇل
رەھمۇل		
رەھمىتۇل		
رەھمىتۇللا①	(ئە)	رەمىتىلا ، رەخمەتۇللا
رەھمىدىن	(ئە)	رەخمىدىن ، رەمىدىن
رەھنەما	(پ)	رەھنىما ، رەنىما
رەھنەمۇن	(پ)	رەنمۇن
رەھىب	(ئە)	
رەھىم②	(ئە)	رېھىم ، رايىم ، رەيىم ، رېخىم ، رەخىم ، رەخى
رەھىمباقى	(ئە)	رەيمباقى ، رېيمباقى
رەھىمبەردى	(ئەئۇ)	رەيمبەدى ، رېيمبەدى
رەھىمبېك	(ئەئۇ)	رەخمبېك ، رېخمبېك

ئاللانىڭ قۇلى ، رەھىم - شەپقەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى

رەھىم - شەپقەت ، كۆيۈنۈش (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

رەھمەت : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى بۇ يەردە «پادىشاھنىڭ (ئاللانىڭ) رەھمىتى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ

رەھمەتنىڭ قۇلى (رەھمەت : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى)

(«رەھمۇللا» غا قارالسۇن)

(«رەھمىتۇللا» غا قارالسۇن)

ئاللانىڭ رەھمىتى ، ئاللانىڭ شەپقىتى

دىننىڭ رەھمىتى

يول كۆرسەتكۈچى ، يېتەكچى «رەھنەما» بىلەن ئوخشاش كەلگەن قورساق ، سېخىي ، مەرد

رەھمدىل ، رەھىملىك ، شەپقەتلىك ، كۆيۈمچان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى . ئەگەر بۇ ئىسىم «ال» بىلەن كەلسە ، ئاللانىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ)

رەھىم : ئىسمى ، باقى : قوشۇمچىسى (مەڭگۈ رەھىم - شەپقەتلىك)

رەھىم - شەپقەتلىك ئاللا بەردى

رەھمدىل ئەر

① ئەسلىسى «رەھمەتۇللا» . بۇ ئىسىمنىڭ يەنە «رەخمىتۇل ، رەمىتىلا ، رەمتۇل ، رەمتىل ، رەھمىتۇل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
② «رەھىم» كۆپىنچە «ال» بىلەن كېلىپ ، «ئابدۇ» قوشۇلۇپ ، رەھىم - شەپقەتلىك ئاللانىڭ بەندىسى دېگەن مەنىدە كېلىدۇ .

رەھمىتاي	(ئەئۇ)	رەخمىتاي
رەھمجان	(ئەپ)	رەخىمى ، رەخمەجان ، رېخمجان ، رېيمجان
رەھمداد	(ئەپ)	رەھمىدات ، رېخمدات
رەھمشاھ	(ئەپ)	رەھمشا ، رېيمشا
رەھمۇللا	(ئە)	رەخمۇللا ، رەھمۇل ، رەخمۇل ، رەمۇللا① ، رېمۇللا ، رېھمۇل
رەھمىنياز	(ئەپ)	رېيمىنياز ، رېخمىنياز ، رەمنياز
رەھمىدىن	(ئە)	رەخمىدىن
رەئۇپ②	(ئە)	راۋۇپ ، راۋۇپچان ، رەۋۇپ
رەئۇپۇل		
رەئۇپۇللا③	(ئە)	رەئۇپۇل
رەۋەيدۇل		
رەۋەيدۇللا		
رەۋۇپ		
رەۋىدۇل		
رەۋىل		
رەئىس	(ئە)	رەيىس
رەئىسى	(ئە)	

رەھىم : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى

رەھىم : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى (رەھمدىل ئوغۇل)

شەپقەتلىك ئاللانىڭ بەرگىنى

رەھىم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (ئاللانىڭ رەھىم - شەپقىتى)

ئاللانىڭ رەھىم - شەپقىتى

رەھىم - شەپقەتلىك ئاللاغا بەخشەندە قىلىنغان قۇل

دىننىڭ رەھىم - شەپقەتلىك كىشىسى

شەپقەت قىلغۇچى ، رەھمدىل (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

(«رەئۇپۇللا» غا قارالسۇن)

ئاللانىڭ مېھىر - شەپقىتى

(«رەبىيدۇللا» غا قارالسۇن)

(«رەبىيدۇللا» غا قارالسۇن)

(«رەئۇپ» قا قارالسۇن)

(«رەبىيدۇللا» غا قارالسۇن)

(«رەبىيدۇللا» غا قارالسۇن)

باش ، باشلىق ، داھىي ، كاتتىباش

مۇھىم ، ئاساسلىق ، ئالدىنقى ئورۇندىكى

① «رامۇللا» مۇ «رەمۇللا» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «رەئۇپ» مۇ «ال» بىلەن كەلگەندە ئاللانىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ .
③ «رەئۇپۇللا» نىڭ يەنە «راۋۇپۇل ، راۋۇپۇللا ، رەپۇللا ، رەپۇل ، رويۇللا ، رۇپۇللا ، رەپللا» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . ئۇنىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى «رەپئۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .

روخلان («رۇھلان» غا قارالسۇن)
روزى («رۇزى» غا قارالسۇن)
روسۇل («رەسۇل» غا قارالسۇن)
روسۇلخوجا («رەسۇلخوجا» غا قارالسۇن)
روسۇلشا («رەسۇلشاھ» قا قارالسۇن)
روشەندىل (پ) «دىلروشەن» بىلەن ئوخشاش
روھلان («رۇھلان» غا قارالسۇن)
روھۇلھەق («رۇھۇلھەق» كە قارالسۇن)
رۇپائەت (ئە) رۇپات «راپائەت» كە ئوخشاش
رۇپۇللا («رەئۇپۇللا» غا قارالسۇن)
رۇخسى (پ) رۇخسجان چىرايلىق
رۇز (پ) كۈن، كۈندۈز
رۇزاجى («رۇزىھاجى» غا قارالسۇن)
رۇزاخۇن («رۇزىئاخۇن» غا قارالسۇن)
رۇزاق («رۇزىئاخۇن» غا قارالسۇن)
رۇزالى («رۇزىئالىي» غا قارالسۇن)
رۇزالىم («رۇزىئالىم» غا قارالسۇن)
رۇزام («رۇزىئاخۇن» غا قارالسۇن)
رۇزەك («رۇزى» غا قارالسۇن)
رۇزەم («رۇزى» غا قارالسۇن)
رۇزەلى («رۇزىئەلى» گە قارالسۇن)
رۇزەلىم («رۇزىھەلىم» گە قارالسۇن)
رۇزۇللا (پ ئە) رۇزىللا، رۇزىل ئاللا بەرگەن كۈن؛ ئاللا تۇتۇشنى بۇيرىغان روزا
رۇزى (پ) رۇزەم، رۇزىخان، رۇزەك، رۇزىجان «رۇز» بىلەن ئوخشاش (بۇ يەردە «رامىزان ئىچىدە تۇغۇلدى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
رۇزىئاخۇن (پ ئۇ) رۇزاخۇن، رۇزاق، رۇزام رۇزى: ئىسمى، ئاخۇن: قوشۇمچىسى
رۇزىئالىم (پ ئە) رۇزالىم رۇزى: ئىسمى، ئالىم: سۇپىتى
رۇزىئالىي (پ ئە) رۇزالى رۇزى: ئىسمى، ئالىي: سۇپىتى
رۇزىئەلى (پ ئە) رۇزەلى رۇزى: ئىسمى، ئەلى: سۇپىتى
رۇزىباقى (پ ئە) رۇزىۋاقى رۇزى: ئىسمى، باقى: قوشۇمچىسى
رۇزىتاي (پ ئۇ) رۇزى: ئىسمى، تاي: سۇپىتى

رۇزىتوختى (پ ئۇ) رۇزى: ئىسمى، توختى: قوشۇمچىسى
رۇزىجان («رۇزى» غا قارالسۇن)
رۇزىقۇل (پ ئۇ) رۇزى: ئىسمى، قۇل: قوشۇمچىسى
رۇزىل («رۇزۇللا» گە قارالسۇن)
رۇزىللا («رۇزۇللا» غا قارالسۇن)
رۇزىلىم («رۇزىھەلىم» گە قارالسۇن)
رۇزىمان (پ) كۈنگە ئوخشاش؛ ئاپتاپ كەبى
رۇزىمەت («رۇزىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
رۇزىمەممەت («رۇزىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
رۇزىمۇھەممەد (پ ئە) رۇزىمەت، رۇزەمەت، رۇزىمەمەت، رۇزىممەت رۇزى: ئىسمى، مۇھەممەد: سۇپىتى
رۇزىنىياز (پ) رۇزى: ئىسمى، نىياز: قوشۇمچىسى
رۇزىنەزەر (پ ئە) رۇزى: ئىسمى، نەزەر: قوشۇمچىسى
رۇزىھاجى (پ ئە) رۇزاجى رۇزى: ئىسمى، ھاجى: سۇپىتى
رۇزىھەلىم (پ ئە) رۇزەلىم، رۇزىلىم، رۇزىلەم رۇزى: ئىسمى، ھەلىم: سۇپىتى («ھەلىم» نىڭ مەنىسى: كەڭ قورساق)
رۇزىۋاقى («رۇزىباقى» غا قارالسۇن)
رۇستەم (پ) رۇشايەتلەردىكى پارس قەھرىمانى، مەشھۇر پالۋان، ئىستېمال مەنىسى: (1) باھادىر، قەھرىمان، (2) مەخپىي
رۇسلان (پ ئۇ) قەددىڭنى كۆتۈر، ئۆزۈڭنى تىك تۇت، توغرىلىنىپ تۇر
رۇسۇل («رەسۇل» غا قارالسۇن)
رۇشتاي («رەشىدتاي» غا قارالسۇن)
رۇقى (ئە) يۇقىرى كۆتۈرۈلمەك؛ ئۆرلەمەك، ئىلگىرىلىمەك، تەرەققىي قىلماق

رۇكنىتاي (ئەئۇ) رىكىنتاي

رۇكنىدىن① (ئە)
رۇم (ي) رىم

رۇمان (ي) رىمان②
رۇمى (ي‌ئە)
رۇھلان (ئەئۇ) روھلان
رۇھلۇقبەگ (ئەئۇ)
رۇھلۇقجان (ئەئۇپ)
رۇھۇلھەق (ئە) روھۇلھەق
رېشت
رېقىپ
رېمۇل
رېمۇللا
رىبات③ (ئە) رېپات

رېپائەت (ئە) رېپات
رېپا④ (ئە)
رېپات

رېپئەت (ئە) رەپەت ، رېپەت ، رەپەك
رېجا
رېجەك
رىزا (ئە) رىزام

رىزاتبكىن (ئەئۇ)
رىزاق

رۇكن : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچە سى («روكن» نىڭ مەنىسى : تۇۇرۇك)
دىنىنىڭ تۇۇرۇكى
«قۇرئان كەرىم» سۇرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
(1) رىملىق كىشى ؛ (2) رومان رىملىق ؛ رىملىق ئەر
روھلۇق بول
روھلۇق ، تېتىك ، جانلىق ئەر
روھلۇق يىگىت
ھەقىقەت روھى
(«رەشىد» كە قارالسۇن)
(«رەقىب» كە قارالسۇن)
(«رەھمۇللا» غا قارالسۇن)
(«رەھمۇللا» غا قارالسۇن)
(1) تاسما ، ئارغامچا ؛ (2) دەك («رابات» بىلەن ئوخشاش) ؛ (3) يۇرەك ، قەلب ، دىل ؛ (4) ئالاقە
«راپائەت» بىلەن ئوخشاش
ئىناق ، ئىتتىپاق
(«رىبات» قا ياكى «رېپائەت» كە قارالسۇن)
يۇقىرى ئورۇن ؛ مەرتىۋە ، يۇكسەكلىك
(«رەجا» غا قارالسۇن)
(«رەجا» غا قارالسۇن)
رازىلىق ، خۇشلۇق ، قانائەت ، قوبۇل
رىزا : ئىسمى ، تېكىن : سۇپىتى («راززاق» قا ياكى «ئابدۇراززاق» قا قارالسۇن)

①④ ئەسلىسى «رۇكنۇددىن ، رېپائى» .
② «رەھمان» مۇ «رىمان» غا ئۆزگىرىدۇ
③ «رىبات» بىلەن «رېپائەت» ئوخشاشلا «رېپات» قا ئۆزگىرىدۇ .

رىزام
رىزائىدىن① (ئە) رىزايىدىن
رىزقۇل
رىزقۇللا (ئە) رىزىقۇل ، رىزقۇل
رىزىق (ئە)
رىزىقۇل
رىزىگان
رىشات
رىشىت
رىغبەت
رىكىنتاي
رىمان

رىنات
رىيات
رىياد (ئە) رىيات ، رىياز

رىيازەت (ئە)

رىيازى (ئە)

(«رىزا» غا قارالسۇن)
دىنىنىڭ رىزاسى
(«رىزقۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللا بەرگەن رىزىق (بەخت) تەمىنات ؛ تەقدىر ؛ بەخت ، تەلەي
(«رىزقۇللا» غا قارالسۇن)
(«رىزۋان» غا قارالسۇن)
(«رەشاد» قا قارالسۇن)
(«رەشىد» كە قارالسۇن)
(«رەغبەت» كە قارالسۇن)
(«رۇكنىتاي» غا قارالسۇن)
(«رەھمان» غا ياكى «رۇمان» غا قارالسۇن)
تەۋەلىكى ۋە مەنىسى ئېنىق ئەمەس
(«رىياد» قا قارالسۇن)
سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ مەركىزى شەھىرى . مەنىسى : بوستانلىق ، پىشىللىق ، باغچا ؛ يايلاق
چېنىقىش ، گىمناستىكا ، مەشىق ، تەنتەربىيە ، پىيادە مېڭىش
ماتېماتىكا ئالىمى ؛ تەنتەربىيەچى

ئايالالار ئۈچۈن

ئاتلىشى ئۆزگىرىشلىرى
رابائاي مەنىسى
رابى
رابىئاي
رابىئە② (ئە) رابى ، رابىيە ، رابىيەم ، راۋا ، راۋاخان ، رەبىخان

رابىتە (ئە)

(«رابىيىئاي» غا قارالسۇن)
(«رابىئە» گە قارالسۇن)
(«رابىيىئاي» غا قارالسۇن)
(1) ئوتتۇرا بوي ، (2) تۆتىنچى قىز
ئالاقە ، مۇناسىۋەت ؛ بىر باغلام ، بىر تۇتام ، بىر

① ئەسلىسى «رىزائىددىن» .
② «رابىئە» نىڭ يەنە «رابىخان ، رابىقىز ، رابىگۇل ، راۋىخان ، رەبىگۇل ، رەبەگۇل ، رەۋىخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

رابنجاهان			(«رابىنجاهان» غا قارا‌ڭ)
رابنخان			(«رابىئە» گە قارا‌ڭ)
رابنقىز			(«رابىئە» گە قارا‌ڭ)
رابنگۈل			(«رابىئە» گە قارا‌ڭ)
رابنىسا			(«رابىنىسا» غا قارا‌ڭ)
رابىيە			(«رابىئە» گە قارا‌ڭ)
رابىيەم			(«رابىئە» گە قارا‌ڭ)
رابىيىئاي①	(ئەئۇ)	رابىئاي ، راباي ، راۋئاي	ئوتتۇرا بويلۇق قىز
رابىيىجاهان②	(ئەپ)	رابنجاهان	رابىيە : ئىسمى ، جاهان : قوشۇمچىسى
رابىيىنسا③	(ئە)	رابنسا ، راۋنسا	ئوتتۇرا بويلۇق ئايال
راپىئە	(ئە)	راپىيە ، راپىيەم	يۇقىرى ئۆرلەتكۈچى ؛ ئاۋازنى يۇقىرى كۆتۈرگۈچى («راپىئە» بىلەن ئوخشاش)
راپىقە	(ئە)		ئىللىق ، مۇلايىم ، كە‌ڭ قورساق
راپىيە			(«راپىئە» گە قارا‌ڭ)
راجىبە	(ئە)	راجىپە	بارماق بوغۇملىرى
راجىلە	(ئە)		ئايال كىشى
راجىيە	(ئە)		ئۇمىدۋار قىز
رازىخان			(«رازىيە» گە قارا‌ڭ)
رازىقىز			(«رازىيە» گە قارا‌ڭ)
رازىگۈل			(«رازىيە» گە قارا‌ڭ)
رازىلە			(«راسلە» گە قارا‌ڭ)
رازىنسا	(ئە)		«رازىيە» بىلەن ئوخشاش
رازىيە	(ئە)	رازىيەم ، رازىخان ، رازىقىز ، رازىگۈل	رازى بولغۇچى ، خۇشال بولغۇچى ، مەمنۇن بولغۇچى (قىز)
راسلە	(ئە)	رازىلە	خەت ئەۋەتكۈچى
راسىيە	(ئە)		«راسىن» بىلەن ئوخشاش
راشىدە	(ئە)		«راشىد» بىلەن ئوخشاش
راغىبە	(ئە)	راغىپە	«راغىب» بىلەن ئوخشاش
راغىدە	(ئە)	راغىدەم	بايا‌شات
راغىيە	(ئە)		تۆ‌گە
راقىيە	(ئە)		«راقى» بىلەن ئوخشاش
رامىزانئاي	(ئەئۇ)		رامىزان ئېيىدا تۇغۇلغان قىز

①②③ئەسلىسى «رابىئاي» ، رابىئجەهان ، رابىئنسا» .

رامىلە	(ئە)		تۇل خوتۇن ، بالا باققۇچى
رامىيە	(ئە)		«رامى» بىلەن ئوخشاش
رانىيە	(ئە)		غەلىبە قىلغۇچى ، بويسۇندۇرغۇچى
راھەت	(ئە)	راھەتخان ، راھەتقىز ، راھەتگۈل ، راھەم	دەم ئالماق ، راھەتلەنمەك
راھەتئاي	(ئەئۇ)		راھەت بېغىشلىغۇچى
راھەتبۇۋۇى			(«راھەتتبىبى» گە قارا‌ڭ)
راھەتتبىبى	(ئەپ)	راھەتبۇۋۇى	راھەت بېغىشلىغۇچى خېنىم
راھەتپاشا	(ئەپ)		راھەت : ئىسمى ، پاشا : قوشۇمچىسى
راھەتخان			(«راھەت» گە قارا‌ڭ)
راھەتقىز			(«راھەت» گە قارا‌ڭ)
راھەتگۈل			(«راھەت» گە قارا‌ڭ)
راھەتنسا	(ئە)		راھەتلىك ئايال
راھىبە	(ئە)	رايىبە	(1) قارشى ئالغۇچى ، (2) ئايال راھىب
راھىبەر①	(پ)	رەھبەر	يولباشلىغۇچى ، ئالدىدا ماڭغۇچى ، رەھبەرلىك قىلغۇچى ، رەھبەر
راھىبەرئاي②	(پئۇ)	رەھبەرئاي	رەھبەر بولۇشقا لايىق قىز
راھىبەرنسا③	(پئە)	رەھبەرنسا	ئايالارنىڭ يولباشلىغۇچىسى ، ئايالارنىڭ رەھبىرى ، باشلامچىسى
راھىلە	(ئە)	رايىلە	يۇسۇپ پەيغەمبەرنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ، مەنىسى : يۇك ئارتىلغان تۆگە
راھىناي			(«راھىنئاي» غا قارا‌ڭ)
راھىنە	(ئە)	رايىنە ، راھىنە	«راھىن» بىلەن ئوخشاش
راھىنئاي	(ئەئۇ)	راھىناي ، راھىنئاي	مەڭگۈلۈك قىز
راھىيە	(ئە)		(1) ھەسەل ، ھەسەل ھەرىسى ، (2) «رائىيە» نىڭ ئۆزگىرىشى
راۋا			(«رابىئە» گە قارا‌ڭ)
راۋاخان			(«رابىئە» گە قارا‌ڭ)

①②③بۇلارنىڭ ئۆزگىرىشلىرىمۇ ئەسلىي ئىسىم ئورنىدا قوللىنىلىدۇ . ئەمما «رەھبەر» دېگەن ئۆزگىرىشى ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

راۋى	(ئە)	رەۋىخان ، رەۋىقىز ، رەۋىگۈل	(1) رىۋايەت قىلغۇچى ، ھېكايە-چى ، (2) «رابىئە» نىڭ ئۆزگىرىشى
راۋىئاي	(ئەئۇ)	رەۋىئاي	(1) «راۋى» بىلەن ئوخشاش ، (2) «رابىيئاي» نىڭ ئۆزگىرىشى
راۋىنىسا	(ئە)	رەۋىنىسا	(1) رىۋايەت قىلغۇچى ئايال ، (2) «رابىيىنىسا» نىڭ ئۆزگىرىشى
راۋىيە	(ئە)		«راۋى» بىلەن ئوخشاش
رائىدە	(ئە)	رايىدە	قىز ئەسكەر
رائىشە	(پ)	رايىشە	رايىش ، مۇلايىم ئايال
رائىقە	(ئە)	رايىقە	پاك ئايال ؛ پاك قىز
رائىيە①	(ئە)	راھىيە	قارىغۇچى ، نەزەر سالغۇچى ، نازارەتچى ، كۆزەتچى
رايىبە			(«راھىبە» گە قارالسۇن)
رايىدە			(«رائىدە» گە قارالسۇن)
رايىشە			(«رائىشە» گە قارالسۇن)
رايىقە			(«رائىقە» گە قارالسۇن)
رايىلە			(«راھىلە» گە قارالسۇن)
رايىنە			(«راھىنە» گە قارالسۇن)
رەبخان			(«رابىئە» گە قارالسۇن)
رەبگۈل			(«رابىئە» گە قارالسۇن)
رەبىلە	(ئە)		كەلگە - كۆشادە ، بایاشات
رەبىيدە	(ئە)	رەۋىدە ، رەۋىدىخان	توغرا يول تاپقۇچى
رەپىئە	(ئە)	رەپىيە	ئالىي ، ئېگىز ، ئۇستۇن
رەجەبخان	(ئەئۇ)		«رەجەب» بىلەن ئوخشاش
رەجەبگۈل	(ئەپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
رەجىبە	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
رەجۈلە	(ئە)		ئايال ، قىز
رەخسگۈل			(«رەخسىگۈل» گە قارالسۇن)
رەخىبە			(«رەھىبە» گە قارالسۇن)
رەخسىاي			(«رەخسىئاي» غا قارالسۇن)
رەخسە	(ئە)		مۇلايىم ، ئىللىق ئايال
رەخسىئاي	(ئەئۇ)	رەخسىاي	مۇلايىم ، ئىللىق قىز

① «رائىيە» نۇ «راھىيە» گە ئۆزگىرىپ ، ئەسلىي ئىسىم «راھىيە» گە ئوخشىشىپ قالىدۇ .

رەخسگۈل	(ئەپ)	رەخسگۈل	مۇلايىم قىز
رەخىماي			(«رەھىمىئاي» غا قارالسۇن)
رەخىمە			(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەخىمىنسا			(«رەھىمىنىسا» غا قارالسۇن)
رەخىمخان			(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەخىمگۈل			(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەزىنە	(ئە)		سالماق ، سالاپەتلىك
رەسمگۈل	(ئەپ)		قول بىلەن سىزغاندەك چىرايلىق قىز
رەسمىنسا	(ئە)		قول بىلەن سىزغاندەك ئايال
رەسمىيە	(ئە)		رەسمىيەت ، مۇراسىم
رەسۈلە	(ئە)		«رەسۇل» بىلەن ئوخشاش
رەسىدە	(ئە)	رىسىدە	يېتىلگەن قىز
رەسىدىخان	(ئەئۇ)	رىسىدىخان	يېتىلگەن ئايال
رەسىمە	(ئە)		سىزىلغان رەسىمدەك چىرايلىق قىز ؛ «رەسىم» بىلەن ئوخشاش
رەشىدە	(ئە)	رەشىدەم ، رىشىدەم	«رەشىد» بىلەن ئوخشاش
رەشىدىخان	(ئەئۇ)	رىشىدىخان	توغرا يول كۆرسەتكۈچى ئايال
رەغىبە	(ئە)	رەغىبەم ، رەغىپە	ئارزۇ ؛ ئارزۇلۇق ، ئارزۇ قىلىنغان ، سۆيۈملۈك ، كۆڭۈلگە ياقىدىغان (قىز)
رەقەمخان	(ئەئۇ)		«رەقەم» بىلەن ئوخشاش
رەكىزە	(ئە)		تۇغرۇك ، يۆلەنچۈك ، تايانچ
رەمزاي			(«رەمزىئاي» غا قارالسۇن)
رەمزىئاي	(ئەئۇ)	رەمزاي	نەمۇنىلىك قىز
رەمزىيە	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
رەنا			(«رەئنا» غا قارالسۇن)
رەنائاي			(«رەئنائاي» غا قارالسۇن)
رەناخان			(«رەئنا» غا قارالسۇن)
رەناقىز			(«رەئنا» غا قارالسۇن)
رەناگۈل			(«رەئنا» غا قارالسۇن)
رەنانسا			(«رەئنانسا» غا قارالسۇن)
رەھبەرئاي	(پئۇ)		«راھىبەرئاي» غا ئوخشاش
رەھبەربۇۋى			(«رەھبەربىبى» گە قارالسۇن)
رەھبەربىبى	(پ)	رەھبەربۇۋى	رەھبەر خېنىم ، باشلامچى خېنىم
رەھبەرقىز	(پئۇ)		«راھىبەرئاي» غا ئوخشاش

رەھبەرگۈل	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
رەھبەرنىسا	(پ‌ئە)	«راھىبەرنىسا» غا ئوخشاش
رەھۋبە	(ئە)	كەڭ بولدى ؛ سېخىي بولدى
رەھۋان	(ئە)	يورغا ئات
رەھىبە	(ئە) رەخىبە	«رەھىب» بىلەن ئوخشاش
رەھىمائي		(«رەھىمىئائي» غا قارالسۇن)
رەھىمە①	(ئە) رەھىمەم ، رەھىمەخان	رەھىمدىل ، شەپقەتلىك ئايال
رەھىمنىسا		(«رەھىمنىسا» غا قارالسۇن)
رەھىمىئائي	(ئەئۇ) رەھىماي ، رەخماي	رەھىمدىل قىز
رەھىمخان		(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەھىمقىز		(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەھىمگۈل		(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەھىمنىسا	(ئە) رەھىمنىسا ، رەخىمنىسا	ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى رەھىمدىل ئايال ، ئاياللارنىڭ رەھىمدىلى
رەھىنە	(ئە)	(1) «راھىنە» نىڭ ئۆزگىرىشى («راھىنە» گە قارالسۇن) ، (2) رەنە ، رەنىگە قويۇلغان نەرسە
رەۋزە	(ئە)	باغچا ، باغ
رەۋزىخان	(ئەئۇ)	رەۋزە : ئىسمى ، خان : سۈپەتتى
رەۋزىگۈل	(ئەپ)	باغنىڭ گۈلى
رەۋزىنىسا	(ئە)	ئاياللارنىڭ باغچىسى (رەۋزە : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى)
رەۋئىائي②		(«راۋئىائي» غا قارالسۇن)
رەۋىخان③		(«رابىئە» گە ياكى «راۋى» غا قارالسۇن)
رەۋىقىز④		(«راۋى» غا قارالسۇن)
رەۋىگۈل⑤		(«راۋى» غا قارالسۇن)
رەۋىدە		(«رەبىيدە» گە قارالسۇن)
رەۋىدىخان		(«رەبىيدە» گە قارالسۇن)
رەۋىنىسا⑥		(«راۋىنىسا» غا قارالسۇن)

① «رەھىمە» نىڭ يۇقىرىقىلاردىن باشقا ، يەنە «رەھىمقىز ، رەھىمگۈل ، رەخىمە ، رەخىمەم ، رەخىمخان ، رەخىمگۈل ، رەيمخان ، رەيمگۈل ، رەيمەش» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
②⑥⑤④③يۇقىرىقى ئىسىملار «رابىئە» نى ياكى «راۋى» نى ئاساس قىلىپ ئۆزگىرىپ ، بىر - بىرىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ («رابىئە» دىنمۇ ، «راۋى» دىنمۇ ئاشۇ خىل ئىسىملار بارلىققا كېلىدۇ) .

رەئنا	(پ) رەنا ، رەناخان ، رەناقىز ، رەناگۈل	(1) بىر خىل گۈل ئىسمى ، (2) چىرايلىق ، گۈزەل
رەئنائاي	(پ‌ئۇ) رەنائاي ، رىنئاي	گۈزەل قىز
رەئنابىبى	(پ) رەنابۇۋى	گۈزەل خېنىم
رەئنانىسا	(پ‌ئە) رەنانىسا	ئاياللارنىڭ رەناسى ، چىرايلىق ئايال
رەئىسە	(ئە) رەيىسە ، رەيىسەم	باشلىق ، باش بولغۇچى (ئايال) ، ئايال رەھبەر
رەئىسىيە		«رەئىيسى» بىلەن ئوخشاش
رەيمەش		(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەيمخان		(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەيمگۈل		(«رەھىمە» گە قارالسۇن)
رەيھان	(ئە) رەيخان ، رەيھانگۈل ، رەيمخان	بىر خىل گۈل ئىسمى (بۇ يەردە «رەيھان گۈلدەك خۇش پۇراق» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)
رەيھانە	(ئە) رەيھانەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
رەيھانئاي	(ئەئۇ)	رەيھان گۈلدەك قىز
رەيھانەم		(«رەيھانە» گە قارالسۇن)
رەيھانگۈل		(«رەيھان» غا قارالسۇن)
رەيھانىسا	(ئە)	رەيھان گۈلدەك ئايال
رەيخان		(«رەيھان» غا قارالسۇن)
رەيسە		(«رەئىسە» گە قارالسۇن)
رەيسەم		(«رەئىسە» گە قارالسۇن)
رەيىان	(ئە)	ئۇسسۇزلۇققا قانغۇچى
روشەن①	(پ) روشەنخان ، روشەنگۈل	تۆكلۈك ، چىراغپاي ؛ يورۇق ، نۇرلۇق
روشەنئاي	(پ‌ئۇ) روشىناي	نۇرلۇق قىز
روشەنخان		(«روشەن» گە قارالسۇن)
روشەنگۈل		(«روشەن» گە قارالسۇن)
روشەنىسا	(پ‌ئە)	ئايدەك روشەن ، چىرايلىق ئايال
روشىناي		(«روشەنئاي» غا قارالسۇن)
رۇبەيدە	(ئە) رۇۋەيدە	(1) بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى ، «رەبدە» نىڭ كىچىكلىتىلىشى ؛ (2) بىر خىل رەڭ نامى (توپا رەڭ) ، «رۇبدە» نىڭ كىچىكلەتىلىشى
رۇبۇبە		(«رۇئبۇبە» گە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «رەۋشەن» .

رۇپىيە	(ھ)	ھىندىستان ، پاكىستاننىڭ پۇل بىرلىكى نامى
رۇخسار	(پ)	چىراي ، يۈز
رۇخسارى	(پ) رۇخسارىخان	چىرايلىق ، گۈزەل
رۇخسارىيە	(پ‌ئە)	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
رۇخسەت	(ئە)	يول قويۇشنى تەلەپ قىلماق ، رۇخسەت سورىماق ؛ تەستىقلاپ بەرمەك
رۇخسەتئاي	(ئەئۇ)	رۇخسەت : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
رۇخسەتخان	(ئەئۇ)	رۇخسەت : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
رۇخسەتگۈل	(ئەپ)	رۇخسەت : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
رۇخسەتنىسا	(ئە)	رۇخسەت : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
رۇخسىگۈل	(پ)	چىرايلىق قىز
رۇزايىم		(«رۇزئايىم» غا قارالسۇن)
رۇزەمخان		(«رۇزىخان» غا قارالسۇن)
رۇزۇان		(«رىزۇان» غا قارالسۇن)
رۇزۇانئاي		(«رىزۇانئاي» غا قارالسۇن)
رۇزۇاننىسا		(«رىزۇاننىسا» غا قارالسۇن)
رۇزئاي	(پ‌ئۇ)	(1) روزا ئېيى ئۇلۇغلانغان ياكى «روزا ئېيىدا تۇتۇلغان قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ ، (2) كۈندەك قىز
رۇزئايىم	(پ‌ئۇ) رۇزايىم	(1) مېنىڭ روزا ئېيىدا تۇتۇلغان قىزىم ، (2) مېنىڭ كۈندەك قىزىم
رۇزىبانۇ	(پ) رۇزىۋان	روزا ئېيىدا تۇتۇلغان خېنىم ؛ كۈندەك خېنىم
رۇزىبانۇخان	(پ‌ئۇ) رۇزىۋانخان ، رۇزۇانسخان	رۇزىبانۇ : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
رۇزىخان	(پ‌ئۇ) رۇزەمخان	«رۇزى» بىلەن ئوخشاش
رۇزىگۈل	(پ)	«رۇزئاي» بىلەن ئوخشاش
رۇزىلەم①	(پ‌ئۇ)	مېنىڭ روزا قىزىم ، كۈندەك قىزىم
رۇزىلەمخان		(«رۇزىھەلىمخان» غا قارالسۇن)

① «رۇزىھەلىم» مۇ «رۇزىلەم» گە ئۆزگىرىدۇ .

رۇزىماخان		(«رۇزىماھىخان» غا قارالسۇن)
رۇزىمانخان	(پ‌ئۇ)	«رۇزىمان» غا ئوخشاش
رۇزىماھىخان	(پ‌ئۇ) رۇزىماخان	رۇزىماھى : ئىسمى ، خان : قوشۇمچىسى («رۇزىماھى» نىڭ مەنىسى : روزا ئېيى . بۇ يەردە يەنىلا «روزا ئېيىدا تۇتۇلغان» دېگەن مەنە كېلىپ چىقىدۇ)
رۇزىنسا	(پ‌ئە) رۇزىنسا ، رۇزىنساخان ، رۇزىنساقىز ، رۇزىنساگۈل	بۇ يەردىمۇ «روزا ئېيىدا تۇتۇلغان ئايال» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
رۇزىنسايىم	(پ‌ئەئۇ) رۇزىنسايىم	مېنىڭ روزا ئېيىدا تۇتۇلغان قىزىم ، مېنىڭ رۇزىنسا قىزىم ، بىزنىڭ رۇزىنسايىمىز
رۇزىنىيازخان	(پ‌ئۇ)	رۇزىنىياز : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
رۇزىھەلىمە	(پ‌ئە)	رۇزى : ئىسمى ، ھەلىمە : سۈپىتى («ھەلىمە» نىڭ مەنىسى : كەڭ قورساق ئايال)
رۇزىھەلىمخان	(پ‌ئەئۇ) رۇزىلەمخان	رۇزىھەلىم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
رۇزىۋان		(«رۇزىبانۇ» غا قارالسۇن)
رۇزىۋانخان		(«رۇزىبانۇخان» غا قارالسۇن)
رۇزىۋانىخان		(«رۇزىبانۇخان» غا قارالسۇن)
رۇستخان	(پ‌ئۇ) رۇسخان ، رۇستەخان	توغرا ، دۇرۇس ئايال
رۇستگۈل	(پ) رۇسگۈل ، رۇستەمگۈل	توغرا ، ئادىل ، دۇرۇس قىز
رۇقىيە①	(ئە) رۇقمىيەم ، رۇقىيمخان	(1) مېھرىبانلىق قىلغۇچى ، (2) يۇقىرى ئۆرلىگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى)
رۇقىيمە	(ئە)	قىممەتلىك
رۇمانئاي	(ي‌ئۇ) رىمانئاي	«رۇمان» غا ئوخشاش
رۇمانەم	(ي‌ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
رۇمانگۈل	(ي‌پ)	يۇقىرىقىلارغا ئوخشاش
رۇمەيلە	(ئە)	قۇم ، شېغىل

① ئەسلىسى «رۇقىيە» .

رۇنە	(ئە)	بىر نەرسىنىڭ مۇھىم قىسمى
رۇنىخان	(ئەئۇ)	رۇنە : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
رۇنىقىز	(ئەئۇ)	رۇنە : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
رۇھشېرىن	(ئەپ)	يېقىملىق ، چىقىشقاق
رۇھىنۇر	(ئە) رۇينۇر	دىلى يورۇق
رۇۋەيدە		(«رۇبەيدە» گە قارالسۇن)
رۇئىبۇبە	(ئە) رۇبۇبە	گۈزەل قىز
رۇيگۈل	(پ)	گۈل يۈزلۈك ، چىرايلى گۈل
رۇينۇر①	(پئە)	نۇرلۇق چىراي
رىزقىنىسا	(ئە) رىزقىنسا	ئاياللارنىڭ بەخت ـ تەلىيى
رىزقىيە	(ئە)	بەختلىك ، تەلەيلىك قىز
رىزۋان②	(ئە) رۇزۋان ، رىزۋانگۈل	جەننەتتىكى بىر پەرىشتىنىڭ ئىسمى . مەنسى : رازىلىق ، خۇشاللىق ، مەمنۇنلۇق
رىزۋانىاي	(ئەئۇ) رۇزۋانىاي	پەرىشتىدەك قىز
رىزۋانەم		(«رىزۋان» غا قارالسۇن)
رىزۋانخان		(«رىزۋان» غا قارالسۇن)
رىزۋانگۈل		(«رىزۋان» غا قارالسۇن)
رىزۋاننىسا	(ئە) رۇزۋاننىسا	«رىزۋانىاي» بىلەن ئوخشاش
رىسالە	(ئە) رىسالىخان	ۋەزىپە ؛ خەت ، كىتاب ، ماقالە
رىسالەت	(ئە) رىسالەتخان	ۋەزىپە ؛ ئەلچىلىك ، پەيغەمبەرلىك
رىسالەتبۇۋى		(«رىسالەتبىبى» گە قارالسۇن)
رىسالەتبىبى	(ئەپ) رىسالەتبۇۋى	رىسالەت : ئىسمى ، بىبى : سۇپىتى
رىسالەتخان		(«رىسالەت» كە قارالسۇن)
رىسالىخان		(«رىسالە» گە قارالسۇن)
رىسىدە		(«رەسىدە» گە قارالسۇن)
رىشىدە		(«رەشىدە» گە قارالسۇن)
رىمانىاي		(«رۇمانىاي» غا قارالسۇن)
رىنىاي		(«رەنىاي» غا قارالسۇن)
رىيازەتخان	(ئەئۇ)	«رىيازەت» كە ئوخشاش
رىيازخان	(ئەئۇ)	«رىياد» قا ئوخشاش
رىيازىخان	(ئەئۇ)	«رىيازى» گە ئوخشاش
رىيازىيە	(ئە)	ئايال ماتېماتىك ؛ ئايال تەنھەرىكەتچى

① «رۇھىنۇر» مۇ «رۇينۇر» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «رىزۋان» نىڭ يەنە «رىزۋانەم ، رۇزۋانەم ، رىزۋانخان ، رىزۋانقىز ، رىزگان ، رۇزۋانخان ، رۇزۋاننخان ، رۇزىۋانخان ، رىزىۋانخان ، رىزىۋانگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . «رىزگان» قۇمۇل ، تۇرپان تەرەپلەردە ئەرلەرگە قوللىنىلىدىغان ئىسىمدۇر .

ز

ئەرلەر ئۇچۇن

ئالتىلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنسى
زابان①	(پ) زۇۋان	تىل ، لۇغەت
زابىت	(ئە)	ساقچى ؛ باشقۇرغۇچى
زابىر		(«زەبىر» گە قارالسۇن)
زاپىر	(ئە)	غەلىبە قىلغۇچى ، غالىب
زادە	(پ)	ئەۋلاد ، پەرزەنت ، بالا
زادخوجا	(پ)	خوجا زاتىدىن بولغان ئوغۇل («ئابدۇزارى» غا قارالسۇن)
زارى		
زارىب	(ئە) زارىپ	ئۇرغۇچى ، سوققۇچى
زاكىر	(ئە)	ئەسلىگۈچى ، يادلىغۇچى ، تەكىتلىگۈچى
زاكىرۇل		(«زاكىرۇللا» غا قارالسۇن)
زاكىرۇللا	(ئە) زاكىرۇل	ئاللانى دائىم يادىدا تۇتقۇچى ، ئاللانى ياد ئېتىپ تۇرغۇچى
زاكىرىدىن	(ئە)	دىننى دائىم ئەستە ساقلىغۇچى
زامان②	(ئە)	ۋاقىت ، چاغ ، دەۋر
زامانشاھ③	(ئەپ) زامانشا	شاھ (ئاللا) نىڭ زامانى
زامانقۇل④	(ئەئۇ)	زامان : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «زامانغا بويسۇنغۇچى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
زامانۇللا⑤	(ئە) زامانۇل	«زامانشاھ» قا ئوخشاش
زامانىدىن⑥	(ئە)	دىننىڭ زامانى
زامىر	(ئە)	(1) داقا ـ دۇمباق چالغۇچى ، نەيچى (2) زىبا ، زىلۋا
زاھى	(ئە)	كېلىشكەن ، گۈزەل
زاھىد	(ئە) زاھىت ، زايىت ، زايىتجان ، زايىتخان⑦	تەقۋادار ، دىندار

①②③④⑤⑥ ئەسلىسى «زەبان ، زەمان ، زەمانشاھ ، زەمانقۇل ، زەمانۇللا ، زەمانىدىن» . «زابان» نىڭ كۆپ قىسىم ئۆزگىرىشلىرى ئاياللارغا قويۇلىدۇ .
⑦ «زايىتخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

زاھىددىن	(ئە)	زاھىدىن	دىننىڭ تەقۋادار كىشىسى
زاھىدۇل			(«زاھىدۇللا» غا قاراڭ)
زاھىدۇللا	(ئە)	زاھىدۇل	ئاللانىڭ دىندار كىشىسى
زاھىدىن			(«زاھىددىن» گە قاراڭ)
زاھىر	(ئە)	زايىر ، زايىرجان	(1) ئوچۇق ـ ئاشكارا ، ئوچۇق ـ يورۇق ، (2) گۈزەل ، يېڭى ، كۆركەم («ال» بىلەن كەلسە ئاللانىڭ ئىسمى ، يالغۇز تۇرغاندا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
زاھىرۇللا	(ئە)		ئاللانىڭ ئوچۇق كىشىسى
زاھىرى	(ئە)		تاشقى قىياپەت ، يۈز ، سىرتقى تەرەپ
زاھىرىدىن[1]	(ئە)		دىننىڭ ئوچۇق ـ ئاشكارا كىشىسى
زاۋاھىر[2]	(ئە)		ھادىسە ، ئەھۋال ؛ ئوبراز
زائىپ	(ئە)	زايىپ	ساھىبخان ، خوجايىن
زائىر	(ئە)		زىيارەتچى ، تاۋاپ قىلغۇچى
زايىت			(«زاھىد» قا قاراڭ)
زايىپ			(«زائىپ» كە قاراڭ)
زايىم			(«زەئىم ، سائىم» لارغا قاراڭ)
زەبەي			(«زەبىھ» كە قاراڭ)
زەبەيدۇللا			(«زەبىھۇللا» غا قاراڭ)
زەبۇر	(ئە)		داۋۇد پەيغەمبەرگە چۈشكەن مۇقەددەس كىتاب نامى
زەبۇللا			(«زەبىھۇللا» غا قاراڭ)
زەبىبۇل			(«زەبىھۇللا» غا قاراڭ)
زەبىبۇللا			(«زەبىھۇللا» غا قاراڭ)
زەبىر[3]	(ئە)	زەپىر ، زەپىرجان ، زەۋىر ، زابىر	(1) پاك ، پارقىراق ، چىرايلىق ، (2) يېزىلغان ، پۈتۈلگەن ، (3) كۈچلۈك ، قەيسەر ؛ (4) لاي
زەبىرۇل			(«زەبىرۇللا» غا قاراڭ)
زەبىرۇللا	(ئە)	زەبىرۇل ، زەپىرۇل ، زەپىرۇللا ، زىۋىللا	ئاللا تەرىپىدىن يېزىلغان
زەبىھ	(ئە)	زەبى ، زەبەي ، زەبىجان	بوغۇزلانغان ، ئاللا يولىدا قۇربان قىلىنغان ، قۇربانلىق

①② ئەسلىيسى «زاھىرىددىن ، زەۋاھىر» .
③ «زەبىر» بىلەن «زەبىرۇللا» مۇ «زەپىر» ۋە «زەپىرۇللا» غا ئۆزگىرىدۇ .

زەبىھۇللا[1]	(ئە)	زەبەيدۇللا ، زەبۇللا ، زىبۇل	ئاللا يولىدا بوغۇزلانغان ، ئاللانىڭ قۇربانى
زەپەر	(ئە)	زۇپەر ، زۇپار ، زىپەر	غەلىبە ، نۇسرەت
زەپەرۇللا	(ئە)	زەپىرۇللا ، زەپىرۇل	ئاللانىڭ غەلىبىسى
زەپەرىدىن	(ئە)	زۇپەرىدىن ، زىپەرىدىن	دىننىڭ غەلىبىسى
زەپىر	(ئە)	زەپىرجان	«زاپىر» بىلەن ئوخشاش
زەپىرۇل			(«زەپىرۇللا» غا قاراڭ)
زەپىرۇللا[2]	(ئە)	زەپىرۇل	ئاللانىڭ غالىب جەڭچىسى
زەپىرىدىن[3]	(ئە)		دىننىڭ غالىب جەڭچىسى
زەرىپ	(ئە)	زېرىپ ، زېرىپجان ، زىرىپ ، زىرىپجان	زېرەك ، گۈزەل ، نازۇك ، ھوشيار ، ئەقىللىق
زەرىپئاخۇن	(ئەئۇ)	زېرىۋاخۇن	زەرىپ : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
زەرىدىن			(«زەھىرىدىن» گە قاراڭ)
زەكەرىيا	(ئە)	زىكرىيا ، زىكىيا	زەكەرىيا پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : (1) ئاللانى يادلىغۇچى ، (2) ئاللانى ئەسلىگۈچى
زەكى	(ئە)		ئەقىللىق ، زېرەك ، ئۆتكۈر ، ياخشى ، تازا ، گۇناھسىز ، پاك ؛ گۈزەل
زەلىل	(ئە)		(1) سايىلىق ، باراقسان ، (2) يېڭى ، پاك ، سۈزۈك ، (3) ئازغۇچى ، خاتالاشقۇچى ، (4) بىچارە ، ھەقىر ، ئۈمىدىنى يوقاتقان ، خار ، بەختسىز ، نامرات
زەلىلى	(ئە)		خار ، بىچارە ، بەختسىز ، نامرات
زەمىدىن			(«زەمىمىدىن» گە قاراڭ)
زەمىر	(ئە)	زىمىر	(1) قەلب ، كۆڭۈل ، ۋىجدان ؛ (2) نەي چالماق
زەمىرۇللا	(ئە)	زىمىرۇللام	ئاللا بەرگەن ۋىجدان
زەمىل	(ئە)		ساۋاقداش ، ھەمراھ ، خىزمەتداش ، كەسىپداش

① «زەبىھۇللا» نىڭ يەنە «زەبىبۇل ، زەبىبۇللا ، زىبىبۇل ، زىبىبۇللا ، زىبى ، سەۋەيدۇللا» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . ئۇنىڭ ئەسلىيسى «زەبىيھۇللا» .
② «زەپەرۇللا» مۇ «زەپىرۇللا ، زەپىرۇل» غا ئۆزگىرىدۇ .
③ ئەسلىيسى «زەپىرىددىن» .

زەمىللا			(«زەممۇللا» غا قارالسۇن)
زەمىم	(ئە)		دوست ، ھەمراھ
زەممۇللا	(ئە)	زەمىللا	ئاللانىڭ دوستى
زەممىدىن	(ئە)	زەمىدىن	دىننىڭ دوستى
زەمىن	(ئە)	زېمىن ، زېمىنجان	يەر ، تۇپراق ، ۋەتەن
زەھەب	(ئە)	زەھەپ	ئالتۇن
زەھرا	(ئە)		نۇرلۇق ، پارلاق
زەھىد	(ئە)	زەھمەت	كىچىككىنە ، ئازغىنە
زەھىر	(ئە)		قوللىغۇچى ، ئارقا تېرەك ، قوغدىغۇچى ، مۇھاپىزەتچى ، ھمايىچى
زەھىرۇل			(«زەھىرۇللا» غا قارالسۇن)
زەھىرۇللا	(ئە)	زورىللا[1] ، زېغرۇللام ، زەھىرۇل ، زەھىرۇل ، زېھىرۇللام	ئاللانى ھمايە قىلغۇچى ، ئاللانى قوللىغۇچى ؛ ئاللا قوغدىغان كىشى ، ئاللا مۇھاپىزەت قىلغان كىشى
زەھىرىدىن[2]	(ئە)	زەرىدىن ، زېرىدىن	دىننىڭ مۇھاپىزەتچىسى
زەئىم	(ئە)	زەيىم ، زايىم	رەھبەر ، داھىي ، باشلىق
زەئمۇللا	(ئە)	زەيمۇللا ، زەيمۇل	ئالالا داھىيلىقنى بەرگەن كىشى
زەئىمىدىن	(ئە)	زەيمىدىن	دىننىڭ يېتەكچىسى ، رەھبىرى
زەۋىر			(«زەبىر» گە قارالسۇن)
زەيت			(«زەيد» كە قارالسۇن)
زەيتى			(«زەيد» كە قارالسۇن)
زەيد	(ئە)	زەيت ، زېيت ، زەيتجان ، زەيتى	ئارتۇق
زەيدۇن[3]	(ئە)	زەيدىن[4]	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
زەيدۇل			(«زەيدۇللا» غا قارالسۇن)
زەيدۇللا	(ئە)	زەيدۇل	ئاللانىڭ ئارتۇق بەرگىنى
زەيدى	(ئە)		زەيد ئېقىمى ، زەيدكە خاس («زەيد» نىڭ سۆپەتلەشكەن شەكلى)
زەيدىن			(«زەيدۇن» غا قارالسۇن)

① «زۇھرۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن ئوخشىشپ قالدۇ .
② ئەسلىسى «زەھىرىددىن» .
③ بۇ ئىسىم «زەيد» نىڭ قوش پىچلىق كەلگەن شەكلى .
④ «زەيدىن» بولسا «زەيدۇن» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشمۇ ياكى «زەيد» نىڭ قوش زىرلىق شەكلى بولۇشمۇ مۇمكىن .

زەيمۇل			(«زەئمۇللا» غا قارالسۇن)
زەيمۇللا			(«زەئمۇللا» غا قارالسۇن)
زەيمىدىن			(«زەئمىدىن» گە قارالسۇن)
زەيناۋۇل			(«زەينۇلئابىدىن» گە قارالسۇن)
زەيناۋۇندىن			(«زەينۇلئابىدىن» گە قارالسۇن)
زەينەل			(«زەينۇلئابىدىن» گە قارالسۇن)
زەينۇل			(«زەينۇلئابىدىن» گە قارالسۇن)
زەينۇلئابىدىن	(ئە)	زەيناۋۇل ، زەيناۋۇدىن ، زەيناۋىدۇن ، زەيىنەل ، زەينۇل ، زەينىل	ئىبادەت قىلغۇچىلار زىننىتى (تارىختىكى مەشھۇر ئىمامىلاردىن بىرى)
زەينۇلباقى	(ئە)	زىننەلباقى	مەڭگۈلۈك ئاللانىڭ زىننىتى ، ئاللا بەرگەن زىننەت
زەينۇللا[1]	(ئە)	زەينۇل ، زەينەل	ئاللانىڭ زىننىتى ؛ ئاللا بەرگەن زىننەت
زەينۇن	(ئە)		گۈزەل ، زىننەتلىك ، چىرايلىق ، ئېسىل
زەيىندىن[2]	(ئە)		دىننىڭ زىننىتى
زەينىل			(«زەينۇلئابىدىن» گە قارالسۇن)
زەييات	(ئە)		ياغچى
زەييىن	(ئە)	زىيىن	ئۆيگە زىننەت بەرگۈچى ، ياخشى تۇرمۇش يارىتىپ بەرگۈچى
زوردۇن			(«زۇھرىددىن» گە قارالسۇن)
زوردۇنشا			(«زۇھرىددىنشاھ» قا قارالسۇن)
زورمەت			(«زۇھرمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
زورۇل			(«زۇھرۇللا» غا قارالسۇن)
زورۇللا			(«زۇھرۇللا» غا قارالسۇن)
زورىدۇن			(«زۇھرىددىن» گە قارالسۇن)
زورىددىن			(«زۇھرىددىن» گە قارالسۇن)
زورىددىنشا			(«زۇھرىددىنشاھ» قا قارالسۇن)
زورىللا			(«زەھىرۇللا ، زۇھرۇللا» غا قارالسۇن)
زوقلان	(ئەئۇ)		كىشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرىدىغان ئوغۇل

① «زەينۇلئابىدىن» بىلەن «زەينۇللا» نىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشپ قالدۇ .
② ئەسلىسى «زەينىددىن» .

زۇئەقىل	(ئە)	ئەقىللىق ، ئاقىل ، ئەقىل ئىگىسى
زۇبدۇن	(ئە)	زۇپتۇن قايماق
زۇپار		(«زەپەر» گە قارالسۇن)
زۇپەر	(ئە)	(1) «زەپەر» گە قارالسۇن ، (2) شىر ؛ دېڭىز ؛ دەريا ؛ كاتتا سۇغات
زۇپەرىدىن	(ئە)	(1) «زەپەرىدىن» گە قارالسۇن ، (2) دىنىڭ كاتتا سۇغىتى
زۇپەزلى	(ئە)	پەزىلەت ئىگىسى ، پەزىلەتلىك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
زۇپتۇن		(«زۇبدۇن» غا قارالسۇن)
زۇخرۇل		(«زۇھرۇللا» غا قارالسۇن)
زۇخرۇللا		(«زۇھرۇللا» غا قارالسۇن)
زۇخرى		(«زۇھرى» گە قارالسۇن)
زۇخرىدىن		(«زۇھرىدىن» گە قارالسۇن)
زۇددىن	(ئە)	زۇدۇن ، زۇدۇنقارى دىنى بار ، دىندار
زۇقۇۋەت	(ئە)	زۇقۇۋەت كۈچلۈك ، ئىقتىدارلىق (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
زۇلئابىدىن	(ئە)	زىلاۋىدىن ئىبادەت قىلغۇچىلار بىلەن بىللە
زۇلال	(پ)	زىلال ، زىلەم سۈزۈك ، سۈپسۈزۈك ، پاك
زۇلالىدىن	(پ‌ئە)	زىلالىدىن دىنىڭ پاك كىشىسى
زۇلەت①		(«زۇلھايات» قا قارالسۇن)
زۇلپىشاھ	(ئەپ)	زۇلپىشا زۇلپى : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
زۇلپىقار	(ئە)	قوش بىسلىق قىلىچ
زۇلپىقارئەلى	(ئە)	ئەلىنىڭ زۇلپىقارى
زۇلپىقاھار②	(ئە)	قاھار : ئىسمى ، زۇلپى : قوشۇمچىسى
زۇلپىقاھارئەلى③	(ئە)	زۇلپىقاھار : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى
زۇلجالال④	(ئە)	ئۇلۇغلۇق ئىگىسى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
زۇلقەت		(«زۇلقەد» گە قارالسۇن)

① بۇ ئىسمنىڭ ئەسلىسى «زۇلھايات» بولۇپ ، ئۇ ئاياللارغا قويۇلىدۇ .
②③④ئەسلىسى «زۇلپىقەھار» ، زۇلپىقەھارئەلى ، زۇلجەلال» . ② ، ③ ئىزاھاتتىكى ئىككى ئىسىم ئەسلىدە يەنىلا «زۇلپىقار» بولۇشى مۇمكىن . بەزىلەر بۇ ئىسىملارنى «زۇلپىقاھار» دېگەندەك قوللىنىپ ، ئالدىنقى بۆلەكنى «زۇلپى» غا ئۆزگەرتىپ ، ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى بولغان «قاھار» (قەھھار) بىلەن زورمۇزور بىرلەشتۈرۈپ قويغان . لېكىن بۇ يەردە كىشىلەرنىڭ ئۆزىنىڭ ئاتىشى بويىچە مۇستەقىل ئىسىم ئورنىدا ئىلىنىدى .

زۇلقەد①	(ئە)	زۇلقەت قامەتلىك
زۇلقار		(«زۇلقاھار» غا قارالسۇن)
زۇلقاھار②	(ئە)	زۇلقار دائىم قەھرى - غەزەپلىك ؛ تەڭداشسىز كۈچلۈك
زۇلقەر		(«زۇلقەرنەين ، زۇلقەھرى» گە قارالسۇن)
زۇلقەرنەين③	(ئە)	زۇلقەر ، زۇلقەن ئىسكەندەر زۇلقەرنەينىنىڭ لەقىمى («قوش مۈڭگۈزلۈك» دېگەن بولىدۇ) . بۇ ئىسىم رىۋايەتلەردىكى ئۇلۇغلاپ قويۇلغان بولۇشى مۇمكىن
زۇلقەھرى	(ئە)	زۇلقەر ، زۇلقەرە ، زۇلقەھرە غەزەپلىك ، ئاچچىقى بىللە ، ئاچچىقى يامان ؛ كۈچلۈك ، باتۇر ، جاسارەتلىك ، يېڭىلمەس ، قۇدرەتلىك
زۇلكەرەم	(ئە)	سېخىي ، ئوچۇق قول ، مەرد
زۇلكىپىل	(ئە)	(1) كاپالەتكە ئىگە بولغۇچى ، (2) پەيغەمبەرلەردىن بىرىنىڭ نامى
زۇلكىم		(«زۇلھەكىم» گە قارالسۇن)
زۇلماكان④		ماكانلىق ، ماكان ئىگىسى ، ماكان بىلەن بىللە ياشىغۇچى
زۇلمۇراد	(ئە)	زۇلمۇرات ، زىلمۇرات مۇراد - مەقسەتكە يەتكۈچى
زۇلھامى	(ئە)	ھاميسى (قوغدىغۇچىسى) بار كىشى ، ھاميسى بىللە كىشى
زۇلھەكىم	(ئە)	زۇلكىم دانىشمەن ، ھېكمەت ئىگىسى
زۇلھىلال	(ئە)	ھىلال : ئىسمى ، زۇل : قوشۇمچىسى («ھىلال» ئۇچۇن «ھ» بابىغا قارالسۇن)
زۇلئىكرام	(ئە)	زۇلىكرام ھۆرمەتلىك ، ھۆرمەت ئىگىسى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
زۇلۇن		(«زۇنۇن» غا قارالسۇن)

①②④ئەسلىسى «زۇلقەدد ، زۇلقەھھار ، زۇلمەكان» .
③ «زۇلقەرنەين» بىلەن «زۇلقەھرى» ئوخشاشلا «زۇلقەر» گە ئۆزگىرىدۇ ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

زۇلىيا		(«زۇلىيار» غا قارالسۇن)
زۇلىيار	(ئەپ)	زۇلىيا ، زىلىيا ، زىلىيار — دوستى بار ، دوستقا ئېرىشكۈچى
زۇلىيەسەر	(ئە)	ئوڭايلىققا ئېرىشكۈچى
زۇلىيەمىن	(ئە)	زۇلىيمىن ، زۇلمىن — تەلىيى ئوڭ كەلگۈچى ، ئىشى ئىلگىرى باسقۇچى
زۇمالىك	(ئە)	خوجىسى بار ، ئىگىسى بار ، ئىگىدارلىق قىلغۇچىسى بار ؛ خوجىغا ئېرىشكۈچى
زۇمەبەر	(ئە)	زۇمەپەر — مېھرى - شەپقەتكە ئېرىشكۈچى
زۇمەر	(ئە)	زىمەر — جامائەت («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
زۇمدۇن		(«زىممىدىن» گە قارالسۇن)
زۇمرەدشاھ①	(پ)	زۇمرەتشا — زۇمرەد : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى («زۇمرەد» نىڭ مەنىسى : يېشىل ياقۇت . بۇ يەردە «ئاللا بەرگەن يېشىل ياقۇتتەك ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
زۇمۇدۇن		(«زىممىدىن» گە قارالسۇن)
زۇنۇم		(«زۇنۇن» غا قارالسۇن)
زۇنۇن②	(ئە)	زۇلۇن ، زۇنۇم — يۇنۇس پەيغەمبەرنىڭ لەقىمى . مەنىسى : بېلىق بىلەن بىللە ، بېلىقنىڭ ھەمراھى
زۇھتۇللا		(«زۇھدۇللا» غا قارالسۇن)
زۇھدۇللا	(ئە)	زۇھتۇللا — ئاللاغا ئېتىقاد قىلماق
زۇھرى③	(ئە)	زۇخرى ، سۇخرى — نۇرلۇق ، يورۇق ، چاقناپ تۇرىدىغان
زۇھرۇللا④	(ئە)	زورۇللا ، زورۇل — ئاللانىڭ نۇرى ، ئاللانىڭ يورۇق يۇلتۇزى
زۇھرىدىن	(ئە)	زۇخرىدىن ، سۇخرىدىن — دىنىنىڭ نۇرى

①②③ ئەسلىسى «زۇمۇرەدشاھ ، زۇنۇن ، زۇھر» .
④ بۇ ئىسىم يەنە مۇنداق ئۆزگىرىشلەرگە ئىگە : «زۇخرۇللا ، زۇخرۇل ، زىخرۇللا ، سۇخرۇللا ، سۇخرۇل ، زورىللا ، زورىل» .

زۇھۇر	(ئە)	زۇخۇر ، زور ، سۇخۇر — (1) ئوچۇق كۆرۈنمەك ، (2) گۇل - چېچەكلەر ، (3) غەلىبە ، نۇسرەت
زۇھۇرمۇھەممەد①	(ئە)	زۇرمەت ، زورمەت ، زۇھۇرمەت — زۇھۇر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتى
زۇھۇرى	(ئە)	زۇھۇرغا خاس
زۇھۇرىدىن②	(ئە)	زوردۇن ،زوردىن ، زوردىن ، زوردۇن — (1) دىنىنىڭ غەلىبىسى ؛ (2) دىنىنىڭ گۈلى
زۇھۇرىدىنشاھ	(ئەپ)	زوردۇنشا ، زوردىنشا — زۇھۇرىدىن : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
زۇھۇرمەت③	(ئە)	زۇرمەت ، زورمەت — ھۇرمەتلىك ، ھۇرمەت ئىگىسى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
زۇۋان		(«زابان» غا قارالسۇن)
زۇئىززى	(ئە)	ئىززەتلىك ، ئەزىز (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
زۇئىلىم	(ئە)	ئىلىم ئىگىسى
زېرەكجان	(ئۇپ)	ئەقىللىق يىگىت
زېرىپ		(«زەرىپ» كە قارالسۇن)
زېرىپجان		(«زەرىپ» كە قارالسۇن)
زېرىپئاخۇن		(«زەرىپئاخۇن» غا قارالسۇن)
زېمىن		(«زەمىن» گە قارالسۇن)
زېمىنجان		(«زەمىن» گە قارالسۇن)
زىبۇل		(«زەبىھۇللا» غا قارالسۇن)
زىبى		(«زەبىھۇللا» غا قارالسۇن)
زىبىبۇل		(«زەبىھۇللا» غا قارالسۇن)
زىبىبۇللا		(«زەبىھۇللا» غا قارالسۇن)
زىپەر		(«زەپەر» گە قارالسۇن)
زىپەرىدىن		(«زەپەرىدىن» گە قارالسۇن)
زىخرۇللا		(«زۇھرۇللا» غا قارالسۇن)
زىرىپ		(«زەرىپ» كە قارالسۇن)

①③ «زۇھۇرمۇھەممەد» بىلەن «زۇھۇرمەت» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ . «زۇھۇرمەت» نىڭ ئەسلىسى «زۇھۇرمەت» .
② ئەسلىسى «زۇھۇرىددىن» .

زىرپىجان («زەرپ» كە قارالسۇن)
زىرىدىن («زەھىرىدىن» گە قارالسۇن)
زىغرۇللام («زەھىرۇللا» غا قارالسۇن)
زىكرۇل («زىكرۇللا» غا قارالسۇن)
زىكرۇللا① (ئە) زىكرىللا ، زىكرۇل دائىم ئاللانىڭ ياد ئەتكۈچى ؛ ئاللانىڭ ناملىرىنى زىكرى قىلماق
زىكرى (ئە) ياد قىلماق ، ئەسلىمەك ، تەكىتلەمەك ، خاتىرىلىمەك ؛ دۇئا ؛ ئاللانى ياد ئەتمەك
زىكرىشاھ (ئەپ) زىكرىشا شاھ (ئاللا) نى ياد قىلماق
زىكرىيا («زەكەرىيا» غا قارالسۇن)
زىكىيا («زەكەرىيا» غا قارالسۇن)
زىلال («زۇلال» غا قارالسۇن)
زىلالىدىن («زۇلالىدىن» گە قارالسۇن)
زىلاۋىدىن («زۇلئابىدىن» گە قارالسۇن)
زىلەم («زۇلال ، زۇلھەي» گە قارالسۇن)
زىلمۇرات («زۇلمۇراد» قا قارالسۇن)
زىلىيار («زۇلىيار» غا قارالسۇن)
زىمار (ئە) شەرەپ ، ئۈلۈغلۇق ، پەخىر ، ئابرۇي ، نام
زىمام (ئە) مەجبۇرىيەت ، مەسئۇلىيەت ، ۋەزىپە ، بۇرچ ، سادىقلىق
زىمەر («زۇمەر» گە قارالسۇن)
زىمىر («زەمىر» گە قارالسۇن)
زىمىتىل («زىممىتىللا» غا قارالسۇن)
زىممى (ئە) مۇسۇلمانلار تەرىپىدىن قوغدالغۇچى
زىممىتىللا② (ئە) زىمىتىلا ، زىمىتىل ، سىمتىللا ئاللانىڭ ھەمايىسىدىكى كىشى ، ئاللا تەرىپىدىن قوغدالغۇچى
زىممىدىن③ (ئە) زۇمۇدۇن ، زۇمدۇن ، زىمىدىن ، سىمىدىن دىنىنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ھەمايىسىدىكى كىشى ؛ دىنىنىڭ بۇرچى ؛ دىنىنىڭ شەپقىتى ، دىنىنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى ، دىنىنى قوغداش ، دىنىنىڭ كاپالىتى
زىنەلباقى («زەينۇلباقى» غا قارالسۇن)
زىنەم («زىننەت» كە قارالسۇن)
زىنۇل («زىنۇللا» غا قارالسۇن)
زىنۇلباقى («زىنۇلباقى» غا قارالسۇن)

① «زىكرۇللا» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى .
②③ ئەسلىسى «زىممۇتىللا ، زىممۇدىن» .

زىنۇللا («زىينۇللا» غا قارالسۇن)
زىنىل («زىينۇللا» غا قارالسۇن)
زىنىلباقى («زىينۇلباقى» غا قارالسۇن)
زىھىرۇل («زەھىرۇللا» غا قارالسۇن)
زىھىرۇللام («زەھىرۇللا» غا قارالسۇن)
زىۋللا («زەبىرۇللا» غا قارالسۇن)
زىيا① (ئە) زىيام نۇر ، يورۇق
زىياپ (ئە) مېھمان
زىياد (ئە) زىيات ئۇشۇق ، ئارتۇق
زىيادان (ئەپ) نۇر ياغدۇرغۇچى ؛ بىلىم نۇرى
زىيادۇل («زىيادۇللا» غا قارالسۇن)
زىيادۇللا (ئە) زىيادۇل ، زىيادىل ئاللا زىيادە ئىنئام ئاتا قىلغان كىشى (ئاللانىڭ زىيادە ئىنئامى ئاتا قىلىنغان كىشى)
زىيادىتۇللا② (ئە) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
زىيادىل («زىيادۇللا» غا قارالسۇن)
زىيادىن («زىيائىدىن» گە قارالسۇن)
زىياش («زىيائىدىن» گە قارالسۇن)
زىياقەمەر (ئە) ئاي نۇرى
زىيام (ئەئۇ) (1) نۇرۇم (كۆزۈمنىڭ نۇرى ئوغلۇم) ، (2) «زىيا» غا قارالسۇن ئاللانىڭ نۇرى
زىيائۇللا (ئە) زىيائۇل ، زىياۋۇش ھەقىقەت نۇرى ، ھەققانىيەت نۇرى ؛ ھەق ئاللانىڭ نۇرى
زىيائۇلھەق (ئە) زىياۋۇلھەق («زىيائىدىن» گە قارالسۇن)
زىياۋۇدۇن (1) «زىيائۇللا» غا قارالسۇن ، (2) «سىياۋۇش» قا قارالسۇن
زىياۋۇش («زىيائۇللا» غا قارالسۇن)
زىياۋۇل («زىيائۇللا» غا قارالسۇن)
زىياۋۇللا («زىيائۇلھەق» كە قارالسۇن)
زىياۋۇلھەق («زىيائى» غا قارالسۇن)
زىياۋى («زىيائىدىن» گە قارالسۇن)
زىياۋىدىن

①② ئەسلىسى «زىيىڭ ، زىيادەتۇللا» . «زىيا» نىڭ يەنە «زىيەم ، زىيەك ، زىياق» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

زىيائى	(ئە) زىياۋى ، زىيايى	نۇر كەبى ، نۇرغا خاس (بۇ يەردە ئىلىم نۇرى كۆزدە تۇتۇلۇپ ، «ئىلىم ئۇچۇن ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
زىيائىدىن①	(ئە) زىياۋۇدۇن ، زىياۋدىن ، زىيادىن ، زدىياش	دىنىنىڭ نۇرى
زىيايى	(«زىيائى» غا قارالسۇن)	
زىياق	(«زىيا» غا قارالسۇن)	
زىيەك	(«زىيا» غا قارالسۇن)	
زىيەم	(«زىيا» غا قارالسۇن)	
زىيىت	(«زەيد» كە قارالسۇن)	
زىينۇل	(«زىينۇللا» غا قارالسۇن)	
زىينۇلباقى	(ئە) زىنىلباقى ، زىنۇلباقى	مەڭگۈلۈك زىننەت
زىينۇللا	(ئە) زىينۇل ، زىنۇل ، زىنۇللا ، زىنىل	ئاللانىڭ زىننىتىگە خاس
زىينى	(ئە)	زىننەت ، زىننەتكە خاس ؛ زىننەتلىك ؛ گۈزەللىك ئۈچۈن
زىينىتۇل		(«زىينىتۇللا» غا قارالسۇن)
زىينىتۇللا	(ئە) زىينىتۇل	ئاللا زىننەت بەرگەن كىشى
زىينىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ زىننىتى
زىيىن		(«زەييىن» گە قارالسۇن)

ئايالالار ئۈچۈن ئۆزگىرىشلىرى

ئاتلىشى		مەنىسى
زابانخان②	(پ‌ئۇ) زۇۋانخان ، زۇۋاندىقىز ، زۇۋانگۇل	«زابان» غا ئوخشاش
زابانىنسا③	(پ‌ئە) زۇۋانىنسا	ئايالالارنىڭ تىلى ؛ تىلىي ئۆتكۈر ئايال ؛ ئايالالار ئۈچۈن سۆزلىگۈچى (زابان : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى)
زاتىيە	(ئە)	شەخسىي خاراكتېر ، خۇسۇسىيەت
زاخان		(«زارخان» غا قارالسۇن)

①②③ ئەسلىسى «زىيائۇددىن ، زەبانخان ، زەبانىنسا» .

زاراپەت①	(ئە) زاراپەتخان	نازۇكلۇق ، گۈزەللىك
زارەم	(ئەئۇ)	مەن زار بولغان قىز
زارخان	(ئەئۇ) زاخان	«ئابدۇزارى» غا ئوخشاش
زاكىرە	(ئە)	ئەسلىمەك ، ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارى ، ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى
زاكىيە		(«زەكىيە» گە قارالسۇن)
زامانئاي②	(ئەئۇ)	زامانىنىڭ چىرايلىقى
زامانقىز③	(ئەئۇ)	زامانغا لايىق قىز
زامانگۇل④	(ئەپ)	زامانىنىڭ گۈلى
زامىرە	(ئە)	«زامىر» بىلەن ئوخشاش
زاھىدە	(ئە) زايىدە ، زاھىدەم ، زايىدەم	«زاھىد» بىلەن ئوخشاش
زاھىدخان	(ئەئۇ) زايىتخان	تەقۋادار ئايال
زاھىدگۇل	(ئەپ) زايىدگۇل	تەقۋادار ، ئىبتىقادى كۈچلۈك قىز
زاھىرە	(ئە) زايىرە ، زاھىرەم ، زايىرەم	(1) «زاھىر» بىلەن ئوخشاش ؛ (2) ئوبراز ، سۈرەت ، تەبىئەت ، مەنزىرىسى ، (3) ھادىسە ، ئەھۋال
زاھىرگۇل	(ئەپ) زايىرگۇل	ئوچۇق - يورۇق قىز
زاھىيە	(ئە)	گۈزەل ، كېلىشكەن ؛ نۇرلۇق ، شانلىق ، پارلاق
زائىرە	(ئە)	«زائىر» غا ئوخشاش
زايىدە		(«زاھىدە» گە قارالسۇن)
زايىدگۇل		(«زاھىدگۇل» گە قارالسۇن)
زايىرە		(«زاھىرە» گە قارالسۇن)
زايىرگۇل		(«زاھىرگۇل» گە قارالسۇن)
زەبۇرخان	(ئەئۇ) زوۋۇرخان	زەبۇر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («زەبۇر» غا قارالسۇن)
زەبۇرىيە	(ئە) زوۋۇرىيە	زەبۇرغا خاس
زەبىرە⑤	(ئە) زەبىرەم ، زىبەرەم ، زىبىرە ، زىبىرىخان ، زىبىرەم ، زىبىرەمخان	چىرايلىق قىز

①②③④ ئەسلىسى «زەراپەت ، زەمانئاي ، زەمانقىز ، زەمانگۇل» .

⑤ «زەبىرە» نىڭ يۇقىرىقىلاردىن باشقا ، يەنە «زىۋىرە ، زىۋىرىخان ، زىبىقىز ، زىۋەر ، زىۋىرىگۇل ، زىۋىرەم ، زىبىگۇل ، زىۋىگۇل ، زىۋەرگۇل ، زىۋىخان ، زىۋىخانگۇل ، زىبىخان ، زىۋەم ، زىۋەرخان ، زىۋەمخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار («زەبىرە» بىلەن ئۇنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھەرقايسى ئىسىملار ئۆزگىرىش جەريانىدا ئۆزئارا ئوخشىشىپ قالىدۇ . مەسىلەن ، «زەبىرە» بىلەن «زەبىرىنىسا» ، زەبىرگۇل» قاتارلىقلار ئۆزگىرىش جەھەتتە ئوخشاپ كېتىدۇ) .

زەبىرنىسا	(ئە)	زىبىرنىسا	ئاياللارنىڭ چىرايلىقى
زەبىرىئاي	(ئەئۇ)	زەۋىرىئاي ، زىبىرىئاي ، زىۋىراي	«زەبىرە» گە ئوخشاش ؛ ئايدەك چىرايلىق
زەبىرىگۈل	(ئەپ)	زەۋىرىگۈل ، زىبىرىگۈل	«زەبىرە» بىلەن ئوخشاش
زەبىرىنۇر	(ئە)	زەۋىرىنۇر ، زىبىرىنۇر ، زىبىنۇر ، زىۋىنۇر	نۇر كەبى چىرايلىق قىز (زەبىرە : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى)
زەبىھە	(ئە)	زەبىيە	«زەبىھ» بىلەن ئوخشاش
زەپەرئاي	(ئەئۇ)		زەپەر : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى («زەپەر» نىڭ مەنىسى : غەلىبە)
زەپەرخان	(ئەئۇ)		زەپەر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
زەپەرگۈل	(ئەپ)		زەپەر : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى (غەلىبە گۈلى)
زەپىرە	(ئە)	زەپىرەم	(«زەپىر» بىلەن ئوخشاش)
زەخان			(«زەرخان» غا قاراڭ)
زەخۋە			(«زەھۋە» گە قاراڭ)
زەخىرە	(ئە)		(1) «زەھىرە» گە قاراڭ ، (2) بايلىق ، مەبلەغ
زەخىرىگۈل			(«زەھىرىگۈل» گە قاراڭ)
زەخىگۈل			(«زەھىرىگۈل» گە قاراڭ)
زەرەمگۈل			(«زەھىرە» گە قاراڭ)
زەربىگۈل			(«زەرىپە» گە قاراڭ)
زەرپىگۈل			(«زەرىپە» گە قاراڭ)
زەرخان	(پئۇ)	زەخان	زەر (ئالتۇن) كەبى ئايال
زەرگۈل	(پ)	زەگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش (ئالتۇن كەبى قىز)
زەرىئە	(ئە)	زەرىھە ، زەرىيە	كېلىشتۇرگۈچى ، ياراشتۇرغۇچى ؛ كۆچەت ، مايسا
زەرىبە	(ئە)		تامۇژنا بېجى
زەرىپاي			(«زەرىپىئاي» غا قاراڭ)
زەرىپە[1]	(ئە)	زەرىپەم ، زىرىپەم	«زەرىپ» بىلەن ئوخشاش
زەرىپىئاي	(ئەئۇ)	زەرىپاي ، زىرىپىئاي	زېرەك ، ئەقىللىق قىز
زەرىپىخان			(«زەرىپە» گە قاراڭ)

① «زەرىپە» نىڭ يەنە «زەرىپىخان ، زىرىپىخان ، زەرىپىگۈل ، زىرىپىگۈل ، زىرىپەمخان ، زەرپىگۈل ، زەربىگۈل ، زىرىپخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

زەرىپىگۈل			(«زەرىپە» گە قاراڭ)
زەرىقە	(ئە)		يېشىللىققا پۈركەندى
زەرىلە			(مەنىسى ئېنىق ئەمەس)
زەرىنە			(مەنىسى ئېنىق ئەمەس)
زەرىھە			(«زەرىئە» گە قاراڭ)
زەرىيە			(«زەرىئە» گە قاراڭ)
زەكىيە	(ئە)	زاكىيە	«زەكى» بىلەن ئوخشاش
زەگۈل			(«زەرگۈل» گە قاراڭ)
زەلقەم			(«زەلىقە» گە قاراڭ)
زەلىقاي			(«زەلىقىئاي» غا قاراڭ)
زەلىقە	(ئە)	زەلقەم ، زەلىقەم ، زىلقەم	سىلىق (ئايال)
زەلىقىئاي	(ئەئۇ)	زەلىقاي ، زىلىقاي	سىلىق قىز
زەلىلاي			(«زەلىلىئاي» غا قاراڭ)
زەلىلە	(ئە)	زەلىلەم ، زەلىلىخان ، زەلىلىقىز ، زەلىلىگۈل	پاك
زەلىلىئاي	(ئەئۇ)	زەلىلاي	پاك قىز
زەلىلىخان			(«زەلىلە» گە قاراڭ)
زەلىلىقىز			(«زەلىلە» گە قاراڭ)
زەلىلىگۈل			(«زەلىلە» گە قاراڭ)
زەمىئاي			(«زەمىمىئاي» غا قاراڭ)
زەمىخان			(«زەمىمە» گە قاراڭ)
زەمىراي			(«زەمىرىئاي» غا قاراڭ)
زەمىگۈل			(«زەمىمە» گە قاراڭ)
زەمىرە	(ئە)	زەمىرەم ، زىمىرە ، زىمىرىخان ، زىمىرىگۈل ، زىمىرەم ، زەمىرىخان ، زەمىرىگۈل	«زەمىر» بىلەن ئوخشاش
زەمىرىئاي	(ئەئۇ)	زەمىراي ، زىمىرىئاي ، زىمىراي	ۋىجدانلىق قىز ؛ كۆڭۈلدىكى قىز
زەمىرىخان			(«زەمىرە» گە قاراڭ)
زەمىرىگۈل			(«زەمىرە» گە قاراڭ)

زەمىلە	(ئە)	زەمىلەم ، زىمىلە ، زىمىلەم ، زىمىلەخان ، زىمىلىگۇل ، زەمىلىخان ، زەمىلەگۇل	«زەمىل» بىلەن ئوخشاش
زەمىلىئاي	(ئەئۇ)		«زەمىلە» گە ئوخشاش
زەمىلىخان			(«زەمىلە» گە قارالسۇن)
زەمىلىگۇل			(«زەمىلە» گە قارالسۇن)
زەممە	(ئە)	زەممەم ، زەمىخان ، زەمىگۇل ، زىمىخان ، زىمىگۇل	دوست ، ھەمراھ («زەممە» بىلەن ئوخشاش)
زەممىئاي	(ئەئۇ)	زەمىئاي ، زىمىئاي	دوست ، ھەمراھ قىز
زەمنىئاي	(ئەئۇ)	زېمىنئاي ، زەمىناي	زېمننىڭ گۈزىلى ، زېمننىڭ ئېيى
زەمنە①	(ئە)	زەمنەم ، زېمىنەم ، زىمىنەم ، زېمىنەخان ، زېمىنگۇل ، زېمىنقىز	(1) «زەمىن» بىلەن ئوخشاش ، (2) كېپىللىك قىلغۇچى ، (3) ئاساس
زەمنپاشا	(ئەپ)	زېمىنپاشا ، زىمىنپاشا ، زىمىنپاشاخان	زېمننىڭ پادىشاھى ؛ زېمننىڭ ئەڭ گۈزىلى (زەمىن : ئىسمى ، پاشا : سۈپىتى)
زەمنخان	(ئەئۇ)	زېمىنخان ، زىمىنخان ، زىمىخان	زەمىن : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
زەمنقىز	(ئەئۇ)	زېمىنقىز ، زىمىنقىز ، زىمىقىز	زەمىن : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
زەمنگۇل	(ئەپ)	زېمىنگۇل ، زىمىنگۇل ، زىمىگۇل	زېمننىڭ گۈلى (زېمىن : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى)
زەمنىنسا	(ئە)	زېمىننسا ، زېمىنىنساخان ، زىمىننىسا ، زىمىننىساخان ، زىمىنساخان ، زىمىنسا	زەمىن : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى

① «زەمنە» نىڭ يەنە «زەمىنخان ، زەمىنگۇل ، زىمىنخان ، زىمىنگۇل ، زىمىنقىز ، زىمىنگۇل ، زىمىخان ، زىمىقىز» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . ئۇنىڭدىن باشقا «زەمىنخان ، زەمىنگۇل ، زېمىنخان ، زېمىنگۇل ، زىمىنخان ، زىمىنگۇل» قاتارلىقلارغىمۇ ئۆزگىرىدۇ .

زەمىنخان			(«زەمىنە» گە قارالسۇن)
زەمىنگۇل			(«زەمىنە» گە قارالسۇن)
زەھەبگۇل	(ئەپ)		ئالتۇن كەبى قىز
زەھەبىيە	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
زەھۇە	(ئە)	زەخۇە	تاڭ سەھەر
زەھىرە	(ئە)	زېھىرە ، زەخىرە ، زىخىرە ، زەھىرەم ، زەھىرەمگۇل ، زەرەمگۇل	(1) گۈزەللىك ، (2) قوللىغۇچى ، مۇھاپىزەتچى ، (3) چوش مەزگىلى
زەھىرىگۇل	(ئەپ)	زەخىرىگۇل ، زەخىرىگۇل ، زەخەگۇل	گۈزەل قىز
زەھىمە			(«زەئىمە» گە قارالسۇن)
زەۋرىئاي			(«زەبىرىئاي» غا قارالسۇن)
زەھىنۇر	(ئە)	زەينۇر①	ئوچۇق ، چاقناپ تۇرىدىغان ، نۇرلۇق قىز
زەۋىرىگۇل			(«زەبىرىگۇل» گە قارالسۇن)
زەۋىرىنۇر			(«زەبىرىنۇر» غا قارالسۇن)
زەئىمە	(ئە)	زەھىمە ، زېھىمە	ئايال زەھبەر ، ئايال سەركەردە
زەيتۇن	(ئە)	زەيتۇنخان ، زەيتۇنقىز ، زەيتۇنگۇل ، زەيتىخان ، زەيتىگۇل	ئۇرۇقدىن ياغ ئېلىنىدىغان بىر خىل مېۋىلىك دەرەخ بولۇپ ، تىنچلىقنىڭ سىمۋولى سۈپىتىدە ئۇلۇغلىنىدۇ
زەيتۇنئاي	(ئەئۇ)		زەيتۇن : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
زەيتۇنە②	(ئە)	زەيتۇنەم ، زەيتۇنەخان ، زەيتىخان ، زەيتىگۇل	«زەيتۇن» بىلەن ئوخشاش ؛ زەيتۇن دەرىخى ، زەيتۇن مېۋىسى
زەيتۇنخان			(«زەيتۇن» غا قارالسۇن)
زەيتۇنسا			(«زەيتۇننسا» غا قارالسۇن)
زەيتۇنقىز			(«زەيتۇن» غا قارالسۇن)
زەيتۇنگۇل			(«زەيتۇن» غا قارالسۇن)
زەيتۇننۇر	(ئە)	زەيتىنۇر	زەيتۇن : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى

① «زەينۇر» مۇ «زەينۇر» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «زەيتۇن ، زەيتۇنە ، زەيتىيە» ئوخشاشلا «زەيتىخان ، زەيتىگۇل» گە ئۆزگىرىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، ئەرلەر ئىسمى بولغان «زەيت ، زەيتى» لارغا «خان ، گۇل» قوشۇلسىمۇ ، يۇقىرىقىدەك ئۆزگىرىدۇ .

زەيتۇننىسا	(ئە)	زەيتونسا	زەيتۇن : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
زەيتۇنىخان			(«زەيتۇنە» گە قاراڭ)
زەيتىخان			(«زەيتۇن ، زەيتۇنە» گە قاراڭ)
زەيتىگۈل			(«زەيتۇن ، زەيتۇنە» گە قاراڭ)
زەيتىنۇر			(«زەيتۇننۇر» غا قاراڭ)
زەيتىيە	(ئە)	زەيتىخان ، زەيتىگۈل	ياغقا خاس ، ياغ رەڭ
زەيدىبۈۋى			(«زەيىدىبىبى» گە قاراڭ)
زەينە	(ئە)	زەينىخان ، زەينىقىز ، زەينىگۈل ، زەينەم	زىننەتلىك ، زىننەت ؛ گۈزەل
زەينەب[1]	(ئە)	زەينەپ ، زەينەپخان ، زەينەپگۈل ، زەينە ، زەينەم	بۇ ، بىر خىل گۈلنىڭ ئىسمى ، بەزى رىۋايەتلەردە قۇش ئىسمى بولۇپ كېلىدۇ ، شۇنداقلا ئۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى
زەينەبىبى	(ئەپ)	زەينەپبۈۋى	زەينەب : ئىسمى ، بىبى : سۈپىتى
زەينەم			(«زەينە ، زەينەب» كە قاراڭ)
زەينۇر			(«زەھىنۇر ، زەينۇر» غا قاراڭ)
زەينۇرەم			(«زەينۇر» غا قاراڭ)
زەينىسا			(«زەيىننىسا» غا قاراڭ)
زەينىخان			(«زەينە» گە قاراڭ)
زەينىقىز			(«زەينە» گە قاراڭ)
زەينىگۈل			(«زەينە» گە قاراڭ)
زەينىيە	(ئە)	زىنىيە	گۈزەل ، چىرايلىق ؛ شەرەپلىك
زەيىدە	(ئە)		ئارتۇق («زەيد» بىلەن ئوخشاش)
زەيىدىبىبى	(ئەپ)	زىدىبۈۋى ، زەيدىبۈۋى	زەيىدە : ئىسمى ، بىبى : سۈپىتى
زەينۇر	(ئە)	زەينۇر ، زەينۇرەم ، زىننۇر	نۇر زىننىتى
زەيىننىسا	(ئە)	زەينىسا ، زىنىسا	ئاياللارنىڭ زىننىتى ؛ گۈزەل ئايال
زەييىنە	(ئە)		«زەييىن» بىلەن ئوخشاش
زورا			(«زۇھرە» گە قاراڭ)

[1] «زەينە» بىلەن «زەينەب» مۇ ئوخشاشلا «زەينەم ، زەينىخان» قاتارلىقلارغا ئۆزگىرىدۇ . بەزىلەر «زەينە» نى ئۆز ئالدىغا «زەينەب» نىڭ ئۆزگىرىشى دەپمۇ قارايدۇ .

زوراخان			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زوراقىز			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زوراگۈل			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زورانىسا			(«زۇھرەنىسا» غا قاراڭ)
زورايىم			(«زۇھرەئايىم» غا قاراڭ)
زورەش			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زورەشخان			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زورەم			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زورەمخان			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زورىبانۇ			(«زۇھرەبانۇ» غا قاراڭ)
زورىخان			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زورىگۈل			(«زۇھرە» گە قاراڭ)
زوقلانگۈل	(ئەئۇپ)		زوقلاندۇرىدىغان ، جەلپ قىلىدىغان قىز
زوۋۇرخان			(«زەبۇرخان» غا قاراڭ)
زوۋۇرىيە			(«زەبۇرىيە» گە قاراڭ)
زويا	(ي)	زوياگۈل	(رۇسچە كىشى ئىسمى)
زۇئالىيە	(ئە)		ئۈستۈنلۈككە ئېرىشكۈچى
زۇبەيدە[1]	(ئە)	زۇبەيدەم ، زۇبەيدىگۈل ، زىبەيدە ، زىبەيدەم ، زىبەيدىگۈل	(1) كۆپۈك ، (2) قايماقتىن ياسىلىدىغان بىر خىل يېمەكلىك (ئەرەب خەلىپىلىرىدىن ھارۇن رەشىدنىڭ ئايالىنىڭ ئىسمى)
زۇبەيرە	(ئە)	زىبەيرە ، زۇۋەيرە ، زۇۋەيرەم ، زىۋەيرە ، زىۋەيرەم ، زىۋەم ، زىۋەرەم ، زىۋەرىخان ، زىۋەرىگۈل	(1) ئەقىللىق قىز ؛ كىچىك قىز ، (2) «سۇبەيرە» نىڭ ئۆزگىرىشى
زۇبدۇنخان[2]	(ئەئۇ)	زۇپتۇنخان ، زۇپتۇمخان	قايماقتەك ئايال
زۇپۇنىخان			(«زۇلپۇنۇن» غا قاراڭ)
زۇكمە	(ئە)	زۇكمىگۈل	كەنجى بالا (قىز)
زۇلئانار	(ئەئۇ)	زۇلنار	ئاناردەك چىرايلىق يۇزلۇك

[1] «زۇبەيدە» نىڭ يەنە «زىبىدە ، زىۋىدە ، زىپىدە ، زىۋىدەم ، زىۋىدىخان ، زىۋىدىگۈل ، زۇۋەيدە ، زۇۋەيدىخان ، زۇۋەيدىگۈل ، زۇۋەيدەم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

[2] «زۇبدۇنخان» نىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى «زۇلپۇنۇن ، زۇلپۇنۇنخان» نىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ .

زۇلالئاي	(پ‌ئۇ)	زىلالئاي
زۇلالئايىم	(پ‌ئۇ)	زىلالئايىسم ، زىلا‌يىم ، زىلالىم
زۇلالە①	(پ)	زىلالە ، زىلالىم
زۇلالىيە②	(پ‌ئە)	زىلالىيە ، زىلالىم
زۇلئاي	(ئە‌ئۇ)	زىلاي
زۇلئايەت	(ئە)	زۇلايەت③ ، زىلايەت
زۇلئايىم	(ئە‌ئۇ)	زۇلايىم
زۇلاھىيەت		
زۇلايىم		
زۇلەي		
زۇلەيخا		
زۇلەيخان		
زۇلەيقىز		
زۇلەيگۈل		
زۇلەينىسا		
زۇلباھار	(ئەپ)	
زۇلبۇۋى		
زۇلببى	(ئەپ)	زۇلبۇۋى
زۇلپار		
زۇلپايىم		
زۇلپەر		
زۇلپەرەھ	(ئە)	زۇلپەر ، زۇلپار
زۇلپەرى	(ئەپ)	زۇلپەرىخان ، زۇلپىرە
زۇلپەم		
زۇلپەنەر		

سۇزۇك سۇدەك پاك ، سۇپسۇزۇك ، چىرايلىق قىز

مېنىڭ پاك قىزىم

«زۇلال» نىڭ ئۆزگەرتىلىشى

«زۇلالئاي» غا ئوخشاش

ئايدەك چىرايلىق

مۇجىزىگە ئېرىشكۈچى ، مۇجىزىلىك ؛ ئايىتى بار ، ئايەتلىك

مېنىڭ ئايدەك چىرايلىق قىزىم

(«زۇلھايات» قا قارالسۇن)

(«زۇلئايىم» غا قارالسۇن)

(«زۇلھەي» گە قارالسۇن)

(«زۇلھەيخا» غا قارالسۇن)

(«زۇلھەي» گە قارالسۇن)

(«زۇلھەي» گە قارالسۇن)

(«زۇلھەينىسا» غا قارالسۇن)

باھارغا ئېرىشكۈچى ، باھارغا ھەمراھ

(«زۇلببى» گە قارالسۇن)

خېنىمنىڭ خېنىمى

(«زۇلپەرەھ» كە قارالسۇن)

(«زۇلپىرە» گە قارالسۇن)

(«زۇلپەرەھ» كە قارالسۇن)

شاد ـ خۇرام ، خۇشال بولغۇچى ، خۇشاللىقى بىلله

پەرىزاتتەك گۈزەللىكى بىلله ، پەرىزات بىلەن بىلله

(«زۇلپى» غا قارالسۇن)

(«زۇلپىنار» غا قارالسۇن)

① «زۇلھاله» مۇ «زۇلاله ، زىلاله» گە ئۆزگىرىدۇ ؛ ئۇنىڭدىن باشقا «زۇلالە ، زۇلالىيە» ئوخشاشلا «زىلالىم» غا ئۆزگىرىدۇ .

② «زۇلالىيە» بولسا «زۇلال» غا ئەرەبچە سۆپەت قوشۇمچىسى «ىيە» ئولىنىپ ، ئۆزلەشتۈرۈلگەن ئىسىم . مەنىسى «زۇلال كەبى ، زۇلال سۇ كەبى» دېگەنلەرگە ئوخشاش .

③ «زۇلھايات» مۇ «زۇلايەت» كە ئۆزگىرىدۇ . ئومۇمەن «زۇلئايەت» بىلەن «زۇلھايات» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ .

زۇلپۇدۇن		(«زۇلپۇنۇن» غا قارالسۇن)
زۇلپۇدۇنخان		(«زۇلپۇنۇن» غا قارالسۇن)
زۇلپۇناي		(«زۇلپۇنۇنئاي» غا قارالسۇن)
زۇلپۇنۇن①	(ئە)	زۇلپۇنۇنخان
زۇلپۇنۇنئاي	(ئە‌ئۇ)	زۇلپۇناي ، زۇلپىنناي ، زۇلپىنناي
زۇلپۇنۇنخان		(«زۇلپۇنۇن» غا قارالسۇن)
زۇلپى	(پ)	زۇلپىيە ، زۇلپىيەم ، زۇلپىنخان ، زۇلپىقىز ، زۇلپىگۈل
زۇلپىئاي	(پ‌ئۇ)	
زۇلپىئايىم	(پ‌ئۇ)	زۇلپايىم
زۇلپىخان		
زۇلپىدۇن		
زۇلپىرە		
زۇلپىقىز		
زۇلپىگۈل		
زۇلپىنار②	(ئەي)	زۇلپەنەر
زۇلپىناي		
زۇلپىنئاي		
زۇلپىنۇر	(پ‌ئە)	
زۇلپىنسا	(پ‌ئە)	
زۇلپىيە		
زۇلپىيەم		
زۇلخەر		
زۇلخەيرى	(ئە)	زۇلخەر
زۇلخۇمار	(ئە‌ئۇ)	زىلخۇمار

چاچ ، سېكىلەك ؛ چاچلىق

چاچلىق قىز

مېنىڭ زۇلپىئاي قىزىم

(«زۇلپى» غا قارالسۇن)

(«زۇلپۇنۇن» غا قارالسۇن)

(«زۇلپەرى» گە قارالسۇن)

(«زۇلپى» غا قارالسۇن)

(«زۇلپى» غا قارالسۇن)

چىرىغى بار ، يولى يورۇق

(«زۇلپۇنۇنئاي» غا قارالسۇن)

(«زۇلپۇنۇنئاي» غا قارالسۇن)

«زۇلپىئاي» بىلەن ئوخشاش

چاچلىق ئايال

(«زۇلپى» غا قارالسۇن)

(«زۇلپى» غا قارالسۇن)

(«زۇلخەيرى» گە قارالسۇن)

ياخشىلىققا ئېرىشكۈچى ، ياخشىلىقى بىلله ؛ ياخشىلىق ئىگىسى

خۇمارلىق ، ئارزۇلۇق

① «زۇلپۇنۇن» نىڭ يەنە «زۇپۇنخان ، زۇبدۇنخان ، زۇپتۇمخان ، زۇلپۇدۇن ، زۇلپىدۇن ، زۇلپۇدۇنخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

② «زۇلپىنار» ئەسلىدە «زۇلپىئانار» بولۇپ ، پارسچە بىلەن ئۇيغۇرچىدىن بىرىكىپ ، قىسقارغان ئىسىم بولۇشىمۇ مۇمكىن .

زۇلقەر①		(«زۇلقەھرى» گە قارالسۇن)
زۇلقەرە		(«زۇلقەھرى» گە قارالسۇن)
زۇلقەمەر	(ئە)	گۈزەل، نۇرلۇق، ئايدەك؛ ئاينىڭ ھەمراھى
زۇلقەن		(«زۇلقەرنەين» گە قارالسۇن)
زۇلقەھرە		(«زۇلقەھرى» گە قارالسۇن)
زۇلكەرەم	(ئە)	سېخىي، مەرد، مېھماندوست، شەرەپلىك، ھۆرمەت ئىگىسى
زۇلكەرىمە	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
زۇللەئلى	(ئە) زۇللەيلى	ياقۇتقا ئېرىشكۈچى، ياقۇت ئىگىسى، ياقۇتلۇق بار، ياقۇتلۇق
زۇلمېھرى	(ئەپ) زۇلمىرە، زۇلمەرەم، زىلمىرەم	مېھرىگە ئېرىشكۈچى
زۇلنار		(«زۇننار» غا قارالسۇن)
زۇلھاجىخان		(«زۇلھەججە» گە قارالسۇن)
زۇلھاله	(ئە) زۇلاله، زىلاله	ھاله: ئىسمى، زۇل: قوشۇمچىسى («ھاله» گە قارالسۇن)
زۇلھايا②	(ئە)	ھايالىق، نومۇسچان
زۇلھايات	(ئە) زۇلايەت، زۇلاھەيەت، زۇلەت، زىلايەت	ھايات ئىگىسى، ھايات بىللەن بىللە، ھاياتقا ئېرىشكۈچى
زۇلھەجە		(«زۇلھەججە» گە قارالسۇن)
زۇلھەجەل		(«زۇلھەججە» گە قارالسۇن)
زۇلھەججە		(«زۇلھەججە» گە قارالسۇن)
زۇلھەججىخان		(«زۇلھەججە» گە قارالسۇن)
زۇلھەجىخان		(«زۇلھەججە» گە قارالسۇن)
زۇلھەي③	(ئە) زۇلەي، زىلەي، زىلەم، زىلەمخان	ھاياتقا ئېرىشكۈچى، ھاياتلىق ئىگىسى، ھاياتى بىللە، ھاياتلىق ھەمراھى («زۇلھايات» قا ئوخشاش)

① «زۇلقەر» بولسا «زۇلقەھرى» نىڭ ئۆزگىرىشىبولۇش بىلەن بىللە، «زۇلقەرنەين» نىڭ قىسقارتىلىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن.
② ئەسلىسى «زۇلھەياۋ».
③ «زۇلھەي» يۇقىرىقىلاردىن باشقا، يەنە «زۇلەيخان، زۇلەيقىز، زۇلەيگۈل، زىلەي، زىلەيخان، زىلەيقىز، زىلەيگۈل، زىلەم، زىلەمخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلەرگە ئىگە. ئەمما «زىلەم» ئەرلەرگە قويۇلۇشى مۇمكىن؛ يەنە «زۇلال» مۇ «زىلەم» گە ئۆزگىرىدۇ.

زۇلھەيخا	(ئەپ) زۇلەيخا، زىلەيخا	ھاياتلىق ئىگىسىنى خالىغۇچى، ھايات ئىگىسىنى سۆيگۈچى، ئىنسانىنى سۆيگۈچى
زۇلھەينىسا	(ئە) زۇلەينىسا، زىلەينىسا	زۇلھەي: ئىسمى، نىسا: قوشۇمچىسى
زۇلھەججە	(ئە) زۇلھەجە، زۇلھەجەخان، زۇلھاجىخان، زۇلھەججە، زۇلھەجىخان، زۇلھەجەل	ھەج ئېيىنىڭ نامى بولۇپ، «ھەج بىلەن بىللە» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ ۋە ھەج ئېيىدا تۇغۇلغان قىزلارغا قويۇلىدۇ ياكى ھەجنى ئۇلۇغلاش، ئارزۇ قىلىش يۈزىسىدىن قويۇلىدۇ
زۇلۇنئاي		(«زۇنۇنئاي» غا قارالسۇن)
زۇلۇنخان		(«زۇنۇنخان» غا قارالسۇن)
زۇلىناي		(«زۇنۇنئاي» غا قارالسۇن)
زۇلياره	(ئەپئە)	دوستقا ئېرىشكۈچى قىز
زۇلىيەسەر	(ئە)	بايلىقات، باي، پاراۋان
زۇمرەتئاي		(«زۇمرەدئاي» غا قارالسۇن)
زۇمرەتئايىم		(«زۇمرەدئايىم» غا قارالسۇن)
زۇمرەتخان		(«زۇمرەد» كە قارالسۇن)
زۇمرەتقىز		(«زۇمرەد» كە قارالسۇن)
زۇمرەتگۈل		(«زۇمرەد» كە قارالسۇن)
زۇمرەتنىسا		(«زۇمرەدنىسا» غا قارالسۇن)
زۇمرەتنىساخان		(«زۇمرەدنىساخان» غا قارالسۇن)
زۇمرەد①	(پ) زۇمرەت، زۇمرەتخان، زۇمرەتقىز، زۇمرەتگۈل، زۇمۇرە②، زۇمۇرەم③، زۇمىرەم، زۇمۇرخان	يېشىل، سۇزۇك بىر خىل تاش، سۇزۇك ياقۇت
زۇمرەدئاي	(پئۇ) زۇمرەتئاي	زۇمرەتتەك قىز
زۇمرەدئايىم	(پئۇ) زۇمرەتئايىم	مېنىڭ زۇمرەتتەك سۇزۇك قىزىم
زۇمرەدنىسا	(پئە) زۇمرەتنىسا	زۇمرەتتەك ئايال
زۇمرەدنىساخان	(پئەئۇ) زۇمرەتنىساخان	زۇمرەدنىسا: ئىسمى، خان: سۇپىتى

① ئەسلىسى «زۇمۇرەد».
②③بۇ ئىسىملار «زىمىرا» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن.

زۇمۇرە			(«زۇمرەد» كە قارالڭ)
زۇمۇرەم			(«زۇمرەد» كە قارالڭ)
زۇمۇرخان			(«زۇمرەد» كە قارالڭ)
زۇمرەم			(«زۇمرەد» كە قارالڭ)
زۇننار	(ئە)	زۇلنار	(1) ئوتلۇق، ئوتسى بار؛ (2) زىننەت بۇيۇمى
زۇننۇر	(ئە)	زىننۇر	نۇرلۇق، نۇرغا ئېرىشكۈچى
زۇنۇمپاشا			(«زۇنۇنپاشا» غا قارالڭ)
زۇنۇمخان			(«زۇنۇنخان» غا قارالڭ)
زۇنۇمقىز			(«زۇنۇنقىز» غا قارالڭ)
زۇنۇمگۇل			(«زۇنۇنگۇل» گە قارالڭ)
زۇنۇنپاشا①	(ئەپ)	زۇنۇمپاشا	زۇنۇن: ئىسمى، پاشا: سۈپىتى
زۇنۇنخان②	(ئەئۇ)	زۇلۇنخان، زۇنۇمخان	زۇنۇن: ئىسمى، خان: سۈپىتى
زۇنۇنقىز③	(ئەئۇ)	زۇنۇمقىز	زۇنۇن: ئىسمى، قىز: قوشۇمچىسى
زۇنۇنگۇل④	(ئەپ)	زۇنۇمگۇل	زۇنۇن: ئىسمى، گۇل: سۈپىتى
زۇنۇننسا⑤	(ئە)		زۇنۇن: ئىسمى، نسا: قوشۇمچىسى
زۇھا	(ئە)	سۇھا	زىننەتلىك، كۆركەم، نۇرلۇق (يۇلتۇز)؛ چاشكا ژاقتى، ئەتىگەن، كۈن چىققان ۋاقىت؛ «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
زۇھەل⑥	(ئە)	سۇھەل	زۇھەل يۇلتۇزىنىڭ نامى
زۇھەيرە⑦	(ئە)	زۇھەيرەم، سۇھەيرە، سۇھەل، زۇھەل	كىچىك زۇھرە يۇلتۇزى؛ كىچىك زۇھرە
زۇھەيلە⑧	(ئە)	سۇھەيلە، سۇھەيلەم	كىچىك زۇھەل يۇلتۇزى
زۇھرە⑨	(ئە)	زۇھرە، زورا، زۇھرەخان، زۇھرەگۇل، زۇھرەقىز	زۇھرە يۇلتۇزىنىڭ نامى (مەنىسى: نۇرلۇق يۇلتۇز، سەھەر يۇلتۇزى؛ چىرايلىق، گۈزەل)

①②③④⑤ ئەسلىسى «زۇنۇنپاشا، زۇنۇنخان، زۇنۇنقىز، زۇنۇنگۇل، زۇنۇننسا».
⑥⑦⑧ بۇ ئىسىملار ھەر خىل ئۆزگىرىش ئارقىلىق، بىر - بىرىگە ئوخشىمىپ كېتىدۇ.
⑨ «زۇھرە» يەنە «زۇھەرە» دەپمۇ ئاتىلىدۇ، مەنىسى ئوخشاش. ئۇنىڭ كىچىكلىتىلمە شەكلى «زۇھەيرە» بولىدۇ. بەزىلەرنىڭ قارىشىچە «زۇھەيرە» مۇستەقىل ئىسىم بولۇپ، ئەرەبچىدە «دۇمبە، ئوچا» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ «زۇھەيلە» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇش ئېھتىمالىمۇ بار. «زۇھرە» نىڭ يۇقىرىقىلاردىن باشقا، يەنە «زوراخان، زوراقىز، زوراگۇل، زورەم، زورەمخان، زورەشخان، زورەش، زورىخان، زورىگۇل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار.

زۇھرەئايىم	(ئەئۇ)	زورايىم	مېنىڭ زۇھرە يۇلتۇزىدەك قىزىم
زۇھرەبانۇ	(ئەپ)	زورىبانۇ	زۇھرە يۇلتۇزىدەك خېنىم
زۇھرەنسا	(ئە)	زورانسا، زۇھرەنسا	ئايالارنىڭ يورۇق يۇلتۇزى
زۇھۇسنى	(ئە)		ھۆسنلىك، چىرايلىق
زۇۋانخان			(«زابانخان» غا قارالڭ)
زۇۋانقىز			(«زابانخان» غا قارالڭ)
زۇۋانگۇل			(«زابانخان» غا قارالڭ)
زۇۋاننسا			(«زابانىنسا» غا قارالڭ)
زۇۋەيدە			(«زۇبەيدە» گە قارالڭ)
زۇۋەيدەم			(«زۇبەيدە» گە قارالڭ)
زۇۋەيدىخان			(«زۇبەيدە» گە قارالڭ)
زۇۋەيدىگۇل			(«زۇبەيدە» گە قارالڭ)
زۇھرە			(«زۇھرە» گە قارالڭ)
زۇھرەخان			(«زۇھرە» گە قارالڭ)
زۇھرەقىز			(«زۇھرە» گە قارالڭ)
زۇھرەگۇل			(«زۇھرە» گە قارالڭ)
زۇھرەنسا			(«زۇھرەنسا» غا قارالڭ)
زېرەكئاي	(ئۇ)		زېرەك، ئەقىللىق قىز
زېرەكخان	(ئۇ)		زېرەك، ئەقىللىق ئايال
زېرەكنۇر	(ئۇئە)		«زېرەكئاي» غا ئوخشاش
زېرەكئۇز	(ئۇ)		ئەقىللىق، چىرايلىق قىز
زېمىنئاي			(«زەمىنئاي» غا قارالڭ)
زېمىنپاشا			(«زەمىنپاشا» غا قارالڭ)
زېمىنخان			(«زەمىنخان» غا قارالڭ)
زېمىنقىز			(«زەمىنقىز» غا قارالڭ)
زېمىنگۇل			(«زەمىنگۇل» گە قارالڭ)
زېمىننسا			(«زەمىننسا» غا قارالڭ)
زېمىننساخان			(«زەمىننسا» غا قارالڭ)
زېمىنخان			(«زەمىنە» گە قارالڭ)
زېمىنقىز			(«زەمىنە» گە قارالڭ)
زېمىنگۇل			(«زەمىنە» گە قارالڭ)
زىبا①	(پ)	زىباخان، زىۋا، زۇاخان	زىننەتلىك، بېزەلگەن، كۆركەم، گۈزەل، كېلىشكەن

① «زىبا» نىڭ يەنە تۆۋەندىكىدەك ئۆزگىرىشلىرى بار: «زىۋاگۇل، زىۋاقىز، زىۋاگخان، زىۋاگگۇل، زىۋاگقىز».

زىبائاي	(پ‌ئۇ)	زىۋائاي	گۈزەل قىز
زىبارۋي	(پ)	زىۋارۋي	كېپلىشكەن ، چىرايلىق ، چىرايى گۈزەل
زىباگۈل	(پ)	زىۋاگۈل	«زىبائاي» بىلەن ئوخشاش
زىبام			(«زىبانسا» غا قارالسۇن)
زىبامخان			(«زىبانسا» غا قارالسۇن)
زىبامقىز			(«زىبانسا» غا قارالسۇن)
زىبامگۈل			(«زىبانسا» غا قارالسۇن)
زىبان			(«زىبانسا» غا قارالسۇن)
زىبانخان			(«زىبانسا» غا قارالسۇن)
زىبانقىز			(«زىبانسا» غا قارالسۇن)
زىبانگۈل			(«زىبانسا» غا قارالسۇن)
زىبانۇر	(پ‌ئە)	زىۋانۇر ، زىۋانۇم ، زىۋانەم	«زىبائاي» غا ئوخشاش
زىبانسا①	(پ‌ئە)	زىۋانسا ، زىبان ، زىۋان ، زىۋانخان ، زىۋانقىز ، زىۋانگۈل	زىبا ئايال ، ئاياللارنىڭ كۆركى ، ئاياللارنىڭ زىباسى
زىبەرەم			(«زەبىرە» گە قارالسۇن)
زىبۇن			(«زىبۇننسا» غا قارالسۇن)
زىبۇننسا	(پ‌ئە)	زىبىۋن ، زىبۇن‌خان ، زىبۇنقىز ، زىبۇنگۈل	ئاياللارنىڭ زىننىتى ، گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى
زىبەيدە			(«زۇبەيدە» گە قارالسۇن)
زىبەيدەم			(«زۇبەيدە» گە قارالسۇن)
زىبەيدىگۈل			(«زۇبەيدە» گە قارالسۇن)
زىبەيرە			(«زۇبەيرە» گە قارالسۇن)
زىبىخان			(«زەبىرە» گە قارالسۇن)
زىبىدە			(«زۇبەيدە» گە قارالسۇن)
زىبىرە			(«زەبىرە» گە قارالسۇن)
زىبىرەم			(«زەبىرە» گە قارالسۇن)
زىبىرەمخان			(«زەبىرە» گە قارالسۇن)
زىبىرنسا			(«زەبىرنسا» غا قارالسۇن)
زىبىرئاي			(«زەبىرىئاي» غا قارالسۇن)

① «زىبانسا» نىڭ يەنە «زىبانخان ، زىبانقىز ، زىبانگۈل ، زىبام ، زىبامخان ، زىبامقىز ، زىبامگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

زىبىرخان			(«زەبىرە» گە قارالسۇن)
زىبىرگۈل			(«زەبىرگۈل» گە قارالسۇن)
زىبىرنۇر			(«زەبىرنۇر» غا قارالسۇن)
زىبىقىز			(«زەبىرە» گە قارالسۇن)
زىبىگۈل			(«زەبىرە» گە قارالسۇن)
زىبىنۇر			(«زەبىرنۇر» غا قارالسۇن)
زىپىدە			(«زۇبەيدە» گە قارالسۇن)
زىخرە			(«زەھىرە» گە قارالسۇن)
زىخرىگۈل			(«زەھىرىگۈل» گە قارالسۇن)
زىدىبۇۋى			(«زەيىدىبىبى» گە قارالسۇن)
زىراي			(«زىرىئاي» غا قارالسۇن)
زىرە	(ئۇ)	زىرىخان ، زىرىگۈل	بىر خىل ئۆسۈملۈكنىڭ نامى (بۇ يەردە «زىرىدەك خۇش پۇراق ، ئەتىۋارلىق» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
زىرىئاي	(ئۇ)	زىراي	زىرە : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
زىرپە			(«زەرپە» گە قارالسۇن)
زىرپەم			(«زەرپە» گە قارالسۇن)
زىرپەمخان			(«زەرپە» گە قارالسۇن)
زىرپىخان			(«زەرپە» گە قارالسۇن)
زىرپىئاي			(«زەرپىئاي» غا قارالسۇن)
زىرپىخان			(«زەرپە» غا قارالسۇن)
زىرپىگۈل			(«زەرپە» گە قارالسۇن)
زىرخان			(«زىرە» گە قارالسۇن)
زىرگۈل			(«زىرە» گە قارالسۇن)
زىكرە①	(ئە)	زىكرىخان ، زىكرەم ، زىكرىگۈل	«زىكرى» بىلەن ئوخشاش
زىكرىئاي	(ئەئۇ)	زىكراي	ئاللانى ئەستىن چىقارمايدىغان قىز
زىكرىبان			(«زىكرىبانۇ» غا قارالسۇن)
زىكرىبانۇ	(ئەپ)	زىكرىبانۇم ، زىكرىبان	ئاللانى ئەستىن چىقارمايدىغان خېنىم
زىكرىخان			(«زىكرە» گە قارالسۇن)
زىكرىگۈل			(«زىكرە» گە قارالسۇن)

① «زىكرە» نىڭ يەنە «زىكرەمخان ، زىكرەمگۈل ، زىكرەمقىز» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

زىكرىنىسا	(ئە)	زىكرە : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى (ئاللانى زىكرى قىلىپ تۇرىدىغان ئايال)
زىكرىيە	(ئە)	زىكرى قىلىشقا خاس
زىلالئاي		(«زۇلالئاي» غا قاراڭ)
زىلالئايىم		(«زۇلالئايىم» غا قاراڭ)
زىلالە		(«زۇلالە» گە قاراڭ)
زىلالىم		(«زۇلالە ، زۇلالئايىم ، زۇلالىيە» گە قاراڭ)
زىلالىيە		(«زۇلالىيە» گە قاراڭ)
زىلاي		(«زۇلئاي» غا قاراڭ)
زىلايەت		(«زۇلئايەت ، زۇلھايات» قا قاراڭ)
زىلايىم		(«زۇلالئايىم» گە قاراڭ)
زىلەمخان		(«زۇلھەي» گە قاراڭ)
زىلەيخا		(«زۇلھەيخا» غا قاراڭ)
زىلەيخان		(«زۇلھەي» گە قاراڭ)
زىلەينىسا		(«زۇلھەينىسا» غا قاراڭ)
زىلخۇمار		(«زۇلخۇمار» غا قاراڭ)
زىلقەم		(«زەلىقە» گە قاراڭ)
زىلمىرەم		(«زۇلمىھرى» گە قاراڭ)
زىلىقاي		(«زەلىقىئاي» غا قاراڭ)
زىمىئاي		(«زەمىمىئاي» غا قاراڭ)
زىمىخان		(«زەمىمە ، زەمىنىخان» غا قاراڭ)
زىمىرا[1]	(ئە) زۇمۇرە ، زۇمۇرەم ، زىمىرە ، زىمىرەم	(1) كۆڭۈللۈك ، (2) ساھىبجامال ، باتۇر ، شىجائەتلىك
زىمىراي		(«زەمىرىئاي» غا قاراڭ)
زىمىرە		(«زەمىرە ، زىمىرا» غا قاراڭ)
زىمىرەم		(«زەمىرە ، زىمىرا» غا قاراڭ)
زىمىرىئاي		(«زەمىرىئاي» غا قاراڭ)
زىمىرىخان		(«زەمىرە» گە قاراڭ)
زىمىرىگۈل		(«زەمىرە» گە قاراڭ)

① «زىمىرا» بولسا «زۇمۇرە» دىن سىرت ، يەنە «زىمىرە ، زىمىرەم» لەرگە ئۆزگىرىپ ، «زەمىرە» نىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ .

زىمىگۈل		(«زەمىمە ، زەمىنگۈل» گە قاراڭ)
زىمىلە		(«زەمىلە» گە قاراڭ)
زىمىلەم		(«زەمىلە» گە قاراڭ)
زىمىلىخان		(«زەمىلە» گە قاراڭ)
زىمىلىگۈل		(«زەمىلە» گە قاراڭ)
زىمىناي		(«زەمىنئاي» غا قاراڭ)
زىمىنەم		(«زەمىنە» گە قاراڭ)
زىمىنپاشا		(«زەمىنپاشا» غا قاراڭ)
زىمىنپاشاخان		(«زەمىنپاشا» غا قاراڭ)
زىمىنسا		(«زەمىننىسا» غا قاراڭ)
زىمىنساخان		(«زەمىننىسا» غا قاراڭ)
زىمىنقىز		(«زەمىنقىز» گە قاراڭ)
زىمىنگۈل		(«زەمىنگۈل» گە قاراڭ)
زىمىننىسا		(«زەمىننىسا» غا قاراڭ)
زىمىننىساخان		(«زەمىننىسا» غا قاراڭ)
زىنەمخان		(«زىننەت» كە قاراڭ)
زىنەمقىز		(«زىننەت» كە قاراڭ)
زىنەمگۈل		(«زىننەت» كە قاراڭ)
زىننەت[1]	(ئە) زىننەتخان ، زىننەتقىز	ياسانماق ، بېزەلمەك ؛ زىننەتلىك ، گۈزەل ، زىبۇ - زىننەت ، ئۇنچە - مارجان
زىننەتئاي	(ئەئۇ)	زىننەتلىك ، گۈزەل قىز
زىننەتبۇۋى		(«زىننەتىيىي» گە قاراڭ)
زىننەتىيىي	(ئەپ) زىننەتبۇۋى	زىننەتلىك ، گۈزەل خېنىم
زىننەتخان		(«زىننەت» كە قاراڭ)
زىننەتقىز		(«زىننەت» كە قاراڭ)
زىننەتگۈل		(«زىننەت» كە قاراڭ)
زىننەتنىسا	(ئە)	ئاياللارنىڭ زىننىتى ، ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى گۈزەل ئايال
زىننۇر		(«زۇننۇر ، زەينۇر» غا قاراڭ)
زىنىسا		(«زەيىننىسا» غا قاراڭ)
زىنىيە		(«زەينىيە ، زىھنىيە» گە قاراڭ)
زىھنىيە	(ئە) زىنىيە[2]	ئەقلىي تەرەققىيات

① «زىننەت» نىڭ يەنە «زىننەتگۈل ، زىنەم ، زىنەمخان ، زىنەمقىز ، زىنەمگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . بۇلارنىڭ ئىچىدە «زىنەم» ئەرلەرگە قويۇلۇشىمۇ مۇمكىن . ئەسلىيسى «زىينەت» .

② «زەينىيە» مۇ «زىنىيە» گە ئۆزگىرىدۇ .

زىھىرە	(«زەھىرە» گە قاراڭ)
زىھىمە	(«زەئىمە» گە قاراڭ)
زىۋا	(«زىبا» غا قاراڭ)
زىۋائاي	(«زىبائاي» غا قاراڭ)
زىۋاخان	(«زىبا» غا قاراڭ)
زىۋارۇي	(«زىبارۇي» غا قاراڭ)
زىۋاقىز	(«زىبا» غا قاراڭ)
زىۋاگۈل	(«زىبا ، زىباگۈل» گە قاراڭ)
زىۋاڭخان	(«زىبا» غا قاراڭ)
زىۋاڭقىز	(«زىبا» غا قاراڭ)
زىۋاڭگۈل	(«زىبا» غا قاراڭ)
زىۋان	(«زىبانىسا» غا قاراڭ)
زىۋانەم	(«زىبانۇر» غا قاراڭ)
زىۋانخان	(«زىبانىسا» غا قاراڭ)
زىۋانقىز	(«زىبانىسا» غا قاراڭ)
زىۋانگۈل	(«زىبانىسا» غا قاراڭ)
زىۋانۇر	(«زىبانۇر» غا قاراڭ)
زىۋانۇم	(«زىبانۇر» غا قاراڭ)
زىۋانىسا	(«زىبانىسا» غا قاراڭ)
زىۋەر	(1) «زەبىرە» گە قاراڭ ، (2) پارسچىدا «ياسىنىش ، بىزەك ، زىننەت» مەنىلىرى بار
زىۋەرەم	(«زۇبەيرە» گە قاراڭ)
زىۋەرىخان	(«زەبىرە ، زۇبەيرە» گە قاراڭ)
زىۋەرىگۈل	(«زەبىرە ، زۇبەيرە» گە قاراڭ)
زىۋەم	(«زۇبەيرە» گە قاراڭ)
زىۋەمخان	(«زەبىرە» گە قاراڭ)
زىۋەيرە	(«زۇبەيرە» گە قاراڭ)
زىۋەيرەم	(«زۇبەيرە» گە قاراڭ)
زىۋىخان	(«زەبىرە» گە قاراڭ)
زىۋىدە	(«زۇبەيدە» گە قاراڭ)
زىۋىدەم	(«زۇبەيدە» گە قاراڭ)
زىۋىدىخان	(«زۇبەيدە» گە قاراڭ)
زىۋىدىگۈل	(«زۇبەيدە» گە قاراڭ)
زىۋىراي	(«زەبىرىئاي» غا قاراڭ)

زىۋىرە			(«زەبىرە» گە قاراڭ)
زىۋىرەم			(«زەبىرە» گە قاراڭ)
زىۋىرىخان			(«زەبىرە» گە قاراڭ)
زىۋىرىگۈل			(«زەبىرە» گە قاراڭ)
زىۋىخانگۈل			(«زەبىرە» گە قاراڭ)
زىۋىگۈل			(«زەبىرە» گە قاراڭ)
زىياپەتخان	(ئەئۇ)		زىياپەت : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
زىياخان[1]	(ئەئۇ)	سىياخان	نۇردەك ئايال
زىيادە	(ئە)	زىيادەم ، زىيادىخان ، زىيادىگۈل	«زىياد» بىلەن ئوخشاش
زىيارە	(ئە)	زىيارەم	زىيارەت ، يوقلاش ، ئېكسكۇرسىيە
زىياقەمەر[2]	(ئە)		ئاي نۇرى
زىياقىز[3]	(ئەئۇ)		نۇردەك قىز
زىياگۈل[4]	(ئەپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
زىياناھار[5]	(ئە)		ئاپتاپ
زىينۇر	(ئە)	زىننۇر[6]	زىننەت نۇرى

①②③④⑤ ئەسلىيىسى «زىيائخان ، زىيائقەمەر ، زىيائقىز ، زىيائگۈل ، زىيائنەھار» . «زىياخان» ئەرلەرگىمۇ قويۇلۇشى مۇمكىن .
⑥ «زۇننۇر» مۇ «زىننۇر» غا ئۆزگىرىدۇ .

س

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ساباھ①	(ئە) ساپا ، سابا	(1) تاڭ سەھەر ، (2) شەرق شامىلى
ساباھى②	(ئە)	دائىم سەھەر تۇرغۇچى ؛ ئەتىگەنلىك
ساباھىدىن③	(ئە) ساپاھىدىن	دىنىڭ تېڭى
سابۇر		(«سابىر» گە قارالسۇن)
سابى		(«سابھ» كە قارالسۇن)
سابىت	(ئە) ساۋۇت ، ساۋۇق ، ساۋاق ، ساۋۇش	مۇستەھكەم ، مەھكەم ، قەتئىي ، ئىشەنچلىك ، تەۋرەنمەس
سابىتدىن		(«سابىتلىدىن» گە قارالسۇن)
سابىتۇللا	(ئە) ساۋۇتۇللا ، ساۋۇتۇل	ئاللا مۇستەھكەم ، قەتئىي بولۇشىنى بەرگەن كىشى ، ئاللا مۇستەھكەم قىلغان كىشى
سابىتىدىن	(ئە) سابىتدىن ، سابىدىن	دىنىڭ مۇستەھكەم كىشىسى
سابىر④	(ئە) سابۇر ، ساۋۇر ، ساۋۇق ، ساۋۇش	سەۋرچان ، سەۋر - تاقەتلىك ، چىدامىلىق
سابىرئاخۇن	(ئەئۇ) ساۋىراخۇن	سابىر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
سابىرمۇھەممەد	(ئە) سابىرمەت ، ساۋۇرمەت	سابىر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتى
سابىرنىياز	(ئەپ) ساۋۇرنىياز	سابىر : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
سابىرۇللا	(ئە) ساۋۇرۇللا	ئاللانىڭ سەۋرچان كىشىسى
سابىردىن	(ئە) ساۋۇردىن	دىنىڭ سەۋرچان كىشىسى
سابىق	(ئە) ساۋۇق	ئۆتكەنكى ، بۇرۇنقى ، كونا ؛ پېشۋا ، باشلامچى ، ئالدىدا ماڭغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

①②③ ئەسلىسى «سەباھ ، سەباھى ، سەباھىددىن» .
④ «سابىر» بىلەن «سابىق ، سابىت» لارنىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ . مەسىلەن ، «ساۋاق ، ساۋۇق ، ساۋۇش» دېگەندەك . ئەمما «سابىر» نىڭ يەنە ئۆزىگە خاس تۆۋەندىكىدەك ئۆزگىرىشلىرىمۇ بار : «ساۋىر ، ساۋى ، ساۋىخان ، ساۋىقارى» .

سابھ①	(ئە) سابى	(1) سۇ ئۆزگۈچى ؛ (2) يېڭى ، پاكىز ؛ (3) «سابىئ» (ئەرەبچە «يەتتىنچى» دېگەن مەنىدىكى سۆز)
سابىئ	(ئە) سابى	يەتتىنچى ؛ يەتتىنچى ئوغۇل
ساپا②	(ئە)	(1) ئىخلاس ، ساپلىق ، سۈپەت ، (2) «ساباھ» نىڭ ئۆزگىرىشىمۇ شۇنداق ؛ (3) مەككىدىكى بىر تاغنىڭ ئىسمى
ساپات		(«ساپپات» قا قارالسۇن)
ساپاھىددىن		(«ساباھىددىن» قا قارالسۇن)
ساپپات	(ئە) ساپات	«قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
سابى	(ئە)	نىيىتى پاك ، سادىق ، ئىخلاسى بار ؛ ساپ ، پاك ؛ ساپ ئېغىرلىق ئاشكارا ، ئوچۇق («زاھىر» بىلەن ئوخشاش)
ساپىر	(ئە)	ئەينىبلەرنى ياپقۇچى
ساتتار③	(ئە)	تىنچ ، شۇك ، جىمجىت
ساجى	(ئە)	چوقۇنغۇچى ، سەجدە قىلغۇچى ، باش ئۇرغۇچى
ساجىد	(ئە) ساجىت	ساخاۋەت ، مەردلىك
ساخا④	(ئە)	(«ساھابە» گە قارالسۇن)
ساخابا		(«ساھابىدىن» گە قارالسۇن)
ساخابىدىن		(«ساھاب» قا قارالسۇن)
ساخاپ		سېخىيلىق ، ياخشىلىق
ساخاۋەت⑤	(ئە)	غالىب ، مەشھۇر ، ئۇستۇن ، داڭلىق ، مۇھىم كىشى
سادات	(ئە)	ساداغا خاس ؛ سادالىق ، ئاۋازلىق
سادائى⑥	(ئە)	«ئابدۇسادام» غا ئوخشاش
سادام⑦	(ئە)	(«سادىق» قا قارالسۇن)
سادۇق		(«سەئدۇللا» غا قارالسۇن)
سادۇللا		ئىش پەيدا قىلغۇچى
سادىر	(ئە) سادىگۇل⑧ ، سادىرجان	
سادىق	(ئە) سادۇق	راستچىل ، ھەقىقىي ، سەممىي (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
سادىگۇل		(«سادىر» غا قارالسۇن)

① «سابھ» بىلەن «سابىئ» ئوخشاشلا «سابى» غا ئۆزگىرىدۇ .
②③④⑤⑥⑦ ئەسلىسى «سەپا ، سەتتار ، سەخا ، سەخاۋەت ، سەدائى ، سەددام» .
⑧ «سادىگۇل» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

سادىل
سادىللا
سادىم
سادىن

سادىناخۇن
سادىنشا
سارتېكىن (ئۇ)

ساغۇن (ئۇ)

ساغىت
ساغىدىن
ساقى (ئە) سەقى
ساقىم
ساقىن (ئە) ساقىم ، سەقىم
ساكىن (ئە)

سالات
سالاشىرىپ
سالام① (ئە)

سالامىدىن② (ئە)
سالاھشەرىپ③ (ئە) سالاشىرىپ
سالاھى④
سالاھىدىن⑤ (ئە) سالايدىن

سالاۋات⑥ (ئە) سالات

(«سەئدۇللا» غا قارالسۇن)
(«سەئدۇللا» غا قارالسۇن)
«سادام» بىلەن ئوخشاش
(«سەئدۇن ، سەئىددىن ، سەئىدىن» غا قارالسۇن)
(«سەئدىنئاخۇن» غا قارالسۇن)
(«سەئدىنشاھ» قا قارالسۇن)
سار (بىر خىل قۇش) كەبىي قەيسەر شاھزادە
ھۆرمەتلىك (قارلۇق قەبىلىسىنىڭ چوڭلىرىغا بېرىلىدىغان ئۇنۋان)
(«سائىد» كە قارالسۇن)
(«سائىدىن» گە قارالسۇن)
ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرغۇچى
(«ساقىن» غا قارالسۇن)
«ساقى» بىلەن ئوخشاش
تىنچ تۇرغۇچى ، توختىغۇچى ، تۇرۇپ قالغۇچى ؛ ئولتۇراقلاشقۇچى ، ئۆيى تۇتقۇچى
(«سالاۋات» قا قارالسۇن)
(«سالاھشەرىپ» كە قارالسۇن)
(1) تىنچ ، بىخەتەر ، جىمجىت ، (2) سالام يوللىماق ، ھۆرمەت بىلدۇرمەك ، (3) تىنچلىق
دىنىنىڭ تىنچلىقى
ئۇلۇغ ، ياخشى ، شەرەپلىك
ئۇلۇغلۇققا خاس
دىنىنىڭ ئېسىل كىشىسى (بۇ ئىسىمنى «دىنىنىڭ قورالى» دېگەن مەنىدە چۈشىنىشمۇ مۇمكىن)
نامراز (بۇ يەردە نامراز ئۇلۇغلانغان ؛ شۇنىڭ بىلەن بىللە ، «ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات» دېگەندە «ئەپۇ قىلىش ، كەچۈرۈش» مەنىسى ئىپادىلىنىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، بۇ ئىسىم يەنە «تىلەك ، مەدھىيە» دېگەن مەنىنىمۇ ئىپادىلەيدۇ)

①②③④⑤ئەسلىسى «سەلام ، سەلامىدىن ، سەلاھشەرىپ ، سەلاھى ، سەلاھىددىن ، سەلاۋات» («سەلاھىددىن» ئەرەب سەركەردىلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى) .

سالايدىن
سالقىن
سالىلات① (ئە)

سالمان (پ) سالمان ، سالمەن

سالى
سالىپ (ئە)

سالىغ
سالىك (ئە) سالىكجان

سالىم (ئە)
سالمان
سالمەن
سالھە (ئە) سالى ، سالىخ ، سەلەي

ساما② (ئە) ساماخان③
سامائاخۇن (ئەئۇ) ساماخۇن
سامانى④ (ئە)
سامساق (ئۇ)
سامۇر (ئە)
سامۇن (ئە)
سامى (ئە)

سامىت (ئە)

سامىخ
سامىد (ئە) سامىت
سامىدىن (ئە)
سامىر (ئە)

سامىش
سامىق (ئە) سامىخ ، سامىش

(«سالاھىدىن» گە قارالسۇن)
(«سەلكىن» گە قارالسۇن)
سۆۋەت (بۇ ئىسىم كىشىلەرنىڭ ئىستېمالىدا «ئەسكەر» مەنىسىنى بېرىدۇ)
پارسلاردىن بولغان ساھابە ئىسمى . مەنىسى : (1) تىنچ ، (2) بېلىق ؛ تاش
(«سالىھ» كە قارالسۇن)
ئىلگىرىلىگۈچى ، ئالغا باسقۇچى ؛ ئىلگىرىكىلەر ، ئۆتكەنكىلەر
(«سالىھ» كە قارالسۇن)
(1) يولغا كىرگۈچى ، (2) نەپسىدىن كەچكۈچى
ساغلام ، ساق ، تولۇق ، پۈتۈن
(«سالمان» غا قارالسۇن)
(«سالمان» غا قارالسۇن)
سالىھ پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : ياخشى ، ئېسىل ، ئادىل ، ھەققانىي
ئاسمان ؛ يۈكسەك
ساما : ئسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى سەككىز
بىر خىل كۆكتات ئىسمى
ئالماس
بۇيۇك ، يۈكسەك
بۇيۇك ، يۈكسەك ، ئالىي ، ئەلا ، ئۈستۈن ؛ سام قەبىلىسى
(1) «سامىد» كە قارالسۇن ، (2) سۈكۈت قىلغۇچى
(«سامىق» قا قارالسۇن)
قەتئىي ، مەھكەم ، مۇستەھكەم
دىنىنىڭ ئۇستۇنلۇكى
(1) كېچىلىك سۆھبەت ، (2) بىر خىل ئۆسۈملۈك ، (3) مېۋىسى بار ، مېۋىلىك ؛ مېۋىگە ئېرىشكۈچى
(«سامىق» قا قارالسۇن)
ئېگىز ، ئۇزۇن

①②④ئەسلىسى «سەللات ، سەما ، سەمانى» .
③ «ساماخان» ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

سامىن	(ئە)	سەككىزىنچى
سانا①	(ئە)	(1) مەدھىيە ؛ (2) يەمەننىڭ پايتەخت شەھىرى ، (3) بىر خىل ئۆسۈملۈك ، (4) يۇكسەك ، يۇقىرى ، داڭلىق
سانائەت	(ئە)	ياساش كەسپى ، قول ھۈنەرۋەنچىلىك
ساناۋۇل		(«سانائۇللا» غا قارالسۇن)
ساناۋۇللا		(«سانائۇللا» غا قارالسۇن)
سانائۇللا②	(ئە) ساناۋۇل ، ساناۋۇللا	ئاللانى مەدھىيەلىگۈچى
سانائى③	(ئە) سانايى	مەدھىيە ، ماختاش ؛ سەنئەت ، ھۈنەر ، مەدھىيەلىگۈچى
سانگۇن	(ئۇ) سانغۇن	سەركەردە ، قوماندان
سانى	(ئە)	ئىككىنچى (ئوغۇل ياكى قىز)
ساھابە④	(ئە) ساخابا	دوستلار ، ھەمراھلار ، سەپداشلار
ساھابىدىن⑤	(ئە) ساخابىدىن	دىنىنىڭ دوستلىرى
ساھاب⑥	(ئە) ساھاپ ، ساخاپ	بۇلۇت
ساھىب⑦	(ئە) ساھىپ ، سايىپ	(1) ئىگە بولغۇچى ، ئىگىلىگۈچى ، ئىگە ، (2) دوست ، سۆھبەتداش ، ھەمراھ ، خىزمەتداش (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ساھىبىەگ	(ئەئۇ) سايىپىبەگ	بەگلەرنىڭ بېگى ، ئەرلەرنىڭ ئەرەنى
ساھىبدىل	(ئەپ) سايىپدىل	ئاق كۆڭۈل
ساھىبسالام⑧	(ئە) سايىپسالام	ساغلام ؛ سالام ئىگىسى
ساھىبقەدەم	(ئە) سايىپقەدەم	ئىلگىرىلىگۈچى ، ئالغا باسقۇچى
ساھىبقىران	(ئەپ) سايىپقىران	قىران يىگىت ؛ قىرانلىق ئىگىسى
ساھىبكامال⑨	(ئە) ساھىپكامال ، سايىپكامال	كامالەت ئىگىسى
ساھىبكەرەم	(ئە) سايىپكەرەم	شەپقەتلىك ، سېخىي
ساھىبماقام⑩	(ئە) سايىپماقام	مەرتىۋىلىك ، مەرتىۋە ئىگىسى

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩ ئەسلىسى «سەنئ ، سەنائۇللا ، سەنائى ، سەھابە ، سەھابىددىن ، سەھاب ، ساھىبسەلام ، ساھىبكەمال ، ساھىبماقام» .

⑦ «ساھىب» بىلەن «سائىب» ئوخشاشلا «سايىپ» قا ئۆزگىرىدۇ .

ساھىبنەزەر	(ئە) سايىپنەزەر	ئۆتكۇر ، دىتى بار ، نەزەرلىك ؛ نەزەرگە ئېرىشكۈچى
ساھىبۇللا	(ئە) سايىبۇللا ، سايىپۇللا	ئاللانىڭ دوستى
ساھىبىدىن	(ئە) سايىبىدىن ، سايىپىدىن	دىنىنىڭ دوستى
ساھىپكامال		(«ساھىبكامال» غا قارالسۇن)
ساھىت		(«سائىد» گە قارالسۇن)
ساھىر	(ئە) سايىر	ئويغاق ، ھوشيار ، سەگەك
ساۋاق①		(«سابىر ، سابىت» گە قارالسۇن)
ساۋدان	(ئۇپ)	ھەممىدىن خەۋەردار ئەرباب
ساۋۇت		(«سابىت» گە قارالسۇن)
ساۋۇتۇل		(«سابىتۇللا» غا قارالسۇن)
ساۋۇتۇللا		(«سابىتۇللا» غا قارالسۇن)
ساۋۇر		(«سابىر» گە قارالسۇن)
ساۋۇردىن		(«سابىرىدىن» گە قارالسۇن)
ساۋۇرمەت		(«سابىرمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
ساۋۇرنىياز		(«سابىرنىياز» غا قارالسۇن)
ساۋۇش		(«سابىر» گە قارالسۇن)
ساۋۇق②	(ئە) ساۋاق ، ساۋىخان③	لەشكەر بېشى
ساۋى		(«سابىر» گە قارالسۇن)
ساۋىخان		(«ساۋۇق» قا قارالسۇن)
ساۋىر		(«سابىر» گە قارالسۇن)
ساۋىراخۇن		(«سابىرئاخۇن» غا قارالسۇن)
سائىب	(ئە) سايىپ	ئازادلىققا ئېرىشكۈچى ؛ توغرا قىلغۇچى
سائىد④	(ئە) سايىت ، ساغىت ، ساھىت	(1) غالىب ، مەشھۇر ؛ رەئىس ، ئەپەندى ، مۇھىم ، ھۆكۈمران ، باشلىق ، (2) بىلەك ، (3) ئۆرلىگۈچى ، يۇقىرىغا چىققۇچى ، (4) يارىدەمچى
سائىددىن⑤	(ئە) سايىدىن ، ساغىدىن	دىنىنىڭ يارىدەمچىسى

① «ساۋاق» تىكى «سا» ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشتۇر . شۇڭا «ساۋاق ئالدى» دېگەندىكى «ساۋاق» ئەمەس .

② «ساۋۇق» بىلەن «سابىر» نىڭ «ساۋاق ، ساۋىخان» دېگەن ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ كېتىدۇ ؛ «سابىق» مۇ «ساۋۇق» قا ئۆزگىرىدۇ .

③ «ساۋىخان» دا گەرچە «خان» قوشۇلغان بولسىمۇ ، يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

④ «سائىد» بىلەن «سەئىد» ئوخشاشلا «سايىت» قا ئۆزگىرىدۇ .

⑤ ئەسلىسى «سائىددىن» .

سائىر①	(ئە) سايىر	يۇرگۇچى ، ماڭغۇچى ، سەير قىلغۇچى
سائىق	(ئە) سايىق	شوپۇر ؛ يېتەكلەپ ماڭغۇچى
سائىم	(ئە) سايىم ، زايىم	روزا تۇتقۇچى
سائىن	(ئە) سايىن	ساقلىغۇچى ، مۇھاپىزەتچى
سايرام	(ئۇ)	«تېيز يەر» مەنىسىدىكى بىر قانچە جاي نامى . بەزىلەر «سۇلۇق يەر» دېگەن بولىدۇ ، دەپ قارايدۇ
سايران②	(ئۇ)	(1) سەيلە قىلغۇچى ؛ (2) جاي نامى
سايبۇللا		(«ساھىبۇللا» غا قارالسۇن)
سايبىدىن		(«ساھىبىدىن» گە قارالسۇن)
سايپ		(«ساھىب ، سائىب» گە قارالسۇن)
سايپېگ		(«ساھىبېگ» گە قارالسۇن)
سايپدىل		(«ساھىبدىل» گە قارالسۇن)
سايپسالام		(«ساھىبسالام» غا قارالسۇن)
سايپقەدەم		(«ساھىبقەدەم» گە قارالسۇن)
سايپقىران		(«ساھىبقىران» غا قارالسۇن)
سايپكامال		(«ساھىبكامال» غا قارالسۇن)
سايپكىرەم		(«ساھىبكەرەم» گە قارالسۇن)
سايپماقام		(«ساھىبماقام» غا قارالسۇن)
سايپنەزەر		(«ساھىبنەزەر» گە قارالسۇن)
سايپۇللا		(«ساھىبۇللا» غا قارالسۇن)
سايپىدىن		(«ساھىبىدىن» گە قارالسۇن)
سايىت		(«سائىد ، سەئىد» گە قارالسۇن)
سايىر		(«ساھىر ، سائىر» گە قارالسۇن)
سايىق		(«سائىق» قا قارالسۇن)
سايىم		(«سائىم» گە قارالسۇن)
سايىن		(«سائىن» گە قارالسۇن)
سەئىد	(ئە) سەھەت	بەخت
سەبە③	(ئە)	قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى

① «سائىر» مۇ «ساھىر» گە ئوخشاش «سايىر» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «سايران» جاي نامى بولۇپ ، بەزىلەر «سايرام» نىڭ ئەسلىي ئاتىلىشى دەپ قارايدۇ . بۇ سۆز ئەرەبچىدە «سەيلە قىلغۇچى ، سەيلە قىلماق» دېگەننى بىلدۈرىدۇ .
③ ئەسلىيسى «سەبەئ» بولۇپ ، «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىمۇ شۇنداق ئاتىلىدۇ .

سەبەر	(ئە) سەۋەر	مۆز
سەببار	(ئە) سەپپار	چىداملىق ، سەۋرچان
سەببەت	(ئە) سەپپەت	سېغىنغۇچى ، چوڭقۇر ئەسلىگۈچى
سەبرى	(ئە) سەۋر	سەۋر قىلماق («سەبۇھ» قا قارالسۇن)
سەبۇ		
سەبۇر	(ئە) سەپۇر ، سوبۇر ، سوپۇر	سەۋر - تاقەتلىك ، مۇلايىم ، قۇلىقى يۇمشاق ، سەۋرچان («سەبۇھ» قا قارالسۇن)
سەبۇخ		
سەبۇرى	(ئە)	سەۋرلىك ، تاقەتلىك ، سەۋرگە خاس
سەبۇھ	(ئە) سەبۇخ ، سەبۇ ، سۇبۇھ ، سۇبۇ ، سۇبۇخ ، سەپۇخ ، سەپىخ	پاك ، سۈزۈك
سەبۇھۇللا	(ئە) سەبھۇللا ، سەپھۇللا ، سەپىدۇللا ، سەبخۇللا	ئاللانىڭ پاك كىشىسى
سەبۇت①	(ئە) سەپۇەت ، سەبۇەت ، سەپىۋەت ، سۇپۇۋەت	ئەسلەش ، سېغىنىش ، سېغىنماق
سەبى	(ئە)	بالا ، گۆدەك ، ئوغۇل بالا ، ئۆسمۈر
سەبخەت		(«سەبھەت» كە قارالسۇن)
سەبخۇللا		(«سەبۇھۇللا» غا قارالسۇن)
سەبىر	(ئە) سەۋىر ، سىبىر ، سىپىر② ، سۇئىر	«سابىر» بىلەن ئوخشاش
سەبرۇللا	(ئە) سەۋرۇللا	«سابىرۇللا» بىلەن ئوخشاش
سەبرىدىن	(ئە) سەۋرىدىن ، سەۋرىدىن	دىنىنىڭ سەۋرلىك ، تاقەتلىك ، سەۋرچان كىشىسى
سەبىل	(ئە) سەۋىل ، سىبىل	يول ، ۋاستە ، ئۇسۇل
سەبلا	(ئە) سەپلا	«سەبىل» نىڭ تۇرلىنىشى (بىر خىل تۇرى)
سەبلۇللا	(ئە) سەپلۇللا ، سىبللا	ئاللانىڭ يولى
سەبلىدىن	(ئە) سەپلىدىن	دىنىنىڭ يولى
سەبھەت	(ئە) سەبخەت	سۇ ئۆزمەك

① «سەبۇھ» مۇ «سەپۇەت» كە ئۆزگىرىپ ، تۆۋەندىكى «سەپۇەت» بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .
② «سەپىر» مۇ «سىپىر» گە ئۆزگىرىدۇ .

سەبھۇللا		(«سەبۇھۇللا» غا قارالسۇن)
سەبۇەت		(«سەبۇەت» كە قارالسۇن)
سەپەر①	(ئە) سىپەر	(1) سەپەر قىلماق، سەپەر قىلغۇچى؛ (2) سەپەر ئۇستىدە تۇغۇلغان؛ (3) سەپەر ئىبتىدا تۇغۇلغان
سەپەرباي	(ئەئۇ) سەپەرۋاي	سەپەر: ئىسمى، باي: سۇپەتتى
سەپەرنىياز	(ئەپ)	سەپەر: ئىسمى، نىياز: قوشۇمچىسى
سەپەرۋاي		(«سەپەرباي» غا قارالسۇن)
سەپەريار	(ئەپ) سەپەريا	سەپەردە يار بولغۇچى؛ ئۆمۈر سەپىرىدە دوست بولغۇچى
سەپبار		(«سەببار» غا قارالسۇن)
سەپبەت		(«سەببەت» كە قارالسۇن)
سەپۇر		(«سەبۇر» غا قارالسۇن)
سەپۇخ		(«سەبۇھ» قا قارالسۇن)
سەپۇك		(«سەيپۇلمۇلۇك» كە قارالسۇن)
سەپۇلمۇلۇك		(«سەيپۇلمۇلۇك» كە قارالسۇن)
سەپۇەت	(ئە) سەپىۋەت، سۇپۇۋەت	مېغىزلىق، جەۋھەرلىك؛ جەۋھەر ھەقىقىي دوست، سىرداش
سەپى	(ئە)	(«سەبۇھ» قا قارالسۇن)
سەپىخ		دىننىڭ ھەقىقىي دوستى
سەپىدىن②	(ئە)	كېلىشتۇرگۇچى، ئارىنى ياخشىلىغۇچى، ئەلچى
سەپىر	(ئە) سىپىر	(«سەببىلا» غا قارالسۇن)
سەپىلا		(«سەببىللا» غا قارالسۇن)
سەپىلۇللا		(«سەببىلدىن» گە قارالسۇن)
سەپىلدىن		(«سەبۇھۇللا» غا قارالسۇن)
سەپىھۇللا		(«سەپۇەت» كە قارالسۇن)
سەپىۋەت		(«سەپىيۇللا» غا قارالسۇن)
سەپىيۇل		ئاللانىڭ سىردىشى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
سەپىيۇللا	(ئە) سەپىيۇل	

① «سەپەر» ئەسلىدىنلا سەپەر ئىبىنىڭ نامىدىن كېلگەن بولۇپ، «سەپەر قىلماق» نى بىلدۇرمەيدۇ. لېكىن بەزىلەر بىلدۇرىدۇ دەپ قارايدۇ.
② «سەيپىدىن» مۇ «سەپىدىن» گە ئۆزگىرىدۇ.

سەتىرىدىن		(«سەدىرىدىن» گە قارالسۇن)
سەتى		(«سەتىھ» كە قارالسۇن)
سەتىدىن		(«سەددىدىن» گە قارالسۇن)
سەتىر	(ئە)	«ساتتار» بىلەن ئوخشاش
سەتىرىدىن		(«سەدىرىدىن» گە قارالسۇن)
سەتىھ	(ئە) سەتى، سېتى①	يەر يۈزى، ئۆگزە
سەجىر	(ئە)	ھەقىقىي دوست
سەخەر		(«سەھەر» گە قارالسۇن)
سەخەرجان		(«سەھەرجان» غا قارالسۇن)
سەخەرۇللا		(«سەھەرۇللا» غا قارالسۇن)
سەخەرىدىن		(«سەھەرىدىن» گە قارالسۇن)
سەخەم		(«سەھەم» گە قارالسۇن)
سەخىيدىن		(«سەھىبىدىن» گە قارالسۇن)
سەخىپ		(«سەھىب» كە قارالسۇن)
سەخىپۇللا		(«سەھىبۇللا» غا قارالسۇن)
سەخىر		(«سەغىر، سەھىر» گە قارالسۇن)
سەخىم		(«سەھىم» گە قارالسۇن)
سەدەن		(«سەئىدىن» گە قارالسۇن)
سەدەنشا		(«سەئىدىنشاھ» قا قارالسۇن)
سەددى	(ئە)	توساق، توغان، سېپىل، ئىستىھكام
سەددىدىن	(ئە) سەتىدىن، سەدىدىن، سېتىدىن	دىننىڭ قورغىنى، دىننىڭ ئىستىھكامى
سەدرى	(ئە) سەدى	كۆكرەك بوشلۇقى، كۆكرەككە خاس؛ يۈرەك
سەدۇق②	(ئە)	سادىق، راستچىل، سەممىي
سەدۇل		(«سەئىدۇللا» غا قارالسۇن)
سەدۇللا		(«سەئىدۇللا» غا قارالسۇن)
سەدۇن		(«سەئىدۇن» غا قارالسۇن)
سەدى③	(ئە)	(1) تەشنا بولغۇچى، سۇسىراپ كەتكۈچى، (2) «سەدىرىدىن»، «سەدرى» نىڭ قىسقىرىپ ئۆزگىرىشى

① «سېتى» بولسا «سېتىۋالدى» نىڭ قىسقىرىشى بولۇشمۇ مۇمكىن.
② «سەئىدىن، سەئىدۇن» لارمۇ «سەدۇق» قا ئۆزگىرىدۇ.
③ «سەدرى» مۇ «سەدى» گە ئۆزگىرىدۇ.

سەدىت
سەدىد (ئە) سەدىت
سەددىن
سەدىر (ئە) سېدىر ، سىدىر
سەدىرۇللا (ئە)
سەدىرىدىن① (ئە) سەتىرىدىن ، سەترەدىن ، سەدىردىن ، سەدى
سەدىق② (ئە) سىدىق
سەدىقۇللا③ (ئە) سىدىقۇللا ، سىدىقۇل
سەدىل (ئە)
سەدىن
سەدىن④ (ئە)
سەدىنشا
سەرباز (پ) سەرۋاز
سەرجان (پ) سىرجان
سەرچىن (پ)
سەرخەت
سەردار (پ)
سەردىن (پ ئە)
سەركار (پ)
سەرمەد (ئە) سەرمەت
سەرمەن (پ) سەمەن⑤
سەرھەد (ئە) سەرھەت ، سەرخەت

(«سەدىد» كە قارالڭ)
توغرا ، مۇۋاپىق ، لايىق ؛ مەنپەئەتلىك
(«سەددىدىن» گە قارالڭ)
(1) يۇرەك ، قەلب ، (2) كاتتا ، ئۇلۇغ ، شەرەپلىك
ئاللانىڭ ئۇلۇغ كۈچىسى ، ئاللا ئۇلۇغلۇقىنى بەرگەن كۈچى
دىنىنىڭ كاتتا كۈچىسى

سادىق دوست
ئاللانىڭ سادىق دوستى
پەردە ، ياپقۇچ ، ئۈشۈك ياپقۇچى
(«سەئدۇن» غا قارالڭ)
سېمىز گۆش ؛ قوي يۇڭى
(«سەئدىنشاھ» قا قارالڭ)
سەپنىڭ ئالدىدا ماڭغۇچى ؛ جەڭچى ، ئەسكەر
باشلامچى يىگىت ؛ باشتىكى ئوغۇل تاللانغان ، تاللاپ چىقىلغان
(«سەرھەد» كە قارالڭ)
قوماندان ؛ ئالدىدا ماڭغۇچى
دىنىنىڭ سەركەردىسى
ئىش بېشى ، ئىش باشقۇرغۇچى
مەڭگۈلۈك ، دائىملىق
(1) جاي ئىسمى ، (2) باش ، يۇرتنىڭ بېشى ، (3) باشقا ئوخشاش ، باش كەبى
ئەڭ ياخشى تەربىيەلەنگەن ، ياخشى چوڭ بولغان بالا ؛ چېگرا

① ئەسلىسى «سەدىرىددىن» .
② «سەدىق» بىلەن «سىددىق» ئوخشاشلا «سىدىق» قا ئۆزگىرىدۇ . ئەمما «سىدىق» نىڭ ئەسلىسى «سىددىق» تۇر .
③ «سەدىقۇللا» بىلەن «سىددىقۇللا» ئوخشاشلا «سىدىقۇللا ، سىدىقۇل» غا ئۆزگىرىدۇ .
④ بۇ يەردىكى «سەدىن» دېگەن ئىسىم «سەئدۇن» نىڭ ئۆزگىرىشى ئەمەس ، بۇنىڭدىكى «سە» قىسقا سوزۇق تاۋۇش .
⑤ «سەمەن» بولسا «سەمەند» دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشمۇ مۇمكىن . ئۇ ھالدا «تېز يۈرۈشلۈك ئات» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ .

سەرۋەت (ئە)
سەرۋەردىن (پ ئە)
سەرۋىدىن (پ ئە)
سەرى (ئە)
سەزگۇر (ئۇ)
سەزگىن (ئۇ)
سەغىر (ئە) سەخىر
سەغىرجان (ئەپ) سەخىرجان
سەقى
سەقىل (ئە)
سەقىم
سەلەي
سەلكىن (ئۇ) سالقىن
سەللام (ئە)
سەلمۇن (پ)
سەلسەل (ئە)
سەلىم (ئە) سېلىم
سەلىمساق (ئەئۇ) سېلىمساق
سەمەد (ئە) سەمەت ، سەمەتخان ، سەمىخان
سەمەدۇللا (ئە) سەمىتۇللا ، سەمەتتىللا
سەمەر① (ئە) سىمىر

(1) بايلىق (تەبىئىي بايلىق) ، (2) بىر تۈپ سەرۋى دەرىخى دىنىنىڭ يېتەكچىسى
(1) دىنىنىڭ بايلىقى ؛ (2) دىنىنىڭ سەرۋىقامەت كۈچىسى
كەڭ قورساق ، سېخىي ، مەرد
سېزىمچان ، ھوشيار ، زېرەك
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كىچىك ؛ كىچىك ئوغۇل
سەغىر : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
(«ساقى» غا قارالڭ)
(1) پارلاق ، نۇرلۇق ، چاقناپ تۇرىدىغان ؛ (2) قىلىچ ؛ (3) ئېغىر ، ئېغىرلىق
(«ساقىن» غا قارالڭ)
(«سالمە» كە قارالڭ)
سالقىن ، يېقىشلىق ، راھەتلىك ، سۆرۈن شامال ؛ سالقىنداش ، راھەتلىنىش
دائىم سالامەت تۇرغۇچى ، ساغلام
(1) «سالمان» غا ئوخشاش ، (2) بىخەتەر ، خاتىرجەم
ئىز باسار ، ئەۋلاد ، ئوغۇل ، ئۇرۇق
ساغلام ، ساق ـ سالامەت
ساق ـ سالامەت
مەڭگۈلۈك ، دائىملىق ، مەڭگۈ
مەڭگۈ ئاللانىڭ كۈچىسى

① «سەمەر ، سەمىر» ئوخشاشلا «سىمىر» گە ئۆزگىرىدۇ .

سەمەن			(«سەرمەن» گە قارالسۇن)
سەمۇر	(ئە)		بىر خىل دەرەخ ئىسمى
سەمى			(«سەمئى» كە قارالسۇن)
سەمىت			(«سەمىد» كە قارالسۇن)
سەمىتۇللا			(«سەمەدۇللا» غا قارالسۇن)
سەمىتللا			(«سەمەدۇللا» غا قارالسۇن)
سەمىجان			(«سەمئى» كە قارالسۇن)
سەمىخان			(«سەمەد، سەمئى» كە قارالسۇن)
سەمىد	(ئە)	سەمىت، سىمىت	بۇغداي ئۇنى، ئاق ئۇن
سەمىر	(ئە)	سىمىر	(1) راھەتلىك تۇرمۇش كەچۈرگۈچى، (2) كىچىكىدە گەپ قىلغۇچى
سەمىردىن[1]	(ئە)		دىن راھەتلىك تۇرمۇش كەچۈرۈشىنى بەرگەن كىشى
سەمىرۇل			(«سەمىرۇللا» غا قارالسۇن)
سەمىرۇللا	(ئە)	سەمىرۇل	ئاللا راھەتلىك تۇرمۇش كەچۈرۈشىنى بەرگەن كىشى
سەمىل	(ئە)		قۇتا ياكى كۆلچەكتە قېپقالغان سۇ؛ قېتىق
سەمىم	(ئە)		خالىس، ئادىل، پاك، ھەقىقىي
سەمىن	(ئە)	سىمىن	قىممەت، قىممەتلىك؛ سېمىز
سەمىئى[2]	(ئە)	سەمى، سەمىجان، سەمىخان[3]	قۇلاق سالغۇچى، ھەممىنى ئاڭلىغۇچى (ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن بىرى)
سەمىئۇللا	(ئە)	سەمىۇللا	(1) ئاللانىڭ گېپىگە قۇلاق سالغۇچى؛ (2) ئاللا ھەممىنى ئاڭلىغۇچى
سەنئەتۇللا	(ئە)	سەنەتۇللا، سەنتۇلا، سەنتۇل، سەنئەتۇللا	ئاللانىڭ ھۈنىرى
سەنئۇللا[4]	(ئە)	سەنۇللا، سۇنۇللا	ئاللانىڭ سەپقىتى

① ئەسلىسى «سەمىرىددىن».
②③ «سەمئى» بىلەن «سەمەت» ئوخشاشلا «سەمىخان» غا ئۆزگىرىدۇ. ھەر ئىككى ئىسىمدىن ئۆزگەرگەن «سەمىخان» دېگەن بۇ ئىسىمدىكى «مە» نىڭ بىرى ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇش بولسىمۇ، ھەر ئىككىسى ئەرلەرگە قوللىنىلىۋېرىدۇ.
④ «سەنئۇللا، سۇنئۇللا» ئوخشاشلا «سۇنۇللا» غا ئۆزگىرىدۇ.

سەھەت			(«سەئەد، سەھھەت» كە قارالسۇن)
سەھەر	(ئە)	سەھەرجان، سەخەرجان، سەخەر	ئەتىگەن، تاڭ مەزگىلى، تاڭ
سەھەرۇللا	(ئە)	سەخەرۇللا	ئاللا تاڭ مەزگىلىنى بەرگەن كىشى
سەھەرىدىن	(ئە)	سەخەرىدىن	دىنىنىڭ سەھەرى، دىنىنىڭ تېگى
سەھەم	(ئە)	سەخەم	قارا رەڭ
سەھراۋى	(ئە)		سەھرالىق، يېزىلىق؛ قۇملۇق
سەھى			(«سەھەھ» كە قارالسۇن)
سەھەب	(ئە)	سەخەپ	«ساھەب» بىلەن ئوخشاش
سەھەبۇللا	(ئە)	سەخەپۇللا	«ساھەبۇللا» غا ئوخشاش
سەھەبىدىن	(ئە)	سەخەپىدىن	«ساھەبىدىن» گە ئوخشاش
سەھىر	(ئە)	سەخىر①	تاۋلانغان، پىشقان
سەھىل	(ئە)		ئاسان، ئوڭاي
سەھىم	(ئە)	سەخىم	ئاق يۇزلۈك، يۇزى ئاق؛ ياقوقى
سەھىھ	(ئە)	سەھى	تولۇق، كامىل، ھەقىقىي، توغرا، ساغلام، مەزمۇت
سەئۇد			(«سۇئۇد» قا قارالسۇن)
سەۋەر			(«سەبەر» گە قارالسۇن)
سەۋەيدۇللا			(«زەبىھۇللا» غا قارالسۇن)
سەۋرى②			(«سەبرى» گە قارالسۇن)
سەۋرىدىن			(«سەبرىدىن» گە قارالسۇن)
سەۋسەن③	(پ)	سۆسەن، سۇسەنخان	بىر خىل گۈل نامى (پىيازگۈل)
سەۋنۇل			(«سەۋنۇللا» غا قارالسۇن)
سەۋنۇللا	(ئە)	سەۋنۇل	ئاللانىڭ ھىمايىسى
سەۋى	(ئە)		تۇز، تەكشى
سەۋىر			(«سەبىر» گە قارالسۇن)
سەۋىرۇللا			(«سەبىرۇللا» غا قارالسۇن)
سەۋىرىدىن			(«سەبىرىدىن» گە قارالسۇن)
سەۋىل			(«سەبىل» گە قارالسۇن)
سەئدۇل			(«سەئدۇللا» غا قارالسۇن)

① «سەغىر» مۇ «سەخىر» گە ئۆزگىرىدۇ.
② «سەۋرى» ئەگەر «سەبرى» نىڭ ئۆزگىرىشى بولمىغاندا، ئەرەبچىدە «ئىنقىلابچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.
③ «سەۋسەن» ئايالالارغىمۇ قويۇلىدۇ، ئۆزگىرىشلىرى تېخىمۇ شۇنداق.

سەئدۇللا① (ئە) سەيدۇللا ، سەيدۇللام ئاللا بەختلىك قىلغان كىشى ، ئاللانىڭ بەختلىك كىشىسى

سەئدىناخۇن (ئەۋ) سەيدىناخۇن ، سەيناخۇن ، سادىناخۇن سەئدىن : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

سەئدۇن② (ئە) سەئدىن ، سەيدىن بەخت ـ تەلەي

سەئدىن③ (ئە) سەيدىن ، سەدىن ، سەدەن ، سادىن ، سادەن ، سەدۇق ، سەيدەك (1) «سەئدۇن» غا ئوخشاش ، (2) دىنىڭ بەختى ؛ دىنىڭ بەختلىك كىشىسى

سەئدىنخوجا (ئەپ) سەيدىنخوجا ، سەيدىنغوجى سەئدىن : ئىسمى ، خوجا : سۇپىتى

سەئدىنشاھ (ئەپ) سەدەنشا ، سەدىنشا ، سەيدىنشا ، سادىنشا سەئدىن : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (بۇ يەردە «ئاللانىڭ بەختلىك كىشىسى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

سەئدىنھاجى (ئە) سەيدىنھاجى ، سەيناجى سەئدىن : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى

سەئىپ (ئە) سەيىپ قۇتقۇزغۇچى

سەئىد④ (ئە) سايىت ، سەيىت ، سېيىت ، سىيىت بەختلىك ، بەخت ، خۇشاللىق

سەئىدئاببباس (ئە) سېيىتئاببباس سەئىد : ئىسمى ، ئاببباس : قوشۇمچىسى

سەئىدباقى (ئە) سەيدىۋاقى ، سېيىتباقى مەڭگۈلۈك بەخت

سەئىدئەھمەد (ئە) سېيىتئەخمەت ، سېيىتئەمەت ، سىيىتئەمەت سەئىد : ئىسمى ، ئەھمەد : سۇپىتى

سەئىدئەھمەدخان (ئەۋ) سېيىتئەمەتخان سەئىدئەھمەد : ئىسمى ، خان : سۇپىتى

① «سەئدۇللا» نىڭ يەنە «سەئدۇل ، سەيدۇل ، سادۇللا ، سادىللا ، سادىل ، سەدۇلا ، سەدۇل ، سەدىل ، سەيدىل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
② «سەئدۇن» بولسا «سەئد» نىڭ قوش پېچلىق (سۆز ئاخىرى «ئۇن» ئوقۇلىدىغان) شەكلى . بۇ ئىسىمنىڭ يەنە «سەيدۇن ، سەدۇن ، سەدىن ، سادىن ، سەدۇق» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
③ «سەئدىن» بولسا «سەئدۇن» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ ، شۇنىڭدەك «سەئددىن» نىڭ قىسقارتىلىپ تەلەپپۇز قىلىنغان شەكلى بولۇشىمۇ مۇمكىن .
④ «سەئىد» بىلەن «سەييد» ئوخشاشلا «سېيىت ، سىيىت» كە ئۆزگىرىدۇ .

سەئدخان (ئەۋ) بەختلىك خان (سەئىد : ئىسمى ، خان : سۇپىتى)

سەئددىن① (ئە) سەيدىن ، سادىن «سەئدىن» گە ئوخشاش

سەئددىنشاھ (ئە) سەيدىنشا② سەئددىن : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

سەئدزادە③ (ئەپ) سېيىتزادە بەختلىك ئوغۇل

سەئدكامىل (ئە) سېيىتكامىل ، سىيىتكامىل سەئىد : ئىسمى ، كامىل : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «تولۇق بەختلىك» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

سەئدمەخدۇم (ئە) سېيىتمەختۇم ، سەيىتمەختۇم سەئىد : ئىسمى ، مەخدۇم : قوشۇمچىسى

سەئدنىياز (ئەپ) سېيىتنىياز ، سىيىتنىياز سەئىد : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى

سەئدئۆمەر④ (ئە) سەيدئۆمەر ، سېيىتئۆمەر ، سىيىتئۆمەر سەئىد : ئىسمى ، ئۆمەر : سۇپىتى

سەئدى (ئە) بەختلىك ، بەختكە خاس ؛ سەئدىلەر نەسەبىدىن

سەيپەك («سەيپى» گە قارالسۇن)

سەيپۇك («سەيپۇللا» غا قارالسۇن)

سەيپۇل («سەيپۇللا» غا قارالسۇن)

سەيپۇللا (ئە) سەيپۇك ، سەيپۇل ئاللانىڭ قىلىچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇيەتلىرىدىن بىرى)

سەيپۇلمۇلۇك (ئە) سەيپۇلمۇلۇك ، سەيپۇلمۇلۇك ، سەپۇك شاھنىڭ قىلىچى

سەيپى (ئە) سەيپەك ، سەيپەك (1) قىلىچ ؛ (2) ياز پەسلى ؛ (3) ياز پەسلىدىكى ئوت ـ چۆپلەر

سەيپىدىن⑤ (ئە) سەپىدىن ، سەيپى دىنىڭ قىلىچى («سەيپى» گە قارالسۇن)

سەيپەك («سەيپى» گە قارالسۇن)

① «سەئددىن» بىلەن «سەئدۇن ، سەئىددىن» لارنىڭ بىر قىسىم ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ . مەسىلەن ، «سادىن» دېگەندەك .
② «سەئددىنشاھ ، سەئدىنشاھ» ئوخشاشلا «سەيدىنشا» غا ئۆزگىرىدۇ .
③ «سەئدزادە» بىلەن «سەييدزادە» ئوخشاشلا «سېيىتزادە» گە ئۆزگىرىدۇ .
④ «سەييدئۆمەر» مۇ ئوخشاشلا يۇقىرىقىدەك شەكىللەردە ئۆزگىرىدۇ . «سەئدئۆمەر» نىڭ ئەسلىسى «سەئدئۆمەر» .
⑤ ئەسلىسى «سەيپىددىن» .

سەيداجى («سەييدىنھاجى» غا قارالسۇن)
سەيدالىم («سەييدىنائالىم» غا قارالسۇن)
سەيدەخمەت («سەييدىنئەھمەد» كە قارالسۇن)
سەيدەك① («سەييدىنئەكرەم» گە قارالسۇن)
سەيدەكرەم («سەييدىنئەكرەم» گە قارالسۇن)
سەيدەكىم («سەييدىنھەكىم» گە قارالسۇن)
سەيدەلى («سەييدىنئەلى» گە قارالسۇن)
سەيدلاچىن («سەيدلاچىن» غا قارالسۇن)
سەيدۇل («سەئدۇللا» غا قارالسۇن)
سەيدۇللا («سەئدۇللا» غا قارالسۇن)
سەيدۇللام («سەئدۇللا» غا قارالسۇن)
سەيدى («سەييدى» گە قارالسۇن)
سەيدىئالىم («سەييدىنائالىم» غا قارالسۇن)
سەيدىئەخمەت («سەييدىنئەھمەد» كە قارالسۇن)
سەيدىئەكبەر («سەييدىنئەكبەر» گە قارالسۇن)
سەيدىئەكرەم («سەييدىنئەكرەم» گە قارالسۇن)
سەيدىئەلى («سەييدىنئەلى» گە قارالسۇن)
سەيدىخۇدايار («سەييدىنخۇدايار» غا قارالسۇن)
سەيدىراخمان («سەييدىرەھمان» غا قارالسۇن)
سەيدىغوجى («سەييدىنخوجا» غا قارالسۇن)
سەيدىقارى («سەييدىنقارى» غا قارالسۇن)
سەيدىكامىل («سەييدىنكامىل» غا قارالسۇن)
سەيدىكەرىم («سەييدىنكەرىم» گە قارالسۇن)
سەيدىل («سەئدۇللا» غا قارالسۇن)
سەيدىم («سەييدىمئەلى» گە قارالسۇن)
سەيدىماخمۇت («سەييدىمەھمۇد» قا قارالسۇن)
سەيدىمەت («سەييدىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
سەيدىمەخمۇت («سەييدىمەھمۇد» قا قارالسۇن)
سەيدىمەمەت («سەييدىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
سەيدىمەمەمەت («سەييدىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
سەيدىمىن («سەييدىنئەمىن» گە قارالسۇن)
سەيدىن («سەئدۇن ، سەئددىن ، سەئدىن» لەرگە قارالسۇن)
سەيدىنا («سەييدىنا» غا قارالسۇن)

① «سەييدىنئەكرەم ، سەئدىن ، سەييدى» ئوخشاشلا «سەيدەك» كە ئۆزگىرىدۇ .

سەيدىناجى («سەئدىنھاجى» غا قارالسۇن)
سەيدىناخۇن («سەئدىنئاخۇن» غا قارالسۇن)
سەيدىنخوجا («سەئدىنخوجا» غا قارالسۇن)
سەيدىنغوجى («سەئدىنخوجا» غا قارالسۇن)
سەيدىنىياز («سەييدىنىياز» غا قارالسۇن)
سەيدىھاكى («سەييدىھاكى» غا قارالسۇن)
سەيدىھەكىم («سەييدىھەكىم» گە قارالسۇن)
سەيدىئۆمەر («سەييدىئۆمەر» گە قارالسۇن)
سەيدىيار («سەييدىيار» غا قارالسۇن)
سەيدىۋاققاس («سەييدىۋاققاس» قا قارالسۇن)
سەيدىۋاقى① («سەئدباقى» غا قارالسۇن)
سەيقەل (ئە) قىلىچ بىلەش ئۇستىسى ، چارقچى
سەيناجى («سەئدىنھاجى» غا قارالسۇن)
سەيناخۇن («سەئدىنئاخۇن» غا قارالسۇن)
سەييار (ئە) ئوۋچى
سەيىت («سەئىد» كە قارالسۇن)
سەييدىيار (ئەپ) سەيدىيار پەيغەمبەر يار بولغاي
سەيدلاچىن② (ئەئۇ) سەيدلاچىن لاچىن ئوۋلىماق ؛ لاچىن ئىگىسى ، لاچىنى بار
سەييەپ (ئە) قىلىچ ئوۋاز
سەيىپ (ئە) ياز يامغۇرى
سەييد③ (ئە) سەيىت ، سىيىت ، سىتەك خوجا ، بەگ ، ئەپەندى ، ئۇستاز ، پەيغەمبەر (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى)
سەييدخان (ئەئۇ) سەيىتخان سەييد : ئىسمى ، خان : سۆيىتى
سەييدزادە (ئەپ) سەيىتزادە خوجا ئەۋلادى
سەييدىنىياز (ئەپ) سەيىتنىياز ، سىيىتنىياز خوجىغا بەخشەندە قىلىنغان
سەييدى④ (ئە) سەيدى ، سەيدەك خوجام ، بەگىم ، ئەپەندىم ، ئۇستازىم ، پەيغەمبىرىم ؛ سەييدلەر نەسەبىدىن

① «سەئدباقى ، سەييدباقى» ئوخشاشلا «سەيدۇاقى ، سەيىتباقى» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «سەيدلاچىن» دېگەن بۇ ئىسىم «سەييدلاچىن» بولۇشىمۇ مۇمكىن . ئۇ ھالدا «لاچىن ئىگىسى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .
③④ «سەييد ، سەييدى» دېگەندە ئومۇمەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كۆزدە تۇتۇلىدۇ . بەزىدە ئۇغۇل پەرزەنتلەرمۇ «خوجام» دەپ ئەتىۋارلىنىدۇ ۋە «سەييدى» بىلەن ئوخشاش كېلىدۇ .

سەييىدىئالىم	(ئە)	سەيدالىم ، سەيدىئالىم	بىلىملىك ، ئالىم خوجام
سەييىدىئالىي	(ئە)	سەيدالى ، سەيدىئالى	ئالىي ، ئۇستۇن خوجام
سەييىدىئەسغەر	(ئە)	سەيدىئەسقەر	ئەڭ كىچىك خوجام ؛ كىچىك ئوغۇل
سەييىدىئەكبەر	(ئە)	سەيدىئەكبەر	ئەڭ چوڭ خوجام ؛ چوڭ ئوغۇل
سەييىدىئەكرەم	(ئە)	سەيدەكرەم ، سەيدىئەكرەم ، سەيدەك	مەرھەمەتلىك ، سېخىي خوجام
سەييىدىئەلى	(ئە)	سەيدەلى ، سەيدىئەلى	خوجام ئەلى (بۇ يەردە چاھاريارلاردىن ئەلى تىلغا ئېلىنغان)
سەييىدىخوجا	(ئەپ)	سەيدىغوجى	خوجىنىڭ خوجىسى
سەييىدىئەمىن	(ئە)	سەيدىمىن	ئىشەنچلىك خوجام
سەييىدىئەھمەد	(ئە)	سىيدەخمەت ، سەيدەخمەت ، سىيىتئەخمەت ، سەيدەمەت ، سەيدىئەخمەت ، سېيىتئەخمەت ، سىيىتئەمەت	خوجام ئەھمەد («ئەھمەد» بۇ يەردە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرسىتىدۇ)
سەييىدىباقى	(ئە)	سەيدىۋاقى ، سېيىتباقى	مەڭگۈلۈك خوجام
سەييىدىخۇدايار	(ئەپ)	سەيدىخۇدىيار	خوجىمىز ئاللا يار بولغاي
سەييىدىرەھمان	(ئە)	سەيدىراخمان	رەھىم - شەپقەتلىك خوجام
سەييىدىقارى	(ئە)	سەيدىقارى ، سىيىتقارى	قارىي خوجام (قارىي بالام)
سەييىدىكامىل	(ئە)	سەيدىكامىل ، سىيىتكامىل	كامالەتكە يەتكەن ، كامىل خوجام
سەييىدىكەرىم	(ئە)	سەيدىكېرىم	سېخىي خوجام
سەييىدىمئەلى	(ئەئۇئە)	سەيدىمئەلى ، سەيدىم	«سەييىدىئەلى» بىلەن ئوخشاش
سەييىدىمەخدۇم	(ئە)	سېيىتمەختۇم	مەخدۇم خوجام ؛ مەخسۇم بالام
سەييىدىمۇھەممەد	(ئە)	سەيدىمەت ، سەيدىمەمەت ، سەيدىمەممەت	خوجام مۇھەممەد
سەييىدىنا	(ئە)	سەيدىنا	خوجىمىز ، ئۇستازىمىز
سەييىدىھاكى	(ئە)	سەيدىھاكى	رىۋايەتچى ئۇستاز
سەييىدىھەكىم	(ئە)	سەيدەكىم ، سەيدىھەكىم	دانىشمەن ، ئالىم ، ھۆكۈما خوجام

سەييىدىئۆمەر[1]	(ئە)	سەيدىئۆمەر ، سېيىتئۆمەر ، سىتئۆمەر	خوجام ئۆمەر (بۇ يەردىمۇ چاھاريارلاردىن ئۆمەر تىلغا ئېلىنىدۇ)
سەييىدىۋاققاس[2]	(ئە)	سەيدىۋاققاس	ۋاققاس خوجام («ۋاققاس» نىڭ مەنىسى ئۈچۈن «ۋ» بابىغا قاراڭ)
سوپۇر			(«سەبۇر ، سۇبۇر» غا قاراڭ)
سوپى			(«سۇپى» غا قاراڭ)
سۇئات	(ئە)		(1) خەۋەرچى ، (2) «سۇئاد» نىڭ ئۆزگىرىشى («سۇئاد» ئۈچۈن «سۇئادە» گە قاراڭ)
سۇبات	(ئە)		(1) مۇستەھكەم ، قەتئىي ، مەھكەم ، (2) خاتىرجەم ، جىمجىت ، تىنچ ، تىنچلىق
سۇباتقۇل	(ئەئۇ)		مۇستەھكەم ئىرادىلىك (بەندە)
سۇباتۇللا	(ئە)		ئاللانىڭ قەتئىي ئىرادىلىك كىشىسى
سۇباخ			(«سۇباھ» قا قاراڭ)
سۇبار	(ئە)		بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى
سۇبان			(«سۇبھان» غا قاراڭ)
سۇبانتىللا			(«سۇبھانتىللا» غا قاراڭ)
سۇبانقۇل			(«سۇبھانقۇل» غا قاراڭ)
سۇبانۇللا			(«سۇبھانۇللا» غا قاراڭ)
سۇباھ	(ئە)	سۇباخ	گۈزەل
سۇبەت			(«سۇبھەت» كە قاراڭ)
سۇبەتۇللا			(«سۇبھەتۇللا» غا قاراڭ)
سۇبھان[3]	(ئە)	سۇبان ، سۇۋان	پاك
سۇبھانتىللا	(ئەئۇ)	سۇبانتىللا	سۇبھان : ئىسمى ، تىللا : قوشۇمچىسى
سۇبھانقۇل[4]	(ئەئۇ)	سۇبانقۇل ، سۇۋانقۇل ، سۇبان ، سۇۋان	پاك ئاللانىڭ قۇلى
سۇبھانۇللا	(ئە)	سۇبانۇللا ، سۇۋانۇللا ، سۇۋاناللا	پاك ئاللا ، ئاللا پاكتۇر ؛ ئاللانىڭ پاك كىشىسى

①② ئەسلىيىسى «سەييىدىئۇمەر ، سەييىدىۋەققاس» .
③④ «سۇبھان ، سۇبھانقۇل» ئوخشاشلا «سۇبان ، سۇۋان» لارغا ئۆزگىرىدۇ .

سۈبھەت	(ئە)	سۈبەت
سۈبھەتۈللا	(ئە)	سۈبەتۈللا ، سۈبىتۈللا
سۈبۈر	(ئە)	سۈۋۈر ، سوپۇر① ، سوپۇرجان ، سىپىر
سۈبھىدىن	(ئە)	
سۈبۈھ		
سۈبۈۋۈەت	(ئە)	سۈپۈۋۈەت② ، سۈبۈۋۈەت
سۈبىتۈللا		
سۈپاخۇن		
سۈپاللا		
سۈپۈۋۈەت		
سۈپى	(ئە)	سوپى ، سوپىخان③
سۈپىئاخۇن	(ئەئۇ)	سۈپاخۇن
سۈپىئاللا	(ئە)	سۈپاللا
سۈپىئاللايار	(ئەپ)	
سۈپىتىللا	(ئەئۇ)	
سۈپىزادە	(ئەپ)	
سۈپىنىياز	(ئەپ)	
سۈپىيۈللا	(ئە)	
سۈخرۇل		
سۈخرۇللا		
سۈخرىدىن		
سۈخۇر		
سۈدۈر	(ئە)	ئەتىگەنلىك تاماق ؛ پاك ، تازا
		ئاللانىڭ پاك كىشىسى
		سەۋر قىلماق («سەبۇر» غا ئوخشاش)
		دىنىنىڭ تېگى ، دىنىنىڭ سەھىرى («سەبۇھ» قا قارالسۇن)
		ياشلىق باھار ؛ ياشلىق دەۋر ؛ سېغىنماق ، ئىشتىياق ، تەشنالىق («سۈبھەتۈللا» غا قارالسۇن)
		(«سۈپىئاخۇن» غا قارالسۇن)
		(«سۈپىئاللا» غا قارالسۇن)
		(«سەپۈەت ، سۈبۈۋۈەت» كە قارالسۇن)
		(1) ساپ ، (2) يۇڭ ، يۇڭچى ، (3) تەسەۋۋۇرچىلىق ، تەقۋادار ، (4) دىنىي مەرتىۋە نامى
		سۈپى : ئىسمىي ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
		ئاللانىڭ سوپىلىقى ، ئاللاغا تەقۋادارلىق بىلەن چوقۇنغۇچى
		سوپىغا ئاللا يار بولسۇن
		سۈپى : ئىسمىي ، تىللا : قوشۇمچىسى
		تەقۋادار ئوغۇل
		سوپىغا بەخشەندە قىلىنغان
		ئاللانىڭ تەقۋادار كىشىسى
		(«زۇھرۇللا» غا قارالسۇن)
		(«زۇھرۇللا» غا قارالسۇن)
		(«زۇھرىدىن» گە قارالسۇن)
		(1) «زۇھۇر» غا قارالسۇن ، (2) «سۈھۇر» غا قارالسۇن
		(1) بىر خىل دەرەخ نامى ، (2) يۇرەك ، مەركەز ، (3) چىقىش ، پەيدا بولۇش

① «سەبۇر» مۇ «سوپۇر» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «سۈبۈۋۈەت ، سەپۈەت ، سەبۈەت» مۇ «سۈپۈۋۈەت» كە ئۆزگىرىدۇ .
③ «سوپىخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

سۈدى	(ئە)	(1) رەھبەر ، قوماندان ، ھوقۇقدار ، (2) قارا
سۈرات	(ئە)	شەمشەر ، قىلىچ ، پىچاق
سۈراتىللا①	(ئە)	سىراتۈللا ئاللانىڭ شەمشىرى
سۈرئەت	(ئە)	سۈرئەت ، سۈرئەتجان تېزلىك ، چاققانلىق
سۈرۇر	(ئە)	خۇشاللىق
سۈڭقۇر	(ئۇ)	شۇڭقار
سۈلالى	(ئە)	نەسەب سىستېمىسى ، ئەنئەنە ، ئىرقشۇناسلىق
سۈلايمان		(«سۈلەيمان» غا قارالسۇن)
سۈلايمانشا		(«سۈلەيمانشاھ» قا قارالسۇن)
سۈلئەت		(«سۈلھەت» كە قارالسۇن)
سۈلھەت		(«سۈلھەت» كە قارالسۇن)
سۈلەيمان	(ئى)	سۈلايمان سۈلايمان پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى (ئەسلىدە ، قىزىل مېۋىلىك بىر خىل ئۆسۈملۈكنىڭ نامى)
سۈلەيمانشاھ	(ئىپ)	سۈلايمانشا سۈلەيمان : ئىسمىي ، شاھ : سۈپەتتى
سۈلەييم	(ئە)	تىنچ ـ ئامان
سۈلتان	(ئە)	سەلتەنەت ئىگىسى ، ھۆكۈمران ، پادىشاھ ، خان
سۈلتانقۇل	(ئەئۇ)	سۈلتان (ئاللا) نىڭ قۇلى
سۈلتانمۇراد	(ئە)	ئاللا مۇرادىنى بەرگۈچى
سۈلتانمۇھەممەد	(ئە)	سۈلتانمەممەت سۈلتان : ئىسمىي ، مۇھەممەد : سۈپەتتى
سۈلتانىم	(ئەئۇ)	مېنىڭ سۈلتان كەبى ئوغلۇم
سۈلتەت	(ئە)	ھوقۇق ، كۈچ ، پادىشاھلىق ، ھۆكۈم ، ھاكىمىيەت ؛ تەسىر ؛ نوپۇز ، ھۆكۈمرانلىق
سۈللا	(ئە)	ئىز باسار ، ئىز باسقۇچى
سۈللال	(ئە)	يا ئوقى ، ئوق بېشى ؛ كېيىنكى ئەۋلاد
سۈلھەت	(ئە)	سۈلئەت ، سۈلئەتجان ، سۈلەت ياراشماق ، قاملاشماق
سۈلھى	(ئە)	تىنچلىق
سۈلۈەت	(ئە)	شاتلاندۇرىدىغان
سۈما	(ئە)	شۆھرەت ، نام

① «سۈراتىللا» مۇ «سىراتۈللا» غا ئۆزگىرىپ ، ئەسلىي ئىسمغا ئوخشاپ قالىدۇ .

سۆمبۈل		(«سۆنبۈل» غا قارالسۇن)
سۆمۈر	(ئە)	مېۋە ، ھوسۇل
سۆمۈللا		(«سۆمۈۋۈللا» غا قارالسۇن)
سۆمۈن	(ئە)	سەككىزدىن بىر
سۆمۈۋۈللا	(ئە) سۆمۈللا	ئاللانىڭ بۈيۈك كىشىسى
سۆھۈر	(ئە) سۆخۈر	زولۇق تاماق
سۆنبۈل	(پ) سۆمبۈل	بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى ؛ باشاق (قاپقارا ئۇزۇن چاچلار سۆنبۈلغا ئوخشىتىلىدۇ . شۇڭا بۇ ئىسىم كۆپىنچە ئاياللارغا قويۇلىدۇ)
سۆنتۈللا		(«سۆنىنتۈللا» غا قارالسۇن)
سۆنتىللا		(«سۆنىنتۈللا» غا قارالسۇن)
سۆنماس	(ئۇ)	سۆنماس ئىرادىلىك كىشى
سۆننەت	(ئە) سۆننەت	پەيغەمبەرنىڭ ئىش - ئىزلىرى
سۆننىي	(ئە)	سۆننىي مەزھەپتىن بولغان كىشى
سۆنىنتۈللا	(ئە) سۆنىنتىللا ، سۆنتىللا ، سۆنتۈللا	ئاللانىڭ شەرئىتى
سۆنىنتىروسۇل	(ئە) سۆنىنتىروسۇل	پەيغەمبەرنىڭ سۆنىنتى
سۆنۇر		(«سۆنئۇللا» غا قارالسۇن)
سۆنۇرشا		(«سۆنئۇللاشاھ» قا قارالسۇن)
سۆنئۇل		(«سۆنئۇللا» غا قارالسۇن)
سۆنئۇللا	(ئە) سۆنئۇل ، سۆنۇل ، سۆنۇللا① ، سۆنۇر	ئاللانىڭ ئىلتىپاتى ، شەپقىتى
سۆنئۇللاشاھ	(ئەپ) سۆنۇرشا ، سۆنۇللاشا	ئاللا ئىلتىپات قىلغان شاھ كەبى ئوغۇل
سۆنۇل		(«سۆنئۇللا» غا قارالسۇن)
سۆنۇللا		(«سۆنئۇللا» غا قارالسۇن)
سۆنۇللاشا		(«سۆنئۇللاشاھ» قا قارالسۇن)
سۆھبەت	(ئە) سۆھبەت	دوستانە سۆزلىشىش ، ھەمراھ بولۇش
سۆئۈت		(«سۆئۇد» قا قارالسۇن)
سۆئۇد	(ئە) سەئۇد ، سۆئۈت	«سەئدۇن» بىلەن ئوخشاش
سۆۋان		(«سۆبھان» غا قارالسۇن)
سۆۋۇر		(«سۆبۇر» غا قارالسۇن)
سۆيۈن	(ئۇ)	پەخىرلەن

① «سەنئۇللا» مۇ «سۆنۇللا» غا ئۆزگىرىدۇ .

سۆيۈرگە	(ئۇ)	بىر خىل تازلىق سايمىنى (كۆز تەگمەسلىك ئۈچۈن قويۇلغان ئىسىم)
سۆرەت①	(ئە)	ئوخشىماق ، نۇسخا ، شەكىل ؛ سۆرەتتەك ئوغۇل
سۆزۈك	(ئۇ)	پاك ، پارقىراق
سۆزۈكباي	(ئۇ)	سۆزۈك : ئىسمى ، باي : سۆپىتى
سۆزۈكجان	(ئۇپ)	سۆزۈك : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
سۆزۈكھاجى	(ئۇئە)	سۆزۈك : ئىسمى ، ھاجى : قوشۇمچىسى
سېپىر		(«سەپىر» گە قارالسۇن)
سېتى		(«سەتمە» كە ياكى «سېتىۋالدى» غا قارالسۇن)
سېتىدىن		(«سەددىدىن» گە قارالسۇن)
سېتىم		(«سېتىۋالدى» غا قارالسۇن)
سېتىۋالدى	(ئۇ) سېتى ، سېتىم	ئاللادىن پەرزەنت سېتىۋالدى
سېدىر		(«سەدىر» گە قارالسۇن)
سېردان		(«سېھىردان» غا قارالسۇن)
سېلىم		(«سەلىم» گە قارالسۇن)
سېلىمساق		(«سەلىمساق» قا قارالسۇن)
سېھىردار②	(ئەپ)	سېھىرلىگۈچى ، جەلب قىلغۇچى
سېھىردان	(ئەپ) سېھىردان	سېھىر ئۇستىسى
سېيىت		(«سەئىد ، سەييىد» كە قارالسۇن)
سېيىتئەخمەت③		(«سەئىدئەھمەد» كە قارالسۇن)
سېيىتئەمەت④		(«سەئىدئەھمەد» كە قارالسۇن)
سېيىتباقى		(«سەئىدباقى ، سەييىدباقى» لارغا قارالسۇن)
سېيىتزادە		(«سەئىدزادە» گە قارالسۇن)
سېيىتكامىل		(«سەئىدكامىل ، سەييىدىكامىل» لارغا قارالسۇن)
سېيىتمەختۇم		(«سەييىدىمەخدۇم» غا قارالسۇن)

① ئەسلىسى «سۆرەت» .
② «سېھىردار» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
③④ «سەئىدئەھمەد ، سەييىدىئەھمەد» ئوخشاشلا «سېيىتئەمەت ، سېيىتئەخمەت» قاتارلىقلارغا ئۆزگىرىدۇ .

سېيتنىياز		(«سەئدنىياز ، سەييدنىياز» لارغا قاراڭ)
سېيىتئۆمەر		(«سەئدئۆمەر ، سەييدئۆمەر» گە قاراڭ)
سىبىر		(«سەبىر» گە قاراڭ)
سىبىل		(«سەبىل» گە قاراڭ)
سىبىللا		(«سەبىلۇللا» غا قاراڭ)
سىپەر		(«سەپەر» گە قاراڭ)
سىپىدۇللا		(«سەبۇھۇللا» غا قاراڭ)
سىتئەمەت		(«سەئدئەھمەد» ياكى «سەييدئەھمەد» كە قاراڭ)
سىتەك		(«سەييد» كە قاراڭ)
سىخەت		(«سىھھەت» كە قاراڭ)
سىددىق	(ئە)	سادىق ؛ چىن ، راست ، ساداقەتمەن ، سەمىمىي ، ھەققانىي ، ئادىل ، ئىشەنچلىك ، قەتئىي
سىددىقۇللا	(ئە) سىدىقۇللا ، سىدىقۇل	ئاللانىڭ سادىق دوستى ، ئاللانىڭ چىن ، راست كىشىسى
سىدىر		(«سەدىر» گە قاراڭ)
سىدىق		(«سەدىق ، سىددىق» قا قاراڭ)
سىدىقۇل		(«سەدىقۇللا ، سىددىقۇللا» غا قاراڭ)
سىدىقۇللا		(«سەدىقۇللا ، سىددىقۇللا» غا قاراڭ)
سىرات	(ئە)	يول ، چوڭ يول
سىراتۇللا	(ئە)	ئاللانىڭ يولى
سىراج	(ئە) سىراش ، سىراق	چىراغ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
سىراجى①	(ئە)	چىراغقا خاس ؛ چىراغ كەبى («سىراجئەھمەد» كە قاراڭ)
سىراجئەخمەت		
سىراجئەھمەد	(ئە) سىراجئەخمەت	سىراجى : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپىتى («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)

① «سىراج» مۇ تەلەپپۇزدا «سىراجى» غا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ .

سىراجىدىن	(ئە)	دىننىڭ چىرىغى
سىراجىم	(ئەئۇ)	چىرىغىم (ئوغلۇم)
سىراش		(«سىراج» غا قاراڭ)
سىراق		(«سىراج» غا قاراڭ)
سىرجان		(«سەرجان» غا قاراڭ)
سىرداش	(ئەئۇ)	ئۆزئارا سىر تۇتمايدىغان يېقىن كىشى
سىلابىردىن	(ئە)	دىننىڭ پاك كىشىسى
سىمار	(ئە)	مېۋىلەر ؛ نەتىجىلەر ، پايدا ، ھاسىلات
سىمارۇل		(«سىمارۇللا» غا قاراڭ)
سىمارۇللا	(ئە) سىمارۇل ، سىماربىلا ، سىماربىل	ئاللانىڭ مېۋىسى
سىماربىدىن①	(ئە)	دىننىڭ پايدىسى
سىمەت		(«ئابدۇسەمەد» كە قاراڭ)
سىمىت		(«سەمىد» كە قاراڭ)
سىمىتىللا		(«زىممىتىللا» غا قاراڭ)
سىمىدىن		(«زىممىدىن» گە قاراڭ)
سىمىر		(«سەمەر ، سەمىر» گە قاراڭ)
سىمىن		(1) «سەمىن» گە قاراڭ ، (2) پارسچىدا «كۆموش» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
سىنان②	(ئۇ)	(1) سىنالغان ؛ (2) نەيزە
سىھھەت		(«سىھھەت» كە قاراڭ)
سىھھەت	(ئە) سەھەت③ ، سىخەت ، سىھەت	توغرا ، ھەقىقىي ، ساغلام ، ساق ، راست
سىھىيەك	(پ) سىيەك	ئۇچتىن بىر (جاي نامى)
سىۋىر		(«سەبىر» گە قاراڭ)
سىيادەت	(ئە)	رەھبەرلىك ھوقۇقى ؛ جانابلىرى ، ئالىيلىرى
سىيانۇل		(«سىيانۇللا» غا قاراڭ)
سىيانۇللا	(ئە) سىيانۇل ، سىيانىل ، سىيانىللا	ئاللانىڭ ھىمايىسى

① ئەسلىسى «سىمارۇددىن» .
② بۇ ئىسىم تەلەپپۇز جەھەتتىن ئوخشىغان ھالدا ئەرەبچىدىمۇ بار . قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «سىنالغان» دېگەن مەنىدە بولۇپ ، ئەرەبچىدە «نەيزە» دېگەن سۆزدۇر .
③ «سەئد» مۇ «سەھەت» كە ئۆزگىرىدۇ .

سیاۋۇش (ئۇ) زیاۋۇش①

سیدەخمەت

سیت

سیتئەخمەت

سیتئەمەت

سیتکامىل

سیتمەختۇم

سیتتنیاز

سیتتئۆمەر

(1) قەدىمكى تۈرك قەھرىمانلىرىدىن بىرىنىڭ نامى ؛ (2) قەدىمكى ئىران شاھلىرىدىن بىرى بولغان كەيكاۋۇسنىڭ ئوغلى ؛ (3) «زىياتۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشى

(«سەييىدئەھمەد» كە قارالسۇن)

(«سەئىد ، سەييىد» كە قارالسۇن)

(«سەئىدئەھمەد ، سەييىدئەھمەد» لەرگە قارالسۇن)

(يۇقىرىقىغا ئوخشاش)

(«سەئىدكامىل ، سەييىدكامىل» لارغا قارالسۇن)

(«سەئىدمەخدۇم ، سەييىدمەخدۇم» غا قارالسۇن)

(«سەئىدنىياز ، سەييىدنىياز» لارغا قارالسۇن)

(«سەئىدئۆمەر ، سەييىدئۆمەر» لەرگە قارالسۇن)

ئايالالار ئۈچۈن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
سائادەت②	(ئە) سائادەتخان ، سادەتخان	بەخت ، بەختلەر
سائادەتئاي	(ئەئۇ) سادەتئاي	بەخت - سائادەتلىك قىز
سائادەتبانۇ	(ئەپ) سادەتبانۇ ، سادەتبان	بەخت - سائادەتلىك خېنىم
سائادەتخان		(«سائادەت» كە قارالسۇن)
سائادەتقىز		(«سائادەت» كە قارالسۇن)
سائادەتگۈل		(«سائادەت» كە قارالسۇن)
سائادەتتىنسا	(ئە) سادەتتىنسا	ئايالالارنىڭ بەخت - سائادىتى ؛ بەخت - سائادەتلىك ئايال
سائەت	(ئە) سائەتخان ، سائەتقىز ، سائەتگۈل	ۋاقىت ، سائەت

① «زىياتۇللا» مۇ «زىياۋۇش» قا ، ئاندىن «سىياۋۇش» قا ئۆزگىرىدۇ .

② «سائادەت» نىڭ يەنە «سائادەتقىز ، سادەتقىز ، ساتقىز ، ساتخان ، سائادەتگۈل ، سادەتگۈل ، ساتگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . «سادەت» ئەرەبچىدە مۇستەقىل ئىسىمدۇر . «سائادەت» مۇ يەنە «سادەت» كە ئۆزگىرىدۇ .

سائەتئاي	(ئەئۇ)		سائەت : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى («سائەتتىبىي» گە قارالسۇن)
سائەتتىبىي	(ئەپ)	سائەتتىبۇۋى	سائەت : ئىسمى ، بىبى : قوشۇمچىسى
سائەتخان			(«سائەت» كە قارالسۇن)
سائەتقىز			(«سائەت» كە قارالسۇن)
سائەتگۈل			(«سائەت» كە قارالسۇن)
سائەتتىنسا	(ئە)		سائەت : ئىسمى ، تىنسا : قوشۇمچىسى
ساباھ①	(ئە)		گۈزەل ، چىرايلىق ؛ گۈزەللىك ، جامال
ساباھەت②	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ساباھىيە③	(ئە)		(1) گۈزەللىككە خاس ؛ گۈزەل ، (2) يېڭى كېلىنگە توي ئەتىگىنى بېرىلىدىغان سوۋغا
سابىئاي④			(«سابىئائاي ، سابىھائاي» غا قارالسۇن)
سابىئە	(ئە)	سابىيە ، سابىغە	يەتتىنچى (قىز)
سابىتە	(ئە)		«سابىت» بىلەن ئوخشاش
سابىخان⑤			(«سابىئاخان ، سابىھاخان» غا قارالسۇن)
سابىخە			(«سابىھە» گە قارالسۇن)
سابىرە	(ئە)	سابىرەم ، ساپىرە	«سابىر» بىلەن ئوخشاش
سابىرەت	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
سابىرگۈل	(ئەپ)		سەۋر - تاقەتلىك قىز
سابىرتىنسا	(ئە)		سەۋر - تاقەتلىك ئايال
سابىغە			(«سابىئە» گە قارالسۇن)
سابىقە	(ئە)		ئالدىنقى قاتاردىكى ، ئالدىغا تىزىلغان
سابىگۈل⑥			(«سابىئگۈل ، سابىھگۈل» گە قارالسۇن)
سابىتىنسا			(«سابىئتىنسا» غا قارالسۇن)
سابىھائاي	(ئەئۇ)	سابىئاي⑦	«سابىھە» بىلەن ئوخشاش
سابىھە	(ئە)	سابىخە	«سابىھ» بىلەن ئوخشاش
سابىھىنسا	(ئە)	سابىتىنسا⑧	«سابىھە» بىلەن ئوخشاش

①②③ ئەسلىسى «سەباھە ، سەباھەت ، سەباھىيە» .

④⑤⑥⑦⑧ «سابىئائاي ، سابىھائاي ، سابىئاخان ، سابىھاخان ، سابىئگۈل ، سابىھگۈل» ئوخشاشلا «سابىئاي ، سابىخان ، سابىگۈل» لەرگە ئۆزگىرىدۇ . «سابىرگۈل ، سابىرتىنسا» لارنىڭمۇ «سابىگۈل ، سابىتىنسا» غا ئۆزگىرىش ئىھتىمالى بار .

سابىھخان	(ئەئۇ)	سابىخان
سابىھگۈل	(ئەپ)	سابىگۈل
سابىئاي	(ئەئۇ)	سابىئاي
سابىئخان	(ئەئۇ)	سابىخان
سابىئگۈل	(ئەپ)	سابىگۈل
سابىئنىسا	(ئە)	سابىنىسا
سابىيە		
ساپىرە		
ساتىخان		
ساتىقىز		
ساتىگۈل		
ساجىدە	(ئە)	ساجىدەم
ساجىمە	(ئە)	
ساجىيە	(ئە)	
ساداقە[1]	(ئە)	
سادە[2]	(ئە)	
سادەتئاي		
سادەتخان		
سادەتقىز		
سادەتگۈل		
سادىرە	(ئە)	سادىرەم
سادىرگۈل	(ئەپ)	سادىگۈل[3]
سادىقە	(ئە)	
سادىگۈل		
سادىيە	(ئە)	
سادىيىگۈل	(ئەپ)	سادىيگۈل
سارە	(ئە)	سارەم، سارىخان، سارىقىز، سارىگۈل، سايرە، سايرا، سايرەم
سارىئاي	(ئەئۇ)	

«سابىھ» بىلەن ئوخشاش
«سابىھ» بىلەن ئوخشاش
يەتتىنچى قىز
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«سابىئە» گە قارالسۇن)
(«سابىرە» گە قارالسۇن)
(«سائادەت» كە قارالسۇن)
(«سائادەت» كە قارالسۇن)
(«سائادەت» كە قارالسۇن)
«ساجىد» بىلەن ئوخشاش
مۇلايىم، تىنچ
تىنچ («ساجى» غا ئوخشاش)
دوستلۇق، ۋاپادارلىق
(1) باشلىق، داھىي، خوجا، مۇھىم كىشى، (2) «سائادەت» كە قارالسۇن، (3) ئاددىي، ئاسان (پارسچىدا)، (4) مەشھۇر، داڭلىق
(«سائادەتئاي» غا قارالسۇن)
(«سائادەت» كە قارالسۇن)
(«سائادەت» كە قارالسۇن)
(«سائادەت» كە قارالسۇن)
«سادىر» بىلەن ئوخشاش
سادىر: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى
«سادىق» بىلەن ئوخشاش
(«سادىرگۈل» گە قارالسۇن)
تەشنا بولغۇچى، ئۇسساپ كەتكۈچى
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىبراھىم پەيغەمبەرنىڭ ئايالىنىڭ ئىسمى. مەنىسى: خۇشال؛ خاتىرجەم، تاتلىق
خۇشال قىز

① ئەسلىسى «سەداقەت». بۇ ئىسىم بەزى جايلاردا ئەرلەرگىمۇ قوللىنىلىدۇ.
② «سادەت» ئەرەبچىدە مۇستەقىل ئىسىم بولۇپمۇ كېلىدۇ (ئۇ ھالدا «سائادەت» تىن ئۆزگىرىپ كەلمەيدۇ).
③ بۇ ئىسىم («سادىرگۈل» نىڭ ئۆزگىرىشى) ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ.

سارىبۇۋى	(ئەپ)	سارىبۇۋى
سارىبىبى		
سارىخان		
سارىخە		
سارىقىز		
سارىگۈل		
سارىھە	(ئە)	سارىخە
سارىيە	(ئە)	
ساغىدە		
ساغىدەم		
ساقىنە	(ئە)	ساقىنەم
ساقىيە	(ئە)	
ساكىنە	(ئە)	
سالاخان		
سالاگۈل		
سالامئاي[1]	(ئەئۇ)	
سالامەت[2]	(ئە)	سالامەتخان، سالامەتقىز، سالامەتگۈل
سالامخان[3]	(ئەئۇ)	
سالامقىز[4]	(ئەئۇ)	
سالامگۈل[5]	(ئەپ)	
سالاھخان[6]	(ئەئۇ)	سالاخان
سالاھگۈل[7]	(ئەپ)	سالاگۈل
سالاھىيە[8]	(ئە)	
سالىئاي		
سالىپە	(ئە)	سالىپەم، سالىپىيەم
سالىخان		
سالىخە		
سالىگۈل		
سالىمە	(ئە)	

(«سارىبىبى» گە قارالسۇن)
خۇشال خېنىم
(«سارە» گە قارالسۇن)
(«سارىھە» گە قارالسۇن)
(«سارە» گە قارالسۇن)
(«سارە» گە قارالسۇن)
ئوچۇق، روشەن، پاساھەتلىك، گۈزەل
«سارە» بىلەن ئوخشاش
(«سائىدە» گە قارالسۇن)
(«سائىدە» گە قارالسۇن)
«ساقىن» بىلەن ئوخشاش
ئېرىق، كىچىك ئېقىن؛ ئايال كۆتكۈچى، شاراب قۇيغۇچى قىز
«ساكىن» بىلەن ئوخشاش
(«سالاھخان» غا قارالسۇن)
(«سالاھگۈل» گە قارالسۇن)
تىنچ، بىخەتەر، ساغلام (قىز)
ساغلام، ساق، بىخەتەر؛ تىنچ-لىق، ساغلاملىق، ساقلىق
«سالامئاي» بىلەن ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ياخشى، ئېسىل ئايال
ياخشى، ئېسىل قىز
مۇئاپىق، سالاھىيەتلىك، قانۇنلۇق، ساغلام، گۈناھسىز
(«سالمەئاي» غا قارالسۇن)
ئۆتكەنكى ئىش
(«سالمەخان» غا قارالسۇن)
(«سالمەھە» گە قارالسۇن)
(«سالمەھگۈل» گە قارالسۇن)
«سالىم» بىلەن ئوخشاش

①②③④⑤⑥⑦⑧لارنىڭ ئەسلىسى «سەلامئاي، سەلامەت، سەلامخان، سەلامقىز، سەلامگۈل، سەلاھخان، سەلاھگۈل، سەلاھىيە».

سالمەئاي	(ئەئۇ)	سالمئاي ، سەلىئاي
سالمە	(ئە)	سالمخە ، سەلمخە
سالمەخان	(ئەئۇ)	سالمخان ، سەلەيخان①
سالمەگۇل	(ئەپ)	سالمگۇل ، سەلەيگۇل
سالمەنۇر	(ئە)	سالمنۇر
سالمەيە	(ئە)	سالمىيە
ساماخان		
سامانيە	(ئە)	
سامىرە	(ئە)	
سامىنە	(ئە)	
سامىيە	(ئە)	
سانا②	(ئە)	ساناخان ، ساناقىز ، ساناگۇل
سانانيە		
سانائىم③	(ئەئۇ)	سانايىم
سانائىيە④	(ئە)	سانانيە
سانايىم		
سانى⑤	(ئە)	
سانىخان		
سانىرەم		
سانىقىز		
سانىگۇل		
سانىمەك	(ئەئۇ)	

① «سەلەيخان» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .
②③④ ئەسلىيسى «سەنەك ، سەنائىم ، سەنائىيە» . «سانا ، سانى» ئەرلەر ئوچونمۇ قويۇلىدۇ . شۇڭا «ئەرلەر ئوچۇن» بايدىمۇ كۆرسىتىلدى .
⑤ «سانى» ھەم مۇستەقىل ھالدا ئەر ـ ئاياللارغا ئورتاق قويۇلىدۇ ، ھەم «سانىيە» دىن ئۆزگىرىپمۇ يۇقىرىقىدەك قوللىنىلىدۇ .

		«سالاھگۇل» بىلەن ئوخشاش
		«سالمە» بىلەن ئوخشاش
		«سالاھخان» بىلەن ئوخشاش
		«سالاھگۇل» بىلەن ئوخشاش
		ياخشىلارنىڭ نۇرى ؛ ياخشى پەرزەنت
		ياخشىلىققا خاس
		(«ساما» غا قارالسۇن)
		«سامانى» غا ئوخشاش
		«سامىر» بىلەن ئوخشاش
		سەككىزىنچى (قىز)
		(1) «سامى» بىلەن ئوخشاش ؛ (2) سام تىلى
		مەدھىيە ، ماختاش
		(«سانائىيە» گە قارالسۇن)
		مېنىڭ ماختاشقا لايىق قىزىم
		«سانائى» بىلەن ئوخشاش
		(«سانائىم» گە قارالسۇن)
		ئىككىنچى (قىز ياكى ئوغۇل)
		(«سانىيە» گە قارالسۇن)
		(«سانىيە» گە قارالسۇن)
		(«سانىيە» گە قارالسۇن)
		(«سانىيە» گە قارالسۇن)
		سانى : ئىسمى ، مەك : سۆپىتى
		(«سانى» نىڭ مەنىسى : ئىككىنچى ، «مەك» نىڭ مەنىسى : بەخت . بۇ يەردە «ئىككىنچى قىزنىڭ بەختى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

سانىيە①	(ئە)	سانىيەم ، سانى ، سانىرەم
سانىيەمخان	(ئەئۇ)	
ساھبە②	(ئە)	ساھبەم ، ساھىپە
ساھبجامال③	(ئە)	ساھىپجامال ، سايىپجامال
ساھبجامالخان④	(ئەئۇ)	سايىپجامالخان
ساھبخان		
ساھبگۇل		
ساھبنىسا	(ئە)	سايىپنىسا
ساھىپە		
ساھىپەم		
ساھىدەم		
ساھىرە	(ئە)	ساھىرەم ، سايىرە ، سايرا ، سەھرەم
ساھىيە	(ئە)	
ساۋابىيە	(ئە)	
سائىبە	(ئە)	
سائىدە	(ئە)	سائىدەم ، ساغىدە ، ساغىدەم ، ساھىدەم ، سايىدەم
سائىرە	(ئە)	سايىرە⑤ ، سايرەم⑥
سائىمە	(ئە)	سايىمە
سائىمخان	(ئەئۇ)	سايىمخان
سائىمگۇل	(ئەپ)	سايىمگۇل
سائىنە	(ئە)	سايىنە

		ئىككىنچى قىز ؛ يەنە ، ئىككىنچى
		سانىيەم : ئىسمى ، خان : سۆپىتى
		ئايال خوجايىن ؛ ئايال دوست ، ئايال ھەمراھ
		چىراي ئىگىسى ، چىرايلىق
		ساھبجامال : ئىسمى ، خان : سۆپىتى
		(«ساھبە» گە قارالسۇن)
		(«ساھبە» گە قارالسۇن)
		ئايالالرنىڭ دوستى
		(«ساھبە» گە قارالسۇن)
		(«ساھبە» گە قارالسۇن)
		(«سائىدە» گە قارالسۇن)
		(1) ئايدىڭ ، ئاي ، (2) بۇلاق ، (3) سېھىرلىگۈچى ، (4) ئويغاق ، ھوشيار ، سەگەك ، (5) زېمىن ، يەر
		ئويغاق ، ھوشيار
		توغرىلىق ، ساۋابلىق
		تەڭرىنىڭ ئەركە ھايۋىنى
		(1) «سائىد» بىلەن ئوخشاش ، (2) ئېقىن
		«سائىر» بىلەن ئوخشاش
		«سائىم» بىلەن ئوخشاش
		سائىمە : ئىسمى ، خان : سۆپىتى
		سائىمە : ئىسمى ، گۇل : سۆپىتى
		«سائىن» بىلەن ئوخشاش

① «سانىيە» بولسا «سانى» غا ئۆزگىرىش بىلەن بىللە ، يەنە «سانخان ، سانقىز ، سانگۇل» لەرگىمۇ ئۆزگىرىدۇ . ئەمما بۇ خىل ئۆزگىرىشلەر ئەسلىدە «سانىيخان ، سانىيقىز ، سانىيگۇل» لەرنىڭ ئىخچاملىنىشى ھېسابلىنىدۇ .
② «ساھبە» نىڭ يەنە «سايبە ، سايبەم ، سايپە ، سايپەم ، ساھپەم ، ساھبخان ، ساھبگۇل ، سايپخان ، سايپگۇل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . «ساھبخان ، ساھبگۇل» مۇ ئەسلىدە «ساھىبخان ، ساھىبگۇل» لەرنىڭ ئىخچام ئىپادىلىنىشىدۇر .
③④ ئەسلىيسى «ساھىبجەمال ، ساھىبجەمالخان» .
⑤⑥ «ساھىرە» مۇ «سايىرە» گە ؛ «سارە» مۇ «سايرەم» گە ئۆزگىرىدۇ .

سایاخان		
سایرا①	(ئە)	سایراقىز ، سایراخان ، سەراخان ، سەراقىز ، سایاخان
سایرە		
سایلان		
سایبە		
سایبەم		
سایپە		
سایپەم		
سایپجامال		
سایپجامالخان		
سایپخان		
سایپگۇل		
سایپنىسا		
سایدەم		
سایرە		
سایمە		
سایمخان		
سایمگۇل		
سایىنە		
سەبرىنسا	(ئە)	سەۋرىنسا ، سەۋرىنساخان ، سەۋرىنساگۇل
سەبرىيە	(ئە)	سەۋرىيە
سەبزە	(ئە)	سەپزە
سەبزىئاي	(ئەئۇ)	سەپزىئاي ، سەۋزاي
سەبزىگۇل	(ئەپ)	سەپزىگۇل
سەبزىنسا	(ئە)	سەپزىنسا

(«سایرا» غا قارالسۇن)

بۇ ئىسىم «ساھىرە ، سەررا ، سارە» لەردىن ئۆزگىرىدۇ ، ياكى «سایرا تومۇچۇقۇم» دېگەن مەنىدە. كىشى ئۇيغۇرچە سۆز بولۇشىمۇ مۇمكىن

(«سارە» گە قارالسۇن)
(«سەيرانە» گە قارالسۇن)
(«ساھىبە» گە قارالسۇن)
(«ساھىبە» گە قارالسۇن)
(«ساھىبە» گە قارالسۇن)
(«ساھىبە» گە قارالسۇن)
(«ساھىبجامال» غا قارالسۇن)
(«ساھىبجامالخان» غا قارالسۇن)
(«ساھىبە» گە قارالسۇن)
(«ساھىبە» گە قارالسۇن)
(«ساھىبنىسا» غا قارالسۇن)
(«سائىدە» گە قارالسۇن)
(«ساھىرە» گە قارالسۇن)
(«سائىمە» گە قارالسۇن)
(«سائىمخان» غا قارالسۇن)
(«سائىمگۇل» گە قارالسۇن)
(«سائىنە» گە قارالسۇن)

ئاياللارنىڭ سەۋرلىكى

سەۋر ـ تاقەتلىك قىز

يېشىللىق ، يېشىل رەڭ ، يېشىل

سەبزە : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى

سەبزە : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى

سەبزە : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچە سى

① «سەررا» مۇ «سایرا» غا ئوخشاش «سەراخان ، سەراقىز» غا ئۆزگىرىدۇ .

سەبۇرە①	(ئە)	سەپۇرە ، سەپۇردەخان ، سوپۇرخان
سەبئاي	(ئەئۇ)	
سەبخە		
سەبخەت		
سەبراخان		
سەبرە②	(ئە)	سەبىرەم ، سەبراخان ، سەپىرە ، سەپىرەم
سەبرىنسا③	(ئە)	سەۋرىنسا ، سەپىرىنسا
سەبرىئاي	(ئەئۇ)	سەۋرىئاي
سەبرىيە	(ئە)	سەپرىيە ، سەۋرىيە④
سەبگۇل	(ئەپ)	سەپگۇل
سەبلە	(ئە)	سەبلىخان ، سەبلەگۇل
سەبلەت	(ئە)	
سەبلىخان		
سەبلىگۇل		
سەبنە	(ئە)	
سەبنۇر	(ئە)	سەپنۇر ، سۇبنۇر⑤
سەبىنسا	(ئە)	سەپىنسا
سەبھە	(ئە)	سەبخە
سەبھەت	(ئە)	سەبخەت
سەبىيە	(ئە)	سەپىيە
سەپەرئاي	(ئەئۇ)	

سەۋر ـ تاقەتلىك ئايال («سەبۇر» بىلەن ئوخشاش)
سەبى ، كىچىك قىز ، پاك قىز («سەبھە» گە قارالسۇن)
(«سەبھەت» كە قارالسۇن)
(«سەبرە» گە قارالسۇن)
«سەبر» بىلەن ئوخشاش

«سەبۇرە» بىلەن ئوخشاش

سەۋرچان قىز
سەۋر ـ تاقەتكە خاس كىچىك قىز ، غۇنچە
«سەبىل» بىلەن ئوخشاش

يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«سەبلە» گە قارالسۇن)
(«سەبلە» گە قارالسۇن)
گۇناھسىز ، كىرسىز ، پاك (قىز)
(1) «سەبگۇل» بىلەن ئوخشاش ، (2) «سۇبھىنۇر» غا قارالسۇن

پاك ئايال
گۈزەل ، چىرايلىق ؛ تاك سەھەر
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قىز ، كىچىك قىز ، قىزچاق
سەپەر ئىبىدا تۇغۇلغان قىز ؛ سەپەردە تۇغۇلغان قىز

① «سەبۇرە» مۇ «سۇبۇرە» گە ئوخشاشلا «سوپۇرخان» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «سەبرە» نىڭ يەنە «سەۋراخان ، سەۋرە ، سەۋىرخان ، سەۋرگۇل ، سەۋىرقىز ، سەۋرگۇل ، سەۋرقىز ، سەۋرەم ، سەۋگۇل ، سەۋخان ، سەۋنقىز» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
③ «سەبرىنسا» نىڭ يەنە «سەبرىنسا ، سەۋرىنسا ، سەۋرىنساخان ، سەۋرىنساگۇل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . بۇلار «سەبرىنسا» بىلەن ئوخشاش ئۆزگىرىپ ، بۇ ئىككى ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشلىرى بىر ـ بىرىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ .
④ «سەبرىيە» بىلەن «سەبرىيە» مۇ ئوخشاشلا «سەۋرىيە» گە ئۆزگىرىدۇ .
⑤ «سۇبنۇر» بولسا «سۇبھىنۇر» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ . «سۇبھىنۇر» يەنە «سەبنۇر» غا ئۆزگىرىشى مۇمكىن .

سەپەرخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
سەپەرگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
سەپزىئاي		(«سەبزىئاي» غا قارالسۇن)
سەپزىگۇل		(«سەبزىگۇل» گە قارالسۇن)
سەپزىنسا		(«سەبزىنسا» غا قارالسۇن)
سەپژانە	(ئە)	گرانت تاش
سەپۇرە		(«سەبۇرە» گە قارالسۇن)
سەپۇرخان		(«سەبۇرە» گە قارالسۇن)
سەپىدە	(پ ئە)	«سەپىد» كە «ئە» قوشۇلۇپ، ئۆزلەشتۈرۈلگەن ئىسىم («سەپىد» نىڭ مەنىسى: ئاق)
سەپىرە①	(ئە) سېپىرە، سېپىرەم	(1) ئالتۇن گۈلاپكا، (2) «سەبىرە» نىڭ ئۆزگىرىشى
سەپىرخان	(ئەئۇ) سېپىرخان	سەپىرە: ئىسمى، خان: سۈپىتى
سەپىرنسا		(«سەبىرنسا» غا قارالسۇن)
سەپىرىيە		(«سەبىرىيە» گە قارالسۇن)
سەپىگۇل		(«سەبىگۇل» گە قارالسۇن)
سەپىناي		(«سەپىنىئاي» غا قارالسۇن)
سەپىنە	(ئە) سەپىنخان، سەپىنەقىز، سەپىنگۇل	كېمە
سەپىنۇر		(«سەبىنۇر» غا قارالسۇن)
سەپىنىئاي	(ئەئۇ) سەپىناي	سەپىنە: ئىسمى، ئاي: سۈپىتى
سەپىنىخان		(«سەپىنە» گە قارالسۇن)
سەپىنىقىز		(«سەپىنە» گە قارالسۇن)
سەپىنگۇل		(«سەپىنە» گە قارالسۇن)
سەپىيە②		(1) «سەبىيە» گە قارالسۇن، (2) «سەپى» بىلەن ئوخشاش
سەتراي		«سەترىئاي» غا قارالسۇن
سەترە	(ئە) سەترەم، سەترىخان، سەترىگۇل	ياپماق (ئەيىبلەرنى ياپماق)
سەترىئاي	(ئەئۇ) سەتراي③	سەترە: ئىسمى، ئاي: سۈپىتى
سەترىاي		(«سەترىئاي» غا قارالسۇن)

① «سەبىرە» مۇ «سەپىرە» گە ھەم يەنە «سېپىرە، سېپىرەم» لەرگە ئۆزگىرىدۇ.
② «سەبىيە» مۇ «سەپىيە» گە ئۆزگىرىپ، ئەسلىي ئىسىم «سەپىيە» بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ.
③ «سەترىئاي» بىلەن «سەترىئاي» ئوخشاشلا «سەتراي» غا ئۆزگىرىدۇ.

سەترە	(ئە)	سەترەم، سۈترەم، سەترىخان، سەترىگۇل
سەترىئاي	(ئەئۇ)	سەتراي، سەتراي
سەترىخان		
سەترىگۇل		
سەجىيە	(ئە)	
سەخەرخان		
سەخەرگۇل		
سەخرا		
سەخران		
سەخىرە		
سەخىھە		
سەخىيە	(ئە)	
سەدەپ	(ئە)	سەدەپ، سەدەپخان، سەدەپگۇل
سەدەپئاي	(ئەئۇ)	سەدەپئاي
سەدەپ		
سەدەپئاي		
سەدەپخان		
سەدەپگۇل		
سەدرىيە	(ئە)	
سەدىدە	(ئە)	
سەدىرە①	(ئە)	سەدىرەم
سەدىقە	(ئە)	سەدىقەم
سەدىگۇل	(ئەپ)	
سەدىلە	(ئە)	سەدىلەم

	«سەتىر» بىلەن ئوخشاش
	ئەيىبلەرنى ياپقۇچى قىز («سەترە» گە قارالسۇن)
	(«سەترە» گە قارالسۇن)
	خۇي، خاراكتېر، ممجەز، خۇلق («سەھەرخان» غا قارالسۇن)
	(«سەھەرگۇل» گە قارالسۇن)
	(«سەھرا» غا قارالسۇن)
	(«سەھران» غا قارالسۇن)
	(«سەغىرە» گە قارالسۇن)
	(«سەھىھە» گە قارالسۇن)
	سېخىي، ساخاۋەتچى (ئايال)
	(1) يىراقتىن كۆرۈنگەن نەرسە؛ تاڭ نۇرى؛ (2) پارسچىدا «سەدەپ» دېيىلىپ، سەدەپ قۇلۇلدىسىنى كۆرستىدىغان بىر ئىسىم بولۇپ، ئۇمۇ كشى ئىسمى قىلىپ قوللىنىلغان. «سەدەپ» يەنە «مارجان» دېگەن مەنىنىمۇ بىلدۈرىدۇ
	سەدەپتەك قىز («سەدەب» كە قارالسۇن)
	(«سەدەبئاي» غا قارالسۇن)
	(«سەدەب» كە قارالسۇن)
	(«سەدەب» كە قارالسۇن)
	«سەدرى» بىلەن ئوخشاش
	«سەدىد» بىلەن ئوخشاش
	«سەدىر» گە ئوخشاش
	«سەدىق» بىلەن ئوخشاش
	(1) تەشنا بولغۇچى قىز، (2) «سەدرى» گە قارالسۇن
	«سەدىل» گە ئوخشاش

① «سەدىرە» بىلەن «سەترە» نىڭ تەلەپپۇزى ئوخشىشىپ كېتىدۇ.

سەدىنە① (ئە) سەدىنەم
سەدىيە (ئە) سەدىيەم

سەرا② (ئە)
سەراخان
سەراقىز
سەراگۇل

سەربىيە (ئە) سەربىيەم
سەررا (ئە) سەرا ، سەراخان ، سەراقىز ، سەراگۇل
سەردارئاي (پ‌ئۇ) سەردائاي
سەردارخان (پ‌ئۇ) سەرداخان
سەردارقىز (پ‌ئۇ) سەرداقىز
سەردارگۇل (پ) سەرداگۇل
سەردارنسا (پ‌ئە) سەردانسا
سەرمەنئاي (پ‌ئۇ) سەمەنئاي
سەرمەنگۇل (پ) سەمەنگۇل
سەرناز (پ)

سەرۋان③ (ئە)

سەرۋانە④ (ئە)
سەرۋانىگۇل (ئەپ)
سەرۋەر (پ)
سەرۋەرئاي (پ‌ئۇ) سەرۋەراي
سەرۋەرگۇل (پ)
سەرۋەرنسا (پ‌ئە)
سەرۋى (پ)

«سەدىن» گە ئوخشاش
(1) «سەدى» بىلەن ئوخشاش ، (2) «سەئدىيە» نىڭ ئۆزگىرىشى
(1) «سەھرا ، سەررا» غا قارالسۇن ، (2) بايلىق ؛ تۆپراق
(«سەھراخان ، سەررا» غا قارالسۇن)
(«سەھراقىز ، سەررا» غا قارالسۇن)
(«سەھراگۇل ، سەررا» غا قارالسۇن)
ئېقىن سۇ
بەختلىك ، خاتىرجەم ، خۇشال ، بەخت
ئالدىدا ماڭغۇچى ، سەردار قىز
ئالدىدا ماڭغۇچى ، سەردار ئايال
يۇقىرىقىلارغا ئوخشاش
يۇقىرىقىلارغا ئوخشاش
ئاياللارنىڭ سەردارى
سەرمەن (سەمەن) قىزى
«سەرمەنئاي» بىلەن ئوخشاش
نازۇكلۇقتا ھەممىنىڭ ئۈستىدە تۇرىدىغان
(1) سېخىيلىق قىلماق ، (2) «سېھرىبان» نىڭ ئۆزگىرىشى
«سەرۋان» بىلەن ئوخشاش
«سەرۋان» بىلەن ئوخشاش
يېتەكچى ، خوجايىن ، باشلىق
يېتەكچى قىز ؛ قىزلارنىڭ سەرخىلى
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئاياللارنىڭ سەرخىلى
بىر خىل دەرەخ (ئارچا) ئىسمى . رېژايەتلەردە ئۇ ناھايىتى تۇز ئۈسىدىغان ، گۈزەل دەرەخ دەپ تەرىپلىنىدۇ ۋە كېلىشكەن قىزلار «سەرۋى قامەت» دەپ مەدھىيەلىنىپ ، شۇ دەرەخكە ئوخشتىلىدۇ ؛ بۇ دەرەخ يەنە «ھايات دەرىخى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ

① «سەدىنە» دېكى «سە» قىسقا سوزۇق تاۋۇش بويىچە تەلەپپۇز قىلىنىدۇ .
② «سەھرا» مۇ «سەرا» غا ئۆزگىرىدۇ («سەھرا» غا قارالسۇن)
③④ «سېھرىبان» مۇ «سەرۋان» غا ، «سېھرىبانۇ» مۇ «سەرۋانە» گە ئۆزگىرىدۇ .

سەرۋىراۋان (پ)
سەرۋىقامەت (پ‌ئە)
سەرۋىگۇل (پ)
سەرۋىناز (پ)
سەرۋىنسا (پ‌ئە)
سەرۋىنسايىم (پ‌ئەئۇ)
سەرىخە
سەرىرە (ئە)
سەرىھە (ئە) سەرىخە
سەرىيە (ئە)
سەرىيەت (ئە)
سەرىيەتئاي (ئەئۇ)
سەزگۈرئاي (ئۇ)
سەزگىنئاي (ئۇ)
سەغىرە (ئە) سەخىرە
سەكىنە (ئە) سەكىنەم ، سېكىنە ، سېكىنەم ، سىكىنە ، سىكىنەم ، سىكىنەخان ، سىكىنىگۇل
سەلىخان
سەلىگۇل
سەلتەنەت (ئە)
سەلتەنەتخان (ئەئۇ)
سەلكىنئاي (ئۇ) سەلكىناي
سەلما (ئە)
سەلىئاي
سەلىخە①
سەلىقە (ئە)
سەلىلە (ئە)

قەددى - قامىتى تۇز
قەددى - قامىتى كېلىشكەن
سەرۋىدەك قىز
سەرۋى سۈپەت
سەرۋىدەك ئايال ؛ ئاياللارنىڭ سەرۋىسى
مېنىڭ سەرۋىدەك قىزىم
(«سەرىھە» گە قارالسۇن)
(1) نىيەت ، قەلب ، ئىرادە ؛ (2) ھەمىيان ، پورتمال ؛ (3) كارىۋات
ئوچۇق ، روشەن ؛ پاك ، ساپ ، ۋاپادار ، سادىق ، ئىخلاسمەن
«سەرى» بىلەن ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كەك قورساق ، سېخي قىز
چېچەن ، ھوشيار قىز
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كىچىك (قىز)
(1) شۇك ، مۇلايىم ، (2) ئىستقامەت قىلغۇچى ؛ خاتىرجەم ، تىنچ

(«سالمەخان» غا قارالسۇن)
(«سالمەگۇل» گە قارالسۇن)
پادىشاھلىق ، سۇلتانلىق ؛ مەملىكەت
سەلتەنەت : ئىسمى ، خان : سۈپىتى يېقىشلىق قىز
مۇكەممەل ، تولۇق ، ساق ، تىنچ
(«سالمەئاي» غا قارالسۇن)
(«سەلمە» گە قارالسۇن)
(1) زوق ، ئىستەك ، ئارزۇ ؛ پىشقان ؛ (2) شورپا
قىزچاق ، قىز ئەۋلاد ، قىز

① «سالمە» مۇ «سەلىخە» گە ئۆزگىرىدۇ .

سەلىمە	(ئە)	سېلىمە ، سېلىمىخان ، سېلىقىمىز ، سېلىمىگۈل ، سېلىمەم ، سەلىمۇق ، سەمۇق	«سەلىم» بىلەن ئوخشاش
سەلىمىئاي	(ئەئۇ)	سېلىمىئاي	ساغلام قىز
سەلىمىبانۇ	(ئەپ)	سېلىمىبانۇ	ساغلام خېنىم
سەلىھە	(ئە)	سەلىخە	ياخشى ؛ ياخشىلىماق
سەمەرئاي	(ئەئۇ)		ئاي بالىسى
سەمەرە	(ئە)		پايدا ، مەنپەئەت ، نەتىجە ، ئۈنۈم ؛ ئوغۇل - قىز ، نەسىل ، پەرزەنت ، ئەۋلاد ، مېۋە
سەمەرخان	(ئەئۇ)		سەمەر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
سەمەرنىسا	(ئە)		سەمەر : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
سەمەنئاي			(«سەرمەنئاي» غا قاراڭ)
سەمەندەر[1]	(پ)	سەمەندەرخان ، سەمەندەرجان	ئوتتىن قورقمايدىغان بىر خىل كەسلەنچۈكنىڭ نامى
سەمەنگۈل			(«سەرمەنگۈل» گە قاراڭ)
سەمرا[2]	(ئە)		مېۋىلىك ، مېۋە بېرىدىغان ؛ ھوسۇللۇق ؛ كۈل رەڭ
سەمراخان	(ئەئۇ)		سەمرا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
سەمىئە	(ئە)	سەمىھە ، سەمىغە	«سەمىئى» بىلەن ئوخشاش
سەمىدە	(ئە)		«سەمىد» بىلەن ئوخشاش
سەمىرە	(ئە)		«سەمىر» بىلەن ئوخشاش
سەمىغە			(«سەمىئە» گە قاراڭ)
سەمىلە	(ئە)	سەمىلەم	«سەمىل» بىلەن ئوخشاش
سەمىمە	(ئە)		«سەمىم» بىلەن ئوخشاش
سەمىمىيەت	(ئە)		پاكلىق ، ئادىللىق
سەمىمىيەتخان	(ئەئۇ)		پاك ، ئادىل ئايال
سەمىنئاي			(«سەمىنىئاي» غا قاراڭ)
سەمىناي			(«سەمىنىئاي» غا قاراڭ)
سەمىنە[3]	(ئە)	سەمىنەم	«سەمىن» بىلەن ئوخشاش

① بۇ ئىسىم ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .
② بۇ ئىسىمدا كۆپ پەرزەنتلىك بولۇش ئارزۇسى ئىپادىلەنگەن .
③ «سەمىنە» نىڭ يەنە «سەمىنىخان ، سەمىنىگۈل ، سېمىنە ، سىمىنە ، سېمىنگۈل ، سىمىنگۈل ، سېمىنىگۈل ، سىمىنىگۈل ، سېمىنىخان ، سىمىنىخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

سەمىنىنىسا	(ئە)	سىمىنىنىسا ، سىمىنىسا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
سەمىنىئاي	(ئەئۇ)	سەمىناي ، سەمىنئاي	قىممەتلىك ، باھالىق قىز
سەمىنىخان			(«سەمىنە» گە قاراڭ)
سەمىنىگۈل			(«سەمىنە» گە قاراڭ)
سەمىھە			(«سەمىئە» گە قاراڭ)
سەنئەت	(ئە)	سەنئەتخان ، سەنەتخان ، سەنئەتگۈل ، سەنەتگۈل	ياسىماق ، ھۈنەر
سەنئەتئاي	(ئەئۇ)	سەنەتئاي	سەنئەتلىك ، چىرايلىق قىز
سەنئەتئايىم	(ئەئۇ)	سەنەتئايىم	مېنىڭ سەنئەتلىك ، چىرايلىق قىزىم
سەنئەتخان			(«سەنئەت» كە قاراڭ)
سەنئەتگۈل			(«سەنئەت» كە قاراڭ)
سەنئەتنىسا	(ئە)	سەنەتنىسا	سەنئەتلىك ، چىرايلىق ئايال
سەنەم	(ئە)	سەنەمخان ، سەنەمقىز ، سەنەمگۈل	(1) گۈزەل ، (2) بۇت (مەئبۇدە) ، (3) مەشۇق
سەنەمئاي	(ئەئۇ)		گۈزەل قىز
سەنەمخان			(«سەنەم» گە قاراڭ)
سەنەمقىز			(«سەنەم» گە قاراڭ)
سەنەمگۈل			(«سەنەم» گە قاراڭ)
سەنەۋەر			(«سەنۇبەر» گە قاراڭ)
سەنۇبەر	(پ)	سەنەۋەر ، سەنىۋەر	(1) قارىغايغا ئوخشاش تۈز ئۆسىدىغان بىر خىل دەرەخ ، (2) قارىغاينىڭ بىر خىلى مۇشۇنداق ئاتىلىدۇ (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ سەنۇبەردەك خۇش قامەت چوڭ بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)
سەنىئە	(ئە)	سەنىيە	ئىجادىيەت ، ئەسەر ؛ ئېھسان ، ئىلتىپات ، شەپقەت ، ياخشىلىق
سەنىخە			(«سەنىھە» گە قاراڭ)
سەنىھە	(ئە)	سەنىخە	ئۈنچە - مەرۋايىت
سەنىيە[1]	(ئە)		(1) بويى ئېگىز ، (2) تاغ يولى ، (3) پارلاق ، شانلىق ، (4) «سەنىئە» گە قاراڭ

① «سەنىيە» ئەگەر «تاغ يولى» دېگەن مەنىدىكى جاي ئىسمى بولسا ، ئەسلىيىسى «سەنىييە» بولىدۇ (بۇ مەدىنەگە يېقىن بىر جاينىڭ ئىسمى) .

سەھەتگۈل		(«سەھەتگۈل» گە قارالسۇن)
سەھەنە	(ئە)	سەھىنە
سەھەرخان	(ئەئۇ)	سەخەرخان
سەھەرگۈل	(ئەپ)	سەخەرگۈل
سەھرا[1]	(ئە)	سەخرا ، سەرا
سەھراخان	(ئەئۇ)	سەراخان
سەھراقىز	(ئەئۇ)	سەراقىز
سەھراگۈل	(ئەپ)	سەراگۈل
سەھران	(ئە)	سەخران
سەھرەم		
سەھلىيە	(ئە)	
سەھىبە	(ئە)	سەھىپە
سەھىدە		
سەھىرە	(ئە)	سەيرە ، سەيرە
سەھىلە	(ئە)	سەھىلەم
سەھىنە		
سەھىھە	(ئە)	سەخىھە
سەۋرەم		
سەۋرئاي		
سەۋرخان		
سەۋرقىز		
سەۋرگۈل		
سەۋرىنسا		
سەۋرىنساخان		
سەۋرىنساگۈل		
سەۋرىيە	(ئە)	
سەۋسەر[2]	(پ)	سۆسەر

(«سەھەتگۈل» گە قارالسۇن)

چىراي ؛ رەڭگى - رۇي ، سىياق

«سەھەر» گە ئوخشاش

«سەھەر» گە ئوخشاش

(1) قۇملۇق ، ئادەمسىزات ئاياغ باسمىغان جاي ، چۆللۈك ، جاڭگال ، (2) يېزا

يېزىلىق ئايال

يېزا قىزى

يېزا گۈلى (يېزا گۈزىلى)

(1) ئويغاق ، هوشيار ، سەگەك ، (2) قوغدىغۇچى ، ئاسرىغۇچى

(«ساھىرە» گە قارالسۇن)

ئاسانلىققا خاس ؛ ئاسانلىق ، ئوڭايلىق

دوست ، ھەمراھ

(«سەئدە» گە قارالسۇن)

دائىم ئويغاق ، دائىم سەھەر تۇرىدىغان ، سەگەك

«سەھىل» بىلەن ئوخشاش

(«سەھەنە» گە قارالسۇن)

«سەھىھە» بىلەن ئوخشاش (كامىل ، ساغلام ئايال)

(«سەبىرە» گە قارالسۇن)

(«سەبىرئاي» غا قارالسۇن)

(«سەبىرە» گە قارالسۇن)

(«سەبىرە» گە قارالسۇن)

(«سەبىرە» گە قارالسۇن)

(«سەبرىنسا» غا قارالسۇن)

(«سەبرىنسا» غا قارالسۇن)

(«سەبرىنسا» غا قارالسۇن)

(1) «سەبرىيە» گە قارالسۇن ، (2) ئىنقىلابىيلىق

بىر خىل سۇ ھايۋىنى (بۇ يەردە «سۆسەردەك ئەتىۋارلىق» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

① ئەسلىسى «سەھرائ» .

② «سەۋسەر» نىڭ يەنە «سۆسەرخان ، سۆسەرگۈل ، سۆسەرقىز» دېگەندەك ئۆزگىرىشلىرى بار .

سەۋسەرئاي	(پ ئۇ)	سۆسەرئاي	سەۋسەر : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
سەۋسەنخان	(پ ئۇ)	سۆسەنخان	سەۋسەن : ئىسمى ، خان : سۈپىتى («سەۋسەن» بىر خىل گۈل نامى)
سەۋسەنگۈل	(پ)	سۆسەنگۈل	سەۋسەن : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
سەۋلە	(ئە)		ھوقۇق ، سۆلەت ، كۈچ
سەۋلەھەدە	(ئەپ)	سەۋلىدە ، سەۋلەدەم	سەۋلە : ئىسمى ، ھەدە : قوشۇمچە سى
سەۋدە	(ئە)		قارا بولۇپ قالدى ، قارىغا ئۆزگەردى
سەۋراخان			(«سەبىرە» گە قارالسۇن)
سەۋرە			(«سەبىرە» گە قارالسۇن)
سەۋرىنسا			(«سەبرىنسا» غا قارالسۇن)
سەۋرىخان			(«سەبىرە» گە قارالسۇن)
سەۋرىقىز			(«سەبىرە» گە قارالسۇن)
سەۋرىگۈل			(«سەبىرە» گە قارالسۇن)
سەۋخان			(«سەبىرە» گە قارالسۇن)
سەۋقىز			(«سەبىرە» گە قارالسۇن)
سەۋگۈل			(«سەبىرە» گە قارالسۇن)
سەئدىئاي①	(ئەئۇ)	سەيدىئاي	بەختلىك قىز
سەئدىخان②	(ئەئۇ)	سەيدىخان	بەختلىك ئايال
سەئدىقىز③	(ئەئۇ)	سەيدىقىز	«سەئدىئاي» بىلەن ئوخشاش
سەئدىگۈل④	(ئەپ)	سەيدىگۈل	بەخت گۈلى ؛ بەختلىك قىز
سەئدىناي	(ئەئۇ)	سەيدىناي ، سەدەناي	بەخت - تەلەيلىك قىز
سەئدىيە	(ئە)	سەئدىيەم ، سەدىيە ، سەدىيەم	بەختكە خاس
سەئىپە	(ئە)	سەيىپە	«سەئىب» بىلەن ئوخشاش
سەئداي			(«سەئدىئاي» غا قارالسۇن)
سەئدە	(ئە)	سەيىدە ، سەيدە ، سەيدەم ، سەھىدە ، سەيىدەم	«سەئىد» بىلەن ئوخشاش

①②③④ «سەئدىئاي ، سەئدىخان ، سەئدىقىز ، سەئدىگۈل» لەر بىلەن «سەئدىئاي ، سەئدىخان ، سەئدىقىز ، سەئدىگۈل» لەر مەنە جەھەتتىن ئوخشاش بولۇپلا قالماي ، ئۆزگىرىش جەھەتتىنمۇ ئوخشىپ قالىدۇ .

سەئىدىنسا	(ئە)	سەيدىنسا
سەئىدىئاي	(ئە)	سەيدىئاي ، سەئداي
سەئىدىخان	(ئەئۇ)	سەيدىخان①
سەئىدىقىز	(ئەئۇ)	سەيدىقىز
سەئىدىگۈل	(ئەپ)	سەيدىگۈل
سەئىدىيە	(ئە)	سەيدىيە
سەيبانۇ		
سەيپىگۈل	(ئەپ)	
سەيپىنسا	(ئە)	
سەيپىيە	(ئە)	
سەيدام		
سەيدە		
سەيدەم		
سەيدىخان		
سەيدىبانۇ		
سەيدىبانىسا		
سەيدىنسا		
سەيدىنساخان		
سەيدىنسە		
سەيدىۋانە		
سەيدىۋانۇ		
سەيدىۋانسا		
سەيرانە	(ئەپ)	سەيلانە ، سەيلان ، سايلان
سەيرانگۈل	(ئەپ)	سەيلانگۈل
سەيرە	(ئە)	سەيرى ، سەيرىخان ، سەيلى ، سەيلىخان ، سەيلەشخان
سەيرىقىز	(ئەئۇ)	سەيلىقىز
سەيرىگۈل	(ئەپ)	سەيلىگۈل
سەيلان		ئاياللارنىڭ بەختلىكى (بەختلىك ئايال)
		«سەئدىئاي» بىلەن ئوخشاش
		«سەئدىخان» بىلەن ئوخشاش
		«سەئدىقىز» بىلەن ئوخشاش
		«سەئدىگۈل» بىلەن ئوخشاش
		يەكەن خانلىقىنىڭ نامى («سەھبانۇ» غا قارالسۇن)
		قىلىچتەك ئۆتكۈر قىز
		ئاياللارنىڭ قىلىچى
		(1) «سەيپى» بىلەن ئوخشاش ، (2) يازلىق ، يازدەك ؛ يازدا ئۆسكەن ئوت - چۆپلەر («سەيىدە» گە قارالسۇن)
		(«سەئدە» گە قارالسۇن)
		(«سەيىدە ، سەئدە» گە قارالسۇن)
		(«سەئدىخان ، سەئدىخان» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىبانۇ» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىبانۇنسا» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىنسا» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىنساخان» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىنسا» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىبانۇ» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىبانۇ» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىبانۇنسا» غا قارالسۇن)
		بىللە ئايلانماق ، بىللە ئايلىنىپ ماڭماق ؛ ئاقماق ، سەيلە قىلماق
		سەيرانە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى ئايلانماق ، ساياھەت قىلماق
		سەيرە : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچە- سى
		سەيرە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («سەيرانە» گە قارالسۇن)

① «سەئدىخان ، سەئدىخان ، سەيىدىخان» ئوخشاشلا «سەيدىخان» غا ئۆزگىرىدۇ .

سەيلانە		(«سەيرانە» گە قارالسۇن)
سەيلانگۈل		(«سەيرانگۈل» گە قارالسۇن)
سەيلەشخان		(«سەيرە» گە قارالسۇن)
سەيلى		(«سەيرە» گە قارالسۇن)
سەيلىخان		(«سەيرە» گە قارالسۇن)
سەيلىقىز		(«سەيرىقىز» غا قارالسۇن)
سەيلىگۈل		(«سەيرىگۈل» گە قارالسۇن)
سەيۋانە		(«سەيىدىبانۇ» غا قارالسۇن)
سەيۋانۇ		(«سەيىدىبانۇ» غا قارالسۇن)
سەيۋە		(«سەھبانۇ» غا قارالسۇن)
سەيدە		(«سەئدە ، سەيىدە» گە قارالسۇن)
سەيدەم		(«سەئدە ، سەيىدە» گە قارالسۇن)
سەيرە		(«سەھمرە» گە قارالسۇن)
سەيىار	(ئە)	دائىم ئايلانغۇچى ، ئايلىنىپ تۇرغۇچى
سەيىارە	(ئە)	سەيىارەم ئايلىنىپ تۇرىدىغان پىلانېتالار ؛ (ئاسمان جىسىملىرى) ؛ ماشىنا
سەيىپە	(ئە)	«سەيىپ» كە ئوخشاش
سەيىدە①	(ئە)	سەيىدەم ، سەيدە ، سەيدەم ، سەيدام ، خېنىم ، خانىم ؛ خوجايىن خېنىم
سەيىدەمەخدۇمخان	(ئەئۇ)	سەيىتمەختۇمخان خىزمەت قىلىنغۇچى خوجايىن خېنىم
سەيىدىبانۇ②	(ئەپ)	سەيدىبانۇ خوجام خېنىم ، خوجايىن خېنىم
سەيىدىبانۇنسا	(ئەپئە)	سەيدىۋانسا ئاياللارنىڭ خوجايىن خېنىمى
سەيىدىخان	(ئەئۇ)	سەيدىخان ، سەيىتخان خوجام خېنىم
سەيىدىگۈل③	(ئەپ)	سەيدىگۈل ، سەيىتگۈل خېنىم قىز
سەيىدىنسا④	(ئە)	سەيدىنسا ، سەيدىنسە ، سەيىتىنسا ، سەيتىنسا خېنىم ئايال ، ئاياللارنىڭ خېنىمى

① «سەيىدە» بىلەن «سەئدە» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ .
② «سەيىدىبانۇ» نىڭ يەنە «سەيدىۋانۇ ، سەيدىۋانە ، سەيۋانە ، سەيۋانۇ» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . «سەھبانۇ» مۇ «سەيۋانۇ» غا ئۆزگىرىدۇ .
③ «سەيىدىگۈل ، سەئدىگۈل ، سەئىدىگۈل» لەرمۇ ئوخشاشلا «سەيدىگۈل» گە ئۆزگىرىدۇ .
④ «سەيىدىنسا» بىلەن «سەئىدىنسا» ئوخشاشلا «سەيدىنسا» غا ئۆزگىرىدۇ .

سەييدننساخان (ئەئۇ) سەيدننساخان ، سېتننساخان ، ستتنساخان
سەييدننسايىم (ئەئۇ) ستتنسايىم
سەييدننيازخان (ئەپئۇ) سيىتتنيازخان

سوپۇرە
سوپۇرىخان
سوزان (پ) سۈزان
سۈئادە① (ئە) سۈئادەم

سۈبابە (ئە)
سۈباتئاي (ئەئۇ)
سۈباتگۈل (ئەپ)
سۈبارە (ئە) سۈپارە
سۈبانئاي
سۈبانگۈل
سۈباننسا
سۈباھە (ئە)
سۈبەيرە (ئە) سۈۋەيرە ، سۈپەيرە ، زۈبەيرە
سۈبخە
سۈبھانئاي (ئەئۇ) سۈبھاناي ، سۈباڭاي ، سۈۋانئاي
سۈبھانە (ئە) سۈۋانە
سۈبھانگۈل (ئەپ) سۈبانگۈل ، سۈۋاڭگۈل
سۈبھاننسا (ئە) سۈباننسا ، سۈۋاننسا
سۈبھە (ئە) سۈبخە
سۈبھى② (ئە) سۈبى ، سۈبھى

يۈقىرىقى بىلەن ئوخشاش

مېنىڭ خېنىم قىزىم
خوجىغا بەخشەندە قىلىنغان ئايال (ئاللاغا ئۆزىنى بېغىشلىغان ئايال)
(«سۈبۈرە» گە قارالسۇن)
(«سۈبۈرە» گە قارالسۇن)
قىزغىن
بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى . ئۇ كۆپ يىل كۆكىرىپ تۇرىدۇ ، گۈلى خۇش پۇراق ، دورىلىق قىممىتى بار
ئېشىنماق
ئىرادىلىك قىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش
تاش (مەدەن ئىسمى)
(«سۈبھانئاي» غا قارالسۇن)
(«سۈبھانگۈل» گە قارالسۇن)
(«سۈبھاننسا» غا قارالسۇن)
گۈزەل ، چىرايلىق
بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى

(«سۈبھە» گە قارالسۇن)
پاك قىز

«سۈبھان» بىلەن ئوخشاش
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

پاك ئايال

(1) تىزىق ياقۇت ، تىزىق مارجان ، (2) تەسۋى
(1) تاش ، يورۇق (بۇ يەردە «سۈبھىدە تۇغۇلغان» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ) ، (2) مەدھىيە ، ماختاش

① «سۈئادە» نىڭ «سۈئاد» شەكلى «سۈئات» غا ئۆزگىرىپ ، ئەرلەرگە قويۇلۇشى مۇمكىن .
② «سۈبھى» ئۇغۇللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

سۈبھىگۈل (ئەپ) سۈبىگۈل

سۈبھىنۇر (ئە) سۈبىنۇر ، سەبىنۇر
سۈبھىنسا (ئە) سۈبىنسا

سۈبھىيە (ئە) سۈبىيە ، سۈپىيە
سۈبۇرە① (ئە) سۈپۇرە ، سۈپۇرەم ، سۈپىرەم ، سۈپۇرەگۈل

سۈبۇرەم (ئەئۇ) سۈپۇرەم ، سىپىرەم ، سۈپۇرەمخان

سۈبى
سۈبىخە
سۈبىگۈل
سۈبىنۇر
سۈبىنسا
سۈبىھە (ئە) سۈبخە
سۈبىيە
سۈپارە
سۈپەيرە
سۈپۇرە
سۈپۇرەم
سۈپۇرەمخان
سۈپۇرىخان
سۈپۇرىگۈل
سۈپىرەم
سۈپىيە② (ئە) سۈپىيەم ، سۈپىيەخان ، سۈپىيىگۈل

سۈدۇرنسا (ئە)
سۈدۈممە
سۈدىخان (ئەئۇ)

سەھەر گۈلى ، تاڭ گۈلى (تاڭ قىزى)
تاڭ نۇرى ، تاڭ قىزى
تاڭدا تۇغۇلغان ئايال ؛ ئايالالرنىڭ تېگى
«سۈبھى» گە ئوخشاش
سەۋر قىلماق ، سەۋرلىك

مېنىڭ سەۋرلىك قىزىم

(«سۈبھى» گە قارالسۇن)
(«سۈبھە» گە قارالسۇن)
(«سۈبھىگۈل» گە قارالسۇن)
(«سۈبھىنۇر» غا قارالسۇن)
(«سۈبھىنسا» غا قارالسۇن)
تاڭ سەھەر
(«سۈبھىيە» گە قارالسۇن)
(«سۈباره» گە قارالسۇن)
(«سۈبەيرە» گە قارالسۇن)
(«سۈبۇرە» گە قارالسۇن)
(«سۈبۇرەم» گە قارالسۇن)
(«سۈبۇرەم» گە قارالسۇن)
(«سۈبۇرە» گە قارالسۇن)
(«سۈبۇرە» گە قارالسۇن)
(«سۈبۇرە» گە قارالسۇن)
(1) «سۈپى» بىلەن ئوخشاش ، (2) سوپىزم
ئايالالرنىڭ يۇرىكى
(«سۈدىئۇممە» گە قارالسۇن)
ھوقۇقدار ، رەھبەر ، قوماندان (ئايال)

① «سۈبۇرە» نىڭ يەنە «سوبۇرەم ، سۈبۇرەم ، سۈپۇرىخان ، سوپۇرىخان ، سۈپۇرىگۈل ، سۈپۇرە ، سىپىرە ، سىپىرەم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
② «سۈبھىيە» مۇ «سۈپىيە» گە ئۆزگىرىدۇ .

سۈدننسا (ئە) سۈدننسا
سۈدئۈممە (ئە) سۈدۈممە
سۈدىيە (ئە)

سۈدىيەئاي (ئەئۇ)
سۈراتىخان (ئەئۇ)
سۈراتىگۈل (ئەپ)
سۈرەييا (ئە)
سۈرۈرە (ئە)
سۈرىيە (ئى) سۈرىيە ، سۈرىيەم
سۈزان

سۈسان (ئە) سۈزان
سۈلالە (ئە)

سۈلەيھە (ئە)
سۈلتانە (ئە)

سۈلتانەم (ئەئۇ)
سۈلتانخان (ئەئۇ)
سۈلتانرەجەپ (ئە) سۈلتانرەجەپ

سۈلتانرەجەبخان (ئەئۇ) سۈلتانرەجەپخان

سۈلتانگۈل (ئەپ)

سۈلتاننەسەپ (ئە) سۈلتاننەسەپ ، سۈلتاننسەپ
سۈلتاننەسەبخان (ئەئۇ) سۈلتاننسەپخان

سۈلتاننسا (ئە)

سۈلتاننسەپ
سۈلتاننسەپخان
سۈلتاننگار (ئەپ)

ئاياللارنىڭ رەھبىرى
مىللەتنىڭ رەھبىرى
(1) «سۈدى» بىلەن ئوخشاش ، (2) قارا رەڭلىك ، قارىمۇتۇق (بۇ يەردە قارا رەڭ ئۇلۇغلانغان)
ھۆرمەتلىك ، ئالىيجاناب قىز
ئۆتكۈر ، كەسكىن ئايال
ئۆتكۈر ، كەسكىن قىز
ھوكەر يۈلتۈز
«سۈرۈر» بىلەن ئوخشاش
دۆلەت نامى
(1) «سوزان» غا قارالسۇن ، (2) «سۈسان» غا قارالسۇن
بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى (گۈل) نەسىل ، ئەۋلاد ، ئىز باسار ، نەۋرىلەر ؛ نەسەب ، ئىرق ، قان سىستېمىسى
ياخشى (قىز)
ئايال ھۆكۈمران ، ئايال پادىشاھ ، سۈلتانلىقنىڭ قىزى
مېنىڭ سۈلتان قىزىم
سۈلتان : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
سۈلتان : ئىسمى ، رەجەب : سۈپىتى
سۈلتانرەجەب : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
سۈلتان : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى (قىزلارنىڭ سۈلتانى)
شاھ نەسەبلىك ، ئالىي نەسەب

سۈلتاننەسەب : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئاياللارنىڭ سۈلتانى (گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى)
(«سۈلتاننەسەب» كە قارالسۇن)
(«سۈلتاننەسەبخان» غا قارالسۇن)
ئەڭ گۈزەل قىز ، قىزلارنىڭ سۈلتانى ، شاھ سۈرەت قىز

سۈللەم (ئە)
سۈلھەدە
سۈلھىيە (ئە)
سۈلھىيەھەدە (ئەئۇ) سۈلھەدە ، سۈلھەدەم

سۈما (ئە)
سۈمەنبەر (پ)
سۈمۈلۈكە (ئە) سۈلكەم ، سىلكەم
سۈمەنبۇي (پ)
سۈمەنسا (پ)
سۈمەيھا (ئە) سۈمەييا ، سۈمەيىيە
سۈمەييا

سۈمبۇل
سۈمبۇلئاي
سۈمبۇلە
سۈمبۇلقىز
سۈمۈۋۋا (ئە)
سۈنبۇلئاي (ئەئۇ) سۈمبۇلئاي ، سۈمبۇلاي

سۈنبۇلە (ئە) سۈمبۇلە

سۈنبۇلقىز (ئەئۇ) سۈمبۇلقىز
سۈھا (ئە) زۇھا
سۈھەل
سۈھەيرە
سۈھەيلە (ئە) سۈھەل ، سۈھەيرە ، سۈۋۈەيلە

سۈھۈلە (ئە)
سۈئۈدىيە (ئە)
سۈۋانئاي
سۈۋانە
سۈۋانگۈل
سۈۋاننسا

شوتا ، پەلەمپەي («سۈلھىيەھەدە» گە قارالسۇن)
«سۈلھى» بىلەن ئوخشاش
سۈلھىيە : ئىسمى ، ھەدە : قوشۇمچىسى
يىراقتىن ئاڭلانغان يېقىملىق ئاۋاز
ئاق بەدەن
«سۈلۈك» بىلەن ئوخشاش
ياسىمەن گۈلىدەك خۇش پۇراق گۈزەل
ئاتموسفېرا (ھاۋا)
«سۈمەيھا» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشى مۇمكىن («سۈنبۇل» غا قارالسۇن)
(«سۈنبۇلئاي» غا قارالسۇن)
(«سۈنبۇلە» گە قارالسۇن)
(«سۈنبۇلقىز» غا قارالسۇن)
يۇكسەك ، يۇقىرى
سۈمبۇلچاچ قىز ، قارا چاچلىق قىز
بىر تال باشاق ؛ بىر خىل ئۆسۈملۈك ؛ قىز
«سۈنبۇلئاي» بىلەن ئوخشاش
«سۈھەيلە» بىلەن ئوخشاش
(«سۈھەيلە» گە قارالسۇن)
(«سۈھەيلە» گە قارالسۇن)
سۈھەيل يۇلتۇزىنىڭ نامى . مەنىسى : (1) يورۇق ؛ ئويغاق ، ھوشيار ، (2) بەخت يۇلتۇزى
ئاسانلىق ، ئوڭايلىق
سەئۇدى ئەرەبىستانغا خاس («سۈبھانئاي» غا قارالسۇن)
(«سۈبھانە» گە قارالسۇن)
(«سۈبھانگۈل» گە قارالسۇن)
(«سۈبھاننسا» غا قارالسۇن)

سۈۋەيبە (ئە) سۈئەيبە
سۈۋەيدە (ئە)
سۈۋەيرە
سۈۋەيلە
سۆسەر
سۆسەرئاي
سۆسەرخان
سۆسەرقىز
سۆسەرگۈل
سۆسەنخان
سۆسەنگۈل
سۈئەيبە
سۈبھى
سۈپەتخان (ئەئۇ)
سۈپەتگۈل (ئەپ)
سۈپەتىسا (ئە)
سۈتىرەم
سۈرەتخان (ئەئۇ)
سۈرەتقىز (ئەئۇ)
سۈرەتگۈل (ئەپ)
سۈنىەتخان (ئەئۇ)
سۈنىەتگۈل (ئەپ)
سۈيۈنچە (ئۇ)
سۈيۈنچىخان (ئۇ)
سېپىرە①
سېپىرەم

توغرا ، مۈۋاپىق ، خاتاسىز ؛ يامغۇرلۇق بولۇت ؛ كىچىك بۇلۇت
قارىچوق ، قارىۋاي (بۇ ئىسىم «قارا» دېگەن سۆزنىڭ ئەرەبچىدە كىچىكلىتىپ ئىپادىلىنىشىدىن كېلىپ چىققان)
(«سۈبەيرە» گە قارالسۇن)
(«سۈھەيلە» گە قارالسۇن)
(«سەۋسەر» گە قارالسۇن)
(«سەۋسەرئاي» غا قارالسۇن)
(«سەۋسەر» گە قارالسۇن)
(«سەۋسەر» گە قارالسۇن)
(«سەۋسەر» گە قارالسۇن)
(«سەۋسەنخان» غا قارالسۇن)
(«سەۋسەنگۈل» گە قارالسۇن)
(«سۈۋەيبە» گە قارالسۇن)
(«سۈبھى» گە قارالسۇن)
سۈپەتلىك ئايال ؛ سۈپەتلىگۈدەك ئايال
سۈپەتلىك قىز
ئايالالارنىڭ سۈپىتى
(«سەتىرە» گە قارالسۇن)
سۈرەتتەك ئايال
سۈرەتتەك قىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش
«سۈنىەت» كە ئوخشاش
يۈقىرىقىغا ئوخشاش
مۇكاپات ، ئىنئام ، تاپان ھەققى (بۇ يەردە «ئاللا بىزگە بۇ قىزنى سۆيۈنچە قىلىپ بەردى» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)
سۆيۈنچە قىلىنغان ئايال
(«سەپىرە» گە قارالسۇن)
(«سەپىرە» گە قارالسۇن)

① «سەبىرە» مۇ «سېپىرە» گە ئۆزگىرىدۇ.

سېتىخان
سېتىقىز
سېتىگۈل
سېتىنسا
سېتىنساخان
سېتىۋالدىخان (ئۇ) سېتىخان
سېتىۋالدىقىز (ئۇ) سېتىقىز
سېتىۋالدىگۈل (ئۇپ) سېتىگۈل
سېرۋان
سېرىگۈل
سېرىڭگۈل
سېكىنە
سېلىمە
سېلىمەم
سېلىمىخان
سېلىمىقىز
سېلىمىگۈل
سېلىمىئاي
سېلىمىبانۇ
سېمىنە
سېمىنىگۈل
سېمىنىخان
سېمىنىگۈل
سېھران (ئە) سېھرانقىز ، سېھرانگۈل
سېھراي
سېھرىئاي (ئەئۇ) سېھراي ، سىراي
سېھرىبان① (ئەپ) سەرۋان ، سېرۋان
سېھرىگۈل (ئەپ) سېرىگۈل
سېھرىڭگۈل (ئەپ) سېرىڭگۈل ، سىرىڭگۈل
سېيىتخان

(«سېتىۋالدىخان» غا قارالسۇن)
(«سېتىۋالدىقىز» غا قارالسۇن)
(«سېتىۋالدىگۈل» گە قارالسۇن)
(«سەييىدىنىسا» غا قارالسۇن)
(«سەييىدىنىساخان» غا قارالسۇن)
ئاللادىن سېتىۋالغان ئايال
ئاللادىن سېتىۋالغان قىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش
(«سېھرىبان» غا قارالسۇن)
(«سېھرىگۈل» گە قارالسۇن)
(«سېھرىڭگۈل» گە قارالسۇن)
(«سەكىنە» گە قارالسۇن)
(«سەلىمە» گە قارالسۇن)
(«سەلىمە» گە قارالسۇن)
(«سەلىمە» گە قارالسۇن)
(«سەلىمە» گە قارالسۇن)
(«سەلىمە» گە قارالسۇن)
(«سەلىمىئاي» غا قارالسۇن)
(«سەلىمىبانۇ» غا قارالسۇن)
(«سەمىنە» گە قارالسۇن)
(«سەمىنە» گە قارالسۇن)
(«سەمىنە» گە قارالسۇن)
(«سەمىنە» گە قارالسۇن)
ھوشيار

(«سېھرىئاي» غا قارالسۇن)
سېھرلىك ، جەلبكار قىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش
سېھرلىگۈچى ، جەلب قىلغۇچى قىز
يۈقىرىقىغا ئوخشاش

(«سەييىدىخان» غا قارالسۇن)

① «سېھرىبان» مۇ «سەرۋان» غا ئۆزگىرىپ ، ئەسلىدىكى «سەرۋان» دېگەن ئىسىمغا ئوخشىشىپ قالىدۇ.

سپىرەم		(«سۇبۇرەم» گە قارالسۇن)
ستىنسا		(«سەيىدىنسا» غا قارالسۇن)
ستىنساخان		(«سەيىدىنساخان» غا قارالسۇن)
ستىنسايىم		(«سەيىدىنسايىم» غا قارالسۇن)
سراجە	(ئە)	«سراج» بىلەن ئوخشاش
سراجەم	(ئەئۇ)	ئۆيۇمنىڭ چىرىغى، ئۇمىد چىرىغىم
سراجىئاي	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
سراجىخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
سراجىگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
سراي		(«سېھرىئاي» غا قارالسۇن)
سرىنگۈل		(«سېھرىنگۈل» گە قارالسۇن)
سكىنە		(«سەكىنە» گە قارالسۇن)
سكىنىخان		(«سەكىنە» گە قارالسۇن)
سكىنىگۈل		(«سەكىنە» گە قارالسۇن)
سما[1]	(ئە)	سماخان، سماقىز، سماگۈل
سمائاي[2]	(ئەئۇ)	بەلگە، سۈرەت، يۈز، چىراي، ئوبراز
سماخان		ئاي سۈرەتلىك، ئاي يۈزلۈك
سماقىز		(«سما» غا قارالسۇن)
سماگۈل		(«سما» غا قارالسۇن)
سمىنە		(«سما» غا قارالسۇن)
سمىنىگۈل		(«سەمىنە» گە قارالسۇن)
سمىنىخان		(«سەمىنە» گە قارالسۇن)
سمىنىسا		(«سەمىنە» گە قارالسۇن)
سمىنىسا		(«سەمىنىسا» غا قارالسۇن)
سھەتگۈل		(«سەمىنىسا» غا قارالسۇن)
سھەبانۇ[3]	(پ)	سەيبانۇ، سەيۋانۇ، سەيۋە
سھەھەتگۈل	(ئەپ)	سھەتگۈل، سەھەتگۈل
سياخان[4]		ساغلام قىز

①② ئەسلىسى «سىما، سىمائاي».
③ «سەيىدىبانۇ» مۇ «سەيبانۇ، سەيۋانۇ» غا ئۆزگىرىدۇ.
④ «سياخان» بولسا «زىياخان» دىن ئۆزگەرگەن بولۇشى مۇمكىن. يەنە بۇ يەردە «قارا» دېگەن مەنىدىكى «سياھ» سۆزىدىن ئۆزگىرىپ كېلىپ، قارا رەڭ ئۇلۇغلانغان بولۇشىمۇ مۇمكىن.

سيادە	(ئە)	سيادەت
سيانە	(ئە)	رەھبەرلىك هوقۇقى، ئالىي هوقۇق؛ جانابلىرى، ئالىيلىرى
سيانگۈل	(ئەپ)	ساقلىماق، مۇھاپىزەت قىلماق
سيىتگۈل		يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش
سيىتەختۇمخان		(«سەيىدىگۈل» گە قارالسۇن)
سيىتنىيازخان		(«سەيىدىمەخدۇمخان» غا قارالسۇن)
		(«سەيىدىنىيازخان» غا قارالسۇن)

ش

ئەرلەر ئۈچۈن ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئاتلىشى	(«شاھئاببا‌س» قا قارا‌ڭ)
شائاببا‌س	(«شاھئابدۇللا» غا قارا‌ڭ)
شائابدۇل	(«شاھئابدۇللا» غا قارا‌ڭ)
شائابدۇللا	(«شاھئابدۇللا» غا قارا‌ڭ)
شائابلا	(«شاھئالەم» گە قارا‌ڭ)
شائالەم	(«شاھئابىد» كە قارا‌ڭ)
شائاۋۇت	(«شاھئەيىۋب» قا قارا‌ڭ)
شائايۇپ	(«شاھئەسغەر» گە قارا‌ڭ)
شائەسقەر	(«شاھئەكبەر» گە قارا‌ڭ)
شائەكبەر	(«شاھئەنۋەر» گە قارا‌ڭ)
شائەنۋەر	(«شاھئەھمەد» كە قارا‌ڭ)
شائەھمەد	(«شاھبارات» قا قارا‌ڭ)
شاباراتى	(«شاھباقى» غا قارا‌ڭ)
شاباقى	(«شابىھان ، شەئبان» غا قارا‌ڭ)
شابان	(«شەئبانبەگ» گە قارا‌ڭ)
شابانبەگ	(«شاھباي» غا قارا‌ڭ)
شاباي	(«شاھبۇرھان» غا قارا‌ڭ)
شابۇرھان	باياشات چوڭ بولغان بالا ؛ سېمىز ، بودەك بالا
شابىن (ئە)	سېرىق مىس
شابىھان (ئە) شابان	ژاستىلىك قىلماق ، كېلىشتۇرمەك
شاپائەت① (ئە)	مېۋە ئىسمى
شاپتۇل (ئۇ)	(«شاھپولات» قا قارا‌ڭ)
شاپولات	شاپائەتچى ، ژاستىچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
شاپى② (ئە)	(«شادبەخش» كە قارا‌ڭ)
شاتبەخش	

① ئەسلىسى «شەپائەت» .
② ئەسلىسى «شاپئى» بولسىمۇ ، بۇ يەردە يەڭگىللەشتۈرۈپ ئېلىندى . «شاپى» نىڭ سۆز مەنىسى بولغان «شاپائەتچى» (ژاستىچى) دېگەنگە كەلسەك ، بۇ يەردە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللا بىلەن بەندە ئوتتۇرىسىدىكى ژاستىچى ئىكەنلىكى كۆزدە تۇتۇلىدۇ .

شاتتۇرسۇن①	(پ ئۇ)	مەڭگۈ شاد تۇرسۇن ، خۇشال ـ خۇرام ياشسۇن
شاتجان		(«شاد» قا قارا‌ڭ)
شاتدل		(«شاددىل» غا قارا‌ڭ)
شاتلىقجان		(«شادلىقجان» غا قارا‌ڭ)
شاتلىقيار②	(پ ئۇپ)	خۇشاللىق يار بولغاي
شاتمۇھەممەت		(«شادمۇھەممەد» كە قارا‌ڭ)
شاتۇر	(پ)	چاققان ، يۇگۇرۇك ، يەلتاپان
شاتۇردى		(«شاھتۇردى» غا قارا‌ڭ)
شاتۇرسۇن		(«شاھتۇرسۇن» غا قارا‌ڭ)
شاتۇمۇر		(«شاھتۇمۇر» گە قارا‌ڭ)
شاتىكسن		(«شاھتىكسن» گە قارا‌ڭ)
شاتيار③	(پ)	«شاتلىقيار» غا ئوخشاش
شاجاھان		(«شاھجاھان» غا قارا‌ڭ)
شاجەلىل		(«شاھجەلىل» گە قارا‌ڭ)
شاجىلىل		(«شاھجەلىل» گە قارا‌ڭ)
شاخاپ		(«شاھاب» قا قارا‌ڭ)
شاخەلىل		(«شاھخەلىل» گە قارا‌ڭ)
شاد④	(پ) شات ، شاتجان	خۇشال ، خۇشاللىق ؛ ناخشىچى
شاداۋۇت		(«شاھداۋۇد» قا قارا‌ڭ)
شادبەخش	(پ) شاتبەخش	شادلىق ئاتا قىلغۇچى ، خۇشال قىلغۇچى
شاتىكسن	(پ ئۇ) شاتتىكسن	خۇشال شاھزادە
شادلىقجان	(پ ئۇپ) شاتلىقجان	خۇشال يىگىت
شادمۇھەممەد	(پ ئە) شاتمۇھەممەت	شاد : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
شاددىل	(پ) شاتدل	كۆڭلى دائىم خۇش يۈرگۈچى
شادى⑤	(پ)	خۇشاللىق ؛ خۇشال يىگىت
شادىمان⑥	(پ)	خۇشال ، خۇشاللىق ، شاد ـ خۇراملىق
شادىمەت		(«شادمۇھەممەد» كە قارا‌ڭ)
شادىمەمەت		(«شادمۇھەممەد» كە قارا‌ڭ)

①②③ ئەسلىسى «شادتۇرسۇن ، شادلىقيار ، شاديار» .
④⑤ «شاد ، شادى» نىڭ كۆپ قىسىم ئۆزگىرىشلىرى ئايالالرغا قويۇلىدۇ . مەسىلەن ، «شاتقىز ، شاتگۈل ، شادىخان ، شادىقىز ، شادىگۈل» قاتارلىقلار .
⑥ «شادىمان» ئايالالرغىمۇ قويۇلىدۇ .

شادىمۇھەممەد	(پ،ئە) شادىمەت ، شادىمەمەت	شادى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
شادىيار①	(پ)	خۇشال دوست
شادىيان	(پ)	خۇشال - خۇرام
شاراپ		(«شەرەپ» كە قاراڭ)
شاراپخان		(«شەرەپ» كە قاراڭ)
شاراپتۇللا②	(ئە)	ئاللانىڭ ئۇلۇغلۇقى
شاراپىدىن③	(ئە)	دىننىڭ ئۇلۇغلۇقى
شاراخمان		(«شاھرەممان» غا قاراڭ)
شارائۇدىن④	(ئە) شاراۋىدىن	دىننىڭ شەرئىتى (قانۇنى)
شارەخمان		(«شاھرەممان» غا قاراڭ)
شارەخمەت		(«شاھرەممەت» كە قاراڭ)
شارەخىم		(«شاھرەھىم» گە قاراڭ)
شارەھمەت		(«شاھرەممەت» كە قاراڭ)
شارەھىم		(«شاھرەھىم» گە قاراڭ)
شارۇخ		(«شاھرۇھ» قا قاراڭ)
شارۇستەم		(«شاھرۇستەم» گە قاراڭ)
شارۇسۇل		(«شاھرەسۇل» غا قاراڭ)
شارۇق		(«شاھرۇھ» قا قاراڭ)
شارۇل		(«شەھرۇللا» غا قاراڭ)
شارۇللا		(«شەھرۇللا» غا قاراڭ)
شازۇنۇن		(«شاھزۇنۇن» غا قاراڭ)
شاساقى		(«شاھساقى» غا قاراڭ)
شاسالى		(«شاھسالمە» قا قاراڭ)
شاسايىت		(«شاھسائىد» قا قاراڭ)
شاسەلەي		(«شاھسالمە» قا قاراڭ)
شاسەئىد		(«شاھسەئىد» كە قاراڭ)
شاسىيىت		(«شاھسەييد» كە قاراڭ)
شاشىرىپ		(«شاھشەرىپ» كە قاراڭ)
شاغاپپار		(«شاھغاپپار» غا قاراڭ)
شاغەنى		(«شاھغەنى» گە قاراڭ)
شاغوپۇر		(«شاھغەپۇر» غا قاراڭ)
شاغۇلام		(«شاھغۇلام» غا قاراڭ)

① «شاھدىيار» مۇ «شادىيار» غا ئۆزگىرىدۇ .
②③④ ئەسلىسى «شەراپتۇللا ، شەرەپىددىن ، شەرائۇددىن» .

شاغىياس		(«شاھغىياس» قا قاراڭ)
شاقارى		(«شاھقارى» غا قاراڭ)
شاقاسىم		(«شاھقاسىم» غا قاراڭ)
شاقۇت		(«شاھقۇت» قا قاراڭ)
شاقۇر	(ئۇ)	شارقىراتما (يەر نامى)
شاقۇربان		(«شاھقۇربان» غا قاراڭ)
شاقۇلى		(«شاھقۇلى» غا قاراڭ)
شاقۇۋان		(«شاھقۇربان» غا قاراڭ)
شاكامال		(«شاھكامال» غا قاراڭ)
شاكامىل		(«شاھكامىل» غا قاراڭ)
شاكەرىم		(«شاھكەرىم» گە قاراڭ)
شاكىرىم		(«شاھكەرىم» گە قاراڭ)
شاكىر	(ئە) شاكىرجان	شۇكۇر قىلغۇچى ، رەھمەت ئىيتقۇچى
شاماڭسۇر		(«شاھمەنسۇر» غا قاراڭ)
شامامۇت		(«شاھمەھمۇد» قا قاراڭ)
شامان		(«شاھئامان» غا قاراڭ)
شامەت		(«شاھمۇھەممەد» كە قاراڭ)
شامەخسۇت		(«شاھمەقسۇد» قا قاراڭ)
شامەخمۇت		(«شاھمەھمۇد» قا قاراڭ)
شامەردان		(«شاھمەردان» غا قاراڭ)
شامەشرەپ		(«شاھمەشرەب» كە قاراڭ)
شامەمەت		(«شاھمۇھەممەد» كە قاراڭ)
شامەنسۇر		(«شاھمەنسۇر» غا قاراڭ)
شامەھمۇت		(«شاھمەھمۇد» قا قاراڭ)
شامۇرات		(«شاھمۇراد» قا قاراڭ)
شامۇزەپپەر		(«شاھمۇزەپپەر» گە قاراڭ)
شامىخ	(ئە)	يۇكسەك ، ئېگىز
شامسدىن		(«شەمئىدىن ، شىھاممىدىن» گە قاراڭ)
شامىر	(ئە)	ئىتتىك ، كەسكىن ، تېز
شامىرزا		(«شاھمىرزا» غا قاراڭ)
شامىل	(ئە)	تولۇق ، مۇكەممەل ، ئومۇمىيۈزلۈك ، كەڭ
شامىن		(«شاھئەمىن» گە قاراڭ)

شاناز			(«شاهناز» غا قاراڭ)
شاناسر			(«شاهناسر» غا قاراڭ)
شانەزەر			(«شاهنەزەر» گە قاراڭ)
شانشاد	(ئەپ)	شانشات	شان ـ شەرەپ ۋە خۇشاللىق
شانى①	(ئە)	شانجان	ئورۇن ، مۇھىملىق ، مۇناسىۋەت ، ئىش ، ئەھۋال ، جەھەت
شانىياز			(«شاهنىياز» غا قاراڭ)
شاهئابدۇللا②	(پ‌ئە)	شائابدۇل ، شائابـلا ، شائابدۇللا	ئابدۇللا : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهئالەم	(پ‌ئە)	شائالەم	ئالەمنىڭ پادىشاھى
شاهئامان	(پ‌ئە)	شامان	ئامـان : ئىسمى ، شـاھ : سۈپەتى («ئامانلىقنىڭ شاھى ، ئامانلىـق ئاتا قىلغۇچى ؛ تىـــنچ ـ ئامان ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
شاهاب③	(ئە)	شاهـاپ ، شاخـاپ ، شىهاب	يورۇق يۇلتۇز ؛ ئۇچقۇن ؛ راكىتا
شاهابىدىن④	(ئە)	شاهاۋىدىـن ، شاۋۇدۇن ، شىهاۋىدىن	دىنىنىڭ يورۇق يۇلتۇزى
شاهاتەم			(«شاهھاتەم» گە قاراڭ)
شاهاۋىدىن			(«شاهابىدىن» گە قاراڭ)
شاهئەسغەر	(پ‌ئە)	شائەسقەر	ئەسغەر : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى («كىچىـــك پادىشاھ ، شاھزادە ، كىچىك ئوغۇل» دېگەن مەنـــدە كېلىدۇ)
شاهئەكبەر	(پ‌ئە)	شائەكبەر	ئەكبـەر : ئىـــسمـــى ، شـاھ : سۈپەتـى («ھەممـــدىن ئۇلۇغ ئاللا» دېگەن مەنىدە ياكى «چوڭ ئوغۇل» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

① ئەسلىسى «شەئن ، شەئنى» .

② «شاهئابدۇللا» دىكى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىسىملارغا قوشۇلۇپ كەلگەن «شاھ» دېگەن ئىسىم «پادىشاھ» دېگەن مەنىدە بولۇپ ، ئۇ ، ئۇزۇن قوشۇلۇپ كەلگەن ئىسمىنىڭ مەنىسى ۋە خاراكتېرىگە قاراپ ، بەزىدە ئاللانى ، بەزىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ۋە بەزىدە نوقۇل ھالدا پادىشاھنى ، تېخىمۇ كۈرسىتىپ ، ئۇزۇندىن كېيىنكى ئىسمنى سۈپەتلەپ كېلىدۇ . بۇ خىلدىكى ئىسىملاردا ئومۇمەن «پەرزەنت ئاتا قىلغۇچى ئاللاغا مەدھىيە ئوقۇش ، ئاللاغا رەھمەت ئېيتىش» مەزمۇنى ئەكس ئېتىدۇ . بەزىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى ئۇلۇغلىنىدۇ . ئوغۇل پەرزەنت شۇ ئائىلىنىڭ ئىز باسارى بولغاچقا ، ئايرىم ئەھۋالدا پادىشاھقا ئوخشىتىلىپ ، «شاھ» دېگەن ئىسىم قوشۇپ قوللىنىلىدۇ .

③④ ئەسلىسى «شەھاب» ياكى «شىھاب» ، «شەھابۇددىن» ياكى «شەھابىددىن» .

شاهئەكرەم	(پ‌ئە)	شائەكرەم	ئەكرەم : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى (بۇ يەردە «سېخىي ، ھەممـــدىن ئۇلۇغ ئاللا ؛ سېخـــــي ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
شاهئەلى	(پ‌ئە)	شائەلى	ئەلى : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهئەمىن	(پ‌ئە)	شائەمىن ، شامىن	ئەمىن : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى (ئىشەنچلىك ئوغۇل)
شاهئەۋەر	(پ‌ئە)	شائەۋەر	ئەۋەر : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى («نۇرلۇق» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
شاهباي	(پ‌ئۇ)	شاباي ، شاۋاي	باي ئوغۇل (باي : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى)
شاهئەھمەد	(پ‌ئە)	شايئەخمـەت ، شائەيھمەت ، شائەھمەد	ئەھمەد : ئىســمى ، شاھ : سۈپەتى («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ يەنە بىر ئىسمى)
شاهبارات①	(پ‌ئە)	شابارات	بارات : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهباز	(پ)	شاۋاز	قارچۇغا
شاهباقى	(پ‌ئە)	شاباقى	باقى : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهبەگ	(پ‌ئۇ)	شاۋەگ	بەگ : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهبۇرھان	(پ‌ئە)	شابۇرھان	بۇرھان : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى («بۇرھان» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
شاهپولات	(پ)	شاپولات	پولات : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهتاجى	(پ‌ئە)		تاجى : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهتۇر	(پ‌ئۇ)		تۇر : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهتۇردى	(پ‌ئۇ)	شاتۇردى	تۇردى : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى («ئوغلۇم تۇرۇپ قالسۇن» دېگەن ئارزۇدا قويۇلغان)
شاهتۇرسۇن	(پ‌ئۇ)	شاتۇرسۇن	تۇرسۇن : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى (مەنسى يۇقىرىقىغا ئوخشاش)
شاهتۇرە	(پ‌م)	شاتۇرەم	
شاهتۇمۇر	(پ‌ئۇ)	شاتۇمۇر	تۇمۇر : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى (تۇمۇردەك مەھكەم ئوغۇل)
شاهتېكىن	(پ‌ئۇ)	شاتېكىن	تېكىن : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى
شاهجاهان②	(پ)	شاجاهان	جاھاننىڭ پادىشاھى

①② ئەسلىسى «شاهبەرائەت ، شاهجەهان» .

شاهجەلىل	(پ‌ئە)	شاجەلىل ، شاجەلىل	ئۇلۇغ پادىشاھ
شاھخەلىل	(پ‌ئە)	شاخەلىل	خەلىل : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («خەلىل» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
شاھداۋۇد	(پ‌ئى)	شاداۋۇت	داۋۇد : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
شاھدىيار	(پ‌ئە)	شادىيار	يۈرت كاتتىسى ، يۈرت ئوغلى
شاھرەسۇل	(پ‌ئە)	شارۇسۇل ، شارەسۇل	رەسۇل : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («رەسۇل» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
شاھرەھمان	(پ‌ئە)	شاراخمان ، شارەخمان	رەھمان : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («شەپقەتلىك ئاللا ئاتا قىلغان ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
شاھرەھمەت	(پ‌ئە)	شارەخمەت	رەھمەت : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (ئاللا رەھمەت قىلغان ئوغۇل)
شاھرەھىم	(پ‌ئە)	شارەھىم ، شارەخىم	رەھىم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (ئاللا رەھىم - شەپقەت قىلىپ ئاتا قىلغان ئوغۇل)
شاھرۇخ			(«شاھرۇھ» قا قارالسۇن)
شاھرۇستەم	(پ)	شارۇستەم	رۇستەم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (مەشھۇر پەلۋان رۇستەم كەبى ئوغۇل)
شاھرۇھ	(پ‌ئە)	شاھرۇخ ، شارۇخ ، شارۇق	ئاللا بەرگەن جان
شاھزاد	(پ)	شاھزات	شاھ بالىسى ، شاھ ئەۋلادى
شاھزادە①	(پ)	شاھزادەم ، شازادەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شاھزۇنۇن②	(پ‌ئە)	شازۇنۇن	زۇنۇن : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
شاھساقى	(پ‌ئە)	شاساقى	ساقى : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
شاھسالىھ	(پ‌ئە)	شاسالى ، شاسەلەي	سالىھ : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («ياخشى ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
شاھسائىد	(پ‌ئە)	شاسايىت	سائىد : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

① «شاھزادە» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئايالارغا قويۇلىدۇ .
② ئەسلىسى «شاھزۇنۇن» .

شاھسەئىد	(پ‌ئە)	شاسەئىد	سەئىد : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («بەختلىك ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
شاھسەييىد	(پ‌ئە)	شاسەييىت	سەييىد : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («سەييىد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
شاھسۇۋار			(«شەھسۇۋار» غا قارالسۇن)
شاھشەرىپ	(پ‌ئە)	شاشەرىپ	شەرەپلىك ئوغۇل
شاھغاپپار①	(پ‌ئە)	شاغاپپار	غاپپار : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («كەچۈرگۈچى ئاللا ئاتا قىلغان ئوغۇل»)
شاھغەنى	(پ‌ئە)	شاغەنى ، شاغىنى	غەنى : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (ھەممىدىن باي ئاللا ئاتا قىلغان ئوغۇل)
شاھغەپۇر	(پ‌ئە)	شاغوپۇر	غەپۇر : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («شاھغاپپار» نىڭ مەنىسى ئوخشاش)
شاھغۇلام	(پ)	شاغۇلام	غۇلام : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (بۇ يەردە «ئاللانىڭ خىزمەتكارى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
شاھغىياس	(پ‌ئە)	شاغىياس	غىياس : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
شاھقارى	(پ‌ئە)	شاقارى	قارى : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
شاھقاسىم	(پ‌ئە)	شاقاسىم	قاسىم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («قاسىم» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
شاھقۇت	(پ‌ئۇ)	شاقۇت	بەختلىك ، قۇتلۇق ئوغۇل
شاھقۇربان	(پ‌ئە)	شاقۇربان ، شاقۇۋان	قۇربان : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (ئاللاغا ئۆزىنى بېغىشلىغان ئوغۇل)
شاھقۇلى	(پ‌ئۇ)	شاقۇلى	شاھ - ئاللانىڭ قۇلى
شاھكامال②	(پ‌ئە)	شاكامال	كامالەتكە يەتكەن ، كامال تاپقان ئوغۇل
شاھكامىل	(پ‌ئە)	شاكامىل	كامىل ، يېتىلگەن ئوغۇل
شاھكەرىم	(پ‌ئە)	شاكەرىم ، شاكىرىم	سېخىي يېگىت ؛ كەرەملىك ئاللا ئاتا قىلغان ئوغۇل

①② ئەسلىسى «شاھغەپپار ، شاھكەمال» .

شاهمەشرەب	(پ‌ئە)	شامەشرەپ
شاهمەقسۇد	(پ‌ئە)	شامەخسۇت
شاهمەنسۇر	(پ‌ئە)	شاماڭسۇر ، شامەنسۇر
شاهمەھمۇد	(پ‌ئە)	شامەخمۇت ، شاماموت ، شامەھمۇت
شاھمۇراد	(پ‌ئە)	شامۇرات
شاھمۇزەپپەر	(پ‌ئە)	شامۇزەپپەر
شاھمۇھەممەد	(پ‌ئە)	شامەت ، شامەممەت ، شامۇھەممەت
شاھمىرزا	(پ)	شامىرزا
شاھناز①	(پ)	شاناز
شاھناسىر	(پ‌ئە)	شاناسىر
شاھنەزەر	(پ‌ئە)	شانەزەر
شاھنىياز	(پ)	شانىياز
شاھھاتەم	(پ‌ئە)	شاھاتەم
شاھھۇسەيىن	(پ‌ئە)	شاھۇسەيىن
شاھئوسمان② شاھۇسەيىن	(پ‌ئە)	شائوسمان
شاھۇاھاب③	(پ‌ئە)	شاھۇاھاپ ، شاھۇاخاپ ، شاۋاخاپ ، شاۋاھاپ
شاھۇەلى	(پ‌ئە)	شاۋەلى
شاھئىسلام	(پ‌ئە)	شائىسلام
شاھئىسمەت	(پ‌ئە)	شائىسمەت

مەشرەب : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

مەقسۇد : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

مەنسۇر : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

(«مەنسۇر» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

مەھمۇد : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

(«مەھمۇد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

ئاللا مۇرادىنى بەرگۈچى ئوغۇل

مۇزەپپەر : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى (غالىب ئوغۇل)

مۇھەممەد : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

بىلىملىك ئوغۇل

گۈزەل ، چىرايلىق يىگىت

ناسىر : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

(ئاللا يارىدەم بەرگۈچى ئوغۇل)

ئاللانىڭ نەزىرىدىكى ئوغۇل

ئاللاغا ئۆزىنى بېغىشلىغان

ھاتەم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

(ھاتەم كەبى سېخىي ئوغۇل)

ھۇسەيىن : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

ئوسمان : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

(«شاھھۇسەيىن» گە قارالسۇن)

ۋاھاب : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

(بەك سېخىي ئوغۇل)

ھەممىنى باشقۇرغۇچى ئاللا بەرگەن ئوغۇل

ئىسلام : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

ئىسمەت : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

① «شاھناز» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ . ئۇنىڭ ئۆزگىرىشى «شاناز» چوقۇم ئەرلەرگە قويۇلىدۇ . ئەگەر «شاھناز» غا ئاياللارغا خاس باشقا تەركىبلەر ئولىنسىپ «شاھنازخان ، شاھنازە ، شانازخان ، شانازگۈل» بولسا ، ئۇ ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

②③ ئەسلىسى «شاھئوسمان ، شاھۇەھاب» .

شاھئىسھاق	(پ‌ئى)	شائىسھاق ، شائىساق ، شائىزاق
شاھب	(ئە)	شاھىپ ، شايىپ
شاھىد	(ئە)	شايىت
شاھدان		
شاھدۇن		
شاھدىل①	(پ)	
شاھدىن②	(ئە)	شاھىدۇن ، شايىدىن
شاھشەرەپ	(پ‌ئە)	
شاھىق	(ئە)	شايىق
شاھىم	(پ‌ئۇ)	شايىم
شاھىق	(ئە)	شايىق
شاھممەردان	(پ)	شامەردان ، شايىمەردان
شاھممەردى	(پ‌ئۇ)	شايىمبەردى
شاھممقۇل	(پ‌ئۇ)	شايىمقۇل
شاھمنۇر	(پ‌ئۇئە)	شايىمنۇر
شاھنشاھ	(پ)	شاھنشا
شاھئىسلام	(پ‌ئە)	شايىئىسلام

ئىسھاق : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

كۆل رەڭ

(1) گۈزاھچى ، كۆرگۈچى ، گۈزاھلىق قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

(«شەھىدان» غا قارالسۇن)

(«شاھىدىن» گە قارالسۇن)

كۆزىنى ئىگىلىگۈچى ، كۆزىنلىك شاھى

(1) ئەسلىسى «شاھىددىن» بولغاندا «دىنغا گۈزاھلىق قىلغۇچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .

(2) «شاھىد» نىڭ قوش زىرلىق كەلگەن شەكلى بولۇشى مۇمكىن . «شاھىد» ئەگەر قوش پېچلىق كەلگەن بولسا «شاھىدۇن» بولىدۇ . (3) دىنىنىڭ شاھى ، دىنىنىڭ ئىگىسى

شەرەپ ، ئۈلۈغلۇق ئىگىسى

ئېگىز ، ئالىي

مېنىڭ شاھ كەبى ئوغلۇم

ئېگىز ، ئالىي

مەردلەرنىڭ شاھى ، يىگىتلەرنىڭ يىگىتى ، باتۇرلارنىڭ باتۇرى (چاھاريارلاردىن ئەلىنىڭ لەقىمى)

ھەممىنىڭ پادىشاھى بولغان ئاللا بەردى

ھەممىنىڭ پادىشاھى بولغان ئاللانىڭ قۇلى

ھەممىنىڭ پادىشاھى بولغان ئاللانىڭ نۇرى

شاھلارنىڭ شاھى

ئىسلام دىنىنىڭ ئىگىسى بولغان ئاللا ئاتا قىلغان ئوغۇل

① «شاھدىل» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

② ئەسلىسى «شاھىددىن» بولغاندا (1) مەنەگە توغرا كېلىدۇ . «شاھىدىن» بولغاندا (3) مەنەگە ياكى «شاھىد» نىڭ قوش پېچلىق كەلگەن شەكلىگە مەنسۇپ .

شاهيار	(پ) شايار	ئاللا يار بولغاي ؛ جاي نامى
شاهياقۇب	(پ‌ئى) شاياقۇپ	ياقۇب : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
شاهيۇسۇپ	(پ‌ئى) شايۇسۇپ	يۇسۇپ : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
شائوسمان		(«شاھئوسمان» غا قارالسۇن)
شاۋاخاپ		(«شاھۋاھاب» قا قارالسۇن)
شاۋاز		(«شاھباز» غا قارالسۇن)
شاۋانبەگ		(«شەئبانبەگ» كە قارالسۇن)
شاۋاھاپ		(«شاھۋاھاب» قا قارالسۇن)
شاۋاي		(«شاھباي» غا قارالسۇن)
شاۋەگ		(«شاھبەگ» كە قارالسۇن)
شاۋەلى		(«شاھۋەلى» گە قارالسۇن)
شاۋكەت		(«شەۋكەت» كە قارالسۇن)
شاۋۇدۇن		(«شاھابدىن» گە قارالسۇن)
شائىر	(ئە) شايىر	ھېسسىياتچان ؛ شېئىر يازغۇچى
شائىززاق		(«شاھئىسھاق» قا قارالسۇن)
شائىساق		(«شاھئىسھاق» قا قارالسۇن)
شائىسلام		(«شاھئىسلام» غا قارالسۇن)
شائىسمەت		(«شاھئىسمەت» كە قارالسۇن)
شائىسھاق		(«شاھئىسھاق» قا قارالسۇن)
شائىق	(ئە) شايىق①	سېغىنىدۇرغۇچى
شائىمىن		(«شاھئەمىن» گە قارالسۇن)
شاياقۇپ		(«شاھياقۇب» قا قارالسۇن)
شايئەخمەت		(«شاھئەھمەد» كە قارالسۇن)
شايەخمەت		(«شاھئەھمەد» كە قارالسۇن)
شايۇسۇپ		(«شاھيۇسۇپ» كە قارالسۇن)
شايىپ		(«شاھىب» كە قارالسۇن)
شايىت		(«شاھىد» كە قارالسۇن)
شايىدىن		(«شاھىدىن» كە قارالسۇن)
شايىق		(«شائىق» قا قارالسۇن)
شايىم		(«شاھىم» گە قارالسۇن)
شايىمەردان		(«شاھىمەردان» غا قارالسۇن)
شايىمبەردى		(«شاھىمبەردى» گە قارالسۇن)
شايىمقۇل		(«شاھىمقۇل» غا قارالسۇن)
شايىمنۇر		(«شاھىمنۇر» غا قارالسۇن)
شايىسئىسلام		(«شاھئىسلام» غا قارالسۇن)
شەبان		(«شەھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەبسم	(ئە)	سوغۇق سۇ ؛ ئۇسسۇلۇق

① «شاھىق» مۇ «شايىق» قا ئۆزگىرىدۇ .

شەبن	(ئە)	ھەمراھ يىگىت
شەپقەت	(ئە) شەپقەتجان	مېھرىبانلىق ، كۆيۈم
شەپقىتۇل		(«شەپقىتۇللا» غا قارالسۇن)
شەپقىتۇللا	(ئە) شەپقىتۇل	ئاللانىڭ شەپقىتى ، ئاللا شەپقەت قىلىپ بەرگەن ئوغۇل
شەپۇل		(«شەپئۇللا» غا قارالسۇن)
شەپۇللا		(«شەپئۇللا» غا قارالسۇن)
شەپى②	(ئە) شەپجان	«شاپى» بىلەن ئوخشاش
شەپىق	(ئە)	مېھرىبان ، شەپقەتلىك ، كۆيۈمچان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
شەپقۇل		(«شەپقۇللا» غا قارالسۇن)
شەپقۇللا	(ئە) شەپقۇل	ئاللا شەپقەت قىلغان ئوغۇل
شەپئۇللا	(ئە) شەپۇل ، شەپۇللا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرەپ	(ئە) شاراپ ، شاراپخان③	ئۇلۇغلۇق ، پەخىر ، قىممەت ؛ ئۇستۇنلۇك ، مەرتىۋە ، ئابرۇي ، ئالىيجانابلىق ، ھەيۋەت ؛ ئېسىلـ لىق ، سالاپەت
شەربەت	(ئە) شەۋەت	شىرنە ، ئېچىملىك
شەرپىدىن		(«شەرپىددىن» گە قارالسۇن)
شەرقى	(ئە)	شەرقلىق ، شەرق ئوغلى ؛ شەرق تەرەپ
شەرقىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ شەرقلىق ئوغلى
شەرۇل		(«شەھرۇللا» غا قارالسۇن)
شەرۇللا		(«شەھرۇللا» غا قارالسۇن)
شەرئى	(ئە) شەرى④	قانۇنلۇق ، ھالال
شەرئىدىن⑤	(ئە) شەرىدىن	دىنىنىڭ يولى ، دىنىنىڭ قانۇنى
شەرىپ	(ئە) شېرىپ ، شىرىپ	شەرەپلىك ، قىممەتلىك ، ئۇلۇغ ، مۇنەۋۋەر ، يۇكسەك ، ئالىي
شەرىپۇل		(«شەرىپۇللا» غا قارالسۇن)
شەرىپۇللا	(ئە) شەرىپۇل	ئاللانىڭ ئۇلۇغلۇقى
شەرىپىدىن⑥	(ئە) شەرىپىدىن ، شەرپى	دىنىنىڭ شەرىپى ، دىنىنىڭ ئۇلۇغ كىشىسى ، دىنىنىڭ ئۇلۇغلۇقى
شەرىئىتۇللا		(«شەرىئىتۇللا» غا قارالسۇن)
شەرىدىن⑥		(«شەھرىدىن» گە قارالسۇن)
شەربكامال		(«شەھربكامال» غا قارالسۇن)

①④⑤ ئەسلىسى «شەپئى ، شەرئىددىن ، شەرپىددىن» .
② «شاراپخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
③ «شەھرى» مۇ «شەرى» گە ئۆزگىرىدۇ .
⑥ «شەرئىدىن ، شەھرىدىن» ئوخشاشلا «شەرىدىن» گە ئۆزگىرىدۇ .

شەربكان		(«شەربكالان» غا قاراڭ)
شەرئىتۈللا	(ئە)	ئاللانىڭ قانۇنى ، ئاللانىڭ شەرئىتى ، ئاللانىڭ پەرزى
شەرىيار		(«شەھرىيار» غا قاراڭ)
شەكۈر	(ئە)	شۈكۈرنى قوبۇل قىلغۇچى (بۇ ئىسىم «ال» بىلەن كەلگەندە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتتىنى بىلدۈرىدۇ)
شەمەر	(ئە)	ئىتتىك ، كەسكىن
شەمەرۇللا	(ئە)	ئاللانىڭ شەمەردەك كەسكىن ئادەمى
شەمەرىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ شەمەردەك كەسكىن ئادەمى
شەمبە		(«شەنبە» گە قاراڭ)
شەمسى	(ئە)	قۇياش ، كۈن ؛ قۇياش كەبى
شەمسىدىن②	(ئە)	دىنىنىڭ قۇياشى
شەمسۇھەممەد	(ئە)	شەمسى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتى
شەمشاد	(پ)	تۇز ئۆسىدىغان بىر خىل دەرەخ
شەمشەر	(ئۇ)	ئۆتكۈر پىچاق ، قىلىچ
شەمشى		(«شەمسى» ، «شەمسىدىن» لەرگە قاراڭ)
شەمشىدىن		(«شەمسىدىن» گە قاراڭ)
شەمشىر		(«شەمشەر» گە قاراڭ)
شەمشىمەمەت		(«شەمسۇھەممەد» گە قاراڭ)
شەمە	(ئە)	ھىد ، پۇراق ، خۇش پۇراق
شەممىدىن	(ئە)	شەممە : ئىسمى ، دىن : قوشۇمچىسى
شەمى		(«شەمئى» گە قاراڭ)
شەمىدىن		(«شەمئىدىن ، شەممىدىن» لەرگە قاراڭ)

① «شەمسى ، شەمس ، شەمسىدىن» لەر ئوخشاشلا «شەمشى» گە ئۆزگىرىدۇ .
② ئەسلىسى «شەمسىددىن» .
③ «شەمئىدىن» مۇ «شەممىدىن» گە ئۆزگىرىدۇ .

شەمىردىن		(«شەمەرىدىن» گە قاراڭ)
شەمىرۇل		(«شەمەرۇللا» غا قاراڭ)
شەمىرۇللا		(«شەمەرۇللا» غا قاراڭ)
شەمىرىدىن		(«شەمەرىدىن» گە قاراڭ)
شەمس	(ئە)	قۇياش ، كۈن
شەمئى	(ئە)	چىراغ ، شام ، شولا ، يورۇقلۇق ؛ شام كەبى ، نۇر كەبى
شەمئىجاھان①	(ئەپ)	جاھاننىڭ چىرىغى ، جاھانغا يورۇقلۇق بەرگۈچى
شەمئىدىن②	(ئە)	دىنىنىڭ چىرىغى ، دىنىنىڭ نۇرى
	(پ)	كۈن ئىسمى (كۈن)
شەنبە	(پئە)	يۇرت كاتتىسى («شاھدىيار» غا ئوخشاش)
شەھدىيار		(«شەھرۇللا» غا قاراڭ)
شەھرۇل	(ئە)	ئاللانىڭ شۆھرىتى
شەھرۇللا		
شەھرى	(ئە)	ئايلىق ، ماڭاش
شەھرىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ شۆھرىتى
شەھرىكالان	(ئەپ)	كاتتا ، شۆھرەتلىك ؛ كاتتىلارنىڭ شۆھرىتى
شەھرىكامال	(ئە)	كامال تاپقان ، شۆھرەتلىك ؛ كاملىلارنىڭ شۆھرىتى
شەھرىيار⑤	(پ)	بۇيۇك شاھ ؛ شۆھرەت يار بولغاي
شەھزاد	(پ)	«شاھزاد» قا ئوخشاش
شەھسۇۋار	(پ)	پادىشاھ سۈپەت
شەھمىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ ئەقىللىق ، زېرەك كىشىسى
شەھىد	(ئە)	ئاللا يولىغا ئۆزىنى ئاتىغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

①②ئەسلىسى «شەمئىجەھان ، شەمئىددىن» .
③ «شەھامىدىن» مۇ «شامىدىن» غا ئۆزگىرىدۇ .
④ «شەمبىگۇل» ئايالىلارغا قويۇلىدۇ .
⑤ «شەھرىيار» بەزى جايلاردا ئايالىلارغا قويۇلىدۇ .

شەھدان (ئەپ) شاھدان ، شەيدان

شەھددىن (ئە) شەھدىن ، شەيدىن

شەھدۇزەينۇلئابىدىن (ئە) شەھدۇزەينا

شەھدۇل

شەھدۇللا (ئە) شەھدۇل ، شەيدۇل ، شەيدۇللا

شەھدىن

شەھىر (ئە) شەيىر

شەھىردار (پ)

شەھىرۇللا① (ئە) شەھرۇللام ، شەرۇللا ، شەرۇللام

شەھرىدىن② (ئە) شەرىدىن

شەھيار (پ) شايار

شەھيارى (پ ئە) شايارى

شەۋال

شەۋەت

شەۋق (ئە)

شەۋقۇل

شەۋقۇللا (ئە) شەۋقۇل

شەۋقى (ئە)

شەۋقىدىن③ (ئە) شەۋقى④

شەۋقىدىيار (ئە)

شەھىدلەر (ئاللا يولىدا جان تەسەددۇق قىلغۇچىلار)

دىن يولىدا شەھىد بولغۇچى ، دىن يولىغا ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى

زەينۇلئابىدىن ئۇچۇن شەھىد بولغۇچى

(«شەھىدۇللا» غا قارالسۇن)

(1) ئاللاغا ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى ، (2) ئاللاغا گۇۋاھلىق قىلغۇچى

(«شەھىددىن» گە قارالسۇن)

شۆھرەتلىك ، مەشھۇر (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

شەھەر بېگى

«شەھرۇللا» غا ئوخشاش

«شەھرىدىن» گە ئوخشاش

«شاھيار» غا ئوخشاش

شايارلىق ، شايارغا خاس

(«شەۋقال» غا قارالسۇن)

(«شەربەت» غا قارالسۇن)

زوق ، قىزغىنلىق ، تەشنالىق ، سېغىنىش ، مۇھەببەت ، سۆيگۈ ، ئىشق ، ئىشتىياق

(«شەۋقۇللا» غا قارالسۇن)

ئاللانىڭ ئىشقى ، ئاللاغا مۇھەببەت ئىشققا خاس ؛ مۇھەببەتلىك ، قىزغىن

دىنىڭ ئىشقى ؛ دىن سۆيەر يۇرت مۇھەببەتى ، يۇرتنى سېغىنىش ، يۇرت سۆيەر ، يۇرت سۆيگۈسى ، يۇرتنى سۆيگۈچى ، ۋەتەنپەرۋەر

①② «شەھرۇللا ، شەھرىدىن» ئوخشاشلا «شەرۇللا ، شەرىدىن» گە ئۆزگىرىپ ، «شەھرۇللا ، شەھرىدىن» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .

③ ئەسلىسى «شەۋقىدىن» .

④ «شەۋقىدىن» مۇ «شەۋقى» گە ئۆزگىرىپ ، ئەسلى ئىسىم بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .

شەۋكەت (ئە) شاۋكەت ، شۆكەت ، شۆۋكەت

شەۋكتۇل

شەۋكتۇللا① (ئە) شەۋكتۇل

شەۋھەر (پ) شۆھەر

شەۋۋال (ئە) شەۋال

شەئبان② (ئە) شەيبان ، شابان ، شاۋان

شەئبانبەگ (ئەئو) شەيبانبەگ ، شاباۋبەگ ، شاۋانبەگ

شەئىر (ئە) شەيىر③

شەيبان

شەيبانبەگ

شەيخ (ئە) شەيىخ ، شېيىخ ، شېيىق

شەيخئەلى (ئە) شەيخەلى

شەيخزادە (ئەپ)

شەيخمۇھەممەد (ئە) شەيخەممەت ، شېيخەممەت

شەيخىدىن (ئە) شېيخىدىن ، شېيقىدىن ، شەيخىن

شەيدا (پ)

ھەيۋەت ، ئۇلۇغ ، كۆچلۈك

(«شەۋكتۇللا» غا قارالسۇن)

ئاللانىڭ شەۋكىتى ، ئاللانىڭ ئۇلۇغلۇقى

ئەر

ھەجرىيە ئاي نامى (شەۋۋال ئېيىدا تۇغۇلغان)

ھەجرىيە ئاي نامى (شەئبان ئېيىدا تۇغۇلغان)

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

ئارپا (زىرائەت ئىسمى)

(«شەئبان» غا قارالسۇن)

(«شەئبانبەگ» گە قارالسۇن)

ئۇستاز ، پىر ، قېرى ، پېشۋا ؛ مازار قاتارلىق مۇقەددەس جايلارنىڭ باشقۇرغۇچىلىرىمۇ شۇنداق ئاتالغان

شەيخ : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «پىرىمىز ئەلى» دېگەن مەنىدە كېلىپ ، چاھارياررلاردىن ئەلى ئۇلۇغلانغان)

پىر ئەۋلادى ، شەيخ ئوغلى

شەيخ : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئۇلۇغلانغان)

دىنىنىڭ پېشۋاسى

ئاشىق ، ئاشىق بولماق ، ئاللاغا ئاشىقلىق قىلماق

① ئەسلىسى «شەۋكەتۇللا» .

② «شەئبان» ئەر - ئاياللارغا ئورتاق قويۇلىدۇ . ئۇنىڭ «شابان ، شەيبان» دىن باشقا ئۆزگىرىشلىرى چوقۇم ئاياللارغا قويۇلىدۇ . مەسىلەن ، «شاۋان» غا ئوخشاش . «شەئبان» ، «شاھىبان ، شاھبان» قاتارلىق ئىسىملار ئوخشاشلا «شابان» غا ئۆزگىرىدۇ . ئەمما «شابان» نىڭ ئەسلى توغرا مەنبەسى «شەئبان» دۇر .

③ «شەھىر» بىلەن «شەئىر» ئوخشاشلا «شەيىر» گە ئۆزگىرىدۇ .

شەيدائەلى	(پ‌ئە)	ئەلىگە شەيدا بولغۇچى ، ئەلىنىڭ ئىخلاسمىنى (ئەلى - چاھاريارلار-دىن بىرى)
شەيدامەممەت		(«شەيدامۇھەممەد» كە قارالسۇن)
شەيدامۇھەممەد	(پ‌ئە) شەيدامەممەت	مۇھەممەدنىڭ شەيداسى ، مۇھەممەدنىڭ مۇرىدى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىخلاس قىلغۇچى)
شەيدان		(«شەھدان» غا قارالسۇن)
شەيدائى	(پ) شەيدايى	ئاشىق كەبى ؛ ئاشقىلىققا خاس
شەيدۇل		(«شەھدۇللا» غا قارالسۇن)
شەيدۇللا		(«شەھدۇللا» غا قارالسۇن)
شەيددىن		(«شەھددىن» گە قارالسۇن)
شورىيا		(«شەھرىيار» غا قارالسۇن)
شورىيار		(«شەھرىيار» غا قارالسۇن)
شۇئەيب	(ئى)	پەيغەمبەرلەردىن بىرىنىڭ ئىسمى
شۇبۇل	(ئە)	شىرنىڭ بالىسى ؛ بايا‌شاتلىقتا چوڭ بولغان بالا
شۇجائىددىن	(ئە)	دىنىنىڭ شىجائەتلىك كىشىسى
شۇكرۇللا	(ئە) شۇكرىللا ، شۇكرىل	ئاللاغا شۇكۇر ئېيتقۇچى ؛ ئاللاغا شۇكۇر ، ئاللاغا رەھمەت
شۇكرىددىن①	(ئە) شۇكرىددىن	دىنغا شۇكۇر ئېيتقۇچى
شۇكۇر②	(ئە) شۇكۇر	شۇكۇر قىلماق ، رەھمەت ئېيتماق
شۇكقار	(ئۇ)	بىر خىل قۇش (قارچۇغا) نامى
شۇكقارباي	(ئۇ)	شۇكقار : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
شۇكقاربەگ	(ئۇ)	شۇكقار كەبى ئەر
شۇئۇر	(ئە)	ھېس - تۇيغۇ ، ھېسسىيات ، ئىدراك ، چۈشىنىش ئىقتىدارى
شۆرەت		(«شۆھرەت» كە قارالسۇن)
شۆكەت		(«شەۋكەت» كە قارالسۇن)
شۆھەر		(«شەۋھەر» گە قارالسۇن)
شۆھرەت③	(ئە) شۆرەت	مەشھۇر بولماق ، تونۇلماق ، شۆھرەت ، نام
شۇكرىددىن		(«شۇكرىددىن» گە قارالسۇن)
شۇكرىل		(«شۇكرۇللا» غا قارالسۇن)
شۇكرىللا		(«شۇكرۇللا» غا قارالسۇن)
شۇكۇر		(«شۇكۇر» غا قارالسۇن)

①③ ئەسلىسى «شۇكرىددىن ، شۇھرەت» .
② «شۇكۇر» شەكىل جەھەتتىن «شەكۇر» نىڭ ئۆزگىرىشىگە ئوخشىشىپ قالدۇ ، لېكىن ئۇنىڭمۇ ئۆز ئالدىغا مەنىسى بار .

شىرپ		(«شەرپ» كە قارالسۇن)
شىرىنبەگ	(پ‌ئۇ) شىرىنبەگ	شىرىن : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى (بۇ يەردە «تاتلىق ئوغلۇم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
شىرىنجان①	(پ) شىرىنجان	شىرىن : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى
شىھمت		(«شەھمەد» كە قارالسۇن)
شىيخىددىن		(«شەيخىددىن» گە قارالسۇن)
شىيىخ		(«شەيخ» كە قارالسۇن)
شىيىخمەممەت		(«شەيخمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
شىيقىددىن		(«شەيخىددىن» گە قارالسۇن)
شىيىق		(«شەيخ» كە قارالسۇن)
شىبىل	(ئە)	شىر بالىسى («شۇبۇل» غا ئوخشاش)
شىپا②	(ئە)	داۋا ، داۋالاش ، دورا ؛ ساقايماق ، سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلمەك داۋالاشقا خاس
شىپائى	(ئە) شىپايى	
شىجائەت	(ئە)	غەيرەت ، جۇرئەت ، باتۇرلۇق
شىراق	(ئۇ)	پاچاقنىڭ تىزدىن ئۈشۈققىچە بولغان قىسمى
شىرئەلى	(پ‌ئە) شىرەلى ، شىرلى	ئەلىدەك باتۇر ، ئەلىدەك شىر سۇپەت ؛ شىردەك ئەلى ؛ ئەلىنىڭ شىردەك باتۇرى (ئەلى — چاھاريارلاردىن بىرى)
شىربەكرى	(پ‌ئە)	كىچىك شىر ، يېڭى تۇغۇلغان شىر
شىربەگ	(پ‌ئۇ) شىرۋەگ	شىر كەبى باتۇر ئەر
شىربۆكە	(پ‌ئۇ)	شىردەك باتۇر
شىرجان	(پ)	شىردەك ئەر ، شىردەك ئوغۇل
شىرجاھان	(پ)	جاھاننىڭ شىرى ، جاھاننىڭ شىردەك باتۇرى
شىرخان③	(پ‌ئۇ)	شىردەك باتۇر خان
شىردىل	(پ)	شىر يۈرەك ، باتۇر
شىرزاد	(پ) شىرزات ، شىرزاق	شىر بالىسى ، شىردىن تۆرەلگەن ، شىردەك باتۇر
شىرزامان④	(پ‌ئە)	زاماننىڭ شىرى ، دەۋرنىڭ باتۇرى

① بۇ ئىسىم بەزىدە ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
②④ ئەسلىسى «شىپائى ، شىرزەمان» .
③ «شىرخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

شرقۇل	(پ‌ئۇ)	شىردەك ئادەم
شرلى		(«شىرئەلى» گە قارالسۇن)
شرمەت		(«شرمۇھەممەد ، شرمەرد» گە قارالسۇن)
شرمەرد	(پ) شرمەت	شىردەك ئەر ، باتۇر ئەزىمەت
شرمەممەت		(«شرمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
شرمۇسا	(پ‌ئى)	مۇسانىڭ شرى
شرمۇھەممەد①	(پ‌ئە) شىرمۇھەممەت ، شرمەت ، شرمەممەت	مۇھەممەدنىڭ شرى (مۇھەممەد : ئىسمى ، شر : سۇپەتى)
شرمىنەل	(پ‌ئە)	مىللەتنىڭ شرى
شرھايات	(پ‌ئە)	ھاياتى شىردەك ئۆتكۈچى
شرۇللا	(پ‌ئە) شرىللا ، شرىل	ئاللانىڭ شرى ، ئاللا بەرگەن شر كەبى ئوغۇل
شرۇھ‌ى		(«شربەگ» گە قارالسۇن)
شرىپ		(«شەرىپ» گە قارالسۇن)
شرىدىن	(پ‌ئە)	دىننىڭ شرى ، دىننىڭ باتۇرى
شرىل		(«شرۇللا» غا قارالسۇن)
شرىللا		(«شرۇللا» غا قارالسۇن)
شرىم	(پ‌ئۇ)	مېنىڭ شىردەك ئوغلۇم
شرىمبەگ	(پ‌ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شرىنبەگ		(«شېرىنبەگ» گە قارالسۇن)
شرىنجان		(«شېرىنجان» غا قارالسۇن)
شريار	(پ)	شرىنىڭ دوستى ، شىردەك كۆچلۈك دوستى بولغاي
شمەر		(«شەمەر» گە قارالسۇن)
شھاب		(«شاھاب» قا قارالسۇن)
شھام	(ئە)	ئەقىللىق ، زېرەك
شھامىدىن	(ئە) شامىدىن	دىننىڭ ئەقىللىق كىشىسى
شھاۋىدىن		(«شاھابىدىن» گە قارالسۇن)
ئاتلىشى		ئايالالار ئۆچۈن ئۆزگىرىشلىرى
شابانئاي		مەنسى («شەبانئاي» غا قارالسۇن)

① «شرمۇھەممەد» مۇ «شرمەت» كە ئۆزگىرىپ ، «شىرمەرد» نىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ ، بۇ ئىسمنىڭ ئەسلىسى «شرىمۇھەممەد» .

شابانەم		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شابانخان①		(«شەبانخان ، شاھبانۇخان» لارغا قارالسۇن)
شابانىسا		(«شەبانىسا» غا قارالسۇن)
شابانۇم		(«شاھبانۇم» غا قارالسۇن)
شاپىنۇر	(ئە)	شاپائەتچىنىڭ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ) نۇرى
شاتئاي②	(پ‌ئۇ)	خۇشال ـ خۇرام قىز
شاتقىز③	(پ‌ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شاتگۇل④	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شاتىسا⑤	(پ‌ئە)	ئاياللارنىڭ شادلىقى ؛ شاد ـ خۇرام ، خۇشال ئايال
شاخگۇل		(«شاھگۇل» گە قارالسۇن)
شادەت		(«شاھادەت» گە قارالسۇن)
شادەتئاي		(«شاھادەتئاي» غا قارالسۇن)
شادەتقىز		(«شاھادەتقىز» غا قارالسۇن)
شادەتگۇل		(«شاھادەتگۇل» گە قارالسۇن)
شادەتىسا		(«شاھادەتىسا» غا قارالسۇن)
شادىئاي	(پ‌ئۇ)	«شاتئاي» غا ئوخشاش
شادىخان	(پ‌ئۇ)	«شاتىسا» غا ئوخشاش
شادىقىز	(پ‌ئۇ)	«شاتقىز» غا ئوخشاش
شادىگۇل	(پ)	«شاتگۇل» گە ئوخشاش
شادىمانئاي	(پ‌ئۇ)	شاد ـ خۇراملىققا چۆمگەن قىز
شادىنسا	(پ‌ئە) شادىنسا	«شاتىسا» غا ئوخشاش
شادىيانە	(پ)	خۇشاللىققا چۆمەك (بۇ يەردە پەرزەنت خۇشلۇقى ئىپادىلىنىدۇ)
شادىيانئاي	(پ‌ئۇ) شادىيانئاي	«شادىمانئاي» غا ئوخشاش
شادىيە	(پ‌ئە) شادىيەم	(1) خۇشال قىز («شادى» نىڭ ئاياللارغا خاس تۇرلىنىشى ؛ (2) ناخشىچى
شاراپەت⑥	(ئە) شاراپەتخان ، شاراپەتگۇل	ئۇلۇغلۇق ، بۇيۇكلۇك ، شەرەپ
شاراپەتئاي⑦	(ئەئۇ)	بۇيۇك ئايال ، شەرەپلىك ئايال

① «شەبانخان ، شاھبانۇخان» ئوخشاشلا «شابانخان» غا ئۆزگىرىدۇ .
②③④⑤ ئەسلىسى «شادئاي ، شادقىز ، شادگۇل ، شادنسا» .
⑥⑦ ئەسلىسى «شەراپەت ، شەراپەتئاي» .

شاراپەتخان		(«شاراپەت» كە قاراڭ)
شاراپەتگۈل		(«شاراپەت» كە قاراڭ)
شازادەم		(«شاهزادەم» گە قاراڭ)
شازادىئاي		(«شاهزادىئاي» غا قاراڭ)
شازادىخان		(«شاهزادىخان» غا قاراڭ)
شازادىگۈل		(«شاهزادىگۈل» گە قاراڭ)
شاكۇرە		(«شەكۇرە» گە قاراڭ)
شاكىرە	(ئە) شاكىرەم	«شاكىر» بىلەن ئوخشاش
شامنۇر		(«شەمئىنۇر» غا قاراڭ)
شامىلە	(ئە) شامىلەم	«شامىل» بىلەن ئوخشاش
شانازئاي		(«شاهنازئاي» غا قاراڭ)
شانازخان		(«شاهنازخان» غا قاراڭ)
شانازگۈل		(«شاهنازگۈل» گە قاراڭ)
شاهادەت[1]	(ئە) شادەت	(1) گۇۋاهلىق ، ئىسپات ، ئىقرار ، دەلىل ، هۆججەت ؛ (2) شېهىتلىك
شاهادەتئاي[2]	(ئەئۇ) شادەتئاي	شاهادەت : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
شاهادەتخان[3]	(ئەئۇ) شادەتخان	شاهادەت : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
شاهادەتقىز[4]	(ئەئۇ) شادەتقىز	شاهادەت : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
شاهادەتگۈل[5]	(ئەپ) شادەتگۈل	شاهادەت : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
شاهادەتنىسا[6]	(ئە) شادەتنىسا	شاهادەت : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
شاهبان		(«شاهبانۇ» غا قاراڭ)
شاهبانە		(«شاهبانۇ» غا قاراڭ)
شاهبانەم		(«شاهبانۇ» غا قاراڭ)
شاهبانخان		(«شاهبانۇخان» غا قاراڭ)
شاهبانۇ[7]	(پ) شاهبان ، شاۋان ، شابان[8] ، شابانەم	شاھ قىزى ؛ خانىش ، مەلىكە ، شاھ خېنىم
شاهبانۇخان	(پئۇ) شاهبانخان ، شابانخان ، شاۋانخان	خانىش كەبى ئايال
شاهبانۇم	(پئۇ) شابانۇم ، شاۋانۇم	مېنىڭ خانىش كەبى قىزىم

①②③④⑤⑥ ئەسلىيسى «شەهادەت ، شەهادەتئاي ، شەهادەتخان ، شەهادەتقىز ، شەهادەتگۈل ، شەهادەتنىسا» .
⑦ «شاهبانۇ» نىڭ يەنە «شاهبانە ، شاهبانەم ، شاهبانىم ، شاۋانە ، شاۋانەم ، شاۋانىم ، شاۋانگۈل ، شەبانۇ ، شەبانۇم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
⑧ «شابىهان ، شەئبان ، شاهبانۇ» لار ئوخشاشلا «شابان» غا ئۆزگىرىدۇ .

شاهبانىم		(«شاهبانۇ» غا قاراڭ)
شاهبۇۋى		(«شاهبىبى» گە قاراڭ)
شاهبىبى	(پ) شاهبۇۋى	شاھ خېنىمى ، خېنىملارنىڭ خېنىمى
شاهزادەم	(پئۇ) شازادەم	مېنىڭ شاھ قىزىم
شاهزادىئاي	(پئۇ) شازادىئاي	شاھ قىزىدەك گۈزەل
شاهزادىخان	(پئۇ) شازادىخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شاهزادىگۈل	(پ) شازادىگۈل	«شاهزادىئاي» غا ئوخشاش
شاهسەنەم	(پئە)	شاھ قىزى ؛ گۈزەللەر شاهى ، گۈزەللىكتە شاھ ؛ شاھ قىزى - سەنەم
شاهگۈل	(پ) شاخگۈل	قىزلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ئېسىل ، چىرايلىق قىز
شاهناز	(پ) شاناز[1]	نازۇك ، نازۇكلۇقتا يۇكسەك
شاهنازئاي	(پئۇ) شانازئاي	شاهناز : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
شاهنازە	(پئە) شاهنازەم	«شاهناز» نىڭ ئاياللارغا تېخىمۇ خاسلاشتۇرۇلۇپ ، ئۆزگەرتىلگەن شەكلى
شاهنازخان	(پئۇ) شانازخان	«شاهناز» غا ئوخشاش
شاهنازگۈل	(پ) شانازگۈل	«شاهناز» غا ئوخشاش
شاهنۇر	(پئە)	(1) ئاللانىڭ نۇرى ؛ (2) «شاهنۇر» غا ئوخشاش ؛ (3) شاھ قىزى
شاهنۇرە	(پئە) شاهنۇرەم	شاھ قىزى («شاهنۇر» نىڭ ئۆزگەرتىلگەن شەكلى)
شاهىبە	(ئە) شاهىبەم	«شاهىب» بىلەن ئوخشاش
شاهىدە	(ئە) شاهىدەم ، شاهىدىگۈل	(1) قەبرە تېشى ، قەبرە بەلگىسى ، (2) «شاهىد» بىلەن ئوخشاش ، (3) يەر ، زېمىن
شاهىرە		(«شائىرە» گە قاراڭ)
شاهىرىيە		(«شائىرىيە» گە قاراڭ)
شاهىقە	(ئە) شايىقە	ئېگىز ، هەيۋەتلىك بىنا
شاهىنۇر	(پئە) شايىنۇر ، شاينۇر	(1) «شاهنۇر» غا ئوخشاش ؛ (2) ئاجايىپ نۇرلۇق
شاۋان[2]		(«شەئبان» غا قاراڭ)

① «شاناز» ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
② «شەئبان» بىلەن «شاهبانۇ» نىڭ بىر قىسىم ئۆزگىرىشلىرى بىر - بىرىگە ئوخشىشىپ قالىدۇ .

شاۋائلاي		(«شەئبانلاي» غا قارالسۇن)
شاۋانە		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شاۋانەم		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شاۋانخان		(«شەئبان» غا قارالسۇن)
شاۋاتقىز		(«شەئبان» غا قارالسۇن)
شاۋانگۇل		(«شەئبان» غا قارالسۇن)
شاۋاننسا		(«شەئبانناسا» غا قارالسۇن)
شاۋانۇم		(«شاھبانۇم» غا قارالسۇن)
شاۋانىم		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شائىرە	(ئە)	شاھىرە، شاھىرەم
شائىرىيە	(ئە)	شاھىرىيە
شايىقە		ئايال شائىر
شايىنۇر		شېئىرىي تالانت
شەبانە		(«شاھىقە» گە قارالسۇن)
شەبانەم		(«شاھىنۇر» غا قارالسۇن)
شەبانخان		(«شەھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەبانۇ		(«شەھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەبانۇم		(«شەھبانۇخان» غا قارالسۇن)
شەبانىخان		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەبانگۇل		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەببە	(ئە)	شەببەم
شەبمە	(ئە)	شەبمەم
شەبنە	(ئە)	شەبنەم
شەپقەتخان	(ئەئۇ)	
شەپئىئاغچە	(ئەئۇ)	شىپاغچا
شەپقە	(ئە)	
شەرەپئاي	(ئەئۇ)	
شەرەپگۇل	(ئەپ)	
شەرەپنۇر	(ئە)	
شەرەم		
شەربەتئاي	(ئەئۇ)	
شەربەتنسا	(ئە)	
شەربىنۇر	(ئە)	

شەرقىيە	(ئە)	شەرقىيەم
شەرۋان		شەرق قىزى، شەرقلىق قىز؛ شەرق تەرەپ، شەرقىي ئەللەر
شەرۋانە		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەرۋانخان		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەرۋانگۇل		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەرئىخان	(ئەئۇ)	شەربخان① قانۇنلۇق، ھالال، توغرا (ئايال)
شەرئىگۇل	(ئەپ)	شەربگۇل② يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرئىيە	(ئە)	شەرى «شەرئى» بىلەن ئوخشاش
شەرى		(«شەھرى، شەرئى، شەرئىيە» گە قارالسۇن)
شەرئاي		(«شەھرئاي» غا قارالسۇن)
شەرپە	(ئە)	شەرپەم «شەرپ» بىلەن ئوخشاش
شەرپەت	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرپىئاي	(ئەئۇ)	شەرەپلىك، مۇنەۋۋەر قىز يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرپىخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرپىگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەربخان		(«شەھربخان، شەرئىخان» غا قارالسۇن)
شەرىزات		(«شەھرىزاد» قا قارالسۇن)
شەرگۇل		(«شەھرىگۇل، شەرئىگۇل» گە قارالسۇن)
شەرىنسا		(«شەھرىنسا» غا قارالسۇن)
شەرىنساخان		(«شەھرىنساخان» غا قارالسۇن)
شەرىنساگۇل		(«شەھرىنساگۇل» گە قارالسۇن)
شەرىنسايىم		(«شەھرىنسايىم» گە قارالسۇن)
شەرۋان		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەرىيە		(«شەھرىيە» گە قارالسۇن)
شەرىيەم		(«شەھرىيە» گە قارالسۇن)
شەكۇرە	(ئە)	شاكۇرە، شەكۇرەم رەھىمەتكە نائىل قىز
شەكىلە	(ئە)	شەكىلەم گۇزەل، نازۇك؛ بەلگىلىك، زىبا، زىلۋا
شەكىلئاي	(ئەئۇ)	شەكىلاي گۇزەل، نازۇك قىز
شەمبىگۇل		(«شەنبە» گە قارالسۇن)

① «شەھربخان» مۇ «شەربخان» غا ئۆزگەرتىدۇ.
② «شەھرى» مۇ «شەربگۇل» گە ئۆزگەرتىدۇ.

شاۋانئاي		(«شەبانئاي» غا قارالسۇن)
شاۋانە		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شاۋانەم		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شاۋانخان		(«شەبان» غا قارالسۇن)
شاۋانقىز		(«شەبان» غا قارالسۇن)
شاۋانگۇل		(«شەبان» غا قارالسۇن)
شاۋاننسا		(«شەبانناسا» غا قارالسۇن)
شاۋانۇم		(«شاھبانۇم» غا قارالسۇن)
شاۋانسم		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شائىرە	(ئە) شاھىرە ، شاھىرەم	ئايال شائىر
شائىرىيە	(ئە) شاھىرىيە	شېئىرىي تالانت
شايقە		(«شاھىقە» گە قارالسۇن)
شايىنۇر		(«شاھىنۇر» غا قارالسۇن)
شەبانە		(«شەھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەبانەم		(«شەھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەبانخان		(«شەھبانۇخان» غا قارالسۇن)
شەبانۇ		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەبانۇم		(«شاھبانۇ» غا قارالسۇن)
شەبانخان		(«شەھبانۇخان» غا قارالسۇن)
شەبانگۇل		(«شەھبانۇگۇل» گە قارالسۇن)
شەببە	(ئە) شەببەم	ياش ئايال
شەبمە	(ئە) شەبمەم	«شەبم» بىلەن ئوخشاش
شەبنە	(ئە) شەبنەم	قىز ھەمراھ ؛ سېمىز قىز
شەپقەتخان	(ئەئۇ)	شەپقەتلىك ئايال
شەپئىئاغىچە	(ئەئۇ) شىپاغچا	شەپقەتلىك ، كۆيۈمچان خېنىم ئاچا
شەپقە	(ئە)	«شەپق» بىلەن ئوخشاش
شەرەپئاي	(ئەئۇ)	شەرەپلىك قىز
شەرەپگۇل	(ئەپ)	شەرەپ ئىگىسى ، شەرەپلىك قىز
شەرەپنۇر	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرەم		(«شەھرى» گە قارالسۇن)
شەربەتئاي	(ئەئۇ)	شەربەت : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى («شەربەت» دورا تېپىدىكى ئىچىملىك)
شەربەتنسا	(ئە)	شەربەت : ئىسمى ، نسا : قوشۇمچىسى
شەربىنۇر	(ئە)	ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرغۇچى

شەرقىيە	(ئە) شەرقىيەم	شەرق قىزى ، شەرقلىق قىز ؛ شەرق تەرەپ ، شەرقىي ئەللەر
شەرۋان		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەرۋانە		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەرۋانخان		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەرۋانگۇل		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەرئىخان	(ئەئۇ) شەرخان①	قانۇنلۇق ، ھالال ، توغرا (ئايال)
شەرئىگۇل	(ئەپ) شەرىگۇل②	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرئىيە	(ئە) شەرى	«شەرئى» بىلەن ئوخشاش
شەرى		(«شەھرى ، شەرئى ، شەرئىيە» گە قارالسۇن)
شەرئاي		(«شەھرىئاي» غا قارالسۇن)
شەرپە	(ئە) شەرپەم	«شەرپ» بىلەن ئوخشاش
شەرپەت	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرپىئاي	(ئەئۇ)	شەرەپلىك ، مۇنەۋۋەر قىز
شەرپىخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرپىگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
شەرخان		(«شەھرخان ، شەرئىخان» غا قارالسۇن)
شەرزات		(«شەھرزاد» قا قارالسۇن)
شەرگۇل		(«شەھرگۇل ، شەرئىگۇل» گە قارالسۇن)
شەرنسا		(«شەھرنسا» غا قارالسۇن)
شەرنساخان		(«شەھرنساخان» غا قارالسۇن)
شەرنساگۇل		(«شەھرنساگۇل» گە قارالسۇن)
شەرنسايىم		(«شەھرنسايىم» گە قارالسۇن)
شەربۇان		(«شەھربانۇ» غا قارالسۇن)
شەربىيە		(«شەھربىيە» گە قارالسۇن)
شەربىيەم		(«شەھربىيە» گە قارالسۇن)
شەكۇرە	(ئە) شاكۇرە ، شەكۇرەم	رەھمەتكە نائىل قىز
شەكىلە	(ئە) شەكىلەم	گۈزەل ، نازۇك ؛ بەلگىلىك ، زىبا ، زىلۋا
شەكىلئاي	(ئەئۇ) شەكىلاي	گۈزەل ، نازۇك قىز
شەمبىگۇل		(«شەنبە» گە قارالسۇن)

① «شەھرخان» مۇ «شەرخان» غا ئۆزگەرتىدۇ .
② «شەھرى» مۇ «شەرىگۇل» گە ئۆزگەرتىدۇ .

شەمسائي	(ئەئۇ)	شەمشائي
شەمسبان		
شەمسبانۇ	(ئەپ)	شەمشبان ، شەمشبانۇ ، شەمسبان
شەمسجامال①	(ئە)	شەمشجامال
شەمسجاهان②	(ئەپ)	شەمشجاهان
شەمسخان	(ئەئۇ)	شەمشخان
شەمسقەمەر	(ئە)	شەمشقەمەر
شەمسگۈل	(ئەپ)	شەمشگۈل
شەمسناهار③	(ئە)	شەمشناھار ، شەمشنار
شەمسنۇر	(ئە)	شەمشنۇر
شەمسنسا	(ئە)	شەمشنسا ، شەمشنسا
شەمسيە	(ئە)	
شەمشائي		(«شەمسائي» غا قارالسۇن)
شەمشبان		(«شەمسبان» غا قارالسۇن)
شەمشبانۇ		(«شەمسبانۇ» غا قارالسۇن)
شەمشجامال		(«شەمسجامال» غا قارالسۇن)
شەمشجاهان		(«شەمسجاهان» غا قارالسۇن)
شەمشخان		(«شەمسخان» غا قارالسۇن)
شەمشقەمەر		(«شەمسقەمەر» گە قارالسۇن)
شەمشگۈل		(«شەمسگۈل» گە قارالسۇن)
شەمشناھار		(«شەمسناھار» غا قارالسۇن)
شەمشنۇر		(«شەمسنۇر» غا قارالسۇن)
شەمشنسا		(«شەمسنسا» غا قارالسۇن)
شەمئنۇر	(ئە)	شەمنۇر ، شامنۇر
شەمله	(ئە)	

كۈندەك قىز
(«شەمسبانۇ» غا قارالسۇن)
قۇياشتەك خېنىم

چىرايى قۇياش كەبى نۇرلۇق قىز
جاھانىنىڭ قۇياشى
قۇياش كەبى نۇرلۇق ئايال
كۈن - ئايدەك (بۇ يەردە كۈن بىلەن ئايغا چوقۇنۇش ئېڭىنى ئىپادىلىنىدۇ)
«شەمسائي» بىلەن ئوخشاش
قۇياش ، ئاپتاپ ؛ كۈندۈز (بۇ يەردە يورۇقلۇق مەدھىيەلىنىدۇ)
قۇياش نۇرى ؛ نۇرلۇق قۇياش
قۇياشتەك ئايال ؛ ئاياللارنىڭ قۇياشى
كۈندەك ، كۈنگە خاس ؛ كۈن يىلنامىسى

(«شەمسائي» غا قارالسۇن)
(«شەمسبان» غا قارالسۇن)
(«شەمسبانۇ» غا قارالسۇن)
(«شەمسجامال» غا قارالسۇن)
(«شەمسجاھان» غا قارالسۇن)
(«شەمسخان» غا قارالسۇن)
(«شەمسقەمەر» گە قارالسۇن)
(«شەمسگۈل» گە قارالسۇن)
(«شەمسناھار» غا قارالسۇن)
(«شەمسناھار» غا قارالسۇن)
(«شەمسنۇر» غا قارالسۇن)
(«شەمسنسا» غا قارالسۇن)

شام نۇرى ، چىراق نۇرى
گۈزەل ئەخلاق ، تەبىئىيلىك ، ماھىيەت ، تەبىئەت

①②③ ئەسلىسى «شەمسجەمال ، شەمسجەھان ، شەمسنەھار» .

شەمنۇر		(«شەمئنۇر» غا قارالسۇن)
شەنگۈل		(«شەئنىگۈل» گە قارالسۇن)
شەھربانۇ	(پ)	شەھەربان
شەھامە	(ئە)	شەھەر خېنىمى
شەھبانە		يۇكسەك ، قىممەتلىك
شەھبانۇ①	(پ)	(«شەھبانۇ» غا قارالسۇن)
		شەھبانە ، شەبانە ، شەبانەم ، شەبان
شەھبانۇئاي	(پئۇ)	شەبانئاي
شەھبانۇخان	(پئۇ)	شەبانخان ، شەبانەخان ، شەھبانىخان
شەھبانۇگۈل	(پ)	شەھبانىگۈل ، شەبانىگۈل
شەھراي		
شەھرى②	(ئە)	شەرى ، شەرىخان ، شەرىگۈل ، شەرەم ، شەھرىخان ، شەھرىگۈل
شەھرىئاي	(ئەئۇ)	شەرىئاي ، شەھراي
شەھربانۇ③	(ئەپ)	شەرىبۇان ، شەھرىبان ، شەرۋان ، شەربان ، شەرۋانە
شەھرىخان		
شەھرىگۈل		
شەھرىزاد	(ئەپ)	شەرىزات
شەھرىنسا	(ئە)	شەرىنسا
شەھرىنساخان	(ئەئۇ)	شەرىنساخان
شەھرىنساگۈل	(ئەپ)	شەرىنساگۈل
شەھرىنسايىم	(ئەئۇ)	شەرىنسايىم

(«شەھرىئاي» غا قارالسۇن)
(1) يېڭى ئاي ، ئايلىق ، ھەربىر ئايدىكى «ئاي» ؛ (2) شۆھرەتلىك ، (3) شەھەرلىك

شۆھرەتلىك قىز
شۆھرەتلىك خېنىم

(«شەھرى» گە قارالسۇن)
(«شەھرى» گە قارالسۇن)
(1) شۆھرەتلىك قىز ، (2) شەھەر بالىسى ، (3) يېڭى چىققان ئاي بالىسى
ئاياللارنىڭ شۆھرىتى ؛ شۆھرەتلىك ئايال
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مېنىڭ شۆھرەتلىك قىزىم

① «شەھبانۇ» دېگەن بۇ ئىسىم «شەبان» غىمۇ ئۆزگىرىپ ، ئەرلەرگە قويۇلىدۇ . دەرۋەقە ، ئەرلەرگە قويۇلغان «شەبان» ئەمەلىيەتتە «شەئبان» دىن ئۆزگەرگەن .
② بۇ ئىسىم «شەھەرلىك» دېگەن مەنىنى بەرسە ، پارسچىغا مەنسۇپتۇر .
③ «شەھربانۇ» نىڭ يەنە «شەرۋانەم ، شەرۋانىخان ، شەرۋانگۈل» دېگەن ئۆزگىرىشلىرى بار .

شەھرىيە	(ئە)	شەرىيە ، شەرىيەم	(1) ئايلىق ، ئايلىق مائاش ؛ (2) شۆھرەتلىك قىز ؛ (3) شەھرەقەزى
شەھلا	(پ)		چىرايلىق ، نۇرلۇق ، قارىغا مايىل كۆك
شەھىدە	(ئە)	شەھىدەم ، شەئىدەم ، شەئىدە ، شەيىدەم ، شەھىدگۇل ، شەيدە	«شەھىد» بىلەن ئوخشاش
شەھىرە	(ئە)		شۆھرەتلىك ، نامدار («شەھىر» بىلەن ئوخشاش)
شەھىيە	(ئە)		ئارزۇ ، قىزغىنلىق ، مايىللىق ؛ ئىشتىھا ، لەززەت ، تاتلىقلىق ، تەم ؛ تەملىك ، لەززەتلىك
شەۋقىيە	(ئە)	شەۋقىيەم	«شەۋقى» بىلەن ئوخشاش
شەۋكەتئاي	(ئەئۇ)	شۆكەتئاي ، شۆۋكەتئاي	شەۋكەتلىك قىز
شەۋكەتئايىم	(ئەئۇ)	شۆكەتئايىم ، شۆۋكەتئايىم	مېنىڭ شەۋكىتىم ، شەۋكەتلىك قىزىم
شەۋكەتخان	(ئەئۇ)	شۆكەتخان ، شۆۋكەتخان	شەۋكەتلىك ئايال
شەۋكەتىنسا	(ئە)	شۆكەتىنسا ، شۆۋكەتىنسا	ئايالالرنىڭ شان ـ شەۋكىتى ؛ شەۋكەتلىك ئايال
شەۋھەرئاي	(پئۇ)	شۆھەرئاي ، شۆۋھەرئاي	ئەر كەبى قىز ، ئەر ئورنىدىكى قىز
شەئبان①	(ئە)	شاۋان ، شاۋانخان ، شاۋانقىز ، شاۋانگۇل	(1) ھىجرىيە ئاي نامى (شەئبان ئېيىدا تۇغۇلغان دېگەن مەنىدە قىز پەرزەنتكىمۇ قويۇلغان) ، (2) تەزىم قىلماق
شەئبانئاي	(ئەئۇ)	شاۋانئاي	شەئبان ئېيىدا تۇغۇلغان قىز
شەئباننىسا	(ئە)	شاباننىسا ، شاۋاننىسا	شەئبان ئېيىدا تۇغۇلغان ئايال
شەئنىگۇل	(ئەپ)	شەنىگۇل	ئورنى بار ، مۇھىم (قىز)
شەئىدە			(«شەھىدە» گە قارالسۇن)
شەئىدەم			(«شەھىدە» گە قارالسۇن)

① «شەئبان» بولسا «شابان» غىمۇ ئۆزگىرىدۇ ۋە ئەرلەرگە قويۇلىدۇ ؛ ئەر ـ ئايالالارغا ئورتاق قويۇلىدىغان ئەھۋالمۇ بار . شۇڭا ئەر ـ ئايالالار بابىدا ئوخشاش كۆرسىتىلدى .

شەئىرە	(ئە)	شەيىرە	ئارپا دېنى
شەيداخان	(پئۇ)	شەيداقىز ، شەيداگۇل	كىشىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلغۇچى ئايال
شەيدانسا	(پئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش («شەھىدە» گە قارالسۇن)
شەيدە			(«شەھىدە» گە قارالسۇن)
شەيدەم			
شۇئۇرە①	(ئە)		ھېسسىيات ، سەزگۈ ، ئىدراك
شۇئىرا	(ئە)		شائىرلار («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
شۇرەتئاي			(«شۆھرەتئاي» غا قارالسۇن)
شۇرەتخان			(«شۆھرەتخان» غا قارالسۇن)
شۇرەتگۇل			(«شۆھرەتگۇل» گە قارالسۇن)
شۇرەتىنسا			(«شۆھرەتىنسا» غا قارالسۇن)
شۇكەتئاي			(«شەۋكەتئاي» غا قارالسۇن)
شۇكەتئايىم			(«شەۋكەتئايىم» غا قارالسۇن)
شۇكەتخان			(«شەۋكەتخان» غا قارالسۇن)
شۇكەتىنسا			(«شەۋكەتىنسا» غا قارالسۇن)
شۇھەرئاي			(«شەۋھەرئاي» غا قارالسۇن)
شۇھرەتئاي②	(ئەئۇ)	شۇرەتئاي	شۆھرەتلىك ، داڭلىق قىز
شۇھرەتخان③	(ئەئۇ)	شۇرەتخان	شۆھرەتلىك ، داڭلىق ئايال
شۇھرەتگۇل④	(ئەپ)	شۇرەتگۇل	«شۆھرەتئاي» غا ئوخشاش
شۇھرەتىنسا⑤	(ئە)	شۇرەتىنسا	ئايالالارنىڭ شۆھرىتى ؛ شۆھرەتلىك ئايال
شۇۋكەتئاي			(«شەۋكەتئاي» غا قارالسۇن)
شۇۋكەتئايىم			(«شەۋكەتئايىم» غا قارالسۇن)
شۇۋكەتخان			(«شەۋكەتخان» غا قارالسۇن)
شۇۋكەتىنسا			(«شەۋكەتىنسا» غا قارالسۇن)
شۇۋھەرئاي			(«شەۋھەرئاي» غا قارالسۇن)
شېرىن⑥	(پ)	شېرىنخان ، شىرىنخان	تاتلىق ، لەززەتلىك (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ تاتلىقلىقى ئىپادىلىنىدۇ)
شېرىنئاي	(پئۇ)	شېرىناي ، شىرىناي	تاتلىق ، شېرىن سۆزلۈك قىز

①②③④⑤ ئەسلىسى «شۇئىرا ، شۇھرەتخان ، شۇھرەتئاي ، شۇھرەتگۇل ، شۇھرەتىنسا» .
⑥ «شېرىن» نىڭ يەنە «شىرىنقىز ، شىرىنگۇل ، شىرىنئىم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

شېرىنخان		(«شېرىن» غا قارالسۇن)
شېرىنسا		(«شېرىنىسا» غا قارالسۇن)
شېرىنقىز		(«شېرىن» غا قارالسۇن)
شېرىنگۈل		(«شېرىن» غا قارالسۇن)
شېرىنىسا	(پ‌ئە) شېرىنسا ، شىرىنسا	ئايالالارنىڭ شېرىن سۆزلۈكى
شېكەر①	(پ) شېكەرەم ، شېكەرخان ، شېكەرقىز	بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ شېكەردەك تاتلىقلىقى ، پەرزەنتكە تولۇمۇ ئىنتىزارلىقتىن كېيىن ئاللانىڭ تاتلىق ، چىرايلىق بىر قىز بەرگەنلىكى ئىپادىلىنىدۇ
شېكەرئاي	(پ‌ئۇ)	شېكەردەك تاتلىق قىز
شېكەرەم		(«شېكەر» گە قارالسۇن)
شېكەربان		(«شېكەربانۇ» غا قارالسۇن)
شېكەربانۇ	(پ) شېكەربان ، شېكەربان	شېكەردەك خېنىم
شېكەرخان		(«شېكەر» گە قارالسۇن)
شېكەرقىز		(«شېكەر» گە قارالسۇن)
شېئىرىيە	(ئە) شېئىريە ، شىرىيە	شېئىر يېزىقچىلىقى ، شېئىر ئىلمى
شىپاخان②	(ئەئۇ)	تەڭگە داۋا ئايال
شىپاغچا		(«شەپئىئاغچە» گە قارالسۇن)
شىپاگۈل③	(ئەپ)	تەڭگە داۋا قىز
شىجائەتخان	(ئەئۇ)	شىجائەتلىك ، جۇرئەتلىك ئايال
شىرگۈل	(پ)	شىردەك باتۇر قىز
شىرىنخان		(«شېرىن» غا قارالسۇن)
شىرىنقىز		(«شېرىن» گە قارالسۇن)
شىرىنگۈل		(«شېرىن» گە قارالسۇن)
شىرىناي		(«شېرىنئاي» غا قارالسۇن)
شىرىنسا		(«شېرىنىسا» غا قارالسۇن)
شىرىنىم		(«شېرىن» گە قارالسۇن)
شىرىيە		(«شېئىرىيە» گە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «سۈككەر» .
②③ ئەسلىسى «شىپائخان ، شىپائگول» .

غ

ئەرلەر ئۇچۇن

ئۆزگىرىشلىرى		مەنىسى
غابىد	(ئە) غابىت	«ئابىد» نىڭ ئۆزگىرىشى
غاپپار①	(ئە)	دائىم ئەپۇ قىلغۇچى ، كەچۈرگۈچى ، مەغپىرەت قىلغۇچى
غاپىر	(ئە) غاپۇر ، غاپۇرجان ، غاپىرجان	ئەپۇ قىلغۇچى ، كەچۈرگۈچى
غارائىب②	(ئە) غارايىپ	ئاجايىپ ، ھەقىقەتەن گۈزەل ، مۆجىزە ؛ ئاز كۆرۈلىدىغان ، ھەيران قالارلىق
غازى	(ئە)	ئاللا يولىدا جەڭ قىلغۇچى
غازىبەگ	(ئەئۇ) غازىۋەگ	غازى : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
غالى③	(ئە)	قىممەتلىك ، ئەزىز ، سۆيۈملۈك ، يۇكسەك ، يۇقىرى
غالىئەھمەد	(ئە) غالەخمەت	غالى : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپىتى («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمىلىرىدىن بىرى)
غالىب	(ئە) غالىپ	غەلىبە قىلغۇچى («ئالىم» غا قارالسۇن)
غالىم		(1) كىشىلەرگە مېھرىبان ؛ (2) «ئامىر» نىڭ ئۆزگىرىشى
غامىر	(ئە)	مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشكۈچى ، غەلىبە قىلغۇچى ؛ غەنىيمەت ئالغۇچى ، نەپكە ئېرىشكۈچى («غائىس» كە قارالسۇن)
غانىم	(ئە)	
غاۋۇس		

①② ئەسلىسى «غەپپار ، غەرائىب» .
③ «ئالى» دېگەن ئىسىمنىڭ بەزى جايلارنىڭ ئادىتىدە «غالى» غا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، ئومۇمەن «ع» بىلەن كېلىدىغان بەزى ئىسىملار ، مەسىلەن ، «ئالىم ، ئامىر ، ئەلىم ، ئىپپەت» قاتارلىقلارغا ئوخشاش ئىسىملار «غ» غا ئۆزگىرىپ ، «غالىم ، غامىر ، غەلىم ، غىپپەت» بولۇپ قېلىشى مۇمكىن .

غائىب (ئە) غايىپ كۆرۈنمەس ؛ كۆرۈنمەيدىغان ، كۆرگىلى بولمايدىغان (بۇ يەردە ئاللا كۆزدە تۇتۇلىدۇ . چۈنكى «غائىبلىق ئاللاغا خاستۇر ۋە ئۇ غائىبنى بىلگۈچىدۇر» دەپ مەدھىيەلىنىدۇ)

غائىبكامال① (ئە) غايىپكامال ئاللا كامالەت بەرگەن ئوغۇل

غائىبنەزەر (ئە) غايىپنەزەر ئاللا نەزەر سېلىپ تۇرغۇچى ، ئاللانىڭ نەزىرىدىكى كىشى ؛ غايىبانە نەزەرگە يولۇققۇچى

غائىبنىياز (ئەپ) غايىپنىياز ئاللاغا بەخشەندە قىلىنغان ئوغۇل

غائىس (ئە) غاۋۇس ، غايىس سۇغا چۆككۈچى ، غەۋۋاس

غايىپ («غائىب» كە قارالسۇن)

غايىپكامال («غائىبكامال» غا قارالسۇن)

غايىپنەزەر («غائىبنەزەر» گە قارالسۇن)

غايىپنىياز («غائىبنىياز» غا قارالسۇن)

غايىس («غائىس» كە قارالسۇن)

غەپۇر (ئە) غۇپۇر ، غوپۇر كەچۈرگۈچى ، ئەپۇ قىلغۇچى

غەپىر (ئە) (1) قوغدىغۇچى ، گۈزەتچى ، (2) كەچۈرگۈچى

غەرىب (ئە) غېرىپ چەت ئەللىك ، سىرتتىن ئېقىپ كەلگەن مۇساپىر ، يۇرتىدىن ئايرىلغان كىشى

غەربى (ئە) يۇقىرىقىغا ئوخشاش .

غەربىشاھ (ئەپ) غېرىپشا غەرىب : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى ناخشا ، لىرىك ھېسسىيات

غەزەل (ئە) چاقچى ، ئىگىرىش ئۇستىسى ؛ ئۆمۈچۈك

غەززال (ئە) قاتتىق تەشنالىق (بۇ يەردە پەرزەنتكە بولغان تەشنالىق ئەكس ئېتىدۇ)

غەلبە (ئە) («ئەلەم» گە قارالسۇن)

غەلبەتشا («غەنمەتشاھ» قا قارالسۇن)

غەنەم (ئە) قوي

① ئەسلىسى «غائىبكەمال» .

غەنى (ئە) غېنى باي (بۇ ئىسىم «ئابدۇ» قوشۇلۇپ كەلگەندە ئاللانىڭ سۈپىتىنى ، يالغۇز كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتىنى بىلدۈرىدۇ)

غەنىئەسغەر① (ئە) غېنىئەسقەر كىچىك باي ، كىچىك ئوغۇل ، بايۇەچچە ، كىچىك غەنى (غەنى : ئىسمى ، ئەسغەر : سۈپەتى)

غەنىئەكبەر② (ئە) غېنىئەكپەر چوڭ باي ، چوڭ غەنى ، چوڭ ئوغۇل (غەنى : ئىسمى ، ئەكبەر : سۈپەتى)

غەندىن (ئە) دىنىنىڭ بېيى

غەنىزات (ئەپ) غەنىزات ، غېنىزات باي بالىسى ، بايۇەچچە

غەنىمەت (ئە) غەلىمەت ، غىلمەت جەڭ ئولجىسى ؛ پايدا ، نەپ

غەنىمەتشاھ (ئەپ) غەلىمەتشا ، غىلمەتشا شاھ (ئاللا) نىڭ بەرگەن غەنىيمەتى

غەنىيار (ئەپ) غېنىيار غەنى : ئىسمى ، يار : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «بۇ ئوغۇلغا ئاللا ئۆزى يار بولغاي» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)

غەنىيۇللا (ئە) ئاللانىڭ باي كىشىسى ، ئاللانىڭ بېيى ، باي بولۇشىنى ئاللا ئاتا قىلغان كىشى

غەۋز («غەۋس» كە قارالسۇن)

غەۋزۇللا («غەۋسۇللا» غا قارالسۇن)

غەۋزىدىن («غەۋسىدىن» گە قارالسۇن)

غەۋس (ئە) غەۋز (1) تېرەن ، چوڭقۇر ، (2) قوغدىغۇچى ، يارەمچىسى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى) ، (3) قۇتقۇزماق ، (4) سۇغا چۆكمەك

غەۋسۇللا (ئە) غەۋزۇللا ئاللانىڭ قوغدىغۇچىسى

غەۋسىدىن (ئە) غەۋزىدىن دىنىنىڭ قوغدىغۇچىسى

②بۇ ئىسىملار كۆپىنچە بىر جۈپ ئوغۇلغا چوڭ - كىچىكلىكىگە قاراپ شۇنداق قويۇلغان .

غەيب (ئە) غەيپ كۆرۈنمەس نەرسە ؛ تەقدىر
غەيبۇللا (ئە) غەيۋۇللا ، غەيۋۇل ئاللانىڭ تەقدىرى
غەيبىدىن (ئە) غەيۋىدىن دىنىنىڭ تەقدىرى ، دىنىنىڭ كەلگۈسى
غەيرەت (ئە) قىزغىنلىق ، ئىپتىخار ، غۇرۇر
غەيرۇل («غەيرۇللا» غا قارالسۇن)
غەيرۇللا (ئە) غەيرۇل ئاللانىڭ باتۇرى
غەيس (ئە) يامغۇر ، ۋاقتىدا ياغقان يامغۇر (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
غەيسۇللا (ئە) ئاللانىڭ ئىلتىپاتى (ئاللا ۋاقتىدا ياغدۇرغان يامغۇر)
غەيسىدىن (ئە) دىنىنىڭ ئىلتىپاتى ؛ دىنغا كەلگەن ئامەت
غەيۇر (ئە) غەيرەتلىك ، باتۇر ، قىزغىن
غەيۇل («غەيبۇللا» غا قارالسۇن)
غەيۇللا («غەيبۇللا» غا قارالسۇن)
غەيۇىدىن («غەيبىدىن» گە قارالسۇن)
غوپۇر («غەپۇر» غا قارالسۇن)
غوجا («خوجا» غا قارالسۇن)
غوجائابدۇللا («خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
غوجائەخمەت («خوجائەممەد» كە قارالسۇن)
غوجائەلى («خوجائەلى» گە قارالسۇن)
غوجائەمەت («غوجائەممەد» كە قارالسۇن)
غوجابدۇل («خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
غوجابدۇللا («خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
غوجاپىز («خوجاھاپىز» غا قارالسۇن)
غوجاسايىت («غوجاسەئىد» كە قارالسۇن)
غوجاش («خوجا» غا قارالسۇن)
غوجاشىم («خوجاھاشىم» غا قارالسۇن)
غوجاشماخۇن («خوجاھاشىمئاخۇن» غا قارالسۇن)
غوجاشمان («خوجا» غا قارالسۇن)

غوجاق («خوجاكامال» غا قارالسۇن)
غوجاكامال

غوجالىم («خوجائالىم» غا قارالسۇن)
غوجام («خوجا» غا قارالسۇن)
غوجامبەردى («خوجامبەردى» گە قارالسۇن)
غوجامقۇل («خوجامقۇل» غا قارالسۇن)
غوجامكەلدى («خوجامكەلدى» گە قارالسۇن)
غوجامنىزاجى («خوجامنىيازھاجى» غا قارالسۇن)
غوجامنىياز («خوجامنىياز» غا قارالسۇن)
غوجامىيار («خوجامىيار» غا قارالسۇن)
غوجاھاشىم («خوجاھاشىم» غا قارالسۇن)
غوجائابدۇللا («خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
غوجاۋلا («خوجائەمىن» گە قارالسۇن)
غوجائىمىن («خوجا» غا قارالسۇن)
غوجەش («خوجا» غا قارالسۇن)
غوجەك («خوجائەھمەد» كە قارالسۇن)
غوجەمەت («خوجا» غا قارالسۇن)
غوجى («خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
غوجىئابدۇللا («خوجائەھمەد» كە قارالسۇن)
غوجىئەمەت («خوجاباھائىدىن» گە قارالسۇن)
غوجىباۋۇدۇن («خوجاخان» غا قارالسۇن)
غوجىخان («خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
غوجىدۇل («خوجىدىن» گە قارالسۇن)
غوجىدىن («خوجازادە» گە قارالسۇن)
غوجىزادە («خوجاسەئىد» كە قارالسۇن)
غوجىسايىت («غوجاسەئىد» كە قارالسۇن)
غوجىسىيت («خوجىشاھ» قا قارالسۇن)
غوجىشاھ («خوجاقاسىم» غا قارالسۇن)
غوجىقاسىم («خوجىكالان» غا قارالسۇن)
غوجىكالان («خوجاكامال» غا قارالسۇن)
غوجىكامال («خوجىكان» غا قارالسۇن)
غوجىكان («خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
غوجىل («خوجامۇھەممەد» كە قارالسۇن)
غوجىمەت («خوجامۇھەممەد» كە قارالسۇن)
غوجىمەمەت («خوجامۇقبىل» گە قارالسۇن)
غوجىمۇقبۇل («خوجانىياز» غا قارالسۇن)
غوجىنىياز («خوجائابدۇللا» غا قارالسۇن)
غوجىۋۇل («خوجىيار» غا قارالسۇن)
غوجىيار («خوجاياقۇب» قا قارالسۇن)
غوجىياقۇپ

غولئەركىن (ئۇ) غىلاركىن

غۇپران (ئە)
غۇلاژىدىن
غۇلام (پ)
غۇلامئابدۇللا (پ‌ئە) غۇلامئابلا

غۇلامەت
غۇلامئەلى (پ‌ئە)

غۇلامجان (پ)

غۇلامزاد (پ) غۇلامزات
غۇلامشاد (پ) غۇلامشات
غۇلامشاھ (پ) غۇلامشا
غۇلامقادىر (پ‌ئە)
غۇلامقارى (پ‌ئە)
غۇلاممەمەت
غۇلاممۇھەممەد (پ‌ئە) غۇلاممەمەت، غۇلامەت

غۇلامنىياز (پ)

غۇلامھەسەن① (پ‌ئە)

غۇلامھۇسەيىن (پ‌ئە) غۇلامھۇسەن

(1) ئەركىنلىكنىڭ ئاساسىي غولى؛ (2) كۆپ ئەركىن شەپقەت، كەچۈرۈم («ئىلاجىدىن» گە قارالسۇن)

ياش يىگىت؛ ياش چاكار، قۇل

غۇلام: ئىسمى، ئابدۇللا: قوشۇمچىسى («ئابدۇللا» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى. شۇڭا بۇ يەردە «مۇھەممەد نىڭ چاكىرى» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ) («غۇلاممۇھەممەد» گە قارالسۇن)

غۇلام: ئىسمى، ئەلى: سۈپەتلى (بۇ يەردە «ئەلىنىڭ چاكىرى، ئەلىگە خىزمەت قىلغۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

غۇلام: ئىسمى، جان: قوشۇمچىسى

غۇلام ئەۋلادى

خۇشال يىگىت، خۇشال ئۆسمۇر

شاھ (ئاللا) نىڭ قۇلى

قادىر ئاللانىڭ قۇلى

غۇلام: ئىسمى، قارى: سۈپەتلى («غۇلاممۇھەممەد» گە قارالسۇن)

غۇلام: ئىسمى، مۇھەممەد: سۈپەتلى (بۇ يەردىمۇ «مۇھەممەدكە چاكارلىق قىلغۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

غۇلام: ئىسمى، نىياز: قوشۇمچىسى

غۇلام: ئىسمى، ھەسەن: سۈپەتلى (بۇ يەردە «چىرايلىق ئوغۇل» دېگەن مەنىدە ئەكس ئېتىدۇ)

غۇلام: ئىسمى، ھۇسەيىن: قوشۇمچىسى

① «غۇلامھەسەن، غۇلامھۇسەيىن» دېگەن بۇ ئىككى ئىسىم كۆپىنچە قوشكېزەك ئوغۇل پەرزەنتلەرگە قويۇلىدۇ.

غۇلامىدىن (پ‌ئە) غىلامىدىن
غۇلامىيۇسۇپ (پ‌ئى)

غۇلمان (پ) غىلمان
غېرىپ
غېرىپشا
غېنى
غېنىئەسقەر
غېنىئەكپەر
غېنىزات
غېنىيار
غېپپەت
غىلابىدىن① (ئە) غىلاۋىدىن
غىلاج
غىلاجىدىن
غىلاركىن
غىلامىدىن
غىلاۋىدىن
غىلمان
غىلمەتشا
غىنايىتۇللا
غىياز
غىيازىدىن
غىياس (ئە) غىياز

غىياسىدىن (ئە) غىيازىدىن

ئايالالار ئۈچۈن

ئاتلىشى ئۆزگىرىشلىرى
غاپىرە (ئە)
غازىخان② (ئەئۇ)

دىنىنىڭ چاكىرى
غۇلام: ئىسمى، يۇسۇپ: قوشۇمچىسى
غۇلاملار، يىگىتلەر، قۇللار («غەرىب» گە قارالسۇن)
(«غەرىبشاھ» قا قارالسۇن)
(«غەنى» گە قارالسۇن)
(«غەنىئەسغەر» گە قارالسۇن)
(«غەنىئەكبەر» گە قارالسۇن)
(«غەنىزاد» قا قارالسۇن)
(«غەنىيار» غا قارالسۇن)
(«ئىپپەت» گە قارالسۇن)
دىنىنىڭ غەلىبىسى
(«ئىلاج» غا قارالسۇن)
(«ئىلاجىدىن» گە قارالسۇن)
(«غولئەركىن» گە قارالسۇن)
(«غۇلامىدىن» گە قارالسۇن)
(«غىلابىدىن» گە قارالسۇن)
(«غۇلمان» غا قارالسۇن)
(«غەنىمەتشاھ» قا قارالسۇن)
(«ئىنايىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«غىياس» قا قارالسۇن)
(«غىياسىدىن» گە قارالسۇن)
ياردەم بەرگۈچى، ياردەمچى، قۇتۇلدۇرماق، قۇتۇلدۇرۇش مېلى
دىنىنىڭ ياردەمچىسى

مەنىسى
«غاپىر» بىلەن ئوخشاش
غازاتچى (ئاللا يولىدا جەڭ قىلغۇچى) ئايال

① ئەسلىسى «غىلابىددىن».
② بۇ ئىسىم ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ.

غازىگۈل	(ئەپ)	غازاتچى قىز
غازىنىسا	(ئە)	«غازىخان» غا ئوخشاش
غازىيە	(ئە)	(1) «غازى» بىلەن ئوخشاش؛ (2) ئۇسسۇلچى، ئارتىس
غالىبە	(ئە) غالىپە	«غالىب» بىلەن ئوخشاش
غالىبنىسا	(ئە) غالىپنىسا	غالىب، غەلبە قىلغۇچى ئايال
غالىبنىساگۈل	(ئەپ) غالىپنىساگۈل	غالىب، غەلبە قىلغۇچى قىز
غالىبىيەت	(ئە)	غەلبە قىلماق، ئۇتۇق قازانماق
غالىپە		(«غالىبە» گە قارالسۇن)
غالىيە	(ئە)	«غالى» بىلەن ئوخشاش
غانىئاي①	(ئەئۇ)	گۈزەل، چىرايلىق قىز
غانىمئاي②	(ئەئۇ) غانىماي	غالىب، ئۇتۇق قازانغۇچى قىز
غانىمە	(ئە)	«غانىم» بىلەن ئوخشاش
غانىيە	(ئە)	گۈزەل، چىرايلىق، ساھىبجامال
غائىبە	(ئە) غايىبە، غايىپە	«غائىب» بىلەن ئوخشاش
غائىبنۇر	(ئە) غايىپنۇر	كۆرۈنمەس نۇر؛ ئاللانىڭ نۇرى
غائىبنىسا	(ئە) غايىپنىسا	«غائىبە» گە ئوخشاش
غايىبە		(«غائىبە» گە قارالسۇن)
غايىپە		(«غائىبە» گە قارالسۇن)
غايىپنۇر		(«غائىبنۇر» غا قارالسۇن)
غايىپنىسا		(«غائىبنىسا» غا قارالسۇن)
غاينۇر	(ئە) غەينۇر، غەينۇرە	ئۈمىد نۇرى
غەپۇرە	(ئە) غەپۇرەم	«غەپۇر» بىلەن ئوخشاش
غەرىبە	(ئە) غەرىپە	«غەرىب» بىلەن ئوخشاش
غەرىسە	(ئە)	كۆچەت
غەزەلئاي	(ئەئۇ) غەزەلاي، غەزىلاي	ناخشىچى قىز؛ لىرىكىلىق قىز
غەزەلخان③	(ئەپ)	(1) غەزەل ئوقۇغۇچىسى؛ (2) غەزەل: ئىسمى، خان: سۈپىتى؛ (3) لىرىك، مۇھەببەتلىك ئايال
غەزىلاي		(«غەزەلئاي» غا قارالسۇن)
غەزىنە		(«خەزىنە» گە قارالسۇن)
غەزىنىئاي		(«خەزىنىئاي» غا قارالسۇن)
غەزىنىخان		(«خەزىنىخان» غا قارالسۇن)
غەزىنىگۈل		(«خەزىنىگۈل» گە قارالسۇن)

①② ئەسلىسى «غانىيىئاي، غانىمئاي».
③ بۇ ئىسىمدىكى «خان» باشقا ئىسىملارغا قوشۇلغان «خان» غا ئوخشىمايدۇ. ئۇ پارسچە «خۇان» (ئوقۇغۇچى) نىڭ ئۆزگىرىشى ھېسابلىنىدۇ.

غەزىيە	(ئە)	غازات، جەڭ
غەلبىنۇر		(«غەلبىنۇر» غا قارالسۇن)
غەلبە	(ئە)	ئۇتۇق، مۇۋەپپەقىيەت، نەتىجە
غەلبىنۇر	(ئە) غەلبىنۇر	غەلبىدىن تارالغان نۇر؛ غەلبە قازانغۇچى
غەلىمەتخان		(«غەنىمەتخان» غا قارالسۇن)
غەمخۇار	(پ)	غەمخورلۇق قىلغۇچى
غەمگۇزار		(«غەمگۇسار» غا قارالسۇن)
غەمگۇسار	(پ) غەمگۇزار	تەسەللى بەرگۈچى، قايغۇنى كەتكۈزگۈچى
غەنەمگۇل	(ئەپ) غەنىمگۇل	قويدەك ياۋاش قىز
غەنىئاي	(ئەئۇ)	باينىڭ قىزى، باي قىز
غەنىگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
غەنىمە	(ئە) غەنىمەم	«غەنىمەت» بىلەن ئوخشاش
غەنىمەتخان	(ئەئۇ) غەلىمەتخان، غەلىمەتخان	غەنىمەت: ئىسمى، خان: سۈپىتى (غەنىمەت ئايال)
غەنىمەتگۇل	(ئەپ)	غەنىمەت: ئىسمى، گۇل: سۈپىتى (غەنىمەت قىز)
غەيرەتئاي	(ئەئۇ)	غەيرەتلىك، جۇرئەتلىك قىز
غەيرەتخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
غەيرەتگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
غەيرەتنىسا	(ئە)	غەيرەتلىك ئايال
غەينۇر		(«غايىنۇر» غا قارالسۇن)
غەينۇرە		(«غايىنۇر» غا قارالسۇن)
غۇلمانئاي	(ئەئۇ) غىلمانئاي	يىگىتلەردەك قىز؛ ياش قىز
غۇلمانبۇۋى		(«غۇلمانىببى» گە قارالسۇن)
غۇلمانىببى	(ئەپ) غۇلمانبۇۋى، غىلمانبۇۋى	يىگىتلەردەك خېنىم، ياش خېنىم
غۇلماننىسا	(ئە) غىلماننىسا	ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى يىگىتتەك ئايال
غۇنچە	(ئۇ) غۇنچەم، غۇنچىخان، غۇنچىقىز، غۇنچەگۇل	ئېچىلمۇاتقان گۈل؛ پاك قىز
غۇنچىبانۇ	(ئۇپ) غۇنچىبان	ئېچىلمۇاتقان گۈلدەك خېنىم
غۇنچەرۇخسار	(ئۇپ) غۇنچىرۇخسار	چىرايى غۇنچىدەك گۈزەل
غۇنچەم		(«غۇنچە» گە قارالسۇن)
غۇنچىئاي	(ئۇ)	غۇنچىدەك چىرايلىق، پاك قىز

غۇنچىخان		(«غۇنچە» گە قارالسۇن)
غۇنچىقمز		(«غۇنچە» گە قارالسۇن)
غۇنچىگۈل		(«غۇنچە» گە قارالسۇن)
غىپپەتخان		(«ئىپپەتخان» غا قارالسۇن)
غىلمانئاي		(«غۇلمانئاي» غا قارالسۇن)
غىلمانبۇۋى		(«غۇلمانبىبى» گە قارالسۇن)
غىلماننسا		(«غۇلماننسا» غا قارالسۇن)
غىلمەتخان		(«غەنىمەتخان» غا قارالسۇن)
غىيازە		(«غىياسە» گە قارالسۇن)
غىيازىخان		(«غىياسخان» غا قارالسۇن)
غىياسە	(ئە) غىيازە ، غىيازەم ، غىياسەم	«غىياس» بىلەن ئوخشاش
غىياسخان	(ئەئۇ) غىيازىخان	غىياسە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

ئاتلىشى	ئەرلەر ئۈچۈن ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
قابان	(ئۇ)	تاۋاق
قابۇس	(ئە)	چىرايلىق ئەر
قابدۇللا		(«قابىزۇللا» غا قارالسۇن)
قابىز	(ئە) قاۋۇز	(1) ھەممىنى ئېگىلدۈرگۈچى ، (2) جان ئالغۇچى ؛ تۇنقۇن قىلغۇچى ، (3) تاپشۇرۇۋالغۇچى (ئاللانىڭ ئىسمىلىرىدىن بىرى)
قابىزۇللا①	(ئە) قابىدۇللا	ئاللاغا بويسۇنغۇچى
قابىل	(ئە) قاۋۇل ، قاۋىل ، قاۋۇش ، قاۋۇلجان	ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغۇللىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى . مەنىسى : قوبۇل قىلغۇچى ؛ ئىقتىدارلىق ، قابىلىيەتلىك ؛ مۇۋاپىق ، لايىق
قابىلئاخۇن	(ئەئۇ) قاۋۇلاخۇن	قابىل : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قابىلبەگ	(ئەئۇ) قاۋۇلبەگ	قابىلىيەتلىك ئەر
قاپان	(ئۇ) قاۋان	ھايۋان ئىسمى
قاپلان	(ئۇ)	ھايۋان ئىسمى
قاخار		(«قاھھار» غا قارالسۇن)
قادىر	(ئە) قادى ، قادىجان ، قادىرجان	ھەممىگە كۈچى يەتكۈچى ، ھەممىگە قادىر (ئاللانىڭ ئىسمىلىرىدىن بىرى)
قادىرئاخۇن	(ئەئۇ) قادىراخۇن	قادىر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قادىرباي	(ئەئۇ) قادىرۋاي ، قادىۋاي	قادىر : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
قادىرخان②	(ئەئۇ) قادىخان	قادىر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

① ئەسلىسى «قابىدۇللا» . لېكىن بۇ يەردە ئۆزگىرىشى ئەسلى ئاتلىشى ئورنىدا ئېلىندى .
② «قادىرخان» يەنىلا ئەرلەرگە قوللىنىلىدۇ .

قادىرۇللا	(ئە)	قادىرىللا ، قادىللا
قادىم	(ئە)	قادىمجان
قارا	(ئۇ)	
قاراتالىپ	(ئۇ)	
قاراباتۇر①	(ئۇپ)	
قاراباي	(ئۇ)	قارىۋاي
قارابەگ	(ئۇ)	قارىۋەگ
قارابۇغا	(ئۇ)	
قارابۇغرا	(ئۇ)	
قارابۇقا	(ئۇ)	
قاراپولات	(ئۇپ)	
قاراتاي	(ئۇ)	
قاراتۆمۇر	(ئۇ)	
قاراتېكىن	(ئۇ)	
قاراجى		
قاراجىم		
قاراخان	(ئۇ)	
قاراخۇن		
قاراقۇرۇم	(ئۇ)	
قاراقۇش	(ئۇ)	
قارامۇھەممەد	(ئۇئە)	قارامەت
قاراھۇن	(ئۇ)	
قارائوغۇز	(ئۇ)	
قارتېكىن	(ئۇ)	
قارچۇغا	(ئۇ)	
قارغىلاچ	(ئۇ)	قارلىغاچ ، قالغاچ
قارلۇق	(ئۇ)	قالۇق

ئاللانىڭ كۆچلۈك كىشىسى
كەلگۈچى ، ھازىر بولغۇچى ؛ كېلەركى
ئۇلۇغ ، كۆچلۈك ، زور ، چوڭ ، بۇيۇك ؛ قارا رەڭ ؛ پۇقرا
كۆچلۈك ، باتۇر يىگىت
كۆچلۈك ، باتۇر ئەر
چوڭ باي ؛ كاتتا ئەر
كۆچلۈك ئەر
قارا : ئىسمى ، بۇغا : قوشۇمچىسى («چوڭ بۇغا» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
چوڭ ئەركەك تۆگە
چوڭ بۇقا ، كۆچلۈك بۇقا
(1) پولاتتەك كۆچلۈك ؛ (2) جاي نامى ؛ (3) قارا رەڭلىك پولات
قارا رەڭلىك تاي ؛ كۆچلۈك تاي ؛ كۆچلۈك ئوغۇل
تۆمۈردەك ئەر
بۇيۇك شاھزادە
(«قارىھاجى» غا قارالسۇن)
(«قارىھاجى» غا قارالسۇن)
بۇيۇك خان ، ئۇلۇغ ھۆكۈمران
(«قارىئاخۇن» غا قارالسۇن)
بۇيۇك تاغ (تاغ نامى)
زور قۇش (بىر خىل قۇش نامى)
مۇھەممەد : ئىسمى ، قارا : سۇپىتى
بۇيۇك ھۇن
كۆچلۈك ، ئۇلۇغ ئوغۇز نەسلى
قارىدەك ئاپئاق شاھزادە
بىر خىل قۇش نامى
بىر خىل قۇش نامى
قەدىمكى قەبىلە نامى

① ئەسلىسى «قارابەھادىر» .

قارلۇقبەگ	(ئۇ)	قالۇقبەگ
قارلىغاچ		
قارى	(ئە)	قارىم
قارىئاخۇن	(ئەئۇ)	قاراخۇن
قارىبەگ	(ئەئۇ)	
قارىغوجا	(ئۇ)	
قارىمەخدۇم	(ئە)	قارىمەخسۇم
قارىھاجى	(ئە)	قاراجى ، قاراجىم
قارىۋاي		
قارىۋەگ		
قازاجى		
قازاجىم		
قازى	(ئە)	
قازىبەگ	(ئەئۇ)	
قازىدىن	(ئە)	
قازىرىزا	(ئە)	
قازىھاجى	(ئە)	قازاجى ، قازاجىم
قاسىم	(ئە)	قاسىمجان
قاسىمئاخۇن	(ئەئۇ)	قاسىماخۇن
قاسىمباي	(ئەئۇ)	قاسىمۋاي
قاسىمبەگ	(ئەئۇ)	قاسىمۇەگ
قاسىمشاھ	(ئەپ)	قاسىمشا
قانائەت①	(ئە)	
قانات	(ئۇ)	

قارلۇق قەبىلىسىنىڭ بېگى ، قارلۇق قەبىلىسىگە مەنسۇپ ئەر («قارغىلاچ» قا قارالسۇن)
ئوقۇغۇچى (قىرائەت قىلغۇچى)
قارى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قارى : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
بىر خىل قۇش نامى (قارا قۇشقاچ)
قارى : ئىسمى ، مەخسۇم : سۇپىتى
قارى : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى («قارابەگ» غا قارالسۇن)
(«قارابەگ» كە قارالسۇن)
(«قازىھاجى» غا قارالسۇن)
(«قازىھاجى» غا قارالسۇن)
سوتچى ، كېسىم قىلغۇچى
قازى : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
دىنىنىڭ قازىسى (ئاللا)
ئاللانىڭ رازىلىقى («رىزا» نىڭ مەنىسى : رازىلىق ، قوبۇل)
قازى : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى
تەقسىم قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى ، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئوغۇللىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى)
قاسىم : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قاسىم : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
قاسىم : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
قاسىم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
ئۇنماق ، رازى بولماق ، رازىلىق قۇش قانىتى (بۇ يەردە «ئاتا - ئانىسىغا قانات بولغۇچى ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

① ئەسلىسى «قەنائەت» .

ق

قادىرۇللا	(ئە)	قادىرللا ، قادىللا
قادىم	(ئە)	قادىمجان
قارا	(ئۇ)	
قارائالمپ	(ئۇ)	
قاراباتۇر①	(ئۇپ)	
قاراباي	(ئۇ)	قارىۋاي
قارابەگ	(ئۇ)	قارىۋەگ
قارابۇغا	(ئۇ)	
قارابۇغرا	(ئۇ)	
قارابۇقا	(ئۇ)	
قاراپولات	(ئۇپ)	
قاراتاي	(ئۇ)	
قاراتۆمۇر	(ئۇ)	
قاراتېكىن	(ئۇ)	
قاراجى		
قاراجىم		
قاراخان	(ئۇ)	
قاراخۇن		
قاراقۇرۇم	(ئۇ)	
قاراقۇش	(ئۇ)	
قارامۇھەممەد	(ئۇئە)	قارامەت
قاراھۇن	(ئۇ)	
قارائوغۇز	(ئۇ)	
قارتېكىن	(ئۇ)	
قارچۇغا	(ئۇ)	
قارغىلاچ	(ئۇ)	قارلىغاچ ، قالغاچ
قارلۇق	(ئۇ)	قالۇق

ئاللانىڭ كۆچلۈك كىشىسى
كەلگۈچى ، ھازىر بولغۇچى ؛ كېپلەركى
ئۇلۇغ ، كۆچلۈك ، زور ، چوڭ ، بۈيۈك ؛ قارا رەڭ ؛ پۇقرا
كۆچلۈك ، باتۇر يىگىت
كۆچلۈك ، باتۇر ئەر
چوڭ باي ؛ كاتتا ئەر
كۆچلۈك ئەر
قارا : ئىسمى ، بۇغا : قوشۇمچىسى («چوڭ بۇغا» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
چوڭ ئەركەك تۆگە
چوڭ بۇقا ، كۆچلۈك بۇقا
(1) پولاتتەك كۆچلۈك ؛ (2) جاي نامى ؛ (3) قارا رەڭلىك پولات
قارا رەڭلىك تاي ؛ كۆچلۈك تاي ؛ كۆچلۈك ئوغۇل
تۆمۈردەك ئەر
بۈيۈك شاھزادە
(«قارىھاجى» غا قارالسۇن)
(«قارىھاجى» غا قارالسۇن)
بۈيۈك خان ، ئۇلۇغ ھۆكۈمران
(«قارىئاخۇن» غا قارالسۇن)
بۈيۈك تاغ (تاغ نامى)
زور قۇش (بىر خىل قۇش نامى)
مۇھەممەد : ئىسمى ، قارا : سۈپەتتى
بۈيۈك ھۇن
كۆچلۈك ، ئۇلۇغ ئوغۇز نەسلى
قارداك ئاپئاق شاھزادە
بىر خىل قۇش نامى
بىر خىل قۇش نامى
قەدىمكى قەبىلە نامى

① ئەسلىسى «قارابەھادىر» .

قارلۇقبەگ	(ئۇ)	قالۇقبەگ
قارلىغاچ		
قارى	(ئە)	قارىم
قارىئاخۇن	(ئەئۇ)	قاراخۇن
قارىبەگ	(ئەئۇ)	
قارىغوجا	(ئۇ)	
قارىمەخدۇم	(ئە)	قارىمەخسۇم
قارىھاجى	(ئە)	قاراجى ، قاراجىم
قارىۋاي		
قارىۋەگ		
قازاجى		
قازاجىم		
قازى	(ئە)	
قازىبەگ	(ئەئۇ)	
قازىدىن	(ئە)	
قازىرىزا	(ئە)	
قازىھاجى	(ئە)	قازاجى ، قازاجىم
قاسىم	(ئە)	قاسىمجان
قاسىمئاخۇن	(ئەئۇ)	قاسىماخۇن
قاسىمباي	(ئەئۇ)	قاسىمۋاي
قاسىمبەگ	(ئەئۇ)	قاسىمۇەگ
قاسىمشاھ	(ئەپ)	قاسىمشا
قانائەت①	(ئە)	
قانات	(ئۇ)	

قارلۇق قەبىلىسىنىڭ بېگى ، قارلۇق قەبىلىسىگە مەنسۇپ ئەر («قارغىلاچ» قا قارالسۇن)
ئوقۇغۇچى (قىرائەت قىلغۇچى)
قارى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قارى : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتتى
بىر خىل قۇش نامى (قارا قۇشقاچ)
قارى : ئىسمى ، مەخسۇم : سۈپەتتى
قارى : ئىسمى ، ھاجى : سۈپەتتى («قارابای» غا قارالسۇن)
(«قارابەگ» كە قارالسۇن)
(«قازىھاجى» غا قارالسۇن)
(«قازىھاجى» غا قارالسۇن)
سوتچى ، كېسىم قىلغۇچى
قازى : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتتى
دىنىنىڭ قازىسى (ئاللا)
ئاللانىڭ رازىلىقى («رىزا» نىڭ مەنىسى : رازىلىق ، قوبۇل)
قازى : ئىسمى ، ھاجى : سۈپەتتى
تەقسىم قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى ، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئوغۇللىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى)
قاسىم : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قاسىم : ئىسمى ، باي : سۈپەتتى
قاسىم : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتتى
قاسىم : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتتى
ئۇنىماق ، رازى بولماق ، رازىلىق قۇش قانىتى (بۇ يەردە «ئاتا - ئانىسىغا قانات بولغۇچى ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

① ئەسلىسى «قەنائەت» .

قانائىتۇللا① (ئە) قانايىتۇللا ، قانايىتللا

قاھھار② (ئە) قاھار ، قاخار ، قاخارجان ، قەھەر ، قەھەرجان

قاھىر (ئە) قاھىرجان ، قايىر ، قايىرجان ، قەھەرجان ، قەخەرجان

قاھىرۇززۇلام (ئە)

قاھىرى (ئە)

قاۋام

قاۋامىدىن

قاۋان

قاۋۇز

قاۋۇش

قاۋۇل

قاۋۇلاخۇن

قاۋۇلبەگ

قائىد (ئە) قايىت

قائىدباي (ئەئۇ) قايىتباي ، قايتباي

قائىددىن (ئە) قائىدىن ، قايىدىن ، قايدىن

قائىدۇللا (ئە) قايىدۇللا ، قايتۇللا ، قايدۇل

ئاللانىڭ رازىلىقى ، ئاللانىڭ ئۇنىشى

غەزەپلىك ، كۇچلۇك ، ھەممىنى مەجبۇر قىلغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)

يۇكسەك ، كۇچلۇك ، غالىب ، غەزەپلىك ، تەڭداشسىز ، يېمىرگۈچى ، يەڭگۈچى

زۇلمەتنى يېمىرگۈچى ، زۇلمەتنى يەڭگۈچى ؛ قاراڭغۇلۇققا غەزەپلەنگۈچى

«قاھىر» نىڭ سۈپەت شەكلى بولۇپ ، «قاھىر» نىڭ مەنىلىرىنى تولۇق ئۆز ئىچىگە ئالغاندىن تاشقىرى ، «قاھىرغا خاس ، قاھىر نەسەبى ، قاھىر ئەۋلادى» ۋە «مىسىر پايتەختى قاھىرەدە تۇرغۇچى ، قاھىرەدە ئىستىقامەت قىلغۇچى» دېگەن مەنىلەرگە ئىگە

(«قەۋام» غا قارالسۇن)

(«قەۋامىدىن» گە قارالسۇن)

(«قاپان» غا قارالسۇن)

(«قابىز» گە قارالسۇن)

(«قابىل» گە قارالسۇن)

(«قابىل» گە قارالسۇن)

(«قابىلئاخۇن» غا قارالسۇن)

(«قابىلبەگ» كە قارالسۇن)

رەھبەر ، قوماندان ، سەركەردە

سەركەردە ئەر

دىنىنىڭ سەركەردىسى

ئاللانىڭ سەركەردىسى

①② ئەسلىسى «قەنائەتۇللا ، قەھھار» . «قاھھار» بىلەن «قاھىر» ئوخشاشلا «قەھەر» گە ئۆزگىرىدۇ .

قائىددىن («قائىددىن» گە قارالسۇن)

قائىل (ئە) قايىل سۆزلىگۈچى ، ناتىق

قائىم (ئە) قايىم ھازىر تۇرغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

قائىممەۋلا (ئە) قايىممۇللا خوجا ئالدىدا ھازىر تۇرغۇچى

قائىمۇللا (ئە) قايىمۇللا ئاللانىڭ بۇيرۇقىغا ھازىر تۇرغۇچى

قايتباي («قائىدباي» غا قارالسۇن)

قايتماس (ئۇ) چېكىنمەس ، ئارقىغا يانماس ، باتۇر ، ئىرادىلىك

قايتۇللا («قائىدۇللا» غا قارالسۇن)

قايدىن («قائىددىن» گە قارالسۇن)

قايماس (ئۇ) يولدىن ئازمايدىغان ، توغرا يولدا ئاخىرغىچە ماڭىدىغان كىشى

قاينام (ئۇ) قاينام ئۆركىشى ئۇلۇغلىنىدۇ

قايۇم («قەييۇم» غا قارالسۇن)

قايىت («قائىد» كە قارالسۇن)

قايىتباي («قائىدباي» غا قارالسۇن)

قايىدۇل («قائىدۇللا» غا قارالسۇن)

قايىدۇللا («قائىدۇللا» غا قارالسۇن)

قايىدىن («قائىددىن» گە قارالسۇن)

قايىر («قاھىر» غا قارالسۇن)

قايىرجان («قاھىر» غا قارالسۇن)

قايىل («قائىل» گە قارالسۇن)

قايىم («قائىم» گە قارالسۇن)

قايىممۇللا («قائىممەۋلا» غا قارالسۇن)

قايىمۇللا («قائىمۇللا» غا قارالسۇن)

قەبزى (ئە) قەۋزى ئېگىلدۇرمەك ، جان ئالماق

قەبزىدىن (ئە) قەۋزىدىن دىنىنىڭ ئاتامانى

قەتىردىن («قەدىردىن» گە قارالسۇن)

قەتىردىن («قەدىردىن» گە قارالسۇن)

قەخەرجان («قاھىر» غا قارالسۇن)

قەخرىدىن («قەھرىدىن» گە قارالسۇن)

قەخرىمان («قەھرىمان» غا قارالسۇن)

قەدەر	(ئە)		تەقدىر ، قىسمەت
قەدەم	(ئە)		چامدام ؛ ئىلگىرىلىمەك ؛ پۇت
قەدەمباي	(ئەئۇ)	قەدەمۇاي	قەدەم : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
قەدەمبەگ	(ئەئۇ)		قەدەم : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
قەدەمشاھ	(ئەپ)	قەدەمشا	قەدەم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
قەدەمۇاي			(«قەدەمباي» غا قارالسۇن)
قەدەمياز	(ئەپ)	قەدەميا	ئىلگىرىلەش ياز بولغۇچى
قەددىس			(«قىددىس» كە قارالسۇن)
قەدرى	(ئە)		دەرىجە ، باھا ، قىممەت ، قەدىر
قەدرىدىن	(ئە)	قەدىردىن ، قەترىدىن	دىنىنىڭ قەدىر ـ قىممىتى
قەدىر	(ئە)		قەدىر ـ قىممەت ؛ ھەممىگە قادىر ، كۇچلۇك
قەدىردىن			(«قەدرىدىن ، قەدىرىدىن» گە قارالسۇن)
قەدىرى	(ئە)		قەدىرلىك ، قەدىرگە خاس
قەدىرىدىن①	(ئە)	قەدىردىن ، قەترىدىن	دىنىنىڭ كۇچ ـ قۇدرىتى
قەدىم	(ئە)		ئەزەلدىن بار بولغان ، ئەڭ بۇرۇنقى
قەدىمباي	(ئەئۇ)		ئەزەلدىن باي ، كونا باي
قەرەپ			(«قەرىب» كە قارالسۇن)
قەرىب	(ئە)	قەرىپ ، قەرەپ	يېقىن ، يېقىن كىشى (مۇھىممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
قەرىن	(ئە)		ھەمراھ ، يولداش ؛ ئەر
قەزىر			(«ھەزىر» گە قارالسۇن)
قەسام	(ئە)	قەسەم	چىرايلىق ، گۈزەل
قەشئەم	(ئە)	قەشەم ، قەششەم	شىر
قەشئەمباي	(ئەئۇ)	قەشەمباي	شىر سۇپەت ئەر
قەششەم			(«قەشئەم» گە قارالسۇن)
قەشقەر	(ئۇ)		يەر نامى
قەشقەرى	(ئۇئە)		قەشقەرلىك

① «قەدىرىدىن» بىلەن «قەدىردىن» ئوخشاشلا «قەدىردىن» گە ئۆزگىرىدۇ .

قەلەم	(ئە)		(1) كەسكەن ، قەلەمچە قىلىنغان ، (2) ھەر خىل قەلەملەر ، (3) تېكىست ، يازما ، يېزىق ، يېزىق ئۇسلۇبى ، يېزىقچىلىق ، خەت ، تىزىملىك ، تىزىم ، تەپسىلىي مۇندەرىجە («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
قەلەمپۇر	(پ)		بىر خىل دەرەخ
قەلەمشاھ	(ئەپ)	قەلەمشا	قەلەم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
قەلەمشىر	(ئەپ)		قەلەم ماھىرى ، قەلەمدە ئۇتۇپ چىققۇچى
قەلەمياز	(ئەپ)		قەلەمنى دوست تۇتقۇچى
قەلبىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ يۇرىكى
قەلبىشاد	(ئەپ)	قەلبىشات	كۆڭلى خۇشال
قەلبىم	(ئەئۇ)		يۇرىكىم ، جېنىم
قەلمۇللا	(ئە)	قەلمۇل	ئاللا قەلەم تۇتقۇزغان كىشى
قەلمىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ قەلىمى (بۇ يەردە «دىنىنىڭ قەلەم قورالىنى تۇتقۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
			ئاي (ئاسماندىكى ئاي)
قەمەر①	(ئە)	قەمەرجان ، قەمبەر	قەمەر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قەمەرئاخۇن	(ئەئۇ)	قەمبىراخۇن	قەمەر : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىسى
قەمەرئەلى	(ئە)	قەمبەرئەلى	ئاللانىڭ دىنىنىڭ ئېيى
قەمەردىنۇللا②	(ئە)	قەمەردىنللا ، قەمەردىللا	ئاللانىڭ ئاي كەبى گۈزەل كىشىسى
قەمەرۇللا	(ئە)	قەمىرۇل ، قەمىرۇلا	دىنىنىڭ ئېيى
قەمەرىدىن③	(ئە)	قەمىردىن	(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمبەر			ئاي نۇرى
قەمرا	(ئە)	قەمراجان	(«قەمەرىدىن» گە قارالسۇن)
قەمىردىن			

① «قەمەر» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
②③ ئەسلىسى «قەمەرىدىنۇللا ، قەمەرىدىن» .

قەدەر	(ئە)	تەقدىر ، قىسمەت
قەدەم	(ئە)	چامدام ؛ ئىلگىرىلىمەك ؛ پۇت
قەدەمباي	(ئەئۇ) قەدەمۋاي	قەدەم : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
قەدەمبەگ	(ئەئۇ)	قەدەم : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
قەدەمشاھ	(ئەپ) قەدەمشا	قەدەم : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
قەدەمۋاي		(«قەدەمباي» غا قارالسۇن)
قەدەمىار	(ئەپ) قەدەميا	ئىلگىرىلەش يار بولغۇچى
قەددىس		(«قىددىس» كە قارالسۇن)
قەدرى	(ئە)	دەرىجە ، باھا ، قىممەت ، قەدىر
قەدرىدىن	(ئە) قەدىردىن ، قەترىدىن	دىنىنىڭ قەدىر - قىممىتى
قەدىر	(ئە)	قەدىر - قىممەت ؛ ھەممىگە قادىر ، كۆچلۈك
قەدىردىن		(«قەدرىدىن ، قەدىرىدىن» گە قارالسۇن)
قەدىرى	(ئە)	قەدىرلىك ، قەدىرگە خاس
قەدىرىدىن①	(ئە) قەدىردىن ، قەترىدىن	دىنىنىڭ كۈچ - قۇدرىتى
قەدىم	(ئە)	ئەزەلدىن بار بولغان ، ئەڭ بۇرۇنقى
قەدىمباي	(ئەئۇ)	ئەزەلدىن باي ، كونا باي
قەرەپ		(«قەرىب» كە قارالسۇن)
قەرىب	(ئە) قەرىپ ، قەرەپ	يېقىن ، يېقىن كىشى (مۇھىممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
قەرىن	(ئە)	ھەمراھ ، يولداش ؛ ئەر
قەزىر		(«ھەزىر» گە قارالسۇن)
قەسام	(ئە) قەسەم	چىرايلىق ، گۈزەل
قەشئەم	(ئە) قەشەم ، قەششەم	شىر
قەشئەمباي	(ئەئۇ) قەشەمباي	شىر سۈپەت ئەر
قەششەم		(«قەشئەم» گە قارالسۇن)
قەشقەر	(ئۇ)	يەر نامى
قەشقەرى	(ئۇئە)	قەشقەرلىك

① «قەدىرىدىن» بىلەن «قەدرىدىن» ئوخشاشلا «قەدىردىن» گە ئۆزگىرىدۇ .

قەلەم	(ئە)	(1) كەسكەن ، قەلەمچە قىلىنغان ، (2) ھەر خىل قەلەملەر ، (3) تېكىست ، يازما ، يېزىق ، يېزىق ئۇسلۇبى ، يېزىقچىلىق ، خەت ، تىزىملىك ، تىزىم ، تەپسىلىي مۇندەرىجە («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
قەلەمپۇر	(پ)	بىر خىل دەرەخ
قەلەمشاھ	(ئەپ) قەلەمشا	قەلەم : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
قەلەمشىر	(ئەپ)	قەلەم ماھىرى ، قەلەمدە ئۇتۇپ چىققۇچى
قەلەمىار	(ئەپ)	قەلەمنى دوست تۇتقۇچى
قەلبىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ يۈرىكى
قەلبىشاد	(ئەپ) قەلبىشات	كۆڭلى خۇشال
قەلبىم	(ئەئۇ)	يۈرىكىم ، جېنىم
قەلمۇللا	(ئە) قەلمۇل	ئاللا قەلەم تۇتقۇزغان كىشى
قەلمىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ قەلىمى (بۇ يەردە «دىنىنىڭ قەلەم قورالىنى تۇتقۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
قەمەر①	(ئە) قەمەرجان ، قەمبەر	ئاي (ئاسماندىكى ئاي)
قەمەرئاخۇن	(ئەئۇ) قەمبىراخۇن	قەمەر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قەمەرئەلى	(ئە) قەمبەرئەلى	قەمەر : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىسى
قەمەردىنۇللا②	(ئە) قەمەردىنللا ، قەمەردىللا	ئاللانىڭ دىنىنىڭ ئېيى
قەمەرۇللا	(ئە) قەمىرۇل ، قەمىرۇللا	ئاللانىڭ ئاي كەبى گۈزەل كىشىسى
قەمەرىدىن③	(ئە) قەمىردىن	دىنىنىڭ ئېيى
قەمبەر		(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمرا	(ئە) قەمراجان	ئاي نۇرى
قەمىردىن		(«قەمەرىدىن» گە قارالسۇن)

① «قەمەر» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
②③ ئەسلىسى «قەمەرىدىنۇللا ، قەمەرىددىن» .

قەدەر	(ئە)		تەقدىر ، قىسمەت
قەدەم	(ئە)		چامدام ؛ ئىلگىرىلىمەك ؛ پۇت
قەدەمباي	(ئەئۇ)	قەدەمۋاي	قەدەم : ئىسمى ، باي : سۈپەتتى
قەدەمبەگ	(ئەئۇ)		قەدەم : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتتى
قەدەمشاھ	(ئەپ)	قەدەمشا	قەدەم : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتتى
قەدەمۋاي			(«قەدەمباي» غا قارالسۇن)
قەدەمیار	(ئەپ)	قەدەمیا	ئىلگىرىلەش يار بولغۇچى
قەددىس			(«قىددىس» كە قارالسۇن)
قەدرى	(ئە)		دەرىجە ، باھا ، قىممەت ، قەدىر
قەدرىدىن	(ئە)	قەدىردىن ، قەتىردىن	دىنىنىڭ قەدىر ـ قىممىتى
قەدىر	(ئە)		قەدىر ـ قىممەت ؛ ھەممىگە قادىر ، كۈچلۈك
قەدىردىن			(«قەدرىدىن ، قەدىرىدىن» گە قارالسۇن)
قەدىرى	(ئە)		قەدىرلىك ، قەدىرگە خاس
قەدىرىدىن①	(ئە)	قەدىردىن ، قەتىردىن	دىنىنىڭ كۈچ ـ قۇدرىتى
قەدىم	(ئە)		ئەزەلدىن بار بولغان ، ئەڭ بۇرۇنقى
قەدىمباي	(ئەئۇ)		ئەزەلدىن باي ، كونا باي
قەرەپ			(«قەرىب» كە قارالسۇن)
قەرىب	(ئە)	قەرىپ ، قەرەپ	يېقىن ، يېقىن كىشى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
قەرىن	(ئە)		ھەمراھ ، يولداش ؛ ئەر
قەزىر			(«ھەزىر» گە قارالسۇن)
قەسام	(ئە)	قەسەم	چىرايلىق ، گۈزەل
قەشئەم	(ئە)	قەشەم ، قەششەم	شىر
قەشئەمباي	(ئەئۇ)	قەشەمباي	شىر سۈپەت ئەر
قەششەم			(«قەشئەم» گە قارالسۇن)
قەشقەر	(ئۇ)		يەر نامى
قەشقەری	(ئۇئە)		قەشقەرلىك

① «قەدىرىدىن» بىلەن «قەدىردىن» ئوخشاشلا «قەدىردىن» گە ئۆزگىرىدۇ .

قەلەم	(ئە)		(1) كەسكەن ، قەلەمچە قىلىنغان ، (2) ھەر خىل قەلەملەر ، (3) تېكىست ، يازما ، يېزىق ، يېزىق ئۇسلۇبى ، يېزىقچىلىق ، خەت ، تىزملىك ، تىزىم ، تەپسىلىي مۇندەرىجە («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
قەلەمپۇر	(پ)		بىر خىل دەرەخ
قەلەمشاھ	(ئەپ)	قەلەمشا	قەلەم : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتتى
قەلەمشىر	(ئەپ)		قەلەم ماھىرى ، قەلەمدە ئۇتۇپ چىققۇچى
قەلەمیار	(ئەپ)		قەلەمنى دوست تۇتقۇچى
قەلبىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ يۇرىكى
قەلبىشاد	(ئەپ)	قەلبىشات	كۆڭلى خۇشال
قەلبىم	(ئەئۇ)		يۇرىكىم ، جېنىم
قەلمۇللا	(ئە)	قەلمۇل	ئاللا قەلەم تۇتقۇزغان كىشى
قەلمىدىن	(ئە)		دىنىنىڭ قەلىمى (بۇ يەردە «دىنىنىڭ قەلەم قورالىنى تۇتقۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
قەمەر①	(ئە)	قەمەرجان ، قەمبەر	ئاي (ئاسماندىكى ئاي)
قەمەرئاخۇن	(ئەئۇ)	قەمبىراخۇن	قەمەر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قەمەرئەلى	(ئە)	قەمبەرئەلى	قەمەر : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىسى
قەمەردىنۇللا②	(ئە)	قەمەردىنللا ، قەمەردىللا	ئاللانىڭ دىنىنىڭ ئېيى
قەمەرۇللا	(ئە)	قەمىرۇل ، قەمىرۇللا	ئاللانىڭ ئاي كەبى گۈزەل كىشىسى
قەمەردىن③	(ئە)	قەمىردىن	دىنىنىڭ ئېيى
قەمبەر			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمرا	(ئە)	قەمراجان	ئاي نۇرى
قەمىردىن			(«قەمەردىن» گە قارالسۇن)

① «قەمەر» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
②③ ئەسلىسى «قەمەردىنۇللا ، قەمەردىن» .

قەدەر (ئە) تەقدىر ، قىسمەت
قەدەم (ئە) چامدام ؛ ئىلگىرىلىمەك ؛ پۇت
قەدەمباي (ئەئۇ) قەدەمۇاي قەدەم : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
قەدەمبەگ (ئەئۇ) قەدەم : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
قەدەمشاھ (ئەپ) قەدەمشا قەدەم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
قەدەمۇاي («قەدەمباي» غا قارالسۇن)
قەدەمياز (ئەپ) قەدەميا ئىلگىرىلەش يار بولغۇچى
قەددىس («قىددىس» كە قارالسۇن)
قەدرى (ئە) دەرىجە ، باھا ، قىممەت ، قەدىر
قەدىردىن (ئە) قەدىردىن ، قەتىردىن دىنىنىڭ قەدىر - قىممىتى
قەدىر (ئە) قەدىر - قىممەت ؛ ھەممىگە قادىر ، كۇچلۇك
قەدىردىن («قەدرىدىن ، قەدىرىدىن» گە قارالسۇن)
قەدىرى (ئە) قەدىرلىك ، قەدىرگە خاس
قەدىرىدىن① (ئە) قەدىردىن ، قەتىردىن دىنىنىڭ كۇچ - قۇدرىتى
قەدىم (ئە) ئەزەلدىن بار بولغان ، ئەڭ بۇرۇنقى
قەدىمباي (ئەئۇ) ئەزەلدىن باي ، كونا باي («قەرىب» كە قارالسۇن)
قەرەپ
قەرىب (ئە) قەرىپ ، قەرەپ يېقىن ، يېقىن كىشى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
قەرىن (ئە) ھەمراھ ، يولداش ؛ ئەر («ھەزىر» گە قارالسۇن)
قەزىر
قەسام (ئە) قەسەم چىرايلىق ، گۈزەل
قەشئەم (ئە) قەشەم ، قەششەم شىر
قەشئەمباي (ئەئۇ) قەشەمباي شىر سۇپەت ئەر («قەشئەم» گە قارالسۇن)
قەششەم
قەشقەر (ئۇ) يەر نامى
قەشقەرى (ئۇئە) قەشقەرلىك

① «قەدىرىدىن» بىلەن «قەدرىدىن» ئوخشاشلا «قەدىردىن» گە ئۆزگىرىدۇ .

قەلەم (ئە) (1) كەسكەن ، قەلەمچە قىلىنغان ، (2) ھەر خىل قەلەملەر ، (3) تېكىست ، يازما ، يېزىق ، يېزىق ئۇسلۇبى ، يېزىقچىلىق ، خەت ، تىزىملىك ، تىزىم ، تەپسىلىي مۇندەرىجە («قۇرئان كەرىم» سۇرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
قەلەمپۇر (پ) بىر خىل دەرەخ
قەلەمشاھ (ئەپ) قەلەمشا قەلەم : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى
قەلەمشىر (ئەپ) قەلەم ماھىرى ، قەلەمدە ئۇتۇپ چىققۇچى
قەلەمياز (ئەپ) قەلەمنى دوست تۇتقۇچى
قەلبىدىن (ئە) دىنىنىڭ يۇرىكى
قەلبىشاد (ئەپ) قەلبىشات كۆڭلى خۇشال
قەلبىم (ئەئۇ) يۇرىكىم ، جېنىم
قەلمۇللا (ئە) قەلمۇل ئاللا قەلەم تۇتقۇزغان كىشى
قەلمىدىن (ئە) دىنىنىڭ قەلىمى (بۇ يەردە «دىنىنىڭ قەلەم قورالىنى تۇتقۇچى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
قەمەر① (ئە) قەمەرجان ، قەمبەر ئاي (ئاسماندىكى ئاي)
قەمەرئاخۇن (ئەئۇ) قەمبىراخۇن قەمەر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قەمەرئەلى (ئە) قەمبەرئەلى قەمەر : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىسى
قەمەردىنۇللا② (ئە) قەمەردىنللا ، قەمەردىللا ئاللانىڭ دىنىنىڭ ئېيى
قەمەرۇللا (ئە) قەمىرۇل ، قەمىرۇللا ئاللانىڭ ئاي كەبى گۈزەل كىشىسى
قەمەرىدىن③ (ئە) قەمىردىن دىنىنىڭ ئېيى («قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمبەر ئاي نۇرى
قەمرا (ئە) قەمراجان («قەمەردىن» گە قارالسۇن)
قەمىردىن

① «قەمەر» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
②③ ئەسلىسى «قەمەردىنۇللا ، قەمەردىن» .

قەمىرۇل
قەمىرۇللا
قەناخۇن
قەنەك
قەنتەر (ئە) قەندەر
قەندىر
قەندىل (ئە) قەندىر
قەھەرجان
قەھرىدىن (ئە) قەخرىدىن
قەھرىمان (پ) قەخرىمان
قەۋام (ئە) قاۋام
قەۋامىدىن① (ئە) قاۋامىدىن
قەۋزات
قەۋزى
قەۋزىدىن
قەۋمىدىن② (ئە)
قەۋۇل
قەۋۇللا
قەۋى (ئە) قەۋجان

قەۋىدىل (ئەپ)
قەۋىزاد (ئە) قەۋزات ، قەۋزات

قەۋىل
قەۋىللا
قەۋىم (ئە)
قەۋىيۇل
قەۋىيۇللا (ئە) قەۋۇل ، قەۋۇللا ، قەۋىل ، قەۋىللا ، قەۋىيۇل

①②ئەسلىسى «قەۋامىددىن ، قەۋمىددىن» .

(«قەمەرۇللا» غا قارالسۇن)
(«قەمەرۇللا» غا قارالسۇن)
(«قۇربانئاخۇن» غا قارالسۇن)
(«قۇربان» غا قارالسۇن)
ناھايىتى كۆپ مال ئىگىلىگۈچى
(«قەندىل» گە قارالسۇن)
چىراغ ؛ چىراغپاي
(«قاھھار» ، «قاھىر» غا قارالسۇن)
دىنىنىڭ كۆچى ، غەلىبىسى
باتۇر ، جۇرئەتلىك ، يۈرەكلىك
ئاساس ، ئۇل
دىنىنىڭ ئاساسى ، ئۇلى
(«قەۋزات» قا قارالسۇن)
(«قەبزى» گە قارالسۇن)
(«قەبزىدىن» گە قارالسۇن)
مۇسۇلمان ، مۇسۇلمانغا مەنسۇپ
(«قەۋىيۇللا» غا قارالسۇن)
(«قەۋىيۇللا» غا قارالسۇن)
كۆچلۈك (بۇ ئىسىمنىڭ «ال» بىلەن كېلىپ «ئەلقەۋى» بولسا ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلسە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرىنى كۆرسىتىدۇ)
باتۇر
كۆچلۈك ئەۋلاد (كۆچلۈكلەر زاتىدىن)
(«قەۋىيۇللا» غا قارالسۇن)
(«قەۋىيۇللا» غا قارالسۇن)
ئادىل ، تۈز ، توغرا ؛ كېلىشكەن
(«قەۋىيۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللانىڭ كۈچ - قۇدرىتى ، ئاللانىڭ كۆچلۈك كىشىسى ، ئاللا كۈچ - قۇدرەت ئاتا قىلغان كىشى

قەئىد (ئە) قەئىت ، قەيىت
قەيسا (ئە)
قەيسەر (ي) قەيسەرجان

قەيسەرى (ئە)

قەيىز
قەيىس (ئە) قەيىز
قەيۇم
قەييۇم (ئە) قايۇم ، قەيۇم ، قەيۇم

قەييۇمبەگ (ئەئۇ) قەيۇمبەگ
قەييىم (ئە)

قوچقار (ئۇ) قوشقار
قوچقارئاتا (ئۇ)
قوچقارباي (ئۇ) قوشقارۇاي
قوچقارتېكىن (ئۇ)
قورغان (ئۇ) قورغانجان
قورقماس (ئۇ) قوقماس
قوزا (ئۇ) قوزى
قوزام (ئۇ)
قوزامۇھەممەد (ئۇئە) قوزىمەت ، قوزىمەمەت

(1) دوست ، ھەمراھ ، (2) ساقلىغۇچى («ھاپىز» بىلەن ئوخشاش)
چوڭ قەدەم بىلەن ماڭماق
بۇ ، مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 100 ـ 44 ـ يىللاردا ئۆتكەن قەدىمكى رىم پادىشاھى جولىئۇس كايسارنىڭ نامىدىن كەلگەن ئىسىم بولۇپ ، بىزچە مەنىسى : ئىمپېراتور ، خان ، پادىشاھ ؛ ئۇلۇغ ، زور ، كاتتا دېگەنلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ
قەيسەرلەرچە ؛ پادىشاھلارچە ، قەيسەرگە خاس
(«قەيس» كە قارالسۇن)
ئۆلچەم
(«قەييۇم» غا قارالسۇن)
ھازىر تۇرغۇچى ، تەييار تۇرغۇچى ؛ ھەممىنى باشقۇرغۇچى
قەييۇم : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى ھاۋالە قىلىنغۇچى ، ۋاكالەتچى ؛ ئۇدۇل ، تۈز ؛ ئاسرىغۇچى ، قوغدىغۇچى ، قىممەتلىك ، قىممىتى ئىنتايىن يۇقىرى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
قوينىڭ ئەركىكىنىڭ نامى
قوچقار : ئىسمى ، ئاتا : سۇپىتى
قوچقاردەك ئەر
قوچقاردەك يۈرەكلىك شاھزادە
قەلئە ، سېپىل ، قورشالغان جاي
باتۇر ، يۈرەكلىك
قوزىدەك ياۋاش ئادەم
قوزىدەك سۆيۈملۈك ئوغلۇم
مۇھەممەدنىڭ ياۋاش قۇلى (دىنغا قوزىدەك ئىتائەت قىلغۇچى)

قوزى		(«قوزا» غا قارالسۇن)
قوزئاخۇن	(ئۇ)	قوزا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچە- سى
قوزىباي	(ئۇ)	قوزىدەك ياۋاش ئەر
قوزىدىن	(ئۇئە)	دىنىنىڭ قوزىدەك ياۋاش ، مۆمىن بەندىسى
قوزىمەت		(«قوزامۇھەممەد» كە قارالسۇن)
قوزىمەممەت		(«قوزامۇھەممەد» كە قارالسۇن)
قوزىۋاي		(«قوزىباي» غا قارالسۇن)
قوشتۆمۇر	(ئۇ)	تۆمۇر : ئىسمى ، قوش : سۈپىتى
قوشدۆلەت	(ئۇئە)	قوشلاپ دۆلەت كۆرگۈچى ، ئامىتى قوش كەلگۈچى
قوشماق	(ئۇ) قوشماقجان	قوشماق تۇغۇلغان ، قوشماقنىڭ ھەمراھى ، قوشماق ئوغۇل
قوشماقباي	(ئۇ) قوشماقۋاي	قوشماق : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
قوشمەت		(«قوشمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
قوشمەممەت		(«قوشمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
قوشمۇھەممەد	(ئۇئە) قوشمەت ، قوشمەممەت	بۇ يەردە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئۇنىڭ دىنىغا سادىقلىق ئەكس ئېتىدۇ ، شۇنداقلا قوشماق تۇغۇلغان ئىككى ئوغۇلنىڭ بىرسىگە شۇنداق ئىسىم قويۇلۇشىمۇ مۇمكىن
قوشنىياز	(ئۇپ)	بۇ ئىسىمدىمۇ «قوشماق ئوغۇل» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ
قولداش	(ئۇ)	قوللىغۇچى ، يارەمچى
قولداشمەت		(«قولداشمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
قولداشمەممەت		(«قولداشمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
قولداشمۇھەممەد	(ئۇئە) قولداشمەت ، قولداشمەممەت	مۇھەممەدنىڭ قولدىشى ، مۇھەممەدنىڭ دىنىنى قوللىغۇچى
قوناش		(«قۇربان» غا قارالسۇن)
قوناق	(ئۇ)	(1) مېھمان ، (2) دانلىق ئۆسۈملۈك ، (3) «قۇربان» نىڭ ئۆزگىرىشى
قۇبەك		(«قۇببىدىن» گە قارالسۇن)

قۇببىدىن①	(ئە) قۇپەك ، قۇبەك ، قۇپىدىن	دىنىنىڭ مۇناپىقى
قۇپەك		(«قۇتىبدىن» گە قارالسۇن)
قۇپى		(«قۇتىبدىن» گە قارالسۇن)
قۇپىدىن		(«قۇببىدىن ، قۇتىبدىن» گە قارالسۇن)
قۇتئارسلان	(ئۇ)	بەختلىك ، باتۇر ئوغۇل
قۇتئالدى	(ئۇ)	بەخت تاپقۇچى
قۇتئالىپ	(ئۇ) قۇتالىپ	بەختلىك ، باتۇر ، قەھرىمان ئوغۇل
قۇتاد	(ئۇ) قۇتات	بەختلىك بول ، ئىشىڭ ئىلگىرى باسسۇن
قۇتالىپ		(«قۇتئالىپ» كە قارالسۇن)
قۇتئەر	(ئۇ)	قۇتلۇق (بەختلىك) ئەر
قۇتئەل	(ئۇ) قۇتەل	ئەلنىڭ بەختى
قۇتەيبە	(ئە)	كىچىك يېتەكچى ؛ يۇك ئارتىلغان تۆگە
قۇتباي	(ئۇ)	بەختلىك ، باي ئوغۇل
قۇتبەردى	(ئۇ)	(ئاللا) بەخت ئاتا قىلدى
قۇتبەگ	(ئۇ) قۇتۇەگ	بەختلىك ئەر
قۇتبى	(ئە) قۇتپى	ئوق ، مەركەز ؛ ئۇلۇغ پېشۋا
قۇتبىدىن②	(ئە) قۇتپىدىن ، خۇتبەدىن	دىنىنىڭ ئوقى (مەركىزى) ، دىنىنىڭ پېشۋاسى
قۇتبىلگە	(ئۇ)	بەختلىك ؛ بىلىملىك ئوغۇل
قۇتبىن	(ئە) قۇتۇبن	«قۇتبى» نىڭ قوش زىرلىق كېلىشى
قۇتپى		(«قۇتبى» گە قارالسۇن)
قۇتپىدىن		(«قۇتبىدىن» گە قارالسۇن)
قۇتتېكىن	(ئۇ)	بەختلىك شاھزادە
قۇتدىيار	(ئۇئە)	يۇرتنىڭ بەخت - ئامىتى
قۇتزاد	(ئۇپ) قۇتزات	بەختلىك ئەۋلاد

① ئەسلىسى «قۇببىددىن» .

② ئەسلىسى «قۇتبىددىن» . بۇ ئىسىمنىڭ يەنە «قۇتىدىن ، قۇپىدىن ، قۇپەك ، قۇپى» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . ئۇنىڭ بىر قىسىم ئۆزگىرىشلىرى «قۇببىدىن» نىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشىشىپ كېتىدۇ . مەسىلەن ، «قۇپەك ، قۇپىدىن» لەردەك . بۇ يەردىكى «خۇتبىدىن ، خۇتپىدىن» دېگەن ئىسىملار «قۇتبىدىن» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشتىن ، ئەسلى ئىسىم بولۇشىمۇ مۇمكىن («خ» بابىغا قارالسۇن)

قۇتسانغۇن (ئۇ) بەختلىك سەركەردە
قۇتقۇزار (ئۇ) جاپادىن ، غەم - ئەندىشىدىن قۇتقۇزىدۇ
قۇتكۇن (ئۇ) بىزگە قۇتلۇق كۇن بولدى
قۇتلان (ئۇ) بەختلىك بول
قۇتلۇق (ئۇ) قۇتلۇقجان بەختلىك
قۇتلۇقئارسلان (ئۇ) «قۇتئارسلان» غا ئوخشاش
قۇتلۇقئالىپ (ئۇ) «قۇتئالىپ» قا ئوخشاش
قۇتلۇقباي (ئۇ) «قۇتباي» گە ئوخشاش
قۇتلۇقبەگ (ئۇ) «قۇتبەگ» كە ئوخشاش
قۇتلۇقبىلگە (ئۇ) «قۇتبىلگە» گە ئوخشاش
قۇتلۇقتۆمۇر (ئۇ) بەختلىك ۋە تۆمۇرەك مەھكەم
قۇتلۇقتېكىن (ئۇ) «قۇتتېكىن» گە ئوخشاش
قۇتلۇققەدەم (ئۇئە) ئايىغى يارىشىدىغان
قۇتلۇقئوغۇل (ئۇ) بەختلىك ئوغۇل
قۇتنىياز (ئۇپ) بەختلىك بەندە
قۇتئۇزار (ئۇ) قۇتۇزار بەخت يېگىدۇ ؛ بەخت قۇچىدۇ ، بەختنى قولغا كەلتۇرىدۇ
قۇتئوغۇز (ئۇ) قۇتۇغۇز بەختلىك ئوغۇز ئوغلى
قۇتۇب (ئە) «قۇتبى» بىلەن ئوخشاش
قۇتۇبى (ئە) قۇتۇبقا خاس ؛ قۇتۇبىيلىق
قۇتۇزار («قۇتئۇزار» غا قارالسۇن)
قۇتۇغۇز («قۇتئوغۇز» غا قارالسۇن)
قۇتۇم (ئۇ) مېنىڭ بەختىم
قۇتۇن («قۇتبىن» گە قارالسۇن)
قۇتىدىن («قۇتبىدىن» گە قارالسۇن)
قۇتيار (ئۇپ) بەخت يار بولغاي
قۇچىلگە (ئۇ) بىلىملىك ، بىلىم قۇچقان
قۇچتېكىن (ئۇ) شەرەپ قۇچقان شاھزادە
قۇددۇس (ئە) قۇددۇس ئۇلۇغ ، پاك ، مۇقەددەس (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
قۇددۇسشەرىپ (ئە) قۇددۇسشېرىپ بۇ يەردە پەلەستىندىكى قۇددۇس شەھىرى (ئىرۇسالىم) ئۇلۇغلانغان
قۇدرەت (ئە) كۇچ ، ھوقۇق

قۇدرىتۇللا① (ئە) قۇدىرتۇل ، قۇدىر-تۇللا ئاللانىڭ كۇچ - قۇدرىتى
قۇدۇمەت (ئە) ئۇلگە ، نەمۇنە
قۇرەيش (ئە) قۇرەش مەككىدىكى قەدىمكى قەبىلە نامى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبىلىسى بولۇپ ، ئۇيغۇرلار شۇ جەھەتتىن پەرزەنتلىرىگە ئىسىم قىلىپ قويغان)
قۇربان② (ئە) قۇۋان ، قۇۋانجان ، قۇنەك ئاللاغا بېرىلگەن نەرسە ؛ تۆھپە قوشماق ، قۇربان بەرمەك ، ئۆزىنى تەقدىم قىلماق (بۇ يەردە «قۇربان ھېيت كۇنلىرى تۇغۇلغان» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
قۇربانئاخۇن (ئەئۇ) قۇناخۇن ، قەناخۇن قۇربان : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
قۇربانئەلى (ئە) قۇۋانئەلى قۇربان : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى
قۇربانباي (ئەئۇ) قۇۋانباي ، قۇنادباي قۇربان : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
قۇربانبەگ (ئەئۇ) قۇۋانبەگ قۇربان : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
قۇربانبەگھاجى (ئەئۇئە) قۇۋانبىگاجى قۇربانبەگ : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
قۇربانتاي (ئەئۇ) قۇۋانتاي قۇربان : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى
قۇربانتۇر (ئەئۇ) قۇۋانتۇر قۇربان : ئىسمى ، تۇر : قوشۇمچىسى
قۇربانخوجا (ئەپ) قۇۋانخوجا قۇربان : ئىسمى ، خوجا : سۈپىتى (بۇ يەردە «خوجىنىڭ - ئاللانىڭ يولىدا قۇربان بەرگۈچى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
قۇربانشاھ (ئەپ) قۇۋانشا قۇربان : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى (بۇ يەردە «شاھ - ئاللا يولىدا قۇربان بەرگۈچى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

قۇربانمەت («قۇربانمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «قۇدرەتۇللا» .
② بۇ ئىسىمنىڭ يەنە «قۇنام ، قەنەك ، قوناش ، قۇنەش ، قوناق» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

قۇربانمۇھەممەد (ئە) قۇربانمەت ، قۇرۋانەمەت

قۇرباننىياز (ئەپ) قۇۋاننىياز ، قۇنەياز

قۇربانىدىن① (ئە)

قۇرداش (ئۇ)

قۇرغۇي (ئۇ)

قۇرۋانمەت

قۇرۇم (ئۇ)

قۇزبەگ (ئۇ)

قۇززات (ئە)

قۇززىتۇللا (ئە) قۇزىتۇل ، قۇزىتۇللا

قۇسۇرى (ئە)

قۇلاق

قۇلان (ئۇ)

قۇلئەلىم (ئۇئە) قۇلھەلىم

قۇلەق

قۇلبەگ (ئۇ) قۇلۇەگ

قۇلخاجە

قۇلخوجا② (ئۇپ) قۇلخاجە

قۇلزاد③ (ئۇپ) قۇلزات

قۇلمۇھەممەد (ئۇئە) قۇلمەت

قۇلنەزەر (ئۇئە)

قۇلھەلىم

قۇلۇەگ

قۇلۇن (ئۇ)

قۇربان : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى

قۇربان : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى

دىنىنىڭ قۇربانى ، دىن يولىدا قۇربان بەرگۈچى

زاماناش ، تەڭ ماڭىدىغان

قۇش نامى

(«قۇربانمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

قورام تاش ؛ تاغ

تاغدەك مەزمۇت بەگ

قازىلار

ئاللانىڭ قازىلىرى

قۇسۇرلۇق ، كەمچىلىكى بار

(«قۇلھەق» كە قارالسۇن)

ھايۋان ئىسمى

ھەممىنى بىلگۈچى ئاللانىڭ قۇلى

(«قۇلھەق» كە قارالسۇن)

بەگنىڭ ـ ئاللانىڭ قۇلى

(«قۇلخوجا» غا قارالسۇن)

خوجىغا ـ ئاللاغا بەخشەندە قىلىنغان قۇل (بەندە) ، خوجىنىڭ قۇلى

بۇ يەردە تۆۋەنچىلىك بىلەن ئۆزىنى ئاللانىڭ قۇلى دەپ ، پەرزەنتنى قۇل زاتى دەپ ئىپادىلەش مەنىسى ئەكس ئېتىدۇ

مۇھەممەدكە قۇللۇق قىلغۇچى

نەزەرگە يولۇققان قۇل (ئوغۇل)

(«قۇلئەلىم» گە قارالسۇن)

(«قۇلبەگ» كە قارالسۇن)

ھايۋان (تاي) ئىسمى ؛ ياۋا ئات

①②ئەسلىسى «قۇربانىددىن ، قۇلخۇاجە» .

③ بۇ ئىسىم ئەسلىدە «قۇلزات» بولۇشىمۇ مۇمكىن . مەنىسى : زاتى قۇل (ئەسلىي زاتى مۇسۇلمان) دېگەنلىك بولۇپ ، «قۇلزاد» بىلەن ئاساسەن ئوخشاش مەنە ئىپادىلەيدۇ . «قۇل» نىڭ «ئوغۇل ، ئەر ، ئادەم ، كىشى» دېگەن مەنىلىرىمۇ بار .

قۇلى (ئۇ)

قۇلبەگ (ئۇ) قۇلۇەگ

قۇلھەق (ئۇئە) قۇلەق ، قۇلاق

قۇمرى (ئە)

قۇمۇل (ئۇ)

قۇناخۇن

قۇنام

قۇنانباي

قۇنەش

قۇنەك

قۇندۇزجان (ئۇپ)

قۇنىياز

قۇۋان

قۇۋانئەلى

قۇۋانباي

قۇۋانبەگ

قۇۋانبىگاجى

قۇۋانتاي

قۇۋانتۇر

قۇۋانجان

قۇۋانخوجا

قۇۋانشا

قۇۋاننىياز

قۇۋۇەت (ئە) قۇۋۇەت

قۇياش (ئۇ)

بۇ ئىسىم «قۇلى» باشتا كەلگەن «قۇلبەگ ، قۇلھەق» دېگەندەك ئىسىملارنىڭ كېيىنكى تەركىبىي چۈشۈپ قالغاندىكى ئايرىم شەكلى . «بەگقۇلى ، شاھقۇلى» قاتارلىق مۇشۇ خىلدىكى ئىسىملار باشتىكى بۆلىكى تاشلىۋېتىلىپمۇ «قۇلى» دەپ قىسقارتىپ ئىشلىتىلىشى مۇمكىن

«قۇلبەگ» بىلەن ئوخشاش

ھەق ئاللانىڭ قۇلى

پاختەك (قۇش نامى)

يەر نامى

(«قۇربانئاخۇن» غا قارالسۇن)

(«قۇربان» غا قارالسۇن)

(«قۇربانباي» غا قارالسۇن)

(«قۇربان» غا قارالسۇن)

(«قۇربان» غا قارالسۇن)

قۇندۇزدەك سىلىق ، ئەتىۋار ئوغۇل

(«قۇرباننىياز» غا قارالسۇن)

(«قۇربان» غا قارالسۇن)

(«قۇربانئەلى» گە قارالسۇن)

(«قۇربانباي» غا قارالسۇن)

(«قۇربانبەگ» كە قارالسۇن)

(«قۇربانبەگھاجى» غا قارالسۇن)

(«قۇربانتاي» غا قارالسۇن)

(«قۇربانتۇر» غا قارالسۇن)

(«قۇربان» غا قارالسۇن)

(«قۇربانخوجا» غا قارالسۇن)

(«قۇربانشاھ» قا قارالسۇن)

(«قۇرباننىياز» غا قارالسۇن)

كۇچ ؛ قوشۇن

بۇ ئىسىمدا كۇن (قۇياش) ئۇلۇغلانغان

قۇياشبەگ	(ئۇ)	قۇياش : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
قېيۇم		(«قەييۇم» غا قارالسۇن)
قېيۇمبەگ		(«قەييۇمبەگ» كە قارالسۇن)
قىددىس	(ئە) قەددىس	«قۇددۇس» بىلەن ئوخشاش
قىران	(ئە)	قىرانلىق ، يىگىتلىك ؛ پىشقان
قىرانئالىپ	(ئەئۇ)	پىشىپ يېتىلگەن باتۇر
قىرانئەر	(ئەئۇ)	پىشىپ يېتىلگەن ئەر
قىرانمۇھەممەد	(ئە) قىرانمەت	قىران : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
قىرتاي	(ئۇ)	يايلاقتىكى ئەركىن تاي ؛ يۇرتنىڭ ئەركىن ئوغلى
قىرتېكىن	(ئۇ)	يۇرت شاھزادىسى
قىرمىز	(پ)	قىزىل
قىزغىنباي	(ئۇ)	قىزغىن ئەر
قىزىلئارسلان	(ئۇ)	ئارسلان : ئىسمى ، قىزىل : سۇپىتى
قىسمەت	(ئە)	تەقسىم قىلىنغان نەرسە (ئاللانىڭ تەقسىم قىلىپ بەرگىنىسى ، تەقدىر) ، تەقسىمات ، ھەسسە ، نىسىۋە ، ئۇلۇش
قىلىچ	(ئۇ)	قىلىچتەك ئۆتكۈر ۋە كەسكىن
قىلىچئارسلان	(ئۇ)	قىلىچ : ئىسمى ، ئارسلان : سۇپىتى (ئارسلاندەك باتۇرنىڭ قىلىچى)
قىلىچباي	(ئۇ) قىلىچۋاي	قىلىچتەك ئۆتكۈر ئەر
قىلىچبەگ	(ئۇ) قىلىچۋەگ	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قىلىچمۇھەممەد	(ئۇئە) قىلىچمەت	مۇھەممەدنىڭ قىلىچى
قىممەت	(ئە) قىممەتجان	يۇكسەك نۇقتا ، چوققا ، ئۇستۇنلۇك («قەۋزاد» قا قارالسۇن)
قىزۇزات		مىقدارلاش ، مۆلچەرلەش ، ئۆلچەش ، سىلىشتۇرۇش
قىياس	(ئە)	تۇۋرۇك
قىيام	(ئە)	دىنىنىڭ تۇۋرۇكى
قىيامىدىن①	(ئە)	

① ئەسلىسى «قىيامىددىن» .

قىيان	(پ) قىيانجان	ئۇلۇغ سۇ (سۇنىڭ كۆپ كېلىشى)
قىيانمۇھەممەد	(پئە)	قىيان : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى

ئايالالار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
قابىلە	(ئە)	تۇغۇت ئانىسى ؛ قۇتا
قابىلئاي	(ئەئۇ) قابىلاي	قابىل : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (قابىلىيەتلىك ، ئىقتىدارلىق قىز)
قابىلبۇۋى		(«قابىلبىبى» گە قارالسۇن)
قابىلبىبى	(ئەپ) قابىلبۇۋى	قابىلىيەتلىك ، ئىقتىدارلىق خېنىم
قابىلخان	(ئەئۇ) قاۋۇلخان	قابىل ئايال ، ئىستىداتلىق ئايال
قابىلنىسا	(ئە) قاۋۇلنىسا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قابىلىيە	(ئە)	قابىلىيەت ، ئىستىداد ، قابىللىق ؛ مايىللىق ، ئۇيغۇنلاشماق
قارئاي	(ئۇ) قاراي	قارىدەك ئاپئاق قىز
قاراكۆز	(ئۇ)	قارا كۆزلۈك قىز
قاراكۆزئايىم	(ئۇ)	مېنىڭ قارا كۆزلۈك قىزىم
قاراكۆزبىكە	(ئۇ)	قارا كۆزلۈك خېنىم
قارگۇل	(ئۇپ)	(«قارئاي» غا ئوخشاش)
قارلىغاچ①	(ئۇ)	قۇش ئىسمى («قارلىغاچتەك نازۇك قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
قارىخان②	(ئەئۇ)	قارىي ئايال
قارىگۇل③	(ئەپ)	قارىي قىز
قارىيە	(ئە) قارىيەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قاشخان	(ئۇ)	قاشتېشىدەك سۇزۇك ئايال
قاشقىز	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قاشگۇل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قالدىئاي	(ئۇ)	قىزىمىز تۇرۇپ قالدى ، ئەي بولدى

① ئەسلىسى «قارغىلاچ» .

قۇياشبەگ	(ئۇ)		قۇياش : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
قېيۇم			(«قەييۇم» غا قاراڭ)
قېيۇمبەگ			(«قەييۇمبەگ» كە قاراڭ)
قىددىس	(ئە)	قەددىس	«قۇددۇس» بىلەن ئوخشاش
قىران	(ئە)		قىرانلىق ، يىگىتلىك ؛ پىشقان
قىرانئالىپ	(ئەئۇ)		پىشىپ يېتىلگەن باتۇر
قىرانئەر	(ئەئۇ)		پىشىپ يېتىلگەن ئەر
قىرانمۇھەممەد	(ئە)	قىرانمەت	قىران : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
قىرتاي	(ئۇ)		يايلاقتىكى ئەركىن تاي ؛ يۇرتنىڭ ئەركىن ئوغلى
قىرتېكىن	(ئۇ)		يۇرت شاھزادىسى
قىرمىز	(پ)		قىزىل
قىزغىنباي	(ئۇ)		قىزغىن ئەر
قىزىلئارسلان	(ئۇ)		ئارسلان : ئىسمى ، قىزىل : سۈپىتى
قىسمەت	(ئە)		تەقسىم قىلىنغان نەرسە (ئاللانىڭ تەقسىم قىلىپ بەرگىنى ، تەقدىر) ، تەقسىمات ، ھەسسە ، نىسىۋە ، ئۈلۈش
قىلىچ	(ئۇ)		قىلىچتەك ئۆتكۈر ۋە كەسكىن
قىلىچئارسلان	(ئۇ)		قىلىچ : ئىسمى ، ئارسلان : سۈپىتى (ئارسلاندەك باتۇرنىڭ قىلىچى)
قىلىچباي	(ئۇ)	قىلىچۋاي	قىلىچتەك ئۆتكۈر ئەر
قىلىچبەگ	(ئۇ)	قىلىچۋەگ	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قىلىچمۇھەممەد	(ئۇئە)	قىلىچمەت	مۇھەممەدنىڭ قىلىچى
قىممەت	(ئە)	قىممەتجان	يۈكسەك نۇقتا ، چوققا ، ئۈستۈنلۈك
قىۋزات			(«قەۋزاد» قا قاراڭ)
قىياس	(ئە)		مىقدارلاش ، مۆلچەرلەش ، ئۆلچەش ، سېلىشتۇرۇش
قىيام	(ئە)		تۇۋرۇك
قىيامىدىن①	(ئە)		دىننىڭ تۇۋرۇكى

① ئەسلىيسى «قىيامىددىن» .

قىيان	(پ)	قىيانجان	ئۇلۇغ سۇ (سۇنىڭ كۆپ كېلىشى)
قىيانمۇھەممەد	(پئە)		قىيان : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى

ئاياللار ئۈچۈن

ئاتىلىشى	ئۆزگىرىشلىرى		مەنىسى
قابىلە	(ئە)		تۇغۇت ئانىسى ؛ قۇتا
قابىلئاي	(ئەئۇ)	قابىلاي	قابىل : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى (قابىلىيەتلىك ، ئىقتىدارلىق قىز)
قابىلبۇۋى			(«قابىلبىبى» گە قاراڭ)
قابىلبىبى	(ئەپ)	قابىلبۇۋى	قابىلىيەتلىك ، ئىقتىدارلىق خېنىم
قابىلخان	(ئەئۇ)	قاۋۇلخان	قابىل ئايال ، ئىستىداتلىق ئايال
قابىلنىسا	(ئە)	قاۋۇلنىسا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قابىلىيە	(ئە)		قابىلىيەت ، ئىستىداد ، قابىللىق ؛ مايىللىق ، ئۇيغۇنلاشماق
قارئاي	(ئۇ)	قاراي	قاردەك ئاپئاق قىز
قاراكۆز	(ئۇ)		قارا كۆزلۈك قىز
قاراكۆزئايىم	(ئۇ)		مېنىڭ قارا كۆزلۈك قىزىم
قاراكۆزبىكە	(ئۇ)		قارا كۆزلۈك خېنىم
قارگۈل	(ئۇپ)		«قارئاي» غا ئوخشاش
قارلىغاچ①	(ئۇ)		قۇش ئىسمى («قارلىغاچتەك نازۇك قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
قارىخان②	(ئەئۇ)		قارىي ئايال
قارىگۈل③	(ئەپ)		قارىي قىز
قارىيە	(ئە)	قارىيەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قاشخان	(ئۇ)		قاشتېشىدەك سۈزۈك ئايال
قاشقىز	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قاشگۈل	(ئۇپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قالدىئاي	(ئۇ)		قىزىمىز تۇرۇپ قالدى ، ئەي بولدى

① ئەسلىيسى «قارغىلاچ» .

قۇياشبەگ (ئۇ) قۇياش : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
قېيۇم («قەييۇم» غا قارالسۇن)
قېيۇمبەگ («قەييۇمبەگ» كە قارالسۇن)
قىددىس (ئە) قەددىس «قۇددۇس» بىلەن ئوخشاش
قىران (ئە) قىرانلىق ، يىگىتلىك ؛ پىشقان
قىرانئالىپ (ئەئۇ) پىشىپ يېتىلگەن باتۇر
قىرانئەر (ئەئۇ) پىشىپ يېتىلگەن ئەر
قىرانمۇھەممەد (ئە) قىرانمەت قىران : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
قىرتاي (ئۇ) ياياقتىكى ئەركەن تاي ؛ يۇرتتىكى ئەركەن ئوغلى
قىرتېكىن (ئۇ) يۇرت شاھزادىسى
قىرمىز (پ) قىزىل
قىزغىنباي (ئۇ) قىزغىن ئەر
قىزىلئارسلان (ئۇ) ئارسلان : ئىسمى ، قىزىل : سۇپىتى
قىسمەت (ئە) تەقسىم قىلىنغان نەرسە (ئاللانىڭ تەقسىم قىلىپ بەرگىنى ، تەقدىر) ، تەقسىمات ، ھەسسە ، نىسىۋە ، ئۇلۇش
قىلىچ (ئۇ) قىلىچتەك ئۆتكۈر ۋە كەسكىن
قىلىچئارسلان (ئۇ) قىلىچ : ئىسمى ، ئارسلان : سۇپىتى (ئارسلاندەك باتۇرنىڭ قىلىچى)
قىلىچباي (ئۇ) قىلىچۋاي قىلىچتەك ئۆتكۈر ئەر
قىلىچبەگ (ئۇ) قىلىچۋەگ يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قىلىچمۇھەممەد (ئۇئە) قىلىچمەت مۇھەممەدنىڭ قىلىچى
قىممەت (ئە) قىممەتجان يۇكسەك نۇقتا ، چوققا ، ئۇستۇنلۇك

قىۋزات («قەۋنزاد» قا قارالسۇن)
قىياس (ئە) مىقدارلاش ، مۆلچەرلەش ، ئۆلچەش ، سىلىشتۇرۇش

قىيام (ئە) تۇۇرۇك
قىيامىدىن① (ئە) دىنىنىڭ تۇۇرۇكى

① ئەسلىسى «قىيامىددىن» .

قىيان (پ) قىيانجان ئۇلۇغ سۇ (سۇنىڭ كۆپ كېلىشى)
قىيانمۇھەممەد (پئە) قىيان : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى

ئايالالار ئۇچۇن

ئاتلىشى ئۆزگىرىشلىرى مەنىسى
قابىلە (ئە) تۇغۇت ئانىسى ؛ قۇتا
قابىلئاي (ئەئۇ) قابىلاي قابىل : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (قابىلىيەتلىك ، ئىقتىدارلىق قىز)

قابىلبۇۋى («قابىلبىبى» گە قارالسۇن)
قابىلبىبى (ئەپ) قابىلبۇۋى قابىلىيەتلىك ، ئىقتىدارلىق خېنىم
قابىلخان (ئەئۇ) قاۋۇلخان قابىل ئايال ، ئىستىداتلىق ئايال
قابىلنىسا (ئە) قاۋۇلنىسا يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قابىلىيە (ئە) قابىلىيەت ، ئىستىداد ، قابىللىق ؛ مايىللىق ، ئۇيغۇنلاشماق

قارئاي (ئۇ) قاراي قارىدەك ئاپئاق قىز
قاراكۆز (ئۇ) قارا كۆزلۈك قىز
قاراكۆزئايىم (ئۇ) مېنىڭ قارا كۆزلۈك قىزىم
قاراكۆزبىكە (ئۇ) قارا كۆزلۈك خېنىم
قارگۈل (ئۇپ) «قارئاي» غا ئوخشاش
قارلىغاچ① (ئۇ) قۇش ئىسمى («قارلىغاچتەك نازۇك قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

قارىخان② (ئەئۇ) قارىي ئايال
قارىگۈل③ (ئەپ) قارىي قىز
قارىيە (ئە) قارىيەم يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قاشخان (ئۇ) قاشتېشىدەك سۇزۇك ئايال
قاشقىز (ئۇ) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قاشگۈل (ئۇپ) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قالدىئاي (ئۇ) قىزىمىز تۇرۇپ قالدى ، ئەي بولدى

① ئەسلىسى «قارغىلاچ» .
②③بۇ ئىسىملاردىكى «ر» ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇشتۇر .

قالدىخان	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قالدىقىز	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قاھىرە	(ئە)	قاھىرەم ، قايىرە ، قايىرەم	(1) يېڭىلمەس ، غالىب ؛ (2) قاھىرە شەھىرىنىڭ نامى
قاھىرىنسا	(ئە)	قايىرىنسا	يېڭىلمەس ، تەڭداشسىز ئايال ، ئاياللارنىڭ باتۇرى
قائىمە	(ئە)	قايىمە	تۇڭرۇك ؛ تىزمىلىك ، مۇنەررىجە
قايىرە			(«قاھىرە» گە قارالسۇن)
قايىرىنسا			(«قاھىرىنسا» غا قارالسۇن)
قايىمە			(«قائىمە» گە قارالسۇن)
قەبىلە	(ئە)	قەبىلەم	قەبىلە ، قوۋم ؛ قۇدۇق ئېغىزى تامچە
قەترە	(ئە)		بىر تامچە شەبنەم سۈيى
قەترۇندا	(ئە)		مۇقەددەس ، ئۇلۇغ قىلدى
قەددەسە	(ئە)		قەددى - قامىتى ، بوي - تۇرقى
قەددىگۈل	(ئەپ)		كېلىشكەن ، چىرايلىق قىز
قەددىنۇر	(ئە)		قامىتىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان قىز
قەدىرىيە	(ئە)		قەدىرلىك ، قەدىردان ، قىممەتلىك
قەدىرە	(ئە)		«قەدىر» بىلەن ئوخشاش
قەدىردان	(ئە)		قەدىرلىك ، قەدىرلەنگۈچى
قەدىرگۈل			(«قەدىرگۈل» گە قارالسۇن)
قەدىرنسا	(ئە)		قەدىرلىك ئايال
قەدىرىگۈل	(ئەپ)	قەدىرگۈل	قەدىر - قىممەتلىك قىز
قەدىرىيە	(ئە)		قەدىرلەشكە خاس
قەدىمە	(ئە)		ئالدىنقى ، بۇرۇنقىسى («قەدىم» بىلەن ئوخشاش)
قەدىمخان	(ئەئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەرىبە	(ئە)		تۇغقان ، نەسەبداش (قىز) ؛ يېقىن تۇغقان
قەرىنە	(ئە)		(1) ئايال ، خېنىم ، (2) ئالاقە ، مۇناسىۋەت
قەسامە	(ئە)		چىرايلىق ، گۈزەل ، ھۆسنلىك
قەسىدە	(ئە)		مەدھىيە
قەسىمە	(ئە)		ئەھدە ، قەسەم ، ئەھدە قىلغۇچى قىز

قەلەمئاي	(ئەئۇ)		قەلەم بىلەن سىزغاندەك چىرايلىق
قەلەمخان	(ئەئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەلەمسىما①	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەلەمگۈل	(ئەپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەلەمنسا	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەلبىئاي	(ئەئۇ)		قەلبى ئايدەك روشەن ، ئاق
قەلبىگۈل	(ئەپ)		قەلبى گۈزەل ، دىلى ئاق ، كۆڭلى ياخشى ، خاراكتېرى ئوبدان قىز
قەلبىنۇر	(ئە)	قەلبىنۇرخان	قەلبى نۇرلۇق ، كۆڭلى ئوچۇق قىز
قەلبىنسا	(ئە)		ئاياللارنىڭ قەلبى ، ئاياللارنىڭ يۈرىكى ، قەلبى ئاياللار ئۈچۈن سوقىدىغان
قەمچىخان			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمەر②	(ئە)	قەمەرخان ، قەمەر-گۈل ، قەمبەر	ئاي (ئاسماندىكى ئاي)
قەمەرئاي	(ئەئۇ)	قەمبەرئاي	ئايدەك چىرايلىق قىز
قەمەرە	(ئە)	قەمەرەم	چىراغ
قەمەرخان			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمەرقىز			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمەرگۈل			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمەرنسا	(ئە)	قەمبەرنسا	ئايدەك چىرايلىق ئايال
قەمەرنساخان	(ئەئۇ)	قەمبەرنساخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەمەرۇزامان③	(ئە)		زاماننىڭ گۈزىلى
قەمەرىيە	(ئە)		ئايغا خاس ؛ ئايدەك ؛ ئاي يىلنامىسى
قەمەش			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمەشخان			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمبەر			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمبەرئاي			(«قەمەرئاي» گە قارالسۇن)
قەمبەرخان			(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمبەرقىز			(«قەمەر» گە قارالسۇن)

①③ ئەسلىسى «قەلەمسىيما ، قەمەرۇزەمان» .

② «قەمەر» نىڭ يەنە «قەمبەرخان ، قەمبەرگۈل ، قەمبەرقىز ، قەمەرقىز ، قەمەش ، قەمەشخان ، قەمچىخان ، قەمىخان ، قەمىگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . «قەمەر» نىڭ ئۆزى ۋە «قەمبەر» دېگەن ئۆزگىرىشى ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

قەمبەرگۈل		(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمبەرنىسا		(«قەمەرنىسا» غا قارالسۇن)
قەمبەرنىساخان		(«قەمەرنىساخان» غا قارالسۇن)
قەمراخان	(ئەئۇ) قەمياخان	ئاي نۇرىدەك ئايال
قەمىخان		(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمگۈل		(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمىرە	(ئە)	ئايدىڭ
قەنخان①	(پ‌ئۇ)	قەندەك ئايال
قەننىسا②	(پ‌ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەندىلئاي	(ئەئۇ) قەندىلاي	قەندىل : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
قەھرىگۈل	(ئەپ)	قەھرى : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («قەھرى» نىڭ مەنىسى : غەزەپ ، كۈچ)
قەھرىنىسا	(ئە)	ئايالالرنىڭ كۈچى ، غەزىپى ؛ كۆچلۈك ، غەزەپلىك ئايال
قەئىدە	(ئە)	ئايال
قەييىمە	(ئە)	مۇھىم ، قىممەتلىك
قوزائاي	(ئۇ)	قوزىدەك ياۋاش ، ئوماق قىز
قوزائايىم	(ئۇ)	مېنىڭ قوزىدەك ياۋاش ، ئوماق قىزىم
قوزابۇۋى		(«قوزاببى» گە قارالسۇن)
قوزاببى	(ئۇپ) قوزابۇۋى	قوزىدەك ياۋاش ، سۆيۈملۈك خېنىم
قوزابكە	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قوزىخان	(ئۇ)	قوزىدەك ياۋاش ئايال
قوزىگۈل	(ئۇپ)	«قوزىئاي» غا ئوخشاش
قوزىنىسا	(ئۇئە)	«قوزىخان» غا ئوخشاش
قوزىنىساخان	(ئۇئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قوشئەنبەر	(ئۇپ) قوشەمبەر	ئەنبەر : ئىسمى ، قوش : سۈپىتى («ئەنبەر» نىڭ مەنىسى : خۇشپۇراق)
قوشماقئاي	(ئۇ)	بىر جۈپ قىز ، قوشماق قىز (قوشماق تۇغۇلغان قىزلارنىڭ بىرىگە شۇنداق ئىسىم قويۇلغان)

①② ئەسلىسى «قەنتخان ، قەنتنىسا» .

قوشماقخان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قوشماقگۈل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قوشماقنىسا	(ئۇئە)	قوشماق قىز ؛ ئاياللارغا خاس قەلبكە ئىگە قىز
قۇپپىخان	(ئۇ)	(«قۇتبىخان» غا قارالسۇن)
قۇپپىگۈل		(«قۇتبىگۈل» گە قارالسۇن)
قۇپپىنىسا		(«قۇتبىنىسا» غا قارالسۇن)
قۇتئاي	(ئۇ)	بەختلىك قىز
قۇتبىخان	(ئەئۇ) قۇپپىخان	ئاياللارنىڭ ئۇلۇغ پېشۋاسى
قۇتبىگۈل	(ئەپ) قۇپپىگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قۇتبىنىسا	(ئە) قۇپپىنىسا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قۇتبىيە	(ئە)	«قۇتبى» بىلەن ئوخشاش
قۇتخان	(ئۇ)	بەختلىك خان ، بەخت كەلتۈرگۈچى خان ؛ بەختلىك ئايال
قۇتلۇقئاي	(ئۇ)	بەختلىك ، گۈزەل قىز
قۇتلۇقئايىم	(ئۇ)	مېنىڭ بەختلىك ، گۈزەل قىزىم
قۇتلۇقبىكە	(ئۇ)	بەختلىك خېنىم ، بەختلىك مەلىكە
قۇتلۇقجامال①	(ئۇئە)	چىرايلىدىن بەخت نۇرى چاقناپ تۇرغان ، چىرايلى بەختكە چۆمگەن (قىز)
قۇتلۇقخان	(ئۇ)	بەختلىك ئايال
قۇتلۇققىز	(ئۇ)	بەخت ـ تەلەيلىك قىز
قۇتلۇقگۈل	(ئۇپ)	«قۇتئاي» غا ئوخشاش
قۇتلۇقنۇر	(ئۇئە)	بەختلىك پەرزەنت (قىز)
قۇتلۇقنىگار	(ئۇپ)	«قۇتئاي» غا ئوخشاش
قۇتنۇر	(ئۇئە)	بەخت نۇرى ، بەختلىك ئۆۋلاد
قۇتنىسا	(ئۇئە)	ئاياللارنىڭ بەختى ؛ بەختلىك ئايال
قۇتئۇز	(ئۇ)	بەختلىك ، چىرايلىق قىز
قۇدرەتئاي	(ئەئۇ)	كۆچلۈك ، ھوقۇقلۇق قىز
قۇدرەتخان	(ئەئۇ)	كۆچلۈك ، ھوقۇقلۇق ئايال
قۇدرەتقىز	(ئەئۇ)	«قۇدرەتئاي» غا ئوخشاش
قۇدرەتگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قۇدرەتنىسا	(ئە)	ئاياللارنىڭ كۆچى ، ھوقۇقلۇق ئايال

① ئەسلىسى «قۇتلۇقجەمال» .

قالدىخان (ئۇ)
قالدىقىز (ئۇ)
قاھىرە (ئە) قاھىرەم ، قايىرە ، قايىرەم
قاھىرنىسا (ئە) قايىرنىسا
قائىمە (ئە) قايىمە
قايىرە
قايىرنىسا
قايىمە
قەبىلە (ئە) قەبىلەم
قەتىرە (ئە)
قەتىرۇنىدا (ئە)
قەددەسە (ئە)
قەددىگۈل (ئەپ)
قەددىنۇر (ئە)
قەدىرىيە (ئە)
قەدىرە (ئە)
قەدىردان (ئە)
قەدىرگۈل
قەدىرنىسا (ئە)
قەدىرىگۈل (ئەپ) قەدىرگۈل
قەدىرىيە (ئە)
قەدىمە (ئە)
قەدىمخان (ئەئۇ)
قەربە (ئە)
قەرىنە (ئە)
قەسامە (ئە)
قەسىدە (ئە)
قەسىمە (ئە)

يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(1) يېڭىلمەس ، غالىب ؛ (2) قاھىرە شەھىرىنىڭ نامى
يېڭىلمەس ، تەڭداشسىز ئايال ، ئاياللارنىڭ باتۇرى
تۇڭرۇك ؛ تىزىملىك ، مۇندەرىجە
(«قاھىرە» گە قارالسۇن)
(«قاھىرنىسا» غا قارالسۇن)
(«قائىمە» گە قارالسۇن)
قەبىلە ، قوۋۇم ؛ قۇدۇق ئېغىزى تامچە
بىر تامچە شەبنەم سۈيى
مۇقەددەس ، ئۇلۇغ قىلدى
قەددى - قامىتى ، بوي - تۇرقى
كېلىشكەن ، چىرايلىق قىز
قامىتىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان قىز
قەدىرلىك ، قەدىردان ، قىممەتلىك
«قەدىر» بىلەن ئوخشاش
قەدىرلىك ، قەدىرلەنگۈچى
(«قەدىرىگۈل» گە قارالسۇن)
قەدىرلىك ئايال
قەدىر - قىممەتلىك قىز
قەدىرلەشكە خاس
ئالدىنقى ، بۇرۇنقىسى («قەدىم» بىلەن ئوخشاش)
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تۇغقان ، نەسەبداش (قىز) ؛ يېقىن تۇغقان
(1) ئايال ، خېنىم ، (2) ئالاقە ، مۇناسىۋەت
چىرايلىق ، گۈزەل ، ھۆسنلىك مەدھىيە
ئەھدە ، قەسەم ، ئەھدە قىلغۇچى قىز

قەلەمئاي (ئەئۇ)
قەلەمخان (ئەئۇ)
قەلەمسىما① (ئە)
قەلەمگۈل (ئەپ)
قەلەمنىسا (ئە)
قەلبىئاي (ئەئۇ)
قەلبىگۈل (ئەپ)
قەلبىنۇر (ئە) قەلبىنۇرخان
قەلبىنىسا (ئە)
قەمەچخان
قەمەر② (ئە) قەمەرخان ، قەمەرگۈل ، قەمبەر
قەمەرئاي (ئەئۇ) قەمبەرئاي
قەمەرە (ئە) قەمەرەم
قەمەرخان
قەمەرقىز
قەمەرگۈل
قەمەرنىسا (ئە) قەمبەرنىسا
قەمەرنىساخان (ئەئۇ) قەمبەرنىساخان
قەمەرۇزامان③ (ئە)
قەمەرىيە (ئە)
قەمەش
قەمەشخان
قەمبەر
قەمبەرئاي
قەمبەرخان
قەمبەرقىز

قەلەم بىلەن سىزغاندەك چىرايلىق يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەلبى ئايدەك روشەن ، ئاق
قەلبى گۈزەل ، دىلى ئاق ، كۆڭلى ياخشى ، خاراكتېرى ئوبدان قىز
قەلبى نۇرلۇق ، كۆڭلى ئوچۇق قىز
ئاياللارنىڭ قەلبى ، ئاياللارنىڭ يۈرىكى ، قەلبىي ئاياللار ئۈچۈن سوقىدىغان
(«قەمەر» گە قارالسۇن)
ئاي (ئاسماندىكى ئاي)
ئايدەك چىرايلىق قىز
چىراغ
(«قەمەر» گە قارالسۇن)
(«قەمەر» گە قارالسۇن)
(«قەمەر» گە قارالسۇن)
ئايدەك چىرايلىق ئايال
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
زاماننىڭ گۈزىلى
ئايغا خاس ؛ ئايدەك ؛ ئاي يىلنامىسى
(«قەمەر» گە قارالسۇن)
(«قەمەر» گە قارالسۇن)
(«قەمەر» گە قارالسۇن)
(«قەمەرئاي» گە قارالسۇن)
(«قەمەر» گە قارالسۇن)
(«قەمەر» گە قارالسۇن)

①③ ئەسلىسى «قەلەمسىما ، قەمەرۇزامان» .
② «قەمەر» نىڭ يەنە «قەمبەرخان ، قەمبەرگۈل ، قەمبەرقىز ، قەمەرقىز ، قەمەش ، قەمەشخان ، قەمەچخان ، قەمخان ، قەمىگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . «قەمەر» نىڭ ئۆزى ۋە «قەمبەر» دېگەن ئۆزگىرىشى ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

قەمبەرگۈل		(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمبەرنسا		(«قەمەرنسا» غا قارالسۇن)
قەمبەرنساخان		(«قەمەرنساخان» غا قارالسۇن)
قەمراخان	(ئەئۇ) قەمياخان	ئاي نۇرىدەك ئايال
قەمىخان		(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمگۈل		(«قەمەر» گە قارالسۇن)
قەمىرە	(ئە)	ئايدەك
قەنخان①	(پئۇ)	قەندەك ئايال
قەننسا②	(پئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قەندىلئاي	(ئەئۇ) قەندىلاي	قەندىل : ئىسمى ، ئاي : سۈپەتى
قەھرىگۈل	(ئەپ)	قەھرى : ئىسمى ، گۈل : سۈپەتى («قەھرى» نىڭ مەنىسى : غەزەپ ، كۈچ)
قەھرىنسا	(ئە)	ئايالارنىڭ كۈچى ، غەزىپىسى ؛ كۈچلۈك ، غەزەپلىك ئايال
قەئىدە	(ئە)	ئايال
قەييىمە	(ئە)	مۇھىم ، قىممەتلىك
قوزائاي	(ئۇ)	قوزىدەك ياۋاش ، ئوماق قىز
قوزائايىم	(ئۇ)	مېنىڭ قوزىدەك ياۋاش ، ئوماق قىزىم («قوزاببى» گە قارالسۇن)
قوزابۇۋى		
قوزاببى	(ئۇپ) قوزابۇۋى	قوزىدەك ياۋاش ، سۆيۈملۈك خېنىم
قوزابكە	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قوزىخان	(ئۇ)	قوزىدەك ياۋاش ئايال
قوزىگۈل	(ئۇپ)	(«قوزىئاي» غا ئوخشاش)
قوزىنسا	(ئۇئە)	(«قوزىخان» غا ئوخشاش)
قوزىنساخان	(ئۇئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قوشئەنبەر	(ئۇپ) قوشەمبەر	ئەنبەر : ئىسمى ، قوش : سۈپەتى («ئەنبەر» نىڭ مەنىسى : خۇشپۇراق)
قوشماقئاي	(ئۇ)	بىر جۈپ قىز ، قوشماق قىز (قوشماق تۇغۇلغان قىزلارنىڭ بىرىگە شۇنداق ئىسىم قويۇلغان)

①② ئەسلىسى «قەنتخان ، قەنتنسا» .

قوشماقخان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قوشماقگۈل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قوشماقنسا	(ئۇئە)	قوشماق قىز ؛ ئايالالارغا خاس قەلبكە ئىگە قىز
قۇپپىخان	(ئۇ)	(«قۇتبىخان» غا قارالسۇن)
قۇپپىگۈل		(«قۇتبىگۈل» گە قارالسۇن)
قۇپپىنسا		(«قۇتبىنسا» غا قارالسۇن)
قۇتئاي	(ئۇ)	بەختلىك قىز
قۇتبىخان	(ئەئۇ) قۇپپىخان	ئايالالارنىڭ ئۇلۇغ پېشۋاسى
قۇتبىگۈل	(ئەپ) قۇپپىگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قۇتبىنسا	(ئە) قۇپپىنسا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قۇتبىيە	(ئە)	«قۇتبى» بىلەن ئوخشاش
قۇتخان	(ئۇ)	بەختلىك خان ، بەخت كەلتۈرگۈچى خان ؛ بەختلىك ئايال
قۇتلۇقئاي	(ئۇ)	بەختلىك ، گۈزەل قىز
قۇتلۇقئايىم	(ئۇ)	مېنىڭ بەختلىك ، گۈزەل قىزىم
قۇتلۇقبىكە	(ئۇ)	بەختلىك خېنىم ، بەختلىك مەلىكە
قۇتلۇقجامال①	(ئۇئە)	چىرايىدىن بەخت نۇرى چاقناپ تۇرغان ، چىرايى بەختكە چۆمگەن (قىز)
قۇتلۇقخان	(ئۇ)	بەختلىك ئايال
قۇتلۇققىز	(ئۇ)	بەخت ـ تەلەيلىك قىز
قۇتلۇقگۈل	(ئۇپ)	(«قۇتئاي» غا ئوخشاش)
قۇتلۇقنۇر	(ئۇئە)	بەختلىك پەرزەنت (قىز)
قۇتلۇقنىگار	(ئۇپ)	(«قۇتئاي» غا ئوخشاش)
قۇتنۇر	(ئۇئە)	بەخت نۇرى ، بەختلىك ئەۋلاد
قۇتنسا	(ئۇئە)	ئايالالارنىڭ بەختى ؛ بەختلىك ئايال
قۇتئۇز	(ئۇ)	بەختلىك ، چىرايلىق قىز
قۇدرەتئاي	(ئەئۇ)	كۈچلۈك ، ھوقۇقلۇق قىز
قۇدرەتخان	(ئەئۇ)	كۈچلۈك ، ھوقۇقلۇق ئايال
قۇدرەتقىز	(ئەئۇ)	(«قۇدرەتئاي» غا ئوخشاش)
قۇدرەتگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قۇدرەتنسا	(ئە)	ئايالالارنىڭ كۈچى ، ھوقۇقلۇق ئايال

① ئەسلىسى «قۇتلۇقجەمال» .

قۇدرەتنىساخان (ئەئۇ)
قۇرەيشىيە (ئە)

قۇربانئاي (ئەئۇ)

قۇربانە (ئە) قۇربانەم ، قۇۋانەم ، قۇۋانىم
قۇربانبۇ
قۇربانبۇۋى
قۇربانبىبى (ئەپ) قۇربانبۇۋى ، قۇربانبۇ
قۇربانخان (ئەئۇ) قۇۋانخان
قۇربانخېنىم (ئەئۇ) قۇۋانخېنىم
قۇربانقىز (ئەئۇ) قۇۋانقىز
قۇربانگۇل (ئەپ) قۇۋانگۇل
قۇربانىنسا (ئە) قۇۋاننسا

قۇربانىنساخان (ئەئۇ) قۇۋاننساخان
قۇلىخان (ئۇ)
قۇمرىخان (ئەئۇ)

قۇمرىگۇل (ئەپ)
قۇمرىنىسا (ئە)

قۇندۇز (پ) قۇندۇزخان
قۇندۇزئاي (پئۇ)

قۇندۇزئايىم (پئۇ)
قۇندۇزبىكە (پئۇ)
قۇندۇزخان
قۇۋانەم

يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قۇرەيش قەبىلىسىنىڭ نامى ئۇلۇغلىنىپ ، قىزلارغا خاس ئىسىم قىلىنغان . مەنىسى : قۇرەيش قىزى ، قۇرەيش قەبىلىسىگە مەنسۇپ قىز ، مۇسۇلمان قىز («قۇرەيش» كە قارالسۇن)
ئۆزىنى ئاللا يولىغا تەقدىم قىلغۇچى قىز
«قۇربان» بىلەن ئوخشاش (ئاللاغا تەقدىم قىلىنغان نەرسە)
(«قۇربانبىبى» گە قارالسۇن)
(«قۇربانبىبى» گە قارالسۇن)
ئۆزىنى ئاللا يولىغا ئاتىغۇچى خېنىم
ئۆزىنى ئاللا يولىغا ئاتىغۇچى ئايال
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئاياللارنىڭ قۇربانى ؛ ئۆزىنى ئاللا يولىغا تەقدىم قىلغۇچى ئايال
قۇرباننىسا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى ئاللانىڭ قۇلى بولغۇچى ئايال
قۇمرى : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («قۇمرى» نىڭ مەنىسى : پاختەك)
قۇمرى : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
قۇمرى : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
بىر خىل ئەتىۋارلىق سۇ ھايۋىنى
قۇندۇزدەك سىلىق ، ئەتىۋارلىق قىز
مېنىڭ قۇندۇزۇم
قۇندۇزدەك ئەتىۋارلىق خېنىم
(«قۇندۇز» غا قارالسۇن)
(«قۇربانە» گە قارالسۇن)

قۇۋانخان («قۇربانخان» غا قارالسۇن)
قۇۋانخېنىم («قۇربانخېنىم» غا قارالسۇن)
قۇۋانقىز («قۇربانقىز» غا قارالسۇن)
قۇۋانگۇل («قۇربانگۇل» گە قارالسۇن)
قۇۋاننسا («قۇربانىنسا» غا قارالسۇن)
قۇۋانەم («قۇربانە» گە قارالسۇن)
قۇياشئاي (ئۇ) قۇياش كەبى نۇرلۇق قىز
قۇياشخان (ئۇ) قۇياش كەبى نۇرلۇق ئايال
قىرانئاي (ئەئۇ) يېتىلگەن قىز
قىرمىزئاي (پئۇ) قىرمىز گۇلدەك چىرايلىق قىز
قىرمىزە (پ) بىر خىل گۇل ئىسمى (قىرمىزگۇل)
قىرمىزگۇل (پ) قىزىلگۇل ؛ قىرمىز گۇلدەك قىز
قىزئاي (ئۇ) قىزاي ئايدەك چىرايلىق قىز
قىزبۇۋى («قىزبىبى» گە قارالسۇن)
قىزبىبى (ئۇپ) قىزبۇۋى قىز خېنىم
قىزتۇغۇل (ئۇ) قىز پەرزەنتكە ئېرىشىش ئارزۇسى ئەكس ئېتىدۇ
قىزىلئاي (ئۇ) قىزىل يۈزلۈك ، چىرايلىق قىز
قىزىلخان (ئۇ) قىزىل رەڭ ئۇلۇغلانغان ، مەسىلەن ، قىزىل مەڭىز ، قىزىل گۇل ، قىزىل كۆڭلەك ، قىزىل قەلب دېگەندەك
قىزىلگۇل (ئۇپ) قىزىل گۇلدەك چىرايلىق قىز
قىسسىخان (ئەئۇ) قىسسە سۆزلىگۈچى ، ھېكايىچى
قىسمەتگۇل (ئەپ) ئاللا تەقسىم قىلىپ بەرگەن قىز
قىسمەتنىسا (ئە) ئاياللارنىڭ تەقدىرى ؛ تەقدىر بۆلۈپ بەرگەن ئايال
قىلىچخان (ئۇ) قىلىچتەك ئۆتكۈر ئايال
قىممەتئاي (ئەئۇ) قىممەتلىك ، قەدىرلىك قىز
قىيانگۇل (پ) قىيان : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى

ك

ئۇيغۇرچە	ئەرلەر ئۇچۇن ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئاتلىشى		كېيىللىك قىلماق
كاپالەت①	(ئە)	قانائەتلەندۇرگۈچى ، تولۇقلىغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
كاپى	(ئە)	يازغۇچى ، خەت پۈتكۈچى ، خاتىرىلىگۈچى
كاتىب	(ئە) كاتىپ	يوشۇرغۇچى ، سىر تۇتقۇچى
كاتىم	(ئە)	بۇ ئىسىمدا پەرزەنتنىڭ ئابرۇيلۇق ، مەرتىۋىلىك كىشىلەردىن بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان
كادىر	(ي)	شەرەپ ، داڭق ؛ ھەيۋەت ؛ ئىپتىخار ؛ مۆجىزە ؛ مەردلىك
كارامەت②	(ئە)	ئاللانىڭ مۆجىزىسى
كارامىتوللا③	(ئە)	ئاچچىقىنى يوتالايدىغان كىشى
كازىم	(ئە) كەزىم ، كەزىمجان	كەشپىياتچى ؛ سەزگۈچى ؛ رازۇھدكا قىلغۇچى
كاشپ/	(ئە)	بىر خىل قۇش نامى
كاككۇك	(ئۇ)	قەشقەر يېڭىشەھەردە مەھەللە ئىسمى (بۇ يەردە بىر - بىرىنىڭ گېپىنى ئۇقۇشمايدىغان ، غەرەز ئۇقماي تولا گەپ قىلىدىغان كىشىلەر «كالدىرلار» ، ئۇلار تۇرۇشلۇق جاي «كالدىر مەھەللەسى» دېيىلگەن)
كالدىر	(ئۇ)	
كامال④	(ئە)	تولۇق يېتىلگۈچى ؛ پۈتۈن ، تولۇق

①②③④ئەسلىسى «كەپالەت ، كەرامەت ، كەرامەتۇللا ، كەمال» («كاپالەت» ئايالارغىمۇ قويۇلىدۇ) .

كامالبەگ①	(ئەئۇ)	كامالۇەگ
كامالتۇرك②	(ئەئۇ)	
كامالىدىن③	(ئە)	
كامران	(پ)	
كامىل	(ئە)	كاملجان
كامىن	(ئە)	
كەبىر	(ئە)	كېۋىر ، كىبىر ، كىۋىر ، كىۋىرجان
كەبىرھاجى	(ئە)	كىبىرھاجى
كەبىرۇللا	(ئە)	كېۋىرۇللا ، كىۋىرۇللا
كەبىرىدىن	(ئە)	كېۋىرىدىن ، كىۋىرىدىن
كەپەل	(ئە)	
كەپى	(ئە)	
كەپىل	(ئە)	كىپىل
كەرىم	(ئە)	كېرىم ، كېرىمجان ، كېرەم
كەرىمبەردى	(ئە)	كېرىمبەردى
كەرىمشاھ	(ئەپ)	كېرىمشا

①②③ئەسلىسى «كەمالبەگ ، كەمالتۇرك ، كەمالىدىن» .

كامالەتكە يەتكەن ئەر
كامالەتكە يەتكەن تۇرك يىگىتى
دىنىنىڭ كامالەتكە يەتكەن كىشىسى
(1) مۇرادىغا يەتكەن ، دۆلەتمەن ، بەختلىك ، (2) ھۆكۈمران
تولغان ، يېتىلگەن (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
يوشۇرۇن ، مەخپىي ، يوشۇرۇنغۇچى
چوڭ ، ئۇلۇغ ، زور
كەبىر : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى ئاللانىڭ ئۇلۇغلۇقى
دىنىنىڭ ئۇلۇغلۇقى ؛ دىنىنىڭ ئۇلۇغ كىشىسى
ساغرا (ھايۋانىنىڭ) ، ئاتنىڭ ساغرىسى (تاشقورغاندا تاجىكلارنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
«كاپى» غا ئوخشاش
كاپالەتلىك قىلغۇچى ، كېپىللىك قىلغۇچى ؛ قوغدىغۇچى ، ھىمايىسىگە ئالغۇچى ؛ مەسئۇل (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
سېخىي ، ئالىيجاناب ، ئىسىل ، قەدىرلىك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى ، ئەگەر «ال» ئۇلانسا ، يەنى بېشىغا «ئابدۇ» كەلسە ، ئاللانىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىدۇ)
سېخىي ئاللا بەردى
شاھ - ئاللانىڭ كارامىتى

كەرىمۇللا (ئە) كېرىمۇللا

كەرىمدىن (ئە)
كەسكىن (ئۇ)
كەشپى (ئە)

كەشپۇللا (ئە)
كەكە (ئۇ) كەكاخۇن
كەكلىك (ئۇ)
كەلدى (ئۇ)
كەلدىباي (ئۇ)

كەلدىبەگ (ئۇ)
كەلدىجان (ئۇپ)
كەلكۇن (ئۇ)

ئاللانىڭ كەرىمى ، ئاللانىڭ كارامىتى ، ئاللانىڭ ئېسىل بەندىسى (چاھاريارلاردىن ئەلىنىڭ سۆپىتى)
دىنىنىڭ كارامىتى
ئىتتىك ، ئۆتكۈر
تەتقىق قىلغۇچى ، ئىزدەنگۈچى ؛ كەشپىياتچى
ئاللانىڭ كەشپىياتى
بىر خىل ئۆي سايمىنى
بىر خىل قۇش نامى
بىر ئوغۇل پەرزەنت دۇنياغا كەلدى
كەلگۈسىدىكى داڭلىق باي دۇنياغا كەلدى
ساغلام بىر ئەركەك دۇنياغا كەلدى
ئەزىز بىر ئوغۇل دۇنياغا كەلدى
بۇ يەردە سۇ ئۇلۇغلىنىپ ، كەلكۇن كەلگەنلىكىگە بولغان خۇشاللىق
ئەكس ئەتكەن . چۈنكى ، سۇ مول بولسا ، بارلىق قۇرغاق جايلار سۇغا قانىدۇ . شۇنىڭغا ئوخشاش ئىنتىزارلىقتىن كېيىن بىر ئوغۇل پەرزەنت دۇنياغا كەلسىمۇ قۇرغاق جايلار سۇغا قانغاندەك ، شۇ ئائىلە بەختكە چۆمىدۇ

كەلىم (ئە)

كەلىمۇللا (ئە)

كەلىمدىن (ئە)
كەمتەر (پ) كەمتەرجان

كەمسۇز (پ ئۇ)
كەمى (ئە)

ناتىق ، سۆزمەن ، سۆزلەشكۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
مۇسا پەيغەمبەرنىڭ لەقىمى ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : ئاللا بىلەن سۆزلەشكۈچى
دىنىنىڭ ناتىق كىشىسى
ھاكاۋۇرلۇق قىلمايدىغان ، سەممىي كىشى
ئاز گەپ قىلىدىغان كىشى
شجائەتلىك ئەسكەر ، ھەربىي

كەمىن (ئە)

كەنئان (ئە)

كەنجالىم
كەنجى (ئۇ) كەنجەك

كەنجىئالىم (ئۇئە) كەنجالىم
كەنجىباي (ئۇ) كەنجىۋاي
كەنجىبەگ (ئۇ) كەنجىۋەگ
كەنجىتاي (ئۇ)
كەنجىزاد (ئۇپ) كەنجىزات ، كەنجىزات

كەنجىزادە (ئۇپ)
كەنجىۋاي
كەنجىئوغۇل (ئۇ)
كەنچەك (ئۇ)

كەنزات
كەۋسەرىدىن (ئە) كەۋسىرىدىن
كەيكاۋۇس (پ)

كومۇنار (ي)

كۆبرا (ئە)
كۆپايتۇللا
كۆركەم (ئۇ) كۆركەمجان
كۆكلەم (ئۇ)
كۆكۈلداش (ئۇ)
كۆڭۈلداش (ئۇ)
كۆلباي (ئۇ)
كۆلبىلگە (ئۇ)

(1) «كامىن» بىلەن ئوخشاش ؛
(2) پارسچىدا «يېتەرلىك ئەمەس ، ئەڭ ئاز» دېگەن مەنىدە كەمتەرلىك ، تۆۋەنچىلىك ئىپادىلىنىدۇ
ھازىرقى پەلەستىن تەۋەسىنىڭ قەدىمكى نامى
(«كەنجىئالىم» غا قارالسۇن)
كېيىن تۇغۇلغان (كىچىك ئوغۇل)
كەنجى : ئىسمى ، ئالىم : سۆپىتى
كەنجى يىگىت
كەنجى ئوغۇل
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش

يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«كەنجىباي» غا قارالسۇن)
ئاخىرقى ئوغۇل ، كىچىك ئوغۇل
قەبىلە نامى («كەنجەك» مۇ دېيىلىدۇ)①
(«كەنجىزاد» قا قارالسۇن)
دىنىنىڭ كەۋسەرى
قەدىمكى ئىران شاھلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى
بۇ ئىسىم «كومۇنا» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ ، خەلق كومۇنىسى دەۋرىدە قويۇلغان
چوڭ ، ئۇلۇغ
(«كىپايىتۇللا» غا قارالسۇن)
چىرايلىق
يېشىللىق ، كۆكچىلىك
ئېمىلداش ، قېرىنداش
قەلبداش ، قەلبى بىر
مەرد ، سېخىي كىشى
بىلىملىك ، ئەقىللىق يىگىت

① «كەنجى» مۇ «كەنجەك» كە ئۆزگىرىدۇ .

كۆلتېكسن	(ئۇ)		ئەقلى كۆلدەك شاھزادە
كۆلئۆگە	(ئۇ)		بىلىمى كۆلدەك
كۆلئېركسن	(ئۇ)		ئەركسن - ئازادە يىگىت
كۆچلۈك	(ئۇ)		كۆچلۈك ئەر ، چىدامچان يىگىت
كۆرەش	(پ)	كۆرەشجان	جەڭ ، ئېلىشماق
كۆرەشچان	(پ ئۇ)		جەڭگە ماھىر ، كۆرەش سۆيەر
كۆلگسن	(ئۇ)		كۆل ، شادلان ، بەختىگىنى تاپ ، كۆلۈپ ياشا
كۆمۈشتاي	(ئۇ)		كۆمۈش : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى
كۆمۈشتېكسن	(ئۇ)		كۆمۈشتەك ئاپئاق شاھزادە
كۆن	(ئۇ)		قۇياش ، ئاپتاپ ، كۈندۈز
كۆنئاق	(ئۇ)		كۈندۈز ؛ كۆندەك ئاق ئوغۇل
كۆنئەر	(ئۇ)		كۆندەك ئاپپاق يىگىت
كۆنباي	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۆنبەگ	(ئۇ)	كۆنبەك ، كۆنبېك ، كۆنۈۋەگ	كۆن كەبى ؛ ئەڭ ئۇستۇن ، ھەممىدىن يۇقىرى
كۆنتاي	(ئۇ)		كۆن : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى («كۆنتۇر» غا قارالسۇن)
كۆنتۇ			
كۆنتۇر	(ئۇ)	كۆنتۇ	كۆندەك ئوغلۇم تۇرۇپ قالسۇن
كۆنتۇغدى	(ئۇ)		كۆن چىقتى ؛ كۆندەك ئوغۇل تۇغۇلدى
كۆنتېكسن	(ئۇ)		كۆندەك شاھزادە
كۆنچىقار	(ئۇ)		كۆن چىقىش تەرەپ ، شەرق (بۇ يەردە كۆن ئۇلۇغلانغان)
كۆندەم	(ئۇ)		پارلاق ؛ قۇياشلىق ؛ قۇياش
كۆندۈز	(ئۇ)		بۇ يەردە كۆن ئۇلۇغلىنىپ ، ئوغۇل كۆندۈزگە ئوخشىتىلغان (يۈزى كۆندۈزدەك يورۇق ، قەلبى ئويغاق ، كۆزى روشەن ئەر)
كۆنقوت	(ئۇ)		بەختلىك كۆن (بىر ئوغۇل پەرزەنتىنىڭ تۇغۇلغان كۈنى)
كۆنكۆر	(ئۇ)		ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولسۇن ، بەختلىك ياشا
كۆنمىرزا	(ئۇپ)		كۆندەك چىرايلىق يىگىت
كېپەك	(ئۇ)		ئۇنىڭ كېپىكى (بۇ يەردە كەمتەرلىك ، كۆز تەگمەسلىك ئۈمىدى ئىپادىلەنگەن)

كېپەكبەگ	(ئۇ)		كېپەك : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
كېپەكنىياز	(ئۇپ)		كېپەك : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
كېرەم			(«كەرىم» گە قارالسۇن)
كېرىم			(«كەرىم» گە قارالسۇن)
كېرىمبەردى			(«كەرىمبەردى» گە قارالسۇن)
كېرىمشا			(«كەرىمشاھ» قا قارالسۇن)
كېرىمۇللا			(«كەرىمۇللا» غا قارالسۇن)
كېۋىر			(«كەبىر» گە قارالسۇن)
كېۋىرۇللا			(«كەبىرۇللا» غا قارالسۇن)
كېۋىرىدىن			(«كەبىرىدىن» گە قارالسۇن)
كىبىر			(«كەبىر» گە قارالسۇن)
كىپايىتۇللا①	(ئە)	كۆپايىتۇللا ، كەپەيتۇللا	ئاللانىڭ قابىلىيىتى ھەممىگە يېتىدۇ ؛ ئاللانىڭ ئىقتىدارلىق كىشىسى
كىچىك	(ئۇ)		كىچىك پېئىل ، كەمتەر ؛ كىچىك ئوغۇل
كىچىكئاخۇن	(ئۇ)	كىچىكاخۇن	كىچىك : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
كىچىكھاجى	(ئۇئە)	كىچىكاجى	كىچىك : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى
كىشمىش	(ئۇ)		قۇرۇق ئۈزۈم ، يىمىش
كۆبىر			(«كەبىر» گە قارالسۇن)
كۆبىرجان			(«كەبىر» گە قارالسۇن)
كۆبىرۇللا			(«كەبىرۇللا» غا قارالسۇن)
كۆبىرىدىن			(«كەبىرىدىن» گە قارالسۇن)

ئايالالار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
كاپالەتخان②	(ئەئۇ)	«كاپالەت» بىلەن ئوخشاش .
كاپىيە	(ئە)	«كاپى» بىلەن ئوخشاش
كاتىبە	(ئە)	ئايال يازغۇچى ، ئايال كاتىپ

①② ئەسلىسى «كىپايەتۇللا ، كەپالەتخان» .

كارامەتخان① (ئەئۇ) «كارامەت» بىلەن ئوخشاش
كازىمە (ئە) كەزىمە «كازىم» بىلەن ئوخشاش
كازىمىخان (ئەئۇ) كەزىمىخان ئاچچىقىنى يوتالايدىغان ئايال
كاشىپە (ئە) ئاشكارىلىغوچى ؛ كەشپىياتچىلىق (ئايال)
كاشىپخان (ئەئۇ) كاشىپ : ئىسمى ، خان : سوپىتى
كامالئاي② (ئەئۇ) يېتىلگەن ، كامىل قىز
كامالەت③ (ئە) تولۇقلىماق ، تولۇقلما قىلماق ، قوشماق ، ئاشۇرماق ؛ مۇكەممەللىك
كامالەتخان④ (ئەئۇ) مۇكەممەل ئايال
كامالخان⑤ (ئەئۇ) «كامال» بىلەن ئوخشاش
كامالقىز⑥ (ئەئۇ) «كامالئاي» بىلەن ئوخشاش
كامالنۇر⑦ (ئە) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كامالنىسا⑧ (ئە) كامالنىسەم يېتىلگەن ، تولغان ئايال
كامالنىساخان⑨ (ئەئۇ) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كامالنىسەم («كامالنىسا» غا قارالسۇن)
كامالىيە (ئە) مۇكەممەل ، تولۇق ، يېتىلگەن قىز
كامىرەم («كامىلە» گە قارالسۇن)
كامىلە (ئە) كامىلەم ، كامىرەم «كامىل» بىلەن ئوخشاش
كامىلخان (ئەئۇ) كامىل ئايال
كامىنە (ئە) «كامىن» بىلەن ئوخشاش
كامىنۇر («كامىنۇر» غا قارالسۇن)
كامىيە (ئە) شجائەتلىك
كامىنۇر⑩ (ئە) كامىنۇر ، كەمىنۇر جۇرئەتلىك ، شجائەتلىك قىز
كەبىرە (ئە) كەبىرەم «كەبىر» بىلەن ئوخشاش
كەبىرئاي (ئەئۇ) كېۋىرئاي يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كەبىرخان (ئەئۇ) كېۋىرخان ، كەۋىرخان ، كىبىرخان ئۇلۇغ ئايال
كەپىلە (ئە) كېپىلە ، كېپىلەم كېپىل بولغوچى ، كاپالەتلىك قىلغوچى
كەپىلخان (ئەئۇ) كېپىلخان كېپىل بولغوچى ئايال

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩لارنىڭ ئەسلىسى «كەرامەتخان ، كەمالئاي ، كەمالەت (كىمالەت) ، كەمالەتخان ، كەمالخان ، كەمالقىز ، كەمالنۇر ، كەمالنىسا ، كەمالنىساخان ، كامىيەنۇر» .

كەرىماي («كەرىمئاي» غا قارالسۇن)
كەرىمە (ئە) كەرىمەم «كەرىم» بىلەن ئوخشاش
كەرىمنىسا (ئە) كېرىمنىسا ئېسىل ، ئالىيجاناب ئايال
كەرىمئاي (ئەئۇ) كەرىماي ، كېرىماي ئالىيجاناب قىز
كەرىمخان (ئەئۇ) كېرىمخان ، كەرەمخان ، كېرەمخان «كەرىمنىسا» غا ئوخشاش
كەرىمقىز (ئەئۇ) كېرەمقىز «كەرىمئاي» بىلەن ئوخشاش
كەشپىيە (ئە) «كەشپى» بىلەن ئوخشاش
كەرىمگۇل (ئەپ) كېرەمگۇل يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كەزىمە («كازىمە» گە قارالسۇن)
كەزىمخان «كازىمخان» بىلەن ئوخشاش
كەلدىخان (ئۇ) كەلدىگۇل بىر قىز پەرزەنت دۇنياغا كەلدى سۆز (بۇ يەردە «قۇرئان كەرىم» دىكى «كەلىمە» لەر ئۇلۇغلانغان)
كەلىمە (ئە) كەلىمەم («كەلىمبانۇ» غا قارالسۇن)
كەلىمبانۇ ناتىق ، سۆزمەن خېنىم
كەلىمبانۇ (ئەپ) كەلىمبانۇ ناتىق ، سۆزمەن ئايال
كەلىمخان (ئەئۇ) ناتىق ، سۆزمەن قىز
كەلىمقىز (ئەئۇ) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كەلىمگۇل (ئەپ) بىر خىل تاتلىق يېمەكلىك
كەمپوت (پ) كەمپىتخان «كەمىن» بىلەن ئوخشاش (كەمتەر)
كەمىنە (پ) («كامىنۇر» ، «كەمىننۇر» غا قارالسۇن)
كەمىنۇر① («كەمىننىسا» غا قارالسۇن)
كەمىننىسا كەمتەر قىز
كەمىننۇر (پئە) كەمىنۇر يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كەمىننىسا (پئە) كەمىنىسا (1) «كەمى» بىلەن ئوخشاش ، (2) سان ، مىقدار
كەمىيە شجائەتلىك ئايال
كەمىيەخان (ئەئۇ) كىمياخان مېنىڭ كەنجى پەرزەنتىم (ئەر - ئايالىمغا ئوخشاش)
كەنجەم (ئۇ)

① «كامىنۇر» ، «كەمىننۇر» ئوخشاشلا «كەمىنۇر» غا ئۆزگىرىدۇ .

كەنجىئاي	(ئۇ) كەنجاي	قىزلارنىڭ كىچىكى ، ئەڭ كىچىك قىز
كەنجىخان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كەنجىقىز	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كەنجىگۈل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كەۋسەر	(ئە)	ئۇلۇغ بەخت ، بەخت دەرياسى ، جەننەتتە تەرەپ - تەرەپكە ئېقىپ تۇرغان ئېرىق - ئۆستەڭلەر
كەۋسەرئاي	(ئەئۇ)	كەۋسەر سۈپەت قىز
كەۋسەرئايىم	(ئەئۇ)	مېنىڭ كەۋسەر سۈپەت قىزىم ، كەۋسەردەك خېنىم
كەۋسەرەم	(ئەئۇ)	مېنىڭ كەۋسەردەك قىزىم
كەۋسەرخان	(ئەئۇ)	كەۋسەر سۈپەت ئايال
كەۋسەرقىز	(ئەئۇ)	«كەۋسەرئاي» غا ئوخشاش
كەۋسەرگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كوراخان		(«كۆبراخان» غا قارالا)
كوۋراخان		(«كۆبراخان» غا قارالا)
كۆبراخان	(ئەئۇ) كوۋراخان ، كورا-خان	ئۇلۇغ ئايال
كۆپايەم		(«كىپايە» گە قارالا)
كۆچارخان	(ئۇ)	كۆچارلىق ئايال
كۆچارقىز	(ئۇ)	كۆچار قىزى
كۆچارگۈل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۆلسۇم①	(ئە) گۈلسۇم ، گۈلسۇم	ھاپىقوۋۇز ، يۇزى گۆشلۈك
كۆلسۇمئاي	(ئەئۇ) گۈلسۇمئاي	كۆلسۇم : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
كۆلگىنە	(ئۇ)	كۆل ، شادلان ، خۇشال ياشا
كۆركەمئاي	(ئۇ)	كۆركەم ، چىرايلىق ، گۈزەل قىز
كۆركەمگۈل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۆركەمنىسا	(ئۇئە)	ئايالارنىڭ چىرايلىقى ، كۆركەم ئايال
كۆرەشخان	(پئۇ)	كۆرەشچان ئايال
كۆرەشقىز	(پئۇ)	كۆرەشچان قىز ، كۆرەش قىزى

① «كۆلسۇم» نىڭ يەنە «گۈلسۇمخان ، گۈسۈن ، گۈسۈنخان ، گۈسۈنقىز ، گۈلسۈن» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

كۇسەنئاي	(ئۇ)	(1) كۇسەن (كۇچا) قىزى ، (2) قەشقەردىكى كۇسەن دەرياسى بويىدا ئۇسۇپ چوڭ بولغان قىز
كۇسەنقىز	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۇلدىئاي	(ئۇ)	چىرايلىق بىر قىز دۇنياغا كەلدى ، شادلىقتىن ئايمۇ كۇلۇپ باقتى («كۇلچېھرە» گە قارالا)
كۇلچىرە		
كۇلچېھرە	(ئۇپ) كۇلچىرە①	چىرايىدىن تەبەسسۇم كەتمەيدىغان ، خۇشچىراي قىز
كۇلگەنئاي	(ئۇ)	كۇلۇپ تۇرغان ئايدەك قىز
كۇلگەننۇر	(ئۇئە)	كۇلۇپ تۇرىدىغان ، خۇشچىراي قىز
كۇلگۇن	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۇموش	(ئۇ)	مېتال ئىسمى (ئاق رەڭلىك ، قىممەتلىك مېتال)
كۇموشئاي	(ئۇ)	كۇموشتەك ئاپئاق قىز
كۇموشئايىم	(ئۇ)	كۇموشتەك ئاپئاق قىزىم
كۇموشبۇۋى		(«كۇموشببى» گە قارالا)
كۇموشببى	(ئۇپ) كۇموشبۇۋى	كۇموشتەك ئاپئاق خېنىم
كۇموشخان	(ئۇ)	كۇموشتەك ئاق بەدەن ، گۈزەل
كۇموشقىز	(ئۇ)	«كۇموشئاي» غا ئوخشاش
كۇموشنىسا	(ئۇئە)	كۇموشتەك ئايال
كۇنئاي	(ئۇ)	كۇندەك قىز (بۇ يەردە كۇن ۋە ئاي ئۇلۇغلانغان)
كۇنبىكە	(ئۇ)	كۇندەك خېنىم
كۇنپەرى	(ئۇپ)	كۇندەك گۈزەل قىز
كۇنچېھرە	(ئۇپ)	چىرايى كۇندەك پارلاپ تۇرىدىغان قىز
كۇنخان	(ئۇ)	كۇندەك ئايال
كۇندۇزئاي	(ئۇ)	كۇندۇزدەك ، ئاپتاپ يۇزلۇك قىز
كۇندۇزخان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۇندۇزگۈل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۇنزىلال	(ئۇپ)	سۈزۈك كۇن ، ئوچۇق كۇن
كۇنسىلىگ	(ئۇ)	كۇندەك ئىللىق

① «گۈلچېھرە» مۇ «كۇلچىرە» گە ئۆزگىرىدۇ . بۇ يەردىكى ئەسلىي ئىسىم «كۇلچېھرە» ئېھتىمال «گۈلچېھرە» دىن ئۆزگەرگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن .

كۆنسما①	(ئۇئە)	كۆنسمان
كۆنسماخان②	(ئۇئەئۇ)	كۆنسمانخان
كۆننسا	(ئۇئە)	
كېپەكخان	(ئۇ)	
كېپىلە		
كېپىلەم		
كېپىلىخان		
كېرەمخان		
كېرەمقىز		
كېرەمگۈل		
كېرىمای		
كېرىمخان		
كېرىمنىسا		
كېۋىرىئاي		
كېۋىرىخان		
كىبارىيە	(ئە)	
كىبىرخان		
كىپايە	(ئە)	كۆپايە ، كۆپايەم
كىچىكئاي	(ئۇ)	
كىچىكئايلا	(ئۇ)	
كىچىكئايىم	(ئۇ)	
كىچىكخان	(ئۇ)	
كىلارا	(ي)	
كىمياخان		
كۈنرخان		

قۇياش كەبى ، قۇياش سۇرەت
قۇياش سۇرەت ئايال
كۈندەك ئايال ؛ ئايالارنىڭ قۇياشى
«كېپەك» كە ئوخشاش
(«كەپىلە» گە قارالسۇن)
(«كەپىلە» گە قارالسۇن)
(«كەپىلىخان» غا قارالسۇن)
(«كەرىمخان» غا قارالسۇن)
(«كەرىمقىز» غا قارالسۇن)
(«كەرىمگۈل» گە قارالسۇن)
(«كەرىمئاي» غا قارالسۇن)
(«كەرىمخان» غا قارالسۇن)
(«كەرىمنىسا» غا قارالسۇن)
(«كەبىرىئاي» غا قارالسۇن)
(«كەبىرىخان» غا قارالسۇن)
چوڭلارغا ، ئۇلۇغلارغا خاس
(«كەبىرىخان» غا قارالسۇن)
ئىقتىدار ، تالانت ، تولۇقلۇق ؛ يېتەرلىك ، يېتىدۇ (قىز كىپايە قىلىدۇ)
«كەنجىئاي» غا ئوخشاش
كىچىك ئاچا ؛ كىچىك خېنىم
مېنىڭ كىچىك قىزىم
كىچىك پېئىل ئايال
چەت ئەل كىشى ئىسمى (ياۋروپاچە)
(«كەمىيەخان» غا قارالسۇن)
(«كەبىرىخان» غا قارالسۇن)

①② ئەسلىسى «كۆنسىما ، كۆنسىماخان» .

گ

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
گاجىت		(«ۋاجىد» قا قارالسۇن)
گاسى		(«ۋاسىئ» كە قارالسۇن)
گاسىت		(«باسىت» قا قارالسۇن)
گاستۇللا		(«باستۇللا» غا قارالسۇن)
گاسىل		(«ۋاسىل» غا قارالسۇن)
گاشىم		(«ھاشىم» غا قارالسۇن)
گالى		(«ۋالى» غا قارالسۇن)
گالىت		(«ۋالىد» كە قارالسۇن)
گايتەم		(«ۋاھىد» كە قارالسۇن)
گايىت		(«ۋاھىد» قا قارالسۇن)
گەردۇن	(پ)	ئاسمان ، پەلەك ؛ تەقدىر
گۇپا		(«ۋاپا» غا قارالسۇن)
گۇپابەگ		(«ۋاپابەگ» كە قارالسۇن)
گۇجۇت		(«ۋۇجۇد» قا قارالسۇن)
گۇجۇدۇللا		(«ۋۇجۇدۇللا» غا قارالسۇن)
گۇسۇل		(«ۋۇسۇل» غا قارالسۇن)
گۇلاجى		(«گۈلھاجى» گە قارالسۇن)
گۇلمەت		(«گۈلمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
گۇمنام	(پ)	نامى ئۆچكەن
گۇھەرخوجا	(پ) گۇھەرغوجى	گۇھەر : ئىسمى ، خوجا : قوشۇمچىسى
گۇھەرشاھ	(پ) گۇھەرشا	شاھنىڭ تاجىدىكى گۇھەردەك ئوغۇل
گۇھەرنىياز	(پ)	گۇھەر : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
گۇلئەھمەد	(پئە) گۇلەخمەت ، گۇلەمەت	ئەھمەد : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
گۇلبەگ	(پئۇ) گۇلۇەگ	ئەرنىڭ ئىچىدىكى گۇلدەك ئەر

گۈلتېكىن	(پ‌ئۇ)	گۈلدەك شاھزادە
گۈلمۇھەممەد	(پ‌ئە) گۈلمەت ، گۈل‌ـ مەممەت ، گۈلمەت	مۇھەممەد : ئىسمى ، گۈل : ئىسمى
گۈلۈەگ		(«گۈلبەگ» كە قارالسۇن)
گۈلھاجى	(پ‌ئە) گۈلاجى	گۈل : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
گىيىت		(«ۋاھىد» كە قارالسۇن)

ئاياللار ئۈچۈن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
گويا‌خان		(«گۈيياخان» غا قارالسۇن)
گويا‌قىز		(«گۈيياقىز» غا قارالسۇن)
گويانسا		(«گۈيياننسا» غا قارالسۇن)
گۈببىنىگار		(«ھۈببىنىگار» غا قارالسۇن)
گۈسۈن		(«كۈلسۈم» غا قارالسۇن)
گۈسۈنخان		(«كۈلسۈم» غا قارالسۇن)
گۈسۈنقىز		(«كۈلسۈم» غا قارالسۇن)
گۈسىخان		(«گۈھەرنىساخان» غا قارالسۇن)
گۈلاجىخان		(«گۈلھاجىخان» غا قارالسۇن)
گۈلياخان		(«گۈلىيار» غا قارالسۇن)
گۈننا		(«گۈلئانار» غا قارالسۇن)
گۈنناخان		(«گۈلئانار» غا قارالسۇن)
گۈيياخان	(ئۇ) گويا‌خان	گويا خانغا ئوخشاش ھۈرمەتلىك
گۈيياقىز	(ئۇ) گويا‌قىز	گويا قىزغا ئوخشاش پاك
گۈيياننسا	(ئۇئە) گويانسا	گۈيىيا : ئىسمى ، نسا : قوشۇمچە‌سى
گۈھەر①	(پ) گۈھەرخان ، گۈھەر‌قىز ، گۈھەرگۈل	بىر خىل ئېسىل تاش ، ياقۇت
گۈھەرئاي	(پ‌ئۇ)	گۈھەردەك قىز
گۈھەربان		(«گۈھەربانۇ» غا قارالسۇن)
گۈھەربانۇ	(پ) گۈھەربان	گۈھەردەك ئېسىل خېنىم
گۈھەربۇۋى		(«گۈھەربىبى» گە قارالسۇن)
گۈھەربىبى	(پ) گۈھەربۇۋى ، جۇ‌ھەربۇ	«گۈھەربانۇ» غا ئوخشاش

① ئەسلىسى «گەۋھەر» .

گۈھەرپاشا	(پ)	پادىشاھنىڭ تاجىدىكى گۈھەردەك قىز
گۈھەرخان		(«گۈھەر» گە قارالسۇن)
گۈھەرزاد	(پ) گۈھەرزات	ئەسلىي زاتى گۈھەردەك ئېسىل
گۈھەرقىز		(«گۈھەر» گە قارالسۇن)
گۈھەرگۈل		(«گۈھەر» گە قارالسۇن)
گۈھەرنسا	(پ‌ئە)	گۈھەردەك ئېسىل ئايال
گۈھەرنىساخان	(پ‌ئەئۇ) گۈسىخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈھەرىيە	(پ‌ئە)	گۈھەر كەبى قىز
گۈزەخەر		(«گۈلزەھىرە» گە قارالسۇن)
گۈزەرە		(«ئەزرا» غا قارالسۇن)
گۈزەل	(پ)	چىرايلىق ، ياخشى
گۈزەلئاي	(پ‌ئۇ)	ئايدەك گۈزەل قىز
گۈزەلقىز	(پ‌ئۇ)	گۈزەل : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچە‌سى
گۈزەلنۇر	(پ‌ئە)	نۇردەك گۈزەل قىز
گۈزەلنىسا	(پ‌ئە)	گۈزەل ئايال ؛ ئاياللارنىڭ گۈزىلى
گۈزەلھايات	(پ‌ئە)	ھاياتنىڭ گۈزەللىكى ، ھاياتنىڭ مەنىسى
گۈشەخان		(«گۈلشەن» گە قارالسۇن)
گۈشەدە		(«گۈلشەھىدە» گە قارالسۇن)
گۈشەدىخان		(«گۈلشەھىدە» گە قارالسۇن)
گۈشەقىز		(«گۈلشەن» گە قارالسۇن)
گۈشەمخان		(«گۈلشەن» گە قارالسۇن)
گۈل	(پ) گۈلخان ، گۈلقىز ، گۈلىخان ، گۈلقىزخان	گۈل كەبى قىز (بۇ يەردە قىز پەرزەنت گۈلگە ئوخشىتىلغان . تۆۋەندىمۇ «گۈل» ئومۇمەن قىز پەرزەنتنىڭ سىمۋولىدۇر)
گۈلئارا	(پ) گۈلارا ، گۈلارە	گۈللەرنى ئارىلىغۇچى ، گۈل ئارىسىدىكى بىر تال يېگانە گۈل
گۈلئارام	(پ‌ئۇ) گۈلارەم	مېنىڭ ئارامىم قىزىم
گۈلئارە	(پ‌ئە) گۈلارە	(1) نومۇسلۇق قىز ، (2) «گۈلئارا» نىڭ ئۆزگىرىشى

گۈلئازاد①	(پ)	گۈلئازات	ئازادلىق گۈلى
گۈلئاسا②	(پ)	گۈلەيسا ، گۈلەيسە ، گۈلەيسخان ، گۈلەيسەم ، گۈلەيسى	گۈل خاھلىغۇچى
گۈلئاسمان	(پ)	گۈلئىسمان③	ئاسمان : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
گۈلئاسسم	(پ‌ئ)	گۈلاسسم	پاكلىق گۈلى ، پۈك ئايال
گۈلئاسسمە	(پ‌ئ)	گۈلاسسمە ، گۈلاسسمەم	«گۈلئاسسم» بىلەن ئوخشاش
گۈلئاسسمخان	(پ‌ئ‌ۇ)	گۈلاسسمخان	گۈلئاسسم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلئاغچە	(پ‌ئۇ)	گۈلئاغچا	ئاغچە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى (مۆتىۋەر قىز)
گۈلئالەم	(پ‌ئ)	گۈلالەم	ئالەمنىڭ گۈلى
گۈلئالەمخان	(پ‌ئ‌ۇ)	گۈلالەمخان	گۈلئالەم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلئامان	(پ‌ئ)		كۆڭلى تىنچ ، خاتىرجەم قىز
گۈلئامىنە	(پ‌ئ)	گۈلامىنە ، گۈلامىنەم	تىنچ ، ئىشەنچلىك قىز
گۈلئانار④	(پ‌ئۇ)	گۈلنار ، گۈلنارە ، گۈلنا ، گۈلنارەم ، گۈلنارخان ، گۈلناخان ، گۈننا	ئانار گۈلى ، ئانار چېچىكى
گۈلئانارئاي	(پ‌ئۇ)	گۈلنارئاي	ئانار گۈلىدەك قىز
گۈلئائىز	(پ‌ئ)	گۈلئايىز ، گۈلئايسى	ئائىز : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («ئائىز» نىڭ مەنىسى : پەقىر)
گۈلئائشە	(پ‌ئ)	گۈلئايشەم ، گۈلئايشەخان	ئائىشىدەك ئايال (بۇ يەردە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئۈلۈغلىنىدۇ)
گۈلئاي	(پ‌ئۇ)	گۈلاي	ئايدەك قىز (بۇ يەردە قىزنىڭ ئاي كەبى ئاق ، گۈل كەبى چىرايلىق چوڭ بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)
گۈلئايەت	(پ‌ئ)	گۈلايەت⑤	مۆجىزىلىك قىز

①② «گۈلئازاد ، گۈلئاسا» قاتارلىق ئىسىملار ئەسلىدە «گۈلئىسازاد ، گۈلئىساسا» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدىغان بولۇپ ، بۇ يەردە ئادەت بويىچە «گۈل» بىلەن ئىككىنچى تەركىب ئوتتۇرىسىدىكى «ـ» قىسقارتىپ ئېلىندى . مۇشۇ خىلدىكى باشقا ئىسىملارمۇ ئومۇمەن مۇشۇ ئۇسۇل بويىچە بىر تەرەپ قىلىندى . «گۈل» نى يەنە بىر مۇستەقىل ئىسىمغا قوشۇش ئارقىلىق ئايالالارغا خاس بۇنىڭدىنمۇ كۆپ يېڭى ئىسىملارنى بارلىققا كەلتۈرگىلى بولىدۇ .

③⑤ «گۈلياسەمىن» مۇ «گۈلئىسمان» غا ؛ «گۈلھايات» مۇ «گۈلايەت» كە ئۆزگىرىدۇ .

④ «گۈلئانار» غا («گۈلنار» غا قىسقارغاندىن كېيىن) ئەرەبچە مۇئەننەسلىك ئىپادە «ئە» قوشۇلۇپ ، «گۈلنارە» ، «گۈلنارەم» قىلىپ ئىشلىتىلگەن ئەھۋال ئۇچرايدۇ .

گۈلئايسى			(«گۈلئائىز» گە قارالسۇن)
گۈلئايشەم			(«گۈلئائىشە» گە قارالسۇن)
گۈلئايشەمخان			(«گۈلئائىشە» گە قارالسۇن)
گۈلئايىز			(«گۈلئائىز» گە قارالسۇن)
گۈلئايىم	(پ‌ئۇ)	گۈلايىم	مېنىڭ ئايدەك چىرايلىق قىزىم
گۈلئايىمخان	(پ‌ئۇ)	گۈلايىمخان	گۈلئايىم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلئايىمقىز	(پ‌ئۇ)	گۈلايىمقىز	گۈلئايىم : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
گۈلاجىخان			(«گۈلھاجىخان» غا قارالسۇن)
گۈلاجىقىز			(«گۈلھاجىقىز» غا قارالسۇن)
گۈلارا			(«گۈلئارا» غا قارالسۇن)
گۈلارەم			(«گۈلئارام» غا قارالسۇن)
گۈلاسسم			(«گۈلئاسسم» غا قارالسۇن)
گۈلاسسمە			(«گۈلئاسسمە» گە قارالسۇن)
گۈلاسسمەم			(«گۈلئاسسمە» گە قارالسۇن)
گۈلاسسمخان			(«گۈلئاسسمخان» غا قارالسۇن)
گۈلالە			(«گۈللەئلە» گە قارالسۇن)
گۈلالەم①			(«گۈلئالەم» گە قارالسۇن)
گۈلالەمخان			(«گۈلئالەمخان» غا قارالسۇن)
گۈلامىنە			(«گۈلئامىنە» گە قارالسۇن)
گۈلاي			(«گۈلئاي» غا قارالسۇن)
گۈلايا			(«گۈلھايا» غا قارالسۇن)
گۈلايەت			(«گۈلئايەت ، گۈلھايات» قا قارالسۇن)
گۈلايشەم			(«گۈلئائىشە» گە قارالسۇن)
گۈلايىم			(«گۈلئايىم» غا قارالسۇن)
گۈلايىمخان			(«گۈلئايىمخان» غا قارالسۇن)
گۈلايىمقىز			(«گۈلئايىمقىز» غا قارالسۇن)
گۈلئەبەد	(پ‌ئ)	گۈلبەت	مەڭگۈ گۈللەيدۇ
گۈلئەپزەل	(پ‌ئ)	گۈلەۋزەل	ئالاھىدە ، ئېسىل (ئايال)
گۈلئەپشان	(پ)	گۈلەپشان	گۈل چاچقۇ ؛ گۈل چاچقۇچى ؛ ھەممە يەر گۈل بىلەن قاپلانغان جەننەت گۈلى
گۈلئەرەم	(پ‌ئ)	گۈلەرەم②	ئەركىنلىك گۈلى
گۈلئەركىن	(پ‌ئۇ)		

①② «گۈللەئلە» مۇ «گۈلالەم» گە ، «گۈلھەرەم» مۇ «گۈلەرەم» گە ئۆزگىرىدۇ .

گۈلئەزىز (پ‌ئە) گۈلئېزىز
گۈلئەزىزە (پ‌ئە) گۈلئېزىزە ، گۈلئېزىزەم
گۈلئەسەر (پ‌ئە) گۈلسەر ، گۈلئەسەرخان ، گۈلسەرخان
گۈلئەسەل (پ‌ئە) گۈلھەسەل ، گۈلسەل ، گۈلسەلخان
گۈلئەسمەن
گۈلئەسىر (پ‌ئە) گۈلەسىر
گۈلئەمنە (پ‌ئە) گۈلمنە
گۈلئەنبەر (پ) گۈلەمبەر
گۈلئەنداز (پ) گۈلەنداز
گۈلئەندام (پ‌ئە) گۈلەندەم
گۈلەپىز
گۈلەپىزخان
گۈلەپشان
گۈلەجەر
گۈلەرەم
گۈلەزرەت
گۈلەس
گۈلەسخان
گۈلەسقىز
گۈلەسمەن
گۈلەسىر
گۈلەم
گۈلەمبەر
گۈلەمخان
گۈلەمقىز
گۈلەمنۇر
گۈلەنداز
گۈلەندەم

قىممەتلىك ، ئەزىز (ئايال)
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نوپۇزلۇق قىز ؛ بەلگىلىك قىز
ھەسەلدەك (قىز)

(«گۈلياسەمىن» گە قارالسۇن)
(1) ئەسىرنىڭ گۈلى ؛ دەۋرنىڭ گۈلى ، زامان گۈلى ، (2) كىشىنى ئەسىر قىلىۋالىدىغان قىز
ئىشەنچلىك قىز
خۇش پۇراق گۈل
گۈل سۈرەتلىك ، گۈل سۈپەت
گۈل قامەتلىك ، گۈل بەدەن ، غۇنچە بوي
(«گۈلھەپىز» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەپىز» گە قارالسۇن)
(«گۈلئەپشان» غا قارالسۇن)
(«گۈلھاجەر» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەرەم ، گۈلئەرەم» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەزرەت» گە قارالسۇن)
(«گۈلياسەمىن» گە قارالسۇن)
(«گۈلياسەمىن» گە قارالسۇن)
(«گۈلياسەمىن» گە قارالسۇن)
(«گۈلياسەمىن» گە قارالسۇن)
(«گۈلئەسىر» گە قارالسۇن)
(«گۈلۇم» گە قارالسۇن)
(«گۈلئەنبەر» گە قارالسۇن)
(«گۈلۇم» گە قارالسۇن)
(«گۈلۇم» گە قارالسۇن)
(«گۈلۇمنۇر» غا قارالسۇن)
(«گۈلئەنداز» غا قارالسۇن)
(«گۈلئەندام» غا قارالسۇن)

گۈلەۋز
گۈلەۋزە
گۈلەۋزەل
گۈلەۋزەم
گۈلەۋزىخان
گۈلەي
گۈلەيخان
گۈلەيسا
گۈلەيسە
گۈلەيسەم
گۈلەيسى
گۈلەيسىخان
گۈلەيقىز
گۈلەييا
گۈلەييە
گۈلەيىي
گۈلەييىم
گۈلبادام (پ)
گۈلباغ (پ‌ئۇ)
گۈلبان
گۈلبانئاي
گۈلبانە (پ) گۈلبانەم ، گۈلۋانەم ، گۈلۋانە
گۈلبانقىز (پ‌ئۇ) گۈلۋانقىز
گۈلبانۇ (پ) گۈلبان ، گۈلبانە
گۈلبانۇئاي (پ‌ئۇ) گۈلبانئاي
گۈلبانۇم (پ‌ئۇ)
گۈلبەت
گۈلبەختى (پ)
گۈلبەدەن (پ‌ئە)
گۈلبەر (پ)
گۈلبەرەم

(«گۈلھەۋز» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەۋزە» گە قارالسۇن)
(«گۈلئەپزەل» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەۋزە» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەۋزە» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەي» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەي» گە قارالسۇن)
(«گۈلئاسا» غا قارالسۇن)
(«گۈلئاسا» غا قارالسۇن)
(«گۈلئاسا» غا قارالسۇن)
(«گۈلئاسا» غا قارالسۇن)
(«گۈلئاسا» غا قارالسۇن)
(«گۈلھەي» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەييە» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەييە» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەييى» گە قارالسۇن)
(«گۈلھەييىم» گە قارالسۇن)
بادام گۈلى ، بادام چېچىكى
باغنىڭ گۈلى ، باغدا ئۆسكەن گۈل
(«گۈلبانۇ» غا قارالسۇن)
(«گۈلبانۇئاي» غا قارالسۇن)
«گۈلبانۇ» غا ئوخشاش

گۈلبان : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
گۈلدەك خېنىم ، گۈل خېنىم
گۈلبانۇ : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
مېنىڭ گۈلبانۇ قىزىم
(«گۈلئەبەد» گە قارالسۇن)
بەختلىك قىز
چىرايلىق ، كېلىشكەن ، جىسمدىن گۈل ھىدى پۇراپ تۇرىدىغان قىز
(1) گۈلدەك مەھلىيا قىلغۇچى ؛ (2) گۈلدەك بىر قىز ئاتا قىلدى ، گۈلبەردى
(«گۈلبەرەم» گە قارالسۇن)

گۈلبەرنا	(پ)	كېلىشكەن قىز
گۈلبەھرەم	(پ‌ئۇ) گۈلبەرەم ، گۈلبەرە	مەنپەئەتلىك ئايال
گۈلبەھرى	(پ) گۈلۈەرى	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلبوستان①	(پ)	بوستاننىڭ گۈلى ، باغنىڭ گۈلى ، بوستاندىكى بىر تال گۈل
گۈلبۇلاق	(پ‌ئۇ)	كۆزلىرى بۇلاقتەك قىز
گۈلبۇي	(پ)	گۈلدەك خۇش پۇراق
گۈلبۇۋى		(«گۈلببى» گە قارالسۇن)
گۈلبۈلبۈل	(پ‌ئۇ)	بۈلبۈلتەك سىلىق قىز
گۈلببە②	(پ) گۈلپىيە ، گۈلپىيەم	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلببى	(پ) گۈلبۇۋى	«گۈلبانۇ» غا ئوخشاش
گۈلبىرە		(«گۈلبەھرەم» گە قارالسۇن)
گۈلبىكە	(پ‌ئۇ) گۈلبىكەم	گۈلدەك خېنىم ، گۈلدەك مەلىكە
گۈلبىلگە	(پ‌ئۇ)	بىلىملىك قىز
گۈلبىھى③	(پ) گۈلبىيە ، گۈلپىيە ، گۈلپىيەم	بىيە چېچىكى
گۈلپاتمە	(پ‌ئە) گۈلپاتى ، گۈلپاتەم	پاتمەدەك ئايال («پاتمە» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى)
گۈلپار		(«گۈلئىپار» غا قارالسۇن)
گۈلپاشا	(پ)	گۈلنىڭ ئېسىلى ، پادىشاھنىڭ گۈلى
گۈلپەر		(«گۈلپەرەھ» گە قارالسۇن)
گۈلپەرەھ	(پ‌ئە) گۈلپەر	خۇشاللىق گۈلى
گۈلپەرى	(پ) گۈلپىرە	پەرىزاتتەك قىز ، پەرى سۈپەت قىز
گۈلپەرىدە	(پ‌ئە)	پەرىدە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («پەرىدە» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «پ» بابىغا قارالسۇن)
گۈلپەرىزاد	(پ) گۈلپەرىزات	«گۈلپەرى» گە ئوخشاش
گۈلپەرىزە	(پ) گۈلپىرىزە ، گۈلپىرىزىخان	پەرىزە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («پەرىزە» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «پ» بابىغا قارالسۇن)
گۈلپەزىلەت گۈلپەم	(پ‌ئە)	پەزىلەتلىك ، ئەخلاقلىق قىز («گۈلپەھىم» گە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «گۈلبۇستان» .
② ③ «گۈلبىيە ، گۈلبىھى» ئوخشاشلا «گۈلپىيە ، گۈلپىيەم» گە ئۆزگىرىپ كەتكەن .

گۈلپەمخان		(«گۈلپەھمخان» غا قارالسۇن)
گۈلپەھىم	(پ‌ئە) گۈلپەم	پەھىملىك ، چۈشەنچىلىك قىز
گۈلپەھمە	(پ‌ئە)	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلپەھمخان	(پ‌ئەئۇ) گۈلپەمخان	گۈلپەھىم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلپىرە		(«گۈلپەرى» گە قارالسۇن)
گۈلپىرىزە		(«گۈلپەرىزە» گە قارالسۇن)
گۈلپىرىزىخان		(«گۈلپەرىزە» گە قارالسۇن)
گۈلپىزەم		(«گۈلھەپىزە» گە قارالسۇن)
گۈلپىيە		(«گۈلببە ، گۈلبىھى» گە قارالسۇن)
گۈلپىيەم		(«گۈلببە ، گۈلبىھى» گە قارالسۇن)
گۈلتاجى	(پ‌ئە)	تاج قىلىپ قىسىۋېلىشقا ئەرزىيدىغان گۈل
گۈلتاجخان	(پ‌ئەئۇ)	گۈلتاجى : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلتامارا	(پ)	گۈلسۈپەت ، مەڭگۈ گۈلدەك ، گۈل تامىدىغان
گۈلتاماشا①	(پ‌ئە) گۈلتاماشە	گۈل ئارىلاپ ماڭغۇچى ، كۆڭۈل ئاچقۇچى ؛ خۇشاللىق گۈلى
گۈلتاۋار	(پ‌ئۇ)	تاۋار گۈلى
گۈلتەن	(پ‌ئۇ)	«گۈلبەدەن» گە ئوخشاش
گۈلتۇرا	(پ‌ئۇ)	تۇرا (تۇرك) قىزى
گۈلتۇران	(پ‌ئۇ)	تۇرك قىزى ، تۇرك گۈلى
گۈلتۇرسۇن	(پ‌ئۇ)	گۈلدەك مەڭگۈ چىرايلىق تۇرسۇن ، ئۆمرى ئۇزۇن بولسۇن
گۈلتۇردى	(پ‌ئۇ)	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلجامال②	(پ‌ئە)	چىرايى گۈل ، گۈزەل قىز
گۈلجان	(پ)	جانغا جان قوشقۇچى قىز («ئايجانان» غا ئوخشاش)
گۈلجانئاي	(پ‌ئۇ)	يۈقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلجانان	(پ)	جاندىن ئەزىز قىزىم ، مېنىڭ جان گۈلۈم ، جانغا جان قوشقۇچى قىز
گۈلجاھان③	(پ) گۈلجان④	جاھانىنىڭ گۈلى ، جاھانىنىڭ چىرايلىقى

①②③ ئەسلىسى «گۈلتەماشا ، گۈلجەمال ، گۈلجەھان» .

گۈلبەرنا	(پ)	كېلىشكەن قىز
گۈلبەھرەم	(پ‌ئۇ) گۈلبەرەم ، گۈلبىرە	مەنپەئەتلىك ئايال
گۈلبەھرى	(پ) گۈلۈەرى	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلبوستان①	(پ)	بوستاننىڭ گۈلى ، باغنىڭ گۈلى ، بوستاندىكى بىر تال گۈل
گۈلبۇلاق	(پ‌ئۇ)	كۆزلىرى بۇلاقتەك قىز
گۈلبۇي	(پ)	گۈلدەك خۇش پۇراق
گۈلبۇۋى	(پ)	(«گۈلبىبى» گە قارالسۇن)
گۈلبىلىق	(پ‌ئۇ)	بىلىقتەك سىلىق قىز
گۈلبىبە②	(پ) گۈلپىيە ، گۈلپىيەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلبىبى	(پ) گۈلبۇۋى	«گۈلبانۇ» غا ئوخشاش
گۈلبىرە		(«گۈلبەھرەم» گە قارالسۇن)
گۈلبىكە	(پ‌ئۇ) گۈلبىكەم	گۈلدەك خېنىم ، گۈلدەك مەلىكە
گۈلبىلگە	(پ‌ئۇ)	بىلىملىك قىز
گۈلبىھى③	(پ) گۈلبىيە ، گۈلپىيە ، گۈلپىيەم	بىيە چېچىكى
گۈلپاتمە	(پ‌ئە) گۈلپاتى ، گۈلپاتەم	پاتمەدەك ئايال («پاتمە» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى)
گۈلپار		(«گۈلئىپار» غا قارالسۇن)
گۈلپاشا	(پ)	گۈلنىڭ ئېسىلى ، پادىشاھنىڭ گۈلى
گۈلپەر		(«گۈلپەرەھ» كە قارالسۇن)
گۈلپەرەھ	(پ‌ئە) گۈلپەر	خۇشاللىق گۈلى
گۈلپەرى	(پ) گۈلپىرە	پەرىزاتتەك قىز ، پەرى سۈپەت قىز
گۈلپەردە	(پ‌ئە)	پەردە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («پەردە» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «پ» بابىغا قارالسۇن)
گۈلپەرىزاد	(پ) گۈلپەرىزات	«گۈلپەرى» گە ئوخشاش
گۈلپەرىزە	(پ) گۈلپىرىزە ، گۈلپەرىزىخان	پەرىزە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («پەرىزە» نىڭ مەنىسى ئۇچۇن «پ» بابىغا قارالسۇن)
گۈلپەزلەت گۈلپەم	(پ‌ئە)	پەزىلەتلىك ، ئەخلاقلىق قىز («گۈلپەھىم» گە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «گۈلبۇستان» .
②③ «گۈلبىبە ، گۈلبىھى» ئوخشاشلا «گۈلپىيە ، گۈلپىيەم» گە ئۆزگىرىدۇ .

گۈلپەمخان		(«گۈلپەھمخان» غا قارالسۇن)
گۈلپەھىم	(پ‌ئە) گۈلپەم	پەھىملىك ، چۈشەنچىلىك قىز
گۈلپەھمە	(پ‌ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلپەھمخان	(پ‌ئەئۇ) گۈلپەمخان	گۈلپەھىم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلپىرە		(«گۈلپەرى» گە قارالسۇن)
گۈلپىرىزە		(«گۈلپەرىزە» گە قارالسۇن)
گۈلپىرىزىخان		(«گۈلپەرىزە» گە قارالسۇن)
گۈلپىزەم		(«گۈلھەپىزە» گە قارالسۇن)
گۈلپىيە		(«گۈلبىبە ، گۈلبىھى» گە قارالسۇن)
گۈلپىيەم		(«گۈلبىبە ، گۈلبىھى» گە قارالسۇن)
گۈلتاجى	(پ‌ئە)	تاج قىلىپ قىسىۋېلىشقا ئەرزىيدىغان گۈل
گۈلتاجىخان	(پ‌ئەئۇ)	گۈلتاجى : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلتامارا	(پ)	گۈلسۈپەت ، مەڭگۈ گۈلدەك ، گۈل تامىدىغان
گۈلتاماشا①	(پ‌ئە) گۈلتاماشە	گۈل ئارىلاپ ماڭغۇچى ، كۆڭۈل ئاچقۇچى ؛ خۇشاللىق گۈلى
گۈلتاۋار	(پ‌ئۇ)	تاۋار گۈلى
گۈلتەن	(پ‌ئۇ)	«گۈلبەدەن» گە ئوخشاش
گۈلتۇرا	(پ‌ئۇ)	تۇرا (تۇرك) قىزى
گۈلتۇران	(پ‌ئۇ)	تۇرك قىزى ، تۇرك گۈلى
گۈلتۇرسۇن	(پ‌ئۇ)	گۈلدەك مەڭگۈ چىرايلىق تۇرسۇن ، ئۆمرى ئۇزۇن بولسۇن
گۈلتۇردى	(پ‌ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلجامال②	(پ‌ئە)	چىرايلى گۈل ، گۈزەل قىز
گۈلجان	(پ)	جانغا جان قوشقۇچى قىز («ئايجانان» غا ئوخشاش)
گۈلجانئاي	(پ‌ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلجانان	(پ)	جاندىن ئەزىز قىزىم ، مېنىڭ جان گۈلۈم ، جانغا جان قوشقۇچى قىز
گۈلجاھان③	(پ) گۈلجان④	جاھانىنىڭ گۈلى ، جاھانىنىڭ چىرايلىقى

①②③ ئەسلىسى «گۈلتەماشا ، گۈلجەمال ، گۈلجەھان» .
④ «گۈلجاھان» مۇ «گۈلجان» غا ئۆزگىرىدۇ .

گۈلجەزىرە	(پ‌ئە)		ئارالنىڭ يېگانە گۈلى
گۈلجەم①			(«گۈلجەمىلە» گە قارالسۇن)
گۈلجەمەت②	(پ‌ئە)	گۈلجەم	جەمەتنىڭ گۈلى
گۈلجەمئىيەت	(پ‌ئە)	گۈلجەمىيەت، گۈلجەم، گۈلجەمى، گۈلجەمەت	جەمئىيەتنىڭ گۈلى
گۈلجەمى			(«گۈلجەمئىيەت» گە قارالسۇن)
گۈلجەمىل	(پ‌ئە)	گۈلجەم	گۈزەل، چىرايلىق، ئېسىل قىز
گۈلجەمىلە	(پ‌ئە)	گۈلجەم، گۈلجەمىلە، گۈلجەملەم، گۈلجەمىلەخان	چىرايلىق، گۈزەل قىز
گۈلجەمىيەت			(«گۈلجەمئىيەت» گە قارالسۇن)
گۈلجەننەت	(پ‌ئە)		«گۈلئەرەم» بىلەن ئوخشاش
گۈلجەھرە			(«گۈلچېھرە» گە قارالسۇن)
گۈلجەھرەم			(«گۈلچېھرە» گە قارالسۇن)
گۈلجەۋھەر	(پ‌ئە)	گۈلجەر	ئېسىل گۈل، گۈلنىڭ گۈلى
گۈلجەۋھەرخان	(پ‌ئەۋ)	گۈلجەرخان	گۈلجەۋھەر: ئىسمى، خان: سۈپىتى
گۈلجۈرى	(پ‌ئە)	گۈلجەۋرى، گۈلجۈرى	قىزىلگۈلدەك ئايال
گۈلجىملىخان			(«گۈلجەمىلە» گە قارالسۇن)
گۈلچارە	(پ‌ئۇ)	گۈلچارىخان	گۈلدىنمۇ چىرايلىق
گۈلچەكرەم			(«گۈلچېھرە» گە قارالسۇن)
گۈلچەم			(«گۈلچىمەن» گە قارالسۇن)
گۈلچەن			(«گۈلچىمەن» گە قارالسۇن)
گۈلچېچەك	(پ‌ئۇ)		گۈلدەك چىرايلىق، چېچەكتەك نازۇك
گۈلچېھرە	(پ)	گۈلچىرە، گۈلجەھرە، گۈلجەھرەم، گۈلچەكرەم، گۈلچەرە	گۈلچىراي، چىرايى گۈلدەك

① ② «گۈلجەمىلە، گۈلجەمىل، گۈلجەمەت، گۈلجەمئىيەت» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ ھەممىسى «گۈلجەم» گە ئۆزگىرىدۇ. لېكىن بۇ يەردە ئۇ «گۈلجەمىلە» گە مەنسۇپ قىلىندى.

گۈلچىخان			(«گۈلچىمەن، گۈلچىنار» غا قارالسۇن)
گۈلچىراي	(پ‌ئۇ)		چىرايى گۈل كەبى
گۈلچىرە			(«گۈلچېھرە» گە قارالسۇن)
گۈلچىمەن①	(پ)	گۈلچەن، گۈلچەم، گۈلچىخان	چىمەندىكى بىر تال گۈل
گۈلچىن	(پ)		تاللانغان، خىللانغان (گۈل)؛ ھەقىقىي گۈل كەبى قىز
گۈلچىنار	(پ)	گۈلچىخان، گۈلچەمىز، گۈلچىنارخان	چىنارەدەك كېلىشكەن قىز
گۈلچىنارخان			(«گۈلچىنار» غا قارالسۇن)
گۈلچېۋەر	(پ)		چېۋەر قىز
گۈلخان			(«گۈل» گە قارالسۇن)
گۈلخەبىر	(پ‌ئە)	گۈلخېۋىر	ھەممىدىن خەۋەردار، تەجرىبىلىك قىز
گۈلخەبىرە	(پ‌ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلخەلىل	(پ‌ئە)		دوستانە قىز
گۈلخەلىلە	(پ‌ئە)	گۈلخەلىلەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلخەيرى	(پ‌ئە)		ياخشى قىز، ياخشىلىققا خاس قىز
گۈلخۇمار	(پ‌ئۇ)		خۇمارلىق قىز، يادىكار قىز
گۈلخېنىم	(پ‌ئۇ)		مېنىڭ خېنىم قىزىم، گۈلدەك خېنىم
گۈلخېۋىر			(«گۈلخەبىر» گە قارالسۇن)
گۈلدار	(پ)		گۈل بىلەن بېزەلگەن، گۈلگە ئورالغان
گۈلدان②	(پ)		(1) گۈل قاچىسى، (2) بىلىملىك قىز، (3) «گۈلدانە» نىڭ ئۆزگىرىشى
گۈلدانە	(پ)	گۈلدانەم، گۈلدان	جاھاندا بىرلا قىز، ئوخشىشى يوق، مىسلىسىز قىز؛ يېگانە گۈل
گۈلدانىم	(پ‌ئۇ)		مېنىڭ بىلىملىك قىزىم
گۈلدەرىخا	(پ)		زامانىنىڭ گۈلى؛ دەۋرىنىڭ قىزى
گۈلدەس			(«گۈلدەستە» گە قارالسۇن)

① «گۈلچىمەن» بىلەن «گۈلچىنار» ئوخشاشلا «گۈلچىخان» غا ئۆزگىرىدۇ.
② «گۈلدانە» مۇ «گۈلدان» غا ئۆزگىرىدۇ.

گۈلجەزىرە	(پ ئە)		ئارالنىڭ يېگانە گۈلى
گۈلجەم[1]			(«گۈلجەمىلە» گە قاراڭ)
گۈلجەمەت[2]	(پ ئە)	گۈلجەم	جەمەتنىڭ گۈلى
گۈلجەمئىيەت	(پ ئە)	گۈلجەمىيەت ، گۈلجەم ، گۈلجەمى ، گۈلجەمەت	جەمئىيەتنىڭ گۈلى
گۈلجەمى			(«گۈلجەمئىيەت» كە قاراڭ)
گۈلجەمىل	(پ ئە)	گۈلجەم	گۈزەل ، چىرايلىق ، ئېسىل قىز
گۈلجەمىلە	(پ ئە)	گۈلجەم ، گۈلجىمىلە ، گۈلجىمىلەم ، گۈلجىمىلىخان	چىرايلىق ، گۈزەل قىز
گۈلجەمىيەت			(«گۈلجەمئىيەت» كە قاراڭ)
گۈلجەننەت	(پ ئە)		«گۈلئەرەم» بىلەن ئوخشاش
گۈلجەھرە			(«گۈلچېھرە» گە قاراڭ)
گۈلجەھرەم			(«گۈلچېھرە» گە قاراڭ)
گۈلجەۋھەر	(پ ئە)	گۈلجەر	ئېسىل گۈل ، گۈلنىڭ گۈلى
گۈلجەۋھەرخان	(پ ئە ئۇ)	گۈلجەرىخان	گۈلجەۋھەر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلجۇرى	(پ ئە)	گۈلجەۋرى ، گۈلجۇرى	قىزىلگۈلدەك ئايال
گۈلجىمىلىخان			(«گۈلجەمىلە» گە قاراڭ)
گۈلچارە	(پ ئۇ)	گۈلچارىخان	گۈلدىنمۇ چىرايلىق
گۈلچەكرەم			(«گۈلچېھرە» گە قاراڭ)
گۈلچەم			(«گۈلچىمەن» گە قاراڭ)
گۈلچەن			(«گۈلچىمەن» گە قاراڭ)
گۈلچېچەك	(پ ئۇ)		گۈلدەك چىرايلىق ، چېچەكتەك نازۇك
گۈلچېھرە	(پ)	گۈلچىرە ، گۈلجەھرە ، گۈلجەھرەم ، گۈلچەكرەم ، كۈلچىرە	گۈلچىراي ، چىرايى گۈلدەك

[1][2] «گۈلجەمىلە ، گۈلجەمىل ، گۈلجەمەت ، گۈلجەمئىيەت» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ ھەممىسى «گۈلجەم» گە ئۆزگىرىدۇ . لېكىن بۇ يەردە ئۇ «گۈلجەمىلە» گە مەنسۇپ قىلىندى .

گۈلچىخان			(«گۈلچىمەن ، گۈلچىنار» غا قاراڭ)
گۈلچىراي	(پ ئۇ)		چىرايى گۈل كەبى
گۈلچىرە			(«گۈلچېھرە» گە قاراڭ)
گۈلچىمەن[1]	(پ)	گۈلچەن ، گۈلچەم ، گۈلچىخان	چىمەندىكى بىر تال گۈل
گۈلچىن	(پ)		تاللانغان ، خىللانغان (گۈل) ؛ ھەقىقىي گۈل كەبى قىز
گۈلچىنار	(پ)	گۈلچىخان ، گۈلچىقىز ، گۈلچىنارخان	چىناردەك كېلىشكەن قىز
گۈلچىنارخان			(«گۈلچىنار» غا قاراڭ)
گۈلچىۋەر	(پ)		چېۋەر قىز
گۈلخان			(«گۈل» گە قاراڭ)
گۈلخەبىر	(پ ئە)	گۈلخېۋىر	ھەممىدىن خەۋەردار ، تەجرىبىلىك قىز
گۈلخەبىرە	(پ ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلخەلىل	(پ ئە)		دوستانە قىز
گۈلخەلىلە	(پ ئە)	گۈلخەلىلەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلخەيرى	(پ ئە)		ياخشى قىز ، ياخشىلىققا خاس قىز
گۈلخۇمار	(پ ئۇ)		خۇمارلىق قىز ، يادىكار قىز
گۈلخېنىم	(پ ئۇ)		مېنىڭ خېنىم قىزىم ، گۈلدەك خېنىم
گۈلخېۋىر			(«گۈلخەبىر» گە قاراڭ)
گۈلدار	(پ)		گۈل بىلەن بېزەلگەن ، گۈلگە ئورالغان
گۈلدان[2]	(پ)		(1) گۈل قاچىسى ، (2) بىلىملىك قىز ، (3) «گۈلدانە» نىڭ ئۆزگىرىشى
گۈلدانە	(پ)	گۈلدانەم ، گۈلدان	جاھاندا بىرلا قىز ، ئوخشىشى يوق ، مىسلىسىز قىز ؛ يېگانە گۈل
گۈلدانىم	(پ ئۇ)		مېنىڭ بىلىملىك قىزىم
گۈلدەرىخا	(پ)		زاماننىڭ گۈلى ؛ دەۋرنىڭ قىزى
گۈلدەس			(«گۈلدەستە» گە قاراڭ)

[1] «گۈلچىمەن» بىلەن «گۈلچىنار» ئوخشاشلا «گۈلچىخان» غا ئۆزگىرىدۇ .
[2] «گۈلدانە» مۇ «گۈلدان» غا ئۆزگىرىدۇ .

گۈلدەستە	(پ)	گۈلدەس ، گۈلدەسخان	دەستىلەنگەن گۈل ، تىزىلغان گۈل ؛ قولدىكى گۈل ، قول گۈلى گۈلنىڭ ھەمراھى
گۈلدوست	(پ)		
گۈلدۆلەت	(پ ئە)	گۈلدۆلەتخان	راھەت گۈلى ؛ دۆلەت گۈلى ، دۆلەتمەن
گۈلدىيار	(پ ئە)		ۋەتەن ، يۇرت گۈلى ، يۇرت گۈزىلى
گۈلدىينە	(پ ئە)	گۈلدىنە	دىيانەتلىك قىز
گۈلرابا			(«گۈلرەبا» غا قارالسۇن)
گۈلرابان①	(پ)	گۈلراۋان	ئىشلىرى ئوڭۇشلۇق قىز
گۈلرابىئە	(پ ئە)	گۈلرابىيە ، گۈلرابىيەم	رابىئە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
گۈلرازى	(پ ئە)	گۈلرازىخان	رازىلىق گۈلى ، خۇشاللىق گۈلى
گۈلراۋان			(«گۈلرابان» غا قارالسۇن)
گۈلرەبا	(پ)	گۈلرابا	جەزبىلىك ، گۈزەل قىز
گۈلرەب②	(پ ئە)	گۈلرەپ	پەرۋەردىگار يارالقان گۈل (ئاللانىڭ قىز بەندىسى)
گۈلرەببى	(پ ئە)		پەرۋەردىگارىم ئاتا قىلغان قىز
گۈلرەبىئ	(پ ئە)	گۈلرەبى	باھار گۈلى ، باھاردا ئېچىلغان گۈل
گۈلرەھىم	(پ ئە)	گۈلرەيىم	رەھىمدىل قىز
گۈلرەھىمە	(پ ئە)	گۈلرەيمە	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلرەئنا	(پ)	گۈلرەنا	چىرايلىق ، لاتاپەتلىك ، گۈزەل قىز
گۈلرەيمە			(«گۈلرەھىمە» گە قارالسۇن)
گۈلرەيھان	(پ ئە)	گۈلىرە ، گۈلرەيخان	رەيھانگۈل (بىر خىل گۈل ئىسمى)
گۈلروشەن	(پ)		(1) روشەنگۈل (بىر خىل گۈل ئىسمى) ، (2) نۇرلۇق قىز
گۈلرۇ			(«گۈلرۇھ» قا قارالسۇن)
گۈلرۇخ			(«گۈلرۇھ» قا قارالسۇن)
گۈلرۇز	(پ)		كۈندۈز گۈلى
گۈلرۇزى	(پ)	گۈلرۇزىخان	«گۈلرۇز» غا ئوخشاش

① ②ئەسلىسى «گۈلرەبان» ، «گۈلرەب» .

گۈلرۇھ	(پ ئە)	گۈلرۇ ، گۈلرۇخ	خۇشاللىق گۈلى ؛ ھاياتلىق گۈلى ، مەنىۋى روھ بېغىشلىغۇچى ، جان ئاتا قىلغۇچى
گۈلرۇي	(پ)		گۈلچىراي
گۈلرىبا	(پ ئە)		مېلى كۆپىيىدىغان قىز
گۈلرىز	(پ)		گۈل چاچقۇچى
گۈلزابان①	(پ)	گۈلزۇۋان	تىلى گۈزەل ، شېرىن سۆز
گۈلزاد②	(پ)	گۈلزات	گۈلدىن تۆرەلگەن ، گۈلدەك چىرايلىق ، گۈل نەسەبلىك ، گۈل بالىسى ؛ ئەسلىي زاتى چىرايلىق يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلزادە	(پ)	گۈلزادەم ، گۈلزادەخان	
گۈلزار	(پ)	گۈلزارە ، گۈلزارخان ، گۈلزارىخان ، گۈلزارەم ، گۈلزارقىز	گۈللۈك ، گۈللۈكلەر
گۈلزامان③	(پ ئە)		زامانىنىڭ گۈلى ، زامانىنىڭ چىرايلىقى («گۈلزەر» گە قارالسۇن)
گۈلزە			
گۈلزەبىر④	(پ ئە)	گۈلزەۋىر ، گۈلزىۋىر	چىرايلىق ، پاك ؛ قەيسەر قىز
گۈلزەبىرە	(پ ئە)	گۈلزەۋىرە ، گۈلزىۋىرە	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلزەپەر	(پ ئە)	گۈلزىپە	غەلىبە گۈلى
گۈلزەر	(پ)	گۈلزە	ئالتۇندەك ئېسىل قىز
گۈلزەلىقە	(پ ئە)	گۈلزىلىق	«ئايزەلىقە» گە ئوخشاش
گۈلزەمىر	(پ ئە)		قەلب گۈلى ؛ كۆڭۈلدىكى قىز
گۈلزەمىرە	(پ ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلزەمىن	(پ ئە)	گۈلزىمىن ، گۈلزىمىن	زىمىن گۈلى ، زىمىنىنىڭ چىرايلىقى

③ ئەسلىسى «گۈلزەبان ، گۈلزەمان» .
② «گۈلزاد» ئەسلىدە «گۈلزات» بولۇشىمۇ مۇمكىن . ئۇ ھالدا «زات» ئەرەبچە بولۇپ ، «ئەسلىي زاتى چىرايلىق» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .
④ «گۈلزەبىر» بىلەن «گۈلزەمىرە» ئوخشاشلا «گۈلزىۋىر» گە ئۆزگىرىدۇ .

گۈلدەستە	(پ)	گۈلدەس ، گۈلدەستىخان
گۈلدوست	(پ)	
گۈلدۆلەت	(پ ئە)	گۈلدۆلەتخان
گۈلدىيار	(پ ئە)	
گۈلدىنە	(پ ئە)	گۈلدىنە
گۈلرابا		
گۈلرابان①	(پ)	گۈلراۋان
گۈلرابئە	(پ ئە)	گۈلرابىيە ، گۈلرابىيەم
گۈلرازى	(پ ئە)	گۈلرازىخان
گۈلراۋان		
گۈلرەبا	(پ)	گۈلرابا
گۈلرەب②	(پ ئە)	گۈلرەپ
گۈلرەبى	(پ ئە)	
گۈلرەبئى	(پ ئە)	گۈلرەبى
گۈلرەھىم	(پ ئە)	گۈلرەيىم
گۈلرەھىمە	(پ ئە)	گۈلرەيمە
گۈلرەئنا	(پ)	گۈلرەنا
گۈلرەيمە		
گۈلرەيھان	(پ ئە)	گۈلىرە ، گۈلرەيخان
گۈلروشەن	(پ)	
گۈلرۇ		
گۈلرۇخ		
گۈلرۇز	(پ)	
گۈلرۇزى	(پ)	گۈلرۇزىخان

دەستىلەنگەن گۈل ، تىزىلغان گۈل ؛ قولدىكى گۈل ، قول گۈلى گۈلنىڭ ھەمراھى

راھەت گۈلى ؛ دۆلەت گۈلى ، دۆلەتمەن

ۋەتەن ، يۇرت گۈلى ، يۇرت گۈزىلى

دىيانەتلىك قىز

(«گۈلرەبا» غا قارالسۇن)

ئىشلىرى ئوڭۇشلۇق قىز

رابىئە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى

رازىلىق گۈلى ، خۇشاللىق گۈلى

(«گۈلرابان» غا قارالسۇن)

جەزبىلىك ، گۈزەل قىز

پەرۋەردىگار يارالتقان گۈل (ئاللانىڭ قىز بەندىسى)

پەرۋەردىگارىم ئاتا قىلغان قىز

باھار گۈلى ، باھاردا ئېچىلغان گۈل

رەھىمدىل قىز

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

چىرايلىق ، لاتاپەتلىك ، گۈزەل قىز

(«گۈلرەھىمە» گە قارالسۇن)

رەيھانگۈل (بىر خىل گۈل ئىسمى)

(1) روشەنگۈل (بىر خىل گۈل ئىسمى) ، (2) نۇرلۇق قىز

(«گۈلرۇھ» قا قارالسۇن)

(«گۈلرۇھ» قا قارالسۇن)

كۆندۈز گۈلى

«گۈلرۇز» غا ئوخشاش

①② ئەسلىسى «گۈلرەبان ، گۈلرەبب» .

گۈلرۇھ	(پ ئە)	گۈلرۇ ، گۈلرۇخ
گۈلرۇي	(پ)	
گۈلربا	(پ ئە)	
گۈلرىز	(پ)	
گۈلزابان①	(پ)	گۈلزۇۋان
گۈلزاد②	(پ)	گۈلزات
گۈلزادە	(پ)	گۈلزادەم ، گۈلزادەخان
گۈلزار	(پ)	گۈلزارە ، گۈلزارخان ، گۈلزارىخان ، گۈلزارەم ، گۈلزارقىز
گۈلزامان③	(پ ئە)	
گۈلزە		
گۈلزەبىر④	(پ ئە)	گۈلزەۋىر ، گۈلزىۋىر
گۈلزەبىرە	(پ ئە)	گۈلزەۋىرە ، گۈلزىۋىرە
گۈلزەپەر	(پ ئە)	گۈلزىپە
گۈلزەر	(پ)	گۈلزە
گۈلزەلىقە	(پ ئە)	گۈلزىلىق
گۈلزەمىر	(پ ئە)	
گۈلزەمىرە	(پ ئە)	
گۈلزەمىن	(پ ئە)	گۈلزىمىن ، گۈلزىمىن

خۇشاللىق گۈلى ؛ ھاياتلىق گۈلى ، مەنىۋى روھ بېغىشلىغۇچى ، جان ئاتا قىلغۇچى

گۈلچىراي

مېلى كۆپىيىدىغان قىز

گۈل چاچقۇچى

تىلى گۈزەل ، شېرىن سۆز

گۈلدىن تۆرەلگەن ، گۈلدەك چىرايلىق ، گۈل نەسەبلىك ، گۈل بالىسى ؛ ئەسلىي زاتى چىرايلىق

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

گۈللۈك ، گۈللۈكلەر

زامانىنىڭ گۈلى ، زامانىنىڭ چىرايلىقى

(«گۈلزەر» گە قارالسۇن)

چىرايلىق ، پاك ؛ قەيسەر قىز

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

غەلىبە گۈلى

ئالتۇندەك ئېسىل قىز

«ئايزەلىقە» گە ئوخشاش

قەلب گۈلى ؛ كۆڭۈلدىكى قىز

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

زېمىن گۈلى ، زېمىنىنىڭ چىرايلىقى

①③ ئەسلىسى «گۈلزەبان ، گۈلزەمان» .
② «گۈلزاد» ئەسلىدە «گۈلزات» بولۇشىمۇ مۇمكىن . ئۇ ھالدا «زات» ئەرەبچە بولۇپ ، «ئەسلىي زاتى چىرايلىق» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .
④ «گۈلزەبىر» بىلەن «گۈلزەھىرە» ئوخشاشلا «گۈلزىۋىر» گە ئۆزگىرىدۇ .

گۈلزەھىرە	(پ ئە)	گۈلزىرە ، گۈلزىر ، گۈلزىۋىر ، گۈلزىخان ، گۈلزىرەم ، گۈزەخەر	چىرايلىق گۈل (قىز)
گۈلزەۋىر			(«گۈلزەبىر» گە قاراڭ)
گۈلزەۋىرە			(«گۈلزەبىرە» گە قاراڭ)
گۈلزورا			(«گۈلزۇھرە» گە قاراڭ)
گۈلزورەم			(«گۈلزۇھرە» گە قاراڭ)
گۈلزۇۋان			(«گۈلزابان» غا قاراڭ)
گۈلزېمىن			(«گۈلزەمىن» گە قاراڭ)
گۈلزىبا	(پ)	گۈلزىۋا	«ئايزىبا» غا ئوخشاش
گۈلزىپە			(«گۈلزەپەر» گە قاراڭ)
گۈلزىخان			(«گۈلزەھىرە» گە قاراڭ)
گۈلزىر			(«گۈلزەھىرە» گە قاراڭ)
گۈلزىرە			(«گۈلزەھىرە» گە قاراڭ)
گۈلزىلىق			(«گۈلزەلىقە» گە قاراڭ)
گۈلزىن			(«گۈلزىينە» گە قاراڭ)
گۈلزىنە			(«گۈلزىينە» گە قاراڭ)
گۈلزىۋا			(«گۈلزىبا» غا قاراڭ)
گۈلزىۋىر			(«گۈلزەبىر ، گۈلزەھىرە» گە قاراڭ)
گۈلزىۋىرە			(«گۈلزەبىرە» گە قاراڭ)
گۈلزىينە	(پ ئە)	گۈلزىنە ، گۈلزىن	زىننەت گۈلى ؛ ئۆينىڭ زىننىتى بولغۇچى گۈزەل قىز
گۈلساھىب	(پ ئە)	گۈلسايىپ	گۈلنىڭ ھەمراھى
گۈلسائادەت①	(پ ئە)	گۈلسادەت	بەخت گۈلى
گۈلسائەت	(پ ئە)		ۋاقتى ـ سائىتىدە ئاللا ئاتا قىلغان قىز
گۈلسادەت②			(«گۈلسائادەت» كە قاراڭ)
گۈلسارا			(«گۈلسۇرا» غا قاراڭ)
گۈلساراي	(پ)		ئۆينىڭ گۈلى ، ئۆينىڭ يارىشىقى

① «گۈلسائادەت» نىڭ ئەسلىيسى «گۈلسەئادەت» .
② «گۈلسادەت» مۇستەقىل ئىسىم بولۇپمۇ كېلىدۇ .

گۈلسارە	(پ ئە)	گۈلسارى ، گۈلسارىخان	خۇشاللىق گۈلى ، خۇشلۇق گۈلى ، ئائىلىگە خۇشاللىق ياغدۇرغان قىز
گۈلسانە			(«گۈلسانىيە» گە قاراڭ)
گۈلسانىيە	(پ ئە)	گۈلسانە	ئىككىنچى قىز
گۈلسايىپ			(«گۈلساھىب» كە قاراڭ)
گۈلسەبۇرە	(پ ئە)	گۈلسوپۇرە ، گۈلسوپۇرەم	سەۋر ـ تاقەتلىك ، سەۋرچان قىز
گۈلسەپەر	(پ ئە)		سەپەر ئېيىدا تۇغۇلغان قىز
گۈلسەر①			(«گۈلئەسەر» گە قاراڭ)
گۈلسەرۋى	(پ)	گۈلسەر	سەرۋى دەرىخىدەك ئېسىل قىز
گۈلسەرى	(پ ئە)		ئۇلۇغلۇقتا ئۈستۈن تۇرىدىغان قىز
گۈلسەل			(«گۈلئەسەل» گە قاراڭ)
گۈلسەلخان			(«گۈلئەسەل» گە قاراڭ)
گۈلسەمە			(«گۈلسەمەر» گە قاراڭ)
گۈلسەمەر	(پ ئە)	گۈلسەمە	سەمەر : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («سەمەر» نىڭ مەنىسى : مېۋە)
گۈلسەمىن	(پ ئە)	گۈلسىمەن②	قىممەتلىك ، ئەتىۋار قىز
گۈلسەنەم	(پ ئە)		گۈزەل قىز ، گۈزەلنىڭ گۈزىلى
گۈلسەھەر	(پ ئە)	گۈلسەر	سەھەردە ئېچىلغان گۈل ، سەھەر گۈلى ، سەھەر گۈلى كەبى قىز
گۈلسەۋسەر	(پ)	گۈلسۆسەر	سۆسەردەك ئەتىۋار قىز
گۈلسەۋسەن	(پ)	گۈلسۆسەن	بىر خىل گۈل ئىسمى
گۈلسەييىدە	(پ ئە)	گۈلسىدە	خېنىم قىز ، خانىم قىز ؛ گۈلدەك خېنىم ، گۈل خېنىم
گۈلسۇبھى	(پ ئە)	گۈلسۇبى	سۇبھىدە ئېچىلغان گۈل («گۈلسەھەر» بىلەن ئوخشاش)
گۈلسۇپىيە	(پ ئە)		سۇپىيە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
گۈلسۇر			(«گۈلسۇرۇر» غا قاراڭ)
گۈلسۇرا	(پ ئە)	گۈلسارا	«گۈلسەرى» گە ئوخشاش

① «گۈلئەسەر ، گۈلسەھەر ، گۈلسەرۋى» ئوخشاشلا «گۈلسەر» گە ئۆزگىرىدۇ . «گۈلسەر» مۇستەقىل ئىسىم بولۇپمۇ كېلىدۇ ۋە «باشقا ئېلىپ كۆتۈرگىدەك قىز» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .
② «گۈلياسەمىن» مۇ «گۈلسىمەن» گە ئۆزگىرىدۇ .

گۈلسۇرۇخ	(پ)	قىزىلگۈل
گۈلسۇرۇر	(پ‌ئە) گۈلسۇر	خۇشاللىق گۈلى
گۈلسۇلتان	(پ‌ئە)	قىزلارنىڭ سۇلتانى ، گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى
گۈلسۇن		(« گۈلسۇم » غا قارالسۇن)
گۈلسۆسەر		(« گۈلسەۋسەر » گە قارالسۇن)
گۈلسۆسەن		(« گۈلسەۋسەن » گە قارالسۇن)
گۈلسۆيەر	(پ‌ئۇ)	گۈلنى ياخشى كۆرىدۇ
گۈلسۇم		(« گۈلسۇم » غا قارالسۇن)
گۈلسۇمئاي		(« گۈلسۇمئاي » غا قارالسۇن)
گۈلسۇمخان		(« گۈلسۇم » غا قارالسۇن)
گۈلسىپەرە	(پ) گۈلسىرە	سىپەرلىك ، جەلبكار قىز
گۈلسىدە		(« ئايسىپەرە » گە ئوخشاش)
گۈلسىرە		(« گۈلسەييدە » گە قارالسۇن)
گۈلسىما①	(پ‌ئە) گۈلسىمان	(« گۈلسىپەرە » گە قارالسۇن)
گۈلسىماخان②	(پ‌ئۇ) گۈلسىمانخان	گۈلدەك كۆرۈنگۈچى ، گۈل بەلگىلىك ، گۈل چىراي ، گۈل سۈرەت ، گۈل يۈزلۈك
گۈلسىماقىز③	(پ‌ئۇ) گۈلسىمانقىز	گۈل سۈرەت ئايال
گۈلسىمان		گۈل سۈرەت قىز
گۈلسىمانخان		(« گۈلسىما » غا قارالسۇن)
گۈلسىمانقىز		(« گۈلسىماخان » غا قارالسۇن)
گۈلشا		(« گۈلسىماقىز » غا قارالسۇن)
گۈلشات		(« گۈلشاه » قا قارالسۇن)
گۈلشاتخان		(« گۈلشاد » قا قارالسۇن)
گۈلشاتقىز		(« گۈلشاد » قا قارالسۇن)
گۈلشاخان		(« گۈلشاد » قا قارالسۇن)
گۈلشاد	(پ) گۈلشات ، گۈلشاتخان ، گۈلشاتقىز ، گۈلشادىخان	(« گۈلشاه » قا قارالسۇن)
گۈلشاده	(پ) گۈلشادەم ، گۈلشادەخان④	شادلىق گۈلى ، خۇشاللىق گۈلى
		شاد ـ خۇرام قىز

①②③ئەسلىسى «گۈلسىما ، گۈلسىماخان ، گۈلسىماقىز» .
④ «گۈلشاد ، گۈلشاده» ئوخشاشلا «گۈلشادىخان» غا ئۆزگىرىدۇ .

گۈلشادەت		(« گۈلشاهادەت » گە قارالسۇن)
گۈلشادەتخان		(« گۈلشاهادەت » گە قارالسۇن)
گۈلشادەم		(« گۈلشاده » گە قارالسۇن)
گۈلشادىخان		(« گۈلشاد ، گۈلشاده » گە قارالسۇن)
گۈلشاقىز		(« گۈلشاه » قا قارالسۇن)
گۈلشاه	(پ) گۈلشا ، گۈلشاخان ، گۈلشاقىز	گۈلنىڭ گۈلى ، شاه گۈلى
گۈلشاهادەت①	(پ‌ئە) گۈلشادەت ، گۈلشادەتخان	شاهادەت : ئىسمى ، گۈل : سۈپەتتى (« شاهادەت » گە قارالسۇن)
گۈلشەرىپ	(پ‌ئە) گۈلشىرىپ	شەرەپلىك ، ئۈلۈغ قىز
گۈلشەرىپە	(پ‌ئە) گۈلشەرىپەم	شەرىپى ئۇستۇن قىز
گۈلشەن	(پ) گۈشەخان ، گۈشەقىز ، گۈشەمخان ، گۈلشەنخان ، گۈلشەنقىز	گۈللۈكلەر ، گۈللەر (بۇ يەردە «گۈللەر ئارىسىدىكى بىر تال ئىسىل گۈلدەك قىز» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
گۈلشەنئاي	(پ‌ئۇ) گۈلشىناي	گۈلشەن : ئىسمى ، ئاي : سۈپەتتى
گۈلشەنبە	(پ)	كۈندە ئىچىلىدىغان گۈل
گۈلشەنخان		(« گۈلشەن » گە قارالسۇن)
گۈلشەنقىز		(« گۈلشەن » گە قارالسۇن)
گۈلشەھەر	(پ)	(1) شەھەر قىزى ؛ شەھەر گۈلى (2) شۆھرەتلىك قىز
گۈلشەھەرئاي	(پ‌ئۇ)	گۈلشەھەر : ئىسمى ، ئاي : سۈپەتتى
گۈلشەھىدە	(پ‌ئە) گۈشەدە ، گۈشەدەخان ، گۈلشىدە ، گۈلشىدىخان	ئاللا يولىدا شەھىد بولغۇچى قىز
گۈلشەھىر	(پ‌ئە)	شۆھرەتلىك قىز ، شۆھرەت گۈلى
گۈلشىپا②	(پ‌ئە)	شىپالىق گۈل ؛ كۆكۈلگە شىپالىق بەرگۈچى ، تەنگە داۋا قىز ، شىپا گۈلى
گۈلشىناي		(« گۈلشەنئاي » غا قارالسۇن)
گۈلغۇنچە	(پ‌ئۇ)	گۈلنىڭ غۇنچىسىدەك سەبى ۋە پاك قىز
گۈلقەلەم	(پ‌ئە)	قەلەمدە سىزغاندەك گۈزەل

①②ئەسلىسى «گۈلشەھادەت ، گۈلشىپاگ» .

گۈلقەمەر	(پ‌ئە)	گۈلقەمبەر
گۈلقىز		
گۈلقىزخان		
گۈلكەۋسەر	(پ‌ئە)	
گۈلكىنە	(پ‌ئۇ)	گۈلگىنە
گۈلگۈن	(پ)	
گۈلگۈنە①	(پ‌ئە)	گۈلگىنە
گۈلگۈنئاي	(پ‌ئۇ)	گۈلگۈناي
گۈلگىنە		
گۈلالە		
گۈللەززەت	(پ‌ئە)	گۈلەززەت
گۈللەللە		
گۈللەن②	(پ‌ئۇ)	
گۈللەئلە	(پ‌ئە)	گۈللەئلىي ، گۈلـلەيلىي ، گۈلالە ، گۈلالەم ، گۈللەللە
گۈلمارجان	(پ)	
گۈلماريە	(پ‌ئى)	گۈلمەرىيەم ، گۈلـمەرەم③
گۈلمام		
گۈلمامخان		
گۈلمان④		
گۈلمانخان		
گۈلمانقىز		
گۈلمەپىز		
گۈلمەختۇم	(پ‌ئە)	
گۈلمەرەم		
گۈلمەرىخان		

ئاينىڭ گۈلى ، ئايدەك قىز
(«گۈل» گە قارالسۇن)
(«گۈل» گە قارالسۇن)
«گۈلسائادەت» كە ئوخشاش
گۈلدەككىنە ، گۈلگە ئوخشاش
گۈل رەڭ ، گۈل رەڭلىك
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
قىزىلگۈلدەك قىز
(«گۈلكىنە» گە قارالسۇن)
(«گۈللەئلە» گە قارالسۇن)
تاتلىق قىز
(«گۈللەئلە» گە قارالسۇن)
گۈلدەك ئېچىل ۋە ياشا ، ياشىرىپ گۈللە ، چېچەكلەپ مېۋە بەر قىزىل ياقۇتتەك ئېسىل قىز (بۇ يەردە «لەيلىگۈل» دېگەن بىر خىل گۈل ئىسمىنى بىلدۈرۈشىمۇ مۇمكىن)
مارجاندەك چىرايلىق قىز
ماريە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى

(«گۈلئسمان» غا قارالسۇن)
(«گۈلئسمان» غا قارالسۇن)
(«گۈلئسمان» غا قارالسۇن)
(«گۈلئسمان» غا قارالسۇن)
(«گۈلئسمان» غا قارالسۇن)
(«گۈلمەھپۇز» گە قارالسۇن)
مەختۇمنىڭ گۈلى («مەختۇم» ئۇچۇن «م» بابىغا قارالسۇن)
(«گۈلماريە» گە قارالسۇن)
(«گۈلمەھرەم» گە قارالسۇن)

① «گۈلكىنە ، گۈلگۈنە» ئوخشاشلا «گۈلگىنە» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «گۈللەن» ئەرلەرگىمۇ قويۇلۇشى مۇمكىن .
③ «گۈلماريە ، گۈلمەھرەم» ئوخشاشلا «گۈلمەرەم» گە ئۆزگىرىدۇ .
④ «گۈلمان» بولسا «گۈلئسمان» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ ياكى «گۈلماند» (پارسچىدا «گۈل كەبى» دېگەن مەنىگە ئىگە) نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن .

گۈلمەرىيەم①		
گۈلمەلىكە	(پ‌ئە)	گۈلمەلىكەم
گۈلمەنزىل	(پ‌ئە)	
گۈلمەھپۇز	(پ‌ئە)	گۈلمەپىز
گۈلمەھرەم	(پ‌ئە)	گۈلمەرەم ، گۈلـمەرىخان
گۈلمەينە	(پ‌ئە)	گۈلمەينە ، گۈلـمەنە②
گۈلمەيننسا	(پ‌ئە)	گۈلمەينسا
گۈلمۇدەن	(پ‌ئۇ)	
گۈلمېھرى	(پ)	گۈلـمـرە ، گۈلمەرەم ، گۈلمىرى
گۈلمېھرىئاي	(پ‌ئۇ)	گۈلمـرىئاي ، گۈلمراي
گۈلمىرە		
گۈلمىرەم		
گۈلمىرى		
گۈلمىرىئاي		
گۈلمىنە		
گۈلنا		
گۈلنار	(پ‌ئە)	
گۈلنارئاي		
گۈلنارە		
گۈلنارەم		
گۈلناز	(پ)	گۈلنازە③
گۈلنازىم	(پ‌ئۇ)	
گۈلناما		
گۈلناھار④	(پ‌ئە)	گۈلنسھار

(«گۈلماريە» گە قارالسۇن)
مەلىكىدەك گۈزەل قىز
ئۆينىڭ گۈلى
قوغدالغان ، پاك ساقلانغان قىز
خاس قىز

يېقىملىق قىز

ئىللىق ، يېقىملىق ئايال
«ئايمۇدەن» گە ئوخشاش
مېھرىبانلىق گۈلى ؛ مېھرلىك قىز
يۇقىرىقىغا ئوخشاش

(«گۈلمېھرى» گە قارالسۇن)
(«گۈلمېھرى» گە قارالسۇن)
(«گۈلمېھرى» گە قارالسۇن)
(«گۈلمېھرىئاي» غا قارالسۇن)
(«گۈلئەمنە ، گۈلمەينە» گە قارالسۇن)
(«گۈلئسنا ، گۈلئانار» غا قارالسۇن)
(1) «گۈلئانار» غا قارالسۇن ، (2) ئوتتەك قىپقىزىل گۈل
(«گۈلئانارئاي» غا قارالسۇن)
(«گۈلئانار» غا قارالسۇن)
(«گۈلئانار» غا قارالسۇن)
نازلىق ، چىرايلىق ، نازۇك قىز
مېنىڭ نازۇك قىزىم
(«گۈلنەما» غا قارالسۇن)
كۈندۈز گۈلى ، ئاپتاپ گۈلى (بۇ يەردە «ئاپتاپتەك قىز» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

① «گۈلمەرىيەم» ئەسلىي ئىسىم بولۇپمۇ كېلىدۇ . ئۇ ھالدا ئۇنىڭ تىل تەركىبى (پ‌ئە) بولىدۇ ۋە ئۇنىمۇ «گۈلمەرەم» گەئۆزگىرىدۇ .
② «گۈلئەمنە ، گۈلمەينە» ئوخشاشلا «گۈلمينە» گە ئۆزگىرىدۇ .
③ «گۈلناز» غىمۇ خۇددى «گۈلنار» غا قوشۇلغاندەك ئەرەبچە مۇئەننەسلىك ئىپادە قوشۇلۇپ «گۈلنازە» بولغان ئەھۋال ئۇچرايدۇ .
④ ئەسلىيسى «گۈلنەھار» .

گۈلناۋا①	(پ) گۈلناۋاخان	خۇشاللىق گۈلى ، خۇشال قىز
گۈلنائىب	(پ‌ئە) گۈلنايىپ	ئورۇنباسار قىز
گۈلنايە		(«گۈلئىنايە» گە قارالسۇن)
گۈلنەبى	(پ‌ئە)	نەبى : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
گۈلنەپەر	(پ)	«گۈلدانە» گە ئوخشاش
گۈلنەپسە	(پ‌ئە)	گۈزەل قىز
گۈلنەزەر	(پ‌ئە)	نەزەردىكى قىز («ئاينەزەر» بىلەن ئوخشاش)
گۈلنەزىرە	(پ‌ئە)	كۆركەم ، گۈزەل قىز
گۈلنەسەب	(پ‌ئە) گۈلنىسەپ ، گۈلنىسەپخان ، گۈلنىسەپقىز	(1) دوستلۇق گۈلى ، (2) نەسەب گۈلى ، (3) نەسىپ بولغان گۈل
گۈلنەما	(پ) گۈلناما	كۆرۈنۈشى گۈلدەك قىز ؛ ئاينەكتەك پاك ، سۈزۈك قىز («گۈلنەۋرە» گە قارالسۇن)
گۈلنەۋەر		
گۈلنەۋرە	(پ‌ئە) گۈلنەۋەر ، گۈلنىۋەر	نەۋرە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («نەۋرە» نامىدىكى مەنىسىمۇ «گۈل» دۇر)
گۈلنۇر	(پ‌ئە) گۈلنۇرخان	نۇر كەبى قىز
گۈلنىسا	(پ‌ئە) گۈلنىساخان ، گۈلنىساقىز ، گۈلنىسخان ، گۈلنىسەم	ئاياللارنىڭ گۈلى ، گۈلدەك ئايال ؛ گۈزەللەرنىڭ گۈلى
گۈلنسايىم	(پ‌ئە‌ئۇ)	مېنىڭ گۈلدەك قىزىم
گۈلنىسەپ		(«گۈلنەسەب» گە قارالسۇن)
گۈلنىسەپخان		(«گۈلنەسەب» گە قارالسۇن)
گۈلنىسەپقىز		(«گۈلنەسەب» گە قارالسۇن)
گۈلنىسەم		(«گۈلنىسا» غا قارالسۇن)
گۈلنىسخان		(«گۈلنىسا» غا قارالسۇن)
گۈلنىشان	(پ)	ئارزۇ گۈلى
گۈلنىگار	(پ)	گۈل سۈرەتلىك ، گۈلدەك كۆرۈنىدىغان
گۈلنىھار		(«گۈلناھار» غا قارالسۇن)
گۈلنىھال	(پ)	يېڭى ئېچىلغان گۈل ، گۈل يۈزلۈك ، گۈل سۈپەت

① ئەسلىسى «گۈلنەۋا» .

گۈلنىياز	(پ) گۈلنىيازخان	ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى قىز
گۈلھاپىز	(پ‌ئە) گۈلھاپىزخان	مۇھاپىزەتچى ، قوغدىغۇچى (قىز)
گۈلھاجەر	(پ‌ئە) گۈلھەجەر ، گۈلەجەر	ھاجەر : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
گۈلھاجىخان	(پ‌ئە‌ئۇ) گۈلاجىخان ، گۈلاجىخان	گۈلھاجى : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
گۈلھاجىقىز	(پ‌ئە‌ئۇ) گۈلاجىقىز	گۈلھاجى : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
گۈلھايا①	(پ‌ئە) گۈلايا ، گۈلەييا	ھايالىق ، نومۇسلۇق ، يۇزى تۆۋەن قىز
گۈلھايات②	(پ‌ئە) گۈلايەت	ھاياتلىق گۈلى
گۈلھاپىز	(پ‌ئە) گۈلەپىز ، گۈلەپىزخان	(«گۈلھاپىز» غا ئوخشاش)
گۈلھەپىزە	(پ‌ئە) گۈلپىزەم	ھەپىزە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى («گۈلھاجەر» گە قارالسۇن)
گۈلھەجەر		
گۈلھەرەم	(پ‌ئە) گۈلەرەم③	ھەرەم قىزى ، خاس ، پاك قىز
گۈلھەزرەت	(پ‌ئە) گۈلەزرەت	(1) ھۆرمەت گۈلى ؛ (2) ھەزرەت گۈلى
گۈلھەسەل		(«گۈلئەسەل» گە قارالسۇن)
گۈلھەۋز④	(پ‌ئە) گۈلەۋز ، گۈلەۋزەم	زېمىننىڭ گۈلى ، تەبىئەتنىڭ گۈلى
گۈلھەۋزە	(پ‌ئە) گۈلەۋزە ، گۈلەۋزەم ، گۈلەۋزىخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلھەي⑤	(پ‌ئە) گۈلەي ، گۈلەيخان ، گۈلەيقىز ، گۈلەم	(«گۈلھايات» بىلەن ئوخشاش)
گۈلھەيدىخان		
گۈلھەيدەرخان	(پ‌ئۇ) گۈلھەيدىخان	(«گۈلھەيدەرخان» غا قارالسۇن)
گۈلھەييە⑥	(پ‌ئە) گۈلەييا ، گۈلەييە	باتۇر ، چەۋەندار ئايال
گۈلھەيىي	(پ‌ئە) گۈلەيىي	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
گۈلھەييىم	(پ‌ئە‌ئۇ) گۈلەييىم	(«گۈلھايا» غا ئوخشاش)
		مېنىڭ نومۇسچان ، ئۇياتلىق قىزىم

①② ئەسلىسى «گۈلھەيا ، گۈلھەيات» .
③ «گۈلئەرەم» مۇ «گۈلەرەم» گە ئۆزگىرىدۇ .
④ «گۈلھەۋز ، گۈلھەۋزە» ئوخشاشلا «گۈلەۋزەم» گە ئۆزگىرىدۇ .
⑤⑥ «گۈلۈم ، گۈلھەي» ئوخشاشلا «گۈلەم» گە ؛ «گۈلھەييە ، گۈلھايا» ئوخشاشلا «گۈلەييا» غا ئۆزگىرىدۇ .

گۈلئۈز	(پ‌ئۇ)	چىرايلىق ، گۈزەل قىز
گۈلئۈزار	(پ)	گۈل يۈزلۈك ، گۈل چىراي
گۈلۈم	(پ‌ئۇ) گۈلۈمخان ، گۈلۈمقىز ، گۈلەم ، گۈلەمخان ، گۈلەمقىز	مېنىڭ گۈلۈم ، مېنىڭ گۈلدەك قىزىم
گۈلۈمئاي	(پ‌ئۇ)	مېنىڭ ئايدەك چىرايلىق قىزىم
گۈلۈمبەردى	(پ‌ئۇ)	ئاللا ماڭا قىز پەرزەنت بەردى («گۈلۈم» گە قارالسۇن)
گۈلۈمخان		(«گۈلۈم» گە قارالسۇن)
گۈلۈمقىز		
گۈلۈمنۇر	(پ‌ئۇ‌ئە) گۈلەمنۇر	مېنىڭ گۈلۈم ، گۈلۈم قىزىم
گۈلۈمنۇرى	(پ‌ئۇ‌ئە)	مېنىڭ گۈلۈم ۋە نۇرۇم
گۈلۈمنىسا	(پ‌ئۇ‌ئە)	گۈلۈم : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
گۈلۈمىيار	(پ‌ئۇپ)	گۈلۈم قىزىم ماڭا يار بولىدۇ
گۈلۈمىيارى	(پ‌ئۇپ)	يۈقىرىقىغا ئوخشاش («گۈلبانە» گە قارالسۇن)
گۈلۋانەم		(«گۈلبانقىز» غا قارالسۇن)
گۈلۋانقىز		(«گۈلبەھرى» گە قارالسۇن)
گۈلۋەرى		
گۈلى①	(پ‌ئە) گۈلىخان② ، گۈلىقىز ، گۈلىيەم	(1) «گۈل» گە ئەرەبچە سۆيەت قوشۇمچىسى قوشۇپ ئۆزلەشتۈرۈلگەن ؛ (2) «گۈل» بىلەن ئىككىنچى تەركىب بولغان ئىسىم ئوتتۇرىسىغا «ى» قوشۇلۇپ ، تولۇق تەلەپپۇز قىلىنغاندىكى بىرىنچى تەركىب «گۈلى» مۇستەقىل ئىسىم تەرىقىسىدە قوللىنىلغان . مەسىلەن ، «گۈلىئازاد ، گۈلىئىمان» دېگەندىكى «گۈلى» دەك («گۈلئەزىز» گە قارالسۇن) («گۈلئەزىزە» گە قارالسۇن) («گۈلئەزىزە» گە قارالسۇن)
گۈلئېزىز		
گۈلئېزىزە		
گۈلئېزىزەم		
گۈلئىپار	(پ) گۈلپار	خۇش پۇراق گۈل

① بۇ ئىسمىنى بەزىلەر «گۈل» نىڭ خەنزۇچە تەلەپپۇز قىلىنىشى دەپمۇ چۈشەندۈرىدۇ .
② «گۈل» مۇ «گۈلىخان» غا ئۆزگىرىدۇ .

گۈلئىسمان		(«گۈلئاسمان ، گۈلياسەمەن» گە قارالسۇن)
گۈلئىز	(پ‌ئۇ) گۈلىز	ئىزىدىن گۈل ئۈنسۈن
گۈلئىكرام	(پ‌ئە) گۈلىكرام	ھۆرمەت گۈلى ؛ ھۆرمەتلىك قىز
گۈلئىمان①	(پ‌ئە) گۈلىمان ، گۈلىمان ، گۈلمانخان ، گۈلمانقىز	ئىمانلىك گۈلى
گۈلئىنا	(پ‌ئە) گۈلىنا ، گۈلنا	غەمخورلۇق گۈلى ؛ غەمخورچان قىز
گۈلئىنايە	(پ‌ئە) گۈلنايە	يۈقىرىقىغا ئوخشاش («گۈل ، گۈلى» گە قارالسۇن)
گۈلىخان		(«گۈلئىز» گە قارالسۇن)
گۈلىز		
گۈلىستان	(پ)	باغ ، گۈللۈك ، گۈلزارلىق («گۈلى» گە قارالسۇن)
گۈلىقىز		(«گۈلئىكرام» غا قارالسۇن)
گۈلىكرام		(«گۈلئىسمان» غا قارالسۇن)
گۈلىمان		(«گۈلئىنا» غا قارالسۇن)
گۈلىنا		(«گۈلى» گە قارالسۇن)
گۈلىيەم		(«گۈلىيار» غا قارالسۇن)
گۈلىيا		(«گۈلىيار» غا قارالسۇن)
گۈلىياخان		
گۈلىيار	(پ) گۈلىيا ، گۈلىياخان ، گۈلىيارخان ، گۈلىياخان	گۈل بىلەن بىللە ؛ گۈزەل يار
گۈلىياسەمەن②	(پ) گۈلياسمەن	ياسىمەن گۈلى (بىر خىل گۈل ئىسمى)
گۈلىيۇز	(پ‌ئۇ)	چىرايلى گۈلدەك قىز
گىلاسخان	(پ‌ئۇ)	گىلاس : ئىسمى ، خان : سۈپەتلىك («گىلاس» بىر خىل مېۋە ئىسمى)
گىياخان③	(پ‌ئۇ)	بۇ ئىسىم «گىيا» غا «خان» قوشۇلۇپ ياسالغان بولۇپ ، ئۇنىڭدا ئۆسۈملۈك ، گۈل - گىياھلار ئۇلۇغلانغان

① «گۈلئىمان» نىڭ يەنە «گۈلمام ، گۈلمامخان ، گۈلمانخان ، گۈلماڭخان ، گۈلماڭقىز ، گۈلمامقىز» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
② «گۈلياسەمەن» نىڭ يەنە «گۈلئەسمەن ، گۈلەسمەن ، گۈلياسمەن ، گۈلىيەسمىن ، گۈلىسمەن ، گۈلسمەن ، گۈلئىسمان ، گۈلەس ، گۈلەسخان ، گۈلەسقىز» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
③ ئەسلىسى «گىياھخان» . بۇ ئىسىم «گوياخان» غا ئۆزگىرىشىمۇ مۇمكىن .

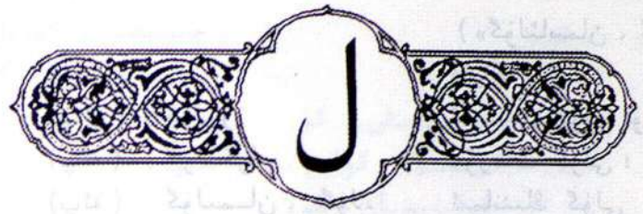

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
لاپىز	(ئە)	ناتىق ، سۆز قىلغۇچى
لاتىپ		(«لەتىپ» كە قارالسۇن)
لاچىن	(ئۇ) لىچىن	بىر خىل قۇش نامى بولۇپ ، بۇ يەردە «لاچىندەك بىر ئوغۇل تۇغۇلدى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
لاچىنبەگ	(ئۇ) لىچىنبەگ	لاچىندەك جەسۇر ، چەبدەس ئەر
لازىم	(ئە)	زۆرۈر ، ئېھتىياجلىق (ئوغۇل)
لازىمبەگ	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
لاقىت	(ئە)	قوبۇل قىلغۇچى ؛ يىغىپ توپلىغۇچى
لاياقەت		(«لىياقەت» كە قارالسۇن)
لاھوت	(ئە)	ئىلاھىيەت ، ئىلاھىي خاراكتېر ، دىنىي ئەخلاق
لائىق	(ئە) لائىقجان ، لايىقجان	مۇۋاپىق ، ئويلىغاندەك (ئوغۇل)
لەبىب	(ئە) لەبىپ ، لېبىپ	ئەقىللىق ، زېرەك
لەپىپ	(ئە) لېپىپ	يىغىلغان ، توپلانغان ؛ بىر توپ
لەتىپ	(ئە) لاتىپ ، لېتىپ	شەپقەتلىك ، كۆيۈمچان ، ئىللىق ، مۇلايىم ، يۇمشاق (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
لەزىز	(ئە)	تاتلىق ، شېرىن
لوقمان		(«لوقمان» غا قارالسۇن)
لۇتپۇسەييىد	(ئە)	خوجامنىڭ (ئاللانىڭ) ياخشىلىقى
لۇتپۇللا	(ئە) لۇتۇن	ئاللانىڭ شەپقىتى
لۇتپى	(ئە)	مېھرىبانلىق ، كۆيۈم ، مۇلايىملىق ، شەپقەت ، ياخشىلىق
لۇتپىدىن①	(ئە)	دىنىنىڭ ياخشىلىقى
لۇتۇن		(«لۇتپۇللا» غا قارالسۇن)

① ئەسلىسى «لۇتپىددىن» .

لۇقمان	(ئە) لوقمان	لۇقمان ھەكىمنىڭ ئىسمى ، مەنىسى : (1) يورۇتماق ، (2) ھەممىنى بىلگۈچى
لىبىپ		(«لەبىب» كە قارالسۇن)
لىپىپ		(«لەپىپ» كە قارالسۇن)
لىتىپ		(«لەتىپ» كە قارالسۇن)
لىللا	(ئە)	(1) تۇغرا ، دۇرۇس ؛ ئاللاغا روشەن ، (2) ئاللا ئۇچۇن ، ئاللانىڭ
لىۋا①	(ئە)	قوماندان ، بايراق
لىۋائىدىن	(ئە) لىۋايىدىن	دىنىنىڭ قوماندانى
لىياقەت②	(ئە) لاياقەت	ئۈيغۇنلۇق ، ماسلىق ، مۇناسىپلىق ؛ ئەقىل ، ئىقتىدار ؛ ئەقىللىق ، ئەدەپ ، زوقلىنىش كۇچى
لىيمان	(ي)	دېڭىز قولتۇقى ، دېڭىز پورتى

ئايالالار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
لاتاپەت③	(ئە) لاتاپەتخان	ئىللىقلىق ، سىلىقلىق ، ئەدەپ
لاچىنئاي	(ئۇ) لاچىناي ، لىچىناي ، لىچىنئاي	لاچىندەك جەسۇر قىز
لاچىنخان	(ئۇ) لىچىنخان	لاچىندەك جەسۇر ئايال
لاچىنقىز	(ئۇ) لىچىنقىز	(«لاچىنئاي» غا ئوخشاش)
لالە		(«لەئلە» گە قارالسۇن)
لالەم		(«لەئلە» گە قارالسۇن)
لالىبۇۋى		(«لەئلىببى» گە قارالسۇن)
لالىخان		(«لەئلىخان» غا قارالسۇن)
لالىرۇي		(«لەئلىرۇي» غا قارالسۇن)
لالىقىز		(«لەئلىقىز» غا قارالسۇن)
لالىگۈل		(«لەئلىگۈل» گە قارالسۇن)
لالىنىسا		(«لەئلىنىسا» غا قارالسۇن)
لائىقە	(ئە)	«لائىق» بىلەن ئوخشاش
لائىقخان	(ئەئۇ) لايىقخان	مۇۋاپىق ، ئويلىغاندەك (ئايال)

①③ ئەسلىسى «لىۋائى ، لەتاپەت» .
② «لىياقەت» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

لەئەل		(«لەئلە» گە قارالسۇن)
لەئەلبۇۋى		(«لەئلىبىبى» گە قارالسۇن)
لەببە	(ئە)	ئەقىللىق، ئادەل، زېرەك قىز
		(«لەبىب» بىلەن ئوخشاش)
لەبىنە	(ئە)	سۆت، سۈتلۈك قوي، سۈتلۈك تۆگە
لەپىپە	(ئە)	«لەپىپ» بىلەن ئوخشاش
لەتىپە	(ئە) لەتىپەم	«لەتىپ» بىلەن ئوخشاش
لەتىپخان	(ئەئۇ) لېتىپخان	شەپقەتلىك، كۆيۈمچان ئايال
لەتىپگۈل	(ئەپ) لېتىپگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
لەززەت	(ئە) لەززەتخان	تاتلىق، تاتلىقلىق
لەزىزە	(ئە) لەزىزخان	«لەزىز» بىلەن ئوخشاش
لەزىنە	(ئە)	ئەرەبچىدە مۇناسىۋەت ئالمىشى
		(«لەئلە» گە قارالسۇن)
لەلە		(«لەئلىخان» غا قارالسۇن)
لەلىخان		(«لەئلىرۇي» غا قارالسۇن)
لەلىرۇي		(«لەئلىقىز» غا قارالسۇن)
لەلىقىز		(«لەئلىگۈل» گە قارالسۇن)
لەلىگۈل		(«لەئلە» گە قارالسۇن)
لەھەل		(«لەئلە» گە قارالسۇن)
لەھەلبۇۋى		(«لەئلىببىبى» گە قارالسۇن)
لەئلە①	(پ) لەئلى، لەيلى، لالە، لەلە، لەھەل، لەئەل، لالەم	قىزىل ياقۇت؛ ياقۇت، ياقۇتتەك
لەئلىببىبى	(پ) لەھەلبۇۋى، لالىبۇۋى، لەئەلبۇۋى	قىزىل ياقۇتتەك خېنىم
لەئلىخان	(پئۇ) لالىخان، لەلىخان	قىزىل ياقۇتتەك ئايال
لەئلىرۇي	(پ) لالىرۇي، لەلىرۇي	يۈزى قىزىل ياقۇت
لەئلىقىز	(پئۇ) لالىقىز، لەلىقىز	ياقۇتتەك پاك، چىرايلىق قىز
لەئلىگۈل	(پ) لالىگۈل، لەلىگۈل، لەيلىگۈل	(1) يۇقىرىقىغا ئوخشاش، (2) بىر خىل گۈل نامى
لەئلىنسا	(پئە) لالىنسا، لەلىنسا	قىزىل ياقۇتتەك ئايال
لەيلا②	(ئە) لەيلى، لەيلىخان، لەيلىگۈل	(1) مەشۇق، (2) كېچە، كېچەلىك

① «لەئلە» بىلەن «لەيلا، لەيلى، لەيلە» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ. مەسىلەن، «لەيلى»، «لەيلىگۈل» دېگەنلەردەك. ئەمما «لەيلا، لەيلە، لەيلى» دېگەن ئىسىملار «لالە، لەلە» گە ئۆزگىرىمەيدۇ. شۇڭا «لالە، لەلە» بولۇپ كەلگىنى «لەئلە» نىڭ ئۆزگىرىشى ھېسابلىنىدۇ. «لەيلى» بولۇپ كەلگىنى ئەسلىدىن «لەيلى» بولۇشى مۇمكىن.

② «لەئلە، لەيلا، لەيلە» مۇ «لەيلى» گە ئۆزگىرىدۇ.

لەيلە	(ئە) لەيلى	كېچە، ئاخشام؛ بىر كېچە كېچە - كۈندۈز
لەيلەناھار	(ئە) لەيلىناھار	(1) «لەئلە، لەيلا، لەيلە» گە قارالسۇن؛ (2) «لەيلى - مەجنۇن» دېگەن لەيلىنىڭ ئىسمى. مەنىسى: مەشۇق
لەيلى	(ئە) لەيلىخان، لەيلىگۈل	(«لەيلىببىبى» گە قارالسۇن)
لەيلىبۇۋى		مەشۇق خېنىم
لەيلىببىبى	(ئەپ) لەيلىبۇۋى	(«لەئلە، لەيلا، لەيلى» گە قارالسۇن)
لەيلىخان	(ئەئۇ)	لەيلىدەك گۈزەل قىز
لەيلىقىز	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
لەيلىگۈل	(ئەپ)	لەيلىدەك گۈزەل ئايال، ئاياللارنىڭ لەيلىسى
لەيلىنسا	(ئە)	مېھرىبان، مۇلايىم ئايال
لۇتپىنسا	(ئە)	«لۇتپى» بىلەن ئوخشاش
لۇتپىيە	(ئە)	(«لەتىپخان» غا قارالسۇن)
لېتىپخان		(«لەتىپگۈل» گە قارالسۇن)
لېتىپگۈل		(«لاچىنئاي» غا قارالسۇن)
لېچىنئاي		(«لاچىنئاي» غا قارالسۇن)
لېچىناي		(«لاچىنخان» غا قارالسۇن)
لېچىنخان		(«لاچىنقىز» غا قارالسۇن)
لېچىنقىز		«رېتا» نىڭ ئۆزگىرىشى
لىدا	(ھ)	(ھىندىستاننىڭ «سەرگەردان» نامىلىق فىلىمىدىكى ئايال باش پېرسوناژنىڭ ئىسمىدىن كەلگەن)
لىللائاي	(ئەئۇ)	توغرا، دۇرۇس، ئادەل ئايال
لىنا		(1) «لىينە» نىڭ ئۆزگىرىشى، (2) چەت ئەل كىشى ئىسمى
لىۋاخان	(ئەئۇ)	قوماندان ئايال
لىۋىيە	(ئە)	ئەرەب دۆلەتلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
لىياقەت	(ئە)	ئەرلەر ئۈچۈن بېرىلگەن ئىسىم
لىينا		بىلەن ئوخشاش
لىينە	(ئە) لىينا، لىنا	(«لىينە» گە قارالسۇن)
		ئىللىق، مۇلايىم، يېقىملىق، چېقىشقاق؛ سالقىن

م

ئەرلەر ئۈچۈن

ئاتىلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
مائالى①	(ئە) ماھالى	يۈكسەك ، قىممەتلىك
ماتارۇللا		(«مەتەرۇللا» غا قاراڭ)
ماجىد	(ئە) ماجىت	مۇنەۋۋەر ، مەشھۇر ، يۈكسەك (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ماجىدۇللا	(ئە)	ئاللانىڭ مۇنەۋۋەر كىشىسى
ماخاپىتۇللا②	(ئە)	تەقۋادار ، ئاللادىن قورقىدىغان
ماخمۇت		(«مەھمۇد» قا قاراڭ)
ماسادىر		(«مەسادىر» غا قاراڭ)
ماسانى③	(ئە)	كۈچ ، ئىقتىدار
ماكىن	(ئە)	قەتئىي ، مۇستەھكەم
ماڭار	(ئۇ) ماڭارجان	ئاللا ئۆمرىنى بەرگەي ، ماڭغاي
ماڭسۇر		(«مەنسۇر» غا قاراڭ)
مالىك	(ئە)	مالدار ، خوجايىن ، ھاكىم ، خوجا ، ئىگىدار ، ئىگە
مامان		(«مەئمۇن» غا قاراڭ)
مامۇت		(«مەھمۇد» قا قاراڭ)
مامۇر		(«مەئمۇر» غا قاراڭ)
مامۇرشا		(«مەئمۇرشاھ» قا قاراڭ)
مامۇش		(«مەھمۇد» قا قاراڭ)
مامۇق		(«مەھمۇد» كە قاراڭ)
مامۇن		(«مەئمۇن» غا قاراڭ)
مامىخان		(«مەھمۇد» كە قاراڭ)
ماناب④	(ئە) ماناپ ، مانناپ	ۋەكىل
مانئى	(ئە) مانى	چەكلىگۈچى ، مەنئى قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ماھارەت⑤	(ئە)	ماھىرلىق ، ئەپچىللىك

①②③④⑤ لارنىڭ ئەسلىيىسى «مەئالى ، مەخاپەتۇللا ، مەسانى ، مەناب ، مەھارەت» .

ماھالى		(«مائالى» غا قاراڭ)
ماھى	(ئە)	(1) ئەپۇ قىلغۇچى ، (2) پارسچىدا «ئايدەك» مەنىسىدە
ماھىدىن	(پ ئە) مايىدىن	دىننىڭ ئېيى
ماھىر	(ئە) ماھىرجان	ئۇستا ، ئەپچىل
ماھىرشاھ	(ئەپ)	ماھىر : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
ماھىردىن	(ئە) مايىردىن	دىننىڭ ماھىر كىشىسى
ماھىل		(«مائىل» گە قاراڭ)
ماھىمجان	(پ) مايىمجان	ئايدەك چىرايلىق ئوغلۇم
مائۇن	(ئە) ماۋۇن	ئۆي سايمانلىرى («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
مائىل	(ئە) مايىل ، ماھىل	ئەگرى ، يانتۇ ؛ مايىل بولغۇچى ، بىر تەرەپكە ماڭغۇچى ، قوللىغۇچى
مايىدىن		(«ماھىدىن» گە قاراڭ)
مايىردىن		(«ماھىردىن» گە قاراڭ)
مايىل		(«مائىل» گە قاراڭ)
مايىمجان		(«ماھىمجان» غا قاراڭ)
مەئەززەم		(«مۇئەززەم» گە قاراڭ)
مەبەر	(ئە) مەپەر	مېھرى - شەپقەت
مەبرۇر	(ئە)	ياخشى ، ھەقىقىي ، ئادىل ؛ مۇۋاپىق ، توغرا ، ئورۇنلۇق ، ھالال
مەبرۇك	(ئە)	بەختلىك ، ئامەتلىك ، تەلەيلىك ؛ ساخاۋەت ، ياخشىلىق
مەبئۇس	(ئە) مەبۇس	ئەۋەتىلگۈچى ، ئەلچى ؛ ۋەكىل
مەبۇپ		(«مەھبۇب» قا قاراڭ)
مەبۇت		(«مەئبۇد» قا قاراڭ)
مەبۇل		(«مەھبۇبۇللا» غا قاراڭ)
مەبۇللا		(«مەھبۇبۇللا» غا قاراڭ)
مەبىپ		(«مەھبۇب» قا قاراڭ)
مەپتۇن	(ئە)	مەستانە بولغۇچى ، شەيدا بولغۇچى
مەپتۇنۇللا	(ئە)	ئاللاغا مەپتۇن بولغۇچى
مەپرۇز	(ئە)	تەقدىر ، قىسمەت ، پېشانىگە پۈتۈلگەن نەرسە
مەپىز		(«مەھپۇز» غا قاراڭ)
مەپىزجان		(«مەھپۇز» غا قاراڭ)
مەتئابلا		(«مۇھەممەدئابدۇللا» غا قاراڭ)

مەتئالىم («مۇھەممەدئالىم» غا قارالسۇن)
مەتئالىي («مۇھەممەدئالىي» غا قارالسۇن)
مەتاخۇن («مۇھەممەدئاخۇن» غا قارالسۇن)
مەتالىي («مۇھەممەدئالىي» غا قارالسۇن)
مەتالىم («مۇھەممەدئالىم» غا قارالسۇن)
مەتاۋلا («مۇھەممەدئەۋلا» غا قارالسۇن)
مەتايۇپ («مۇھەممەدئەييۇب» قا قارالسۇن)
مەتئەزىز («مۇھەممەدئەزىز» گە قارالسۇن)
مەتئەيسا («مۇھەممەدئەيسا» غا قارالسۇن)
مەتئەلا («مۇھەممەدئەلا» غا قارالسۇن)
مەتەزىز («مۇھەممەدئەزىز» گە قارالسۇن)
مەتەۋلا («مۇھەممەدئەۋلا» غا قارالسۇن)
مەتەيسا («مۇھەممەدئەيسا» غا قارالسۇن)
مەتبارات («مۇھەممەدبارات» قا قارالسۇن)
مەتباقى («مۇھەممەدباقى» غا قارالسۇن)
مەتپاسار («مۇھەممەدپاسار» غا قارالسۇن)
مەتتارى («مۇھەممەدتارى» غا قارالسۇن)
مەتتاھىر («مۇھەممەدتاھىر» غا قارالسۇن)
مەتتايىر («مۇھەممەدتاھىر» غا قارالسۇن)
مەتتەقى («مۇھەممەدتەقى» غا قارالسۇن)
مەتەر (ئە) يامغۇر
مەتەۋللا (ئە) ماتارۋللا ئاللا ياغدۇرغان يامغۇر، ئاللانىڭ شاپائىتى

مەتتوختى («مۇھەممەدتوختى» غا قارالسۇن)
مەتتۇر («مۇھەممەدتۇر» غا قارالسۇن)
مەتتۇرەم («مۇھەممەدتۇر» غا قارالسۇن)
مەتتۇراق («مۇھەممەدتۇر» غا قارالسۇن)
مەتتۇردى («مۇھەممەدتۇردى» غا قارالسۇن)
مەتتۇرسۇن («مۇھەممەدتۇرسۇن» غا قارالسۇن)
مەتتۇرغۇن («مۇھەممەدتۇرغۇن» غا قارالسۇن)
مەتجالالدىن («مۇھەممەدجالالدىن» گە قارالسۇن)
مەتتۆمۇر («مۇھەممەدتۆمۇر» گە قارالسۇن)
مەتجان («مۇھەممەدجان» غا قارالسۇن)
مەتجىلىل («مۇھەممەدجەلىل» گە قارالسۇن)

مەتخان («مۇھەممەدخان» غا قارالسۇن)
مەتخىلىل («مۇھەممەدخەلىل» گە قارالسۇن)
مەترەم («مۇھەممەدرەھىم» گە قارالسۇن)
مەترەيىم («مۇھەممەدرەھىم» گە قارالسۇن)
مەترۇزى («مۇھەممەدرۇزى» غا قارالسۇن)
مەتروسۇل («مۇھەممەدرەسۇل» غا قارالسۇن)
مەتربەھىم («مۇھەممەدرەھىم» گە قارالسۇن)
مەتزاكىر («مۇھەممەدزاكىر» گە قارالسۇن)
مەتزاھىت («مۇھەممەدزاھىد» كە قارالسۇن)
مەتزايىت («مۇھەممەدزاھىد» كە قارالسۇن)
مەتزۇلۇن («مۇھەممەدزۇنۇن» غا قارالسۇن)
مەتزۇنۇن («مۇھەممەدزۇنۇن» غا قارالسۇن)
مەتزەرىپ («مۇھەممەدزەرىپ» كە قارالسۇن)
مەتسابىر («مۇھەممەدسابىر» گە قارالسۇن)
مەتسادىر («مۇھەممەدسادىر» غا قارالسۇن)
مەتساقى («مۇھەممەدساقى» غا قارالسۇن)
مەتسالى («مۇھەممەدسالىھ» كە قارالسۇن)
مەتسالىھ («مۇھەممەدسالىھ» كە قارالسۇن)
مەتسالىم («مۇھەممەدسالىم» غا قارالسۇن)
مەتساۋۇت («مۇھەممەدسابىت» كە قارالسۇن)
مەتساۋۇر («مۇھەممەدسابىر» گە قارالسۇن)
مەتسايىت («مۇھەممەدسەئىد، مۇھەممەدسائىد» كە قارالسۇن)

مەتسايىم («مۇھەممەدسايىم» غا قارالسۇن)
مەتسەلەي («مۇھەممەدسالىھ» قا قارالسۇن)
مەتسەئىت («مۇھەممەدسەئىد» كە قارالسۇن)
مەتسەيدى («مۇھەممەدسەييىدى» گە قارالسۇن)
مەتسېلىم («مۇھەممەدسەلىم» گە قارالسۇن)
مەتسېيىت («مۇھەممەدسەئىد، مۇھەممەدسەييىد» كە قارالسۇن)

مەتسدىق («مۇھەممەدسددىق» قا قارالسۇن)
مەتسىيت («مۇھەممەدسەييىد» كە قارالسۇن)
مەتشا («مۇھەممەدشاھ» قا قارالسۇن)
مەتشاھىت («مۇھەممەدشاھىد» قا قارالسۇن)
مەتشاۋاي («مۇھەممەدشاھباي» غا قارالسۇن)

مەتشایىت («مۇھەممەدشاھىد» قا قارالسۇن)
مەتشىرىپ («مۇھەممەدشەرىپ» كە قارالسۇن)
مەتغازى («مۇھەممەدغازى» غا قارالسۇن)
مەتغوپۇر («مۇھەممەدغەپۇر» غا قارالسۇن)
مەتقارى («مۇھەممەدقارى» غا قارالسۇن)
مەتقازى («مۇھەممەدقازى» غا قارالسۇن)
مەتقاسسم («مۇھەممەدقاسسم» غا قارالسۇن)
مەتقاۋۇل («مۇھەممەدقابىل» غا قارالسۇن)
مەتقۇربان («مۇھەممەدقۇربان» غا قارالسۇن)
مەتقۇل («مۇھەممەدقۇل» غا قارالسۇن)
مەتقۇۋان («مۇھەممەدقۇربان» غا قارالسۇن)
مەتكىرەم («مۇھەممەدكەرىم» گە قارالسۇن)
مەتلۇب (ئە) مەتلۇپ تەلەپكە ئۇيغۇن ، ئارزۇغا لايىق
مەتمۇسا («مۇھەممەدمۇسا» غا قارالسۇن)
مەتناسىر («مۇھەممەدناسىر» غا قارالسۇن)
مەتنەزەر («مۇھەممەدنەزەر» گە قارالسۇن)
مەتنۇر («مۇھەممەدنۇر» غا قارالسۇن)
مەتنۇرى («مۇھەممەدنۇر» غا قارالسۇن)
مەتنىزەر («مۇھەممەدنەزەر» گە قارالسۇن)
مەتنىياز («مۇھەممەدنىياز» غا قارالسۇن)
مەتھەسەن («مۇھەممەدھەسەن» گە قارالسۇن)
مەتھۇسەن («مۇھەممەدھۇسەيىن» گە قارالسۇن)
مەتئۇرايىم («مۇھەممەدئىبراھىم» غا قارالسۇن)
مەتئۆمەر («مۇھەممەدئۆمەر» گە قارالسۇن)
مەتۇاقى («مۇھەممەدباقى» غا قارالسۇن)
مەتۇبلى («مۇھەممەدۇەلى» گە قارالسۇن)
مەتىن (ئە) مىتىن مۇستەھكەم ، كۇچلۇك ، پۇختا ، مەھكەم (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
مەتيا («مۇھەممەدىار» غا قارالسۇن)
مەتيار («مۇھەممەدىار» غا قارالسۇن)
مەتياسىن («مۇھەممەدياسىن» غا قارالسۇن)
مەتياقۇپ («مۇھەممەدياقۇب» قا قارالسۇن)
مەتيۇسۇپ («مۇھەممەدىوسۇپ» كە قارالسۇن)

مەجنۇب (ئە) مەجنۇپ
مەجدۇللا
مەجلىس (ئە)
مەجنۇن (ئە)
مەجىد (ئە) مىجىت ، مىشىت
مەجىدئاخۇن (ئەئۇ) مىجىتاخۇن ، مىشتاخۇن
مەجىدۇللا (ئە) مەجدۇللا
مەجىدىن① (ئە)
مەخەت
مەخەتجان
مەخەم
مەخەمجان
مەخەمقارى
مەخەممەت
مەخەممۇللا
مەخبىر (ئە) مەخپىر
مەخپۇر
مەخپۇز
مەخپۇل
مەخپۇللا
مەخپىر
مەختەم
مەختۇب (ئە) مەختۇپ
مەختۇم (ئە)
مەخدۇم (ئە) مەخسۇم
مەخسۇت
مەخسۇم
مەخمول

① ئەسلىسى «مەجىددىن» .

ياندا تەييار ھالەتتە تۇرىدىغان ئات («مەجىدۇللا» غا قارالسۇن)
يىغىلىش ، يىغىن ، يىغىن ۋاقتى
ۋە ئورنى
ئەقىلدىن كەتكەن ، نېرۋىسىدىن ئاداشقان ؛ ئاشىق
ئۇلۇغ ، شەرەپلىك ، مەشھۇر (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
مەجىد : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئاللانىڭ شەرەپلىك كىشىسى
دىنىنىڭ شەرەپلىك كىشىسى
(«مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«مۇھەممەدجان» غا قارالسۇن)
(«مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«مۇھەممەدجان» غا قارالسۇن)
(«مۇھەممەدقارى» غا قارالسۇن)
(«مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«مۇھەممەدمەۋلا» غا قارالسۇن)
خەۋەردار ، خەۋەر بەرگۈچى
(«مەغپۇر» غا قارالسۇن)
(«مەھپۇز» غا قارالسۇن)
(«مەقبۇل» غا قارالسۇن)
(«مەقبۇلۇللا» غا قارالسۇن)
(«مەخبىر ، مەغپىر» گە قارالسۇن)
(«مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
توي قىلىشقا پۇتۇشكەن (ئوغۇل) تامغا ئۇرۇلغان ، پىچەتلەنگەن
خوجايىن ، خوجا ، ئۆزىگە خىزمەت قىلدۇرغۇچى ؛ ئۆلىمالارنىڭ باللىرى ، خوجام
(«مەقسۇد» قا قارالسۇن)
(«مەخدۇم» غا قارالسۇن)
(«مۇھەممەدمەۋلا» غا قارالسۇن)

مەخمولا		(«مۇھەممەدمەۋلا» غا قارالسۇن)
مەخمۇت		(«مەھمۇد» قا قارالسۇن)
مەخمۇز		(«مەھمۇس» قا قارالسۇن)
مەخمۇل		(«مەھمۇل» غا قارالسۇن)
مەخمى		(«مەھمى» گە قارالسۇن)
مەدامىن	(ئە)	مەنە ، مەزمۇن
مەدەتكار	(ئەپ)	مەدەت بەرگۈچى ، ياردەمچى
مەدەنى	(ئە)	بۇ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتى . مەنىسى : مەدىنىلىك (مەدىنە شەھىرى ئاھالىسى)
مەدۇل		(«مەدىھۇللا» غا قارالسۇن)
مەدۇللا		(«مەدىھۇللا» غا قارالسۇن)
مەدى		(«مەدىھۇللا» غا قارالسۇن)
مەدىخۇللا		(«مەدىھۇللا» غا قارالسۇن)
مەدئۇۋ	(ئە)	مەدۇۋ ، مەدۇ جەزمەن تەكلىپ قىلىنغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مەدىن		(«مۇئىدىن» گە قارالسۇن)
مەدىھۇللا	(ئە)	مەدىخۇللا ، مەدۇل ، مەدۇللا ، مەدى ئاللاغا مەدھىيە ئوقۇماق ، ئاللانى ماختىماق
مەراسىم	(ئە)	مۇراسىم سىزىلغان ، پىلان قىلىنغان ؛ رەسمىيەت شەكلى
مەرەپ		(«مەئرۇپ» قا قارالسۇن)
مەرەج		(«مەئرەج» گە قارالسۇن)
مەربۇبۇللا	(ئە)	مەربۇللا ، مىربۇللا ئاللا ئاسرىۋالغان ئوغۇل
مەردئالىم	(پئە)	مەردالىم ئالىم يىگىت ، ئالىم كىشى
مەردان	(پ)	مەردلەرچە ، ئەرلەرچە ؛ ئەرلەر يىگىتلەرچە ، يىگىتتەك
مەردى	(پ)	مەردى : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى بەختلىك ، دۆلەتمەن ، بارلىق زۆرۈر نەرسىلەرگە ئىگە بولغۇچى قولدا سىزىلغان نەرسە ؛ قولدا سىزغاندەك چىرايلىق (ئوغۇل) ياخشى كۆرۈنىدىغان ، كۆڭۈلگە ياقىدىغان ، ئارزۇ قىلغاندەك ؛ سۈپەتلىك
مەردىشاھ	(پ)	مەردىشا ، مىردىشا
مەرزۇق	(ئە)	
مەرسۇم	(ئە)	
مەرغۇب	(ئە)	مەرغۇپ ، مۇرغۇپ

مەركىت	(ئۇ)	مەكىت (1) قەبىلە نامى ، (2) يەر نامى
مەرگەن	(ئۇ)	قارىغا ئالغۇچى ؛ پالۋان
مەرگەنباي	(ئۇ)	پالۋان ئەر
مەرگەنبەگ	(ئۇ)	پالۋان يىگىت
مەرمەر	(پ)	ئېسىل تاش
مەرمۇق	(ئە)	ھۆرمەتلىك ، ئۇستۇن
مەرۇپ		(«مەئرۇپ» قا قارالسۇن)
مەرۇللا		(«مېھرۇللا» غا قارالسۇن)
مەرئى	(ئە)	كۆرۈشكە ئەرزىيدىغان
مەزەم①		(«مۇئەززەم ، مۇئزەم ، مۇئزەمزات» قا قارالسۇن)
مەزەمزات		(«مۇئزەمزات» قا قارالسۇن)
مەزرىپ	(ئە)	مەزرىپ شەمشەر ياكى قىلىچنىڭ تىغى
مەززى	(ئە)	مىزى ، مەزى تاتلىق ، تېتىيدىغان ، مەززى ھېس قىلىدىغان
مەزھەر	(ئە)	تاشقى قىياپەت ، يۈز ، چىراي ، بەلگە ، ئوبراز
مەزھەرى	(ئە)	تاشقى قىياپەتكە خاس
مەزمۇت	(ئە)	مۇستەھكەم ، پۇختا
مەزۇر		(«مەئزۇر» غا قارالسۇن)
مەزۇم		(«مەئزۇم» غا قارالسۇن)
مەزى		(«مەززى» گە قارالسۇن)
مەزىد	(ئە)	مەزىت ، مىزىت زىيادە ، ئارتۇق
مەزىدىن		(«مۇئىززىدىن» گە قارالسۇن)
مەزىللا		(«مۇئىزۇللا» غا قارالسۇن)
مەزىم		(«مەئزۇم» غا قارالسۇن)
مەزىن		(«مۇئەززىن» گە قارالسۇن)
مەسادىر	(ئە)	ماسادىر مەنبە ، يىلتىز
مەسئەد	(ئە)	مەسئەت ، مەسخەت بەختلىك
مەسەد	(ئە)	مەسەت چىگە ؛ «قۇرئان كەرىم» سۈرىلەرىدىن بىرىنىڭ نامى
مەستانجان	(ئەئۇ)	مەپتۇن بولغۇچى ئوغۇل
مەستۇر	(ئە)	ئەيىبلىرى يېپىلغان
مەسخەت		(«مەسئەد» كە قارالسۇن)
مەسخۇت		(«مەسئۇد» قا قارالسۇن)
مەسرۇر	(ئە)	خۇشال ، خۇشاللانغان

① «مۇئەززەم ، مۇئزەم ، مۇئزەمزات» ئوخشاشلا «مەزەم» گە ئۆزگىرىدۇ .

مەسئۇد (ئە) مەسخۇت
مەسۇر
مەسۇم
مەسۇمجان
مەسۇپ
مەسىر (ئە)
مەسىردىن① (ئە)
مەسىم
مەشئەل (ئە)
مەشەت
مەشەم (ئە) مەشەمجان
مەشرەب (ئە) مەشرەپ
مەشرىپ
مەشرىق (ئە) مەشرىقجان

مەشرىپەجى
مەششا (ئە) مىششا، مىشا
مەششاخان② (ئەئۇ)
مەشكۇر (ئە)

مەشمۇر (ئە)

مەشھەد (ئە) مەشھەت، مەشەت
مەشھۇد (ئە) مەشۇد، مەشۇت

مەشھۇر (ئە) مەشۇر، مەشۇرجان
مەشۇت

① ئەسلىسى «مەسىرددىن».
② «مەششاخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ.

بەختلىك، تەلەيلىك
(«مەئسۇر» غا قارالسۇن)
(«مەئسۇم» غا قارالسۇن)
(«مەئسۇم» غا قارالسۇن)
(«مۇھەممەدىۋسۇپ» كە قارالسۇن)
مەقسەت
دىنىنىڭ مەقسىتى
(«مەئسۇم» غا قارالسۇن)
يورۇقلۇق مەنبەسى، يورۇغۇچ
(«مەشھەد» كە قارالسۇن)
پۇرالغان، خۇشبۇي
ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرۇش ئورنى
(«مۇشرىپ» كە قارالسۇن)
شەرق تەرەپ؛ شەرقتىكى ئەللەر، كۈن چىقىش (بۇ يەردە «كۈننىڭ چىقىشى» ئۇلۇغلانغان؛ شۇنىڭدەك «مەشرىقجان» بولغاندا «شەرق ئوغلى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
(«مۇشرىپھاجى» غا قارالسۇن)
يەلتاپان، شاتۇر، تېز يۈرەر
تېز يۈرەر ئادەم
رەھمەت ئېيتىلغان، رەھمەتكە سازاۋەر
كۆڭۈل بۆلگۈچى، ئەھمىيەت بەرگۈچى
شېھىدلىك، شېھىد بولغان جاي، شەھىدلەر ياتقان جاي
ئەسلەشكە ئەرزىيدىغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
شۆھرەتلىك، داڭلىق

(«مەشھۇد» قا قارالسۇن)

مەشۇر
مەشۇرجان
مەشىق (ئە)
مەغپۇر (ئە) مەخپۇر

مەغپىر (ئە) مەخپىر①
مەغرۇر (ئە)
مەغرىب (ئە) مەغرىپ

مەغزەم
مەغزەمزات
مەغمۇر (ئە)
مەقاش
مەقبۇز (ئە)

مەقبۇل (ئە) مەخپۇل

مەقبۇلۇللا (ئە) مەخپۇللا
مەقدۇر (ئە)

مەقدىر (ئە)
مەقرەب (ئە) مەقرەپ

مەقرۇر (ئە)
مەقسۇد (ئە) مەخسۇت

مەققارى
مەكتۇب (ئە) مەكتۇپ

مەكتۇللا
مەككەم
مەككى (ئە)

① «مەخبىر» مۇ «مەخپىر» گە ئۆزگىرىدۇ.

(«مەشھۇر» غا قارالسۇن)
(«مەشھۇر» غا قارالسۇن)
نەمۇنە، ئۈلگە، ئەۋرىشكە
مەغپىرەت قىلىنغان، كەچۈرۈلگەن
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
غۇرۇرلۇق؛ مەغرۇرلۇق
غەرب تەرەپ، غەربتىكى ئەللەر، قىبلە تەرەپ (بۇ يەردە قىبلە ئۇلۇغلانغان)
(«مۇئزەم» گە قارالسۇن)
(«مۇئزەمزات» قا قارالسۇن)
نامى چىقمىغان، داڭقى يوق
(«مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
قوبۇل قىلىنغان، تاپشۇرۇۋېلىنغان
تەلىپى قوبۇل بولغۇچى؛ مۇۋاپىق، ئۇيغۇن
ئاللاغا تەلىپى قوبۇل بولغۇچى
(1) ئىقتىدارلىق، (2) تەقدىر، پېشانىگە پۈتۈلگەن نەرسە
ئىقتىدار، كۈچ
قىسقا يول، ئەڭ يېقىن يول، يېقىن جاي؛ ئەڭ ئاسان ئۇسۇل
مۇزلىغان، توڭغان
كۆڭۈلگە پۈكۈلگەن، ئارزۇ قىلىغان، مەقسەت قىلىغان، تىلىگەن
(«مەھمۇدقارى» غا قارالسۇن)
خەت، رىسالە، يېزىقتا ئېلىنغان نەرسە
(«مەككتۇللا» غا قارالسۇن)
(«مۇھەككەم» گە قارالسۇن)
مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى، مەنىسى: مەككىلىك

مەككىتۇللا (ئە) مەكتۇللا ، مەكتۇللا ، مەكتۇللا

مەككىخان① (ئەئۇ) مەكىخان

مەكىت
مەكتۇللا
مەكىخان
مەكىدۇللا
مەكىن (ئە) مەكىنجان

مەڭزىل
مەڭسۇر
مەڭگۈباي (ئۇ) مەڭگۈژاي
مەڭگۈتۇمۇر (ئۇ)
مەڭگۈياش (ئۇ)
مەڭلىك (ئۇ) مەڭلىكجان
مەڭلىكبەگ (ئۇ)
مەڭلىكنۇر (ئۇئە)
مەڭلىكنىياز (ئۇپ)

مەڭلىكئوغۇل (ئۇ)
مەڭنىياز (ئۇپ) مەڭنەم
مەلھەم (ئە)
مەلۇم
مەلۇمجان
مەلىك (ئە)
مەلىكئەسەد (ئە)
مەلىكداد (ئەپ) مەلىكدات

ئاللانىڭ ئۆيى ئورۇنلاشقان مەككە ، ئاللانىڭ مەككىسى ، ئاللانىڭ شەھىرى (بۇ يەردە بەيتۇللا ۋە مەككە مۇكەررەمە ئۇلۇغلانغان)

مەككى : ئىسمى ، خان : سۈپىتى (بۇ يەردە مەككىلىك بولۇش ئۇلۇغلانغان)

(«مەركىت» كە قاراڭ)
(«مەككىتۇللا» غا قاراڭ)
(«مەككىخان» غا قاراڭ)
(«مەككىتۇللا» غا قاراڭ)

قەتئىي ، كۆچلۈك ، پولاتتەك ، پۈختا (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

(«مەنزىل» گە قاراڭ)
(«مەنسۇر» غا قاراڭ)

مەڭگۇ باي ، بايلىق ئۆتسۇن
مەڭگۇ تۇمۇردەك مەھكەم بولسۇن
مەڭگۇ ياشىنىسۇن
بەختلىك ، بەلگىلىك
بەختلىك ئەر
بەختلىك ئوغۇل
بەختلىك ۋە ئۆزىنىڭ ئاللاغا بېغىشلىغان كىشى
بەختلىك ئوغۇل
«مەڭلىكنىياز» غا ئوخشاش
بىر خىل دورا نامى

(«مەئلۇم» غا قاراڭ)
(«مەئلۇم» غا قاراڭ)

پادىشاھ ؛ مالدار ، ئىگىدار
شىرنى بويسۇندۇرغۇچى
ھەممىنىڭ ئىگىسى ۋە پادىشاھى — ئاللانىڭ بەرگىنى

① بۇ ئىسىم «خان» قوشۇلغان تەقدىردىمۇ يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

مەلىكشەرق (ئە)
مەلىكقۇلى (ئەئۇ)

مەمەت
مەمەتئابلا
مەمەتئايۇپ
مەمەتاۋلا
مەمەتايۇپ
مەمەتئەزىز
مەمەتئەيسا
مەمەتئەلى
مەمەتبارات
مەمەتباقى
مەمەتپاسار
مەمەتتايىر
مەمەتتوختى
مەمەتجالالىدىن

مەمەتجان
مەمەتجىلىل
مەمەتخان
مەمەتخىلىل
مەمەتەرەيىم
مەمەتزاكىر
مەمەتزۇنۇن
مەمەتزىرىپ
مەمەتسالى
مەمەتساۋۇت
مەمەتساۋۇر
مەمەتسەلەي
مەمەتسىلىم
مەمەتشىرىپ
مەمەتغۇلام
مەمەتمۇسا
مەمەتناسىر

شەرقنىڭ ئىگىسى
ئاللانىڭ قۇلى ، شاھقا ـ ئاللاغا قۇللۇق قىلغۇچى

(«مۇھەممەد» كە قاراڭ)
(«مۇھەممەدئابدۇللا» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدئەيىۋب» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدئابدۇللا» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدئەيىۋب» قا قاراڭ)
(«مۇھەممەئەزىز» گە قاراڭ)
(«مۇھەممەدئىيسا» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدئەلى» گە قاراڭ)
(«مۇھەممەدبارات» قا قاراڭ)
(«مۇھەممەدباقى» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدپاسار» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدتاھىر» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدتوختى» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدجالالىدىن» گە قاراڭ)
(«مۇھەممەدجان» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدجەلىل» گە قاراڭ)
(«مۇھەممەدخان» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدخەلىل» گە قاراڭ)
(«مۇھەممەدرەھىم» گە قاراڭ)
(«مۇھەممەدزاكىر» گە قاراڭ)
(«مۇھەممەدزۇنۇن» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدزەرىپ» كە قاراڭ)
(«مۇھەممەدسالىھ» كە قاراڭ)
(«مۇھەممەدسابىت» كە قاراڭ)
(«مۇھەممەدسابىر» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدسالىھ» كە قاراڭ)
(«مۇھەممەدسەلىم» گە قاراڭ)
(«مۇھەممەدشەرىپ» كە قاراڭ)
(«مۇھەممەدغۇلام» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدمۇسا» غا قاراڭ)
(«مۇھەممەدناسىر» غا قاراڭ)

مەمەتنۇر		(«مۇھەممەدنۇر» غا قارالسۇن)
مەمەتھاجى		(«مۇھەممەدھاجى» غا قارالسۇن)
مەمەتۇرايىم		(«مۇھەممەدئىبراھىم» غا قارالسۇن)
مەمەتۇللا		(«مۇھەممەدۇللا» غا قارالسۇن)
مەمەتۋاقى		(«مۇھەممەدباقى» غا قارالسۇن)
مەمەتئىزنز		(«مۇھەممەدئەزىز» گە قارالسۇن)
مەمەتئىمىن		(«مۇھەممەدئەمىن» گە قارالسۇن)
مەمەتياسىن		(«مۇھەممەدياسىن» غا قارالسۇن)
مەمەتياقۇپ		(«مۇھەممەدياقۇب» قا قارالسۇن)
مەمەتيۇسۇپ		(«مۇھەممەدىۇسۇپ» كە قارالسۇن)
مەمەيار		(«مۇھەممەدىار» غا قارالسۇن)
مەمەييا		(«مۇھەممەدىار» غا قارالسۇن)
مەمىس	(پ)	بىر خىل تاتلىق يېمەكلىك
مەمتابلا		(«مۇھەممەدئابدۇللا» غا قارالسۇن)
مەمتاجى		(«مۇھەممەدھاجى» غا قارالسۇن)
مەمتاخۇن		(«مۇھەممەدئاخۇن» غا قارالسۇن)
مەمتاۋلا		(«مۇھەممەدئابدۇللا» غا قارالسۇن)
مەمتەۋلا		(«مۇھەممەدئەۋلا» غا قارالسۇن)
مەمتۇرايىم		(«مۇھەممەدئىبراھىم» غا قارالسۇن)
مەمتىز		(«مۇھەممەدئەزىز» گە قارالسۇن)
مەمتىلى		(«مۇھەممەدئەلى» گە قارالسۇن)
مەمتىمىن		(«مۇھەممەدئەمىن» گە قارالسۇن)
مەمدۇن		(«مۇھەممىدۇن» غا قارالسۇن)
مەمدىن		(«مۇھەممىدىن» گە قارالسۇن)
مەممەت		(«مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
مەمنۇن	(ئە)	خۇش، رازى، خۇرسەن
مەمۇر		(«مەئمۇر» غا قارالسۇن)
مەمۇرشا		(«مەئمۇرشاھ» قا قارالسۇن)
مەمۇن		(«مەئمۇن» غا قارالسۇن)
مەمىتەك		(«مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
مەمىدۇن		(«مۇھەممىدۇن» غا قارالسۇن)
مەمىدىن		(«مۇھەممىدىن» گە قارالسۇن)
مەناج	(ئە)	مۇناج، مۇناژ — ھاياتلىق يولى، قوتۇلۇش يولى، نىجاتلىق يولى
مەناجىدىن	(ئە)	مۇناجىدىن، مىناجىدىن — دىنىمىزدىكى نىجاتلىق يولى

مەنار	(ئە)	مۇنار، مۇنارجان — مايماق؛ مۇنار
مەناربىدىن	(ئە)	مۇناربىدىن، مۇناردىن — دىنىمىزدىكى مايماقى («مىنئام» غا قارالسۇن)
مەنام①		مەن تۇرك ئوغلى
مەنتۇرك	(ئۇ)	تاشقىنى كۆرۈنۈش، سۈرەت، مەنزىرە، شەكىل
مەنزەر	(ئە)	نەزەرگە لايىق، كۆرۈشكە ئەرزىيدىغان، مۇۋاپىق، قوبۇل قىلىشقا بولىدىغان
مەنزۇر	(ئە)	ئۆي، قونالغۇ، قوندىغان جاي
مەنزىل	(ئە)	مەنزىل — نېسىپ بولغان، مۇناسىپ
مەنسۇب	(ئە)	مەنسۇپ — يارەمگە ئېرىشكۈچى؛ غەلىبە قىلغۇچى، نۇسرەت بېرىلگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مەنسۇر	(ئە)	ماڭسۇر، مەڭسۇر — («مەيىنشاھ» قا قارالسۇن)
مەنشا		ئىلان قىلىنغان، تارالغان، يېيىلغان
مەنشۇر	(ئە)	مېنىڭ ئۇمىد ئاتا قىلغۇچى ئوغلۇم شەپقەتچى، ياخشىلىق قىلغۇچى («مەڭنۇر» غا قارالسۇن)
مەنئام	(ئەئۇ)	نۇر چاچقۇچى، نۇر مەنبەسى، چىراغ، توڭلۇك («مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
مەنان②	(ئە)	مەننام، مەننەم — («مۇھەممەدقارى» غا قارالسۇن)
مەنۇر		(«مۇھەممەد» كە قارالسۇن)
مەنۇەر	(ئە)	مەنۇەر — («مۇھەممەدمەۋلا» غا قارالسۇن)
مەھەم		سۆيۈملۈك
مەھەمقارى		
مەھەممەت		
مەھەممەتموللا		
مەھبۇب	(ئە)	مەھبۇپ، مەبۇپ، مەببۇ — مەھبۇب: ئىسمى، ھاجى: سۈپەتى ئاللانىڭ سۆيۈملۈك كىشىسى
مەھبۇبھاجى	(ئە)	
مەھبۇبۇللا	(ئە)	مەھبۇبۇل، مەھبۇل، مەھبۇللا، مەبۇل، مەبۇللا

① «مەنام» بولسا «مىنئام» نىڭ بىر خىل ئۆزگىرىشىدۇر. ئەرەبچىدە «مەنام» دېگەن تەلەپپۇز بويىچە بولغاندا مەنسى «ئۇيقۇ، چۈش» دېگەنلىك بولىدۇ.
② «مەنان» بولسا «مەننان» دىنىمۇ ئۆزگىرىدۇ. بەلكىم بۇ يەردىكى «مەننام» دېگەن ئىسىم «مەننان» دىن ئۆزگىرىپ كەلگەن بولۇشى مۇمكىن.

مەھپۇز (ئە) مەخپۇز ، مەپىز ، مەپىزجان ساقلانغان ، قوغدالغان

مەھجۇب (ئە) مەھجۇپ پاك

مەھدى (ئە) يول كۆرسىتىلگەن ، يول تاپقان ، توغرا يول تاپقۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

مەھرۇس (ئە) قوغدالغان

مەھزەم (ئە) ئورالغان ، يۆگەلگەن

مەھزۇن (ئە) غەمكىن ، قايغۇلۇق ، خاپا

مەھزىر (ئە) مەۋجۇت ، بار

مەھسۇر (ئە) قوغدالغان ، ئاسرالغان ، قورشالغان

مەھسۇل (ئە) ھوسۇل

مەھشۇر (ئە) مەشۇر① ، مەشۇر جان قىيامەت كۈنى كىشىلەرنى يىغقۇچى ، چاقىرغۇچى

مەھكەم («مۇھكەم» گە قارالسۇن) ماختالغۇچى ، مەدھىيەلەنگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

مەھمۇد (ئە) مامۇت ، مامۇش ، مامۇق ، مامىخان ، مەخمۇت ، ماخمۇت مەھمۇد : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى

مەھمۇدجان (ئەپ) مامۇتجان ، مەخمۇتجان مەھمۇد : ئىسمى ، خان : سۇپىتى

مەھمۇدخان (ئەئۇ) مەخمۇتخان مەھمۇد : ئىسمى ، قارى : سۇپىتى

مەھمۇدقارى (ئە) مامۇتقارى ، مەخمۇتقارى ، مەققارى («مەھمۇس» قا قارالسۇن)

مەھمۇز قىزغىن بولغان ، غەيرەتلىك ، غەيۇر

مەھمۇس (ئە) مەھمۇز ، مەخمۇز ئىللىق ، سىلىق ، مۇلايىم ، كەڭ

مەھسل (ئە) مەھسلجان قورساق ؛ خاتىرجەم

مەھمۇل (ئە) مەخمۇل كۆتۈرۈلگەن

مەھمى (ئە) مەخمى قوغدالغۇچى

مەۋج (ئە) دولقۇن

مەۋجۇد (ئە) مەۋجۇت ۋۇجۇدقا كەلگەن ، تېپىلغان

مەۋسۇد (ئە) مەۋسۇت مەھكەم ، پۇختا ، مۇقىم

① «مەشھۇر» مۇ «مەشۇر» غا ئۆزگىرىدۇ .

مەۋسۇل (ئە) (1) تۇتاشتۇرۇلغان ، ئالاقە قىلىنغان ؛ (2) «مۇتتەسىل» بىلەن ئوخشاش

مەۋسۇم (ئە) بەلگە قىلىنغان ، تامغا بېسىلغان

مەۋسىم① (ئە) مەۋسۇم دەۋر ، مەزگىل ، پەسىل

مەۋلا② (ئە) موللا ، موللام ، مولالاق ، موللەك (1) خوجا ، ئۇستاز ، ئىگە ، باشلىق ، بەگ ، تۆرە ، خوجايىن ؛ شەپقەتچى ، (2) دىنىي ئەمەل نامى ، (3) بەندە ، قۇل ، ھەمراھ ، ئوغۇل ، دوست ، تاغا ، مېھمان ، قوشنا ، نەۋرە ، كۈيئو ئوغۇل ئىبادەتكۈي ئۇستاز ؛ ئىبادەتكۈي بەندە

مەۋلائابىد (ئە) موللائاۋۇت ، موللاۋۇت ئىبادەتكۈي ئۇستاز ؛ ئىبادەتكۈيلارنىڭ ئۇستازى

مەۋلائابىدىن③ (ئە) موللائاۋۇدۇن ، موللاۋۇدۇن ،موللاۋىدىن ئالەمنىڭ خوجىسى

مەۋلائاپاق (ئە) موللائاپپاق ئاتا ئورنىدىكى ئۇستاز

مەۋلائاتا (ئەئۇ) موللائاتا مەۋلا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

مەۋلائاخۇن (ئەئۇ) موللاخۇن ئايەت : ئىسمى ، مەۋلا : سۇپىتى (مۇجىزىلىك ئۇستاز)

مەۋلائايەت (ئە) موللائايىت ، موللايىت ، موللايەت ھەممىدىن كاتتا ئۇستاز

مەۋلائەكبەر (ئە) موللاكبەر ھەممىدىن ئۇستۇن تۇرىدىغان ئۇستاز

مەۋلائەلا④ (ئە) موللاۋلا ، موللەلا ئىشەنچلىك ئۇستاز

مەۋلائەمىن (ئە) موللائەمىن ، موللەمىن

① «مەۋسىم» مۇ «مەۋسۇم» غا ئۆزگىرىدۇ . بۇ يەردىكى «مەۋسۇم» بىلكىم «مەۋسىم» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشى مۇمكىن .

② بۇ ئىسىم «ال» بىلەن كېلىپ (ئالمەۋلا بولسا) ئاللانى كۆرسىتىدۇ . «مەۋلا» (موللا) بىرىنچى تەركىب بولۇپ قوشۇلۇپ كەلگەن تۆۋەندىكى بىر تۈركۈم قوش تەركىبلىك ئىسىملاردا ئومۇمەن سۇپەتلەش رولىنى ئۆتەيدۇ . ئۇنىڭغا مۇستەقىل يەنە بىر ئىسىم ئىككىنچى تەركىب بولۇپ ئەگىشىپ كەلگەن . مۇشۇ تەرىقىدە نۇرغۇن يېڭى ئىسىملار ياسىلىدۇ . ئەمما بۇ يەردە ئاساسەن ئىككىنچى تەركىبكە مەنە بېرىلىدۇ . ئىككىنچى تەركىب بولغان بۇ ئىسىملار مۇستەقىل يەككە ئىسىم تەرىقىسىدە شۇ خىل ئىسىملار بابىدا ئىنىق ئىزاھلانغاچقا ، ئۇلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىغا يەنە تەكرار مەنە بېرىلمىدى ھەمدە مەنە بېرىلمىگەن بۇ خىل ئىسىملارنىڭ ئەسلىي ئىسمى بىلەن سۇپەت تەركىبلا كۆرسىتىلدى . پەقەت زۆرۈر تېپىلغاندا ئۇلارنىڭ بەزىلىرىگىلا مەنە بېرىلدى . مەسىلەن ، مەۋلا ئاپاق (ئالەمنىڭ خوجىسى) ، مەۋلاشاھ (ھەممىنىڭ شاھى ئالىلا) دېگەندەك .

③④ ئەسلىيسى «مەۋلائابىددىن ، مەۋلائەئلا» .

مەۋلائەھمەد (ئە) موللائەمەت ، موللەخمەت ، موللەمەت — ھەممىدىن بەك ماختىغۇچى ئۇستاز

مەۋلائەييۇب (ئەئى) موللايۇپ — (1) ئەييۇب : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلابارات① (ئە) موللابارات — بارات : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاباقى (ئە) موللاباقى ، موللباقى ، موللمۇاقى — مەڭگۈلۈك ئۇستاز ؛ مەڭگۇ خوجايىن

مەۋلابەخش (ئەپ) موللابەخش — ئاللا ئاتا قىلغان ، ئاللا بەرگەن

مەۋلابەشىر (ئە) موللابەشىر — ئىنسانلارنىڭ ئۇستازى

مەۋلابىلال (ئە) موللابىلال — بىلال : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاتاجى (ئە) موللىتاجى ، مولتاجى — تاجغا ئىگە ئۇستاز

مەۋلاتالىپ (ئە) موللىتالىپ — ئىلىم تەلەپ قىلغۇچىنىڭ ئۇستازى

مەۋلاتاۋار (ئەپ) موللىتاۋار — تاۋار : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاتوختى (ئەئۇ) موللاتوختى ، موللىتوختى ، مولتوختى — توختى : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى (ئوغلىمىز تۇرۇپ قالسۇن)

مەۋلاتۇردى (ئەئۇ) موللىتۇردى ، موللىتۇدى ، مولتۇردى — تۇردى : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى (ئوغلىمىز تۇرۇپ قالدى)

مەۋلاتۇرغۇن (ئەئۇ) موللىتۇرغۇن ، مولتۇرغۇن — تۇرغۇن : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاتۇمۇر (ئەئۇ) موللىتۇمۇر — تۇمۇر : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى (تۇمۇردەك مەھكەم ئوغۇل)

مەۋلاجەمجەم (ئە) موللاجەمجەم — گەپنى قولاشمايدىغان موللا

مەۋلاجۇمە (ئە) موللىجۇمە — جۇمە : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى («مەۋلاھاجى» غا قارالا)

مەۋلاجى

مەۋلاچاۋار (ئەئۇ) موللىچاۋار — چاۋار : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى (ئوغلىمىزغا كۆز تەگمىسۇن)

مەۋلاچوڭ (ئەئۇ) موللىچوڭ — چوڭ ئوغۇل

مەۋلاخان② (ئەئۇ) موللىخان — مەۋلا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

مەۋلاداۋۇد (ئەئى) موللىداۋۇت — داۋۇد : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلارەشىد (ئە) موللىرىشىت — يول كۆرسەتكۈچى ئۇستاز

① ئەسلىسى «مەۋلابەرائەت» .

② بۇ ئىسىمغا گەرچە «خان» قوشۇلغان بولسىمۇ ، بۇ يەردە يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ . ئۇ يەنە بىرىلگەن «مەۋلاخان» غا قارالا)

مەۋلارەھىم (ئە) موللارەھىم ، موللىرەيىم — رەھىم ـ شەپقەتلىك ئۇستاز ؛ رەھىمدىل خوجا

مەۋلارۇزى (ئەپ) موللىرۇزى — رۇزى : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلازاد (ئەپ) موللىزات — خوجا ئەۋلادى ؛ موللا ئەۋلادى

مەۋلازىيا① (ئە) موللىزىيا — زىيا : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاسابىت (ئە) موللاسابىت ، موللىسابىت ، موللاساۋۇت — سابىت : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاسابىر (ئە) موللاسابىر ، موللىساۋۇر — سەۋر ـ تاقەتلىك ئۇستاز

مەۋلاسالىم (ئە) موللىسالىم — ساغلام ئوغۇل ، ساغلام بەگ

مەۋلاسالىھ (ئە) موللىسالى — ياخشى ئۇستاز ؛ ياخشى ئوغۇل

مەۋلاساھىب (ئە) موللىساھىپ ، موللىسايىپ — ساھىب : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاسائىد (ئە) موللىسايىت — سائىد : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاسەئىد (ئە) موللىسايىت ، موللىسەيت — بەختلىك ئوغۇل

مەۋلاسەييىد (ئە) موللىسەيىت — سەييىد : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاسىددىق (ئە) موللىسىدىق — راستچىل ، سەممىي ئۇستاز

مەۋلاشاھ (ئەپ) موللىشا — ھەممىنىڭ شاھى — ئاللا

مەۋلاشەمس (ئە) موللاشەمشى — شەمس : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاغىياس (ئە) موللاغىياس — غىياس : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاقارى (ئە) موللىقارى — قارىي ئوغۇل

مەۋلاقاسىم (ئە) موللاقاسىم — قاسىم : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاقۇربان (ئە) موللاقۇربان ، موللىقۇۋان ، مولقۇۋان — قۇربان : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

مەۋلاقۇربانئاخۇن (ئەئۇ) مولقۇناخۇن ، مولمقۇناخۇن ، مولقۇنان — مەۋلاقۇربان : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

مەۋلاكەبىر (ئە) موللىكەۋىر ، موللاكەبىر ، موللاكېۋىر — چوڭ ئۇستاز

مەۋلاكېپەك (ئەئۇ) موللىكېپەك — كېپەك : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى (ئوغلىمىز يامان كۆزدىن نېرى بولسۇن)

مەۋلامىرسال (ئە) موللامىرسال — مىرسال : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپىتى

① ئەسلىسى «مەۋلازىيائ» .

مەۋلان (ئە) مەۋلانجان خوجىلار ، خوجىلارچە ، خوجايىنلارچە

مەۋلانا (ئە) خوجىمىز ، ئۇستازىمىز ، شەپقەتچىمىز

مەۋلانەئمەت (ئە) موللىنەمەت ، موللىنامەت نەئمەت : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلاننۇر (ئە) شەپقەتچىمىز ئاللانىڭ نۇرى

مەۋلانىئمەت (ئە) موللىنىمەت ، موللانىمەت ، موللانىغمەت نىئمەت : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلانىياز (ئەپ) موللىنىياز ، مولنىياز ، موللانىياز خوجىغا بەخشەندە قىلىنغان

مەۋلانىيازئاخۇن (ئەپئۇ) مولنىزاخۇن مەۋلانىياز : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

مەۋلاھاپىز (ئە) موللىھاپىز ، موللاپىز ساقلىغۇچى ئۇستاز

مەۋلاھاجى (ئە) موللاھاجى ، موللاجى ، مەۋلاجى ھاجى : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلاھاشىم (ئە) موللاشىم ھاشىم : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلاھەيدەر (ئەپ) موللاھەيدەر ھەيدەر : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلائوسمان① (ئە) موللائوسمان ، موللىئوسمان ئوسمان : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلائۇشۇر (ئە) موللاھوشۇر ، موللىھوشۇر ، موللىشۇر ئۇشۇر : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلائېيسا (ئەئى) موللائەيسا ، موللەيسا ئېيسا : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلايار (ئەپ) موللىيا ، موللىيار ئاللا ئۆزى يار بولسۇن

مەۋلاياقۇب② (ئەئى) موللىياقۇپ ياقۇب : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى

مەۋلايەھيا (ئە) موللايەھيا ، موللىيەھيا يەھيا : ئىسمى ، مەۋلا : سۈپەتى (ئوغلىمىز ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرسۇن)

مەۋلۇد (ئە) مەۋلۇت ئوغۇل بالا ، ئۆسمۇر ، بوۋاق

مەۋلى (ئە) قۇل ، بەندە

①② ئەسلىسى «مەۋلائوسمان ، مەۋلايەقۇب» .

مەۋلىد (ئە) مەۋلىت ، مۇلۇت ، مۇلۇتجان تۇغۇلماق ؛ تۇغۇلغان كۈن ، تۇغۇلغان جاي

مەۋلىۋى (ئە) قەدىمكى ۋاقىتلاردا ھىندىستاندا ئوقۇپ كەلگەنلەرگە بېرىلىدىغان دىنىي ئەمەل (دەرىجە) نامى بولۇپ ، سۆز مەنىسى : ئۇستازلىققا خاس ، ئۇستازلارنىڭ ئۇستازى ، كاتتا ئۇستاز دېگەن بولىدۇ .

مەۋھۇب (ئە) مەۋھۇپ تالانتلىق ، ئىقتىدارلىق

مەۋۇل («مەئۇۋۇللا» غا قارالسۇن)

مەۋۇللا («مەئۇۋۇللا» غا قارالسۇن)

مەۋىللا («مەئۇۋۇللا» غا قارالسۇن)

مەئبۇد (ئە) مەبۇت ئىلاھ

مەئرەج (ئە) مەرەج يۆتكىلىشچان شوتا (بۇ يەردە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ شوتا بىلەن ئاسمانغا چىققانلىقى ھەققىدىكى رىۋايەت كۆزدە تۇتۇلىدۇ)

مەئرۇپ (ئە) مەرەپ ، مەرۇپ ، مەرۇپجان تونۇلغان ، بىلىنگەن ، مەشھۇر ، داڭلىق ، نامدار ؛ ياخشىلىق

مەئزۇر (ئە) مەزۇر ئۆزرە قويۇلغان ، ئۆزرىلىك ، كەچۈرۈلگەن ، كەچىلىك قىلىنغان

مەئزۇم (ئە) مەزۇم ، مەزىم مېھمان

مەئسۇر (ئە) مەسۇر كەمبەغەل ، نامرات

مەئسۇم (ئە) مەسۇم ، مەسىم ، مەسۇمجان ئاسرالغان ، ساقلانغان ، گۇناھسىز ، قوغدالغان ، پاك

مەئلۇم (ئە) مەلۇم ، مەلۇمجان مەشھۇر ، داڭلىق ، تونۇلغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

مەئمۇر (ئە) مامۇر ، مامىر ، مەمۇر (1) مەمۇرچىلىق ، ئاۋاتچىلىق ، ئاۋاتلىق ؛ دۇنيا ؛ (2) بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغۇچى ، ھۆكۈمەت ئەمەلدارى ، ۋەكىل

مەئمۇرشاھ (ئە) مامۇرشا ، مەمۇرشا ئاللانىڭ مەمۇرچىلىقى

مەئمۇن (ئە) مامۇن ، مامان ، مەمۇن ، مۇمۇن ، مەمۇن ، مۇمۇن بەختلىك ، بەختەر ، ئىشەنچلىك ؛ ساقلىغۇچى ، قوغدىغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

مەئنۇس (ئە) مەينۇس
مەئۇللا (ئە) مەۋۇل ، مەۋۇللا ، مەۋىللا
مەئيۇن (ئە) مەيۇن ، مويۇن
مەيتۇللا
مەيدۇللا
مەيدۇن
مەيدىن
مەيدىناخۇن
مەيسۇر (ئە)
مەيمۇن
مەيناخۇن
مەينەم
مەينۇس
مەينۇل
مەينۇللا① (ئە) مەينۇل
مەينىدىن② (ئە) مەينەم
مەينىشا
مەينىياز
مەيۇن
مەيىم
مەيىن (ئە) مەيىم ، مەينەم ، مىيىن ، مۇيىن
مەيىنئاخۇن (ئەئۇ) مەيناخۇن
مەينشا
مەينشاھ (ئەپ) مەينشا ، مەينشا
مەيننىياز (ئەپ) مەينىياز
موتىزار
مودەس

①② ئەسلىيسى «مەينۇللا ، مەينىددىن» .

ئادەتلەنگەن ، كۆنگەن
ئاللا ئاسرىغان ، قوغدىغان كىشى
بۇلاق سۇيى
(«مۇئىدۇللا» غا قارالڭ)
(«مۇئىدۇللا» غا قارالڭ)
(«مۇئىدىن» گە قارالڭ)
(«مۇئىدىن ، مۇھىدىن ، مۇھىيدىن» گە قارالڭ)
(«مۇئىدىنئاخۇن» غا قارالڭ)
گۇللەپ ياشنىغان ، پاراۋان ، ئاسانلىق ، ئوڭايلىق ، راۋانلىق
(«مەئمۇن» غا قارالڭ)
(«مەينئاخۇن ، مۇئىدىنئاخۇن» غا قارالڭ)
(«مەيمن ، مەينىدىن» گە قارالڭ)
(«مەئنۇس» قا قارالڭ)
(«مەينۇللا» غا قارالڭ)
ئاللانىڭ ئىللىقلىقى
دىنىڭ ئىللىقلىقى
(«مەينىشاھ» قا قارالڭ)
(«مەيننىياز» غا قارالڭ)
(«مەئيۇن» غا قارالڭ)
(«مەيمن» گە قارالڭ)
ئىللىق ، راھەتلىك ، راھەتبەخش ، يېنىك ، يۇمشاق
مەيمن : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
(«مەينشاھ» قا قارالڭ)
مەيمن : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى (بۇ يەردە «ئىللىق يىگىت» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
مەيمن : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
(«مۇنتەزەر» گە قارالڭ)
(«مۇددەسسىر» گە قارالڭ)

موردۇن
مولتاجى
مولتاي
مولتوختى
مولتۇردى
مولقۇناخۇن
مولقۇنان
مولقۇۋان
مولتۇرغۇن
موللا
موللائاپپاق
موللائاتا
موللائاۋۇت
موللائاۋۇدۇن
موللائايمت
موللائەمەت
موللائەيسا
موللابارات
موللاباقى
موللابەخش
موللابەشىر
موللابىلال
موللاپىز
موللاتوختى
موللاتۇردى
موللاجەمجىم
موللاجى
موللاخۇن
موللارەھىم
موللاسابىت
موللاسابىر
موللاساۋۇت
موللاشەمشى
موللاشىم
موللاغىياس
موللاق

(«مۇھرىدىن» گە قارالڭ)
(«مەۋلاتاجى» غا قارالڭ)
(«مەۋلاتاي» غا قارالڭ)
(«مەۋلاتوختى» غا قارالڭ)
(«مەۋلاتۇردى» غا قارالڭ)
(«مەۋلاقۇربانئاخۇن» غا قارالڭ)
(«مەۋلاقۇربانئاخۇن» غا قارالڭ)
(«مەۋلاقۇربان» غا قارالڭ)
(«مەۋلاتۇرغۇن» غا قارالڭ)
(«مەۋلا» غا قارالڭ)
(«مەۋلائاپاق» قا قارالڭ)
(«مەۋلائاتا» غا قارالڭ)
(«مەۋلائابىد» كە قارالڭ)
(«مەۋلائابىدىن» گە قارالڭ)
(«مەۋلائايەت» كە قارالڭ)
(«مەۋلائەھمەد» كە قارالڭ)
(«مەۋلائېيسا» غا قارالڭ)
(«مەۋلابارات» قا قارالڭ)
(«مەۋلاباقى» غا قارالڭ)
(«مەۋلابەخش» قا قارالڭ)
(«مەۋلابەشىر» گە قارالڭ)
(«مەۋلابىلال» گە قارالڭ)
(«مەۋلاھاپىز» غا قارالڭ)
(«مەۋلاتوختى» غا قارالڭ)
(«مەۋلاتۇردى» غا قارالڭ)
(«مەۋلاجەمجىم» گە قارالڭ)
(«مەۋلاھاجى» غا قارالڭ)
(«مەۋلاخۇن» غا قارالڭ)
(«مەۋلارەھىم» گە قارالڭ)
(«مەۋلاسابىت» كە قارالڭ)
(«مەۋلاسابىر» گە قارالڭ)
(«مەۋلاسابىت» كە قارالڭ)
(«مەۋلاشەمس» كە قارالڭ)
(«مەۋلاھاشىم» غا قارالڭ)
(«مەۋلاغىياس» قا قارالڭ)
(«مەۋلا» غا قارالڭ)

موللاقاسىم
موللاقۇربان
موللاكەبىر
موللاكېۋىر
موللام
موللامۇسا
موللامىرسال
موللانىغمەت
موللانىمەت
موللانىياز
موللاھاجى
موللاھەيدەر
موللاھوشۇر
موللائوسمان
موللاۋلا
موللاۋۇت
موللاۋۇدۇن
موللاۋۇندىن
موللائىمىن
موللايەت
موللايەھيا
موللايۇپ
موللايىت
موللەخمەت
موللەك
موللەكبەر
موللەلا
موللەمەت
موللەيسا
موللىبارات
موللىباقى
موللىتالىپ
موللىتاجى
موللىتاۋار

(«مەۋلاقاسىم» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاقۇربان» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاكەبىر» گە قارالسۇن)
(«مەۋلاكەبىر» گە قارالسۇن)
(«مەۋلا» غا قارالسۇن)
(«مەۋلامۇسا» غا قارالسۇن)
(«مەۋلامىرسال» غا قارالسۇن)
(«مەۋلانىئمەت» كە قارالسۇن)
(«مەۋلانىئمەت» كە قارالسۇن)
(«مەۋلانىياز» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاھاجى» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاھەيدەر» گە قارالسۇن)
(«مەۋلائۇشۇر» غا قارالسۇن)
(«مەۋلائوسمان» غا قارالسۇن)
(«مەۋلائەلا» غا قارالسۇن)
(«مەۋلائابىد» كە قارالسۇن)
(«مەۋلائابىدىن» گە قارالسۇن)
(«مەۋلائابىدىن» گە قارالسۇن)
(«مەۋلائەمىن» گە قارالسۇن)
(«مەۋلائايەت» كە قارالسۇن)
(«مەۋلايەھيا» غا قارالسۇن)
(«مەۋلائەييۇب» قا قارالسۇن)
(«مەۋلائايەت» كە قارالسۇن)
(«مەۋلائەھمەد» كە قارالسۇن)
(«مەۋلا» غا قارالسۇن)
(«مەۋلائەكبەر» گە قارالسۇن)
(«مەۋلائەلا» غا قارالسۇن)
(«مەۋلائەھمەد» كە قارالسۇن)
(«مەۋلائېيسا» غا قارالسۇن)
(«مەۋلابارات» قا قارالسۇن)
(«مەۋلاباقى» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاتالىب» كە قارالسۇن)
(«مەۋلاتاجى» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاتاۋار» غا قارالسۇن)

موللىتاي
موللىتوختى
موللىتۇدى
موللىتۇردى
موللىتۇرغۇن
موللىتۇمۇر
موللىجۇمە
موللىچاۋار
موللىچوڭ
موللىداۋۇت
موللىرەيىم
موللىرۇزى
موللىرىشت
موللىزات
موللىزادە
موللىزىيا
موللىسابىت
موللىساۋۇر
موللىسالى
موللىسالىم
موللىساھىپ
موللىسايىپ
موللىسايىت

موللىسەيت
موللىسىددىق
موللىسىيىت
موللىشا
موللىشۇر
موللىقارى
موللىقۇناخۇن

موللىقۇۋان
موللىكېۋىر
موللىكېپەك

(«مەۋلاتاي» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاتوختى» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاتۇردى» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاتۇردى» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاتۇرغۇن» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاتۇمۇر» گە قارالسۇن)
(«مەۋلاجۇمە» گە قارالسۇن)
(«مەۋلاچاۋار» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاچوڭ» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاداۋۇد» قا قارالسۇن)
(«مەۋلارەھىم» گە قارالسۇن)
(«مەۋلارۇزى» غا قارالسۇن)
(«مەۋلارەشىد» كە قارالسۇن)
(«مەۋلازاد» قا قارالسۇن)
(«مەۋلازادە» گە قارالسۇن)
(«مەۋلازىيا» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاسابىت» كە قارالسۇن)
(«مەۋلاسابىر» گە قارالسۇن)
(«مەۋلاسالىھ» كە قارالسۇن)
(«مەۋلاسالىم» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاساھىب» كە قارالسۇن)
(«مەۋلاساھىب» كە قارالسۇن)
(«مەۋلاسائىد ، مەۋلاسەئىد» كە قارالسۇن)
(«مەۋلاسەئىد» كە قارالسۇن)
(«مەۋلاسىددىق» قا قارالسۇن)
(«مەۋلاسەييىد» كە قارالسۇن)
(«مەۋلاشاھ» قا قارالسۇن)
(«مەۋلائۇشۇر» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاقارى» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاقۇربانئاخۇن» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاقۇربان» غا قارالسۇن)
(«مەۋلاكەبىر» گە قارالسۇن)
(«مەۋلاكېپەك» كە قارالسۇن)

موللىمسن		(«مەۋلائەمسن» گە قارالسۇن)
موللىنامەت		(«مەۋلانەئمەت» كە قارالسۇن)
موللىنەمەت		(«مەۋلانەئمەت» كە قارالسۇن)
موللىنسمەت		(«مەۋلانسئمەت» كە قارالسۇن)
موللىنىياز		(«مەۋلانىياز» غا قارالسۇن)
موللىھاپىز		(«مەۋلاھاپىز» غا قارالسۇن)
موللىھوشۇر		(«مەۋلائۇشۇر» غا قارالسۇن)
موللىئوسمان		(«مەۋلائوسمان» غا قارالسۇن)
موللىۋاقى		(«مەۋلاباقى» غا قارالسۇن)
موللىيا		(«مەۋلايار» غا قارالسۇن)
موللىيار		(«مەۋلايار» غا قارالسۇن)
موللىياقۇپ		(«مەۋلاياقۇب» قا قارالسۇن)
موللىيەھيا		(«مەۋلايەھيا» غا قارالسۇن)
مولنىزاخۇن		(«مەۋلانىيازئاخۇن» غا قارالسۇن)
مولنىياز		(«مەۋلانىياز» غا قارالسۇن)
مونۇر①		(«مەكۇنۇر ، مەيىننۇر» غا قارالسۇن)
مونىياز		(«مەۋلانىياز» غا قارالسۇن)
مويبۇل		(«مۇھەببۇللا» غا قارالسۇن)
مويبۇللا		(«مۇھەببۇللا» غا قارالسۇن)
مويدۇللا		(«مۇئىددۇللا» غا قارالسۇن)
مويدىن		(«مۇئىددىن ، مۇھەددىن ، مۇھەممەدىن» گە قارالسۇن)
مويۇن		(«مەئيۇن» غا قارالسۇن)
مۇئادىل	(ئە)	تەكشى ، تەڭ ، ئوخشاش دەرىجىلىك ، باراۋەر
مۇئاز	(ئە)	ئاپەتتىن قۇتۇلدۇرغۇچى
مۇئاقىب	(ئە) مۇئاقىپ	ئىز باسار
مۇئائىدىن	(ئە) مۇئايىدىن	دىنغا مەنپەئەت بەرگۈچى
مۇئايىد	(ئە)	مەنپەئەتدار ؛ پايدىلىق
مۇئايىدىن		(«مۇئائىدىن» گە قارالسۇن)
مۇئەتتەر②	(ئە)	خۇش پۇراق ، خۇشبۇي ، خۇش پۇراقلىق
مۇئەتتىپ	(ئە)	كۆڭلى ياخشى
مۇئەخخىر	(ئە)	ھەممىنى ئاخىرلاشتۇرغۇچى (ئاللانىڭ ئىسمى)
مۇئەددەب③	(ئە) مۇئەددەپ	ئەدەپلىك ، تەربىيە ئالغان

① «مەكۇنۇر ، مەيىننۇر» ئوخشاشلا «مونۇر ، مەنۇر» غا ئۆزگىرىدۇ .
②③ «مۇئەتتەر ، مۇئەددەب» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

مۇئەددىب	(ئە)	مۇئەددىپ
مۇئەددىل	(ئە)	
مۇئەززەم	(ئە)	مەزەم ، مەئەززەم
مۇئەززى	(ئە)	
مۇئەززىدىن	(ئە)	مەزىدىن①
مۇئەززىن	(ئە)	مەزىن
مۇئەسسىر	(ئە)	
مۇئەللا	(ئە)	
مۇئەللىم	(ئە)	
مۇئەممەر	(ئە)	
مۇئەممىل	(ئە)	
مۇئەھھىل	(ئە)	
مۇئەيىيد	(ئە)	مۇئەيىيت
مۇئەيىيددىن	(ئە)	مۇئەيىيدىن
مۇبارەك	(ئە)	
مۇبارەكشاھ	(ئەپ)	مۇبارەكشا
مۇبارىز	(ئە)	
مۇباشىر	(ئە)	مۇۋاشىر
مۇباھەت	(ئە)	
مۇبەررىز	(ئە)	
مۇبەششىر	(ئە)	
مۇبەششىر	(ئە)	
مۇبەللا	(ئە)	

① «مۇئىززىدىن» مۇ «مەزىدىن» گە ئۆزگىرىدۇ .

تەربىيەلىگۈچى ، يېتەكچى
باراۋەر ، تەڭ
بۇيۇك ، ئۇلۇغ ، ئۇلۇغلانغۇچى
ھال سورىغۇچى ؛ مۇقەددەس روھ
دىنىڭ مۇقەددەس روھى
ئەزان توۋلىغۇچى
ئۇنۇملۇك ، رولى چوڭ
ئېگىز ، ئۇستۇن
ئوقۇنتۇچى (ئىلىم بەرگۈچى)
ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگۈچى
ئەمەل قىلدۇرغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئوقۇش تارىخى
قوللىغۇچى ، ياردەمچى ؛ ھېسداشلىق
دىنىڭ قوللىغۇچىسى ، پىدايىسى
بەختلىك ، بەرىكەتلىك
بۇ يەردە «شاھ (ئاللا) نىڭ بەختلىك بەندىسى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ (مۇبارەك : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى بولۇپ ، «بەختلىك ئوغۇل» دېگەن مەنىنىمۇ ئىپادىلەيدۇ)
خىللانغان ، داڭقى چىققان ، باتۇر ، داڭلىق ؛ جەڭچى ، پالۋان ، يەكمۇيەك ئېلىشقۇچى
ئۇدۇل ، توز ؛ بىۋاستە ، دەرھال ؛ باشقۇرغۇچى
پەخىرلەنمەك
مەشھۇر
خۇش خەۋەر يەتكۈزۈلگۈچى
خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى ، خۇش خەۋەر بەرگۈچى ، دىنىي دەۋەت قىلغۇچى ، دىندار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلگۈچى ، شىپا تاپقۇچى

مۇبەللىغ (ئە) تەشۋىقاتچى ، خەۋەرلەندۇرگۈچى ، خەۋەر يەتكۈزگۈچى ، ئۇقتۇرغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىرى)

مۇبەييىن (ئە) بايان قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىرى)

مۇبتەدى (ئە) مۇپتەدى باشلىغۇچى ، باشلامچى ، يېڭى ئۆگەنگۈچى

مۇبتەدئى[1] (ئە) مۇپتەدى كەشپىياتچى ، يېڭىلىق يارىتقۇچى

مۇبتەسسم (ئە) مۇپتەسسم «باسسم» بىلەن ئوخشاش

مۇبتەكەر (ئە) مۇپتەكەر يېڭى ئىجادىيەت ، يېڭى كەشپىيات ؛ يېڭى نەرسە ئىختىراچى ؛ باشلامچى

مۇبتەكىر (ئە) مۇپتەكىر ھەممىنىڭ بېشى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)

مۇبدى (ئە) («مۇھىبدۇللا» غا قارالسۇن)

مۇبۇللا

مۇبىن (ئە) ئوچۇق ، روشەن ، زاھىر ، ئېنىق

مۇپەخخەم (ئە) ئۇلۇغ ، ئۇلۇغۋار ، زور

مۇپەر («مۇپەررەھ» گە قارالسۇن)

مۇپەررەھ (ئە) مۇپەر شادلاندۇرىدىغان ، خۇشال قىلىدىغان

مۇپەززەل (ئە) تاللانغان ، خىللانغان ، ئەڭ ياخشى ، ئەلا ، ئەڭ خىل ، ئەڭ ئېسىل ، ئەڭ لايىق ، ئۆز ئالاھىدىلىكىنى بىلەن ھۆكۈم قىلغۇچى ، سېلىشتۇرۇپ ئايرىغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىرى)

مۇپەككىر (ئە) تەپەككۇرغا باي ، پەيلاسوپ ، زىيالىي («مۇپتىھاجى» غا قارالسۇن)

مۇپتاجى

مۇپتەخەر (ئە) ئىپتىخارلىق

مۇپتەخىر (ئە) «پاخىر» بىلەن ئوخشاش

① «مۇپتەدى ، مۇبتەدئ» ئوخشاشلا «مۇپتەدى» گە ئۆزگىرىدۇ .

مۇپتەدى («مۇبتەدى ، مۇبتەدئى» گە قارالسۇن)

مۇپتەسىم («مۇبتەسىم» گە قارالسۇن)

مۇپتەكەر («مۇبتەكەر» گە قارالسۇن)

مۇپتىكىر («مۇبتەكىر» گە قارالسۇن)

مۇپتۇلا («مۇپتۇللا» غا قارالسۇن)

مۇپتۇللا (ئە) مۇپتۇل ئاللانىڭ قانۇنىنى ئىجرا قىلغۇچى

مۇپتى (ئە) (1) دىنىي قانۇننى ئىجرا قىلغۇچى ، پەتىۋا چىقارغۇچى ، پەتىۋاچى ، (2) دىنىي ئەمەل نامى

مۇپتىئەزىز (ئە) مۇپتىز مۇپتى : ئىسمى ، ئەزىز : سۆيۈتى

مۇپتىھاجى (ئە) مۇپتاجى مۇپتى : ئىسمى ، ھاجى : سۆيۈتى («مۇئتا» غا قارالسۇن)

مۇتا

مۇتاج (ئە) مۇتاجى تاجغا ئېرىشكۈچى ، تاجلىق بار ، تاجلىق («مۇتىئادىل» غا قارالسۇن)

مۇتادىل («مۇتىئاللا» غا قارالسۇن)

مۇتال («مۇتىئاللا» غا قارالسۇن)

مۇتاللا («مۇتىئاللا» غا قارالسۇن)

مۇتالى («مۇتىئالى ، مۇتالئى» قا قارالسۇن)

مۇتالئى (ئە) مۇتالى قارىي ، قىرائەتچى ، مۇتالىئە قىلغۇچى ، ئوقۇغۇچى («مۇتىئەسسىر» گە قارالسۇن)

مۇتەسسىر («مۇتىئەسسىل» گە قارالسۇن)

مۇتەسسىل («مۇتىئەققىل» گە قارالسۇن)

مۇتەققىل («مۇتتەلئى» گە قارالسۇن)

مۇتەل («مۇتىئاللا» غا قارالسۇن)

مۇتەللا («مۇتتەلئى» گە قارالسۇن)

مۇتەللى («مۇتتەلىب» گە قارالسۇن)

مۇتەللىپ («مۇتىئەللىم» گە قارالسۇن)

مۇتەللىم پاكلانغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيۈتلىرىدىن بىرى)

مۇتەھھەر (ئە) پاكلىغۇچى ؛ پاك ، پاكلانغۇچى («مۇدىبىر» گە قارالسۇن)

مۇتەھھىر (ئە)

مۇتبىر

مۇتتەسىل	(ئە)		(1) ئۈزۈلمەس ، توختىماس ، ئۇلانغان ، تۇتاش ؛ يېقىن ، ئۇلاپ داۋام قىلغۇچى ، (2) «مەۋسۇل» بىلەن ئوخشاش
مۇتتەقى	(ئە)		تەقۋادار ، ئېتىقادى كۈچلۈك
مۇتتەكىل	(ئە)		تايانغۇچى ، ئىشەنگۈچى
مۇتتەلى			(«مۇتتەلىئ» كە قاراڭ)
مۇتتەلىب	(ئە)	مۇتەللىپ	ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى
مۇتتەلىئ	(ئە)	مۇتتەلى ، مۇتەللى ، مۇتەل	ئالىم ، مۇتەخەسسىس
مۇتتەھىد	(ئە)	مۇتتەھىت	بىرلەشكەن ، بىرلەشكۈچى
مۇتتەئى			(«مۇددەئى» گە قاراڭ)
مۇتتى			(«مۇتىئ» كە قاراڭ)
مۇتسىپ			(«مۇھتەسىب» كە قاراڭ)
مۇتىئادىل[1]	(ئە)	مۇتادىل	بابباراۋەر تۇرغۇچى
مۇتىئاللا[2]	(ئە)	مۇتاللا ، مۇتال ، مۇتەللا ، مۇتەل	ئاللاغا ئىتائەت قىلغۇچى ، ئاللانىڭ ئىتائەتمىنى
مۇتىئالى[3]	(ئە)	مۇتالى	ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
مۇتىئەسسىر[4]	(ئە)	مۇتەسسىر	تەسىرلەنگۈچى
مۇتىئەسسىل[5]	(ئە)	مۇتەسسىل	ئۇلى مەھكەم ، يىلتىزى چىڭ
مۇتىئەققىل[6]	(ئە)	مۇتەققىل	ئەقىللىق ، زېرەك
مۇتىئەللىم[7]	(ئە)	مۇتەللىم	تەربىيەلەنگەن ، ئىلىم ئەھلى ، زىيالىي ، ئالىم
مۇتىبەھىر[8]	(ئە)		چوڭقۇر بىلىملىك
مۇتىدەببىر[9]	(ئە)		تەدبىرلىك ، پىلانچان ، مۇلاھىزىگە باي ، ئويلىنىپ ئىش قىلىدىغان
مۇتىزار			(«مۇنتەزەر» گە قاراڭ)
مۇتىسادىق[10]	(ئە)		ساداقەتمەن ، دوستانە
مۇتىسەددىق[11]	(ئە)		پەقىرلەرگە سەدىقە بەرگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

[1][2][3][4][5][6][7][8][9][10][11] لارنىڭ ئەسلىيسى «مۇتەئادىل ، مۇتەئاللا ، مۇتەئالى ، مۇتەئەسسىر ، مۇتەئەسسىل ، مۇتەئەققىل ، مۇتەئەللىم ، مۇتەبەھىر ، مۇتەدەببىر ، مۇتەسادىق ، مۇتەسەددىق» . «مۇتالىئ ، مۇتىئالى» ئوخشاشلا «مۇتالى» غا ؛ «مۇتىئاللا ، مۇتتەلىئ» ئوخشاشلا «مۇتەل» گە ئۆزگىرىدۇ .

مۇتىسەددى[1]	(ئە)		باشقۇرغۇچى ، رەھبەر
مۇتىكەببىر[2]	(ئە)		پەخىرلىك ، ئىپتىخارلىق ، غۇرۇرلۇق ، ھەممىدىن كاتتا ، ئۇلۇغ دەپ قارىلىدىغان (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
مۇتىللا			(«مۇتىئۇللا» غا قاراڭ)
مۇتىنەببى[3]	(ئە)		كەلگۈسىدىن ئالدىن خەۋەر بەرگۈچى (داڭلىق ئەرەب شائىرىنىڭ ئىسمى)
مۇتىنەپپىز[4]	(ئە)		ئابرۇيلۇق ، تەسىر كۈچىگە ئىگە كىشى
مۇتىنەۋۋىر[5]	(ئە)		پارلاق ، مەدەنىيەتلىك ، ئالغا باسقان ، تەربىيە ئالغان ، بىلىملىك
مۇتىئۇللا	(ئە)	مۇتىئىللا ، مۇتىيۇللا ، مۇتىللا ، مۇتىيۇل ، مىتىۋىللا ، مىتىللا	«مۇتىئاللا» بىلەن ئوخشاش
مۇتىۋالى[6]	(ئە)		داۋاملاشتۇرغۇچى ؛ داۋاملىق
مۇتىۋەسسىت[7]	(ئە)		كېلىشتۇرگۈچى ، ياراشتۇرغۇچى ، ۋاسىتە بولغۇچى ، ئارىغا چۈشكۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مۇتىۋەككىل[8]	(ئە)		ئاللاغا ئۆزىنى تاپشۇرغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مۇتىۋەللى[9]	(ئە)		مەسچىتنىڭ كۈندىلىك ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى (دىنىي ئەمەل نامى)
مۇتىۋەھھىد[10]	(ئە)	مۇتىۋەھھىت	بىردىنبىر
مۇتىئى	(ئە)	مۇتى ، مۇتىئى ، مۇتتى	ئىتائەتمەن (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مۇتىئىللا			(«مۇتىئۇللا» غا قاراڭ)
مۇتىيۇل			(«مۇتىئۇللا» غا قاراڭ)
مۇتىيۇللا			(«مۇتىئۇللا» غا قاراڭ)

[1][2][3][4][5][6][7][8][9][10] لارنىڭ ئەسلىيسى «مۇتەسەددى ، مۇتەكەببىر ، مۇتەنەببى ، مۇتەنەپپىز ، مۇتەنەۋۋىر ، مۇتەۋالى ، مۇتەۋەسسىت ، مۇتەۋەككىل ، مۇتەۋەللى ، مۇتەۋەھھىد» .

مۇجاب (ئە) مۇجاپ

مۇجاھىد (ئە) مۇجاھىت
مۇجاھىددىن (ئە) مۇجاھىددىن
مۇجاھىدۋللا (ئە) مۇجايىدۋللا ، مۇجا-
يىدۋل
مۇجاۋىر (ئە)

مۇجائىب (ئە) مۇجايىپ
مۇجايىدۋل
مۇجايىدۋللا
مۇجەررەب (ئە) مۇجەررەپ
مۇجەررىب (ئە) مۇجەررىپ
مۇجتاۋا
مۇجتەبا (ئە) مۇجتاۋا ، مۇجتەۋا

مۇجتەھىد (ئە) مۇجتەھىت
مۇجۇپ
مۇجىب (ئە) مۇجىپ ، مۇجۇپ

مۇجىبۇل
مۇجىبۇللا (ئە) مۇجىبۇل ، مۇجە-
ۋۇل ، مۇجىۋۇللا
مۇجىپ
مۇجىت
مۇجىتۇللا
مۇجىتىللا

جاۋاب بەرگۈچى ، تەلەپنى قاندۇرغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
جەڭچى ، ئەسكەر ، پارتىزان
دىنىنىڭ جەڭچىسى
ئاللانىڭ جەڭچىسى

قوشنا ، ساۋاقداش ؛ تالىپ ، شاگىرت ، دىنىي ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى
يېڭى خەۋەر يەتكۈزگۈچى
(«مۇجاھىدۋللا» غا قارالسۇن)
(«مۇجاھىدۋللا» غا قارالسۇن)
سىنالغان ، سىناقتىن ئۆتكەن
تەجرىبىلىك ، پىشقان
(«مۇجتەبا» غا قارالسۇن)
تاللانغان ، خىللانغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
تىرىشچان ، جاپانى يەڭگۈچى
(«مۇجىب» كە قارالسۇن)
بۇ ئىسىم «ال» بىلەن كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرىنى كۆرسىتىدۇ . مەنىسى : تىلەكلەرنى قوبۇل قىلغۇچى ، تەلەپلەرنى قاندۇرغۇچى ؛ جاۋاب بەرگۈچى ، ئاۋاز قوشقۇچى ، لەببەي دېگۈچى ؛ سەۋەب ، ئاساس
(«مۇجىبۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللانىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بەرگۈچى
(«مۇجىب» كە قارالسۇن)
(«مۇجمد» كە قارالسۇن)
(«مۇجمدۇللا» غا قارالسۇن)
(«مۇجمدۇللا» غا قارالسۇن)

مۇجمد (ئە) مۇجىت

مۇجىر (ئە)

مۇجىز
مۇخەببىر (ئە)
مۇخەللىس (ئە)

مۇخەممەر
مۇخەييەر (ئە)
مۇخبىر (ئە)
مۇخپۇل
مۇخپۇلبەگ
مۇختار (ئە) مۇختەر

مۇختەبەر① (ئە)

مۇختەبىر (ئە)
مۇختەپى (ئە)
مۇختەدى
مۇختەدىل
مۇختەدىللا
مۇختەدىدىن
مۇختەدىن
مۇختەر
مۇختەزەر
مۇختەسەر (ئە) مۇختىسەر
مۇختەسىپ
مۇختەسىت
مۇختەلىم
مۇختى (پ)
مۇختىدى

ئىجادكار ، ئىجادىيەتچى ، يارانتۇچى
ئاسرىغۇچى ، قۇتۇلدۇرغۇچى ، قوغدىغۇچى
(«مۇئجىز» گە قارالسۇن)
خەۋەرچى
قۇتقۇزغۇچى ، ياردەم بەرگۈچى ، نىجادكار ، شەپقەتچى ، نىجات يۇلتۇزى
(«مۇھەممەر» گە قارالسۇن)
ئۆز - ئۆزىگە خوجا
خەۋەرچى ، ئالاقىچى
(«مۇقبىل» گە قارالسۇن)
(«مۇقبىلبەگ» كە قارالسۇن)
مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : تاللانغان ، خىللانغان ؛ ئۆزىنى ئۆزى باشقۇرىدىغان دېگەنلەردىن ئىبارەت («مۇجتەبا» غا ئوخشاش)
سىناقتىن ، تەجرىبىدىن ئۆتكەن ، پىشقان ؛ تەجرىبەخانا ؛ تەجرىبە تەجرىبىلىك ، پىششىق ، چېنىققان
يوشۇرۇن ، مەخپىي
(«مۇقتەدى» گە قارالسۇن)
(«مۇقتەدىللا» غا قارالسۇن)
(«مۇقتەدىللا» غا قارالسۇن)
(«مۇقتەدىدىن» گە قارالسۇن)
(«مۇقتەدىدىن» گە قارالسۇن)
(«مۇختار» غا قارالسۇن)
(«مۇقتەسەر» گە قارالسۇن)
قىسقا ، ئىخچام ؛ پايدىلىق
(«مۇھتەسىب» كە قارالسۇن)
(«مۇقتەسىد» كە قارالسۇن)
(«مۇھتەلىم» گە قارالسۇن)
ئۈمىد ، ئارزۇ
(«مۇقتەدى» گە قارالسۇن)

① بۇ ئىسىم ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

مۇختىرەمھاجى		(«مۇھتىرەمھاجى» غا قارالسۇن)
مۇختىزەر		(«مۇقتەسەر» گە قارالسۇن)
مۇختىدىل		(«مۇقتەدۇللا» غا قارالسۇن)
مۇختىدىللا		(«مۇقتەدۇللا» غا قارالسۇن)
مۇختىرەم		(«مۇھتىرەم» گە قارالسۇن)
مۇختىسەر		(«مۇختەسەر» گە قارالسۇن)
مۇخسى		(«مۇھسى» غا قارالسۇن)
مۇخسىت		(«مۇقسىت» گە قارالسۇن)
مۇخستجان		(«مۇقسىت» گە قارالسۇن)
مۇخسىم		(«مۇقسىم» گە قارالسۇن)
مۇخسىمبىللا		(«مۇقسىمبىللا» غا قارالسۇن)
مۇخسىمۇل		(«مۇقسىمۇللا» غا قارالسۇن)
مۇخسىمۇللا		(«مۇقسىمۇللا» غا قارالسۇن)
مۇخلىس	(ئە)	ئىخلاسمەن، سادىق، ۋاپادار
مۇخلىسەن	(ئە)	ئىخلاسمەنلەرچە
مۇدايىن	(ئە)	«دائىن» بىلەن ئوخشاش
مۇدەس		(«مۇددەسسىر» گە قارالسۇن)
مۇدەستىر		(«مۇددەسسىر» گە قارالسۇن)
مۇدەسسىر		(«مۇددەسسىر» گە قارالسۇن)
مۇدەررىپ	(ئە)	مۇدەررىپ مەشىق قىلغۇچى؛ مەشىق ئۇستىسى
مۇدەنجان	(ئۇپ)	بىر خىل گۈل نامىغا «جان» قوشۇلۇپ ياسالغان
مۇدبىر	(ئە)	مۇتبىر تەدبىرلىك؛ ئەقىللىق
مۇددەسسىر	(ئە)	مۇدەستىر، مۇدەسسەر، مۇدەسسىر، مۇدەس، مودەس ئەيىبلەرنى ياپقۇچى، يوشۇرغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
مۇددەئى	(ئە)	مۇتتەئى تەلەپ قىلغۇچى، ئىلتىماس قىلغۇچى، دەۋاگەر
مۇدىر	(ئە)	دىرېكتور، ئىدارە قىلغۇچى
مۇرابىت	(ئە)	قوغدىغۇچى، مۇھاپىزەتچى
مۇراپات		(«مۇراپاد» قا قارالسۇن)
مۇراپاد	(ئە)	مۇراپات «راپىد» بىلەن ئوخشاش
مۇرات		(«مۇراد» قا قارالسۇن)
مۇراتجان		(«مۇراد» قا قارالسۇن)
مۇراد	(ئە)	مۇرات، مۇراتجان مەقسەت، ئارزۇ، ئىرادە، نىيەت

مۇراددىل①	(ئەپ)	مۇرادىل	كۆڭۈل ئارزۇسى
مۇراددىن	(ئە)	مۇرادىن، مىرادىن	دىننىڭ ئىرادىسى، دىننىڭ ئارزۇسى، دىننى مۇرادىغا يەتكۈزگۈچى
مۇرادۇللا②	(ئە)	مۇرادىللا، مۇرادىل، مىرادىل	ئاللانىڭ ئىرادىسى، ئاللا مۇرادىنى بەرگەن كىشى
مۇرادىن			(«مۇراددىن» گە قارالسۇن)
مۇراسىل	(ئە)	مىراسىل	خەۋەرچى، ئالاقىچى، پوچتالىيون
مۇراسىم			(«مەراسىم» غا قارالسۇن)
مۇراشىم			(«مىرھاشىم» غا قارالسۇن)
مۇراغىب	(ئە)	مۇراغىپ	رىغبەتلىك، مايىللىقى بولغان
مۇراقىب	(ئە)	مۇراقىپ	قوغدىغۇچى، كۆزەتكۈچى، كۆزەتچى، نازارەتچى؛ مۇدىر
مۇرامىت			(«مىرھامىد» گە قارالسۇن)
مۇرامىدىن			(«مىرئامەددىن» گە قارالسۇن)
مۇرەببى	(ئە)		تەربىيەچى
مۇرەتتەب	(ئە)	مۇرەتتەپ	تەرتىپكە سېلىنغان، رەتلىك
مۇرەتتىب	(ئە)	مۇرەتتىپ	تەرتىپكە سالغۇچى، رەتكە تىزغۇچى
مۇرتەپى			(«مۇرتەپئى» گە قارالسۇن)
مۇرتەپئى	(ئە)	مۇرتەپى	يۇكسەك، يۇقىرى، ئالىي، ئېگىز
مۇرتەزا	(ئە)	مۇرتىزا	تاللانغان، ئىلغانغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
مۇردۇن			(«مۇھرىدىن» گە قارالسۇن)
مۇرسەل	(ئە)		ئەلچى، پەيغەمبەر، دىن تارقاتقۇچى، دىندىن بېشارەت بەرگۈچى
مۇرسىل	(ئە)		خەت ئەۋەتكۈچى، ئالاقىچى، ئالاقە قىلغۇچى
مۇرشتۇللا			(«مۇرشىدۇللا» غا قارالسۇن)
مۇرشىد	(ئە)	مۇرشىت	يېتەكچى، رەھبەر، قوماندان، يول باشلىغۇچى، ئۇستاز
مۇرشىددىن	(ئە)	مۇرشىدىن	دىننىڭ يېتەكچىسى

①② «مۇراددىل، مۇرادۇللا، مىرئادىل» ئوخشاشلا «مۇرادىل» غا ئۆزگىرىدۇ.

مۇرشىدۇللا	(ئە)	مۇرشىتۇللا ، مۇرشىتىللا	ئاللا مۇرشىدلىقنى بەرگەن كىشى
مۇرشىدىن			(«مۇرشىددىن» گە قاراڭ)
مۇرغۇپ			(«مەرغۇب» قا قاراڭ)
مۇرۇۋەت[1]	(ئە)		ئۇلۇغلۇق ، جەسۇرلۇق ، قەھرىمانلىق ، دادىللىق
مۇزئارت	(ئۇ)	مۇزارت ، مۇزات	مۇز داۋان ؛ دەريا ئىسمى ، جاي نامى
مۇزارىب	(ئە)	مۇزارىپ	رىقابەتچى
مۇزەپپەر	(ئە)	مۇزەكپەر	غەلىبە قىلغۇچى ، غالىب («زاپىر ، زەپىر» لەر بىلەن ئوخشاش)
مۇزەر	(ئە)		قەدىمكى شىمالىي قىسىم ئەرەب ئەجدادلىرىنىڭ نامى («مۇزەرى» بولغاندا پەيغەمبەرنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرىدۇر)
مۇزەككىر	(ئە)		دائىم ئويلىغۇچى ، ئەسلىگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مۇزەم[2]			(«مۇززەممىل ، مۇئزەمزات» قا قاراڭ)
مۇزەممىل			(«مۇززەممىل» گە قاراڭ)
مۇزەييەن	(ئە)		زىننەتلىك ، زىننەتلەنگەن
مۇززەممىل	(ئە)	مۇزەم ، مۇزەممىل	«مۇددەسسىر» بىلەن ئوخشاش (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مۇزىپ	(ئە)		«زائىپ» كە ئوخشاش
مۇزىللا			(«مۇئىززۇللا» غا قاراڭ)
مۇزىللۇ	(ئە)		يەڭگۈچى ، غالىب (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
مۇسا	(ئى)	مۇساق ، مۇسەم ، مۇسىخان[3]	مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى ، مەنىسى : (1) ئوغۇل بوۋاق ، (2) ياغاچ ساندۇق
مۇسائاخۇن	(ئىئۇ)	مۇسىراخۇن	مۇسا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
مۇسابىق	(ئە)		ماھىر ، داڭلىق ، مۇسابىقىچى
مۇساق			(«مۇسا» غا قاراڭ)

① ئەسلىيىسى «مۇرۇۋۋەت» .
② «مۇئزەم ، مۇئزەمزات ، مۇززەممىل» ئوخشاشلا «مۇزەم» گە ئۆزگىرىدۇ .
③ «مۇسىخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

مۇساقارى	(ئىئە)		مۇسا : ئىسمى ، قارى : سۈپىتى
مۇسالىم	(ئە)		تىنچلىق سۆيەر ، تىنچلىقپەرۋەر
مۇسامەۋلا	(ئىئە)	مۇساموللا	ئۇستاز مۇسا
مۇسامىر	(ئە)		كېچىلىك سۆھبەتكە قاتناشقۇچى
مۇساھىب	(ئە)	مۇساھىپ ، مۇسايىپ	سۆھبەتداش ، ئۇلپەت ، ھەمسۆھبەت
مۇساھىم	(ئە)		پايچىك
مۇساۋى	(ئە)		ئوخشاش ، بىر خىل ، تەڭ قىممەتلىك
مۇسائىد	(ئە)	مۇسايىت	ياردەمچى ، مۇئاۋىن
مۇسائىددىن	(ئە)	مۇسائىدىن ، مۇسايىدىن	دىننىڭ ياردەمچىسى
مۇسايىپ			(«مۇساھىب» كە قاراڭ)
مۇسايىت			(«مۇسائىد» كە قاراڭ)
مۇسايىدىن			(«مۇسائىددىن» گە قاراڭ)
مۇسئەد	(ئە)	مۇسئەت ، مۇسەت	بەختلىك قىلىنغان ، تەلەيگە ئېرىشكەن ؛ ياردەمچى
مۇسئەب	(ئە)	مۇسەپ	نەسىللىك ئات
مۇسەپ			(«مۇسھەپ» كە قاراڭ)
مۇسەپپا	(ئە)	مۇسەپپە	(1) پاكلانغۇچى ؛ پاكلانغان ؛ (2) مىراسنى قوغدىغۇچى ، ساقلىغۇچى
مۇسەخخىر			(«مۇسەھھىر» گە قاراڭ)
مۇسەددىق	(ئە)		ئىشەنچلىك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مۇسەللى[1]	(ئە)		(1) نامازخان (ناماز ئوقۇغۇچى) ، (2) «مۇسەللىھ» كە قاراڭ ، (3) كىشىنى خۇشال قىلىدىغان
مۇسەللىم	(ئە)	مۇسەلىم	سالام بەرگۈچى ، سالام يوللىغۇچى ، ھال سورىغۇچى
مۇسەللىھ	(ئە)	مۇسەللى	قوراللىق ، قورالى بار ؛ چەبدەس
مۇسەلىم			(«مۇسەللىم» گە قاراڭ)
مۇسەم			(«مۇسا» غا قاراڭ)
مۇسەمما	(ئە)	مۇسەممە[2]	ئاتالغان ، چاقىرىلغان ، نامى تىلغا ئېلىنغان ؛ ئاتالغۇچى

① «مۇسەللىھ» مۇ «مۇسەللى» گە ئۆزگىرىدۇ . بۇ يەردىكى «مۇسەللى» ئەسلىي ئىسىم بولۇشى مۇمكىن («مۇسەللىھ» نىڭ ئۆزگىرىشى ئەمەس) .
② «مۇسەممە» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

مۇسەھەر (ئە) مۇسەخخىر
مۇسەۋۋىر (ئە)
مۇستاپا① (ئە)
مۇستەسسەم (ئە)
مۇستەغىن (ئە)
مۇستەقىر (ئە)
مۇستەقىم (ئە)
مۇستەلىم (ئە)
مۇستەۋى (ئە)
مۇستەئىد (ئە) مۇستەئىت
مۇسسى
مۇسلۇم
مۇسلى
مۇسلىخ
مۇسلىدىن
مۇسلىم (ئە) مۇسلۇم
مۇسلىمۇدىن (ئە) مۇسلىمىدىن
مۇسلىھ② (ئە) مۇسلى ، مۇسلىخ
مۇسلىھىدىن③ (ئە) مۇسلىدىن ، مۇسلى
مۇسمىر (ئە)
مۇسھەپ④ (ئە) مۇسەپ
مۇسۇپ
مۇسۇل (ئە)

زولۇق يېگۈچى
رەسسام ؛ سۈرەت تارتقۇچى ؛ ئىجادكار
تاللانغان ، خىللانغان ؛ پاك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ساملاردىن چىققان ئالىم ، سامشۇناس ، ئەرەبشۇناس (سام تىلى ۋە مەدەنىيىتىنى تەتقىق قىلغۇچى)
مۇستەقىل ، ئەركىن
مۇقىم ؛ مەھكەم ؛ خاتىرجەم
ئۇدۇل ، توز
قوبۇل قىلغۇچى ، تاپشۇرۇپ ئالغۇچى
توز ، تەكشى ، سىلىق
تەييار تۇرغۇچى ، تەييارلىق قىلغۇچى ؛ ئىقتىدارلىق
(«مۇئىززى» گە قارالسۇن)
(«مۇسلىم» گە قارالسۇن)
(«مۇسلىھ» كە قارالسۇن)
(«مۇسلىھ» كە قارالسۇن)
(«مۇسلىھىدىن» گە قارالسۇن)
مۇسۇلمان (بويسۇنغۇچى)
دىنغا بويسۇنغۇچى
كۆچەيتكۈچى ، ياخشىلىغۇچى ، كېلىشتۇرگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
دىننىڭ كۆچەيتكۈچىسى
مېۋىلىك ، ھوسۇللۇق
كىتاب ، رىسالە ، توپلام ، قوللانما
(«مۇسىب» كە قارالسۇن)
كۆرۈشكۈچى ، ۋەسلىگە يەتكۈچى ، كۆزلىگەن نىشانغا يەتكۈچى

① ئەسلىسى «مۇستەپا» .
②③ «مۇسلىھ ، مۇسلىھىدىن» ئوخشاشلا «مۇسلى» غا ئۆزگىرىدۇ . «مۇسلىھىدىن» نىڭ ئەسلىسى «مۇسلىھىددىن» .
④ «مۇسئەب» مۇ «مۇسەپ» كە ئۆزگىرىدۇ .

مۇسۇلمانقۇل (ئەئۇ)
مۇسىب (ئە) مۇسۇپ
مۇسخان①
مۇسراخۇن
مۇسىل (ئە)
مۇشاھىد (ئە) مۇشاھىت
مۇشاۋىر (ئە)
مۇشەررەپ② (ئە)
مۇشپىق (ئە)
مۇشتاق (ئە)
مۇشرىپ (ئە) مەشرىپ
مۇشرىپھاجى (ئە) مەشرىپھاجى
مۇشرىق (ئە)
مۇشىر (ئە)
مۇغالىب (ئە) مۇغالىپ
مۇغەننى (ئە)
مۇغتەنىم (ئە)
مۇغزەم
مۇغنىم
مۇغىز
مۇغىس (ئە) مۇغىز
مۇقابىل (ئە) مۇقاۋۇل ، مۇقاۋىل
مۇقادىن
مۇقارىب (ئە) مۇقارىپ

مۇسۇلمان ئۇچۇن قۇللۇق قىلغۇچى ، مۇسۇلمان ئەر
توغرا قىلغۇچى
(«مۇسا» غا قارالسۇن)
(«مۇسائاخۇن» غا قارالسۇن)
تۇتاشتۇرغۇچى ، ئالاقە قىلغۇچى ، ئۇلىغۇچى
كۆرگۈچى ، تاماشىبىن
باش مەسلىھەتچى
ھۆرمەتلىك ، قەدىرلىك ، شەرەپلىك
شېپەتچى ، شېپەتلىك كىشى
سېغىنغۇچى ، ئىشتىياق باغلىغۇچى
رەھبەر ، باشقۇرغۇچى ، مۇدىر ، بۆلۈم باشلىقى ، نازارەتچى
مۇشرىپ : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
نۇر چاچقۇچى
يول كۆرسەتكۈچى
چېلىشچى
ناخشىچى
غەنىيمەت بىلگۈچى
(«مۇئزەم» گە قارالسۇن)
(«مۇغنى» غا قارالسۇن)
(«مۇغىس» قا قارالسۇن)
ياردەم بەرگۈچى ، قۇتۇلدۇرغۇچى (بۇ ئىسىم «ال» بىلەن كەلسە ئاللانى كۆرسىتىدۇ)
ئۇچراشقۇچى ، ئۇدۇلمۇئۇدۇل كەلگۈچى
(«مۇقائىددىن» گە قارالسۇن)
يېقىنلاشتۇرغۇچى ؛ ئاددىي ، ئوتتۇرا دەرىجىلىك

① «مۇئىززىخان» مۇ «مۇسخان» غا ئۆزگىرىدۇ ۋە «مۇسا» دىن ئۆزگەرگەن «مۇسخان» بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .
② «مۇشەررەب» مۇ «مۇشەررەپ» كە ئۆزگىرىدۇ . «مۇشەررەب» نىڭ مەنىسى : چىن يۈرەكتىن سۆيۈشكە ئىبرىشكۈچى .

مۇقارىن (ئە)
مۇقاسىم (ئە)
مۇقاۋۇل
مۇقاۋىل (ئە) مۇقاۋۇل

مۇقائىد (ئە) مۇقائىت ، مۇقايىت①
مۇقائىددىن (ئە) مۇقائىددىن ، مۇقايەددىن ، مۇقادىن
مۇقائىددىنھاجى (ئە) مۇقائىددىنھاجى ، مۇقايەددىنھاجى ، مۇقادىنھاجى ، مۇقادىناجى

مۇقەپپا (ئە)

مۇقەددەر (ئە)

مۇقەددەم (ئە)

مۇقەددىر (ئە)

مۇقەددىم (ئە)

مۇقەررەب (ئە) مۇقەررەپ
مۇقەررەر (ئە)
مۇقەررىب (ئە) مۇقەررىپ
مۇقەسسەم (ئە)

مۇقەسسىم (ئە)

مۇقەۋۋى (ئە)

يانمۇيان تۇرغۇچى
شەرىك ، تەڭ ئالغۇچى
(«مۇقابىل» گە قارالسۇن)
(1) «مۇقابىل» گە قارالسۇن ، (2) كېلىشىم تۇزگۈچى ، كۆتۈرە ئالغۇچى
قوماندان ، يولباشچى
دىنىنىڭ يولباشچىسى

مۇقائىددىن : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى

قوغداپ ماڭغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
تەقدىرلەنگەن ؛ ئۆز ئىچىگە ئالغان ؛ تەقدىرى بەلگىلەنگەن ؛ مۆلچەر قىلىنغان
رەھىمەر ، يېتەكلىگۈچى ، ئاۋانگارت ؛ تەقدىم قىلىنغان ؛ بۇرۇنقى ، بۇرۇن
(1) باھالىغۇچى ، (2) تەقدىرچى (تەقدىرگە ئېتىقاد قىلغۇچى)
تەقدىم قىلغۇچى ؛ بېغىشلىغۇچى (ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن بىرى)
يېقىن سىرداش
مۇقىم ، مەھكەم ، بىكىگەن
يېقىنلاشتۇرغۇچى
بۆلۈنگەن ، تەقسىم قىلىنغان (نەرسە) . بۇ يەردە «ئاللانىڭ تەقسىم قىلىپ بەرگىنى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ
بۆلۈپ بەرگۈچى ، تەقسىم قىلغۇچى ، تەقسىملىگۈچى
كۆچەيتكۈچى ؛ ئىلھاملاندۇرغۇچى ، ئىلھام بەرگۈچى ؛ كۆچ بەرگۈچى ، كۆچلۈك

① «مۇقىت» مۇ «مۇقايىت» قا ئۆزگىرىدۇ .

مۇقەۋۋىم (ئە)

مۇقبىل (ئە) مۇخپۇل

مۇقبىلبەگ (ئەئۇ) مۇخپۇلبەگ
مۇقتەپى (ئە)

مۇقتەدۇبىللا (ئە) مۇقتەدىبىللا
مۇقتەدۇللا (ئە) مۇختەددىل ، مۇختەدىل ، مۇقتەددىل ، مۇقتەدىل ، مۇقتەددىل ، مۇقتەدىللا ، مۇختەددىللا ، مۇختەدىللا

مۇقتەدى (ئە) مۇختەدى ، مۇختىدى

مۇقتەدىر (ئە)
مۇقتەدىل
مۇقتەدىللا
مۇقتەزەر (ئە)
مۇقتەزى (ئە)
مۇقتەسەر (ئە) مۇختەزەر ، مۇختەزەر ، مۇقتەزەر ، مۇقتىزەر

مۇقتەسىد (ئە) مۇختەست

مۇقتىدى
مۇقتىدىل
مۇقتىدىللا
مۇقىست (ئە) مۇخست ، مۇخستەجان

مۇقسىم (ئە) مۇخسىم

مۇقسمبىللا (ئە) مۇخسمبىللا

مۇلچەرلىگۈچى ، باھالىغۇچى ، باھا بەرگۈچى ، ئىمزالىغۇچى
كەلگۈسى ؛ ئالدىدا كەلگۈچى ، كېيىنكى ، كېلەركى
ئىستىقباللىق ئەر
مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى . مەنىسى : «مۇستاپا» بىلەن ئوخشاش
ئاللاغا چوقۇنغۇچى
ئاللانىڭ چوقۇنغۇچىسى

چوقۇنغۇچى ، ئىقتىدا قىلغۇچى

ئىقتىدارلىق ، كۆچلۈك ، باي
(«مۇقتەدۇللا» غا قارالسۇن)
(«مۇقتەدۇللا» غا قارالسۇن)
(«مۇقتەسەر» گە قارالسۇن)
تەقەززا قىلغۇچى
«مۇختەسەر» گە ئوخشاش

ئىقتىسادچىل ؛ تەدبىرلىك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
(«مۇقتەدى» گە قارالسۇن)
(«مۇقتەدۇللا» غا قارالسۇن)
(«مۇقتەدۇللا» غا قارالسۇن)
ئادىل

ئەھدە قىلغۇچى ، قەسەم قىلغۇچى ، ۋەدە بەرگۈچى ، ۋەدە قىلغۇچى
ئاللا ھەققىدە قەسەم قىلغۇچى

مۇقسمۇل
مۇقسمۇللا (ئە) مۇخسمۇللا ، مۇقسمۇللا ، مۇخسمۇل ، مۇقسمۇل
مۇقمىر (ئە)
مۇقىت (ئە) مۇقايىت
مۇقىم (ئە)
مۇقمى (ئە)
مۇقىن (ئە)
مۇڭسىز (ئۇ)
مۇكەررىمۇللا① (ئە) مۇكەررىمۇللا
مۇكتەپى (ئە)
مۇكتەشپ (ئە)
مۇكرەم (ئە)
مۇلەم
مۇلك② (ئە) مۇلۇك
مۇلكىدىن (ئە) مۇلكىدىن
مۇلھەم (ئە) مۇلەم
مۇلۇنجان
مۇلۇك (ئە) مۇلۇك ، مىلىك
مۇلۇكھاجى (ئە) مۇلۇكھاجى ، مۇلۇكاجى ، مىلىكھاجى ، مىلىكاجى
مۇمتەلى (ئە)
مۇمۇت
مۇمۇن

(«مۇقسمۇللا» غا قارالسۇن)
«مۇقسمبىللا» غا ئوخشاش

ئايدىك
پەرۋىش قىلغۇچى ، ئوزۇقلاندۇرغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
دائىملىق تۇرىدىغان ؛ تىنچ
مەڭگۈلۈك ، دائىملىق
چوڭقۇر ئىشەنگۈچى
غەم - قايغۇسىز
ئاللاغا ئىززەتلىك كىشى
رازى بولغۇچى ، قانائەت قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
كەشپىياتچى
ھۆرمەتلەنگۈچى ، ھۆرمەتلىك («مۇلھەم» گە قارالسۇن)
ئىگىدارچىلىق («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
دىنىنىڭ ئىگىدارچىلىقى
ۋەھىي قىلىنغان ، ۋەھىينى قوبۇل قىلغان (بۇ يەردە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئۇلۇغلانغان)
(«مەۋلىد» كە قارالسۇن)
(1) بايلىق ، مەنسەپ ، (2) مەملىكەت ، (3) پادىشاھ
مۇلۇك : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى

تولغان ، تولۇق ، پۈتۈن
(«مۇمىت» كە قارالسۇن)
(«مەئمۇن» غا قارالسۇن)

① ئەسلىسى «مۇكەررەمۇللا» .
② «مۇلك ، مۇلۇك» ئوخشاشلا «مولوك» كە ئۆزگىرىدۇ .

مۇمىت (ئە) مۇمۇت

مۇناج
مۇناجىدىن
مۇنادى (ئە)
مۇنار
مۇنارجان
مۇناردىن
مۇناردىن
مۇنازىل (ئە)
مۇناڑ
مۇناقىر (ئە)
مۇنەببەھ (ئە) مۇنەببى

مۇنەججى (ئە)

مۇنەززىپ (ئە)
مۇنەججىم (ئە)

مۇنبەر
مۇنتەپئى (ئە) مۇنتەپى
مۇنتەزەر (ئە) مۇنتىزار ، مۇتىزار ، موتىزار

مۇنتەزىر (ئە)

مۇنتەسىر (ئە)

مۇنتەقى (ئە)
مۇنتەقىم (ئە)

ھەممىنى ئۆلتۈرگۈچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
(«مەناج» غا قارالسۇن)
(«مەناجىدىن» گە قارالسۇن)
جاكارچى
(«مەنار» غا قارالسۇن)
(«مەنار» غا قارالسۇن)
(«مەناردىن» گە قارالسۇن)
(«مەناردىن» گە قارالسۇن)
جەڭچى
(«مەناج» غا قارالسۇن)
بەس - مۇنازىرە قىلغۇچى
ئىلھاملاندۇرغۇچى ؛ ئاگاھلاندۇرغۇچى
شەپقەتچى ، قۇتۇلدۇرغۇچى ، نىجادكار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
پاك قىلغۇچى ، پاكىزلىغۇچى
يۇلتۇزشۇناس ، يۇلتۇزغا قاراپ تەقدىرگە باھا بەرگۈچى
(«مىنبەر» گە قارالسۇن)
مەنپەئەتكە ئېرىشكۈچى
ئارزۇ قىلىنغۇچى ، ئۈمىد قىلىنغۇچى ، مۇلچەر قىلىنغۇچى ، ئارزۇ قىلىنغان (بۇ يەردە ئارزۇ قىلىنغان بىر پەرزەنتنىڭ دۇنياغا كەلگەنلىكى ئىپادىلىنىدۇ)
ئۈمىد قىلغۇچى ، ئارزۇ قىلغۇچى ؛ ساقلاپ تۇرغۇچى ، كۈتۈپ تۇرغۇچى ، ئىنتىزار بولغۇچى ، كۈتكۈچى ، ساقلىغۇچى
غەلىبە قىلغۇچى ، نۇسرەت قازانغۇچى
«مۇرتەزا» بىلەن ئوخشاش ئىنتىقام ئالغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)

مۇنتىزار
مۇنجى (ئە)
مۇنزار
مۇنزەر (ئە) مۇنزار
مۇنزىر (ئە)

مۇنزىرىدىن (ئە)
مۇنشى (ئە)

مۇنشىد (ئە) مۇنشت
مۇنۇپ
مۇنۇر
مۇنۇرجان
مۇنئىم (ئە) مۇننم ، مۇنىجان ، مۇنمجان
مۇنىب (ئە) مۇنىپ ، مۇنۇپ

مۇنىجان
مۇنىر (ئە) مۇنۇر ، مۇنۇرجان ، مۇنىرجان

مۇنىردىن
مۇنىرۇللا (ئە)
مۇنىرىدىن (ئە) مۇنىردىن
مۇنىس
مۇنىم
مۇنمجان
مۇنىياز
مۇھاپىز (ئە)

مۇھاجىر (ئە)
مۇھاربە (ئە)
مۇھازىر (ئە)

(«مۇنتەزەر» گە قارالسۇن)
نىجاتلىققا ئېرىشكۈچى
(«مۇنزەر» گە قارالسۇن)
ئاگاھلاندۇرۇلغۇچى
ئاگاھلاندۇرغۇچى ، تەنبىھ بەرگۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
دىننىڭ ئاگاھلاندۇرغۇچىسى
نىجاتكار ، قۇرغۇچى ؛ يازغۇچى ، تۈزگۈچى ، كاتىپ
ناخشىچى ، كۈيچى
(«مۇنىب» كە قارالسۇن)
(«مۇنىر» گە قارالسۇن)
(«مۇنىر» گە قارالسۇن)
خەير - ساخاۋەتچى ؛ شەپقەتچى

توغرا يولغا قايتقۇچى ، ئاللا تەرەپتە تۇرغۇچى ، ئاللاغا ئەگىشكۈچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
(«مۇنئىم» گە قارالسۇن)
نۇرلۇق ، پارلاق ، نۇر چاچقۇچى ، يورۇتقۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
(«مۇنىردىن» گە قارالسۇن)
ئاللانىڭ نۇرلۇق كىشىسى
دىننىڭ يورۇتقۇچىسى
(«مۇئنىس» كە قارالسۇن)
(«مۇنئىم» گە قارالسۇن)
(«مۇنئىم» گە قارالسۇن)
(«مەۋلانىياز» غا قارالسۇن)
رىئايە قىلغۇچى ؛ ساقلىغۇچى ؛ بانكىر ، بانكا باشلىقى
باشقا ئەلگە كۆچۈپ ياشىغۇچى
جەڭچى ، ئەسكەر ، جەڭ قىلغۇچى
لېكسىيە سۆزلىگۈچى ، دوكلات بەرگۈچى

مۇھاسىب (ئە) مۇھاسىپ
مۇھامى (ئە)

مۇھامىت
مۇھامىد (ئە) مۇھامىت
مۇھامىدىن (ئە)

مۇھەددىس (ئە)

مۇھەررىم (ئە)

مۇھەززەب (ئە) مۇھەززەپ
مۇھەززىب (ئە) مۇھەززىپ
مۇھەللىل (ئە)

مۇھەممەد① (ئە) مۇھەممەت ، مەھەممەت ، مەخەممەت

مۇھەممەدئابدۇللا② (ئە) مۇھەممەتئابلا ، مەمەتئابلا ، مەمەتاۋلا

ھېساب ئالغۇچى
قوغدىنىشچى ؛ ھامىي بولغۇچى ، ئادۋوكات
(«مۇھامىد» كە قارالسۇن)
ماختىغۇچى ، مەدھىيە ئوقۇغۇچى
دىننىڭ قوغدىنىشچىسى ، دىننىڭ ھامىيسى
ھەدىس سۆزلىگۈچى ؛ بايان قىلغۇچى ، ھەدىسشۇناس
چەكلىگۈچى ، توسقۇچى ، مەنئى قىلغۇچى ، ئاگاھلاندۇرغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئەدەپلىك ، تەربىيە كۆرگەن
تەربىيەلىگۈچى ئۇستاز
شاللىغۇچى ، ئايرىغۇچى ، تاسقىنىشچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى بولۇپ ، مەنىسى : دائىم مەدھىيەلەنگۈچى ، مەدھىيە ئوقۇلغۇچى ، ماختالغۇچى
ئابدۇللا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى («ئابدۇللا» مۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى . مەنىسى : ئاللانىڭ بەندىسى ، ئاللانىڭ قۇلى دېگەنلىك . بۇ ئىسىمغا بىر پۈتۈن مەنە بەرگەندە «ئاللانىڭ بەندىسى مۇھەممەد» دېگەن بولىدۇ)

① «مۇھەممەد» نىڭ يەنە «مەممەت ، مەمەت ، مەخەت ، مەخەم ، مەختەم ، مەت ، مەتەك ، مەھەم ، مەتاق ، مەقاش» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار . خوتەن شىۋىسىدە بۇ ئىسىم قىسقارتىلىپ كۆپىنچە «مەد» (مەت) دەپ ئېلىنىدۇ ۋە ھەر خىل ئىسىملارنىڭ بېشىغا ياكى ئاخىرىغا قوشۇپ ، «مەقاسىم ، مەتقۇربان ، مەتتۇرسۇن ، توختىمەت» دېگەندەك ئىشلىتىلىدۇ . بۇ خىل ئىسىملار قاغلىق قاتارلىق جايلاردىمۇ مەلۇم دەرىجىدە قوللىنىلىدۇ . كىشىلەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن «مۇھەممەد» دېگەن ئىسىمنى ئوغۇللىرىغا كۆپرەك قويغاندىن سىرت ، مۇھەممەدنى سۆيۈپ قىلغان قوش تەرگىبلىك ئىسىملارنىمۇ كۆپ قوللانغان . بۇ خىل شەكىلدىكى ئىسىملارغا مەنە بېرىشتە «مۇھەممەد» كە قوشۇلۇپ كەلگەن ئىسىم ئاساس قىلىنىدۇ («مۇھەممەد» ئاساس قىلىنىدىغان ئىسىملارمۇ بار ، ئەلۋەتتە . مەسىلەن ، «مۇھەممەدجان ، مۇھەممەدخان ، مۇھەممەدئاخۇن» قاتارلىقلارغا ئوخشاش) . شۇنىڭ ئۈچۈن ئاشۇ ئىسىملار مۇستەقىل كەلگەن بابقا قاراشقا توغرا كېلىدۇ . ئومۇمەن «مۇھەممەد» نى سۆيۈمەت قىلىپ قوللانغان بەزى ئىسىملارنى يېڭىدىن تېخىمۇ كۆپ ئۆچرىتىش مۇمكىن .

② «مۇھەممەدئابدۇللا» نىڭ يەنە «مەمتابلا ، مەمتاۋلا ، مەتئابلا ، مەتاۋلا» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

مۇھەممەدئاخۇن	(ئەئۇ) مەمتاخۇن ، مەتاخۇن	مۇھەممەد : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى	
مۇھەممەدئالىم	(ئە) مەتئالىم ، مەتالىم	ئالىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدئالي	(ئە) مەتئالي ، مەتالى	ئالي : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدئامان	(ئە) مەتئامان	ئامان : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدئەزىز	(ئە) مەمەتئەزىز ، مەمەتئىزىز ، مەتئەزىز ، مەمتىز ، مەتەزىز	ئەزىز : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدئەلا①	(ئە) مەتئەلا ، مەمەتئەلا ، مەتەۋلا	ئەلا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدئەلى	(ئە) مەمەتئىلى ، مەمتىلى	ئەلى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدئەمىن	(ئە) مۇھەممەتئىمىن ، مەمەتئىمىن ، مەمتەمىن	ئەمىن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدئەۋلا②	(ئە) مەمتەۋلا ، مەتەۋلا	ئەۋلا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدئەيۇپ	(ئەئى) مەمەتئايۇپ ، مەمەتايۇپ ، مەتايۇپ	ئەيۇپ : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدبارات③	(ئە) مەتبارات ، مەمەتبارات	بارات : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدباقى	(ئە) مەمەتباقى ، مەمەتۇاقى ، مەتباقى ، مەتۇاقى	باقى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدپاسار	(ئەئۇ) مەمەتپاسار ، مەتپاسار	پاسار : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتارى	(ئە) مەتتارى	تارى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	

① ③ ئەسلىسى «مۇھەممەدئەلا ، مۇھەممەدبەرائەت» .
② «مۇھەممەدئەۋلا» بىلەن «مۇھەممەدئەلا» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قېلىشمۇ مۇمكىن . «مۇھەممەد» سۇپەت بولۇپ كەلگەن بارلىق ئىسىملارغا ئاساسەن مۇنداق قېلىپتا مەنە بېرىشكە بولىدۇ : «مۇھەممەدئالىم» نى «بىلىملىك مۇھەممەد ئوغلۇم» دەپ ، «مۇھەممەدئەزىز» نى «ئەزىز ، قەدىرلىك مۇھەممەد ئوغلۇم» دەپ ، «مۇھەممەدئەمىن» نى «ئىشەنچلىك مۇھەممەد ئوغلۇم» دەپ بىلگەنگە ئوخشاش .

مۇھەممەدتاھىر	(ئە) مەتتاھىر ، مەتتايىر ، مەمەتتايىر	تاھىر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتەقى	(ئە) مەتتەقى	تەقى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتوختى	(ئەئۇ) مەمەتتوختى ، مەتتوختى	توختى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتۇر	(ئەئۇ) مەتتۇر ، مەتتۇرەم	تۇر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتۇراق	(ئەئۇ) مەتتۇراق	تۇراق (تۇر) : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتۇردى	(ئەئۇ) مەمەتتۇردى ، مەتتۇردى	تۇردى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتۇرسۇن	(ئەئۇ) مەمەتتۇرسۇن ، مەتتۇرسۇن	تۇرسۇن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتۇرغۇن	(ئەئۇ) مەتتۇرغۇن	تۇرغۇن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدتۆمۇر	(ئەئۇ) مەتتۆمۇر	تۆمۇر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدجالالدىن①	(ئە) مەمەتجالالدىن ، مەتجالالدىن	جالالدىن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدجان	(ئەپ) مەمەتجان ، مەخەتجان ، مەخەمجان ، مەھەمجان ، مەتجان	مۇھەممەد : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى	
مۇھەممەدجەلىل	(ئە) مەمەتجەلىل ، مەتجەلىل	جەلىل : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدخان	(ئەئۇ) مەمەتخان ، مەتخان	مۇھەممەد : ئىسمى ، خان : سۇپىتى	
مۇھەممەدخەلىل	(ئە) مەمەتخەلىل ، مەتخەلىل	خەلىل : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدرەسۇل	(ئە) مەمەتروسۇل ، مەتروسۇل	رەسۇل : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدرەھىم	(ئە) مەمەتەرەيىم ، مەترەھىم ، مەترەيىم ، مەترەم	رەھىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	

① ئەسلىسى «مۇھەممەدجەلالىددىن» .

مۇھەممەدرۇزى	(ئەپ) مەترۇزى	رۇزى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدزاكىر	(ئە) مەمەتزاكىر ، مەتزاكىر	زاكىر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدزاھىد	(ئە) مەتزايىت ، مەتزاھىت	زاھىد : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدزەرىپ	(ئە) مەتزەرىپ ، مەمەتزەرىپ	زەرىپ : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدزۇنۇن①	(ئە) مەمەتزۇنۇن ، مەتزۇنۇن ، مەتزۇلۇن	زۇنۇن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدزىيا	(ئە) مەمەتزىيا	زىيا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى (مۇھەممەدنىڭ نۇرى)	
مۇھەممەدسابىت	(ئە) مۇھەممەتساۋۇت ، مەمەتساۋۇت ، مەتساۋۇت	سابىت : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسابىر	(ئە) مەتساۋۇر ، مەمەتساۋۇر	سابىر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسادىر	(ئە) مەتسادىر	سادىر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسادىق	(ئە) مەتسادىق	سادىق : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدساقى	(ئە) مەتساقى	ساقى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسالىم	(ئە) مەتسالىم	سالىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسالىھ	(ئە) مەمەتسالى ، مۇھەممەتسالى ، مەمەتسەلەي ، مۇھەممەتسەلەي ، مەتسالى ، مەتسالىھ ، مەتسەلەي	سالىھ : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسائىد	(ئە) مۇھەممەتسايىت ، مەتسايىت	سائىد : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسائىم	(ئە) مۇھەممەتسايىم ، مەتسايىم	سائىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	

① ئەسلىسى «مۇھەممەدزۇنۇن» .

مۇھەممەدسەلىم	(ئە) مەمەتسىلىم ، مەتسىلىم	سەلىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسەئىد①	(ئە) مەتسايىت ، مەتسەيىت ، مەتسەئىت ، مەتسىيىت	سەئىد : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسەييىد②	(ئە) مەمەتسىيىت ، مەتسىيىت ، مەتسىيت	سەييىد : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدسەييىدى	(ئە) مەتسەيدى	سەييىدى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى (بۇ يەردە «خوجام مۇھەممەد» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)	
مۇھەممەدسىددىق	(ئە) مەمەتسىددىق ، مەتسىددىق	سىددىق : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدشاھ	(ئەپ) مەتشا	مۇھەممەد : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى	
مۇھەممەدشاھباي	(ئەپئۇ) مەتشاباي ، مەتشاۋاي	شاھباي : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدشاھىد	(ئە) مەتشاھىت ، مەتشايىت	شاھىد : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدشەرىپ	(ئە) مەمەتشىرىپ ، مەتشىرىپ	شەرىپ : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدغازى	(ئە) مەتغازى	غازى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدغەپۇر	(ئە) مەمەتغوپۇر ، مەتغوپۇر	غەپۇر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدغۇلام	(ئەپ) مەمەتغۇلام	غۇلام : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدقابىل	(ئە) مەتقاۋۇل	قابىل : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدقازى	(ئە) مەتقازى	قازى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	
مۇھەممەدقاسىم	(ئە) مەتقاسىم	قاسىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى	

②① بۇ ئىككى ئىسىم ئوخشاشلا «مەتسىيت» قا ئۆزگىرىدۇ .

مۇھەممەدقۇربان	(ئە)	مەتقۇربان ، مەتقۇژان	قۇربان : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدقۇل	(ئەئۇ)	مەتقۇل	مۇھەممەد : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى
مۇھەممەدكەرىم	(ئە)	مەمەتكېرىم ، مەتكېرەم	كەرىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدمەۋلا	(ئە)	مەخەممولـلا ، مەخمول ، مەخمولـلا ، مەھەممەتمولـلا	مەۋلا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدمۇسا	(ئەئى)	مەمەتمۇسا ، مەتمۇسا	مۇسا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدناسىر	(ئە)	مەمەتناسىر ، مەتناسىر	ناسىر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدنەزەر	(ئە)	مەتنەزەر ، مەتنىزەر	نەزەر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدنۇر	(ئە)	مەمەتنۇر ، مەتنۇر	نۇر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدنۇرى	(ئە)	مەتنۇرى	نۇرى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدنىياز	(ئەپ)	مەمەتنىياز ، مەتنىياز	نىياز : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدھۇسەين	(ئە)	مەتھۇسەن	ھۇسەين : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدئۆمەر①	(ئە)	مەمەتئۆمەر ، مەتئۆمەر	ئۆمەر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدۋۇللا	(ئە)	مۇھەممەدۋۇللا ، مەمەتۇللا ، مەمىتۇللا	ئاللانىڭ مەدھىيەلەنگۇچىسى ، ئاللانىڭ بەندىسى — مۇھەممەد
مۇھەممەدۋەلى	(ئە)	مەتۋېلى	ۋەلى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدئېيسا	(ئەئى)	مەمەتئەيسا ، مەتئەيسا	ئېيسا : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدئىبراھىم	(ئەئى)	مەمتۇرايىم ، مەمەتۇرايىم ، مەتئۇرايىم	ئىبراھىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى

① ئەسلىسى «مۇھەممەدئۆمەر» .

مۇھەممەدئىمىن مۇھەممەدىيار	(ئەپ)	مەتيار ، مەتيا ، مەمەييا ، مەمەيار	(«مۇھەممەدئەمىن» گە قارالسۇن ؛ ئوغلۇمغا مۇھەممەد پەيغەمبىرنىمىز يار بولسۇن ؛ ئوغلۇم مۇھەممەد ماڭا يار بولىدۇ
مۇھەممەدياسىن	(ئە)	مەمەتياسىن ، مەتياسىن	ياسىن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى («ئەي ، خوجىمىز مۇھەممەد» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
مۇھەممەدياقۇب①	(ئەئى)	مەمەتياقۇپ ، مەتياقۇپ	ياقۇب : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدىۇسۇپ②	(ئەئى)	مەمەتيۇسۇپ ، مەتيۇسۇپ ، مەسۇپ	يۇسۇپ : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى
مۇھەممەدىۇسۇپئاخۇن	(ئەئىئۇ)	مەتيۇسۇپاخۇن	مۇھەممەدىۇسۇپ : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
مۇھەممەر	(ئە)	مۇخەممەر	قىزىل قىلغۇچى ، قىزىل بويىغۇچى ، قىزىللاشتۇرغۇچى ؛ قىزارتىپ پىشۇرۇلغان بىر خىل قورۇما (مىسىردا)
مۇھەممىدۇن③	(ئە)	مەمىدۇن ، مەمدۇن	بۇ يەردە «مۇھەممەد» قوشۇلۇپ ئوقۇلغان
مۇھەممىدن④	(ئە)	مەمىدن ، مەمدن	بۇ يەردە «مۇھەممەد» قوشۇلۇپ زىرلىق ئوقۇلغان ياكى «مۇھەممەدۇن» دېگەن ئىسىم مۇشۇنداق ئۆزگەرگەن
مۇھەيمىن	(ئە)		قوغدىغۇچى ، ئاسرىغۇچى ، كۆڭۈل بۆلگۈچى ، خەۋەر ئالغۇچى (ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن بىرى)
مۇھەييا⑤	(ئە)		كۆرۈنۈش ، چىراي ، يۈز قىياپىتى
مۇھەيىي	(ئە)		تەييار تۇرغۇچى
مۇھىبەلى			(«مۇھىبئەلى» گە قارالسۇن)
مۇھىبىدىن			(«مۇھىبىدىن» گە قارالسۇن)
مۇھتەدى	(ئە)		توغرا يول تاپقان
مۇھتەدىن	(ئە)		توغرا يولغا ماڭغان
مۇھتەرەم	(ئە)	مۇختەرەم	ھۆرمەتلىك ، ئەزىز

①②③④ ئەسلىسى «مۇھەممەدىيەئقۇب ، مۇھەممەدىۇسۇپ ، مۇھەممەدۇن ، مۇھەممەدىن» .
⑤ «مۇھەييا» ئايالارغىمۇ قويۇلىدۇ .

مۇھتەرەمھاجى① (ئە) مۇھتىرەمھاجى ، مۇختىرەمھاجى — مۇھتەرەم : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى

مۇھتەسىپ (ئە) مۇختەسىپ ، مۇتەسىپ — دىنىي ئىنتىزام ئىجراسىنى تەكشۈرگۈچى ؛ بېلەت تەكشۈرگۈچى (دىنىي ئەمەل نامى)

مۇھتەلىم (ئە) مۇختەلىم — پېتىلگەن ، بالىغ بولغان ، چوڭ بولغان ، ياشلىق دەۋرىگە كىرگەن

مۇھىردىن (ئە) مۇردۇن ، موردۇن ، مۇردىن — دىنىنىڭ تامغىسى

مۇھىي (ئە) مۇخىي — ھەممىنى ھېسابلاپ تۇرغۇچى (ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن بىرى)

مۇھسىن (ئە) مۇخسىن — ياخشىلىق قىلغۇچى ، كەڭ قورساق ، ئاق كۆڭۈل

مۇھكەم (ئە) مەھكەم ، مەككەم — مەزمۇت ، مۇستەھكەم ، پۇختا ، ھىم

مۇھلەت (ئە) مۇھلەت — (1) ئىللىق ، مۇلايىم ، (2) ئېھتىماللىق بىلەن بەلگىلەنگەن ۋاقىت

مۇھلەتنىياز (ئەپ) مۇھلەتنىياز — مۇھلەت : ئىسمىي ، نىياز : قوشۇمچىسى

مۇھىب (ئە) مۇھىپ — مۇيگۈچى ، ئاشىق ، دوست

مۇھىبئەلى (ئە) مۇھىبەلى — ئەلىنىڭ دوستى

مۇھىبۇل — («مۇھىبۇللا» غا قارالسۇن)

مۇھىبۇللا (ئە) مۇھىبۇل ، مويبۇل ، مۇيبۇللا ، مۇيبۇللا ، مويبۇل ، مۇيبۇل ، مۇبۇللا — ئاللانىڭ دوستى

مۇھىيدىن② (ئە) مۇھىيدىن — دىنىنىڭ ئاشىقى

مۇھىت (ئە) — ھەممىنى باشقۇرغۇچى ؛ ئېتراپ

مۇھىتۇللا — («مۇئىدۇللا» غا قارالسۇن)

مۇھەممەدىن③ (ئە) مەيدىن ، مەيدىنجان — دىنىنىڭ ئىجراچىسى

مۇھىي (ئە) مۇھى — مەككۇ ھايات تۇرغۇچى ؛ ھايات

مۇھىيدىن④ (ئە) مۇھىدىن ، مويدىن ، مويدىنجان — دىنىنىڭ مەككۇلۇك ئىز ياساري

① «مۇھتەرەم» بالغۇز تۇرغاندا ئاساسەن ئايالارغا قوللىنىدۇ . ئايرىم ئەھۋالدا ئەرلەرگىمۇ قوللىنىدۇ . «ھاجى ، جان ، بەگ ، يايى» قاتارلىق ئەرلەرگە خاس قوشۇمچە ئىسىملار ياكى مۇنداق ئۇلانغاندا ئومۇمەن ئەرلەرگە قوللىنىلىدۇ .

②③ ئەسلىسى «مۇھىيىددىن ، مۇھەممەددىن» .

④ «مۇھىيدىن ، مۇھىدىن» قاتارلىق ئىسىملار «مۇئىدىن» گە ئوخشاشلا «مەيدىن ، مويدىن» لارغا ئۆزگىرىدۇ .

مۇھىيى (ئە) — ھەممىنى ھاياتلىققا ئېرىشتۇرگۈچى (ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن بىرى)

مۇۋاپىق — تەڭ ، باراۋەر ، ئوخشاش

مۇۋاسىل (ئە) — بىر - بىرىگە تۇتاشقان ، ئۇزۇلمەيدىغان ، يېقىن مۇناسىۋەتىنى ساقلايدىغان

مۇۋاشىر — («مۇباشىر» غا قارالسۇن)

مۇۋالى (ئە) — قۇل ؛ قوللۇغۇچى ، يارەمچى

مۇۋەپپەق (ئە) — كۆپەيگەن ، ئاشقان

مۇۋەسسا — مىراس تىكلىگۈچى

مۇۋەسسى (ئە) — ئۇلۇغچى ، تۇتاشتۇرغۇچى ، باغلىغۇچى ، ئالاقە قىلغۇچى ، ۋەسلىگە يەتكۈزگۈچى ، ھەمراھ بولغۇچى ، قوغداپ ماڭغۇچى ، يېتەكلەپ ماڭغۇچى ، يەتكۈزۈپ قويغۇچى (بۇ ئىسىمدا پەرزەنتنىڭ نەسەبىنى ئۇلىغۇچى ئىكەنلىكى قەيت قىلىنغان بولۇپ ، ئۇ «مۇسىل» بىلەن ئاساسەن ئوخشاش مەنگە ئىگە)

مۇۋەققەر (ئە) — ھۆرمەتكە لايىق

مۇۋەككىل (ئە) — تاپشۇرغۇچى ، ھاۋالە قىلغۇچى ، تاپىلىغۇچى

مۇۋەھھەد (ئە) مۇۋەھھەت — بىرلەشكەن ، بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن

مۇۋەھھىد (ئە) مۇۋەھھىت — بىرلەشتۈرگۈچى ، بىرلىككە كەلتۈرگۈچى

مۇۋەھھىدۇللا (ئە) — ئاللانى بىر دەپ بىلگۈچى

مۇئتا (ئە) مۇتا — ئاتا قىلغۇچى ، بەرگۈچى

مۇئجىز (ئە) مۇجىز — مۆجىزە ، كەشپىيات

مۇئزىم (ئە) مەغزىم ، مۇغزىم ، مەزىم ، مۇزىم — ئەڭ ئۈستۈن دەرىجىلىك ، ئۇلۇغ ، زور ، مۇھىم ، كۆپ سانلىق ئۈستۈن نەسەبلىك ، زاتى ئۇلۇغ ؛ ئۇلۇغلارنىڭ پەرزەنتى

مۇئزىمزاد (ئەپ) مەغزەمزات ، مەزىمزات ، مەزىم ، مۇزىم — دوست ، دوستانە ، مۇلايىم ، مېھرىبان ؛ سىرداش ، ئۇلپەت ؛ سۆيۈملۈك ، خۇشخۇي

مۇئنىس (ئە) مۇنىس

مۇئمد①	(ئە) مۇيمت	(1) ياردەمچى ، (2) قايتۇرغۇچى (ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن بىرى)
مۇئمدۇللا②	(ئە) مەيتۇللا ، مەيدۇللا ، مويدۇللا ، مۇھتۇللا	ئاللانىڭ ياردەمچىسى
مۇئمدىن③	(ئە) مەيدىن ، مەدىن ، مۇيدىن	دىنىڭ ياردەمچىسى
مۇئمدىنئاخۇن④	(ئەئۇ) مەيدىنئاخۇن ، مەيدىناخۇن ، مەيناخۇن	مۇئمدىن : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
مۇئمز		(«مۇئمززى» گە قارالسۇن)
مۇئمززى	(ئە) مۇئمز ، مۇيمز ، مۇيزى ، مۇسسى	ھال سورىغۇچى ، خاتىرجەم قىلغۇچى (ئاللانىڭ ئىسملىرىدىن بىرى) ؛ مۇقەددەس روھ
مۇئمززۇللا	(ئە) مۇئمزۇللا ، مەزىللا ، مۇزىللا	ئاللانىڭ خاتىرجەم قىلغۇچى كىشىسى
مۇئمززىدىن	(ئە) مەزىدىن ، مۇيزىدىن	دىنىڭ خاتىرجەم قىلغۇچىسى («مۇئمززۇللا» غا قارالسۇن)
مۇئمزۇللا		ياردەمچى ، ياردەم بەرگۈچى
مۇئمن	(ئە) مۇيمن	مۇئمن : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتلىك ياخشىلىق كەلگۈچى («مۇھەيمىن» غا قارالسۇن) («مۇھەيمۇللا» غا قارالسۇن) («مۇئمززى» گە قارالسۇن) («مۇئمززىدىن» گە قارالسۇن) («مۇئمد» گە قارالسۇن) («مۇئمزى» گە قارالسۇن) («مۇئمن» گە قارالسۇن)
مۇئمنشاھ	(ئەپ) مۇيمنشا	
مۇيەممەن	(ئە)	
مۇيمۇل		
مۇيمۇللا		
مۇيمزى		
مۇيمزىدىن		
مۇيمت		
مۇيمز		
مۇيمن		
مۇمىن⑤	(ئە) مۇمىنجان ، مۇمۇن ، مۇمۇنجان	ئىمانلىق ، ئېتىقادلىق ؛ ياۋاش
مۇمىنچوق⑥	(ئەئۇ)	مۇمىن : ئىسمى ، چوق : سۈپەتلىك ئاللاھنىڭ مۇمىن ، ياۋاش كىشىسى
مۇمىنۇللا⑦	(ئە)	

①②③④⑤⑥⑦لارنىڭ ئەسلىسى «مۇئمىد ، مۇئمىدۇللا ، مۇئمددىن ، مۇئمىدىنئاخۇن ، مۇئمىنچوق ، مۇئمىنۇللا» . «مەيىنئاخۇن» مۇ «مۇئمددىنئاخۇن» غا ئوخشاش «مەيناخۇن» غا ئۆزگىرىدۇ . «مۇئمدىن» نىڭ يەنە «مەيدۇن ، مويدىن ، مۇيدىن» دېگەن ئۆزگىرىشلىرى بار .

مۇھلەت		(«مۇھلەت» كە قارالسۇن)
مۇھلەتنىياز		(«مۇھلەتنىياز» غا قارالسۇن)
مۇيدىن		(«مۇئمدىن» گە قارالسۇن)
مۇلكىدىن		(«مۇلكىدىن» گە قارالسۇن)
مۇلۇك		(«مۇلۇك» قا قارالسۇن)
مۇلۇكاجى		(«مۇلۇكھاجى» غا قارالسۇن)
مۇلۇكھاجى		(«مۇلۇكھاجى» غا قارالسۇن)
مىرىدىيان	(ي) مىردىيان	دۇنيا خەرىتىسىدىكى مىرىدىيان سىزىقى كۆزدە تۇتۇلىدۇ («مىنئام» غا قارالسۇن)
مىھنەم		
مىھرۇللا	(پئە) مەرۇللا ، مىرۇللا ، مىرۇل ، مەرىللا	ئاللانىڭ مىھىر - شەپقىتى
مىھرىبۇللا	(پئە)	ئاللانىڭ مىھرىبانلىقى
مىھرىجان	(پ)	مىھرىبان ئوغۇل ، مىھرىلىك يىگىت
مىھرىدىن	(پئە) مىرىدىن	دىنىڭ قۇياشى
مىھرىشاھ	(پ) مىھرىشا	«مىھرىجان» غا ئوخشاش
مىھمان	(پ) مىمان ، مىمانجان	بۇ ئىسىمدىكى «مىھ» : نۇر مەنىسىنى ، «مان» : ئۆي مەنىسىنى بېرىدۇ . بىر پۈتۈن ھالدا ئۆينىڭ نۇرى ، ئۆينىڭ بەرىكىتى ، ئۆينىڭ گۈلى دېگەنلىك بولىدۇ
مىھمانشاھ	(پ) مىمانشا	(1) شاھ (ئاللا) نىڭ مىھمىنى ، (2) مىھمان : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتلى
مىھماننىياز	(پ) مىماننىياز	(1) مىھمانغا ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى ، مىھماندوست ، (2) مىھمان : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
مىتىللا		(«مۇتىئۇللا» غا قارالسۇن)
مىتىن		(«مەتىن» گە قارالسۇن)
مىتىئۇللا		(«مۇتىئۇللا» غا قارالسۇن)
مىجىت		(«مەجىد» كە قارالسۇن)

مىجىتاخۇن

مىر① (ئە) مىرجان ، مىرخان ، مىرەك ، مىراق ، مىرەم

مىرئابدۇللا (ئە) مىرابدۇللا ، مىراۋ-دۇللا ، مىراۋۇللا

مىرئابىد (ئە) مىرئاۋۇت ، مىرابىت ، مىراۋۇت ، مىرا

مىرئابىدباي (ئەئۇ) مىراۋۇتباي ، مى-راۋاي

مىرئابىدىن② (ئە) مىرئاۋۇدۇن ، مىرا-ۋىدۇن ، مىراۋىدىن

مىرئات (ئە) مىرات

مىرئاخۇن (ئەئۇ) مىراخۇن

مىرئادىل (ئە) مىرادىل③ ،مۇرادىل

مىرئاقىل (ئە) مىراقىل ، مىراقۇل

مىرئالىم (ئە) مىرالىم

مىرئالىي (ئە) مىرئالى ، مىرالى ، مىرال

(«مەجمدئاخۇن» غا قارالسۇن)

بەگ ، ئەمىر ، خوجا ، ئەر ، ئوغۇل

ئابدۇللا : ئىسمى ، مىر : سۈپىتى («ئابدۇللابەگ ، ئابدۇللاخوجا» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ . «ئابدۇل-لا» نىڭ مەنىسى : ئاللانىڭ بەندىسى)

ئابىد : ئىسمى ، مىر : سۈپىتى («ئىبادەتگۈي ئەر» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

مىرئابىد : ئىسمى ، باي : سۈپىتى

ئابىدىن : ئىسمى ، مىر : سۈپىتى («دىنغا چوقۇنغۇچى ئەر» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ)

ئەينەك

مىر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچە-سى

ئادىل بەگ ، ئادىل ئەر

ئاقىل ، ئەقىللىق ئەر

بىلىملىك ئەر

ئۇستۇن تۇرىدىغان ئەر

① «مىر» ئەسلىدە «ئەمىر» نىڭ قىسقارتىلمىسى بولۇپ ، «مىر» بولغاندا ، تىلىمىزدا يۇقىرىقىدەك مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ («ئەمىر» نىڭ بىلدۈرگەن مەنىسىدىن قىسمەن ئۆزگىرىدۇ) ھەمدە ئاساسەن ئەرلەرگە قوللىنىلىدۇ . ناھايىتى ئاز ساندا ئاياللار ئىسىملىرىنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ ، يەنىلا ئاياللار ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئەھۋالمۇ بار . ئەمما ئەرلەرگە قوللىنىلغاندا ، «مىر» يالغۇز ئەمەس ، بەلكى «مەرجان ، مىرخان ، مىرەك ، مىراق ، مىرئاخۇن» دېگەن شەكىللەردە باشقا تەركىبلەرنى قوشۇپ ياكى سەتلىمە شەكىلدە ئۆزگەرتىپ ئىشلىتىلىدۇ . ئۇ خۇددى «مۇھەممەد» دېگەن ئىسىم يەنە بىر ئىسىمغا سۈپەت بولۇپ كېلىپ ، نۇرغۇن يېڭى ئىسىملارنى قوللىنىشقا ئىمكانىيەت يارىتىلغاندەك ، باشقا ئىسىملار بىلەن بىللە كېلىپ ، يېڭى ئىسىم ياساشتا مۇھىم رول ئوينايدۇ . شۇڭا «مىر» دىن پايدىلىنىپ ياسالغان ، ئەمما مەزكۇر كىتابقا كىرمىگەن بەزى ئىسىملارنى يېڭىدىن ئۆچرىتىش مۇمكىن . يۇ بابتا يەنە «مىرزا» دېگەن ئىسىممۇ «مۇھەممەد ، مىر» قاتارلىقلارغا ئوخشاش سۈپەت ئورنىدا كېلىپ ، يېڭى ئىسىم ياسايدۇ .

② ئەسلىسى «مىرئابىددىن» .

③ «مۇرادىل ، مۇرادۇللا» مۇ «مىرادىل» غا ئۆزگىرىدۇ .

مىرئامەد④ (ئەپ) مىرامەت ، مىرەمەت

مىرئامەددىن (ئەپئە) مىرئامىدىن ، مىرامىدىن ، مۇرامىدىن

مىرئاي (ئەئۇ) مىراي

مىرئاۋۇت

مىرئاۋۇدۇن

مىرا

مىراب③ (ئەپ) مىراپ

مىرابدۇللا

مىرابىت

مىرابىبەگ④ (ئەپئۇ)

مىراپىز

مىراج

مىراجى

مىراخۇن

مىرادىل

مىرادىن

مىراس (ئە)

مىراسىل

مىراشىم

مىراق

مىراقىل

مىرال

مىرالى

مىرالىم

مىرامەت

مىرامىت

ئامەتلىك ئەر②

دىنىنىڭ ئامەتلىك كىشىسى

ئايدەك چىرايلىق ئەر («مىرئابىد» كە قارالسۇن)

(«مىرئابىدىن» گە قارالسۇن)

(«مىرئابىد» كە قارالسۇن)

سۇ باشقۇرغۇچى بەگ («مىرئابدۇللا» غا قارالسۇن)

(«مىرئابىد» كە قارالسۇن)

«مىراب» قا ئوخشاش («مىرھاپىز» غا قارالسۇن)

(«مىئراج» غا قارالسۇن)

(«مىرھاجى» غا قارالسۇن)

(«مىرئاخۇن» غا قارالسۇن)

(«مۇرادۇللا ، مۇراددىل ، مىرئا-دىل» غا قارالسۇن)

(«مۇراددىن» گە قارالسۇن)

ئۆلگەنلەردىن قالىدىغان مال - مۈلۈك («مۇراسىل» غا قارالسۇن)

(«مىرھاشىم» غا قارالسۇن)

(«مىر» غا قارالسۇن)

(«مىرئاقىل» غا قارالسۇن)

(«مىرئالىي» غا قارالسۇن)

(«مىرئالىم» غا قارالسۇن)

(«مىرئامەد ، مىرئەھمەد» كە قارالسۇن)

(«مىرھامىد» كە قارالسۇن)

① «مىرئامەد» بىلەن «مىرئەھمەد» ئوخشاشلا «مىرامەت ، مىرەمەت» كە ئۆزگىرىدۇ .

② «مىر» سۈپەت بولۇپ كەلگەن ئىسىملاردىمۇ خۇددى «مەۋلا ، مۇھەممەد» سۈپەت بولۇپ كەلگەن ئىسىملارغا ئوخشاش مەنە بېرىلىپ ، ئىككىنچى تەركىب ئاساسلىق مەنە ئىپادىلىگۈچى قىلىنىدۇ . بۇ خىلدىكى ئىسىملاردىمۇ «مىر» غا كۆپ ھاللاردا مەنە بەرمەي باشقا بابتىكى يەنە بىر مۇستەقىل ئىسمىنىڭ مەنىسىگە قاراشقا توغرا كېلىدۇ . ئەگەر مەنە چىقىرىش زۆرۈر بولسا ، «مىرئامەد» نى يۇقىرىقىدەك «ئامەتلىك ئەر» ، «مىرئادىل» نى «ئادىل ئەر» ، «مىرئابىد» نى «ئىبادەتگۈي ئەر» دېيىش مۇمكىن .

③④ ئەسلىسى «مىراب ، مىرئابىبەگ» .

مىرامىدىن
مىران (ئە)

مىرانشا
مىرانشاھ (ئەپ) مىرانشا
مىراۋاي
مىراۋۇدۇللا
مىراۋلا
مىراۋۇت
مىراۋۇتباي
مىراۋۇللا
مىراۋۇن
مىراۋىدىن
مىراي
مىرايات
مىرئەبەيدۇللا
مىرئەخمەت
مىرئەزەم① (ئە) مىرەزەم ، مىرزەم
مىرئەزىز (ئە) مىرەزىز
مىرئەلى (ئە) مىرەلى
مىرئەھەد (ئە) مىرەھەت ، مىرەخەت

مىرئەھمەد (ئە) مىرەخمەت ، مىرئەخەمەت ، مىرامەت ، مىرەمەت ، مىرەھمەت
مىرئەھمىدۇللا② (ئە) مىرەخمىتۇللا ، مىرەھمىدۇللا
مىرئەۋلا (ئە) مىراۋلا
مىرەخەت
مىرەخمەت

(«مىرئامەددىن» گە قارالسۇن)
(1) مەشىق ، مەشىق قىلماق ، (2) بۇ ئىسىمنى «مىر» غا پارسچە كۆپلۈك قوشۇمچىسى ئۇلىنىپ ، ئۆزگەرگەن ئىسىم دەپ قارىغاندا ، «بەگلەرچە ، ئەرلەرچە ، خوجىلارچە ، ئەمىرلەرچە» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ
(«مىرانشاھ» قا قارالسۇن)
مىران : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
(«مىرئابدىباي» غا قارالسۇن)
(«مىرئابدۇللا» غا قارالسۇن)
(«مىرئەۋلا» غا قارالسۇن)
(«مىرئابىد» گە قارالسۇن)
(«مىرئابدىباي» غا قارالسۇن)
(«مىرئابدۇللا» غا قارالسۇن)
(«مىرئابىدىن» گە قارالسۇن)
(«مىرئابىدىن» گە قارالسۇن)
(«مىرئاي» غا قارالسۇن)
(«مىرھايات» قا قارالسۇن)
(«مىرئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
(«مىرئەھمەد» گە قارالسۇن)
بەك ئۇلۇغ ئەر ؛ ئۇلۇغ بەگ قەدىرلىك ئۇغۇل
ئەلىدەك باتۇر ئوغۇل
ئەھەد : ئىسمى ، مىر : سۈپىتى («ئەھەد» ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ئەھمەد : ئىسمى ، مىر : سۈپىتى («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ئەھمىدۇللا : ئىسمى ، مىر : سۈپىتى
ئەڭ مۇڭاپىق ، ئەڭ ياخشى ئەر
(«مىرئەھەد» گە قارالسۇن)
(«مىرئەھمەد» گە قارالسۇن)

① ② ئەسلىسى «مىرئەزەم ، مىرئەھمەدۇللا» .

مىرەخمىتۇللا
مىرەزەم
مىرەزىز
مىرەلى
مىرەلى
مىرەم
مىرەمەت

مىرەمزە
مىرەمزى
مىرەن (ئۇ)

مىرەھەت
مىرەھمەت
مىرەھمىدۇللا
مىرباقى (ئە) مىرۇاقى

مىرباھار (ئەپ)
مىربەدرى (ئە)
مىربەردى (ئەئۇ)

مىربۇللا
مىرپازىل (ئە)
مىرتالىب (ئە) مىرتالىپ
مىرتاھىر (ئە) مىرتايىر
مىرتاي (ئەئۇ)

مىرتايىر
مىرتەيىب (ئە) مىرتەيىپ ، مىرتەيىپ
مىرتۆمۇر (ئەئۇ)
مىرجان
مىرخان
مىرخەلىل (ئە) مىرخىلىل
مىرخەمىت
مىرخەيدەر
مىرخەيدى

(«مىرئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
(«مىرئەزەم» گە قارالسۇن)
(«مىرئەزىز» گە قارالسۇن)
(«مىر» غا قارالسۇن)
(«مىرئەلى» گە قارالسۇن)
(«مىر» غا قارالسۇن)
(«مىرئامەد ، مىرئەھمەد» گە قارالسۇن)
(«مىرھەمزە» گە قارالسۇن)
(«مىرھەمزە» گە قارالسۇن)
مەشقاۋۇل ؛ قەدىمكى بىر شەھەرنىڭ نامى
(«مىرئەھەد» گە قارالسۇن)
(«مىرئەھمەد» گە قارالسۇن)
(«مىرئەھمىدۇللا» غا قارالسۇن)
(1) باقى : ئىسمى ، مىر : سۈپىتى ، (2) «ئەمرباقى» غا قارالسۇن
باھارغا ئىگە بولغۇچى تولغان ئايدەك ئەر
ئاللا ئىگەم بىر ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىلدى
(«مەربۇبۇللا» غا قارالسۇن)
پەزىلەتلىك ، بىلىملىك ئەر
ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى ئوغۇل
پاك ئوغۇل
تايدەك ئەر ، تايچاقتەك چىرايلىق ئوغۇل
(«مىرتاھىر» غا قارالسۇن)
ياخشى ، ئېسىل ئەر

تۆمۈردەك مەھكەم ئەر
(«مىر» غا قارالسۇن)
(«مىر» غا قارالسۇن)
دوستلۇققا يارايدىغان ئوغۇل
(«مىرھەمىد» گە قارالسۇن)
(«مىرھەيدەر» گە قارالسۇن)
(«مىرھەيدەر» گە قارالسۇن)

مىرخوجا	(ئەپ)	مىرغوجى
مىردۆلەت	(ئە)	
مىردىن	(ئە)	
مىردىيار	(ئە)	
مىردىيان		
مىررەخىم		
مىررەسۇل	(ئە)	مىرروسۇل
مىررەھىم	(ئە)	مىررەخىم
مىرزا①	(پ)	مىرزى ، مىرزىجان ، مىرزەم ، مىرزىم
مىرزابان②	(ئەپ)	مىرزۇۋان
مىرزات		
مىرزاجى		
مىرزاجىم		
مىرزاد③	(ئەپ)	مىرزات ، مىرزەت
مىرزادە	(ئەپ)	مىرزادەم④
مىرزاخۇن		
مىرزاقۇپ		
مىرزامان⑤	(ئە)	
مىرزالىم		
مىرزام	(پ‌ئۇ)	مىرزەم⑤

بەگ خوجام ، خوجام ئوغلۇم
بەختلىك ، دۆلەتمەن ئەر
دىنىنىڭ خوجىسى ، دىنىنىڭ ئىگىسى (بۇ يەردە ئاللا ئۇلۇغلىنىدۇ)
يۇرتنىڭ ، ئەلنىڭ خوجىسى ، مۇشۇ دىيارنىڭ بېگى
(«مېھرىدىئان» غا قارالسۇن)
(«مىررەھىم» گە قارالسۇن)
رەسۇل : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
رەھمىدىل ئەر
(1) كاتتىپ ، (2) خان ، بەگ ، (3) ئالىم ، ئەپەندى ، ئۇستاز ، خوجا (ئىراندا ئەمەلدار ، پادىشاھ جەمەتلىرى)
زۇۋانداز ، گەپدان ئەر ؛ تىل ئۇستازى
(«مىرزاد» قا قارالسۇن)
(«مىرزىھاجى» غا قارالسۇن)
(«مىرزىھاجىم» غا قارالسۇن)
بەگ بالىسى ، بەگ ئەۋلادى
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«مىرزىئاخۇن» غا قارالسۇن)
(«مىرزىياقۇپ» قا قارالسۇن)
زامانىنىڭ خوجىسى
(«مىرزىئالىم» غا قارالسۇن)
مېنىڭ خوجام بالام ، بەگ بالام ؛ بىزنىڭ خوجىمىز ، ئۇستازىمىز

① بۇ ئىسىم يۇقىرىقىدەك مەنىلەرنى بىلدۈرۈپ يالغۇز قوللىنىلغاندىن سىرت ، كۆپىنچە ھالدا باشقا ئىسىملارنىڭ بېشىغا قوشۇلۇپ ، خۇددى بۇ بايتىكى «مەۋلا ، مۇھەممەد ، مىر» قاتارلىق ئىسىملارغا ئوخشاش قوش تەركىبلىك بېگى ئىسىملارنى بارلىققا كەلتۈرۈشكە ئاساس بولىدۇ . قازاقلاردا بۇ ئىسىم «ئەپەندى» دېگەن مەنىدىلا قوللىنىلىدۇ . مەسىلەن ، قاۋسىلقان مىرزا دېيىلسە ، قاۋسىلقان ئەپەندى دەپ چۈشىنىلىدۇ . «مىرزا» نىڭ ئاخىرىغا باشقا ئىسىملار قوشۇلۇپ كېلىنىدە ، بۇ «مىرزى» غا ئۆزگىرىدۇ . شۇڭا ، ئادەت بويىچە مۇشۇنداق ئېلىنىدى ۋە ئەسلىسى ئىزاھلانمىدى . «مىرزا» بىزدە ئۇزى ئىسىم بولۇپ ، «شاھ ، باي ، قول ، خوجا ، بەگ» ۋە «م» قوشۇمچىسى قاتارلىق تەركىبلەرنى سۆيەت قىلىپ كېلىدۇ .

②③ ئەسلىسى «مىرزەبان ، مىرزەمان» .

③ «مىرزاد» مۇ «مىرزات» قا ئۆزگىرىش بىلەن بىللە ، ئەرەبچىدە ئەسلى ئىسىم بولۇشىمۇ مۇمكىن (ئەرەبچىدە «مىرزات» بولغاندىمۇ «مىرزاد» بىلەن يېقىن مەنىدە «بەگ نەسلى» دېگەن بولىدۇ)

④ «مىرزادەم» ئايالىلارغا قويۇلىدۇ .

⑤ «مىرئەزەم ، مىرزا ، مىرزام» ئوخشاشلا «مىرزەم» گە ئۆزگىرىدۇ . بۇ ئىسىمنىڭ «مىرزا» دىن سەتلىمە شەكىلدە ئۆزگىرىش ئېھتىمالى يۇقىرى .

مىرزامەت		
مىرزاھىد	(ئە)	مىرزايىت
مىرزاھىر	(ئە)	مىرزايىر
مىرزايى	(پ)	
مىرزايىت		
مىرزايىر		
مىرزەپەر	(ئە)	مىرزىبەر
مىرزەت		
مىرزەخمەت		
مىرزەكى	(ئە)	
مىرزەكبەر		
مىرزەم		
مىرزەمىن	(ئە)	مىرزېمىن
مىرزەھمەت		
مىرزۇلال	(ئەپ)	مىرزىلال
مىرزۇۋان		
مىرزىئاخۇن	(پ‌ئۇ)	مىرزاخۇن
مىرزىئالىم	(پ‌ئە)	مىرزالىم
مىرزىئامەد	(پ)	مىرزىئامەت ، مىرزامەت①
مىرزىئەكبەر	(پ‌ئە)	مىرزەكبەر
مىرزىئەھمەد	(پ‌ئە)	مىرزىئەھمەت ، مىرزىئەخمەت ، مىرزەھمەت ، مىرزەخمەت
مىرزىباست	(پ‌ئە)	مىرزىۋاست
مىرزىباقى	(پ‌ئە)	مىرزىۋاقى
مىرزىباي	(پ‌ئۇ)	مىرزىۋاي
مىرزىبەگ	(پ‌ئۇ)	مىرزىۋەگ
مىرزىبەردى	(پ‌ئۇ)	مىرزىبەر②

مىرزىجان

① «مىرزىئامەد» بىلەن «مىرزىمۇھەممەد» ئوخشاشلا «مىرزامەت» كە ئۆزگىرىدۇ .
② «مىرزەپەر» مۇ «مىرزىبەر» گە ئۆزگىرىدۇ .

	(«مىرزىئامەد» كە قارالسۇن)
	تەقۋادار ئوغۇل
	ئوچۇق - يورۇق ئوغۇل
	ئۇستازغا خاس ، خوجىغا خاس
	(«مىرزاھىد» كە قارالسۇن)
	(«مىرزاھىر» گە قارالسۇن)
	زەپەر : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
	(«مىرزاد» قا قارالسۇن)
	(«مىرزىئەھمەد» كە قارالسۇن)
	ئەقىللىق ، زېرەك ئوغۇل
	(«مىرزىئەكبەر» گە قارالسۇن)
	(«مىرئەزەم ، مىرزام» غا قارالسۇن)
	يەر ئىگىسى ، ۋەتەن خوجىسى ؛ زېمىندار
	(«مىرزىئەھمەد» كە قارالسۇن)
	زۇلال : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
	(«مىرزابان» غا قارالسۇن)
	مىرزا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
	بىلىملىك ئۇستاز
	ئامەتلىك ئۇستاز
	ئەكبەر : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
	ئەھمەد : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
	باست : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
	باقى : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
	مىرزا : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
	مىرزا : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
	(1) ھەممىنىڭ خوجىسى — ئاللا بەردى ؛ (2) ئاللا بىزگە بىر ئوغۇل بەردى («مىرزا» غا قارالسۇن)

مىرزىچوك	(پ‌ئۇ)	مىرزا : ئىسمى ، چوك : سۇپىتى
مىرزىخوجا	(پ) مىرزىغوجى	مىرزا : ئىسمى ، خوجا : سۇپىتى
مىرزىدۆلەت	(پ‌ئە)	دۆلەتمەن ئۇستاز ؛ دۆلەتمەن ئەپەندى
مىرزىزادە	(پ)	خان بالىسى ، خان ئوغلى
مىرزىزامان①	(پ‌ئە)	زامانىڭ خوجىسى («مىرزىشاھ» قا قارالسۇن)
مىرزىشا		
مىرزىشاھ	(پ) مىرزىشا ، مىزىشا	مىرزا : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى («مىرزىخوجا» غا قارالسۇن)
مىرزىغوجى		
مىرزىقۇل	(پ‌ئۇ)	مىرزا : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى
مىرزىكامال②	(پ‌ئە)	كامىل ئۇستاز
مىرزىكامىل	(پ‌ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مىرزىكەرىم	(پ‌ئە) مىرزىكېرىم	سېخىي ئۇستاز («مىرزۇلال» غا قارالسۇن)
مىرزىلال		
مىرزىم③	(پ‌ئۇ)	مېنىڭ بىلىملىك خوجام ئوغلۇم («مىرزىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
مىرزىمەت		
مىرزىمەممەت		(«مىرزىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
مىرزىمۇھەممەد	(پ‌ئە) مىرزامەت ، مىرزىمەمەت ، مىرزىمەت	مۇھەممەد : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
مىرزىمۇھەممەدخان	(پ‌ئەئۇ) مىرزىمەت ، خان ، مىرزىھەممەتخان	مىرزىمۇھەممەد : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
مىرزىھاجى	(پ‌ئە) مىرزاجى	مىرزا : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى
مىرزىھەسەن		ھەسەن : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
مىرزىھاجىم	(پ‌ئەئۇ) مىرزاجىم	مىرزا : ئىسمى ، ھاجىم : سۇپىتى
مىرزىھەيدەر	(پ)	ھەيدەر : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى («مىرزىھۇسەين» گە قارالسۇن)
مىرزىھۇسەن		
مىرزىھۇسەين	(پ‌ئە) مىرزىھۇسەن	ھۇسەين : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى («مىرزىباسىت» قا قارالسۇن)
مىرزىئاسىت		(«مىرزىباقى» غا قارالسۇن)
مىرزىئاقى		(«مىرزىباي» غا قارالسۇن)
مىرزىئاي		(«مىرزىبەگ» كە قارالسۇن)
مىرزىئۆەگ		

①② ئەسلىسى «مىرزىزەمان ، مىرزىكەمال» .
③ «مىرزا» نۇ ئۆزلۈكسىدىن «مىرزىم» غا ئۆزگىرىدۇ .

مىرزىئۆەلى	(پ‌ئە)	ئۆەلى : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
مىرزىئىبراھىم	(پ‌ئى)	ئىبراھىم : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
مىرزىياقۇب①	(پ‌ئى) مىرزاقۇپ	ياقۇب : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
مىرزىيۇنۇس	(پ‌ئى)	يۇنۇس : ئىسمى ، مىرزا : سۇپىتى
مىرساۋۇت	(ئە) مىرساۋۇت	سابىت : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
مىرساقى	(ئە)	ساقى : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
مىرسال	(ئە)	ئەلچى ، خەۋەرچى ، خەت يەتكۈزگۈچى
مىرسالخان②	(ئەئۇ)	مىرسال : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («مىرسالىھ» كە قارالسۇن)
مىرسالى		
مىرسالىم	(ئە)	ساغلام ئەر
مىرسالىھ	(ئە) مىرسالى ، مىرسەلەي	سالاھىيەتلىك ، ياخشى ئەر («مىرسابىت» كە قارالسۇن)
مىرساۋۇت		
مىرسائىد③	(ئە) مىرسايىت	سائىد : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى («مىرسائىد ، مىرسەئىد» كە قارالسۇن)
مىرسايىت		
مىرسەپەر	(ئە)	سەپەر : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
مىرسەئىد④	(ئە) مىرسايىت ، مىرسەيىت ، مىرسېيىت	بەختلىك ئەر
مىرسەييد⑤	(ئە) مىرسېيىت ، مىرسەيىت	سەييد : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
مىرسۇلتان	(ئە)	سۇلتان : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى («مىرسەئىد ، مىرسەييد» كە قارالسۇن)
مىرسېيىت		(«مىرسەييد» كە قارالسۇن)
مىرسىيەت		(«مىرشاد» قا قارالسۇن)
مىرشات		
مىرشاد	(ئەپ) مىرشات ، مىرشاتجان	خۇشال ئوغۇل
مىرشا		(«مىرشاھ» قا قارالسۇن)
مىرشاھ	(ئەپ) مىرشا	شاھ سۇپەت ئەر
مىرشاھىد	(ئە) مىرشايىت	شاھىد : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
مىرشەرىپ	(ئە) مىرشېرىپ ، مىرشەرىپ	ئۇلۇغ ، شەرەپ ئىگىسى

① ئەسلىسى «مىرزىيەئقۇب» .
② «مىرسالخان» ئايالىلارغىمۇ قويۇلىدۇ .
③④⑤ «مىرسائىد ، مىرسەئىد» ئوخشاشلا «مىرسايىت» قا ، «مىرسەئىد ، مىرسەييد» ئوخشاشلا «مىرسېيىت» قا ئۆزگىرىدۇ .

مىرشەھىد	(ئە)	مىرشېھىت
مىرغازات	(ئە)	
مىرغازى	(ئە)	
مىرغالى	(ئە)	
مىرغوجى		
مىرغۇلام	(ئەپ)	
مىرغىزا	(ئە)	
مىرغىياز		
مىرغىياس	(ئە)	مىرغىياز
مىرقابىل	(ئە)	مىرقاۋۇل
مىرقادىر	(ئە)	
مىرقاۋۇل		
مىرقەدەم	(ئە)	
مىركامال①	(ئە)	
مىركامىل	(ئە)	
مىركەرىم	(ئە)	مىركېرىم ، مىركەرەم
مىرمەخدۇم	(ئە)	مىرمەخسۇم
مىرمۇسا	(ئەئى)	
مىرمۇھەممەد	(ئە)	
مىرنەپىق	(ئە)	
مىرنەزەر	(ئە)	
مىرنىياز	(ئەپ)	
مىرھاپىز	(ئە)	مىراپىز
مىرھاجى	(ئە)	مىراجى
مىرھاشىم	(ئە)	مىراشىم ، مۇراشىم
مىرھامىد	(ئە)	مۇرامىت ، مىرامىت
مىرھايات②	(ئە)	مىرايات
مىرھەسەن	(ئە)	

شەھىد : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
غازات : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
غازى : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
غالى : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
(«مىرخوجا» غا قارالسۇن)
غۇلام : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
غىزا : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
(«مىرغىياس» قا قارالسۇن)
(1) ياردەم بەرگۈچى ئوغۇل ،
(2) «ئەمىرغىياس» قا قارالسۇن
قابىل ئەر
كۆچلۈك ، غالىب ئەر
(«مىرقابىل» غا قارالسۇن)
قەدەم : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
كامالەتكە يەتكەن ئەر
كامىل ئەر (يۇقىرىقىغا ئوخشاش)
سېخىي ئەر ، سېخىي خوجا

بەگ ئوغۇل ، مەخسۇم ئوغۇل
مۇسا : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
مۇھەممەد : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
نەپىق : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
(يولى ئوچۇق ئەر)
نەزەرگە لايىق ئوغۇل
ئاللاغا ئۆزىنى بېغىشلىغان ئەر
قوغدىغۇچى ، ساقلىغۇچى ئوغۇل
ھاجى : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
(ھاجى ئوغۇل)
ھاشىم : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
ھامىد : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
ھايات ئىگىسى ، ھاياتنىڭ خوجايىنى
(1) ياخشى ئوغۇل ؛ چىرايلىق ئوغۇل ، (2) «ئەمىرھەسەن» گە قارالسۇن

① ئەسلىسى «مىركەمال» .
② «مىرھايات» ئايالارغىمۇ قويۇلىدۇ . ئەسلىسى «مىرھەيات» .

مىرھەمزە	(ئە)	مىرەمزە ، مىرەمزى
مىرھەمىد	(ئە)	مىرخەمىت
مىرھەيدەر	(ئەپ)	مىرخەيدەر ، مىرخەيدى
مىرھۇسەيىن	(ئە)	مىرھۇسەن
مىرئۇبەيدۇللا	(ئە)	مىرئەبەيدۇللا ، مىرئەبەيدۇل ، مىرئەبەي ، مىرئەۋەيدۇللا ، مىرئەۋەيدۇل ، مىرئەۋەي
مىرۇل		
مىرۇللا①		
مىرۇپا②	(ئە)	
مىرۇاقى		
مىرۇەلى	(ئە)	
مىرئىلياس	(ئەئى)	
مىربەدىن		
مىربىللا		
مىرىم	(ئەئۇ)	مىرىمجان
مىرىمئاخۇن	(ئەئۇ)	مىرىماخۇن
مىرىمجان		
مىرىمچوك	(ئەئۇ)	
مىريۇنۇس	(ئەئى)	
مىريۇسۇپ	(ئەئى)	
مىزان	(ئە)	
مىزى		
مىزىت		
مىزىشا		
مىزياپ	(ئە)	
مىساق	(ئە)	
مىسكىن	(ئە)	مىسكىنجان

ئۆتكۈر ، كەسكىن ئەر
ھەمىد : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
ھەيدەر : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
ھۇسەيىن : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
ئۇبەيدۇللا : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى (ئۇبەيدۇللا» نىڭ مەنىسى : ئاللاناڭ كىچىك قۇلى)
(«مېھرۇللا» غا قارالسۇن)
(«مېھرۇللا» غا قارالسۇن)
ۋاپادار ئەر ، ۋاپادار ئوغۇل
(«مىرباقى» غا قارالسۇن)
ۋەلى : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
ئىلياس : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
(«ئىلياس» نىڭ مەنىسى : قەتئىي ئۇمىدۋار)
(«مېھرىدىن» گە قارالسۇن)
(«مېھرۇللا» غا قارالسۇن)
مېنىڭ بەگ ئوغلۇم
مىرىم : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
(«مىرىم» گە قارالسۇن)
مىرىم : ئىسمى ، چوك : سۇپىتى
يۇنۇس : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
يۇسۇپ : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
ئۆلچەم ، تارازا
(«مەززى» گە قارالسۇن)
(«مەزىد» كە قارالسۇن)
(«مىرزىشاھ» قا قارالسۇن)
مېھماندوست
كېلىشىم ، ئەھدە ، توختام ؛ نىزام ، بەلگىلىمە
تىنچ ، شۇك ، جىمجىت ، غەمكىن

① «مىرۇللا» بولسا «مېھرۇللا» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشى ، شۇنىڭدەك ئۆزى مۇستەقىل ئىسىم بولۇشىمۇ مۇمكىن . «مىرۇللا» ئەگەر ئۆزى مۇستەقىل ئىسىم بولسا تولۇق ئەرەبچە بولۇپ ، «ئاللاغا سادىق ئوغۇل» دېگەن مەنىنى كېلىدۇ .
② ئەسلىسى «مىرۇپا» .

مىشا			(«مەششا» غا قاراڭ)
مىششا			(«مەششا» غا قاراڭ)
مىشتاخۇن			(«مەجىدئاخۇن» غا قاراڭ)
مىشىت			(«مەجىد» كە قاراڭ)
مىغپەر	(ئە)		پولات قالپاق ، دۇبۇلغا
مىكال			(«مىكائىل» گە قاراڭ)
مىكائىل	(ئى)	مىكايىل ، مىكال	پەرىشتىلەردىن بىرىنىڭ ئىسمى (مەنىسى ئېنىق ئەمەس)
مىلاد	(ئە)	مىلات	تۇغۇلغان كۈن ، تۇغۇلغان ۋاقىت
مىلتاي			(«مەۋلاتاي» غا قاراڭ)
مىلىك			(«مۇلۇك» كە قاراڭ)
مىلىكاجى			(«مۇلۇكھاجى» غا قاراڭ)
مىلىكھاجى			(«مۇلۇكھاجى» غا قاراڭ)
مىمارجان			(«مىئمار» غا قاراڭ)
مىمان			(«مېھمان» غا قاراڭ)
مىمانجان			(«مېھمان» غا قاراڭ)
مىمانشا			(«مېھمانشاھ» قا قاراڭ)
مىماننىياز			(«مېھماننىياز» غا قاراڭ)
مىنئام	(ئە)	مىنام ، مەنام ، مېنەم	كۆپتىن - كۆپ ئىنئام
مىنا	(ئە)		مەككىدىكى بىر تاغنىڭ ئىسمى
مىناجىدىن			(«مەناجىدىن» گە قاراڭ)
مىنام			(«مىنئام» غا قاراڭ)
مىنبەر	(ئە)	مۇنبەر	سۆز سەھنىسى
مىنزەر	(ئە)		كۆزئەينەك ، تېلېسكوپ ، دۇربۇن
مىنۋەر	(ئە)		چىراغپاي
مىيىن			(«مەيىن» گە قاراڭ)
مىئمار	(ئە)	مىمار ، مىمارجان	قۇرۇلۇش ئۇستىسى ، بىناكار

ئاياللار ئۈچۈن

ئاتىلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ماتانەت[1]	(ئە)	مەھكەم ، كۈچلۈك ، مۇستەھكەم ، پۇختا
ماتىنە		(«مەتىنە» گە قاراڭ)
ماجانبۈۋى		(«مارجانبىبى» گە قاراڭ)
ماجانخان		(«مارجانخان» غا قاراڭ)
ماجانقىز		(«مارجانقىز» غا قاراڭ)

① ئەسلىيسى «مەتانەت» .

ماجانگۈل			(«مارجانگۈل» گە قاراڭ)
ماجىدە	(ئە)	ماجىدەم	«ماجىد» بىلەن ئوخشاش
مارجان[1]	(پ)		دېڭىز ئاستىدىن چىقىدىغان ئۇششاق ياقۇت تاشلار
مارجانئاي[2]	(پئۇ)	مارجاناي	مارجاندەك چىرايلىق قىز
مارجانە[3]	(پ)	مارجانەم	بىر تال مارجان ، يېگانە مارجان
مارجانبۈۋى			(«مارجانبىبى» گە قاراڭ)
مارجانبىبى[4]	(پ)	ماجانبۈۋى ، مارجانبۈۋى	مارجاندەك چىرايلىق خېنىم
مارجانخان[5]	(پئۇ)	ماجانخان	مارجاندەك چىرايلىق ئايال
مارجانقىز[6]	(پئۇ)	ماجانقىز	«مارجانئاي» غا ئوخشاش
مارجانگۈل[7]	(پ)	ماجانگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مارزىيە			(«مەرزىيە» گە قاراڭ)
مارى			(«مارىيە» گە قاراڭ)
مارىتا	(ي)		چەت ئەل كىشى ئىسمى (ئۇيغۇر ئاياللىرىغىمۇ قويۇلغان)
مارىخان			(«مارىيە» گە قاراڭ)
مارىقىز			(«مارىيە» گە قاراڭ)
مارىگۈل			(«مارىيە» گە قاراڭ)
مارىنىسا			(«مارىيەنىسا» غا قاراڭ)
مارىيە[8]	(ئى)	مارى ، مارىخان ، مارىقىز ، مارىگۈل ، مارىيەم ، مەريەم	بىبىمەريەمنىڭ (مەريەم ئانىنىڭ) ئىسمى . مەنىسى : (1) ئىبادەت قىلغۇچى ، (2) ئاچچىق
مارىيەنىسا[9]	(ئىئە)	مارىنىسا ، مەريەمنىسا	مەريەم ئانىدەك پاك ئايال ، ئاياللارنىڭ مەريەم ئانىسى

①②③④⑤⑥⑦ لارنىڭ ئەسلىيسى «مەرجان ، مەرجانئاي ، مەرجانە ، مەرجانبىبى ، مەرجانخان ، مەرجانقىز ، مەرجانگۈل» .

⑧ بۇ ئىسىم «مارىيا ، مارىي» مۇ دېيىلىدۇ . «مارىيە» يەھۇدىيچە ئاتىلىشى بولۇپ ، ئەرەبچىدە «مەريەم» دەپ قوبۇل قىلىنغان ۋە «قۇرئان كەرىم» قاتارلىق مۇقەددەس كىتابلاردا شۇنداق ئاتالغان . ئۇيغۇرلار ئارىسىدىمۇ ئاساسەن «مەريەم» دەپ ئۆزلەشكەن . ئەمما «مارىيە» نى ئەينەن ئىشلەتكەن ئەھۋالمۇ بار . شۇنىڭدەك «مارىيە» ۋە «مەريەم» دېگەن بۇ ئىككى ئىسىم كۆپ خىل ئۆزگىرىش ياساپ ، بىر مۇنچە ئىسىملارنى بارلىققا كەلتۈرگەن ئەھۋالمۇ جىق ئۇچرايدۇ . مەسىلەن ، «مارىيە — مارى ، مارىخان ، مارىقىز ، مارىگۈل» قاتارلىقلارغا ئۆزگەرگەن بولسا ، «مەريەم — مەريەمخان ، مەريەمقىز ، مەريەمگۈل ، مەرىخان ، مەرەمخان ، مەرىقىز ، مەرىگۈل ، مەرەمگۈل» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ بارلىققا كېلىشىگە ئاساس بولغان .

⑨ «مارىيەنىسا» بىلەن «مەھرەمنىسا» ، «مارىيە» ياكى «مەريەم» بىلەن «مەھرەم» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ . بولۇپمۇ «مەريەم» بىلەن «مەھرەم» نىڭ ئىخچاملىنىپ ئاخىرى قىسقىرىپ كەتكەن ۋە «خان ، گۈل ، قىز» قوشۇلغان «مەرىخان ، مەرىگۈل ، مەرىقىز ، مەخان ، مەقىز ، مەگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرىنىڭ تەۋەلىكىنى پەرقلەندۈرۈش قىيىن . «مارىيەنىسا ، مەريەمنىسا» نىڭ يەنە «مەرەمنىسا ، مەرىنىسا ، مەنىسا ، مەنىساخان ، مەرەمنىساخان» دېگەن ئۆزگىرىشلىرى بار . «مەھرەمنىسا» مۇ يۇقىرىقىدەك ئۆزگىرىدۇ . بۇ يەردىكى «مەخان ، مەقىز ، مەگۈل» لەر ئەمەلىيەتتە «مەريەم» نىڭ ئۆزگىرىشى ھېسابلىنىدۇ .

مالاھەت①	(ئە)	گۈزەللىك
ماسۇدە		(«مەسئۇدە» گە قارالسۇن)
ماسىدە		(«مەسئۇدە» گە قارالسۇن)
ماشمىرە		(«مەشمۇرە» گە قارالسۇن)
مالىكئاي	(ئەئۇ) مالىكاي	خوجايىن، ھاكىم قىز
مامىگۇل		(«مەئمۇنگۇل» گە قارالسۇن)
ماھارە②	(ئە)	ماھارەت، قابىلىيەت، ئۇستىلىق
ماھپارە	(پ)	گۈزەل، ئاي كەبى، ئاي بالىسى
ماھپەرى		(«ماھپەرى» گە قارالسۇن)
ماھسارە		(«ماھسارە» گە قارالسۇن)
ماھىبان		(«ماھىبانۇ» غا قارالسۇن)
ماھىبانۇ	(پ) ماھىبان، مايىبان	ئايدەك خېنىم، ئاي خېنىم
ماھىبە		(«ماھىبەر» گە قارالسۇن)
ماھىبەدەر	(پئە) مايىبەدەر	تولغان ئاي
ماھىبەر	(پ) ماھىبە، ماھىببەم، مايىببەر، مايىبە	ئاي كەبى جەلپ قىلغۇچى، ئاينى تارتقان قىز
ماھىبۇۋى		(«ماھىببى» گە قارالسۇن)
ماھىببى	(پ) ماھىبۇۋى، مايىبۇۋى	«ماھىبانۇ» بىلەن ئوخشاش
ماھىپەرى	(پ) مايىپەرى، ماھپەرى	پەرىزات كەبى گۈزەل قىز
ماھىتابان③	(پ)	پارلاق ئاي؛ ئايدەك پارلاپ تۇرىدىغان، ئاي يۈزلۈك
ماھىجامال④	(پئە) مايجامال	جامالى ئايدەك، چىرايى ئاي كەبى، ئايدەك چىرايلىق
ماھىجاھان⑤	(پ)	جاھاننىڭ ئېيى، جاھاننىڭ گۈزىلى، جاھاننىڭ ئايدەك چىرايلىقى، جاھاندىكى چىرايلىقلارنىڭ پېكانىسى
ماھىچېھرە	(پ)	ئايدەك چىرايلىق قىز، ئايچىراي، چىرايى ئايدەك
ماھىخان	(پئۇ) مايخان	ئايدەك ئايال
ماھىدە		(«مائىدە» گە قارالسۇن)
ماھىدىل	(پ) مايدىل، مايىددىل	كۆڭلى ئايدەك ئاق، روشەن
ماھىدىلبەر	(پ) مايدىلبەر	دىلنى تارتقۇچى قىز، دىلنى تارتقۇچى گۈزەل

①②③④⑤لارنىڭ ئەسلىسى «مەلاھەت، مەھارە، ماھىتابان، ماھىجامال، ماھىجاھان».

ماھىران	(ئەپ) مايىران	ماھىرلارچە، ماھىرانە
ماھىرە	(ئە) ماھىرەم، مايىرە، مايىرەم	«ماھىر» بىلەن ئوخشاش
ماھىرگۇل	(ئەپ) مايىرگۇل	ماھىر، ئەپچىل قىز
ماھىرۇي	(پ)	ئاي يۈزلۈك
ماھىزەمىن	(پئە) ماھىزېمىن	«ئايزەمىن» بىلەن ئوخشاش
ماھىزىبا	(پ)	«ئايزىبا» بىلەن ئوخشاش
ماھىسارە	(پئە) ماھسارە، مايسارە	گۈزەل، خۇشخۇي قىز
ماھىسەپەر	(پئە)	سەپەر ئېيى، سەپەر ئېيىدا تۇغۇلغان
ماھىسەرا		(«ماھىسەررا» غا قارالسۇن)
ماھىسەررا①	(پئە) ماھىسەرا	بەختلىك، خاتىرجەم، خۇشال قىز
ماھىسەرۇەر	(پ)	يېتەكچى قىز؛ ھەممىنىڭ ئالدىدا تۇرىدىغان چىرايلىق قىز
ماھىسەرۇى	(پ)	سەرۇى سۇيەت قىز
ماھىسەھرا②	(پئە) ماھىسەرا	سەھرانىڭ ئېيى، سەھرا گۈزىلى
ماھىسەنەم	(پئە)	گۈزەل ئاي، گۈزەللىكتە ئاي كەبى، گۈزەلنىڭ گۈزىلى، ئايدەك گۈزەل
ماھسۇلتان	(پئە)	گۈزەللەرنىڭ سۇلتانى
ماھسىما③	(پئە)	ئاي سۇرەتلىك، ئاي يۈزلۈك
ماھسىمىن	(پ)	كۆمۈش ئاي
ماھشەرەپ	(پئە)	شەرەپلىك قىز
ماھشېكەر	(پ) مايشېكەر	شېكەردەك تاتلىق قىز
ماھىقەمەر	(پئە)	ئاينىڭ ئېيى، گۈزەلنىڭ گۈزىلى
ماھكامال④	(پئە)	كامالەتكە يەتكەن قىز؛ تولغان ئاي ئايدەك چىرايلىق
ماھگۇل	(پ) مايگۇل	(«مائىلە» گە قارالسۇن)
ماھىلە		مېنىڭ ئايدەك قىزىم
ماھىم	(پئۇ) مايىم	مېنىڭ ئاي قىزىم، ئاي خېنىم
ماھىمبانۇ	(پئۇپ) ماھىنبانۇ، مايىمبانۇ	(«ماھىمببى» گە قارالسۇن)
ماھىمبۇۋى		

①②«ماھىسەررا» بىلەن «ماھىسەھرا» ئوخشاشلا «ماھىسەرا» غا ئۆزگىرىدۇ.
③④ئەسلىسى «ماھىسىما، ماھىكەمال».

ماهمببى	(پ‌ئۇپ)	ماهنببى ، ماهمبۇۋى ، مايمبۇۋى	ئاي خېنىم («ماهمبانۇ» بىلەن ئوخشاش)
ماهمخان	(پ‌ئۇ)	مايمخان	مېنىڭ ئېيىم ، مېنىڭ ئاي قىزىم
ماهمقىز	(پ‌ئۇ)	مايمقىز	مېنىڭ ئايدەك قىزىم ، مېنىڭ ئاي قىزىم (يۇقىرىقىغا ئوخشاش)
ماهمگۇل	(پ‌ئۇپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ماهمنۇر	(پ‌ئۇئە)		مېنىڭ ئاينۇرۇم ؛ مېنىڭ نۇرلۇق ئېيىم
ماهنبانۇ			(«ماهمبانۇ» غا قارالسۇن)
ماهنببى			(«ماهمببى» گە قارالسۇن)
ماهنۇر	(پ‌ئە)	ماينۇر ، ماينۇرەم	نۇرلۇق ئاي
ماهنىسا	(پ‌ئە)	ماينىسا ، مەينەسا[1]	ئايالارنىڭ ئېيى ، ئايدەك ئايال
ماهىيە	(ئە)	ماهىيەم	ماهىيەت ، ماهىيەتلىك ، تېگىتەكتى بار (قىز)
مائىدە	(ئە)	ماهىدە ، مايىدە	داستىخان («قۇرئان كەرىم سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى»)
مائىلە	(ئە)	مايىلە ، ماهىلە	مايىل بولغۇچى ، قوللىغۇچى قىز
مايىبەدەر			(«ماهىبەدەر» گە قارالسۇن)
مايىبۇۋى			(«ماهىببى» گە قارالسۇن)
مايىپەرى			(«ماهىپەرى» گە قارالسۇن)
مايجامال			(«ماهجامال» غا قارالسۇن)
مايخان			(«ماهمخان» غا قارالسۇن)
مايدىل			(«ماهمدىل» گە قارالسۇن)
مايدىلبەر			(«ماهمدىلبەر» گە قارالسۇن)
مايسا	(ئۇ)	مايسەم[2] ، مايسەخان ، مايسگۇل	زىرائەتنىڭ ئۆسۈش دەۋرىدىكى ئاتلىشى (بۇ يەردە «مايسىدەك يۈمران ۋە گۈزەل» دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ)
مايسارە			(«ماهسارە» گە قارالسۇن)
مايسەم			(«مايسا» غا قارالسۇن)
مايسئاي	(ئۇ)		«مايسا» غا ئوخشاش

① «مەيننسا» مۇ «مەينسا» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «مايسەم» بىر خىل ئۇرۇق نامىنمۇ بىلدۈرىدۇ .

مايسخان		(«مايسا» غا قارالسۇن)
مايسگۇل		(«مايسا» غا قارالسۇن)
مايسمخان		(«مەئسۇمە» گە قارالسۇن)
مايشېكەر		(«ماهشېكەر» گە قارالسۇن)
مايگۇل		(«ماهگۇل» گە قارالسۇن)
مايمۇنە		(«مەئمۇنە» گە قارالسۇن)
مايمۇنەم		(«مەئمۇنە» گە قارالسۇن)
مايمۇنىخان		(«مەئمۇنە» گە قارالسۇن)
مايمخان		(«ماهمنۇر» غا قارالسۇن)
مايمنۇر		(«ماهمنۇر» غا قارالسۇن)
مايمنۇرەم		(«ماهمبانۇ» غا قارالسۇن)
مايمبان		(«ماهمبەر» گە قارالسۇن)
مايمبە		(«ماهمبەر» گە قارالسۇن)
مايمبەر		(«مائىدە» گە قارالسۇن)
مايمدە		(«ماهمدىل» گە قارالسۇن)
مايمدىل		(«ماهمدىلبەر» گە قارالسۇن)
مايمدىلبەر		(«ماهمران» غا قارالسۇن)
مايمران		(«ماهمرە» گە قارالسۇن)
مايمرە		(«ماهمرە» گە قارالسۇن)
مايمرەم		(«ماهمرگۇل» گە قارالسۇن)
مايمرگۇل		(«مائىلە» گە قارالسۇن)
مايمىلە		(«ماهمم» غا قارالسۇن)
مايمم		(«ماهمبانۇ» غا قارالسۇن)
مايمبانۇ		(«ماهمببى» گە قارالسۇن)
مايمبۇۋى		(«ماهمخان» غا قارالسۇن)
مايمخان		يېتىلگەن ، پىشقان ، تولغان
مەبلۇغە	(ئە) مەپلۇغە	(«مەئبۇدە» گە قارالسۇن)
مەبۇدە		(«مەئبۇدە» گە قارالسۇن)
مەبۇدەم		مەپتۇن قىلغۇچى قىز
مەپتۇنئاي	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەپتۇنە	(ئە) مەپتۇنەم	سېخىي ، قولى ئوچۇق ؛ ئېچىلغان ، ئوچۇق
مەپتۇھە	(ئە)	(«مەھپۇزە» گە قارالسۇن)
مەپىزە		(«مەھپۇزە» گە قارالسۇن)
مەپىزەم		(«مەھپۇزىخان» غا قارالسۇن)
مەپىزخان		

مەپىزگۈل		(«مەھپۇزىگۈل» گە قارالسۇن)
مەتبۇئە	(ئە) مەتبۇغە	(1) ئايال داھى، ئايال رەھبەر، (2) بېسىلغان نەرسە، (3) تۇغۇلغان پىشۇرۇلغان، پىشقان
مەتبۇخە	(ئە) مەتبۇخەم	(«مەتبۇئە» گە قارالسۇن)
مەتبۇغە		تەلەپكە ئۇيغۇن كېلىدىغان
مەتلۇبە	(ئە) مەتلۇبەم	«مەتىن» بىلەن ئوخشاش
مەتىنە	(ئە) ماتىنە	«مەجنۇب» بىلەن ئوخشاش
مەجنۇبە	(ئە)	«مەجىد» بىلەن ئوخشاش
مەجىدە	(ئە) مەجىدەم	(«مەرىيەم» گە قارالسۇن)
مەخان		«مەخبىر» بىلەن ئوخشاش
مەخبىرە	(ئە) مەخپىرەم①	مەخبىر: ئىسمى، خان: سۈپىتى
مەخبىرخان	(ئەئۇ) مەخپىرخان	مەخبىر: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى
مەخبىرگۈل	(ئەپ) مەخپىرگۈل	مەخبىر: ئىسمى، نىسا: قوشۇمچىسى
مەخبىرنىسا	(ئە) مەخپىرنىسا	(«مەھبۇبە» گە قارالسۇن)
مەخپۇبە		(«مەھبۇبە» گە قارالسۇن)
مەخپۇخان		(«مەھپۇزە» گە قارالسۇن)
مەخپۇزە		(«مەھپۇزە» گە قارالسۇن)
مەخپۇزەم		(«مەھپۇزىگۈل» گە قارالسۇن)
مەخپۇزگۈل		(«مەھپۇزىخان» غا قارالسۇن)
مەخپۇزىخان		(«مەھپۇزىگۈل» گە قارالسۇن)
مەخپۇزىگۈل		(«مەغپىرەت» كە قارالسۇن)
مەخپىرەت		(«مەخبىرە، مەغپىرە» گە قارالسۇن)
مەخپىرەم		(«مەخبىرە، مەغپىرە» گە قارالسۇن)
مەخپىرەمخان		(«مەخبىرخان» غا قارالسۇن)
مەخپىرخان		(«مەخبىرگۈل» گە قارالسۇن)
مەخپىرگۈل		(«مەخبىرنىسا» غا قارالسۇن)
مەخپىرنىسا		(«مەغپىرە» گە قارالسۇن)
مەخپىرىگۈل		(«مەھپۇزە» گە قارالسۇن)
مەخپىزە		(«مەھپۇزە» گە قارالسۇن)
مەخپىزەم		(«مەھپۇزىخان» غا قارالسۇن)
مەخپىزىخان		

① «مەغپىرە» مۇ «مەخپىرەم» گە ئۆزگىرىدۇ.

مەخپىزىگۈل		(«مەھپۇزىگۈل» گە قارالسۇن)
مەخپىيە	(ئە) مەخپىيەم	«مۇختەپى» بىلەن ئوخشاش
مەختۇبە	(ئە) مەختۇبەم	«خەتىبە» بىلەن ئوخشاش
مەختۇمە①	(ئە) مەختۇمخان، مەختۇمگۈل	«مەختۇم» غا ئوخشاش
مەختۇمسا		(«مەختۇمنىسا» غا قارالسۇن)
مەختۇمگۈل		(«مەختۇمە» گە قارالسۇن)
مەختۇمنىسا	(ئە) مەختۇمسا	مەختۇم: ئىسمى، نىسا: قوشۇمچىسى
مەخدۇمئاي	(ئەئۇ) مەخدۇماي	باشقىلارنىڭ ئۆزىگە خىزمەت قىلدۇرغۇچى قىز
مەخدۇمە	(ئە)	«مەخدۇم» گە ئوخشاش
مەخزەرە	(ئە)	يايلاق، يېشىللىق، چىملىق
مەخسۇتنىسا		(«مەقسۇدنىسا» غا قارالسۇن)
مەخسۇداي		(«مەقسۇدئاي» غا قارالسۇن)
مەخسۇدەم		(«مەقسۇدە» گە قارالسۇن)
مەخمۇزە		(«مەھمۇسە» گە قارالسۇن)
مەخمۇسە		(«مەھمۇسە» گە قارالسۇن)
مەدھىيە	(ئە) مەدىيە	مەدھىيە: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى
مەدھىيگۈل	(ئەپ) مەدىيگۈل	(«مەدىھە» گە قارالسۇن)
مەدىخە		(«مەدىنئاي» غا قارالسۇن)
مەدىناي		شەھەر، مەدەنىيەت (بۇ يەردە ئەرەبىستاندىكى مەدىنە شەھىرى ئۇلۇغلىنىپ، قىز پەرزەنتكە ئىسىم قىلىپ قويۇلغان)
مەدىنە	(ئە) مەدىنەم، مەدىنەخان، مەدىنقىز، مەدىنگۈل	(«مەدىنئۇر» غا قارالسۇن)
مەدىنئۇر		مەدىنە قىزى
مەدىنئاي	(ئەئۇ) مەدىناي	(«مەدىنە» گە قارالسۇن)
مەدىنخان		(«مەدىنە» گە قارالسۇن)
مەدىنقىز		(«مەدىنە» گە قارالسۇن)
مەدىنگۈل		

① «مەخدۇم» بىلەن «مەختۇم»، «مەخدۇمە» بىلەن «مەختۇمە» بىر ـ بىرىگە ئۆزگەرگەن بولۇشى مۇمكىن. مەسىلەن، «مەخدۇمە» بولسا «مەختۇمە» گە ئۆزگىرىدۇ. ئەممە، ئەرەبچىدە ئۇلار باشقا ـ باشقا مەنىلەرگە ئىگە مۇستەقىل ئىسىملاردۇر.

مەدىنىۇر	(ئە)	مەدىنۇر
مەدىنىيە①	(ئە)	
مەدىنىيەت②	(ئە)	
مەدىھە	(ئە)	مەدىخە
مەدىيە		
مەدىيگۇل		
مەرەجە		
مەرەجەم		
مەرەجىخان		
مەرەم		
مەرەمخان		
مەرەمسا		
مەرەمساخان		
مەرەمنسا		
مەرەمنساخان		
مەرىۇئە	(ئە)	مەربىيە③ ، مەربەيەم ، مەرپىيە
مەرپەمگۇل		
مەرپۇ④	(ئە)	مەرپۇقمىز ، مەرپۇخان ، مەرپۇگۇل ، مەرپۇمگۇل ، مەرپەمگۇل
مەرپۇئاي	(ئەئۇ)	
مەرپۇئە	(ئە)	مەرپۇغە ، مەرپۇغەم

مەدىنە نۇرى ؛ مەدىنە قىزى

«مەدىنە» نىڭ سۇپەت شەكلى بولۇپ ، «مەدىنەگە خاس» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ

شەھەرلەشمەك ، شەھەرلىك بولماق ؛ مەدەنىيەتلىك بولماق

«مەدھىيە» بىلەن ئوخشاش («مەدھىيە» گە قارالسۇن)

(«مەدھىيگۇل» گە قارالسۇن)

(«مەئرەجە» گە قارالسۇن)

(«مەئرەجە» گە قارالسۇن)

(«مەئرەجە» گە قارالسۇن)

(«مەريەم ، مەھرەم» گە قارالسۇن)

(«مەريەمخان ، مەھرەمخان» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنىسا ، مەھرەمنىسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنىسا» ۋە «مەھرەمنىسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنىسا ، مەھرەمنىسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنىسا ، مەھرەمنىسا» غا قارالسۇن)

ئوتتۇرا بويلۇق قىز

(«مەرپۇ» غا قارالسۇن)

ئۆرلىگەن ، كۆتۈرۈلگەن

مەرپۇ : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (بۇ يەردە «كۆتۈرۈلگەن ئاي» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

«مەرپۇ» غا ئوخشاش

①②④لارنىڭ ئەسلىسى «مەدەنىيە ، مەدەنىيەت ، مەرپۇئ» .

③ «مەربىيە» بولسا «مەرىۇئە» دىنمۇ ، «مۇرەببىيە» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ . بۇ يەردە «مەرىۇئە» دىن ئۆزگىرىش ئېھتىماللىقى چوڭراق بولغاچقا ، ئالاھىدە ئىزاھلاندى .

مەرپۇخان		(«مەرپۇ» غا قارالسۇن)
مەرپۇقمىز		(«مەرپۇ» غا قارالسۇن)
مەرپۇگۇل		(«مەرپۇ» غا قارالسۇن)
مەرپۇمگۇل		(«مەرپۇ» غا قارالسۇن)
مەرپىيە		(«مەربۇئە» گە قارالسۇن)
مەرتىنسا		(«مەردىنسا» غا قارالسۇن)
مەرخەبەم		(«مەرھەبا» غا قارالسۇن)
مەردانە	(پ)	مەردانەم
مەردانىخان	(پئۇ)	
مەردىنسا	(پئە)	مەرتىنسا
مەردىئاي	(پئۇ)	
مەردىگۇل	(پ)	
مەردىنسا	(پئە)	
مەرزۇقە	(ئە)	مەرزۇقەم
مەرزىيە①	(ئە)	مەرسىيە ، مەرسىيەم
مەرسۇمە	(ئە)	
مەرسىيە	(ئە)	مەرزىيە ، مەرزىيەم
مەرغۇبە	(ئە)	
مەرغىبە	(ئە)	مەرغىپە ، مەغىپەم
مەرغىيە	(ئە)	
مەرگەنئاي	(ئۇ)	مەرگىناي
مەرگىيا		
مەرمەر	(ئە)	
مەرمەرئاي	(ئەئۇ)	
مەرمەرخان	(ئەئۇ)	
مەرمەرقىز	(ئەئۇ)	
مەرمەرگۇل	(ئەپ)	

«مەرپۇ» غا قارالسۇن)

مەرىۇئە ، مەرپۇ ، مەرپۇقمىز ، مەرپۇخان ، مەرپۇگۇل ، مەرپۇمگۇل ، مەرپەمگۇل

مەرپۇ : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (بۇ يەردە «كۆتۈرۈلگەن ئاي» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

مەرپۇ ، مەرپۇئە ، مەرپۇغە ، مەرپۇغەم

مەرزىيە ، مەرسىيەم

مەرسىيە ، مەرزىيە ، مەرزىيەم

مەرغىپە ، مەغىپەم

مەرگىناي

مەرمەرگۇل

ئەركەكتەك ، مەردانە ، جۇرئەتلىك ئايال

ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى ئەركەكتەك ئايال

ئەركەكتەك ، مەرد قىز

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

ئەر كەبى ، مەرد ئايال

«مەرزۇق» بىلەن ئوخشاش

رازى قىلىنغۇچى ، خۇشال قىلىنغۇچى

قولدا سىزغانىدەك چىرايلىق قىز

(1) ھازا ناخشىسى ، ماتەم شېئىرى ، (2) «مەرزىيە» گە قارالسۇن)

«مەرغۇب» قا ئوخشاش

ئۇمىدۋار قىلغۇچى

قايماق

پالۋان قىز

(«مېھرىنگىيا» غا قارالسۇن)

ئالىي ، گۇللۈك ، سىلىق بىر خىل تاش

مەرمەردەك سىلىق قىز

مەرمەردەك سىلىق ئايال

«مەرمەرئاي» غا ئوخشاش

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

① «مەرسىيە» مۇ «مەرزىيە» گە ، «مەرزىيە» مۇ «مەرسىيە» گە قايچىسىمان ھالدا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ . ئەمما بۇ يەردە «مەرسىيە» ئەسلىي ھالىتى ۋە مەنىسى بويىچە كېلىشى ناتايىن (ئۇ «مەرزىيە» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇش ئېھتىمالى بار) .

مەرمىزە (ئە) نەمۇنە قىلىنغان ، سۈمۈل قىلىنغان

مەرھەبا (ئە) مەرھابا ، مەرخەبەم خۇش كەپسىز ؛ مۇبارەك ، قارشى ئالىمىز

مەرھەباگۇل (ئەپ) مەرھاباگۇل خۇش كەپسىز قىلىم

مەرھۇبە (ئە) قارشى ئېلىنغۇچى ، قارشى ئېلىنىدىغان

مەرھەمە[1] (ئە) مەرھىمەم رەھمەت قىلىنغان ، شەپقەت قىلىنغان (قىز)

مەرۇپئاي («مەئرۇپئاي» غا قارالسۇن)

مەرۇپە («مەئرۇپە» گە قارالسۇن)

مەرۇپخان («مەئرۇپخان» غا قارالسۇن)

مەرۇپقىز («مەئرۇپقىز» غا قارالسۇن)

مەرۇپگۇل («مەئرۇپگۇل» گە قارالسۇن)

مەرۇپنىسا («مەئرۇپنىسا» غا قارالسۇن)

مەرۇزە («مەئرۇزە» گە قارالسۇن)

مەرۋان (ئە) مەرۋانەم ، مەرۋانىخان ، مەرۋانگۇل ، مەرۋانگۇل ئېغرىق - ئۆستەڭ (بۇ ئىسىم يەنە «مېھرىبان» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشى مۇمكىن)

مەرۋايىت (پ) مەرۋايىتخان ، مەرۋايىتگۇل ، مەۋىتخان ، مەۋىتگۇل بىر خىل ئېسىل تاش

مەرۋايىتئاي (پئۇ) مەرۋايىتتەك پاك ، ئېسىل قىز

مەرۋايىتئايىم (پئۇ) مېھنىڭ مەرۋايىتتەك ئېسىل قىزىم

مەرۋايىتخان («مەرۋايىت» قا قارالسۇن)

مەرۋايىتگۇل («مەرۋايىت» قا قارالسۇن)

مەرئىيە (ئە) كۆرۈشكە ئەرزىيدىغان ، كۆرسە بولىدىغان ، روشەن ، ئېنىق («مەرئى» بىلەن ئوخشاش)

مەرىپاي («مەئرىپىئاي» غا قارالسۇن)

مەرىپە («مەئرىپە» گە قارالسۇن)

مەرىپەت («مەئرىپەت» گە قارالسۇن)

مەرىپەتخان («مەئرىپەت» كە قارالسۇن)

مەرىپەتقىز («مەئرىپەت» كە قارالسۇن)

مەرىپەتگۇل («مەئرىپەت» كە قارالسۇن)

مەرىپەم («مەئرىپە» گە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «مەرھەمە» .

مەرىپىئاي («مەئرىپىئاي» غا قارالسۇن)

مەرىپىخان («مەئرىپە» گە قارالسۇن)

مەرىپىقىز («مەئرىپە» گە قارالسۇن)

مەرىپىگۇل («مەئرىپە» گە قارالسۇن)

مەرىخان («مەرىيەم» ياكى «مەھرەم» گە قارالسۇن)

مەرىقىز («مەرىيەم ، مەھرەم» گە قارالسۇن)

مەرىگۇل («مەرىيەم ، مەھرەم» گە قارالسۇن)

مەرىنسا («مەرىيەمنىسا» غا قارالسۇن)

مەرىنساخان («مەرىيەمنىسا» غا قارالسۇن)

مەرىنساقىز («مەرىيەمنىسا» غا قارالسۇن)

مەرىنساگۇل («مەرىيەمنىسا» غا قارالسۇن)

مەرىنسايىم («مەرىيەمنىسا» غا قارالسۇن)

مەرىيەم[1] (ئە) مەرىيەمخان ، مەرەمخان «ماريە» گە ئوخشاش

مەرىيەمبۇۋى («مەرىيەمبۇۋى» گە قارالسۇن)

مەرىيەمبىبى (ئەپ) مەرىيەمبۇۋى مەريەم خېنىم

مەرىيەمنىسا[2] (ئە) مەرەمنىسا ، مەرەمسا ، مەرەمنىساخان ، مەرەمساخان «ماريەنىسا» غا ئوخشاش

مەرىيرە (ئە) مەرىرە مەھكەم ، چىلك ، پۇختا ، مۇقىم

مەززە (ئە) «مەززى» گە ئوخشاش

مەززىگۇل (ئەپ) مەزىگۇل تاتلىق قىز

مەززىيە (ئە) مەزىيە ، مەزىيەم يۇقىرىقىغا ئوخشاش

مەزكۇرە (ئە) زىكرى قىلىنغان ، ياد ئېتىلگەن

مەزلۇمە[3] (ئە) ئېزىلگەن (ئايال) ؛ ئايال

مەزھەرىيە (ئە) ئوبراز ، سۈرەت

①② «مەرىيەم» بىلەن «مەرىيەمنىسا» گەرچە «ماريە» بىلەن بولسىمۇ ، لېكىن بۇ يەردە ئەرەبچە تەلەپپۇزى بويىچە ئايرىم كۆرسىتىلىپ ، ئۇلارنىڭمۇ تۈرلۈك ئۆزگىرىدىغانلىقى ئەسكەرتىلىدۇ . چۈنكى ، بۇ خىل ئۆزگىرىشلەر «مەرىيەم» نى ئاساس قىلىپ بارلىققا كەلگەن . شۇنىڭدەك يەنە «مەھرەم» ۋە «مەھرەمنىسا» دېگەن ئىسىملارمۇ «مەرىيەم» نىڭ ئۆزگىرىشلىرىگە ئوخشىشىپ ، تۈرلۈك ئۆزگىرىشلەردە بولىدىغانلىقىنى نەزەردىن ساقىت قىلمايمىز . ئۇنىڭدىن باشقا ، «مۇھەررەم» مۇ «مەرەم ، مەرەمخان» غا ئۆزگىرىدۇ . «مەرىيەم» نىڭ «مەرىيەمقىز ، مەرىيەمگۇل ، مەرىخان ، مەرىقىز ، مەرىگۇل ، مەرەم ، مەخان ، مەقىز ، مەگۇل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى ؛ «مەرىيەمنىسا» نىڭ «مەنىسا ، مەنساخان ، مەنساقىز ، مەنساگۇل ، مەنەم ، مەنسم ، مەنخان ، مەنقىز ، مەنگۇل ، مەنمخان ، مەنمقىز ، مەنمگۇل ، مەرىنسا ، مەرىنساخان ، مەخان ، مەقىز ، مەرىنساقىز ، مەرىنساگۇل ، مەرىنسايىم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

③ «مەزلۇمە» تەخەللۇس بولۇپمۇ كېلىدۇ .

مەزۇرە		(«مەئزۇرە» گە قارالسۇن)
مەزۇرەم		(«مەئزۇرە» گە قارالسۇن)
مەزۇرخان		(«مەئزۇرە» گە قارالسۇن)
مەزىدە	(ئە) مەزىدەم	«مەزىد» بىلەن ئوخشاش
مەزىدىگۇل	(ئەپ)	مەزىدە: ئىسمى، گۇل: سۇپىتى
مەزىگۇل		(«مەززىگۇل» گە قارالسۇن)
مەزىيە		(«مەززىيە» گە قارالسۇن)
مەزىيەم		(«مەززىيە» گە قارالسۇن)
مەستانە	(پ) مەستانىخان	مەپتۇن بولغۇچى
مەستانىگۇل		(«مەستانىگۇل» گە قارالسۇن)
مەستانىگۇل	(پ) مەستانىگۇل	«مەستانە» گە ئوخشاش
مەستەرخان		(«مەستۇرە» گە قارالسۇن)
مەستەرگۇل		(«مەستۇرە» گە قارالسۇن)
مەستۇراي		(«مەستۇرىئاي» غا قارالسۇن)
مەستۇرە①	(ئە) مەستۇرەم، مەستۇرخان	يۇزى يېپىلغان، ئىپپەتلىك، پاك، مەسۇم
مەستۇرنسا		(«مەستۇرنسا» غا قارالسۇن)
مەستۇرىئاي	(ئەئۇ) مەستۇراي	يۇزى يېپىلغان، ئىپپەتلىك قىز
مەستۇرىخان		(«مەستۇرە» گە قارالسۇن)
مەستۇرىقىز		(«مەستۇرە» گە قارالسۇن)
مەستۇرىگۇل		(«مەستۇرە» گە قارالسۇن)
مەستۇرنىسا	(ئە) مەستۇرنسا	ئىپپەتلىك ئايال، پاك ئايال
مەستىخان		(«مەستۇرە» گە قارالسۇن)
مەستىگۇل		(«مەستۇرە» گە قارالسۇن)
مەسخۇدە		(«مەسئۇدە» گە قارالسۇن)
مەسخۇدەم		(«مەسئۇدە» گە قارالسۇن)
مەسرۇرە	(ئە)	«مەسرۇر» بىلەن ئوخشاش
مەسئۇدە②	(ئە) مەسۇدە	«مەسئۇد» قا ئوخشاش
مەسئۇدىخان	(ئەئۇ) مەسۇدىخان، مەسىدىخان، مەسىخان	بەختلىك، تەلەيلىك ئايال
مەسئۇدىگۇل	(ئەپ) مەسۇدىگۇل، مەسىدىگۇل	بەختلىك، تەلەيلىك قىز

①② «مەستۇرە» نىڭ يەنە «مەستۇرىقىز، مەستۇرىگۇل، مەستەرخان، مەستەرگۇل، مەستىخان، مەستىگۇل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى؛ «مەسئۇدە» نىڭ يەنە «مەسۇدەم، ماسۇدە، ماسىدە، مەسخۇدە، مەسخۇدەم، مەسىدە، مەسىدەم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار.

مەسۇدە		(«مەسئۇدە» گە قارالسۇن)
مەسۇدەم		(«مەسئۇدە» گە قارالسۇن)
مەسۇمە		(«مەئسۇمە» گە قارالسۇن)
مەسۇمخان		(«مەئسۇمە» گە قارالسۇن)
مەسۇمگۇل		(«مەسئۇدىخان» غا قارالسۇن)
مەسىخان		(«مەسئۇدە» گە قارالسۇن)
مەسىدە		(«مەسئۇدە» گە قارالسۇن)
مەسىدەم		(«مەسئۇدىخان» غا قارالسۇن)
مەسىدىخان		(«مەسئۇدىگۇل» گە قارالسۇن)
مەسىدىگۇل		
مەشئەلقىز	(ئەئۇ)	«مەشئەل» گە ئوخشاش
مەشئەلنىسا	(ئە)	ئاياللارنىڭ نۇر مەنبەسى
مەشرۇبە	(ئە)	ئىچىملىك (بۇ يەردە «بىر يۇتۇم سۇ ئورنىدىكى قىز» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
مەششابىۋۇي		(«مەششابىبى» گە قارالسۇن)
مەششابىبى	(ئەپ) مەششابۇۋى، مىشابۇۋى	تېز يۈرۈدىغان، چاققان خېنىم
مەششاقىز	(ئەئۇ) مىشاقىز	(1) چاققان قىز، (2) مىشا قىزى
مەشكۇرە	(ئە)	رەھمەت ئېيتىلغان، رەھمەتكە لايىق قىز («مەشكۇر» غا ئوخشاش)
مەشمۇرە	(ئە) ماشمۇرە، ماشمىرە	«مەشمۇر» غا ئوخشاش
مەشھۇدە	(ئە) مەشۇدە، مەشۇدەم، مەشۇدىخان	«مەشھۇد» قا ئوخشاش
مەشھۇرە	(ئە) مەشۇرە①، مەشۇرخان، مەشۇرقىز، مەشۇرگۇل	«مەشھۇر» غا ئوخشاش
مەشۇدە		(«مەشھۇدە» گە قارالسۇن)
مەشۇدەم		(«مەشھۇدە» گە قارالسۇن)
مەشۇدىخان		(«مەشھۇدە» گە قارالسۇن)

① «مەشۇرە» بولسا «مەشھۇرە، مەھشۇرە» دىن ئۆزگىرىشى مۇمكىن. ئەرەبچىدە يەنە «مەشۇرە» دېگەن ئىسىم مۇستەقىل ھالدىمۇ كېلىپ «يولبورۇق، تەكلىپ، كۆرسەتمە» دېگەن مەنىلەرنى بېرىدۇ. لېكىن بۇ يەردە «مەشھۇرە» دىن ئۆزگەرگەنلىكى ئاساس قىلىنىدۇ.

مەشۇرە			(«مەشھۇرە» گە قاراڭ)
مەشۇرخان			(«مەشھۇرە» گە قاراڭ)
مەشۇرقىز			(«مەشھۇرە» گە قاراڭ)
مەشۇرگۇل			(«مەشھۇرە» گە قاراڭ)
مەشۇق			(«مەئشۇق» قا قاراڭ)
مەشۇقە			(«مەئشۇقە» گە قاراڭ)
مەشۇقخان			(«مەئشۇق» قا قاراڭ)
مەغپۇرە	(ئە)	مەغپىرە	«مەغپۇر» بىلەن ئوخشاش
مەغپۇرگۇل	(ئەپ)		مەغپۇر : ئىسمى ، گۇل : سۈپىتى
مەغپىرە	(ئە)	مەغپىرەم ، مەغپىرەمخان ، مەخپىرەم ، مەخپىرەمخان ، مەغپىرىگۇل ، مەخپىرىگۇل[1]	«مەغپىر» بىلەن ئوخشاش
مەغپىرەت	(ئە)	مەخپىرەت	كەچۈرمەك («مەغپىر» بىلەن ئوخشاش)
مەغرۇبە			(«مەغرىبە» گە قاراڭ)
مەغرىبە	(ئە)	مەغرۇبە ، مەغرىپە	«مەغرىب» كە ئوخشاش
مەغمۇرە	(ئە)		«مەغمۇر» غا ئوخشاش
مەغىپەم			(«مەرغىبە» گە قاراڭ)
مەقبۇلە	(ئە)		قوبۇل بولغۇچى قىز
مەقدىرە	(ئە)		«مەقدىر» گە ئوخشاش
مەقرۇبە	(ئە)		يېقىن ، يېقىن مۇناسىۋەت ، تۇغقاندارچىلىق
مەقرىبە	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەقسۇدە	(ئە)	مەخسۇدە ، مەخسۇدەم ، مەخسۇدىگۇل	«مەقسۇد» قا ئوخشاش
مەقسۇدنىسا	(ئە)	مەخسۇتنىسا	مەقسەت قىلىنغان ئايال
مەقسۇدىئاي	(ئەئۇ)	مەخسۇداي	ئارزۇ قىلىنغان قىز
مەقىز			(«مەھرەم ، مەريەم ، مەريەمنىسا» لارغا قاراڭ)
مەكتەبە	(ئە)		كۇتۇپخانا ، كىتابخانا
مەكتۇبە	(ئە)	مەكتۇبەم	يېزىلغان نەرسە ، خەت (لىپاپ ئىچىدىكى خەت)

[1] «مەخبىرگۇل» مۇ «مەخپىرگۇل» گە ئۆزگىرىدۇ .

مەككىگۇل	(ئەپ)	مەكىگۇل	مەككە قىزى ، مەككىگە خاس قىز (بۇ يەردە مەككە مۇكەررەمە ئۇلۇغلىنىپ ، «گۇل» قوشۇلۇش بىلەن قىزلارغا ئىسىم قىلىنغان)
مەككىيە	(ئە)	مەكىيە	مەككىگە خاس
مەكىگۇل			(«مەككىگۇل» گە قاراڭ)
مەكىنە	(ئە)		(1) «مەكىن» بىلەن ئوخشاش ، (2) ئىقتىدار ، تالانت ، كۈچ ، (3) سىتانوك
مەكىيە			(«مەككىيە» گە قاراڭ)
مەڭبانۇ	(ئۇپ)	مىڭبانۇ	بەختلىك خېنىم
مەڭخان	(ئۇ)		بەختلىك ئايال
مەڭزەھىرە	(ئۇئە)	مەڭزەھىرەم ، مەڭزىرەم	بەختلىك ، گۈزەل قىز
مەڭزىئاي	(ئۇ)		ئاي يۈزلۈك
مەڭزىگۇل	(ئۇپ)		گۇل يۈزلۈك
مەڭزىلە			(«مەنزىلە» گە قاراڭ)
مەڭزىلئاي			(«مەنزىلئاي» غا قاراڭ)
مەڭزىلخان			(«مەنزىلخان» غا قاراڭ)
مەڭزىلگۇل			(«مەنزىلگۇل» گە قاراڭ)
مەڭسا			(«مەڭنىسا» غا قاراڭ)
مەڭساخان			(«مەڭنىساخان» غا قاراڭ)
مەڭساگۇل			(«مەڭنىساگۇل» غا قاراڭ)
مەڭقىز	(ئۇ)		بەختلىك ، ئىستىقباللىق قىز
مەڭگۇئاي	(ئۇ)		مەڭگۇلۇك ، مەڭگۇ جىلۋىلىك
مەڭگۇبىكە	(ئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەڭگۇخان	(ئۇ)		مەڭگۇلۇك
مەڭگۇگۇل	(ئۇپ)		سولماس ، توزىماس گۇل كەبى قىز
مەڭگۇل	(ئۇپ)		بەختلىك قىز
مەڭگۇناز	(ئۇپ)		قېرىغىچە نازۇك ، چىرايلىق تۇرىدىغان قىز
مەڭگۇنۇر	(ئۇئە)		مەڭگۇ چىرايلىق قىز
مەڭلەش			(«مەڭلىكخان» غا قاراڭ)
مەڭلەشخان			(«مەڭلىكخان» غا قاراڭ)
مەڭلىكئاي	(ئۇ)	مەڭلىكاي	بەختلىك ، بەلگىلىك قىز

مەڭلىكئايىم	(ئۇ)		مېنىڭ بەختلىك قىزىم
مەڭلىكبىكە	(ئۇ)		بەختلىك خېنىم
مەڭلىكخان	(ئۇ)	مەڭلىەش ، مەڭلەشخان	بەختلىك ئايال
مەڭلىكگۈل	(ئۇپ)		بەختلىك قىز («مەڭلىكئاي» غا ئوخشاش)
مەڭلىكقىز	(ئۇ)		«مەڭقىز» بىلەن ئوخشاش
مەڭنۇر①	(ئۇئە)	مەنۇر ، مونۇر ، مەنۇرخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەڭنۇرئاي	(ئۇئەئۇ)	مەنۇرئاي ، مەنۇراي	مەڭنۇر : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
مەڭنۇرە	(ئۇئە)	مەڭنۇرەم ، مەنۇرەم	«مەڭنۇر» غا ئوخشاش
مەڭنۇرخان	(ئۇئەئۇ)	مەنۇرخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەڭنىسا	(ئۇئە)	مەڭسا	بەختلىك ئايال
مەڭنىساخان	(ئۇئەئۇ)	مەڭساخان	مەڭنىسا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
مەڭنىساگۈل	(ئۇئەپ)	مەڭساگۈل	مەڭنىسا : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
مەڭنىيازخان	(ئۇپئۇ)		مەڭنىياز : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
مەگۈل			(«مەريەم» گە قارالسۇن)
مەللاي			(«مەۋلائاي» غا قارالسۇن)
مەللەخېنىم			(«مەۋلاخان» غا قارالسۇن)
مەللىخان			(«مەۋلاخان» غا قارالسۇن)
مەلھەمئاي	(ئەئۇ)	مەلھىماي	مەلھەم : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى (يارىلانغان جايغا چېپىلمىدىغان بىر خىل دورا شەكلى «مەلھەم» دېيىلىدۇ . شۇڭا بۇ سۆز قىزلارغا ئىسىم قىلىنغان)
مەلۇمە			(«مەئلۇمە» گە قارالسۇن)
مەلۇمخان			(«مەئلۇمخان» غا قارالسۇن)
مەلۇمىيە			(«مەئلۇمىيە» گە قارالسۇن)
مەلىخە			(«مەلىھە» گە قارالسۇن)
مەلىدە			(«مەۋلىدە» گە قارالسۇن)
مەلىكاي			(«مەلىكئاي» غا قارالسۇن)
مەلىكە	(ئە)	مەلىكەم	ئايال پادىشاھ ياكى پادىشاھنىڭ ئايالى ۋە قىزى
مەلىكئاي	(ئەئۇ)	مەلىكاي	مەلىكە كەبى ، مەلىكىدەك قىز

① «مەڭنۇر» نىڭ ئۆزگىرىشى بولغان «مەنۇر ، مونۇر» ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

مەلىكىخان	(ئەئۇ)		مەلىكىدەك ئايال
مەلىكىزاد	(ئەپ)	مەلىكىزات	شاھ قىزى
مەلىكسىما①	(ئە)	مەلىكسىما	مەلىكە كەبى ، مەلىكە سۈرەت ، مەلىكە سۈپەت
مەلىكسىماخان②	(ئەئۇ)	مەلىكسىماخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەلىھە	(ئە)	مەلىخە	ياخشى ؛ گۈزەل
مەمپىسخان	(پئۇ)		مەمپىستەك تاتلىق قىز
مەمنۇنە	(ئە)		(«مەمنۇن» بىلەن ئوخشاش)
مەمۇدە			(«مەھمۇدە» گە قارالسۇن)
مەمۇدىخان			(«مەھمۇدە» گە قارالسۇن)
مەمۇرئاي			(«مەئمۇرئاي» غا قارالسۇن)
مەمۇراي			(«مەئمۇرئاي» غا قارالسۇن)
مەمۇرە			(«مەئمۇرە» گە قارالسۇن)
مەمۇرەم			(«مەئمۇرە» گە قارالسۇن)
مەمۇرخان			(«مەئمۇرخان» غا قارالسۇن)
مەمۇرخېنىم			(«مەئمۇرخېنىم» غا قارالسۇن)
مەنارە	(ئە)	مۇنارە	مايماك ؛ مۇنار («مەنار» بىلەن ئوخشاش)
مەنارەم	(ئەئۇ)	مۇنارەم	مېنىڭ مايماك قىزىم ، مېنىڭ نۇرلۇقۇم
مەنارخان	(ئەئۇ)	مۇنارخان ، مۇناخان	مەنار : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
مەنارقىز	(ئەئۇ)	مۇنارقىز ، مۇناقىز	مەنار : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
مەنارگۈل	(ئەپ)	مۇنارگۈل ، مۇناگۈل	مەنار : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
مەنەم			(«مەريەمنىسا» غا قارالسۇن)
مەنراي			(«مەڭنۇرئاي» غا قارالسۇن)
مەنزاي			(«مەنزىلئاي» غا قارالسۇن)
مەنزۇرە	(ئە)	مەنزۇرەم	«مەنزۇر» غا ئوخشاش
مەنزۇرخان	(ئەئۇ)		مەنزۇر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
مەنزىرە③	(ئە)	مەنزىرەم	ئۇمۇمىي كۆرۈنۈش
مەنزىرىخان	(ئەئۇ)		مەنزىرە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

①②③لارنىڭ ئەسلىسى «مەلىكسىيماخان ، مەلىكسىيما ، مەنزىرە» .

مەنزىلئاي	(ئەئۇ)	مەنزىلاي ، مەنزاي ، مەڭزىلئاي ، مەڭزىلاي
مەنزىلە	(ئە)	مەڭزىلە
مەنزىلخان	(ئەئۇ)	مەڭزىلخان
مەنزىلگۇل	(ئەپ)	مەڭزىلگۇل
مەنسۇبە	(ئە)	
مەنسۇرئاي	(ئەئۇ)	
مەنسۇرە	(ئە)	مەنسۇرەم
مەنسۇرخان	(ئەئۇ)	
مەنسۇرگۇل	(ئەپ)	
مەننا	(ئە)	مەننا خان ، مەنناقىز ، مەننا گۇل
مەننائاي	(ئەئۇ)	
مەننا خان		
مەنناقىز		
مەننا گۇل		
مەنۇرئاي		
مەنۇرەم		
مەنۇرخان		
مەنئاي①	(ئەئۇ)	مەنمئاي
مەنخان		
مەنسا		
مەنساخان		
مەنساقىز		
مەنساگۇل		
مەنقىز		
مەنىم		
مەنمئاي		
مەنمخان		
مەنمقىز		
مەنمگۇل		

① ئەسلىسى «مەنئئاي» .

مەھبۇبە	(ئە)	مەھبۇبەم ، مەخپۇبە ، مەخپۇخان
مەھپۇزە①	(ئە)	مەھپۇزەم
مەھپۇزخان	(ئەئۇ)	مەخپۇزىخان ، مەخپىزىخان ، مەپىزخان
مەھپۇزگۇل	(ئەپ)	مەخپۇزىگۇل ، مەخپىزىگۇل ، مەخپۇزگۇل ، مەپىزگۇل
مەھجۇبە	(ئە)	
مەھدىيە	(ئە)	
مەھرەم②	(ئە)	مەرەم ، مەرەمخان ، مەخان ، مەقىز
مەھرەمئاي	(ئەئۇ)	مەھرەمماي ، مەرەمئاي
مەھرەمنسا③	(ئە)	مەرەمنسا ، مەرەمسا
مەھرەمنساخان	(ئەئۇ)	مەرەمنساخان ، مەرەمساخان ، مەرەمخان
مەھرۇسە	(ئە)	
مەھزۇزە	(ئە)	مەھزۇزەم
مەھسۇرە	(ئە)	
مەھشۇرە④	(ئە)	مەشۇرە ، مەشۇرخان ، مەشۇرەم
مەھشىيە	(ئە)	
مەھلىيا	(ئە)	مەھلىيە

ئۆيمىزنىڭ ئېيى ، ئۆيمىزدىكى ئاي

ئورۇن ، دەرىجە ، ئۇنۋان ، ۋەزىپە ، سالاھىيەت ، نوپۇز ، تەسىر

مەنزىل : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

ئۆيمىزنىڭ گۈلى ، ئۆينىڭ گۈلى

«مەنسۇب» بىلەن ئوخشاش

ياردەمگە ئېرىشكۈچى قىز

«مەنسۇر» غا ئوخشاش

مەنسۇرە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

مەنسۇرە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى

ئۇمىدۋار قىلغۇچى

ئۇمىدۋار قىلغۇچى قىز

(«مەننا» غا قارالسۇن)

(«مەننا» غا قارالسۇن)

(«مەڭنۇرئاي» غا قارالسۇن)

(«مەڭنۇرە» گە قارالسۇن)

(«مەڭنۇر» غا قارالسۇن)

قەتئىي ، مەھكەم ، پۇختا قىز

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەنئاي» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

(«مەريەمنسا» غا قارالسۇن)

«مەھبۇب» قا ئوخشاش

«مەھپۇز» بىلەن ئوخشاش

مەھپۇزە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى (قوغدالغان ، ئاسرالغان ئايال)

مەھپۇزە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى (قوغدالغان ، ئاسرالغان قىز)

«مەستۇرە» بىلەن ئوخشاش

يېتەكچىگە ئېرىشكەن ، يول كۆرسىتىلگەن («مەھدى» بىلەن ئوخشاش)

سىرداش ، ئۇلپەت ، يېقىن ، خاس ؛ چەكلەنگەن ، توسۇلغان خاس قىز ، سىرداش قىز

خاس ئايال ، سىرداش ئايال

مەھرەمنسا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

پايتەخت

ئامەتلىك قىز

«مەھسۇر» بىلەن ئوخشاش

«مەھشۇر» بىلەن ئوخشاش

بىر خىل تاماق ئىسمى («مانتا» دېگەندەك)

ئۆزىگە تارتقۇچى ، مەپتۇن قىلغۇچى

① «مەھپۇزە» نىڭ يەنە «مەخپۇزە ، مەخپۇزەم ، مەپىزە ، مەپىزەم ، مەخپىزە ، مەخپىزەم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

②③ «مەھرەم ، مەھرەمنسا» بىلەن «مەريەم ، مەريەمنسا» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشپ قالدۇ . «مەھرەمنسا» نىڭ يەنە «مەرەمنساخان ، مەرەمساخان ، مەنسا ، مەنساخان ، مەنخان ، مەنگۇل ، مەنقىز» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

④ «مەشھۇرە» مۇ «مەشۇرە ، مەشۇرخان» غا ئۆزگىرىدۇ .

مەھمۇدە	(ئە)	مەمۇدە ، مەمۇدەم ، مەمۇدىخان	«مەھمۇد» بىلەن ئوخشاش
مەھمۇزە			(«مەھمۇسە» گە قارالسۇن)
مەھمۇسە	(ئە)	مەخمۇسە ، مەھمۇزە ، مەخمۇزە	«مەھمۇس» بىلەن ئوخشاش
مەھمىدە	(ئە)		ماختىماق
مەھۇا			(«مەئۇا» غا قارالسۇن)
مەھۇاخان			(«مەئۇاخان» غا قارالسۇن)
مەھۇاگۇل			(«مەئۇاگۇل» گە قارالسۇن)
مەھۇاقىز			(«مەئۇاقىز» غا قارالسۇن)
مەھۇدە	(ئە)	مەھمدە	پاك نەسەبتىن كېلىپ چىققان
مەھىيە			(«مۇھەييا» غا قارالسۇن)
مەئۇنە	(ئە)	مەۋۇنە	ياردەم ، سوۋغات
مەۋا			(«مەئۇا» غا قارالسۇن)
مەۋاخان			(«مەئۇاخان» غا قارالسۇن)
مەۋاقىز			(«مەئۇاقىز» غا قارالسۇن)
مەۋاگۇل			(«مەئۇاگۇل» گە قارالسۇن)
مەۋجۇدە	(ئە)	مەۋجۇدەم	«مەۋجۇد» بىلەن ئوخشاش
مەۋجۇدئاي	(ئەئۇ)	مەۋجۇداي	مەۋجۇدە : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
مەۋجۇدىيە	(ئە)		بايقالغان بارلىق نەرسىلەر
مەۋجۇدىيەت	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەۋجىدە	(ئە)	مەۋجىدەم	ۋۇجدان ، مۇھەببەت
مەۋجىنسا	(ئە)		مەۋج : ئىسمى ، نسا : قوشۇمچە سى
مەۋسۇدە	(ئە)	مەۋسۇدەم ، مەسۇدەم	مۇستەھكەم قىلىنغان ، مۇقىم بولغان ، پۈختا («مەۋسۇد» بىلەن ئوخشاش)
مەۋسۇلە	(ئە)		ۋاستە قىلىنغان
مەۋسۇمائي	(ئەئۇ)	مەۋسۇماي	مەۋسۇم : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
مەۋسۇمە	(ئە)		(«مەۋسۇم» بىلەن ئوخشاش)
مەۋسىمائي	(ئەئۇ)	مەۋسماي	مەۋسىم : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
مەۋسىمە	(ئە)		(«مەۋسىم» بىلەن ئوخشاش)
مەۋلائاي	(ئەئۇ)	مەۋلاي ، مەۋلەئاي ، موللاي ، موللەئاي	ئۇستاز قىز

مەۋلاخان	(ئەئۇ)	موللەخان[1] ، مەۋلىخان ، مەللەخان	ئۇستاز ئايال
مەۋلاخىنىم	(ئەئۇ)	موللەخىنىم ، مەۋلەخىنىم ، مەللەخىنىم ، مەللەخىنىم	ئۇستاز خىنىم
مەۋلاقىز	(ئەئۇ)	موللىقىز ، مەۋلەقىز	«مەۋلائاي» بىلەن ئوخشاش
مەۋلاگۇل	(ئەپ)	موللىگۇل ، مەۋلەگۇل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەۋلائائاي	(ئەئۇ)		مەۋلان : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
مەۋلانخان	(ئەئۇ)		مەۋلان : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
مەۋلانگۇل	(ئەپ)		مەۋلان : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
مەۋلاننسا	(ئە)		مەۋلان : ئىسمى ، نسا : قوشۇمچىسى
مەۋلانۇر	(ئە)	موللىنۇر ، مەۋلىنۇر	مەۋلا : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى («ھەممىنىڭ خوجىسى بولغان ئاللانىڭ نۇرى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
مەۋلانسا	(ئە)	مەۋلىنسا ، موللەنسا	ئاياللارنىڭ ئۇستازى ؛ ئاياللارنىڭ خوجىسى
مەۋلانيازخان	(ئەپئۇ)	موللىنسيازخان ، مەۋلىنسيازخان ، مونيازخان	خوجىغا ئاتالغان ئايال
مەۋلۇدە	(ئە)	مەۋلۇدەم	ياش قىز ، قىز بالا
مەۋلىئاي			(«مەۋلائاي» غا قارالسۇن)
مەۋلىخان			(«مەۋلاخان» غا قارالسۇن)
مەۋلىخىنىم			(«مەۋلاخىنىم» غا قارالسۇن)
مەۋلىدە	(ئە)	مەۋلىدەم ، مەلىدە	«مەۋلىد» كە ئوخشاش
مەۋلىقىز			(«مەۋلاقىز» غا قارالسۇن)
مەۋلىگۇل			(«مەۋلاگۇل» گە قارالسۇن)
مەۋلىنۇر			(«مەۋلانۇر» غا قارالسۇن)

① بۇ ئىسىم ئەرلەرنى ئاتاشتىمۇ قوللىنىلىدۇ .

مەۋلىنسا («مەۋلانسا» غا قارالسۇن)
مەۋلىنىيازخان («مەۋلانىيازخان» غا قارالسۇن)
مەۋلىيە (ئە) «مەۋلى» گە ئوخشاش
مەۋھىبە (ئە) (1) تاپان ھەققى ، چاي پۇلى ،
(2) تالانت
مەۋزۇنە («مەئزۇنە» گە قارالسۇن)
مەۋىتخان («مەرۋايىت» قا قارالسۇن)
مەۋىتگۇل («مەرۋايىت» قا قارالسۇن)
مەۋخان («مەئۇاخان» غا قارالسۇن)
مەۋقىز («مەئۇاقىز» غا قارالسۇن)
مەۋگۇل («مەئۇاگۇل» گە قارالسۇن)
مەئبۇدە (ئە) مەبۇدە ، مەبۇدەم ئايال ئىلاھ ، ئايال چوقۇندۇرغۇچى
مەئرەجە (ئە) مەرەجە ، مەرەجەم شوتا ، شوتىغا چىقماق [بۇ يەردە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ «مىئراج» (شوتا) غا (ئاسمانغا) چىققانلىقى ۋەقەسى كۆزدە تۇتۇلىدۇ («مەئرەج» بىلەن ئوخشاش)]
مەئرەجخان (ئەئۇ) مەرەجخان مەئرەجە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
مەئرەجگۇل (ئەپ) مەرەجگۇل مەئرەجە : ئىسمى ، گۇل : سۈپىتى
مەئرۇپئاي (ئەئۇ) مەرۇپئاي تونۇلغان قىز ، مەشھۇر قىز
مەئرۇپە (ئە) مەرۇپە ، مەرۇپەم «مەئرۇپ» بىلەن ئوخشاش
مەئرۇپخان (ئەئۇ) مەرۇپخان تونۇلغان ، مەشھۇر ئايال
مەئرۇپقىز (ئەئۇ) مەرۇپقىز «مەئرۇپئاي» بىلەن ئوخشاش
مەئرۇپگۇل (ئەپ) مەرۇپگۇل يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەئرۇپنسا (ئە) مەرۇپنسا «مەئرۇپخان» غا ئوخشاش
مەئرۇزە (ئە) مەرۇزە ، مەرۇزەم كۆرگەزمە قىلىنغان ، كۆرسىتىلگەن
مەئرىپە (ئە) مەرىپە ، مەرىپەم ، مەرىپخان ، مەرىپەقىز ، مەرىپگۇل ئىسلام ، مائارىپ (بۇ يەردە ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئىسلام ، مائارىپنى ئۆلۈغلاش روھى ئەكس ئېتىدۇ)
مەئرىپەت (ئە) مەرىپەت ، مەرىپەتخان ، مەرىپەتقىز ، مەرىپەتگۇل (1) يۇقىرىقىغا ئوخشاش ، (2) تونۇش ، دوست
مەئرىپىئاي (ئەئۇ) مەرىپىئاي ، مەرۋاي مەرىپەتلىك قىز

مەئزۇرە (ئە) مەزۇرە ، مەزۇرەم «مەئزۇر» بىلەن ئوخشاش
مەئزۇرخان (ئەئۇ) مەزۇرخان كەچۈرۈلگەن ، ئۆزرىلىك ئايال
مەئزىيە (ئە) مەزىيە① ئازار يەتكەن (ئايال)
مەئسۇمە (ئە) مەسۇمە ، مايسىمەخان ، مەسۇمخان ، مەسۇمگۇل «مەئسۇم» گە ئوخشاش
مەئشۇق (ئە) مەشۇق ، مەشۇقخان ، مەشۇقگۇل سۆيۈلگەن ، ئاشىق قىلغان
مەئشۇقە (ئە) مەشۇقە يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەئلۇمە (ئە) مەلۇمە «مەئلۇم» بىلەن ئوخشاش
مەئلۇمخان (ئەئۇ) مەلۇمخان مەئلۇم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى (مەشھۇر ، داڭلىق ، تونۇلغان ئايال)
مەئلۇمىيە (ئە) مەلۇمىيە ئىلىم
مەئمۇرئاي (ئەئۇ) مەمۇرئاي ، مەمۇراي مەئمۇر : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
مەئمۇرە (ئە) مەمۇرە ، مەمۇرەم «مەئمۇر» بىلەن ئوخشاش
مەئمۇرخان (ئەئۇ) مەمۇرخان مەئمۇر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
مەئمۇرخېنىم (ئەئۇ) مەمۇرخېنىم مەئمۇر : ئىسمى ، خېنىم : سۈپىتى
مەئمۇنە② (ئە) مايمۇنە ، مايمۇنەم «مەئمۇن» بىلەن ئوخشاش
مەئمۇنخان③ (ئەئۇ) مايمۇنخان ، مايمىنخان مەئمۇن : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
مەئمۇنقىز (ئەئۇ) مەيمۇنقىز ، مەيمىقىز مەئمۇن : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
مەئمۇنگۇل (ئەپ) مەيمۇنگۇل ، مامىگۇل ، مەيمىگۇل مەئمۇن : ئىسمى ، گۇل : سۈپىتى
مەئۇا (ئە) مەۋا ، مەھۋا (1) ئاسرالغان ، قوغدالغان ، (2) ئۆي ، تۇرالغۇ ، مېھمانخانا
مەئۇاخان (ئەئۇ) مەۋاخان ، مەۋخان ، مەھۋاخان ئاسرالغان ، قوغدالغان ئايال
مەئۇاقىز (ئەئۇ) مەۋاقىز ، مەۋقىز ، مەھۋاقىز ئاسرالغان ، قوغدالغان قىز

① «مەززىيە» مۇ «مەزىيە» گە ئۆزگىرىدۇ .
②③ «مەئمۇنە» نىڭ يەنە «مەيمۇنە ، مەيمۇنەم ، مەيمەش» قاتارلىق ؛ «مەئمۇنخان» نىڭ «مەيمۇنخان ، مەيمەشخان ، مەيمۇنىخان ، مايمىخان ، مەيمخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

مەئۇاگۇل	(ئەپ) مەۋاگۇل ، مەۋنگۇل ، مەھۋاگۇل ، مەھۋانگۇل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەئىشە	(ئە) مەيىشە	تۇرمۇش مەئىشەتلىرى
مەيسەرە	(ئە) مەيسەرەم	ئاسانلىق ؛ سول تەرەپ ؛ بايلىق
مەيسۇرە	(ئە) مەيسۇرەم ، مەيسۇرەت ، مۇسرەت ، مىسرەت	ئاسانلىق ، ئوڭايلىق
مەيلىقىز	(ئەئۇ)	سۆيۈملۈك قىز
مەيمەنە	(ئە)	(1) ئوڭ تەرەپ ، (2) بەختەلەي
مەيمۇنە		(«مەئمۇنە» گە قارالسۇن)
مەيمۇنەم		(«مەئمۇنە» گە قارالسۇن)
مەيمۇنخان		(«مەئمۇنخان» غا قارالسۇن)
مەيمۇنقىز		(«مەئمۇنقىز» غا قارالسۇن)
مەيمۇنگۇل		(«مەئمۇنگۇل» گە قارالسۇن)
مەيمۇنىخان		(«مەئمۇنخان» غا قارالسۇن)
مەيمخان		(«مەئمۇنخان» غا قارالسۇن)
مەيمىقىز		(«مەئمۇنقىز» غا قارالسۇن)
مەيمىگۇل		(«مەئمۇنگۇل» گە قارالسۇن)
مەينەم①		(«مەينە» گە قارالسۇن)
مەينۇر		(«مەيننۇر» غا قارالسۇن)
مەينۇرە		(«مەيننۇرە» گە قارالسۇن)
مەينىخان		(«مەينە» گە قارالسۇن)
مەينسا		(«مەيننسا» غا قارالسۇن)
مەينىقىز		(«مەينە» گە قارالسۇن)
مەينىگا		(«مېھمنگاھ» قا قارالسۇن)
مەينىگۇل		(«مەينە» گە قارالسۇن)
مەينىيازخان		(«مەيننىيازخان» غا قارالسۇن)
مەينە	(ئە) مەينەم ، مەينىگۇل ، مەينىخان ، مەينىقىز	ئىللىق قىز
مەيننۇر	(ئە) مەينۇر ، مەنۇر② ، مونۇر③	ئىللىق نۇر

① «مەينىدىن» مۇ «مەينەم» گە ئۆزگىرىدۇ ۋە «مەينەم» ئەر - ئاياللارغا ئورتاق قوللىنىلىدۇ .
②③ «مەنۇر ، مونۇر» ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

مەيننۇرە	(ئە) مەينۇرە ، مەينۇرەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مەيننسا	(ئە) مەينسا	ئىللىق ئايال
مەيننىيازخان	(ئەپ ئۇ) مەينىيازخان	مەيننىياز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
موللاي		(«مەۋلائاي» غا قارالسۇن)
موللىئاي		(«مەۋلائاي» غا قارالسۇن)
موللىخان		(«مەۋلاخان» غا قارالسۇن)
موللىخېنىم		(«مەۋلاخېنىم» غا قارالسۇن)
موللىقىز		(«مەۋلاقىز» غا قارالسۇن)
موللىگۇل		(«مەۋلاگۇل» گە قارالسۇن)
موللىنۇر		(«مەۋلانۇر» غا قارالسۇن)
موللىنسا		(«مەۋلانسا» غا قارالسۇن)
موللىنىيازخان		(«مەۋلانىيازخان» غا قارالسۇن)
مونىيازخان		(«مەۋلانىيازخان» غا قارالسۇن)
مۇئالىيە	(ئە)	دوستلۇق
مۇئەتتەر①	(ئە)	(ئەرلەر ئۈچۈن بېرىلگەن بابقا قارالسۇن)
مۇئەتتىپە	(ئە)	«مۇئەتتىپ» بىلەن ئوخشاش
مۇئەززىمە②	(ئە) مۇئەززىمەم	«مۇئەززەم» بىلەن ئوخشاش
مۇئەللىمە	(ئە)	ئايال ئوقۇتقۇچى
مۇبادە	(ئە) مۇبادەم	باشلىنىش ، ئاساس
مۇبارەكئاي	(ئەئۇ) مۇباراي	بەختلىك قىز ؛ خۇشمۇبارەك قىز
مۇبالىيە	(ئە)	كۆڭۈل بۆلگۈچى
مۇتالىئە	(ئە) مۇتالىيە	«مۇتالىئ» بىلەن ئوخشاش
مۇتەھمىدە		(«مۇتتەھمىدە» گە قارالسۇن)
مۇتەھمىرە	(ئە)	«مۇتەھمىر» بىلەن ئوخشاش
مۇتتەھىدە	(ئە) مۇتەھمىدە	«مۇتتەھىد» بىلەن ئوخشاش
مۇتربىە	(ئە)	ناخشىچى
مۇتىئەللىمە	(ئە)	ئايال ئالىم ، ئايال ئەدىب
مۇجاھىدە	(ئە)	تىرىشچانلىق
مۇجەسسەم	(ئە)	جىسمى كېلىشكەن ، فىگۇرلۇق ؛ غايەت زور ؛ توپلانغان
مۇجىدە	(ئە)	«مۇجىد» بىلەن ئوخشاش
مۇجىزە		(«مۇئجىزە» گە قارالسۇن)
مۇختارە	(ئە) مۇختىرە	«مۇختار» بىلەن ئوخشاش

① «مۇئەتتەر» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .
② ئەسلىسى «مۇئەززەمە» .

مۇختاريە (ئە) مۇختىريە
مۇختەرەم
مۇختەرەمئاي
مۇختەرەمخان
مۇختەرىمە
مۇختىرە
مۇختىرەم
مۇختىرەمئاي
مۇختىرەمخان
مۇختىريە
مۇختگۇل (پ)
مۇخلىسئاي (ئەئۇ) مۇخلىساي
مۇخلىسە (ئە) مۇخلىسەم
مۇدەرربە (ئە)
مۇدەرريسە (ئە)
مۇدەنگۇل (ئۇپ)
مۇدربە (ئە)
مۇدىرە (ئە)
مۇدىريە (ئە)
مۇرەببىيە (ئە) مەربىيە ، مەربىيەم
مۇرتىزاخان① (ئەئۇ)
مۇرشىدە (ئە) مۇرشىدەم
مۇزىپە (ئە)
مۇسالىمە (ئە) مۇسالىمەم
مۇسائىدە (ئە) مۇسايىدەم
مۇسەددەس (ئە)
مۇسەللىخان (ئەئۇ)
مۇسەللىيە (ئە) مۇسەللىيەم
مۇسەۋۋەر (ئە)

ئەركىن سايلام ، مۇستەقىللىق
(«مۇھتەرەم» گە قارالسۇن)
(«مۇھتەرەمئاي» غا قارالسۇن)
(«مۇھتەرەمخان» غا قارالسۇن)
(«مۇھتەرىمە» گە قارالسۇن)
(«مۇختارە» گە قارالسۇن)
(«مۇھتەرەم» گە قارالسۇن)
(«مۇھتەرەمئاي» غا قارالسۇن)
(«مۇھتەرەمخان» غا قارالسۇن)
(«مۇختارىيە» گە قارالسۇن)
ئۇممىدلىك قىز
ئىخلاسمەن قىز
«مۇخلىس» كە ئوخشاش
«مۇدەررىب» كە ئوخشاش
«مۇئەللىمە» گە ئوخشاش
بىر خىل گۇل نامى
مەشىق قىلغۇچى (قىز)
ئايال رەھبەر ، ئايال دىرېكتور
ئۆلكە باشلىقى (مىسرىدا)
قەھرىمان ئايال ، ئايال ئۇستاز ، ئايال خوجايىن
تاللانغان ئايال
«مۇرشىد» قا ئوخشاش
ئايال خوجايىن ، ئايال ساھىبخان
ئەپ ئۆتمەك ، ياخشىلىشىپ ئۆتمەك
يارەمچى ئايال
ئالتە تەرەپلىك ، ئالتە بۇلۇڭلۇق
مۇسەللى : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («مۇسەللى» نىڭ مەنىسى : نامازغا ئوقۇغۇچى)
نامازغا ئوقۇغۇچى (ئايال)
سىزىلغان نەرسە (بۇ يەردە «قولدا سىزغاندەك چىرايلىق» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

① ئەسلىسى «مۇرتەزاخان» .

مۇسرەت
مۇسسخان
مۇسسگۇل
مۇسلىمە (ئە) مۇسلىمەم
مۇسلىمىخان (ئەئۇ)
مۇسگۇل① (ئىپ)

مۇشپىقە (ئە)

مۇغەننىيە (ئە)
مۇغرىيە (ئە)
مۇغىسە (ئە)

مۇغىيبە (ئە)

مۇقەددەس (ئە)

مۇقەددەسخان (ئەئۇ)
مۇقەددەمخان (ئەئۇ)
مۇقەددىمخان (ئەئۇ)
مۇقمىرە (ئە)
مۇكەررەم② (ئە) مىكەرەم

مۇكەررەمئاي (ئەئۇ) مىكەرەمئاي
مۇكەررەمخان (ئەئۇ) مىكەرەمخان
مۇكەررەمخېنىم (ئەئۇ) مىكەرەمخېنىم
مۇكەررەمقىز (ئەئۇ) مىكەرەمقىز
مۇلائىم (ئە) مۇلايىم
مۇلائىمە (ئە) مۇلايىمە
مۇلائىمخان (ئەئۇ) مۇلايىمخان
مۇلائىمخېنىم (ئەئۇ) مۇلايىمخېنىم

(«مەيسۇرە» گە قارالسۇن)
(«مۇئىززىخان» غا قارالسۇن)
(«مۇئىززىگۇل» گە قارالسۇن)
مۇسۇلمان ئايال
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
«مۇسا» بولسا «مۇسى» غا ئۆزگىرىپ ۋە «گۇل» قوشۇلۇپ ، قىزلارغا قويۇلغان
«مۇشپىق» بىلەن ئوخشاش (مېھرىبان ، كۆيۈمچان ، شەپقەتلىك)
ئايال ناخشىچى
ئىلھام
يارەمچى بەرگۈچى ، قۇتقۇزغۇچى (ئايال)
ئېرىدىن ئايرىلىپ تۇرۇۋاتقان ئايال
ئۇلۇغ ، پاك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
مۇقەددەس ، پاك ئايال
تەقدىم قىلىنغان ئايال
ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى ئايال
«قەمىرە» بىلەن ئوخشاش
ئىززەتلىك ، ئابرۇيلۇق (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
ئىززەتلىك ، ئابرۇيلۇق قىز
ئىززەتلىك ، ئابرۇيلۇق ئايال
ئىززەتلىك ، ئابرۇيلۇق خېنىم
«مۇكەررەمئاي» غا ئوخشاش
مۇناسىپ ، لايىق ؛ سىلىق
مۇۋاپىق ، لايىق ، ئۇيغۇن
سىلىق ئايال
سىلىق خېنىم

① «مۇسگۇل» ئەسلىي «مۇسسگۇل» بولۇشىمۇ مۇمكىن . ئۇ ھالدا «مۇئىززىگۇل» دىن ئۆزگىرىدۇ .
② «مۇكەررەم» ئىلگىرى ئەرلەرگىمۇ قويۇلغان . لېكىن ھازىر پۇتۇنلەي ئاياللارغا قويۇلۇۋاتىدۇ .

مۇلائىمقىز	(ئەئۇ)	مۇلايىمقىز
مۇلايىم		
مۇلايىمخان		
مۇمتەھىنە	(ئە)	
مۇنا①	(ئە)	مۇناقىز ، مۇناگۇل ، مۇناش ، مۇناشخان
مۇناخان		
مۇنارە②		
مۇنارەم		
مۇنارخان		
مۇنارقىز		
مۇنارگۇل		
مۇناسىب	(ئە)	مۇناسىپ
مۇناسىبخان	(ئەئۇ)	مۇناسىپخان
مۇناسىبگۇل	(ئەپ)	مۇناسىپگۇل
مۇناشخان		
مۇناقىز		
مۇناگۇل		
مۇنائىم	(ئە)	مۇنايىم
مۇنائىمخان	(ئەئۇ)	مۇنايىمخان
مۇنائىمخىنىم	(ئەئۇ)	مۇنايمخىنىم
مۇنائىمقىز	(ئەئۇ)	مۇنايمقىز
مۇنائىمگۇل	(ئەپ)	مۇنايمگۇل
مۇنايىم		
مۇنايمخان		
مۇنايمگۇل		
مۇنەببەھ	(ئە)	
مۇنەۋۋەر③	(ئە)	مىنەۋەر
مۇنەۋۋەرخان	(ئەئۇ)	مىنەۋەرخان
مۇنەۋۋەرقىز	(ئەئۇ)	مىنەۋەرقىز

سىلىق قىز
(«مۇلائىم» گە قارالسۇن)
(«مۇلائىمخان» غا قارالسۇن)
سىنالغان («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
ئۇمىدلىك ، ئارزۇلۇق قىز

(«مەنارخان» غا قارالسۇن)
(«مەنارە» گە قارالسۇن)
(«مەنارەم» گە قارالسۇن)
(«مەنارخان» غا قارالسۇن)
(«مەنارقىز» غا قارالسۇن)
(«مەنارگۇل» گە قارالسۇن)
مۇڭاپىق ، لايىق ، ئۇيغۇن ، ماس
مۇڭاپىق ، لايىق ئايال
مۇڭاپىق ، لايىق قىز
(«مۇنا» غا قارالسۇن)
(«مۇنا ، مەنارقىز» غا قارالسۇن)
(«مۇنا ، مەنارگۇل» گە قارالسۇن)
خەيرى - ساخاۋەتلىك ؛ يۇمشاق
يۇمشاق ئايال
يۇمشاق خېنىم
يۇمشاق قىز
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«مۇنائىم» غا قارالسۇن)
(«مۇنائىمخان» غا قارالسۇن)
(«مۇنائىمگۇل» گە قارالسۇن)
«مۇنەببەھ» گە ئوخشاش
نۇرلۇق ، نۇرلانغان ، ئۇلۇغ ؛ ياخشى
ئۇلۇغ ، ياخشى ئايال
ئۇلۇغ ، ياخشى قىز

①② «مۇنا» بىلەن «مەنارە» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى («مۇنارقىز ، مۇنارگۇل» دىن «ر» چۈشۈپ قالغان چاغدىكى ئۆزگىرىشلىرى) ئوخشىشىدۇ.
③ «مۇنەۋۋەر» نى بەزى ئەرلەرگىمۇ قويۇۋالىدىغان ئەھۋال بار.

مۇنەۋۋەرگۇل	(ئەپ)	مىنەۋەرگۇل
مۇنبەرخان		
مۇنجىيە		
مۇنزەرە	(ئە)	مۇنزەرەم
مۇنكەرە	(ئە)	مۇنكىرە
مۇنئىمە	(ئە)	مۇنىمە ، مۇنىمخان ، مۇنىمگۇل
مۇنىبە	(ئە)	
مۇنىرە	(ئە)	مۇنىرەم
مۇنىرئاي	(ئەئۇ)	
مۇنىرخان	(ئەئۇ)	
مۇنىرگۇل	(ئەپ)	
مۇنىسە		
مۇنىسەم		
مۇنىمە		
مۇنىمخان		
مۇنىمگۇل		
مۇھەببەت①	(ئە)	مۇھەببەتخان ، مۇھەببەتقىز ، مۇھەببەتگۇل
مۇھارىم		
مۇھەررەم②	(ئە)	مەرەم ، مۇھارىم
مۇھەررەمخان	(ئەئۇ)	مەرەمخان
مۇھەندەم	(ئە)	
مۇھەييا	(ئە)	مەھىيە
مۇھتەرەم③	(ئە)	مۇختەرەم ، مۇھتەرەم ، مۇختەرەم
مۇھتەرەمئاي	(ئەئۇ)	مۇھتەرەمئاي ، مۇختەرەمئاي ، مۇختىرەمئاي

يۇقىرىقىغا ئوخشاش («مىنبەرخان» غا قارالسۇن)
«مۇنجى» غا ئوخشاش
«مۇنزەر» گە ئوخشاش
يورۇق ، سۇزۇك ؛ ئەقىللىق
«مۇنئىم» بىلەن ئوخشاش

«مۇنىب» بىلەن ئوخشاش
«مۇنىر» بىلەن ئوخشاش
نۇرلۇق ئاي ؛ نۇرلۇق قىز
نۇرلۇق ئايال
«مۇنىرئاي» بىلەن ئوخشاش
(«مۇئىنسە» گە قارالسۇن)
(«مۇئىنسە» گە قارالسۇن)
(«مۇنئىمە» گە قارالسۇن)
(«مۇنئىمە» گە قارالسۇن)
(«مۇنئىمە» گە قارالسۇن)
سۆيگۈ ، سۆيۈش ئېچىش ، ياخشى كۆرۈش ئىنتىلىشى ، ئىشق

(«مۇھەررەم» گە قارالسۇن)
ھىجرىيە ئاي نامى . مەنىسى : (1) قوغدالغان ؛ چەكلەنگەن ، توسۇلغان ، مەنئى قىلىنغان ، (2) مۇھەررەم ئېيىدا تۇغۇلغان
مۇھەررەم : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى قەددى - قامەتلىك ؛ گۈزەل
«ئەرلەر ئۈچۈن» بېرىلگەن «مۇھەييا» غا ئوخشاش
ھۆرمەتلىك ، ئەزىز

ھۆرمەتلىك قىز

① «مۇھەببەت» نى «مۇھەببەتجان» غا ئۆزگەرتىپ ، بەزى ئەرلەرمۇ قوللىنىدۇ.
② «مۇھەررەم» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ . ئەمما ئۇنىڭ ئۆزگىرىشى «مۇھارىم» ئەرلەرگە ، «مەرەم» چوقۇم ئاياللارغا قويۇلىدۇ . «مەريەم ، مەھرەم» لەرمۇ «مەرەم» گە ئۆزگىرىدۇ.
③ «مۇھتەرەم» مۇ ئەرلەرگە قويۇلىدىغان ئەھۋال بار (ئەرلەر ئۈچۈن بېرىلگەن «م» بابىغا قارالسۇن)

مۇھتەرەمخان	(ئەئۇ) مۇھتىرەمخان ، مۆھتەرەمخان ، مۇختەرەمخان ، مۆختىرەمخان	مۇھتەرەم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى (ھۆرمەتلىك ، ئەزىز ئايال)
مۇھتەرىمە①	(ئە) مۇختەرىمە	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مۇھسىنە	(ئە) مۇخسىنە	«مۇھسىن» بىلەن ئوخشاش
مۇھسىنئاي	(ئەئۇ) مۇھسىناي ، مۇخسىناي	ياخشىلىق قىلىشنى ئادەت قىلغان قىز
مۇھلەتخان	(ئەئۇ) مۇھلەتخان	مۇلايىم ، سىلىق ، ئىللىق ئايال
مۇھىبانە	(ئە)	سۆيگۈچى ؛ سۆيگۈچىلەرگە خاس
مۇھىبە	(ئە)	«مۇھىب» بىلەن ئوخشاش
مۇئتەبەر	(ئە) مۇتىۋەر	ئەتىۋارلانغان ، ئەزىزلەنگەن ، ھۆرمەتكە لايىق ، ئابرۇيلۇق
مۇئتەبەرخان	(ئەئۇ) مۇتىۋەرخان	ھۆرمەتكە لايىق ئايال
مۇئجىزە	(ئە) مۇجىزە ، مۇجىزە ، مۇجىزەم	ئەجداديەت ، كەشپىيات («مۇئجىز» بىلەن ئوخشاش)
مۇئمىنە②	(ئە) مۇمىنە	«مۇمىن» بىلەن ئوخشاش
مۇئمىنخان	(ئەئۇ) مۇمىنخان	مۇمىن ، ياۋاش ؛ ئىمانلىق ئايال
مۇئمىنقىز	(ئەئۇ) مۇمىنقىز	مۇمىن ، ياۋاش ؛ ئىمانلىق قىز
مۇئمىننىسا	(ئە) مۇمىننىسا	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مۇئنىسە	(ئە) مۇنىسە ، مۇنىسەم ، مىنىسە ، مىنىسەم	«مۇئنىس» بىلەن ئوخشاش
مۇئنسىخان	(ئەئۇ) مۇنسىخان	مۇلايىم ، مېھرىبان ئايال
مۇئنزىخان	(ئەئۇ) مۇسىخان ، مۇيىزخان ، مۇسخان③	خاتىرجەم قىلغۇچى ئايال
مۇئنزىگۇل	(ئەپ) مۇسىگۇل ، مۇسىگۇل	خاتىرجەم قىلغۇچى قىز
مۇيەسسەر	(ئە)	ئاسانلىققا ئېرىشكۈچى ، بايلىققا ئېرىشكۈچى ؛ باي ، پۇلدار ، پاراۋان
مۆتىرەم		(«مۇھتەرەم» گە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «مۇھتەرەمە» .
② بۇ ئىسىم ئاياللار ئۈچۈن ئەسلىي ئاتىلىشى بويىچە ئىلىندى . ئۇنىڭ مۇزەككەر شەكلى ئەرلەر ئۈچۈن «مۆمىن» دەپ ئىلىنغان ئىدى . شۇڭا «مۇئمىنە» نىڭ مەنىسىنى بىلىش زۆرۈر تېپىلسا، «مۆمىن» گە قاراشقا توغرا كېلىدۇ .
③ «مۇسا» مۇ «مۇسخان» غا ئۆزگىرىدۇ ، ئەمما يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

مۆتىۋەر		(«مۇئتەبەر» گە قارالسۇن)
مۆتىۋەرخان		(«مۇئتەبەرخان» غا قارالسۇن)
مۆجىزە		(«مۇئجىزە» گە قارالسۇن)
مۆجىزەم		(«مۇئجىزە» گە قارالسۇن)
مۆمىنە		(«مۇئمىنە» گە قارالسۇن)
مۆمىنخان		(«مۇئمىنخان» غا قارالسۇن)
مۆمىنقىز		(«مۇئمىنقىز» غا قارالسۇن)
مۆمىننىسا		(«مۇئمىننىسا» غا قارالسۇن)
مۇھتەرەم		(«مۇھتەرەم» گە قارالسۇن)
مۇھتەرەمخان		(«مۇھتەرەمخان» غا قارالسۇن)
مۇھلەتخان		(«مۇھلەتخان» غا قارالسۇن)
مېھرىبان		(«مېھرىبان» غا قارالسۇن)
مېھرىبانگۇل		(«مېھرىبانگۇل» گە قارالسۇن)
مېھرىبان	(پ) مېھرى	(1) كۆن (قۇياش) ، (2) قەلب ، (3) كۆيۈم ، مېھرىبانلىق ، (4) ئازاد
مېھراج		(«مىئراج» غا قارالسۇن)
مېھراجەم		(«مىئراج» غا قارالسۇن)
مېھراي		(«مېھرىئاي» غا قارالسۇن)
مېھرى		(«مېھر» گە قارالسۇن)
مېھرىئاي	(پ‌ئۇ) مېھراي	مېھرىبان قىز
مېھرىبان①	(پ) مېھرىۋان ، مېھرىبان ، مېھرىبان ، مەرۋان ، مەرۋانەم	مېھرىلىك ، كۆيۈمچان ، شەپقەتلىك ، جان كۆيەر
مېھرىبانگۇل	(پ) مېھرىۋانگۇل ، مەرۋانگۇل ، مەرۋانەگۇل ، مېھرىبانگۇل ، مىرىبانگۇل ، مىلەۋانگۇل	مېھرىلىك ، كۆيۈمچان قىز
مېھرىبانۇ	(پ) مېھرىۋانۇ	مېھرىلىك ، كۆيۈمچان خېنىم
مېھرىبەر	(پ) مېھرىۋەر	(1) مېھرىنى تارتقۇچى ، مېھرىبەرگۈچى ، (2) مېھرىبانلىق قىل ، (3) ماڭا مېھرىلىك بىر قىز بەرگىن («مېھرىبىبى» گە قارالسۇن)
مېھرىبۇۋى		مېھرىبان خېنىم ؛ كۆندەك خېنىم
مېھرىبىبى	(پ) مېھرىبۇۋى	

① «مېھرىبان» بىلەن «مەرۋان» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى بەزىدە ئوخشىشىپ كېتىدۇ .

مېھرىخېنىم (پ‌ئۇ) مېھرىخېنىم
مېھرىزاد① (پ) مېھرىزات ، مېرىزات ، مىرىزات
مېھرىزىيا (پ‌ئە) مېھرىزىيا
مېھرىگۈل (پ) مېھرىگۈل ، مىرىگۈل
مېھرىگىياھ (پ) مەرگىيا

مېھرىنسا
مېھرىنساخان
مېھرىنساگۈل
مېھرىنسايىم
مېھرىنۇر (پ‌ئە) مېھرىنۇر ، مەرىنۇر

مېھرىنسا (پ‌ئە) مېھرىنسا ، مېرىنسا ، مىرىنسا
مېھرىنساخان (پ‌ئەئۇ) مېھرىنساخان ، مېرىنساخان
مېھرىنساگۈل (پ‌ئەپ) مېھرىنساگۈل ، مېرىنساگۈل ، مىرىنساگۈل
مېھرىنسايىم (پ‌ئەئۇ) مېھرىنسايىم ، مېرىنسايىم ، مىرىنسايىم
مېھرىنىگار (پ)
مېھرىيە (پ‌ئە)

كۆيۈمچان خېنىم
مېھرلىك ، كۆيۈملۈك پەرزەنت ، سۆيۈملۈك ئوغۇل ياكى قىز
نۇردەك مېھرلىك ، ئىللىق مېھرلىك قىز
بىر خىل قىممەتلىك دورا ئۆسۈملۈكنىڭ نامى بولۇپ ، ئۇ «ئادەمگىياھ» دەپمۇ ئاتىلىدۇ . قىز پەرزەنتنى كىشىلەر تەننى قۇۋۋەتلەندۈرىدىغان شۇ قىمەتلىك ، ئەتىۋار دورا ئۆسۈملۈكە گە ئوخشاتقان
(«مېھرىنسا» غا قارالسۇن)
(«مېھرىنساخان» غا قارالسۇن)
(«مېھرىنساگۈل» گە قارالسۇن)
(«مېھرىنسايىم» غا قارالسۇن)
قەلبى نۇردەك ئىللىق ، نۇردەك مېھرلىك («مېھرىزىيا» بىلەن ئوخشاش)
مېھرلىك ، مېھرىبان ئايال ؛ ئايالالارنىڭ مېھرى (قۇياشى)
مېھرىنسا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
مېھرىنسا : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
مېنىڭ «مېھرىنسا» قىزىم ، مېنىڭ مېھرىبان قىزىم ؛ بىزنىڭ مېھرىنسايىمىز
(1) قۇياش سۇرەتلىك ، قۇياش سۇپىتى ، (2) مېھرلىك قىز مېھرلىك قىز (بۇ ئىسىمدا «مېھر» نىڭ ئاخىرى «سىيە» بىلەن سۇپەتلەشتۈرۈلگەن بولۇپ ، «مېھرىگە خاس» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

① «مېھرىزاد» ئەرلەرگىمۇ قويۇلۇشى مۇمكىن .

مېھمانخان (پ‌ئۇ) مىمانخان
مېھمانقىز (پ‌ئۇ) مىمانقىز
مېھمانگۈل (پ) مىمانگۈل
مېھمانبانۇ (پ) مىمانبانۇ

مېھمانىسا (پ‌ئە) مىمانىسا

مېھنبانۇ (پ)
مېھنگاھ (پ) مەينىگا
مېرىبان
مېرىبانگۈل
مېرىخېنىم
مېرىزات
مېرىزىيا
مېرىنۇر
مېرىنسا
مېرىنساخان
مېرىنساگۈل
مېرىنسايىم
مىرائتخان (ئەئۇ) مىراتخان ، مىرەتخان

مىراجەم
مىراجىئاي
مىراجىخان
مىراجگۈل
مىرايە (پ)
مىرەتخان
مىرزادەم (ئەپ‌ئۇ)
مىرزاي
مىرزايگۈل
مىرزۇكمە (ئە) مىرزەكمە

مىرزىئاي (پ‌ئۇ) مىرزاي
مىرزىئايگۈل (پ‌ئۇپ) مىرزايگۈل

«مېھمان» بىلەن ئوخشاش
«مېھمان» بىلەن ئوخشاش
«مېھمان» بىلەن ئوخشاش
ئۆينىڭ گۈلى خېنىم ، مېھمان خېنىم
ئايالالارنىڭ مېھمىنىسى ؛ مېھمان ئايال
قۇياشتەك خېنىم
(1) ئاي يۈزلۈك يار ، (2) ۋەتەن
(«مېھرىبان» غا قارالسۇن)
(«مېھرىبانگۈل» گە قارالسۇن)
(«مېھرىخېنىم» غا قارالسۇن)
(«مېھرىزاد» قا قارالسۇن)
(«مېھرىزىيا» غا قارالسۇن)
(«مېھرىنۇر» غا قارالسۇن)
(«مېھرىنسا» غا قارالسۇن)
(«مېھرىنساخان» غا قارالسۇن)
(«مېھرىنساگۈل» گە قارالسۇن)
(«مېھرىنسايىم» گە قارالسۇن)
ئەينەكتەك پاكىز ئايال

(«مىئراج» غا قارالسۇن)
(«مىرھاجىئاي» غا قارالسۇن)
(«مىرھاجىخان» غا قارالسۇن)
(«مىرھاجگۈل» گە قارالسۇن)
ئەينەك
(«مىرائتخان» غا قارالسۇن)
ئوغۇل سۇپەتلىك قىزىم
(«مىرزىئاي» غا قارالسۇن)
(«مىرزىئايگۈل» گە قارالسۇن)
زۇكمە : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى («زۇكمە» نىڭ مەنىسى : كەنجى بالا)
خان سۇپەت قىز
يۇقىرىقىغا ئوخشاش

مىرزىخان (پ‌ئۇ)
مىرزىگۈل (پ)
مىرزىيە (پ‌ئە)
مىرسالخان (ئە‌ئۇ)
مىرسالگۈل (ئە‌پ)
مىرسالىخان
مىرسالىخە
مىرسالىمە (ئە)
مىرسالىھە (ئە) مىرسالىخە
مىرسالىھخان (ئە‌ئۇ) مىرسالىخان
مىركامىلە (ئە)
مىرگۈل (ئە‌پ)
مىرنىسا (ئە)
مىرھاجىئاي (ئە‌ئۇ) مىراجىئاي
مىرھاجىخان (ئە‌ئۇ) مىراجىخان
مىرھاجىگۈل (ئە‌پ) مىراجىگۈل
مىرىبان
مىرىبانگۈل
مىرىزات
مىرىڭگۈل
مىرىنسا
مىرىنساگۈل
مىرىنسايىم
مىرىنۇر
مىزانگۈل (ئە‌پ)
مىسرەت
مىسكىنخان (ئە‌ئۇ)
مىشابۇۋى
مىشاقىز
مىكەرەم
مىكەرەمئاي

مىرزا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
مىرزا : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
«مىرزا» نىڭ تۇرلىنىشى
مىرسال : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
مىرسال : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
(«مىرسالىھخان» غا قارالسۇن)
(«مىرسالىھە» گە قارالسۇن)
سالىمە : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
سالىھە : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
سالىھخان : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
كامىلە : ئىسمى ، مىر : سۇپىتى
ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى قىز
ئەرنىڭ ئورنىدىكى ئايال
مىرھاجى : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
مىرھاجى : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
مىرھاجى : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
(«مىھرىبان» غا قارالسۇن)
(«مىھرىبانگۈل» گە قارالسۇن)
(«مىھرىزاد» قا قارالسۇن)
(«مىھرىڭگۈل» گە قارالسۇن)
(«مىھرىنىسا» غا قارالسۇن)
(«مىھرىنىساگۈل» گە قارالسۇن)
(«مىھرىنىسايىم» گە قارالسۇن)
(«مىھرىنۇر» غا قارالسۇن)
ئۆلچەملىك ، كىيىشكەن ؛ ئادىل قىز
(«مەيسۇرە» گە قارالسۇن)
«مىسكىن» بىلەن ئوخشاش
(«مەششابىبى» گە قارالسۇن)
(«مەششاقىز» غا قارالسۇن)
(«مۇكەررەم» گە قارالسۇن)
(«مۇكەررەمئاي» غا قارالسۇن)

مىكەرەمخان
مىكەرەمخىنىم
مىكەرەمقىز
مىڭبانۇ
مىلا (ئە)
مىلائاي (ئە‌ئۇ) مىلاراي
مىلادقىز (ئە‌ئۇ) مىلانقىز
مىلادىيە (ئە)
مىلاقىز (ئە‌ئۇ)
مىلىۋانگۈل
مىمانخان
مىمانقىز
مىمانگۈل
مىمانبانۇ
مىماننىسا
مىناخان (ئە‌ئۇ)
مىناقىز (ئە‌ئۇ) مىنىقىز
مىناگۈل (ئە‌پ)
مىنەسە (ئە)
مىنەۋەر
مىنەۋەرخان
مىنەۋەرقىز
مىنەۋەرگۈل
مىنبەرخان (ئە‌ئۇ) مۇنبەرخان
مىنبەرگۈل (ئە‌پ) مۇنبەرگۈل
مىنۇرەم
مىنىسە
مىنىسەم
مىنىقىز
مىئراج (ئە) مېھراج ، مېھراجەم ، مىراج① ، مىراجەم

(«مۇكەررەمخان» غا قارالسۇن)
(«مۇكەررەمخىنىم» غا قارالسۇن)
(«مۇكەررەمقىز» غا قارالسۇن)
(«مەڭبانۇ» غا قارالسۇن)
باي ، بايىشات ، كىيىمى پۈتۈن ، قۇرسىقى توق بولماق
باي ، بايىشات قىز
مىلاد : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
مىلادىيە يىلنامىسى (تۇغۇلغان كۈن يىلنامىسى)
«مىلائاي» غا ئوخشاش
(«مېھرىبانگۈل» گە قارالسۇن)
(«مېھمانخان» غا قارالسۇن)
(«مېھمانقىز» غا قارالسۇن)
(«مېھمانگۈل» گە قارالسۇن)
(«مېھمانبانۇ» غا قارالسۇن)
(«مېھماننىسا» غا قارالسۇن)
مىنا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
مىنا : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
مىنا : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
مۇنبەر
(«مۇنەۋۋەر» گە قارالسۇن)
(«مۇنەۋۋەرخان» غا قارالسۇن)
(«مۇنەۋۋەرقىز» غا قارالسۇن)
(«مۇنەۋۋەرگۈل» گە قارالسۇن)
مىنبەر : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
مىنبەر : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
(«مەڭنۇرە» گە قارالسۇن)
(«مۇئىنسە» گە قارالسۇن)
(«مۇئىنسە» گە قارالسۇن)
(«مىناقىز» غا قارالسۇن)
ئۆرلەش شوتىسى ؛ تىك ئۆرلىمەك
(بۇ ئىسىمنىڭ كېلىپ چىقىشىمۇ خۇددى «مەئرەجە» گە ئوخشاش «مىئراج» ۋەقەسىگە مۇناسىۋەتلىك)

① «مىراج» ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

ن

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ناپى		(«ناپئى» كە قارالسۇن)
ناپىر	(ئە)	ئۇركۈتكۈچى
ناپىز	(ئە)	نوپۇزلۇق كىشى
ناپئى	(ئە) ناپى	پايدىلىق ، مەنپەئەتلىك كىشى
ناتىق	(ئە)	سۆزمەن ، سۆزگە ماھىر ؛ بايانات-چى ؛ ئەقىل - پاراسەتلىك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى)
ناجى	(ئە)	نىجات تاپقۇچى
ناجىل	(ئە)	ئېسىلزادىلەر ئائىلىسىدىن كېلىپ چىققان (ئەر)
ناجىم	(ئە)	تۇغۇلغۇچى ، بارلىققا كەلگۈچى
نادا	(ئە)	سېخىي ، كەڭ قول
نادىر	(ئە) نادى ، نادىجان ، نەدى ، نەدىجان ، نەدىر ، نەدىرجان	(1) ئەتىۋارلىق ، تەڭداشسىز ، تېپىلغۇسىز ، كەم ئۇچرايدىغان ، (2) يېڭى ، گۈزەل
نادىل	(ئە) نەدىل ، نەدىلجان	زىيادەت خىزمەتچىسى ، داستىخانچى ، كۈتكۈچى
نادىم	(ئە) نەدىم ، نەدىمجان	پۇشايمان قىلغۇچى ، تەۋا قىلغۇچى ، ئاللادىن گۇناھىنى تىلىگۈچى
نازەم		(«نازىم» غا قارالسۇن)
نازى		(«نازىم» غا قارالسۇن)
نازىر	(ئە)	(1) يېڭى ، گۈزەل ، (2) قارىغۇ-چى ، كۆزەتكۈچى ، نەزەر سالغۇ-چى ، (3) كۆز ، (4) مۇدىر
نازىل	(ئە) نەزىل ، نەزىلجان	(1) چۈشكۈچى ، چۈشكەن ، (2) مېھمان

نازىم	(ئە) نازىمجان ، نەزىم ، نەزىمجان ، نىزىم ، نىزىمجان ، نازى ، نازەم	رەتلىگۈچى ، تەرتىپكە سالغۇچى ، شېئىر تۇزگۈچى ، شائىر
ناسەك		(«ناسىر» غا قارالسۇن)
ناسخ		(«ناسىھ» كە قارالسۇن)
ناسىر	(ئە) ناسىرجان ، ناسى ، ناسىجان ، ناسەك	ياردەم بەرگۈچى ، مەدەتكار ؛ غەلىبە قىلغۇچى ، نۇسرەت قازانغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى)
ناسىرئاخۇن	(ئەئۇ) ناسىراخۇن ، نۇسراخۇن	ناسىر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ناسىردىنۇللا	(ئە)	ئاللانىڭ دىنىغا ياردەم بەرگۈچى
ناسىرقۇل	(ئەئۇ) ناسىقۇل	مەدەتكارىمىز پەيغەمبەرنىڭ قۇلى
ناسىرۇللا	(ئە)	ئاللا نۇسرەت بەرگۈچى
ناسىرىدىن①	(ئە)	دىنىنىڭ ياردەمچىسى
ناسىقۇل		(«ناسىرقۇل» غا قارالسۇن)
ناسىھ	(ئە) ناسىخ	نەسىھەتچى ؛ سادىق ، ۋاپادار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى)
ناشىر	(ئە)	تارقاتقۇچى ، ئېلان قىلغۇچى ، جاكارچى ؛ تەرغىباتچى ، نەشرىياتچى قىلغۇچى ، نەشرىياتچى دىنىنى تەرغىب قىلغۇچى
ناشىرىدىن	(ئە)	چولپان يۇلتۇزى
ناغىد	(ئۇ) ناغىت	نۇقسانلىق ، كەمچىلىكى بار (بۇ يەردە كەمتەرلىك ئىپادىلىنىدۇ)
ناقىس	(ئە)	يەتكۈزگۈچى ؛ نۇسخىچى ؛ ھەرىكەتچان ، يۆتكىلىشچان
ناقىل	(ئە) نەقىل	ئىنتىقام ئالغۇچى ، قىساسكار
ناقىم	(ئە)	ئۆسمەك ، چوڭ بولماق (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ سالامەت چوڭ بولۇپ ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشى ئۈمىد قىلىنغان)
ناما②	(ئە)	نامانىڭ ئاتىسى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
نامائاخۇن③	(ئەئۇ) ناماخۇن	

①②ئەسلىسى «ناسىرىددىن ، نەما» .
③ «نامائاخۇن» بىلەن «نۇئمان» نىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ .

ناماق («نۇئمان» غا قاراڭ)
نامان («نۇئمان» غا قاراڭ)
نامانشا («نۇئمانشاھ» قا قاراڭ)
نامائىدىن① (ئە) دىنىنىڭ راۋاجى
نامەت («نەئمەت» كە قاراڭ)
ناھاربدىن② (ئە) دىنىنىڭ نۇرى
ناھى (ئە) چەكلەشكە بۇيرۇغۇچى ، چەكلىگۈچى ، توسقۇچى ، مەنئى قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ناھىن (ئە) «ناھى» بىلەن ئوخشاش
ناۋا③ (پ) ناۋا قىلماق ، كۈيلىمەك ، سايرىماق
ناۋاي④ (ئۇ) كەسىپ نامى (نان يېقىش ۋە سېتىش بىلەن شۇغۇللانغۇچى) ، نان ياققۇچى
ناۋايى⑤ (پ) ناۋا قىلغۇچى ، كۈيلىگۈچى
ناۋايىدىن⑥ (پ ئە) دىنىنىڭ كۈيلىگۈچىسى
ناۋۇل («نائىل» گە قاراڭ)
نائىب (ئە) نايىپ ، نايۇپ ئورۇنباسار ، ۋەكىل ، مۇئاۋىن
نائىل (ئە) نائىلجان ، نايىل ، نايىلجان ، ناۋۇل كۈتكىنىگە ئېرىشكۈچى
نائىم (ئە) نايىم ، نايىمجان يۇمشاق ، مۇلايىم ، سىلىق ، سۈپەتلىك ، پارقىراق
نايۇپ («نائىب» كە قاراڭ)
نايىپ («نائىب» كە قاراڭ)
نايىل («نائىل» گە قاراڭ)
نايىلجان («نائىل» گە قاراڭ)
نەبۋى (ئە) پەيغەمبەرلىك ، پەيغەمبەرگە خاس
نەبۋۋەت (ئە) نەبۇۋەت ، نەۋبۇۋەت كەلگۈسىدىن ئالدىن خەۋەر بەرمەك
نەبى (ئە) نەبىجان ئالدىن بىلگۈچى ، خەۋەرچى ، خەۋەر يەتكۈزگۈچى ، پەيغەمبەر (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

①⑥⑤④③②①لارنىڭ ئەسلىسى «نەمائىددىن ، نەھاربدىن ، نەۋا ، نانباي ، نەۋايى ، نەۋايىددىن» .

نەبىرە① (ئۇ) نەۋرە بۇ ، كىشىلەر نەۋرە كۆرگەنلىكىنى قۇتلۇقلاپ قويغان ئىسىم بولۇپ ، «نەۋرە» ئەرەبچىدە «گۈل» مەنىسىنى بېرىدۇ ، شۇنىڭدەك ئۇ ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ
نەبىرە : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
دىنىنىڭ ئىز باساری
نەبىرئاخۇن (ئۇ) نەۋراخۇن ئۇلۇغ ، ئالىي ، شەرەپلىك ، ھۆرمەتلىك ، قەدىرلىك ؛ ئەقىللىق («نەبىيۇللا» غا قاراڭ)
نەبىرىدىن② (ئۇئە) نەۋرىدىن ئاللانىڭ خەۋەرچىسى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۆرمەت نامى)
نەبىل (ئە) نەۋۋل ، نەۋىل شەرەپلىك ھايات ، ئۇلۇغ ھايات
نەبۋۋللا نەپەرەتلەنگۈچى ؛ چوقان («نەپىس» كە قاراڭ)
نەبىيۇللا (ئە) نەبۋۋللا ، نىبۋۋللا («نەپىسۇللا» غا قاراڭ)
نەبلھايات③ (ئە) نەۋلھايات چىرايلىق ، ئېسىل ، قىممەتلىك
نەپىر (ئە) ئاللانىڭ چىرايلىق كىشىسى
نەپىز يولى ئوچۇق ، سودىسى راۋان
نەپىزۋللا (ئە) نەپىز ئاللانىڭ يولى ئوچۇق بەندىسى
نەپىس (ئە) نەپىزۋللا ، نىپۋزۋللا يورۇقلۇق ، ئازادلىق ، تىنچ - ئامانلىق ؛ قۇتۇلماق ، بەختەرلىك
نەپىسۇللا (ئە) پايدىلىق («نەجىبىدىن» گە قاراڭ)
نەپىق (ئە) يۇلتۇز كەبى
نەپىقۇللا (ئە) دىنىنىڭ يۇلتۇزى
نەجات (ئە) نىجات سىر ، مەخپىيەتلىك
نەپئىيە (ئە) نەپىيە (1) سىرداش دوست ؛ (2) ئاللا نىجادلىق بەرگەن كىشى
نەجىبىدىن ئۇلۇغ ، پاك ، ئېسىل ، ئالىيجانناب ؛ مەشھۇر ، داڭلىق ، مۇنەۋۋەر ؛ ئەقىللىق ، زېرەك ، ئىقتىدارلىق («نەجىبۇللا» غا قاراڭ)
نەجمى (ئە)
نەجمىدىن④ (ئە) نەژمىدىن
نەجۋى (ئە)
نەجى (ئە)
نەجىب (ئە) نەجىپ

نەجىبۇل

① «نەبىرە» نىڭ تىل تەۋەلىكىنى داۋاملىق تەتقىق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ . چۈنكى بەزىلەر ئۇنى پارسچە بولۇشى مۇمكىن دەپ قارايدۇ .
② بۇ ئىسىمنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن «نەۋرىدىن» دىگەن ئەسلىي ئىسىم ئوخشىشىپ كېتىدۇ .
③④لارنىڭ ئەسلىسى «نەبىلھەيات ، نەجمىددىن» .

نەجبۇللا (ئە) نەجۇۋللا ، نەجبۇل ، نەجۇۋل

نەجىبدىن① (ئە) نەجبدىن

نەجىم② (ئە) نېجىم ، نىجىم

نەجۇۋل

نەجۇۋللا

نەجىۋللا (ئە)

نەخشۇەندى

نەدى③ (ئە) نەدجان

نەدىر④ (ئە) نىدىر ، نىدىرجان

نەدىرجان

نەدىل

نەدىلجان

نەدىم⑤ (ئە) نەدىمجان

نەردىن (ي)

نەزەر (ئە)

نەزەرئالىم (ئە)

نەزەرئەلى (ئە) نەزەرلى

نەزەرباقى (ئە)

ئاللانىڭ پاك ، ئېسىل كىشىسى

دىنىنىڭ پاك ، ئېسىل كىشىسى

يۇلتۇز

(«نەجبۇللا» غا قارا ڭ)

(«نەجبۇللا» غا قارا ڭ)

ئاللانىڭ سىرداش دوستى ؛ ئاللا نىجاتلىققا بەرگەن كىشى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

(«نەقشىبەندى» گە قارا ڭ)

(1) سېخىي ، (2) ندا قىلغۇچى ، (3) «نادىر» نىڭ ئۆزگىرىشى

(1) ئالتۇن ، (2) «نادىر» نىڭ ئۆزگىرىشى

(«نادىر» غا قارا ڭ)

(«نادىل» غا قارا ڭ)

(«نادىل» غا قارا ڭ)

(1) دوست ، ھەمراھ ؛ يېقىن خىزمەتكار ، مەھرەم ، ئۇلپەت ، (2) «نادىم» نىڭ ئۆزگىرىشى

بىر خىل خۇش پۇراق ئۆسۈملۈك

نەزەر سالماق ؛ شەپقەت ، ياخشىلىق ، ئىلتىپات

ئالىمنىڭ نەزىرى چۈشكەن ، ئىلتىپاتى ، شەپقىتى يەتكەن ئوغۇل («ئالىم» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

نەزەر : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى ئاللا مەڭگۈلۈك شەپقەت قىلغان ئوغۇل

---

②① لارنىڭ ئەسلىسى «نەجىبىددىن ، نەجم» .

⑥④③ يۇقىرىقى ئىسىملار ئەسلىي ئىسىم بولۇپمۇ ۋە «نادىر ، نادىم» لارنىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپمۇ كېلىدۇ .

نەزەرباي (ئەئۇ) نەزەرۋاي

نەزەرشاھ (ئەپ) نەزەرشا

نەزەرقۇل (ئەئۇ)

نەزەرلى

نەزەرۋلئەلى (ئە) نەزۇرلى

نەزەرۋللا (ئە) نەزىرۋل ، نەزىرۋللا

نەزەرۋاي

نەزۇرلى

نەزۇھەت (ئە)

نەزى (ئە)

نەزىپ (ئە)

نەزىر (ئە)

نەزىرۋل

نەزىرۋللا

نەزىرىدىن① (ئە)

نەزىل (ئە) نەزىلجان

نەزىم② (ئە) نىزىم

نەزىمەت

نەزىمتاي (ئەئۇ) نىزىمتاي

نەزىمجان (ئەپ) نىزىمجان

نەزىممەت

نەزىممۇھەممەد (ئە) نەزىممەت ، نىزەمەت ، نەزىمەت

نەزەر : ئىسمى ، باي : سۈپىتى ھەممىنىڭ پادىشاھى — ئاللانىڭ ئىلتىپاتى ، شەپقىتى يەتكەن كىشى

ئىلتىپات ، شەپقەتنىڭ قۇلى («نەزەرئەلى» گە قارا ڭ)

ھەممىدىن ئۈستۈن ئاللانىڭ شەپقىتى

ئاللانىڭ ئىلتىپاتى («نەزەرباي» غا قارا ڭ)

(«نەزەرۋلئەلى» گە قارا ڭ)

سەكرەپ چىقماق

ساپ ، پاك ، ئاق

پاك ، پاكىز

ئاگاھلاندۇرغۇچى (بۇ ئىسىمغا گەرچە كۆپ خىل مەنە بېرىلسىمۇ ، بىراق بۇ يەردە ئاساسلىقى ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتىنى بىلدۈرىدىغان ئىسىم بولغانلىقتىن ، يۇقىرىقى مەنە تۇپ مەنە ھېسابلىنىدۇ ؛ «يېڭى ، كۆركەم» دېگەن مەنىلەر قوشۇمچە قىلىنىدۇ)

(«نەزەرۋللا» غا قارا ڭ)

(«نەزەرۋللا» غا قارا ڭ)

(1) دىنىنىڭ ئاگاھلاندۇرغۇچىسى ، (2) دىنىنىڭ نۇرى

(1) مېھمان ، قونۇچى ، (2) «نازىل» نىڭ ئۆزگىرىشى

«نازىم» بىلەن ئوخشاش

(«نەزىممۇھەممەد» گە قارا ڭ)

نەزىم : ئىسمى ، تاي : سۈپىتى

«نازىم» بىلەن ئوخشاش

(«نەزىممۇھەممەد» گە قارا ڭ)

نەزىم : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى

---

① ئەسلىسى «نەزىرىددىن» .

② «نەزىم» بىلەن «نازىم» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىدۇ .

نەزىيۇل
نەزىيۇللا (ئە) نەزىيۇل
نەژمىدىن
نەسۇ
نەسۇھا① (ئە) نەسۇ
نەسرۇل
نەسرۇللا (ئە) نەسرۇل ، نەسرۇللام
نەسرىدىن② (ئە)
نەسرىدىنۇللا (ئە)
نەسى
نەسىپ③ (ئە) نەسىپ ، نەسپىجان ، نىسپ ، نىسپىجان
نەسىبۇل
نەسىبۇللا (ئە) نەسىبۇل ، نەسىبۇل ، نەسىبۇللا ، نىسىبۇللا ، نىسىبۇل ، نىسۇۋۇللا
نەسىبىدىن (ئە) نەسۇىدىن ، نەسۇىدىن ، نىسۇىدىن
نەسىر (ئە) نەسى
نەسىم (ئە) نەسىمجان
نەسىھ (ئە)
نەشپۈت④ (ئۇ)
نەشۇەت⑤ (ئە) نەشپەت⑥
نەشىرىدىن (ئە)

نەغەم
نەغمەت
نەغىم

(«نەزىيۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللانىڭ پاك ، ئاق بەندىسى
(«نەجمىدىن» گە قارالسۇن)
(«نەسۇھا» غا قارالسۇن)
سادىق ، سادىقلىق
(«نەسرۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللانىڭ نۇسرىتى ، ئاللانىڭ ياردىمى
دىنىنىڭ نۇسرىتى ، غەلىبىسى
ئاللانىڭ دىنىنىڭ غەلىبىسى
(«نەسىر» گە قارالسۇن)
(1) مۇناسىپ ، (2) نىسپىي بولغۇچى ، ھەسسە ، نىسۇە ، (3) ئىسىل نەسەبتىن كېلىپ چىققان ، (4) مەنسەپكە تەيىنلىمەك
(«نەسىبۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللا ئاتا قىلغان نىسۇە
دىن ئاتا قىلغان نىسۇە

«ناسىر» غا ئوخشاش
سالقىن ، مەيىن ، يېقىملىق شامال
«ناسىھ» بىلەن ئوخشاش
مېۋە نامى
تەم ، پۇراق
دىن تارقاتقۇچى ؛ دىنىي تەرغىب قىلغۇچى («ناشىرىدىن» گە ئوخشاش)
(«نەئىم» گە قارالسۇن)
(«نەئىمەت» كە قارالسۇن)
(«نەئىم» گە قارالسۇن)

①③ «نەسۇھا ، نەسەب» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
② ئەسلىسى «نەسرىددىن» .
④⑤ «نەشپۈت» بىلەن «نەشۇەت» ئوخشاش مەنبەدىن كەلگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن .
⑥ «نەشپەت» بولسا «نەشئەت» تىنمۇ ئۆزگىرىدۇ ۋە ئاياللارغا قويۇلىدۇ .

نەقاخۇن
نەقشجاھان① (ئەپ)
نەقشىبەندى (ئە) نەخشۇەندى
نەقۇل
نەقۇللا
نەقى (ئە) نىقى
نەقىئاخۇن (ئەئۇ) نەقاخۇن
نەقىب (ئە) نەقىپ ، نىقىپ
نەقىر (ئە)
نەقىل (ئە) نىقىل

نەقىيۇل
نەقىيۇللا (ئە) نەقۇل ، نەقۇللا ، نەقىيۇل
نەكرى (ئە)
نەكىر (ئە)
نەمەت
نەمەك
نەمەنشا
نەمتەم
نەمتۇل
نەمتۇللا
نەمى (ئە) نەمجان
نەمىتەم
نەمتۇللا
نەمجان
نەمىر (ئە)

نەمىرىدىن (ئە)
نەمىل (ئە)
نەۋبەت (ئە)
نەۋبەتى (ئە)
نەۋبەر (پ)

نەۋدار (پ) نوۋدەر ، نۆۋدەر

(«نەقىئاخۇن» غا قارالسۇن)
جاھاننىڭ زىننىتى
بەندىنىڭ زىننىتى
(«نەقىيۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەقىيۇللا» غا قارالسۇن)
پاك ، پاكىز ، غۇبارسىز
نەقى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
رەئىس ، باشلىق
يىلتىز ، تۇپ ، مەنبە ؛ غەزەپلىك (1) ھەركەتچان ، جانلىق ؛ نەقلىچى ، (2) «ناقىل» نىڭ ئۆزگىرىشى
(«نەقىيۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللانىڭ ئەڭ پاك كىشىسى

پەم - پاراسەتلىك
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«نەئىمەت» كە قارالسۇن)
(«نەئىمەت» كە قارالسۇن)
(«نۇئمانشاھ» قا قارالسۇن)
(«نىئمىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«نىئمىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«نىئمىتۇللا» غا قارالسۇن)
«ناما» بىلەن ئوخشاش
(«نىئمىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«نىئمىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەمى» گە قارالسۇن)
يولۇاس ، يىلپىز ؛ پاك ، پاكىز ، ساپ
دىنىنىڭ پاك كىشىسى
چاققان ، چەبدەس
نۆۋەت ، پۇرسەت ؛ دەۋر
دەۋرگە خاس
يېڭى نوتا ، يېڭى مېۋىلىك دەرەخ ، ياش ئۆسۈملۈك
يېڭى ، ياش (ئىران شاھلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)

① ئەسلىسى «نەقشىجەھان» .

نەۋراخۇن		(«نەبرىئاخۇن» غا قارالسۇن)
نەۋرە①		(«نەبرە» گە قارالسۇن)
نەۋرۇز	(پ) نوروز	باش باھار، يېڭى كۈن، يىل بېشى («نوروزدا تۇغۇلغان» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
نەۋرىدىن②		(«نەبرىدىن» گە قارالسۇن)
نەۋزاد	(پ) نەۋزات	بوۋاق، يېڭى تۇغۇلغان بالا؛ يېڭى ئەۋلاد
نەۋسەر		(«نەۋسەھەر» گە قارالسۇن)
نەۋسەردىن		(«نەۋسەھەرىدىن» گە قارالسۇن)
نەۋسەھەر	(پئە) نەۋسەر، نوسەر	يېڭى سەھەر، يېڭى تاڭ، باش سەھەر
نەۋسەھەرىدىن	(پئە) نەۋسەردىن	دىنىمىڭ يېڭى سەھىرى
نەۋشاد	(پ) نەۋشات	يېڭى خۇشاللىق
نەۋشىر	(پ)	يېڭى تۇغۇلغان شىر بالىسى
نەۋقان	(پئۇ) نوقان	ياش قان، ياش يىگىت، يېڭى قان، يېڭى ئەۋلاد
نەۋقىران	(پئە)	يېڭى، قىرانلىق دەۋر، تولغان دەۋر
نەۋكەر	(پ) نوكەر	يېڭى ئەسكەر؛ قوۋل، چاكار، يالالانغۇچى، يالالانما ئەسكەر
نەۋكەرىدىن	(پئە)	دىنىمىڭ چاكىرى
نەۋكەرۋللا	(پئە)	ئالالانىڭ چاكىرى
نەۋمىدىن		(«نەئممدىن» گە قارالسۇن)
نەۋۇل		(«نەبىل» گە قارالسۇن)
نەۋىل		(«نەبىل» گە قارالسۇن)
نەۋىلھايات		(«نەبىلھايات» قا قارالسۇن)
نەئمەت	(ئە) نامەت، نەمەت، نەمەك، نەغمەت	خۇشال، خاتىرجەم؛ خۇشدىل
نەئىم	(ئە) نەيىم، نەيىمجان، نەغەم، نەغىم	خۇشال، خاتىرجەم، بەختلىك، خاتىرجەملىك، خۇشاللىق
نەئىمبەگ	(ئەئۇ) نەيمبەگ	خۇشال، خاتىرجەم ئەر
نەئمۇللا	(ئە) نەيمۇللا، نەيمۇل، نىمۇللا، نىمۇل	ئالالانىڭ شەپقىتى، ئالالانىڭ مەدھىيەسى
نەئممدىن	(ئە) نەيمدىن	دىنىمىڭ ھۇزۇرى، دىنىمىڭ راھىتى، دىنىمىڭ بەختى ۋە خاتىرجەملىكى

①② «نەۋرە»، نەۋرىدىن» ئەگەر «نەبىرە»، نەبىرىدىن» نىڭ ئۆزگىرىشى بولمىغاندا، «گۈل، نۇرلۇق؛ دىنىمىڭ گۈلى، دىنىمىڭ ئىزباسارى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

نەيران		(«نەيىران» غا قارالسۇن)
نەيمۇل		(«نەئمۇللا» غا قارالسۇن)
نەيمۇللا		(«نەئمۇللا» غا قارالسۇن)
نەيمىدىن		(«نەئممدىن» گە قارالسۇن)
نەيىم		(«نەئىم» گە قارالسۇن)
نەيىمجان		(«نەئىم» گە قارالسۇن)
نەيىران	(ئە) نەيران	قۇياش ۋە ئاي
نوۋەر		(«نەۋدار» غا قارالسۇن)
نورۇز		(«نەۋرۇز» غا قارالسۇن)
نوسەر		(«نەۋسەھەر» گە قارالسۇن)
نوقان		(«نەۋقان» غا قارالسۇن)
نوكەر		(«نەۋكەر» گە قارالسۇن)
نۇجۇب	(ئە) نۇجۇبى، نۇجۇپ	مۇنەۋۋەر، مەشھۇر
نۇجۇبۇللا	(ئە) نۇجۇپۇللا، نۇجەۋۋۇللا، نۇجەۋۋۇل	ئاللانىڭ مۇنەۋۋەر كىشىسى، ئاللا مەشھۇرلۇقنى بەرگەن كىشى
نۇجۇم	(ئە)	يۇلتۇزلار، پىلانېتالار
نۇر①	(ئە) نۇرجان، نۇرەك، نۇرەم، نۇراق، نۇرەشخان، نۇرەش، نۇرۇم	نۇردەك گۈزەل ئوغۇل، كۆزۈمنىڭ نۇرى (بۇ يەردە پەرزەنت نۇرغا ئوخشىتىلغان بولۇپ، كۆپىنچە «نۇر» نى «ئوغۇل» ياكى مۇناسىپ جايدا «قىز» دەپ چۈشىنىشكە بولىدۇ)

① ئۇيغۇرلار «نۇر» نى ئۆز پەرزەنتلىرىنىڭ بەلگىسى قىلىپ، ياكى پەرزەنتلىرىنى نۇرغا ئوخشىتىپ، «كۆزۈمنىڭ نۇرى، نۇردەك گۈزەل، چىرايلىق» دېگەن مەنىلەردە ئوغۇل - قىزلارغا نۇرتاق قوللىنىدۇ. قىزلارغا ئىشلەتكەندىلا «خان، گۈل، قىز، بىبى (بوۋى)، نىسا» قاتارلىق تەركىبلەرنى سۆيەت تەرىقىسىدە قوشىدۇ. «نۇر» قىزلارغا قوللىنىلغاندا «نۇرۇق» تىن باشقا، ئۇمۇمەن سەتلىمە ئىسىملارغىمۇ كۆپ ئۆزگىرىپ كەتمەيدۇ. «نۇر» نىڭ ئەرلەرگە قوللىنىلىشى ئۇنىڭ ئالالانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى بولغانلىقىدا، ئاياللارغا ئىشلىتىلىشى ئۇنىڭ گۈزەللىك ۋە پورۇقلۇقتىنىڭ مەنبەسى ۋە سىمۋولى بولغانلىقىدا؛ چۈنكى گۈزەل نەرسىلەرنىڭ قۇياشنى ئۇلۇغلاش، پورۇقلۇقتا تەلپۈنۈش بولۇپ كېلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، بۇ، ئەجدادلىرىمىزنىڭ قۇياشنى ئۇلۇغلاش، پورۇقلۇقتا تەلپۈنۈش ئېتىقادىنىڭ ئەكس ئېتىشى ھېسابلىنىدۇ. ئەمما، بەزى ئەرلەر ئىسىملىرىدا «نۇر» نى ئىسىم قىلىپ قويۇپ بولغاندىن كېيىن، مەسئۇلىيەتسىزلىك بىلەن كەمستېپ ئاتاش نەتىجىسىدە «نۇرەك، نۇرەم، نۇراق، نۇرەش» دېگەندەك سەتلىمە ئىسىملار پەيدا بولىدۇ. ئۇمۇمەن، «نۇر» مەيلى يالغۇز ياكى باشقا ئىسىملار بىلەن بىرىكىپ، ئىلگىرى - كېيىن كەلسۇن، ئۇ «پەرزەنت» نىڭ سىمۋولىدۇر. مەسىلەن، «نۇر» ئۆزى ئوغۇل پەرزەنتنى كۆرسەتسە، «نۇرگۈل» قىز پەرزەنتنى كۆرسىتىدۇ. «نۇرتاي» مۇ «تايچاقتەك ئوغۇل» دېگەن مەنىنى بىلدۈرسە، «نۇرجەمىلە» بولسا «گۈزەل قىز» دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. دېمەك، «نۇر» ئەر - ئاياللارنىڭ مۇناسىپ ئىسىملىرىنىڭ بېشىغا ياكى ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ، خۇددى «خوجا، شاھ، مۇھەممەد، مىر، مىرزا» قاتارلىق ئەرلەرگە خاس، شۇنىڭدەك «ئاي، گۈل، قىز، نىسا» قاتارلىق ئاياللارغا خاس ئىسىم ياسىغۇچىلار ياكى ئۆزگەرتكۈچىلەرگە ئوخشاش يېڭى ئىسىم ياساشتا ۋە ئىسىملارنى ئوخشىتايدىغان شەكىلگە ئىگە قىلىپ ئۆزگەرتىشتە مۇھىم رول ئوينايدۇ. بىراق، «نۇر» نىڭ «پەرزەنت» مەنىسىنى بېرىشى ۋە ئەر - ئاياللارنىڭ ئىسىملىرىنى پەرقلەندۈرۈشى مۇتلەق ئەمەس. مەسىلەن، «نۇرۇللا» بولسا «ئاللانىڭ نۇرى» دېگەن مەنىنى بېرىدۇ؛ ئۇنى «ئاللانىڭ ئوغلى» دەپ چۈشىنىشكە بولمايدۇ. «نۇرزاد» (نۇرزات) نى ئەرلەرگىمۇ، ئاياللارغىمۇ ئورتاق قوللىنىش مۇمكىن.

نۇرئابدۇللا①	(ئە)	نۇرئابلا ، نۇرابلا ، نۇراۋلا
نۇرئابىد	(ئە)	نۇراۋۇت
نۇرئاخۇن	(ئەئۇ)	نۇراخۇن ، نۇراق
نۇرئادىل	(ئە)	نۇرادىل
نۇرئازاد②	(ئەپ)	نۇرئازات
نۇرئاسسم	(ئە)	نۇراسسم
نۇرئاسمان	(ئەپ)	نۇرەسمەن③ ، نۇراسمان
نۇرئالي④	(ئە)	نۇرالى ، نۇرالمجان
نۇرئالىم⑤	(ئە)	نۇرالىم
نۇرئامان	(ئە)	نۇرئامانجان
نۇرئامەد	(ئەپ)	نۇرامەت
نۇرابلا		
نۇراجى		
نۇراخۇن		
نۇرادىل		
نۇراسمان		
نۇراسسم		
نۇراشسم		
نۇراق		
نۇرالى		
نۇرالمجان		

ئابدۇللا : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى («ئابدۇللا» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى) ئىبادەتگۇي ئوغۇل

نۇر : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

ئادالەت نۇرى ؛ ئادىل ئوغۇل

ئازادلىق نۇرى

پاكلىق نۇرى ؛ پاك ئوغۇل

كۆكتىن تارالغان نۇر ، كۆكتىن چۈشكەن نۇر ، قۇياش نۇرى (بۇ يەردە «ئەرش ئوغلى» دېگەن مەنمۇ ئىپادىلىنىدۇ)

ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان ، چىرايلىق ئوغۇل («ئالي» بولسا ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)

ئالىمنىڭ نۇرى ؛ ئالىم ئوغۇل («ئالىم» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)

تىنچ - ئامان ئوغۇل

ئامەتلىك ئوغۇل

(«نۇرئابدۇللا» غا قارالسۇن)

(«نۇرھاجى» غا قارالسۇن)

(«نۇرئاخۇن» غا قارالسۇن)

(«نۇرئادىل» غا قارالسۇن)

(«نۇرئاسمان» غا قارالسۇن)

(«نۇرئاسسم» غا قارالسۇن)

(«نۇرھاشسم» غا قارالسۇن)

(«نۇر ، نۇرئاخۇن» غا قارالسۇن)

(«نۇرئالي» غا قارالسۇن)

(«نۇرئالىم» غا قارالسۇن)

①②③④⑤يۇقىرىقى ئىسىملار ۋە مۇشۇ بابتىكى «نۇر» نى سۇپەت قىلىپ كەلگەن كۆپ قىسىم «نۇرئالىم - نۇرىئالىم») بولاتتى . لېكىن بۇ يەردە ئادەتتىكىدەك ئىلىندى . كېيىن كېلىدىغان مۇشۇ خىل ئىسىملارنىڭ ھەممىسىدە «ى» قىسقارتىلدى . «نۇرئازاد» ئايالالارغىمۇ قويۇلىدۇ . «نۇراخۇن» مۇ «نۇراق» قا ئۆزگىرىدۇ . «نۇرەسمەن» ئايالالارغا قويۇلىدۇ .

نۇرالىم		(«نۇرئالىم» غا قارالسۇن)
نۇرام		(«نۇرھامىدىن» گە قارالسۇن)
نۇرامەت①		(«نۇرئامەد ، نۇرئەھمەد» گە قارالسۇن)
نۇرامبەگ		(«نۇرۇمبەگ» گە قارالسۇن)
نۇرامىت		(«نۇرھامىد» گە قارالسۇن)
نۇرامىدىن		(«نۇرھامىدىن» گە قارالسۇن)
نۇرئەلى	(ئە)	نۇر : ئىسمى ، ئەلى : سۇپىتى
نۇرانى	(ئە)	نۇرلۇق ، پارلاق
نۇراۋلا		(«نۇرئابدۇللا» غا قارالسۇن)
نۇراۋۇت		(«نۇرئابىد» گە قارالسۇن)
نۇرئەپشان	(ئەپ)	نۇرەپشان
نۇرئەلى	(ئە)	نۇرەلى
نۇرئەمەر		
نۇرئەھمەد	(ئە)	نۇرەخمەت ، نۇرەمەت ، نۇرەھمەت ، نۇرامەت
نۇرئەينە	(ئە)	نۇرھەينە ، نۇرھىنە
نۇرەپشان		
نۇرەخمەت		
نۇرەش		
نۇرەشخان②		
نۇرەك		
نۇرەلى		
نۇرەم		
نۇرەمەت		
نۇرەھمەت		
نۇرباي	(ئەئۇ)	چېچىلغان نۇر
نۇربەختى	(ئەپ)	ئەلىدەك باتۇر ئوغۇل
نۇربەخش	(ئەپ)	(«نۇرئۆمەر» گە قارالسۇن)
نۇربەگ	(ئەئۇ)	ئەھمەدنىڭ نۇرى («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
نۇربول	(ئەئۇ)	كۆز نۇرى

(«نۇرئەپشان» غا قارالسۇن)

(«نۇرئەھمەد» كە قارالسۇن)

(«نۇر» غا قارالسۇن)

(«نۇر» غا قارالسۇن)

(«نۇر» غا قارالسۇن)

(«نۇرئەلى» گە قارالسۇن)

(«نۇر» غا قارالسۇن)

(«نۇرئەھمەد» كە قارالسۇن)

(«نۇرئەھمەد» كە قارالسۇن)

نۇر : ئىسمى ، باي : سۇپىتى

بەخت نۇرى

ئاللا بىر ئوغۇل بەردى

بەگ ئوغۇل

نۇرەدىك چىرايلىق يىگىت بولغىن

① «نۇرئامەد ، نۇرئەھمەد» ئوخشاشلا «نۇرامەت» كە ئۆزگىرىدۇ .

② «نۇرەشخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

نۇرپولات (ئەپ) پولاتتەك مۇستەھكەم ئىرادىلىك ئۇغۇل

نۇرتاجى (ئە) شاھنىڭ تاجىدىن چاقنىغان نۇر

نۇرتالىپ (ئە) نۇرتالىپ ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى ئۇغۇل

نۇرتاي (ئەئۇ) تايچاقتەك شوخ ئۇغۇل

نۇرتەيىپ (ئە) نۇرتېيىپ ، نۇرتەيىپ ياخشى ، ئېسىل ئۇغۇل («تەيىپ» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

نۇرتېكىن (ئەئۇ) نۇرلۇق شاھزادە

نۇرتىللا (ئەئۇ) نۇرتىللام تىللاەك ئېسىل ، قىممەتلىك ئۇغۇل

نۇرجان (ئەپ) كۆز نۇرى ، جانجىگەر

نۇرچەشمە (ئەپ) «نۇرئەينە» گە ئوخشاش

نۇرخوجا (ئەپ) نۇرغوجى خوجىنىڭ — ئاللانىڭ نۇرى («نۇرىدىن» گە قارالسۇن)

نۇردۇم («نۇرىدىن» گە قارالسۇن)

نۇردۇن دۆلەتمەن ئۇغۇل

نۇردۆلەت (ئە) قەلبى نۇر بىلەن يورۇغان («نۇرىدىن» گە قارالسۇن)

نۇردىل (ئەپ) («نۇررەھمان» غا قارالسۇن)

نۇرىدىن («نۇررەھمان» غا قارالسۇن)

نۇراخمان رەھىم - شەپقەتلىك ئاللانىڭ نۇرى

نۇررەخمان (ئە) نۇراخمان ، نۇررەخمان نۇر ئوغلى ، نۇردىن تۆرەلگەن

نۇررەھمان (ئە) نۇراخمان ، نۇررەخمان تەقۋادار ئۇغۇل

نۇرزاد① (ئەپ) نۇرزات زېمىنغا تارالغان نۇر ؛ زېمىن ئوغلى

نۇرزاھىد (ئە) نۇرزايىت ساپالىق ، پاك ئۇغۇل

نۇرزەمىن (ئە) نۇرزېمىن («نۇرسالىھ» كە قارالسۇن)

نۇرساپا② (ئە) ياخشى ئۇغۇل

نۇرسالى ئاللا ئىگەم بەرگەن ئۇغۇل

نۇرسالىھ (ئە) نۇرسالى («نۇرسەئىد» كە قارالسۇن)

نۇرساھىب (ئە) نۇرسايىپ («نۇرسەئىد» كە قارالسۇن)

نۇرسايىت

نۇرسەت

① «نۇرزاد» ئايالالارغىمۇ قويۇلىدۇ .
② ئەسلىسى «نۇرسەپا» .

نۇرسەر («نۇرسەھەر» گە قارالسۇن)

نۇرسىلىم (ئە) نۇرسىلىم ساغلام ئوغۇل

نۇرسەئدۇللا (ئە) نۇرسەيدۇل ، نۇرسەيدۇللا سەئدۇللا : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى

نۇرسەئىد (ئە) نۇرسايىت ، نۇرسەيت ، نۇرسېيىت ، نۇرسەت بەختلىك ئوغۇل ، بەخت نۇرى

نۇرسەيدۇل («نۇرسەئدۇللا» غا قارالسۇن)

نۇرسەيدۇللا («نۇرسەئدۇللا» غا قارالسۇن)

نۇرسەيىد (ئە) نۇرسېيىت ، نۇرسەيت پەيغەمبەرنىڭ نۇرى

نۇرسۇبھى (ئە) نۇرسۇبى «نۇرسەھەر» گە ئوخشاش

نۇرسۇلتان (ئە) ھەممىنىڭ سۇلتانى بولغان ئاللانىڭ نۇرى

نۇرسېيىت① («نۇرسەئىد ، نۇرسەيىد» گە قارالسۇن)

نۇرشا («نۇرشاھ» قا قارالسۇن)

نۇرشاد (ئە) نۇرشات ، نۇرشاتجان شاد - خۇرام ئوغۇل

نۇرشاھ (ئەپ) نۇرشا شاھ (ئاللا) نىڭ نۇرى

نۇرشەرىپ (ئە) نۇرشېرىپ ، نۇرشەرىپ ئۇلۇغلارنىڭ نۇرى

نۇرغازى (ئە) غازى ئوغۇل

نۇرغالى (ئە) قىممەتلىك ئوغۇل

نۇرغوجى («نۇرخوجا» غا قارالسۇن)

نۇرغۇلام (ئەپ) ياش ئوغۇل ، ئۆسمۇر بالا

نۇرقامەت (ئە) قامەتلىك ، كېلىشكەن ئوغۇل

نۇرقەد② (ئە) نۇرقەت يۇقىرىقىغا ئوخشاش

نۇرقەن③ (ئەپ) قەندەك تاتلىق ئوغۇل

نۇرقۇت (ئەئۇ) بەخت نۇرى

نۇركامال④ (ئە) كامالەتكە يەتكەن ئوغۇل

نۇركامىل (ئە) كامىل ئوغۇل

نۇركەنجى (ئەئۇ) ئاخىرقى ، ئەڭ كىچىك ئوغۇل

نۇرلان (ئۇ) نۇرغا تول ، چىرايلىق يېگىت بول

① «نۇرسەئىد ، نۇرسەيىد» ئوخشاشلا «نۇرسېيىت» كە ئۆزگىرىدۇ .
②③④ ئەسلىسى «نۇرقەدد ، نۇرقەنت ، نۇركەمال» .

نۇرلەق
نۇرمەت
نۇرمەمەت
نۇرمەھەممەت
نۇرمۇسا (ئەئى)
نۇرمۇھەممەد (ئە) نۇرمەت ، نۇرمەمەت ، نۇرمەممەت ، نۇرمەھەممەت ، نۇرممەت
نۇرمۇھەممەدئەلى (ئە) نۇرمۇھەممەتئېلى
نۇرمىرزا (ئەپ)
نۇرنامەت
نۇرنەمەت
نۇرنەئمەت (ئە) نۇرنامەت ، نۇرنەمەت
نۇرنەجات (ئە) نۇرنىجات
نۇرنىمەت
نۇرنىئمەت (ئە) نۇرنىمەت
نۇرھاجى (ئە) نۇراجى
نۇرھاشىم (ئە) نۇراشىم
نۇرھامىد (ئە) نۇرامىت
نۇرھامىددىن① (ئە) نۇرامىدىن ، نۇرام
نۇرھەسەن (ئە)
نۇرھۇدا (ئە) نۇرھۇداخان②
نۇرھۇسەيىن③ (ئە) نۇرھۇسەن
نۇرۇدۇن
نۇرۇل
نۇرۇللا (ئە) نۇرۇل

(«نۇرۇلھەق» كە قارالسۇن)
(«نۇرمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«نۇرمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«نۇرمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«نۇرمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
نۇر : ئىسمى ، مۇسا : قوشۇمچىسى
مۇھەممەدنىڭ نۇرى

نۇرمۇھەممەد : ئىسمى ، ئەلى : سۇپىتى
ئالىم ئوغۇل
(«نۇرنەئمەت» كە قارالسۇن)
(«نۇرنەئمەت» كە قارالسۇن)
خۇشدىل يىگىت
نىجاتلىق ، ئازادلىق نۇرى
(«نۇرنىئمەت» كە قارالسۇن)
شەپقەتلىك ئوغۇل
ھاجى ئوغۇل (نۇر : ئىسمى ، ھاجى : سۇپىتى)
ھاشىم : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى
ھامىد : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى («ھامىد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇپەتلىرىدىن بىرى)
ھامىدىن : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى
ھەسەن : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى
ھىدايەت نۇرى ؛ توغرا يول تاپقۇچى يىگىت
ھۇسەيىن : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى («نۇرىدىن» گە قارالسۇن)
(«نۇرۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللانىڭ نۇرى ، ئاللا بەرگەن ئوغۇل

①③ ئەسلىسى «نۇرھامىدىن ، نۇرھۇسەيىن» .
② «نۇرھۇداخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

نۇرۇلھەق (ئە) نۇرلەق
نۇرۇم (ئەئۇ) نۇرام①
نۇرۇمبەگ (ئەئۇ) نۇرامبەگ
نۇرئۆمەر② (ئە) نۇرئەمەر

نۇرۇن (ئە) نۇرىن
نۇرۇنتېكىن (ئەئۇ) نۇرىنتېكىن
نۇرى (ئە)
نۇرىن
نۇرىدىن③ (ئە) نۇردۇن ، نۇردۇم ، نۇردىن ، نۇرۇدۇن

نۇرللا
نۇرىممەت
نۇرىنتېكىن
نۇزەت
نۇزھەت④ (ئە) نۇزەت

نۇزۇر (ئە)

نۇسەر
نۇسرەتئاخۇن⑤ (ئەئۇ) نۇسراخۇن

نۇسرىتۇللا⑥ (ئە) نۇسرىتۇل
نۇشرۇۋان (پ) نۇشۇربان

نۇمانشا
نۇمىدىن
نۇھ (ئى)

نۇئمان (ئە) نامان ، ناماق ، ناما ، ناماخۇن ، نۇئمان

يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۆزۈمنىڭ نۇرى ئوغلۇم
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئۆمەر : ئىسمى ، نۇر : سۇپىتى («ئۆمەر» چاھاريارلاردىن بىرىنىڭ ئىسمى)
نۇر
«نۇرتېكىن» گە ئوخشاش
نۇرلۇق ، شانلىق ، پارلاق («نۇرۇن» غا قارالسۇن)
دىنىنىڭ نۇرى

(«نۇرۇللا» غا قارالسۇن)
(«نۇرمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«نۇرۇنتېكىن» گە قارالسۇن)
(«نۇزھەت» كە قارالسۇن)
ھاۋا يېمەك ، ئايلانماق ، كۆڭۈل ئاچماق
(1) ئاگاھلاندۇرغۇچى ؛ يول باشلىغۇچى ، (2) ئارزۇغا لايىق («نۇرسەھەر» گە قارالسۇن)
نۇسرەت : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ئاللانىڭ ياردىمى
قەدىمكى ئىرانىنىڭ ئادالەتپەرۋەر شاھلىرىدىن بىرى («نۇئمانشاھ» قا قارالسۇن)
(«نۇئمىدىن» غا قارالسۇن)
نۇھ پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : قايغۇ ، يىغا ، ئازاب
ئىمام ئەزەمنىڭ ئىسمى بولۇپ ، مەنىسى (1) باياشات ، (2) قان

① «نۇرھامىدىن» بىلەن «نۇرۇم» ئوخشاشلا «نۇرام» غا ئۆزگىرىدۇ .
②③⑥ ئەسلىسى «نۇرئۆمەر ، نۇرۇددىن ، نۇسرەتۇللا» .
④ «نۇزھەت» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .
⑤ «نۇسرەتئاخۇن» دىكى «نۇسرەت» ئاياللارغا قويۇلىدۇ . شۇڭا ئۇنىڭ مەنىسى ئۇچۇن شۇ ئىسىم كۆرسىتىلگەن ئورۇنغا قارالسۇن .

نۇئمانخان (ئەئۇ) نامانخان①
نۇئمانشاھ (ئەپ) نامانشا ، نەمانشا ، نۇمانشا
نۇئمىدىن (ئە) نۇمىدىن
نۇئىمان
نۇدەر
نېجىم
نېغمەت
نېگىن (پ)
نېمەت
نېمىتۇللا
نىبۇۋۇللا
نىپۇزۇللا
نىجات
نىجىم
نىدا② (ئە)

نۇئمان : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
نۇئمان : ئىسمى ، شاھ : سۇپىتى

دىنىنىڭ ياخشىلىقى
(«نۇئمان» غا قارالسۇن)
(«نەۋدار» غا قارالسۇن)
(«نەجىم» گە قارالسۇن)
(«نىئمەت» كە قارالسۇن)
ئۇزۇككە قويۇلغان ياقۇت
(«نىئمەت» كە قارالسۇن)
(«نىئمىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەبىيۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەپىسۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەجات» قا قارالسۇن)
(«نەجىم» گە قارالسۇن)
ئاۋاز چىقارماق ، توۋلىماق ، چاقىرماق ، تەلەپ قىلماق (بۇ يەردە ئاللاغا نىدا قىلىپ ، تەلەپ قىلغاندىن كېيىن تۇغۇلغان پەرزەنت دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
(«نەدىر» گە قارالسۇن)
(«نەدىر» گە قارالسۇن)
نۇر ، يورۇق («نەيىران» غا ئوخشاش)
(«نىيازھاجى» غا قارالسۇن)
(«نىيازئاخۇن» غا قارالسۇن)
زار ، زارلانماق ؛ زەئىپ ، ئاجىز
(«نىزاممىدىن» گە قارالسۇن)
تەرتىپ ، تۇزۇم ، سىستېما ، ئۇسۇل ، پىرىنسىپ
(«نىزاممۇھەممەد» كە قارالسۇن)
نىزام : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۇپىتى (مۇھەممەدنىڭ تەرتىپ - تۇزۇملىرى)

نەدىر
نەدىرجان
نىران (ئە)
نىزاجى
نىزاخۇن
نىزار (پ)
نىزاق
نىزام (ئە)
نىزامەت
نىزاممۇھەممەد (ئە) نىزامەت ، نىزەمەت

① «نامانخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
② «نىدا» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

نىزامۇق
نىزامۇلمۇلۇك (ئە) نىزامۇلمۇلىك

نىزامىدىن① (ئە) نىزاق ، نىزامۇق ، نىزەمۇق ، نىزۇق

نىزەمەت②

نىزۇق
نىزىم
نىزىمجان
نىسبۇل
نىسبۇللا
نىسۇۋللا
نىسۇىدىن
نىسىپ
نىسىپجان
نىشاد (پ) نىشات ، نىشاتجان
نىشان (پ) نىشانجان
نىغمەت
نىغمەتشا
نىغمەتشاھ
نىغمىتۇللا
نىقى
نىقىپ
نىقىل
نىمەت
نىمەتشا
نىمتۇللا
نىمشەھىد (پئە) نىمشېھىت

نىمۇل
نىمۇللا
نىھال (پ)

(«نىزاممىدىن» گە قارالسۇن)
ھەممىگە ھۆكۈمران پادىشاھنىڭ تەرتىپ - تۇزۇملىرى (ئاللانىڭ تەرتىپ - تۇزۇملىرى)
دىنىنىڭ قانۇن - پىرىنسىپلىرى
(«نىزاممۇھەممەد ، نەزىممۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«نىزاممىدىن» گە قارالسۇن)
(«نەزىم» گە قارالسۇن)
(«نەزىمجان» غا قارالسۇن)
(«نەسبۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەسبۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەسبۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەسىبىدىن» گە قارالسۇن)
(«نەسىب» كە قارالسۇن)
(«نەسىب» كە قارالسۇن)
خۇشاللىق
غايە ، مەقسەت ، مۇددىئا ؛ ئىزناك
(«نىئمەت» كە قارالسۇن)
(«نىئمەتشاھ» قا قارالسۇن)
(«نىئمەتشاھ» قا قارالسۇن)
(«نىئمىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەقى» گە قارالسۇن)
(«نەقىب» كە قارالسۇن)
(«نەقىل» گە قارالسۇن)
(«نىئمەت» كە قارالسۇن)
(«نىئمەتشاھ» قا قارالسۇن)
(«نىئمىتۇللا» غا قارالسۇن)
يېرىم شەھىد (نىمشېھىت ئارمىيە ئەلى داموللىسىنىڭ تەخەللۇسى)
(«نەئىمۇللا» غا قارالسۇن)
(«نەئىمۇللا» غا قارالسۇن)
مايسا ، نوتا ؛ ياش ، يۇمران نوتا ؛ پاك ، يېڭى

① ئەسلىسى «نىزامۇددىن» .
② «نىزاممۇھەممەد ، نەزىممۇھەممەد» ئوخشاشلا «نىزەمەت» كە ئۆزگىرىدۇ .

نىۋار	(ئۇ)		ئورخۇن شاھلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
نىۋىر	(ئە)		«مۇنىر» بىلەن ئوخشاش
نىئمەت	(ئە)	نېمەت ، نىمەت ، نېغمەت ، نىغمەت	ئىلتىپات ، مەرھەمەت ، ياخشىلىق ، نېمەت ، ساخاۋەت
نىئمەتشاھ	(ئەپ)	نىغمەتشاھ ، نىغمەتشا ، نىمەتشا	شاھ (ئاللا) نىڭ ئىلتىپاتى
نىئمىتۇللا[1]	(ئە)	نېمىتۇللا ، نىمىتۇللا ، نىمتۇل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نىياب	(ئە)	نىياپ	ۋاكالەتچى ، ۋەكىل ، ئەزا
نىيار	(ئە)		نۇر چاچماق
نىياز	(پ)		موھتاج ، ھاجەت ، ھاجەتمەن ، ئېھتىياج ، قۇل ، بەندە ، چاكار ؛ تىلەش ؛ تۆھپە ، ئاللاغا ئاتالغان سەدىقە ؛ بەخشەندە قىلىنغان نەرسە ؛ قۇللۇق بىلدۇرمەك ، يالۋۇرماق ، قۇللۇق قىلماق ، ئۆتۈنمەك ، ئۈمىد قىلماق
نىيازئاخۇن	(پئۇ)	نىزاخۇن	نىياز : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
نىيازئەكبەر	(پئە)		ھەممىدىن ئۇلۇغ ئاللاغا بەخشەندە قىلىنغان
نىيازئەلى	(پئە)		ئەلىگە بەخشەندە قىلىنغان
نىيازئەھمەد	(پئە)	نىيازئەخمەت ، نىيازئەمەت	ئەھمەدكە بەخشەندە قىلىنغان («ئەھمەد» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
نىيازباقى	(پئە)	نىيازۋاقى	مەڭگۈلۈك بەخشەندە قىلىنغان ، مەڭگۈلۈك ئالەمگە ئۆزىنى بېغىشلىغان
نىيازبەگ	(پئۇ)	نىيازۋەگ	نىياز : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
نىيازتاي	(پئۇ)		نىياز : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى
نىيازخوجا	(پ)	نىيازغوجى	خوجىغا ـ ئاللاغا موھتاجلىق قىلغۇچى
نىيازقۇل	(پئۇ)		ئاللاغا قۇللۇق قىلغۇچى
نىيازمەت			(«نىيازمۇھەممەد» كە قاراڭ)

① ئەسلىيسى «نىئمەتۇللا» . بۇ ئىسىمنىڭ يەنە «نىغمىتۇللا ، نەمتۇل ، نەمتۇللا ، نەمىتۇللا ، نىمىتۇل ، نەمىتەم ، نەمتەم» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

نىيازمەمەت			(«نىيازمۇھەممەد» كە قاراڭ)
نىيازمەممەت			(«نىيازمۇھەممەد» كە قاراڭ)
نىيازمۇھەممەد	(پئە)	نىيازمەت ، نىيازمەمەت ، نىيازمەممەت	مۇھەممەدكە قۇللۇق قىلغۇچى
نىيازھاجى	(پئە)	نىزاجى	نىياز : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى
نىيازۋاقى			(«نىيازباقى» غا قاراڭ)
نىيازۋەگ			(«نىيازبەگ» كە قاراڭ)
نىيەت			(«نىييەت» كە قاراڭ)
نىيتاخۇن			(«نىييەتئاخۇن» غا قاراڭ)
نىييەت	(ئە)	نىيەت ، نىيەتجان	ئىرادە ، مەقسەت ، ئارزۇ ، قارار ، مۇددىئا
نىييەتئاخۇن	(ئەئۇ)	نىيتاخۇن	نىييەت : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

ئاياللار ئۈچۈن

ئاتىلىشى		ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
نابىغە	(ئە)		مەشھۇر ، داڭلىق
ناجىرە	(ئە)		تۈزلىگۈچى ، سىلىقلىغۇچى
ناجىلە	(ئە)		ئۈستۈن نەسەبلىك
ناجىيە	(ئە)		قۇتۇلغۇچى ، نىجات تاپقۇچى
نادىخان			(«نادىرە» گە قاراڭ)
نادىرە	(ئە)	نادىرەم	«نادىر» بىلەن ئوخشاش
نادىرخان	(ئەئۇ)	نادىخان	تەڭداشسىز ئايال
نادىرگۈل	(ئەپ)	نادىگۈل	تەڭداشسىز قىز
نادىرنىسا	(ئە)		نادىر ئايال ، تەڭداشسىز ئايال
نادىخان			(«نادىرخان» غا قاراڭ)
نادىگۈل			(«نادىرگۈل» گە قاراڭ)
نادىلە	(ئە)	نادىلەم	«نادىل» بىلەن ئوخشاش
نادىمە	(ئە)	نەدىمە	«نادىم» بىلەن ئوخشاش
نادىيە	(ئە)	نادىيەم	(1) چاقىرغۇچى ، (2) زاماننىڭ ھادىسىلىرى ۋە ئۆزگىرىشلىرى پاكىزلىق
نازاپەت[1]	(ئە)		ناز ، جىلۋە ، ئەدەپ ، نازۇكلۇق
نازاكەت[2]	(ئە)		پاكلىق
نازاھەت[3]	(ئە)		

①②③ ئەسلىيسى «نەزاپەت ، نەزاكەت ، نەزاھەت» .

نازەم
نازۇك (ئە) نۇزۇك
نازۇكئاي (ئەئۇ) نۇزۇكئاي ، نۇزۇكاي ، نۇزۇ-
نازۇكخان (ئەئۇ) نۇزۇكخان
نازۇكۇم (ئەئۇ) نازۇگۇم ، نۇزۇكۇم ، نۇزۇگۇم
نازۇخان (پئۇ) نازىخان ، نۇزىخان
نازۇگۇم
نازۇگۇل (پ) نازىگۇل ، نۇزىگۇل
نازى (پ) نازەم
نازىخان
نازىگۇل
نازىرە (ئە) نازىرەم
نازىلە (ئە) نازىلەم
نازىلخان (ئەئۇ)
نازىلىخان (ئەئۇ)
نازىلىم (ئەئۇ)
نازىمە (ئە) نازىمەم
نازىمخان (ئەئۇ)
نازىمگۇل (ئەپ)
نازىنە (پ)
نازىنىن (پ)
نازىيە (پئە) نازىيەم
ناسىب① (ئە) ناسىپ

① «ناسىب» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

(«نازى» گە قارالسۇن)
يېقىملىق ، يۇزى تۆۋەن ، نېپىز ، ئەۋرىشىم ، ئىنچىكە
نازۇك قىز ، يۇزى تۆۋەن قىز
نازاكەتلىك ، جىلۋىلىك ئايال
مېنىڭ نازۇك ، يۇزى تۆۋەن قىزىم
نازۇك ئايال
(«نازۇكۇم» غا قارالسۇن)
نازۇك ، نازلىق ، گۈزەل قىز
نازلىق ، نازغا خاس
(«نازۇخان» غا قارالسۇن)
(«نازۇگۇل» گە قارالسۇن)
(1) «نازىر» بىلەن ئوخشاش ، (2) كۆز ، (3) قىز نازارەتچى ، باشلىق
(1) «نازىل» بىلەن ئوخشاش ؛ (2) مۇسىبەت ، ئاپەت
نازىل : ئىسمى ، خان : سۇپىتى (مېھمان ئايال)
نازىلە : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
مېنىڭ نازىلە قىزىم
«نازىم» بىلەن ئوخشاش
نازىم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
نازىم : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
«ناز» دېگەن سۆز تومۇرى ئاساسىدا ئۇيغۇنلاشتۇرۇپ ياسالغان ئىسىم بولۇپ ، مەنىسى : نازلىق ، خۇلقلىق ، ئەركە
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نازلىق قىز («نازى» غا ئوخشاش)
(1) مۇناسىپ ، (2) قۇرغۇچى ، (3) نەسەبىنى ئەسلىگۈچى

ناسىبە (ئە) ناسىپەم
ناسىبخان (ئەئۇ) ناسىپخان
ناسخە
ناسرە (ئە) ناسرەم
ناسىھە (ئە) ناسخە
ناشىئە (ئە) ناشىيە
ناشرە (ئە)
ناشىيە
ناقسە (ئە)
ناقىلە (ئە)
نال (ئە)
نالبخان (ئەئۇ)
نالبدە
نالبگۇل (ئەپ)
نالبھەدە (ئەئۇ) نالبدە
نامىيە (ئە)
ناھار① (ئە)
ناھارگۇل② (ئەپ)
ناھىلە (ئە)
ناۋات③ (پ)
ناۋاتئاي (پئۇ)
ناۋاتخان (پئۇ)
ناۋاخان④ (پئۇ)
ناۋاگۇل⑤ (پ)
ناۋايىگۇل⑥ (پ)
نائىبە (ئە) نايىپە
نائىبخان (ئەئۇ) نايىپخان
نائىبگۇل (ئەپ) نايىپگۇل
نائىلە (ئە) نايىلە
نائىلخان (ئەئۇ) نايىلخان
نائىلقىز (ئەئۇ) نايىلقىز

يۇقىرىقىغا ئوخشاش
مۇناسىپ ئايال
(«ناسىھە» گە قارالسۇن)
(1) «ناسىر» بىلەن ئوخشاش ، (2) پەلەستىندىكى بىر جايىنىڭ نامى
«ناسىھ» بىلەن ئوخشاش
ياش قىز
ئېلانچى ، تەشۋىقاتچى
(«ناشىئە» گە قارالسۇن)
«ناقىس» بىلەن ئوخشاش
«ناقىل» بىلەن ئوخشاش
ئېرىشىمەك
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«نالبھەدە» گە قارالسۇن)
«نالە» گە ئوخشاش
نالە : ئىسمى ، ھەدە : قوشۇمچىسى
ئۆسۈش كۈچى ، ئىقتىدارى بار (قىز)
كۈندۈز
كۈندۈز گۈلى
دائىم بۇلاق بېشىغا باردىغان
بىر خىل تاتلىق يېمەكلىك
ناۋاتتەك قىز
ناۋاتتەك ئايال
«ناۋا» بىلەن ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
«ناۋايى» گە ئوخشاش
«نائىب» بىلەن ئوخشاش
نائىب : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
نائىب : ئىسمى ، گۈل : سۇپىتى
«نائىل» بىلەن ئوخشاش
نائىل : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
نائىل : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى

①②③④⑤⑥لارنىڭ ئەسلىسى «نەھار ، نەھارگۇل ، نەباد ، نەۋاخان ، نەۋاگۇل ، نەۋائىيگۇل» .

نائمە	(ئە)	نايمە
نائمخان	(ئەئۇ)	نايمخان
نائمقىز	(ئەئۇ)	نايمقىز
نائمگۇل	(ئەپ)	نايمگۇل
نايپە		
نايپخان		
نايپگۇل		
نايلە		
نايلخان		
نايلقىز		
نايمە		
نايمخان		
نايمقىز		
نايمگۇل		
نەبە	(ئە)	نەبەم
نەبىئە	(ئە)	نەبىيەم
نەبىرە①	(ئۇ)	نەبىرەم
نەبىرخان	(ئۇ)	نەۋرىخان ، نەۋىرخان
نەبىرقىز	(ئۇ)	نەۋرىقىز
نەبىرگۇل	(ئۇپ)	نەۋرىگۇل
نەبىلاي		
نەبىلە	(ئە)	نەبىلەم
نەبىلىئاي	(ئەئۇ)	نەبىلاي
نەبىيەم		
نەپئىگۇل	(ئەپ)	نەپىگۇل
نەپىرە	(ئە)	نەپىرەم
نەپىزە		
نەپىسە	(ئە)	نەپىزە

نەپىگۇل

① «نەبىرە» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

«نائىم» بىلەن ئوخشاش

نائىم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى

نائىم : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچە سى

نائىم : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى («نائىبە» گە قارالسۇن)

(«نائىبخان» غا قارالسۇن)

(«نائىبگۇل» گە قارالسۇن)

(«نائىلە» گە قارالسۇن)

(«نائىلخان» غا قارالسۇن)

(«نائىلقىز» غا قارالسۇن)

(«نائىمە» گە قارالسۇن)

(«نائىمخان» غا قارالسۇن)

(«نائىمقىز» غا قارالسۇن)

(«نائىمگۇل» گە قارالسۇن)

ئۇچۇر ، خەۋەر («قۇرئان كەرىم» سۇرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)

«نەبى» بىلەن ئوخشاش

(ئەرلەر ئۇچۇن بىرىلگەن «نەبىرە» گە قارالسۇن)

نەبىرە : ئىسمى ، خان : سۇپىتى

نەبىرە : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچە سى

نەبىرە : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى («نەبىلىئاي» غا قارالسۇن)

«نەبىل» بىلەن ئوخشاش

شەرەپلىك ، ئۇلۇغ (ئايال) («نەبىئە» گە قارالسۇن)

پايدا يەتكۈزۈدىغان قىز

«نەپىر» بىلەن ئوخشاش («نەپىسە» گە قارالسۇن)

گۈزەل ، نازۇك ، ئىسسل ، قىمەتلىك («نەپئىگۇل» گە قارالسۇن)

نەجۇە	(ئە)	
نەجۇەت	(ئە)	
نەجۇبە	(ئە)	نەجۇپە
نەجىبە	(ئە)	نەجىپە
نەجىمە①	(ئە)	
نەجىمخان	(ئەئۇ)	
نەجىمگۇل	(ئەپ)	
نەجىۋە	(ئە)	
نەدىراي		
نەدىرە	(ئە)	
نەدىرىئاي	(ئەئۇ)	نەدىراي
نەدىرىخان	(ئەئۇ)	
نەدىماي		
نەدىمە	(ئە)	
نەدىمىئاي	(ئەئۇ)	نەدىماي
نەدىمىخان	(ئەئۇ)	
نەدىمگۇل	(ئەپ)	
نەدىيە	(ئە)	
نەرجىس	(پ)	نەرگىس ، نەرگىسە ، نەركىزە
نەرسىدە		
نەركىزە		
نەرگىسە		
نەزەرئاي	(ئەئۇ)	
نەزەرخان	(ئەئۇ)	
نەزەرگۇل	(ئەپ)	
نەززارە	(ئە)	
نەززەتگۇل	(ئەپ)	
نەزىپە	(ئە)	نىزىپەم ، نەزىپەم
نەزىپىئاي	(ئەئۇ)	نىزىپىئاي
نەزىپىخان	(ئەئۇ)	نىزىپىخان
نەزىپىگۇل	(ئەپ)	نىزىپىگۇل

① ئەسلىسى «نەجمە» .

«نەجات» قا ئوخشاش

ئېگىز ئورۇن

قەدىرلىك بولدى

«نەجىب» بىلەن ئوخشاش

«نەجىم» بىلەن ئوخشاش

يۇلتۇز كەبى ئايال

يۇلتۇز كەبى قىز

نىجات تاپقان («نەدىرىئاي» غا قارالسۇن)

«نادىرە» بىلەن ئوخشاش

نەدىرە : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى

نەدىرە : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («نەدىمىئاي» غا قارالسۇن)

«نادىم» ۋە «نەدىم» لەر بىلەن ئوخشاش

نەدىمە : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى

نەدىمە : ئىسمى ، خان : سۇپىتى

نەدىمە : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى

«نەدى» بىلەن ئوخشاش

بىر خىل گۇل نامى . مەنىسى : سۇ پەرىسى («نەۋرەسىدە» گە قارالسۇن)

(«نەرجىس» كە قارالسۇن)

(«نەرجىس» كە قارالسۇن)

نەزەردىكى قىز

نەزەردىكى ئايال

«نەزەرئاي» بىلەن ئوخشاش

كۆرگۈچىلەر ، تاماشىبىن ؛ كۆزەينەك

نەزەر (سۇ) : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى

پاكىز ئايال

پاك قىز

پاك ئايال

پاك ، پاكىز قىز

نەزىراي
نەزىرە (ئە) نەزىرەم
(«نەزىرىئاي» غا قارالسۇن)
(1) «نەزىر» بىلەن ئوخشاش، (2) يېڭى، كۆركەم، ياخشى، چىرايلىق، (3) سوۋغات، تەقدىم قىلىنغان نەرسە؛ شەپقەت
نەزىرىئاي (ئەئۇ) نەزىراي كۆركەم، چىرايلىق قىز
نەزىرىخان (ئەئۇ) شەپقەتلىك ئايال
نەزىرىگۈل (ئەپ) شەپقەتلىك قىز
نەزىلە (ئە) مېھمان («نەزىل، نازىل» بىلەن ئوخشاش)
نەزىمە (ئە) «نەزىم، نازىم» بىلەن ئوخشاش
نەزىمخان (ئەئۇ) نەزىم: ئىسمى، خان: سۈپىتى
نەزىمگۈل (ئەپ) نەزىم: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى
نەزىيە (ئە) «نەزى» بىلەن ئوخشاش
نەسەب (ئە) نەسەپ، نىسەپ مەنسۇپلۇق، خاسلىق، قانداشلىق، تۇغقانچىلىق
نەسەبخان (ئەئۇ) نەسەپخان، نىسەپخان نەسەب: ئىسمى، خان: سۈپىتى
نەسەبقىز (ئەئۇ) نەسەپقىز، نىسەپقىز نەسەب: ئىسمى، قىز: قوشۇمچىسى
نەسەبگۈل (ئەپ) نەسەپگۈل، نىسەپگۈل نەسەب: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى
نەسىبە (ئە) نەسىپە، نەسىپەم، نىسىپە، نىسىپەم «نەسىب، ناجىلە» گە ئوخشاش
نەسىبخان (ئەئۇ) نەسىپخان نەسىبە: ئىسمى، خان: سۈپىتى
نەسىبگۈل (ئەپ) نەسىپگۈل نەسىبە: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى
نەسىخە («نەسىھە» گە قارالسۇن)
نەسىخەم («نەسىھە» گە قارالسۇن)
نەسىرە (ئە) «نەسىر» بىلەن ئوخشاش
نەسىرىخان (ئەئۇ) نەسىرە: ئىسمى، خان: سۈپىتى
نەسىرىگۈل (ئەپ) نەسىرە: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى
نەسىمە (ئە) «نەسىم» بىلەن ئوخشاش
نەسىمخان («نەسىمخان» غا قارالسۇن)
نەسىمگۈل («نەسىمگۈل» گە قارالسۇن)
نەسىمخان (ئەئۇ) نەسمخان نەسىمە: ئىسمى، خان: سۈپىتى

نەسمىگۈل (ئەپ) نەسمگۈل
نەسىھە (ئە) نەسىخە، نەسخەم نەسىمە: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى سادىق، ۋاپادار؛ نەسىھەت، تەربىيە، يېتەكچىلىك
نەشائەت (ئە) نەشاخان، نىشاخان تۇغۇلماق، ئۇسمەك، چوڭ بولماق (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ ئۆمرىنى تىلەش ئارزۇسى ئەكس ئېتىدۇ)
نەشئەت① (ئە) نەشەت، نەشپەت تۇغۇلماق، ياشماق، تەرەققىي قىلماق؛ ياش بىر ئەۋلاد، يېڭى بىر ئەۋلاد
نەغمە («نەئىمە» گە قارالسۇن)
نەغمەم («نەئىمە» گە قارالسۇن)
نەقبە (ئە) نەقىپە ئەقىل
نەقبىئاي (ئەئۇ) نەقىپىئاي ئەقىللىق قىز
نەقىرە (ئە) «نەقىر» بىلەن ئوخشاش
نەقىلە (ئە) «نەقىل» بىلەن ئوخشاش ئىنتىقام
نەقىمە (ئە) «نەقى» بىلەن ئوخشاش
نەقىيە (ئە) «نەكىر» بىلەن ئوخشاش
نەكىرە (ئە) ئۇلگە، ئۆرنەك
نەمۇنە (ئە) نەمۇنەم نەمۇنىلىك ئايال (قىز)
نەمۇنخان (ئەئۇ) يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نەمۇنقىز (ئەئۇ) «نەمىر» بىلەن ئوخشاش (چىشى يولۇاس)
نەمىرە (ئە) («نەھلىبىبى» گە قارالسۇن)
نەھلىبۇۋى (1) دىيانەتلىك خېنىم؛ (2) ھەسەل ھەرىسىدەك ئىشچان خېنىم
نەھلىبىبى (ئەپ) نەھلىبۇۋى باش باھار، تۇنجى باھار، يېڭى باھار
نەۋباھار (پ) يېڭىدىن يېتىلگەن قىز
نەۋرەسىدە (پئە) نەرسىدە نورۇزدا تۇغۇلغان قىز
نەۋرۇزئاي (پئۇ) نورۇزئاي يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نەۋرۇزخان (پئۇ) نورۇزخان يۇقىرىقىغا ئوخشاش (بۇ يەردە «باھار گۈلىدەك چىرايلىق» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
نەۋرۇزگۈل (پ) نورۇزگۈل («نەبىرىخان» غا قارالسۇن)

نەۋرىخان

① «نەشئەت» بىلەن «نەشۋەت» ئوخشاشلا «نەشپەت» كە ئۆزگىرىدۇ.

نەۋرىقىز		(«نەبىرىقىز» غا قارالسۇن)
نەۋرىگۇل		(«نەبىرىگۇل» گە قارالسۇن)
نەۋسەرگۇل		(«نەۋسەھەرگۇل» گە قارالسۇن)
نەۋسەھەرگۇل	(پ ئە پ)	نەۋسەرگۇل ، نوسەرگۇل ، تالسۇ سەھەردىكى گۇل ، سەھەردە ئېچىلغان گۇل
نەۋسما①	(پ ئە)	نەۋسمە يېڭى ئوبراز ، يېڭى سۈرەت ، يېڭى چىراي
نەۋشادگۇل	(پ)	نەۋشاتگۇل يېڭى خۇشاللىق گۈلى ؛ يېڭى خۇشاللىق كەلتۈرگەن قىز
نەۋقانگۇل	(پ ئۇ پ)	نوقانگۇل يېڭى قانلىق قىز
نەئىبە	(ئە)	قاغىنىڭ قاقىلدىشى
نەئىماي		(«نەئىمئاي» غا قارالسۇن)
نەئىمە	(ئە)	نەئىمەم ، نەغىمەم ، نەغمە «نەئىم» بىلەن ئوخشاش (خۇشال ، خاتىرجەم ، بەختلىك)
نەئىمئاي	(ئە ئۇ)	نەئىماي نەئىمە : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
نەئىمخان	(ئە ئۇ)	نەيمخان نەئىمە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
نەئىمىقىز	(ئە ئۇ)	نەيمىقىز نەئىمە : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
نەئىمگۇل	(ئە پ)	نەيمگۇل نەئىمە : ئىسمى ، گۇل : سۈپىتى
نەيمخان		(«نەئىمخان» غا قارالسۇن)
نەيمىقىز		(«نەئىمىقىز» غا قارالسۇن)
نەيمگۇل		(«نەئىمگۇل» گە قارالسۇن)
نورۇزئاي		(«نەۋرۇزئاي» غا قارالسۇن)
نورۇزخان		(«نەۋرۇزخان» غا قارالسۇن)
نورۇزگۇل		(«نەۋرۇزگۇل» گە قارالسۇن)
نوسەرگۇل		(«نەۋسەھەرگۇل» گە قارالسۇن)
نوقانگۇل		(«نەۋقانگۇل» گە قارالسۇن)
نۇجەيمە	(ئە)	كىچىك بىر يۇلتۇز («نەجمە» نىڭ كىچىكلىتىلىشى)
نۇخان		(«نۇرخان» غا قارالسۇن)
نۇخىنىم		(«نۇرخىنىم» غا قارالسۇن)
نۇرئالەم	(ئە)	نۇرالەم ئالەمگە تارالغان نۇر
نۇرئالىيە	(ئە)	نۇرالىيە ئۇستۇن ئورۇندىكى قىز
نۇرئالىيەم	(ئە ئۇ)	نۇرالىيەم مېنىڭ ئۇستۇن ئورۇندىكى قىزىم

① ئەسلىسى «نەۋسىيما» .

نۇرئالىيخان	(ئە ئۇ)	نۇرالىخان
نۇرئالىيقىز	(ئە ئۇ)	نۇرالىقىز
نۇرئالىيگۇل	(ئە پ)	نۇرالىگۇل
نۇرئالىمە	(ئە)	نۇرالىمە
نۇرئالىمگۇل	(ئە پ)	نۇرالىمگۇل
نۇرئامىنە	(ئە)	نۇرامىنە
نۇرئامىنەم	(ئە ئۇ)	نۇرامىنەم
نۇرئامىنخان	(ئە ئۇ)	نۇرامىنخان
نۇرئامىنقىز	(ئە ئۇ)	نۇرامىنقىز
نۇرئامىنگۇل	(ئە پ)	نۇرامىنگۇل
نۇرئاي	(ئە ئۇ)	نۇراي
نۇرئايىم	(ئە ئۇ)	نۇرايىم
نۇرالەم		
نۇرالىيە		
نۇرالىيەم		
نۇرالىخان		
نۇرالىقىز		
نۇرالىگۇل		
نۇرالىمە		
نۇرالىمگۇل		
نۇرامىنە		
نۇرامىنەم		
نۇرامىنخان		
نۇرامىنگۇل		
نۇران	(ئە پ)	
نۇرانە	(ئە پ)	
نۇرانەم	(ئە پ ئۇ)	
نۇرانقىز	(ئە پ ئۇ)	

نۇرئالىي		(«نۇرئالىيە» گە قارالسۇن)
نۇرئالىيە		(«نۇرئالىيەم» گە قارالسۇن)
نۇرئالىيەم		(«نۇرئالىيخان» غا قارالسۇن)
نۇرئالىيخان		(«نۇرئالىيقىز» غا قارالسۇن)
نۇرئالىيقىز		(«نۇرئالىيگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرئالىيگۇل		(«نۇرئالىمە» گە قارالسۇن)
نۇرئالىمە		(«نۇرئالىمگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرئالىمگۇل		(«نۇرئامىنە» گە قارالسۇن)
نۇرئامىنە		(«نۇرئامىنەم» گە قارالسۇن)
نۇرئامىنەم		(«نۇرئامىنخان» غا قارالسۇن)
نۇرئامىنخان		(«نۇرئامىنگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرئامىنقىز		نۇرلار ؛ نۇر يۇزلۇك
نۇرئامىنگۇل		يۇزىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان
نۇرئاي		مېنىڭ نۇرانە قىزىم
نۇرئايىم		نۇر يۇزلۇك قىز

نۇرانگۇل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نۇراننىسا	(ئەپ،ئە) نۇرانىسا	نۇرانە ئايال
نۇرانى	(ئە)	پارلاق ، شانلىق ، نۇرلۇق ، يورۇق ، جۇلالىق ، نۇر سۈپەت («نۇراننىسا» غا قارالسۇن)
نۇرانىسا		
نۇرانىم	(ئەئۇ)	مېنىڭ نۇرلۇق قىزىم
نۇرانىيە	(ئە)	«نۇرانى» بىلەن ئوخشاش
نۇرايىم		(«نۇرئايىم» غا قارالسۇن)
نۇرئەلا①	(ئە) نۇرەلا ، نۇرىلە ، نۇرەلەم	ئەڭ ئۈستۈن ئورۇندىكى قىز
نۇرئەلاخان	(ئەئۇ) نۇرەلاخان ، نۇرەلىخان	نۇرئەلا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
نۇرئەلاقىز	(ئەئۇ) نۇرەلاقىز ، نۇرەلىقىز	نۇرئەلا : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
نۇرئەلاگۇل	(ئەپ) نۇرەلاگۇل ، نۇرەلىگۇل	نۇرئەلا : ئىسمى ، گۇل : سۈپىتى
نۇرئەلەم②	(ئە) نۇرەلەم ، نۇرىلەم	ئەڭ ئاقىل ، بىلىملىك قىز
نۇرئەلەمخان	(ئەئۇ) نۇرەلەمخان ، نۇرىلەمخان	نۇرئەلەم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
نۇرئەلەمقىز	(ئەئۇ) نۇرەلەمقىز ، نۇرىلەمقىز	نۇرئەلەم : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
نۇرئەلەمگۇل	(ئەپ) نۇرەلەمگۇل ، نۇرىلەمگۇل	نۇرئەلەم : ئىسمى ، گۇل : سۈپىتى
نۇرئەمنە	(ئە) نۇرئىمنە	ئىشەنچىلىك ، تىنچ ـ ئامان قىز («نۇرئامنە» گە ئوخشاش)
نۇرئەمنەم	(ئەئۇ) نۇرئىمنەم	مېنىڭ ئىشەنچىلىك قىزىم
نۇرئەمنەخان	(ئەئۇ) نۇرئىمنەخان	نۇرئەمنە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
نۇرئەمنەقىز	(ئەئۇ) نۇرئىمنەقىز	نۇرئەمنە : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
نۇرئەمنەگۇل	(ئەپ) نۇرئىمنەگۇل	نۇرئەمنە : ئىسمى ، گۇل : سۈپىتى

①② ئەسلىسى «نۇرئەئلا ، نۇرئەئلەم» . «نۇرئەلا» بىلەن «نۇرئەلەم» ئوخشاشلا «نۇرەلەم» گە ئۆزگىرىدۇ . ئۇلارنىڭ باشقا ئۆزگىرىشلىرىمۇ ئوخشىشىپ قېلىش ئېھتىمالى بار .

نۇرەسمەن		(«نۇرئاسمان» غا قارالسۇن)
نۇرەلا		(«نۇرئەلا» غا قارالسۇن)
نۇرەلاخان		(«نۇرئەلاخان» غا قارالسۇن)
نۇرەلاقىز		(«نۇرئەلاقىز» غا قارالسۇن)
نۇرەلاگۇل		(«نۇرئەلاگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرەلەم		(«نۇرئەلا ، نۇرئەلەم» گە قارالسۇن)
نۇرەلەمخان		(«نۇرئەلەمخان» غا قارالسۇن)
نۇرەلەمقىز		(«نۇرئەلەمقىز» غا قارالسۇن)
نۇرەلەمگۇل		(«نۇرئەلەمگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرەلىخان		(«نۇرئەلاخان» غا قارالسۇن)
نۇرەلىقىز		(«نۇرئەلاقىز» غا قارالسۇن)
نۇرەلىگۇل		(«نۇرئەلاگۇل» گە قارالسۇن)
نۇربادام	(ئەپ)	بادام : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى
نۇربان	(ئەپ) نۇربانگۇل	«نۇربانۇ» غا ئوخشاش
نۇربانئاي	(ئەپ،ئۇ) نۇرۋانئاي	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نۇربانۇ	(ئەپ) نۇربانۇم ، نۇرۋانۇم ، نۇربان ، نۇرۋان	خانىمقىز ، خېنىمقىز
نۇرباھار	(ئەپ)	باھار نۇرى ، باھاردىكى ئىللىق نۇر
نۇربەختەم	(ئەپ،ئۇ)	«نۇر بەختى» بىلەن ئوخشاش
نۇربەختىقىز	(ئەپ،ئۇ) نۇربەققىز ، نۇرباققىز	نۇربەختى : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
نۇربەختىم	(ئەپ،ئۇ)	مېنىڭ بەختىم
نۇربەدەن	(ئە)	ئاق بەدەنلىك ، بەدىنى پارقىراق ، نۇرلۇق ، جىسمىدىن نۇر چاقناپ تۇرىدىغان
نۇربۇۋى		(«نۇربىبە» گە قارالسۇن)
نۇربىلىق	(ئەئۇ)	بىلىقتەك چىرايلىق قىز
نۇربىبە	(ئەپ) نۇربۇۋى ، نۇربىيە ، نۇربىيەم	خېنىم قىز ، چىرايلىق خېنىم
نۇربىكە	(ئەئۇ)	نۇرلۇق خېنىم ، خېنىم قىز
نۇربىيە		(«نۇربىبە» گە قارالسۇن)
نۇربىيەم		(«نۇربىبە» گە قارالسۇن)
نۇرپاشا	(ئەپ)	پاشا قىز ؛ شاھ (ئاللا) نىڭ نۇرى
نۇرتۆرەمخان	(ئەمئۇ) نۇيىتۇلەمخان	تۆرەمخان : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى

نۇرجامال①	(ئە)	گۈزەل قىز ، گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى ؛ جامالىدىن تارالغان نۇر ؛ جامالىدىن نۇر ياغدىغان يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نۇرجامالخان②	(ئەئۇ)	
نۇرجاھان③	(ئەپ)	جاھانغا تارالغان نۇر ، جاھان نۇرى ، جاھان گۈزىلى
نۇرجەمىلە	(ئە) نۇرجىمىلە	گۈزەل ، چىرايلىق قىز
نۇرجەمىلەم	(ئەئۇ) نۇرجىمىلەم	مېنىڭ گۈزەل ، چىرايلىق قىزىم
نۇرجىمىلە		(«نۇرجەمىلە» گە قارالا)
نۇرخان	(ئەئۇ) نۇخان	خانقىز
نۇرخۇمار	(ئە)	خۇمارلىق قىز
نۇرخېنىم	(ئەئۇ) نۇخېنىم	خېنىمقىز ، خانىمقىز ، نۇرلۇق مەلىكە
نۇردىلە	(ئەپ)	«نۇردىل» غا ئوخشاش
نۇردىنئاي		(«نۇردىنئاي» غا قارالا)
نۇرزادە	(ئەپ) نۇرزادەم	«نۇرزاد» بىلەن ئوخشاش
نۇرزامان④	(ئە)	زاماننىڭ نۇرى ، زامانىسىنىڭ گۈزىلى
نۇرزىيا⑤	(ئە) نۇرزىيە ، نۇرزىيەم	نۇرنىڭ نۇرى ، نۇر ئۇستىگە چۈشكەن نۇر
نۇرزىياگۈل⑥	(ئەپ) نۇرزىيەگۈل ، نۇرزىيىگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نۇرسائەت	(ئە) نۇرسات	شۇ سائەتتە تۇغۇلغان قىز
نۇرسەتگۈل		(«نۇرسەئىدگۈل» گە قارالا)
نۇرسەم		(«نۇرسەنەم» گە قارالا)
نۇرسەنەم	(ئە) نۇرسەم	گۈزەل قىز ، گۈزەللىنىڭ گۈزىلى
نۇرسەھەرگۈل	(ئەپ) نۇرسەرگۈل	«نۇرسەھەر» بىلەن ئوخشاش
نۇرسەئىدە	(ئە) نۇرسىدە	«نۇرسەئىد» بىلەن ئوخشاش
نۇرسەئىدگۈل	(ئەپ) نۇرسەتگۈل	نۇرسەئىد : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
نۇرسەيدە		(«نۇرسەييدە» گە قارالا)
نۇرسەييدە	(ئە) نۇرسەيدە	خېنىم قىز ، خانىم قىز
نۇرسىدە		(«نۇرسەئىدە» گە قارالا)

①②③④⑤⑥لارنىڭ ئەسلىسى «نۇرجەمال ، نۇرجەمالخان ، نۇرجەھان ، نۇرزەمان ، نۇرزىيائ ، نۇرزىيائگۈل» .

نۇرسما①	(ئە) نۇرسمان ، نۇرسىمە	نۇر كەبى ، نۇر سۇرەت ، نۇرغا ئوخشاش
نۇرسماخان②	(ئەئۇ) نۇرسمانخان	نۇر كەبى ئايال
نۇرسماخېنىم③	(ئەئۇ) نۇرسمانخېنىم	نۇر كەبى خېنىم
نۇرسماقىز④	(ئەئۇ) نۇرسمانقىز	نۇر كەبى قىز
نۇرسماگۈل⑤	(ئەپ) نۇرسمانگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نۇرسىمە		(«نۇرسىما» غا قارالا)
نۇرسىيا		(«نۇرسىياھ» قا قارالا)
نۇرسىياگۈل		(«نۇرسىياھگۈل» گە قارالا)
نۇرسىياھ	(ئەپ) نۇرسىيا ، نۇرسىيە	قاراڭغۇ كېچىدىكى نۇر ؛ سىياھدىن تامغان نۇر ، ئىلىم نۇرى
نۇرسىياھگۈل	(ئەپ) نۇرسىياگۈل ، نۇرسىيەگۈل ، نۇرسىيگۈل	نۇرسىياھ : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
نۇرسىيە		(«نۇرسىياھ» قا قارالا)
نۇرشادە	(ئەپ) نۇرشادەم	شادىمان قىز ؛ شادلىق نۇرى
		(«نۇرشاد» بىلەن ئوخشاش)
نۇرشەھىدە	(ئە) نۇرشەيدە ، نۇرشىدە	ئاللا يولىدا قۇربان بەرگۈچى قىز ، شەھىدلىك يولىدىكى قىز
نۇرقەمەر	(ئە)	ئاي نۇرى ، ئايدەك قىز
نۇرقىز	(ئەئۇ) نۇقىز	نۇر كەبى قىز
نۇركامالخان⑥	(ئەئۇ)	«نۇركامال» غا ئوخشاش
نۇركامىلە	(ئە)	«نۇركامىل» بىلەن ئوخشاش
نۇرگۈزەل	(ئەپ)	گۈزەل قىز
نۇرگۈل	(ئەپ) نۇگۈل ، نۇرلۇق⑦ ، نۇرلۇقۇم⑧ ، نۇرۇق	گۈلدەك قىز ؛ نۇرلۇق قىز
نۇرمانگۈل		(«نۇرئىمانگۈل» گە قارالا)
نۇرنسا	(ئە) نۇرنىسا	گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى ؛ ئاياللارنىڭ نۇرلۇقى ، نۇر كەبى ئايال
نۇرنساخان	(ئەئۇ) نۇرنىساخان ، نۇرۇنخان	نۇرنىسا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

⑦⑧«نۇرلۇق ، نۇرلۇقۇم» بولسا «نۇرگۈل» نىڭ ئەركىلەتمە شەكىللىرىدۇر ، «نۇرۇق» بولسا سەتلىمە شەكلى ھېسابلىنىدۇ .

نۇرنساقىز①	(ئەئۇ)	نۇرنساقىز ، نۇرۇنقىز ، نۇنا- قىز ، نۇقىز	نۇرنسا : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
نۇرنساگۇل②	(ئەپ)	نۇرنساگۇل ، نۇناگۇل ، نۇگۇل ، نۇرۇنگۇل	نۇرنسا : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
نۇرنسايىم	(ئەئۇ)	نۇرنسايىم ، نۇرنسەم	مېنىڭ نۇرنسا قىزىم ؛ بىزنىڭ نۇرنسايىمىز
نۇرھايات③	(ئە)		ھاياتلىق نۇرى
نۇرھەينە			(«نۇرئەينە» گە قارالسۇن)
نۇرھىنە④	(ئە)	نۇرنە	(1) «نۇرئەينە» نىڭ ئۆزگىرىشى ، (2) «مۇشۇ جايىنىڭ نۇرى ، مۇشۇ جايدا تۇغۇلغان قىز» دېگەن مەنىنى كېلىدۇ
نۇرۇق			(«نۇرگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرۇنخان			(«نۇرنساخان» غا قارالسۇن)
نۇرۇنقىز			(«نۇرنساقىز» غا قارالسۇن)
نۇرۇنگۇل			(«نۇرنساگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرۇان			(«نۇربانۇ» غا قارالسۇن)
نۇرۇانگۇل			(«نۇربانگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرۇانۇم			(«نۇربانۇ» غا قارالسۇن)
نۇرئىمان	(ئە)	نۇرىمان	ئىمانلىق نۇرى
نۇرئىمانخان	(ئەئۇ)	نۇرىمانخان	نۇرئىمان : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
نۇرئىمانقىز	(ئەئۇ)	نۇرىمانقىز	نۇرئىمان : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
نۇرئىمانگۇل	(ئەپ)	نۇرىمانگۇل	نۇرئىمان : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
نۇرئىمننە			(«نۇرئەمننە» گە قارالسۇن)
نۇرئىمننەم			(«نۇرئەمننەم» گە قارالسۇن)
نۇرئىمننىخان			(«نۇرئەمننىخان» غا قارالسۇن)
نۇرئىمننىقىز			(«نۇرئەمننىقىز» غا قارالسۇن)
نۇرئىمننىگۇل			(«نۇرئەمننىگۇل» گە قارالسۇن)

①② «نۇرنساقىز ، نۇرنساگۇل» مۇ «نۇرقىز ، نۇرگۇل» لەرگە ئوخشاش «نۇقىز ، نۇگۇل» لەرگە ئۆزگىرىدۇ .
③④ ئەسلىسى «نۇرھەيات ، نۇرھىنا» .

نۇرىدىنئاي	(ئەئۇ)	نۇردىنئاي	نۇرىدىن : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى (دىنىنىڭ نۇرى قىز)
نۇرىلە①			(«نۇرئەلا» غا قارالسۇن)
نۇرىلەم			(«نۇرئەلەم» گە قارالسۇن)
نۇرىلەمخان			(«نۇرئەلەمخان» غا قارالسۇن)
نۇرىلەمقىز			(«نۇرئەلەمقىز» غا قارالسۇن)
نۇرىلەمگۇل			(«نۇرئەلەمگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرىمان			(«نۇرئىمان» غا قارالسۇن)
نۇرىمانخان			(«نۇرئىمانخان» غا قارالسۇن)
نۇرىمانقىز			(«نۇرئىمانقىز» غا قارالسۇن)
نۇرىمانگۇل			(«نۇرئىمانگۇل» گە قارالسۇن)
نۇرىنە			(«نۇرھىنە» گە قارالسۇن)
نۇرىنسا			(«نۇرنسا» غا قارالسۇن)
نۇرىنساخان			(«نۇرنساخان» غا قارالسۇن)
نۇرىنسەم			(«نۇرنسايىم» غا قارالسۇن)
نۇرىيە	(ئە)	نۇرىيەم	نۇر سۇپەت ، نۇرغا خاس
نۇزە			(«نۇزھە» گە قارالسۇن)
نۇزەت			(«نۇزھەت» كە قارالسۇن)
نۇزەتتەئاي			(«نۇزھەتتەئاي» غا قارالسۇن)
نۇزەتگۇل			(«نۇزھەتگۇل» گە قارالسۇن)
نۇزھە	(ئە)	نۇزە	ھاۋا يېمەك ، ئويىنماق
نۇزھەت②	(ئە)	نۇزەت	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نۇزھەتتەئاي	(ئەئۇ)	نۇزەتتەئاي	نۇزھەت : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
نۇزھەتگۇل	(ئەپ)	نۇزەتگۇل	نۇزھەت : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
نۇزۇكاي			(«نازۇكتەئاي» غا قارالسۇن)
نۇزۇكخان			(«نازۇكخان» غا قارالسۇن)
نۇزۇكۇم			(«نازۇكۇم» غا قارالسۇن)
نۇزۇگۇم			(«نازۇكۇم» غا قارالسۇن)
نۇزىخان			(«نازۇخان» غا قارالسۇن)
نۇزىگۇل			(«نازۇگۇل» گە قارالسۇن)
نۇسرەت	(ئە)	نىسرەت	ئۇستۇنلۇك ، غەلىبە ؛ ياردەم
نۇسرەتتەئاي	(ئەئۇ)	نىسرەتتەئاي	نۇسرەت : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى

① بۇ ئىسىم «نۇرئەلا» دىن ئۆزگىرىشىمۇ ، شۇنىڭدەك «نۇرئىلە» (نۇر بىلەن بىللە) دېگەن شەكىل ۋە مەنىدىكى ئىسىمدىن ئۆزگىرىشىمۇ مۇمكىن .
② «نۇزھەت» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

نۇسرەتخان (ئەئۇ) نسرەتخان
نۇسرەتقىز (ئەئۇ) نسرەتقىز
نۇسرەتگۇل (ئەپ) نسرەتگۇل
نۇقرە (پ)
نۇقىز
نۇگۇل
نۇناقىز
نۇناگۇل
نۇھە (ئە)
نۇھەيرە (ئە)
نېگىنگۇل (پ)
نېلۇپەر (پ) نىلۇپەر ، نىلۇرەم
نىزالەت (ئە)
نىزپەم
نىزپىئاي
نىزپىخان
نىسا (ئە)
نېۋرىخان
نىسائاي (ئەئۇ)
نىساخان (ئەئۇ)
نىساقىز (ئەئۇ)
نىساگۇل (ئەپ)
نىسار (ئە)

نۇسرەت : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
نۇسرەت : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
نۇسرەت : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى كۆمۈش
(«نۇرقىز ، نۇرنىساقىز» غا قارالسۇن)
(«نۇرگۇل ، نۇرنىساگۇل» گە قارالسۇن)
(«نۇرنىساقىز» غا قارالسۇن)
(«نۇرنىساگۇل» گە قارالسۇن)
قايغۇرماق ، ئازابلانماق ، يىغلىماق
كىچىك ئېرىق («نەھرە» نىڭ كىچىكلىتىلىشى)
ئۇزۇككە قويۇلغان ياقۇتتەك قىز بىر خىل سۇ گۇلى
كۆتۈرالماق ، مېھمان قىلماق ؛ سەپەر قىلماق
(«نەزىپە» گە قارالسۇن)
(«نەزىپىئاي» غا قارالسۇن)
(«نەزىپىخان» غا قارالسۇن)
بۇ ئىسىم «ئاياللار» دېگەن مەنىدە بولۇپ ، ئاياللارغا خاس مۇستەقىل ئىسىم بولۇش بىلەن بىللە ، قوشۇمچە تەركىب بولۇپ ، باشقا نۇرغۇن ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ كېلىپ ، ئاياللارنىڭ يېڭى ئىسىملىرىنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ
(«نەبىرىخان» غا قارالسۇن)
ئاياللارنىڭ چىرايلىقى
ئاياللارنىڭ خېنىمى
نسا : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
ئاياللارنىڭ گۈلى
چاچقۇ

نسايىم (ئەئۇ)
نسەپ
نسەپخان
نسەپقىز
نسەپگۇل
نسبەت (ئە)
نسبەتئاي (ئەئۇ)
نسرەت
نسرەتئاي
نسرەتخان
نسرەتقىز
نسرەتگۇل
نسىپە
نسىپەم
نشاخان
نشانە (پ) نىشانەم
نشانئاي (پئۇ)
نشانخان (پئۇ)
نشانگۇل (پ)
نىگار (پ) نىگارە ، نىگارەم
نىگارئاي (پئۇ) نىگاراي
نىگارئايىم (پئۇ)
نىگارە
نىگارەم
نىلۇرەم
نىھالئاي (پئۇ) نىھالاي
نىھالبۇۋى
نىھالبىبى (پ) نىھالبۇۋى
نىھالقىز (پئۇ)
نىھالگۇل (پ)

مېنىڭ نسا قىزىم
(«نەسەب» گە قارالسۇن)
(«نەسەبخان» غا قارالسۇن)
(«نەسەبقىز» غا قارالسۇن)
(«نەسەبگۇل» گە قارالسۇن)
يېقىنلىق ، تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتى ، ئالاقە ، مەنسۇپلۇق
مەنسۇپ بولغۇچى قىز
(«نۇسرەت» گە قارالسۇن)
(«نۇسرەتئاي» غا قارالسۇن)
(«نۇسرەتخان» غا قارالسۇن)
(«نۇسرەتقىز» غا قارالسۇن)
(«نۇسرەتگۇل» گە قارالسۇن)
(«نەسىبە» گە قارالسۇن)
(«نەسىبە» گە قارالسۇن)
(«نەشائەت» گە قارالسۇن)
غايە ـ ئارزۇغا يارىشا ئاللا بەرگەن قىز
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
نىشاندەكى ئايال
نىشاندەكى قىز
(1) يار ، (2) رەسىم ، سۇرەت ، تەسۋىر
ئاي سۇرەتلىك قىز
مېنىڭ ئاي سۇرەتلىك قىزىم
(«نىگار» غا قارالسۇن)
(«نىگار» غا قارالسۇن)
(«نېلۇپەر» گە قارالسۇن)
يېڭى چىققان ئاي («ئاينىھال» غا ئوخشاش)
(«نىھالبىبى» گە قارالسۇن)
پاك خېنىم ؛ ياش خېنىم
يۇمران ، پاك قىز ؛ ياش قىز
«نىھالقىز ، گۈلنىھال» غا ئوخشاش

نیابە	(ئە)	«نیاب» بىلەن ئوخشاش
نیازئاي	(پ‌ئۇ) نیازاي	ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى قىز
نیازئایىم	(پ‌ئۇ) نیازایىم	ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى قىزىم
نیازەم	(پ‌ئۇ) نیاسەم	«نیازئایىم» گە ئوخشاش
نیازخان	(پ‌ئۇ)	ئۆزىنى بەخشەندە قىلغان ئايال
نیازخېنىم	(پ‌ئۇ)	ئۆزىنى بەخشەندە قىلغان خېنىم
نیازگۈل	(پ)	«نیازئاي» بىلەن ئوخشاش
نیاسەم		(«نیازەم» گە قارالسۇن)
نییەتخان	(ئەئۇ) نیەتخان	ئارزۇ قىلىنغان ئايال

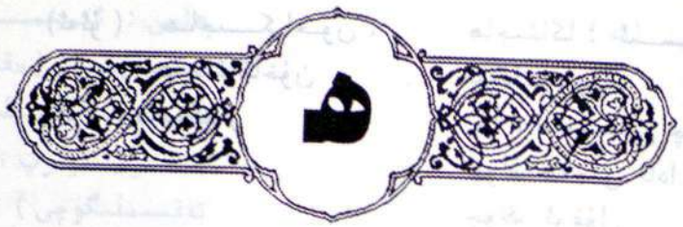

ئەرلەر ئۇچۇن ئۆزگىرىشلىرى

ئاتلىشى		مەنىسى
ھابىت		(«ئابىد» گە قارالسۇن)
ھابىل①	(ئە) ھاۋۇل ، ھاۋىل ، ھەبىل	ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغۇللىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى . مەنىسى : ئوۋچى ، تور تاشلىغۇچى
ھابىل	(ئە)	ئالىم ؛ سوتچى ، قازى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
ھاپى	(ئە)	يارىدەمچى
ھاپىد	(ئە) ھاپىت	(1) ساقلىغۇچى ، مۇھاپىزەتچى ، قوغدىغۇچى ، (2) قارىي ، يادقا ئالغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
ھاپىز	(ئە)	دىنىنىڭ قوغدىغۇچىسى
ھاپىزلىدىن	(ئە)	تولغان ، تولۇق ، مول
ھاپىل	(ئە)	رىۋايەتلەردىكى سېخىيلىقنىڭ سىمۋولى ھاتەمئوتاينىڭ ئىسمى .
ھاتەم	(ئە) ھاتەمجان	مەنىسى : ئۇستىگە يۇكلىگۈچى ؛ تاپشۇرغۇچى
ھاتىپ②	(ئە)	(1) «ئاتىپ» گە قارالسۇن ، (2) غايىبتىن خەۋەر بەرگۈچى ؛ تېلېفون
ھاجەكبەر		(«ھاجىئەكبەر» گە قارالسۇن)
ھاجەلى		(«ھاجىئەلى» گە قارالسۇن)
ھاجى	(ئە) ھاجىم	(1) ھەج قىلغۇچى ، (2) سەپەر قىلغۇچى
ھاجىئاخۇن	(ئەئۇ) ھاجاخۇن	ھاجى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

① «ئابىل» مۇ «ھابىل» غا ئۆزگىرىدۇ . لېكىن بۇ يەردىكى «ھابىل» بولسا «ئابىل» نىڭ ئۆزگىرىشى ئەمەس .

② «ھاتىپ» بۇ يەردە «ئاتىپ» نىڭ ئۆزگىرىشى بولمىغاندا «غايىبتىن خەۋەر بەرگۈچى ، غايىبتىن كەلگەن ئاۋاز» دېگەن مەنىدىكى سۆز . ھازىرقى زامان ئەرەب تىلىدا «تېلېفون» مۇ «ھاتىپ» دېيىلىدۇ .

هاجىئاكائاخۇن (ئەئۇ) هاجىكاخۇن ، هاجىئاكاخۇن
هاجىئاكا : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

هاجىئەكبەر (ئە) هاجەكبەر
(1) ھەممىدىن چوڭ ھاجى ؛ (2) چوڭ ھەجنى ئادا قىلغۇچى ، (3) چوڭ ئوغۇل

هاجىئەلى (ئە) هاجەلى
(1) ھەممىدىن ئۈستۈن ھاجى ؛ (2) ھاجى : ئىسمى ، ئەلى : سۈپىتى

هاجىئەھمەد (ئە) هاجىئەخمەت
هاجى : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپىتى

هاجىب (ئە) هاجىپ
قاش (ئادەمنىڭ قېشى) ؛ قاراۋۇل ، ياپقۇچى ، توسقۇچى (نەرسە)

هاجىباقى (ئە) هاجىۋاقى
هاجى : ئىسمى ، باقى : قوشۇمچىسى («باقى» نىڭ مەنىسى : مەڭگۈلۈك)

هاجىباي (ئەئۇ) هاجىۋاي
هاجى : ئىسمى ، باي : سۈپىتى

هاجىبەگ (ئەئۇ) هاجىۋەگ
هاجى : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى («هاجىب» كە قارالسۇن)

هاجىپ

هاجىخوجا (ئەپ) هاجىغوجى
هاجى : ئىسمى ، خوجا : سۈپىتى

هاجىر① (ئە)
كۆچكۈچى ، ھىجرەت قىلغۇچى ؛ ھاجىلار ئارامخانىسى («هاجىرەھمان» غا قارالسۇن)

هاجىراخمان

هاجىرەھمان (ئە) هاجىراخمان
هاجى : ئىسمى ، رەھمان : سۈپىتى (بۇ يەردە «شەپقەتلىك ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

هاجىرەھمەت (ئە) هاجىرەخمەت
هاجى : ئىسمى ، رەھمەت : قوشۇمچىسى

هاجىسىددىق (ئە) هاجىسىدىق
هاجى : ئىسمى ، سىددىق : سۈپىتى («سىددىق» نىڭ مەنىسى : سەممىي ، چىن ، راست . بۇ يەردە «سەممىي ھاجى ؛ سەممىي ئوغۇل» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

هاجىغوجى

هاجىقارى (ئە)

① «هاجىر» ئايالالارغىمۇ قويۇلىدۇ .

هاجىقاسىم (ئە)
هاجى : ئىسمى ، قاسىم : قوشۇمچىسى («قاسىم» مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، مەنىسى : تەقسىملىگۈچى)

هاجىكاخۇن («هاجىئاكائاخۇن» غا قارالسۇن)

هاجىم («هاجى» غا قارالسۇن)

هاجىمەت («هاجىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

هاجىمەمەت («هاجىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

هاجىممەت («هاجىمۇھەممەد» كە قارالسۇن)

هاجىمۇھەممەد (ئە) هاجىمەت ، هاجىمەمەت ، هاجىممەت
هاجى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى

هاجىنۇر① (ئە)
هاجى : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى . (بۇ يەردە «هاجى ئوغلۇم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

هاجىنىياز (ئەپ)
هاجى : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «هاجىغا ئۆزىنى بېغىشلىغان» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

هاجىئۆمەر② (ئە)
هاجى : ئىسمى ، ئۆمەر : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە چاھارياراردىن ئۆمەرنىڭ ئىسمى ئوغلانلىغان)

هاجىۋاقى («هاجىباقى» غا قارالسۇن)

هاجىۋاي («هاجىباي» غا قارالسۇن)

هاجىۋەگ («هاجىبەگ» كە قارالسۇن)

هاجىياقۇب③ (ئەئى) هاجىياقۇپ
هاجى : ئىسمى ، ياقۇب : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە ياقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى ئوغلانلىغان)

هادەك («هادى» غا قارالسۇن)

① بۇ ئىسىم ئايالالارغىمۇ قويۇلىدۇ .
②③ ئەسلىسى «هاجىئۆمەر ، هاجىيەئقۇب» .

هادى (ئە) هادەك (1) سەردار ، يولباشچى ، يول كۆرسەتكۈچى ، (2) جەمجەت ، تەنچ ، مۇلايىم (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)

هادىخوجا (ئەپ) هادىغوجى هادى : ئىسمى ، خوجا : سۈپىتى (بۇ يەردە «يول كۆرسەتكۈچى ئىگەم» دېگەن مەنىدە كېلىپ ، ئاللا ئۇلۇغلىنىدۇ)

هادىل («ئادىل» غا قارالسۇن)

هادىم (ئە) هادىمجان ، هەدىم ، هەدىمجان يىمىرگۈچى

هادىمەت («هادىمۇھەممەد» گە قارالسۇن)

هادىمەممەت («هادىمۇھەممەد» گە قارالسۇن)

هادىمۇھەممەد (ئە) هادىمەت ، هادىمەمەت هادى : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى (بۇ يەردە «يول كۆرسەتكۈچى مۇھەممەد» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

هاراب (پ) هاراپ (1) ئۇرۇش ، سوقۇش ، جەڭ ؛ جەڭ بولغان جاي ؛ (2) قىزىپ كەتكەن سۇ ؛ سۇنىڭ توختاپ قالغان جايى ، سۇنىڭ ئاخىرقى نۇقتىسى

هارۇت (ئە) پەرىشتە ئىسمى

هارۇن (ئى) هارۇن ، هارۇت ، هارۇنجان هارۇن پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : بۇلبۇل

هارۇنخان① (ئىئۇ) هارۇنخان هارۇن : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

هارىپ («ئارىپ» قا قارالسۇن)

هارىپخان② («ئارىپخان» غا قارالسۇن)

هارىس (ئە) خارىس (1) قوغدىغۇچى ، مۇھاپىزەتچى ، هامىي بولغۇچى ، (2) هېرىسمەن ، (3) دېھقان

هارىن («هارۇن» غا قارالسۇن)

هارىنخان («هارۇنخان» غا قارالسۇن)

هازارەت③ (ئە) شەھەر تۇرمۇشى ؛ مەدەنىيەت

هازى («ئازى» غا قارالسۇن)

①②بۇ ئىسىملار يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
③ ئەسلىسى «هەزارەت» .

هازىت (مەنىسى ۋە تەۋەلىكى ئېنىق ئەمەس)

هازىر (ئە) تەييار تۇرغۇچى ، تەق بولغۇچى ، قاتناشقۇچى ؛ مەۋجۇت ، بار

هازىق (ئە) بىلىملىك ، تەجرىبىلىك ، ئەقىللىق ، ماھىر ، ئۇستا ، يېتىشكەن ، ئەپچىل

هازىم (ئە) خازىم (1) ئەقىللىق ، قەتئىي ، ئىرادىلىك ، (2) ئېھتىياتچان ، پۇختا ، ئەستايىدىل ، (3) «ئازىم» غا قارالسۇن ؛ (4) غەلىبە قىلغۇچى

هازىن (ئە) تەربىيەلىگۈچى

هاسان («ئەسەن» ياكى «ئاسان» غا قارالسۇن)

هاسانتاي («ئەسەنتاي ، ئاسانتاي» غا قارالسۇن)

هاستاي («ئەسەنتاي ، ئاسانتاي» غا قارالسۇن)

هاسىب (ئە) هاسىپ ، خاسىپ (1) ھېسابچى ، (2) «ئاسىب» قا قارالسۇن

هاسىل (ئە) (1) نەتىجە ، ئۇنۇم ، (2) «ئاسىل» غا قارالسۇن

هاسىم (ئە) (1) ئىرادىلىك ، قەتئىي ، (2) «ئاسىم» غا قارالسۇن ، (3) «ئازىم» غا قارالسۇن

هاسىن (ئە) چىرايلىق («ئاشۇر» غا قارالسۇن)

هاشۇر («هاشىد» قا قارالسۇن)

هاشىت تىرىشچان ، ئەستايىدىل

هاشىد (ئە) هاشىت (1) مەھشەر كۈنى هەممىنى يىغقۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى) ، (2) «ئاشىر» غا قارالسۇن

هاشىر① (ئە) هاشى ، هاشىرجان («ئاشىق» قا قارالسۇن)

هاشىق

① «ئاشىر» مۇ «هاشىر» غا ئوخشىرىدۇ . بۇ خىل ئەھۋال ناھايىتى كۆپ . مەسىلەن ، «ئابىد ، ئازىم ، ئاسىب ، ئاسىل ، ئاسىم ، ئاشۇر ، ئامىر ، ئامىل» قاتارلىقلارمۇ يۇقىرىقىدەك «ها... » غا ئوخشىرىدۇ . ئەمما ، كۆپىنچە ئىسىملار ، جۈملىدىن «هاشىر» بۇ يەردە ئۆز مەنىسى بىلەن مۇشۇ هالەتكە مەنسۇپ .

هاشىم (ئە) هاشمجان ، گاشىم
هاۋۇپ
هاقىل
هاقللا
هاكى (ئە)
هاكىم (ئە) هاكىمجان
هالاۋەت① (ئە)

هالاۋۇدۇن
هالاۋىدىن
هالالىدىن② (ئە)
هالۋانى③ (ئە)
هامۇت
هامۇدۇل
هامۇدۇللا
هامۇدۇن
هامۇق
هامۇللا (ئە)

هامۇن (پ)
هامى (ئە) هامىجان ، هامىخان④

هامىد (ئە) هامىت ، هامۇت ، هامۇق ، هامىخان⑤

نان ئۇشتىغۇچى ، ئۇششاقلىغۇچى
(«ئاقىب» كە قاراڭ)
(«ئاقىل» غا قاراڭ)
(«ئاقىللا» غا قاراڭ)
(1) ئىپادىلىگۈچى ، ھېكايىچى ، رىۋايەتچى ، (2) چەۋگان توپى ھۆكۈمدار
تاتلىقلىق ، لەززەت ، تەم ؛ تاتلىق ، تەملىك ، شېرىن ، لەززەتلىك ، نەرسىلەر ، تاتلىق - تۇرۇملار ، تاتلىق يېمەكلىك ، تاتلىق مېۋىلەر ؛ مۇكاپات (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ تاتلىقلىقى ، پەرزەنتنىڭ ئۆزى تۇرمۇشنىڭ ھالاۋىتى ئىكەنلىكى ئىپادىلەنگەن)
(«ئالائىدىن» گە قاراڭ)
(«ئالائىدىن» گە قاراڭ)
دىنىنىڭ توغرا ، دۇرۇس ئادىمى
تاتلىق يېمەكلىك ئىشلىگۈچى
(«ھامىد» كە قاراڭ)
(«ھامىدۇللا» غا قاراڭ)
(«ھامىدۇللا» غا قاراڭ)
(«ھامىدىن» گە قاراڭ)
(«ھامىد» كە قاراڭ)
ئاللانىڭ ھېمايىچىسى ، ئاللانى ھمايە قىلغۇچى
تۇزلەڭ ، دەشت ، چۆل ، كەڭ دالا
ئاسرىغۇچى ، قوغدىغۇچى ، يۆلىگۈچى ، يۆلەنچۈك ، ھمايەچى ، ھمايە قىلغۇچى
ماختىغۇچى ، مەدھىيەلىگۈچى ، شۈكۈر قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى)

①②③ئەسلىيسى «ھەلاۋەت ، ھەلالىددىن ، ھەلۋانى» .
④⑤ «ھامى» بىلەن «ھامىد» ئوخشاشلا «ھامىخان» غا ئۆزگىرىدۇ ، ئەمما بۇ ئىسىملار يەنىلا ئەرلەرگە قوللىنىلىدۇ .

هامىدۇللا (ئە) هامۇدۇللا ، هامۇدۇل
هامىدىن① (ئە) هامۇدۇن

هامىر
هامىز (ئە)

هامىل (ئە)

هانى (ئە)

هاۋاز
هاۋۇل
هاۋۇت
هاۋىت
هاۋىل
هائىز (ئە) هايىز
هائىل (ئە) هايىل
هايان② (ئە) هاياتجان
هاياتۇللا③ (ئە) ئاياتۇللا

هايىز
هايىل
هەبى (ئە) هەبى ، هەۋى
هەبدۇل
هەبدۇللا
هەبۇر (ئە)
هەبۇللا
هەبۇەت (ئە)
هەبى④

ئاللانى ماختىغۇچى
(1) دىنىنىڭ ھمايىچىسى ، (2) «ھامىد» قوش زىرلىق كەلگەن ، (3) «ھامىددىن» نىڭ ئۆزگىرىشى
(«ئامىر» غا قاراڭ)
ئاچچىق ، ئاچچىق - چۈچۈك ، ئاچچىق خاراكتېرلىك
(1) يۇڭ كۆتۈرگۈچى ، (2) «ئامىل» غا قاراڭ
(1) تەبرىكلىگۈچى ، ماختىغۇچى ؛ (2) ھېسداشلىق قىلغۇچى
(«ئاۋاز» غا قاراڭ)
(«ھابىل» گە قاراڭ)
(«ئابىد» كە قاراڭ)
(«ئابىد» كە قاراڭ)
(«ھابىل» گە قاراڭ)
ئىگىلىگۈچى ، ئىگە بولغۇچى
مەنئى قىلغۇچى ، توسقۇچى
تىرىكلىك ، ھاياتلىق كۈچى
(1) ئاللا بەرگەن ھايات ، ئاللا بەرگەن ھاياتلىق ، ئاللا بەرگەن پەرزەنت
(«ھائىز» گە قاراڭ)
(«ھايىل» گە قاراڭ)
ئۇرۇق ، دان
(«ئابدۇللا» غا قاراڭ)
(«ئابدۇللا» غا قاراڭ)
شاد - خۇرام
(«ھەببۇللا» غا قاراڭ)
سوۋغات
(«ھەببى ، ھەببۇللا» غا قاراڭ)

①②③ئەسلىيسى «ھامىددىن ، ھەيات ، ھەياتۇللا» . ئەگەر «ھامىددىن» نىڭ بىرىنچى تەركىبى «ھامى» بولماي ، «ھامىد» بولسا ، مەنىسى «دىنىنى ماختىغۇچى» بولىدۇ .
④ «ھەببى ، ھەببۇللا» ئوخشاشلا «ھەبى» گە ئۆزگىرىدۇ . بولۇپمۇ غۇلجا قاتارلىق جايلاردا «ھەببۇللا» «ھەبى» گە ، زەبىھۇللا «زەبى» گە ئۆزگىرىپ كېتىدىغان مۇشۇنداق ئەھۋاللار بىرقەدەر كۆپ ئۇچرايدۇ .

هەببب	(ئە)	هەببپ ، هببپ
هەببزاد	(ئەپ)	هەببپزات ، هەببپزات
هەببزادە	(ئەپ)	هەببپزادە
هەببۇل		
هەببۇللا①	(ئە)	هەببۇل ، هەبۇللا ، هەبى
هەببپ		
هەبدۇللا		
هەبرا	(ئە)	خەبرا
هەبىل		
هەپى	(ئە)	
هەپىد	(ئە)	هەپىت
هەپىز	(ئە)	هەۋىز ، هېۋىز
هەپىزۇل		
هەپىزۇللا②	(ئە)	هەپىزۇل ، هەۋىزۇللا
هەپىزىدىن③	(ئە)	هەۋىزىدىن ، هېۋىزىدىن
هەتتام	(ئە)	
هەتىپ		
هەجبۇل		
هەجبۇللا		
هەجىپ		
هەجىپۇل		

دوست ، سۆيگۈچى ، ئەزىز ، سۆيۈملۈك (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)

سۆيۈملۈك ئوغۇل

يۇقىرىقىغا ئوخشاش («هەببۇللا» غا قارالسۇن)

ئاللانىڭ دوستى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)

(«هەبب» كە قارالسۇن)

(«ئابدۇللا» غا قارالسۇن)

خۇشال ، شاد ـ خۇرام

(«ئەبىل ، هەببۇللا ، ئۇبەيدۇللا ، هابىل» لارغا قارالسۇن)

ماهىر ، پىششىق بىلىمدىغان ، ئالىم (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)

نەۋرە

ساقلىغۇچى ، ئاسرىغۇچى ، قوغدىغۇچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)

(«هەپىزۇللا» غا قارالسۇن)

ئاللا ساقلىغان كىشى

دىنىنىڭ قوغدىغۇچىسى

شىر

(«ئەتىپ» كە قارالسۇن)

(«ئەجبۇللا» غا قارالسۇن)

(«ئەجبۇللا» غا قارالسۇن)

(«ئەجىب» كە قارالسۇن)

(«ئەجبۇللا» غا قارالسۇن)

① «هەببۇللا» نىڭ يەنە «هەبىللا ، هەۋىللا ، هەۋىل ، هېبى ، هەبىل ، هەۋىبىللا ، هېۋىل ، هېۋىللا ، هېۋىللام» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

② «هەپىزۇللا» نىڭ يەنە «هەزىللا ، هېۋىزۇللا ، هېۋىزۇل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

③ ئەسلىسى «هەپىزىددىن» .

هەجىپۇللا		(«ئەجبۇللا» غا قارالسۇن)
هەجبۇللا		(«ئەجبۇللا» غا قارالسۇن)
هەداۋى	(ئە)	هىداۋى
هەدەس	(ئە)	سوۋغات ، هەدىيە
هەدىد	(ئە)	ياشلار
		تېز ، ئىتتىك ؛ تۆمۇر («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
هەدىتۇللا		(«هەدىيەتۇللا» غا قارالسۇن)
هەدىس	(ئە)	خەدىس
		يېڭى ، زامانىۋى ، يېڭى تېپتىكى ؛ خەۋەر ، سۆز ، هېكايە ، گەپ ـ سۆز ، ئېقىپ يۇرگەن گەپلەر ، رىۋايەت ؛ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزلىرى (بۇ يەردە هەدىس ئۇلۇغلانغان)
هەدىل		(1) «ئەدىل» گە قارالسۇن ، (2) باچكا
هەدىلشا		(«ئەدىلشاھ» قا قارالسۇن)
هەدىم		(«هادىم» غا قارالسۇن)
هەدىمجان		(«هادىم» غا قارالسۇن)
هەدىيەتۇللا①	(ئە)	هەدىتۇللا
		ئاللانىڭ هەدىيەسى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
هەرەم	(ئە)	(1) چەكلەنگەن ، توسۇلغان (بۇ يەردە هەرەم ئۇلۇغلانغان) ، (2) «ئەرەم» نىڭ ئۆزگىرىشى
هەربە	(ئە)	يېپەك ، يېپەك مال ، تاۋار
هەربەى	(ئە)	يېپەككە ئوخشاش
هەرىس	(ئە)	ئاللاغا هېرىسمەن (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
		دىنىنىڭ ئەسكىرى
هەزبىدىن	(ئە)	(«ئەزىزۇللا» غا قارالسۇن)
هەزىيدۇل		(«ئەزبۇللا» غا قارالسۇن)
هەزبۇللا		(«ئەزبۇدىن» گە قارالسۇن)
هەزبىدىن		(«هەزرىتىم» گە قارالسۇن)
هەزتۇم		(«هەزرىتىئەلى» گە قارالسۇن)
هەزتىلى		(«هەزرىتىئەلى» گە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «هەدىيەتۇللا» .

هەزىتپىر
هەزرەت (ئە) هەزىرەت

هەزرىتىئەلى (ئە) هەزىرتپلى ، هەزىتپلى ، هىزتىلى ، هەزتىلى

هەزرىتپىر (ئەپ) هەزرىتپىر ، هەزتپىر

هەزرىتۇللا (ئە) هەزرىتۇللا ، هەزىتىللا ، هەزرىتۇللا

هەزرىتىم (ئەئۇ) هەزرىتىم ، هەزتۇم

هەززى (ئە)
هەزۇللا
هەزۇىدىن
هەزىتۇللا
هەزىتىللا
هەزىدىن
هەزىر (ئە) قەزىر
هەزىرەت
هەزىرتپلى
هەزىرتپىر
هەزىرتۇللا
هەزىرتىم
هەزىز (ئە)
هەزىزۇل
هەزىزۇللا
هەزىزىدىن

(«هەزرىتپىر» گە قارالسۇن)

هۆرمەتلىك ، ئالىيجاناب ، ئەزىز ، ئۇلۇغ ، جانابىي ، ئەپەندى

هەزرىتى ئەللىدەك ئوغۇل (بۇ يەردە چاھارياراردىن ئەلى ئۇلۇغلانغان)

هۆرمەتلىك ئۇستاز

(1) ئاللانىڭ هۆرمەتلىك كىشىسى ، ئاللا هۆرمەت ئاتا قىلغان كىشى ؛ (2) «هەزرىتى ئاللا» دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگەرتىپ ئېيتىلىشى ياكى كىشى ئىسمى قىلىپ باشقىچە ئېيتىلىشى

مېنىڭ هۆرمەتلىك ئەزىز ئوغلۇم ؛ مېنىڭ هۆرمەتلىكىم (بۇ يەردە يەنە «بىزنىڭ ئۇلۇغ پېشۋايىمىز» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

بەخت ، خۇشاللىق ، هۇزۇر

(«ئەزبۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەزبۇدىن» گە قارالسۇن)
(«هەزرىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«هەزرىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەزىزدىن» گە قارالسۇن)

دائىم هازىر تۇرغۇچى

(«هەزرەت» گە قارالسۇن)
(«هەزرىتىئەلى» گە قارالسۇن)
(«هەزرىتپىر» گە قارالسۇن)
(«هەزرىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«هەزرىتىم» گە قارالسۇن)

(1) بەختلىك ، تەلەيلىك ، خۇشال ، (2) «ئەزىز» گە قارالسۇن

(«ئەزىزۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەزىزۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەزىزىدىن» گە قارالسۇن)

هەزللا

هەزىم① (ئە) هەزىمجان ، هېزىم ، هېزىمجان

هەزىمۇل
هەزىمۇللا
هەزىمىدىن
هەزىيا
هەزيا
هەسەك
هەسەلدىن
هەسەن② (ئە) هەسەنجان ، هەسۇق ، هەسەك ، خەسەن ، هاسان

هەسەنئاخۇن (ئەئۇ) هەسىناخۇن ، هەسىناق

هەسەنتاي (ئەئۇ) هاسانتاي ، هاسەنتاي

هەسەنتۇر (ئەئۇ)

هەسەندىن (ئە)
هەسرەت③ (ئە)

(«هەپىزۇللا ، ئەزىزۇللا» غا قارالسۇن)

(1) ئوتۇن ، ئوتۇنچى ، (2) ئىرادىلىك ، قەتئىي ، كەسكىن ، (3) گۇلدۇرماما ، (4) «ئەزىم» گە قارالسۇن

(«ئەزىمۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەزىمۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەزىمىدىن» گە قارالسۇن)
(«ئەزىزىار» غا قارالسۇن)
(«ئەزىزىار» غا قارالسۇن)
(«هەسەن» گە قارالسۇن)
(«ئەسەلدىن» گە قارالسۇن)

ياخشى ، گۈزەل ، چىرايلىق [بۇ ئىسىم قوشكېزەك تۇغۇلغان جۈپ ئوغۇلنىڭ بىرىگە قويۇلىدۇ ، ئايرىمۇ قويۇلىدۇ . جۈپ ئوغۇلنىڭ بىرىگە قويۇلغاندا كۆپىنچە يەنە بىرىگە «هۇسەين» (هۇسەن) قويۇلىدۇ . چۈنكى بۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ نەۋرىلىرى ئىمامھەسەن ، ئىمامھۇسەينىڭ تەقلىد قىلىنغان]

هەسەن : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى

هەسەن : ئىسمى ، تاي : سۆپىتى

هەسەن : ئىسمى ، تۇر : قوشۇمچىسى («ياخشى تۇرسۇن» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)

دىنىنىڭ ياخشى كىشىسى

هەسرەت ، قايغۇ

① «ئەزىم» مۇ «هەزىم» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «هەسەن» مۇ «هاسان» غا ئۆزگىرىپ ، «ئاسان» نىڭ ئۆزگىرىشىگە ئوخشىشىپ قېلىشى مۇمكىن . شۇنداق بولغاندا «هەسەنتاي» دېگەن ئىسىمنى «هاسانتاي ، هاستاي» غا ئۆزگىرىدۇ .
③ بۇ ئىسىم ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

ھەسمەت		(«ئەسمەت» گە قارالسۇن)
ھەسۇق		(«ھەسەن» گە قارالسۇن)
ھەسەپ	(ئە)	ھېساب ئالغۇچى ؛ ئېسىل نەسەبلىك (بۇ ئىسىم «ال» بىلەن كەلگەندە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىنى بىلدۈرىدۇ)
ھەسەدىن		(«ئەزىزىدىن» گە قارالسۇن)
ھەسىر	(ئە)	يول ؛ يەر يۈزى ؛ ھارغۇچى
ھەسىل		(«ئەسىل» گە قارالسۇن)
ھەسەن	(ئە)	گۈزەل ؛ كۈچلۈك ، مەھكەم
ھەسىناخۇن		(«ھەسەنئاخۇن» غا قارالسۇن)
ھەسىناق		(«ھەسەنئاخۇن» غا قارالسۇن)
ھەشۇر		(«ئەشۇر» غا قارالسۇن)
ھەشۇرا		(«ئەشۇرا» غا قارالسۇن)
ھەق[1]	(ئە)	ھەقىقىي ، دۇرۇس ؛ ھوقۇق ، ئىمتىياز ، ھەقىقەت ، ئەھلىيەت ، راستلىق ، راست ، توغرا ، بار ، ساۋاب (بۇ ئىسىمنىڭ «ال» لىق كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىنى كۆرسىتىدۇ)
ھەقئاللا		(«ھەققۇللا» غا قارالسۇن)
ھەقدىل	(ئەپ)	ھەقتىل راستچىل ، ئادالەتپەرۋەر
ھەقدىن	(ئە)	ھەقتىن توغرا دىن ، ھەقىقىي دىن
ھەقرىزا	(ئە)	ئاللانىڭ رىزالىقى ، ھەققە رازى بولماق
ھەققارى	(ئە)	ھەق : ئىسمى ، قارى : سۈپەتى
ھەققانىي	(ئە)	ئادىل ، ئادىللىق ، توغرىلىق
ھەققۇلى	(ئەئۇ)	ئاللانىڭ قۇلى
ھەققۇلبەگ	(ئەئۇ)	ھەققۇلى : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى
ھەققۇللا	(ئە) ھەقتۇللا	ئاللانىڭ ھەققى ؛ ئاللا ھەقتۇر ، ئاللانىڭ ھەقىقتى
ھەققىدىن	(ئە)	دىننىڭ ھەققى ، دىننىڭ ھەقلىقى ، دىننىڭ ھەقىقتى

① ئەسلىسى «ھەق» .

ھەقنەزەر	(ئە)	ئاللانىڭ نەزىرىدىكى كىشى ؛ ئاللا ئىلتىپات قىلغان كىشى
ھەقپ		(«ئەقىب» گە قارالسۇن)
ھەقىت		(«ئەقىد» گە قارالسۇن)
ھەقىل		(«ئەقىل ، ئاقىل» غا قارالسۇن)
ھەقىم		(«ئەقىم» گە قارالسۇن)
ھەقيار	(ئەپ) ھەقيا	ھەق ئاللا ئۈزى يار بولغاي
ھەكەم	(ئە)	«پەيسەل» گە ئوخشاش
ھەكىم	(ئە) ھېكىم ، ھېكىمجان ، خەكىم	ھۆكۈما ، دانىشمەن ، ئەقىللىق ، پەيلاسوپ ، تېۋىپ (بۇ ئىسىمنىڭ «ال» لىق كەلگەندە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىنى بىلدۈرىدۇ)
ھەكىمشاھ	(ئەپ) ھېكىمشا	ھەكىم : ئىسمى ، شاھ : سۈپەتى (بۇ يەردە «ئەقىللىق ئوغۇل» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
ھەكمۇل		(«ھەكمۇللا» غا قارالسۇن)
ھەكمۇللا	(ئە) ھەكمۇل	ئاللانىڭ دانىشمەن كىشىسى
ھەكىمدىن	(ئە)	دىننىڭ دانىشمىنى
ھەلاۋى	(ئە)	ناۋاتچى ، تاتلىق - تۇرۇملارنىڭ سانقۇچى
ھەللاجى	(پ) ھىلاجى[1]	(1) چىغىرتقىچى ، پاختا چىقارغۇچى ، (2) پاختا ئاتماق ، (3) ئىنچىكە تەھلىل قىلماق
ھەلەك		(«ئەلى ، ھەلىم» گە قارالسۇن)
ھەلىل	(ئە) ھېلىل	(1) ئەر ھەمراھ ، (2) «ئەلىل» گە قارالسۇن
ھەلىم[2]	(ئە) ھېلىم ، ھېلىمجان ، ھېلىمەك ، ھەلەك ، ھىلەك	(1) ياۋاش ، تاقەتلىك ، كەڭ قورساق ، مۇلايىم ، (2) «ئەلىم» گە قارالسۇن (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ھەلىمئاخۇن	(ئەئۇ) ھېلىماخۇن ، ئىلىماخۇن[3]	ھەلىم : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ھەلىمبەردى	(ئەئۇ) ھەلىمبەر ، ھەلىمبىر	كەڭ قورساق ئاللا بىر ئوغۇل ئاتا قىلدى

① «ئەلھاجى» مۇ «ھىلاجى» غا ئۆزگىرىدۇ . «ھەللاجى» نىڭ ئەسلىسى «ھەللاج» .
② «ھەلىم» نىڭ يەنە : «خالىم ، خەلىم ، خەلىمجان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
③ «ئەلەمئاخۇن» مۇ «ئىلىماخۇن» غا ئۆزگىرىدۇ .

ھەلمشاھ (ئەپ) ھېلمشا
ھەلمنىياز (ئەپ) ھېلمنىياز ، ھېلەكنىياز[1] ، ھەلەكنىياز ، ھىلەكنىياز

ھەلمھاجى (ئە) ھېلماجى
ھەلمىدىن[2] (ئە) ھېلمىدىن

ھەمەر
ھەمەرنىياز
ھەمەل (ئە)
ھەمدەم (پ)
ھەمدەمبەگ (پ‌ئۇ)
ھەمدۇ (ئە)
ھەمدۇل
ھەمدۇللا[3] (ئە) ھەمدۇل ، ئەمدۇللا ، ئەمدۇل
ھەمراز (پ)
ھەمراھئەلى (پ‌ئە) ھەمرائەلى ، ھەمرائېلى
ھەمراھقۇل (پ‌ئۇ) ھەمراقۇل
ھەمرۇللا
ھەمزار (پ)
ھەمزامان[4] (پ‌ئە)
ھەمزە (ئە)

ھەمزۇل

ھەلەم : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
ھەلەم : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «تاقەتلىك ، كەك قورساق ئاللانىڭ ھاجەتمەندى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ھەلەم : ئىسمى ، ھاجى : سۈپىتى (1) دىنىي ئالىم («ئەلمىدىن» گە قارالسۇن) ؛ (2) دىنىنىڭ مۇلايىم كىشىسى
(«ئۆمەر» گە قارالسۇن)
(«ئۆمەرنىياز» غا قارالسۇن)
قوزا ، قوزىچاق
ھەمنەپەس ، سىرداش دوست
ھەمدەم : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
مەدھىيە ، ماختاش
(«ھەمدۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللانى مەدھىيەلىمەك

سىرداش
ھەمراھ : ئىسمى ، ئەلى : قوشۇمچىسى
ھەمراھ : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى
(«ئەمرۇللا» غا قارالسۇن)
تەقدىرداش
زامانداش
(1) كەسكىن ، ئۆتكۈر ؛ (2) ئەرەب ئېلىپبەسىدىكى بىرىنچى ھەرپ (ئەلىپنىڭ «ء» بەلگىسى قويۇلغاندىن كېيىنكى ئاتىلىشى)
(«ھەمزۇللا» غا قارالسۇن)

① «ئەلمنىياز» مۇ «ھېلەكنىياز ، ھەلەكنىياز» غا ئۆزگىرىدۇ .
②④ ئەسلىسى «ھەلمىدىن ، ھەمزامان» .
③ «ھەمدۇللا» مۇ «ھەمدۇللا» غا ئۆزگىرىدۇ .

ھەمزۇللا (ئە) ھەمزۇل
ھەمىر (پ‌ئە)
ھەمكار (پ)
ھەمات
ھەماتۇللا
ھەماتىدىن
ھەماد (ئە) ھەمات
ھەمادۇللا (ئە) ھەماتۇللا
ھەمادىدىن (ئە) ھەماتىدىن
ھەمجان
ھەمد[1] (ئە) خەمىت
ھەمدۇللا[2] (ئە) ھەمدۇل ، ھەمدۇللا
ھەمر[3]
ھەمل (ئە) خەمىل
ھەمىم (ئە) ھەمجان

ھەنا (ئە)
ھەننان (ئە)
ھەنى (ئە)
ھەنپ (ئە) ھېنىپ
ھەنپۇللا (ئە) ھېنىپۇللا ، ھېندىپۇللام
ھەنپىدىن (ئە) ھېنىپىدىن

ھەۋەي
ھەۋەيدۇل
ھەۋى
ھەۋىبىللا
ھەۋىز (ئە)

ئاللا ئۆتكۈرلۈكنى بەرگەن كىشى جۆرە ؛ سىرداش
بىللە ئىشلىگۈچى ، ئىشداش
(«ھەماد» قا قارالسۇن)
(«ھەمادۇللا» غا قارالسۇن)
(«ھەمادىدىن» غا قارالسۇن)
كۆپ ماختىغۇچى ، كۆپ مەدھىيەلىگۈچى
ئاللانى كۆپ مەدھىيەلىگۈچى
دىننى كۆپ ماختىغۇچى
(«ھەمىم» گە قارالسۇن)
ماختاشقا لايىق ، ئاقىۋىتى ياخشى ، سالامەت
ئاللاغا مەدھىيە ئوقۇغۇچى ، ئاللانى ماختىغۇچى
(«ئەمىر ، ئۆمەر» گە قارالسۇن)
قورساقتىكى بالا
دوست ، سەپداش ، ئامراقى ، يېقىنى
خۇشاللىق
شەپقەتچى ، ھېسداشلىق قىلغۇچى
خۇشال ، شاد - خۇرام ، راھەتلىك
توغرا ، ھەق ؛ پاك
ئاللانىڭ توغرا قاراشتىكى ، پاك كىشىسى
دىنىنىڭ پاكلىقى ؛ دىنىنىڭ پاك كىشىسى
(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
(«ھەببى» گە قارالسۇن)
(«ھەببۇللا» غا قارالسۇن)
(1) كۆل ، بۇلاق ، (2) «ھەپىز» گە قارالسۇن

① «ھەمد» نىڭ يەنە «ئىمىت ، يىمىت ، ھېمىت ، ھىمىت ، ئىمخان» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .
② «ھەمدۇللا» مۇ «ھەمدۇل ، ھەمدۇللا» غا ئۆزگىرىدۇ .
③ «ئەمىر ، ئۆمەر» ئوخشاشلا «ھەمىر» گە ئۆزگىرىدۇ .

هەۋىزۇل
هەۋىزۇللا
هەۋىل
هەۋىللا
هەيبۇل
هەيبۇللا (ئە) هەيبۇل ، هەيۇزۇل ، هەيۇزۇللا
هەيدەر (پ) هەيدەرجان
هەيدەربەگ (پئۇ) هەيدەرۇەگ
هەيدەرجان
هەيدەرقۇل (پئۇ)
هەيدەرۇللا (پئە) هەيدۇللا
هەيمان (ئە)
هەيۇزۇل
هەيۇزۇللا
هوشۇر
هوشيار
هۇدا (ئە)

هۇرمان (ئە)
هۇزۇر (ئە)

هۇسام (ئە) هېسام ، همسام
هۇساممدىن① (ئە) همساممدىن ، همسام
هۇسەينى (ئە) هۇسەينى ، خۇسەينى
هۇسەينمدىن (ئە) هۇسەينمدىن ، هۇسەينمدىن

هۇشۇر
هۇشۇرەم
هۇشۇرجان
هۇشۇرمەت

هۇشۇرمەممەت

① «هۇساممدىن» مۇ «همسام» غا ئۆزگىرىدۇ . ئۇنىڭ ئەسلىسى «هۇساممدىن» .

هۇشيار① (ئۇپ) هوشيار

هۇما (پ)
هۇمايۇن (پ) هۇمايەم②

هۇمۇل (ئە) خۇمۇل
هۇنئالىپ (ئۇ)
هۇنئەر (ئۇ)
هۇنباتۇر③ (ئۇپ)
هۇۋەيدا (ئە) هۇۋەيدە④

هۇججەت⑤ (ئە)
هۇججىتىللا⑥ (ئە) هۇججىتىللا

هۇرمەتجان
هۇرنىياز⑦ (ئەپ)
هۇرۇللا⑧ (ئە) هۇرىللا
هۇرىدىن⑨ (ئە)
هۇرياشار⑩ (ئەئۇ)
هۇرىللا
هۇسەن
هۇسەين⑪ (ئە) هۇسەين ، يۇسەين ، هۇسەن ، يۇسۇن ، هۇسەن ، هۇسۇن

هۇسەينتاي (ئەئۇ) هۇسەنتاي ، هۇسەنتاي

هۇسەينمدىن
هۇسمەت
هۇسمتۇل
هۇسمتۇللا
هۇسنى⑫ (ئە) هۇسنجان

ئەقىللىق ، زېھنى ئۆتكۇر ، چېچەن ، زېرەك
«هۇمايۇن» نامى قىسقىرىشى
قۇتلۇق ، بەختلىك ، بەخت ، مۇبارەك ؛ بەخت قۇشى
مېۋە
هۇن باتۇرى
هۇن ئەسلىدىن بولغان باتۇر ئەر
«هۇنئالىپ» قا ئوخشاش
يول كۆرسەتكۈچى ؛ ئوچۇق ، ئېنىق ، ئايدىڭ ، روشەن
«بۇرھان» بىلەن ئوخشاش
ئاللانىڭ هۇججىتى ، ئاللانىڭ ئىسپات قىلغىنى
(«هۇرمەت» گە قارالسۇن)
ئەركىنلىككە ئۆزىنى بېغىشلىغان
ئاللانىڭ ئەركىن كىشىسى
دىنىنىڭ ئەركىن ، هۇر كىشىسى
ئەركىن ياشايدۇ
(«هۇرۇللا» غا قارالسۇن)
(«هۇسەين» گە قارالسۇن)
«هەسەن» بىلەن ئوخشاش

هۇسەين : ئىسمى ، تاي : سۇپىتى

(«هۇسەينمدىن» گە قارالسۇن)
(«ئەسمەت» گە قارالسۇن)
(«ئەسمىتۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەسمىتۇللا» غا قارالسۇن)
هۇسىنلىك ، چىرايلىق ، گۈزەل

①③⑤⑦⑧⑨⑩⑫ لارنىڭ ئەسلىسى «ئۇشيار ، هۇنبەھادىر ، هۇججەت ، هۇججەتۇللا ، هۇرنىياز ، هۇرۇللا ، هۇرىردىن ، هۇرياشار ، هۇسەين ، هۇسنى» . «هۇسنى» ئايالالارغىمۇ قويۇلىدۇ .
②④ «هۇمايەم ، هۇۋەيدە» ئايالالارغا قويۇلىدۇ .

هۆسنىدن① (ئە)
هۆسۇن
هۆمەر
هۆمەرقۇل
هۆمەرنىياز
هۇسەن
هۇسەينى
هۇسەينىدن
هۇسىيىن
هۇكەر
هىبى
هىزىم
هىزىمجان
هىزىمۇل
هىزىمۇللا
هىسام
هىستۇل
هىستۇللا
هىقىپ
هىقىل
هىقىم
هىكىم
هىكىمجان
هىكىمشا
هىلەك
هىلەكنىياز
هىللل
هىللم
هىللمجان
هىللماخۇن
هىللمشا
هىللمنىياز
هىللماجى
هىللمىدىن
هىمىت

دىنغا هۆسن قوشقۇچى
(«هۆسەيىن» گە قارالسۇن)
(«ئۆمەر» گە قارالسۇن)
(«ئۆمەرقۇل» غا قارالسۇن)
(«ئۆمەرنىياز» غا قارالسۇن)
(«هۆسەيىن» گە قارالسۇن)
(«هۇسەينى» گە قارالسۇن)
(«هۇسەينىدن» گە قارالسۇن)
(«هۆسەيىن» گە قارالسۇن)
(«ئۇكەر» گە قارالسۇن)
(«هەببۇللا» غا قارالسۇن)
(«هەزىم» گە قارالسۇن)
(«هەزىم» گە قارالسۇن)
(«ئەزىمۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەزىمۇللا» غا قارالسۇن)
(«هۇسام» غا قارالسۇن)
(«ئەسئەدۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەسئەدۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئەقىب» كە قارالسۇن)
(«ئەقىل» گە قارالسۇن)
(«ئەقىم» گە قارالسۇن)
(«هەكىم» گە قارالسۇن)
(«هەكىم» گە قارالسۇن)
(«هەكىمشاھ» قا قارالسۇن)
(«ئەلى» گە قارالسۇن)
(«هەللمنىياز» غا قارالسۇن)
(«هەللىل» گە قارالسۇن)
(«هەللىم» گە قارالسۇن)
(«هەللىم» گە قارالسۇن)
(«هەللىمئاخۇن» غا قارالسۇن)
(«هەللىمشاھ» قا قارالسۇن)
(«هەللمنىياز» غا قارالسۇن)
(«هەللمھاجى» غا قارالسۇن)
(«هەللمىدىن» گە قارالسۇن)
(«هەمىد» كە قارالسۇن)

① ئەسلىسى «هۆسنىدن».

هىنىپ
هىنىپۇللا
هىنىپىدىن
هىۋىز
هىۋىزۇل
هىۋىزۇللا
هىۋىل
هىۋىللا
هىۋىللام
هىيتاق
هىيتەم
هىيت
هىيتقارى
هىيتقۇل
هىيتمەمەت
هىيتمەممەت
هىيتنىياز
هىببى (ئە) هىببى، هىۋى
هىببىپ
هىبپىزات
هىجاز (ئە)
هىجازى (ئە)
هىججەت (ئە)
هىجرەت (ئە)

هىجرى (ئە)

هىداۋى
هىدايى
هىدايە
هىدايەت (ئە) هىدايە، هىدايى، هىدەك
هىدايىتۇللا① (ئە) هىدايىتللا

① ئەسلىسى «هىدايەتۇللا».

(«هەنىپ» كە قارالسۇن)
(«هەنىپۇللا» غا قارالسۇن)
(«هەنىپىدىن» گە قارالسۇن)
(«هەپىز» گە قارالسۇن)
(«هەپىزۇللا» غا قارالسۇن)
(«هەپىزۇللا» غا قارالسۇن)
(«هەببۇللا» غا قارالسۇن)
(«هەببۇللا» غا قارالسۇن)
(«هەببۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئىيد» كە قارالسۇن)
(«ئىيد» كە قارالسۇن)
(«ئىيد» كە قارالسۇن)
(«ئىيدقارى» غا قارالسۇن)
(«ئىيدقۇل» غا قارالسۇن)
(«ئىيدمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«ئىيدمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«ئىيدنىياز» غا قارالسۇن)
سۆيۈملۈك، قەدىرلىك، ئەزىز
(«هەببب» كە قارالسۇن)
(«هەببزاد» قا قارالسۇن)
ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ ئاتىلىشى
ئەرەبىستانلىق
(1) هەج قىلماق، (2) بىر پىل كۆچمەك (بۇ يەردە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلغانلىقى كۆزدە تۇتۇلغان)
جاي ئىسمى؛ «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
(«هەداۋى» غا قارالسۇن)
(«هىدايەت» كە قارالسۇن)
(«هىدايەت» كە قارالسۇن)
توغرا يول، توغرا يولغا يېتەكلەمەك؛ توغرا يول تاپماق
ئاللانىڭ توغرا يولى، ئاللانىڭ كۆرسەتكەن يولى

هىدەك («هىدايەت» كە قارالسۇن)
هىدىل («ئەدىل» گە قارالسۇن)
هىدىلشا («ئەدىلشاھ» قا قارالسۇن)
هىزام (ئە) «ئەھزىمە» گە ئوخشاش
هىزەبرۇللا (ئە) ئاللانىڭ شىرى
هىزەبرى (ئە) شىر ؛ ئارسلان
هىزبۇل («هىزبۇللا» غا قارالسۇن)
هىزبۇدىن (ئە) هىزبىدىن دىن تەرەپتە تۇرغۇچى ، دىن جەڭچىلىرى ، دىن پارتىيەسى
هىزبۇللا (ئە) هىزى ئاللا تەرەپتە تۇرغۇچى ، ئاللانىڭ جەڭچىلىرى ، ئاللا پارتىيەسى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆيەتلىرىدىن بىرى)
هىزبىدىن («هىزبۇدىن» گە قارالسۇن)
هىززى («ئىززى» گە قارالسۇن)
هىزى («ئىززى ، هىزبۇللا» غا قارالسۇن)
هىسار (ئە) قورغان ، قەلئە ، قورشاۋ ، ئىھاتە
هىسام① («ھۇسام ، ئىسام» غا قارالسۇن)
هىساممىدىن («ھۇساممىدىن» گە قارالسۇن)
هىسنۇللا (ئە) ئاللانىڭ ئىستىھكامى
هىسنىدىن② (ئە) دىننىڭ ئىستىھكامى
هىقىپ («ئەقىب» كە قارالسۇن)
هىقىل («ئەقىل» گە قارالسۇن)
هىقىم («ئەقىم» گە قارالسۇن)
هىكمەت (ئە) ئىلىم - ھېكمەت ، ھېكمەتلىك سۆز ؛ مۇجىزە ؛ ئەقىل ، پەلسەپە
هىكمىتۇل («هىكمىتۇللا» غا قارالسۇن)
هىكمىتۇللا③ (ئە) هىكمىتۇل ئاللانىڭ ھېكمىتى
هىكمەتيار ئەپ ئىلمىنى دوست تۇتقۇچى ، مۇجىزىلىك كىشى
هىلاج («ئىلاج» غا قارالسۇن)
هىلاجى («ھەللاجى ، ئەلھاجى» غا قارالسۇن)
هىلاخۇن («ئەلىئاخۇن» غا قارالسۇن)

① «ھۇسام ، ئىسام» ئوخشاشلا «ھىسام» غا ئۆزگىرىدۇ .
②③ ئەسلىسى «ھىسنۇددىن ، ھىكمەتۇللا» .

هىلاق
هىلال① (ئە)
هىلالىدىن② (ئە) ئىلالىدىن ، يىلالىدىن
هىلاۋىدىن
هىلەك
هىلەكنىياز
هىمات③ (ئە)
هىماتۇللا④ (ئە)
هىماتىدىن⑤ (ئە)
هىمايەت (ئە)
هىمايىتۇللا⑥ (ئە)
هىمايىدىن (ئە)
هىممەت (ئە)
هىممەتيار (ئەپ)
هىممەت
هىمىيەت (ئە)

ئايالالار ئۇچۇن

ئالتىنشى ئۆزگىرىشلىرى
هاپىزە (ئە)
هاپىزخان (ئەئۇ)
هاجەر (ئە) هەجەر ، هەجە ، هاجىر ، هاجىرەم ، هەجىرەم
هاجەرىبىبى (ئەپ) هەجەرىبۇۋى
هاجەرخان (ئەئۇ) هەجەرخان ، هەجەخان ، هاجىرخان

① «هىلال» ئايالالارغىمۇ قويۇلىدۇ .
②④⑤⑥③ لارنىڭ ئەسلىسى «هىلالىددىن ، هۇمات ، هۇماتۇللا ، هۇماتىدىن ، هىمايەتۇللا» .

(«ئەلىئاخۇن» غا قارالسۇن)
يېڭى چىققان ئاي
دىننىڭ هىلال ئېيى

(«ئالائىدىن» گە قارالسۇن)
(«هەلىم» گە قارالسۇن)
(«هەلىمنىياز» غا قارالسۇن)
قوغدىغۇچى ، ئاسرىغۇچى ، هىمايىچى
ئاللانى هىمايە قىلغۇچى
دىننى هىمايە قىلغۇچى
قوغدىماق ، هىمايە قىلماق
ئاللانى هىمايە قىلماق
دىننى هىمايە قىلماق
بۇيۇك ئىرادە ، غەيرەت
بۇيۇك ئىرادە يار بولغاي
(«هەمىد» كە قارالسۇن)
پەرھىزگە ئاساسەن تەدبىر بىلەن يېيىلىدىغان تاماق

مەنىسى

«زاكىرە» بىلەن ئوخشاش ئاللا مۇھاپىزەت قىلغۇچى ئايال ئىبراھىم پەيغەمبەرنىڭ ئايالىنىڭ ئىسمى بولۇپ ، مەنىسى : (1) ھىجرانغا يولۇققۇچى ، كۆچكۈچى ، (2) تاش
هاجەر : ئىسمى ، ببى : سۆپىتى
هاجەر : ئىسمى ، خان : سۆپىتى

هاجەرقىز (ئەئۇ) هەجەرقىز ، هەجەقىز
هاجەرگۈل (ئەپ) هەجەرگۈل ، هاجىرگۈل ، هەجەگۈل
هاجىبۇۋى
هاجىبىبى (ئەپ) هاجىبۇۋى
هاجىخان (ئەئۇ)
هاجىر
هاجىرە① (ئە) هاجىرەم ، هاجىرخان ، هاجىرقىز ، هاجىرگۈل
هاجىقىز (ئەئۇ)
هاجىگۈل (ئەپ)
هاجىنۇر② (ئە)
هاجىنسا (ئە) هاجىنسا
هاجىنساخان (ئەئۇ) هاجىنساخان
هاجىنسايىم (ئەئۇ) هاجىنسايىم
هاجىيە (ئە)
هادىخان (ئەئۇ)
هادىگۈل (ئەپ)
هادىلە
هادىيە (ئە)
هارپە
هارپىخان
هارپىقىز

هاجەر : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچە سى
هاجەر : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
(«هاجىبىبى» گە قارالسۇن)
هاجى : ئىسمى ، بىبى : سۈپىتى (هاجى خېنىم)
هاجى ئايال (هاجى : ئىسمى ، خان : سۈپىتى)
(«هاجەر» گە قارالسۇن)
(1) هاجىرانغا يولۇققۇچى ، كۆچكۈچى ، (2) چۈش ۋاقتى ، ئوتتەك پىژ ـ پىژ ئىسسىق
هاجى : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
هاجى : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
هاجى : ئىسمى ، نۇر : سۈپىتى
هاجى : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى (ئاياللارنىڭ هاجىسى ، هاجى ئايال)
هاجىنسا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
مېنىڭ هاجىنسا قىزىم
هەج قىلغۇچى ئايال
«هادى» بىلەن ئوخشاش (تىنچ ، مۇلايىم ئايال)
تىنچ ، مۇلايىم قىز
(«ئادىلە» گە قارالسۇن)
«هادىخان» بىلەن ئوخشاش
(«ئارپە» گە قارالسۇن)
(«ئارپىخان» غا قارالسۇن)
(«ئارپىقىز» غا قارالسۇن)

① «هاجەر ، هاجىرە» ئوخشاشلا «هاجىرەم ، هاجىرخان ، هاجىرگۈل» لەرگە ئۆزگىرىدۇ .
② «هاجىنۇر» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ .

هارىسە (ئە)
هارىسخان (ئەئۇ)
هازىخان
هازىرە (ئە)
هازىگۈل
هازىمە (ئە)
هازىنە (ئە)
هازىنسا
هاسىگۈل
هاسىلە (ئە)
هاسىلخان
هاسىنە (ئە)
هاشى①
هاشخان
هاشىرە
هاشىرخان
هاشىگۈل
هاشىيە (ئە)
هال (ئە)
هامخان②
هامىقىز
هامىگۈل
هامىيە (ئە) هامىخان ، هامىقىز ، هامىگۈل
هانىيە (ئە)

«هارىس» بىلەن ئوخشاش هامىي بولغۇچى ئايال
(«ئارزۇخان» غا قارالسۇن)
(1) پايتەخت ، مەركەز ؛ (2) «هازىر» بىلەن ئوخشاش
(«ئارزۇگۈل» گە قارالسۇن)
«هازىم» بىلەن ئوخشاش سۈت ئانىسى ، ئىنىكئانا
(«ئارزۇنسا» غا قارالسۇن)
(«ئاسىيە» گە قارالسۇن)
(1) «هاسىل» بىلەن ئوخشاش ، (2) «ئاسىلە» گە قارالسۇن
(«ئاسىلخان» غا قارالسۇن)
گۈزەل ، چىرايلىق ؛ نومۇسچان ، ئۇياتلىق (قىز)
«ئائىشە ، هاشىر» غا قارالسۇن
(«ئائىشە ، ئاشىرە» گە قارالسۇن)
(«ئاشىرە» گە قارالسۇن)
(«ئاشىرە» گە قارالسۇن)
(«ئائىشە ، ئاشىرە» گە قارالسۇن)
قىرغاق ، بوي ، يان ، چەت ، پەۋاز ، گىرۋەك ، جىيەك ، ئەتراپ ؛ يانغا بېرىلگەن ئىزاهات
ئاي ؛ ئاي گەردىشى ، ئاي ـ كۈننىڭ قوتانلىشى
(«هامىيە» گە قارالسۇن)
(«هامىيە» گە قارالسۇن)
(«هامىيە» گە قارالسۇن)
«هامى» بىلەن ئوخشاش (ئايال قوغدىغۇچى)
«هانى» بىلەن ئوخشاش

① «هاشى» گەرچە «هاشىر» دىنمۇ ئۆزگەرسىمۇ ، لېكىن بۇ يەردە ، ئاياللارغا قويۇلىدىغان بولغاچقا ، «ئائىشە» نىڭ ئۆزگىرىشىنى كۆزدە تۇتتىمىز .
② «هامخان» دىكى «ـ» بۇ يەردە ئۇزۇن سوزۇق تاۋۇش بولۇپ كېلىدۇ ۋە ئاياللارغا قويۇلىدۇ . «هامىدخان» مۇ «هامخان» غا ئۆزگىرىپ ، ئەرلەرگە خاس ئىسىم قىلىپ قوللىنىلىدۇ . لېكىن ئۇنىڭدىكى «ـ» قىسقا سوزۇق تاۋۇش هېسابلىنىدۇ . ئىككىسىنىڭ روشەن پەرقى بار .

هاۋا[1]	(ئى)	هاۋا ئانىنىڭ ئىسمى . مەنىسى : (1) يىغقان ، (2) ئۆز ئىچىگە ئالغان ، (3) توق يېشىل رەڭ
هاۋاخان[2]	(ئىئۇ) هەۋىخان	هاۋا ئانىدەك ئايال
هاۋازخان		(«ئاۋازخان» غا قاراڭ)
هاۋاقىز	(ئىئۇ) هەۋىقىز	هاۋا : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
هاۋاگۈل	(ئىپ) هەۋىگۈل	هاۋا : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
هاۋاله[3]	(ئە) هاۋالىخان ، هاۋالىگۈل	(1) تاپشۇرماق ، (2) پېرېۋوت ، (3) ئۇقتۇرماق
هاۋانەم		(«هاۋانىسا» غا قاراڭ)
هاۋانىخان		(«هاۋانىسا» غا قاراڭ)
هاۋانىسا[4]	(ئىئە) هاۋانىخان ، هاۋانىگۈل ، هاۋانەم	هاۋا ئانىدەك ئايال ؛ ئاياللارنىڭ هاۋا ئانىسى
هاۋانىساخان[5]	(ئىئەئۇ)	هاۋانىسا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
هاۋانىگۈل		(«هاۋانىسا» غا قاراڭ)
هاياتئاي[6]	(ئەئۇ)	هايات : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
هاياتخان[7]	(ئەئۇ)	هايات : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
هاياتگۈل[8]	(ئەپ)	هايات : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى (هاياتنىڭ گۈلى)
هاياتنۇپۇس[9]	(ئە)	روهى هايات ، روهى ئۆلمەس
هاياتنىسا[10]	(ئە)	هايات : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
هەببە	(ئە) هەببەم ، هىببەم	«هەبىب» بىلەن ئوخشاش
هەببىگۈل	(ئەپ)	سۆيۈملۈك قىز
هەبىيە	(ئە)	سوۋغات ، هەدىيە
هەپىدە	(ئە)	قىز نەۋرە
هەپىزە	(ئە) هەپىزەم ، هېپىزەم ، هىۋىزەم ، هەۋزەم ، هەۋزىم ، هىپىزەم ، هېۋىزەم	«هەپىز» بىلەن ئوخشاش (چاهاريارلاردىن ئۆمەرنىڭ قىزىنىڭ ئىسمى)
هەپىزبانۇ	(ئەپ) هېپىزبان	مۇهاپىزەت قىلغۇچى خېنىم
هەپىزنىسا	(ئە) هېپىزنىسا ، هېۋىزنىسا	ئاياللارنىڭ مۇهاپىزەتچىسى
هەپىزنىيازخان	(ئەپئۇ) هېپىزنىيازخان	قوغدىغۇچى ۋە بېغىشلىغۇچى ئايال

[1][2][3][4][5][6][7][8][9][10] لارنىڭ ئەسلىيسى «هەۋۋا (باشقا ئاتىلىشى «ئاۋارىيە») ، هەۋۋاخان ، هەۋاله ، هەۋۋانىسا ، هەۋۋانىساخان ، هەياتئاي ، هەياتخان ، هەياتگۈل ، هەياتنۇپۇس ، هەياتنىسا» .

هەپىزىخان	(ئەئۇ) هېپىزىخان ، هېۋىزىخان ، هەۋزىخان	هەپىزە : ئىسمى ، خان : سۈپىتى (مۇهاپىزەت قىلغۇچى ئايال)
هەپىزىگۈل	(ئەپ) هېپىزىگۈل ، هېۋىزىگۈل	هەپىزە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى (مۇهاپىزەت قىلغۇچى قىز)
هەجە		(«هاجەر» گە قاراڭ)
هەجەخان		(«هاجەرخان» غا قاراڭ)
هەجەر		(«هاجەر» گە قاراڭ)
هەجەربۈۋى		(«هاجەربىبى» گە قاراڭ)
هەجەرخان		(«هاجەرخان» غا قاراڭ)
هەجەرقىز		(«هاجەرقىز» غا قاراڭ)
هەجەرگۈل		(«هاجەرگۈل» گە قاراڭ)
هەجەقىز		(«هاجەرقىز» غا قاراڭ)
هەجەگۈل		(«هاجەرگۈل» گە قاراڭ)
هەجىرەم		(«هاجەر» گە قاراڭ)
هەدىخان		(«هەدىيە» گە قاراڭ)
هەدىدە	(ئە)	«هەدىد» كە ئوخشاش
هەدىسە	(ئە) خەدىسە	زامانىۋى ، زامانغا لايىق ، يېڭى ، ياش ، يېڭى تىپتىكى
هەدىسخان	(ئەئۇ) خەدىسخان	زامانغا لايىق ئايال
هەدىسگۈل	(ئەپ) خەدىسگۈل	زامانغا لايىق قىز (يۇقىرىقى ئىككى ئىسىمدا «هەدىس» ئۇلۇغلانغان بولۇشىمۇ مۇمكىن)
هەدىقە	(ئە)	باغچا ، باغ ، گۈللۈك
هەدىگۈل		(«هەدىيە» گە قاراڭ)
هەدىلە		(«ئەدىلە» گە قاراڭ)
هەدىنۇر		(«هەدىيىنۇر» غا قاراڭ)
هەدىيە	(ئە) هەدىيەم ، هەدىخان ، هەدىگۈل ، خەدىيەم	سوۋغات ، تۆهپە
هەدىيىنۇر	(ئە) هەدىنۇر	«ئاللا بىر قىز پەرزەنتنى هەدىيە قىلدى» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ
هەرەمخان	(ئەئۇ)	(1) هەرەم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى ، (2) «ئەرەمخان» غا قاراڭ
هەرەمسىما[1]	(ئە)	(1) هەرەم كەبى ، هەرەم سۈپەت ، (2) «ئەرەمسىما» غا قاراڭ

[1] ئەسلىيسى «هەرەمسىيما» .

ھەرەمسماخان① (ئەئۇ) (1) ھەرەمسما : ئىسمى ، خان : سۈپەتى ، (2) «ئەرەمسماخان» غا قارالسۇن.

ھەرەمنسا (ئە) (1) ھەرەم : ئىسمى ، نەسا : قوشۇمچىسى ، (2) «ئەرەمنسا» غا قارالسۇن.

ھەرەمنساخان (ئەئۇ) (1) ھەرەمنسا : ئىسمى ، خان : سۈپەتى ، (2) «ئەرەمنساخان» غا قارالسۇن.

ھەرەمنساگۇل (ئەپ) (1) ھەرەمنسا : ئىسمى ، گۇل : سۈپەتى ، (2) «ئەرەمنساگۇل» گە قارالسۇن.

ھەرىرە (ئە) «ھەرىر» بىلەن ئوخشاش

ھەرىسە (ئە) ھاسىلات

ھەزارە (ئە) مەدەنىيەت ، ئەدەپ ؛ شەھەر تۇرمۇشى

ھەزرا («ئەزرا» غا قارالسۇن)

ھەزرابۇۋى («ئەزرابىبى» گە قارالسۇن)

ھەزراخان («ئەزرا» غا قارالسۇن)

ھەزرەتخان (ئەئۇ) ھەزرەت : ئىسمى ، خان : سۈپەتى (ھۆرمەتلىك ئايال)

ھەززىخان② (ئەئۇ) (1) بەختلىك ئايال ، (2) «ئەزنزە» گە قارالسۇن

ھەززىگۇل (ئەپ) (1) بەختلىك قىز ، (2) «ئەزنزىگۇل» گە قارالسۇن ، (3) «ئەززە» گە قارالسۇن

ھەزنزە («ئەزنزە» گە قارالسۇن)

ھەزنزىگۇل («ئەزنزە» گە قارالسۇن)

ھەزىمە (1) «ئەزىمە» گە قارالسۇن ، (2) «ھەزىم» گە ئوخشاش

ھەزىمگۇل («ئەزىمە ، ئەزىمگۇل» گە قارالسۇن)

ھەزىمگۇل (1) «ئەزىمە» گە قارالسۇن ، (2) ھەزىمە : ئىسمى ، گۇل : سۈپەتى ئىھسان ، ياخشىلىق ، گۈزەل ئەخلاق ؛ ياخشى ئەمەل

ھەسەنە (ئە) خەسەنە

① ئەسلىسى «ھەرەمسىماخان» .
② «ئەزنزە» مۇ «ھەززىخان» غا ئۆزگىرىدۇ .

ھەسل («ئەسەل» گە قارالسۇن)

ھەسلخان («ئەسەل» گە قارالسۇن)

ھەسلقىز («ئەسەل» گە قارالسۇن)

ھەسلگۇل («ئەسەل» گە قارالسۇن)

ھەسىخان (ئەئۇ) ھەسىخان ، ھەسىنخان ، ھەسىنخان «ھەسەن» بىلەن ئوخشاش

ھەسىنگۇل (ئەپ) ھەسىگۇل① ، ھەسىنگۇل ، ھەسىنگۇل ياخشى ، چىرايلىق قىز

ھەسرەت② (ئە) ھەسرەتخان ، ھەسرەتنقىز ، ھەسرەتگۇل ، ھەسگۇل ، ھەسىخان ھەسرەت چەكمەك ، قايغۇرماق (بۇ ئىسىم «پەرزەنت ئارزۇسىدا قايغۇرۇشتىن كېيىن تۇغۇلغان قىز ياكى ئوغۇل» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ)

ھەسنا («ھۆسنا» غا قارالسۇن)

ھەسەبى ئېسىل («ناجىلە» گە ئوخشاش)

ھەسىخان («ھەسەنخان ، ھەسرەت» گە قارالسۇن)

ھەسرە (ئە) پەردە ، توساق

ھەسگۇل («ھەسەنگۇل ، ھەسرەت» گە قارالسۇن)

ھەسلە (ئە) توپلانغان ، يىغىلغان

ھەسنە (ئە) خەسنە «ھەسىن» بىلەن ئوخشاش

ھەسنخان (ئەئۇ) (1) «ھەسەنخان» غا قارالسۇن ؛ (2) ھەسىن : ئىسمى ، خان : سۈپەتى (گۈزەل ئايال)

ھەسنگۇل (ئەپ) (1) «ھەسەنگۇل» گە قارالسۇن ، (2) ھەسىن : ئىسمى ، گۇل : سۈپەتى (گۈزەل قىز)

ھەسىنخان («ھەسەنخان» غا قارالسۇن)

① «ئەسەل ، ھەسرەت ، ھەسەنگۇل» ئوخشاشلا «ھەسگۇل» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «ھەسرەت» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ ھەم ئۇ «ھەسەنخان» غا ئوخشاشلا «ھەسىخان» غا ئۆزگىرىدۇ .

ھەسىنگۈل		(«ھەسەنگۈل» گە قارالسۇن)
ھەقبە		(«ئەقبە» گە قارالسۇن)
ھەقىدە		(«ئەقىدە» گە قارالسۇن)
ھەقىقەت	(ئە)	راستلىق، توغرىلىق، ئەمەلىيەت
ھەقىقىئاي	(ئەئۇ) ھەقىقاي	ھەقىقەتەن ئاي كەبى چىرايلىق قىز
ھەقىلە		(«ئەقىلە» گە قارالسۇن)
ھەقىلخان		(«ئەقىلخان» غا قارالسۇن)
ھەقىلىخان		(«ئەقىلە» گە قارالسۇن)
ھەقىمە		(«ئەقىمە» گە قارالسۇن)
ھەكىماي		(«ھەكىمىئاي» غا قارالسۇن)
ھەكىمە	(ئە) ھېكىمە، خەكىمە	«ھەكىم» بىلەن ئوخشاش
ھەكىمىنسا	(ئە) ھېكىمىنسا	ئاياللارنىڭ دانىشمەنلىكى
ھەكىمىئاي	(ئەئۇ) ھەكىماي	دانىشمەن قىز
ھەكىمىگۈل	(ئەپ) ھېكىمگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ھەلىبخان	(ئەئۇ)	ھەلىبە: ئىسمى، خان: سۈپەتلىك («ھەلىبە» نىڭ مەنىسى: سۈت)
ھەلىلە	(ئە) ھېلىلە	ئاياللارغا ھەمراھ، خوتۇن
ھەلىلخان	(ئەئۇ) ھېلىلخان	ھەلىلە: ئىسمى، خان: سۈپەتلىك
ھەلىمە	(ئە) ھېلىمە، ھېلىمەم، خەلىمە، خىلىمە، ھەلىمۇق، ھەمۇق، خىلىمەم	«ھەلىم» بىلەن ئوخشاش
ھەلىمبانۇ	(ئەپ) ھېلىمبانۇ	ياۋاش خېنىم، كىچىك قورساق خېنىم
ھەلىمىنسا①	(ئە) ھېلىمىنسا	(1) ياۋاش ئاياللار، (2) «ئەلىمىنسا» غا قارالسۇن
ھەلىمۇق		(«ھەلىمە» گە قارالسۇن)
ھەلىمىبانۇ	(ئەپ) ھېلىمىبانۇم	«ھەلىمبانۇ» غا ئوخشاش
ھەلىمىبانۇخان	(ئەپئۇ) ھېلىمىبانۇخان، ھېلىمبانخان	ھەلىمبانۇ: ئىسمى، خان: سۈپەتلىك
ھەلىمخان	(ئەئۇ) ھېلىمخان، خىلىمخان	ياۋاش، كىچىك قورساق ئاياللار
ھەلىمىقىز	(ئەئۇ) ھېلىمقىز، خىلىمىقىز	ياۋاش قىز

① «ئەلىمىنسا» مۇ «ھەلىمىنسا» غا ئۆزگىرىدۇ.

ھىلىمگۈل	(ئەپ) ھېلىمگۈل، خىلىمگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ھەلىنسا	(ئە)	قوزىدەك ياۋاش ئاياللار
ھەپىگۈل		(«ھەنىپىگۈل» گە قارالسۇن)
ھەمدان	(ئەئۇ)	ھەمدۇ: ئىسمى، خان: سۈپەتلىك («ھەمدۇ» نىڭ مەنىسى: «مەدھىيە». بۇ يەردە «مەدھىيەگە لايىق ئاياللار» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
ھەدىيە	(ئە)	مەدھىيەگە خاس («ھەمراھ» قا قارالسۇن)
ھەمرا		(«ھەمراھىبىبى» غا قارالسۇن)
ھەمرابۇۋى		(«ھەمراھخان» غا قارالسۇن)
ھەمراخان		«ھەمراز» غا ئوخشاش
ھەمرازخان	(پئۇ)	(«ھەمراھگۈل» گە قارالسۇن)
ھەمراگۈل		(«ھەمراھنسا» غا قارالسۇن)
ھەمرانسا		يولداش، بىر يولدا ماڭغۇچى، سەپەرداش، بىللە يۈرگۈچى
ھەمراھ	(پ) ھەمرا	ھەمراھ بولغۇچى خېنىم
ھەمراھىبىبى	(پ) ھەمرابۇۋى	ھەمراھ بولغۇچى ئاياللار
ھەمراھخان	(پئۇ) ھەمراخان	ھەمراھ بولغۇچى قىز
ھەمراھگۈل	(پ) ھەمراگۈل	ئاياللارنىڭ ھەمراھى؛ ھەمراھ ئاياللار
ھەمراھنسا	(پئە) ھەمرانسا	كەسكىن، ئۆتكۈر ئاياللار
ھەمزىخان	(ئەئۇ)	كەسكىن، ئۆتكۈر قىز
ھەمزىگۈل	(ئەپ)	بىللە خۇش بولغۇچى، خۇشاللىقى ئورتاق
ھەمسارە	(پئە)	بىللە خۇش بولغۇچى ئاياللار
ھەمساربخان	(پئەئۇ)	(«ھەمشەھرى» گە قارالسۇن)
ھەمشەرى		(«ھەمشەھرىخان» غا قارالسۇن)
ھەمشەرىخان		يۈرتداش، بىر يۈرتلۇق
ھەمشەھرى	(پ) ھەمشەرى	يۈرتداش ئاياللار
ھەمشەھرىخان	(پئۇ) ھەمشەرىخان	(«ھەممە» گە قارالسۇن)
ھەممخان		(«ھەممە» گە قارالسۇن)
ھەمىقىز		(«ھەممە» گە قارالسۇن)
ھەمىگۈل		

ھەمناز (پ) نازلىق ، نازى بىللە
ھەمىخان («ھەممە» گە قارالسۇن)
ھەمدە (ئە) ھەمدەم ، خەمدە ، خەمدەم «ھەمد» بىلەن ئوخشاش
ھەمدىخان (ئەئۇ) خەمدىخان ، ھىمدىخان ماختاشقا لايىق ئايال
ھەمدىگۈل (ئەپ) خەمدىگۈل ماختاشقا لايىق قىز
ھەمشەباھار (پ) سولماس ، دائىم كۆكىرىپ ياشناپ تۇرىدىغان
ھەمىقىز («ھەممە» گە قارالسۇن)
ھەمگۈل («ھەممە» گە قارالسۇن)
ھەملە (ئە) خەملە ، ھەملەم ، ھىملەم قىلىچ كەمىرى ، قىلىچ تاسمىسى
ھەملىگۈل (ئەپ) خەملىگۈل ھەملە : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
ھەممە① (ئە) ھەممىخان ئىللىق ، ئىللىق سۇت ؛ يېقىن دوست
ھەنىپە (ئە) خەنىپە ، ھىنىپە ، ھىنىپەم پاك ؛ توغرا ، ھەق («ھەنىپ» بىلەن ئوخشاش)
ھەنىپىخان (ئەئۇ) ھىنىپىخان ، ھىنىپىخان ، خىنىپىخان پاك ئايال
ھەنىپىقىز (ئەئۇ) ھىنىپىقىز پاك قىز
ھەنىپىگۈل (ئەپ) ھىنىپىگۈل ، ھەمپىگۈل يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ھەنىيە (ئە) («ھەنى» بىلەن ئوخشاش)
ھەۋرا (ئە) («ئەھۋەر» گە ئوخشاش)
ھەۋزە (ئە) ھەۋزىخان ، ھەۋزىگۈل ، ھىۋزىگۈل (1) ئەتراپ ، تەرەپ ؛ زېمىن ، تەبىئەت ؛ ئۆزۈم ؛ مۇلۇك ، بايلىق ، (2) «ھەۋىز» بىلەن ئوخشاش ، (3) كۆل ؛ ئويمان ، (4) «ھەپىزە» نىڭ ئۆزگىرىشى
ھەۋزەم (ئەئۇ) ھىنىڭ بايلىقىم
ھەۋزىخان («ھەۋزە» گە قارالسۇن)
ھەۋزىگۈل («ھەۋزە» گە قارالسۇن)

① «ھەممە» نىڭ يەنە «ھەممىقىز ، ھەممىگۈل ، ھەممىخان ، ھەممىقىز ، ھەممىقىز ، ھەممىگۈل ، ھەمىخان ، ھەمىقىز ، ھەمىگۈل» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

ھەۋزىنسا (ئە) ھەۋزىنسا
ھەۋىخان
ھەۋىقىز
ھەۋىگۈل
ھەيما (ئە)
ھەيمانە (ئە)

ھۇشۇرخان
ھۇشۇرقىز
ھۇشۇرنىسا
ھۇشۇرنىساخان
ھۇبىبە (ئە)
ھۇبىبگۈل (ئەپ)
ھۇبىبنىسا (ئە)
ھۇبىبنىگار (ئەپ) گۇبىبنىگار
ھۇزرا
ھۇزراخان
ھۇزۇرخان (ئەئۇ)
ھۇشۇرخان
ھۇشۇرقىز
ھۇشۇرگۈل
ھۇشۇرنىسا
ھۇشۇرنىساخان
ھۇشيارخان
ھۇشيارگۈل
ھۇمايىم (پ ئۇ)
ھۇمايۇنخان (پ ئۇ) ھۇمايخان ، ئۇمايخان
ھۇمەيرا
ھۇمەيرە (ئە) ھۇمەيرا ، ھۇمەيرەم

ئاياللارنىڭ بايلىقى
(«ھاۋاخان» غا قارالسۇن)
(«ھاۋاقىز» غا قارالسۇن)
(«ھاۋاگۈل» گە قارالسۇن)
مۇھەببەتلىك ، ژاپادار
رەھبەرلىك ، كونترول قىلىش ؛ كۆڭۈل بۆلمەك ، غەمخورلۇق
(«ئۇشۇرخان» غا قارالسۇن)
(«ئۇشۇرقىز» غا قارالسۇن)
(«ئۇشۇرنىسا» غا قارالسۇن)
(«ئۇشۇرنىساخان» غا قارالسۇن)
سۆيگۈ ، مۇھەببەت ، ئىشق
سۆيگۈ گۈلى ؛ سۆيۈملۈك قىز
مۇھەببەتلىك ، سۆيۈملۈك ئايال
سۆيۈملۈك يار ، مۇھەببەتلىك قىز
(«ئەزرا» غا قارالسۇن)
(«ئەزرا» غا قارالسۇن)
ھۇزۇر : ئىسمى ، خان : سۆيۈتى
(«ئۇشۇرخان» غا قارالسۇن)
(«ئۇشۇرقىز» غا قارالسۇن)
(«ئۇشۇرگۈل» گە قارالسۇن)
(«ئۇشۇرنىسا» غا قارالسۇن)
(«ئۇشۇرنىساخان» غا قارالسۇن)
(«ئۇشيارخان» غا قارالسۇن)
(«ئۇشيارگۈل» گە قارالسۇن)
مېنىڭ ھۇما قۇشۇم (بەخت قۇشۇم) ، مېنىڭ بەختىم
«ھۇمايۇن» غا ئوخشاش

(«ھۇمەيرە» گە قارالسۇن)
بۇ ، ئەرەبچىدىكى «ھۇمرە» (قىزىل) دېگەن سۆيەتنىڭ كىچىكلىتىلىشى بولۇپ ، قىزىل رەڭنى كۆرسىتىدۇ
(«ئۇمەييە» گە قارالسۇن)

هۆمرە (ئە) خۇمرە قىزىل رەڭ
هۆنئاي (ئۇ) هۇن قىزى
هۆنبىكە (ئۇ) هۇن خېنىمى ، هۇن مەلىكىسى
هۆنقىز (ئۇ) «هۆنئاي» غا ئوخشاش
هۆۋەيدە («هۆۋەيدا» غا قارالسۇن)
هۆۋەيدىگۆل (ئەپ) هۆۋەيدا : ئىسمى ، گۆل : سۇپىتى
هۆۋەيرە (ئۇ) هۆۋەيرە ، هۆۋەرەم ، هۆۋەرىخان كىچىك پەرىشتە
هۆر① (ئە) هۆرى ، هۆرەم (1) ئەركىن ، ئازاد ، (2) جەنۇبتىكى هۆر - پەرىلەرگە ئوخشاش ، (3) قارا كۆز («هۆرىبىبى» گە قارالسۇن)
هۆربۇۋى
هۆرىبىبە② (ئەپ) هۆرىبىيە ، هۆربەيەم ئەركىن ، هۆر - پەرىدەك خېنىم
هۆرىبىبى③ (ئەپ) هۆربۇۋى يۇقىرىقىغا ئوخشاش
هۆرپاشا④ (ئەپ) هۆرپاشاخان شاھ مەلىكىسى
هۆرپەرى⑤ (ئەپ) هۆر - پەرىلەر كەبى گۈزەل قىز
هۆرخان⑥ (ئەئۇ) هۆرىخان ئەركىن ئايال
هۆرزاد⑦ (ئەپ) هۆرزات ئەركىن ئەۋلاد ، پەرى نەسلى
هۆرزادە⑧ (ئەپ) هۆرزادەم ، هۆرزادەخان ، هۆرزادەگۆل (1) ئەركىن قىز ، (2) پەرىزات تېن تۆرەلگەندەك گۈزەل قىز ، پەرى قىز ، پەرىزات بالىسى
هۆرزادىئاي⑨ (ئەپئۇ) هۆر - پەرىزاتلار نەسلىدىن بولغان قىز
هۆرسما⑩ (ئە) هۆرسمان هۆر كەبى ، هۆر سۇپەت ، هۆر سۇرەتلىك
هۆرسماخان⑪ (ئەئۇ) هۆرسمانخان هۆر - پەرى كەبى گۈزەل ئايال
هۆرسماگۆل⑫ (ئەپ) هۆرسمانگۆل هۆر - پەرى كەبى گۈزەل قىز
هۆرقىز⑬ (ئەئۇ) هۆرىقىز ئەركىن قىز
هۆرگۆل⑭ (ئەپ) هۆرىگۆل يۇقىرىقىغا ئوخشاش

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩⑪⑫⑬⑭ لارنىڭ ئەسلىسى «هۆرر ، هۆربىبە ، هۆربىبى ، هۆرپاشا ، هۆرپەرى ، هۆرخان ، هۆرزاد ، هۆرزادە ، هۆرزادىئاي ، هۆرسىما ، هۆرسىماخان ، هۆرسىماگۆل ، هۆرقىز ، هۆرگۆل» .

هۆرلىقا① (ئە) هۆرىلقا ، هۆرلىقىز ئۇچراشقان پەرى
هۆرلىقاخان② (ئەئۇ) هۆرىلقاخان ، هۆرۇلخان ، هۆرىلخا ئۇچراشقان پەرى كەبى ئايال
هۆرمەت③ (ئە) هۆرمەتخان ، هۆرمەتقۇل هۆرمەت ، ئىززەت قىلماق (بۇيەردە پەرزەنتىنىڭ هۆرمەتكە سازاۋەر ئادەم بولۇشى ئارزۇ قىلىنغان)
هۆرمەتلىك قىز
هۆرمەتلىك ئايال
هۆرمەتئاي④ (ئەئۇ) هۆر - پەرىدەك ئايال
هۆرمەتنىسا⑤ (ئە)
هۆرنسا⑥ (ئە) هۆرىنسەم ، هۆرىنسا ، هۆرۇلنىسا ، هۆرىخان يۇقىرىقىغا ئوخشاش
هۆرنساخان⑦ (ئەئۇ) هۆرىنساخان ، هۆرىخان هۆر - پەرىدەك قىز
هۆرنساقىز⑧ (ئەئۇ) هۆرىنساقىز ، هۆرىقىز هۆر - پەرىدەك قىز
هۆرنساگۆل⑨ (ئەپ) هۆرىنساگۆل ، هۆرىگۆل يۇقىرىقىغا ئوخشاش
هۆرنسايىم⑩ (ئەئۇ) هۆرىنسايىم مېنىڭ هۆر - پەرىدەك قىزىم
هۆرنىياز خان⑪ (ئەپئۇ) هۆرنىياز : ئىسمى ، خان : سۇپىتى («هۆرنسا» غا قارالسۇن)
هۆرۇلنىسا («هۆرخان ، هۆرنسا ، هۆرنسا - خان» غا قارالسۇن)
هۆرۇلخان («هۆرلىقاخان» غا قارالسۇن)
هۆرۇلخان («هۆرقىز ، هۆرنساقىز» غا قارالسۇن)
هۆرقىز («هۆرگۆل ، هۆرنساگۆل» گە قارالسۇن)
هۆرگۆل («هۆرلىقا» غا قارالسۇن)
هۆرىلقا («هۆرنسا» غا قارالسۇن)
هۆرىنسا («هۆرنساخان» غا قارالسۇن)
هۆرىنساخان

①②③ لارنىڭ ئەسلىسى «هۆرلىقا ، هۆرلىقاخان ، هۆرمەت» . «هۆرمەت» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ . ئۇنىڭ «جان» قوشۇلغان ئۆزگىرىشى «هۆرمەجان» چوقۇم ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
④⑤⑥⑦⑧⑨⑩⑪ لارنىڭ ئەسلىسى «هۆرمەتئاي ، هۆرمەتنىسا ، هۆرنسا ، هۆرنساخان ، هۆرنساقىز ، هۆرنساگۆل ، هۆرنسايىم ، هۆرنىياز خان» . «هۆرخان ، هۆرنسا ، هۆرنساخان» ئوخشاشلا «هۆرىخان» غا ؛ «هۆرقىز ، هۆرنساقىز» ئوخشاشلا «هۆرقىز» غا ؛ «هۆرگۆل ، هۆرنساگۆل» ئوخشاشلا «هۆرىگۆل» گە ئۆزگىرىدۇ .

هۆرنساقىز		(«هۆرنساگۈل» گە قارالسۇن)
هۆرنساگۈل		(«هۆرنساگۈل» گە قارالسۇن)
هۆرنسايىم		(«هۆرنسايىم» غا قارالسۇن)
هۆرىيە①	(ئە)	(1) هۆرلۈك، ئەركىنلىك، مۇستەقىللىق، (2) پەرىزات
هۆرىيەت②	(ئە)	هۆرلۈك، ئەركىنلىك، مۇستەقىللىق، ئازادلىق
هۆرىيەتخان③	(ئەئۇ)	هۆر، ئەركىن ئايال
هۆرىيەتقىز④	(ئەئۇ)	هۆر، ئەركىن قىز
هۆرىيەتگۈل⑤	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
هۆزرا		(«ئەزرا» غا قارالسۇن)
هۆزرابۇۋى		(«ئەزرابىبى» گە قارالسۇن)
هۆزراخان		(«ئەزرا» غا قارالسۇن)
هۆسنا⑥	(ئە) هۆسناخان، هۆسناقىز، هۆسناگۈل، هەسنا، هەسناخان، هەسناگۈل	(1) ياخشى ئاقىۋەت، (2) گۈزەل، ئەڭ ياخشى، ئەڭ ئېسىل
هۆسنابۇۋى		(«هۆسنابىبى، هۆسنىنارىبىبى» گە قارالسۇن)
هۆسنابىبى⑦	(ئەپ)	گۈزەل، ئەڭ ئېسىل خېنىم
هۆسناخان		(«هۆسنا» غا قارالسۇن)
هۆسنارىبۇۋى		(«هۆسنارىبىبى» گە قارالسۇن)
هۆسنارخان		(«هۆسنىنارخان» غا قارالسۇن)
هۆسنارقىز		(«هۆسنىنارقىز» غا قارالسۇن)
هۆسناقىز		(«هۆسنا» غا قارالسۇن)
هۆسناگۈل		(«هۆسنا» غا قارالسۇن)
هۆسنەم		(«هۆسنى» گە قارالسۇن)
هۆسنى⑧	(ئە) هۆسنەم	گۈزەل، چىرايلىق، ئادەپلىك
هۆسنىئاي⑨	(ئەئۇ)	گۈزەل، ئاي يۈزلۈك
هۆسنىبانۇ⑩	(ئەپ) هۆسنىبانۇم	گۈزەل خېنىم، گۈزەل مەلىكە
هۆسنىبۇۋى		(«هۆسنىببى» گە قارالسۇن)
هۆسنىببى⑪	(ئەپ) هۆسنىبۇۋى	«هۆسنىبانۇ» غا ئوخشاش

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩⑪ لارنىڭ ئەسلىسى «هۆزرىيە، هۆزرىيەت، هۆزرىيەتخان، هۆزرىيەتقىز، هۆزرىيەتگۈل، هۆسنا، هۆسنابىبى، هۆسنى، هۆسنىئاي، هۆسنىبانۇ، هۆسنىببى» . «هۆسنى» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ.

هۆسنجامال①	(ئە)	چىرايلىق گۈزەل، كۆرۈنۈشلىك چىرايلىق (بۇ ئىسىم ئوخشاش مەنىگە ئىگە ئىككىي سۆزنىڭ بىرىكىشىدىن تۈزۈلگەن بولۇپ، «هۆسن» بىلەن «جامال» ئوخشاشلا چىرايلىق ۋە ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى ئىپادىلەيدۇ)
هۆسنخان②	(ئەئۇ)	گۈزەل ئايال
هۆسنگۈزەل*	(ئەپ)	چىرايلى گۈزەل قىز
هۆسنگۈل③	(ئەپ) هۆسنەمگۈل	گۈزەل، هۆسنى گۈل كەبى، گۈل چىراي قىز
هۆسنىنار④	(ئەئۇ) هۆسنار، هۆسنا	هۆسنى ئانارداك قىز
هۆسنىناربىبى⑤	(ئەپ) هۆسنارىبۇۋى، هۆسنابۇۋى	هۆسنى ئانارداك گۈزەل خېنىم
هۆسنىنارخان⑥	(ئەئۇ) هۆسنارخان، هۆسناخان	هۆسنى ئانارداك چىرايلىق ئايال
هۆسنىنارقىز⑦	(ئەئۇ) هۆسنارقىز، هۆسناقىز	هۆسنى ئانارداك چىرايلىق قىز
هۆسنىنارگۈل⑧	(ئەپ) هۆسنارگۈل، هۆسناگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
هۆسنىيە⑨	(ئە)	چىرايلىق قىز
هۆمەرە		(«ئۆمەرە» گە قارالسۇن)
هۆمەرەخان		(«ئۆمەرەخان» غا قارالسۇن)
هۆمەرنسا		(«ئۆمەرنسا» غا قارالسۇن)
هۆمرىخان		(«ئۆمرىخان» غا قارالسۇن)
هۆمرىيە		(«ئۆمرىيە» گە قارالسۇن)
هۆرەيرە⑩	(ئە)	(1) ئىسقىلىق، ئىسسىق، قىزىق؛ (2) «هەرىر» نىڭ كېچكىلتىلىشى («هەرىر» نىڭ مەنىسى: يىپەك)، (3) بىر ساھابىنىڭ ئىسمى

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨⑩ لارنىڭ ئەسلىسى «هۆسنجەمال، هۆسنخان، هۆسنگۈل، هۆسنىنار، هۆسنىناربىبى، هۆسنىنارخان، هۆسنىنارقىز، هۆسنىنارگۈل، هۆسنىيە، هۆرەيرە» . «هۆسنا» بىلەن «هۆسنىنار» ۋە ئۇنىڭ تارماقلىرىنىڭ بەزى ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ. مەسىلەن، «هۆسنا» بىلەن «هۆسنىنارقىز» بىر خىل ھالدا «هۆسناقىز» غا ئۆزگەرگەندەك. چۈنكى «هۆسنىنار» دىكى بىر «ن» ئىخچاملىنىپ كېتىدۇ ۋە «ر» چۈشۈپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن «هۆسنا» بولىدۇ. «هۆسنىنار» نى «هۆسنىنار» ئەمەس، بەلكى «هۆسنى ئوتتەك جەلپ قىلارلىق قىز» دەپمۇ چۈشەندۈرۈش مۇمكىن. چۈنكى، «نار» ئەرەبچىدە «ئوت» مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ. بىراق، «هۆسنىنار» دېگەن ئىسىمنىڭ «هۆسنىنار» غا ئۆزگىرىش ئېھتىمالى كۆچلۈك.

ھۆۋەرەم	(«ھۇۋەيرە» گە قاراڭ)
ھۆۋەرىخان	(«ھۇۋەيرە» غا قاراڭ)
ھېقىدە	(«ئەقىدە» گە قاراڭ)
ھېقىلجان	(«ئەقىلخان» غا قاراڭ)
ھۆۋەيرە	(«ھۇۋەيرە» گە قاراڭ)
ھېپىزەم	(«ھەپىزە» گە قاراڭ)
ھېپىزنىسا	(«ھەپىزنىسا» غا قاراڭ)
ھېپىزنىيازخان	(«ھەپىزنىيازخان» غا قاراڭ)
ھېپىزىخان	(«ھەپىزىخان» غا قاراڭ)
ھېپىزىگۈل	(«ھەپىزىگۈل» گە قاراڭ)
ھېكمەتئاي	(«ھىكمەتئاي» غا قاراڭ)
ھېكمەتگۈل	(«ھىكمەتگۈل» گە قاراڭ)
ھېكمەتنىسا	(«ھىكمەتنىسا» غا قاراڭ)
ھېكىمە	(«ھەكىمە» گە قاراڭ)
ھېكىمنىسا	(«ھەكىمنىسا» غا قاراڭ)
ھېكىمىگۈل	(«ھەكىمىگۈل» گە قاراڭ)
ھېلىلە	(«ھەلىلە» گە قاراڭ)
ھېلىلىخان	(«ھەلىلىخان» غا قاراڭ)
ھېلىمە	(«ھەلىمە» گە قاراڭ)
ھېلىمەم	(«ھەلىمە» گە قاراڭ)
ھېلىمنىسا	(«ھەلىمنىسا» غا قاراڭ)
ھېلىمىبانۇ	(«ھەلىمبانۇ» غا قاراڭ)
ھېلىمىبانۇم	(«ھەلىمىبانۇ» غا قاراڭ)
ھېلىمىبانۇخان	(«ھەلىمىبانۇخان» غا قاراڭ)
ھېلىمبانىخان	(«ھەلىمىبانۇخان» غا قاراڭ)
ھېلىمىخان	(«ھەلىمىخان» غا قاراڭ)
ھېلىمىقىز	(«ھەلىمىقىز» غا قاراڭ)
ھېلىمىگۈل	(«ھەلىمىگۈل» گە قاراڭ)
ھېنىپە	(«ھەنىپە» گە قاراڭ)
ھېنىپەم	(«ھەنىپە» گە قاراڭ)
ھېنىپىخان	(«ھەنىپىخان» غا قاراڭ)
ھېنىپىقىز	(«ھەنىپىقىز» غا قاراڭ)
ھېنىپىگۈل	(«ھەنىپىگۈل» گە قاراڭ)
ھېۋزىگۈل	(«ھەۋزە» گە قاراڭ)
ھېۋىزەم	(«ھەپىزە» گە قاراڭ)
ھېۋىزنىسا	(«ھەپىزنىسا» غا قاراڭ)
ھېۋىزىخان	(«ھەپىزىخان» غا قاراڭ)

ھېۋىزىگۈل		(«ھەپىزىگۈل» گە قاراڭ)
ھېيتبۇۋى		(«ئېيدىبىبى» گە قاراڭ)
ھېيتنىسا		(«ئېيدنىسا» غا قاراڭ)
ھېيتنىساخان		(«ئېيدنىساخان» غا قاراڭ)
ھىبە	(ئە)	تۆھپە ، سوۋغات ، ھەدىيە
ھىببەم		(«ھەببە» گە قاراڭ)
ھىجرىيە	(ئە)	ھىجرىيە يىلنامىسى تەۋسىيە قىلىنغان
ھىدايەتبۇۋى		(«ھىدايەتبىبى» گە قاراڭ)
ھىدايەتبىبى	(ئەپ) ھىدايەتبۇۋى	ئاللا ھىدايەت بەرگەن خېنىم ، توغرا يول تاپقان خېنىم
ھىدايەتگۈل	(ئەپ)	ئاللا كۆرسەتكەن يولدا ماڭغان ، ئاللا توغرا يول ئاتا قىلغان ، توغرا يولغا يېتەكلەنگەن قىز
ھىدايىخان	(ئەئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ھىدايىگۈل	(ئەپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ھىدىلە		(«ئەدىلە» گە قاراڭ)
ھىدىيە	(ئە)	«ھەدىيە» بىلەن ئوخشاش
ھىقىبە		(«ئەقىبە» گە قاراڭ)
ھىقىدە		(«ئەقىدە» گە قاراڭ)
ھىكمەتئاي	(ئەئۇ) ھېكمەتئاي	دانىشمەن ، مۆجىزىلىك قىز
ھىكمەتگۈل	(ئەپ) ھېكمەتگۈل	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ھىكمەتنىسا	(ئە) ھېكمەتنىسا	دانىشمەن ئايال (ئاياللارنىڭ دانىشمەنى) ؛ ئاياللارنىڭ مۆجىزىسى
ھىلالئاي	(ئەئۇ)	يېڭى چىققان ئاي
ھىلالئايىم	(ئەئۇ)	مېنىڭ يېڭى چىققان ئايدەك قىزىم
ھىلالقىز	(ئەئۇ)	يېڭى چىققان ئايدەك قىز
ھىلالنىسا	(ئە)	ئاياللارنىڭ يېڭى چىققان ئېيى ؛ يېڭى چىققان ئاي كەبى ئايال
ھىممەتگۈل	(ئەپ)	بۇيۇك ئىرادىلىك قىز
ھىممەتنىسا	(ئە)	بۇيۇك ئىرادىلىك ئايال ؛ ئاياللارنىڭ بۇيۇك ئىرادىسى
ھىمىدىخان		(«ھەمىدىخان» غا قاراڭ)
ھىمىلەم		(«ھەمىلە» گە قاراڭ)
ھىنىپىخان		(«ھەنىپىخان» غا قاراڭ)
ھىۋىزەم		(«ھەپىزە» گە قاراڭ)
ھىيازە	(ئە) ھىيازەم	ئىگىلىمەك ، ئىگەللىمەك

ئو

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئوبەي		(«ئۇبەيد» كە قارالسۇن)
ئوبزار		(«ئەبۇزارى» غا قارالسۇن)
ئوبزارى		(«ئەبۇزارى» غا قارالسۇن)
ئوبلاخۇن		(«ئەبۇلئاخۇن» غا قارالسۇن)
ئوبۇتالىپ		(«ئەبۇتالىب» قا قارالسۇن)
ئوبۇجامال		(«ئەبۇجامال» غا قارالسۇن)
ئەبۇزەيت		(«ئەبۇزەيد» كە قارالسۇن)
ئوبۇق		(«ئەبۇلقاسىم» غا قارالسۇن)
ئوبۇل		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئوبۇلئاببىاس		(«ئەبۇلئاببىاس» قا قارالسۇن)
ئوبۇلئاتا		(«ئەبۇلئاتا» غا قارالسۇن)
ئوبۇلئاخۇن		(«ئەبۇلئاخۇن» غا قارالسۇن)
ئوبۇلاجى		(«ئەبۇلھاجى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلاخۇن		(«ئەبۇلئاخۇن» غا قارالسۇن)
ئوبۇلادى		(«ئەبۇلھادى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلارىس		(«ئەبۇلھارىس» قا قارالسۇن)
ئوبۇلئەلا		(«ئەبۇلئەلا» غا قارالسۇن)
ئوبۇلئەنۋەر		(«ئەبۇلئەنۋەر» گە قارالسۇن)
ئوبۇلئەيسا		(«ئەبۇلئەيسا» غا قارالسۇن)
ئوبۇلەھسەن		(«ئەبۇلھەسەن» گە قارالسۇن)
ئوبۇلبارى		(«ئەبۇلبارى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلپەزلى		(«ئەبۇلپەزلى» گە قارالسۇن)
ئوبۇلتاجى		(«ئەبۇلتاجى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلتارى		(«ئەبۇلتارى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلتاي		(«ئەبۇلتاي» غا قارالسۇن)
ئوبۇلجامال		(«ئەبۇجامال» غا قارالسۇن)
ئوبۇلخەيرى		(«ئەبۇلخەيرى» گە قارالسۇن)
ئوبۇلغازى		(«ئەبۇلغازى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلقادىر		(«ئەبۇلقادىر» غا قارالسۇن)

ئوبۇلقازى		(«ئەبۇلقازى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلقاسىم		(«ئەبۇلقاسىم» غا قارالسۇن)
ئوبۇلقاھىر		(«ئەبۇلقاھىر» غا قارالسۇن)
ئوبۇلكامىل		(«ئەبۇلكامىل» غا قارالسۇن)
ئوبۇلماكسۇر		(«ئەبۇلمەنسۇر» غا قارالسۇن)
ئوبۇلمۇزەپپەر		(«ئەبۇلمۇزەپپەر» گە قارالسۇن)
ئوبۇلمۇسا		(«ئەبۇلمۇسا ، ئەبۇمۇسا» غا قارالسۇن)
ئوبۇلمۇھسىن		(«ئەبۇلمۇھسىن» گە قارالسۇن)
ئوبۇلمەجىد		(«ئەبۇلمەجىد» كە قارالسۇن)
ئوبۇلنىسا		(«ئەبۇلنىسا ، ئەبۇنىسا» غا قارالسۇن)
ئوبۇلھاجى		(«ئەبۇلھاجى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلھادى		(«ئەبۇلھادى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلھارىس		(«ئەبۇلھارىس» قا قارالسۇن)
ئوبۇلھەسەن		(«ئەبۇلھەسەن» گە قارالسۇن)
ئوبۇلھۇدا		(«ئەبۇلھۇدا ، ئەبۇھۇدا» غا قارالسۇن)
ئوبۇلھۇسەن		(«ئەبۇلھۇسەيىن ، ئەبۇھۇسەيىن» گە قارالسۇن)
ئوبۇلىارى		(«ئەبۇلىارى» غا قارالسۇن)
ئوبۇلياسىن		(«ئەبۇلياسىن» غا قارالسۇن)
ئوبۇليۇسۇپ		(«ئەبۇيۇسۇپ» كە قارالسۇن)
ئوراز		(«ئۇراز» غا قارالسۇن)
ئورەنگۇل		(«ئەرەنگۇل» گە قارالسۇن)
ئوربىت①	(ي)	ئالەم ؛ يول
ئورخۇن	(ئۇ)	موڭغۇل ئېگىزلىكىدىكى بىر دەريانىڭ نامى ؛ «بۇيۇك ، يۇكسەك ھۇن» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ
ئوردۇبەگ	(ئۇ)	ئوردۇ : ئىمپېرىيە ، بەگ : سۇپىتى
ئوردۇشاھ	(ئۇپ)	ئوردۇ : ئىمپى ، شاھ : سۇپىتى
ئورۇنزىپ	(ئۇپ) ئۇرانزىپ	ئۆز يۇرتىنىڭ زىننىتىنى ، شۇ ئورۇننىڭ زىننىتى

① «ئوربىت» مۇ «ئەربەت» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشى مۇمكىن («ئە» بابىغا قارالسۇن) .

ئوسمان①	(ئە)	ئوسمانجان ، ئوسمەخان
ئوسمانباي	(ئۇ)	
ئوسمانخان②	(ئەئۇ)	ئوسمىخان
ئوسمانقۇل	(ئەئۇ)	
ئوسمىخان		
ئوغلان	(ئۇ)	
ئوغلەم	(ئۇ)	
ئوغۇز	(ئۇ)	ئوغۇزخان ، ئوغۇزجان
ئوغۇزئالىپ	(ئۇ)	
ئوغۇزباي	(ئۇ)	
ئوغۇزبىلگە	(ئۇ)	
ئوغۇزتاي	(ئۇ)	
ئوغۇزجان		
ئوغۇزخان③		
ئوغۇل	(ئۇ)	
ئوغۇلبەختى	(ئۇپ)	
ئوغۇلبەگ	(ئۇ)	
ئوغۇلتۇرسۇن	(ئۇ)	
ئوغۇلتۇرك	(ئۇ)	
ئوغۇلتۆمۈر	(ئۇ)	
ئوغۇلتېكىن	(ئۇ)	
ئوغۇلجان	(ئۇ)	

كىچىك يىلان ، يىلان بالىسى

ئوسمان : ئىسمى ، باي : سۈپىتى
ئوسمان : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئوسمان : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى
«ئوسمانخان» غا قاراڭ
ئوغۇل ، باتۇر ؛ ئوغۇللار
ئوغلۇم
(1) ئوغۇز سۈتى (تۇنجى ئەمگەن سۈت) ، (2) ئوغۇز قەبىلىسىنىڭ نامى
ئوغۇزلارنىڭ قەھرىمانى ، باتۇر
ئوغۇل
ئوغۇزلاردىن بولغان ئەر
ئوغۇزلارنىڭ بىلىملىك كىشىسى
چەبدەس ، تېتىك ئوغۇز يىگىتى
(«ئوغۇز» غا قاراڭ)
(«ئوغۇز» غا قاراڭ)
يىگىت ، باتۇر
بەختلىك ئوغۇل
ئوغۇل : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
بۇ ئوغۇل تۇرۇپ قالسۇن
تۇرك ئوغلى ، تۇرك يىگىتى ، تۇرك باتۇرى
تۆمۈردەك مەھكەم ئوغۇل
شاھزادە ئوغۇل
ئوغۇل : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە ئوغۇل پەرزەنت دۇنياغا كەلگەنلىكىگە بولغان خۇشاللىق ھېسسىياتى ئەكس ئېتىدۇ)

① «ئوسمان» نىڭ ئەسلىسى «ئۇسمان» . گەرچە بۇ ئىسىمنىڭ قەدىمكى ئەرەب تىلىدىكى مەنىسى ھۆرمەتلى ئۇچۇن پەرزەنتلىرىگە ئىسىم قىلىپ قويغان .
② «ئوسمانخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
③ «ئوغۇزخان» تۈركىي خەلقلەرنىڭ مەشھۇر داستانى «ئوغۇزنامە» دە تىلغا ئېلىنىدىغان بۇيۇك قەھرىماننىڭ نامى بولۇپ ، ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

ئوغۇلچاق	(ئۇ)	
ئوغۇلخوجا	(ئۇپ)	
ئوغۇلشاھ	(ئۇپ)	ئوغۇلشا
ئوغۇلدۆلەت	(ئۇئە)	
ئوغۇلنىياز	(ئۇپ)	
ئوقتۇرك	(ئۇ)	
ئولتىيىپ		
ئولمايىت		
ئومان		
ئونتاش	(ئۇ)	
ئويناق	(ئۇ)	

كىچىك ئوغۇل ، ئوغۇل بالا ، كېلىشكەن ، چىرايلىق ئوغۇل پەرزەنت (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ ئەركىلىتىپ ئەزىزلەپ ئاتاش مەنىسىدە كېلىدۇ)
ئوغۇل : ئىسمى ، خوجا : سۈپىتى
ئوغۇل : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى دۆلەتمەن ئوغۇل
ئوغۇل : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
تۈركلەرنىڭ تايانچىسى ، تۈركلەرنى ئاساسقا ئىگە قىلغۇچى ، تۈرك ھارۇسىنىڭ ئوقى
(«ئەلتەيىيب» كە قاراڭ)
(«ئەلمائىدە» گە قاراڭ)
(«ئومان» غا قاراڭ)
ئونتاش تۇغمەن بار جاي
شوخ ، تېتىك ئوغۇل

ئاياللار ئۇچۇن

ئۆزگىرىشلىرى

ئالتىشى

ئوسمىخان①	(ئۇ)	
ئوسمگۈل	(ئۇپ)	
ئوشەرخان		
ئوغالخان		
ئوغانسا		
ئوغانساخان		

مەنىسى
(1) ئوسما : ئىسمى ، خان : سۈپەت (ئوسما كەبى سۈپەت بەرگۈچى) ، (2) «ئوسمانخان» نىڭ ئۆزگىرىشى
ئوسما : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى (ئوسما كەبى سۈپەت بەرگۈچى قىز)
(«ئوشيارخان» غا قاراڭ)
(«ئوغۇلخان» غا قاراڭ)
(«ئوغۇلنىسا» غا قاراڭ)
(«ئوغۇلنىساخان» غا قاراڭ)

① «ئوسمىخان» ئەرلەرگىمۇ قويۇلىدۇ ، چۇنكى ئۇ «ئوسمانخان» دىنمۇ ئۆزگىرىدۇ .

ئوغلانئاي	(ئۇ)	ئوغۇل بالىدەك قىز ، ئوغۇللارنىڭ ئورنىدىكى قىز
ئوغلانخان	(ئۇ)	ئوغۇل بالىدەك ئايال
ئوغلاننىسا	(ئۇئە)	ئاياللارنىڭ ئىچىدىكى يىگىتتەك ئايال
ئوغلەمخان[1]	(ئۇ)	ئوغلۇمنىڭ ئورنىدىكى قىز
ئوغۇزئاي	(ئۇ)	ئوغۇزلارنىڭ قىزى
ئوغۇزبىكە	(ئۇ)	ئوغۇزلارنىڭ مەلىكىسى ، خېنىمى
ئوغۇلئاي	(ئۇ)	«ئوغلانئاي» غا ئوخشاش
ئوغۇلبۇۋى		(«ئوغۇلبىبى» گە قاراڭ)
ئوغۇلبىبى	(ئۇپ) ئوغۇلبۇۋى	ئوغۇل كەبى خېنىم ، ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى خېنىم
ئوغۇلبىكە	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئوغۇلپاشا	(ئۇپ)	ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى پاشا سۈپەت قىز
ئوغۇلخان	(ئۇ) ئوغالخان	ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى قىز
ئوغۇلدەنا	(ئۇپ)	ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى ئەقىللىق قىز
ئوغۇلزىبا	(ئۇپ)	ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى كېلىشكەن قىز
ئوغۇلسارە	(ئۇئە)	ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى خۇشال قىز
ئوغۇلقىز	(ئۇ)	«ئوغۇلخان» غا ئوخشاش
ئوغۇلنۇر	(ئۇئە)	ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى نۇرلۇق قىز
ئوغۇلنىسا	(ئۇئە) ئوغانىسا	ئوغۇلنىڭ ئورنىدىكى ئايال
ئوغۇلنىساخان	(ئۇئەئۇ) ئوغانىساخان	ئوغۇلنىسا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئوغۇلنىيازخان	(ئۇپئۇ)	ئوغۇلنىياز : ئىسمى ، خان : سۈپىتى

① «ئوغلەمخان» ئاياللارغا قويۇپلا قالماي ، ئۇنىڭ تەركىبىدىكى «ئوغلەم» مۇ ئەر ـ ئاياللارغا ئورتاق قويۇلۇشى مۇمكىن .

ئۇ

ئەرلەر ئۈچۈن

ئاتىلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئۇبەيد[1]	(ئە) ئۇبەي ، ئەبەي ، ئىبەت ، ئوبەي	كىچىك قۇل ، قۇلچاق ، كىچىك بەندە
ئۇبەيدخان[2]	(ئەئۇ) ئەبەيخان ، ئىبەتخان	ئۇبەيد : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئۇبەيدۇللا[3]	(ئە) ئەبەيدۇللا	ئاللانىڭ ئەڭ كىچىك بەندىسى
ئۇپۇق	(ئە)	ئاسمان بىلەن زېمىننىڭ تۇتاشقاندەك كۆرۈنىدىغان قىسمى
ئۇتار	(ئۇ)	ئۇتۇپ چىقىدۇ
ئۇتۇق	(ئۇ)	غەلىبە ، يېڭىش ، نەتىجە ، ئۇنۇم
ئۇتۇقباي	(ئۇ) ئۇتۇقۋاي	ئۇتۇق قازىنىدىغان ئەر
ئۇتۇقبەگ	(ئۇ) ئۇتۇقۋەگ	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئۇتۇقمىرزا	(ئۇپ)	ئۇتۇق قازىنىدىغان ئالىم
ئۇچار	(ئۇ)	ئادەمنىڭ ئۇچۇشى (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ غايىۋى بەختكە ئېرىشىشى ئارزۇ قىلىنغان بولۇپ ، «ئاسماندا ئۇچىدۇ ، مەرتىۋىسى يۇكسەك بولىدۇ» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئۇچقۇن	(ئۇ) ئۇچقۇنجان	بۇ يەردە ئوت ئۇچقۇنى كۆزدە تۇتۇلۇپ ، يىراقتىكى ئۇچقۇننى كۆرۈپ ئۈمىدلەنگەن يولۇچىدەك هېسسىيات ئەكس ئېتىدۇ
ئۇدۇن	(ئۇ)	خوتەننىڭ قەدىمكى نامى

① «ئۇبەيد ، ئۇبەيدۇللا» ئوخشاشلا «ئەبەي» گە ، «ھەبىبۇللا» مۇ «ئۇبەيدۇللا» غا ئوخشاش «ھەبىل» گە ئۆزگىرىدۇ .
② «ئۇبەيدخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .
③ «ئۇبەيدۇللا» نىڭ يەنە «ئەبەيدۇللام ، ئەۋەيدۇللا ، ئەۋەيدۇل ، ئەبەيدۇل ، ئەبەيلا ، ئەبەيلەم ، ئەبىل ، ئەبەي ، بەيدۇل ، بەيدۇللا ، ھەۋەي ، ھەبىل ، ھەۋەيدۇل ، ھەۋەيدۇللا ، ئىۋىدۇل ، ئىۋىدۇللا» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى بار .

ئۇراز (ئۇ) ئۇراز شان ـ شەرەپ ، تەلەي
ئۇرازبەگ (ئۇ) تەلەيلىك ئەر
ئۇرانزىپ① (ئۇپ) ئۇرانزىپ ئۇستازنىڭ زىننىتى
ئۇرايىم («ئىبراھىم» غا قارالسۇن)
ئۇزئەبەد (ئۇئە) ئۇزئەبەت مەڭگۈ چىرايلىق
ئۇزئەر (ئۇ) چىرايلىق يېگىت
ئۇزتاي (ئۇ) چىرايلىق ئوغۇل
ئۇزتۇرسۇن (ئۇ) داۋاملىق چىرايلىق تۇرسۇن
ئۇزتېكىن (ئۇ) چىرايلىق شاھزادە
ئۇزجان (ئۇپ) چىرايلىق ، ئەزىز ئوغۇل («ئۇزمەرد» كە قارالسۇن)
ئۇزمەت
ئۇزمەرد② (ئۇپ) ئۇزمەرت ، ئۇزمەت چىرايلىق ئەر
ئۇزمۇراد (ئۇئە) ئۇزمۇرات گۈزەل ئارزۇ ، گۈزەل غايە
ئۇزمۇھەممەد③ (ئۇئە) ئۇزمەت ئۇز : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۆپىتى («ئۇزمۇراد» قا ئوخشاش)
ئۇزنىشان (ئۇپ) گۈزەل ھالەت
ئۇزھال (ئۇئە) چىرايلىق ئوغۇل ، چىرايلىق يېگىت
ئۇزئوغۇل (ئۇ)

ئۇشۇر (ئە) ھۇشۇر ، ھوشۇر ، ھۇشۇرەم ، ھوشۇرجان (1) ئۇشۇر (ئاشۇرا) ئېيىدا تۇغۇلغان ، (2) ئوندىن بىر (ئۆشرە) ، زاكات
ئۇشۇرمۇھەممەد (ئە) ھۇشۇرمەت ، ھۇشۇرمەمەت ئۇشۇر : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۆپىتى
ئۇشيار (ئۇپ) ھۇشيار ، ھوشيار سەگەك ، زېرەك ، ئەقىللىق
ئۇقاب (ئە) ئۇقاپ بىر خىل قۇش نامى (بۇركۇت)
ئۇلا (ئە) (1) ئۇستۇن ؛ يۇقىرى ، كاتتا ، ئەلا ؛ مەشھۇر ، (2) چۆلدىكى بەلگە
ئۇلاتاي (ئەئۇ) ئۇلا : ئىسمى ، تاي : قوشۇمچىسى (بۇ يەردە «مېنىڭ كاتتا تايچىقىم — ئوغلۇم» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)

① «ئورۇنزىپ» مۇ «ئۇرانزىپ» قا ئۆزگىرىدۇ . «ئۇرۇنزىپ» نىڭ مەنىسى : ئۆز يۇرتىنىڭ زىننىتى .
②③ «ئۇزمەرد ، ئۇزمۇھەممەد» ئوخشاشلا «ئۇزمەت» گە ئۆزگىرىدۇ .

ئۇلانەيىپ (ئە) كاتتا ، ياخشى ئوغۇل (ئۇلا : ئىسمى ، تەيىپ : سۆپىتى)

ئۇلار (ئۇ) ئۇلاي بىر خىل قۇش نامى
ئۇلارجان (ئۇپ) ئۇلار : ئىسمى ، جان : قوشۇمچىسى («ئۇلار» غا قارالسۇن)
ئۇلاي («ئەبۇبەكرى» گە قارالسۇن)
ئۇلبەك يېقىنلىق
ئۇلپەت (ئە) ئۇلپەت بىنا ئۇلىغا قويۇلغان تاش
ئۇلتاش (ئۇ) («ئۇلۇغمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئۇلمەت چوڭ ، كاتتا
ئۇلۇغ (ئۇ) ئۇلۇق چوڭ ، كاتتا ئەر
ئۇلۇغبەگ (ئۇ) ئۇلۇقبەگ تۇركىلەرنىڭ چوڭى
ئۇلۇغتۇرك (ئۇ) ئۇلۇغلارنىڭ ئەۋلادى
ئۇلۇغزاد (ئۇپ) ئۇلۇغزات يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئۇلۇغزادە (ئۇپ) ئۇلۇغ ھەم خۇشال
ئۇلۇغشاد (ئۇپ) ئۇلۇغشات ئاللانىڭ ئۇلۇغلۇقى
ئۇلۇغشاھ (ئۇپ) ئۇلۇغشا («ئۇلۇغمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئۇلۇغمەت ئۇلۇغ : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئۇلۇغمۇھەممەد (ئۇئە) ئۇلۇمەت ، ئۇلۇغمەت («ئۇلۇغ» قا قارالسۇن)
ئۇلۇغنىياز (ئۇپ) بىر ئەرەب دۆلىتىنىڭ نامى

ئۇلۇق مىللەت ، خەلق
ئۇمان (ئە) ئۇمان ئالىي ، يۇقىرى دەرىجىلىك ، ئەڭ ئۇستۇن
ئۇلۇس (ئۇ) («ئۇممىتۇللا» غا قارالسۇن)
ئۇليا (ئە) ئۇلياجان قۇرۇلۇش ، گۇللىنىش ، مەدەنىيەت («ئەمىرھەمزە» گە قارالسۇن)

ئۇمتۇللا مىللەت ، دۆلەت ؛ ئەۋلاد ، دېنداش
ئۇمران (ئە) (بۇ يەردە پەرزەنتىنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇممىتى — ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلغۇچىلار- دىن بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)
ئۇمرەم ئانىغا ئوخشاش (كۆيۈمچان) ، ئانا كەبى ؛ ئانا تەرەپ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
ئۇممەت (ئە) ئۇممەت ، ئىممەت

ئۇممى (ئە)

ئۇممتۇللا①	(ئە) ئۇممتۇل ، ئۇمتۇل- لا ، ئىمتۇللا ، ئىم- تۇل ، ئۇمتۇل ، ئۇ- مەتىل	ئاللانىڭ دىنىغا ئېتىقاد قىلغۇچى دىنداش كىشى
ئۇنىق	(ئە) ئۇنۇق	چىرايلىق ، ياخشى
ئۇۋەس		(«ئۇۋەيس» كە قارالسۇن)
ئۇۋەش		(«ئۇۋەيس» كە قارالسۇن)
ئۇۋەيس	(ئە) ئىۋەس ، ئۇۋەش ، ئۇۋەش ، ۋەيس ، ۋاـ يىس	(1) بۆرە بالىسى ، (2) ئۇلۇغ
ئۇۋەيسىدىن	(ئە) ۋەيسىدىن ، ۋەيسى ، ۋەيسەم ، ۋەستىن ، ۋەستۇق ، ۋەستەم ، ۋەستەك ، ۋەيدىن	دىنىنىڭ بۆرىدەك قورقماس باتۇرى
ئۇيغار	(ئۇ)	بىلىملىك ، داڭلىق
ئۇيغۇر	(ئۇ) ئۇيغۇرجان	مىللەت نامى (ئۇيۇشقان)
ئۇيغۇرئالىپ	(ئۇ)	ئۇيغۇر باتۇرى
ئۇيغۇرباي	(ئۇ)	ئۇيغۇر ئەر
ئۇيغۇرمەن	(ئۇ)	مەن ئۇيغۇر ئەۋلادى ، مەن ئۇيغۇر يىگىتى
ئۇيغۇرى	(ئۇئە)	ئۇيغۇر مىللىتىگە خاس
ئۇيغۇن	(ئۇ) ئۇيغۇنجان	ئارزۇغا لايىق ، ئارزۇ قىلغاندەك
ئۇيقۇت	(ئۇ)	(1) ئۇي : ئىسمى ، قۇت : قوشۇمچە- سى ، (2) ئۇيغۇرنىڭ بەختى («ئەييۇب» كە قارالسۇن)
ئۇيۇپ		ئادىل ، دۇرۇس
ئۇيۇر	(ئۇ)	

ئاياللار ئۇچۇن

ئاتىلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئۇبەيدە	(ئە)	«ئۇبەيد» كە ئوخشاش
ئۇبەيدىخان	(ئەئۇ)	ئۇبەيدە : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
ئۇبۇدە	(ئە) ئۇبۇدەم	قۇللۇق قىلماق
ئۇچقۇنئاي	(ئۇ) ئۇچقۇناي	ئۇچقۇن : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
ئۇچقۇنخان	(ئۇ)	ئۇچقۇن : ئىسمى ، خان : سۇپىتى

① ئەسلىسى «ئۇممەتۇللا» .

ئۇچقۇنگۇل	(ئۇپ)	ئۇچقۇن : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
ئۇزئاي	(ئۇ)	چىرايلىق ، گۇزەل قىز
ئۇزبىكە	(ئۇ)	چىرايلىق خېنىم ، چىرايلىق مەلىكە
ئۇزچىن	(ئۇ)	ھەقىقىي گۇزەل ، ھەقىقىي چىرايلىق
ئۇزخان	(ئۇ)	چىرايلىق ئايال
ئۇزخېنىم	(ئۇ)	چىرايلىق خېنىم
ئۇزرا		(«ئەزرا» غا قارالسۇن)
ئۇزرابۇۋى		(«ئەزرابىبى» گە قارالسۇن)
ئۇزرە	(ئە) ئۇزرا	سەبى ، ئىرادىسىدە ، كىچىك قىز
ئۇزقىز	(ئۇ)	(«ئەزرا» غا ئوخشاش)
ئۇزنۇر	(ئۇئە)	«ئۇزئاي» غا ئوخشاش
ئۇزھايات	(ئۇئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئۇزۇبە	(ئە) ئۇزۇبەم	گۇزەل ھايات ، ياخشى تۇرمۇش تاتلىق
ئۇسۇنخان		(«ئۇيسۇنخان» غا قارالسۇن)
ئۇشۇرخان①	(ئەئۇ) ھوشۇرخان ، ھۇشۇرخان	«ئۇشۇر» بىلەن ئوخشاش
ئۇشۇرقىز	(ئەئۇ) ھوشۇرقىز ، ھۇشۇرقىز	ئۇشۇر : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچىسى
ئۇشۇرگۇل	(ئەپ) ھۇشۇرگۇل	ئۇشۇر : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
ئۇشۇرنىسا	(ئە) ھوشۇرنىسا ، ھۇـ شۇرنىسا	ئۇشۇر : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
ئۇشۇرنىساخان	(ئەئۇ) ھوشۇرنىساخان ، ھۇشۇرنىساخان	ئۇشۇرنىسا : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
ئۇشيارخان	(ئۇپئۇ) ھوشيارخان ، ئوشەرخان	ھوشيار ، زېرەك ئايال
ئۇشيارگۇل	(ئۇپ) ھۇشيارگۇل	ھوشيار ، زېرەك قىز
ئۇغنىيە	(ئە)	ناخشا ، مۇزىكا
ئۇلاربۇۋى		(«ئۇلاربىبى» گە قارالسۇن)
ئۇلاربىبى	(ئۇپ) ئۇلاربۇۋى ، ئۇلاي- بۇۋى	ئۇلاردەك چەبدەس خېنىم
ئۇلارخان	(ئۇ) ئۇلايخان	ئۇلاردەك چەبدەس ئايال
ئۇلارگۇل	(ئۇپ) ئۇلايگۇل	ئۇلاردەك چەبدەس قىز
ئۇلارنىسا	(ئۇئە) ئۇلاينىسا ، ئۇلاند- سا	ئاياللارنىڭ ئۇلار قۇشى ؛ ئۇلار قۇشتەك ئايال

① «ئۇشۇرخان» ئۇشۇر ئېيىدا تۇغۇلغان قىزلارغا قويۇلغان ئىسىم بولۇپ ، سۆز مەنىسى جەھەتتىن «ئۇشۇر» غا ئوخشاش .

ئۇلايبۇۋى		(«ئۇلاربببى» گە قارالسۇن)
ئۇلايخان		(«ئۇلارخان» غا قارالسۇن)
ئۇلايگۇل		(«ئۇلارگۇل» گە قارالسۇن)
ئۇلاينسا		(«ئۇلارنسا» غا قارالسۇن)
ئۇلانسا		(«ئۇلارنسا» غا قارالسۇن)
ئۇلئەزىز		(«ئۇلۇغئەزىز» گە قارالسۇن)
ئۇلئەزىزخان		(«ئۇلۇغئەزىز» گە قارالسۇن)
ئۇلۇخان		(«ئۇلۇغخان» غا قارالسۇن)
ئۇلۇقىز		(«ئۇلۇغقىز» غا قارالسۇن)
ئۇلۇسئاي	(ئۇ)	مىللەتنىڭ قىزى
ئۇلۇسخان	(ئۇ)	ئۇلۇس : ئىسمى ، خان : سۆپىتى
ئۇلۇسگۇل	(ئۇپ)	«ئۇلۇسئاي» غا ئوخشاش
ئۇلۇغئەزىز	(ئۇئە) ئۇلئەزىز ، ئۇلئەزىزخان	ئۇلۇغ : ئىسمى ، ئەزىز : سۆپىتى
ئۇلۇغبۇۋى		(«ئۇلۇغبببى» گە قارالسۇن)
ئۇلۇغببى	(ئۇپ) ئۇلۇغبۇۋى	ئۇلۇغ ، ھۆرمەتلىك خېنىم
ئۇلۇغبىكە	(ئۇ)	ئۇلۇغ ، ھۆرمەتلىك مەلىكە ، ئۇلۇغ خېنىم
ئۇلۇغپاشا	(ئۇپ)	پادىشاھدەك ئۇلۇغ قىز
ئۇلۇغخان	(ئۇ) ئۇلۇقخان ، ئۇلۇخان ، ئۇلىخان	ئۇلۇغ ، ھۆرمەتتە ئۇستۇن ئايال
ئۇلۇغقىز	(ئۇ) ئۇلۇقىز ، ئۇلىقىز	ئۇلۇغ ، ھۆرمەتكە سازاۋەر قىز
ئۇلۇغنسا	(ئۇئە)	ئۇلۇغ ئايال
ئۇلۇغنىساخان	(ئۇئەئۇ)	ئۇلۇغنسا : ئىسمى ، خان : سۆپىتى
ئۇلىخان		(«ئۇلۇغخان» غا قارالسۇن)
ئۇلىقىز		(«ئۇلۇغقىز» غا قارالسۇن)
ئۇماققىز	(ئۇ)	سۆيۇملۇك قىز
ئۇمايخان①	(ئۇ) ھۇمايخان	ھەمراھ ئايال ؛ ئەۋلىيا ئايال
ئۇممەيىە	(ئە) ھۇممەيىە	ئاقسۆڭەك
ئۇممە②	(ئە) ئۇممىخان ، ئۇممىقىز ، ئۇممىگۇل ، ئۇممىخان ، ئۇممىقىز ، ئۇممىگۇل	«ئۇممەت» بىلەن ئوخشاش

① «ھۇمايۇنخان» مۇ «ئۇمايخان» غا ئۆزگىرىدۇ .
② «ئۇممە» گەرچە «ئۇممەت» بىلەن ئوخشاش مەنىگە ئىگە بولسىمۇ ، بىراق بۇ يەردە قىزلارغا خاس ئىسمغا ئايلىنىدۇ .

ئۇممەتئاي	(ئەئۇ) ئىممەتئاي	مىللەتنىڭ قىزى
ئۇممەتببى	(ئەپ) ئىممەتبۇۋى ، ئىنئەتبۇ	دىنداش خېنىم
ئۇممەتخان	(ئەئۇ) ئىممەتخان	دىنداش ئايال
ئۇممەتگۇل	(ئەپ) ئىممەتگۇل	مىللەتنىڭ گۈلى
ئۇممەتنسا	(ئە) ئىممەتنسا	«ئۇممەتخان» غا ئوخشاش
ئۇمۇخان	(ئەئۇ) ئۇممىخان ، ئۇممەخان	ئۇممۇ (ئانا) : ئىسمى ، خان : سۆپىتى
ئۇمۇقىز	(ئەئۇ) ئۇممىقىز ، ئۇممەقىز	ئۇممۇ : ئىسمى ، قىز : قوشۇمچەسى
ئۇمۇگۇل	(ئەپ) ئۇممىگۇل ، ئۇممەگۇل	ئۇممۇ : ئىسمى ، گۈل : سۆپىتى
ئۇمۇنسا	(ئە) ئۇممىنسا ، ئۇمۇنسا ، ئۇمىنسا	ئاياللارنىڭ ئانىسى
ئۇمۇھا	(ئە) ئۇممىھا ، ئۇمىھا	ئۇ قىزنىڭ ئانىسى ، ئۇلارنىڭ ئانىسى
ئۇممىخان①		(«ئۇممە ، ئۇممۇخان» غا قارالسۇن)
ئۇممىقىز		(«ئۇممە ، ئۇممۇقىز» غا قارالسۇن)
ئۇممىگۇل		(«ئۇممە ، ئۇممۇگۇل» گە قارالسۇن)
ئۇممىنسا		(«ئۇممۇنسا» غا قارالسۇن)
ئۇممىھا		(«ئۇممۇھا» غا قارالسۇن)
ئۇممىيە	(ئە) ئۇممىيە	ئانىنىڭ ئورنى ، مەسئۇلىيىتى ، ھوقۇقى ؛ ئانا كەبى قىز
ئۇمۇسىلىم②	(ئە) ئۇمۇسىلىم ، ئىمسىلىم	سەلىمنىڭ ئانىسى
ئۇمۇسىلىمە③	(ئە) ئۇمۇسىلىمە ، ئۇمۇسىلىمەم ، ئىمسىلەم	سەلىمەنىڭ ئانىسى
ئۇمۇكۇلسۇم④	(ئە) ئىمىگۇلسۇم ، ئۇمۇگۇلسۇم ، ئىممىگۇلسۇن ، ئۇمگۇسۇم	كۇلسۇمنىڭ ئانىسى (بۇ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى بولۇپ ، «كۇلسۇم» نىڭ ئايرىم مەنىسى «ك» بابىدا بايان قىلىنىدى)

① «ئۇممە» بىلەن «ئۇممۇ» ئوخشاشلا «ئۇممە» غا ئۆزگەرگەچكە بۇ ئىككى ئىسىمدىن تۇرلەنگەن تارماق ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئوخشىشىپ قالىدۇ . مەسىلەن ، «ئۇممە ، ئۇممۇخان» ئوخشاشلا «ئۇممىخان ، ئۇممىخان» غا ئۆزگىرىدۇ .
②③④ئەسلىسى «ئۇممۇسىلىم ، ئۇممۇسىلىمە ، ئۇممۇكۇلسۇم» (يۇقىرىقى ئىسىملار ئادەت بويىچە يەڭگىللەشتۇرۇپ ، ئەسلىدىن ئۆزگەرتىپ ئېلىنىدى) .

ئۇمۇنسا		(«ئۇممۇنسا» غا قارالسۇن)
ئۇممخان		(«ئۇممە ، ئۇممۇخان» غا قارالسۇن)
ئۇممقىز		(«ئۇممە ، ئۇممۇقىز» غا قارالسۇن)
ئۇممگۇل		(«ئۇممە ، ئۇممۇگۇل» گە قارالسۇن)
ئۇممنسا		(«ئۇممۇنسا» غا قارالسۇن)
ئۇممها		(«ئۇممۇها» غا قارالسۇن)
ئۇممىيە		(«ئۇممىيە» گە قارالسۇن)
ئۇننقە	(ئە)	رەتلىك ، سۈپەتلىك ، كۆركەم ، گۈزەل
ئۇيسۇنخان	(ئۇ) ئۇسۇنخان	ئۆمرى ئۇزۇن بولغاي
ئۇيغۇربىكە	(ئۇ)	ئۇيغۇر مەلىكىسى ، ئۇيغۇر خېنىم
ئۇيغۇرخان	(ئۇ)	ئۇيغۇر ئايال
ئۇيغۇرئاي	(ئۇ)	ئۇيغۇر قىز
ئۇيغۇرخېنىم	(ئۇ)	ئۇيغۇر : ئىسمى ، خېنىم : سۈپىتى ئۇيغۇر قىزى
ئۇيغۇرگۇل	(ئۇپ)	
ئۇيغۇرنسا	(ئۇئە)	«ئۇيغۇرخان» غا ئوخشاش
ئۇيغۇرىيە	(ئۇئە)	«ئۇيغۇرگۇل» گە ئوخشاش

ئۆ

ئەرلەر ئۇچۇن

ئۆزگىرىشلىرى

ئاتلىشى		
ئۆتكۈر	(ئۇ)	ئۆتكۈرجان
ئۆتۈكەن	(ئۇ)	
ئۆردەك	(ئۇ)	
ئۆركەش	(ئۇ)	ئېركەش
ئۆرلە	(ئۇ)	
ئۆرلەن	(ئۇ)	
ئۆزئەرك	(ئۇ)	
ئۆزباش	(ئۇ)	
ئۆزبەگ	(ئۇ)	
ئۆزبىلگە	(ئۇ)	
ئۆزتۈرك	(ئۇ)	
ئۆزتېكىن	(ئۇ)	
ئۆزتىلەك	(ئۇ)	
ئۆزچىن	(ئۇ)	
ئۆزخان	(ئۇ)	
ئۆزقان	(ئۇ)	

مەنىسى

تېز ، ئىتتىك ، كەسكىن موڭغۇل ئېگىزلىكىدىكى بىر تاغنىڭ نامى . تاريختا تۈركىي قوۋملار مۇشۇ تاغ ئەتراپىدا ياشىغان

بىر خىل سۇ قۇشى

سۇ ئۆركىشى ؛ ئۆركەشلىمەك (بۇ يەردە ، سۇ ئۆركىشىدەك شوخ ، تىمەن ، جانلىق ئوغۇل بولۇپ يېتىشىش ئارزۇسى ئەكس ئېتىدۇ)

بۇ ئىسىمدا پەرزەنتلىك چوڭ بولۇپ ، مەرتىۋىلىك ئادەمگە ئايلىنىشى ئۈمىد قىلىنغان

يۇقىرىقىغا ئوخشاش

ئۆز ئەركىنلىكىنى قولىدا تۇتقۇچى

ئۆز - ئۆزىگە باش بولغۇچى

ئۆز ئىشىغا ئۆزى ئىگە بولغۇچى

ئۆز مىللىتىنىڭ بىلىملىك كىشىسى

ئۆزىمىزنىڭ تۈركىي مىللەتلەردىن بولغان كىشى

ئۆزىمىزنىڭ شاھزادىسى

ئۆز تىلىكىمىز بويىچە ئاللا بەرگەن ئوغۇل

ئۆزىمىزنىڭ چىن ئوغلى

ئۆزىمىزنىڭ خان ئوغلى ، ئۆز - ئۆزىگە خان بولغۇچى

ئۆز قېنى ، ئۆز ئوغلى ، ئۆز ئەۋلادى ؛ ئۆزىمىزنىڭ ئوغلى

ئۆزقوت	(ئۇ)	ئۆز بەختسىز ؛ ئۆز بەختسىگە ئىگە بولغۇچى
ئۆزمەرد	(ئۇپ)	ئۆز ئوغلىمىز ، ئۆزىمىزنىڭ مەرد ئوغلى
ئۆزنۇر	(ئۇئە)	ئۆز پەرزەنتىمىز ؛ ئۆز ئۆيىمىزنى نۇرغا تولدۇرغۇچى
ئۆزئىلخان	(ئۇ)	ئۆز مىللىتىمىزنىڭ خانى
ئۆسەر	(ئۇ)	ساغلام ئۆسۈپ چوڭ بولغۇسى
ئۆكتەبىر	(ي)	ئۆكتەبىر (10 ـ ئاي) دا تۇغۇلغان دېگەن مەنىدە
ئۆكتەم	(ئۇ) ئۆكتەمجان	ئەركىن ؛ زورلۇق قىلغۇچى ، بەس قىلغۇچى ، بەسلەشكۈچى ، كۆز سېلىپ تۇرغۇچى ، قارشى تۇرغۇچى ، ئۆكتىچى
ئۆكتەمقۇل	(ئۇ)	ئۆكتەم : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى
ئۆكتەمنىياز	(ئۇپ)	ئۆكتەم : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئۆگەن	(ئۇ)	كۆچادىكى بىر دەريا نامى
ئۆگرەت	(ئۇ) ئۆگرەت	بىلىمىگىنى باشقىلارغا ئۆگەتكىن نامى ئۆچمەيدۇ ، كىشىلەر قەلبىدە مەڭگۈ ياشايدۇ ؛ ئاللا ئۆمۈر بېرىدۇ
ئۆلمەس	(ئۇ)	
ئۆمەر①	(ئە) ئەمەر ، ھۆمەر ، ھەمەر ، ھەمىر ، ھەمرجان	چاھارىيارلاردىن بىرى بولغان ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئىسمى بولۇپ ، بىزدە كۆپ ھاللاردا «ئۆمەر» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ . مەنىسى : ئاۋات ، بوستان ، مەمۇرچىلىق
ئۆمەرئادىل②	(ئە)	ئۆمەر : ئىسمى ، ئادىل : سۈپەتلى (ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يەنە بىر ئاتىلىشى)
ئۆمەرخان③	(ئەئۇ) ئەمەرخان ، ھەمەرخان ، ئىمىرخان	ئۆمەر : ئىسمى ، خان : سۈپەتلى

①②③ئەسلىسى «ئۆمەر ، ئۆمەرئادىل ، ئۆمەرخان» .

ئۆمەرقۇل①	(ئەئۇ) ئەمەرقۇل ، ھۆمەرقۇل	ئۆمەر : ئىسمى ، قۇل : قوشۇمچىسى
ئۆمەرنىياز②	(ئەپ) ھۆمەرنىياز	ئۆمەر : ئىسمى ، نىياز : قوشۇمچىسى
ئۆمىرسۇلتان③	(ئە)	ئۆز ھاياتىنىڭ خوجىسى

ئاياللار ئۇچۇن

ئۆزگىرىشلىرى

مەنىسى

ئالتىنشى		
ئۆزقوتئاي	(ئۇ)	ئۆز بەختىنى تاپقانلىغان قىز
ئۆزنۇرخان	(ئۇئەئۇ)	ئۆز ئۆيىمىزنى نۇرغا تولدۇرىدىغان ئايال
ئۆكتەمخان	(ئۇ)	ئۆكتەم : ئىسمى ، خان : سۈپەتلى
ئۆكتەمگۇل	(ئۇپ)	ئۆكتەم : ئىسمى ، گۇل : سۈپەتلى
ئۆكتەمنىسا	(ئۇپ)	ئۆكتەم : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
ئۆزگۇل	(ئۇپ)	ئۆزىمىزنىڭ گۈلى ، ئۆزىمىزنىڭ قىزى
ئۆمەرە④	(ئە) ھۆمەرە ، ئۆمەرەم	«ئۆمەر» گە ئوخشاش
ئۆمەرەخان⑤	(ئەئۇ) ھۆمەراخان ، ئۆمەراخان	ئۆمەرە : ئىسمى ، خان : سۈپەتلى
ئۆمەرەم		(«ئۆمەرە» گە قارىڭ)
ئۆمەرنىسا⑥	(ئە) ھۆمەرنىسا	بۇ ئىسىمدا چاھارىيارلاردىن ئۆمەرنىڭ ئىسمى ئۇلۇغلىنىپ ، ئۇ قىز پەرزەنتكە خاس ئىسىمغا ئايلاندۇرۇلغان ، يەنى ئاخىرىغا «نىسا» (ئاياللار) دېگەن ئىسىم قوشۇمچە قىلىنغان
ئۆمرىخان⑦	(ئەئۇ) ھۆمرىخان	ئۆمرى ئۇزۇن بولىدىغان ئايال
ئۆمرىنىسا⑧	(ئە) ھۆمرىنىسا	ئۆمۈرلۈك ئايال
ئۆمرىيە⑨	(ئە) ھۆمرىيە	ئۆمۈرلۈك قىز
ئۆمگۈسۈم		(«ئۇمۇكۇلسۇم» غا قارىڭ)

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨لارنىڭ ئەسلىسى «ئۆمەرقۇل ، ئۆمەرنىياز ، ئۆمىرسۇلتان ، ئۆمەرە ، ئۆمەرەخان ، ئۆمەرنىسا ، ئۆمرىخان ، ئۆمرىنىسا ، ئۆمرىيە» («ئۆمەرە» دە «ئۆمەر» گە ئەرەبچىدىكى مۇئەننەس قوشۇمچىسىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئاياللارغا ئۇيغۇن شەكىل ھاسىل قىلىنغان) .

ئۇ

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئۇزۇم	(ئۇ)	بىر خىل مېۋە ئىسمى
ئۇكەر	(ئۇ) ھۇكەر	ئۇكەر يۇلتۇزىنىڭ نامى (يەتتە يۇلتۇز)
ئۇگرەت		(«ئۆگرەت» كە قارالسۇن)
ئۇلپەت①	(ئە)	يېقىن دوست، سىرداش؛ سادىقلىق، ئىتتىپاقلىق، بىرلىك، دوستلۇق
ئۇلپەتوللا②	(ئە) ئۇلپىتۇللا	ئاللاغا يېقىن تۇرغۇچى
ئۇمەتىل		(«ئۇممىتۇللا» غا قارالسۇن)
ئۇمرەم		(«ئەمىرھەمزە» گە قارالسۇن)
ئۇممەت		(«ئۇممەت» كە قارالسۇن)
ئۇمىتجان		(«ئۇمىد» كە قارالسۇن)
ئۇمىد③	(ئە) ئۇمىت، ئۇمىتجان	ئىشەنچ، ئىپتىقاد؛ ئارزۇ
ئۇمىدىيار④	(ئەپ)	ئۇمىدلىك
ئۇنۇم	(ئۇ)	ھوسۇل؛ ھوسۇل بېرىدىغان
ئۇۋەيس		(«ئۇۋەيس» كە قارالسۇن)

ئاياللار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئۇزۇمئاي	(ئۇ)	ئۇزۇمدەك شېرىن
ئۇزۇمخان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئۇلپەتخان⑤	(ئەئۇ)	سىرداش ئايال
ئۇلپەتگۇل⑥	(ئەپ)	سىرداش، ساداقەتمەن قىز
ئۇلپەتنىسا⑦	(ئە)	ئاياللارنىڭ سىردىشى
ئۇمىدە⑧	(ئە) ئۇمىدەم	ئۇمىد، ئارزۇ
ئۇمىدخان⑨	(ئەئۇ) ئۇمىتخان	ئۇمىدلىك ئايال

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨لارنىڭ ئەسلىسى «ئۇلپەت، ئۇلپەتوللا، ئۇمىد، ئۇمىدىيار، ئۇلپەتخان، ئۇلپەتگۇل، ئۇلپەتنىسا، ئۇمىدە، ئۇمىدخان».

ئۇمىدگۇل①	(ئەپ)	ئۇمىد گۈلى؛ ئۇمىدلىك قىز
ئۇنچە	(پ)	مەرۋايىت، مارجان
ئۇنچىخان	(پئۇ)	ئۇنچە - مەرۋايىتتەك ئېسىل ئايال
ئۇنچىگۇل	(پ)	ئۇنچە - مەرۋايىت كەبى قىز

① ئەسلىسى «ئۇمىدگۇل».

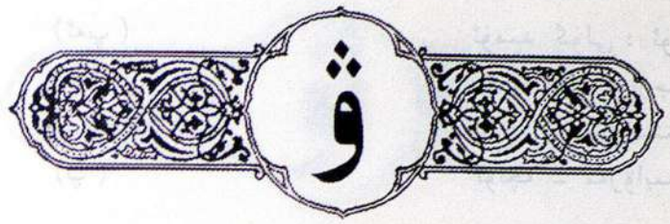

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ؤاپا①	(ئە) گۆپا	دوستلۇق ، سادىقلىق ؛ ؤاپادار
ؤاپابەگ②	(ئەئۇ) گۆپابەگ	ؤاپادار ، سادىق ئەر
ؤاپادار③	(ئەپ)	سادىق ، سەممىي
ؤاپى	(ئە)	تولۇق ، پۈتۈن
ؤاپىد	(ئە) ؤاپىت	ؤەكىل ، ئەلچى
ؤاپىر	(ئە)	مول ، ھېسابسىز ؛ تولۇق ، نۇرغۇن ؛ باي ، پاراۋان
ؤاجىب	(ئە) ؤاجىپ	تاپشۇرۇق ؛ زۆرۈرىيەت
ؤاجىد	(ئە) ؤاجىت ، گاجىت	ئىجاد قىلغۇچى ، ئىجادكار ، ؤۈجۇدقا كەلتۈرگۈچى ، ئىمكانىيەتلىك
ؤاجىدىن④	(ئە)	دىنىنىڭ ئىجادكار كىشىسى
ؤاخاپ		(«ؤاھاب» قا قارالسۇن)
ؤاخىز		(«ؤائىز» گە قارالسۇن)
ؤادى	(ئە)	تاغ باغرى ، دەريا بويى ، كەلكۈن كەلگەندە سۇ ئاقىدىغان جايلار ؛ ئېقىن
ؤارىس	(ئە) ؤارىسجان	ؤارىسلىق قىلغۇچى ، مىراسخور
ؤارىسبەگ	(ئەئۇ)	(1) مىراسخور ئەر ، (2) «بارسبەگ» گە قارالسۇن
ؤارىسجان		(«ؤارىس» كە قارالسۇن)
ؤارىسخان	(ئەئۇ)	(1) ؤارىسلىق قىلغۇچى خان ؛ (2) «بارسخان» غا قارالسۇن
ؤازىر	(ئە)	(1) ئالماس ، (2) يىمىرىلمەس ، باتۇر (3) ؤەزىر
ؤاسى		(«ؤاسىئ» قا قارالسۇن)
ؤاسىب	(ئە) ؤاسىپ ، گاسىپ	دائىملىق ، ئۈزۈلمەس
ؤاسىت		(«باسىت» قا قارالسۇن)
ؤاستۇللا		(«باستۇللا» غا قارالسۇن)
ؤاسىق	(ئە)	ئىشەنچلىك ؛ ئىشەنگۈچى ؛ مۇستەھكەم ، تەۋرەنمەس

①②③④لارنىڭ ئەسلىسى «ؤەپا ، ؤەپابەگ ، ؤەپادار ، ؤاجىددىن» .

ؤاسىل	(ئە) گاسىل ، ؤاسىلجان	ئېرىشكۈچى ، يەتكۈچى (نىشانغا ياكى مەنزىلگە يېتىپ بارغۇچى)
ؤاسىئ	(ئە) ؤاسى ، گاسى	رەھمىتىسى كەڭ (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ؤافاھۇللا①	(ئە)	ئاللا تىنچ - ئامان ساقلىغاي
ؤافايىتۇللا②	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ؤاققاس③	(ئە)	بوينى قىسقا
ؤاقى	(ئە) ؤەقى	قوغدىغۇچى ، مۇداپىئە قىلغۇچى ، ھامىي بولغۇچى
ؤاقىب	(ئە) ؤاقىپ	تۇرغۇچى ، چۈشەنگۈچى ، خەۋەر تاپقۇچى («ؤاقىيىتۇللا» غا قارالسۇن)
ؤاقىتۇللا		ئاللا ھامىي بولغۇچى
ؤاقىيۇللا	(ئە)	ئالىلا ساقلىغاي ، ئاللا ئاسرىغاي
ؤاقىيىتۇللا④	(ئە) ؤاقىتۇللا	(1) باشقۇرغۇچى ، ؤىلايەت باشلىقى ، (2) ھەممىنىڭ ئىگىسى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ؤالى	(ئە) گالى ، ؤالىم ، گالىم	دىنىنىڭ ئاتىسى
ؤالىددىن	(ئە) ؤالىدىن	ئاتا ، دادا ، پەدەر (بۇ يەردە ئاتا ئۇلۇغلىنىپ ، ئۇنىڭ نامى ئوغۇل پەرزەنتكە ئىسىم قىلىنغان)
ؤالىد	(ئە) ؤالىت	(«ؤالى» غا قارالسۇن)
ؤالىم		بەك سېخىي (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ؤاھاب⑤	(ئە) ؤاھاپ ، ؤاخاپ	سېخىي ، ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى
ؤاھىب	(ئە) ؤاھىپ	بىر ، يەككە ، يالغۇز (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ؤاھىد	(ئە) ؤايىت ، گايىت ، گايىتەم ، گىيىت	(1) دىنىنىڭ يېگانىسى ، (2) «ؤاھىد» نىڭ قوش زىرلىق كېلىشى
ؤاھىدىن⑥	(ئە)	ئۇمىدلىك ، ئىستىقباللىق ؛ ئەھدە قىلغۇچى ، ؤەدە بەرگۈچى
ؤائىد	(ئە) ؤائىت ، ؤايىت	

①②③④⑤⑥لارنىڭ ئەسلىسى «ؤەقاھۇللا ، ؤەقايەتۇللا ، ؤەققاس ، ؤاقىيەتۇللا ، ؤەھھاب ، ؤاھىددىن» . «ؤاھىد» بىلەن «ؤائىد» ئوخشاشلا «ؤايىت» قا ئۆزگىرىدۇ .

ۋائىز	(ئە)	ۋايىز ، ۋاخىز ، ۋايىس	ۋەز ـ نەسىھەت قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
ۋايىت			(«ۋاھىد» گە قارالسۇن)
ۋايىس①			(«ۋائىز ، ئۇۋەيس» گە قارالسۇن)
ۋەپى	(ئە)		(1) تولۇق ؛ پۈتۈن ، (2) ۋەدىسىگە ۋاپا قىلغۇچى ، (3) سادىق ، ئىشەنچلىك ، ئىخلاسمەن
ۋەپىر	(ئە)		«ۋاپىر» بىلەن ئوخشاش
ۋەتەن	(ئە)		ئانا ماكان
ۋەجدۈللا	(ئە)		ئاللانى قىزغىن سۆيگۈچى
ۋەجدىدىن	(ئە)		دىننى قىزغىن سۆيگۈچى
ۋەجى			(«ۋەجھ» گە قارالسۇن)
ۋەجىدىن			(«ۋەجھىدىن» گە قارالسۇن)
ۋەجھ	(ئە)		مەشھۇر ، داڭلىق ، نامدار كىشى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
ۋەجھۇل			(«ۋەجھۇللا» غا قارالسۇن)
ۋەجھۇللا	(ئە)	ۋەجھۇل	ئاللانىڭ داڭلىق كىشىسى
ۋەجھىدىن	(ئە)	ۋەجىدىن	دىننىڭ مەشھۇر كىشىسى
ۋەدەل			(«ۋەدئۇللا» غا قارالسۇن)
ۋەدۇد	(ئە)	ۋەدۇت	چىن دىلدىن ياخشى كۆرگۈچى ، چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن شەپقەت قىلغۇچى ، دوستانە سۆيگۈچى (ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى)
ۋەدىد	(ئە)	ۋەدىت	«ۋەدۇد» قا ئوخشاش
ۋەدىل			(«ۋەدئۇللا» غا قارالسۇن)
ۋەدئۇللا	(ئە)	ۋەدەل ، ۋەدىل ، ۋەدىۋللا	ئاللانىڭ ئامانتى
ۋەزىر	(ئە)		(1) يانتاياق ، (2) ۋازارەت باشلىقى
ۋەستەك			(«ئۇۋەيسىدىن» گە قارالسۇن)
ۋەستەم			(«ئۇۋەيسىدىن» گە قارالسۇن)
ۋەستۇق			(«ئۇۋەيسىدىن» گە قارالسۇن)

① «ۋايىس» ئوخشاشلا «ۋائىز ، ئۇۋەيس» تىن ئۆزگىرىپ كېلىشى مۇمكىن .

ۋەستىن			(«ئۇۋەيسىدىن» گە قارالسۇن)
ۋەسۇل	(ئە)		ياردەم قىلغۇچى ، رەھىم قىلغۇچى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى)
ۋەسى	(ئە)		ۋەسىيەتنى ئىجرا قىلغۇچى ؛ ھامىي بولغۇچى ، مىراسنى نازارەت قىلغۇچى ، ۋەسىيەتنى يەتكۈزۈشكە بەلگىلەنگەن كىشى
ۋەسپ	(ئە)		ياش يىگىت ، غۇلام
ۋەسد①	(ئە)	ۋەسىت ، ۋەستەم ، ۋەستۇق	ھويلا ؛ بوسۇغا ؛ غار ؛ پۈختا ، مەھكەم ؛ مۇقىم
ۋەسق	(ئە)		مەھكەم ، پۈختا ، مۇستەھكەم ، ئەستە ساقلىنىدىغان
ۋەسل	(ئە)	ۋەسلجان	ياخشى دوست ، ئايرىلماس دوست
ۋەسلۇللا	(ئە)		ئاللانىڭ ياخشى دوستى
ۋەسىم	(ئە)		چىرايلىق ، گۈزەل ، كېلىشكەن ، سۈزۈك ، پاكىز
ۋەقتۇللا			(«ۋەقىئەتۇللا» غا قارالسۇن)
ۋەقى	(ئە)		«ۋاقى» غا ئوخشاش
ۋەقىئەتۇللا	(ئە)	ۋەقىيەتۇللا ، ۋەقتۇللا②	ئاللا يولىدىكى جەڭ
ۋەكىل	(ئە)		(1) ھەممىنىڭ دەۋاسىنى سۈرىغۇچى ، (2) ئورۇنباسار («ال» بىلەن كەلسە ئاللانىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى) ، (3) مۇئاۋىن ، ۋەكىللىك قىلغۇچى ، ۋاكالەتچى ، (4) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆپەتلىرىدىن بىرى
ۋەكىلقارى	(ئە)		ۋەكىل : ئىسمى ، قارى : سۆپەتى
ۋەكىلى	(ئە)		ۋەكىلگە خاس ، ۋەكىللىك قىلغۇچىغا خاس
ۋەلاخۇن			(«ۋەلىئاخۇن» غا قارالسۇن)

① «ۋەسىد» نىڭ «ۋەستەم ، ۋەستۇق» قاتارلىق ئۆزگىرىشلىرى «ئۇۋەيسىدىن» نىڭ قىسمەن ئۆزگىرىشلىرى بىلەن ئوخشىشىپ قالىدۇ .

② «ۋەقتۇللا» دىكى «قە» ئۆزۈن سوزۇق تاۋۇشتۇر .

ۋەلەد	(ئە) ۋەلەت	بوۋاق ، كىچىك بالا ، پەرزەنت ، سەبى
ۋەلەك		(«ۋەلى» گە قارالسۇن)
ۋەلەم		(«ۋەلى» گە قارالسۇن)
ۋەلى	(ئە) ۋېلى ، ۋەلىم ، ۋېلىم ، ۋەلەك ، ۋەلەم	ئاسرىغۇچى ، غەمخور ، دوست ؛ ئەۋلىيا ، خوجا ، ئىگە ، ئىگىدار ، ھۆكۈمران ، بويسۇندۇرغۇچى («ال» بىلەن كەلسە ئاللانىڭ ئىسمىنى ، ئايرىم كەلگەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتىنى بىلدۈرىدۇ)
ۋەلىئاخۇن	(ئەئۇ) ۋەلاخۇن ، ۋىلاخۇن	ۋەلى : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
ۋەلىباي	(ئەئۇ) ۋەلىۋاي ، ۋىلىۋاي	ۋەلى : ئىسمى ، باي : سۈپەتى (بايلىققا ئىگە)
ۋەلىپ	(ئە)	دوست ، ھەمراھ
ۋەلىد	(ئە) ۋەلىت ، ۋىلىت	(1) «ۋەلەد» بىلەن ئوخشاش ؛ (2) ئۆسمۇر ، غۇلام ، بالا ، بوۋاق ، (3) قۇل ، بەندە
ۋەلىدان	(ئەپ) ۋىلدان	بىلىمدار ، بىلىم بىلەن بويسۇندۇرغۇچى ، دانىشمەن خوجام
ۋەلىزاد	(ئەپ) ۋەلىزات ، ۋىلزات	خوجا ئەۋلادى ، ئەۋلىيا زاتى
ۋەلىشىر	(ئەپ) ۋىلىشىر	شىرنى بويسۇندۇرغۇچى
ۋەلىم	(ئەئۇ) ۋېلىم	(1) مېنىڭ ۋەلى ئوغلۇم ، (2) «ۋەلى» گە قارالسۇن («ۋەلى» نىڭ ئۆزگىرىشى)
ۋەلىۋاي		(«ۋەلىباي» غا قارالسۇن)
ۋەلىيۇل		(«ۋەلىيۇللا» غا قارالسۇن)
ۋەلىيۇللا	(ئە) ۋەلىيۇل	ئاللانىڭ دوستى
ۋەھىب	(ئە) ۋەھىپ	مۇكاپات ، ھەدىيە بەرگۈچى ؛ سېخىي
ۋەھىد	(ئە) ۋەھىت	يېگانە ، ئوخشىشى يوق ، تەڭدىشى يوق ، مىسلىسىز ، تاق ، يالغۇز ، تەڭداشسىز (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ۋەھىدۇل		(«ۋەھىدۇللا» غا قارالسۇن)
ۋەھىدۇللا	(ئە) ۋەھىدۇل	ئاللا بىردىنبىردۇر ، ئاللانىڭ شېرىكى يوقتۇر

ۋەيدىن		(«ئۇۋەيسىدىن» گە قارالسۇن)
ۋەيس		(«ئۇۋەيس» كە قارالسۇن)
ۋەيسەم		(«ئۇۋەيسىدىن» گە قارالسۇن)
ۋەيسى		(«ئۇۋەيسىدىن» گە قارالسۇن)
ۋەيسىدىن		(«ئۇۋەيسىدىن» گە قارالسۇن)
ۋۇجۇد	(ئە) ۋۇجۇت ، گۇجۇت	تاپقان ؛ مەۋجۇت بولغان ، مەۋجۇتلۇق ئاللا ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن مەقسەتكە يەتمەك ؛ ئىبرىشىمەك ، يېتىپ بارماق ، كەلمەك ، تاپشۇرۇپ ئالماق
ۋۇجۇدۇللا	(ئە) گۇجۇدۇللا	(«ۋەلى» گە قارالسۇن)
ۋۇسۇل	(ئە) گۇسۇل	(«ۋەلى ، ۋەلىم» گە قارالسۇن)
ۋېلى		ئاللانىڭ باي كىشىسى ؛ ئاللانىڭ سۆيگۈچى
ۋېلىم		يۆلەنچۈك
ۋىجدۇللا	(ئە) ۋىژدۇللا	(«ئىكرام» غا قارالسۇن)
ۋىساد	(ئە) ۋىسات	ئۆزلۈكسىز ، داۋاملىق
ۋىكرام		(«ۋەلىئاخۇن» غا قارالسۇن)
ۋىلا	(ئە) ۋىلام ، ۋىلەم	(«ۋىلا» غا قارالسۇن)
ۋىلاخۇن		ئۆلكە ، شتات ؛ ۋالىينىڭ باشقۇرۇشىدىكى جاي
ۋىلام		(«ۋىلا» غا قارالسۇن)
ۋىلايەت	(ئە)	(«ۋەلىدان» غا قارالسۇن)
ۋىلەم		(«ۋەلىزاد» قا قارالسۇن)
ۋىلدان①		(«ۋەلىد» كە قارالسۇن)
ۋىلزات		(«ۋەلىشىر» گە قارالسۇن)
ۋىلىت		(«ۋەلىباي» غا قارالسۇن)
ۋىلىشىر		
ۋىلىۋاي		

ئايالالار ئۈچۈن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ۋاپاخان②	(ئەئۇ)	ۋاپادار ئايال
ۋاپاگۈل③	(ئەپ)	ۋاپادار قىز
ۋاجىدە	(ئە)	«ۋاجىد» بىلەن ئوخشاش

① بۇ ئىسىم «ۋەلىدان» دىن ئۆزگىرىپ ، ئاشۇ ئىسىم بەرگەن مەنىنى بېرىش بىلەن بىللە ، «ۋەلىد ، مەۋلۇد» بىلەن ئوخشاش مەنىگە ئىگە .
②③ ئەسلىسى «ۋەپاخان ، ۋەپاگۈل» .

ۋادىيە (1) «ۋەدىئە» گە قارالسۇن، (2) «ۋادى» گە ئوخشاش

ۋازىھە (ئە) ئوچۇق، روشەن

ۋاقئە (ئە) ۋاقىيە ۋەقە، چوڭ ئىش، ئۆزگىرىش («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)

ۋالىدە (ئە) ۋالىدەم ئانا، ئاپا

ۋاھىدە (ئە) ۋايىدە، ۋايىدەم «ۋاھىد» بىلەن ئوخشاش

ۋائىزە (ئە) ۋايىزە «ۋائىز» بىلەن ئوخشاش

ۋائىلە (ئە) ۋايىلە باشپاناھ تاپقۇچى

ۋايىدە («ۋاھىدە» گە قارالسۇن)

ۋايىدەم («ۋاھىدە» گە قارالسۇن)

ۋايىزە («ۋائىزە» گە قارالسۇن)

ۋايىلە («ۋائىلە» گە قارالسۇن)

ۋەتەنگۈل (ئەپ) ۋەتەننىڭ گۈلى، ۋەتەن قىزى

ۋەجھە (ئە) «ۋەجھ» بىلەن ئوخشاش

ۋەدىئە (ئە) ۋەدىيە، ۋادىيە ئامانەت (ساقلاشقا بېرىلگەن نەرسە)

ۋەزىرە (ئە) ئايال ۋەزىر؛ يانتاياق بولغۇچى ئايال («ۋەزىر» نىڭ مەنىسىگە قارالسۇن)

ۋەزىرنىسا (ئە) ئايالىلارنىڭ يانتايىقى

ۋەسىئە (ئە) ۋەسىيە كەڭ، ئازادە

ۋەسپە (ئە) ياش قىز، دېدەك

ۋەسدە (ئە) ۋەسدەم قوي قوتىنى (تاش پارچىلىرى بىلەن ياسالغان پۇختا قوتان)

ۋەسقە (ئە) ۋەسقەم ھۆججەت، ئېسپات، تالون، كىنىشكا

ۋەسگۈل (ئە) ۋەسى: ئىسمى، گۈل: سۈپىتى

ۋەسلە (ئە) (1) قىز دوست؛ كەڭ زېمىن؛ تۈرۈم يىپ، (2) چارە ـ ئامال؛ ۋاستە («ۋەسمىئاي» غا قارالسۇن)

ۋەسماي گۈزەل

ۋەسمە (ئە) گۈزەل، كېلىشكەن قىز

ۋەسمىئاي (ئەئۇ) ۋەسماي

ۋەسىيە (ئە) (1) بۇيرۇق؛ نەسىھەت، ۋەسىيەت، تاپشۇرۇق، (2) «ۋەسىئە» نىڭ ئۆزگىرىشى

ۋەسىيەتخان (ئەئۇ) ۋەسىيەت: ئىسمى، خان: سۈپىتى («ۋەسىيەت» نىڭ مەنىسى: نەسىھەت؛ مىراس قالدۇرۇلغان سۆز)

ۋەكىلە (ئە) «ۋەكىل» بىلەن ئوخشاش

ۋەللادە (ئە) تۇغۇمچى، تۇغۇت ئىقتىدارى كۈچلۈك ئايال

ۋەللادەخېنىم (ئەئۇ) ۋەللادە: ئىسمى، خېنىم: سۈپىتى

ۋەلىپە (ئە) «ۋەلىپ» بىلەن ئوخشاش

ۋەلىدە (ئە) قىزچاق، قىز، كىچىك قىز، قىز بوۋاق؛ نەتىجە

ۋەلىمە (ئە) زىيادە

ۋەلىيە (ئە) ئايال ئەۋلىيا

ۋەھىبە (ئە) «ۋەھىب» بىلەن ئوخشاش

ۋۇلىدە (ئە) تۇغۇلدى (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ تىنچ ـ ئامان دۇنياغا كۆز ئاچقانلىقى ئىپادىلىنىدۇ)

ۋىنىرا (ي) يۇلتۇز نامى

ۋىسادە (ئە) تەكىيە، ياستۇق، يۆلەنچۈك («ۋىساد» بىلەن ئوخشاش)

ۋىسال (ئە) يەتمەك، تاپماق، ئالاقە باغلىماق، تۇتاشماق

ۋىسام (ئە) مېدال؛ گۈزەل، چىرايلىق

ۋىسايە (ئە) ئاسرىماق، قوغدىماق؛ ۋەسىيەت

ۋىلايەتخان (ئەئۇ) ۋىلايەت: ئىسمى، خان: سۈپىتى

ۋىنا (ي) ئاۋستىرىيەنىڭ پايتەختى

ئې

ئەرلەر ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئېتىۋاقى		(«ئەتىپباقى» غا قارالسۇن)
ئېدەم		(«ئەدەم» گە قارالسۇن)
ئېدىل	(ئۇ)	قەدىمكى جاي نامى
ئېربول		(«ئەربول» غا قارالسۇن)
ئېركەش		(«ئۆركەش» كە قارالسۇن)
ئېرلان		(«ئەرلان» غا قارالسۇن)
ئېزىز		(«ئەزىز» گە قارالسۇن)
ئېسەن①	(ئۇ)	ساق، ساغلام، ئامان
ئېسەنتۇرك	(ئۇ)	ساغلام تۇرك يىگىتى
ئېسەنقۇت	(ئۇ)	ساغلام ھەم بەختلىك
ئېسەنقۇل	(ئۇ)	ئامان - ئېسەن يىگىت
ئېقىل		(«ئەقىل» گە قارالسۇن)
ئېقىم		(«ئەقىم» گە قارالسۇن)
ئېكىن	(ئۇ)	تېرىلغۇ، زىرائەت، ئېتىزلىق
ئىلاخۇن		(«ئىلىئاخۇن» غا قارالسۇن)
ئىلخان		(«ئەلخان» غا قارالسۇن)
ئىلدار		(«ئەلدار» غا قارالسۇن)
ئىلشا		(«ئەلشاھ» قا قارالسۇن)
ئىلشات		(«ئەلشاد» قا قارالسۇن)
ئىلىيار		(«ئەلىيار» غا قارالسۇن)
ئىلى		(«ئەلى» گە قارالسۇن)
ئىلىشا		(«ئەلشاھ» قا قارالسۇن)
ئىلىشىر		(«ئەلشىر» گە قارالسۇن)
ئىلىنىياز		(«ئەلىنىياز» غا قارالسۇن)
ئىھرام	(ئە)	ھەج پائالىيىتىدىكى بىر تۇرلۇك قائىدە؛ قوغداش كىيىمى

① «ئېسەن» نىڭ ئەسلىسى «ئەسەن» بولسىمۇ، لېكىن بۇ يەردە ئادەت بويىچە «ئېسەن» گە ۋە ئۇنىڭ تارماقلىرىغىمۇ مەنە بېرىلدى.

ئېھتىيات	(ئە)	ئاۋايلىماق، دىققەت قىلماق
ئېھسان	(ئە) ئېھسانجان، ئىكسان	ياخشىلىق، ياخشى سۆپەت، ياخشى ئەخلاق، ياخشى نىيەت، سەدىقە، ياخشى ئەمەل
ئېيىد	(ئە) ھېيىت، ھېيتاق، ھېيتەم، ئەيتۇق	تەكرارلىنىدىغان كۈن (بۇ يەردە «ھېيت كۈنى تۇغۇلغان» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ ياكى «پەرزەنت تۇغۇلۇپ، ئۆيىمىزدە ھېيت بولدى» دېگەن مەنىنى ئىپادىلىشى مۇمكىن)
ئېيىدتۇردى	(ئەئۇ) ھېيىتتۇردى	ئېيىد: ئىسمى، تۇردى: قوشۇمچىسى
ئېيىدقارى	(ئە) ھېيتقارى	ئېيىد: ئىسمى، قارى: سۆپىتى
ئېيىدقۇل	(ئەئۇ) ھېيتقۇل	ئېيىد: ئىسمى، قۇل: قوشۇمچىسى
ئېيىدمۇھەممەد	(ئە) ھېيتمەمەت، ھېيتمەممەت	ئېيىد: ئىسمى، مۇھەممەد: سۆپىتى
ئېيىدنىياز	(ئەپ) ھېيتنىياز	ئېيىد: ئىسمى، نىياز: قوشۇمچىسى
ئېيسا①	(ئى) ئەيسا، ئەيساجان، ئەيساق، ئېيساق، ئىساق، ئىسەك	ئېيسا پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى. مەنىسى: (1) كۆكۈل مەيدان، (2) ئاللانىڭ بايلىقى
ئېيسائاخۇن	(ئىئۇ) ئەيسراخۇن	ئېيسا: ئىسمى، ئاخۇن: قوشۇمچىسى
ئېيسابەگ	(ئىئۇ) ئەيساۋەگ	ئېيسا: ئىسمى، بەگ: سۆپىتى
ئېيساق		(«ئېيسا» غا قارالسۇن)

ئاياللار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئېتىبار②	(ئە) ئەتىۋار، ئېھتىبار	ئەتىۋارلىق، ئالاھىدە
ئېتىبارخان③	(ئەئۇ) ئەتىۋارخان، ئەتىۋاخان	ئەتىۋارلىق ئايال
ئېتىبارگۇل④	(ئەپ) ئەتىۋارگۇل، ئەتىۋاگۇل	ئەتىۋارلىق قىز

① باشقا ئاتلىشى «ئىسا» (ئىئسوس).
②③④ئەسلىسى «ئىئتىبار»، ئىئتىبارخان، ئىئتىبارگۇل».

ئېزىزەم		(«ئەزىزە» گە قارالسۇن)
ئېزىزگۈل		(«ئەزىزگۈل» گە قارالسۇن)
ئېزىزىگۈل		(«ئەزىزىگۈل» گە قارالسۇن)
ئېسەنئاي①	(ئۇ)	ئامان - ئېسەن قىز
ئېسەنخان	(ئۇ)	ساغلام، ساق - سالامەت ئايال
ئېسەنگۈل	(ئۇپ)	«ئېسەنئاي» غا ئوخشاش
ئېسەننۇر	(ئۇئە)	«ئېسەنخان» غا ئوخشاش
ئېكىنزار	(ئۇپ)	زىرائەت تېرىلغان يەر
ئېھتىبار		(«ئېتىبار» غا قارالسۇن)
ئېھتىرام	(ئە)	ھۆرمەت، ئېتىبار
ئېھتىرامخان	(ئەئۇ)	ھۆرمەت - ئېتىبارلىق ئايال
ئېھرامبۇۋى		(«ئېھرامىبىبى» گە قارالسۇن)
ئېھرامىبىبى	(ئەپ) ئېھرامبۇۋى	ئېھرام: ئىسمى، بىبى: سۈپىتى
ئېھسانئاي	(ئەئۇ)	ياخشىلىق قىلغۇچى قىز
ئېھسانخان	(ئەئۇ)	ياخشىلىق قىلغۇچى ئايال
ئېھسانگۈل	(ئەپ)	«ئېھسانئاي» غا ئوخشاش
ئېيدىبىبى	(ئەپ) ھەيتىبۇۋى	ھەيت كۈنلىرى تۇغۇلغان خېنىم
ئېيدىنسا	(ئە) ھەيتىنسا	ئايالالارنىڭ ھەيتى؛ ھەيت كۈنلىرى تۇغۇلغان ئايال
ئېيدىنساخان	(ئەئۇ) ھەيتىنساخان	ئېيدىنسا: ئىسمى، خان: سۈپىتى
ئېيشەم		(«ئائىشە» گە قارالسۇن)
ئېيشىخان		(«ئائىشە» گە قارالسۇن)

① «ئېسەنئاي» دىكى «ئېسەن» مۇ «ئەسەن» تەلەپپۇز قىلىنىشى كېرەك بولسىمۇ، ئەمما بۇ يەردە ئادەت بويىچە يۇقىرىقىدەك ئېلىنىپ، مەنە بېرىلدى؛ باشقا تۇرلىرىمۇ ئاشۇنداق ئېلىنىدى.

ئى

ئەرلەر ئۇچۇن

ئۆزگىرىشلىرى

ئاتىلىشى		مەنىسى
ئىبادۇللا	(ئە)	ئاللاغا ئىبادەت قىلماق
ئىبەت①		(«ئۇبەيد»، «ئەبەد» گە قارالسۇن)
ئىبەرجان		(«ئەبىر» گە قارالسۇن)
ئىبراش		(«ئىبراھىم» گە قارالسۇن)
ئىبراھىم②	(ئى) ئىبرايىم، ئۇرايىم، ئىبراش، ئىراش، ئىبراي	ئىبراھىم پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى. مەنىسى: (1) ئاللاغا بويسۇنغۇچى، (2) ھۆرمەتلىك
ئىبرەت	(ئە)	ساۋاق، ئاگاھلاندۇرۇش
ئىبنىدىن	(ئە)	دىنداش
ئىبنىشەرق	(ئە)	شەرقلىق، شەرق ئوغلى
ئىپتىخار③	(ئە)	پەخىرلەنمەك
ئىتائەت	(ئە)	بويسۇنماق، ئەمرىنى تۇتماق
ئىجابەت	(ئە)	جاۋاب بەرمەك؛ جاۋاب قايتۇرماق، ئۇنىماق؛ جاۋابقا ئېرىشمەك (بۇ يەردە ئاتا - ئانىنىڭ تىلىكى ئىجابەت بولۇپ، ئاللانىڭ بىر پەرزەنت بەرگەنلىكىگە شۈكرى قىلىش ھېسسىياتى ئىپادىلىنىدۇ)
ئىجاد	(ئە) ئىجات	تاپماق، پەيدا قىلماق، ياراتماق، بەرپا قىلماق، كەشپ قىلماق
ئىجادۇللا	(ئە)	ئاللانىڭ كەشپىياتى، ئىجادىيىتى
ئىجادىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ ئىجادىيىتى
ئىجلال	(ئە)	ھۆرمەت، ئىززەت
ئىخبار④	(ئە)	خەۋەر، ئاخبارات، خەۋەرچىلىك («ئىقبال» غا قارالسۇن)
ئىخپال		
ئىختىبار	(ئە)	تەجرىبە، سىناق

① «ئۇبەيد» بىلەن «ئەبەد» ئوخشاشلا «ئىبەت» كە ئۆزگىرىدۇ.
② «ئىبراھىم» نىڭ باشقا ئاتىلىشى «ئەبرام» دۇر.
③④ «ئىپتىخار»، «ئىخبار» ئايالالارغىمۇ قويۇلىدۇ.

ئىختىيار (ئە)
ئىختىيارۇللا (ئە)
ئىختىياردىن (ئە)
ئىخلا (ئە)
ئىخلاس (ئە)
ئىخلىم
ئىخۇان (ئە)
ئىدرىس (ئە) ئەدرىس ، ئىرىس
ئىدىھەم
ئىرەم (ئە) ئەرەم
ئىراش
ئىربول
ئىرپات
ئىرپان (ئە)
ئىرسال (ئە)
ئىرىس
ئىرشاد (ئە) ئىرشات
ئىرلان
ئىزاق
ئىزباسار (ئۇ)
ئىزبول (ئۇ)
ئىزبىل (ئۇ)
ئىززاق
ئىززەتبەگ (ئەئۇ)
ئىززۇللا (ئە) ئىزۇللا ، ئىزىللا
ئىززى (ئە) ھىززى ، ھىزى
ئىززىتۆل
ئىززىتۆللا① (ئە) ئىزىتۆل ، ئىززىتۆل ، ئىززىتۆللا ، ئىزىتىللا

تاللىماق ، ئىلغىماق
«خىيارۇللا» غا ئوخشاش
«خىياردىن» گە ئوخشاش
ئاستا ـ ئاستا چىقماق
سادىقلىق («قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى)
(«ئىقلىم» گە قارالسۇن)
ئاكا ـ ئۇكا ، قېرىنداش
ئۇرۇق چاچقۇچى ، دېھقان (ئىدرىس پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى)
(«ئەدھەم» گە قارالسۇن)
جەننەت
(«ئىبراھىم» گە قارالسۇن)
(«ئەربول» غا قارالسۇن)
(«ئەراپات» قا قارالسۇن)
(1) بىلىم ، (2) ھېسسىيات ، (3) مىننەتدارلىق ، (4) مەدەنىيەت
ئۇۋەتمەك
(«ئىدرىس» كە قارالسۇن)
يول كۆرسەتمەك ، تەلىم بەرمەك ، توغرا يولغا باشلىماق
(«ئەرلان» غا قارالسۇن)
(«ئىسھاق» قا قارالسۇن)
ئەجدادلارنىڭ ئىزىنى باسىدۇ
ئىزباسار بول
بىلىم ئىزدە ؛ ئىزىڭنى بىل
(«ئىسھاق» قا قارالسۇن)
ئىززەتلىك ، ئۇلۇغ ئەر
ئاللانىڭ ئۇلۇغلۇقى
ئىززەتلىك ، ھۆرمەتلىك ، ئەزىز
(«ئىززىتۆللا» غا قارالسۇن)
ئاللانىڭ ھۆرمىتى ؛ ئاللانىڭ ئىززەتلىك كىشىسى

① ئەسلىسى «ئىززەتۆللا» .

ئىزىللا (ئە)
ئىزھار① (ئە)
ئىزۇللا
ئىزىتۆل
ئىزىتۆللا
ئىزىتىللا
ئىزىللا
ئىزىم (ئۇ)
ئىسار (ئە) ئىسارجان
ئىسارخوجا (ئەپ) ئىسارغوجى
ئىسارۇللا (ئە)
ئىساردىن (ئە)
ئىساق
ئىسام (ئە) ھىسام
ئىسامەت
ئىساممەت
ئىساممۇھەممەد (ئە) ئىسامەت ، ئىساممەت
ئىسەك
ئىسەن (ئۇ)
ئىسەنقۇل (ئۇ)
ئىسەنقىل (ئۇ)
ئىسەنمەت
ئىسەنمۇھەممەد (ئۇئە) ئىسەنمەت
ئىسپەندىيار (پ)
ئىسرا (ئە)

ئاللانىڭ بۇيرۇشى ، ئىجازىتى
ئاشكارىلىماق ، ئوچۇقلاشتۇرماق
(«ئىززۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئىززىتۆللا» غا قارالسۇن)
(«ئىززىتۆللا» غا قارالسۇن)
(«ئىززىتۆللا» غا قارالسۇن)
(«ئىززۇللا» غا قارالسۇن)
مېنىڭ ئىزىمنى باسقۇچى ، مېنىڭ ئىز باسارىم
خىللانغان ، تاللانغان
خىللانغان ئوغۇل
ئاللا تاللىغان ، ئاللا ئەۋزەل كۆرگەن كىشى
دىنىنىڭ تاللانغان كىشىسى
(«ئىبىسا» غا قارالسۇن)
(1) ئۆز كۈچىگە تايانغۇچى ، (2) جەڭ كەمىرى
(«ئىساممۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«ئىساممۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئىسام : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتى
(«ئىبىسا» غا قارالسۇن)
«ئەسەن» گە ئوخشاش
«ئەسەنقۇل» غا ئوخشاش
ئاللا ، ئوغلۇمنى سالامەت قىلغىن
(«ئىسەنمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
ئىسەن : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپەتى
قەدىمكى ئىران پالۋانلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
كېچىلىك سەپەر (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سەپىرى) ؛ «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى

① «ئىزھار» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ .

ئىسراپىل (ئى)
ئىسرار (ئە)

ئىسراق
ئىسرائىل (ئى) ئىسرايىل ، ئىسراق ، ئىسرايىپ

ئىساق
ئىسكەندەر (ي)

ئىسلا
ئىسلاجان
ئىسلام (ئە) ئىسلامجان

ئىسلامقۇل (ئەئۇ)

ئىسلامنىياز (ئەپ)

ئىسلاھ (ئە) ئىسلا ، ئىسلاجان

ئىسلاھات (ئە)
ئىسمار (ئە)
ئىسماق
ئىسمائىل (ئى) ئىسمايىل ، ئىسماق

ئىسمەت (ئە) ئىسمەك

ئىسمەتخان① (ئەئۇ)
ئىسمەزەم

ئاللانىڭ قۇلى
چىڭ ، مەھكەم تۇرماق (بۇ يەردە پەرزەنتنىڭ جېنى چىڭ ، ئىرادىلىك بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)
(«ئىسرائىل» گە قارالسۇن)
ياقۇب پەيغەمبەرنىڭ لەقىمى . مەنىسى : ئاللانىڭ جەڭچىسى
(«ئىسھاق» قا قارالسۇن)
قەدىمكى ماكىدونىيە پادىشاھى ئالېكساندىرنىڭ ئىسمىنىڭ ئەرەبلەشكەن ئاتىلىشى
(«ئىسلاھ» قا قارالسۇن)
(«ئىسلاھ» قا قارالسۇن)
بويسۇنماق (بۇ ئىسمدا ئىسلام دىنى ئۇلۇغلانغان)
ئىسلام دىنىنىڭ قۇلى ، ئىسلام دىنىغا قۇللارچە خىزمەت قىلغۇچى
ئىسلام ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلىغۇچى ، ئىسلامغا بەخشىندە قىلىنغان (كىشى)
ياخشىلىماق ، ئۆزگەرتمەك ، تۈزەتمەك
يۇقىرىقىغا ئوخشاش مېۋە
(«ئىسمائىل» گە قارالسۇن)
ئىسمائىل پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : (1) ئاللانىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلغۇچى ، (2) ئاللا ئاڭلىدى
(1) قوغدىماق ، (2) پاك ، گۇناھسىز
ئىسمەت : ئىسمى ، خان : سۈپەتى
(«ئىسمۇئەزەم» گە قارالسۇن)

① بۇ ئىسىم يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

ئىسمەتيار (ئەپ)
ئىسمەك
ئىسمتۇل
ئىسمتۇللا① (ئە) ئىسمىتۇل ، ئىسمىتللا

ئىسمۇئەزەم② (ئە) ئىسمەزەم
ئىسھاق③ (ئى) ئىسساق ، ئىسزاق ، ئىززاق ، ئىساق④ ، ئىسراق⑤

ئىسيان (ئە)

ئىشان (پ)

ئىشانبەردى (پئۇ)

ئىشانچوك (پئۇ)

پاك دوست ؛ پاكلىق يار بولغاي («ئىسمەت» كە قارالسۇن)
(«ئىسمتۇللا» غا قارالسۇن)
ئاللا قوغدىغان كىشى ؛ ئاللانىڭ پاك بەندىسى
ئەڭ ئۇلۇغ ئىسىم
ئىسھاق پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : كۈمۈش

قارشى تۇرماق ، بويسۇنماسلىق ، ئىتائەت قىلماسلىق ؛ قوزغالماق ، قوزغىلاڭ ، قارشى كۆتۈرۈلۈش (بۇ ئىسىم مەلۇم تارىخىي ۋەقەلەر بولغان مەزگىلدە ، شۇ ئىشنى خاتىرىلەپ قويۇلغان . مەسىلەن ، 20 ـ ئەسىرنىڭ 60 ـ يىللىرىدا جۇڭگودا قوزغالغان «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» غا ئوخشاش . بۇ مەزگىلدە بىر قىسىم ئاتا ـ ئانىلار ئوغۇللىرىغا يۇقىرىقىدەك ئىسىم قويغان ئىدى)
بۇ ئىسىم ئوتتۇرا ئاسىيادا دىنىي مەرتىۋە نامى سۈپىتىدە قوللىنىلغان بولۇپ ، مەنە جەھەتتىن «پىر ، شەيخ» دېگەن سۆزلەرگە يېقىن كېلىدۇ . بۇ ئىسىمدا ئىشانلار ئۇلۇغلىنىپ ، «ئۇلارنىڭ دۇئاسى بىلەن ماڭا ئاللا پەرزەنت ئاتا قىلدى» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ . بۇ يەردە «ھەممىنىڭ پىرى — ئاللا بەردى» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ .
ئىشان : ئىسمى ، چوك : سۈپىتى

①② ئەسلىسى «ئىسمەتۇللا ، ئىسمۇئەزەم» .
③ «ئىسھاق» نىڭ باشقا ئاتىلىشى «ئىسائاك» تۇر .
④ «ئىسھاق ، ئىيسا» ئوخشاشلا «ئىساق» قا ئۆزگىرىدۇ .
⑤ «ئىسھاق ، ئىسرائىل» ئوخشاشلا «ئىسراق» قا ئۆزگىرىدۇ .

ئىشراق	(ئە)	نۇر ، يورۇق
ئىشرەت	(ئە)	سۆھبەت ، ئالاقە ، مۇناسىۋەت ، دوستلۇق ئورنىتىش
ئىشقۇل		(«ئىشقۇللا» غا قارالسۇن)
ئىشقۇللا	(ئە) ئىشقۇل	ئاللانىڭ ئىشقى
ئىشقىمەمەت		(«ئىشقمۇھەممەد» گە قارالسۇن)
ئىشقمۇھەممەد	(ئە) ئىشقىمەمەت	مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بولغان ئىشق
ئىشقىيار	(ئەپ)	دائىم ئاللانىڭ ئىشقى بىلەن بولغاي
ئىقبال	(ئە) ئىخپال	تەلىيى كەلگۈچى ؛ كەلگۈسى ؛ بەخت ـ تەلەي ، راۋاج ، ئىستىقبال
ئىقلىم	(ي) ئىخلىم	رايون ، ئۆلكە ؛ ھاۋا كىلىماتى
ئىقمار	(ئە)	روشەن
ئىكرام	(ئە) ئىكرامجان ، ۋىكرام	ھۆرمەت ، ئىززەت
ئىكرامتاي	(ئەئۇ)	ئىكرام : ئىسمى ، تاي : سۈپىتى
ئىكرامىدىن	(ئە)	دىنىنىڭ ھۆرمىتى
ئىكسان		(«ئىھسان» غا قارالسۇن)
ئىكلىل	(ئە)	شەرەپ ، پەخىر ، تاج ، گۈلتاج (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئىكمال	(ئە)	نەتىجە قازانماق ، ئورۇندالماق ، تولۇقلىماق ؛ نەتىجە
ئىكمام	(ئە)	تولغان
ئىگەم		(«ئىگەمبەردى» گە قارالسۇن)
ئىگەمبەردى	(ئۇ) ئىگەم ، ئىگەمبەردى	ئاللا ئىگەم بىر ئوغۇل بەردى
ئىگەمخان①	(ئۇ)	ئىگەم : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئىگەمشا		(«ئىگەمشاھ» قا قارالسۇن)
ئىگەمشاھ	(ئۇپ) ئىگەمشا	ئالالا ئىگەم ئۆزى پادىشاھ (ئىگەم : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى)
ئىگەمقۇل	(ئۇ)	ئاللا ئىگەمنىڭ قۇلى
ئىگەمنۇر	(ئۇئە)	ئاللا ئىگەمنىڭ نۇرى
ئىگەمىيار	(ئۇپ)	ئاللا ئىگەم ئۆزى يار بولسۇن
ئىلاج	(ئە) ھىلاج ، غىلاج	داۋالىماق ، ئامال قىلماق ، ساقايتماق ، داۋا

① بۇ ئىسىم يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

ئىلاجى		(«ئەلھاجى» غا قارالسۇن)
ئىلاجىدىن	(ئە) غىلاجىدىن ، غۇلاژىدىن	دىنغا ئىلاج قىلغۇچى
ئىلاخۇن		(«ئەلىئاخۇن» غا قارالسۇن)
ئىلاق		(«ئەلىئاخۇن» غا قارالسۇن)
ئىلالىدىن		(«ھىلالىدىن» گە قارالسۇن)
ئىلام		(«ئىلھام» غا قارالسۇن)
ئىلامىدىن		(«ئىلھامىدىن» گە قارالسۇن)
ئىلاۋىدىن		(«ئالائىدىن» گە قارالسۇن)
ئىلايىدىن		(«ئالائىدىن» گە قارالسۇن)
ئىلەسقەر		(«ئەلىئەسغەر» گە قارالسۇن)
ئىلەكبەر		(«ئەلىئەكبەر» گە قارالسۇن)
ئىلىم		(«ئەلى» گە قارالسۇن)
ئىلىبەگ	(ئۇ)	ئەلنىڭ بېگى ، ئەلنىڭ يېتەكچىسى
ئىلتۆمۇر	(ئۇ)	ئەلنىڭ تۆمۈردەك مەھكەم كىشىسى
ئىلتېكىن	(ئۇ)	ئەلنىڭ شاھزادىسى
ئىلتىپات	(ئە)	نەزەر سالماق ، ئېتىبار قىلماق
ئىلجان	(ئۇپ)	ئەلنىڭ ھۆرمەتلىك ئوغلى
ئىلچىن	(ئۇ)	ئەلنىڭ چىن ئوغلى
ئىلخام		(«ئىلھام» غا قارالسۇن)
ئىلخامىدىن		(«ئىلھامىدىن» گە قارالسۇن)
ئىلخەبەر	(ئۇئە)	ئەلنىڭ ئىشى
ئىلدار①	(ئۇپ) ئەلدەر	ئەل سۆيەر ؛ ئەل تۇتقۇچى ، دۆلەتمەن
ئىلدان	(ئۇپ)	ئەلنىڭ بىلىملىك ئوغلى ، داناسى
ئىلدانى	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىلدوست	(ئۇپ) ئىلدوس	ئەلنىڭ دوستى
ئىلزاد	(ئۇپ) ئىلزات	ئەل ئوغلى («ئەلزاد» قا ئوخشاش)
ئىلزار	(ئۇپ) ئىلزارجان	دۆلەتمەن
ئىلشاد②	(ئۇپ) ئىلشات	«ئەلشاد» قا ئوخشاش
ئىلغار	(ئە)	تېز يۈرەر ، زەربىدار ، ئالدىن يۈرەر ، ئالدىدا ماڭغۇچى

① «ئىلدار» ئاياللارغىمۇ قويۇلىدۇ ھەم «ئەلدار» بىلەن ئوخشاش مەنە ۋە ئۆزگىرىشكە ئىگە .
② «ئەلشاد» مۇ «ئىلشاد» قا ئۆزگىرىدۇ . ئەمما بۇ يەردىكى «ئىلشاد» مۇ ئەسلىي ئىسىم بولۇپ كېلىدۇ .

ئىلقۇت	(ئۇ)	
ئىلكان	(ئۇ)	
ئىلكالان	(ئۇپ)	ئىلكان
ئىلكۈن	(ئۇ)	
ئىلمام	(ئە)	
ئىلمۇرات		
ئىلمىبەر	(ئەئۇ)	
ئىلمىدىن①	(ئە)	
ئىلمىزات		
ئىلنەزەر	(ئۇئە)	
ئىلھام	(ئە)	ئىلام ، ئىلخام
ئىلھامىدىن②	(ئە)	ئىلامىدىن ، ئىلخامىدىن
ئىلھايات③	(ئۇئە)	
ئىلھەيەر④	(ئۇئە)	
ئىلىپشا		
ئىلىس		
ئىلىك	(ئۇ)	
ئىلىكبەگ	(ئۇ)	
ئىلىكخان	(ئۇ)	
ئىلىم	(ئە)	
ئىلىماخۇن		
ئىلىمزاد	(ئەپ)	ئىلمىزات
ئىلىيار	(ئۇپ)	
ئىلياس⑤	(ئى)	ئىلياس ، ئىلىس

ئەلنىڭ بەختى
(1) ئىلىم كانى ، (2) «ئىلكالان» غا قارالسۇن
ئەلنىڭ چوڭى ، ئەلنىڭ باشلىقى «ئەلكۈن» گە ئوخشاش
تەجرىبە ، بىلىم («ئەلمۇراد» قا قارالسۇن)
بۇ ئوغۇلغا ئىلىم ئاتا قىلغايسەن دىن ئىلمى («ئىلىمزاد» قا قارالسۇن)
«ئەلنەزەر» گە ئوخشاش
بېشارەت ، ھېس - تۇيغۇ
دىنىنىڭ ئىلھامى

ئەلنىڭ ھاياتى
ئەلنىڭ خۇشاللىقى ، ئەلنىڭ كاتتا ئالىمى ؛ ئەلنىڭ شەپقىتى («ئەلىپشاھ» قا قارالسۇن)
(«ئىلياس ، ئەلى» گە قارالسۇن)
قول
شاھزادە
قەدىمكى ئەمەل نامى
بىلىم ، پەن ، مەدەنىيەت («ئەلەمئاخۇن ، ھەلىمئاخۇن» غا قارالسۇن)
ئىلىم ئوغلى (بىلىملىك ئوغۇل)
(1) ئەلنىڭ دوستى ، (2) «ئەلىيار» غا قارالسۇن ، (3) دۆلەت يار بولغاي
ئىلياس پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : (1) قەتئىي ئۈمىدۋار ، (2) خۇدانىڭ كۈچ - قۇدرىتى

①②③④⑤لارنىڭ ئاسلىسى «ئىلمىددىن ، ئىلھامىددىن ، ئىلھەيات ، ئىلھەير ، ئىلىيەس» . «ئىلياس» نىڭ ئۆزگىرىشى بولغان «ئىلىس» نى بەزىلەر «ئەلى» دىنمۇ ئۆزگىرىپ ، مۇشۇنداق دېيىلىدۇ دەپ قارايدۇ . شۇڭا «ئەلى» گىمۇ قارالسۇن .

ئىمامئەزەم①	(ئە)	ئىمازەم
ئىماد	(ئە)	ئىمات
ئىمادىن		
ئىمادىدىن②	(ئە)	ئىمادىن
ئىمادىلمۇلۇك	(ئە)	ئىمادىلمۇلۇك
ئىماق		
ئىمام	(ئە)	
ئىمامەت	(ئە)	
ئىمامباقى	(ئە)	
ئىمامبەردى	(ئەئۇ)	
ئىمامزەيدىن	(ئە)	
ئىمامشاھ	(ئەپ)	ئىمامشا
ئىمامقۇلى	(ئەئۇ)	
ئىمامەت		
ئىمامەدى		
ئىمامەھدى	(ئە)	ئىمامەدى
ئىمامۇھەممەد③	(ئە)	ئىمامەت ، ئىمامەت
ئىمانىياز	(ئەپ)	
ئىمامھەسەن④	(ئە)	
ئىمامھۆسەن		
ئىمامھۆسەيىن⑤	(ئە)	ئىمامھۆسەن

ھەممىدىن ئۇلۇغ ئىمام (ئىسلامدىكى بىر مەزھەپنىڭ داھىيسى) تۇۋرۇك («ئىمامدىدىن» گە قارالسۇن)
دىنىنىڭ تۇۋرۇكى
مەملىكەتنىڭ تۇۋرۇكى («ئىمان» غا قارالسۇن)
ئالدىدا تۇرغۇچى ، يېتەكچى ، رەھبەر (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپىتى)
(1) ئىمامىلىق ھوقۇقى ۋە ئورنى ، (2) «ئىمامۇھەممەد» كە قارالسۇن ، (3) ئىمامىلىق قىلماق مەنىگۈ ئالدىدا تۇرغۇچى
ھەممىنىڭ ئالدىدا تۇرغۇچى ئاللا بەردى
دىنىنىڭ زىننىتى ئىمام
ئاللا ئۆزى ئىمام
ھەممىنىڭ ئىمامى بولغان ئاللا
قۇللۇق قىلغۇچى («ئىمامۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«ئىمامەھدى» گە قارالسۇن)
توغرا يول كۆرسىتىلگەن ئىمام
ئىمام : ئىسمى ، مۇھەممەد : سۈپىتى
ھەممىنىڭ ئىمامى بولغان ئاللاغا بەخشەندە قىلىنغان (كىشى)
مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ نەۋرىسىنىڭ ئىسمى . قوشكېزەكنىڭ بىرىگە قويۇلىدۇ («ئىمامھۆسەين» گە قارالسۇن)
«ئىمامھەسەن» بىلەن ئوخشاش

①②ئاسلىسى «ئىمامئەزەم ، ئىمادىددىن» .
③ «ئىمامۇھەممەد» مۇ «ئىمامەت» كە ئۆزگىرىدۇ .
④⑤بۇ ئىسىملارنىڭ تەركىبىدىكى «ھەسەن ، ھۆسەين» لەرنىڭ مەنىسى «ھ» بابىدا كۆرسىتىلدى .

ئىمامىدىن①	(ئە)	دىنىنىڭ يېتەكچىسى
ئىمان②	(ئە) ئىماق	ئىشەنچ ، مۆتلەق ئەقىدە ، ئىشەنمەك
		(« ئىمانشاھ » قا قارالسۇن)
ئىمانشا		ئىمان : ئىسمى ، شاھ : سۈپىتى
ئىمانشاھ③	(ئەپ) ئىمانشا	(بۇ يەردە « ئاللاغا ئىشەنمەك » دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
ئىماننۇر	(ئە)	ئىماننىڭ نۇرى (« نۇرئىمان » بىلەن ئوخشاش)
ئىمانقۇل④	(ئەئۇ)	ئىمان - ئېتىقادنىڭ قۇلى
ئىمانۇللا⑤	(ئە)	ئاللاغا ئىمان كەلتۈرمەك
ئىمتۇل		(« ئۈممىتۇللا » غا قارالسۇن)
ئىمتۇللا		(« ئۈممىتۇللا » غا قارالسۇن)
ئىمران	(ئە) ئىمرەن ، ئەمران	ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئاتىسىنىڭ ئىسمىنىڭ ئەرەبچىدە ئاتىلىشى
ئىمرەل		(« ئەمرۇللا » غا قارالسۇن)
ئىمرەن		(« ئىمران » غا قارالسۇن)
ئىمكان	(ئە)	ئىقتىدار ، مۇمكىنچىلىك ؛ ئورۇن
ئىممەت		(« ئۈممەت » كە قارالسۇن)
ئىمىت		(« ھەمىد » كە قارالسۇن)
ئىمىر		(« ئەمىر » گە قارالسۇن)
ئىمىرئەلى		(« ئەمىرئەلى » گە قارالسۇن)
ئىمىرەش		(« ئەمىر » گە قارالسۇن)
ئىمىرەل		(« ئەمرۇللا ، ئەمىرئەلى » گە قارالسۇن)
ئىمىرەم		(« ئەمىرھەمزە » گە قارالسۇن)
ئىمىرەمزال		(« ئەمىرھەمزە » گە قارالسۇن)
ئىمىرەمجان		(« ئەمىرھەمزە » گە قارالسۇن)
ئىمىرەمزى		(« ئەمىرھەمزە » گە قارالسۇن)
ئىمىرباقى		(« ئەمىرباقى » غا قارالسۇن)
ئىمىرباي		(« ئەمىرباي » غا قارالسۇن)
ئىمىربەگ		(« ئەمىربەگ » كە قارالسۇن)
ئىمىرپاشا		(« ئەمىرپاشا » غا قارالسۇن)

①②③④⑤لارنىڭ ئەسلىسى « ئىمامىدىن ، ئىمان ، ئىمانشاھ ، ئىمانقۇل ، ئىمانۇللا » .

ئىمىرجان		(« ئەمىرجان » غا قارالسۇن)
ئىمىرخان①		(« ئەمىرخان » غا قارالسۇن)
ئىمىردىن		(« ئەمىردىن » گە قارالسۇن)
ئىمىرسىيت		(« ئەمىرسەييىد » كە قارالسۇن)
ئىمىرشا		(« ئەمىرشاھ » قا قارالسۇن)
ئىمىرغازى		(« ئەمىرغازى » غا قارالسۇن)
ئىمىرغىياس		(« ئەمىرغىياس » قا قارالسۇن)
ئىمىرنىياز		(« ئەمىرنىياز » غا قارالسۇن)
ئىمىرھەسەن		(« ئەمىرھەسەن » گە قارالسۇن)
ئىمىرۋاي		(« ئەمىرباي » غا قارالسۇن)
ئىمىرئللا		(« ئەمرۇللا » غا قارالسۇن)
ئىمىرىم		(« ئەمىرىم » گە قارالسۇن)
ئىمىل		(« ئەمىل » گە ياكى « ئەمەل » گە قارالسۇن)
ئىمىن		(« ئەمىن » گە قارالسۇن)
ئىمىنپاشا		(« ئەمىنپاشا » غا قارالسۇن)
ئىمىنقۇل		(« ئەمىنقۇل » غا قارالسۇن)
ئىمىننۇر		(« ئەمىننۇر » غا قارالسۇن)
ئىمىننىياز		(« ئەمىننىياز » غا قارالسۇن)
ئىنئام	(ئە) ئىنام ، ئىنامجان	ياخشىلىق ، ھەدىيە ، نېمەت
ئىنئامشاھ	(ئەپ) ئىنامشا	ئاللانىڭ ئىنئامى ، ئاللا ئىنئام قىلغان ئوغۇل
ئىنئامۇللا	(ئە) ئىنامۇللا	ئاللانىڭ ياخشىلىقى
ئىنئامىدىن	(ئە) ئىنامىدىن	دىنىنىڭ ياخشىلىقى ، دىنىنىڭ سوۋغىسى
ئىناسىدىن	(ئە)	دىنغا سادىق
ئىناق	(ئە) ئىناقجان	ئىتتىپاق ، دوست ؛ قۇچاقلىماق
ئىناققۇلى	(ئەئۇ)	ئىتتىپاقلىق ، دوستلۇقنى سۆيگۈچى
ئىنال	(ئۇ)	دەرىجە ، مەرتىۋە نامى
ئىنالبەگ	(ئۇ)	مەرتىۋىلىك ئەر
ئىنالقۇت	(ئۇ)	يۇقىرى بەخت
ئىنام		(« ئىنئام » غا قارالسۇن)
ئىنامجان		(« ئىنئام » غا قارالسۇن)

① « ئۆمەرخان » مۇ « ئىمىرخان » غا ئۆزگىرىدۇ .

ئىنامشا
ئىنامۇللا
ئىنامىدىن
ئىنان (ئۇ)
ئىنايەت (ئە) ئانايەت ، ئانايىت

ئىنايىتۇللا① (ئە) ئەنەيىتۇل ، ئەنەيىتۇللا ، غىنايىتۇللا

ئىنزار (ئە)
ئىنقىلاب (ئە)

ئىنىس
ئىۋەز (ئە)
ئىۋىدۇل
ئىۋىدۇللا

(«ئىنئامشاھ» قا قارالسۇن)
(«ئىنئامۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئىنئامىدىن» گە قارالسۇن)
ئىشەنچ ؛ ئىشەن
غەمخورلۇق ، ئىلتىپات ، ئاسراش ، ياردەم ، ئەھمىيەت بەرمەك
ئاللانىڭ ئىلتىپاتى

ئاگاھلاندۇرماق
ئۆزگىرىش ، ئۆزگەرتىش ؛ ئاغدۇرۇش (بۇ ئىسىمنىڭ مەلۇم ئۆزگىرىش ۋە ئىنقىلاب مەزگىلىنى خاتىرىلەش ئۈچۈن قويۇلغان)
(«ئەنىس» گە قارالسۇن)
غاز
(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)
(«ئۇبەيدۇللا» غا قارالسۇن)

ئايالالار ئۈچۈن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ئىبا②	(پ) ئىباقىز ، ئىبا-خان ، ئىباگۇل	تارتىنىش ، ھايا قىلىش ، يۈزى تۆۋەنلىك
ئىباخان	(پئۇ)	(1) «ئىبا» نىڭ ئۆزگىرىشى ، (2) «ئىبادەتخان» نىڭ ئۆزگىرىشى ، (3) «ئىبادىخان» نىڭ ئۆزگىرىشى
ئىبادە③	(ئە) ئىبادەم ، ئىبادىخان ، ئىبادىقىز ، ئىبادىگۇل	«ئىبادەت» بىلەن ئوخشاش
ئىبادەت④	(ئە) ئىبادەتخان ، ئىبادەتقىز ، ئىبادەتگۇل	سەجدە قىلماق ، چوقۇنماق ، قوللۇق قىلماق ، ئىبادەت قىلماق

① ئەسلىسى «ئىنايەتۇللا» .
②③④ «ئىبا ، ئىبادە ، ئىبادەت» نىڭ ئۆزگىرىشلىرى ئۆزئارا ئوخشىشىپ قالىدۇ . چۈنكى «ئىبادە» بولسا «ئىبادىخان ، ئىبادىقىز ، ئىبادىگۇل» گە ئۆزگىرىش بىلەن بىللە ، «ئىباخان ، ئىباقىز ، ئىباگۇل» گىمۇ ئۆزگىرىدۇ . «ئىبادەتخان ، ئىبادەتقىز ، ئىبادەتگۇل» لەرمۇ «ئىبادىخان ، ئىبادىقىز ، ئىبادىگۇل» گە ئۆزگىرىدۇ .

ئىبادەتئاي (ئەئۇ)
ئىبادەتنۇر (ئە)
ئىبادەتنىسا (ئە)
ئىبادەم
ئىبادىئاي (ئەئۇ)
ئىبادىخان
ئىبادىقىز
ئىبادىگۇل
ئىبادىنۇر (ئە)
ئىباقىز
ئىباگۇل
ئىبانۇر (پئە)
ئىبانسا (پئە)
ئىپار (پ) ئىپارەم ، ئىپارقىز ، ئىپارگۇل ، ئىپارخان

ئىپارئاي (پئۇ) ئىپاراي
ئىپارەم
ئىپارخان
ئىپارقىز
ئىپارگۇل
ئىپارنىسا (پئە)

ئىپپەت (ئە) غىپپەت
ئىپپەتخان (ئەئۇ) غىپپەتخان
ئىپپەتگۇل (ئەپ) غىپپەتگۇل
ئىپتىخارگۇل (ئەپ)
ئىتائەتخان (ئەئۇ)
ئىجابەتخان (ئەئۇ)
ئىجادە (ئەئۇ) ئىجادەم
ئىجادخان (ئەئۇ) ئىجاتخان
ئىجادگۇل (ئەپ) ئىجاتگۇل
ئىجازە (ئە) ئىجازەم

ئىللاغا ئىبادەت قىلغۇچى قىز
ئىبادەت نۇرى
ئىللاغا ئىبادەت قىلغۇچى ئايال
(«ئىبادە» گە قارالسۇن)
«ئىبادەتئاي» غا ئوخشاش
(«ئىبادە» گە قارالسۇن)
(«ئىبادە» گە قارالسۇن)
(«ئىبادە» گە قارالسۇن)
«ئىبادەتنۇر» غا ئوخشاش
(«ئىبا» غا قارالسۇن)
(«ئىبا» غا قارالسۇن)
«ئىباخان» غا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كىيىكنىڭ كىندىكىدىن ئېلىنىدىغان خۇشپۇراق قان (بۇ يەردە ئىپارەدەك خۇش پۇراق ۋە ئەتىۋار دېگەن مەنىدە كېلىدۇ)
ئىپار : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
(«ئىپار» غا قارالسۇن)
(«ئىپار» غا قارالسۇن)
(«ئىپار» غا قارالسۇن)
(«ئىپار» غا قارالسۇن)
ئىپار : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
پاكلىق ، نوموس ؛ گۈزەل ئەخلاق
پاك ئايال
پاك قىز
پەخىرلىك قىز
ئىتائەتچان ئايال
تەلىپى ئىجابەت بولىدىغان (ئايال)
«ئىجاد» بىلەن ئوخشاش
ئىجاد : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئىجاد : ئىسمى ، گۈل : سۈپىتى
رۇخسەت ، رۇخسەت خېتى ؛ مۇكاپات

ئىجازەت (ئە)
ئىجازەتخان (ئەئۇ)
ئىخبارخان (ئەئۇ)
ئىخبارگۇل (ئەپ)
ئىخبارنىسا (ئە)

ئىخپا (ئە)

ئىخپالئاي
ئىخپاله
ئىخپالەم
ئىخپالخان
ئىختىيارگۇل (ئەپ)
ئىخلاسه (ئە) ئىخلاسەم

ئىخلاسخان (ئەئۇ)
ئىخلاسگۇل (ئەپ)
ئىخلىماي
ئىخلىمه
ئىخلىمخان
ئىخلىمگۇل
ئىخلىمنىسا
ئىخلىمىخان
ئىرادە (ئە) ئىرادەم ، ئىرادىقىز ، ئىرادىگۇل

ئىرانبو
ئىرەمبۇۋى
ئىرەمخان
ئىرپانگۇل (ئەپ)
ئىرخان
ئىرۇلا (ي)
ئىزخان (ئۇ)

ئىززە (ئە)

يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىجازەت : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
ئىخبار : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
ئىخبار : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
ئىخبار : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
(1) مەخپىي تۇتماق ، (2) «ئىقبال» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇشىمۇ مۇمكىن
(«ئىقبالئاي» غا قارالسۇن)
(«ئىقباله» گە قارالسۇن)
(«ئىقباله» گە قارالسۇن)
(«ئىقبالخان» غا قارالسۇن)
تاللانغان قىز
سادىقلىق ، ئىخلاس قىلماق
(«ئىخلاس» بىلەن ئوخشاش)
سادىق ، ئىخلاسمەن ئايال
سادىق ، ئىخلاسمەن قىز
(«ئىقلىمئاي» غا قارالسۇن)
(«ئىقلىمه» گە قارالسۇن)
(«ئىقلىمخان» غا قارالسۇن)
(«ئىقلىمگۇل» گە قارالسۇن)
(«ئىقلىمنىسا» غا قارالسۇن)
(«ئىقلىمخان» غا قارالسۇن)
ئىختىيارلىق

(«ئەرەمبىبى» گە قارالسۇن)
(«ئەرەمبىبى» گە قارالسۇن)
(«ئەرەمخان» غا قارالسۇن)
ئىرپان : ئىسمى ، گۇل : سۇپىتى
(«ئەرخان» غا قارالسۇن)
(مەنىسى ئېنىق ئەمەس)
ئىزدىنىدىغان ئايال ؛ ئىز باسىدىغان ئايال
كۆچلۈك ؛ سۆيۈملۈك ، قەدىرلىك ، ئەزىز ؛ قەدىر ، شەرەپ

ئىززەت (ئە)

ئىززەتئاي (ئە)
ئىززەتخان (ئەئۇ)
ئىززەتقىز (ئەئۇ)
ئىززەتگۇل (ئەپ)
ئىززەتنىسا (ئە)

ئىززىگۇل (ئەپ)
ئىزھاره (ئە)
ئىسارخان (ئەئۇ)
ئىسارگۇل (ئەپ)
ئىستەكئاي (ئۇ)
ئىسلاخان
ئىسلاگۇل
ئىسلامخان (ئەئۇ)
ئىسلامنىسا (ئە)

ئىسلاھخان (ئەئۇ) ئىسلاخان
ئىسلاھگۇل (ئەپ) ئىسلاگۇل
ئىشانخان (پئۇ)
ئىشانخېنىم (پئۇ)
ئىشانگۇل (پ)
ئىقبالئاي (ئەئۇ) ئىخپالئاي
ئىقباله (ئە) ئىقبالەم ، ئىخپالە ، ئىخپالەم ، ئىخپالخان
ئىقبالخان (ئەئۇ) ئىخپالخان
ئىقلىمئاي (ي ئۇ) ئىخلىماي ، ئىقلىماي ، ئەخلىماي

ئىقلىمه (ي ئە) ئىخلىمه
ئىقلىمخان (ي ئۇ) ئىخلىمخان ، ئىخلىمىخان
ئىقلىمگۇل (ي پ) ئىخلىمگۇل
ئىقلىمنىسا (ي ئە) ئىخلىمنىسا

قەدىرلىمەك ، قەدىرلىك («ئىززە» گە ئوخشاش)
قەدىرلىك قىز
قەدىرلىك ئايال
«ئىززەتئاي» غا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىززەتلىك ، ھۆرمەتلىك ئايال ؛ ئاياللارنىڭ ئىززىتى
سۆيۈملۈك ، قەدىرلىك قىز
«ئىزھار» بىلەن ئوخشاش
تاللانغان ئايال
تاللانغان قىز
ئارزۇ قىلغان ، ئارزۇغا لايىق قىز
(«ئىسلاھخان» غا قارالسۇن)
(«ئىسلاھگۇل» گە قارالسۇن)
«ئىسلام» بىلەن ئوخشاش
ئىسلام : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى
«ئىسلاھ» بىلەن ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
«ئىشان» بىلەن ئوخشاش
«ئىشان» بىلەن ئوخشاش
«ئىشان» بىلەن ئوخشاش
ئىستىقباللىق قىز
«ئىقبال» غا ئوخشاش

ئىستىقباللىق ئايال
يۇرت گۈزىلى ، يۇرت بويىچە چىرايلىق قىز ، مۇشۇ ئىقلىمدىكى ئەڭ گۈزەل قىز
«ئىقلىم» بىلەن ئوخشاش
ئىقلىم : ئىسمى ، خان : سۇپىتى

مۇشۇ يۇرتنىڭ گۈلى ، گۈزىلى
ئىقلىم : ئىسمى ، نىسا : قوشۇمچىسى

ئىقلىمىئاي	(يئۇ)	ئىخلىمىئاي	«ئىقلىمىئاي» بىلەن ئوخشاش
ئىكرامئاي	(ئەئۇ)		ئىززەتلىك ، ھۆرمەتلىك قىز
ئىكرامە	(ئە)		«ئىكرام» بىلەن ئوخشاش
ئىكرامبۇۋى			(«ئىكرامبىبى» گە قاراڭ)
ئىكرامبىبى	(ئەپ)	ئىكرامبۇۋى	ھۆرمەتلىك خېنىم
ئىكرامخان	(ئەئۇ)		ئىززەتلىك ، ھۆرمەتلىك ئايال
ئىكرامقىز	(ئەئۇ)		«ئىكرامئاي» غا ئوخشاش
ئىكرامگۈل	(ئەپ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىلپارە	(ئۇپ)		ئەلنىڭ بىر ئەزاسى ؛ ئەل يولىدا يۈرىكى پارە بولغۇچى
ئىلتىپاتخان	(ئەئۇ)		«ئىلتىپات» بىلەن ئوخشاش
ئىلدانا	(ئۇپ)	ئىلدانە	ئەلنىڭ بىلىملىك قىزى ، ئەلنىڭ داناسى («ئىلدان ، ئىلدانى» غا ئوخشاش)
ئىلزىمىرە			(«ئەلزەمىرە» گە قاراڭ)
ئىلقۇتئاي	(ئۇ)		ئەلنىڭ بەختلىك قىزى
ئىللىيە	(ئە)	ئىليە	يۇقىرى تەبىقە ، ئېسىل نەسەب ، ئېسىل قوۋم
ئىلمىدە			(«ئىلمىھەدە» گە قاراڭ)
ئىلمىرا			(«ئەلمېھرى» گە قاراڭ)
ئىلمىنۇر	(ئە)		ئىلىم نۇرى
ئىلىمنىسا	(ئە)		بىلىملىك ئايال ؛ ئاياللارنىڭ بىلىملىكى
ئىلمىھەدە	(ئەئۇ)	ئىلمىدە	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىلمىيە	(ئە)		ئىلمىي قىز ؛ ئىلمىي ، ئىلىمگە خاس ، ئىلمىي خىزمەت
ئىلنارە	(ئۇئە)		ئەلنىڭ ئىشقى ، ئەل ئىشقىدا كۆيگەن ئوت ، ئەلنىڭ ئوتى
ئىلنۇر	(ئۇئە)		مىللەت نۇرى
ئىلنۇرە	(ئۇئە)	ئىلنۇرەم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىلنۇرخان	(ئۇئەئۇ)		ئىلنۇر : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئىلنىگار			(«ئەلنىگار» غا قاراڭ)
ئىلھامئاي	(ئەئۇ)		كىشىنى ئىلھاملاندۇرىدىغان قىز
ئىلھامىيە	(ئە)		«ئىلھام» بىلەن ئوخشاش
ئىلىكنۇر	(ئۇئە)		قولغا يېقىن قىز

ئىلىمنۇر①	(ئە)	ئىلنۇر	ئىلىمنۇرى («ئىلمىنۇر» غا ئوخشاش)
ئىليە			(«ئىللىيە» گە قاراڭ)
ئىمانە②	(ئە)	ئىمانەم ، ئىمھانەم	«ئىمان» بىلەن ئوخشاش
ئىمانخان③	(ئەئۇ)		ئىمانلىق ئايال
ئىماننىسا④	(ئە)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىمانىخان⑤	(ئەئۇ)		يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىمانىگۈل	(ئەپ)		ئىمانلىق قىز
ئىمسىلىم			(«ئۇمۇسەلىم» گە قاراڭ)
ئىممەتئاي			(«ئۇممەتئاي» غا قاراڭ)
ئىممەتبۇۋى			(«ئۇممەتبىبى» گە قاراڭ)
ئىممەتخان			(«ئۇممەتخان» غا قاراڭ)
ئىممەتگۈل			(«ئۇممەتگۈل» گە قاراڭ)
ئىممەتنىسا			(«ئۇممەتنىسا» غا قاراڭ)
ئىمھانەم			(«ئىمانە» گە قاراڭ)
ئىمىخان⑥			(«ئەمىن ، ئەمىنە ؛ ھەمىد» لەرگە قاراڭ)
ئىمىراي			(«ئەمىرىئاي» غا قاراڭ)
ئىمىرە			(«ئەمىرە» گە قاراڭ)
ئىمىرەم			(«ئەمىرە» گە قاراڭ)
ئىمىرگۈل			(«ئەمىرىگۈل» گە قاراڭ)
ئىمىرنىسا			(«ئەمىرنىسا» غا قاراڭ)
ئىمىرنىساخان			(«ئەمىرنىسا» غا قاراڭ)
ئىمىرىخان			(«ئەمىرە» گە قاراڭ)
ئىمىرىگۈل			(«ئەمىرىگۈل» گە قاراڭ)
ئىمىرىنسا			(«ئەمىرنىسا» غا قاراڭ)
ئىمىرىنساخان			(«ئەمىرنىسا» غا قاراڭ)
ئىمىسىلەم			(«ئۇمۇسەلىمە» گە قاراڭ)
ئىمىقىز			(«ئەمىنە» گە قاراڭ)
ئىمىگۈسۈن			(«ئۇمۇكۇلسۇم» غا قاراڭ)
ئىمىگۈل			(«ئەمىنە» گە قاراڭ)
ئىمىگۈلسۈم			(«ئۇمۇكۇلسۇم» غا قاراڭ)

① «ئىلىمنۇر» مۇ بەزىدە «ئىلنۇر» غا ئۆزگىرىدۇ .
②③④⑤ ئەسلىيىسى «ئىيمانە ، ئىيمانخان ، ئىيماننىسا ، ئىيمانىخان» .
⑥ «ئىمىخان» مۇ «ئەمىن ، ئەمىنە ، ھەمىت ، ھىمىت ، ئىمىت» قاتارلىق ئىسىملارنىڭ ئۆزگىرىشى نەتىجىسىدە بارلىققا كەلگەن بولۇپ ، ئەر - ئاياللارغا ئورتاق قوللىنىلىدۇ .

ئىمنە		(«ئەمنە» گە قارالسۇن)
ئىمنەم		(«ئەمنە» گە قارالسۇن)
ئىمنىگۈلسۈم		(«ئۈمۈكۈلسۈم» غا قارالسۇن)
ئىمنىنخان		(«ئەمنە» گە قارالسۇن)
ئىمنىنقىز		(«ئەمنە» گە قارالسۇن)
ئىمنىنگۈل		(«ئەمنە» گە قارالسۇن)
ئىنئامە	(ئە) ئىنئامە، ئىنئامەخان، ئىنامخان	«ئىنئام» بىلەن ئوخشاش
ئىناۋەت	(ئە) ئىناۋەت	ئىناۋەت تاپماق
ئىناۋەتخان	(ئەئۇ) ئىناۋەتخان	ئىناۋەت تاپىدىغان ئايال
ئىنامە		(«ئىنئامە» گە قارالسۇن)
ئىنايەتخان	(ئەئۇ)	غەمخورلۇققا ئېرىشكۈچى ئايال
ئىنايەتكۈل	(ئەپ)	غەمخورلۇققا ئېرىشكۈچى قىز
ئىنتىزار	(ئە)	كۈتمەك، تەقەززالىق
ئىنتىزارخان	(ئەئۇ)	ئىنتىزار: ئىسمى، خان: سۈپەتتى
ئىننەتبۇ		(«ئۈممەتبىبى» گە قارالسۇن)
ئىنىسەم		(«ئەنسە» گە قارالسۇن)
ئۈبرە		(«ئەبرە» گە قارالسۇن)
ئىيادە	(ئە) خىيادە	كېسەلدىن ئەھۋال سورىماق
ئىيادەت	(ئە)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئىيادەتخان	(ئەئۇ)	ئىيادەت: ئىسمى، خان: سۈپەتتى

ي

ئەرلەر ئۈچۈن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى
ياپچان	(پ)
ياخشىبەگ	(ئۇ) ياخشۇەگ
يادكار	(پ) يادىگار
يار	(پ) ياري، ياربجان
ياران	(پ) يارەن
يارئەلى	(پئە)
ياربەختى	(پ)
يارىبەگ	(پئۇ) ياۋەگ
يارزۇنۇن①	(پئە)
يارسەئىد	(پئە) يارسىيىت، يارسايىت
يارقارى	(پئە) ياقارى
يارقىن	(ئۇ) ياقىن
يارقىنبەگ	(ئۇ) ياقىنبەگ

① ئەسلىسى «يارزۇننۇن».

مەنىسى

جاي ئىسمى (قەشقەر يېڭىشەھەرده)

ياخشى ئەر، ياخشى يىگىت

ئەستىلىك، ئەسلىمە، خاتىرە، بېغىشلىما، تەقدىم قىلىنغان نەرسە

دوست، ھەمراھ؛ ئاللا دوستلار، ھەمراھلار، بۇرادەرلەر

ئەلنىڭ دوستى (بۇ يەردە چاھارياراردىن ئەلى كۆزدە تۇتۇلۇشىمۇ ياكى ئاللا كۆزدە تۇتۇلۇشىمۇ مۇمكىن. چۈنكى «ئەلى» ئاللانىڭ ئىسمى بولۇپمۇ كېلىدۇ. ئۇ ھالدا بۇ ئىسىم «ئاللانىڭ دوستى» دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. ئەمما «ئەلى» نىڭ ئۆزى كۆزدە تۇتۇلۇشى ئېھتىمالغا يېقىن)

بەختى بىللە، بەختلىك، بەخت يار بولغاي

دوستلۇققا يارىغۇچى ئەر

زۇنۇننىڭ دوستى («زۇنۇن» ئۇچۇن «ز» بابىغا قارالسۇن)

سەئىدنىڭ دوستى («سەئىد» نىڭ مەنىسى: بەختلىك)

قارى: ئىسمى، يار: سۈپەتتى

يورۇق، ئېنىق، ئوچۇق، روشەن، چاقناپ تۇرىدىغان

يارقىن: ئىسمى، بەگ: سۈپەتتى

يارقىنتاي (ئۇ) ياقىنتاي
يارمەت
يارمەممەت
يارمۇھەممەد (پ‌ئە) يارمەت ، يارمەممەت
يارنىياز (پ)
يارۇللا (پ‌ئە) يارۇل
يارى
ياربجان
ياربيار (پ) ياربيا
ياسىر (ئە)
ياسىن (ئە)

ياشئالىپ (ئۇ)
ياشات (ئۇ)

ياشاتقان (ئۇ)
ياشار (ئۇ)

ياشئەبەد (ئۇئە) ياشئەبەت
ياشتېكىن (ئۇ)
ياشنات (ئۇ)
ياشناتقان (ئۇ)

ياشنار (ئۇ)

ياقارى

يارقىن : ئىسمى ، تاي : سۈپەتى
(«يارمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
(«يارمۇھەممەد» كە قارالسۇن)
مۇھەممەدنىڭ دوستى
دوستقا ئۆزىنى بېغىشلىغۇچى
ئاللانىڭ دوستى
(«يار» غا قارالسۇن)
(«يار» غا قارالسۇن)
«يار - يار» دەپ ناخشا ئېيتماق
ئوڭايلىق
(1) ئەي ئىنسان ؛ ئەي خوجا ،
(2) «قۇرئان كەرىم» سۈرىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى ، (3) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسملىرىدىن بىرى
ياش باتۇر
ئۆمۈر بەرگىن ، ياخشى كۈن كۆرسەتكىن (بۇ يەردە ئاتا - ئانىلارنىڭ ئۆز پەرزەنتىگە ئالىدىن ئۆمۈر تىلەش ئېپادىلىنىدۇ)
ئاللا ئۆمۈر بەرگەن كىشى
ياشايدۇ ، ئۇزاق ئۆمۈر كۆرىدۇ (بۇ يەردىمۇ ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنتىگە ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەش ئارزۇسى ئەكس ئېتىدۇ)
مەڭگۈ ياشناپ تۇرىدۇ
ياش شاھزادە
گۈللەندۈرگىن ؛ بەختلىك قىلغىن
گۈللەتكەن ، بەختلىك قىلغان ، ئۆمۈر بەرگەن كىشى («ياشاتقان» بىلەن ئوخشاش)
گۈللەپ - ياشنايدۇ ؛ شاد - خۇرام ياشايدۇ
(«يارقارى» غا قارالسۇن)

ياقۇب① (ئى) ياقۇپ ، ياقۇپچان ، ياقۇش ، يوقۇپ
ياقۇببەگ② (ئى‌ئۇ) ياقۇپبەگ
ياقۇپ
ياقۇپچان
ياقۇتجان (پ)

ياقۇش
ياقىن
ياقىنبەگ
ياقىنتاي
يالقۇن (ئۇ) يالقۇنجان
يامغۇر③ (ئۇ)

يامىن (ئە)
يانتاق (ئۇ)
يانماس (ئۇ)

ياۋەگ
يەتىم (ئە)

يەسەر (ئە)
يەسرىپ (ئە) يەسرىپ

يەسمەن (پ) يەسمەنجان
يەسىر (ئە)

①②③ ئەسلىسى «يەئقۇب ، يەئقۇببەگ ، يەغمۇر» .

ياقۇب پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : (1) كېيىن تۇغۇلغان (ئىككىنچىسى بوۋاق) ، (2) ئورمان كەكلىكنىڭ ئەركىكىنىڭ ئىسمى شۇنداق دېيىلگەن ، (3) ئاللانىڭ بەندىسى
ياقۇب : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى
(«ياقۇب» قا قارالسۇن)
(«ياقۇب» قا قارالسۇن)
ياقۇتتەك قىممەتلىك ، ئەتىۋار ئوغۇل
(«ياقۇب» قا قارالسۇن)
(«يارقىن» گە قارالسۇن)
(«يارقىنبەگ» كە قارالسۇن)
(«يارقىنتاي» غا قارالسۇن)
ئوت يالقۇنى كۆزدە تۇتۇلىدۇ
بۇ ئىسىمدا يامغۇر ئۇلۇغلانغان ؛ ئاللانىڭ مېھرى - شەپقىتى يامغۇرغا ئوخشىتىلغان
بەختلىك ، تەلەيلىك
ياۋا ئۆسۈملۈك ئىسمى
ئارقىغا قايتماس ، ئىزىدىن چېكىنمەس
(«ياربەگ» كە قارالسۇن)
بىردىنبىر ، تاق ، يېگانە ، يالغۇز ؛ تەڭدىشى يوق ، تەڭداشسىز ، مىسلىسىز ، ئوخشىشى يوق (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى)
ئاسان ، ئوڭاي
مەدىنە شەھىرىنىڭ بۇرۇنقى نامى
شۇنداق ئاتالغان
«ياسەمەن» گە ئوخشاش
ئاز ، ئاسان

يەقمنى	(ئە)	ھەقمقي ، شەكسىز
يەكدىل	(پ)	بىر نىيەت
يەكيا		(«يەھيا» غا قارالسۇن)
يەمەر		(«يەئمەر» گە قارالسۇن)
يەمەن	(ئە) يەمەنجان	بىر ئەرەب دۆلىتىنىڭ نامى . مەنىسى : ئوڭ تەرەپ
يەمىن	(ئە)	ئوڭ ، ئوڭ تەرەپ ، ئوڭ قول
يەمنۇللا	(ئە)	ئاللا ئىشنى ئوڭ قىلغۇچى
يەھيا	(ئە) يەكيا	يەھيا پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : تىرىكچىلىك ؛ ياشماق ، ياشىسۇن
يەھمى		(مەنىسى ئېنىق ئەمەس)
يەئمەر	(ئە) يەمەر	ئۆزۈن ئۆمۈر
يوقۇپ		(«ياقۇب» قا قارالسۇن)
يولبارس	(ئۇ) يولۋاس ، يولۋاسجان ، يولۋاسخان	ھايۋان ئىسمى (بۇ يەردە ئوغۇل پەرزەنتلىنىڭ يولۋاسقا ئوخشاش باتۇر ، يۈرەكلىك چوڭ بولۇشى ئۈمىد قىلىنغان)
يولبارستېكىن	(ئۇ) يولۋاستېكىن	يولۋاستەك باتۇر شاھزادە
يولبولدى	(ئۇ)	بۇ ئىسىمدا «ئوغلۇمنىڭ ئىشلىرى ئوڭۇشلۇق بولغاي» دېگەن مەنە ئىپادىلىنىدۇ
يولداش	(ئۇ)	يولى بىر ، بىر يولدا ماڭغۇچى ، ھەمراھ بولغۇچى
يوللۇغتېكىن	(ئۇ)	يولى بار شاھزادە
يولۋاس		(«يولبارس» قا قارالسۇن)
يولۋاسجان		(«يولبارس» قا قارالسۇن)
يولۋاسخان①		(«يولبارس» قا قارالسۇن)
يونۇس		(«يۇنۇس» قا قارالسۇن)
يونۇسجان		(«يۇنۇس» قا قارالسۇن)
يونۇسبەگ		(«يۇنۇسبەگ» كە قارالسۇن)
يۈسۈر	(ئە) يۈسىر	بەخت ، بايلىق ؛ ئاسانلىق ، راھەت
يۈلتۈزبەگ	(ئۇ) يۇلتۇزۇەگ	يۇلتۇز : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
يۇلغۇن	(ئۇ)	بوران ۋە قۇرغاقچىلىققا چىداملىق بىر خىل ياۋا ئۆسۈملۈك نامى

① «يولۋاسخان» يەنىلا ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

يۇمنۇللا	(ئە)	ئاللا ئاتا قىلغان بەخت
يۇنۇس①	(ئى) يونۇس ، يۇنۇس ، يونۇسجان	يۇنۇس پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : ئۇلپەت
يۇنۇسئاخۇن	(ئىئۇ) يۇنۇساخۇن	يۇنۇس : ئىسمى ، ئاخۇن : قوشۇمچىسى
يۇنۇسبەگ	(ئىئۇ) يونۇسبەگ	يۇنۇس : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
يۇسەن		(«ھۆسەين» گە قارالسۇن)
يۇسۇپ②	(ئى) يۇسۇپجان	يۇسۇپ پەيغەمبەرنىڭ ئىسمى . مەنىسى : كۆپەيتىلگەن
يۇسۇپئەخمەت		(«يۇسۇپئەھمەد» كە قارالسۇن)
يۇسۇپئەمىن③	(ئىئە) يۇسۇپئىمىن	يۇسۇپ : ئىسمى ، ئەمىن : سۈپىتى
يۇسۇپئەھمەد④	(ئىئە) يۇسۇپئەمەت ، يۇسۇپئەخمەت	يۇسۇپ : ئىسمى ، ئەھمەد : سۈپىتى
يۇسۇپبەگ⑤	(ئىئۇ)	يۇسۇپ : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
يۇسۇپتوختى⑥	(ئىئۇ)	يۇسۇپ : ئىسمى ، توختى : سۈپىتى
يۇسۇپقادىر⑦	(ئىئە)	يۇسۇپ : ئىسمى ، قادىر : سۈپىتى
يۇسۇن		(«ھۆسەين» گە قارالسۇن)
يۇسىين		(«ھۆسەين» گە قارالسۇن)
يۇكسەك	(ئۇ)	ئۇستۇن ، ئېگىز ، يۇقىرى ، ئالىي
يۇكسەل	(ئۇ)	يۇقىرى ئۆرلە ، نەتىجە قازان ؛ ئۇستۇن مەرتىۋىلىك بول
يۇنۇس		(«يۇنۇس» قا قارالسۇن)
يېڭىلىق	(ئۇ) يېڭىلىقجان	بۇ يەردە بىر يېڭى پەرزەنتنىڭ دۇنياغا كەلگەنلىكى ، ئۇ ئاتا - ئانىلارنى خۇددى شۇ ئائىلىدە يېڭىلىق بولغاندەك تۇيغۇغا كەلتۈرگەنلىكى ئىپادىلىنىدۇ
يىلالىدىن		(«ھىلالىدىن» گە قارالسۇن)
يىلتىز	(ئۇ)	تەگ ، ئەسلى ؛ دەرەخنىڭ يىلتىزى ، ئائىلىنىڭ يىلتىزى

①② ئەسلىسى ياكى باشقا ئاتىلىشى «يۈژانىس ، يۈسۈپ» (ئىئوسىپ) .
③④⑤⑥⑦ ئەسلىسى «يۇسۇپئەمىن ، يۇسۇپئەھمەد ، يۇسۇپبەگ ، يۇسۇپتوختى ، يۇسۇپقادىر» .

يىلتىزىم	(ئۇ)	مېنىڭ يىلتىزىم — ئوغلۇم (« ھەمىد » كە قارالسۇن)
يىمىت		
يىمىش	(ئۇ) يىمىشجان	قۇرۇق ئۈزۈم ؛ مېۋە

ئايالالار ئۇچۇن

ئاتلىشى	ئۆزگىرىشلىرى	مەنىسى
ياپچانگۇل	(پ)	ياپچان قىزى
يادىكارئاي	(پ‌ئۇ) يادىگارئاي	ئەسلەشكە ئەرزىيدىغان قىز
يادىكاره	(پ‌ئە) يادىگاره	« يادىكار » غا « ئە » قوشۇلۇپ ، قىزلارغا ئۇيغۇن ئىسىمغا ئايلاندۇرۇلغان (مەنىسى يۇقىرى- قىغا ئوخشاش)
يادىكاربۇۋى		(« يادىكاربىبى » گە قارالسۇن)
يادىكاربىبى	(پ) يادىكاربۇۋى ، يادى- گاربۇۋى	ئەسلەشكە ئەرزىيدىغان خېنىم
يادىكارقىز	(پ‌ئۇ)	« يادىكارئاي » غا ئوخشاش
يادىكارگۇل	(پ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يارخان	(پ‌ئۇ)	دوست ، ھەمراھ (ئايال)
يارسەنەم	(پ‌ئە)	گۈزەلنىڭ دوستى
يارقىنئاي	(ئۇ)	يارقىن ، چاقناپ تۇرىدىغان قىز
يارىگۇل	(پ)	چىرايلىق قىزنىڭ دوستى ؛ گۈلگە ئامراق قىز
ياسەمەن①	(پ) ياسىمەن ، ياسىمەم ، ياسمىن ، يەسمىن ، يەسمىنە	بىر خىل گۈل ئىسمى
ياسەمىنگۇل	(پ) ياسەمەنگۇل ، يەسمىنگۇل	ياسمەن گۈلىدەك چىرايلىق قىز
ياسىمەم		(« ياسەمەن » گە قارالسۇن)
ياسىمەن		(« ياسەمەن » گە قارالسۇن)
ياسىمەنگۇل		(« ياسەمىنگۇل » گە قارالسۇن)
ياسىمىن		(« ياسەمەن » گە قارالسۇن)
ياشارئاي	(ئۇ)	« ياشار » بىلەن ئوخشاش

① « ياسەمەن » نىڭ « يەسمەن » دېگەن ئۆزگىرىشى ۋە « يەسمەن » گە « جان » قوشۇلغان شەكلى ئەرلەرگە قويۇلىدۇ .

ياشارخان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ياشارگۇل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ياشنارئاي	(ئۇ)	« ياشنار » بىلەن ئوخشاش
ياشنارخان	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ياشنارگۇل	(ئۇپ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ياقۇت	(پ) ياقۇتخان ، ياقۇتگۇل	بىر خىل قىممەتلىك ئېسىل تاش
ياقۇتئاي	(پ‌ئۇ)	ياقۇتتەك ئېسىل قىز
ياقۇتۇم②	(پ‌ئۇ)	مېنىڭ ياقۇتتەك قىزىم
يانارخان	(ئۇ) جانارخان②	قەلبى ئوتتەك يېنىپ تۇرىدۇ
ياۋاشخان	(ئۇ) يۇۋاشخان	ياۋاش ، مۆمىن ئايال
يەتلا		(« يېتەرلا » غا قارالسۇن)
يەتمە	(ئە)	« يەتمە » بىلەن ئوخشاش
يەسرە	(ئە)	سول تەرەپ
يەسمىنە	(پ)	« ياسەمەن » بىلەن ئوخشاش ياكى « ياسەمەن » نىڭ ئۆزگىرىشى
يەسمىنگۇل		(« ياسەمىنگۇل » گە قارالسۇن)
يەسىرە	(ئە)	ئاسانلاشتى ؛ بەخت تاپتى
يەسرە	(ئە)	ئويغاتقۇچى ؛ ئاگاھلاندۇرغۇچى
يەمنە	(ئە)	بەختلىك بولدى ؛ تەلىيى كەلدى
يورۇقئاي	(ئۇ)	يۇزى يورۇق ، يورۇق ئاي كەبى قىز
يۇسرا	(ئە)	(1) سول تەرەپ ، (2) ئاسانلىق ، بەخت ؛ ئاسان ، ئوڭاي
يۇسۇره	(ئە)	بەخت ، بايلىقلىق
يۇلتۇز	(ئۇ) يۇلدۇز	يۇلتۇز كەبى چاقناپ تۇرىدىغان قىز
يۇلتۇزئاي	(ئۇ)	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇلتۇزخان	(ئۇ)	يۇلتۇزدەك ئايال
يۇلتۇزخېنىم	(ئۇ)	يۇلتۇزدەك خېنىم
يۇلتۇزگۇل	(ئۇپ)	« يۇلتۇز » غا ئوخشاش
يۇلتۇزنسا	(ئۇئە)	ئايالالارنىڭ يۇلتۇزى ؛ يۇلتۇز كەبى ئايال

① بۇ ئىسىم ئوغۇللارغىمۇ قويۇلىدۇ ، ئۇ ھالدا « مېنىڭ ياقۇت كەبى قىممەتلىك ئوغلۇم » دېگەن مەنىدە كېلىدۇ .
② بۇ ئىسىم قازاقچىدا « جانارخان ، جانارقان » غا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ ؛ « جانئانارخان ، جانانخان » مۇ « جانارخان » غا ئۆزگىرىدۇ .

يۇلدۇز
يۇلغۇنئاي (ئۇ)

يۇۋاشخان
يۇسۇننسا[1] (ئۇئە)

يېتەخان
يېتەرخان (ئۇ) يېتەخان

يېتەرگۇل (ئۇپ) يېتەگۇل
يېتەرلا[2] (ئۇ) يېتەلا
يېتەرنسا (ئۇئە)
يېتەگۇل
يېتەلا
يېتىلا
يېڭىلىخان
يېڭىلىقخان (ئۇ) يېڭىلىخان
يېڭىنۇر (ئۇئە)
يېڭىھايات[3] (ئۇئە)
يىتەلا
يىتىلا
يممشخان (ئۇ)

(«يۇلتۇز» غا قاراڭ)
قىيىن شارائىتقا يۇلغۇنەك چىداملىق قىز
(«ياۋاشخان» غا قاراڭ)
قائىدە - يوسۇنلۇق ئايال، يوسۇنمىزغا سادىق ئايال
(«يېتەرخان» غا قاراڭ)
يېتەر ئەمدى؛ يېتەرلىك بولدى، قىز يېتىدۇ (ئارقا - ئارقىدىن بىر نەچچە قىز پەرزەنت تۇغۇلۇۋەرسە ئاتا - ئانىلار «مۇشۇ قىزلار يېتەر، ئەمدى ئوغۇل بولسا بولاتتى» دېگەن ئارزۇدا بۇ ئىسمنى قىزلىرىدىن بىرىگە قويۇشقان)
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
«يېتەرخان» غا ئوخشاش
(«يېتەرگۇل» گە قاراڭ)
(«يېتەرلا» غا قاراڭ)
(«يېتەرلا» غا قاراڭ)
(«يېڭىلىقخان» غا قاراڭ)
«يېڭىلىق» قا ئوخشاش
يېڭى تۇغۇلغان قىز
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
(«يېتەرلا» غا قاراڭ)
(«يېتەرلا» غا قاراڭ)
يممش: ئىسمى، خان: سۇپىتى

① بۇ ئىسىم «ھۆسەينىنسا» دىن ئۆزگەرگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن.
② «يېتەرلا» يەنە «يېتەلا، يېتىلا، يىتىلا، يەتىلا» دېگەندەك ئۆزگىرىدۇ.
③ ئەسلىسى «يېڭىھەيات».

قەدىمكى ئۇيغۇر كىشى ئىسىملىرىدىن

ئىسملار	مەنسى ياكى ھازىرقى ئاتىلىشى
ئابا	(1) ئاپا، ئانا، (2) ئاتا، دادا، (3) ئېيىق
ئاباخان	ئابا: ئىسمى، خان: سۇپىتى
ئاباممېگ	ئەبەدىيلىك بەگ
ئابامئۇلۇغ	ئەبەدىي، مەڭگۈلۈك؛ ئۇلۇغ ئاتا
ئابامۇ	ئەبەدىي، مەڭگۈ
ئابىتا	(1) بۇت، (2) گۈۋاھچى، ئىسپات
ئابىچى	بىر خىل يۇلتۇزنىڭ نامى
ئابىش	تەنتەنە، مۇبارەك
ئابىنچۇ	خۇشاللىق، تەسەللى؛ كۆڭۈلنى ئالغۇچى
ئابىنچۇقاتىن	كۆڭۈلنى ئالمىغان خېنىم
ئابىنىق	بەختلىك، تىنچ
ئاپا	ھەدە، ئاچا
ئاپرىنچۇر	مەدھىيەلىگۈچى شاھزادە
ئاتا	دادا، ئاتا؛ ئاتىماق؛ تەربىيەچى
ئاتالىپ (ئاتالىپ)	«ئالىپ ئاتا» بىلەن ئوخشاش
ئاتابېك	ئوردا تەربىيەچىسى، تەربىيەچى
ئاتات	تاي، قۇلان
ئاتاتۇرك	تۇركىنىڭ ئاتىسى
ئاتاجان	ئاتا: ئىسمى، جان: سۇپىتى (قوشۇمچىسى)
ئاتاخان	ئاتا: ئىسمى، خان: سۇپىتى
ئاتاساغۇن	تېۋىپ، ئەمچى، دوختۇر
ئاتاش	ئاتەش، ئوت
ئاتاغا	ئۇستاز، مۇئەللىم
ئاتاق	ئاتاق، نام، ئاتىماق؛ شۆھرەت
ئاتاقاغان	ھۆرمەتكە سازاۋەر خان
ئاتاقۇت	بەختلىك ئاتا
ئاتاقۇل	ئاتىغا قۇللۇق قىلغۇچى
ئاتالىق	ئاتىدارچىلىق قىلغۇچى

ئاتالاي داڭلىق ، شۆھرەتلىك
ئاتامان مەرگەن ، باتۇر ، پەلۋان ؛ ئاقساقال ، سەردار
ئاتان (1) ئاتانماق ، نام ئالماق ، (2) تۆگە
ئاتانلىغ ئاتالغان ، مەشھۇر ئەر
ئاتاي باچكا ؛ بالا
ئاتلىغ ئاتالغان ، ئابرۇيلۇق ، نامدار ، باش بولغۇچى ، باشلامچى
ئاتلىغئالىپ ئاتالغان باتۇر
ئاتلىغباي ئاتالغان باي
ئاتلىغبەگ ئاتالغان ئەر
ئاتلىغتېكىن ئاتالغان شاھزادە
ئاتلىغئوغۇل ئاتالغان ، نامدار ئوغۇل
ئاتللا بۇيۇك ، داڭلىق
ئاتمش باتۇر
ئاتمش قارا كاتتا باتۇر
ئاتش ئېتىشماق
ئاتىغان بېغىشلىغان
ئاتىم مەرگەن ، باتۇر
ئاجۇن دۇنيا
ئاچارى (1) ھەزرەت ، تەقسىر ، (2) ئۇستاز
ئاچال ئايرىلىدىغان يەر
ئاچۇق ئوچۇق
ئاچۇقلۇغ ئوچۇق ۋە ياخشى خۇلقلىق كىشى
ئاچىتا ئاسماندىكى مۇزىكانت
ئاچىغ مۇكاپات ؛ ئاچچىق ؛ ئۆتەك
ئاچىق چوڭ ئاكا
ئاخسۇم ئالىي ، كاتتا
ئاد (ئات) نام ، شۆھرەت ، ئابرۇي
ئادا تۇغقىمەك ، پاكىزلىمەك
ئاداش دوست
ئاداغ پۇت ، ئاياغ
ئاداغتۇتۇق دۆلەتكە پۇت بولۇپ تۇرغۇچى خان
ئاداق ئاخىر ، ئاخىرقى ؛ پۇت
ئادام ئادەم
ئادامتوغرۇل توغرۇل (بىر خىل يىرتقۇچ قۇش) دەك چېۋەر ئادەم
ئادايۇ (1) ئەزىز ، قىممەتلىك ، (2) كىچىك بالا

ئادرۇق ئارتۇق ، جىق
ئادىغىر ئايغىر
ئادۇغ (ئادىغ) ئېيىق
ئارابۇغا ئوتتۇراھال بۇغا
ئارابۇقا ئوتتۇراھال بۇقا
ئارامۇت قەبىلە نامى
ئارت چوققا ، داۋان ، تاغ يولى ؛ ئارقا تەرەپ
ئارتۇت تارتۇق ، سوۋۇغا
ئارتۇچ (1) بىر خىل دەرەخ ، (2) بىر خىل ئۆسۈملۈك
ئارتۇق ئارتۇق ، زىيادە ، جىق ، نۇرغۇن ؛ ئۇستۇن تۇرىدىغان
ئارتۇقئاتا باشقىلاردىن ئۇستۇن تۇرىدىغان ئاتا
ئارتۇقئارسلان باشقىلاردىن ئۇستۇن تۇرىدىغان باتۇر يىگىت
ئارتۇقئالىپ باشقىلاردىن ئۇستۇن تۇرىدىغان باتۇر
ئارتۇقباي باشقىلاردىن ئۇستۇن تۇرىدىغان باي
ئارتۇقبەگ باشقىلاردىن ئۇستۇن تۇرىدىغان ئەر
ئارتۇن زىرە (ئۆسۈملۈك)
ئارسلان يولۋاس بالىسى
ئارسلانتېكىن ئارسلاندەك باتۇر شاھزادە
ئارسلانخان ئارسلاندەك كۈچلۈك ئەر (ئارسلان : ئىسمى ، خان : سۈپەتى)
ئارغۇ ئىككى تاغ ئارىسى
ئارغۇن① ئارغىماق
ئارغۇنئەر ئارغىماقتەك چەبدەس ئەر
ئارغۇنتاي ئارغىماق نەسىلىك تاي
ئارغى ئايغىر
ئارقار ياۋا قوي
ئارقۇ باھالىق ، قىممەتلىك
ئارقۇت بەختلىك
ئارقىش (1) كارۋان باشلىقى ، سودىگەر ، خەۋەرچى ، (2) مەكتۇپ يەتكۈزگۈچى
ئاركاباشى يولباشچى
ئارمىغان ھەدىيە ، سوۋغات

① بۇ ئىسىم «تۈركىي تىللار دىۋانى» نىڭ I تۇم 162 - بېتىدە «چاشقان جىنسىغا كىرىدىغان بىر جانىۋار» دەپىلگەن . بەزى مەلۇماتلاردا بولسا ياۋا ئات بىلەن ئادەتتىكى ئات ئوتتۇرىسىدىن چىققان بىگە ئېتى كۆزدە تۇتۇلىدۇ .

ئارىش	تازا ، پاك ، پاكىز
ئاربغ	پاكىز ، ساپ ؛ مۇقەددەس
ئاربغبىكە	پاكىز ، چىرايلىق قىز
ئاربغتېكىن	چىرايلىق شاھزادە
ئاربنچ	پاكىز ، تازا
ئازاق	ئاياغ
ئازاقلىغ	ئاياغلىق
ئازان	بىر خىل ئۆسۈملۈك
ئازغىر (ئادغىر)	ئايغىر
ئازۇق	ئوزۇق ، يېمەكلىك
ئازۇقلۇغ	ئوزۇقى بار ئادەم
ئازىغ	ھوشيار كىشى
ئاژۇن	دۇنيا ، دەۋر
ئاس	سۆسەر (بىر خىل ھايۋان)
ئاسان	ساغلام ، سالامەت
ئاسانبۇغا	ئاسان : ئىسمى ، بۇغا : قوشۇمچىسى
ئاسانبۇقا	ساغلام ۋە بۇقىدەك كۈچلۈك يىگىت
ئاسانتەمۇر	ساغلام ۋە تۆمۇردەك مەھكەم يىگىت
ئاسانتوغرۇل	ئاسان : ئىسمى ، توغرۇل : قوشۇمچىسى
ئاساۋ	شاش
ئاسرى	قاپلان
ئاسغۇ	مارجان (بويۇنغا ئاسىدىغان)
ئاسقىن	ئېسىل ، ئالىيجاناب
ئاسىغ	نەپ ، مەنپەئەت ، پايدا
ئاسىغلىغ	پايدىلىق ، مەنپەئەتلىك
ئاشار	ئېشىپ كېتىدۇ
ئاشان	(1) ھۆرمەتلەن ، (2) غىزالان
ئاشانتوغرۇل	توغرۇلدەك غىزالان
ئاشانتۇتۇق	ھۆرمەتلىك خان
ئاشاي	نىيەت ، غايە ، مەقسەت
ئاشتال	كەنجى ئوغۇل
ئاشۇت	يېمەكلىك
ئاشناشىر	شىرنىڭ دوستى
ئاشۇق	(1) ئوشۇق ، ئارتۇق ، (2) تۆمۈر قالپاق
ئاغا	ئاكا ، تاغا ، ئاقساقال ، قوۋم باشلىقى

ئاغاباي	ئاغا : ئىسمى ، باي : سۈپەتتى
ئاغاخان	ئاكا ، تاغا ؛ ئاقساقال
ئاغابەگ	ئاكا يوللۇق ئەر
ئاغاجان	ئاكىجان ، ئاكا ئورنىدىكى ئەزىز كىشى
ئاغاچ	ياغاچ ، دەرەخ
ئاغارلاغ	ھۆرمەتكە لايىق ، شەرەپلىك ، ئۇلۇغ
ئاغامئۇلۇغ	ئۇلۇغ ، چوڭ ئاكا
ئاغۇش	ئۇرۇق ، جەمەت
ئاغى	يىپەك رەخت ، خەزىنە ، بايلىق ، گۆھەر
ئاغىچى	خەزىنىچى ؛ يىپەك رەختلەرنى ساقلىغۇچى
ئاغىچىئۇلۇغ	باش خەزىنىچى
ئاغىر	قەدىرلىك ، ئەزىز ، ئۇلۇغ ، ھۆرمەتلىك
ئاغىرلىغ	ھۆرمەتلىك ئادەم
ئاقاش	ئاكا ، ئاكاش
ئاقباي	ئاق ئەر
ئاقبەگ	ئاق يىگىت
ئاقبۇغا	ئاق : ئىسمى ، بۇغا : قوشۇمچىسى
ئاقبۇغرا	ئاق : ئىسمى ، بۇغرا : قوشۇمچىسى
ئاقپولات	ئاق ھەم پولاتتەك مەھكەم يىگىت
ئاقتاغ	ئاپپاق قار بىلەن قاپلانغان تاغ ؛ ئاقتۇ (جاي نامى)
ئاقتېكىن	ئاق شاھزادە
ئاقچىغ	بىر خىل ئۆسۈملۈك
ئاقخان	ئاق : ئىسمى ، خان : سۈپەتتى
ئاقسۇ	(1) ئاق ئاقىدىغان سۇ ، (2) جاي نامى
ئاقسۇنغۇر	بىر خىل قۇش نامى (ئاقشۇڭقار)
ئاققار	ئاپئاق قار
ئاق قۇ	بىر خىل قۇش نامى (سۇ قۇشى)
ئاققۇل	ئاق كۆڭۈل كىشى
ئاققىر	يەر نامى
ئاقكۇن	يورۇق كۈن
ئاقى	مەردانە ، جەسۇر ، مەرد
ئاقىم	ئېقىم ، ئېقىن
ئاقىن	ئېقىن ؛ كەلكۈن
ئاقيولتۇز	نۇرلۇق يۇلتۇز
ئاڭسىز	ئېڭسىز

ئالابارس	ئالا يولۋاس
ئالپاغۇت	يېڭىلمەس قەھرىمان ، تاغ يۈرەك باتۇر
ئالتۇن	(1) ئالتۇن ، (2) زۇھرە يۇلتۇزىنىڭ نامى
ئالتۇنئارغۇ	ئالتۇن جىلغا
ئالتۇنئاي	ئالتۇن كەبى قىز
ئالتۇنئەر	ئالتۇندەك يىگىت
ئالتۇنبەگ	ئالتۇندەك ئەر
ئالتۇنبىكە	ئالتۇندەك خېنىم
ئالتۇنخان	ئالتۇندەك ئايال
ئالتۇنخاتۇن	ئالتۇن كەبى ئايال (مەلىكە)
ئالتۇنقارا	شەرق ئالتۇنى
ئالتۇنقاغان	ئالتۇن كەبى خان
ئالتۇنقىز	ئالتۇن كەبى قىز
ئالچۇ	مۇۋەپپەقىيەت قازانماق ، ئۇتماق
ئالچېچەك	سېرىق چېچەك
ئالقا	مەدھىيەلىمەك ؛ بېغىشلىماق
ئالقىش	بەخت ، خۇشاللىق ، تەنتەنە
ئالماس	بىر خىل مەدەن ئىسمى
ئالىپ	جەسۇر ، باتۇر ، قەھرىمان
ئالىپئاتا (ئەلپاتتا)	باتۇر ئاتا
ئالىپئارسلان	ئارسلاندەك باتۇر
ئالىپئايا	ئەڭ ياخشى قەھرىمان
ئالىپئەرتۇڭا	قاپلاندەك باتۇر ئەر
ئالىپبىلگە	بىلىملىك باتۇر
ئالىپبىلگە قاغان	بىلىملىك ، باتۇرخان
ئالىپتوغرۇل	توغرۇل كەبى باتۇر كىشى
ئالىپتېكىن	باتۇر شاھزادە
ئالىپقارا	بۇيۇك قەھرىمان
ئالىپقاغان	باتۇر خان
ئالىپقۇتلۇغ	بەختلىك باتۇر
ئالىپئۇلۇغ	ئۇلۇغ ، يۈكسەك باتۇر
ئالىپئىلىگ	باتۇر شاھزادە
ئالىنلىغ	پېشانىسى كەڭ ئادەم
ئامال	شەكىل ؛ ئۇسۇل
ئامراق	ئوتلۇق يۈرەك ، ساپ كۆڭۈل ؛ ئامراق ، ياخشى كۆرىدىغان ، ئەزىز

ئامران	ياخشى كۆرمەك ، كۆيۈنمەك
ئامساق	ھەۋەس
ئامۇچ	سوۋغا ، ھەدىيە
ئامۇل	تەمكىن ، ئېغىر ـ بېسىق
ئاناچ	ئۆزىنىڭ زېرەكلىكى بىلەن ھەممىگە ئانىدەك تۇيۇلىدىغان قىز ، ئانىقىز
ئانۇرات	يۇلتۇز نامى
ئانۇغ	ئۈمىد ، ئارزۇ
ئاۋچى	ئوۋچى
ئاۋۇچ	چاڭگال ، سىقىم
ئاۋۇش	كۆپىيىش ، ئېشىش
ئاۋۇن	كۆپ ، جىق ، نۇرغۇن
ئاي	ئاي (ئاسماندىكى ئاي)
ئايئاتا	ئايدەك نۇرلۇق ئاتا
ئايئالىپ	ئايدەك چىرايلىق يىگىت (باتۇر)
ئاياز	قىش پەسلى ، سوغۇققانلىق
ئايازبېك (ئايازبەگ)	سوغۇققان يىگىت
ئاياش	ئاسراش ، قوغداش
ئايانچ	ھۆرمەت
ئايبارىس	بارىس : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئايبەردى	ئايدەك چىرايلىق بىر قىز بەردى
ئايبولسۇن	ئايدەك چىرايلىق قىز بولسۇن
ئايبىكە	ئايدەك خېنىم
ئايبىلىگ	بىلىملىك قىز
ئايتەڭرى	تەڭرىنىڭ قىزى
ئايتمىش	نەسىھەت قىلماق
ئايتول	ئايدەك تولسۇن
ئايتولدى	ئايدەك تولغان
ئايتولمىش	ئاي تولغان
ئايتوختى	توختى : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئايتۇرغان	ئايدەك چىرايلىق تۇرغان
ئايتۇغ	ئايدەك چىرايلىق قىز تۇغ ؛ ئاي تۇغقان چاغ
ئايتۇغقان	ئايدىن تۆرەلگەن
ئايتۇغمىش	ئايدىن تۇغۇلغان
ئايتۇرا	تۈركلەرنىڭ گۈزەل قىزى

ئايتۇڭا قاپلاندەك باتۇر قىز
ئايتۆرە مۆتىۋەر قىز
ئايتەمۇر تۆمۇردەك مەھكەم قىز
ئايتۇرك تۇركىنىڭ ئايدەك قىزى
ئايتۇن تۇندىكى ئاي
ئايتېكىن ئايدەك شاھزادە
ئايچەچەك ئايدەك چىرايلىق (قىز)
ئايخان ئايدەك ئايال
ئايسۇ زىلال سۇ
ئايسىلىگ ئايدەك پاك
ئايغىنەم ئايدەك چىرايلىق قىزنىم
ئايقاش قېشى ھىلال ئايدەك چىرايلىق
ئايقاغان ئايدەك چىرايلىق خان
ئايقۇت بەختلىك قىز
ئايكۆن ئاي ۋە كۈن
ئايكۆنبەگ ئاي ۋە كۈندەك ئەر
ئايئوغلى ئايدىن تۆرەلگەن ئوغۇل
ئايۇق ئايىغۇچى ، قوغدىغۇچى ، خاس مۇھاپىزەتچى
ئايىئۆگلى تېكىن ياخشى نىيەتلىك شاھزادە
ئاييورۇق ئاي نۇرىدەك ئاق
ئاييۇلتۇز ئاي ۋە يۇلتۇز
ئاييۇز يۈزى ئايدەك نۇرلۇق
ئەپمەك نان
ئەتىن ئاۋاز
ئەدرەم ئېسىل پەزىلەت ، ئەخلاق
ئەدگۈ (ئەزگۈ ، ئىزگۈ) ياخشى ، ئېسىل
ئەدگۈئالىپ ئېسىل باتۇر
ئەدگۈئەر ياخشى ئەر
ئەدگۈباي يۇقىرىقىسىغا ئوخشاش (بۇ يەردە «باي ، بەگ» دېگەن سۆزلەر «ئەر ، يىگىت» مەنىسىدىمۇ كېلىدۇ)
ئەدگۈبەگ يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەدگۈئۆگلى ياخشى نىيەتلىك
ئەدگۈئۆگلىتېكىن كۆڭلى ياخشى شاھزادە
ئەدلىگ باي
ئەدىگ كۈچ - قۇۋۋەت

ئەرئارسلان ئارسلاندەك باتۇر ئەر
ئەرئالىپ باتۇر ئەر
ئەرەن يىگىت ، ئەركەك ، ئېسىل ئادەم ، ئوغلان
ئەرەنتۇرك تۇرك ئوغلانى
ئەرەنئۇلۇغ ئۇلۇغ ئادەم
ئەربەگ ئەر : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى
ئەربول يىگىت بولۇپ يېتىشكەن
ئەربۇزى ئەرلەرنىڭ ئەرەنى
ئەربۇقا بۇقىدەك كۈچلۈك ئەر
ئەربۆكە باتۇر ئەر
ئەرپولات پولاتتەك مۇستەھكەم ئىرادىلىك ئەر
ئەرتاي تايچاقتەك تېتىك ئەر
ئەرتۇران تۇرك ئەر
ئەرتۇرغان تۇرغان : ئىسمى ، ئەر : سۈپەتى
ئەرتۇردى بۇ ئوغۇل تۇرۇپ قالدى ، يىگىت بولۇپ يېتىشتى
ئەرتۇرمش ئوغۇل تۇغۇلدى
ئەرتوغ «ئوغۇل تۇغ» دېگەن ئارزۇ ئەكس ئېتىدۇ
ئەرتوغدى ئوغۇل تۇغدى
ئەرتوغرۇل تۇغرۇل (بىر خىل قۇش) دەك چەبدەس ئەر
ئەرتوغمش ئوغۇل تۇغدى
ئەرتوغۇل ئوغۇل تۇغۇلسا ئىكەن
ئەرتوڭا قاپلاندەك ئەر
ئەرتورك تۇرك يىگىتى
ئەرتېكىن تېكىن : ئىسمى ، ئەر : سۈپەتى
ئەرتىلەك «ئوغۇل تۇغۇلسا ئىكەن» دېگەن تىلەك - ئارزۇ ئەكس ئېتىدۇ
ئەرخان ئەر : ئىسمى ، خان : سۈپەتى
ئەردەشىر جەسۇر ، قەھرىمان
ئەردەم (ئىردەم) ئەدەپ ، ئەخلاق ، پەزىلەت ؛ كۈچ
ئەردەمبەگ ئەدەپ - ئەخلاقلىق ئەر
ئەردەمقاغان پەزىلەتلىك خان
ئەردەملىك پەزىلەتلىك
ئەردەن پاكىز ، پاك
ئەردەنى گۆھەر ، مەرۋايىت ، ئۇنچە
ئەردەنبۆكە ئەردەنى : ئىسمى ، بۆكە : سۈپەتى

ئەرەنىقاتۇن	خانىم ، خېنىم ؛ گۆھەرەك ئايال
ئەرسىگ	باتۇر
ئەرسۇنغۇر	شۇڭقاردەك باتۇر ئەر
ئەرقوت	بەختلىك ئەر
ئەرقوتئاي	ئەرقوت : ئىسمى ، ئاي : سۈپىتى
ئەرقوتلوغ	«ئەرقوت» قا ئوخشاش
ئەرك	(1) كۈچ ـ قۇدرەت ، (2) ئەركىنلىك ، ئىختىيارلىق
ئەركئاتا	قۇدرەتلىك ئاتا
ئەركئارسلان	ئارسلاندەك كۈچلۈك
ئەركە	ئەركىن چوڭ بولماق
ئەركىئاي	ئەركىن چوڭ بولغان قىز
ئەركئەر	ئەركىن يىگىت
ئەركئەل	قۇدرەتلىك ئەل (خەلق)
ئەركەچ	تېكە
ئەركەلدى	بىر ئەركەك تۇغۇلدى
ئەركبول	قۇدرەتلىك بول ؛ ئەركىن بول
ئەركبۇقا	بۇقىدەك كۈچلۈك
ئەركتۇرك	تۇركىنىڭ ئەركىن يىگىتى
ئەركتۇرۇك	كۈچ ـ قۇۋۋەت
ئەركلىگ	كۈچلۈك ، قۇدرەتلىك ؛ ئەركىن
ئەركى (ئېركى)	ئەركىن چوڭ بولغۇچى ئوغۇل
ئەركىن (ئېركىن)	ھۆر ، ئازاد ، ئەركىن
ئەركىنئالىپ	ئەركىن باتۇر
ئەركىنئاي	ئەركىن قىز
ئەركىنتاي	تايچاقتەك ئەركىن ، شوخ ئوغۇل
ئەركىنتۇر	ئەركىن ، ھۆر تۇرغىن
ئەركىنى (ئېركىنى)	يۈرت چوڭى ، يۈرت باشلىقى
ئەرگەنچ	ياش ئەر
ئەرگۈز	ئەگىز سۇيى
ئەرگۈن	سەممىي كىشى
ئەرلاچىن	لاچىندەك چەبدەس يىگىت
ئەرئوغلان	ھەقىقىي ئەركەك
ئەرئوغۇز	ئوغۇزلارنىڭ يىگىتى
ئەرۇك	ئۆرۈك
ئەرىك	ئىشچان ، يۈرەكلىك

ئەزگۈئەر	ياخشى كىشى
ئەزلىگ	پايدىلىق
ئەزۈكسۈز	سەممىي ، ساپ دىل
ئەسەن	ئامان ـ ئېسەن ، ساغلام ، ساق ـ سالامەت
ئەسەنقارا	بۈيۈك ساقلىق ، كاتتا ئېسەنلىك
ئەشۇك	يېپىنچا
ئەكە	ئۇكا ، سىڭىل
ئەگىز	ئېگىز
ئەلباسار	يۈرت ئالغۇچى
ئەلبۈيرۇق	ئەلنىڭ ۋەزىرى
ئەلتۇتمىش	دۆلەت تۇتقان
ئەلتۇرمىش	دۆلىتى بولغان
ئەلتۇزەر	ئەلنى تۇزەيدىغان
ئەلتېكىن	ئەلنىڭ شاھزادىسى
ئەلچى	خەۋەرچى ، ئالاقىچى ، ۋاستىچى
ئەلچىباي	ئەلچى ئەر
ئەلچىبەگ	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
ئەلچىن	ئەلنىڭ چىن ئوغلى
ئەلخان	ئەلنىڭ خانى
ئەلدەم	سۆيۈملۈك
ئەلدەمئەر	سۆيۈملۈك يىگىت
ئەلسۆز	ئەلنىڭ گېپىنى قىلىدىغان كىشى
ئەلسۆي	ئەلنى (خەلقنى) سۆيىدىغان كىشى بول
ئەلسۆيەر	ئەلنى سۆيىدىغان كىشى بولسۇن
ئەلقوت	ئەلنىڭ بەختى
ئەلقوتاد	ئەلنى بەختلىك قىلغۇچى
ئەلقوتلوغ	بەختلىك ئەل
ئەلقوچا	ئەلنى سۆيگۈچى
ئەلكۈن	خەلق ، قەبىلە
ئەلكۈيەر	ئەلگە كۆيۈنگۈچى
ئەلكىن	مېھمان
ئەلئۇقمىش	ئەلنى تونۇتىدىغان
ئەلىپ (ئالىپ)	باتۇر ، قەھرىمان
ئەلىپئاتىم	باتۇر ئاتامان
ئەلىگچى ئەر	ئەمەلدار

ئەنچگۇ	تىنچ ، تىنچلىق
ئەنلىك	بەلگە ، تامغا ، نىشان
ئەنۇك	شىر بالىسى
ئەۋلىك	خوجايىن ، ئۆي ئىگىسى ، ئۆيى بار ئادەم
بابا	بوۋا ، ئاتا
باباجان	ئاتا ئورنىدىكى ئوغۇل
باباخان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
باتۇر (باھادىر)	قەھرىمان
باتۇر ئاتا	قەھرىمان ئاتا
باتۇرئارسلان	ئارسلاندەك باتۇر ئەزىمەت
باتۇر ئەر	قەھرىمان يىگىت
باتۇر بەگ	قەھرىمان ئەر
باتۇرخان	قەھرىمان خان
بادۇر	ئۆلچەن
باربول	تەييار بول ، ھازىرلان
بارچا	ھەممە ، بارلىق
بارچاتويىن	ھەممىسى دىندار
بارچاتۇرمىش	ھەممىسى تەل
بارچاتۇغمىش	ھەممىسى تۇغقان
بارچۇق	جاي نامى (قەدىمكى مارالبېشى)
بارچىتۇرمىش	ھەممىسى تەل
بارس	يولۋاس
بارسبەگ	يولۋاستەك ئەر
بارستۆمۇر	يولۋاستەك باتۇر ، تۆمۇردەك مەھكەم
بارسخان	يولۋاستەك خان
بارغۇت	قەبىلە نامى
بارغۇتبىكە	بارغۇتلارنىڭ خېنىمى (مەلىكىسى)
بارغۇتكۇن	بارغۇتلارنىڭ كۇنى تۇغۇلدى
بارلىغ	باي ئادەم
بارمان	دۆلەتمەن
بارىش	تىنچلىق ، خاتىرجەملىك
بارىم	بايلىق ، دۇنيا ، مال ـ مۈلۈك
بارىمباي	باي ئەر
بارىمتاي	باي يىگىت
بارىمكۇن	بايلىق توپلانغان كۇن ؛ مال ـ دۇنيا

باسا	يارىدەم
باساتەمۇر	باسا : ئىسمى ، تەمۇر (تۆمۇر) : **سۇپىتى**
باساتوغرۇل	باسا : ئىسمى ، توغرۇل : **قوشۇمچىسى**
باسار	(1) باتۇر ، غالىب ؛ (2) **تاغ سامسىقى** قەبىلە نامى
باسمىل	باسمىللارنىڭ يىگىتى
باسمىلبەگ	باسمىللارنىڭ خېنىمى (مەلىكىسى)
باسمىلبىكە	يارىدەمچى ، يۆلىگۇچى
باسۇت	باشاق (بۇغداي باشىقى)
باشاغ	باش قوماندان
باشبۇغ	باش تەرەپتىكى سۇ توسۇقى
باشتۇغ	رەھبەر
باشچى	ئەڭ چوڭ خان
باشخان	باشلىق
باشلاغ	باش قوماندان
باشۇغ	رەھبەر ، سەردار
باشى	ناخشا
باشىق	جاي نامى
باغراش	باغراشلىق ئەر
باغراشبەگ	جىگەر ، كۆكرەك
باغىر	(1) بېغىشلانغان نەرسە ؛ (2) **بېغىش**
باغىش	ئۆگەتكۇچى ، موللا ، ئۇستاز ؛ **دوختۇر** ، تېۋىپ
باقشى (باخشى)	پاقلان
باقلان	تۆپىلىك ، دۆڭ
باقۇ	(1) قىزىل ، (2) مىس ؛ **مىس پۇل**
باقىر	سۆيۈملۈك بالا
بالاجان	تۇرك ئوغلى
بالاتۇرك	شاھزادە ئوغۇل
بالاتېكىن	قەدىمكى جاي نامى
بالاساغۇن	قىز بالا
بالاقىز	كۆل نامى
بالقاش	پالتا
بالتۇ	(1) شەھەر ، قەلئە ، (2) **بېلىق**
بالىغ (بالىق)	بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى
بالىمان	ئارسلاندەك باتۇر ئەر
بايئارسلان	

بايئالىپ	قەھرىمان ئەر
بايانچۇر	ھامىي بولغۇچى
بايانقاغان	ھامىي بولغۇچى ، قۇنقۇزغۇچى خان
بايان	خانىم ، خانىش
بايبارس	يولۇاستەك باتۇر ئەر
بايبەگ	باي ئەر
بايبۇغا	بۇغدەك چەبدەس ئەر
بايبۇقا	بۇقدەك كۆچلۈك ئەر
بايبۆرى	بۆرىدەك چېۋەر ئەر
بايبىكە	باي خېنىم
بايتەمۇر	تۆمۈردەك مەھكەم ئەر
بايچوڭ	باي ۋە چوڭ ئۆتمدىغان ئەر
بايچېچەك	بىر خىل گۈل نامى
بايراق	تۇغ - ئەلەم
بايسۇنغۇر	شۇڭقاردەك ئەر
بايقارا	چوڭ باي
بايقال	كۆل نامى
بايقوزا	قوزىدەك ياۋاش كىشى
بايقوت	بەختلىك كىشى
بايقىز	باي - بايانشات قىز
بايكەلدى	بىر ئوغۇل دۇنياغا كەلدى
بايئوغۇل	بۇ ئوغۇل كەلگۈسىدە بايلاردىن بولغاي
بايئۇلۇغ	چوڭ باي
بايۇ	راست
بايئۆگە	بىلىملىك كىشى
بايىرقۇ	قەبىلە نامى
بەدۇك	بۇيۇك ، كاتتا ، يۇكسەك
بەدىز	پەرداز ؛ بېزەك
بەردەم	چىداملىق
بەردەمباي	چىداملىق ئەر
بەرك	كۆچلۈك ، ساغلام ، مۇستەھكەم
بەركلىگ	ساغلام
بەرگ	يوپۇرماق
بەكبارس	يولۇاس كەبى
بەكتۇر	مۇستەھكەم تۇر

بەكرىش	مۇستەھكەم ، كۆچلۈك
بەكى	مۇستەھكەم ، ساغلام ، پۇختا
بەكىز	ئېنىق ، روشەن
بەگ (بېك)	خان ، ھۆكۈمران ، باشلىق ، ئۇلۇغ ، چوڭ ، ئەر
بەگئارسلان	ئارسلان كەبى ئەر
بەگت	بەگ تەبىقىسى
بەگبارس	يولۇاستەك ئەر
بەگبول	ئەر بولۇپ يېتىشكەن ، مەرتۋىگە ئىگە بول
بەگبۇقا	بۇقدەك كۆچلۈك ئەر
بەگبىكە	خېنىملارنىڭ خېنىمى
بەگبىلگە	بىلىملىك ئەر
بەگتاش	تاشتەك مۇستەھكەم ئەر
بەگتەمۇر	تۆمۈردەك مەھكەم ئەر
بەگتۇتۇق	مەرتۋىلىك ئەر
بەگتۇر	تۇرۇپ قال
بەگتۇرمش	بەگدەك تۇرغان
بەگتۇغقان	ئوغۇل تۇغقان
بەگتۇغمش	ئوغۇل تۇغۇلغان
بەگتېكىن	شاھزادە يېگىت
بەگپولات	پولاتتەك ئەر
بەگخاتۇن	ھۆكۈمدار ئايال
بەگرەك	باي ، باي كىشى
بەگقارا	يۈكسەك ئورۇندا تۇرىدىغان ئەر
بەگقۇلى	بەگكە قۇللۇق قىلغۇچى
بەگلەن	بەگدەك بول ، قابىل ئەر بولۇپ چىق
بەگلىگ	بەگ ئەۋلادى ، ئالىيجاناب
بەگئوغۇل	بەگدەك يېگىت
بەگئوغلى	«بەگزادە» بىلەن ئوخشاش
بەگى	بەگدەك
بەلگۇ	بەلگە ، تامغا ، نىشان
بوتۇق	بوتىلاق
بوتىكۆز	بوتىلاق كۆز
بودۇن	خەلق ، ئەل
بورسۇغ	بىر خىل ھايۋان ئىسمى
بوغۇ (بۇغا)	ھايۋان ئىسمى

بوغدا كۆل نامى (ئىلاھ ، تەڭرى)
بوغۇغ ئالىم ، دانىشمەن
بولۇق قويۇق ، زىچ ، باراقسان
بوۋاخان مۆتىۋەر ئايال
بۇدراچ بەگ ، باش ، باشلىق
بۇدرۇغ سېمىز
بۇدۇن خەلق ، ئاۋام
بۇرخان بۇددا ، تەڭرى
بۇرخان قۇلى تەڭرىنىڭ قۇلى
بۇرسلان قاپلان
بۇرغۇ كاناي ، بۇرغا
بۇزاغۇ موزاي
بوشغۇت تەلىم بەرمەك
بوشۇغ رۇخسەت قەغىزى
بۇغاتېكىن بۇغدەك چەبدەس شاھزادە
بۇغاچۇق بۇغا بالىسى
بۇغرا ئەركەك تۆگە
بۇغراخان بۇغرا : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
بۇقا كالىنىڭ ئەركىكى
بۇقاتەمۇر تۆمۇردەك مۇستەھكەم ، بۇقىدەك كۈچلۈك ئەر
بۇقاچ ساپال قاچا
بۇقاخان بۇقىدەك كۈچلۈك خان
بۇقاقاغان يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بۇكاۋۇل پادىشاھنىڭ داستىخانچىسى
بۇڭسۇز غەم ـ قايغۇسىز
بۇلاق (1) سۇ مەنبەسى ، (2) قەبىلە نامى
بۇلاقئاي كۆزلىرى بۇلاقتەك قىز
بۇلاقبەگ بۇلاق : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
بۇلان بىر خىل ھايۋان ئىسمى
بۇلغۇن بىر خىل ھايۋان ئىسمى
بۇيان بەخت ـ سائادەت ، ساۋاب ، ياخشىلىق
بۇيانبەگ بەختلىك ئەر
بۇيانتەمۇر بۇيان : ئىسمى ، تەمۇر : قوشۇمچىسى
بۇيانقار بەخت ياغدۇرغۇچى قار
بۇيانقارا چوڭ ياخشىلىق

بۇيانقۇلى بەختلىك قۇل (كىشى)
بۇيرۇق ئەمەلدار ؛ ۋەزىر
بۇيرۇقبەگ ۋەزىربەگ
بۇيىلىق (بۇيلۇق) (1) بۇيا كۆپ ئۆسىدىغان جاي ؛ (2) پۇراقلىق ھايۋان ئىسمى
بۇرى بۆرى : ئىسمى ، بارىس : قوشۇمچىسى
بۇرىبارىس بۆرىدەك قورقماس ، چېۋەر ئەر
بۇرىباي يۇقىرىقىغا ئوخشاش
بۇربەگ بۆرىدەك باتۇر
بۇربۆكە بۆرىدەك چېۋەر ، چاققان خېنىم
بۇربىكە بۆرىدەك قورقماس شاھزادە
بۇرتېكىن بۆرىدەك قورقماس سەركەردە
بۇرسانغۇن (1) جەسۇر ، باتۇر ، قەھرىمان ، (2) ئەجدىھا ، ياۋۇز ، يالماۋۇز
بۆكە (بۇكا ، بۆگە)
بۆكەئارسلان ئارسلاندەك باتۇر
بۆكەبارس يولۋاستەك باتۇر
بۆكەبەگ جەسۇر ئەر
بۆكەبۇدراچ باتۇر بەگ
بۆكەتۇتۇق جەسۇر ئەمەلدار
بۆكەخان پالۋان ، باتۇرخان
بۆكتەل بىر خىل چىرايلىق ئات
بۆگۈ ئالىم ، دانىشمەن ، ئەقىللىق ، بىلىملىك
بۆگۈبلىگە ئەقىللىق ئالىم
بۆگۈتۇتۇق ئەقىللىق ئەمەلدار
بۆگۈتېكىن بىلىملىك شاھزادە
بۆگۈخان بىلىملىك ، دانىشمەن خان
بۆگۈبۇيان بەختلىك ئالىم
بۆگۈش ئەقىلدار ، دانىشمەن
بۆگۈقاغان «بۆگۈخان» بىلەن ئوخشاش
بۇيۇك چوڭ ، كاتتا ، يۇكسەك
بۇيۇكئالىپ كاتتا قەھرىمان
بۇيۇكئەر كاتتا يىگىت
بۇيۇكبىلگە بۇيۇك ھەم بىلىملىك
بۇيۇكئوغۇز ئوغۇزلارنىڭ بۇيۇك كىشىسى
بۇيۇكئوغۇل كاتتا ئوغۇل

بېكەچ ئۇنۇان نامى
بېگىم خانىم ، خانىمىز ، خانىش
بىتىك كىتاب ، مەكتۇپ
بىچقۇ پىچاق ، قايچا
بىكە خېنىم ، خانقىز ؛ مەلىكە ، قىز
بىكەئاي ئايدەك مەلىكە
بىكەبۇدراچ باتۇر مەلىكە
بىگۇ ئەقىللىق ، چېچەن
بىلگە ئالىم ، ئاقىل ، بىلىملىك ، دانىشمەن
بىلگەئاي بىلىملىك قىز
بىلگەئەر بىلىملىك ئەر
بىلگەباي بىلىملىك باي
بىلگەبەگ بىلىملىك ئەر
بىلگەتاي بىلگە : ئىسمى ، تاي : سۇپىتى
بىلگەتۇتۇق بىلىملىك ، مەرتىۋىلىك ئەر
بىلگەتېكىن بىلىملىك شاھزادە
بىلگەخان بىلىملىك خان
بىلگەقاتىن ئاقىل ئايال
بىلگەقاغان «بىلگەخان» غا ئوخشاش
بىلگەقۇت بەختلىك ئالىم
بىلگەقۇتلۇغ بىلىملىك ھەم بەختلىك
بىلگەك ئاسان بىلىدىغان
بىلگىن بىلىملىك كىشى بول
بىلگىنئەر بىلىملىك ئەر بولۇپ يېتىش
بىلىگ (بىلىك) بىلىم ؛ ھېكمەت ، ئەقىل ؛ بىلىملىك ، ئەقىللىق
بىلگئاي (بىلگاي) بىلىملىك قىز
بىلگئەر (بىلگار) ئەقىللىق ئەر ، ئالىم
بىلگبۇقا بىلگ : ئىسمى ، بۇقا : قوشۇمچىسى
بىلگبۇيرۇق بىلىملىك ئەمەلدار
بىلگبىكە بىلىملىك خېنىم
بىلگخان بىلىملىك خان
پانتېكىن بۇيۇك شاھزادە
پانسات ئەمەل نامى
پەچەنەك قەبىلە نامى
پوژۇرغۇر قەبىلە نامى

تابدۇ تاپىدۇ ، تاپار
تابۇغچى خىزمەتچى
تاپمىش تاپقان
تاپۇغ خىزمەت
تاپىنغۇ ھۆرمەتكە لايىق
تاتلىغ تاتلىق
تاتلىغبىكە تاتلىق قىز
تارخان (تارقان) ۋەزىر ؛ خان ، بەگ (ئۇنۇان ناممۇ ھېسابلىنىدۇ)
تاردۇش مەرتىۋە ، دەرىجە
تارىغچى (تارىقچى) تېرىقچى ، دېھقان
تارىغچىبەگ دېھقان يېگىت
تارىق سۇغا ، ھەدىيە
تارىم (1) تېرىم ، (2) دەريا نامى
تاش تاشتەك مۇستەھكەم ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدىغان
تاشباي تاشتەك مۇستەھكەم ئەر
تاشبىكە تاشتەك مۇستەھكەم خېنىم
تاشتەمۇر تاش ۋە تۆمۈر كەبى
تاشتېكىن تاشتەك مۇستەھكەم شاھزادە
تاشخان تاشتەك مۇستەھكەم خان
تاشقىن سۇنۇك تېشىپ ئېقىشى
تاشقىنئاي تاشقىن : ئىسمى ، ئاي : سۇپىتى
تاشقىنباي تاشقىن : ئىسمى ، باي : سۇپىتى
تاشقىنبەگ تاشقىن : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
تاغباي تاغدەك مەزمۇت ئەر
تاغتېكىن تاغدەك مەزمۇت شاھزادە
تاغقاغان تاغدەك مەزمۇت خان
تاڭبىكە تاڭدا تۇغۇلغان مەلىكە
تاڭتۇغمىش تاڭ بىلەن تەڭ تۇغۇلغان
تاڭسۇق نەپىس ، قىممەتلىك ، ئاز ئۇچرايدىغان ، نادىر
تاڭسۇقئەر نادىر ئەر
تاڭسۆي تاڭنى سۆي ، يورۇقلۇقنى قەدىرلە
تاڭسۆيەر تاڭنى ، يورۇقلۇقنى سۆيىدۇ
تاڭيۇلتۇز چولپان يۇلتۇزى
تامۇر (تەمۇر) تۆمۇر (بىر خىل مەدەن)
تانۇق شاھىت ، ئىسپات بولغۇچى

تاي	ئاتنىڭ قۇلۇنى («چاققان ، شوخ ئوغۇل» دېگەن مەنىدىمۇ كېلىدۇ)
تايانچ	سىرداش ؛ تايانچى ، تىرەك
تايانغۇ (تاياڭۇ)	خەلق تاينىندىغان ، ئىشىنىدىغان ئادەم (يارلىق يەتكۈزگۈچى ژەنىر)
تايبارس	يولۋاستەك كۈچلۈك ئوغۇل
تايبوغا	تاي : ئىسمى ، بۇغا : قوشۇمچىسى
تايبىلگە	بىلىملىك ئوغۇل
تايتەمۇر	تۆمۇردەك مۇستەھكەم ئوغۇل
تايخان	تايدەك چاققان خان
تايسانغۇن	قوماندان
تايقوت	بەختلىك ئوغۇل
تايلاق	يېڭى تۇغۇلغان ئات بالىسى ، تايچاق
تايۇق	زېرەك ، تۇيغۇن
تەركەن	(1) خاقان ، پادىشاھ ؛ (2) ھۆكۈمدار (ژىلايەت ھۆكۈمدارى) ، (3) ئۇنۋان نامى
تەركەنبەگ	ھۆكۈمدار بەگ
تەركەنبىكە	ھۆكۈمدار خېنىم
تەركەنبېگىم	يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تەركەنقاتىن	خانىش ، مەلىكە ، ئايال پادىشاھ
تەسەك	ئىقتىدار
تەسەكتۇتۇق	ئىقتىدارلىق بەگ
تەسەكتۇرمىش	ئىقتىدارلىق
تەسەكتۇغمىش	ئىقتىدارلىق تۇغۇلغان
تەكە	(1) ئەركەك كېيىك ، (2) ئەركەك ئۆچكە
تەكەبەگ	تەكە : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى
تەكەتەمۇر	تەكە : ئىسمى ، تەمۇر : سۈپەتى
تەگىن (تىگىن ، تېكىن)	(1) قۇل ، (2) شاھزادە
تەگىنئۆگە	دانىشمەن ، بىلىملىك شاھزادە
تەڭرى	ئىلاھ ، ئاسمان ؛ ھەيۋەتلىك ؛ شاھ
تەڭرىبەردى	تەڭرى ئاتا قىلدى
تەڭرىتۇغمىش	تەڭرى ياراتقان
تەڭرىچى	تەڭرىگە ئېتىقاد قىلغۇچى
تەڭرىدە بولمىش	«تەڭرىتۇغمىش» بىلەن ئوخشاش
تەڭرىدەم	تەڭرى ئىنايەت قىلغان

تەڭرىقاغان	تەڭرى ئاتا قىلغان خان
تەڭرىقوت	تەڭرى بەختلىك قىلغان ؛ خۇدا بەرگەن بەخت
تەڭرىقۇلى	ئىلاھقا قۇللۇق قىلغۇچى
تەڭرىكەن	تەڭرى ھۆكۈمدار قىلغان
تەڭرىلىك	خۇداگۇي ، مۆمىن
تەڭرىم	ئۇلۇغ ؛ تەڭرىم ، ئىلاھىم
تەڭرلىك	«تەڭرىلىك» كە ئوخشاش
تەڭرلى	دېڭىز
تەڭز	دېڭىزبەگ
تەڭزبەگ	دېڭىزخان
تەڭزخان	تەڭىز : ئىسمى ، قۇلى : قوشۇمچىسى
تەڭزقۇلى	تۆمۇر
تەمۇر	تۆمۇردەك بۇقا
تەمۇربۇقا	تۆمۇردەك مەھكەم خېنىم
تەمۇربىكە	تۆمۇردەك خان
تەمۇرخان	يىپەك
تورقۇ	(1) تورۇق ئات ، (2) تورماق ، توختىماق ، (3) يورۇق
تورۇق	بوتىلاق ؛ بۇتا (ھايۋان ئىسمى)
تورۇم	بىر خىل يىرتقۇچ قۇشنىڭ نامى
تورۇمتاي	يول مۇھاپىزەتچىسى ، يولغا قاراۋۇللۇق قىلغۇچى
توسقاۋۇل	پايدا ؛ ھوسۇل ؛ مەنپەئەت ، نەپ
توسۇ	مىنىلمىگەن ئات
توسۇن	بۇركۇت تىپىدىكى بىر خىل قۇش
توغان	بۇركۇتتەك چەبدەس باتۇر
توغانئالىپ	توغان : ئىسمى ، ئاي : سۈپەتى
توغانئاي	توغان : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى
توغانبەگ	بۇركۇتتەك چەبدەس خان
توغانخان	بىر خىل دەرەخ ئىسمى
توغراق	بىر خىل يىرتقۇچ قۇش نامى
توغرۇل①	توغرۇلدەك ئەر
توغرۇلبەگ	توغرۇل : ئىسمى ، خان : سۈپەتى
توغرۇلخان	

① «تۈركىي تىللار دىۋانى» I توم 629 - بەتتە بۇ ھەقتە «توغرۇل - بىر خىل يىرتقۇچ قۇش بولۇپ ، مىلك ئۆردەكنى ئۆلتۈرۈپ ، بىرىنىلا يەيدۇ . بۇ سۆز ئەر كىشىنىڭ ئىسمى بولۇپمۇ كېلىدۇ» دېيىلگەن .

توغىر تاج
توقاي ئەگرى ـ بۇگرى يەر (جاي نامى)
توقتاش توختىماق ، تۇرۇپ قالماق
توقتامش توختىغان ، تۇرغان
توقتى توختى
توقتىبكە توختى خېنىم
توقتەمۇر توق : ئىسمى ، تەمۇر : سۇپىتى
توقتىتەمۇر توقتى : ئىسمى ، تەمۇر : سۇپىتى
توقتىتېكىن توقتى : ئىسمى ، تېكىن : سۇپىتى
توقتىخان توقتى : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
توقسۇ توققۇز ئېبرىق سۇ (جاي نامى)
توقسۇن توققۇز ئون (توقسان)
توققۇز سان نامى
توققۇزاق توققۇزاق (جاي نامى)
توققۇزتاش توققۇز تاشلىق تۇگمەن
توققۇزئۇيغۇر توققۇز دەريا بويىدا ئولتۇرغان ئۇيغۇرلار
توقلۇق (تۇغلۇق) بايراقدار ، ئەلەمدار
توقلۇقتەمۇر توقلۇق : ئىسمى ، تەمۇر : سۇپىتى
توقلۇقتۇغا باتۇر بايراقدار
توقۇچ توقاچ نان
توقىش توقۇنۇش ، جەڭ ، ئۇرۇش
توقىشخان توقىش : ئىسمى ، خان : سۇپىتى
توكسىن ئەمەل نامى
توغا قاپلان جىنسلىق بىر ھايۋان
توغائالىپ قاپلاندەك باتۇر
توغائالىپئەر قاپلاندەك باتۇر ئەر
توغائەر قاپلاندەك ئەر
توغاباقشى توغا : ئىسمى ، باقشى : قوشۇمچىسى
توغاباي قاپلاندەك ئەر
توغابەگ قاپلاندەك بەگ (ئەر)
توغاتېكىن قاپلاندەك شاھزادە
توغاخان قاپلاندەك باتۇرخان
تۇغاقاغان يۇقىرىقىغا ئوخشاش
تۇغالىغ باتۇرلۇق
تولمش تولغان

تولۇم (1) قورال ـ ياراغ ، (2) تولۇق ، مۇكەممەل ، (3) تېرە خالتا
تولۇملۇغ قورالى بار ، قوراللىق ؛ تولۇمدا ئوزۇقى بار بولغان كىشى
تولۇق تولغان ، مۇكەممەل
تولۇن تولغان ، يېتىلگەن
تولۇنئاي تولغان ئاي
تولۇنتاي تولغان تاي
تولۇنخان تولغان خان
تولۇي دېڭىز
توما توسما ، تاقاق (سۇ تەقسىملەش ئورنى)
تونۇلمش تونۇلغان ، شۆھرەتلىك
تويزۇن (توزۇن) يېزا ئاقساقلى ؛ كېلىپ چىقىشى ياخشى ، ئېسىل ، ئوچۇق ـ يورۇق ؛ كۆكبېشى ، مىراب (ئەمەل نامى)
تويىن (تويۇن) راھىب ، دىن باشلىقى
تويىنقۇلى راھىبقا قۇللۇق قىلغۇچى
تۇپراق توپا ، يەر
تۇتئەل ئەلنى تۇتۇپ تۇر
تۇتقاۋۇل زىندان بېگى ؛ قاچقۇنلارنى تۇتقۇچى چېرىكلەر باشلىقى
تۇتمش تۇتقىدىغان ، تۇتقان
تۇتۇش (1) تۇدۇش ، تۇردى ، تۇرماق ، (2) كايىماق ، قاتتىق سۆزلىمەك ، ئۇرۇشماق ؛ (3) سوقۇش ، ئۇرۇش
تۇتۇق (1) مەرتىۋە ، (2) ئىدارە قىلغۇچى ، (3) ئەمەلدار ، خان ، بەگ ، (4) تۇتقان
تۇتۇقبەگ بەگلەرنىڭ بېگى ، ئەمەلدار بەگ ، ئىدارە قىلغۇچى بەگ
تۇتۇقبىلگە بىلىملىك ئەمەلدار
تۇتۇقلۇغ مەرتىۋىلىك
تۇتۇك (تۇدۇك) باشلىق
تۇتۇن ئىشقا كىرىشىش
تۇدۇش سوقۇش ، ئۇرۇش ؛ تۇردۇش
تۇر (1) تۇرۇپ قال ، (2) دۇشمەننى كۆزىتىش مۇنارى
تۇرا قورغان ، قورۇل ، قەلئە ، تۇرالغۇ ؛ تۇرك
تۇرائاي تۇرك قىزى
تۇرابەگ تۇركلەرنىڭ بېگى ؛ قورۇل بېگى
تۇرابىلگە تۇركلەرنىڭ دانىشمىنى ، بىلىملىك تۇرك

تۇراتۇتۇق
تۇراتېكسن
تۇراخان
تۇران
تۇرانتۇغمش
تۇرانخان
تۇرانتەمۇر
تۇرانتېكسن
تۇرانقاغان
تۇرانقۇل
تۇرانئوغۇز
تۇرانئوغۇل
تۇربارس
تۇربى (تەربى)
تۇرچى
تۇرشاۋۇل
تۇرقۇن (تۇرغۇن)
تۇرقىز
تۇركان
تۇركانقاتىن
تۇرمش
تۇرمشتەمۇر
تۇرمشتېكسن
تۇرنا
تۇرۇمتاي
تۇرى باقشى
تۇغباي
تۇغبېگى
تۇغتېكسن
تۇغچى
تۇغسۇغ
تۇغلا
تۇغلۇغ (تۇغلۇق)
تۇغلۇغتاي
تۇغمش

تۇرك ئەمەلدارى
تۇركلەرنىڭ شاھزادىسى
تۇركلەر خانى ؛ تۇرك قىزى
تۇرك ، تۇركلەر ؛ تۇرك ئېلى
تۇرك ئېلىدە تۇغۇلغان
«تۇراخان» غا ئوخشاش
تۇركلەرنىڭ تۆمۇردەك مەھكەم ئىرادىلىك يىگىتى
تۇرك شاھزادىسى
«تۇراخان» غا ئوخشاش
تۇرك كىشىسى
ئوغۇز تۇركلىرىدىن بولغان كىشى
تۇركلەرنىڭ ئوغلى ، تۇرك باتۇرى
تۇركلەرنىڭ يولۇبسى
ئەگەشكۈچى ، يارەمچى
تۇرىدىغان
ھۇجۇمچى
تۇرغۇن سۇ
بۇ قىز تۇرسۇن ، ئۆمۇر كۆرسۇن
تۇرك ، تۇركلەر
تۇرك خانىشى
تۇرغان ، توختىغان
تۇرمش : ئىسمى ، تەمۇر : قوشۇمچىسى
تۇرمش : ئىسمى ، تېكسن : سۆپىتى
بىر خىل قۇش نامى
بىر خىل قۇش نامى
تۇرى (تۇر) : ئىسمى ، باقشى (باخشى) : سۆپىتى
تۇغلۇق ئەر
بەلگە بايراقلىرىنى چىقارغۇچى ئەسكەرلەر باشلىقى
تەخت ۋارىسى
بايراقدار ، ئەلەمدار ؛ تۇغ باققۇچى ؛ جاي ئىسمى
كۇن چىقىش ، شەرق
قەدىمكى دەريا نامى
«توقلۇق» قا ئوخشاش
بايراقدار قىز
تۇغۇلغان ، تۇغقان ، ئەۋلاد

تۇغۇشخان
تۇلۇن
تۇمان
تۇملۇغ
تۇمۇچۇق
تۇنچۇ
تۇنيۇقۇق
تۇيغۇن
تۆپەئېرىق
تۆرتۇنچ
تۆرۇ
تۆزۇن
تۆكۇن
تۆلەك
تۆلەكتەمۇر
تۆلۇس
تۆلىك
تۆتۇش (تودۇش)
تۇرتۇم
تۇرك
تۇركئاتا
تۇركئارسلان
تۇركئاي
تۇركئەر
تۇركئەرك
تۇركەش
تۇركبەگ
تۇركبىكە

تۇركبىلگە
تۇركبىلگە قاغان
تۇركتەمۇر

تۇركتۇغمش
تۇركخان

شەرق خانى
«تولۇن» غا ئوخشاش
بىر خىل ھاۋا رايى ھادىسىسى
سوۋغات
بىر خىل قۇش نامى
تۇنجى بالا
ئالىي مەرتىۋە ئىگىسى
ھوشيار ، زېرەك
خوتەن ۋە قەشقەر يېڭىشەھەرلەردىكى جاي نامى
تۆتىنچى ئوغۇل
قانۇن ، نىزام
«تويزۇن» غا ئوخشاش
تۆكۈلگەن
ئېغىر ـ بېسىق ، خاتىرجەم ، تىنچ
تۆلەك : ئىسمى ، تەمۇر : قوشۇمچىسى
قەبىلە نامى
غەيرەت ، جاسارەت
سوقۇش ، ئۇرۇش
ئەقىللىق ، قابىلىيەتلىك
(1) مىللەت نامى ، (2) كۇچ ـ قۇۋۋەت
تۇرك ئاتىسى («ئاتاتۇرك» بىلەن ئوخشاش)
تۇرك ئارسلانى
تۇرك قىزى
تۇرك نەسلىدىن بولغان ئەركەك
ئەركىن تۇرك ئوغلى
قەبىلە نامى
تۇركلەرنىڭ بېگى
تۇرك قىزى («تۇركئاي» بىلەن ئوخشاش) ، تۇرك مەلىكىسى ؛ تۇرك خېنىمى
بىلىملىك تۇرك
بىلىملىك تۇرك خانى
تۇركلەرنىڭ تۆمۇردەك مەھكەم ئىرادىلىك كىشىسى
تۇرك نەسلى
تۇرك خانى

تۇركقىز
تۇركلۇگ
تۇركمەن
تۇركئوغلى
تۇركۇن (تۇرگۇن)
تۇزمش
تۇزۇن
تۇزۇنئاي
تۇزۇنبىكە
تۇزۇنخان
تۇشمەل
تۇمەن

تۇمەنبەگ
تۇنچ
تۇنقارا
تۇنيابغۇ
تۇنيانغۇ
تېتىك
تېكىن
تېكىنئالىپ
تېكىنئاي
تېكىنبەگ
تېكىنتۇغمش
تېكىنئۆگە
تېگىت
تىرەك
تىركش
تىرگۈك
تىغراق
تىلەنغىت
تىلىك
تىلىكخان
تىمەن
تىمەنئاي

تۇرك قىزى
كۇچلۇك
مىللەت نامى (ئوخشاشلا تۇرك)
تۇرك يىگىتى
قەبىلە
تۇزۇلگەن ، توغرا ، قۇسۇرسىز
تۇزۇتلۇك ، كەمتەر ، مۇلايىم ، ياۋاش
مۇلايىم قىز
مۇلايىم خېنىم
كەمتەرخان
ۋەزىر ، ئەمىر
(1) ئون مىڭ ؛ ھېسابسىز ، (2) شاخ ـ شۇمبىلاردىن ياسالغان كەلكۇن توسۇقى ؛ دەريا نامى
تۇمەن : ئىسمى ، بەگ : سۇپىتى
تىنچ ، راھەت ، راھەتلىك
كېچىلىك قاراۋۇل
كۇن پېتىش تەرەپ
كۇن چىقىش تەرەپ
جانلىق ، ماھىر ، شوخ
شاھزادە («تەگسن» بىلەن ئوخشاش)
باتۇر شاھزادە
شاھزادىگە لايىق قىز
شاھزادە يىگىت
شاھزادە تۇغۇلدى
«تەگسنئۆگە» بىلەن ئوخشاش
خانزادە
يۆلەك ، يۆلەنچۈك
كارۋان ، خەت توشۇغۇچى
«تىرەك» كە ئوخشاش
باتۇر ، قەيسەر ؛ ساغلام ، پۇختا
قەبىلە نامى
تىلەك ، ئارزۇ
ئارزۇلۇق خان ، ئارزۇ قىلغان خان
شوخ ، جانلىق ، تېتىك
شوخ ، تېتىك قىز

تۇتىن
جەرەن
جۇشقۇن
جۇشقۇنئاي
جىغان
چابىس
چاپار
چاپاۋۇل
چاپقۇر
چارۇق
چارۇن
چارۇنبىكە
چاغرى
چاغرىبەگ
چاغرىبىكە
چاغرىتېكىن
چاغىن
چالىش
چاۋار
چاۋۇش (چاۋۇش)
چاۋۇشبەگ
چەبەر
چەبىش
چەچەك (چېچەك)
چەچەكبىكە
چەغداۋۇل

چوبەن
چوغلۇغ (چوغلۇق)
چومغۇق
چومۇرمىش
چۇرى
چۇمۇل
چۇمۇلئارسلان
چۇمۇلبەگ

تۇتىنماق ، چوقۇنماق
ھايۋاننىڭ بىر تۇرى
كۆتۈرەڭگۇ ، روھلۇق ، تېتىك
تېتىك قىز
بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى
لەشكەر بېشى ، سەركەردە
يۈگرەك ، تېز
ھۇجۇمچى لەشكەر
تېز چاپىدىغان («چاپار» غا ئوخشاش)
قەبىلە نامى
چىنار
چىنار بويى قىز
(1) لاچىن ، (2) بۇركۇت ، (3) مەرتىۋە
بۇركۇتتەك ئەر
لاچىندەك خېنىم
لاچىندەك شاھزادە
چاقماق
چېلىش ، كۈرەش
ئەخلەت ـ چاۋار
يول ، تەدبىر ؛ تەدبىرچى ؛ سەپ تۈزگۈچى (ئەمەل نامى)
تەدبىرچى ئەر
چېۋەر ، قابىل
چىۋىش (ئوغلاق)
گۈل ، غۇنچە ، چېچەك
گۈلدەك خېنىم
ئارقا سەپ تەمىنات ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى (ئەمەل نامى)
چوپان ، چارۋىچى
نۇرلۇق ، ئىسسىق ؛ گۈل ئىسمى
بىر خىل قۇش نامى (چۈمگەك)
قارماق (بېلىق تۇتىدىغان)
مەرتىۋىلىك ، ھۆرمەتلىك (ئەمەل نامى)
قەبىلە نامى
چۇمۇللارنىڭ ئارسلانى
چۇمۇللارنىڭ بېگى

چۇۋى ئۇنۋان نامى
چۇچۇك تاتلىق ، تەملىك
چېچەن چېچەن ، تېتىك ، چەبدەس ، ھوشيار ، چاققان
چېچەنئەر چېچەن كىشى
چېچەنخان چېچەن ھۆكۈمدار
چېچەنئوغۇز ئوغۇزلارنىڭ چېچەن يىگىتى
چىسسم بەلگە ، بەلگىلىك
چىغ بىر خىل ئۆسۈملۈك ۋە ئۇنىڭ شېخى
چىغرى ئالەم
چىقان تارىخچى ئەمەلدار
چىگىل قەبىلە نامى
چىگىلئارسلان چىگىللارنىڭ ئارسلانى
چىگىلبەگ چىگىل يىگىتى
چىمگەن ئوتلاق ، چىمەنلىك
چىنئاي ھەقىقىي ئاي كەبى قىز
چىنتەمەن ئەڭگۈشتەر
چىنتەمۇر ھەقىقىي تۆمۈردەك مۇستەھكەم ئىرادىلىك ئەر
چىنقار ئۇدۇل ، توز
خان (1) خان ، ھۆكۈمدار ، (2) قان
خانئاي خانقىز
خانبابا خان ئاتا ، خاندەك ئاتا
خانبېگىم ئەزىز خانىش ، چوڭ خانىش
خانبىكە يۇقىرىقىغا ئوخشاش
خانتۇرمىش خان كەبى
خانتۇرك تۇرك خانى
خانقۇلى خانغا قۇللۇق قىلغۇچى
خانقۇم خان ئولتۇرغان قۇم ؛ قۇم دۆۋىلىرىنىڭ ئەڭ چوڭى
خانكەلدى خان كەبى بىر ئوغۇل دۇنياغا كەلدى
خانئوغۇل شاھزادە ، خان ئوغلى
خوچۇ قۇچۇ شەھىرى
خۇداتمىش مەرتىۋە ، دەرىجە
خۇمارۇ (1) مىراس ، (2) يادىكار
دىغارئەر كۇچكە تولغان ئەركەك
راتنا (رادنا) گۆھەر ، ئۇنچە
راتناقار ئۇنچىدەك قار

زەمۇران زۇمرەت
زەر ئالتۇن
زەرخان ئالتۇن خان
زېرەكئالىپ ئەقىللىق باتۇر
زېرەكئەر زېرەك ، ئەقىللىق كىشى
زېرەكئوغۇل ئەقىللىق يىگىت
ساتا مارجان
ساتابش (سادابش) يۇلتۇز نامى
ساتۇن سامساق
ساچۇ چۇچا (ياغلىق چۇچىسى)
سادا ئاۋاز ، تاۋۇش
سار بىر خىل قۇش نامى
ساربەل يەر نامى
سارتوقاي سار ئۇچۇپ يۇرىدىغان توقاي (يەر نامى)
سارتېكىن سار كەبى شاھزادە ، سار كەبى ئالغۇر شاھزادە
سارسال سۆسەر (بىر خىل ھايۋان نامى)
سارغان بىر خىل ئۆسۈملۈك نامى (سايغان)
سارگۆل يەر نامى
سارمۇساق سامساق («ساتۇن» غا ئوخشاش)
سارىغ سېرىق رەڭ
سارىغبەگ سارىغ : ئىسمى ، بەگ : سۈپەتى
سارىغبۇقا سارىغ : ئىسمى ، بۇقا : قوشۇمچىسى
سارىغخان سارىغ : ئىسمى ، خان : سۈپەتى
سارىغۇر قەدىمكى ئۇرۇق ـ قەبىلە نامى
سارىم سۇزگۈچ
ساغراق قاچا ، قەدەھ
ساغلىغ (ساقلىق) ساقلىق ، سالامەتلىك
ساغلام ساق
ساغلامئاي ساغلام قىز
ساغلامبەگ ساق ـ سالامەت ئەر
ساغۇن قارلۇق قەبىلىسىنىڭ چوڭلىرىغا بېرىلىدىغان ئۇنۋان
ساقلاپ قەبىلە نامى
ساقىش ھېساب
ساك قەبىلە نامى
ساكيامۇن ساك قەبىلىسىنىڭ دانىشمىنى

ساڭىش	ھېسابلىماق ، تەكشۈرمەك
ساڭشىبەگ	ساڭىش : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
سال	ياغاچ ۋە تاختايلاردىن قۇراشتۇرۇلغان كېمە
سالچۇق (سالجۇق)	قەبىلە نامى
سالچۇقئاي	سالچۇقلارنىڭ قىزى
سالچۇقبەگ	سالچۇقلارنىڭ بېگى
سالغۇر	قەبىلە نامى
سالۇر	قەبىلە نامى
سالۇربەگ	سالۇرلارنىڭ بېگى
سالىتۇتۇق	كەسكىن ھۆكۈمدار
سالىق	خەۋەر ، خەۋەرچى
ساناچ	تېرە خالتا
ساندۇڭاچ	بۇلبۇل
سانسار	دۇنيا ، تەقدىر
سانغۇن (سەنگۇن)	سەركەردە ، قوماندان (ئۇنۋان نامى)
سانمىش	سانالغان
ساۋ	شۆھرەت ، خەۋەر
ساۋتېكىن	شۆھرەتلىك شاھزادە
ساۋچى	خەۋەرچى ، ئەلچى
ساي	ئېقىن
سايبۇقا	ساي : ئىسمى ، بۇقا : قوشۇمچىسى
سايرام	(1) تېپىز يەر ، (2) سۇلۇق يەر
سايرامئالىپ	سايرام باتۇرى
سەبۇق	يېنىك ، يەڭگىل ، چاققان
سەبۇقتېكىن	چاققان شاھزادە
سەبىن	شادلانماق
سەكىزىنچ	سەككىزىنچى ئوغۇل
سەنگۇ	نەيزە
سەۋۈگ	سۆيگۈ ، سۆيۈملۈك
سەۋىنگ	ئەزىز ؛ سۆيۈش
سەۋىنگلى	سۆيۈملۈك ، ئەزىز
سەۋىنچ	شادلىق
سوغدۇبەگ	سوغدىلارنىڭ بېگى ، سوغدى يېگىتى
سوغۇن (سۇغۇن)	تاغ تېكىسى ، كېيىك ؛ پىياز
سوقار	بىر خىل ھايۋان

سوقانچىغ	ئېسىل ، چىرايلىق
سوقتۇ	ھېسىپنىڭ بىر خىلى
سوقتۇئەلچى	سوقتۇ : ئىسمى ، ئەلچى : سۈپىتى
سوقتۇبەگ	سوقتۇ : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
سوقسور	بىر خىل قۇش نامى
سوقۇش	ئۇچرىماق
سوكمەن	ئۇنۇڭان نامى
سوڭىش	جەڭ ، ھۇجۇم
سولدا (سولتا)	سولدا ، كۇن چىقىش تەرەپتە
سولداباي	كۇن چىقىش تەرەپنىڭ بېيى ؛ شەرقلىق ئەر
سۇباشى	باش قوماندان
سۇتۇق	ئاھاڭ ، كۇي ، ئاۋاز
سۇدۇر	ئەمەل نامى
سۇركاۋۇل	قورغاننىڭ باش ئەمەلدارى
سۇقاق	بۆكەن (ھايۋان ئىسمى)
سۇقسۇمۇر	بىر خىل دورا نامى
سۇكمەن	ئەمەل نامى
سۇڭقۇر	شۇڭقار (بىر خىل قۇش نامى)
سۇندىلاچ	سۇندۇك (بىر خىل قۇش نامى)
سۇنغۇش	نەيزىۋازلىق
سۆڭۈ	خەنجەر ؛ نەيزە
سۆيگۈ	مۇھەببەت
سۇپۇرگۇ	سۇپۇرگە
سۇكەن	مېۋە قاچىلايدىغان تال ساندۇق
سۇگلۇن	قىرغاۋۇل (بىر خىل قۇش نامى)
سۇگۇش	قوزا ، ئوغلاق گۆشى
سۇلمى	يەر نامى
سۇلۇگ	قوشۇنلۇق
سۇلۇگبەگ	قوشۇنى بار بەگ
سۇلۇن	چىرايلىق ؛ ئاجايىپ
سۇئۇ	قوشۇن ، ئەسكەر
سۇئۇبۆكە	باتۇر ئەسكەر
سىلو (سىلىغ)	سىلىق ؛ پاكىز
سىلىگ (سىلىك)	سىلىق ، پاكىز ، زېرەك ، مۇلايىم قىز
سىلىگئاي	مۇلايىم ، سىلىق قىز

سىلىگىبىكە	مۇلايىم خېنىم
سىم	كۈمۈش
سىنان	سىنالغان
سىنتاش	ئاق ، سۈزۈك تاش ؛ تاش ھەيكەل
شىغاۋۇل (شاغاۋۇل)	بىر خىل ئەمەل نامى
غۇزتېكىن	غۇز شاھزادىسى («غۇز» : قەبىلە نامى)
قائان	خاقان ، قاغان
قابان	تاۋاق ، تەخسە
قاپاغ	دەرۋازا
قاپاغان	باش كۆتۈرگەن
قاپان	قاۋان (ھايۋان ئىسمى)
قاپانبەگ	قاۋاندەك كۈچلۈك ئەر
قاپانتېكىن	قاۋاندەك كۈچلۈك شاھزادە
قاپباش	(1) تۇلۇمباش ؛ (2) بىر خىل قۇش
قاپلان	يىلپىز ؛ يولۋاس
قاپلانباي	قاپلاندەك ئەر
قاتمىش	قاتقان ، چىڭ ، مۇستەھكەم
قاتىغ	قاتتىق ، ساغلام
قاتىن (قاتۇن ، خاتۇن)	خوتۇن ، خانىم ، ئايال ، خېنىم ، مەلىكە
قاچىڭار	قوچقار
قاچىڭار بۆكە	قوچقاردەك قورقماس
قادار	ۋەھشى ، يىرتقۇچ
قادىر (قەدىر)	قەيسەر ، كەسكىن
قارا	(1) قارا رەڭ ، (2) پۇقرا ، خەلق ، مىللەت ، (3) ئۇلۇغ ، كاتتا ، چوڭ ، كۈچلۈك ، بۈيۈك ، (4) كۈن چىقىش تەرەپ
قاراباش	(1) دېھقان ، (2) قۇل ، (3) كېنىزەك
قاراباقشى	چوڭ ئۇستاز
قاراباي	چوڭ باي
قارابۇغا	چوڭ بۇغا
قارابۇغرا	چوڭ ئەركەك تۆگە
قارابۇقا	چوڭ بۇقا
قارابۆرى	كۈچلۈك بۆرە
قاراتاش	چوڭ تاش (قەشقەر يېڭىشەھەردىكى يەر نامى)
قاراتاي	كۈچلۈك تاي

قاراتەمۈر	تۆمۈردەك كۈچلۈك ئەر
قاراتويىن	چوڭ راھىب
قاراتۈرك	تۈرك پۇقراسى
قاراتېكىن	ئۇلۇغ شاھزادە
قاراخان	ئۇلۇغ خان ، پۇقرانىڭ خانى
قاراساي	چوڭ سايلىق (قەشقەر يېڭىشەھەردىكى يەر نامى)
قاراسۇ	ئۇلۇغ سۇ (يەر نامى)
قاراق	قارىچۇق
قاراقۇرۇم	بۈيۈك تاغ
قاراقۇش	چوڭ قۇش
قاراقىر	چوڭ يۇرت
قاراكۈن	ئېغىر كۈن
قارامۇق	بىر خىل ئوت
قارائوغۇز	ئۇلۇغ ئوغۇز
قاراۋۇل	ساقلىغۇچى ، مۇھاپىزەتچى
قاراياغما	ياغمىلارنىڭ ئۇلۇغى ، كاتتىسى
قارتېكىن	قاردەك ئاپپاق شاھزادە
قارچەچەك	قاردەك ئاپپاق گۈل ، ئاپپاق قىز
قارچىغا	بىر خىل قۇش نامى
قارساق	بىر خىل ھايۋان ئىسمى
قارشى	ساراي ، ئوردا ؛ جەڭ قىلماق
قارغىلاچ	قارلىغاچ (قۇش نامى)
قارلۇق	قەبىلە نامى
قارلۇقبەگ	قارلۇقلارنىڭ بېگى
قارلۇقبىكە	قارلۇق مەلىكىسى
قارلۇقخان	قارلۇقلارنىڭ خانى
قارلىغ	قار قاپلىغان جاي
قارۇغچى	مۇھاپىزەتچى
قارۇغچىباشى	مۇھاپىزەتچىلەرنىڭ باشلىقى
قارۇغچىبەگ	مۇھاپىزەتچى بەگ
قارىمتۇ	مۇستەھكەم
قارىنداش	قېرىنداش ، بىر قېرىندا ياتقان كىشىلەر
قازما	يەر ئاستىدىن قېزىۋېلىنغان نەرسە (يەر نامى)
قازىق	قېيىق
قاسار	قەبىلە نامى

قاسۇق (قاسىق)
قاسۇقبەگ
قاشئاي
قاشۇق
قاغان
قاغانئاي
قاغانئوغۇل
قاغانئوگە
قاغىل
قامۇغ
قاقىر
قان
قانتويىن
قانتۇرا (خانتۇرا)
قانتۇرمىش
قانتۇرە (خانتۇرە)
قانئوغلۇ
قاۋشۇت
قاۋۇت
قاۋۇش
قاۋۇن
قاي
قاياش
قاياق
قاياقبېكە
قايتاسۇ
قاينۇق
قايىق
قايمتۇ (قىيمتۇ)
قەدىر
قەيسەر
قوچقار
قوچقارئاتا
قوچقارباي
قوچقارتېكىن

(1) قاسراق ، دەرەخ پوستى (قوۋزىقى) ، (2) مىخ
ئاۋامنى قوغداپ تۇرىدىغان ئەر
قاشتېشىدەك سۇزۇك قىز
قوشۇق
خاقان ، خان ، پادىشاھ
خانىمنىڭ قىزى
خانىمنىڭ ئوغلى
دانىشمەن پادىشاھ
تال چۈىق ، قامچا
ھەممە ، بارلىق
بىر خىل قۇش نامى
خان
تويىن : ئىسمى ، قان : سۇپىتى
تۇركلەر خانى
قاندۇرغان ، رازى قىلغان
ئېسىل نەسەبلىك خان
خان ئوغۇل
كېلىشتۇر ، ئۆيۈشتۇر
سائادەت ؛ غۇرۇر
كېلىشمەك ، ئۆيۈشماق
قوغۇن
قەبىلە نامى
ئۇرۇق - تۇغقان
قايماق
قايماقتەك خېنىم
قايتقان سۇ
سۇ قايغان جاي (يەر نامى)
قېيىق
ھوشيار
«قادىر» غا ئوخشاش
قەدىمكى رىم شاھلىرىنىڭ ئۇنۋانى
«قاچقار» بىلەن ئوخشاش
قوچقاردەك ئاتا (يەر نامى)
قوچقاردەك قورقماس ئەر
قوچقاردەك قورقماس شاھزادە

قورسۇر
قورسۇزبەگ
قورسۇزبىكە
قورۇغچى
قورۇل
قورۇم
قورۇمئارسلان
قورۇمخان
قورۇمچى ئوغۇل
قوزام
قوزى
قوزىئاي
قوزىباي
قوزىبەگ
قوزىبىكە
قوزىتېكىن
قوزىچاق
قوزىخان
قوزىقاتمىن
قوشماغ (قوشماق)
قوشماغچەچەك
قوشماغئوغۇل
قوشۇغ
قولداش
قولۇنلۇغ
قومدۇ
قونشى
قونغۇ
قۇت
قۇتاد
قۇتادغۇ
قۇتادمىش
قۇتادمىشقاغان
قۇتاي
قۇتبالىق

سالاپەت ، يۇز - ئابرۇي
ئابرۇيلۇق ئەر
ئابرۇيلۇق خېنىم
مۇھاپىزەتچى
مۇداپىئە نۇقتىسى
زور ، كاتتا ، چوڭ ، بۆيۈك
بۆيۈك ھەم ئارسلاندەك باتۇر كىشى
كاتتا خان
چوڭ ئوغۇل
مېنىڭ سۆيۈملۈك ئوغلۇم
(1) قوزا ، (2) سۆيۈملۈك ، ئوماق ، ياۋاش
قوزىدەك ياۋاش قىز
قوزىدەك ياۋاش ئەر
سۆيۈملۈك بەگ
سۆيۈملۈك خېنىم
سۆيۈملۈك شاھزادە
قوينىڭ بالىسى (كىچىك قوزا)
قوزىدەك سۆيۈملۈك خان
قوزىدەك ياۋاش ئايال
قوشماق تۇغۇلغان
قوشماق تۇغۇلغان قىز
قوشماق تۇغۇلغان ئوغۇل
قوشاق ، شېئىر ، قەسىدە
ھەمراھ ، يارداەمچى
مېھرىبانلىق
ئوقدان
قوشنا
مېھمان
بەخت - سائادەت ، دۆلەت
بەخت كەلتۈرمەك
بەخت كەلتۈرگۈچى
بەخت كەلتۈرگەن
بەخت كەلتۈرگەن خان
يىپەك ، تاۋار - دۇردۇن
قەدىمكى جاي نامى

قۇتبۇيان بەخت ـ تەلەي
قۇتبىلگە بەختلىك ، بىلىملىك
قۇتبىلگەقاغان بەختلىك ، بىلىملىك خان
قۇتتارخان بەختلىك بەگ
قۇتتۇرك بەختلىك تۇرك يىگىتى
قۇتتېكىن بەختلىك شاھزادە
قۇتتىرەك بەختكە كاپالەتلىك قىلغۇچى
قۇتخان بەختلىك خان
قۇترۇلمىش قۇتۇلغان
قۇتسانغۇن بەختلىك سەركەردە
قۇتسۇ بەخت سۇيى
قۇتغان بەختلىك ، بەخت تاپقان
قۇتغانئارسلان قۇتغان : ئىسمى ، ئارسلان : قوشۇمچىسى
قۇتقۇز خالاس قىل ، بوشات
قۇتلۇغ (قۇتلۇق) بەختلىك ، خاسىيەتلىك ، مۇقەددەس
قۇتلۇغئاي بەختلىك قىز
قۇتلۇغبەگ بەختلىك ئەر
قۇتلۇغبىكە بەختلىك خېنىم
قۇتلۇغبۇغا قۇتلۇغ : ئىسمى ، بۇغا : قوشۇمچىسى
قۇتلۇغبۇقا قۇتلۇغ : ئىسمى ، بۇقا : قوشۇمچىسى
قۇتلۇغبىلگە بەختلىك ، بىلىملىك
قۇتلۇغبىلگەقاغان بەختلىك ، بىلىملىك خان
قۇتلۇغتەگرى بەخت كەلتۇرگۇچى تەگرى
قۇتلۇغتەمۇر قۇتلۇغ : ئىسمى ، تەمۇر : سۇپىتى
قۇتلۇغتوغا قۇتلۇغ : ئىسمى ، توغا : سۇپىتى
قۇتلۇغتۇرمىش بەختلىك تۇرغان
قۇتلۇغتۇغمىش بەختلىك تۇغۇلغان
قۇتلۇغتېكىن بەختلىك شاھزادە
قۇتلۇغ كۆلبىلگە بەختلىك ، بىلىمى كۆلدەك
قۇتلۇغئوغۇل بەختلىك ئوغۇل
قۇتلۇغئۆگە بەختلىك ھەم ئەقىللىق
قۇتمىش بەخت تاپقان
قۇتئوغۇل «قۇتلۇغئوغۇل» بىلەن ئوخشاش
قۇتىغۇر قەبىلە نامى
قۇچ قۇچماق ، ئىگىلىمەك ، ئېرىشمەك

قۇچار قۇچىدۇ ، ئېرىشىدۇ
قۇچبىلگە بىلىم قۇچقان ، بىلىم ئىگىلىگەن
قۇچتەمۇر قۇچ : ئىسمى ، تەمۇر : سۇپىتى
قۇچتېكىن بىلىم قۇچقان شاھزادە
قۇرتۇلمىش قۇتۇلغان ، يەڭگىللىگەن
قۇردان غەرب (خوتەنلىك قەدىمكى تۇركچە نامى)
قۇرغۇي بىر خىل قۇش نامى
قۇرمال ئەمەل نامى
قۇرۇم (1) قورام تاش ؛ (2) «قورۇم» بىلەن ئوخشاش
قۇرىغار غەربىي دىيار
قۇز تەسكەي تاغ
قۇزبالىق تەسكەي تاغدىكى شەھەر
قۇزبەگ قۇزلارنىڭ بېگى
قۇزغۇن بىر خىل قۇش نامى
قۇزئوردۇ تەسكەي تاغدىكى ئوردا (بالاساغۇن شەھىرى)
قۇسۇق ئوۋ ، ئولجا
قۇشتىر مۇئەللىم ، ئۇستاز
قۇغۇرسۇ ئۇيغۇر قەبىلىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
قۇغۇرسۇئالتۇن قەدىمكى ئۇيغۇر شائىرلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى بولۇپ ، مەنىسى : قۇغۇرسۇ قەبىلىسىنىڭ ئالتۇندەك ئوغلى دېگەنلىكتۇر

قۇلا هايۋان نامى (ئاتنىڭ بىر خىلى)
قۇلابۇز يولباشچى ، باشلامچى
قۇلاقارا چوڭ ئات
قۇلان هايۋان ئىسمى (ياۋا قېچىر)
قۇلانباي قۇلان كەبى ئەر
قۇلۇن هايۋان ئىسمى (ياۋا ئات)
قۇلۇنقارا چوڭ قۇلۇن
قۇلۇنلۇغ ئېتى بار كىشى
قۇلۇنئۆگە قۇلۇن : ئىسمى ، ئۆگە : سۇپىتى
قۇمار مىراس ، تەۋەررۈك
قۇماربەگ تەۋەررۈك ئادەم
قۇمان ساداق
قۇماي بىر خىل قۇش (تازقارا)
قۇموت جانلاندۇرماق

قۇمۇتچەچەك	قۇمۇت : ئىسمى ، چەچەك : سۈپىتى
قۇنتۇز (قۇندۇز)	ھايۋان ئىسمى
قۇنتۇزئاي	قۇندۇزدەك ئەتىۋارلىق قىز
قۇندۇزبەكە	قۇندۇزدەك ئەتىۋارلىق خېنىم
قۇنچۇي (خۇنچۇي)	مەلىكە ، ئاغىچا خېنىم
قۇۋانچ	مەمنۇنلۇق ، خۇشلۇق
قۇۋچى	قۇشچى ، ئۇۋچى
قۇياق	بىر خىل جەڭ كىيىمى
قۇيان	ھۇنلارنىڭ بىر ئۇرۇقى
قۇيۇچ	پولات
قىئات	بىر خىل يىرتقۇچ ھايۋان
قىر (قىرا)	ئېتىز ، يۈرت
قىرئالىپ	يۈرت باتۇرى
قىرئاي	يۈرت گۈزىلى
قىران	تولغان ، يېتىلگەن ، پىشقان
قىرانئالىپ	تولغان باتۇر
قىرانئەر	تولغان ئەر
قىرانبۇركۇت	يېتىلگەن ، ئالغۇر بۇركۇت
قىرباي	يۈرت بېيى
قىرتاي	ئېتىزدا ياياليدىغان تاي ، ئەركەتاي
قىرتېكىن	يۈرت شاھزادىسى
قىرچەچەك	يۈرت گۈلى ، ئېتىز گۈلى ؛ قىردا ئۆسكەن گۈل ؛ يۈرت گۈزىلى ، يۈرت قىزى
قىرخان	يۈرت خانى
قىرغاۋۇل	بىر خىل قۇش نامى
قىرغىل	ئوتتۇرا ، ئوتتۇرانچى
قىرغىلئەر	ئوتتۇرانچى يىگىت
قىرغىلئوغۇل	ئوتتۇرانچى ئوغۇل
قىرقۇم	قۇملۇق يۈرت (يەر نامى)
قىرمىش	يۈرت بولغان (ئونسۇدىكى بىر يەر نامى)
قىرىم	يۈرتۇم (يەر نامى)
قىز	قىز بالا
قىزتۇرمىش	قىز تۇغۇلدى ؛ قىز بولدى
قىزچەچەك	گۈلدەك قىز

قىزغىن	ئاكتىپ ، پائال ؛ قىزىق
قىزغىنباي	قىزغىن ئەر
قىزقۇش	بىر خىل قۇش نامى
قىزىل	(1) بىر خىل رەڭ ، (2) جاي نامى
قىزىلئارسلان	قىزىلنىڭ ئارسلانى
قىزىلبارس	قىزىلنىڭ يولۋىسى
قىزىلبۇغا	بۇغىنىڭ بىر خىلى
قىزىلبۆرە	بۆرىنىڭ بىر خىلى
قىزىلخان	قىزىلنىڭ خانى
قىزىلسۇ	(1) قىزىل رەڭلىك سۇ ، (2) جاي نامى
قىزىلقۇم	(1) قانغا بويالغان قۇملۇق ، (2) جاي نامى
قىلىچ	قىلىچتەك ئۆتكۈر كىشى
قىلىچئارسلان	قىلىچتەك ئۆتكۈر ، ئارسلاندەك باتۇر
قىلىچباي	قىلىچتەك ئۆتكۈر ئەر
قىلىچبۇغراخان	قىلىچتەك ئۆتكۈر بۇغراخان
قىلىچخان	قىلىچتەك ئۆتكۈر خان
قىلىچقىز	قولىدا قىلىچ تۇتالايدىغان باتۇر قىز
قىنىم	جەسۇر
قىيمىتۇ	«قايمىتۇ» غا ئوخشاش
كاتتاخان	چوڭ خان
كامان	ئوقيا ئەگمىسى
كەپەك	كېپەك
كەسكىن	ئۆتكۈر
كەسكىنئارسلان	ئۆتكۈر ھەم ئارسلاندەك باتۇر كىشى
كەڭقىر	كەڭ ئېتىزلار
كەلتى	كەلدى
كەلتىباي	بىر ئەركەك دۇنياغا كەلدى
كەنج (كەنچ)	كەنجى ، كىچىك ، كېيىنكى ، ئاخىرقى
كەنچتەڭرىم	شاھزادەم
كەنچتۇغمىش	كېيىن تۇغۇلغان
كەنچئوغلان	كەنجى ئوغۇل
كەۋەل	داڭلىق ، ئاتاقلىق
كۆركئاي	كۆركەم ، گۈزەل قىز
كۆركەم	گۈزەل ، ھەشەمەتلىك
كۆركلۈگ (كۆركلۈ)	كۆركەم ، چىرايلىق ، گۈزەل ، كېلىشكەن

كۆركلۇگئەر كۆركەم ، كېلىشكەن ئەر
كۆزۈش (كۆسۈش) ئارزۇ ، ئۈمىد ، تىلەك
كۆزۈن (كۆسۈن) كۈچ - قۇۋۋەت
كۆزۈنچ ئاتاقلىق ، مەشھۇر ؛ سۈغا
كۆسەنچ ئارزۇ ، تىلەك
كۆسەنچىگ ئارزۇ قىلىنغان
كۆك (1) ئاسمان ، كۆك ، (2) كۆك رەڭ ، (3) بۈيۈك ، ئېگىز ، ئۇلۇغ
كۆكئارت بۈيۈك داۋان ، ئاسمانپەلەك داۋان ، ئېگىز داۋان
كۆكئالىپ بۈيۈك باتۇر
كۆكئايۇق بىر خىل ئۇنۇزان نامى
كۆكبېچ ھەربىي بايراقچى
كۆكبىلگە بۈيۈك ئالىم
كۆكتەڭرى بۈيۈك تەڭرى
كۆكتوقاي ھەممە ياق كۆكچىلىككە پۈركەنگەن توقايلىق
كۆكتۈرك تۈركلەرنىڭ بىر قىسمى شۇنداق ئاتالغان
كۆكچە كۆك قوغۇن (قوغۇننىڭ بىر خىلى)
كۆكخان بۈيۈك خان
كۆكقاغان يۇقىرىقىغا ئوخشاش
كۆكمەن كۆك بىلەن تەڭ
كۆكۈل كۆكچىلىك ، كۆپكۆك
كۆكىش بىر خىل قۇش نامى
كۆكيۇق ئۇنۇزان نامى
كۆگەن ھەسەن - ھۈسەن
كۆڭۈللۈگ ئەقىللىق ، پاراسەتلىك
كۆل كۆل ، دېڭىز ؛ ئۇلۇغ ، بىلىملىك
كۆلباي كۆڭلى - كۆكسى كۆلدەك كەڭ كىشى
كۆلبىكە كۆڭلى - كۆكسى كەڭ مەلىكە
كۆلبىلگە ئەقلى كۆلدەك
كۆلبىلگە قاغان ئەقلى كۆلدەك خان
كۆلتۈرك ئۇلۇغ تۈرك
كۆلتېكىن ئەقلى كۆلدەك شاھزادە
كۆلخان ئۇلۇغ خان
كۆلقاغان سېخىي ، كۆڭلى - كۆكسى كەڭ خان
كۆلئۆگە بىلىمى كۆلدەك

كۆلئېركىن كۆلدەك ھەيۋەتلىك
كۆمچۇ بايلىق
كۆمچۇبەگ باي كىشى
كۆمۈچ خەزىنە ، بايلىق ؛ كۈمۈش
كۆمۈچبىكە كۈمۈشتەك ئاق مەلىكە
كۆنى توغرا ، دۇرۇس ؛ ھەق
كۆڭشەك گۈزەل ، چىرايلىق ، يۈمشاق
كۆچتەمۇر تۆمۈردەك مەھكەم ، كۈچلۈك ئەر
كۆچتۈرك كۈچلۈك تۈرك يىگىتى
كۆچتېكىن كۈچلۈك شاھزادە
كۆچخان كۈچلۈك خان
كۆچقارا قارا كۈچ ، كۈچلۈك
كۆچلۇگ (كۆچلۈك) قۇدرەتلىك ، باتۇر
كۆچلۇگئارسلان ئارسلاندەك باتۇر يىگىت
كۆچلۇگئالىپ كۈچلۈك ، باتۇر كىشى
كۆچلۇگبەگ كۈچلۈك ئەر
كۆچلۇكخان كۈچلۈك ، ئەمەلىي كۈچى زورخان
كۆچلۇكقاغان كۈچلۈك ، قۇدرەتلىك خان
كۆركۈم بىر خىل ئۆسۈملۈك
كۆسەن (1) كۈچانىڭ قەدىمكى نامى ، (2) قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيەسىدىكى دەريا نامى
كۆسەنئالىپ كۈسەن باتۇرى
كۆسەنئاي كۈسەن قىزى
كۆسەنبەگ كۈسەن يىگىتى
كۆسەنبىكە كۈسەن مەلىكىسى
كۆسەمش ئارزۇ قىلغان ، تىلىگەن
كۆسۈن كۈچ
كۆسۈنلۇگ كۈچلۈك
كۆشان قەدىمكى ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ نامى
كۆشانئاي كۈشان قىزى
كۆشانبەگ كۈشان يىگىتى
كۆگەلىك مۇقەددەس ، مەشھۇر
كۆلبىلگە ئابرۇيلۇق ، بىلىملىك
كۆلبىلگەقاغان ئابرۇيلۇق ، بىلىملىك خان
كۆلچىرە خۇش چىراي ، ئۇچۇق چىراي

كۆلىگ	ئابرۇيلۇق ، شۆھرەتلىك
كۆمۈش	بىر خىل مەدەن ئىسمى
كۆمۈشئاي	كۆمۈشتەك ئاق بەدەن قىز
كۆمۈشبەگ	كۆمۈشتەك ئاق بەدەن يىگىت
كۆمۈشتېكىن	تېنى كۆمۈشتەك ئاق شاھزادە
كۆمۈشچەچەك	كۆمۈشتەك ئاق ئېچىلمىدىغان گۈل ؛ كۆمۈشتەك قىز
كۆن	قۇياش ، شەرق ؛ زامان ؛ ئۇستۇن ، بۇيۇك
كۆنئاي	كۆن ۋە ئايدەك ؛ كۆندەك قىز
كۆنەش	قۇياش
كۆنبەرمىش	كۆن بەرگەن ، بەختكە ئېرىشتۈرگەن ؛ كۆندەك ئوغۇل بەرگەن
كۆنبەگ	ئەڭ ئۇستۇن بەگ ، قۇياشبەگ
كۆنبىكە	كۆندەك خېنىم
كۆنتەڭرى	بۇيۇك تەڭرى
كۆنتۇغدى	كۆن چىقتى ؛ كۆندەك ئوغۇل تۇغۇلدى
كۆنتۇغمىش	كۆندەك تۇغۇلغان ، كۆندەك ئوغۇل تۇغقان
كۆنتېكىن	كۆندەك شاھزادە
كۆنچەچەك	كۆندەك قىز ؛ ئاپتاپپەرەس
كۆنخان	بۇيۇك خان ، ئەڭ ئۇستۇن خان
كۆندەم	پارلاق ؛ قۇياشلىق ؛ قۇياش
كۆندەمبىكە	قۇياشتەك پارلاپ تۇرىدىغان قىز
كۆندۇز	ئاپتاپ
كۆنسىلىگ	كۆندەك ئىللىق
كۆئۈكەلىگ	شان ـ شۆھرەتلىك ، ئېسىل
كۆئۈلۈگ	ئابرۇيلۇق ، شۆھرەتلىك
كىچىگ	كىچىك ، كىچىك ئوغۇل
كىسرا	ئىران شاھلىرىنىڭ ئۇنۋانى
كىشى	ئۇستاز
كىشقارا	چوڭ ئۇستاز
لاچىن	بۇركۇت ؛ لاچىن ؛ كۆزى ئۆتكۈرلۈك ، چەبدەسلىك
لاچىنئاي	لاچىندەك كۆزى ئۆتكۈر قىز
مەركىت	مەركىت قەبىلىسىنىڭ نامى
مەركىتبەگ	مەركىتلەرنىڭ بېگى
مەكارىم	مەردانە
مەڭلىگ (مەڭلىك)	(1) بەلگىلىك ، (2) مەڭلىك ، (3) بەختلىك ، خۇشال

مەڭلىگبەگ	بەختلىك بەگ
مەڭلىگبىكە	بەختلىك خېنىم
مەڭلىگسەنگۈن	بەختلىك سەركەردە
مەڭلىگئوغۇل	بەختلىك ئوغۇل
مەڭۈ	مەڭگۈ
مەڭۈبىكە	مەڭگۈ چىرايلىق خېنىم
مەڭۈتەمۈر	مەڭگۈ تۆمۈردەك مۇستەھكەم
مەڭۈتېكىن	مەڭگۈ نامى ئۆچمەس شاھزادە
مەڭۈچەچەك	مەڭگۈ ئېچىلىپ تۇرىدىغان ، توزمىاس گۈل
مەڭى	ئەبەدىي ، مەڭگۈ ؛ ئۆلمەس
مەڭىزئاي	چىرايلىق قىز
مەڭىزلىگ	چىرايلىق ، گۈزەل ؛ يېقىملىق
مويۇنچۇر	ياردەمچى ، قوغدىغۇچى
مۇڭسۇز	غەم ـ قايغۇسىز ، خاتىرجەم
مۇڭسۇزبەگ	غەم ـ قايغۇسىز ئەر
مۇنچۇغ	مارجان ، ئۇنچە
مۇنچۇغبىكە	ئۇنچىدەك خېنىم
مىسران	ئىراقتىكى بەسرە بىلەن كۈفەدىن ئىبارەت ئىككى شەھەرنىڭ ئاتىلىشى
مىسىر	چېگرا ، پاسىل ؛ شەھەر
مىڭتەمۈر	مىڭ : ئىسمى ، تەمۈر : سۈپىتى («مىڭ» بۇ يەردە سان نامىنى كۆرسىتىدۇ)
مىڭقارا	مىڭ : ئىسمى ، قارا : سۈپىتى
مىڭلىگ	مىڭلاپ ، مىڭلارچە
نوغاي	تاتار
نوقۇت	بىر خىل دانلىق ئۆسۈملۈك
نۇقۇتبەگ	نۇقۇت : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
نۇقۇتخان	نۇقۇت : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
نوم قۇلى	دىن قۇلى
نوملۇغ	دىنى بار
نىران	قەدىمكى يەر نامى
نىكۇ	ياخشى ، ياخشىلىق
ئوتاچى	تېۋىپ ، دورىگەر
ئوتچىبۇيرۇق	ئەمەل نامى
ئوتلۇغ	ئوتلۇق
ئوتلۇغبىكە	ئوتلۇق قىز ، ئوتلۇق خېنىم
ئوتلۇغئوغۇل	ئوتلۇق يىگىت

ئودغاق (ئويغاق)
ئورتۇن
ئورخۇن

ئوردۇباشى
ئوردۇبەگ
ئورۇن
ئوزار
ئوزارخان
ئوزغۇر
ئوزمىش
ئوزۇغ
ئوغراق
ئوغراقبەگ
ئوغلا
ئوغلاغۇ
ئوغلاغۇقاتسن
ئوغلان
ئوغلانئاي
ئوغلانتېكسن
ئوغلانغۇ
ئوغۇز

ئوغۇزئالىپ
ئوغۇزباي
ئوغۇزبەگ
ئوغۇزبەكە
ئوغۇزبىلگە
ئوغۇزتېكسن
ئوغۇزتوڭا
ئوغۇزخان
ئوغۇزئېركسن
ئوغۇش
ئوغۇشلۇغ
ئوغۇشلۇغخان

سەزگۈر ، ھوشيار ، زېرەك
ئوتتۇرانچى
موڭغۇل ئېگىزلىكىدىكى بىر دەريانىڭ نامى ، بۇ يەردە قەدىمكى ئۇيغۇرلار ياشىغان
ئوردا ۋەزىرى ، دىۋان بېگى
ئوردىدا خىزمەت قىلغۇچى بەگ
جاي ، ماكان ، يۇرت
قۇتۇلماق ، نىجاتلىق
نىجات تاپقۇچى خان
قۇتۇلدۇرماق ، نىجاتلىق بەرمەك
قۇتۇلغان ، نىجات تاپقان
«ئودغاق» بىلەن ئوخشاش قەبىلە نامى
ئوغراقلار بېگى
يېگىت
دۆلەتمەن ؛ نازۇك ، يۇمران ؛ شەپقەتلىك
دۆلەتمەن ئايال ، نازۇك ئايال
ئوغۇل بالا ، ئەزىمەت
ئوغۇل بالىدەك قىز
ئەزىمەت شاھزادە
نازۇك
(1) ئوغۇز سۆتى ، (2) تۈرك قەبىلىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
ئوغۇزلارنىڭ باتۇرى
ئوغۇزلاردىن بولغان ئەر
ئوغۇزلارنىڭ بېگى
ئوغۇزلارنىڭ خانقىزى
ئوغۇزلارنىڭ دانىشمىنى
ئوغۇزلارنىڭ شاھزادىسى
ئوغۇزلارنىڭ قاپلانى
ئوغۇزلارنىڭ خانى
ئوغۇزلارنىڭ ئەركىن يېگىتى
قەبىلە ، ئۇرۇق ، مىللەت ، نەسەب ، جەمەت
نەسەبلىك ، جەمەتلىك
جەمەتلىك خان

ئوغۇل
ئوغۇلئاي
ئوغۇلبارس
ئوغۇلباي
ئوغۇلبەگ
ئوغۇلتوڭا
ئوغۇلتېكسن
ئوغۇلچاق
ئوغۇلخان
ئوغۇللۇغ
ئوڭامۇق
ئونسۇ

ئونبېشى
ئونبېگى
ئونغاي
ئونغۇت
ئونئوغۇز
ئونئوق
ئوۋۇتلۇغ
ئوۋۇتلۇغبىكە
ئويناق
ئويۇغ
ئۇتاچى
ئۇتار
ئۇتاربەگ
ئۇتبەگ
ئۇتقۇر
ئۇتمىش
ئۇتۇرغۇر
ئۇتۇش
ئۇتۇغ
ئۇچ
ئۇچبېگى
ئۇچتېكسن

ئوغۇل بالا
ئوغۇلدەك قىز
يولۇاستەك باتۇر ئوغۇل
باي ئوغۇل
بەگ بالىسى ، بەگ ئوغلى
قاپلاندەك ئوغۇل
شاھزادە ئوغۇل
كىچىك ئوغۇل
ئوغۇلدەك قىز («ئوغۇلئاي» غا ئوخشاش)
ئوغۇللۇق ، ئەۋلادلىق ، بالىلىق
ئوڭلۇق
ئون ئېبرىق سۇ (جاي نامى) ، «ئۇرۇنسۇ» مۇ دېيىلىدۇ ، ئۇنىڭ مەنىسى : سۇ بار جاي
ئون ئائىلىنى باشقۇرغۇچى
ئون ئەسكەرنى باشقۇرغۇچى
ئوڭاي ، ئاسان
قەبىلە نامى
قەبىلە نامى
قەبىلە نامى
ئۇياتلىق ، ئوۋاتلىق ، نومۇسچان ، ھايالىق
ئۇياتلىق خېنىم
شوخ ، تېتىك
ئويۇن ، مۇزىكا
دوختۇر ، ئەمچى
ئۇتۇپ چىقىدۇ ، غەلىبە قىلىدۇ ، ئۇتىدۇ
ئۇتۇپ چىقىدىغان ئەر
يۇقىرىقىغا ئوخشاش
دائىم ئۇتۇپ چىقىدىغان
ئۇنتۇچى ، غەلىبە قىلغۇچى
ئۇنتۇچى ، يەڭگۈچى
ئۇنتان
ئۇتۇق ، غەلىبە ، يېڭىش
ئۇچتۇرپان ناھىيەسىنىڭ قەدىمكى نامى ؛ چېگرا چارلىغۇچى لەشكەرلەر باشلىقى
ئۇچتۇرپان شاھزادىسى

ئۇچسۇز	چەكسىز ، بىپايان
ئۇچسلىگ	ئۇچتۇرپان قىزى
ئۇچقۇر	بىلىملىك ؛ تېز ئۇچىدىغان ؛ شاتۇر
ئۇچقۇربەگ	بىلىملىك ئەر
ئۇچماغ	جەننەت
ئۇدغۇرمش	ئۇيۇشقان ، غەلىبە قىلغان
ئۇدمش	ئىز باسقان ، ئەگەشكەن ، ئىز باسار ؛ شەپەتلىك
ئۇدمشئەر	شەپەتلىك ئەر
ئۇدمشبەگ	ئىز باسقان ئەر
ئۇدمشئوغۇل	ئىز باسقان ئوغۇل
ئۇدوغ	ھۆرمەت ، ئېھتىرام
ئۇدۇن	خوتەنلىك قەدىمكى نامى
ئۇدۇنبەگ	ئۇدۇنلىك بېگى ؛ ئۇدۇن يىگىتى
ئۇدۇنبىكە	ئۇدۇن مەلىكىسى ؛ ئۇدۇن قىزى
ئۇراز	شان ـ شەرەپ ، تەلەي
ئۇرازبەگ (ئۇرازبېك)	تەلەيلىك ئەر
ئۇران	بايراق ، بەلگە
ئۇرخان	قەبىلە باشلىقى
ئۇرلۇغ	جەمەت ، قەبىلە ، نەسىل
ئۇرى	ئوغۇل بالا ، ئەر جەمەت
ئۇز	چىرايلىق ، گۈزەل ؛ چېۋەر ، ماھىر ، ئۇستا ، قابىل
ئۇزئاي	چىرايلىق ، گۈزەل قىز
ئۇزاغۇت	ماھىر ، چاققان ، چېۋەر
ئۇزئەر	قابىل ئەر
ئۇزبىكە	گۈزەل خېنىم
ئۇزتۇرمش	مەڭگۈ گۈزەل تۇرىدىغان
ئۇزتېكىن	ماھىر شاھزادە
ئۇزخان	قابىل ھۆكۈمدار
ئۇزقاتىن	گۈزەل ئايال
ئۇزمش	گۈزەل تۇرغان
ئۇزئوغۇل	چىرايلىق ئوغۇل
ئۇسۇن	ئۇزۇن ، ئۇزاق
ئۇغان	ھەممىگە قادىر ، كۈچلۈك
ئۇغانخان	ھەممىگە قادىر ، كۈچلۈك خان
ئۇغراق	ئارزۇ ، نىيەت

ئۇقۇشلۇغ	ئۇقۇمۇشلۇق ، ئەقىللىق ، بىلىملىك ؛ ئوقۇلۇق
ئۇلار	كەكلىكنىڭ بىر خىلى
ئۇلاس	خۇمار كۆز
ئۇلام	مەڭگۈ ، دائىم
ئۇلۇس	يېزا ، قىشلاق ؛ شەھەر ؛ مەملىكەت ، دۆلەت ؛ ئەل ، مىللەت
ئۇلۇسئاي	ئەلنىڭ گۈزىلى
ئۇلۇسبەگ	ئۇلۇس بېگى
ئۇلۇغ	كاتتا ، چوڭ ؛ ھەيۋەتلىك ، زور
ئۇلۇغئاتلىغ	داڭلىق ، نامدار
ئۇلۇغباي	كاتتا باي ؛ كاتتا ئەر
ئۇلۇغبەگ	ئۇلۇغ ئەر
ئۇلۇغتاش	ئۇلۇغ ھەم تاشتەك مەھكەم
ئۇلۇغتۇرك	تۇركلەرنىڭ كاتتىسى
ئۇلۇغتېكىن	كاتتا شاھزادە
ئۇلۇغخان	كاتتا خان
ئۇلۇغئېركىن	ئۇلۇغ ھەم ئەركىن
ئۇلۇغئىلىگ	چوڭ ھۆكۈمدار
ئۇلچ	ئوغلۇم ، قوزام
ئۇما	ئۆيگە كەلگەن مېھمان
ئۇمابىكە	ئۆيگە كەلگەن مېھمان خېنىم
ئۇمائوغۇل	ئۆيگە كەلگەن مېھمان ئوغۇل
ئۇماق	قابىلىيەتلىك بولماق
ئۇماي	(1) يولداش ، ھەمراھ ، (2) بىر خىل ھايۋان ئىسمى ، (3) ئەۋلىيا ئانا ئوبرازى
ئۇمۇش	ئۇمىد ، ئارزۇ
ئۇمۇشئەر	ئۇمىدلىك ئەر
ئۇمۇغ	ياردەم ، مەدەت ، ئىشەنچ ، ئۇمىد
ئۇمۇغئىناغ	مەدەتكار
ئۇمۇق	دوست ، ھەمراھ
ئۇمۇن	ئۇمىد ، ئىنتىلىش
ئۇۋۇت	ئۇيات ، ھايا
ئۇۋۇتلۇ	ئەدەپلىك ، تەربىيە كۆرگەن ، ھايالىق
ئۇيغۇر	مىللەت نامى
ئۇيغۇرئالىپ	ئۇيغۇر قەھرىمانى

ئۇيغۇرباي ئۇيغۇر ئەر
ئۇيغۇربەگ ئۇيغۇرلارنىڭ بېگى
ئۇيغۇرخان ئۇيغۇرلارنىڭ خانى
ئۇيغۇرقوت بەختلىك ئۇيغۇر ؛ ئۇيغۇرنىڭ بەختى
ئۇيغۇن ئارزۇغا لايىق ، ماس كەلگەن
ئۇيۇر ئادىل ، دۇرۇس
ئۇيسۇن ئۇيۇشسۇن ، بىرىكسۇن
ئۆتەمش ئۆتكۈر ، ئۆزۈپ ماڭغۇچى
ئۆتكۈر ئىتتىك ، تېز ، كەسكىن
ئۆتكۈرمش ئۆتكۈرلەشكەن
ئۆتۈكەن موڭغۇل ئېگىزلىكىدىكى قەدىمكى تاغ نامى . تارىختا ئۇيغۇرلار بۇ يەردە ياشاپ ، بۇ تاغنى ئۇلۇغلىغان
ئۆتۈكەنئالىپ ئۆتۈكەن باتۇرى
ئۆتۈكەنخان ئۆتۈكەن خانى
ئۆتۈنچ قەرز ، ئۆتنە ؛ قەرزدار
ئۆتۈنچبەگ ئۆتۈنچ : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى
ئۆتۈنچتەمۇر ئۆتۈنچ : ئىسمى ، تەمۇر : سۈپىتى
ئۆدقۇلۇ ۋاقىت ، چاغ ، پەيت ، زامان
ئۆرەنمش ئۆگەنگەن ، بىلىم ئالغان
ئۆرتەن يالقۇن ، ئاتەش
ئۆركۈچ ئۆركەش
ئۆركى ئۇلۇغ ، يۇكسەك ، ئالىي ، ئېسىل
ئۆرگەنچ قەدىمكى شەھەر نامى
ئۆرگۈن تەخت ، ئوردا
ئۆرمش يۇكسەلگۈچى
ئۆرۈگ مەڭگۇ ، ئەبەدىي
ئۆزرۇم ھەر نەرسىنىڭ ياخشىسى
ئۆزمش ئۆز ئادەم
ئۆزۈك ساپ ، ئاق كۆڭۈل
ئۆزۈم (1) ئۆزۈم ، جېنىم ؛ (2) سۆيۈنچە ، مۇكاپات
ئۆزئىنال ھەقىقىي دوست
ئۆزئىنان ئۆزىدە ئىشەنچ تۇرغۇزغان
ئۆزياش ئۆمۇر ، ھايات
ئۆكۈش يىلقا ؛ كۆپ ، نۇرغۇن
ئۆكۈشبەگ ئۆكۈش : ئىسمى ، بەگ : سۈپىتى

ئۆكۈشبىكە ئۆكۈش : ئىسمى ، بىكە : سۈپىتى
ئۆكۈشتەمۇر ئۆكۈش : ئىسمى ، تەمۇر : سۈپىتى
ئۆكۈشخان ئۆكۈش : ئىسمى ، خان : سۈپىتى
ئۆكۈشقارا ئۆكۈش : ئىسمى ، قارا : سۈپىتى
ئۆگە ئەقىللىق ، دانا ، پاراسەتلىك ؛ نام ـ شۆھرەت
ئۆگەباقشى دانا ئۇستاز
ئۆگەبەگ دانا ئەر
ئۆگەتۇرك ئەقىللىق تۈرك يىگىتى
ئۆگەتېكىن ئەقىللىق شاھزادە
ئۆگەخان ئەقىللىق خان
ئۆگەك سۆيۈملۈك ، يېقىن ، ياخشى كۆرىدىغان
ئۆگدۈلمش تەلىم ئالغان ، تەربىيە كۆرگەن ، ئەقىل ئىگىسى
ئۆگرۈنچ (ئۆكرۈنچ) خۇشاللىق ، شادلىق
ئۆگلى ياخشى نىيەتلىك ، ئەقىللىق
ئۆگلىبەگ ياخشى نىيەتلىك بەگ
ئۆگمش داڭلىغان ، ماختىغان
ئۆگۈچ ئانىدەك
ئۆگۈچبىكە ئانىدەك قىز
ئۆگۈر پايدا
ئۆگۈنچ (ئۆگرۈنچ) خۇشاللىق ؛ مەدھىيە
ئۆگۈنچتېكىن خۇشال شاھزادە
ئۇگە دانىشمەن
ئۇگەبەگ دانىشمەن ئەر
ئۇگەتېكىن دانىشمەن شاھزادە
ئۇگەخان دانىشمەن خان
ئۇگۈك قوزام
ئۇرلۇك مەڭگۇ ، ئۆزگەرمەس ، مۇقىم
ئۇنچۇ مەرۋايىت
ئۇنچۇبىكە مەرۋايىتتەك ئېسىل ، نۇرلۇق خېنىم
ئىدۇق مۇقەددەس ، قۇتلۇق
ئىدىقۇت مۇقەددەس بەخت
ئىرەن بىر خىل دەرەخ
ئىربىز يىلپىز
ئىرزى ئۆگەتكۈچى ، مۇئەللىم
ئىرىگ چوڭ ، زور ، كاتتا

ئىستەمى	ئارزۇ ـ ئىستەكلىك ، ئارزۇ ـ ئارمانلىق
ئىسىگ	(1) ئىسسىق ، (2) مۇلايىم ، (3) سۆيگۈ
ئىسىگبەگ	مۇلايىم ئەر
ئىسىگتارخان	ئىسىگ : ئىسمى ، تارخان : سۈپىتى
ئىشبۇغا	ئىش (دوست) : ئىسمى ، بۇغا : قوشۇمچىسى
ئىشقارا	بۇيۇك دوست
ئىغار	كۆچلۈك ، قۇدرەتلىك
ئىكتۇ	ئۆي هايۋىنى
ئىكچ (ئىكىنچ)	ئىككىنچى
ئىكچتويىن	ئىككىنچى راهىب
ئىكچتېكىن	ئىككىنچى شاهزادە
ئىكچئۇگە	ئىكچ : ئىسمى ، ئۇگە : سۈپىتى
ئىل	ئەل ، مەملىكەت ، دۆلەت ، مىللەت ، خەلق ؛ هۆكۈمدار
ئىلئاشمىش	هۆكۈمدارلىقتا يۈكسەك
ئىلئاشمىش‌بەگ	ئەلنى يۈكسەلدۈرگەن بەگ
ئىلئاشمىش‌تېكىن	ئەلنى يۈكسەلدۈرگەن شاهزادە
ئىلئالمىش	دۆلەت ئالغان
ئىلئەتمىش	دۆلەت قۇرغان ، ئەلنى ئىدارە قىلغان
ئىلئەتمىش‌تېكىن	دۆلەت قۇرغان شاهزادە
ئىلئەتمىش‌بىلگەقاغان	ئەلنى ئىدارە قىلغان دانىشمەن خان
ئىلئەردەم	خەلقپەرۋەر
ئىلبارس	ئەلنىڭ يولۋاستەك باتۇرى
ئىلباشى	ئەلنىڭ بېشى ، باشلىقى
ئىلبەگ	ئەلنىڭ بېگى
ئىلبۇغا	بۇغا : ئىسمى ، ئىل : سۈپىتى
ئىلبۇقا	بۇقا : ئىسمى ، ئىل : سۈپىتى
ئىلبىلگە	ئەلنىڭ دانىشمىنى
ئىلتايان	ئەلنىڭ تايانچىسى ، دۆلەتنىڭ تۈۋرۈكى
ئىلتەبەر	چېچىلغان خەلقنى توپلىغۇچى (ئەمەل نامى)
ئىلتەمۈر	ئەلنىڭ تۆمۈردەك ئىرادىلىك كىشىسى
ئىلتۇتمىش	دۆلەتنى تۇتۇپ تۇرغۇچى
ئىلتۇزمىش	دۆلەتنى تۇزگەن
ئىلتېكىن	ئەلنىڭ شاهزادىسى
ئىلتىرەك	دۆلەتكە يۆلەنچۈك بولغۇچى
ئىلتىرىش	ئەلنى تىرىلدۈرگۈچى ، دۆلەتنى قايتىدىن قۇرغۇچى

ئىلچى	(1) ئەلچى ، (2) خوتەن شەهىرىنىڭ قەدىمكى نامى
ئىلچىبەگ	ئەلچىبەگ
ئىلچىقارا	كاتتا ئەلچى
ئىلچىقاراباقشى	كاتتا ئەلچى ئۇستاز
ئىلچىبۇغا	ئىلچى : ئىسمى ، بۇغا : قوشۇمچىسى
ئىلچىن	ئەلنىڭ چىن ئوغلى
ئىلچىنئاي	ئەلنىڭ چىن قىزى
ئىلسۆيەر	خەلقپەرۋەر ؛ ۋەتەنپەرۋەر
ئىلقاتمىش	ئەلگە تۆهپە قوشقان
ئىلقاغان	ئەلنىڭ خانى
ئىلقۇت	ئەلنىڭ بەختى
ئىلقۇتادمىش	ئەلنى بەختيار قىلغان
ئىلكۈن	جەمەت ، قوۋم ، خەلق ، پۇقرا
ئىلئۆتۈكەن	ئۆتۈكەن ئېلى
ئىلئۆگەسى	ئەلنىڭ ئۇستازى
ئىلئۆگەسى ئاتا	ئەلنىڭ دانىشمەن ئاتىسى
ئىلئىتمىش	«ئىلئەتمىش» بىلەن ئوخشاش
ئىلئىتمىش تېكىن	«ئىلئەتمىش تېكىن» بىلەن ئوخشاش
ئىلئىككەرمىش	دۆلەتنى قۇدرەت تاپقۇزغان
ئىلئىنانچ	ئەلنىڭ ئۈمىدى ، ئىشەنچلىك تىرىكى
ئىلئىنانچ تىرەك	ئەلنىڭ ئىشەنچلىك تىرىكى (يۆلەنچۈكى)
ئىلىك (ئىلىگ)	(1) قول ، (2) خان ، پادىشاه ، هۆكۈمدار ، (3) ئەل شاهزادە
ئىلىكبەگ	يەر ئىگىسى
ئىلىكتا	ئەلنىڭ خانى
ئىلىكقاغان	ئىلىككخان (ئۇنۋان نامى)
ئىلىكقان	كاتتپ
ئىلىمغا	دۆلەت ۋە مىللەتنى نۇرلاندۇرغۇچى
ئىلىيارۇتمىش	ئەلنى يورۇتقۇچى
ئىلىيارۇق	ئەلنى توپلىغان
ئىلىيغمىش	ئەلنى توپلىغان تەڭرىم (شاهىم)
ئىلىيغمىش تەڭرىم	ئەلنى توپلىغان شاهزادە
ئىلىيغمىش تېكىن	(1) تاغ ئۆچكىسى ، (2) ئەمەل نامى (سىلىق يىغقۇچى)
ئىمغا	دوست ، ئاغىنە
ئىناق	دوستلۇق قىلغۇچى كىشى
ئىناققۇلى	

ئىناقئوغۇل	دوستلۇق قىلغۇچى ئوغۇل
ئىناقئۆگە	دانالىقنى دوست بىلگۈچى
ئىنال	دەرىجە ، مەرتىۋە نامى
ئىنالبارس	بارس : ئىسمى ، ئىنال : سۈپىتى
ئىنالبەگ	مەرتىۋىلىك بەگ
ئىنانچ	(1) ئىشەنچ ، ئىشەنچلىك ، (2) ۋەزىر ، مەسلىھەتچى
ئىنانچبەگ	ئىشەنچلىك ئەر
ئىنانچبۈيرۇق	ئىشەنچلىك ئەمەلدار
ئىنانچبىلگە	ئىشەنچلىك دانىشمەن
ئىنانچخان	ئىشەنچلىك خان
ئىنانچۇ	ئەمەل نامى
ئىنچ	تىنچ ، خاتىرجەم
ئىنچبەگ	خاتىرجەم ئەر
ئىنچبۇقا	بۇقا : ئىسمى ، ئىنچ : سۈپىتى
ياباقۇ	قەبىلە نامى
يابغۇ (ياپغۇ)	ئۇنۇڭان نامى (خاقاندىن ئىككى دەرىجە تۆۋەن تۇرىدۇ)
ياچانقىر	ئۇياتچان ، ھايالىق
ياراتمىش	ياراتقان ، ئىجاد قىلغان
ياراغ (يارىغ)	قورال
ياران	دوستلار ، ھەمراھلار ؛ دوست
يارقىن	يورۇق ، ئېنىق ، ئوچۇق ، روشەن ، نۇرلۇق
يارۇغ	يورۇق
يارۇغلۇ	ئوتلۇق ، نۇرلۇق
يارۇن	شەپەق
ياش	يېڭى
ياشاغۇ	ھايات
ياشقان	ياش يىگىت
ياشۇق	نۇر ، نۇرلۇق ، پارلاق
ياشۇت	نۇرلانماق ، يورۇتماق
ياشىل	يېشىل
ياشىن	چاقماق
ياغدۇ	نۇر ، يورۇق
ياغلاقار	قەبىلە نامى
ياغما	قەبىلە نامى
ياغمۇر	يامغۇر

ياغمىش	ياغقان
ياقۇد	(1) ياقۇت (مەدەن ئىسمى) ، (2) قەبىلە نامى
ياقۇدئاي	ياقۇدلارنىڭ قىزى
ياڭان (ياغان)	پىل (ھايۋان ئىسمى)
ياڭانتەمۇر	ياڭان : ئىسمى ، تەمۇر : سۈپىتى
ياڭانتېكىن	پىلدەك كۆچلۈك شاھزادە
ياڭى	يېڭى
ياڭىش	يېڭىش ، غەلىبە
يالاپار	ئەمەل نامى
يالاۋاچ (يالاباچ)	ئەلچى
يالچىق	ئاي
يالكۇق	ئىنسان ، ئادەم ، ئىنسانىيەت
يالىن	يالقۇن
يانداق	يانتاق
يەتمىش (يىتمىش)	سان نامى
يەتمىشقارا	يەتمىش : ئىسمى ، قارا : سۈپىتى
يەزەك	چارلىغۇچى
يەزەكدار	چارلىغۇچىلار باشلىقى
يەزدان	خۇدا ، تەڭرى
يەگەدمىش	يەتتەن
يورتۇغ	ھەمراھ
يولبارس	يولۋاس
يولبارستېكىن	يولۋاستەك شاھزادە
يولچى	رەھبەر ، باشلامچى
يوللۇغ	قۇتلۇق ، يوللۇق ، يولى بار
يوللۇغتېكىن	قۇتلۇق ، يولى بار شاھزادە
يۇرتۇغ	خان مۇھاپىزەتچىسى (ئەمەل نامى)
يۇرچى	(1) يولباشلىغۇچى ، يولچى ، (2) رەھبەرلىك قىلماق ، (3) ھۇجۇمچى
يۇرچىبەگ	ھۇجۇمچىلار باشلىقى
يۇغرۇش	ئەمەل نامى
يۇلتۇز (يۇلدۇز)	يۇلتۇز
يۇلتۇزباي	يۇلتۇز كەبى ئەر
يۇلتۇزخان	يۇلتۇز كەبى خان
يۇلتۇزقاغان	يۇقىرىقىغا ئوخشاش

يۇرۇك	هارماس ، توختماس
يۇرۇك تەمۇر	هارمايدىغان ، تۆمۇردەك چىك
يۇكسەك	ئېگىز ، ئۇستۇن
يۇكۇنچ	ناماز ، ئىبادەت
يۇگۇرگەن	(1) يۇگۇرۇكچى ، (2) خەۋەرچى ، پوچتىكەش
يېمەك	تاماق ، ھەمەك (نان)
يېمىش	مېۋە ، يېمىش
يېنسەي	ئانا ساي ، ئانا دەريا ، ئانا يۇرت ، ئانا ماكان (دەريا نامى)
يىگە	ياخشى ، ياخشى كۆرمەك
يىگەت	(1) يېگىش ، (2) ئۇستۇن ، ئۆگزە
يىگەدىمش	يۇكسەلدۇرگۈچى ، يەڭگۈچى
يىتىك	قولىدىن ئىش كېلىدىغان ، چېۋەر
يىتىكئەر	چېۋەر ئادەم
يىتىكباي	چېۋەر باي
يىتىكبەگ	چېۋەر ئەر
يىدلاغ	پۇراقلىق ، خۇش پۇراق
يىلپاغۇ	باتۇر ، قەھرىمان
يىلغۇن	يۇلغۇن (بىر خىل چۆل ئۆسۈملۈكى بولۇپ ، چىدامليق ، ماسلىشىشچان كىشىلەرگە سىمۋول قىلىنىدۇ)
يىنچۇ (يىنجۇ)	ئۇنچە - مەرۋايىت

قەدىمكى دەرىجە - ئەمەل ناملىرى

دەرىجە - ئەمەل ناملىرى ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى دەۋرده ۋە يېقىنقى زامانلاردا قوللانغان ھەربىي ، مەمۇرىي ۋە دىنىي دەرىجە - ئەمەل ناملىرىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇلارنىڭ ئىچىده ئاز بىر قىسمىنى بىز ھازىرغىچە قوللىنىۋاتقان بولساقمۇ ، مۇتلەق كۆپ قىسمى جەمئىيەتنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ ، بۇگۈنكى كۈندە بىزگە ئانچە تونۇشلۇق بولمىغان ، كونىرىغان سۆزلەرگە ئايلىنىپ قالدى . ئەمما ، بۇ ھەقتىكى تەتقىقات بىزنى ئەجدادلار بېسىپ ئۆتكەن مۇرەككەپ ، ئۇزاق مەزگىللىك تارىخىي مۇساپىنى ، ئۇلارنىڭ ئىجتىمائىي ھايات شەكىللىرىنى ئەتراپلىق چۈشىنىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ . يەنە شۇنى تەكىتلەش كېرەككى ، بۇ خىل دەرىجە - ئەمەل ناملىرى ، بولۇپمۇ دىنىي نام - ئاتالغۇلار كىشىلەر تەرىپىدىن خاس ئىسىم قىلىپ قوللىنىلىپ ، كىشى ئىسىملىرىنىڭ تەركىبىي قىسمىغا ئايلانغان . شۇڭا ، بۇ ھەقته ئىزاھات بېرىشمۇ مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە .

ئەمەل نامى	ئىزاھات
ئابغۇ	(ئۇ) ئوردا مەسلىھەتچىسىنى كۆرسىتىدۇ .
ئابىنچۇ قاتىن	(ئۇ) بۇ ، قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا خانىش ، خېنىم دېگەنلىك بولۇپ ، ئۇيغۇرلار كۆچۈش (مىلادىيە 840 - يىللار) تىن ئىلگىرى شۇنداق قوللانغان .
ئاتابەك	(ئۇ) ئوردا تەربىيەچىلىرىنى كۆرسىتىدۇ .
ئاتامان	(ئۇ) «مەرگەن ، باتۇر ، پالۋان» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .
ئاتلىغ	(ئۇ) «باشلىق ، ئاقساقال ، ئاتالغان ، مەشھۇر» دېگەن مەنىلەردىكى ئاتالغۇ .
ئارقىش	(ئۇ) «سودىگەر ، كارۋان باشلىقى ۋە خەۋەرچى» دېگەن مەنىلەرده قوللىنىلغان .
ئاغا	(ئۇ) «ئاكا ، تاغا ، ئاقساقال ، قوۋم باشلىقى» دېگەندەك مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ . مەسىلەن ، يۇرت ئاغىسى — يۇرت باشلىقى ، مەھەللە ئاقساقىلى دېگەنلەردەك .
ئاغىچى	(ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرى (850 — 1213) دە مالىيە ۋەزىرىنى كۆرسەتكەن ، كېيىن ئەرەبچە بىلەن ئۇيغۇرچىدىن تەركىب تاپقان «خەزىنىچى» دېگەن ئاتالغۇ بۇنىڭ تەكتۇشى قىلىپ ئىشلىتىلگەن . «تۇركىي تىللار دىۋانى» دا : «ئاغىچى — يىپەك رەختلەرنى ساقلىغۇچى ، خەزىنىچى» دەپ شەرھلەنگەن («دىۋان» I توم 184 - بەت) .

ئاقىنچى باشى (ئۇ) كېچىسى بېرىپ دۇشمەننى قامال قىلىدىغان چېرىكلەر باشلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

ئالىپ (ئۇ) «باتۇر ، قەھرىمان» دېگەن مەنىدە قوللىنىلغان ئۇنۋان نامى .

ئايۇق (ئۇ) قوغدىغۇچى ياكى خاس مۇھاپىزەتچىنى كۆرسىتىدۇ . «ئايىغۇچى» دېگەن مەنىگە ئىگە .

ئەلەم (ئە) ئەرەبچە «ئەئلەم» (ئىلىمدە ئۇستۇن) دېگەن سۆز بولۇپ ، شەرئىەت مەھكىمىسىنىڭ دېلو تەكشۈرگۈچىسىنى كۆرسىتىدۇ .

ئەللىك بېشى (ئۇ) 50 چېرىكنىڭ باشلىقى ، مەمۇرىيدا بولسا بەگلەرنىڭ قول ئاستىدىكى 50 تۇتۇن (ئۆيلۈك) نى باشقۇرغۇچىنى كۆرسىتىدۇ .

ئەمىر (ئە) «بۇيرۇغۇچى» ، «بۇيرۇق چۈشۈرگۈچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان سۆز بولۇپ ، شەھەر باشلىقى دەرىجىلىك مەنسەپ نامى .

ئەمىرى لەشكەر (ئې) بىر پۈتۈن ئاتالغۇ بويىچە «لەشكەر بېشى» ، «قوماندان» مەنسەپلىرىنى كۆرسىتىدۇ .

باخشى (ھ) بۇ قەدىمكى ھىندى (سانسكرىت) تىلىدا «باكچۇ» (باقشۇ) دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ئىسىم بولۇپ ، ئىلگىرى مانىي راھىبلىرىنى ياكى بۇتخانا دەرۋىشلىرىنى كۆرسەتكەن . ئۇيغۇرلار ئارىسىدا ، دۇئا ئوقۇپ ، داپ چېلىپ روھىي كېسەللەرنى ساقايتىش بىلەن شۇغۇللانغۇچىلارنى كۆرسىتىدىغان بولدى . يەنە بەزىلەرنىڭ ئېيتىشىچە ، «باخشى» قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «باقشى» دەپ تەلەپپۇز قىلىنىدىغان بولۇپ ، «ئۇستاز» دېگەن مەنىنى بىلدۈرگەن . كېيىن «دۇئا بىلەن كېسەل ياندۇرغۇچى» دېگەن مەنىدە قوللىنىلغان دېيىلىدۇ .

باقاۋۇل (ئۇ) «نازارەتچى ، پوست» مەنىلىرىنى بىلدۈرىدۇ . ئۇنىڭ تەركىبىدىكى «ۋۇل» قوشۇمچىسى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى «چى» گە ئوخشىشىپ كېتىدۇ (تۆۋەندىمۇ شۇنداق) .

باقساقبەگ (ئۇ) ھازىرقى ۋىلايەت دەرىجىلىك ئورۇننىڭ باشلىقىغا تەڭ ئەمەل نامى .

بەدەل بېگى (ئۇ) ھەر خىل مالىلاردىن باج ئالغۇچى ، سېلىق ۋە زاكات يىغقۇچى ھۆكۈمەت خادىملىرىنى كۆرسىتىدۇ .

بەگ (ئۇ) بۇ ئاتالغۇ «بېك» دەپمۇ تەلەپپۇز قىلىنىدۇ ، كېيىن «بەگ» دەپ ئۆزگەرگەن . مەنسى «خان ، شاھزادە ، ئۇلۇغ ، چوڭ ، ئەر» دېگەنلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . قەدىمكى چاغلاردا «بەگ» «قەبىلە باشلىقى ، يۇرت چوڭى» دېگەن مەنىلەرنى بېرەتتى . كېيىن ھەربىي قوماندان مەنسىنمۇ بىلدۈرگەن . مانجۇ ھۆكۈمىتى دەۋرىدە ناھىيە ياكى چوڭ يۇرت ، يېزا دەرىجىلىك مەمۇرىي ئەمەلدارلارغا ئېيتىلدى . ھازىر بولسا بەزىدە ئىسىم قوشۇمچىسى بولۇپ ، ياكى ئىسىملارنىڭ سۆپەتلەپ ، ئەرلەرنىڭ ئىسىملىرىغا قوشۇلۇپ «ئەر» دېگەن مەنىنى بىلدۈرۈپ كەلمەكتە . يەنە ئايرىم ئەھۋالدا ھازىرقى ۋاقىتتا بەزى ئىسىملارنىڭ بېشىدا كېلىپ «ئاللا» دېگەن مەنىنمۇ بىلدۈرىدۇ . مەسىلەن ، «بەگىيار ، بەگقۇلى» دېگەندەك ئىسىملاردا شۇنداق .

بۇغرا (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «ئەركەك تۆگە» دېگەنلىك بولۇپ ، «بۇغراخان» دېگەن ئات شۇنىڭدىن كەلگەن . قاراخانىيلار دەۋرىدە ئالىي ھۆكۈمرانلىق ھوقۇقىنى تۇنۇغۇچى «بۇغراخان» (ئۇلۇغ خان) نامى بىلەن ئاتالدى .

بۇكاۋۇل (ئۇ) پادىشاھنىڭ زىياپەتچى ئەمەلدارىنى كۆرسىتىدۇ . بۇ ئاتالغۇ «ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتىدىن قىسقىچە سۆزلۈك» تە «پادىشاھنىڭ داستىخانچىسى» دەپ كۆرسىتىلگەن .

بۇيرۇق (ئۇ) ۋەزىر ياكى ئوردا ئەمەلدارىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇيغۇرلار كۆچۈشتىن ئىلگىرى ھاكىمىيەت ئىشلىرىدا ھەربىر قەبىلىدىن بىردىن كىشىنى شۇ قەبىلىنىڭ باشلىقى ياكى ۋەكىلى سۈپىتىدە ئوردا ۋەزىرلىكىگە قويۇپ ، ئۇلارنى «بۇيرۇق» دەپ ئاتىغان .

بۆكە (ئۇ) «ئەجدىھا ، يالماۋۇز» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدىغان سۆز بولۇپ ، قاراخانىيلار دەۋرىدە تۈركىلەرنىڭ بىر قەبىلىسى بولغان ياباقۇلارنىڭ ئەڭ چوڭلىرى «بۆكە بۇدراچ» دەپ ئاتالغان . شۇڭا ، ئاشۇ دەۋردە بەزى باتۇرلارمۇ «بۆكە» نامى بىلەن ئاتالغان .

بېتىكچى (ئۇ) بۇ نام ئوردىنىڭ مەخسۇس كاتىپلىرىغا قارىتىلغان بولۇپ ، «مۇنشى» گە ئوخشىشىپ كېتىدۇ .

پاششاپبەگ (پئۇ) كېچىلەردە شەھەر - يېزىلارنى تىنجىتىپ ، ئوغرى - قاچقۇنلارنى تۇتۇپ جازالىغۇچى ئەمەلدارغا ئېيتىلىدۇ . ئۇ ، ئەسلىدە «پادىشاھى شەب» (كېچىنىڭ پادىشاھى) دېگەن سۆز بىلەن «بەگ» نىڭ قوشۇلۇشىدىن ياسالغان . بۇ يەنە «ئىسلام قانۇنلىرىنى يۈرگۈزگۈچى ساقچى» دەپمۇ ئىزاھلانغان .

پانساتبەگ (ئۇ) 40 — 50 ئۆپچۆرسىدىكى ئادەمگە باشچىلىق قىلىدىغان مەمۇرىي ئەمەلدار .

پەرمانبەگ (پ‌ئۇ) پادىشاھنىڭ بۇيرۇقى ، پەرمانلىرىنى تارقىتىپ ئىجرا قىلغۇچى ئەمەلدارنى كۆرسىتىدۇ ، ئۇ «ھۆدەيچى» بىلەن ئوخشاش .

پەرۋانچى (پ‌ئۇ) ۋەزىر ئورۇنباسارى دەرىجىلىك ئەمەلنى كۆرسىتىدۇ .

پىشكار (پ) ئىگىلىك باشقۇرغۇچى ئەمەلدارنى كۆرسىتىدۇ . ئۇ «ئىش بېشى» دېگەن مەنىگە ئىگە .

تابۇغچى (ئۇ) «خىزمەتچى» مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ .

تارخان (ئۇ) بۇ ، ئىسلامىيەتتىن ئاۋۋالقى «بەگ» مەنسىدىكى مەنسەپ ئاتالغۇسى بولۇپ ، كېيىنچە ، قەدىمكى موڭغۇل ۋە تۈركىي قەبىلىلەردە ، ئاندىن كېيىن ئۇيغۇرلاردا ئاددىي خەلقتىن كېلىپ چىقىپ ، ھەربىي ياكى باشقا جەھەتلەردە چوڭ خىزمەت كۆرسەتكەنلەرگە بېرىلىدىغان ئۇنۋان نامىغا ئايلانغان . مۇنداق ئۇنۋانغا ئېرىشكەنلەر سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتە بىرمۇنچە ئىمتىيازلارغا ئىگە بولۇپ ، ھۆكۈمران تەبىقە ئەزاسىغا ئايلىناتتى . ئۇلاردىن كېيىن بۇ ئىمتىيازلىرى ئەۋلادلىرىغا مىراس بولۇپ قالاتتى .

تاياڭۇ (تايانغۇ) (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە پادىشاھ ۋە خەلق تايىنىدىغان ۋە ئىشىنىدىغان ئادەمگە بېرىلىدىغان ئۇنۋان نامى بولۇپ ، كېيىنچە «ھاجىب» دېگەن ئەرەبچە سۆزگە ئورۇن بەرگەن . مەسىلەن ، يۈسۈپ خاس ھاجىب دېگەندەك . بۇ ھەقتە «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا مۇنداق دېيىلگەن : « ‹تاياڭۇ› (تايانغۇ) — تايانچ . بۇ سۆز تۈركىلەردە ‹ھاجىب› سۆزى كۆپ قوللىنىلغاندىن كېيىن ئىستېمالدىن قالغان . ئۇ ، ‹تايانىدى ، يۆلەندى› ، پېئىلىدىن ياسالغان» («دىۋان» III تۇم 519 ـ بەت) . بۇ ، يارلىق يەتكۈزگۈچى ۋەزىرنى كۆرسىتىدۇ . ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى — خاقاننىڭ يارلىقلىرىنى تۆۋەنگە ئەينەن يەتكۈزۈش ۋە تۆۋەندىكىلەرنىڭ تەلەپلىرىنى ئەينەن مەلۇم قىلىش .

تەركەن (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىگە تەئەللۇق ئەمەل نامى بولۇپ ، «خاقان ، پادىشاھ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا : «تەركەن — بىرەر ۋىلايەت ھۆكۈمدارىغا خاقانلار تەرىپىدىن بېرىلىدىغان ئۇنۋان . بۇ ، ‹ھەي ئىتائەت قىلغۇچى› ، دېگەن مەنىدىكى سۆز بولۇپ ، ۋىلايەت ھۆكۈمدارىدىن باشقىلارغا ئېيتىلمايدۇ» دېيىلگەن . ئەمما ، قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «تەركەن قاتىن» دېگەن نام «خانىش» ، «ئايال پادىشاھ» ، «مەلىكە» مەنىسىنى بېرىدىغانلىقى مەلۇم ، «تەركەن بېگىم» مۇ شۇنداق .

تەگىن (تېكىن) (ئۇ) «قۇل» دېگەن مەنىگە ئىگە . قاراخانىيلار دەۋرىنىڭ ئالدى-كەينىدە «شاھزادە» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان بولغان . ئۇ ، قەدىمكى ئۇيغۇرلار قوللانغان ئىسىملاردا ، قوشۇمچە ئىسىم بولۇپمۇ كەلگەن . مەسىلەن ، «كۈمۈش تېكىن» (تېنى كۈمۈشتەك ئاق شاھزادە) ، «ئالىپ تېكىن» (باتۇر شاھزادە) ، «قۇتلۇغ تېكىن» (بەختلىك شاھزادە) دېگەنگە ئوخشاش . «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا بۇ ھەقتە مۇنداق دېيىلىدۇ : «... كېيىنچە بۇ سۆز بىرەر يېرىتقۇچ ھايۋانىنىڭ نامى ياكى شۇنداق سۆز بىلەن بىرلىكتە ئىشلىتىلىدىغان بولدى . مەسىلەن ، ‹چاغرى تېكىن› (قارچۇغا تېكىن) ، ‹كۈچ تېكىن› (كۈچلۈك تېكىن) دېگەنگە ئوخشاشلار . بۇ سۆزنىڭ ئافراسىياپ ئوغۇللىرىغا قانداق كۆچەكنلىكىگە كەلسەك ، ئۇلار ئۆز ئاتىلىرىنى كۆپ ھۆرمەتلەپ ، ناھايىتى ئۇلۇغلايتتى ۋە شۇنىڭ ئۈچۈن بىرەر ئىشتا ئاتىسىغا مۇراجىئەت قىلسا ياكى خەت يازسا ئۆزلىرىنى تۆۋەن تۇتۇپ ‹قۇلىڭىز پالانى مۇنداق قىلدى ، قۇلىڭىز پوكۈنى ئۇنداق قىلدى› دەيتتى . كېيىنچە بۇ سۆز ئۇلارغا ئات بولۇپ قالدى . باشقا قۇللاردىن ئۇلارنىڭ ئىسمىنى پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈن ، بۇ سۆزنىڭ يېنىغا يەنە بىرەر نەرسە قوشۇپ ئىشلىتىلىدىغان بولدى» («دىۋان» I تۇم 540 ـ بەت) . «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا يەنە بۇ سۆزنىڭ كۆپلۈكى ھەققىدە : «تەگىت ـ ‹تېكىن› سۆزنىڭ كۆپلۈك شەكلى . ‹ئۆگە تەگىت› ئاددىي خەلقنىڭ چوڭلىرى بىلەن خاقان ئوغۇللىرىنىڭ كىچىكلىرىگە بېرىلىدىغان نام . بۇ ئىككى سۆز دائىم بىللە ئىشلىتىلىدۇ . ‹ئۆگە› سۆزى زۇلقەرنەين زامانىدا ، ئۇنىڭ بىلەن تۈركلەر يارىشىشتىن ئىلگىرى ئۇلارنىڭ ئالدىنقى قوشۇنلىرى ئارىسىدا توقۇنۇش يۈز بەرگەندە مەيدانغا كەلگەن ، دېگەن مەلۇمات بار» (I تۇم 461 ـ بەت) .

تەڭرىقۇت (ئۇ) قەدىمكى ھۇنلارنىڭ خاقانى شۇنداق ئاتالغان . ئۇنىڭ مەنىسى : «خۇدا بەرگەن بەخت» دېگەنلىك بولىدۇ . ھۇنلار دەۋرىدە ، ئۇ دۆلەتنىڭ ئەڭ ئالىي ھۆكۈمرانى ھېسابلىناتتى .

توسقاۋۇل (ئۇ) «يول مۇھاپىزەتچىسى ، يول قاراۋۇل باشلىقى» نى كۆرسىتىدۇ . ئۇ ، ھازىرقى ساقچىخانا ، چازا باشلىقلىرى بىلەن ئوخشاش .

توقسابا (ئۇ) ياقۇپبەگ دەۋرى (1865 — 1878) دە ھەربىي گازارما باشلىقى شۇنداق ئاتالغان.

توكسىن (ئۇ) ئاددىي خەلقتىن بولۇپ، خاندىن ئۈچ دەرىجە تۆۋەن مەنسەپتىكى كىشىگە ئېيتىلىدۇ.

تويزۇن (ئۇ) كۆكبېشى، مىرئاب ياكى يۈرت ئەھلىگە سۇ تارقىتىپ بەرگۈچى كىشىنى كۆرسىتىدىغان ئەمەل نامىنى بىلدۈرىدۇ. ئاساسلىقى يېزا باشلىقى، يېزا ئاقساقىلىنى كۆرسىتىدۇ.

تويىن (ئۇ) ئەينى دەۋردە ئىسلام دىنىدا بولمىغانلارنىڭ دىن باشلىقىنى كۆرسىتەتتى، تويىن ھەر ۋاقىت بۇت ئالدىدا بولۇپ، ئۆز دىنىنىڭ كىتاب ۋە ھۆكۈملىرىنى ئوقۇيدۇ.

تۇتاۋۇل (ئۇ) «قاچقۇنلارنى تۇتقۇچى چېرىكلەر باشلىقى» نى كۆرسىتىدۇ. «تۇرمە باشلىقى» ياكى «زىندان بېگى» مۇ شۇنداق ئاتالغان.

تۇتۇق بېگى (ئۇ) «ئىدارە قىلغۇچى بەگ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ، ئەينى ۋاقىتتا، ھازىرقى ئۆلكە باشلىقىغا تەڭ ئەمەل نامى ئىدى.

تۇدۇڭ (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «باشلىق» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان سۆز بولۇپ، باشقا ئىسىملار بىلەن بىرلىكتىمۇ كېلىدۇ. مەسىلەن، «تارىخچى تۇدۇڭ» دېيىلسە، ئۇ، تېرىقچىلار باشلىقى دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

تۇرا بېگى (ئۇ) «تۇرا» قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «قورۇل، تۇرالغۇ، ئالدىنقى سەپ» مەنىلىرىنى بىلدۈرىدۇ. ئومۇمىي مەنىسى «قورۇل بېگى» دېگەندىن ئىبارەت.

تۇغ بېگى (ئۇ) ئۇرۇش ياكى ھەربىي مەشىقلەردە بەلگە بايراقلىرىنى چىقارغۇچى ئەسكەرلەر باشلىقىغا قارىتىلغان نام.

تۇشمەل (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇرلار ۋەزىرلەرنى شۇنداق ئاتىغان.

تۇنەك باشى (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە زىندان، تۇرمىلەر «تۇنەك» دەپ ئاتالغان. شۇڭا، بۇ ئاتالغۇ «تۇرمە باشلىقى» (گۇندىپاي) مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ.

تىلماچ (ئۇ) ئىلگىرى تەرجىمانلار شۇنداق ئاتالغان. مانجۇلار دەۋرىدە «تۇڭچى» دېگەن ئاتالغۇ ئىشلىتىلىپ، تەرجىمان مەنىسىنى بەرگەن.

چابىس (ئۇ) لەشكەر بېشى شۇنداق ئاتالغان.

چاپاۋۇل (ئۇ) قوشۇننىڭ ئالدىدا ماڭغۇچى ھۇجۇمچى لەشكەرلەر ياكى يولنى دۈشمەندىن تازىلاپ ماڭغۇچى چاپارمەنلەرنى كۆرسىتىدۇ.

چاۋۇش (ئۇ) «تۇركىي تىللار دىۋانى» دا: «جەڭگىردە سەپنى تۇزەيدىغان، ئۇرۇش قىلمىغان ۋاقىتتا ئەسكەرلەرنى خەلقە زۇلۇم سېلىشتىن چەكلەيدىغان» باشلىق دەپ شەرھلەنگەن («دىۋان» I توم 477 - بەت).

چەپ قول بىلىكخان (ئۇ) ھۇنلاردا تەڭرىقۇتتىن قالسىلا، مۇشۇ مەنسەپ بولغان، تەڭرىقۇت ئۆلسە ياكى تەختتىن چۈشسە، ئۇ تەختكە ئولتۇرغان.

چەغداۋۇل (ئۇ) «ئارقا مۇھاپىزەتچى قوشۇن باشلىقى» دېگەنلىك بولىدۇ ياكى ئارقا سەپ تەمىنات ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچىغىمۇ ئېيتىلىدۇ.

چوبەن (ئۇ) يېزا ئاقساقىلىنىڭ ياردەمچىسىنى كۆرسىتىدۇ. كېيىنكى «چوپان» سۆزى شۇنىڭدىن كەلگەن.

چۇقا بېشى (ئۇ) مەھەللە باشلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

چۇۋى (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە خوتەنلىكلەرنىڭ قائىدە - يوسۇنى بويىچە خاقاندىن ئىككى دەرىجە تۆۋەن تۇرىدىغان كىشىگە بېرىلىدىغان ئۇنۋان نامى.

چۆبدار بېگى (پۇئۇ) جېسەكچىلەر باشلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بەزىلەر بۇ ئاتالغۇنى «ئوت - سامان باشقۇرغۇچى بەگ» دەپ چۈشەندۈرىدۇ.

چىقان (ئۇ) ئوردا دىۋانخانىسىدا تارىخ پۈتكۈچىلەر ياكى تارىخچى ئەمەلدارلار شۇنداق ئاتالغان.

خەنزىنچى بەگ (ئەئۇ) سەئىدىيە خانلىقى دەۋرى (1514 - 1678) دە ئۆي، يەر-مۈلۈك باشقۇرۇش ۋە شۇ ھەقتىكى ماجىرالارغا مەسئۇل ئەمەلدارلار شۇنداق ئاتالغان.

خەلپەم (ئەئۇ) بۇ، ئەڭ چوڭ مەنسەپ نامى بولماستىن، بەلكى باش ئىشاننىڭ ئورۇنباسارى ياكى ئىشاننىڭ ئىشىنى داۋاملاشتۇرغۇچى دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

خەلپىتەم (ئەئۇ) «مەھەللىۋى مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى، دىنىي ساۋات چىقارغۇچى» دېگەنلىك بولىدۇ. ئىلگىرى قەشقەر مەدرىسەلىرىدە ئوقۇپ چىققانلارغا مۇشۇنداق نام بېرىلگەن. ئۇ كىشى ئىسىملىرىدا «خەپتەم» دەپ قوللىنىلىدۇ.

خەلپە (ئە) «ئورۇنباسار» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ، ئەمەلىيەتتە مەلۇم بىر دۆلەتتىكى ئەڭ چوڭ ھۆكۈمراندۇر. مەسىلەن، بەزى دۆلەتلەر دۆلەت باشقۇرۇش ھەيئىتىنىڭ رىياسەتچىلىكىدە بولۇپ، ئۇ خەلپىلىك دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭ باشلىقى خەلپە دېيىلىدۇ. ئۇ، كېڭەش ئارقىلىق بارلىققا كېلىدۇ.

داخان (ئەپ) بۇ ئاتالغۇنىڭ تەركىبىدىكى «دا» ئەرەبچە «دۇئا» نىڭ، «خان» پارسچە «خۇان» (ئوقۇغۇچى) نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ، «دۇئا ئوقۇغۇچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ، ھەر خىل كېسەللەرگە، بولۇپمۇ روھىي كېسەللەرگە دۇئا ئوقۇپ، ئۇلارنى ساقايتالايدۇ دەپ قارىلىدىغان كىشىلەرنى كۆرسىتىدۇ.

دامولا (ئە) دىنىي ئىلىم بويىچە ئۇيغۇر، ئۆزبېك، تۈركمەن قاتارلىق مىللەتلەر ئارىسىدا بۇخارادا ئوقۇپ كەلگەنلەرگە بېرىلىدىغان دىنىي دەرىجە نامى ھېسابلىنىدۇ. «دامولا» ئەسلىدە «دۇئامەۋلا» دېگەنلىك بولۇپ، ئۇنىڭدىكى «دا» بولسا «دۇئا» نىڭ ئۆزگىرىشى ياكى قىسقىرىشى، «مولا» (مەۋلا) بىلەن قوشۇلغاندا، «دۇئا بەرگۈچى ئۇستاز» ياكى «دۇئا قىلغۇچى ئۇستاز» بولىدۇ. بۇ خۇددى «دۇئاخۇان» نىڭ «داخان» غا ئۆزگەرگىنىگە ئوخشاش، «دۇئا» بولسا «دا» غا، «مەۋلا» بولسا «مولا» غا ئۆزگىرىپ، «دامولا» بولىدۇ. ئاخىرىغا كۆپىنچە ئىسىم ئۆزگەرتكۈچى ھۆرمەت قوشۇمچىسى «م» قوشۇلۇپ، «دامۇللام» دېيىلىدۇ.

داۋاچ (م)[1] بۇ، موڭغۇللار دەۋرىدىن سەئىدىيە خانلىقىغا قەدەر سۇرۇلۇپ كەلگەن ھەربىي ئەمەل نامى بولۇپ، سەركەردىلەرنىڭ يارەمچىلىرى شۇنداق ئاتالغان.

دەپتەرچى (ئۇ) مانجۇ ھۆكۈمرانلىقى دەۋرىدىكى باج - سېلىق يىغقۇچىلارنى كۆرسىتىدۇ.

دورغا (م) بەگلەرنىڭ بۇيرۇقىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى پۈقرالار ئارىسىغا بېرىپ، داۋاملىق سۇرۇشتە قىلىپ، ھەيدەكچىلىك قىلغۇچىلار شۇنداق دېيىلگەن. قۇمۇل ۋاڭلىقى دەۋرىدە ھەربىر چوڭ يېزا (تاغ) نى باشقۇرغۇچى ئەمەلدارلارمۇ شۇنداق ئاتالغان.

دورغاچ (م) موڭغۇللار دەۋرىدە نازارەتچىلىك ئەمىلىنىڭ نامى بولۇپ، سەئىدىيە خانلىقى دەۋرىگە كەلگەندە، يەرلىك ئەمەلدارلارنىڭ كاتىپلىرىغا ئېيتىلدى.

دىۋان بېگى (پۇ) «دىۋان» ئەرەبلەشكەن پارسچە سۆز بولۇپ، ئەسلىدە شەھەرنىڭ نوپۇس تىزىملىكى، كىرىم - چىقىم دەپتىرى قاتارلىقلارنى كۆرسەتتى. كېيىن شەھەر ئىچى، بازار ئىچى ۋە ئىشخانا مەنىلىرىنى بىلدۈرگەن، شۇڭا «دىۋان بېگى» شەھەر ئىچى بېگى، بازار بېگى ياكى باش كاتىپ دەپ قارىلىدۇ. بۇ، ھازىرقى ئىشخانا مۇدىرىغا ئوخشىشىپ كېتىدۇ.

[1] «م» موڭغۇلچىنى كۆرسىتىدۇ.

زابىت (ئە) تاشقى ئىشلارغا مەسئۇل ساقچى، ئوفىتسېرلەر ئۈچۈن قوللىنىلغان.

ساغۇن (ئۇ) تۈركىلەر ئىچىدىكى قارلۇق قەبىلىسىنىڭ چوڭلىرىغا بېرىلگەن ئۇنۋان نامى.

سانغۇن (ئۇ) ھۇنلار دەۋرىدىكى ھەربىي قوماندانلار شۇنداق ئاتالغان، قەدىمكى مەڭگۈ تاش يادىكارلىقلىرىدا تۈركىلەر «سەنگۇن» دەپ خاتىرىلىگەن. ئۇ، ھازىرقى گېنېرالارغا باراۋەر ھەربىي ئۇنۋان نامى.

ساۋچى (ئۇ) قەدىمكى دەۋردە خەۋەرچى شۇنداق ئاتالغان.

سەردار (پ) «باتۇرلار باشلىقى، مەرگەنلەرنىڭ كاتتىسى» دېگەن مەنىدىكى ئاتالغۇ.

سەركار (پ) «ئىش بېشى، نازارەتچى» دەرىجىسىدىكى ئەمەل نامى.

سەركەردە (پ) قوشۇن باشلىقى ياكى قوشۇننى باشلاپ ئالدىدا ماڭغۇچى قوماندانىنى كۆرسىتىدۇ.

سەرمۇنشى (پئە) باش كاتىپ ياكى كاتىبات ئىشخانىسىنىڭ باشلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

سەرۇەر (پ) «يولباشچى، رەئىس، قەبىلە باشلىقى» مەنىلىرىنى بىلدۈرىدىغان ئاتالغۇ.

سوكمەن (ئۇ) قەدىمكى دەۋردە تۈرك خانلىرى تەرىپىدىن باتۇرلارغا بېرىلىدىغان ھەربىي ئۇنۋان.

سۇباشى (ئۇ) «باش قوماندان» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇنىڭدىكى «سۇ» قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «چېرىك، قوشۇن»، «باشى» بولسا، «باشلىق» دېگەنلىك بولىدۇ. ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى — ھەربىي قوشۇنغا قوماندانلىق قىلىپ، دۆلەت زېمىنىنى قوغداش.

سۇپى (ئە) ئەرەبچە «سۇف» سۆزىدىن كەلگەن نام بولۇپ، «يۇڭ» مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ. تۆگە يۇڭىدىن توقۇلغان يۇڭ چەكمەندە چاپان كىيگەنلەر شۇنداق ئاتالغان. ئۇ يەنە تەرىقەت يولىدا ماڭغۇچىلارنى كۆرسىتىپ، «تەسەۋۋۇپچىلار» دېگەن مەنىگىمۇ ئىگە بولغان.

سۇدۇر (ئۇ) قەدىمكى دەۋردە دىنىي مۇراسىملارنى تەكشۈرگۈچى ئەمەلدارلار مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان.

سۇركاۋۇل (ئۇ) «قورغاننىڭ باش ئەمەلدارى» ياكى «قورغاننى مۇھاپىزەت قىلغۇچى ئەمەلدار» غا ئېيتىلىدۇ. ئۇ، ۋىلايەت دەرىجىلىك ھەربىي ئەمەلدار ھېسابلىنىدۇ.

سۇزاۋول (ئۇ) ئۇرۇشتا چېكىنگەن، قاچقان ئەسكەرلەرنى ئۆز توپىغا قايتۇرغۇچى ھەربىي ئەمەلدار.

سپاھ (پ) «لەشكەر، قوشۇن» مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ. ئىلگىرى بىزدە «ھەربىي باشلىق» مەنىسىدىمۇ قوللىنىلغان.

شاتۇر (پ) «پادىشاھ يېنىدىكى خىزمەتكار»، «خەۋەرچى» ياكى «ئالاقچى» غا ئېيتىلىدۇ. سۆز مەنىسى: «يۇگۇرۈكچى»، «يەل تاپان» دېگەندىن ئىبارەت.

شاد (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇرلار ئوتتۇرا دەرىجىلىك ھەربىي ئەمەلدارلارنى شۇنداق ئاتىغان.

شاغاۋۇل (ئۇ) ۋالىي دەرىجىلىك مەمۇرىي ئەمەلدار.

شەھىردار (پ) شەھەر بېگىنى كۆرسىتىدۇ.

شەيخ (ئە) «ئۇستاز، پىر، پېشۋا» مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ. كېيىن، ئۇيغۇرلار ئارىسىدا «تاۋاپگاھلارنى مۇھاپىزەت قىلغۇچىلار» نى كۆرسەتكەن.

شەيخۇلئىسلام (ئە) ئەڭ يۇقىرى دىنىي دەرىجە نامى بولۇپ، «ئىسلام دىنىنىڭ پېشۋاسى» دېگەن بولىدۇ.

شىكابەگ (ئۇ) سەئىدىيە خانلىقى دەۋرىدە، يەرلىك مەمۇرىي ئەمەلدارلارنىڭ يارىدەمچىسىگە ئېيتىلغان.

غوجىدار (پ) بۇ ئاتالغۇ تەركىبىدىكى «غوجا» ئەسلىدە «خوجا» بولۇپ، «ئۇستاز، مەخدۇم» مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ. «دار» بولسا پارسچىدا «تۇتقۇچى»، ئەرەبچىدە «ھويلا، ئۆي» دېگەن مەنىدىكى سۆز. ئۇ، بايلارنىڭ ئائىلە ۋە مۈلكىنى ۋاكالىتەن باشقۇرغۇچىلارنى كۆرسىتىدۇ.

قاتىن (قاتۇن) (ئۇ) «خوتۇن، خېنىم» دېگەن مەنىدىكى سۆز بولۇپ، «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا: «ئافراسىياپنىڭ قىزلىرىغىلا خاس نام» دېيىلگەن («دىۋان» I تۇم 533 ـ بەت). قاراخانىيلار دەۋرىدە بولسا، خانىنىڭ خانىشلىرىغا خاس نام بولغان، ھازىر ئايالىرىغا ئومۇمىي نام بولۇپ ئۆزگەردى ۋە «خوتۇن» دەپ تەلەپپۇز قىلىندى.

قاراخان (ئۇ) قاراخانىيلار خانلىرىنىڭ ئومۇمىي نامى، قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «قارا» دېگەن سۆز «بۇيۇك، ئۇلۇغ، پۇقرا، كۆن چىقىش تەرەپ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ يەنە «قارا رەڭ» مەنىسىگىمۇ ئىگە. چۈنكى، قەدىمكى ئۇيغۇرلار ھەر خىل رەڭلەرنى ئىسىم ئورنىدا قوللانغان. بۇلارنىڭ ئىچىدە قارا رەڭ ئەڭ ئەتىۋار بىلىنگەن.

قاراق بېگى (ئۇ) ياقۇپبەگ دەۋرىدە، چەت ئەل مالىلىرىنى تەكشۈرۈپ نازارەت قىلىدىغان خادىملار مۇشۇنداق نام بىلەن ئاتالغان. «قەشقەرىيە» نامىلىق كىتابتا، بۇ خىل كىشىلەر چەت ئەل مالىلىرى ئىچىدىن ئامبال ئۇچۇن مال تاللىغۇچىلار دەپ چۈشەندۈرۈلگەن.

قارىم (ئەئۇ) «ئوقۇغۇچى، قىرائەت قىلغۇچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. «قۇرئان كەرىم» نى تولۇق يادقا ئېلىپ ئوقۇغۇچىلار شۇنداق ئاتالغان.

قازى (ئە) «ھۆكۈمنى كەسكۈچى، تۈگەتكۈچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ قانۇنىي جازا ۋە دەۋا ئىشلىرىنى بېۋاستە بىر تەرەپ قىلغۇچى بولۇپ، ھازىرقى سوت مەھكىمىسىنىڭ باشلىقىغا ياكى باش سوتچىغا تەڭ.

قازى كالان (ئەپ) «كالان» پارسچە «چوڭ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. بىر پۈتۈن ئاتالغۇ «باش قازى» دېگەن مەنىگە ئىگە. ئۇ ھازىرقى سوت مەھكىمىسىنىڭ باشلىقىغا تەڭ.

قاغان (ئۇ) «پادىشاھ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇ كېيىن «خاقان» دەپ ئاتالغان. ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە «خان» دېيىلگەن. بەزى كىشىلەر «خان» نى ھازىرقى ۋاقىتتا كىشى ئىسىملىرىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇپ «بەگ» مەنىسىنى بىلدۈرىدىغان قوشۇمچە ئىسىم ئورنىدا ئىشلىتىدۇ. لېكىن ئۇ بەزى ئەرلەرنىڭ ئىسىملىرىنى ئايالارنىڭ ئىسمىغا ئايلاندۇرۇۋېتىدۇ.

قورمال (ئۇ) ئورمان، زىرائەتلەرنى قوغدىغۇچىلار باشلىقىنىڭ نامى.

قورۇغچى (ئۇ) قورغان ساقلىغۇچى ئەسكەرلەرگە ئېيتىلىدۇ.

قورۇغچى باشى (ئۇ) مۇھاپىزەتچى ئەسكەرلەر باشلىقى شۇنداق ئاتالغان.

قورۇغچى بەگ (ئۇ) مەملىكەتنىڭ چوڭ شەھەرلىرىگە يىراق بولغان چەت ـ ياقا قورغان سېپىللىرىنى مۇداپىئە قىلىشقا ۋە باشقۇرۇشقا مەسئۇل قىلىنغان ئەمەلدار بولۇپ، ئۇلار بۇ خىل قورۇق ـ قورغانلارغا جايلىشىپ، يەرلىك خەلقتە نازارەت قىلىپ، ئۇلاردىن يىغقان باج ـ سېلىقلارنى يۇقىرىغا يەتكۈزگەچ چېگرانى قوغداپ، يوللار ۋە ئۆتەڭلەرنىڭ ئامانلىقىنى كاپالەتلەندۈرگەن.

قۇر بېشى (ئۇ) ئۇرۇش ـ جەڭلەردە ئەسكەرلەرنى سەپكە تىزىپ، ئۇرۇش سېپىنى رۇسلىغۇچى ئەمەلدارلارغا ئېيتىلىدۇ.

قوش بېگى (ئۇ) ئېيتىشلارغا قارىغاندا ، بۇ «ئوۋچىلار باشلىقى» دېگەنلىك بولىدۇ ، دېيىلىدۇ . بەزى ماتېرىياللاردا ئۇ «چېگرا بېگى» ياكى شۇنىڭ بىلەن تەڭ دەرىجىلىك ئەمەل نامى دەپ ھېسابلىنىدۇ . يەنە بەزى مەلۇماتلاردا ، بۇ ئاتالغۇ «قوش بېگى» دېگەنلىك بولۇپ ، ھەم ھەربىي ، ھەم مەمۇرىي ھوقۇق تۇتقان بەگلەرگە ئېيتىلغان . مەسىلەن ، ياقۇپبەگ ئەنە شۇنداق ئاتالغان . بۇ ئاتالغۇ ، كېيىنكى چاغلاردا باش ۋەزىر مەنسىنى ئالغان . ئۇ سەئىدىيە خانلىقى دەۋرىدىمۇ بار بولۇپ ، ئۇ چاغدا ئوردىدىكى ئالىي دەرىجىلىك ئەمەلدار شۇنداق ئاتالغان .

قۇنچۇي (ئۇ) «مەلىكە ، ئاغىچا» مەنىسىدىكى قەدىمكى ئۇيغۇرچە ئاتالغۇ . ئۇ «قاتىن» دىن بىر دەرىجە تۆۋەن تۇرىدۇ .

قۇۋۇق باقار (ئۇ) شەھەر قورغانلىرىنىڭ دەرۋازىسىنى ساقلىغۇچى چېرىكلەرنى كۆرسىتىدۇ .

قۇۋۇقچى باشى (ئۇ) ئىچكى مۇھاپىزەت ۋەزىرىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى — خاقان ۋە ئوردىنىڭ بىخەتەرلىكىنى قوغداش .

قېزىبەگ (ئۇ) «قازىبەگ» دەپمۇ ئاتىلىدۇ . ئۇ خاندىن كېيىن ئۇچىنچى دەرىجىدە تۇرىدىغان ئوردا ئەمەلدارىنى كۆرسىتىدۇ .

كا (پ) بۇ ئاتالغۇ «كار» (ئىش ، ئىشچى) دېگەن سۆزدىن ئۆزگەرگەن . ئۇ ، كېچە - كۈندۈز خانىنىڭ يېنىدا خىزمەت قىلىدىغان خاس خىزمەتچىنى كۆرسىتىدۇ ھەمدە قۇمۇل خانلىرى دەۋرىدە كۆپرەك ئىشلىتىلگەن .

كاھىن (ئە) «غايىبتىن خەۋەر بەرگۈچى» ، «پال سالغۇچى» ، «دىن باشلىقى» دېگەندەك مەنىلەرگە ئىگە .

كۆرەبېگى (ئۇ) جىنايەتچىلەرنى تۇتۇپ ، تەپتىش قىلىش ، جازالاش ، ئەمگەككە سېلىش ۋە نازارەت قىلىش ئورنىنىڭ باشلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

كۆكبېچ (ئۇ) سەئىدىيە خانلىقى دەۋرىدە ، ھەربىي بايراقچىلار شۇنداق ئاتالغان .

كۆكيۇق (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە تۈركىمەن چۆللىرىغا بېرىلىدىغان نام .

گورىگان (ئۇ) پادىشاھنىڭ كۈيئوغلىنى كۆرسىتىدۇ .

لەشكىرى نازىر (پ‌ئ) ھەربىي نازارەتچى ئەمەلدارنى كۆرسىتىدۇ . ئەينى دەۋردە ھەربىي ئەمەلدارلارنىڭ مەنسىپىنى ئۆستۈرۈشتە ۋە چۈشۈرۈشتە لەشكەرىي نازىرنىڭ سىنىشى رول ئويناغان .

مەخدۇم ئەزەم (ئە) «مەخدۇم» ئەرەبچىدە «ئۇزنىگە خىزمەت قىلدۇرغۇچى» ، «ئەزەم» بولسا «ئەئزەم» نىڭ ئۆزگىرىشى بولۇپ ، «ھەممىدىن چوڭ ، كاتتا ، ھەممىدىن ئۇلۇغ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . بىر پۈتۈن ئاتالغۇ «چوڭ مەخدۇم» دېگەنلىك بولىدۇ . ئاپپاق خوجىنىڭ چوڭ دادىسى شۇنداق ئاتالغان بولۇپ ، ئۇ ، «ئىلىمدە كامالەتكە يەتكەن» ، «ھۆرمەتتە ئۇستۇن» دېگەن مەنىلەرگە ئىگە .

مەخسۇم (ئە) بۇ ئاتالغۇنىڭ ئەسلىي ئاتىلىشى «مەخدۇم» بولۇپ ، ئۇيغۇرلار ئىچىگە «مەخسۇم» تەرزىدە ئۆزلەشكەن . ئۇ ، ئەرەبچە «ئۇزنىگە خىزمەت قىلدۇرغۇچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان ۋە خوجىلارنىڭ ، چوڭ بايلارنىڭ ھەم كاتتا ئۆلىمالارنىڭ بالىلىرىنى ئەتىۋارلاش يۈزىسىدىن قوللىنىلغان قوشۇمچە ئىسىمدىن ئىبارەت . ھازىرقى ۋاقىتتا بۇ ، مەلۇم دىنىي سەۋىيەگە ئىگە كىشىلەر ئۇچۇنمۇ قوللىنىلىدىغان ھۆرمەت ياكى دەرىجە نامى ھېسابلىنىدۇ .

مەشقاۋۇل (ئەئۇ) ئەسكەرلەرنىڭ مەشق ئىشلىرىغا مەسئۇل بولغۇچى ياكى مەشق ئۇستىسىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇ ، «مەشق قىلدۇرغۇچى ئۇستاز» مۇ دېيىلىدۇ .

مەۋلىۋى (ئە) دىنىي ئىلىم بويىچە ھېندىستاندا ئوقۇپ كەلگەنلەرگە بېرىلىدىغان ئىلگىرىكى دىنىي دەرىجە نامى . ئۇ ھازىرقى پىروفېسسورغا تەڭ . ئەرەبچىدە «ئۇستاز» مەنىسىنى بېرىدۇ .

موللام (ئەئۇ) ئەرەبچە «مەۋلا» دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇپ ، «مەۋلىۋى» بىلەن تومۇرداش ، مەنىسىمۇ ئوخشاش . لېكىن دەرىجە جەھەتتە «مەۋلىۋى» گە تەڭ ئەمەس . بەلكى ، دىنىي ئىلىمدىن خەۋىرى بولۇپ ، كۆپىنچە تۈركىي كىتابلار بىلەنلا شۇغۇللانغۇچىلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ .

موھۇردار (ئەپ) تامغا تۇتقۇچىنى كۆرسىتىدۇ . يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارلارنىڭ كاتىپىمۇ شۇنداق ئاتالغان .

مۇپتى (ئە) ئىسلام دىنى قانۇنىنى شەرھلىگۈچىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇ ، تەييارلانغان قانۇنغا ئاساسەن ، دەۋا ياكى جىنايەتنى قانۇن مادداىلىرىغا توغرىلاپ ، قارىغا سۇنىدۇ . ۋەزىپىسى ھازىرقى دېلو ئىشلىگۈچىگە تەڭ . لېكىن ئەرەب ئەللىرىدە ھازىر «مۇپتى» ئۆز مەنىسى بويىچە «پەتىۋا بەلگىلىگۈچى» دەپ ئىستېمال قىلىنىدۇ .

مۇتسىپ (ئە) بۇ ، توغرا تەلەپپۇز قىلىنغاندا «مۇھتەسىب» دەپ ئاتىلىدۇ ھەمدە مەسچىت ـ مەدرىسىلەردە ۋە ئاممىۋى سورۇنلاردا ئىجتىمائىي ئەخلاققا نازارەتچىلىك قىلغۇچى ۋە ئۇنى قوغدىغۇچىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇ ، ھازىرقى ئىنتىزام تەكشۈرۈش ھەيئىتىگە ئوخشىشىپ كېتىدۇ .

مۇتىۋەللى (ئە) «باشقۇرۇش ھەيئىتى ، باشقۇرغۇچى» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ . ئۇ ، كۆپىنچە بىرەر جامە ، مەسچىت ياكى دىنىي مەكتەپنىڭ كۈندىلىك مەمۇرىي خوجىلىق ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچىنى كۆرسىتىدۇ .

مۇتىۋەللى بەگ (ئەئۇ) سەئىدىيە خانلىقى دەۋرىدە ، ۋەقپە يەرلەرنى باشقۇرغۇچى شۇنداق ئاتالغان .

مۇشاۋۇر (ئە) «باش مەسلىھەتچى» ، «كېڭەش ۋەكىلى» دېگەندەك ئەمەل نامىلىرىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇ ، ئۇرۇشلاردا قوماندانلىق باش مەسلىھەتچىسى بولۇپ ، ئۇلارغا ئەقىل كۆرسىتىپ ، تاكتىكا بەلگىلەپ بېرىدۇ ؛ ئورۇن جەھەتتە خاندىن كېيىنلا تۇرىدۇ .

مىراپ (ئېپ) «مىراپ بەگ» دەپمۇ ئاتىلىدۇ . ئەسلىدە «مىرئاب» بولۇپ ، قىسقىرىش نەتىجىسىدە «مىراپ» بولغان ۋە «سۇ باشقۇرغۇچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .

مىراخور (ئېپ) بۇ ئاتالغۇ ئەسلىدە «مىرئاخور» دېگەنلىك بولۇپ ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى «ئاخور» پارسچە «ئاتخانا» مەنىسىدىكى سۆز ، «مىر» (بەگ) بىلەن قوشۇلغاندا «ئاتخانا بېگى» ياكى «ئات باقار» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . ئۇ ، ئادەتتىكى ئاتلارنى ئەمەس ، بەلكى پادىشاھ ۋە قوماندانلارنىڭ ئاتلىرىنى باققۇچى ياكى پادىشاھنىڭ ئاتخانىسىنى باشقۇرغۇچىدۇر .

مىرزا (پ) كاتىپ ياكى مەخسۇس ئوردا پۇتۇكچىسىنى كۆرسىتىدۇ . كىشى ئىسىملىرىدا «خان ، خوجا ، ئەپەندى» مەنىلىرىگىمۇ ئىگە .

مىرزىبەگ (پئۇ) باش كاتىپ مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ .

مىرشەپ (ئېپ) بۇ ئاتالغۇ تەركىبىدىكى «مىر» ئەرەبچە «ئەمىر» نىڭ قىسقارتىلمىسى بولۇپ ، «بەگ» مەنىسىنى ، «شەپ» پارسچە بولۇپ ، «كېچە» مەنىسىنى بېرىدۇ . بىر پۈتۈن مەنىسى «كېچە بېگى» دېگەندىن ئىبارەت . ئۇ ، كېچىلىرى ئوغرى ـ قاراقچىلارنى تۇتقۇچى ئەمەلدارغا ئېيتىلىدۇ («پاششاپىبەگ» بىلەن ئوخشاشراق) .

مىرغەزەپ (ئە) گۇناھكارلارنى جازالىغۇچى جاللاتلار باشلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

مىڭ بېگى (ئۇ) ھەربىيدە مىڭ ئەسكەرنىڭ ، مەمۇرىيدا ھەم مىڭ ئادەمنىڭ ياكى مىڭ تۇتۇنىنىڭ باشلىقى شۇنداق ئاتالغان .

نائىب (ئە) «ئورۇنباسار» دېگەن مەنىدىكى ئەرەبچە ئاتالغۇ .

نەۋكەر (پ) «يېڭى ئەسكەر» ، «خىزمەتكار» ياكى «خىزمەتكار ھېسابىدىكى ئەسكەر» نى كۆزدە تۇتىدۇ .

ھاكىم (ئە) «ھۆكۈمەت باشلىقى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .

ھاكىمبەگ (ئەئۇ) مانجۇلار دەۋرىدە قوللىنىلغان بولۇپ ، ھەم ھەربىي ، ھەم مەمۇرىي ھوقۇق يۈرگۈزىدىغان قوش ھوقۇقلۇق باش ئەمەلدارغا ئېيتىلىدۇ .

ھەرەمبەگ (ئەئۇ) پادىشاھنىڭ ئۆي ئىشلىرىغا مەسئۇل مۇلازىملار باشلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

ھەزرەت (ئە) «ئۇلۇغ ، ھۆرمەتلىك ، جانابى» دېگەن مەنىلەرگە ئىگە بولۇپ ، ئۇيغۇرلاردا «پادىشاھ ھەزرەت» ياكى «پاشا ھەزرەت» دېگەن تەرىزدە ئىشلىتىلگەن . ھازىر ئەرەبلەر «ئۆزلىرى ، جانابلىرى» دېگەن مەنىدە ئىككىنچى بىر شەخس ئۈچۈن ھۆرمەت يۈزىسىدىن ئىشلىتىدۇ .

ھۆدەيچى (ئۇ) پەرمانچى ، ئېلان چىقارغۇچى شۇنداق ئاتالغان .

ھىراۋۇل (ئۇ) «قوغدىغۇچى ئەترەت باشلىقى» دېگەن مەنىدە نامىدۇر .

ئوردا باشى (ئۇ) ئوردا ۋەزىرىنى كۆرسىتىدۇ . ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى — ئوردىنىڭ كۈندىلىك ئىشلىرىنى بېجىرىش ، ۋەزىرلەر مەجلىسىنى چاقىرىش ۋە باشقىلار .

ئوقۇل باشى (ئۇ) ئىسلامىيەتتىن ئىلگىرى قەدىمكى ئۇيغۇرلار مەكتەپنى «ئوقۇل» دەپ ئاتىغان . تۈركىيەدە ھازىرمۇ شۇنداق ئاتىلىدۇ . شۇڭا بۇ ، «مەكتەپ مۇدىرى» دېگەن مەنىنى ياكى ئوقۇتۇش ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى ئەمەلدار مەنىسىنى بېرىشى مۇمكىن .

ئوك قول بىلىكخان (ئۇ) ھۇنلار دەۋرىدە ، تەڭرىقۇتتىن كېيىنلا تۇرىدىغان باش ئەمەلدار سول قول بىلىكخان دېيىلەتتى . ئوك قول بىلىكخان ئورۇن جەھەتتە سول قول بىلىكخاندىن بىرئاز تۆۋەن تۇرغان .

ئونبېشى (ئۇ) ھەربىيدە ئون ئەسكەرنىڭ باشلىقى ، مەمۇرىيدە شۇنىڭغا تەڭ .

ئۇتاچى (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا دوختۇرنى كۆرسىتىدۇ . ئۇ ، كېيىنچە «ئەمچى» دەپمۇ ئاتالغان .

ئۇتاچىلار ئولچىسى (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە سەھىيە ۋەزىرى شۇنداق ئاتالغان .

ئۇچبېگى (ئۇ) قوشۇننىڭ ئالدىنقى قىسمى ، يەنى رازۋېدكا قىسمىنىڭ باشلىقىنى كۆرسىتىدىغان ھەربىي ئەمەل نامى .

ۋالىي (ئە) «ۋىلايەت باشلىقى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ ياكى ۋىلايەت ، ئىشتات باشلىقى دەرىجىلىك ئەمەل ناملىرىمۇ شۇنداق يۈرگۈزۈلىدۇ .

ۋەلىئەھدى (ئە) پادىشاھنىڭ تەخت ۋارىسىنى كۆرسىتىدۇ .

ۋەزىر (ئە) «پادىشاھنىڭ يان تايىقى» دېگەنلىك بولۇپ ، ھازىر ئەرەب ئەللىرىدە «ۋازارەت (مىنىستىرلىك) باشلىقى» نى كۆرسىتىدۇ . ئۇيغۇرلار ئەينى ۋاقىتتا «ئوڭ قول ۋەزىر ، سول قول ۋەزىر» دېگەن ناملاردا قوللانغان . ئۇ ، ھازىرقى مىنىستىرغا تەڭ .

ۋەزىرى ئەزەم (ئە) توغرا تەلەپپۇزى «ۋەزىرى ئەئزەم» بولۇپ ، «باش ۋەزىر» دېگەنلىك بولىدۇ . باش ۋەزىرلەر يەنە «ۋەزىرۇ ۋۇزەرا» دەپمۇ ئاتىلىدۇ . ئۇ ، ھازىرقى باش مىنىستىرغا تەڭ .

ئىدىشچى باشى (ئۇ) شاراب بېشىنى ياكى ئىچىملىك باشقۇرغۇچىنى كۆرسىتىدۇ .

ئىشان (پ) پارسچە «ئاۋۇلار» دېگەن مەنىدىكى سۆز بولۇپ ، ئەمەلىيەتتە تەرىقەتچىلەرنىڭ كاتتىباشلىرىنى كۆرسىتىدۇ .

ئىگىدىشچىلار ئولچىسى (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە چارۋىچىلىق ئىشلىرى ۋەزىرى شۇنداق ئاتالغان .

ئىلىك (ئۇ) ھۆكۈمدار ، خان مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ .

ئىلىكتا (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە يەر ئىگىلىرى شۇنداق ئاتالغان .

ئىلىمغا (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە خان مەكتۇپلىرىنى تۈركىي يېزىق بىلەن يازىدىغان كاتىپلارنى كۆرسىتىدۇ . ئۇنىڭ ئورنى ناھايىتى يۇقىرى بولۇپ ، خاقان ، باش ۋەزىر ۋە ۋەزىرلەرگە ۋاكالىتەن يارلىق كۇپىيەسىنى يېزىپ چىقىدۇ .

ئىمام (ئە) «ئالدىدا تۇرغۇچى ، رەھبەر» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ . ئۇ ، ناماز سېپىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ ، جامائەتكە يېتەكچىلىك قىلغۇچىنىڭ ئەمەل نامى .

ئىمغا (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىدە سېلىق يىغىدىغان ئەمەلدار .

ئىنانچى (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «ئىشەنچلىك» دېگەن مەنىدىكى سۆز بولۇپ ، ئىشەنچلىك ئەمەلدار ياكى مەسلىھەتچى شۇنداق ئاتالغان .

ياپغۇ (ئۇ) «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا : «ئاددىي خەلقتىن بولۇپ ، خاقاندىن ئىككى دەرىجە تۆۋەن تۇرىدىغان كىشىگە بېرىلىدىغان ئۇنۋان» دېيىلگەن («دىۋان» III توم 41 ـ بەت) .

ياتغاق (ئۇ) خاننى ۋە ئوردىنى يېتىپ كۆزەت قىلغۇچى مۇھاپىزەتچىلەرنى كۆرسىتىدۇ . «تۈركىي تىللار دىۋانى» دىمۇ «ياتغاق — قاراۋۇل ، كۆزەتچى ، خاقاننى ، قورغاننى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنى مۇھاپىزەت قىلغۇچى كۆزەتچى» دەپ شەرھلەنگەن («دىۋان» III توم 56 ـ بەت) .

ياساۋۇل (ئۇ) ئوردا مۇھاپىزەتچىلىكى ئۈچۈن خىللانغان مەخسۇس ئەسكەرلەرنى كۆرسىتىدۇ .

يالاپار (ئۇ) قاراخانىيلار دەۋرىگە تەئەللۇق ئەمەل نامى بولۇپ ، خاقاننىڭ ئەلچىلىرىگە بېرىلگەن .

يالاۋاچ (ئۇ) قەدىمكى ئۇيغۇرلار ئەلچىنى شۇنداق ئاتىغان .

يەزەك (ئۇ) چارلىغۇچى ۋە خەۋەر بەرگۈچىنى كۆرسىتىدۇ .

يەزەكدار (ئۇپ) «ئالدىدا ماڭغۇچى قوشۇن باشلىقى» دېگەن ھەربىي ئەمەل نامىدۇر .

يۇرتۇغ (ئۇ) ئۇرۇش ۋاقىتلىرىدا خاقاننى قوغداپ ماڭغۇچى مۇھاپىزەتچىلەر ياكى خاقاننىڭ ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ يۈرگەن ھەمراھلىرىنى كۆرسىتىدۇ .

يۇرىچى (ئۇ) ئۇنىڭدىكى «يۇرى» بولسا «ھۇجۇم ، ئاتاكا» دېگەننى بىلدۈرىدۇ ، «چى» بىلەن قوشۇلغاندا «ھۇجۇمچى» دېگەن بولىدۇ .

يۇغرۇش (ئۇ) باش ۋەزىرنى كۆرسىتىدۇ . ئۇنىڭ ۋەزىپىسى خاننىڭ ھوقۇق ـ مەنپەئىتىنى قوغداش ، خانغا ياردەملىشىپ ئىچكى ـ تاشقى ئىشلارنى بېجىرىشتىن ئىبارەت .

يۈز بېشى (ئۇ) ھەربىيدە يۈز ئەسكەرنىڭ باشلىقى ، مەمۇرىيدىمۇ شۇنىڭغا تەڭ .

يۈگۈرگەن (ئۇ) قەدىمكى پوچتىكەشلەر شۇنداق ئاتالغان . «دىۋان» دا بۇ ئاتالغۇ «خەۋەرچى ، پوچتىكەش ، چىن سودىگەرلىرىنىڭ مۇسۇلمانلار شەھەرلىرىگە كېلىۋاتقان كارۋانلىرىنىڭ خەت ـ خەۋەرلىرىنى ئالدىن يەتكۈزگۈچى» دەپ ئىزاھلانغان («دىۋان» III توم 73 ـ بەت) .

اسماء الله الحسنى

(99 گۈزەل ئىسىم)

هو الله الذى لا اله الا هو الرحمن الرحيم

الملك	القدوس	السلام	المومن	المهيمن
العزيز	الجبار	المتكبر	الخالق	البارى
المصور	الغفار	القهار	الوهاب	الرزاق
الفتاح	العليم	القابض	الباسط	الخافض
الرافع	المعز	المذل	السميع	البصير
الحكم	العدل	اللطيف	الخبير	الحليم
العظيم	الغفور	الشكور	العلى	الكبير
الحفيظ	المقيت	الحسيب	الجليل	الكريم
الرقيب	المجيب	الواسع	الحكيم	الودود
المجيد	الباعث	الشهيد	الحق	الوكيل
القوى	المتين	الولى	الحميد	المحصى
المبدى	المعيد	المحيى	المميت	الحى
القيوم	الواجد	الماجد	الواحد	الصمد
القادر	المقتدر	المقدم	الموخر	الاول
الاخر	الظاهر	الباطن	الوالى	المتعالى
البر	التواب	المنتقم	العفو	الروف
مالك الملك	ذو الجلال والاكرام		المقسط	الجامع
الغنى	المغنى	المانع	الضار	النافع
النور	الهادى	البديع	الباقى	الوارث
	الرشيد		الصبور	

اسماء و صفات النبى صلى الله عليه وسلم

(105 گۈزەل سۈپەت)

محمد	احمد	حامد	محمود	قاسم
عاقب	فاتح	خاتم	حاشر	ماح
داع	سراج	رشيد	منير	بشير
نذير	هاد	مهد	رسول	نبى
طه	يس	مزمل	مدثر	شفيع
خليل	كليم	حبيب	مصطفى	مرتضى
مجتبى	مختار	ناصر	منصور	قائم
حافظ	شهيد	عادل	حكيم	نور
حجة	برهان	ابطحى	مؤمن	مطيع
مذكر	واعظ	امين	صادق	مصدق
ناطق	صاحب	مكى	مدنى	عربى
هاشمى	تهامى	حجازى	ترازى	قريشى
مضرى	امى	عزيز	حريص	رؤف
رحيم	يتيم	غنى	جواد	فتاح
عالم	طيب	طاهر	مطهر	خطيب
فصيح	سيد	منتقى	امام	بار
شاف	متوسط	سابق	متصدق	مهدى
حق	مبين	اول	اخر	ظاهر
باطن	رحمة	محلل	محرم	امر
ناه	شكور	قريب	منيب	مبلغ
طس	حم	حبيب	اولى	وصلى

STAATS- UNI.- BIBLIOTHEK GÖTTINGEN

99 گۈزەل ئىسىم ۋە 105 گۈزەل سۈپەت

99 گۈزەل ئىسىم (ئاللانىڭ گۈزەل ئىسىملىرى) : ئاللاھ ، ئەرەھمان ، ئەرەھىم ، ئەلمەلىك ، ئەلقۇددۇس ، ئەسسالام ، ئەلمۇئمىن ، ئەلمۇھەيمىن ، ئەلئەزىز ، ئەلجەببار ، ئەلمۇتەكەببىر ، ئەلخالىق ، ئەلبارى ، ئەلمۇسەۋۋىر ، ئەلغەففار ، ئەلقەھھار ، ئەلۋەھھاب ، ئەررەززاق ، ئەلفەتتاھ ، ئەلئەلىم ، ئەلقابىز ، ئەلباسىت ، ئەلخافىز ، ئەررافىئ ، ئەلمۇئىزى ، ئەلمۇزىللۇ ، ئەسسەمىئ ، ئەلبەسىر ، ئەلھەكەم ، ئەلئەدل ، ئەللەتىف ، ئەلخەبىر ، ئەلھەلىم ، ئەلئەزىم ، ئەلغەفۇر ، ئەششەكۇر ، ئەلئەلى ، ئەلكەبىر ، ئەلھەفىز ، ئەلمۇقىت ، ئەلھەسىب ، ئەلجەلىل ، ئەلكەرىم ، ئەررەقىب ، ئەلمۇجىب ، ئەلۋاسىئ ، ئەلھەكىم ، ئەلۋەدۇد ، ئەلمەجىد ، ئەلبائىس ، ئەششەھىد ، ئەلھەق ، ئەلۋەكىل ، ئەلقەۋى ، ئەلمەتىن ، ئەلۋەلى ، ئەلھەمىد ، ئەلمۇھسى ، ئەلمۇبدى ، ئەلمۇئىد ، ئەلمۇھيى ، ئەلمۇمىت ، ئەلھەييۇ ، ئەلقەييۇم ، ئەلۋاجىد ، ئەلماجىد ، ئەلۋاھىد ، ئەسسەمەد ، ئەلقادىر ، ئەلمۇقتەدىر ، ئەلمۇقەددىم ، ئەلمۇئەخخىر ، ئەلئەۋۋەل ، ئەلئاخىر ، ئەززاھىر ، ئەلباتىن ، ئەلۋالى ، ئەلمۇتەئالى ، ئەلبەررۇ ، ئەتتەۋاب ، ئەلمۇنتەقىم ، ئەلئەفۇ ، ئەررەئۇف ، مالىكۇلمۇلك ، زۇلجەلال ۋەلئىكرام ، ئەلمۇقسىت ، ئەلجامىئ ، ئەلغەنى ، ئەلمۇغنى ، ئەلمانىئ ، ئەززارۇ ، ئەننافىئ ، ئەننۇر ، ئەلھادى ، ئەلبەدىئ ، ئەلباقى ، ئەلۋارىس ، ئەررەشىد ، ئەسسەبۇر .

105 گۈزەل سۈپەت (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرى) : مۇھەممەد ، ئەھمەد ، ھامىد ، مەھمۇد ، قاسىم ، ئاقىب ، فاتىھ ، خاتىم ، ھاشىر ، ماھى ، دائى ، سىراج ، رەشىد ، مۇنىر ، بەشىر ، نەزىر ، ھادى ، مۇھدى ، رەسۇل ، نەبى ، تاھا ، ياسىن ، مۇززەممىل ، مۇددەسسىر ، شەفىئ ، خەلىل ، كەلىم ، ھەبىب ، مۇستەفا ، مۇرتەزا ، مۇجتەبا ، مۇختار ، ناسىر ، مەنسۇر ، قائىم ، ھافىز ، شەھىد ، ئادىل ، ھەكەم ، نۇر ، ھۇججەت ، بۇرھان ، ئەبتەھى ، مۇئمىن ، مۇتىئ ، مۇزەككىر ، ۋائىز ، ئەمىن ، سادىق ، مۇسەددىق ، ناتىق ، ساھىب ، مەككى ، مەدەنى ، ئەرەبى ، ھاشىمى ، تىھامى ، ھىجازى ، تەرازى ، قۇرەيشى ، مۇزەررى ، ئۇممى ، ئەزىز ، ھەرىس ، رەئۇف ، رەھىم ، يەتىم ، غەنى ، جەۋۋاد ، فەتتاھ ، ئالىم ، تەييىب ، تاھىر ، مۇتەھھەر ، خەتىب ، فەسىھ ، سەييىد ، مۇنتەقا ، ئىمام ، باررۇ ، شافى ، مۇتەۋەسسىت ، سابىق ، مۇتەسەددىق ، مەھدى ، ھەق ، مۇبىن ، ئەۋۋەل ، ئاخىر ، زاھىر ، باتىن ، رەھمەت ، مۇھەللىل ، مۇھەررىم ، ئامىر ، ناھى ، شەكۇر ، قەرىب ، مۇنىب ، مۇبەللىغ ، تاسىن ، ھامىم ، ھەبىب ، ئەۋلا ، ۋەسىللا .

ئەسكەرتىش : مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرى مۇناسىۋەتلىك كىتابلاردا سان ۋە مەزمۇن جەھەتلەردىن بەلگىلىك پەرق قىلىدۇ . سۇرىيەدە تۇزۇلگەن «دەلائىلۇل خەيرات» (ياخشىلىقنىڭ دەلىللىرى) دېگەن كىتابتا 201 ئىسىم ۋە سۈپەت كەلتۈرۈلگەن . كىتابىمىزدا پاكىستاندا نەشر قىلىنغان «مەجمۇئەتۇ ۋەزائىف» (مەجبۇرىيەتلەر توپلىمى) دېگەن قوللانما ئاساسىدا ، يۇقىرىقى 105 سۈپەت بېرىلدى . بۇ ، بىرقەدەر كۆپ قوللىنىلىدىغان ، تاللانغان نۇسخا ھېسابلىنىدۇ . تۆۋەندىكىلەر كىتابتا ئەرەب يېزىقى بىلەن بېرىلمىگەن بىر بۆلۈك ئىسىم ۋە سۈپەتلەردۇر (ئۇيغۇرچە ئوقۇلۇشى بويىچە ئەسكەرتىلدى) : ئەھمەد ، ۋەھمەد ، رەسۇلۇررەھمە ، قەييىم ، جامىئ ، مۇقتەفى ، مۇقەففا ، رەسۇلۇل مۇلايىم ، رەسۇلۇرراھە ، كامىل ، ئىكلىل ، ئەبدۇللا ، ھەببۇللا ، سەفىيۇللا ، نەجىيۇللا ، كەلمۇللا ، خاتمۇل ئەنبىيا ، خاتمۇررەسۇل ، مۇھىي ، مۇنەججى ، نەبىيۇررەھمە ، نەبىيىيۇتتەۋبە ، ھەرىسۇن ئەلەيكۇم ، شەھىر ، شاھىد ، مەشھۇد ، مۇبەششىر ، مۇنزىر ، مىسباھ ، ھۇدا ، مەدئۇۋ ، مۇجىب ، مۇجاب ، ھەفى ، ئەفۇ ، ۋەلى ، قەۋى ، مەئمۇن ، كەرىم ، مۇكەررەم ، مەكىن ، مەتىن ، مۇئەممىل ، ۋەسۇل ، زۇقۇۋۋەت ، زۇھۇرمەت ، زۇمەكانەت ، زۇئىززى ، زۇفەزلى ، مۇتائ ، قەدەمۇسىدقى ، بۇشرا ، غەۋس ، غەيس ، غىياس ، نىئمەتۇللا ، ھەدىيەتۇللا ، ئۇرۇەتۇۋۇسقا ، سىراتۇللا ، سىراتۇل مۇستەقىم ، زىكرۇللا ، سەيپۇللا ، ھىزبۇللا ، ئەننەجمۇسساقىق ، ئەجىر ، جەببار ، ئەبۇلقاسىم ، ئەبۇتتاھىر ، ئەبۇتتەييىب ، ئەبۇئىبراھىم ، مۇشەففەئ ، سالىھ ، مۇسلىھ ، مۇھەيمىن ، سىدق ، سەييىدۇل مۇرسەلىن ، ئىمامۇل مۇتتەقىن ، خەلىلۇررەھمان ، قائىدۇل غۇررىل مۇھەججەلىن ، بەررۇ ، مەبەررۇ ، ۋەجىھ ، نەسىھ ، ناسىھ ، ۋەكىل ، مۇتەۋەككىل ، كەفىل ، شەفىق ، مۇقىيمۇسسۇننەت ، مۇقەددەس ، رۇھۇل قۇدۇس ، رۇھۇل ھەق ، رۇھۇل قىست ، كافى ، مۇكتەفى ، بالىغ ، ۋاسىل ، مەۋسۇل ، سائىق ، مۇقەددىم ، فازىل ، مۇفەززەل ، مىفتاھ ، مىفتاھۇررەھمەت ، مىفتاھۇل جەننەت ، ئەلەمۇل ئىمان ، ئەلەمۇل يەقىن ، دەلىلۇل خەيرات ، مۇسەببىھۇل ھەسەنات ، مۇقىيلۇل ئەسەرات ، سەفۇھۇ ئەنىز زەللات ، ساھىبۇششەفائەت ، ساھىبۇل مەقام ، ساھىبۇل قەدەم ، مەخسۇسۇن بىلئىززى ، مەخسۇسۇن بىلمەجدى ، مەخسۇسۇن بىششەرەف ، ساھىبۇل ۋەسىلە ، ساھىبۇسسەيفى ، ساھىبۇل فەزىلە ، ساھىبۇل ئىزار ، ساھىبۇل ھۇججەت ، ساھىبۇسسۇلتان ، ساھىبۇررىدائ ، ساھىبۇد دەرەجەتىر رەفىيئە ، ساھىبۇتتاج ، ساھىبۇل مىغفەر ، ساھىبۇل لىۋا ، ساھىبۇل مىئراج ، ساھىبۇل قەزىب ، ساھىبۇل بۇراق ، ساھىبۇل خاتەم ، ساھىبۇل ئەلامەت ، ساھىبۇل بۇرھان ، ساھىبۇل بەيان ، فەسىيھۇل لىسان ، مۇتەھھەرۇل جەنان ، رەئۇفۇررەھىم ، ئۇزۇنۇخەيرىن ، سەھىيھۇل ئىسلام ، سەييىدۇل كەۋنەين ، ئەينۇننەئىم ، ئەينۇل غۇررى ، سەئدۇللا ، سەئدۇلخەلق ، خەتىبۇل ئۇمەم ، ئەلەمۇل ھۇدا ، كاشىفۇل كۇرەب ، رافىئۇر رۇتەب ، ئىززۇل ئەرەب ، ساھىبۇل فەرەج .

NIEDERSÄCHS. STAATS U. UNI.- BIBLIOTHEK- GÖTTINGEN

ÜBERREICHT VON DER
DEUTSCHEN
FORSCHUNGSGEMEINSCHAFT

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔人名宝库：维吾尔文/穆特里甫·斯迪克著
—乌鲁木齐：新疆大学出版社，2010.10
ISBN 978-7-5631-2422-0

Ⅰ.①维… Ⅱ.①穆… Ⅲ.①维吾尔族-姓名学-中国-维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.①K810.2

中国版本图书馆CIP数据核字（2010）第202596号

策 划 人：艾明书业

提 议 人：依不拉音·赛曼
阿布来提·居吗土普热克

责任编辑：阿迪力江·阿布都拉
责任校对：阿达来提·牙合甫
封面设计：库尔班江·肉孜

维吾尔人名宝库

穆特里甫·斯迪克 著

新疆大学出版社出版
（乌鲁木齐市胜利路14号，邮政编码:830046）
新华书店经销
新疆新华印刷厂印刷
开本：787mm×1092mm 1/16 56.75印张
2010年10月第1版 2010年10月第1次印刷

ISBN 978-7-5631-2422-0
定价：200.00元